

De Gelderse zeepolder Arkemheen

Voor Aat, mijn steun en toeverlaat

Dit is het land door U geschapen,
Uw lof schalt in het rond.

Psalm 65:6 (berijmd)

De Gelderse zeepolder Arkemheen

*Namen van bouw-, hooi- en weilanden, boerderijen, beken en wegen
Gemeenten Nijkerk en Putten (806 – 2002)*

W.J. Hagoort

WALBURG PERS

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij financiële steun van
 Provincie Gelderland
 Waterschap Vallei & Eem
 Gemeente Nijkerk
 Gemeente Putten
 Stichting Fonds A. H. Martens van Sevenhoven
 en een bijdrage uit het door het Prins Bernhard Cultuurfonds beheerde Wim en Nini H. Fonds

© 2006 W.J. Hagoort, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Beelden omslag voorzijde: Portret van Ds. Johannes Switterius, predikant te Nijkerk van 1594 tot 1628, wiens traktement werd betaald uit de pachtopbrengst van het kerkelijk onroerend goed, waaronder vier percelen hooi- en weiland in de Fenteler, die zijn naam bewaren: 'de Zwitsers'. (Foto: G. van de Veen). Achtergrond: Handschrift uit de dijkrol van 1494. (Gelders Archief. Archief Kelnarij van Putten. Inv.nr. 185a).

Achterzijde: 'Carthe van de situatie der Arkemedische landerijen' door Bernhard Kempinck, ca. 1609. Oudst bekende kaart van de Arkemheen. (Gelders Archief. Archief van het Hof van Gelre en Zutphen. Inv.nr. 4396 kaart 17. Algemene kaartenverzameling nr. 233).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Ontwerp omslag en binnenwerk: Viamare, Zutphen / Marijke Maarleveld

Oorspronkelijk verschenen als proefschrift aan de Rijksuniversiteit Groningen.
 ISBN 90.5730.413.9
 NUR 901

Inhoudsopgave

Voorwoord 9

1 Inleiding 11

- 1.1 De Gelderse zeepolder Arkemheen 11
- 1.2 Verantwoording van de keuze voor de Arkemheen 12
- 1.3 Uitgangspunt van het onderzoek 14
- 1.4 Bronnen 17
 - 1.4.1 De Arkemheense dijkrollen van 1494, 1588 en 1608 17
 - 1.4.2 De Arkemheense dijkrollen van 1611 en 1716 19
 - 1.4.3 Microtoponiemen in de dijkrollen vóór en na 1608 22
 - 1.4.4 Overige archivalische bronnen 23
 - 1.4.5 Microtoponiemen uit de volksmond 26
 - 1.4.6 Kaarten 29
- 1.5 Het glossarium 30

2 Het onderzoeksgebied: De zeepolder Arkemheen 33

- 2.1 Geografie van de polder Arkemheen 33
- 2.2 Het landschap van de polder Arkemheen 35
 - 2.2.1 Geologie 35
 - 2.2.2 Geomorfologie 37
 - 2.2.3 Ontginning en bewoning tot in de veertiende eeuw 37
 - 2.2.4 Bewoning na de veertiende eeuw 41
- 2.3 Schets van de waterschapsgeschiedenis van 1356 tot heden 44
 - 2.3.1 Dijkbrief en dijkbouw 1356 - 1611 44
 - 2.3.2 Dijkrecht en dijkbouw 1611 - 1750 47
 - 2.3.3 Dijkrecht en dijkbouw 1750 - 1795 49
 - 2.3.4 De waterstaat 1795 - 1916 51
 - 2.3.5 Waterbeheersing 1356 - 1932 52
 - 2.3.6 Ontwikkelingen in de twintigste en eenentwintigste eeuw 54

3 Naamgeving, naamgever en naamkunde 59

- 3.1 Naamgeving als scheppingorde 59
- 3.2 De persoon van de naamgever 60
- 3.3 De Arkemheense naamgevers 63
 - 3.3.1 Naamgevers ten tijde van de veertiende-eeuwse ontginningen 63
 - 3.3.2 Naamgevers in de dijkrollen van de zestiende en zeventiende eeuw 65
 - 3.3.3 Naamgevers in de negentiende en twintigste eeuw 66
 - 3.3.4 Naamgever en naamvormingsmotief 67
- 3.4 Geschiedenis van de naamkunde als wetenschap 68
- 3.5 Naamkundige terminologie 71

3.5.1	Terminologische discussie in het Nederlandse taalgebied	71
3.5.2	Terminologie in toponymische publicaties in Nederland, Friesland en Vlaanderen	74
3.5.3	Toponymie en microtoponymie	75
3.5.4	Appellatief en proprium	76
3.5.5	Basis en determinant	79
3.5.6	Denotatum en denotatumcategorie	80
4	Naamvorming van Arkemheense microtoponiemen	83
4.1	Inleiding	83
4.2	Geleding van microtoponiemen	84
4.3	Het syntactisch-semantisch classificatiemodel	88
4.4	Naamkundige classificatie van Arkemheense microtoponiemen	89
4.4.1	Verwantschap	90
4.4.1.1	Topografische verwantschap	91
a	Tot een andere naamdragende plaats	91
b	Tot een niet-naamdragende plaats	92
b.1	Vanwege een natuurlijk kenmerk	92
b.2	Vanwege een door de mens aangebracht kenmerk	93
c	Relatieve topografische positie	94
4.4.1.2	Eigendomsverwantschap	98
a	Voornaam	98
b	Familienaam	99
c	Voornaam en familienaam	104
d	Boerderijnaam	106
e	Beroep	106
f	Rechtspersoon	107
4.4.2	Hoedanigheid	108
a	Grootte	108
b	Hoog en laag	110
c	Vorm	112
d	Ouderdom	114
e	Materiaal en samenstelling	117
f	Aanwezigheid	118
f.1	Mens en dier	118
f.2	Bomen en planten	118
g	Waarneembare kwalificaties	119
4.4.3	Gebruik	120
4.4.4	Niet gerubriceerde microtoponiemen	121
4.5	Naamvorming van Arkemheense microtoponiemen: een samenvatting	121
5	‘Naamsvervangings’ in de polder Arkemheen	125
5.1	Inleiding	125
5.2	Wat is naamsvervangings?	126
5.3	Naamsvervangings in de Nederlandse (micro)toponymie	127
5.4	Naamsvervangings in Duitse en Deense publicaties	130
5.5	Een nieuwe term: toponymische hernoeming	132

5.6	Volledige toponymische hernoeming	134
5.6.1	Definitie	134
5.6.2	Tijd en continuïteit	137
5.6.3	Typen volledige hernoemingen	139
5.7	Enkele aspecten met betrekking tot partiële toponymische hernoeming	143
5.7.1	Terminologie	143
5.7.2	Partiële toponymische hernoeming van de basis	144
5.7.3	Partiële toponymische hernoeming van de determinant	146
5.8	Toponymische hernoeming in relatie tot de eigennaam	148
5.9	De naamgever in relatie tot hernoemings- en naamvormingsmotief	149
5.10	Toponymische hernoeming: bronnen en aantallen	153
5.11	Het Arkemheense landschap en toponymische hernoeming	154
5.11.1	De agrarische structuur van de van de polder Arkemheen vooral na 1600	154
5.11.2	Eigendom en verpachting	160
5.11.3	Toponymische hernoeming en verpachting	162
5.12	Toponymische hernoeming in het glossarium	170
5.13	Naamvarianten	171
5.13.1	Ellipsen	171
5.13.2	Volksetymologie	174
6	Naambetekenis van Arkemheense microtoponiemen	179
	<i>Van Abrahamsschoot tot Zwitsers. Een semantische excursie door het Arkemheense polderland</i>	
6.1	Inleiding	179
6.2	Abrahamsschoot	179
6.3	Ontginningsnamen	180
6.4	Hoogten en laagten	184
6.5	Hooi-, wei- en bouwlanden	187
6.6	Vruchtbaar en onvruchtbaar	189
6.7	Flora en fauna	192
6.8	Grootte	197
6.9	Vorm en grens	199
6.10	Weg en water	200
6.11	Rechtspraak en beroep	204
6.12	Kerk, klooster en erf	207
6.13	Zwitsers	210
7	Inleiding op het Glossarium	215
7.1	Inleiding	215
7.2	Opbouw van het artikel	216
7.3	Gemeentenamen en buurtschapsnamen	217
7.3.1	Nijkerk	217
7.3.2	Putten	219
7.3.3	Achterhoek	220
7.3.4	Ark	221
7.3.5	Arkemheense polder	222
7.3.6	Bontepoort	223

7.3.7	Diermen	223
7.3.8	Holk	224
7.3.9	Nautena	225
7.3.10	Nekkeveld	225
7.3.11	Wullenhove	226
7.4	Wegen in de Arkemheen	227
7.5	Wateren in de Arkemheen	230
7.6	Boerderijen in de Arkemheen	232
7.6.1	Hoven en kloosters	232
7.6.2	Werdense boerderijen of Proostgoederen	234
7.6.3	Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen en Eltense boerderijen of Vrouwen- goederen	234
7.6.4	Herengoederen	237
7.7	Wijze van bewerken	239
7.8	De kadastrale minuutplans van de gemeenten Nijkerk en Putten	241

Samenvatting	245

Zusammenfassung	253

Bronnenlijst	261

Geraadpleegde literatuur	275

Lijst van gebruikte afkortingen	293

Register van kaarten, tabellen en grafieken	295

Verklarende woordenlijst van taalkundige en historische begrippen	297

Register van microtoponymische basiselementen	303

Alfabetisch register van persoons- en familienamen	305

Alfabetisch register van microtoponiemen	317

Kaartenbijlage	329

*Kadastrale overzichtskaart en 20 minuutkaarten uit 1832 van de gemeenten Nijkerk en Putten met
microtoponiemen en toelichting*

Curriculum vitae	351

8 Glossarium pag. 1 t/m 458 (op CD-rom)

Voorwoord

Bijna vijfendertig jaar geleden verscheen er in het Hoogeveens Dagblad een verslag van een toponymisch project op een middelbare school. Negenendertig leerlingen uit twee klassen hadden zich onder mijn leiding tijdens de lesuren Nederlands bezig gehouden met de betekenis van Drentse plaatsnamen. Het uiteindelijk resultaat was een in eigen beheer uitgegeven boekje, dat ik in mijn jeugdige overmoed toezond aan de latere hoogle-raar nederzettingsgeschiedenis in verband met de plaatsnaamkunde Dr. D.P. Blok. Tot mijn grote verbazing nam hij enkele weken later de moeite naar Hoogeveen af te reizen. Daar kregen mijn leerlingen hun eerste 'college' toponymie. Daarmee was tevens de basis gelegd voor dat onderdeel van de taalkunde dat, zoals later zou blijken, mijn verdere studie en vrije tijd zou bepalen.

Begin jaren tachtig volgde ik de colleges toponymie van Prof. Dr. D.P. Blok in het P.J. Meertens Instituut aan de Amsterdamse Herengracht. Ik dank hem voor de begeleiding bij het schrijven van mijn doctoraalscriptie over de toponymie van een deel van de gemeente Putten. Aan de Rijksuniversiteit Utrecht liep ik colleges Oudsaksisch bij Prof. Dr. J.A. Huisman. Aan de hand van de Heliand wees hij mij op de bijzondere structuur van de toponiemen in deze evangeliënharmonie. Veel dank ben ik verschuldigd aan Prof. Dr. R. Rentenaar, emeritus-hoogleraar Naamkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Eind jaren negentig kreeg mijn proefschrift onder zijn leiding een min of meer definitieve vorm, die mede te danken was aan zijn grote kennis van de toponymische literatuur in Scandinavië. Na zijn emeritaat bracht hij mij in contact met Prof. Dr. H. Niebaum, hoogle-raar Nedersaksische Taal- en Letterkunde van de Rijksuniversiteit Groningen. Ik dank Prof. Niebaum in het bijzonder, omdat hij mij niet alleen op wetenschappelijke wijze verder vormde, maar mij vooral in de gelegenheid stelde mijn grote belangstelling voor geografie en regionale geschiedenis in deze studie uit de verf te laten komen. Tenslotte dank ik Prof. Dr. L. Kremer, hoogleraar Duits aan de Universiteit Antwerpen en verbonden aan het project 'Westmünsterländische Flurnamen' voor zijn kritische opmerkingen.

'De overwinning ligt in de veelheid van raadgevers'. Deze wijsheid van de Spreukendichter is wat mij betreft ook van toepassing op iemand die het schrijven van een proefschrift tot een goed einde brengt. Het schrijven van een proefschrift is een overwinning. Een overwinning die je wel zelf bevechten moet, maar die je uiteindelijk alleen kunt behalen met een legertje belangstellenden, vrienden en geliefden rondom je heen. Daaraan heeft het mij in de afgelopen jaren niet ontbroken en hen wil ik in het bijzonder bedanken.

Dank aan de medewerkers van de openbare bibliotheek in Ermelo. Jarenlang verzorgden zij voor mij de literatuuraanvragen. Veel gebruik maakte ik van archiefkennis van Dion van Hooren en nooit deed ik een vergeefs beroep op Bart Hamstra voor het vele kopieerwerk. Uitgeversmaatschappij de Walburg Pers dank ik voor de prettige contacten en de prachtige uitgave van dit proefschrift.

Ik dank Johannes van Hel, oud-gemeentearchivaris van Harderwijk en kenner van de geschiedenis van Putten. Jij opende voor mij letterlijk de archiefwereld waarin een schat aan toponymisch materiaal uit het verleden ligt opgeslagen. Veel dank ik aan Timo Ridder. Vraagbaak voor alles wat te maken heeft met de genealogie en geschiedenis van Nijkerk. Maar bovenal waardeer ik je enthousiasme en je niet aflatende belangstelling voor mijn vorderingen. Met plezier denk ik terug aan onze zomerse fietstochten door het vlakke polderland.

In het bijzonder dank ik Leo Duifhuizen. Zowel bij de opzet als de interne structuur van een aantal hoofdstukken was je direct betrokken. Met dankbaarheid heb ik geprofiteerd van je kritisch vermogen met betrekking tot inhoudelijke en stylistische aspecten. Ik bewaar prettige herinneringen aan de vele gesprekken die we thuis en op school met elkaar voerden. Oud-collega Henk Diephuis dank ik voor de vertaling van de samenvatting in het Duits.

Bijzondere dank geldt ook onze zoon Henk Hagoort. In een vroeg stadium van het onderzoek heb ik dankbaar gebruik gemaakt van je paleografische kennis van het laatmiddeleeuwse, zestiende- en zeventiende-eeuwse schrift. Ik dank je voor het via de computer bewerken van de dijkrollen uit die perioden, waardoor de continuïteit van het Arkemheense namenbestand tot stand kwam. Onze kleinzoon Bas Hagoort dank ik voor de oplossing van mijn computerproblemen. Mijn schoonvader, die mij tot op zijn 99^e levensjaar stimuleerde, mocht dit moment helaas niet meemaken.

Het kan niet alleen maar toeval zijn dat de eerste voornaam van het alfabetisch glossarium kapitaal geschreven en vet gedrukt Aaltje is, de doopnaam van haar met wie ik al meer dan vier decennia lief en leed deel. Aat, ik noem je voorin dit boek mijn steun en toeverlaat. Uiteindelijk heb ik alleen dankzij jou dit werk kunnen voltooien. Ik dank je voor alles. Voor de vele jaren van studie waarin je me hebt gesteund en misschien nog meer, waarvoor je me hebt behoed. Samen danken wij God de Heer. Hij droeg ons en de onzen dag in dag uit.

Voorjaar 2006

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 De Gelderse zeepolder Arkemheen

Wie als automobilist vanuit West-Nederland een bezoek wil brengen aan de Veluwe of één van onze noordelijke provincies kiest op het verkeersknooppunt Hoevelaken de autosnelweg A28. Kort nadat hij het eerste viaduct gepasseerd is, rijdt hij door het vlakke polderland van de Gelderse zeepolder Arkemheen.

Rechts verschijnt al gauw de witte, achttiende-eeuwse kerktoeren van de Nijkerkse Vest; links komt de oude Arkemheense zeedijk langs het Nulderneauw, vroeger de Zuiderzee, steeds dichterbij. Een zeedijk met een bewogen geschiedenis. Aangelegd in het midden van de veertiende eeuw, maar sinds de aanleg van de Afsluitdijk niet meer in functie. Na de brug over de Arkervaart hoort de polder niet langer bij de gemeente Nijkerk, maar bij Putten. Dit dorp blijft echter rechts van de weg verscholen achter de eerste landgoedbossen van de Veluwe. Bij de opgang van het derde viaduct kruist de snelweg de oude zeedijk en verlaat hij de Arkemheense polder. Daarna volgen de recreatiestranden van Nulde en Horst.

De zeepolder Arkemheen: een vlak en kaal landschap, waarin bomen en boerderijen vrijwel ontbreken; waar kronkelende polderbeken zich schuilhouden tussen honderden hooi- en weilandpercelen en waar de laatste jaren de natuur haar rechten herneemt.

Zoals het nu is, is het niet altijd geweest. De Arkemheense polder heeft in de loop der eeuwen grote veranderingen ondergaan. Tientallen boerderijen, boomgroepen en dijkhuizen zijn door voortdurende inundatie verdwenen. In de zestiende en zeventiende eeuw ontvolkte het noordelijke deel van de polder. Gebleven is een uitgestrekte grasvlakte. Dit vlakke veld herbergt echter een ander soort landschap. Een taallandschap, dat gevormd wordt door enkele duizenden namen, waarmee eigenaars en pachters eeuwenlang de vruchtbare weiden en hooilanden hebben aangeduid.

In deze studie tracht ik dit historische en grotendeels verdwenen taallandschap opnieuw 'in te polderen'. Er als het ware een dijk om te leggen en het zo voor de toekomst te bewaren. Die dijk is dit boek. Een taaldijk. En, wanneer ik deze metafoor verder uitwerk, zou ik kunnen beweren, dat het dijklichaam wordt gevormd door twee samenstellende delen.

Het dijkstaal van deze taaldijk is het glossarium. Dit woordenboek vormt de naamkundige schatkamer van de polder. In het glossarium behandel ik in alfabetische volgorde ruim 2500 namen van bouw-, hooi- en weilanden, boerderijen, beken en wegen, zogenaamde microtoponiemen, die ik in archieven en via mondelinge enquêtes heb kunnen achterhalen. Zij hebben betrekking op de periode 806 - 2002. Uit naamkundig oogpunt is dit glossarium echter geen doel op zichzelf. Het is niet meer, maar ook niet minder, dan de

*Ligging van de polder
Arkemheen in Nederland.*

basis om een geïnventariseerd namenbestand aan een naamkundige analyse te onderwerpen. Daarom volgen na twee inleidende hoofdstukken, waarin ik inga op de bronnen van dit onderzoek en de geschiedenis van de polder Arkemheen, drie hoofdstukken, waarin naamkundige aspecten aan de orde komen. Dit betreft naamgeving, naamgever en naamkunde, naamvorming en naamsvervanging. In het laatste hoofdstuk over naambetekenis heb ik getracht een samenvatting te schrijven over de diverse betekenisvelden van het Arkemheense namenbestand zoals die uit het glossarium te herleiden zijn.

1.2 Verantwoording van de keuze voor de Arkemheen

De keuze voor het gebied van de Arkemheen als onderwerp van deze studie was het einde van een langdurig proces. De scriptie, waarmee ik mijn doctoraalstudie afsloot, droeg als titel: *Bijdrage tot de toponymie van Putten. De veld- en plaatsnamen in de buurtschappen Hel, Gerven en het Puttense deel van de polder Arkemheen*.¹ In deze scriptie had ik gebruik gemaakt van de microtoponiemen van het Puttense deel van de polder uit de dijkrollen van 1494 en 1611. Het lag voor de hand dat een eventueel vervolg de titel zou dragen: *Toponymie van Putten*.

¹ Hagoort 1984.

Overzichtskaart van de gemeente Nijkerk en het westelijk deel van de gemeente Putten met de polder Arkemheen (Bron: Topografische kaart van de Veluwe en de Veluwezoom door J.A. de Man 1802-1812).

Eind jaren tachtig had ik de voorbereidingen afgerond en kon ik aan het schrijven beginnen. Tijdens archiefonderzoek in het Gelders archief in Arnhem, stuitte ik echter op een aantal onverwachte toponymische bronnen, die betrekking hadden op het Puttense en Nijkerkse poldergebied. Aan enkele Arkemheense processtukken uit 1588, 1608 en 1716 bleken namelijk als bewijsmateriaal volledige dijkrollen of delen ervan te zijn toegevoegd. Met de al bekende dijkrollen uit 1494 en 1611 vormden zij een belangrijk stuk perceels-geschiedenis van de Arkemheen. De dijkrollen uit 1608 en 1716 bevatten, evenals de rol uit 1611, een vrijwel volledig microtoponymisch namenbestand van de honderden hooi- en weilanden. De uniciteit van deze bronnen deed mij besluiten Putten te bewaren voor andere tijden en mijn naamkundige activiteit te richten op dit poldergebied.

De tweede reden om alleen voor de polder Arkemheen te kiezen, was het feit, dat een microtoponymische studie over een polder in het Nederlandse taalgebied tot nu toe een uitzondering is. De meest gangbare toponymische studies in Nederland en België zijn dorpsmonografieën. Een polder kan echter, evenals een dorp of stad, aangemerkt worden als een geografische en bestuurlijke eenheid. Dat geldt zeker voor de Arkemheen. Sedert het midden van de veertiende eeuw is de Arkemheen een zelfstandige bestuurseenheid in het belang van de waterstaat. Als openbaar bestuurslichaam zijn dijkgraaf en heemraden verantwoordelijk voor waterlozing en waterkering en belast met het onderhoud van wegen, bruggen en sluizen. Een Nederlands waterschap opereert bestuurlijk op hetzelfde niveau als een gemeente en staat onder direct toezicht van provincie en rijksoverheid. De geografische omvang van het poldergebied ligt vast sedert de invoering van het dijkrecht in het begin van de zeventiende eeuw. Dit zijn voldoende argumenten om in een land van polders te kiezen voor het schrijven van de eerste Nederlandse microtoponymische poldermonografie.

Er is nog een derde reden. In de loop van het onderzoek in archivalische bronnen en tijdens de mondelinge enquête bleek mij, dat Arkemheense microtoponimen in de loop der tijd allerlei veranderingen hebben ondergaan. Naast de volksetymologische veranderingen zijn het meest opvallend de vele naamsveranderingen. Enkele honderden percelen dragen vanaf eind zestiende, begin zeventiende eeuw tot heden twee, drie of soms zelfs vier verschillende namen. Een analyse van dit bijzondere verschijnsel in de Arkemheen werpt mogelijk nieuw licht op dit onderdeel van de microtoponymie, dat nationaal, maar ook internationaal, nog weinig systematisch onderzocht is.

1.3 Uitgangspunt van het onderzoek

Het uitgangspunt voor mijn onderzoek ligt bij de naamgever. In de hoofdstukken die aan het glossarium voorafgaan zal ik mij bij de bespreking van de diverse aspecten van het Arkemheense namenbestand steeds stellen op het standpunt van de naamgever. In het verleden hebben de bewoners van de Arkemheen geen enkele moeite gehad om hun woongebied van honderden namen te voorzien. Een laag gelegen gebied waar de berk weelderig groeide noemden ze *Berkstroet*; hooi- en weiland dat toebehoorde aan het Fraterhuis in Harderwijk werd de *Fraterskamp* en het naastgelegen perceel met een oppervlakte van drie morgen werd simpel de *Driemorgen*. Deze eenvoudige, logische en efficiënte manier van

naamgeving om onderscheid te maken tussen geografische objecten gaat door tot op de dag van vandaag. De plaats waar het jonge rundvee weidt, wordt nu nog het *Kalverkampje* genoemd of heet de *Domineeskamp*, als de eigenaar deze roeping vervult.

Ik ben mij ervan bewust, dat verklaring van microtoponiemen niet altijd zo eenvoudig is. Al moet vastgesteld worden, dat ongeveer 10% van alle microtoponiemen van een gemeente of streek een expliciete etymologische verklaring nodig heeft. De reden hiervan is, dat meer dan 90% van de microtoponiemen ontstaat uit appellatieven of soortnamen.² Een verklaring wordt pas noodzakelijk wanneer in microtoponiemen gebruikte appellatieven uit de woordenschat zijn verdwenen. Etymologisering is vooral nodig voor namen uit een ver verleden. Kennis van het dialect van deze streek is bijvoorbeeld nodig om de naam *Bleut* te verklaren als 'bloot, open, kaal', terwijl enige bekendheid met de Nederlandse microtoponymie in het algemeen uiteindelijk tot de slotsom leidt, dat *Suikerkamp* ontstaan is uit de windrichting *zuid*.

Het is op z'n minst opmerkelijk, dat de aandacht van taalkundigen bij de analyse van een microtoponymisch namenbestand van een beperkt geografisch gebied voornamelijk gericht geweest is op de etymologie. Deze aandacht werd mede gevoed door het feit, dat de microtoponymie zich vooral opwierp als hulpwetenschap voor de nederzettings- en landbouwgeschiedenis, voor volkskunde, oude rechtstoestanden en archeologie.³ Naast deze wetenschappelijke invalshoek, zal ook de algemeen menselijke behoefte om er achter te komen wat de naam betekent meegespeeld hebben om het etymologische aspect te accentueren.

In het Nederlandse taalgebied heeft deze etymologische periode een plank vol microtoponymische monografieën opgeleverd. K. Roelandts publiceerde begin jaren vijftig een lijst van tien stelregels waaraan de toponymist-etymoloog moet voldoen, wil hij geen brokken maken op zoek naar de verklaring van een plaatsnaam.⁴ Het leeuwendeel aan monografieën verscheen in Vlaanderen. De studies van Molemans bestreken een groot deel van Belgisch-Limburg, terwijl in West-Vlaanderen een aantal lijvige dissertaties en tientallen licentiaatsverhandelingen aan de universiteiten van Gent en Leuven het licht zagen.⁵

Deze presentatievorm wordt naar mijn mening afgesloten met de dissertatie van W. van Osta uit 1995 over de toponymie van de Antwerpse voorstad Brasschaat. Voor W. van Osta was de 'klassieke toponymische monografie met het zwaartepunt op een etymologisch toegelicht alfabetisch glossarium nog steeds de beste en meest praktische oplossing'.⁶ Van Osta overstijgt met dit werk volgens Van Durme de middelmatigheid en zijn dissertatie is

² Vgl. Naumann 1972: 29.

³ Vgl. Hessmann 1972: 1 - 3; Molemans 1988: 49 - 54; Scheuermann 1995: 5; Förster 1998: 172.

⁴ Vgl. Med. Ver. Naamkunde 27 (1951): 93 e.v.

⁵ Vgl. Molemans o.a. in mijn literatuurlijst. Voor de dissertaties en licentiaatsverhandelingen vanaf 1987 de lijsten in Naamkunde 25 (1993): 223,224; Naamkunde 28 (1996): 219; Naamkunde 31 (1999): 242,243.

⁶ Van Osta 1995: 2. Deze monografie is bekroond door de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en letterkunde.

‘een hart onder de riem voor al wie in de Lage Landen de onomastiek tot zijn werkterrein rekent’.⁷ In mijn optiek is deze dissertatie van Van Osta niet alleen een hart onder de riem, zij is tevens de afsluiting van een tijdperk. Deze studie markeert het uiteindelijke resultaat van wat ik hierboven aanduidde als de etymologische periode. De uitputtende wijze waarop Van Osta, gebruikmakend van relevante binnen- en buitenlandse literatuur, bijna 100 microtoponymische elementen uit het Nederlandse taalgebied heeft geanalyseerd, kan hooguit op grond van regionaal bepaalde omstandigheden genuanceerd worden.⁸

Ophanden zijnde veranderingen kondigen zich veelal ruim voor de afsluiting van een periode aan. Al in de jaren zeventig stelden sommige naamkundigen kritische vragen bij de expliciete aandacht voor de etymologie bij het analyseren van microtoponiemen.⁹ De Finse onderzoeker E. Kiviniemi verwees de etymologie nadrukkelijk naar het tweede plan toen hij schreef: ‘Etymologisierung braucht nicht das Hauptziel der Forschung zu sein, aber sie ist meistens die unabdingbare Voraussetzung für weitere Schlussfolgerungen’.¹⁰ Zijn landgenoot K. Zilliacus legt opnieuw de vinger op de wonde plek als hij constateert dat ‘specialists in name research have long tended to concentrate primarily on etymology and have only in a few exceptional cases shown interest in the subject’.¹¹

Vanuit zuiver onomastisch standpunt kan de etymologie geen hoofddoel zijn, omdat etymologie – betekenisverklaring – geen informatie geeft over de eigennaam, het proprium, als taalkundig subject. De schepping van de naam en de structuur van de naam komt uiteindelijk tot stand via de naamgever. Daarbij gaat de naamgever uit van de woordvoorraad van zijn tijd, hanteert hij het gangbare woordvormingsmechanisme en gebruikt hij de semantische eigenschappen van het appellatief, waarmee hij de naam vormt.¹² Het etymologische aspect van een naam staat in wezen buiten dit naamgevingsproces. ‘Bei Namengebung ist der Namegeber von der Typologie der schon vorliegenden Namen, nicht aber von ihrer Etymologie beeinflusst’.¹³

Ik behandel daarom in het theoretische gedeelte niet de etymologie van de Arkemheense microtoponiemen. Dit aspect komt aan bod in het glossarium, dat op CD-rom achterin deze uitgave is bijgevoegd. Ik richt mij op een naamkundige benadering van het namenbestand vanuit het standpunt van de naamgever. Dat zal blijken in de hoofdstukken die gaan over naamgeving, naamgever, naamvorming en naamsvervanging. In dit verband sluit ik aan bij de vraag die Rentenaar stelde in de inleiding van zijn dissertatie over

⁷ Naamkunde 28 (1996): 85.

⁸ Van de 97 door Van Osta uitvoerig beschreven toponymische elementen door L. van Durme vermeld in: Naamkunde 28 (1996): 86,87) komt ca. de helft voor in Arkemheense microtoponiemen. Dit betreft o.a. broek, dries, geer, goor, gracht, hoeve, hofstede, kamp, laar, maat, polder, riet, schoot, steeg, stuk, veld, voord, weide, werf en zand. Aanvullend kan nog geraadpleegd worden Van Osta 1994 en Devos 1991.

⁹ Vgl. Šrámek 1972/73: 75; Belenkaja 1975: 52; Karpenko 1975: 76.

¹⁰ Kiviniemi 1981: 31.

¹¹ Zilliacus 1997: 14.

¹² Vgl. Dalberg 1979: 167.

¹³ Benson 1972: 114.

vernoemingsnamen. ‘Toponiemen stellen ons in staat de ons omringende geografische ruimte te ordenen, maar hoe hebben naamgevers de in aanmerking komende aspecten van de lokaliteiten die zij aldus geïsoleerd hadden in de naamvorming tot uitdrukking gebracht?’¹⁴.

Microtoponiemen mogen en kunnen niet alleen bestudeerd worden vanuit taalhistorisch of nederzettingshistorisch perspectief, maar dienen benaderd te worden vanuit naamkundig standpunt.¹⁵ De theoretische basis voor deze naamkundige benadering heb ik gevonden in het werk van de Finse toponymisten K. Zilliacus en E. Kiviniemi. Zij gaan bij hun analyse van microtoponiemen uit van de positie van de naamgever. Op grond van dit uitgangspunt wordt de structuur van de namen beschreven op basis van de syntactisch-semanticke analyse van de delen waaruit het microtoponiem bestaat en worden microtoponiemen ingedeeld op grond van hun geleiding.

1.4 De bronnen

1.4.1 De Arkemheense dijkrollen van 1494, 1588 en 1608

De rijkste bron voor de Arkemheense microtoponiemen vormen de diverse dijkrollen. Daarom begin ik met een korte beschrijving van dit soort waterschapsregisters en geef ik een overzicht van de thans bekende Arkemheense dijkrollen.

Een dijkrol, ook wel dijkregister, dijkboek of dijkcedulle genoemd, bevat bij het oude stelsel van verhoefslaging de dijkvakken met de daarbij behorende landerijen en de namen van de dijkplichtigen.¹⁶ Een dijkrol dankt zijn ontstaan aan de noodzaak om de kosten van dijkonderhoud en andere polderlasten die betrekking hebben op de waterstaatszorg evenredig en naar draagkracht onder de ingelanden te verdelen.¹⁷ De tijd, dat het dijkonderhoud via deze vorm van waterschapsbelasting moest worden betaald, valt in de Arkemheen in twee perioden uiteen. In de eerste plaats de periode van de verhoefslaging, die begint bij de aanleg van de zeedijk in 1356 en eindigt in 1608. In 1611 begint de periode van de gemeenmaking van het dijkonderhoud, waarvoor nieuwe dijkrollen moesten worden aangelegd.

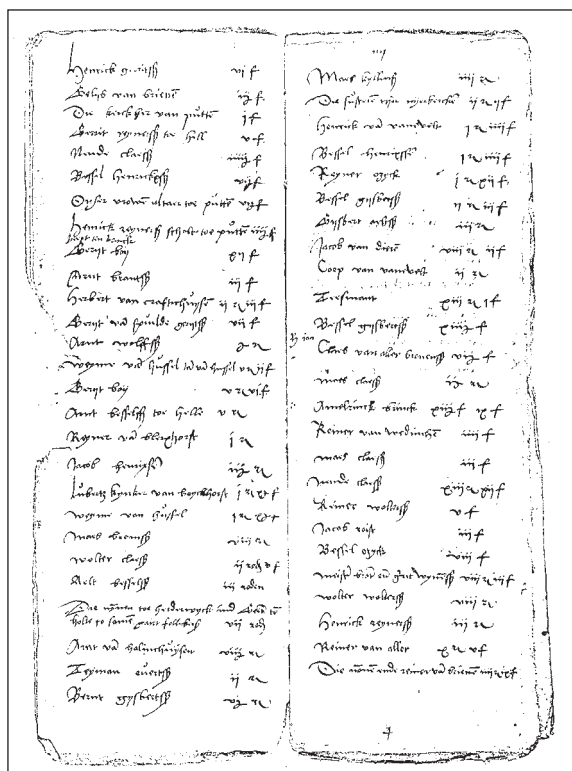
In de periode 1356 - 1608 werd het dijkonderhoud geregeld volgens het principe van verhoefslaging. De eigenaar van een hoeve, dat was oorspronkelijk een landoppervlakte van 16 morgen, ca. 14 ha, droeg verantwoording voor één of meer slagen, delen van de dijk. Vandaar de naam hoefslag. Bij de eerste verdeling waren alle slagen gelijk en sprak men

¹⁴ Rentenaar 1984: IX.

¹⁵ Vgl. Rentenaar 1984: IX.

¹⁶ Vgl. Beekman 1905 - 1907: 439. De term dijkrol is in gebruik geweest in de noordelijke provincies; dijkcedulle in Gelderland, Utrecht en Brabant en dijkboek in Zeeland en het Holland Noorderkwartier. Vgl. Beekman 1905 - 1907: 318, 323.

¹⁷ De Kraker 1995: 20.

Kopie van de dijkrol van 1494, fol. 4. De administratie is opgezet volgens het systeem van verhoefslaging. De dijkrol bevat bijna uitsluitend de namen van de ingelanden met daarachter de lengte van dat deel van de Arkemheense Zeedijk waarvoor men onderhoudsplichtig was en dat gereleateerd was aan de oppervlakte van het bezit aan poldergrond (Bron: Gelders Archief, Archief Kelnarij van Putten. Inv. nr. 185a).

van morgen-morgens-gelijk d.i. alle morgens evenveel.¹⁸ Bij verdeling door erfenis of verkoop van de oorspronkelijke hoeven werden ook de dijkslagen opgedeeld. Deze versnippering leidde tenslotte tot het onderhouden van dijkslagen van enkele meters, waardoor wantoestanden ontstonden. Het dijkonderhoud werd onoverzichtelijk. Dit was mede de oorzaak van de uiteindelijke ondergang van het verhoefslagingssysteem. Om in de periode van de verhoefslaging te kunnen nagaan wie er dijkplichtig waren, werden de namen van de grondeigenaren – in de Arkemheen erfgenamen of geërfden genoemd – op een lijst, een rol, genoteerd.

De oudst overgeleverde dijkrol uit die periode dateert voor de Arkemheen uit 1494.¹⁹ Het is een in de lengte gevouwen folioblad, waarop in twee kolommen per pagina de namen van

¹⁸ Vgl. Van der Gouw 1971, passim; Raadschelders/Toonen 1993: 63.

¹⁹ Gelders Archief, Archief Kelnarij van Putten. Inv. nr. 185 fol. 1 - 20. Deze late vijftiende-eeuwse Arkemheense dijkrol kan aangemerkt worden als een bijzonder exemplaar. Nog oudere dijkrollen uit andere poldergebieden in Nederland zijn zeldzaam. Dit concludeer ik uit o.a. de volgende publicaties. Uit de ambachten Hendrik-Ido-Ambacht en Schildmanskinderen Ambacht dateert een dijkboekje uit 1470 (Van der Gouw 1971: 495). De Rijnlandse morgenboeken dateren uit de eerste helft van de 17e eeuw (Amstel - Horak 1994: 88). Het oudste everingboek uit de Vier Ambachten en het Land van Saefinghe in Zeeuws-Vlaanderen dateert uit 1499 (De Kraker 1995: 23). Zie voor andere publicaties over deze soort bronnen de opsomming bij De Kraker 1995: 20.

de dijkplichtigen staan vermeld met daarachter de lengte van hun dijkslag in roeden en voeten.²⁰ Een dergelijke rol werd door de dijkgraaf dubbelgevouwen meegenomen en drie keer per jaar geraadpleegd tijdens het dijkschouwen. Landerijen wisselden ook in die tijd regelmatig van eigenaar, zodat de dijkrol vaak ter plaatse moest worden bijgewerkt. Na verloop van tijd was de rol door de vele wijzigingen zo onoverzichtelijk geworden en inmiddels zo beduimd, dat hij moest worden vervangen. De oude rol verdween in de afvalbak. Dit is de reden, waarom er helaas zo weinig van deze documenten bewaard gebleven zijn.²¹

Uit de periode van de verhoefslaging zijn nog twee dijkrollen bekend, namelijk die van 1588 en 1608.²² In beide dijkrollen zijn, evenals in die van 1494, de namen van de grondeigenaren vermeld met daarachter de lengte van het dijkperceel dat onderhouden moest worden. De rol uit 1588 heeft een gevouwen folioformaat, zoals die uit 1494. De rol uit 1608 in A4-formaat is in de praktijk niet gebruikt, maar heeft vermoedelijk gediend als bewijsstuk bij een proces.

Toponymisch zijn de dijkrollen uit de tijd van de verhoefslaging weinig interessant. In het algemeen geldt, dat het systematisch opnemen van microtoponiemen niet of nauwelijks voorkomt in verhoefslagingsregisters. Dit beeld vertonen ook de dijkboeken uit andere Nederlandse poldergebieden. De dijkrollen van 1494 en 1588 bevatten elk slechts ca. vijftig microtoponiemen, waarvan de meeste aanduidingen zijn van buurtschappen, boerderijen, wegen, sluizen en slechts enkele hooi- en weilanden. In de dijkrol van 1608 is het aantal microtoponiemen verviervoudigd. Vermoedelijk is dat te danken aan het overgangskarakter van deze dijkrol. Uit 1608 is namelijk nog een tweede dijkrol overgeleverd, die de schakel vormt tussen de periode van de verhoefslaging en de volgende periode, die van de gemeenmaking van het dijkonderhoud.²³

1.4.2 De Arkemheense dijkrollen van 1611 en 1716

De Arkemheense zeedijk verkeerde eind zestiende, begin zeventiende eeuw in een deplorabele staat van onderhoud. De belangrijkste oorzaken waren geldgebrek van het dijkbestuur, het verzaken van de dijkplicht door particuliere ingelanden en het feit dat ook de uitbestede onderhoudsplicht van rechtsinstellingen onvoldoende werd nageleefd. Dijkgraaf en heemraden besloten in het voorjaar van 1607 maatregelen te treffen om het verhoefslagingssysteem te vervangen door gemeenmaking van het dijkonderhoud.

²⁰ Voor het metrieke equivalent van roede, voet en morgen ga ik uit van de berekeningen van Roessingh. Hij noteerde voor de Gelderse roede 3,807 meter, voor de voet 27,2 cm en voor de morgen 0,87 ha. Vgl. Roessingh 1969: 65, 71.

²¹ Op grond van vergelijkingen tussen diverse dijkplichtigen concludeerde ik dat de rol uit 1494 in gebruik geweest is tot omstreeks 1540. De dijkrol van 1356 en de twee of drie rollen vóór 1494 zijn verloren gegaan.

²² Gelders Archief. Archief Hof. Inv. nr. 5023 fol. 1 - 21, horend bij civiele processen 1602 nr. 9 en Archief Hof Inv. nr. 5042 fol. 1 - 42, horend bij civiele processen 1610 nr. 14.

²³ De dijkrol uit de verhoefslagingperiode noem ik 1608a; de tweede rol die de overgang vormt van de verhoefslaging naar de gemeenmaking noem ik 1608b.

Enth
 Zedert van Engelberts heeft acht morgen
 met dat gruis en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 1.

Dele brande glasmachten heeft twee morgen
 met dat stoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 2.

Gerinus Gerinus heeft drie morgen met
 den dierstoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 3.

Chemas Jans heeft vijf morgen met
 den dierstoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 5.

Conradus Conradus heeft twee morgen met
 den dierstoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 2.

Jandie Jans heeft twee morgen met
 den dierstoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 2.

Dele van der Nijder heeft twee morgen met
 den dierstoech en blinde stoech hier een die
 morgen sijlant 2.

Kopie van de dijkrol van 1611 fol. 9v afge-
 schreven door de dijkschrijver E.

Engelberts. Deze dijkrol bevat de naam
 van de ingelanden, de naam het het
 onroerend goed en het totaal van de
 oppervlakte aan poldergrond (Bron:
 Gemeentearchief Amersfoort. Archief zee-
 polder Arkemheen. Inv. nr. 178).

Gemeenmaking hield in, dat kosten voor dijkonderhoud wel over de ingelanden werden omgeslagen *morgen-morgens-gelijk*, zoals bij verhoefslaging, maar dat het onderhoud zelf niet langer een particuliere aangelegenheid was, maar in één hand kwam, namelijk in die van het dijkbestuur. Het onderhoud werd voortaan aanbesteed.²⁴ Om gemeenmaking van de zeedijk tot stand te brengen moesten twee belangrijke zaken geregeld worden: de vervanging van de bestaande dijkrol uit 1588 en de herziening van het dijkrecht van 1356. Beide ondernemingen hebben heel wat voeten in de aarde gehad. Herziening van het dijkrecht en de daarbij behorende nieuwe dijkrol waren gereed op 27 juni 1611.²⁵

De dijkrol van 1611 is met grote moeite tot stand gekomen. In 1608 is het dijkbestuur begonnen met de inventarisatie van de namen van grondeigenaren en hun eigendommen. Vanwege gebrek aan eenstemmigheid over de te volgen procedure zijn de heemraden uit de beide gemeenten afzonderlijk te werk gegaan. Het resultaat vormt de dijkrol 1608, die

²⁴ Beekman noemt gemeenmaking een zegenrijke verandering. Gemeenmaking begint in ons land in het midden van de zestiende eeuw. De gemeenmaking van de Arkemheense zeedijk begin zeventiende eeuw is bepaald vooruitstrevend. Dit proces voltrok zich bv. pas in 1715 in de andere grote Gelderse zeepolder van Oosterwolde. Vgl. Beekman 1902 - 1905: 506 - 507.

²⁵ In: AZA. Inv. nr. 178 fol. 17 - 19.

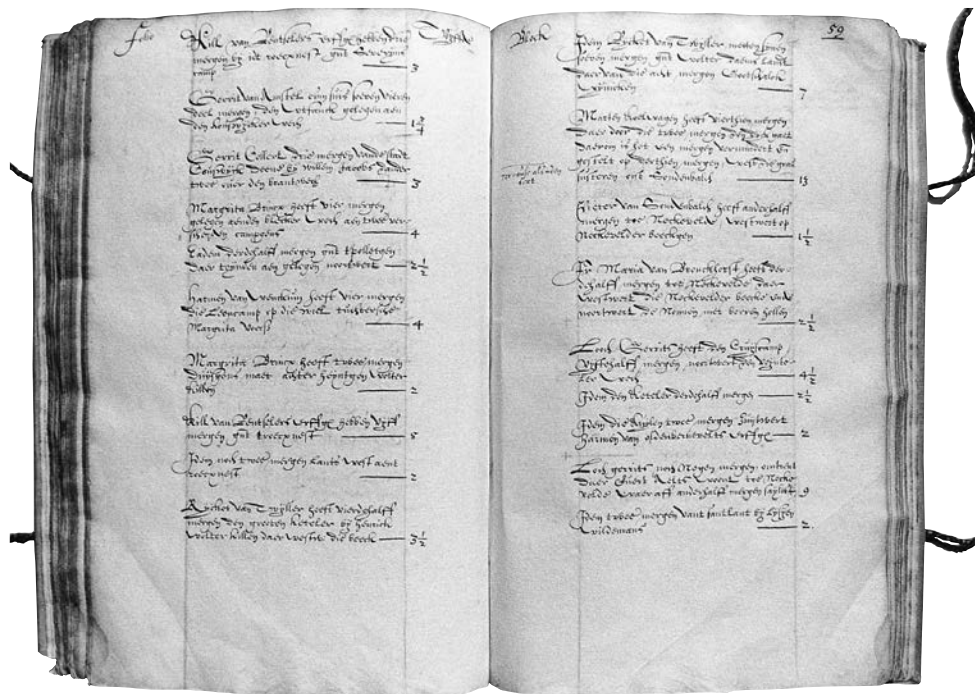

Foto van het afschrift van de dijkrol van 1611, fol. 58v en 59r door E. Engelberts. Dit afschrift bevindt zich in de foliant die bewaard wordt in het Archief van de zeepolder Arkemheen onder inventarisnummer 178 (Foto: auteur).

bestaat uit twee delen. Het eerste deel omvat de Putterpolder, het tweede deel de Nijkerkerpolder.²⁶ Het bijzondere van deze beide delen is, dat de enquêteurs zowel de gegevens uit de verhoefslagingsperiode als de nieuwe gegevens voor de gemeenmaking hebben opgenomen. Dat betekent, dat van elk perceel hooi- en weiland genoteerd is de naam van de eigenaar en/of de gebruiker (pachter), het morgental (de oppervlakte in morgens), de daarbij behorende dijkroeden uit de tijd van de verhoefslaging en de gangbare naam van het perceel. In deze dijkrol staan ruim 800 microtoponiemen.

De dijkrol van 1611 is een netexemplaar van de beide delen van 1608. In een goed leesbaar handschrift heeft de Arkemheense dijkschrijver (secretaris) E. Engelberts alle gegevens uit 1608 overgenomen, behalve de lengte van de dijkroeden, die immers door de gemeenmaking overbodig geworden waren.²⁷

²⁶ De Putterpolder: Gelders Archief. Archief Kelnarij van Putten. Inv. nr. 185a fol. 1 - 30. Dit stuk wordt door Wartena ten onrechte gedateerd omstreeks 1685 (Vgl. W 1968: 12). Wartena was bij de aanvullende inventarisatie van het Kelnarijarchief niet op de hoogte van het bestaan van dit Nijkerkse deel. De Nijkerkerpolder: Gelders Archief. Archief Hof. Inv. nr. 4396 fol. 1 - 32.

²⁷ In: AZA Inv. nr. 178 fol. 1 - 77: 'Naer collatie is bevonden te accorderen metter originaler betijckender acten in kennisse van mij onderschreven'. E. Engelberts 9 augustus 1612.

De dijkrol van 1716 heeft als bewijsstuk gediend bij het proces tegen twee ontvangers (penningmeesters) van de Arkemheense dijkstoel. In 1720 worden Geurt van Thielen en zijn gelijknamige zoon beschuldigd van verduistering van het morgengeld van ruim 27 morgen hooi- en weiland. In 1722 is deze dijkrol gekopieerd door de Harderwijkse stadssecretaris Johan Schrassert.²⁸ In deze dijkrol staan ruim 900 microtoponiemen, die uiteraard voor een belangrijk deel overeenkomen met die van 1611.

1.4.3 *Microtoponiemen in de dijkrollen vóór en na 1608*

Waarom is er zo'n groot verschil tussen het aantal microtoponiemen in de Arkemheense dijkrollen vóór en na 1608? Het verschil tussen de dijkrollen uit de periode van de verhoefslaging en de dijkrollen na de gemeenmaking is bijzonder illustratief voor de wijze waarop we bij de bestudering van microtoponiemen afhankelijk zijn van beschikbare bronnen en plaatselijk bepaalde historische ontwikkelingen. Vanuit historisch onomastisch standpunt is een plotselinge toename van ruim 600 microtoponiemen binnen enkele decennia in een beperkt geografisch gebied uitgesloten. De verklaring voor deze diversiteit ligt in de bronnen zelf.

Binnen het systeem van verhoefslaging was iedere eigenaar van poldergrond persoonlijk verantwoordelijk voor het onderhoud van zijn dijkslag. Driemaal per jaar werd de staat van onderhoud tijdens de dijkschouw gecontroleerd. Bij calamiteiten werd de geërfde opgeroepen om met de schop en kruiwagen mee te helpen om de dijk voor doorbraak te behoeden. Deze organisatievorm vereiste het opstellen van een lijst met daarin de namen van de grondeigenaren en de lengte van de dijkslag in roeden en voeten. Bij verhoefslaging was sprake van een persoonsgebonden administratie. Daarvoor was het nodig de voor- en achternamen van de eigenaren op te schrijven, omdat elke eigenaar persoonlijk aanspreekbaar en oproepbaar was.

Bij gemeenmaking waren niet langer de ingelanden persoonlijk verantwoordelijk voor het dijkonderhoud, maar werd dit overgenomen door het dijkbestuur, in de Arkemheen dijkstoel genoemd.²⁹ In de periode van de gemeenmaking verliep alle dijkonderhoud via aanbesteding door de dijkstoel. De kosten werden omgeslagen volgens het principe *morgen-morgens-gelijk*. Dit betekende dat het bedrag aan morgengeld – de waterschapsbelasting – evenredig was met de oppervlakte van het grondeigendom in de polder uitgedrukt in mor-

²⁸ Gelders Archief. Archief Hof Inv. nr. 5773 fol. 1 - 196 behorend bij civiele processen 1729 nr. 3: 'Na gedaene collatie is dese copie met de originele dijkrolle geschreven met de hand van den overleden Scholtis en Ontfanger Geurt van Thielen van post tot post accorderende bevonden bij mij onderschreven secretaris der Stadt Harderwijk op den 25 December 1722'. Johan Schrassert. Stukken over dit proces ook in AZA Inv. nr. 807. In 2003 is het origineel van deze dijkrol gevonden in de boedel van de weduwe van dijkgraaf Johannes van Elfrinkhof (1954 - 1962). Origineel en kopie komen volledig overeen m.b.t. de weergave van de microtoponiemen.

²⁹ Stoelen: een benaming voor de verdeling van de dijk in percelen en de toewijzing daarvan aan dijkplichtigen, verhoefslaging. Vgl. Raadschelders en Toonen 1993: 73.

gens.³⁰ Gemeenmaking vereiste dus niet een persoonsgebonden, maar een perceelsgebonden administratie. De notatie van het aantal morgens, gecombineerd met de namen van eigenaar en perceel, waarover de aanslag moest worden berekend, stond centraal.

Om te kunnen vaststellen wie in de polder hooi- en weilanden bezaten, moest een groot-scheepse inventarisatie plaatsvinden. Iedere grondeigenaar verscheen in de zomer van 1611 voor dijkgraaf en heemraden om opgave te doen van zijn bezit. Daarbij was hij verplicht zijn naam en de grootte van zijn perceel op te geven. Of ook naar de naam van het hooi- en weiland gevraagd is, is niet uit de notulen op te maken.³¹ Heeft elke eigenaar dat volledigheidshalve gedaan of heeft de secretaris van het waterschap hier een rol gespeeld?

Van de wijze van administreren geef ik een voorbeeld uit de dijkrollen van 1494, 1588 en 1611. Ik kies als voorbeeld dijkslag 76, gelegen aan de Putterdijk:

1494: Bernt ten Broeck (Sijwert) 1 r 10 f.

1588: Joseph van Arnhem 1½ r 3 f.

1611: Jan van Arnhem raedt heeft een mergen drie vierendeel idt Jofferencampgen aen de Blindesteech 13¼ (morgen).³²

Het grote aantal microtoponiemen in de dijkrol van 1611 is het gevolg van een verandering in de administratie van het dijkonderhoud. In werkelijkheid is er met betrekking tot het namenbestand in de polder niets veranderd. Redelijkerwijs valt immers aan te nemen, dat de naamgeving zich vanaf het midden van de veertiende eeuw gelijkmatig heeft doorgezet. Ze is min of meer parallel blijven lopen met latere ontginningen en splitsing van grotere gebieden in kleinere percelen.³³

Het bovenstaande is tevens een bewijs voor het feit, dat bronnen met microtoponiemen uit het verleden pas op hun informatiewaarde beoordeeld kunnen worden als ze geplaatst zijn binnen hun historische context.

1.4.4 Overige archivalische bronnen

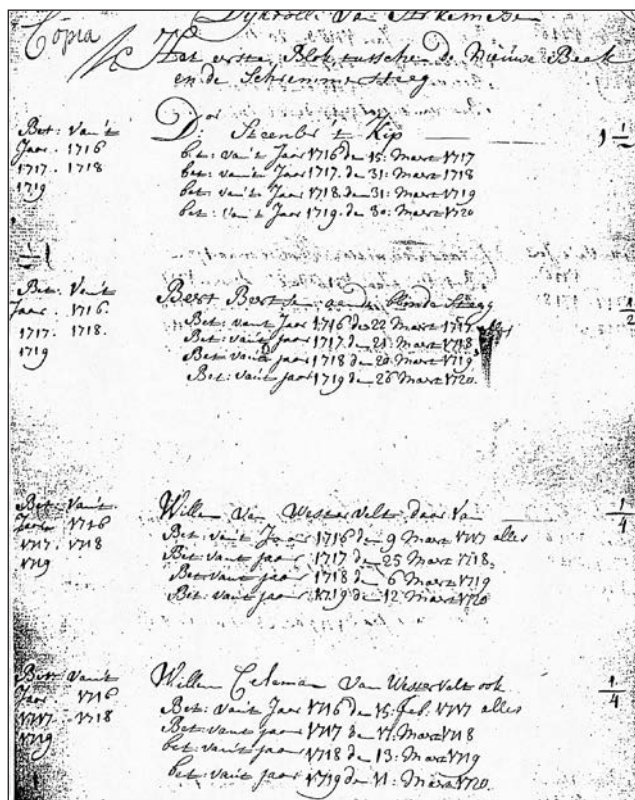
In veertiende en vijftiende eeuw werden grote gebieden langs de Zuiderzee door de Gelderse landheer ontgonnen en voor agrarisch gebruik uitgegeven. De grond werd ver-

³⁰ Vastgelegd in het dijkrecht van de Arkemheen van 12 juni 1611, artikel 7. In: AZA Inv. nr. 178 fol. 12 - 17. Voor uitgebreide informatie vgl. Beekman 1905 - 1907: 1168 - 1170.

³¹ Vgl. AZA 178 fol. 17 - 19.

³² Eén r (roede) is een lengte van 3,807 meter; een f (voet) is 27,2 cm. De nummering van de dijkslagen is door mij zelf aangebracht bij het transcriberen van de bronnen. Ik dank onze zoon Drs. H.N.Hagoort, die reeds in een vroeg stadium van dit onderzoek deze bronnen parallel in de computer heeft gezet.

³³ Zie hoofdstuk 4. Dit bevestigt de mening dat het aantal veldnamen verband houdt met de ontwikkeling van het grondbezit. Wanneer het grondbezit door ontginning wordt vergroot of door verdeling wordt gescheiden in kleinere eenheden worden microtoponiemen talrijker. Vgl. Draye - Leys 1953: 11.

Kopie van de dijkrol van 1716, fol.1. De namen van de ingelanden, microtoponiem(en) en de oppervlakte in morgens. Daaronder de vermelding van de betaling van het morgengeld over de jaren 1716-1719. (Bron: Gelders Archief. Het Archief van het Hof van Gelre en Zutphen, Inv.nr. 5773).

kocht tegen betaling van een som geld ineens, de koopsom, en een jaarlijkse belasting, de tijs. De registratie van de tijsbetaling begon op de Veluwe in de eerste decennia van de veertiende eeuw.³⁴ Tijsen werden betaald voor roerende en onroerende goederen, zoals boerderijen, akkers, weilanden, tuinen, molens en schaapskooien.³⁵ Of een eigenaar betaald had, werd vastgelegd in een tijsregister of een tijsboek. Tijsboeken van Nijkerk en Putten bevinden zich in het archief van de graven en hertogen van Gelre en in het archief van de Gelderse rekenkamer. Ze beslaan voor het gebied van de Arkemheen een periode van bijna vijfhonderd jaar (1333-1813). De veertiende-eeuwse tijsboeken bevatten voornamelijk persoonsnamen, die we later tegenkomen als boerderijnamen: Gosen Vley Vleiengoed, Jacobi Otelaer Oteler, Reyner Wreede Wredengoed of Lufger Venchues Veenhuis. De vijftiende eeuw levert sporadisch microtoponiemen op, maar vanaf het midden van de zestiende eeuw tot aan het begin van de negentiende eeuw vormen de tijsboeken een rijke bron voor microtoponymisch onderzoek.

³⁴ Vgl. Wartena 1975: 9, 11.

³⁵ Vgl. Heringa 1932: 116. Tijs, tins, uit Latijn census, is een periodieke, meestal onafkoopbare betaling voor een goed dat door een eigenaar in vast gebruik gegeven is.

Het archief dat in het bijzonder betrekking heeft op het gebied van de gemeenten Nijkerk en Putten is het Kelnarijarchief. In 1031 schonk bisschop Meinwerk van Paderborn een groot aantal bezittingen aan het door hem kort daarvoor gestichte Benedictijner klooster Abdinghof. Een belangrijk deel van de geschonken goederen lag op de Veluwe, voornamelijk in Putten, Nijkerk en Voorthuizen. De beheerder werd 'cellerarius' of kelnar genoemd. Zijn woning stond in Putten en heette de Kelnarij. De Kelnarij werd opgeheven in 1803, waarbij de bezittingen overgingen naar de Domeinen.

Het archief van de Kelnarij is een rentmeestersarchief. Er zijn weinig originele stukken bewaard, maar zeer veel afschriften. De meeste stukken dateren uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Sinds 1880 wordt het kelnarijarchief bewaard in het Gelders Archief in Arnhem, terwijl een belangrijk deel berust in het Staatsarchief van Münster.³⁶ Toponymisch is het archief van belang voor de namen en de geschiedenis van afzonderlijke boerderijen. Enkele gegevens hiervan verwerk ik in het glossarium in de artikelen over Arkemheense boerderijen.³⁷

Het dijkbestuur van de Arkemheen heeft alleen in de tweede helft van de twintigste eeuw de beschikking gehad over een eigen waterschapsgebouw. Voor die tijd werden de archiefstukken bewaard ten huize van een heemraad of van de dijkschrijver. Lange tijd lagen grote delen van het archief in een kast in de Nijkerkse herberg *De Roskam*.³⁸ Dit heeft noodlottige gevolgen gehad. Alle archiefstukken van vóór 1611 zijn verloren gegaan. Wel bewaard zijn drie registers met kopieën van stukken vóór 1611. Deze stukken zijn afgeschreven door de dijkschrijver E. Engelberts.³⁹ In tegenstelling tot wat te verwachten zou zijn, levert dit archief tussen 1611 en 1947 toponymisch weinig materiaal op. De dikke delen met de notulen van de bijeenkomsten van dijkgraaf, heemraden en ingelanden, zogenaamde geërfdendagen, bevatten bestuurlijke besluiten, terwijl jaarrekeningen, reglementen en afspraken rond het waterstaatsbeheer weinig informatie gaven over het microtoponymisch namenveld. De meeste microtoponiemen komen voor in *Rol van de landen van de Putterpolder* uit 1824.⁴⁰ Deze rol is samengesteld naar aanleiding van een conflict over het betalen van morgengeld. In de rol staan de oppervlakte, de eigenaar en de naam van de percelen in het Puttense deel van de polder. De verschillen met de dijkrol van 1716 zijn echter gering.

Nadat het Nederlandse grondgebied was ingelijfd bij het Franse rijk, trad de Franse wet op het notariaat in ons land op 1 maart 1811 in werking. Vanaf die tijd was het de wettelijke taak van de notaris authentieke akten op te maken van de verkoop van onroerend goed.

³⁶ Het kelnarijarchief is geïnventariseerd door Slicher van Bath in 1952 met een supplement van Wartena in 1968. Zie: S 1952 en W 1968. Over de kelnarij Van Schouwen 1909 en Damen 1974.

³⁷ Voornaamste bronnen hiervoor zijn AK Inv. nr. 251, 268, 268a.

³⁸ Vgl. AZA Inv. nr. 608 fol. 53v.

³⁹ Vgl. AZA Inv. nr. 178, 179, 180. Het historisch polderarchief is in 1957 geïnventariseerd door Zondervan (Z 1957). Het archief van de zeepolder Arkemheen van 1611 - 1947 heeft een lengte van 32 strekkende meter, omvat 1084 inventarisnummers en bevindt zich in het Gemeente Archief te Amersfoort.

⁴⁰ In: AZA Inv. nr. 812.

Vóór 1811 waren er op veel plaatsen ook al notarissen werkzaam, die onroerend goed transacties noteerden. Voor Nijkerk en Putten zijn deze overeenkomsten te vinden in zestien dikke protocolboeken van de Oud Rechterlijke Archieven van het Kwartier van Veluwe.⁴¹

Het verlijden of passeren van de akten vond plaats in tegenwoordigheid van twee getuigen. De notaris bewaarde de originelen, de minuutakten, in chronologische volgorde, gaf ze een volgnummer en legde een register aan, het repertorium. Sinds 1833 was de notaris verplicht bij de verkoop van onroerend goed ook de kadastrale aanduiding te gebruiken, bestaande uit de gemeentenaam, de kadastrale sectie en het kadastrale nummer. Het kadastrale nummer, dat bij de eerste kadastrale opmeting in 1832 is gegeven is het minuutnummer. In het glossarium en op kadastrale kaarten van Nijkerk en Putten worden uitsluitend minuutnummers gebruikt.⁴²

Het Oud Rechterlijk Archief en het daarop aansluitende moderne notariaat leverden het leeuwendeel van de microtoponiemen uit de achttiende en negentiende eeuw. In het bijzonder noem ik in dit verband de Nijkerkse notarissen A.D.S. Colenbrander en zijn zoon R.A.J. Colenbrander. Tussen 1827 en 1890 passeerden op het notariskantoor bijna 14.000 akten. Alle akten zijn geschreven in een goed leesbaar handschrift, terwijl vanaf 1833 de namen van alle hooi- en weilanden, boerderijen, huizen e.d. werden genoteerd inclusief de kadastrale minuutnummers. De notariële archieven van Nijkerk en Putten zijn op dit moment openbaar tot 1915 en worden bewaard in het Gelders Archief in Arnhem.

1.4.5 *Microtoponiemen uit de volksmond*

Wie onderzoek wil doen naar de agrarische microtoponymie, moet zich met de agrariër verstaan! Of zoals Roelandts het begin jaren vijftig formuleerde: 'De vertolker van de namen die onder het volk leven, moet zich kunnen stellen op het standpunt van het volk'.⁴³ Dit betekent, dat de onderzoeker zelf het veld of de boer op moet om zijn namenbestand uit de volksmond te horen en op te tekenen. Op die manier leert hij tevens het landschap kennen en soms geeft een onbegrijpelijk microtoponiem eerst op dat moment zijn geheim prijs.

Voor het schrijven van mijn doctoraalscriptie over Putten bezocht ik honderdnegentig informanten op bijna evenveel boerderijen. Hiertoe behoorden alle boerderijen in de Puttense buurtschap Diermen, een deel van de Arkemheen. Voor het bijna onbewoonde deel van de Putter- en Nijkerkerpolder was het verzamelen uit de volksmond geen eenvoudige zaak. De eigenaren van dit losliggende hooi- en weiland wonen merendeels wijd verspreid in de buitengebieden van beide gemeenten of zelfs elders op de Veluwe. In 1995 heb ik de adressen van een veertigtal eigenaren in de Putterpolder bij het kadaster opgevraagd.

⁴¹ Gelders Archief. Oud Rechterlijke Archieven Inv. nr. 850 - 866.

⁴² Vgl. F. Keverling Buisman en E. Muller, Kadastergids. Gids voor raadpleging van hypothecaire en kadastrale archieven uit de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw. Den Haag 1979.

⁴³ K. Roelandts: Med. Ver. Naamkunde 27 (1951): 93.

*Portret van Jacob Johan van Delen,
heer van Middeldorp en
Amelisweerd, ambtsjonker van
Nijkerk en dijkgraaf van de polder
Arkemheen van 1718-1721, 1724-1727
en 1736-1739 (Foto: Iconografisch
Bureau Den Haag).*

Ik stuurde hun een brief met een toelichting en daarbij een kopie van een kadasterkaart, waarop ik het perceel, waarvan zij eigenaar waren, had aangegeven. Ik vroeg hen op een antwoordstrook de naam in te vullen, die zij op dit moment aan dit perceel gaven. Tevens verzocht ik hen namen van aangrenzende percelen te noteren. Ondanks de gefrankeerde antwoordenvlop was de respons vrijwel nihil.

Voor de Nijkerkerpolder lukte het beter. In de eerste plaats kon ik beschikken over het mondeling verzamelde materiaal van R. Baar, F. van Dooren en J. Mulder. Van Dooren had midden jaren tachtig een mondelinge enquête gehouden in de Nijkerkse Achterhoek, terwijl Mulder tot eind jaren negentig de boer op ging om in diverse delen van Nijkerk agrariërs te vragen naar de namen van hun hooi-, bouw- en weilanden. Met T. Ridder tenslotte fietste ik gedurende een aantal jaren in voorjaar en zomer langs de boerderijen in Ark, de Doornsteeg en Holk.⁴⁴ Onder mijn informanten nemen de Arkemheense veeoppassers een bijzondere plaats in. In de periode april tot oktober is een veeoppasser verantwoordelijk voor het vee, dat weidt in een gebied van ca.100 ha. Tijdens zijn dagelijkse rondgang loopt

⁴⁴ Ik dank R. Baar, archiefambtenaar van de gemeente Nijkerk, Frank van Dooren, oud-gemeenteambtenaar en schrijver van het eerste boek over de geschiedenis van de Arkemheen (Van Dooren 1986), J. Mulder, oud-gemeenteambtenaar van Nijkerk en Timo Ridder, oud-voorzitter van de Stichting Oud-Nijkerk, voor het beschikbaar stellen van hun materiaal en vrije tijd.

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

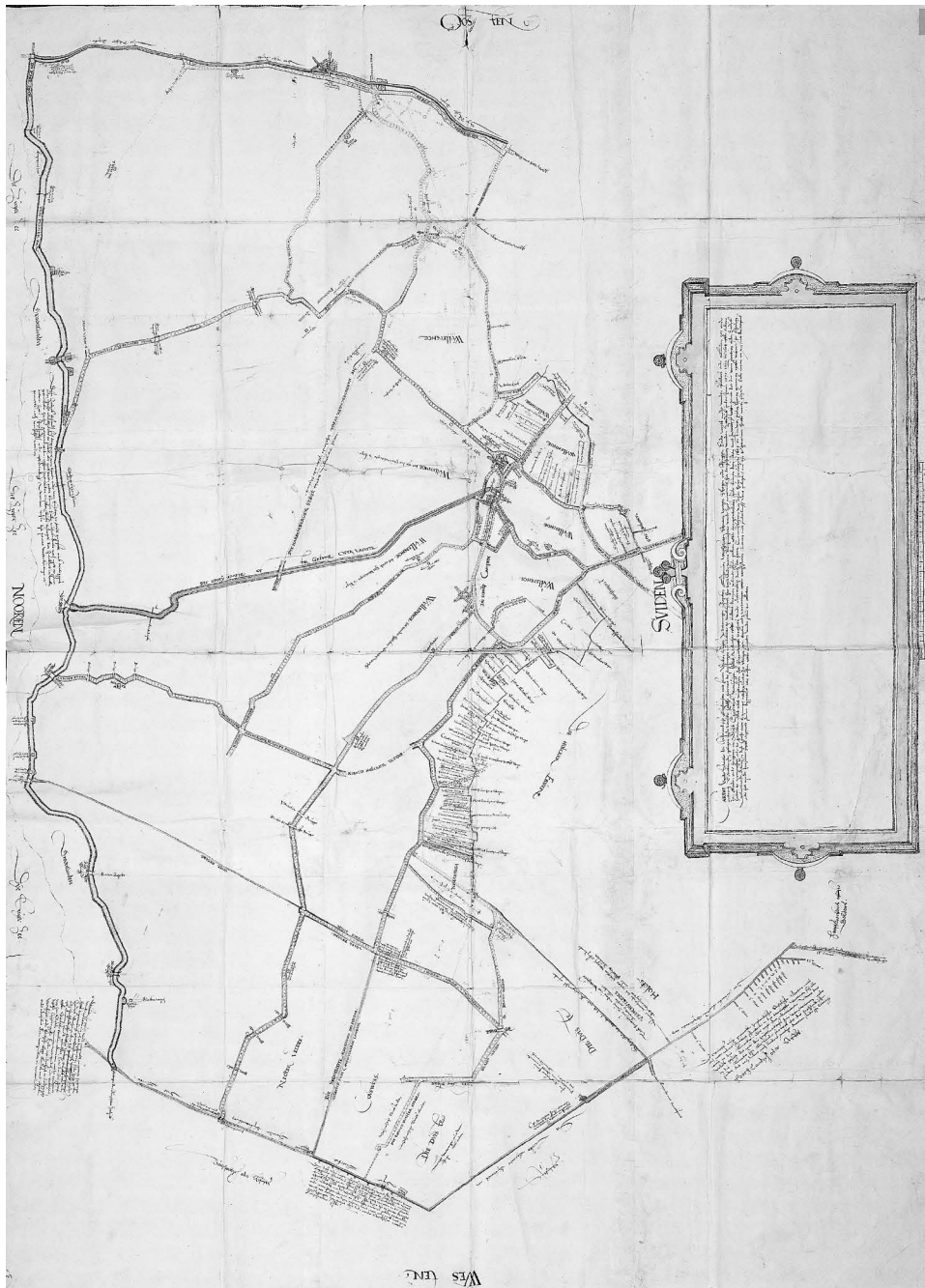
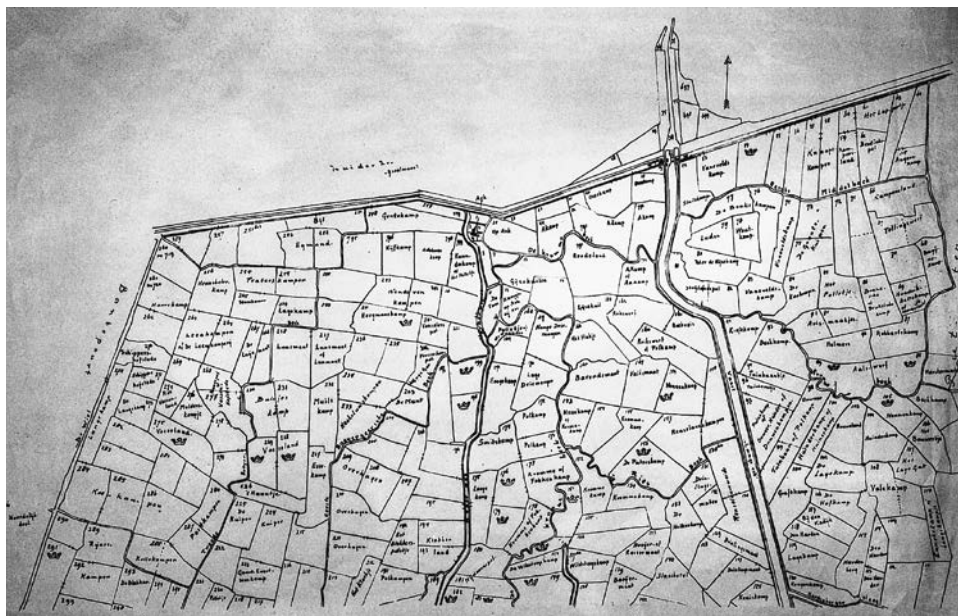

Foto van 'Carthe van de situatie der Arkemedische landerijen' door Bernhard Kempinck ca. 1609 (Bron: Gelders Archief. Archief van het Hof van Gelre en Zutphen. Inv.nr. 4396 kaart 17. Algemene kaartenverzameling nr. 233).

Kadastrale kaart van Nijkerk met ingeschreven de microtoponiemen in sectie A gemeente Nijkerk (noordelijk deel) door F. Kragt in 1937. (Bron: Gelders Archief. Algemene kaartenverzameling nr. 233. Foto: Gelders Archief).

of springt hij met de polsstok van kamp naar kamp. Hij kent de namen van de hooi- en weilanden met hun eigenaren.⁴⁵

In mijn glossarium is een microtoponiem uit de volksmond altijd de laatste attestatie die wordt aangegeven met de eerste twee letters van de achternaam van de geënquêteerde en het jaartal van de enquête. Het aantal uit de volksmond opgetekende microtoponiemen in de Arkemheen bedraagt 560, dat is ruim 25% van het totale namenbestand. Het betreft 450 namen van hooi- en weilanden en 110 namen van historische en nog bestaande boerderijen. Namen van buurtschappen, wegen, beken en sluizen zijn hier niet bij inbegrepen.

1.4.6 Kaarten

Kaarten met microtoponiemen van de Arkemheen zijn zeldzaam. De oudste kaart van de polder is ca. 1609 getekend door de Gelderse landmeter Bernard Kempinck. Deze kaart is getekend om de geografische omvang van de polder vast te stellen in verband met de hef-

⁴⁵ Ik dank Meindert van Wincoop, als veeoppasser actief van 1913 tot 1980 in de Putterpolder en voor de Nijkerkerpolder Wulfert Hop, bewoner van het erf Nieuw-Nekkeveld, veeoppasser van 1935 tot 1986 en Johannes van den Boom, bewoner van de boerderij Klein Ark, veeoppasser van 1947 tot 1995.

fing van het morgengeld. Microtoponiemen ontbreken.⁴⁶ De enige kaarten met microtoponiemen zijn van de hand van de Nijkerkse amateur-historicus F. Kragt. In 1937 heeft hij een groot aantal microtoponiemen ingevuld op de minuutkaarten van het kadaster uit 1832. Het betreft de Nijkerkse kadastrale secties A en K, globaal de buurtschappen Ark en Nekkeveld.⁴⁷ Kragt komt de eer toe de eerste te zijn geweest die systematisch microtoponiemen van de Arkemheen heeft verzameld. De namen komen vrijwel volledig overeen met mijn gegevens. Helaas ontbreken bij Kragt de bronvermeldingen, zodat niet duidelijk is of hij de namen uit de volksmond heeft opgetekend of ze uit archivalische bronnen heeft opgediept. Andere historische kaarten van de Arkemheen zijn microtoponymisch niet van belang. Ze zijn te vinden in de publicatie van Deys.⁴⁸

Tekst in de cartouche van de 'Carthe van de Situatie der Arkemedische landerijen' door Bernard Kempinck ca. 1609.

Carthe Van de Situatie der Arkemedische Landerijen mit sijnen Dijcken Sluysen Weterongen Beycken Leijgraven Weghslooten Straten Wegen Stegen ende Bruggen. Ende voorts mede vanden Polders ende Landen aen ende omtrent d'Arckemedede gelegen. Inde welke Carthe hierna te designeren ende int kortte te verbaliseren hoe wijt ende veere die Inundatie vande Zee avermits het doorschoerren vanden Zeedijck inden Jaren 1570, 1602 ende 1608 offte andere den Landen ende huysen in Duijst Couswijck Veenhuijsen Holck Wuillenhoe offte andere daaraen palende schade gedaen offte apparentelicken soude konnen doen. Item vant Interesse offte genot dat die voorn. partijen bijden Zeedijck hebben te verwachten en te genietten. Allet naet uijtwijzen des Rapports offte verbaels vande Informatie durch den heeren Commissarien van desen hove In Augusto 1609 ende t'anderen tijden daerop genamen offte te nhemen. Welverstanede dat men die in dese Caerthe maer bij raminge affgepunteerde straten, stegen, beycken ende weterongen offte weghslooten: daeraen niet sonderlinghs was gelegen: om tijt te gewinnen hefft voerbij gegaen End maer en passant den Aenfanck ende het eijnde derselve hefft ingevult sonder eigentlick opte buchten offte krompten vande selve te letten.

1.5 Het glossarium

Het omvangrijkste deel van deze studie is het glossarium. In dit woordenboek staan ruim 2500 microtoponiemen. Als presentatievorm heb ik gekozen voor de alfabetische volgorde. Deze Gelderse zeepolder leent zich mijns inziens niet voor een andere vorm. De peripatetische methode, waarbij tijdens een rondgang door het gebied de namen verklaard worden, past misschien wel bij een Veluws dorp, maar niet bij een polderlandschap langs de voormalige Zuiderzee.⁴⁹ Een zelfde bezwaar kleeft aan een thematische presentatie,

⁴⁶ Zie hoofdstuk 2.1.

⁴⁷ Gelders Archief. Algemene kaartenverzameling nr. 233.

⁴⁸ Vgl. Deys 1988. De kaarten die betrekking hebben op de polder Arkemheen staan in het kaartenregister vermeld onder de volgende nummers: 9, 10, 38, 45, 46, 50, 106, 107, 237, 238, 248.

⁴⁹ Een voorbeeld van de peripatetische methode is ondermeer A. van Loey, Studie over de Nederlandse plaatsnamen in de gemeenten Elsene en Ukkel. Leuven 1931.

waarbij alle microtoponiemen worden ingedeeld volgens de belangrijkste semantische categorieën. Voor een nauwelijks bebouwde polder met honderden hooi- en weilanden levert dat te weinig variatie op.⁵⁰ Een alfabetische ordening is het meest overzichtelijk.

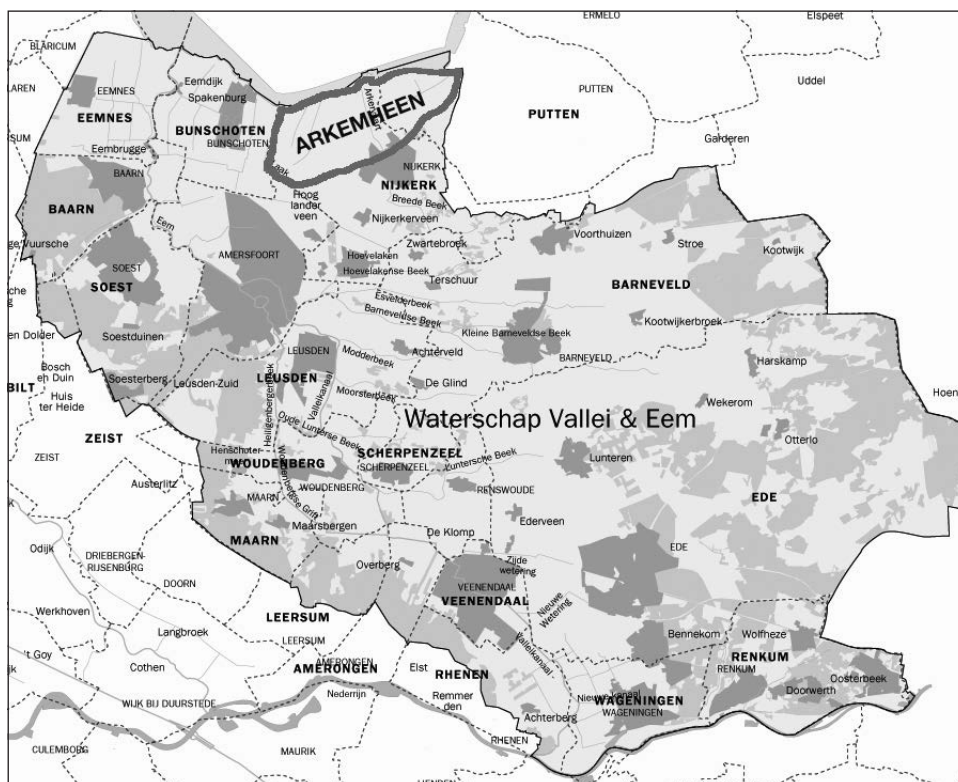
Een alfabetisch glossarium moet voldoen aan eisen van volledigheid, betrouwbaarheid en controleerbaarheid.⁵¹ Ik heb getracht aan deze voorwaarden te voldoen door het Arkemheense glossarium samen te stellen uit microtoponiemen, die ik heb gevonden in binnen- en buitenlandse archivalische bronnen, aangevuld met microtoponiemen uit de volksmond. De microtoponiemen staan zoveel mogelijk binnen hun archivalische context. Achter de tekst volgt de datering en de gecodeerde bronvermelding. Op die manier is een overzicht tot stand gekomen van ruim vijf eeuwen Arkemheense microtoponymie. Van het totale namenbestand is ruim 90% gelokaliseerd en aanschouwelijk weergegeven op 20 Nijkerkse en Puttense minuutkaarten van het kadaster uit 1832.

In de artikelen van het glossarium ligt het accent op de etymologie. Etymologie is die tak van de taalwetenschap, die de oorsprong, de geschiedenis en daarmee ook de betekenis van de woorden, in dit geval van de microtoponiemen, opspoort. Voor hen die belangstelling hebben voor de geschiedenis en de namen van dit poldergebied is dit ongetwijfeld het meest interessante onderdeel.

De verantwoording voor de wijze van bewerking van het glossarium en een toelichting op de gegevens in de artikelen staan in hoofdstuk 7.2 en 7.7.

⁵⁰ Zie als voorbeeld voor breed uitgewerkte thematische dorpsmonografieën o.a. Molemans 1982 (Zonhoven) en Mennen 1992 (Lommel).

⁵¹ Vgl. Van Osta 1995: 3.

De polder Arkemheen als onderdeel van het Waterschap Vallei & Eem.

HOOFDSTUK 2

Het onderzoeksgebied: de zeepolder Arkemheen

2.1 Geografie van de polder Arkemheen

De zeepolder Arkemheen grenst in het noorden aan het Nijkerker- en Nuldernauw, in het oosten aan de Schuitenbeek in de gemeente Putten, in het westen aan de Laak, die zowel de grens vormt tussen de gemeenten Nijkerk en Bunschoten als de provinciegrens tussen Utrecht en Gelderland en in het zuiden aan de hogere zandgronden van Putten en Nijkerk.

Langs de Gelderse Zuiderzeekust lagen van oorsprong een zes zeepolders. Van noord naar zuid waren dat de polders Oosterwolde (1359 - 1959), Oldebroek (1425 - 1959), Elburg (1359 - 1875), Waterlandspolder Doornspijk (1765 - 1959), Buitenpolder Hulshorst (1922 - 1959) en de Arkemheen (1356 - 1985). Nadat de polder Elburg in 1875 was samengevoegd met Oosterwolde, vormden de overige polders, behalve de Arkemheen, sinds 1 juli 1959 het polderdistrict Noordwest-Veluwe. Op 1 juni 1985 ontstond het waterschap Noord-Veluwe door samenvoeging van het polderdistrict Noordwest-Veluwe en het polderdistrict Arkemheen.¹ In 1997 tenslotte fuseerde het waterschap Noordwest-Veluwe met het waterschap Vallei en Eem. Het historisch archief van de Arkemheen is thans onderdeel van het waterschapsarchief Vallei en Eem.

De geografische begrenzing van het Arkemheense poldergebied is voor het eerst schriftelijk vastgelegd bij de invoering van het dijkrecht op 21 juli 1610. De Arkemheen omvatte begin zeventiende eeuw de Puttense buurtschap Diermen en de Putterpolder. In Nijkerk betrof het de buurtschappen Ark, Nekkeveld, Doornsteeg, Veenhuis en een deel van de buurtschap Holk.² De polder werd bij deze gelegenheid verdeeld in blokken. De blokken 1 t/m 5 vormden het noordelijk deel van de polder. In dit gebied betaalden de grondeigenaren vol morgengeld, omdat zij bij hoog water het meest profijt hadden van de zeedijk. Het jaarlijks vast te stellen bedrag aan morgengeld werd berekend morgen-morgens-gelijk, dat wil zeggen dat alle uitgaven voor dijkonderhoud, rentelasten, salarissen e.d. werden opgeteld en omgeslagen over de totale oppervlakte van de polder uitgedrukt in morgens. Iedere grondeigenaar betaalde dit bedrag aan morgengeld vermenigvuldigd met de grootte van zijn grondgebied.

Het zuidelijk deel van de polder was verdeeld in zeven blokken. De grondeigenaren in dit gebied betaalden half morgengeld, omdat hun landerijen verder van de zeedijk lagen. De

¹ Zie voor een korte geschiedenis van de Gelderse zeepolders Van der Streek 1991. De geschiedenis van de Arkemheen is voor het eerst beschreven ter gelegenheid van het 600-jarig bestaan. Vgl. Zondervan 1956.

² Vgl. AZA Inv. nr. 178 fol.11 - 12; Zondervan 1956: 16, 17.

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Kadastrale kaart van de polder Arkemheen. Samengesteld met de kadastrale minuutkaarten uit Nijkerk sectie A blad 1-5; sectie B blad 1, 2; sectie C blad 1, 2 (ged.); sectie H blad 3 (ged.), 4 (ged.); sectie I blad 1, 2; sectie K blad 1, 2. Uit de gemeente Putten sectie I blad 1-5.

inventarisatie van het grondeigendom werd definitief vastgelegd in de dijkrol van 1611. Het onderscheid tussen vol en half morgengeld werd opgeheven in 1885.³ De omvang van de polder werd tussen augustus 1609 en juli 1610 op kaart vastgelegd door de landmeter Bernard Kempinck.⁴ Volgens de officiële dijkrol van 1611 bedroeg de oppervlakte vol morgengeld 2903 ha en half morgengeld 617 ha. Totaal 3520 ha. In de dijkrol van 1716 kwam de dijschrijver op een totale oppervlakte van 3463 ha. Sloet gaf in het midden van de negentiende eeuw een oppervlakte van 3489 ha, terwijl Beernink in 1903 3457 ha noemde, waarvan 1126 ha in Putten en 2331 ha in Nijkerk.⁵ In deze studie ga ik uit van het kaartbeeld en de geografische omschrijving van de polder ca. 1610 met een oppervlakte van ca. 3500 ha. Dit komt in grote lijnen overeen met de 20 kadastrale minuutkaarten uit 1832, van de gemeenten Nijkerk en Putten.⁶ De gemeentegrens tussen Nijkerk en Putten lag niet langs de Arkervaart, hoewel dit de meest natuurlijke situatie zou weergeven, maar langs de Scheidbeek en de Berenkamperweg, ca. 1 km oostelijker. Een eerste grenscorrectie vond plaats in 1885. Op grond van waterstaatkundige overwegingen vonden later nog twee grenscorrecties plaats, namelijk in 1916 en 1953.⁷ Vanaf de jaren vijftig behoort het grootste deel van de gemeente Nijkerk, een gedeelte van Putten ten oosten van de Schuitenbeek, een deel van het Zwartebroek in de gemeente Barneveld en het deel van Hoevelaken, dat afwtert op de Laak, tot de polder. Op 31 december 1956 bedroeg de oppervlakte bijna 6649 ha.⁸

2.2 Het landschap van de polder Arkemheen

2.2.1 *Geologie*

De polder Arkemheen maakt geologisch deel uit van de Gelderse Vallei. Dit is de laagte tussen de Veluwe in het oosten en de Utrechtse heuvelrug in het westen.⁹

Het landijs uit Scandinavië bedekte tijdens de Saale-ijstijd (Saalien) een groot deel van ons land. Aan de rand van het landijs bevond zich in deze regio een ijstong die zich uitstreckte tot aan Rhenen. Door de stuwkracht van het ijs ontstonden aan de randen stuwwallen, zoals het Gooi, de Utrechtse heuvelrug en de Veluwerand bij Putten.

3 Vgl. Zondervan 1956: 36.

4 Carthe van de Situatie der Arkemedische landerijen. Formaat 120 x 166 cm. Schaal ca. 1: 6000 verdeeld in een westelijk en oostelijk deel. Gelders Archief. Archief Hof. Inv. nr. 4396 kaart 17 of Algemene kaartenverzameling nr. 233. Bernard Kempinck was sedert 5 juni 1598 landmeter van Gelre en Zutphen. Hij overleed in 1630 en werd opgevolgd door de bekende Gelderse kaarttekenaar Nicolaas van Geelkerken. Vgl. Donkersloot - De Vrij 1981: 45 - 48, 79 en 201.

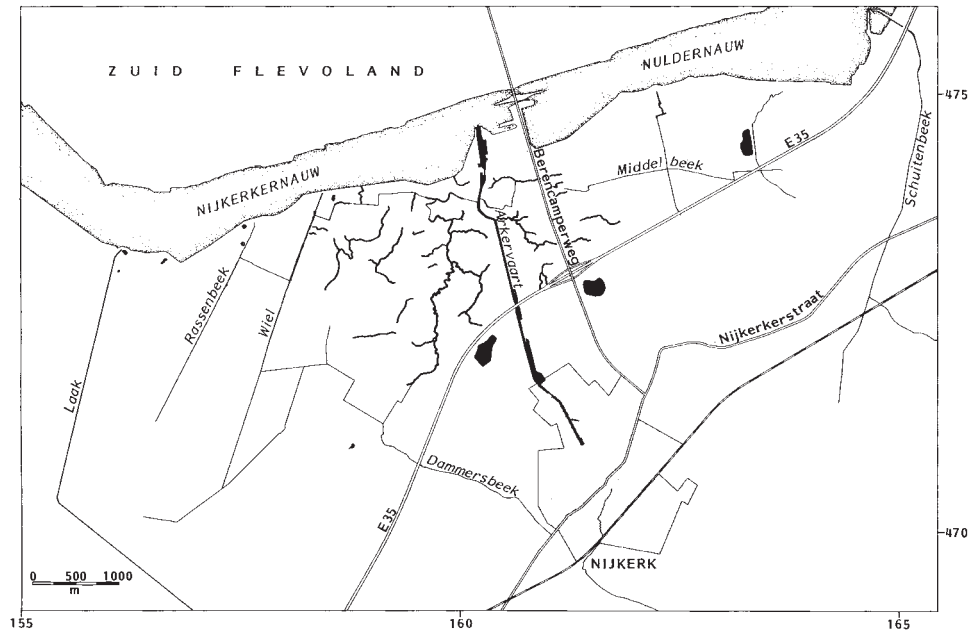
5 Vgl. L.A.J.W.Sloet, Bijdragen tot de kennis van Gelderland. Deel 3. Arnhem 1852 - 1855: 253; Beernink 1903: 213. Van der Streek 1991 vermeldt van alle Gelderse zeepolders de oppervlakte behalve van de Arkemheen. Op grond van zijn opgaven is de Arkemheen iets kleiner dan de polder Oosterwolde, die 3685 ha groot is.

6 Vgl. de kaartenbijlage met microtoponiemen.

7 Bij de uitbreiding in 1916 hoort een kaart van 52 x 40 cm. Rijksarchief Gelderland. Archief Provinciale Staten Inv. nr. 943.

8 Vgl. Zondervan 1956: 37.

9 gl. Van Dooren 1984, Leenders e.a. 1990; Dirkse en Van Laar 1992.

Restanten van het bij de Almere-afzetting behorende krekensetsel in het noordelijk deel van de polder Arkemheen. (Bron: Dirkse & Van Laar 1992 p. 17. Naar: Van der Giessen & Keijser 1984).

Tijdens het Eemien, de warme periode na het Saalien, smolt het landijs. De zeespiegel steeg en de Eemzee breidde zich uit. In de Vallei werden zand- en kleilagen afgezet. In de daarop volgende periode van het Weichselien, waarin het landijs onze streken niet bereikte, trok de

Eemzee zich weer terug, waardoor de Gelderse Vallei werd opgevuld met dekzanden en veenlagen. Uitgebreide veenvorming begon in de lage delen van de Vallei en het latere Zuiderzeegebied in het begin van het Holocene, ongeveer 10.000 jaar geleden. Ca. 2400 jaar geleden drong de Noordzee door de Noord-Hollandse zeegaten het Zuiderzeegebied binnen. De zachte veenbodem werd weggeslagen en er vormden zich meren. Rond 800 voor Christus verzandden de zeegaten en trad er een gedeeltelijk herstel op van de veengroei. Rond het begin van onze jaartelling drong de Noordzee nu via noordelijker gelegen zeegaten opnieuw het gebied binnen en ontstond het Almere.

De rivieren en beken, waaronder de Eem, de Brede Beek en de Hierdense Beek mondden uit in het Flevomeer. De mondingen lagen waarschijnlijk 5 tot 10 km noordelijker dan nu. Tijdens de diverse transgressieperioden tussen ca. 250 en 1600 verplaatste de kustlijn zich in zuidelijke richting. De kleiafzetting vond plaats gedurende de laatmiddeleeuwse transgressie periode. Midden veertiende eeuw werd het zeekleigebied van de Arkemheen bedijkt.

2.2.2 Geomorfologie

De geomorfologie beschrijft het reliëf van het landschap en de vormen van het aardoppervlak. Het noordelijk deel van de polder, globaal het gebied boven de Bunschoterweg en de A28, bestaat uit een kleilaag van ongeveer 40 cm. Kenmerkend voor dit deel van de polder is de openheid. Het landschap is zo goed als vlak. Als we de sloten buiten beschouwing laten, bedragen de hoogteverschillen van dit extensief gebruikte graslandgebied niet meer dan 25 cm. Slechts enkele plaatsen, o.a. bij Nekkeveld, zijn iets hoger. Karakteristiek voor dit gebied is de onregelmatige blokverkaveling. De meest opvallende elementen vormen het stoomgemaal *Hertog Reynout* en het Puttergemaal. Boerderijen en beplanting zijn schaars. Op de grens met het Nijkerkernauw ligt de Arkemheense zeedijk. Achter de dijk in de Nijkerkerpolder liggen een aantal fraaie wielen, die ontstaan zijn als gevolg van dijkdoorbraken.

Ten zuiden van de Bunschoterweg liggen de oude veenontginningslandschappen van de Achterhoek en Veenhuis. Deze ontginning dateert uit de veertiende en vijftiende eeuw. Vanaf de hoogste delen zijn sloten gegraven in de richting van de Laak, waardoor een strokenverkaveling is ontstaan. Het landschap is minder open dan in de polder Arkemheen. De boerderijen zijn veelal op pollen gebouwd en staan in groepjes bij elkaar. Het is een overwegend kleinschalig landschap door de aanwezigheid van wilgenbosjes en elzensingels.

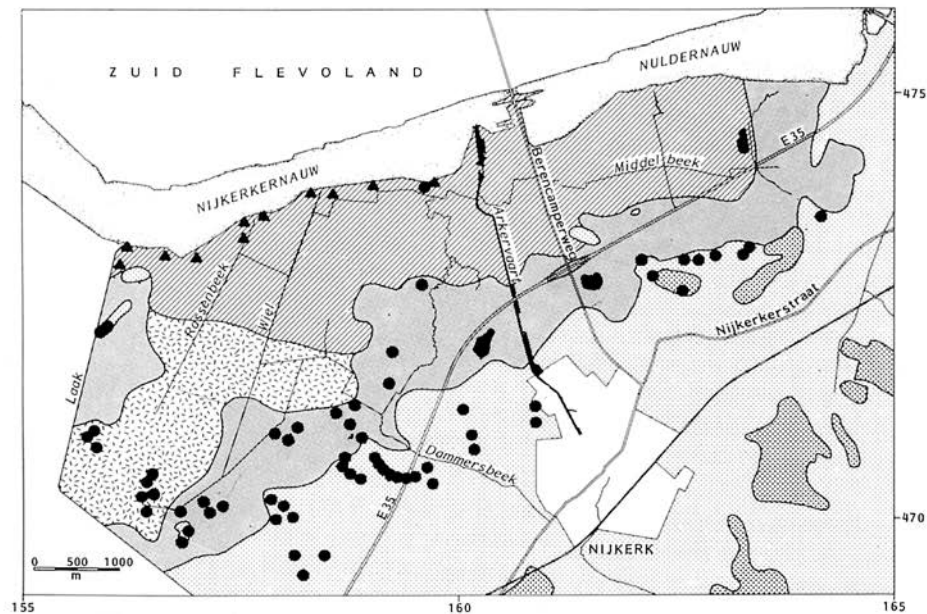
Ten zuidwesten en ten noordoosten van Nijkerk ligt het oude zandontginningsgebied van Holk en de Puttense buurtschap Diermen. Het is een zwak golvend landschap met hoogteverschillen van 0,5 tot 1,5 meter en een onregelmatige blokverkaveling. Hier liggen oude hoeven en landgoederen op de overgang van de Gelderse Vallei en de Noordwest-Veluwe. Weilandten, akkers, bospercelen en houtwallen zorgen voor een gevarieerd patroon. In en langs de rand van dit gebied liggen tientallen verhoogde woonplaatsen, pollen. In de Nijkerkse buurtschap Holk liggen vrijwel alle oude boerderijen op een dergelijke pol. De hoogteverschillen bedragen hier tussen de 1,5 en 5 m. Het ontstaan van deze terpbewoning houdt vermoedelijk verband met de uitbreiding van het Almere, de latere Zuiderzee, van de twaalfde tot de veertiende eeuw.

2.2.3 Ontginning en bewoning tot in de veertiende eeuw¹⁰

In 1981 en 1983 vond de afdeling archeologie van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders sporen van een prehistorische nederzetting ongeveer zes kilometer ten noorden van het centrum van Nijkerk. Uit nader onderzoek bleek, dat het een nederzetting betrof van één van de Trechterbekervolken, mogelijk de Vlaardingercultuur, uit omstreeks 2700 voor het begin van onze jaartelling. De bewoningssporen lagen op dekzandkoppen langs dichtgeslibde geulen met een breedte variërend tussen de 20 en 50 meter. Deze prehistorische

¹⁰ Vgl. Van Dooren 1984 en 1992; Hagoort 1990; Van der Ven 1993.

HET LANDSCHAP VAN ARKEMHEEN: FYSISCH GEOGRAFISCH GEZIEN

VLAKE VAN LAGUNAIRE KLEI-AFZETTINGEN OP VEEN

maximale hoogteverschillen tussen 25 en 50 cm; minimale dikte van de kleilaag: 40 cm; minimale dikte kleilaag en veenlaag samen: 80 cm

VEENVLAKE BEDEKT MET KLEI

maximale hoogteverschillen tot 25 cm
maximale dikte van de kleilaag: 40 cm
minimale dikte kleilaag en veenlaag samen: 80 cm

VLAKE VAN DOOR VEEN EN KLEI BEDEKTE DEKZANDEN

maximale hoogteverschillen tussen 25 en 50 cm; maximale dikte klei en veen samen: 80 cm

DEKZANDWELVINGEN MET BIJBEHORENDE VLAKEN EN LAAGTEN

maximale hoogteverschillen tussen 0,5 en 1,5 m

DEKZANDRUGGEN, DEKZANDWELVINGEN, VLAKEN EN LAAGTEN MET OUD-BOUWLANDDEK

maximale hoogteverschillen tussen 0,5 en 5 m

DEPRESSIE ONTSTAAN DOOR DIJK-DOORBRAAK OF KLEIAFGRAVING

maximale hoogteverschillen tussen 0,5 en 1,5 m

VERHOOGDE WOONPLAATS/TERP
hoogteverschil tussen 1,5 en 5 m

BEBOUWDE KOM

WATER

Geomorfologie van de polder Arkemheen. (Bron: Dirkse & Van Laar 1992 p. 16. Naar: Van der Giessen & Ketjser 1984).

bewoners leefden hoofdzakelijk van de visvangst. Enkele honderden jaren later werd deze nederzetting verlaten als gevolg van wateroverlast.

De oudste schriftelijk overgeleverde bewijzen van bewoning van de Arkemheen dateren uit het begin en het midden van de negende eeuw. In oorkonden uit 806 en 855 schenken respectievelijk een zekere Hiddo en Folkerus ontginningen en boerderijen o.a. op de Veluwe aan Liudger en aan het door hem gestichte Duitse klooster in Werden aan de Ruhr.¹¹ De Karolingische nederzetting *Archi* is in de laatmiddeleeuwse transgressieperiode in de Zuiderzee verdwenen. Het ontginnen van woeste gronden en het bouwen van kleine groepjes boerderijen werd in de twaalfde en dertiende eeuw door het klooster Werden voortgezet. In inkomstenlijsten ca. 1150 en 1250 verschijnen *Ekelenvelde*, thans Nekkeveld in het noordwesten van de Arkemheen, *Dirhamme*, de buurtschap Diermen in Putten en *Henslare*, de verdwenen naam van de noordwestelijke hoek van de Arkemheen rond de boerderij Groot Arler.¹²

Het door Graaf Wichman II in 968 gestichte vrouwenkapittel, later Jufferenstift, gewijd aan Sint Salvador en Sint Vitus in Hoog-Elten bij Emmerich en het door de Münsterse bisschop Meinwerk in 1031 gestichte klooster Abdinghof in Paderborn bezaten eveneens ontginningen met boerderijen in het poldergebied. Door het geheel of gedeeltelijk verloren gaan van de archieven van deze kloosters is helaas niet precies na te gaan op welk tijdstip deze ontginningen hebben plaatsgevonden. Het ligt echter voor de hand te veronderstellen, dat ook deze ontginningen, evenals die van Werden, tussen de tiende en veertiende eeuw te dateren zijn.¹³

Uitgebreide ontginningsactiviteiten in het huidige poldergebied vonden plaats in de eerste helft van de veertiende eeuw. Vooral langs de laag gelegen randen van de Veluwe en de kust van de Zuiderzee werden weide- en landbouwgronden op moerassen en veengebieden veroverd. Aan de hand van een viertal rekeningen van de Gelderse landheer uit de jaren 1313 - 1336 heeft Wartena berekend, dat toen ruim 20.000 ha woeste grond aan de randen van de Veluwe is ontgonnen.

Wartena concludeerde, dat alleen al bij de ontginningen van 1333 - 1335 in totaal ongeveer 1200 personen betrokken waren.¹⁴ Deze gronden werden ter ontginning door de Gelderse graaf uitgegeven tegen betaling van een koopsom en een jaarlijkse pacht, de zogenaamde

11 Vgl. B 1960: 189; K 1906: 9, 10. Zie voor de oudste toponiemen uit deze oorkonden ook hoofdstuk 4.3. Voor Liudger en zijn betrekkingen met Gelderland vgl. Van Berkum 1965.

12 Vgl. Hagoort 1984: 186.

13 Van Dooren (1986) voegde bij zijn uitgave een kaart met ca. 100 Werdense, Paderbornse en Eltense boerderijen, waarvan mogelijk ongeveer een derde uit die periode stamt.

14 Vgl. Wartena 1974/1975: 127 en bijlage I. De rekening van de Rentmeester van Veluwe uit 1333/1334 (HA 372) noemt uit het Ambt Putten, waar tot 1530 ook Nijkerk onder viel, ongeveer 20 ontginners bij name en ruim 60 die beboet worden vanwege het onrechtmatig aangraven of in bezit nemen van gronden die toebehoorden aan de landsheer. De rekening van de Rentmeester van Veluwe 1334/1335 (HA 373) noemt ongeveer 70 ontginners bij name bij de uitgifte van veengronden in Putten en Nijkerk.

tijns. Deze trek naar de randen van de Veluwe betekende niet dat er massale migratie optrad. De ontginningsactiviteiten vinden hun voornaamste verklaring in het feit, dat in de loop van de dertiende eeuw de hogere gronden steeds minder rendabel werden en deels onder stuifzanden verdwenen. In dit verband is er overeenkomst met de ondergang van Oud-Kootwijk. Ook hier, zo constateerde H.A. Heidinga, vielen akkers reeds in de tiende eeuw ten prooi aan het oprukkende zand en droogden waterputten uit door te weinig regen.¹⁵ Uiteraard werden deze grootscheepse ontginningen door de Gelderse landsheer ook ondernomen om zijn financiële positie te verbeteren. Tot de landerijen van de Gelderse hertogen behoorden ondermeer de *Koningskamp* in het centrale deel van de Putterpolder en de weidegebieden van de *Angeler* en *Fenteler* in de Nijkerkse buurtschap Ark.

De microtoponiemen die in schriftelijke bronnen genoemd worden vóór 1400 heb ik opgenomen in tabel 1. Er liggen dan tenminste 33 boerderijen en 45 met name genoemde hooi- en weilanden in de Arkemheen. De bewoning concentreert zich in de Puttense buurtschap Diermen, met als centrum de boerderijen Groot Diermen en Groot Bokhorst en de Nijkerkse buurtschappen Ark en Holk met als kernboerderijen respectievelijk Groot Ark en Groot Steenler. Met uitzondering van het noorden van Nekkeveld en Veenhuis, is het westelijke deel van de polder leeg. Dit gebied wordt pas in de vijftiende eeuw in cultuur gebracht.

Tabel 1. Microtoponiemen overgeleverd vóór of omstreeks 1400. De cursieve namen zijn niet gelokaliseerd. * = boerderijnaam

<i>Abbenkamp</i>	Gijzenkuil	Monfrank*	<i>Tietsmaat*</i>
Abelenmaat	Haalwerfsgoed*	<i>Nanninkseng</i>	<i>Tollinksgoed*</i>
<i>Abel Everwijnsgoed*</i>	<i>Hannenmaat</i>	Nekkeveld	Vaneveld*
Achterste Goor	Hein Abelenzoonsgoed*	<i>Nijendorp*</i>	Vaneveldermaat
Aller*	Hoefslag	Oldenaller*	Veen*
<i>Allerskampen</i>	Hoge Weide	<i>Oormansmaat</i>	<i>Veenhamersgoed*</i>
Angeler	<i>Hommelenkamp</i>	<i>Pipersgoed*</i>	Veenhuis*
Ark*	<i>Hoonhorstermaat</i>	<i>Plantmaten</i>	Voordijk*
Arler*	Klaas Dijksgoed*	<i>Ruige Duist</i>	Voorste Goor
Berenkamp*	Klein Bokhorst*	Ruimschotel*	Voorwinkel
Berntsmaat	<i>Kleine Bijvang</i>	<i>Runiksmaat</i>	<i>Walinkweide</i>
Bokhorst*	<i>Knijshoeve</i>	Rijs, Ten*	Watergoor*
<i>Buntmaten</i>	<i>Koestapelermaat</i>	<i>Rijr*</i>	<i>Wreden</i>
<i>Daarboven*</i>	<i>Kotland</i>	Schalbroek	<i>Wredermaat</i>
Diermen*	<i>Kriksgoed*</i>	Slangenland	<i>Zuideng</i>
Dilenmaat	<i>Lange Roeden</i>	Steenler*	<i>Zwanelt Wijgersgoed*</i>
<i>Everlootsmaat</i>	<i>Luttekelief</i>	Strijland*	Zwarteland
Fenteler	<i>Luttelijfsgoed*</i>	<i>Strijlandsmaat</i>	
<i>Frankengoed*</i>	<i>Maat</i>	<i>Sugenkamp</i>	
Grote Bijvang	Molenkamp	Telinkswerf	

Deze landschappelijke ontwikkeling in aanmerking genomen, wekt het geen verwondering, dat de Arkemheense ingelanden van Nijkerk en Putten in 1356 officieel en gezamenlijk toestemming vragen aan de Gelderse Hertog om hun vruchtbare landerijen en woonerven tegen het steeds verder oprukkende Zuiderzeewater met een dijk te beschermen.

2.2.4 *Bewoning na de veertiende eeuw*

In de late Middeleeuwen was de Arkemheen een betrekkelijk dicht bewoond, vruchtbaar agrarisch gebied. Alleen al in het noordelijk deel van de polder lagen vóór 1500 rond de dertig boerderijen. Deze boerderijen stonden op enkele uitzonderingen na op het maai-veld. Wateroverlast door dijkdoorbraken en onvoldoende waterbeheersing maakten in de zestiende en zeventiende eeuw een einde aan deze bewoning. Het noordelijke deel van de polder was daardoor eind zeventiende eeuw al een vlak gebied, vrijwel zonder bebouwing en begroeiing. Honderden hooi- en weilandpercelen hoorden niet langer bij een dichtbij gelegen boerderij, maar werden losliggend land dat om de vier jaar verpacht werd.

Een gedetailleerd beeld van de bewoning van de polder geeft de kaart van Kempinck uit circa 1610. Op deze kaart noteerde Kempinck in het midden en in het zuidelijke deel van de polder de namen van 29 landhuizen en boerderijen. In de Nijkerkse buurtschap Holk vermeldde hij 35 boerderijen. Op de Arkemheense zeedijk stonden groepsgewijs 48 houten huizen, waarvan 36 op de Putterdijk. De gemiddelde gezinsgrootte bedroeg begin zeventiende eeuw ca. 5 personen, zodat er ongeveer 180 Puttenaren en 60 Nijkerkers op de zeedijk woonden.¹⁶ De dijkhuizen ondergingen eind achttiende eeuw het zelfde lot als de noordelijker gelegen boerderijen. Het recht om op de dijk te wonen was gekoppeld aan de verplichting tot onderhoud van een deel van de dijk. Toen na 1750 het dijkbestuur overging tot het aanleggen van steendijken, konden de dijkbewoners noch financieel noch daadwerkelijk deze verplichting nakomen. Ook de dijkhuizen moesten verdwijnen omdat zij goed onderhoud letterlijk in de weg stonden. F. van Dooren schrijft terecht, dat er na de afbraak van de dijkhuizen een einde kwam aan een eeuwenlange gespreide en gevarieerde bewoningsgeschiedenis van de Arkemheen. Sinds het einde van de achttiende eeuw is het noordelijke deel van de polder nagenoeg onbewoond. Historisch gezien is deze verschijningsvorm dus van recente datum.¹⁷

Een apart hoofdstuk vormen de kloostergoederen. Het beheer daarvan vond plaats vanuit een drietal hoven. De Werdense hof en Paderbornse hof lagen in het dorp Putten, de Eltense hof in de Nijkerkse buurtschap Appel.¹⁸ De landsheer inde zijn inkomsten via de Veluwse rentmeester volgens de rechtsregels die omstreek 1543 bekend stonden als het tijsrecht van de Veluwe.¹⁹ Als de schriftelijke bronnen ons hierover omstreeks 1300 inlich-

15 Vgl. Heidinga 1984: passim.

16 Berekening op grond van de gegevens uit Roessingh 1964: 95. Het inwonertal van Putten was begin zeventiende eeuw ca. 1600. In AZA Inv. nr. 178 fol. 23 - 27 worden alle dijkbewoners bij name genoemd.

17 Vgl. Van Dooren 1992a: 38.

18 Dit betreft de boerderij Schoutmansgoed (Vgl. AK Inv. nr. 40a fol. 52). Deze boerderij is in 1982 afgebroken om plaats te maken voor de Puttense begraafplaats Schootmanshof; de Kelnarij (Vgl. Damen 1974: 238) in het dorp Putten, afgebroken in 1938, en de Kemna in Appel (Vgl. B 1935: 307, 363). De Werdense boerderijen zijn in 1559 verkocht aan het klooster in Paderborn (Vgl. Van Schouwen 1909 bijlage C: VII).

19 Vgl. Heringa 1932: 2 - 45.

ten, zijn deze rechtsregels al eeuwen oud. De verhoudingen zijn inmiddels drastisch gewijzigd. Het oorspronkelijke eigendom van de tijnsheffer is overgegaan op de tijnsplichtige. Het recht van gebruik werd erfelijk en stond gelijk met huur of erfpacht. Overleed de 'eigenaar' dan eiste het klooster 'betaling' door het afdragen van de zogenaamde keurmede. Dat is het beste stuk roerend goed dat de overledene had achtergelaten.²⁰ De Gelderse hertogen ontvingen de tijns van de horige goederen, de zogenaamde herengoederen, onder de naam herenguldens.²¹

Na 1543 werd de Gelderse hertog erfelijk voogd van de goederen van de Abdinghof te Paderborn en het Jufferenstift te Elten. Vanaf 1559 waren ook de Werdense goederen eigendom van Paderborn. De eigenaars betaalden de hertog het zogenaamde voogdgeld. Hierdoor kwamen de betalingen, pacht uit horigheid en voogdij van de hertog, op één lijn te staan, waardoor het kloostereigendom op de achtergrond raakte. Bij de secularisatie van de geestelijke goederen in 1803 verdween de relatie met de kloosters definitief. Vanaf het begin van de negentiende eeuw waren deze oorspronkelijke kloostergoederen in handen van particulieren.

De dijkrollen van eind vijftiende tot begin achttiende eeuw geven een goed inzicht in het eigendom van de diverse regionale rechtspersonen. Volgens de dijkrol van 1494 was eind vijftiende eeuw ruim 4% van het polderland in het bezit van kloosters, kerken, vicarieën en instellingen van liefdadigheid. Eind zestiende en begin zeventiende eeuw breidde het bezit van deze rechtsinstellingen zich flink uit en verdubbelde dit percentage.

Tussen eind vijftiende eeuw en begin zeventiende eeuw werden de eigendommen van de meeste grootgrondbezitters verdeeld door verkoop of vererving. Hiervan profiteerden enerzijds de diverse instellingen in Harderwijk, Nijkerk en Putten, anderzijds zien we een duidelijke toename van grondbezit van bekende Nijkerkse families, zoals Pannekoek, Collert, Snapper en Van Wenckum.

De verburgerlijking in de achttiende eeuw weerspiegelde zich ook in de eigendomsverhoudingen van het Arkemheense polderland. Zoals in de zeventiende eeuw het grootgrondbezit verdween, zo gingen in de achttiende eeuw de bezittingen van de Veluwe landadel, van de Harderwijkse stedelijke magistratuur en aanzienlijke regionale families, zoals Van Aller, Van Arler, Van Deelen, Van Hell, Van Vaneveld, Van Wijnbergen, Bentinck en Voeth, over naar plaatselijke boeren met van patroniemen afgeleide namen als Aartsen, Gerritsen, Gijsbertsen, Jansen en Willemsen.

Dit korte overzicht maakt duidelijk, dat ook de ontwikkelingen van de bezitsverhoudingen in de zeepolder Arkemheen een afspiegeling zijn van de economische en maatschappelijke ontwikkelingen die ons land doormaakt tussen eind vijftiende en begin achttiende eeuw.

²⁰ Voor de keurmedigen van de Kelnarij van Putten Vgl. Steinmeier 1993.

²¹ Voor de herengoederen in Nijkerk en Putten vgl. Herengoederen op de Veluwe 1990-1995, deel 2.

Tabel 2. Grondbezit in morgens van rechtspersonen in de Arkemheen volgens de dijkrollen van 1494, 1588, 1608, 1611 en 1716 [1 morgen = 0,87 ha]

	1494	1588	1608	1611	1716
Rijksdomein					
Hertog van Gelre	-	25	25	25	25
In Arnhem:					
Kapittel van St. Walburg	16,5	17	17	29	14,5
Provisoren te Arnhem	-	-	6	-	-
In Harderwijk:					
St.Agnietenklooster	63	68	65	65	55
St.Catharinaklooster	-	12	12	11,5	7,5
's Heren Loo	9,5	12	12	15	7,5
Fratershuis	4,5	12,5	16,5	10	12,5
Grauwe Zusterklooster	3	8	6	2,5	-
Heilig Sacramentsgilde	-	6	6	6	-
Onser Vrouwen Gildealtaar	-	6	-	-	-
St.Annavicarie	1	-	-	-	-
St.Catharina-altaar	6,5	12,5	-	-	-
St.Laurentsvicarie	-	26	21,5	14,5	1
St.Margarethavicarie	-	7	7	2	-
St.Teunisvicarie	3	3,5	0,5	-	-
St.Teunis & Catharinaaltaar	-	4,5	-	-	-
Sanctorum Apostolorum	-	5,5	5,5	12	3
Gasthuis van Harderwijk	-	2	-	3,5	-
Gilden van Harderwijk	-	-	-	-	-
Kerk van Harderwijk	-	-	2,5	3,5	3,5
Melaatsen van Harderwijk	-	-	-	-	3
Wezen van Harderwijk	-	-	-	-	4,5
In Nijkerk:					
St.Catharinaklooster	17	43,5	43	25,5	9
St.Catharinavicarie	-	-	12,5	13,5	11
St.Crucisvicarie	6,5	-	5	3,5	9,5
St.Severijsvicarie	7	6	6	1,5	4,5
Vicarie O. L.V.	3,5	-	-	6	6
Onzer Vrouwen Gilde	-	-	6	-	-
De papelijke proven	3,5	-	-	-	-
Kerk van Nijkerk	-	21	35,5	40	36,5
Pastorie te Nijkerk	-	-	-	1,5	1,5
Gasthuis van Nijkerk	-	13	21	25,5	31
Wezen van Nijkerk	-	-	-	-	22
Abdis van Elten	4	11	10,5	9,5	4
Armen van Nijkerk	-	-	-	-	1
In Putten:					
St.Andriesvicarie	1	1	1	1	-
Onser Vrouwen altaar	5	3	3	3	-
Kerk van Putten	2	3,5	1	2,5	3
Papelijke proven	1	-	-	-	-
Armen van Putten	-	-	-	-	2
De Kelner van Putten	7	12,5	1	17	14
Malen Hellerveld	-	-	-	-	0,5
In Utrecht:					
Nonnen van Jeruzalem	5	-	-	-	-

De landerijen van kloosters, rechtspersonen en grootgrondbezitters werden in het openbaar verpacht.²² De verpachting vond plaats in september of oktober. Het pachtcontract begon op 11 november en eindigde vier jaar later op dezelfde datum. Het bestond uit 15 artikelen. De pachtprocedure verliep volgens de drieslag inzet, afslag en mijning. Het merendeel van de artikelen in het pachtcontract had betrekking op de betaling van de pacht prijs en de kredietwaardigheid van een tweetal borgen. Zij waren hoofdelijk medeschuldenaren. De overige bepalingen betroffen geboden en verboden voor het beheer van de weidegronden. De weilanden moesten om het andere jaar geweid en gehooïd worden. Het scheuren van de vruchtbare weidegronden werd beboet, evenals het laten grazen van paarden en schapen. Beweiding was uitsluitend voorbehouden aan hoornvee, koeien en ossen. Direct na de aanvaarding van de pacht moesten de percelen ontdaan worden van distels en molshopen. De pachter was verplicht beken, wegen, sloten en heulen schouwbaar te maken. Ook het plaatsen van hekken, damplanken en vonders kwam voor zijn rekening. Kortom: de pachter verplichtte zich contractueel tot volkomen behoud, bezit en genot van het verpachte.

2.3 Schets van de waterschapsgeschiedenis van 1356 tot heden

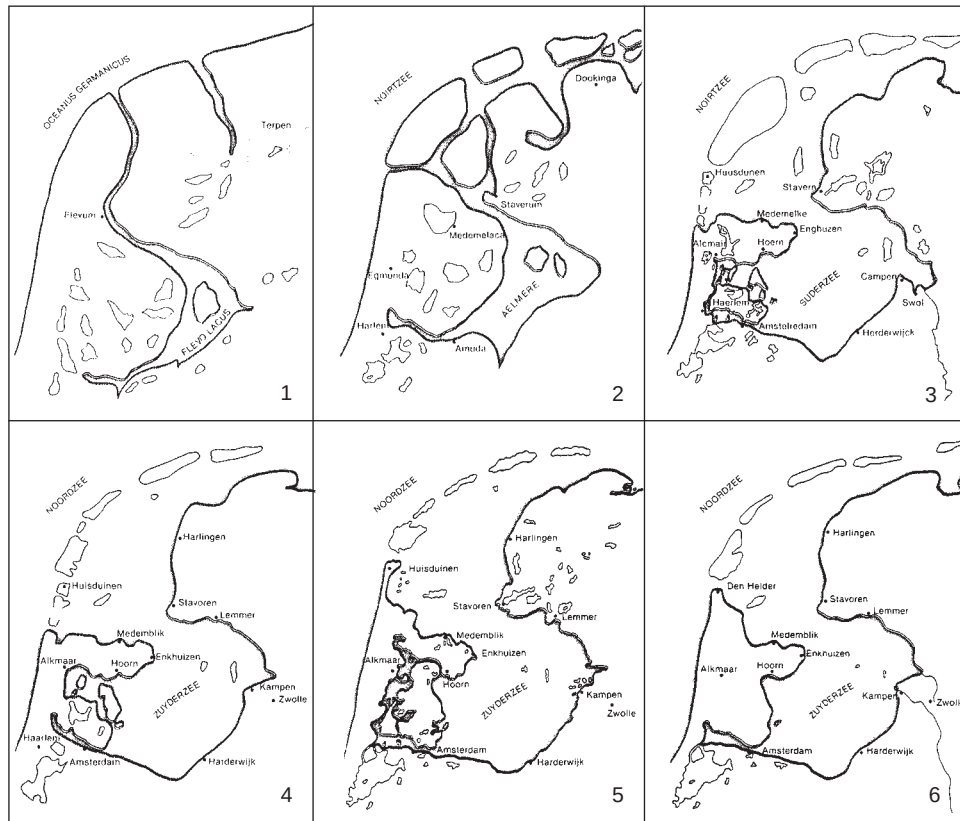
2.3.1 Dijkbrief en dijkbouw 1356-1611

In de dijkbrief van 28 maart 1356 gaf hertog Reinald III van Gelre aan de 'gemeynen erffgenamen van Putten ende vander Nykercken' toestemming 'eenen gemeinen dijk te leggen ende te hebben over Erckmeden' om zodoende de daar gelegen landerijen te beveiligen tegen overstromingen van de Zuiderzee.²³

In Gelderland was een dijkbrief een door de landsheer bekrachtigd handvest, waarin het dijkrecht werd vastgelegd en bepalingen werden beschreven ten aanzien van dijkbouw,

²² Ik ontleen deze gegevens aan een viertal pachtcontracten. De verpachting van de Harderwijkse kloostergoederen in 1740 (Vgl. Gelders Archief. Staten Archief Veluwe. Inv. nr. 360); de Domeinverpachting van de Arkemheense Koningskampen door de Rentmeester van Veluwe in 1797 (Vgl. Gelders Archief. Bataafs - Frans - Archief. Inv. nr. 373); de verpachting van de landerijen van het Nijkerkse Weeshuis in 1866 (Vgl. Gelders Archief. Notarieel Archief A.D.S. Colenbrander. Minuutnummer 8246) en de verpachting van de hooi- en weilanden van de Hervormde Kerk van Nijkerk in 1876 (Vgl. Gelders Archief. Notarieel Archief R.A.J. Colenbrander. Minuutnummer 1490).

²³ De tekst van deze dijkbrief in AZA Inv. nr.178 fol.1 - 2; Inv. nr.179 fol.2 - 3 en Inv. nr.180 fol.2 - 4. Ik kies hier bewust voor de benaming Zuiderzee. Deze naam komt voor het eerst voor in 1340. Hanze-kooplieden duiden hiermee de zuidelijk gelegen handelssteden Kampen, Harderwijk en Stavoren aan ter onderscheiding van de Vlaamse steden (Vgl. Heslinga 1984: 277 - 278). De oudste benaming is *Flevo*, bij de Romeinen de zich tot meer verwijdende monding van de Rijn (Vgl. Schönfeld 1955: 68 - 69). Uit de vroege Middeleeuwen dateert de naam *Aelmere* (755), verklaard als al-meer, 'geheel en al meer' (vgl. Schönfeld 1955: 210) of 'reusachtig meer' (Vgl. Gijsseling 1960: 48) en uit aal-meer d.i. 'paling-meer' (Vgl. Künzel/Blok/Verhoef 1988: 63). De naam IJsselmeer is in 1888 gegeven door Ir. C. Lely, omdat de rivier de IJssel hierin uitmondt (Vgl. Heslinga 1984: 279 - 280). De benamingen Nijkerker- en Nuldernauw dateren uit de jaren vijftig en zestig na de drooglegging van Oost- (1957) en Zuid-Flevoland (1968). Nulde is een buurtschap in de gemeente Putten.

Het gebied van de Zuiderzee in kaart gebracht van het begin van onze jaartelling tot heden. 1. 1e eeuw; 2. 10e eeuw; 3. 13e eeuw; 4. 15e eeuw; 5. 17e eeuw; 6. 19e eeuw. (Bron: Schaap 1982).

dijkbestuur en dijkonderhoud. Dijkbrieven uit de veertiende en vijftiende eeuw sanctioneerden in veel gevallen eeuwenlang mondeling overgeleverde bepalingen. Het voordeel van een dijkbrief was dat hij rechtskracht verleende aan een al bestaande toestand en dat bestuurders zich bij onregelmatigheden konden beroepen op een hogere, officiële instantie.²⁴ Vanaf het midden van de veertiende eeuw was de Arkemheen een zelfstandig Gelders waterschap.

De dijk die in 1356 werd aangelegd, was niet de eerste Arkemheense zeedijk. Dit kunnen we opmaken uit de inhoud van de dijkbrief en uit toponymische gegevens.²⁵ Voor 1356 werden de Arkemheense ontginningen beschermd door lage waterkeringen, een soort zomerdijk, die bij hoog water en stormvloeden onvoldoende bescherming boden. De dijk

²⁴ Vgl. Beekman 1905 - 1907: 321 e.v.

²⁵ Ca.1313 is er sprake van de boerderij *Vordendike* en het goed *Utendike*. Vgl. Van Doornink 1902: 3, 19; ca.1325 van *Abel daerbuten* en *Everwingsgoet daerbuten* (=buitendijks). Vgl. Van Doornink 1905:VI.

van 1356 was een verbetering en uitbreiding van een al bestaande situatie.²⁶ Van de dijk uit 1356 moeten we ons een niet al te grote voorstelling maken. De dijkzool of het staal van de dijk bedroeg ruim 10 meter. Daarvoor lag een strook van 8,5 meter waaruit de grond voor de dijkbouw gehaald moest worden. Verdere gegevens over het dijkprofiel ontbreken in de dijkbrief.²⁷

Op grond van archeologische onderzoeken over de dijkbouw aan de Duitse kust van Sleeswijk-Holstein, weten we dat veertiende-eeuwse dijken niet hoger waren dan ongeveer 2 meter.²⁸ Zij waren niet gebouwd op de scheiding van land en water, maar werden beschermd door een uitgestrekt voorland, dat in de zomer als hooiland in gebruik was. De Arkemheense dijk zal geleken hebben op de algemeen gangbare dijkprofielen rond de Zuiderzee. Een steil buitenbeloop, in Noord-Holland bovendien verstevigd met een brede wierriem, en een bijna even steil binnenbeloop.²⁹ Deze dijkvorm bleef gehandhaafd tot het begin van de zeventiende eeuw.

Bij de dijkbrief van 1356 werd de reeds bestaande bestuurlijke structuur van de Arkemheen door de Gelderse hertog officieel vastgelegd.³⁰ De Arkemheense dijkstoel bestond uit een dijkgraaf en drie heemraden. Van deze vier personen kwamen er steeds twee uit Nijkerk en twee uit Putten. Zij kozen op hun beurt de zgn. zestienen, acht grondeigenaren uit Nijkerk en acht uit Putten. Dit unieke college in de Nederlandse waterschapsgeschiedenis³¹ koos op Sint Peter ad Cathedram, d.i. 22 februari, de nieuwe dijkgraaf en heemraden en deze vervolgens weer de nieuwe zestienen enz. Dit twintig man sterke college was verantwoordelijk voor het onderhoud van zeedijk en sluizen en het schouwen van beken, sloten en wegen. Het dijkonderhoud vond plaats volgens het principe van verhoefslaging.

In 1588 ontstond een ernstig conflict. De Nijkerkse en Puttense ingelanden verweten de Harderwijkse grondbezitters dat zij het dijkonderhoud verwaarloosden.³² De ruzie liep zo hoog op, dat de Staten van Gelre en Zutphen en het Hof te Arnhem – sedert 1581 het hoogste Gelderse rechtcollege – om een arbitrage werd gevraagd. In de regel lieten de Gelderse Staten de lokale bestuursorganisaties van de waterschappen de vrije hand zolang het algemeen belang niet werd geschaad.³³ Ging het echter op plaatselijk niveau mis, dan grepen de Staten onherroepelijk in. In dit geval bepaalden zij, dat voortaan vier Harderwijkse

²⁶ Vgl. Van Dooren 1984: 62 - 63.

²⁷ Literatuur over historische dijkbouw in ons land is nauwelijks aanwezig. De eerste publicatie op dit gebied is het boek van Andries Vierlingh ca. 1576, opnieuw uitgegeven onder de titel *Tractaet van Dijkkagie*. Uitg. J.de Hullu en A.G.Verhoeven. Den Haag 1920. De eerste grote publicaties over dijk- en sluisbouw verschijnen pas in de zeventiende en achttiende eeuw.

²⁸ Vgl. Kühn en Panten 1989: 15.

²⁹ De Gelderse landmeter Bernardt Kempinck schreef op zijn kaart: 'Desen zeedijk befandt sich doorgaens van binnen ende van buyten te steyll opgeset, oeck aenleggens in den gront allenthalven te small als oeck boven opten kruijn'. Vgl. KK 1609, bijschrift E.

³⁰ Beekman citeert het Arkemheense dijkrecht, maar vergist zich bij de datering een eeuw. Hij noteerde 1256 in plaats van 1356. Vgl. Beekman 1905 - 1907: 755.

³¹ Vgl. Beekman 1905- 1907: 1813-1814.

³² Afschriften m.b.t. dit conflict in: AZA Inv. nr. 178 fol. 3; Inv. nr. 179 fol.5; Inv. nr. 180 fol. 7.

³³ Vgl. Beekman 1905-1907: 406.

adjunct-heemraden aan de dijkstoel werden toegevoegd. Omdat besluiten werden genomen bij meerderheid van stemmen, waren deze adjunct-heemraden bij machte de stemmen te laten staken. De bestuurbaarheid van de polder kwam daardoor ernstig in gevaar. Dit feit en het onvoldoende functioneren van het dijkonderhoud via verhoefslaging leidde tussen 1608 en 1611 tot het opstellen van een nieuw dijkrecht.

2.3.2 *Dijkrecht en dijkbouw 1611-1750*

In de aanhef van het nieuwe dijkrecht van 1611 werd het slechte dijkonderhoud en het bestuurlijk falen onverbloemd aan de kaak gesteld. Er was sprake van 'misbruicken, zwari-cheijden ende disordren...in de regieronge als onderhoudinghe van den selven dijk'.³⁴ De Staten besloten hun autoriteit te gebruiken en orde op zaken te stellen. De invoering van het nieuwe dijkrecht werd, om elk misverstand uit te sluiten, door een viertal commissarissen ter plekke begeleid. In het slotartikel behielden de Staten zich het recht voor in alle zaken het dijkrecht betreffende het laatste woord te hebben. De grootste verschillen tussen de dijkbrief van 1356 en het dijkrecht van 1611 betreffen regelingen rond bestuursverkiezingen, het scheppen van nieuwe bestuurlijke functies en de wijze van dijkonderhoud.

De verkiezingen werden verdeeld over twee zittingen, die gehouden moesten worden in februari en maart. De dijkgraaf werd om de drie jaar afwisselend gekozen uit de geërfden van Putten en Nijkerk. De vier adjunct-heemraden uit Harderwijk, bedongen bij het conflict in 1588, werden vervangen door één gekozen heemraad uit de stedelijke grondeigenaren. De helft van de zestien trad om de drie jaar af. Aan de dijkstoel werden twee nieuwe beambten toegevoegd namelijk een dijkschrijver (secretaris) en de ontvanger (penningmeester). De laatste legde jaarlijks zijn financiële administratie ter goedkeuring voor aan de geërfdenvergadering. Het verhoefslagingssysteem werd vervangen door gemeenmaking.

Door het slechte onderhoud in het laatste kwart van de zestiende eeuw en de stormvloed van januari 1610 verkeerde de Arkemheense Zeedijk in een erbarmelijke toestand.³⁵ Bij inspectie constateerde het dijkbestuur 16 gaten met een totale lengte van bijna 200 meter. De aanbesteding voor het dichten van de gaten, het verhogen van de zeedijk en het op bedreigde plaatsen aanbrengen van grenen palen of houten schoeiingen werd bekend gemaakt in het gehele Zuiderzeegebied. In 1612 werkten ongeveer 370 dijkwerkers ondermeer uit Noord-Holland aan dit karwei.³⁶ In 1619 was naar schatting 2350 meter zeedijk, ca. 23% van de totale lengte, door houtconstructies beschermd.³⁷ Dit is echter een mager resultaat. Dichtbij gelegen dijken als de Diemer- en Muiderdijk waren begin zeventiende eeuw al voorzien van degelijke paalconstructies met verankering in de dijkkrui.³⁸ De

34 AZA Inv. nr 178 fol. 13.

35 Over de gevolgen van deze stormvloed in het Zuiderzeegebied Vgl. Gottschalk 1971 deel III: 26-34.

36 Vgl. AZA Inv. nr. 1 fol. 15-22.

37 In 1611 bedroeg de totale lengte van de zeedijk 10.229 meter. Vgl. AZA Inv. nr. 178 fol. 18r en 21v.

38 Vgl. Van der Heyden de Jonge 1703: passim.

Copia vant nijewe gereformuerde
Dijkrecht

Wij Zidderſchap hooft ende Cleijne Steden
des Furſtendoms Gelre en Graeffſchaps Zutphen
daer te vóeten. Also voort verſaet vande olde dijkrechten
ende gerboonten vanden Lande van Gekemheen onderſchillen
end Oijkerck gelegen verſcheyden miſbrúicken Subariſch-
den en diſorden ingebroochen ſijn ſo inde regeringe alſ
onderſendinghe vanden ſelven dijk Daerom die gelede-
ren en Verffgenoten des ſelven dijck ſich niet hebben comen
vergelijken, en daeromme dſelve bij ſubmiſſie vanden
xxvij Julij xxv acht geſtelt hebben tot Verkenntiſſe
daanden raede gedachten furſtendoms en Graeffſchaps die
welcke oock bij haere Verſpraechen respectuvelick vanden
xxvij Decembris des voerſ jaers xxv en acht mitſa-
ders vanden xxij Julij xxv en thien deciſie gegeden heb-
ben door ſoo veel aengaet trecht van partije, Ende dat om
volcommentlick tegens die vordere ingebroechene abúiken te
verſien nodig waſſ ons ſe autoriteijt, dat wij daerom
in deſen gehadt hebbende tbericht en advijs vanden voerſch-
den Raede ende ons ſe beſondere E. Deputeerden op dit
ſaek, nae genomen information, oculare inspectien en
volcommen onderriſt van ſaeken, meren anderen gebesog-
neert hebbende, ende vóikende op alles ſtellen goede ordre
ende ten meesten mit oorbac en profijt vant gemene
Landt, en d' Verffgenoten vanden voerſen tegens ſcha-
de inbreick, ongelijcheijt en andere inconuenienten, nae
dat bij die vanden Raede en ons ſe E. Committēerden tot
het ſijnckelick beſluit van deſe ſaek bij reſolucie op onſe
vergaderinge in April 1611 leden genaemen, gelast/die
voerſcheyden vandie Verffgenoten ende gelederen respecti-
velick ſijn geexamineert en overſogen, hebben geordineert
en geſtatueert, ordineren en ſtatueren bij deſen datken
hierna volgende, Willende dat dſelve voortan geden gevolgt
ende aengenamen ſijlen vóorden voor verandering dijkrecht
en redonantie.

Inleiding van het dijkrecht van de polder Arkemheen van 22 mei 1611. (Bron: Gemeentearchief Amersfoort. Archief zeepolder Arkemheen. Inv.nr. 178 fol. 13).

Arkemheense zeedijk bleef de gehele zeventiende eeuw en de eerste helft van de achttiende eeuw overwegend aarddijk. Dijkdoorbraken, vaak gevolgd door het ontstaan van grote wielen, en het leggen van inlagen, zorgden voor een voortdurend verlies van weide- en hooilanden.³⁹ Het ontbrak het dijkbestuur echter aan voldoende financiële middelen. Ook de Staten van Gelre kwamen het Arkemheense dijkbestuur daarbij niet te hulp. Dit had wel gekund, want bij het herstel van de zeedijk van de Wieringerwaard verleenden de Staten van Holland bijvoorbeeld vijf jaar vrijdom van belastingen.⁴⁰

Door de toenemende verzilting van de Zuiderzee, oorspronkelijk een groot zoetwaterbekken, werden de paalconstructies van de Noord-Hollandse zeedijken tussen 1731 en 1733 aangetast door de paalworm.⁴¹ In oktober 1733 werd de paalworm ook aangetroffen in de houten schoeiingen en het kribwerk aan de Putterdijk.⁴² Al eerder was aangetoond dat een aarddijk te weinig bescherming bood, maar met de komst van de paalworm boden ook houtconstructies voortaan onvoldoende bescherming. Op aanraden van dijkbouwers Pieter Straat en Pieter van der Deure werden de Noord-Hollandse zeeweringen versterkt door het aanbrengen van een steenglooing.⁴³ Voor een dergelijke operatie aan de Arkemheense zeedijk ontbraken in de jaren dertig en veertig van de achttiende eeuw de middelen. Het aanbrengen van één roede – 3,807 meter – steenglooing kostte fl. 120,-. Voor een dijk van ca. 10.000 meter vergde dat een investering van ruim fl. 700.000,-. In het tweede kwart van de achttiende eeuw bedroeg de jaarlijkse polderbegroting slechts fl. 20.000,-! Door het voortdurend vervangen van weggevreten en weggeslagen palen en schoeiingen bleef het dweilen met de kraan open. Een keerpunt vormden de winterstormen van 1749 - 1750. De dijkschrijver meldde begin mei 1750 in een brief aan de Staten van Gelre, dat 'deese laatste winter onzen Arkemheense zeedijk grotelijks verbroken is'.⁴⁴ Wilde men de polder droog houden, dan moesten er koste wat het kost afdoende maatregelen genomen worden.

2.3.3 *Dijkrecht en dijkbouw 1750-1795*

Die afdoende maatregelen kwamen er niet! De dijkstoel was opnieuw verdeeld over de aard van te nemen maatregelen, zodat de Staten van Gelre ingrepen. Een commissie van negen leden onder voorzitterschap van Lubbert Adolf Torck, landdrost van Veluwe, zette het polderbestuur tussen 1751 en 1754 buitenspel. De Staten besloten tot herziening van het dijkrecht om 'verkeerde en quaaide directie' te voorkomen.⁴⁵

39 In 1677 werd een grote inlaag gelegd tussen de Wiel- en Arkersluis. Daarbij ging door dijkverlegging en aardhaling ca. 37 ha weidegrond verloren. In die tijd een kapitaalsvernietiging van meer dan fl. 27.000,-. Vgl. AZA Inv. nr. 460, 461, 462.

40 Vgl. Bremer 1989: 13.

41 Vgl. Baars 1988, 1989 en 1989a.

42 Vgl. AZA Inv. nr. 503 fol. 23 en 31.

43 Vgl. Straat en Van der Deure 1735: passim.

44 Gelders Archief. Statenarchief Veluwe Inv. nr. 813K.

45 Vgl. Gelders Archief. Statenarchief Veluwe Inv. nr. 813. Het verbaal omvat 37 pagina's!

Verwoesting als gevolg van een dijkdoorbraak. (Bron: H. Ewijk, Geschiedkundig verslag der dijkbreuken enz. 1809. Foto: TU Delft).

De tekst van het nieuwe dijkrecht van de Arkemheen werd goedgekeurd bij besluit van 16 oktober 1752 en bestond uit 47 artikelen.⁴⁶ Hoewel de beheerszaken rond dijk en polder niet uit het oog werden verloren, besteedde dit achttiende-eeuwse dijkrecht veel meer aandacht aan bestuurszaken dan zijn veertiende en zeventiende-eeuwse voorgangers. Om de bestuurscontinuïteit te bevorderen kregen de heemraden zitting voor het leven. Stemgerechtigd waren voortaan alleen zij die 3 morgen poldergrond bezaten. Minder gegoede ingelanden konden alleen schriftelijk voorstellen indienen. Zij mochten zich zelfs niet in de omgeving van de vergaderruimte ophouden. Op deze wijze bestreden de Staten de wanorde tijdens de vergaderingen, werd de besluitvaardigheid bevorderd en het belang van de werkelijk betrokkenen gediend. Er kwam een vervangingsregeling voor dijkgraaf en heemraden tot stand en het ambt van dijkbode werd beter geregeld.

De meeste aandacht bij de omschrijving van de diverse functies ging uit naar de ontvanger, de man die hoofdelijk aansprakelijk was voor de financiën. Hij werd voortaan gekozen door de ingelanden. Hij kreeg een vast salaris en moest jaarlijks ten overstaan van de dijkstoel en een deputatie ingelanden schriftelijk verslag doen van zijn financiële beheer met overlegging van bewijsstukken. Om de financiële uitgaven in de hand te kunnen houden

⁴⁶ In druk verschenen bij de Weduwe van H. van Goor, Ordinaris Drukster van den Hove Provinciaal van Gelderland, 1753. Ik vond in totaal vijf exemplaren: in Nijkerk in AZA Inv. nr. 183; vier in het Gelders Archief nl. drie exemplaren in Archief Hof Inv. nr. 4397 en één exemplaar in Bataafs-Frans Archief Inv. nr. 1471.

werden de vacatiegelden van dijkgraaf en heemraden vastgelegd en konden verteringen niet meer gedeclareerd worden. De dijkstoel was vanaf 1752 verplicht bedreigde dijkdelen met stenen te verstevigen, houtconstructies van sluizen en bruggen te vervangen door metselwerk en afgedankte palen, planken en ijzerwerk bij opbod te verkopen.

Om de Arkemheense zeedijk te herstellen verzekerden de Staten van Gelre zich in 1751 van de medewerking van de bekende Noord-Hollandse dijkbouwer Pieter Straat en de dijkopzichter Cornelis Boeyer uit Andijk. Pieter Straat leverde het bestek; Cornelis Boeyer was verantwoordelijk voor de puin- en steenleveranties en het dagelijks toezicht op de uitvoerende werkzaamheden.⁴⁷ In de jaren 1750-1754 werd ruim 3500 meter – dat is ongeveer $\frac{1}{3}$ deel – van de dijk van een steenglooiing voorzien. De keien met een gewicht tussen de 50 en 800 pond werden gelegd op een eerder aangebrachte puinlaag. De keien waren afkomstig uit Noord-Duitsland, de Deense en Noorse westkust, terwijl ook in de jaren tachtig Drentse steenleveranciers gesprongen hunnebedden leverden. In totaal werd tussen 1750 en 1754 46.000 ton materiaal aangevoerd.⁴⁸ De financiering werd geregeld door de uitgifte van obligaties voor een totaal bedrag van ruim fl. 80.000,-.

Uit notulen, jaarverslagen en verbalen tussen 1754 en 1795 blijkt, dat het vervangen van de aard- en paaldijk door een steendijk een continu proces geweest is.⁴⁹ In ruim 40 jaar werd 40.000 ton puin en keien aan de Arkemheense zeedijk gelost ter versteviging van het te steile buitenbeloop. Grote leveranties vonden plaats direct na de stormrampen van 1775/1776 en begin jaren negentig. Eind achttiende eeuw was de Arkemheense zeedijk voor bijna de helft steendijk.

2.3.4 De waterstaat 1795-1916

In de periode 1795-1916 is het dijkonderhoud niet langer de eerste zorg. Centraal stond het handhaven van de eigen autonomie tegenover een centraliserende overheid en de waterbeheersing.⁵⁰ In de eerste decennia van de negentiende eeuw trachtte men van overheidswege uniforme reglementen op te stellen voor alle polderorganisaties binnen de provincie. Dit mislukte. Wel werd het Rivierpolderreglement opgesteld, maar de Gelderse zeepolders bleven, tot volle tevredenheid van de ingelanden, daarbuiten.⁵¹

47 Pieter Straat werd geboren in 1685. Hij was burgemeester van Bovenkarspel in Noord-Holland bij Enkhuizen en hoofdingeland van de Oosterkogge in Drechterland. Het ontwerp van de steenglooiingen van de Arkemheense zeedijk is vermoedelijk één van zijn laatste opdrachten geweest. Hij overleed in januari 1752. Cornelis Boeyer overleed op 10 maart 1789. Deze gegevens in: Archiefdienst Westfriese Gemeenten in Hoorn.

48 AZA Inv. nr. 603 en 604. Uitgebreide informatie over de aanleg van deze eerste steenglooiingen met profieltekeningen en calculaties in een rapport van 23 pagina's in: Gelders Archief. Archief Hof Inv. nr. 4 398 en Staten Archief Veluwe Inv. nr. 813K.

49 Notulen AZA Inv. nr. 3 en 4; Jaarrekeningen AZA Inv. nr. 524, 525, 552-567, 602-615; verbalen Inv. nr. 294-336.

50 Vgl. Zondervan 1956: 24 ev.

51 Het ontwerpreglement van de polder Arkemheen uit 1827 in: AZA Inv. nr. 184.

In 1871 werd Mr. Willem Baron van Golstein uit Putten dijkgraaf. Hij erkende de bezwaren van het dijkrecht van 1752. In 1873 schreef hij een conceptreglement, waarin hij Gedeputeerde Staten in een aantal zaken tegemoet kwam. Het reglement werd in 1875 goedgekeurd. De Arkemheen bleef financieel autonoom, uitgezonderd het aangaan van geldleningen. Wel werden begrotingen voorgeschreven. De titel dijkschrijver veranderde in secretaris. Dijkgraaf, heemraden en zestien werden gecommiteerden. Zij werden door de Koning benoemd. De afwisseling van dijkgraven uit Nijkerk en Putten verviel alsmede de heemraad uit Harderwijk. De ambtsperiode van dijkgraaf en heemraden werd acht jaar en zij ontvingen een vast salaris. Eind negentiende eeuw hadden de geërfden hun machtspositie nog lang niet opgegeven.⁵²

De ommekeer kwam in 1916. In de nacht van 13 op 14 januari woedde een noordwesterstorm die, in combinatie met een springvloed, het Zuiderzeewater over de Arkemheense dijk joeg. De Nekkevelerdijk brak op twee plaatsen door en een deel van de Putterdijk sloeg weg. Op meerdere plaatsen verwoestte het overslaande water het binnenbeloop van de dijk. Voor het eerst in 150 jaar stond de polder geheel onder water. Na deze ramp was het dichten van dijkgaten niet voldoende. De Arkemheense zeedijk was te laag en te licht. De financiële middelen voor ophoging en verzwarende ontbraken. Een aanvraag voor subsidie bij het Ministerie van Waterstaat werd afgewezen. Provinciale Staten waren bereid te helpen op voorwaarde, dat de zeepolder Arkemheen zijn financieel onafhankelijke positie opgaf. Onder druk van deze omstandigheden gaven dijkstoel en ingelanden zich gewonnen. Als laatste polder in Gelderland kwam de Arkemheen onder toezicht van Gedeputeerde Staten. De administratie werd gemoderniseerd en de bestuurlijke structuur aangepast. De samenkomst van ingelanden, de zogenaamde geërfdendag, verdween na 560 jaar. De polder werd voortaan bestuurd door een Gecombineerd College.⁵³

2.3.5 Waterbeheersing 1356-1932

Voor de aanleg van de Arkemheense zeedijk in 1356 had het water van het Almere vrij spel. Het steeds in- en uitspoelende water zorgde vanaf omstreeks 1150 voor een uitgebreid krekenselsel in de kleiafzetting. In het midden van de polder lagen vóór 1400 al diverse boerderijen aan de rand van deze krekensels. Tegenwoordig is dit krekenselsel nog te herkennen in het beek- en slotenpatroon. Na de aanleg van de zeedijk in 1356 werden polder- en buitenwater van elkaar gescheiden.

In de Arkemheense zeedijk werden tussen 1531 en 1776 een achttal keersluizen gebouwd.⁵⁴ Van west naar oost waren dat in de Nijkerkerpolder de Laaksluis, de Rassensluis, de Wielsluis, de Arkersluis en de Spuisluis, aan het eind van de Arkervaart. In de Putterpolder verzorgden een sluis aan het eind van de Schremmersteeg, de Langeroesluis en de sluis in

⁵² Dit reglement met stukken betreffende de orde voor de vergaderingen van het bestuur in: AZA Inv. nr. 186 en 187.

⁵³ Het ontwerpreglement en reglement van de polder Arkemheen uit 1916 in: AZA Inv. nr. 191 en 192.

⁵⁴ Vgl. OAH Inv. nr. 1959; AZA Inv. nr. 1, nrs. 501, 1065, 1068.

Kerstgensgat de uitwatering. In de zestiende en zeventiende eeuw werden steeds meer hogere gronden in cultuur gebracht. Heide en veen verdwenen en het bestaande stelsel van greppels en sloten was niet meer in staat het water af te voeren. De ontginning van de Nijkerkse Achterhoek zorgde in het begin van de zeventiende eeuw voor veel wateroverlast.⁵⁵

Tussen 1703 en 1720 veranderde de waterstaatkundige toestand. Op aandrang van de tabakstelers gaven de Nijkerkse ambtsjonkers het polderbestuur toestemming tot het kanaliseren van de Arkervaart, de aanleg van een haven bij de Vest en het bouwen van een stenen schutsluis in de Arkemheense zeedijk.⁵⁶ Door het graven van de havenvaart werd de polder waterstaatkundig in tweeën verdeeld: de Nijkerkerpolder ten westen van de Vaart en de Putterpolder ten oosten. Elk polderdeel waterde afzonderlijk af op de Zuiderzee. In het midden van de negentiende eeuw stonden in de natte jaargetijden grote delen van de polder blank. Rond 1860 waren ontginningen van de hoge gronden in Slichtenhorst en Wullenhoven en de veengronden tussen de Holkerweg en de provinciegrens verantwoordelijk voor zoveel watertoevoer, dat afdoende maatregelen noodzakelijk waren.

Op advies van de ingenieur van Rijkswaterstaat A.J. Brevet werd in 1863 de molen Hertog Reynout gebouwd op de Haverkamp aan het eind van de Wiel. De naam herinnerde aan de Gelderse hertog die in 1356 de Arkemheen het eerste dijkrecht verleende.⁵⁷ Om het waterpeil in de Putterpolder onder controle te houden werd in 1874 bij de Langeroesluis de Puttermolen gebouwd.⁵⁸ De Hertog Reynout brandde in juli 1874 door blikseminslag af. Na herbouw bleek de molen onvoldoende capaciteit te hebben om de Nijkerkerpolder droog te houden.

In 1883 werd het stoomgemaal Hertog Reijnout⁵⁹ in werking gesteld, twee jaar later gevolgd door het Putter stoomgemaal. In 1983 werd de Wiel uitgediept en werd het inmiddels antieke stoomgemaal vervangen door een elektrisch vijzelgemaal. De belangrijkste watergangen in de Nijkerkerpolder zijn naast de hoofdwatgang de Wiel, de Rassenbeek, de Eerste en Tweede Boeyengeersebeek, de Rijsbeek en zuidelijker gelegen Dammersbeek.

De hoofdwatgang van de Putterpolder loopt langs de Schremmersteeg. Oost-West lopen de Middel- en de Diermerbeek; Noord-Zuid de Blaakbeek. Langs de A28 ligt een brede

⁵⁵ Vgl. AZA Inv. nr. 1 fol. 29v.

⁵⁶ Het bestuur van het ambt Nijkerk berustte van ongeveer 1600 tot 1795 bij een college van drie tot acht ambtsjonkers. Dit waren grootgrondbezitters uit een riddermatig Veluws geslacht. In de periode 1703-1720 droegen enkele ambtsjonkers als directeuren van de Vaart de financiële verantwoording voor deze ingreep. Vgl. Inventaris van het Archief van het Ambtsbestuur van Nijkerk (1413) 1680-1913 (1879) door D.A.A. van Hooren. Nijkerk 1990. Inv. nrs. 817-851. Vgl. Beernink 1903: 153-248.

⁵⁷ Vgl. AZA Inv. nr. 1040.

⁵⁸ Vgl. AZA Inv. nr 1041.

⁵⁹ Dit stoomgemaal is in 1986 gerestaureerd en op zgn. maaldagen nog in gebruik. Het is het enig overgebleven stoomgemaal in Europa met buitenschepraderen. Zie voor de geschiedenis van dit gemaal Van Dooren 1992.

Vogelvluichtopname van het stoomgemaal Hertog Reijnout aan de Arkemheense Zeedijk in de gemeente Nijkerk. (Bron: Van Dooren 1994, p.8).

bermsloot.⁶⁰ In 1971 werd het Putter stoomgemaal uit 1885 vervangen door een nieuw elektrisch gemaal. De hoofdwatgangen zijn breder dan 3 m en dieper dan 60 cm. De overige waterlopen, sloten en greppels zijn smaller en zelden dieper dan 50 cm.

2.3.6 Ontwikkelingen in de twintigste en eenentwintigste eeuw

In 1932 werd de Zuiderzee door het aanleggen van de Afsluitdijk tot IJsselmeer. De aandacht van het Gecombineerd College verschoof van de Arkemheense zeedijk naar de daarachter gelegen vruchtbare hooi- en weilanden. De economische en ecologische waarde van het polderland vormden in de tweede helft van de twintigste eeuw en in het begin van de eenentwintigste eeuw de onderwerpen waarover gesproken en geschreven werd.

De Nederlandse overheid propageerde in de naoorlogse jaren een sociaal-economisch beleid gericht op verhoging van de landbouwproductie. Het kleinschalige en arbeidsintensieve boerenland moest plaats maken voor een effectief productielandschap. Het instrument voor deze drastisch metamorfose was de ruilverkaveling. Het wettelijk kader schiep de Ruilverkavelingswet uit 1924, herzien in 1939 en voor het laatst aangepast in 1954. Ruilverkaveling betekende in de praktijk de samenvoeging van percelen, het dempen en uitdiepen van sloten, het rechte trekken van kronkelende beken, het verbreden en

⁶⁰ Nauwkeurige opgave van alle polderbeken en namen van onderhoudsplichtigen in: AZA Inv. nr. 1046.

RUILVERKAVELING ARKEMHEEN

Grondeigenaren, klein en groot: Weest op Uw hoede! Als deze verkaveling zou doorgaan en het gereedkomen ervan ong. 10 jaar zal duren, zullen U, Uw kinderen en wellicht Uw kleinkinderen tot bijna het jaar 2000 financieel overbelast worden. Een kleine gemeenschap zal in 30 jaar f10.500.000, d.i. de helft van de totaalkosten, moeten opbrengen, een door vele kleine- en hypotheekboeren niet te volbrengen taak. Daar komen dan nog bij: grondbelasting, verwaarde polderlasten en verwaarde wegenbelasting. **Stemt dus allen tegen!** Ook degenen onder U, die misschien menen er hier of daar nog wel een „slagje uit te kunnen slaan“. Weest één in onze gezamenlijke moeilijkheden!

Ook gij **pachtboeren**, die tevens eigenaar zijt, zult niet buiten schot blijven! Veel land, voornamelijk **pachtland**, zal **veorgoed** verdwijnen. Voor nieuwe wegen en watergangen kan 5 % van het totale landbesit gevorderd worden, dit is ruim 300 HA. Het grootste deel hiervan zal pachtland zijn. **Stemt dus tegen!**

Gij **huiseigenaren**, die ten onrechte in deze stemming zijt betrokken: **Helpt Uw mede-ingezetenen en stemt tegen!** Het is een gang naar het stembureau waard! Gaarne willen wij U ook **volmachten** overleggen, zodat ge thuis kunt blijven. Als ge het door U ontvangen oproepingsblijet niet gebruikt of vernietigt, stemt ge automatisch vóór, dus ten nadele van de gemeenschap.

**Een welvarende boerenstand is een der
grondpijlers voor de welvaart
van de gehele Nijkerkse bevolking!**

Het Anti-Ruilverkavelings Comité

Kopie van een advertentie uit 1958 van het Anti-Ruilverkavelings Comité te Nijkerk met een oproep om tegen de voorgenomen ruilverkaveling van de polder Arkemheen te stemmen (Bron: Houttuyn Pieper 1958, p. 135).

verharden van landbouwwegen en het verplaatsen van boerderijen. Het landschap diende letterlijk als basis voor de opbouw van de moderne verzorgingsstaat.⁶¹

Reeds in 1948 werd door de Gelderse Maatschappij van Landbouw, afdeling Nijkerk, besloten voor de Arkemheense polder ruilverkaveling aan te vragen. Toen echter tot een daadwerkelijk besluit moest worden overgegaan, bleek de titel van de studie van Andela over de jaren van de ruilverkaveling van omstreeks 1950 tot 1975 *Kneedbaar landschap, kneedbaar volk* niet van toepassing op de Nijkerkse samenleving. Op 14 november 1958 sprak een meerderheid van de stemgerechtigden zich uit tegen ruilverkaveling van de Arkemheen.⁶² De Arkemheen behield het historisch gegroeide landschapskarakter van een extensief gebruikt graslandgebied, gekenmerkt door de afwezigheid van bewoning.

Begin jaren zeventig werden de bakens verzet. De weerstand tegen de ruilverkaveling nam toe. Natuurontwikkeling en aandacht voor het landschappelijk recreatief gebruik vervingen het primaat van de landbouw. Deze veranderde inzichten werden uitgewerkt in de Landinrichtingswet van 1985. Dit had tot gevolg dat de overheid cultuurhistorisch waardevolle gebieden ging inventariseren, waaronder het gebied Nijkerk-Arkemheen. De Arkemheen is een typisch jong zeekleilandschap met huisterpen, die dateren uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Archeologisch van belang zijn verlaten huisplaatsen en terpen. In het landschap zijn kreken en beken nog goed herkenbaar. Het landschap is

⁶¹ Vgl. Andela 2000: 10-13.

⁶² Van de 1906 stemgerechtigden waren 1116 tegen, 711 kwamen niet opdagen en 79 stemden voor. Zie voor een uitgebreide analyse het sociologisch rapport van Houttuyn Pieper 1954 en Van Dooren 1986: 168-170 en Van Dooren 1992: 42 - 43.

weids en open – er staan slechts enkele boerderijen – en nagenoeg geheel in gebruik als hooi- en weiland. Het gebied heeft een gave oorspronkelijke percelering van strookvormige en onregelmatige blokvormige percelen. De provinciegrens aan de Laak vormt tevens een markante beëindiging van het verkavelingspatroon. In het zuiden gaat het zeekleigebied over in een laagveenontginning met sinds 1850 nauwelijks veranderde strokenverkaveling. Aan de oostkant ligt een vrijwel niet veranderd kleinschalig kampenlandschap met enkele landgoederen.⁶³

Het *Landinrichtingsplan 2000* vormt de basis voor de praktische uitwerking van de Arkemheen als beschermd landschapsgezicht.⁶⁴ Het herinrichtingsgebied Nijkerk-Putten omvatte de Nijkerker- en Putterpolder langs de voormalige Zuiderzee, het besloten kampen- en landgoederenlandschap op de overgang naar de Veluwe, zoals de Puttense buurtschap Diermen, en de veenontginningen in de Achterhoek en Veenhuis in het zuidwestelijk deel van Nijkerk. In dit inrichtingsplan werd alleen het gebied ten westen van de huidige A28 als polder aangeduid. Als gevolg van de verstedelijking rond Amersfoort door de bouw van het stadsdeel Vathorst behoort het zuidoostelijke deel van Nijkerk niet tot het inrichtingsgebied.

In de Nijkerker- en Putterpolder liggen twee reservaatgebieden ter grootte van 367 ha. Natuur is hoofdfunctie; wonen en landbouw zijn ondergeschikt. Dit betreft in Nijkerk delen van de buurtschappen Nekkeveld en Ark direct ten zuiden van de zeedijk en in Putten een strook tussen de zeedijk en de Arlersteeg. Dit gebied wordt speciaal door de verhoging van het grondwaterpeil ingericht ten behoeve van kritische weidevogels: kempfaan, zomertaling, watersnip en kleine zwaan. De polder is één van de belangrijkste weidevogelgebieden van Nederland, waarin de Europese vogelrichtlijn geldt.⁶⁵ Langs de zeedijk wordt het behouden van de brakke vegetatie nagestreefd.⁶⁶ De huidige openheid van de polder wordt misschien in de toekomst plaatselijk aangetast door boerderijverplaatsingen in Nekkeveld ten noorden van de Bunschoterweg, aan de oost- en westzijde van de Berenkamperweg en tussen de Arlersteeg en de A28. Het krekens- en slotenpatroon in de polder blijft volledig gehandhaafd.

Het overige deel van de polder ten westen van de A28 is een gebied met actuele natuurwaarden. In het kampen- en landgoederenlandschap ligt het landgoed Oldenaller met een oppervlakte van 400 ha. In dit gebied wordt een reservaat van 25 ha voor weidevogels gereserveerd. Om de leefomgeving van amfibieën en reptielen te verbeteren worden enkele tientallen poelen aangelegd. De aanleg van wandel- en fietspaden in dit gebied vergroten het recreatieve karakter. In het veenontginningsgebied van de Achterhoek en De Veenhuis zullen landschapselementen worden aangebracht zoals erf-, weg- en kavelgrensbeplanting, die de kenmerken van de ontginningsstructuur versterken.

⁶³ Nota Belvedere 1999, bijlage: 73; Vgl. Van Keken en Ruitenbeek 1997.

⁶⁴ De uitvoering van de eerste module zal plaats vinden in de periode 2001-2005.

⁶⁵ In de Vogelrichtlijn (1979) heeft de polder Arkemheen van de Europese Unie een beschermingsstatus gekregen door het voorkomen van de kleine zwaan, die 's winters in dit gebied foerageert. Vgl. Dirkse en Van Laar 1992: 138 - 151.

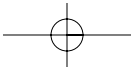
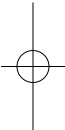
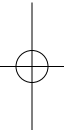
⁶⁶ Vgl. Dirkse en Van Laar 1992: 58 - 68

Luchtopname van het westelijk deel van de polder Arkemheen. Deze foto geeft een duidelijk beeld van het open karakter van het noordelijk deel van de polder met een onregelmatige blokverkaveling. Boven het met ijs bedekte Nijkerkernauw is een gedeelte zichtbaar van de polder Zuidelijk Flevoland. De foto is genomen op 24 februari 1983. (Bron: Van Dooren 1986, p. 56).

Om deze herinrichtingsplannen te kunnen uitvoeren is de waterbeheersing van het grootste belang. De uitvoering hiervan berust bij het waterschap Vallei & Eem. Nog regelmatig ondervinden delen van de polder schade door wateroverlast. Om dit te bestrijden werd de gemaalcapaciteit van het Nijkerker- en het Puttergemaal uitgebreid. De oevers van de Schuitenbeek, de oostgrens van de polder, zullen op natuurlijke wijze heringericht worden.⁶⁷ Alle maatregelen met betrekking tot landbouw, waterbeheersing, natuur en landschap hebben tot doel de polder Arkemheen te herscheppen in een evenwichtig natuurlijk gebied.

⁶⁷ Met dank aan Mw. H. Helsdingen, beleidsmedewerker natuur en landschap, Afd. Ruimtelijke Ordening & Volkshuisvesting van de Gemeente Nijkerk.

HOOFDSTUK 3

Naamgeving, naamgever en naamkunde

3.1 Naamgeving als scheppingsorde

Het geven van namen behoort tot de meest wezenlijke kenmerken van de mens. Naamgeving brengt onderscheid aan tussen mensen onderling en ordent de werkelijkheid. Naamgeving is scheppingsorde. Ik ben van mening, dat het scheppings- en paradijsverhaal in de eerste hoofdstukken van het bijbelboek Genesis een illustratie is van het feit, dat de mens van nature naamgever is.¹

In het eerste hoofdstuk van de bijbel gaat het over de schepping van de wereld. God scheidt de aarde door zijn bevelend Woord. In een plechtige, gedragen en ritmische taal, die gekenmerkt wordt door parallelle zinsbouw en het gebruik van kernachtige werkwoorden, komt onze aardse werkelijkheid tot stand. Die werkelijkheid is geschapen voor het leven. Het ontstaan van al het levende voltrekt zich in drie fasen: planten, dieren en mensen. De schepping van de mens onderscheidt zich van al het voorgaande. Nu niet het bevelend Woord, maar een formule die een aansporing, een wens uitdrukt ‘Laat ons mensen maken naar ons beelden God sc hiep de mens naar zijn beeld’.² Op het moment dat God de mens als soort schiep, gaf Hij hem tevens een eigennaam. ‘Ten dage, dat God Adam schiepman en vrouw sc hiep Hij henen noemde hen mens ten dage, dat zij geschapen werden’.³ Mens was hij en Adam heette hij.

Met deze daad werd God de eerste naamgever. Terecht merkt Westerman op, dat het boek Genesis met zijn wortels diep doordringt in de allereerste historie van de mens. Met betrekking tot de oergeschiedenis is het verkeerd te vragen naar de historiciteit. De uitspraken over de wereld en de mensheid staan tot onze tegenwoordige tijd in een andere relatie dan historische gegevens. Bij wat hier van de mens gezegd wordt, moet men niet vragen of het zo precies gebeurd is, maar: is de mens zoals hij hier beschreven wordt.⁴ Vanuit taalkundig standpunt stuiten we in het eerste bijbelboek direct op het onderscheid tussen de soortnaam *mens* en de eigennaam *Adam*. De discussie rond het taalkundig onderscheid tussen soortnaam en eigennaam duurt voort tot op de dag van vandaag.⁵

In het tweede hoofdstuk van Genesis krijgt Adam de opdracht de dieren, een onderdeel van de hem omringende werkelijkheid, een naam te geven en ‘geheel zoals de mens hen,

1 Voor de theologische gegevens en de Genesisvertalingen maak ik gebruik van Westerman 1986.

2 Genesis 1: 26, 27.

3 Genesis 5: 1, 2.

4 Vgl. Westerman 1986: 11. De schriftelijke overlevering van de bijbelse prehistorie (Genesis 1-11), dateert uit de tiende tot vijfde eeuw voor Christus.

5 Vgl. hoofdstuk 3.5.4.

de levende wezens, zou noemen, zo zou hun naam zijn'.⁶ 'Mens en dier zijn op elkaar aangewezen. De mens geeft de dieren een naam, haalt hen uit hun anonimiteit. Het beest mag een naam hebben. Zó wordt het dier tot een levend wezen'.⁷ Noemen, benoemen, een naam geven, is een door

God ingeschapen wezenskenmerk van de mens. Tot op de dag van vandaag volgen wij Adam. In elke spraakgemeenschap bestaat de behoefte individuele verschijningen, zoals personen, dieren, plaatsen, instituties en tal van andere zaken, met een individuele naam te benoemen.⁸ Naamgever en naamgeving zijn van elkaar afhankelijk. Naamgeving vereist een naamgever en de naamgever bewerkt de naamgeving.

In hetzelfde hoofdstuk van Genesis staan de eerste toponiemen. Het zijn namen van landen en rivieren. Het eerste bijbelse toponiem is Eden.⁹ Het is de naam van een landstreek waar een hof ligt. In deze hof leven Adam en Eva, het eerste mensenpaar. In de Vulgata, de Latijnse bijbelvertaling van Hiëronymus uit het begin van de vijfde eeuw, wordt deze hof aangeduid als *Paradisus*.¹⁰ Een microtoponiem, dat al eeuwenlang tot de verbeelding spreekt en zowel in ons land als in alle ons omringende landen voorkomt.¹¹ In de microtoponymie kan *Paradijs* een aanduiding zijn voor een bekoorlijke en lieflijke plaats, maar het tegendeel is even waarschijnlijk. Het Nijkerkse *Paradijs* lag in de vijftiende eeuw buitendijks tegen de Arkemheense zeedijk. Dit perceel voorland was vermoedelijk sterk verzilt. De naamgever heeft door het kiezen van *Paradijs* op ironische wijze uiting gegeven aan de slechte kwaliteit van dit hooi- en weiland. *Paradijs* als aanduiding voor tuinen, bosschages, bouwland en weiden is metaforische naamgeving, die voortkomt uit de directe verbeeldingskracht van de naamgever. Volgens Bauer behoren dergelijke metaforen, in tegenstelling tot microtoponiemen die uit de appellatieve woordenschat ontstaan, naamkundig tot de oerschepping.¹² En daarmee is de cirkel rond en zijn we terug bij het eerste hoofdstuk van Genesis.

3.2 De persoon van de naamgever

Het was de Duitse naamkundige A. Bach die in zijn standaardwerk *Deutsche Namenkunde* als één van de eersten de persoon van de naamgever ten tonele voerde. Hij liet leden van een willekeurig gezelschap de hoogtepunten vertellen van een wandeling door een onge-

⁶ Genesis 2: 19; Vgl. Bauer 1985: 15.

⁷ Vreekamp 2003: 218

⁸ Vgl. Benson 1972: 115; Benson 1977: 123; Berger 1976: 385.

⁹ Vgl. Genesis 2: 8

¹⁰ Eden wordt in verband gebracht met Hebreeuws *-adan*, dat 'genieten, weelderig leven' betekent. Eden lag in het oosten, misschien de landstreek van Babylonië of het bergland van Armenië. Het is echter ook mogelijk *in het oosten* symbolisch op te vatten als 'levensopgang', want in het oosten gaat de zon op. Paradijs, uit Hebreeuws *pardes* 'lusthof', Grieks *paradeisoo*. Vgl. Bijbelse Encyclopedie. Zesde druk. Kampen 1982: 235.

¹¹ Vgl. o.a. Lijst 1936; Schönfeld 1950: 162; Bach 1953, II, passim; Van Osta 1995: 559; Field 1972: 159.

¹² Vgl. Bauer 1959: 60.

kende streek. Tijdens hun verhaal kregen een aantal landschappelijke kenmerken spontaan een geografische eigenaam.¹³

Tien jaar later nam T. Witkowski *Namengeber* op als artikel in zijn naamkundig woordenboek. De naamgever is in zijn *Grundbegriffe der Namenkunde* een 'Person oder Gemeinschaft, die jemandem, einem Ort, einer Sache etc. einen Namen gibt'.¹⁴ De persoon van de naamgever werd in de internationale literatuur verder onder de aandacht gebracht in de jaren zestig en zeventig door K. Zilliacus en R. Šrámek.¹⁵ De publicatie van K. Zilliacus kreeg in 1972 internationale aandacht door een voordracht van S. Benson.¹⁶ Noch in het WNT, noch in de moderne Nederlandse woordenboeken, komt *naamgever* als afzonderlijk artikel voor. Een reden temeer om deze term expliciet te reserveren voor naamkundig onderzoek. In de Nederlandse naamkunde is echter tot op heden nauwelijks aandacht besteed aan de persoon van de naamgever.

Wie is de naamgever? Naamgevers in de microtoponymie zijn in de regel onbekenden. Het gaat niet om een groot aantal met name genoemde personen, die op een gegeven moment een weidegebied systematisch van honderden namen hebben voorzien. In tegenstelling bijvoorbeeld tot het geven van gemeentelijke straatnamen, waar een straatnamencommissie voorstellen doet, die later door een besluit van het gemeentebestuur al of niet worden vastgelegd. Naamgevers van bouw-, hooi- en weilanden, van bossen, beken, wegen en boerderijen behoren in het algemeen tot de anonieme agrarische gemeenschap binnen een beperkt geografisch gebied.¹⁷ Hoewel we hoogst zelden één persoon als dé naamgever kunnen aanwijzen, berust de microtoponymische naamgeving toch op individuele inspiratie. Microtoponiemen komen voort uit de scheppingskracht van enkelingen, van boeren en pachters. K. Zilliacus beschouwt microtoponymische naamgeving als een taalkundig veelkleurige schepping, een vorm van volkspoëzie.¹⁸ Dit is de reden, dat de microtoponymie zo'n grote verscheidenheid aan namen oplevert. Microtoponiemen leggen getuigenis af 'von der sprachlichen Schöpferkraft des Bauern, von seiner Bildhaftigkeit und Anschaulichkeit, seinem Humor und seiner reifen, reichen Lebenserfahrung, die ihm ermöglicht, durch die Außenseite der Erscheinungen vorzudringen zu ihrem Wesenskern und ihrem Sinn'.¹⁹ Maatgevend in de microtoponymie is de mens als individu, 'die Namengebung ist die schöpferische Eigenleistung eines Einzelmenschen'.²⁰

Het is werkelijk een uitzondering als we weten wie een bepaalde naam gegeven heeft. Zelfs wanneer een perceel hooi- en weiland de voor- en achternaam van de eigenaar krijgt, zoals bijvoorbeeld in het Arkemheense *Jan Voetenland*, weten we nog niet zeker wie die

¹³ Vgl. Bach 1954: 551.

¹⁴ Witkowski 1964: 55.

¹⁵ Vgl. Zilliacus 1966; Šrámek 1972/1973.

¹⁶ Vgl. Benson 1972. Vgl. ook Rentenaar 1984: IX; Scheuermann 1995: 11-12.

¹⁷ Vgl. Scheuermann 1979: 327.

¹⁸ Vgl. Zilliacus 1997: 20.

¹⁹ Will 1939: 290.

²⁰ Bauer 1959: 60.

naam gegeven heeft. Het kan de Harderwijkse magistraat Jan Voet zelf geweest zijn, maar misschien was het de eerste pachter of de eigenaar van één van de aangrenzende percelen of, in het geval van de Arkemheen, mogelijk de zeventiende-eeuwse dijkschrijver, die het perceel ten behoeve van de inning van het morgengeld moest noteren in zijn dijkrol. In algemene zin is de naamgever de eerste persoon die een naam kiest, die later door een groep personen als naam geaccepteerd wordt en daarna via mondelinge overlevering de tijd trotseert of in schriftelijke bronnen wordt vastgelegd.²¹

Wat doet de naamgever? Bij het geven van een naam wordt onderscheid aangebracht tussen mensen, dingen en zaken die ons in het dagelijks leven omringen. Als iets een naam krijgt, wordt de relatie tussen de naamgever en de hem omringende realiteit vastgelegd.²² Zoals persoonsnamen structuur geven aan onze samenleving, geven microtoponiemen structuur aan het landschap. Voor de agrarische naamgever geldt, dat hij als ‘homo nominans turns the threatening wilderness into beneficent habitat which makes survival of body and mind possible’.²³

Waarom geeft de naamgever een naam? Scheppingsorde, uiteraard, maar ook ‘was man benennen kan, verliert seine Unheimlichkeit. Was man benannt, ist einem bekannt. Was man heimt, also in Familie, Haus und Hof aufnimmt, muss man benamen, um ihm die Unheimlichkeit zu nehmen. Wohnort und Umgebung werden erst durch Benennung zur Heimat’.²⁴ Iedere menselijke taal heeft eigennamen.²⁵ W.F.H. Nicolaisen is van mening, dat de notie *naam* (Latijn *nomen* en Grieks *onoma*) in de betekenis ‘bijzondere aanduiding’ orthografisch en etymologisch van Indo-europese oorsprong is en mogelijk nog verder teruggaat.²⁶

Ik beschouw het als een taak van de naamkundige om te trachten met behulp van zijn beschikbare bronnen een poging te wagen de naamgevers als groep of – zo mogelijk – als enkeling voor het voetlicht te brengen. Het is daarbij van belang van te voren vast te stellen, dat de overlevering en datering van microtoponiemen veelal op toeval berust en samenhangen met het al of niet aanwezig zijn van geschreven bronnen. Daarom kan er in het algemeen slechts sprake zijn van een relatieve chronologie en niet van een absolute datering als het gaat om de vaststelling van de ouderdom van de microtoponiemen in een bepaald gebied.²⁷

In de volgende paragrafen doe ik een poging herkomst en identiteit van Arkemheense naamgevers op het spoor te komen. Ik probeer antwoorden te vinden op twee vragen, namelijk wanneer leefden de Arkemheense naamgevers en wie waren zij.

²¹ Vgl. Benson 1972: 115.

²² Vgl. Šrámek 1972/73: 63.

²³ Vgl. Nicolaisen 1995: 390.

²⁴ Ruoff 1995: 361.

²⁵ Vgl. Wimmer 1995: 378.

²⁶ Vgl. Nicolaisen 1995: 384.

²⁷ Vgl. Wesche 1975: 235; Scheuermann 1979: 328.

3.3 De Arkemheense naamgevers

3.3.1 Naamgevers ten tijde van de veertiende-eeuwse ontginningen

De grote massa van de Nederlandse microtoponiemen stamt volgens M. Schönfeld uit de elfde tot de zestiende eeuw.²⁸ Na de Middeleeuwen neemt het namenmateriaal sterk toe door voortgezette ontginning en verdeling van de grond, terwijl tevens het noteren van deze namen op ruimere schaal plaats vindt.²⁹ S. Sonderegger komt op grond van een uitvoerig onderzoek in de ons omringende landen en Scandinavië tot de conclusie, dat er rekening gehouden moet worden met zeer hoge ouderdom van microtoponiemen. Microtoponiemen kunnen even oud zijn als toponiemen. Alleen het ontbreken van voldoende bronnen beneemt ons het zicht op de kwantiteit en de kwaliteit van namen uit een grijs verleden.³⁰

Schriftelijke bronnen waarin verslag gedaan wordt van de wijze waarop microtoponymische naamgeving tot stand komt zijn zeldzaam. In de gewijde geschiedenis komen wel talrijke voorbeelden voor, waarbij een naamgever een naam geeft aan een plaats op grond van wat er gebeurde. In het boek Genesis lezen we bijvoorbeeld dat zich in het dal Gerar een groot aantal waterputten bevond, waarover de herders van aarst vader Isaäk twistten met de plaatselijke bewoners. 'Daarom noemde hij [Isaäk] die bron *Esek* (Bron van Ruzie). Isaäks mannen groeven een nieuwe put, maar opnieuw ontstond er ruzie over. Isaäk noemde deze bron *Sitna* (Bron van Woede). Ook deze bron stond Isaäk af en hij liet weer een nieuwe graven. De plaatselijke bewoners hadden er nu genoeg van en lieten hem verder met rust. Daarom noemde hij de nieuwe put *Rehoboth* (Bron van Ruimte)'.³¹

Een ander voorbeeld vond ik in het artikel van S. Sonderegger over de ouderdom van microtoponiemen. Hierin vertelt hij hoe IJslandse kolonisten tussen 870 en 930 te werk gingen. Op hun tocht langs de fjordenkust zagen zij op een zandbank een walvis liggen. Zij noemden die zandbank overeenkomstig hun beleving *Walvisbank*. Daarna trokken zij langs de fjord landinwaarts. Op een landtong zaten zwanen *Zwanenhoek* en de plaats waar zij hun ontbijt gebruikten werd *Ontbijtkaap*.³²

Een recent voorbeeld van een dergelijke naamgeving trof ik aan in één van de landelijke dagbladen.³³ Op het Zuid-Hollandse eiland Tiengemeten werd zevenhonderd hectare landbouwgrond in één keer wilde natuur. Een provinciale projectgroep kreeg de taak hier verschillende stukken 'nieuwe natuur' een naam te geven. Een kreek omzoomd door riet- en

²⁸ Vgl. Schönfeld 1950: 8, 9.

²⁹ Vgl. Schönfeld 1950: 8, 9. Over de ouderdom van veldnamen in Zuid-Nederland Draye - Leys 1953: 9-18.

³⁰ Vgl. Sonderegger 1960: 181-201.

³¹ Genesis 26: 20b-22. Uit: Het Boek. Een eigentijdse verwoording van de Bijbel 1988. Vgl. bv. ook Richteren 7: 25.

³² Vgl. Sonderegger 1960: 189-190.

³³ Dagblad Trouw van 2 juli 2005. Een artikel van Wouter Smilde met als titel 'Wildernis en Weelde in nieuwe natuur van Tiengemeten'. Mogelijk zijn de namen gegeven door de projectleider Kees van der Vaart.

De Nieuwe Beek of Schuitenbeek met een gedeelte van de Beekswal in de gemeente Putten. Deze beek vormt de oostelijke grens van de polder Arkemheen. (Foto: auteur).

biezenvelden kreeg de naam *Wildernis*. Het midden van Tiengemeten met graslanden, moerassen en droog gevallen slikken werd omgedoopt tot *Weelde*, terwijl het meest oostelijke hoekje *Weemoed* genoemd werd, als herinnering aan de voormalige menselijke bewoning.

In de Arkemheense bronnen komt soortgelijke informatie niet voor. De veertiende-eeuwse ontginners hebben van hun naamgevende activiteiten geen verslag nagelaten. Enkel kennen we wel bij naam. We komen hen op het spoor in de rekeningen van de rentmeester van Veluwe.³⁴ Onder de *Nye Uytslach* van 1333/34 in het Ambt Putten, waaronder tot 1530 ook het gebied van Nijkerk viel, ontmoeten we o.a. Ghys Brandt, Gerard Wolff(s), Gerard Vos en Mews van Nyendorp. Ghys Brandt en Gerard Wolf(s) waren eigenaren van één hoeve – ca.14 ha – in Nijkerk, buurtschap Nekkeveld. De familienaam *Brandt* bleef bewaard in *Brandkamp*. De *Wolfskampen*, een strokenontginning tussen de Bunschoterweg en de Zeggesloot, zijn genoemd naar Gerard Wolf(s). Ook de oppervlakte van het bezit van Gerard Vos, later *Vosland* en *Voshofstede*, bedroeg één volle hoeve. Mews van Nyendorp was eigenaar van twee hoeven in het gebied tussen de Arkerweg, de Watergoorseweg en de Wildsteeg in de buurtschap Ark. Het hoger gelegen huisperceel heette tot in de vorige eeuw *Nijendorpspol*.³⁵

³⁴ Vgl. HA 372 en HA 373.

³⁵ Brandkamp: Nijkerk sectie A 387-394; Wolfskampen: Nijkerk sectie K 307-315; Voshofstede: Nijkerk sectie A 228, 229, 268, 269, 274-278, 279; Nijendorpspol: Nijkerk sectie A 167, 170, 172, 173, 176 179, 180-184, 187, 188.

Andere veertiende-eeuwse polderbewoners, van wie we de naam tegenkomen in Arkemheense hooi- en weilanden zijn o.a. Jacobi Heggheman *Heegmanskamp*, Reynero Wreede *Wredenmaat*, Alteto Valke *Valkenmaat*, Gosen Vley *Vleeneng*, Thyman, genoemd *Blomen Bloemenkamp*, *Bloemenmaat* en Gerardus Vrancke *Frankenkamp*, *Frankenland*.

Hoewel de familienamen in bovenstaande microtoponiemen voortleven, is het niet waarschijnlijk dat de genoemde personen de feitelijke naamgevers zijn geweest. Boven- genoemde grootgrond- bezitters en mogelijk ook de opdrachtgevers van deze grootschalige ontginningen behoorden in de veertiende eeuw tot de rijke bovenlaag van de bevolking. Zij waren immers in staat een flinke koopsom en een jaarlijkse tijns aan de landsheer te betalen.³⁶ Het ontginningswerk lieten ze over aan landarbeiders die vermoedelijk eerst als pachter en later, na verkoop, als boer het in cultuur gebrachte land exploiteerden. De feitelijke naamgevers waren onbekende Arkemheense boeren, die zich in het begin van de veertiende eeuw vestigden in het kielzog van de ontginners.

3.3.2 Naamgevers in de dijkrollen van de zestiende en zeventiende eeuw

Een vergelijking tussen bezitsverhoudingen in de dijkrollen van 1588, 1608 en 1611 maakt het mogelijk de identiteit van enkele individuele naamgevers te achterhalen. Ik geef twee voorbeelden die met andere kunnen worden aangevuld.

In Nekkeveld, gemeente Nijkerk, liggen drie percelen hooi- en weiland met de naam *Momberskamp*, ook *Mommertje*. Vermoedelijk waren ze oorspronkelijk eigendom van drost Johan Momme. Het geslacht Momme bleef eigenaar van deze percelen tot eind zestiende eeuw, want in de dijkrol van 1494 kwam ik Jan en Andries Momber tegen en in de dijkrol van 1588 was Gerrit Momber eigenaar. In de periode dat deze percelen binnen één familie bleven, hadden deze percelen waarschijnlijk wel een topografische eigennaam, maar die is niet overgeleverd. Dat veranderde eind zestiende, begin zeventiende eeuw toen deze landerijen verkocht werden. Bij het opstellen van de dijkrol van 1608 noteerde de dijksschrijver: 'Aert Gerritsen mitt Harmen Goertsen 4½ mergen den Momberscamp toe Neckeveld'.

In de Putterpolder ten noorden van de Middelbeek bezat Henrick van Meervelt in 1588 een perceel hooiland van ruim twee hectare. Dit perceel is tussen 1588 en 1608 verkocht aan de Nijkerker Jan Snapper. In de dijkrol van 1608 liet hij op grond van deze transactie noteren: 'Jan Snappers erffgenaemen mitten oeren Meerveltscamp 3 mergen'.

De naamgevers van de hierboven genoemde microtoponiemen zijn Aart Gerritsen en/of Harmen Goertsen en Jan Snapper. Bij de mondelinge dijkrolregistratie in 1608 gaven zij hun hooi- en weiland de familienaam van de vorige eigenaar. Het is niet onmogelijk dat deze naamgevers bij de keuze van het microtoponiem beïnvloed zijn door het persoonsgebonden registratiekarakter van de dijkrollen uit de verhoefslagingsperiode.

³⁶ Vgl. Wartena 1975: 9.

Toevallig vond ik de naamgevers van een microtoponiem door informatie uit de dijkrol van 1608 te combineren met de genealogie van het bekende Veluwe geslacht Van Aller. Dat betrof de *Wichmoet Besselspol* in de Nijkerkse buurtschap Ark. Bessel Besselsz. trouwde eind zestiende eeuw met Aaltje van Groeningen, waardin van de herberg *De Roskam*. In 1598 lieten zij hun dochter Wychmoet dopen. In dat zelfde jaar kochten zij ruim 2 morgen weiland gelegen tussen de Schremmersteeg en de Arkervaart en noemden dat *Wichmoet Besselspol*.³⁷

3.3.3 Naamgevers in de negentiende en twintigste eeuw

Het negentiende-eeuwse notariaat is een zeer belangrijke bron voor het opsporen van microtoponiemen. De accuratesse van menige notaris heeft er voor gezorgd, dat honderden microtoponiemen niet alleen als naam zijn overgeleverd, maar bovendien zijn omgeven door gegevens over de kadastrale ligging, de naam van de eigenaar, de namen van de erfgenamen en in een aantal gevallen ook de naam van de voormalige eigenaar. Deze laatste gewoonte leverde de naam op van een negentiende-eeuwse Nijkerkse naamgever.

Op 28 december 1863 overleed Elisabeth Jacobs, weduwe van de Nijkerkse burgemeester en tabaksplanter Jacob Marcus. De erfenis, die verdeeld werd onder één zoon en drie dochters, bestond uit een geschatte waarde aan onroerend goed van fl. 50.000,- waaronder tientallen hooi- en weilanden in de polder Arkemheen.³⁸ In 1825 kocht Jacob Marcus het *Kouwenkampje* van Gijsbertje van de Hoef, weduwe van Gerrit Pleij. Toen hij het in 1843 weer van de hand deed, noteerde notaris Vitringa te Nunspeet in de verkoopakte: 'Een kamp hooi- en weiland het Kouwenkampje of Pleijenkampje genaamd gelegen aan de bogt van de Putterdijk'. Deze gang van zaken herhaalde zich bij de aankoop het *Zandland* in Nekkeveld. Marcus kocht deze kamp van 'de Heer Meester Campegius Lambertus Vitringa' en noemt dit hooi- en weiland voortaan naar de eerste aanspreektitel van deze notabel, het *Heersland*.³⁹ Dit microtoponiem is in 1995 nog bekend bij de veeoppasser W. Hop. J. Marcus trad in beide gevallen in de voetstappen van zijn zeventiende-eeuwse voorgangers door zijn pas verworven bezittingen te noemen naar de vorige eigenaars.

Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat ik meerdere naamgevers op het spoor zou komen bij de mondelinge enquête. De realiteit is echter anders. Vrijwel iedere ondervraagde agrariër of vee-oppasser kent wel namen van microtoponiemen, maar weet absoluut niet wie die namen gegeven heeft. Dit geldt uiteraard voor de historische namen, maar dit betreft ook microtoponiemen die ik niet in schriftelijke bronnen heb aangetroffen en die van (zeer) recente datum kunnen zijn. Hierdoor kan ik uit deze periode ook maar een enkel voorbeeld geven.

³⁷ Vgl. 1608, AK 185a fol. 37; Gens Nostra 18 (1963), Geslacht Van Aller.

³⁸ Vgl. 1864, NA Col. 7761. Deze akte bestaat uit 25 bladen. Volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende tafel van het kadaster bezat Jacob Marcus reeds in 1832 ruim 168 ha bouw-, hooi- en weilanden en was daarmee de grootste particuliere grondeigenaar van Nijkerk. Vgl. Kadastrale Atlas Gelderland 1832. Nijkerk 1989.

³⁹ Vgl. 1843, NA Vi 33. Vgl. met betrekking tot de Pleyenkamp ook Schönfeld 1950: 11.

In 1981 bezocht ik de heer A. Evers, landbouwer op de boerderij *Bellergoed* vlakbij de Schuitenbeek, de meest oostelijke grens van de polder. Hij vertelde mij, dat zijn schoonvader, de heer J. Buitenhuis, omstreeks 1930 een halve hectare hooggelegen bouwland kocht van een zekere Jan Mulder. Vanaf dat moment noemde hij deze kamp naar de vorige eigenaar *Jan Mulder*. In de Nijkerkse Achterhoek bracht ik in 1999 een bezoek aan één van de belangrijkste kenners van de lokale microtoponymie, de heer S.J. van de Grootevheen. Hij noemde zichzelf expliciet als naamgever van de microtoponiemen het *Land van Gassen*, het *Bos van Kroen* en het *Bos van de Mots*, respectievelijk de familienamen van de (voormalige) eigenaren *Gerssen*, *Kroon* en *De Mots*. Ook de heren J. Buitenhuis en S.J. van de Grootevheen voegen zich in de inmiddels bekende traditie, dat naamgevers van microtoponiemen vrijwel alleen bekend zijn als benoeming naar de voormalige eigenaar het naamvormingsmotief is.

Helaas heb ik geen naamgevers kunnen opsporen van microtoponiemen die gevormd zijn met gebruikmaking van de appellatieve woordenschat. Ik weet niet wie tamelijk voor de hand liggende namen gaf als *Beekmaat*, *Krommekamp* en *Slakkenhoekje*. Ik zal er ook nooit achterkomen wiens creativiteit verantwoordelijk is voor beeldende microtoponiemen als *Dove Gosen*, *Hangop*, *Klapkoster* en *Pummel*. Dat is jammer. De realiteit is echter niet anders.

Het Arkemheense landschap levert een grote oogst aan microtoponiemen, maar heeft een geringe opbrengst als het gaat om het achterhalen van de identiteit van zijn naamgevers. Zij blijven op een enkele uitzondering na onbekenden. Identificatie van individuele microtoponymische naamgevers blijft een hoge uitzondering.

3.3.4 Naamgever en naamvormingsmotief

In de keuze van het geven van namen aan geografische eenheden is de naamgever betrekkelijk vrij.⁴⁰ Uiteraard moet hij zich houden aan de geldende taalregels en zal hij gebruik maken van de naamgevingstraditie. Door welke motieven hij zich echter bij naamvorming laat leiden, is een kwestie van eigen inzicht, voorkeur en inspiratie.⁴¹ We kunnen dus nooit precies achterhalen waarom een naamgever juist deze naam gekozen heeft uit de vele mogelijkheden die hem ter beschikking stonden. Wat we wel kunnen is aan de hand van de in het verleden gegeven namen onderzoeken door welke motieven de naamgever zich heeft laten leiden. Het motief dat de naamgever had om juist die naam te kiezen, noem ik in navolging van R. Rentenaar het *naamvormingsmotief*.⁴² Aspecten die de naamvorming beïnvloeden zijn o.a. eigendomsgevoel, verschijningsvorm, omgeving, maar ook stemming, toevalligheid of incident. H. Naumann schrijft: 'Es ist zum Zeitpunkt der Namengebung die als relevant erscheinende Seite des mikrotoponymischen Objekts, die uns im Mikrotoponym entgegen tritt'.⁴³ Het naamvormingsmotief is afhankelijk van de relevantie van een speciaal kenmerk van het te benoemen geografische object in de bele-

⁴⁰ Vgl. Ramge 1985: 677.

⁴¹ Vgl. Zilliacus 1997: 20.

⁴² Vgl. Rentenaar 1984: 253.

⁴³ Naumann 1972: 7.

ving van de naamgever. Binnen de agrarische bevolkingsgroep zijn dat motieven die hoofdzakelijk samenhangen met elementaire onderdelen van het boerenbestaan. Van wie is het land (*Hendrik Aaltskampje*), waarvoor wordt het gebruikt (*Zaadkamp*), door wie wordt het gebruikt (*Heinenkamp*), waar loopt de grens (*Paalkamp*) en welke landschappelijke kenmerken vertoont het (*Polkamp*).⁴⁴

De bandbreedte van het naamvormingsmotief kan ik het beste toelichten aan hand van een voorbeeld. Een willekeurig perceel hooi- en weiland van ongeveer één hectare ligt aan een beek, heeft in het midden een natuurlijke diluviale zandopduiking, is eigendom van één van de Puttense vicarieën, wordt gepacht door de boer van Aller en de pachtopbrengst wordt gebruikt voor het Puttense Armenfonds. Op grond van deze speciale kenmerken kan de naamgever kiezen uit o.a. de volgende mogelijkheden: de *Hooibrink*, de *Koeweide*, de *Veekamp*, het *Morgen*, de *Beekmaat*, het *Schildje*, de *Vicarie*, de *Allermorgen* en het *Armenkampje*.⁴⁵

De naamgever is niet alleen vrij in de keuze van grondwoord en bepalend woord, maar beslist onbewust ook over de mogelijkheid tot onderlinge uitwisseling. In mijn voorbeeld maakte de naamgever gebruik van de grondwoorden *-brink*, *-weide*, *-kamp(je)*, *-maat*, *-land* en *-morgen*. Hij had evengoed kunnen kiezen voor *Beekkamp* in plaats van *Beekmaat* of voor *Koekamp* in plaats van *Koeweide*. G. Bauer concludeert terecht: 'Der Namengeber steht unbestreitbar in absoluter Schöpfungsfreiheit; jede Örtlichkeit hat grundsätzlich die Möglichkeit, auf jede beliebige Weise benannt zu werden'.⁴⁶

Welke naamvormingsmotieven de Arkemheense naamgevers hebben gebruikt, behandel ik in hoofdstuk vier aan de hand van het classificatiemodel van de Finse toponymisten K. Zilliacus en E. Kiviniemi en ondermeer in de praktijk toegepast door de Deense onderzoeker P. Gammeltoft.

3.4 Geschiedenis van de naamkunde als wetenschap

Voor de beschrijving van de geschiedenis van de naamkunde gebruikte ik een aantal artikelen van R. Rentenaar.⁴⁷ Met betrekking tot het gebruik van de wetenschappelijke terminologie laat ik mij naast R. Rentenaar vooral leiden door Duitse naamkundige T. Witkowski.⁴⁸

In 1964 stelde T. Witkowski zijn *Grundbegriffe der Namenkunde* samen: het eerste alfabetisch geordende naamkundige vakwoordenboek ter wereld.⁴⁹ Daarmee trachtte hij te bewerk-

⁴⁴ Vgl. Debus 1995: 397; Förster 1998: 186.

⁴⁵ Vgl. Naumann 1972: 7; Rentenaar 1984: 253; Scheuermann 1995: 14.

⁴⁶ Bauer 1965: 251.

⁴⁷ Vgl. Rentenaar 1995, 1996, 1999 en 2002; eerder o.a. Gijsseling 1977.

⁴⁸ Vgl. Rentenaar 1984; Witkowski 1995: 288-294.

⁴⁹ Witkowski 1964. Vgl. Witkowski 1995: 290. Terminologische problematiek is ook in Scandinavië onderwerp van studie geweest. Eén van de resultaten is het naamkundig woordenboek van E. Kiviniemi, R. L. Pitkänen en K. Zilliacus (1974).

stellen, dat niet langer ‘verschiedene Wissenschaftler den gleichen Begriff in verschiedener Bedeutung’ zouden gebruiken en probeerde hij te voorkomen, dat ‘derselbe Forscher für dieselbe Sache verschiedene Begriffe braucht’.⁵⁰

In 1995 ging T. Witkowski een stap verder. Hij benadrukte in het bijzonder de noodzaak van een eenduidige internationale onomastische terminologie. ‘Die Verwendung von Internationalismen ist für jede Disziplin eine Notwendigkeit, auch für die Namenforschung’.⁵¹

Verantwoording afleggen van het gebruik van de terminologie achtte T. Witkowski van hoge theoretische waarde. Schifting van gegevens, definiëren van gebruikte termen en het eventueel invoeren van nieuwe termen, bevorderen de helderheid van het betoog en werken mee aan de zelfstandigheid van de desbetreffende wetenschappelijke discipline.⁵²

Ondubbelzinnigheid op het terrein van de nationale en internationale onomastische nomenclatuur is op dit moment nog een vrome wens. In deze studie probeer ik aan het bevorderen van deze terminologische eenduidigheid een bescheiden bijdrage te leveren. Om die reden kijk ik, na een kort overzicht van de geschiedenis van de naamkunde, kritisch naar de Nederlandse naamkundige terminologie, verantwoord ik steeds de terminologie die ik zelf in deze studie gebruik en doe ik voorstellen voor enkele nieuwe termen. Uiteraard is daarbij het namenbestand van de Arkemheen mijn referentiekader.

De naamkunde of onomastiek is een zeer jonge wetenschap. Voor het begin van de negentiende eeuw is nauwelijks sprake van wetenschappelijke beoefening van wat wij nu *naamkunde* noemen. Als er al namen behandeld werden, betrof dat etymologische verklaringen die echter door gebrek aan kennis van oudere vormen en historisch taalkundig inzicht kant noch wal raakten. Een bekende etymoloog was J. van Gorp uit Hilvarenbeek (1519-1572), beter bekend als Johannes Goropius Becanus.⁵³

Aan het begin van de negentiende eeuw veranderde het tij. De pioniers voor het Nederlandse taalgebied waren de theoloog A. Ypeij en de jurist J. H. Hoeufft. De eerste gaf in 1811 taalkundig commentaar op verouderde woorden uit de Statenvertaling. De tweede verdiepte zich vijf jaar later in de naamsuitgangen van enige, meest Nederlandse plaatsen.

In het midden van de negentiende eeuw drong het besef door, dat wetenschappelijke naamsverklaringen pas mogelijk waren, als er grote naamkundige verzamelingen werden aangelegd, waarin ook de oudere vormen van de plaatsnamen waren opgenomen. In Duitsland, België en in ons land leidde dat tot groots opgezette verzamelprojecten. De belangrijkste vrucht van deze ondernemingen was het *Altdeutsches Namenbuch* van E. Förstemann, waarvan het eerste deel verscheen in 1856.

⁵⁰ Witkowski 1964: 5.

⁵¹ Witkowski 1995: 289.

⁵² Witkowski 1995: 290.

⁵³ Zijn ‘etymologieën’ in: J. Goropius Becanus, *Origines Antwerpianae*. Antverpiae 1569. Zie uitgebreid over Becanus Van der Sijs 2004: 79-82.

In Nederland was het de letterkundige Isa c da Costa, die in 1844 het plan opvatte materiaal te verzamelen voor een *Etymologisch-Antiquarisch-Geographisch Woordenboek van alle plaatsen, oorden en wateren in het Koninkrijk der Nederlanden*. Zes jaar later moest de begeleidingscommissie helaas vaststellen, dat het project te ambitieus was opgezet en dat de vrijwillige bijdragen achter bleven bij de verwachtingen.

In de tweede helft van de negentiende eeuw kregen naamkunde en plaatsnaamkunde terminologisch vastere grond onder de voeten. In 1863 gebruikte E. Förstemann voor het eerst de begrippen *Namenkunde* en *Ortsnamenkunde*. Het was uiteindelijk de Luikse hoogleraar J. Mansion die in 1924 de term *naamkunde* koos.

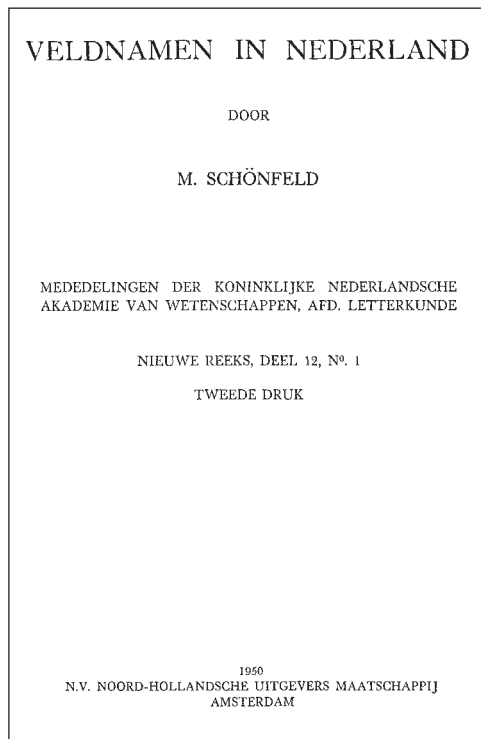
De Fransman P. Robert paste in 1872 als eerste de internationale term *onomastiek* toe. De thans algemeen aanvaarde internationale vakterm *toponymie* voor plaatsnaamkunde werd in adjectivische vorm voor het eerst gebruikt in 1853 door de Franse bioloog Baudrimont.

Het bovenstaande wekt de indruk, dat de activiteiten in het Nederlands taalgebied nogal achterbleven bij wat ten oosten en ten zuiden van onze grenzen werd uitgedacht. Dat is echter schijn. In ons land was de aandacht vooral gericht op de spelling van de aardrijkskundige namen. Voor dit doel richtte het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap in 1881 een apart tijdschrift op, de *Nomina Geographica Neerlandica* (N.G.N.). In dit tijdschrift werden Nederlandse plaatsnamen verzameld en etymologisch verklaard. Tussen 1884 en 1901 verschenen de eerste vijf banden met de plaatsnamen van Friesland, Drente, Overijssel en Gelderland. Vooral door het gebrek aan goede oorkondenboeken waren deze provinciale bijdragen zeer wisselend van etymologische kwaliteit. Na een rustperiode verscheen in 1928 deel zes. In de redactie zat nu ook een aantal taalkundigen, waaronder M. Schönfeld en J. de Vries. Na de oorlog verscheen nog een aantal delen, met kwalitatief verantwoorde bijdragen van naamkundigen als M. Schönfeld, A.A. Weijnen en H.J. Moerman. In 1954 kwam deel veertien uit. In hetzelfde jaar werd de serie opgeheven. Daarmee kwam een einde aan zeventig jaar naamkundig onderzoek. Dit betekende tevens het verdwijnen van het oudste onomastische tijdschrift ter wereld.⁵⁴

In de jaren twintig van de vorige eeuw was inmiddels in Leuven het *Instituut voor Vlaamse Toponymie* opgericht. Daarmee werd toponymie een universitaire discipline. In 1948 werd in Amsterdam de *Commissie voor Naamkunde* opgericht, die in samenwerking met de vereniging in Leuven, een eigen tijdschrift uitgaf. Vanaf 1950 verschenen de *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam*. In 1969 werd de titel omgezet in *Naamkunde*. In 1980 werd D.P. Blok benoemd als buitengewoon hoogleraar in de nederzettingsgeschiedenis in verband met de plaatsnaamkunde. Hij nam afscheid in 1990,⁵⁵ waarna de leerstoel vijf jaar vacant bleef. Van 1995 tot 2000 bezette R. Rentenaar de bijzondere leerstoel *Naamkunde* verbonden aan de Faculteit der Letteren, vakgroep Middeleeuwse Geschiedenis, van de Universiteit van Amsterdam. De benoeming in 1995 van R. Rentenaar was een duidelijke wending in de benadering van de onomastiek

⁵⁴ Blok 1969: 13-17.

⁵⁵ Vgl. Feestbundel aangeboden aan Prof. Dr. D.P. Blok, J. B. Berns e.a. (red). Hilversum 1990.

Titelblad van 'Veldnamen in Nederland' door M. Schönfeld, tweede druk Amsterdam 1950.

binnen de Nederlandse wetenschapsbeoefening. Niet langer stond de nederzettingsgeschiedenis in verband met de plaatsnaamkunde centraal. De keuze voor de leerstoelaanduiding *Naamkunde* impliceerde immers een keuze voor alle wetenschappelijke onderdelen van de onomastiek. Hieronder vallen zowel de plaatsnaamkunde of toponymie als de persoonsnaamkunde of antroponymie.

3.5 Naamkundige terminologie

3.5.1 Terminologische discussie in het Nederlands taalgebied

In Nederland en België begon de terminologische discussie over toponiemen in 1949. Aanleiding vormde de lezing van C.H. Edelman over de perceelsnamen in het Nederlandse rivierkleigebied.⁵⁶ Deze lezing werd gehouden op het eerste symposium van de Naamkunde Commissie. Tijdens de discussie die op deze lezing volgde, kwam er een brief van de Vlaamse naamkundige J. Lindemans ter sprake. Hierin bestreed hij het gebruik van

⁵⁶ Vgl. Edelman en Edelman - Vlam 1949, passim. Ook gepubliceerd in: Boor en Spade, Mededelingen van de Stichting Bodemkartering 3 (1949): 231-284.

de door M. Schönfeld gepromote term *veldnaam*. Schönfeld had zich namelijk een groot voorstander getoond van de vertaling van het Duitse *Flurname* met de Nederlandse term *veldnaam*. Daarmee deed hij volledig recht aan de taalhistorische ontwikkeling van beide termen. *Flur* en *veld* zijn namelijk ontstaan uit Indo-europees **pel-*. Door de eerste of Germaanse klankverschuiving verandert de stemloze explosief *p* in *f*. *Flur* is dan gevormd met een *r*-suffix en *feld* - later *veld* - met een *t*-suffix. De oerbetekenis van **pel-* is 'breed, vlak, het zich wijd uitstrekkende'. Overigens was de term *veldnaam*, als vertaling van *Flurname*, rond 1890 het eerst gebruikt door J. Winkler.⁵⁷ Tegelijkertijd diende J. Lindemans een voorstel in voor de indeling van toponiemen. Hij stelde voor de Duitse term *Flurname* te vertalen met *bodemnaam*. Dit voorstel werd aan de leden van de Commissie toegezonden met het verzoek om commentaar.

Nog in hetzelfde jaar stond in Brussel de terminologie en indeling van toponiemen opnieuw ter discussie. Onder leiding van M. Schönfeld kozen een dertigtal belangstellenden uit Noord- en Zuid-Nederland uiteindelijk voor *veldnaam* als beste vertaling van het Duitse *Flurname*. *Bodem* werd in Nederland niet gebruikt voor een perceel land, maar was eerder taal van de wetenschap, zoals bijvoorbeeld in *bodemkartering*; benamingen als *perceel* en *landerij* sloten het begrip van onbepaalde grootte uit. *Veld* had in Noord-Nederland vanouds een zeer ruime betekenis. Het brede semantische spectrum maakte het uitermate geschikt om te dienen als naamsaanduiding voor toponiemen in het open land buiten steden en dorpen, voor bouw- en grasland, woeste gronden en moerassen, hoogten en laagten.⁵⁸ *Veldnaam* was rond 1950 nog in letterlijke zin *veld*-naam. Het ging om namen in het veld. Namen van wegen, beken, boerderijen, molens e.d. vielen niet onder dit begrip.

Na het congres in Brussel was het pleit echter niet beslecht. Er bleven verschillen, zowel in de terminologie als in de indeling van de diverse soorten geografische namen. Tussen 1951 en 1954 werd de discussie zich in diverse publicaties voortgezet.⁵⁹ Het was in 1952 opnieuw M. Schönfeld die erop aandrong om, in samenwerking met Belgische vakgenoten en met een blik op het gehele Germaanse taalgebied, tot eensluidende afspraken te komen.⁶⁰ Inmiddels had ook K. Roelandts op het naamkundig congres te Uppsala in Zweden gepleit voor internationale afspraken over de naamkundige terminologie en

57 Vgl. Rentenaar 1999: 4. De Duitse term *Flurname* is voor het eerst gebruikt door Franz Stetter in 1845. Zie hierover Walter Mitzka in: Beiträge zur Flurnamenforschung. Eugen Fehrle zum 60. Geburtstag dargebracht. Karlsruhe 1940: 66. Vgl. Scheuermann 1995: 10.

58 Vgl. voor het verloop en de inhoud van deze discussie Draye - Meertens 1950: 3-12. Voor de term *veldnaam* koos naast M. Schönfeld ook P.J. Meertens. Het echtpaar Edelman/Edelman - Vlam opteerde voor *landnaam*, terwijl J.F. Niermeyer de keuze van Lindemans steunde. Deze discussie ook in: Chr. de Bont en A. D. M. Veldhorst, Atlas van perceelsnamen in het Gelders rivierengebied. Deel I. De Midden-Betuwe. Kesteren- Wageningen 1992: 9-12.

59 Vgl. ondermeer P. J. Meertens, Persoons-, geslachts- en plaatsnamen. Enkele algemene opmerkingen. In: Fryske Plaknammen IV (1951): 8-21; J. F. Steenhuis, Terminologie en indeling in de toponymie. In: Med. Ver. Naamkunde 28 (1952): 91-92; M. Schönfeld, Terminologie en indeling. In: Fryske Plaknammen V (1952): 85-86; K. Roelandts en M. Schönfeld, Naamkundige terminologie. In: Med. Ver. Naamkunde 30 (1954): 18-28.

60 Vgl. M. Schönfeld, Terminologie en indeling. In: Fryske Plaknammen V (1952): 85-86.

De boerderij Groot Ark aan de Arkerweg in de gemeente Nijkerk.

indeling.⁶¹ In 1954 publiceerden M. Schönfeld namens Noord-Nederland, K. Roelandts voor België en S.J. Fokkema voor het Fries, na overleg met o.a. P.J. Meertens en J. Lindemans, hun toponymische en antroponymische terminologie.⁶² De toponiemen werden verdeeld in terrein- en plaatsnamen. De terreinnamen bestonden uit drie onderdelen: veld-, bos- en waternamen. Binnen de plaatsnamen werd er een onderscheid aangebracht tussen nederzettingen – namen van steden, dorpen, gehuchten en boerderijen – en plaatsnamen in engere zin: namen voor molens, bruggen en wegen.⁶³

Midden jaren vijftig was de discussie hier te lande geluwd. Aan het eind van het decennium was de term *veldnaam* algemeen aanvaard. Dit was vooral te danken aan de kwaliteit en de populariteit van M. Schönfelds *Veldnamen in Nederland*. Een bewijs hiervan vormde o.a. de omschrijving *veldnaam* in het achttiende deel van het WNT, verschenen in 1958. De informatie in dit artikel was ontleend aan de hierboven beschreven discussie.⁶⁴ Vanaf de achtste druk van Van Dale's *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* (1961) wordt *veldnaam* omschreven als *toponiem ter aanduiding van bouw- en grasland, woeste grond, hoogten en laagten*.

61 K. Roelandts, Zur Problematik der methodischen Personennamenforschung. In: Actes et Mémoires IVe Congrès international des sciences onomastiques, Uppsala 1952, II. Uppsala, København 1954: 426-435.

62 Roelandts en Schönfeld 1954: 18-28.

63 Vgl. Draye - Meertens 1950: 5; Roelandts - Schönfeld 1954: 19-22.

64 Vgl. WNT 18: 1516.

3.5.2 Terminologie in toponymische publicaties in Nederland, Friesland en Vlaanderen

Het is interessant na te gaan hoe deze terminologische afspraken in de tweede helft van de vorige eeuw zijn gehanteerd. Ik bekijk dit aan de hand van de titels van toponymische publicaties in Nederland, Friesland en Vlaanderen.

Het valt direct op, dat er met betrekking tot de terminologie in titels van toponymische publicaties van een tweedeling sprake is. Friese en Vlaamse naamkundigen kiezen vrijwel zonder uitzondering voor hun dorpsmonografieën de titel *Toponymie fan/van...*, terwijl Nederlandse onderzoekers een duidelijke voorkeur aan de dag leggen voor *Veldnamen in/van Veldnaam* heeft in Nederland duidelijk het pleit gewonnen. De eerste Nederlandse publicatie waarin deze term expliciet verscheen, was – hoe kon het ook anders – *Veldnamen in Nederland* van M. Schönfeld uit 1949.⁶⁵ Dit baanbrekende werk is gebaseerd op een vragenlijst, die op verzoek van M. Schönfeld in 1946 is rondgezonden door het dialectbureau van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. In de vragenlijst werd verzocht om een opgave van minder doorzichtige veldnamen. Gevraagd werd naar de namen van ‘stukken grond, velden, landerijen, weiden, akkers, heiden, venen, moerassen, hoogten, laagten; de namen van aangewassen gronden (schorren, gorzen, waarden, grienden), wadden, zandbanken, terwijl mee ingesloten werden de namen van waterlopen, weteringen, beken, sloten, plassen, wielen, kustwateren, in- en uithammen’. Bosnamen ontbraken, niet omdat ze geen veldnamen waren, maar omdat in dezelfde periode op verzoek van H. Draye in Leuven een vragenlijst over dat soort namen was uitgezonden.⁶⁶

Uit bovenstaande opsomming blijkt, dat M. Schönfeld de term *veldnaam* niet letterlijk opvatte. Veldnamen waren niet alleen *terreinwoorden*, maar ook namen van andere onderdelen van het landschap zoals wateren, beken en bossen. Deze betekenisverruiming handhaafde zich na de jaren vijftig. Zowel in Groningen, Drente, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Zeeland als in Limburg verschenen toponymische verzamelingen met *veldnaam* in de titel, terwijl daarin de namen waren opgenomen van boerderijen, huizen, vijvers, tuinen, paden enz. Enkele voorbeelden zijn: *Veldnamen in Brilt, Noordhorn en Zuidhorn* (1995); *Veldnamen en Boerderijen* (Goeree-Overflakkee 2003); de series *Drentse veldnamen* (7 delen: 1981-1987); *Veldnamen in Overijssel* (12 delen: 1980-1993); *Boerderij en veldnamen in...*, (betreft Gelderland: 11 delen: 1988-2005); *Veldnamen van Walcheren* (5 delen: 1975-1997); *Veldnamen in de Baronie van Breda* (1992); *Veldnamen in de gemeente Gilze en Rijen* (2002) en *Gids voor veldnamen van Noorbeek* (1996).⁶⁷ In 2004 startte het streekarchivariaat West-Betuwe in samenwerking met enkele historische verenigingen een project om alle *veldnamen* in de West-Betuwe voornamelijk via mondelinge informatie in kaart te brengen.

⁶⁵ Een tweede druk verscheen in 1950. Een ongewijzigde herdruk van de 2e uitgave 1950 kwam uit bij Gysbers Van Loon in 1980 met een voorwoord van R. Rentenaar. Moritz Schönfeld (1880-1958). Vgl. Ter herinnering aan Moritz Schönfeld. In: Med. Ver. Naamkunde 35 (1959): 1-3.

⁶⁶ Vgl. Schönfeld 1950: 8.

⁶⁷ Meer uitgebreid hierover Rentenaar 1999: 4-6. In de inleidingen van de serie Drentse veldnamen wordt ook de term *terreinnaam* nog gebruikt.

De vlag *veldnaam* dekt de lading van het verzamelde materiaal niet. Naar mijn mening wordt het tijd, dat *veldnaam* in de Nederlandse toponymie het veld ruimt. Na ruim vijftig jaar heeft het zijn nationale taak ruimschoots vervuld. Hieronder stel ik voor *veldnaam* te vervangen door een term die internationaal gebruikt wordt.

Ondanks de afspraken midden jaren vijftig heeft de term *veldnaam* in de Friese en Vlaamse onomastiek geen wortel geschoten. Naamkundige studies over gemeenten in deze gebieden verschijnen tot op vandaag vrijwel zonder uitzondering onder de titel *Toponymie fan...*/*Toponymie van...*. In Friesland geldt dat o.a. voor de serie *Fryske Nammen* met ondermeer *Toponymy fan Boazum* (1978) en *Toponymy fan Akkrum en Nes* (1982) en buiten deze serie: *Drachtster namen. Toponymie van Drachten* (1997). Voor België zijn dat onder anderen de dorpsmonografieën verschenen in de serie *Nomina Geographica Flandrica*, waaronder van J. Molemans: *Toponymie van Bocholt* (1975), *Toponymie van Neerpelt*; *Toponymie van As* (1976), *Toponymie van Zonhoven* (1982), *Toponymie van Opglabbeek* (1984); van V. Mennen *Toponymie van Eksel* (2002) en buiten deze serie ondermeer W. van Osta *Toponymie van Brasschaat* (1995).

Volgens het Woordenboek der Nederlandsche Taal omvat de term *toponymie* 'de gezamenlijke plaatsnamen (in den ruimsten zin) in een bepaalde streek; naamgeving met betrekking tot plaatsnamen'. In het artikel *toponiem* wordt het tussen haakjes geplaatste 'in den ruimsten zin' vervolgens omschreven als 'elke benaming voor een hofstede, een gehucht, een stuk grond, een rechtsgebied enz.'⁶⁸ Wie, zoals in de meeste Friese en Vlaamse, en enkele Nederlandse studies⁶⁹, kiest voor de titel *Toponymie van*, geeft zichzelf de opdracht alle objectnamen binnen een bepaald gebied op te nemen. Naast de veldnamen ook de namen van straten, woningen, winkels, herbergen, cafés, kerken, kerkhoven, fabrieken, scholen enz.

Niet alle studies die in het verleden onder de titel *Toponymie van...* zijn verschenen, voldoen echter aan dit criterium. Vaak zijn straatnamen, namen van gebouwen en fabrieken niet opgenomen. Meer recente publicaties uit de jaren negentig richten zich wel op het totale namenbestand. Een tweetal voorbeelden hiervan zijn de studies van W. van Osta *Toponymie van Brasschaat* (1995) en *Drachtster namen. Toponymie van Drachten* (1997). W. van Osta's selectie-criterium is zeer ruim. Hij neemt in zijn glossarium alles op 'wat zich blijkens de context aandient als eigenaam'.⁷⁰

3.5.3 *Toponymie en microtoponymie*

In 1972 verscheen in Duitsland de omvangrijke toponymische studie van H. Naumann *Die bäuerliche deutsche Mikrotoponymie der meinischen Sprachlandschaft*. H. Naumann stelt voor de geografische namen in drieën te verdelen: macrotoponiemen (namen van landschappen, landen, werelddelen), oikematonimen (nederzettingsnamen, steden, dorpen) en micro-

⁶⁸ WNT 17: 1459-1460.

⁶⁹ Vgl. *Toponymie van Didam* (1973) en *Toponymie van de gemeenten Driewegen - Coudorpe en Ovezande* (1995).

⁷⁰ Van Osta 1995: 5.

toponiemen. Onder de laatste categorie rekent hij de *Flurnamen*. Hij kiest echter uit wetenschappelijk oogpunt niet voor deze term, maar voor *microtoponiem*, omdat hij van mening is dat ‘dessen Bestimmungswort *Flur* im heutigen Sprachgebrauch eine unscharfe Semantik besitzt’.⁷¹ Dit geldt, zoals ik hierboven heb aangetoond, ook voor het Nederlandse equivalent *veldnaam*. Daarom geef ik in deze studie de voorkeur aan het gebruik van de benaming *microtoponiem*. Studies met de titel *De microtoponymie van...*, bevatten alle eigennamen van objecten in het open agrarische landschap buiten de dorps- of stadskern. Uitgaven onder de titel *Toponymie van...* bevatten de eigennamen van alle objecten binnen het geografische onderzoeksgebied.

Microtoponiem wordt overigens in de Nederlandse naamkundige nomenclatuur al sinds de jaren tachtig regelmatig gebruikt als synoniem voor *veldnaam*.⁷² Ook binnen de internationale onomastiek is de term *microtoponiem* inmiddels algemeen gangbaar. Dit blijkt o.a. uit het in 1995/96 in drie delen en drie talen verschenen internationale handboek voor de onomastiek.⁷³ In 289 artikelen is hierin de internationale wetenschappelijke stand van zaken binnen de onomastiek in de gehele wereld vastgelegd. In deel twee, hoofdstuk zestien, komen *veldnamen* aan de orde. In de titel van dat hoofdstuk worden in het Engels en Frans *veldnamen* respectievelijk aangeduid als *microtoponyms* en *microtoponymes*. De Duitse toponymisten handhaafden *Flurnamen*.⁷⁴

3.5.4 Appellatief en proprium

Microtoponiemen behoren taalkundig tot de categorie van de *eigennamen* of *propria*. Ze zijn echter ontstaan uit *soortnamen*, *appellatieven*, ook al is dat voor de huidige gebruiker van de naam niet altijd duidelijk.⁷⁵ Op grond daarvan houdt een groot aantal linguïsten in binnen- en buitenland zich de laatste decennia bezig met de vraag wat het verschil is tussen *appellatief* en *proprium*.⁷⁶ Een definitieve formulering van het wezenlijke onderscheid tussen *soortnaam* en *eigenaam* lijkt nog niet binnen handbereik. R. Šrámek concludeert: ‘In einer jeden Sprache stehen zwei Sprachbereiche einander gegenüber: der appellativische und der propriale. Zwischen ihnen gibt es keine scharfe Trennungslinie’.⁷⁷ W. van Langendonck stelt: ‘We blijven nood hebben met een definiërend onderscheid tussen eigenaam en soortnaam’.⁷⁸

⁷¹ Naumann 1972: 7.

⁷² Vgl. ondermeer Rentenaar in 1980 in zijn inleiding op Schönfeld 1950; Wieringa 1987: Drentse Veldnamen nr. 30: 3; Blok 1988: 20; Hessman Naamkunde 27 (1995): 115; Ebeling Naamkunde 27 (1995): 128; Rentenaar Naamkunde 30 (1998): 251; Scheuermann Naamkunde 32 (2000): 51.

⁷³ Namenforschung 1995/1996.

⁷⁴ Namenforschung 1996: XXXVIII.

⁷⁵ Vgl. o.a. Berger 1976: 382; Scheuermann 1979: 325-326; Dalberg 1979: 166; Scheuermann 1995: 11; Van Osta 1995: 16; Devos 2000: 69. Zie voor verdere bijzonderheden over de eigenaam par. 6.6.

⁷⁶ Vgl. o.a. Superanskaja 1975; Dalberg 1979; Van Langendonck 1979; Van Loon 1981; Van Langendonck 1987; Dalberg 1988; Van Osta 1993; Šrámek 1995; Van Langendonck 2000.

⁷⁷ Šrámek 1995: 380.

⁷⁸ Van Langendonck 2000: 96.

Over twee aspecten zijn alle naamkundige theoretici het overigens eens. Ten eerste, dat microtoponiemen eigennamen zijn en als zodanig van oorsprong een nauwe relatie hebben met soortnamen en ten tweede, dat microtoponiemen in het taalgebruik functioneren als vaste aanwijzers. Omdat ik in dit kader geen substantiële bijdrage aan deze discussie kan leveren, laat ik deze problematiek hier verder rusten. Ik beperk mij tot het bespreken van de verhouding *soortnaam* en *eigennaam* in zoverre die een rol speelt bij de vorming van microtoponiemen in relatie tot de naamgever en de terminologie in de microtoponymie. Die nauwe relatie in de microtoponymie tussen *appellatief* en *proprium* kan ik het beste duidelijk maken aan de hand van enkele Arkemheense voorbeelden.

De polder Arkemheen is een landschap van beken en kampen. Sterk meanderende beken omsluiten een mozaïekpatroon van hooi- en weilanden. Fietzers op de Arkemheense zeedijk of wandelaars op één van de polderwegen zouden verbaasd opkijken als zij wisten, dat alle beken en kampen een naam hebben of in ieder geval gehad hebben. Het ontbreken van die kennis vormt echter voor de toerist geen belemmering om te genieten van het landschap.

Anders ligt dat voor de boer die dagelijks het weiland gebruikt voor het weiden van zijn vee. Hij kan niet volstaan met de aanduiding, dat zijn *kamp* ergens aan een *beek* ligt. Een boer weet dat zijn kamp aan de *Abeek* ligt, dat hij de *Keenkamp* pacht of dat zijn buurman het vee weidt op de *Biezenkamp*. Het verschil in naamgeving tussen toerist en boer is in taalkundig opzicht het verschil tussen het gebruik van *soortnaam* en *eigennaam*. *Beek* en *kamp* zijn soortnamen; *Abeek*, *Keenkamp* en *Biezenkamp* zijn eigennamen. *Soortnamen* onderscheiden de ene soort wezens of dingen van de andere b.v. man, meisje, hond, kat, stad, rivier. *Eigennamen* zijn individuele aanduidingen van personen, dieren en zaken b.v. Jan, Bello en Rotterdam. Wanneer een substantief een levend wezen, een zaak of een groep identificeert, spreken we van een eigennaam. *Microtoponiemen* identificeren geografische eenheden en behoren daarom tot de *eigennamen*.

Het behoeft geen nadere verklaring, dat bij de naamgeving van een hooi- en weilandperceel de boer gebruik maakt van zijn dagelijkse woordvoorraad en op dat moment geldende grammaticale en syntactische taalregels.⁷⁹ Microtoponiemen bezitten op het moment van hun vorming de semantische eigenschappen van de soortnaam en hebben op dat moment een levende betekenisinhoud.⁸⁰ De vermoedelijke laatmiddeleeuwse naamgevers van de *Biezenkamp* en de *Keenkamp* maakten gebruik van hun dagelijkse woordvoorraad. Zij verbonden de voor hen bekende soortnamen *bies* en *keen* met de eveneens bekende soortnaam voor een individueel ontgonnen hooi- en weilandperceel *kamp*. Voortaan spraken zij over de *Biezenkamp* en de *Keenkamp*. Op het moment dat de soortnamen *bies* en *keen* bepalende woorden werden in een samengestelde eigennaam, veranderden zij principieel van betekenis. *Bies* en *keen* waren geen soortaanduidingen meer van twee landschappelijke kenmerken van het polderland – biezengroei en kreekvorming – maar het waren voortaan eigennamen voor geografisch bepaalde terreinen. Een mooi voorbeeld

⁷⁹ Vgl. Gammeltoft 1999: 6.

⁸⁰ Vgl. Dalberg 1979: 167

hoe een soortnaam in één zin tot eigennaam wordt, trof ik aan in een verkoopakte uit 1717: 'Een Camp saeijlandt sijnde tinslant genaemt Tinslandt'.⁸¹

Zodra een soortnaam als microtoponiem gebruikt wordt, ontstaat er een sterke binding met het benoemde terrein. Dat kan zelfs zo ver gaan, dat de naam blijft, terwijl de oorspronkelijke betekenis van de soortnaam in de loop der tijd verdwenen is.⁸² Dat geldt in mijn voorbeelden niet voor *bies* in Biezenkamp, maar wel voor *keen* in Keenkamp. Het Middelnederlandse woord *keen*, *kene* of *kine* betekent 'waterloop, geul of kreek in buitendijks land'. Het is als appellatief uit de woordenschat verdwenen en komt alleen nog voor in (micro)toponiemen.⁸³

Uit het voorbeeld *Keenkamp* blijkt, dat er iets veranderen kan in de betekenis, wanneer een woord uit de appellatieve woordenschat overgaat naar de propriale woordvoorraad. Er kan betekenisverlies optreden. Blijkbaar is dit betekenisverlies echter niet essentieel voor het functioneren als eigennaam, als microtoponiem. Het functioneel gebruik van de benaming *Keenkamp* is namelijk niet afhankelijk van het feit of de gebruiker de betekenis van het woord *keen* kent. In semantische zin verliest *keen* zijn appellatieve betekenis. Alleen dit betekenisverlies verklaart, waarom een woord, dat van soortnaam eigennaam wordt, toch kan voortleven.⁸⁴ H. Naumann kwam al begin jaren zeventig tot de conclusie dat microtoponiemen semantisch geïsoleerd zijn. Een microtoponiem is in wezen niet meer dan een etiket.⁸⁵ M. Devos drukt zich in dit verband kernachtig uit, als ze schrijft, dat taalkundig bekeken microtoponiemen betekenisloze etiketten zijn.⁸⁶

In het kader van de relatie tussen appellatief en proprium binnen de microtoponymie ga ik hier kort in op het verschijnsel *schijnbare appellatieven*. Hieronder versta ik die microtoponiemen, die zich voordoen als soortnaam, maar waar een eigennaam, in dit geval een persoonsnaam, achter schuil gaat.⁸⁷ Arkemheense voorbeelden zijn o.a. *Katten en Hondjes* en *Onweer*. Het lijkt erop alsof de naamgever gebruik maakt van een drietal gangbare soortnamen, namelijk de naam van twee huisdieren en een weersgesteldheid. Bij zulk soort microtoponiemen moet een toponymist extra op zijn hoede zijn. Wat zou een naamgever bewogen kunnen hebben om een perceel hooi- en weiland een dergelijke naam te geven? Grote liefde voor deze twee soorten huisdieren of extreme angst voor donder en bliksem? Beide zijn weinig waarschijnlijk. Bij nader onderzoek blijkt, dat *Katten en Hondjes* de oorspronkelijke ontginning is van de grootgrondbezitter Neude *Hatekont* uit het begin van de veertiende eeuw, terwijl de persoonsnaam *Enweerken* uit het begin van de zestiende eeuw tenslotte het *Onweer* veroorzaakt! Een derde voorbeeld is het microtoponiem het *Restje*. Niet een overblijfsel van een oorspronkelijk groter perceel hooi- en weiland, maar

⁸¹ SV 159 fol. 24.

⁸² Vgl. Blok 1988:14 - 15; Löttscher 1995: 453.

⁸³ Vgl. Schönfeld 1955: 213-215.

⁸⁴ Vgl. Scheuermann 1979: 326.

⁸⁵ Vgl. Naumann 1972: 39.

⁸⁶ Vgl. Devos 2000: 69; Vgl. ook Blok 1988: 15; Löttscher 1995: 450.

⁸⁷ Vgl. Bleier 1985: 352.

een verkleiningsvorm van de naam van de zestiende-eeuwse Eltense rentmeester Wolf Ress.⁸⁸

3.5.5 Basis en determinant

Om onderscheid te maken tussen de woorddelen van een microtoponymische samenstelling wordt sinds het verschijnen van *Die deutschen Ortsnamen* van E. Försteman in 1863 gesproken van *Grundwort* en *Bestimmungswort*.⁸⁹ In de Nederlandse naamkundige literatuur zijn deze termen vertaald met *grondwoord* en *bepalend woord*.⁹⁰ Bij de vorming van samenstellingen in de microtoponymie maakt de naamgever gebruik van een beperkt aantal grondwoorden.⁹¹ Zoals bijvoorbeeld *-kamp*, *-land*, *-weide*, *-maat*, *-goed*, *-weg*, *-beek*, *-dijk*, *-hoek*, *-morgen* en *-pol*. Soortnamen met een dergelijke algemene betekenis vragen om nadere onderscheiding. Welke kamp? Welk land? Microtoponymische samenstellingen als *Bloemenkamp*, *Rietland* en *Ganzenweide* worden als het ware noodgedwongen gevormd uit de behoefte van de naamgever om dergelijke identieke soortnamen van elkaar te onderscheiden. Dat betekent overigens niet dat een aantal van deze grondwoorden niet alleen, dus als simplex, kan voorkomen. Ze geven dan door hun lokaal gebruik geen aanleiding tot misverstand.⁹²

Toponymische grondwoorden kunnen volgens de algemeen geldende regels van de woordvorming verbonden worden met als bepalend woord een zelfstandig naamwoord, *Zand-kamp*, een bijvoeglijk naamwoord, *Hoge-kamp*, een bijwoord *Binnen-land*, een telwoord *Drie-morgen* en een werkwoordstam *Scheid-beek*.⁹³ In het microtoponiem *Bonenkamp*, is *-kamp* het grondwoord en *Bonen-* het bepalende woord. In de samenstelling *Bonenkamp* wordt het tweede lid *-kamp* door het eerste lid *Bonen-* gedetermineerd. *Bonenkamp* is dus een determinatieve samenstelling, waarin het grondwoord, het basiswoord, *-kamp* nader bepaald wordt door de determinant *Bonen-*. Het grondwoord *-kamp* kan ook bepaald worden door een ander bepalend woord b.v. door *Kalver-* in *Kalverkamp* of *Haver-* in de samenstelling *Haverkamp*.⁹⁴

Terminologisch is op de Nederlandse keuze voor *grondwoord* en *bepalend woord* wel wat aan te merken. De letterlijke vertaling van het Duitse *Grundwort* is weinig gelukkig en wekt verwarring. De term wordt in de taalkunde al gebruikt als benaming voor een woord of

⁸⁸ Vgl. voor overige gegevens de artikelen in het glossarium.

⁸⁹ Vgl. Rentenaar 1998: 185.

⁹⁰ Het is op zijn minst opmerkelijk, dat Schönfeld deze terminologie in zijn *Veldnamen in Nederland* uit 1950 niet overneemt. Vond hij beide termen niet adequaat? Hij beperkt zich slechts tot de aanduidingen eerste en tweede bestanddeel en bepalende en bepaalde elementen. Vgl. Schönfeld 1950: 19, 35.

⁹¹ Vgl. o.a. de behandeling van ruim 100 grondwoorden in Van Osta 1995 en opgesomd door Van Durne in Naamkunde 28 (1996): 86-87

⁹² Vgl. Van Loon 1981: 146, 147

⁹³ Vgl. Tyroller 1996: 1430 - 1433

⁹⁴ Vgl. voor de term determinant Van Loon 1981: 135 e.v.

De Laak bij de Bontepoort in de gemeente Nijkerk. De Laak is zowel de westelijke grens van de polder Arkemheen als de grens tussen de gemeenten Nijkerk en Hoevelaken en de provincies Gelderland en Utrecht. (Foto: auteur).

woordvorm, waarvan andere woorden (kunnen) zijn afgeleid: een synoniem van stamwoord, woordstam of wortel. Bij vertalingen is het *grondwoord* het woord dat in de grondtekst staat. In Van Dale, 13^e druk 1999, ontbreekt een omschrijving van de naamkundige betekenis van het begrip *grondwoord*. Het begrip heeft dus als zodanig nog geen ingang gevonden in de Nederlandse naamkundige nomenclatuur. De term *bepalend woord* is wel een juiste aanduiding van de functie van dit woorddeel, maar beperkt zich als term tot het Nederlandse taalgebied.

Op grond van bovenstaande overwegingen stel ik voor de terminologie van de woorddelen van een determinatieve samenstelling een internationaal karakter te geven door *grondwoord* voortaan *basis* te noemen en *bepalend woord* te vervangen door *determinant*. Daarmee kom ik tegemoet aan de oproep van T. Witkowski om zo mogelijk voor een internationale onomastische nomenclatuur te kiezen, die aansluit bij taalelementen uit de Grieks-Latijnse traditie.⁹⁵ Grieks/Latijn *basis* voldoet aan deze eis en betekent 'grondslag, fundament, voetstuk'. Latijn *de-termino* is 'afbakenen, begrenzen, bepalen'. Zowel *basis* als *determinant* komen voor in de woordvoorraad van alle Germaanse en Romaanse talen.

3.5.6 Denotatum en denotatumcategorie

In het taalgebruik functioneren microtoponiemen als vaste aanwijzers voor geografische objecten. Voor deze naamdragers zijn twee termen in omloop. W. van Langendonck

⁹⁵ Vgl. Witkowski 1995: 289.

spreekt van *referent*. Een *proprium* refereert, verwijst, is individueel aanwijzend.⁹⁶ R. Rentenaar kiest voor de term *denotatum*. Een *microtoponiem* denoteert d.w.z. legt de vast omschreven betekenis van een naam vast en treedt op als taalkundig symbool voor een niet-taalkundige geografisch fenomeen.⁹⁷ W. van Osta noemt de eigennaam, en daarmee het microtoponiem 'een vaste denotator, vaste aanwijzer, vaste aanduiders, a.h.w. een etiket dat vast kleefte aan één bepaald object, zodat het gebruikt kan worden om steeds vast naar dat object te verwijzen'.⁹⁸ In het vervolg gebruik ik voor een geografische naamdrager binnen de microtoponymie de term *denotatum*.

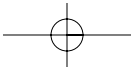
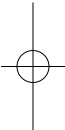
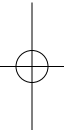
In de toponymie zijn naamdragers, denotata, bijvoorbeeld steden, dorpen, boerderijen, stukken land, sluizen, dijken, wegen, beken, bruggen, molens e.d. Dergelijke entiteiten noemt R. Rentenaar *denotatumcategorieën*.⁹⁹ Naar de aard van het landschap zijn de meest voorkomende denotatumcategorieën in de polder Arkemheen de namen van hooi- en weilanden, boerderijen en beken.

⁹⁶ Van Langendonck 1979: 182.

⁹⁷ Vgl. Rentenaar 1984: XVIII; Dalberg 1988: 28; Ebeling 2000: 39.

⁹⁸ Van Osta 1993: 19; Vgl. Van Langendonck 2000: 95, noot 3.

⁹⁹ Vgl. Rentenaar 1984: XIX; Dalberg 1988: 33; Blok 1988: 17-18.

HOOFDSTUK 4

Naamvorming van Arkemheense microtoponiemen

4.1 Inleiding

Wat toponymisten in het algemeen bezighoudt is de etymologische betekenis van microtoponiemen. Hoewel de etymologie essentieel is bij de analyse van microtoponiemen, geeft zij op de keper beschouwd alleen de inhoud weer van de beschrijvende uitdrukking die in het verleden het denotatum karakteriseerde.¹ In de praktijk betekent dit, dat een etymologische analyse van een microtoponiem zich in hoofdzaak richt op de woordverklaring van de determinant en de basis. De woordbetekenis van het microtoponiem of de afzonderlijke delen daarvan worden op grond van hun individuele betekenis beschreven. Het is, wat P. Gammeltoft noemt *woordsemantische* classificatie.² Etymologie hoort echter niet ‘das Hauptziel der Forschung zu sein, aber sie ist meistens die unabdingbare Voraussetzung für weitere Schlussfolgerungen’.³ De etymologische verklaring van de Arkemheense microtoponiemen komt aan bod in het glossarium. In dit hoofdstuk gebruik ik de etymologische analyse als uitgangspunt voor een onderzoek naar de naamvorming. P. Gammeltoft noemt dit *naamsemantische* classificatie.⁴ Het doel van deze classificatie is er achter te komen hoe de Arkemheense microtoponiemen gevormd zijn. Met andere woorden: wat deelt het microtoponiem mee over het denotatum waarnaar het verwijst? Daarbij stel ik mij op het standpunt van de naamgever. Centraal staan dan vragen naar de geleiding van het microtoponiem en de semantische relatie tussen de delen van een samengesteld microtoponiem. In Scandinavië zijn deze naamkundige aspecten al sedert de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw onderwerp van studie.⁵ Op grond van deze kennis kon R. Rentenaar in de inleiding op zijn dissertatie uit 1984 over *Vernoemingsnamen* al schrijven: ‘In de afgelopen decennia is men steeds meer het belang van een syntactisch-semantische analyse van plaatsnamen gaan inzien. Het werd voor velen duidelijk dat men geen volledig toponymisch onderzoek kon verrichten als men niet tegelijkertijd de geleiding van de onderzochte namen daarin betrok en naar de semantische verhouding vroeg van de delen waaruit die namen opgebouwd waren’.⁶

De syntactisch-semantische analyse van toponiemen is voor het eerst toegepast door de Finse toponymist K. Zilliacus in zijn onderzoek naar de plaatsnamen van Houtskär, een schereneilandje voor de Finse kust.⁷ Later is zijn theorie in Duitstalige publicaties verder

¹ Vgl. Devos 2001: 18.

² Vgl. Gammeltoft 1999: 120.

³ Kiviniemi 1981: 31.

⁴ Vgl. Gammeltoft 1999: 120.

⁵ Vgl. Rentenaar 1984: XIII met literatuurverwijzingen.

⁶ Rentenaar 1984: XIII.

⁷ K. Zilliacus: *Ortnamnen i Houtskär* (Studier i nordisk filologi 55). Helsingfors 1966. Later heeft Zilliacus zijn theorie samen met andere Finse onderzoekers verder ontwikkeld, maar helaas is dit

uitgewerkt door E. Kiviniemi⁸ en ondermeer toegepast in de Engelstalige dissertatie van P. Gammeltoft.⁹ P. Gammeltoft gebruikte echter het syntactisch-semantisch classificatiemodel niet voor een analyse van de naamvorming van microtoponiemen binnen een beperkt geografisch gebied. Hij deed uitsluitend onderzoek naar de semantische betekenis van determinanten die zich in het Atlantische gebied in het verleden verbonden hadden aan het Oud-Noorse basiselement *bólstar* ‘boerderij’. Dit betekende voor mij dat het classificatiemodel van P. Gammeltoft niet zondermeer toepasbaar was op het namenbestand van de Arkemheen. In Scandinavië heeft inmiddels een grote groep onderzoekers het model van K. Zilliacus toegepast.¹⁰ Wanneer ik de syntactisch-semantische relatie van de Arkemheense microtoponiemen behandel vanuit het standpunt van de naamgever, vereist dit uitgangspunt dat ik vooraf aandacht besteed aan de *geleding* van het microtoponiem.

4.2 Geleding van microtoponiemen

Woordgeleding is een onderdeel van de morfologie of vormleer. Om het begrip *geleding* duidelijk te maken, neem ik een aantal Arkemheense microtoponiemen als voorbeeld. Op grond van de algemeen gangbare morfologische opvattingen is *Stroet* ongeleed, is *Slaschotel* tweeledig, *Boekweitkorrel* drieledig en *Achterste Beukenboomskampje* op het eerste gezicht vierledig, maar bij het meetellen van de morfemen – dat zijn de kleinste betekenisdragende elementen *-ste*, *-en* en *-je* – zelfs zevenledig. Bij meerledige namen bepaalt het aantal te onderscheiden grammaticale of betekenisdragende delen de geleding.

De syntactisch-semantische classificatiemethode gaat bij de vraag naar de geleding van microtoponiemen niet uit van een taalkundig morfologisch standpunt, maar van de positie van de naamgever. Dat wil zeggen dat de structuur van het microtoponiem wordt bepaald op het moment van de naamgeving. “De vraag naar de geleding dient uitdrukkelijk het ontstaan van de plaatsnaam als naam te gelden en niet dat van de appellatieve, propriale of andere taalkundige formatie die tot naam geworden is”.¹¹ Vanuit dit standpunt bekijk ik nu opnieuw de hierboven gebruikte voorbeelden.

Het microtoponiem *Stroet* blijft ongeleed, dus eenledig. *Slaschotel* en *Boekweitkorrel* verschuiven vanuit het synchrone moment van de naamgeving respectievelijk van twee- en drieledig ook naar eenledig. Op het moment van de naamgeving had de naamgever namelijk niet de overweging om de afzonderlijke woorden *Sla* en *schotel* of *Boek*, *weit* en *korrel* aan elkaar te plakken. Hij ontleende deze woorden als geheel, dus ongeleed, aan zijn woorden-

manuscript (Onomastik, 1976) niet officieel uitgegeven en daardoor slechts bij een beperkt aantal Scandinavische toponymisten bekend. (Vgl. Kiviniemi 1981: 31 - 32). Zodoende heb ook ik van deze publicatie geen kennis kunnen nemen.

8 Vgl. Kiviniemi 1975 en 1981. Kiviniemi maakt naast Zilliacus ook gebruik van de theorieën van de Tjechische toponymist R. Šrámek. Vgl. Šrámek 1972/73.

9 Vgl. Gammeltoft 1999. Ik dank Prof. dr. R. Rentenaar voor het toezenden van deze Deense dissertatie.

10 Vgl. Gammeltoft 1999: 121 met literatuurverwijzingen in noot 136.

11 Rentenaar 1984: XIII; Vgl. Dalberg 1988: 36.

schat en paste ze, op grond van hun opmerkelijke vorm, als metafoor toe op beide denotata. Het *Achterste Beukenboomskampje* is dan ook niet vier- of zevenledig. Voordat de onderscheiding *Achterste* werd toegevoegd, bestond er al een perceel met de naam *Beukenboomskampje*. Na ontginning van een kampje land daarachter werd *Achterste* pas toegevoegd. Het samengestelde microtoponiem *Achterste Beukenboomskampje* is dus tweeledig. De delen van een microtoponiem worden dus niet langer onderscheiden op grond van hun lexicale betekenis – de betekenis waarmee ze in het woordenboek omschreven staan – maar op grond van het moment van de benoeming door de naamgever. De naamgever staat centraal. Hij is het criterium als het gaat om de geleidingsstructuur van het microtoponiem.

Vanuit het standpunt van de naamgever zijn microtoponiemen altijd een- of tweeledig. Dit heeft belangrijke consequenties met betrekking tot het begrip *naamlid*. Een naamlid kan dan niet langer onderscheiden worden op grond van zijn lexicale betekenis, maar moet vanuit de naamgever worden gedefinieerd. Om dit duidelijk te maken kies ik als voorbeeld het Arkemheense microtoponiem *Grote Papenkamp*. In dit microtoponiem zijn dan de volgende naamleden te onderscheiden:¹²

1. Een soortnaam *-kamp*: *Grote Papenkamp*

Dit naamlid beschrijft de natuurlijke of culturele gesteldheid van het denotatum. Dit betreft zowel de eenledige vorm *Kamp* als het gebruik als lid van een samenstelling zoals in *Papenkamp*. Dit naamlid is altijd een appellatief en nadere taalkundige classificatie is niet noodzakelijk.

In de classificatie van P. Gammeltoft zijn eenledige microtoponiemen niet opgenomen, omdat die in zijn onderzoek niet voorkomen. Hij onderzocht immers alleen de semantische betekenis van determinanten bij tweeledige toponiemen. Ik heb er echter voor gekozen eenledige microtoponiemen wel op te nemen. Eenledige microtoponiemen benoemen immers evenals tweeledige een denotatum. Ze functioneren daarbij als zelfstandig naamlid. Dit naamlid is door de naamgever bewust gebruikt om een natuurlijke of culturele gesteldheid van de te benoemen lokaliteit te beschrijven en hoort op grond van die functie deel uit te maken van het classificatiemodel.

2. Een proprium *Papenkamp*: *Grote Papenkamp*

Papenkamp heeft in het microtoponiem *Grote Papenkamp* de functie van een eigennaam, een proprium. Hoewel *Papenkamp* lexicaal bestaat uit meerdere delen, is het vanuit de positie van de naamgever als naamlid in *Grote Papenkamp* een syntactisch-semantische eenheid en dus eenledig. Omdat dit naamlid altijd een nomen proprium, een eigennaam is, blijft verdere classificatie achterwege.

¹² Vgl. Kiviniemi 1975: 73 en 1981: 32.

3. Een speciaal kenmerk:

- a. *Grote*: *Grote Papenkamp*
- b. *Papen-*: *Papenkamp*

ad. a. De classificatie van microtoponiemen berust binnen de syntactisch-semanticke analyse op de etymologie van het naamlid dat een speciaal kenmerk uitdrukt. Het speciale kenmerk is door de naamgever expliciet gebruikt om het denotatum te karakteriseren. Het tweeledige microtoponiem *Grote Papenkamp* wordt dus geclassificeerd op grond van het speciale kenmerk *Grote* en ingedeeld onder *Hoedanigheid*, subgroep *Grootte*. Op de plaats van *Grote* kunnen niet alleen bijvoeglijke naamwoorden staan, maar ook bijwoorden, telwoorden en voorzetsels. Zou er een **Tweede Papenkamp* bestaan, dan wordt dit microtoponiem dus geclassificeerd onder de hoofdgroep *Verwantschap*, subgroep *relatieve topografische positie*, omdat het speciale kenmerk *Tweede* een relatieve ligging aangeeft met betrekking tot een vermoedelijk ook bestaande **Eerste Papenkamp*.

Microtoponiemen waarvan het speciale kenmerk een vooropgeplaatst bijvoeglijk naamwoord, bijwoord of telwoord is, zoals *Grote* in *Grote Papenkamp*, verdienen binnen de syntactisch-semanticke classificatie extra aandacht. Het zijn naamparen met adjectieven als *Groot - Klein*, *Hoog - Laag*, *Oud - Nieuw*, *Lang - Kort*; met bijwoorden als *Achterste - Voorste* en telwoorden als *Eerste - Tweede - Derde*. Als eerste naamlid zijn zij als speciaal kenmerk toegevoegd om plaatsen met een zelfde naam te kunnen onderscheiden. In de Scandinavische literatuur spreekt men in dit geval van *reciprocering*. Bij reciprociteit doet de naam van het denotatum dienst als basis en functioneren de bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden en telwoorden als speciaal kenmerk.¹³ In de diverse classificatiegroepen heb ik de reciprocerende namen paarsgewijs in twee kolommen opgenomen. Hierdoor kon ik niet alleen het aandeel van dit soort namen binnen het totale namenbestand vaststellen, maar kon ik ook nagaan welke vorm van reciprociteit in de Arkemheen het meest voorkomt.

Wanneer ik bijvoorbeeld in de subgroep *Relatieve topografische ligging* het *Achterste Beukenboomskampje* en het *Voorste Beukenboomskampje* tegenover elkaar heb geplaatst, betekent dit met betrekking tot de naamgeving dat een 'tweede' naamgever van de al bestaande, de eerder gegeven, naam op de hoogte was. Hij kende in dit voorbeeld het *Voorste Beukenboomskampje* en noemde het er achter gelegen perceel het *Achterste Beukenboomskampje*. Als in de diverse categorieën de reciprocerende namen tegenover elkaar staan, betreft het vrijwel altijd denotata die geografisch dicht bij elkaar liggen. In het glosarium vermeld ik in beide artikelen de naam en het kadasternummer van de andere reciprocerende naam. Staat daarentegen tegenover een reciprocerende naam een X dan betekent dit, dat de combinatie, althans in mijn gegevens, ontbreekt.¹⁴

¹³ Vgl. Dalberg 2002: 830.

¹⁴ Het al of niet voorkomen van naamparen is uiteraard sterk afhankelijk van de door mij gevonden attestaties. Als ik in het vervolg conclusies trek met betrekking tot de reciprociteit van enkele bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden of telwoorden dient deze beperking in ogenschouw genomen te worden.

ad. b. In de tweede plaats kan nagegaan worden welke syntactisch-semanticke relatie er bestaat tussen het speciale kenmerk *Papen-*, – in een samengesteld microtoponiem is dat de determinant – en het daarmee verbonden appellatief, de basis, *-kamp*. Ook bij tweeledige microtoponiemen berust de classificatie op de etymologie van het speciale kenmerk. In het tweeledige microtoponiem *Papenkamp*, is *Papen-* het speciale kenmerk. Het microtoponiem wordt dus op grond van de etymologie van *Papen-* ondergebracht in de hoofdgroep *Verwantschap*, subgroep *relatie tot een rechtspersoon*. De naamgever heeft met het speciale kenmerk *Papen-* tot uitdrukking gebracht dat dit hooi- en weiland aan de rooms-katholieke kerk toebehoorde.

Ik vat de inhoud van deze paragraaf nog een keer kort samen. Gezien vanuit de synchrone positie van de naamgever is niet de morfologische structuur van het microtoponiem bepalend voor de vaststelling van de ‘omvang’ van het naamlid, maar het naamgevingsmoment. *Papenkamp* is vanuit het standpunt van de ‘eerste’ naamgever tweeledig, want de naamgever heeft de soortnaam *papen* verbonden met het appellatief *kamp*. *Grote Papenkamp* is ook tweeledig, want de ‘tweede’ naamgever heeft het naamlid *Grote* verbonden met het al bestaande microtoponiem *Papenkamp*, waardoor *Papenkamp* als geheel – als proprium – tot tweede naamlid wordt. Wanneer er sprake zou zijn van een **Eerste Grote Papenkamp* zou ook dit microtoponiem tweeledig zijn, want de ‘derde’ naamgever heeft alleen *Eerste* toegevoegd aan het al bestaande microtoponiem *Grote Papenkamp*, waardoor *Grote Papenkamp* het tweede naamlid wordt. De indeling van microtoponiemen binnen een classificatiemodel, waarin de naamgever het uitgangspunt is, berust op de etymologie van het door de ‘laatste’ naamgever toegevoegde speciale kenmerk. In bovenstaande voorbeelden zijn dat de naamleden *Papen-*, *Grote* en *Eerste*.

Sinds het artikel *Strukturen in der Mikrotoponymie* van U. Scheuermann wint bovenstaande opvatting in de Duitse microtoponymie terrein en daarmee mogelijk ook in ons land.¹⁵ In deze publicatie herroept U. Scheuermann namelijk zijn ‘klassieke’ morfologische indeling van 1995¹⁶ en concludeert hij ‘dann bestehen zumindest die Ellichäuser Flurnamen ausschließlich aus ein- oder zweigliedrigen Bildungen, dann gibt es unter ihnen keinen einzigen drei- oder gar viergliedrigen Namen’.¹⁷ Ook de Arkemheense microtoponiemen bestaan vanuit het gezichtspunt van de naamgever uitsluitend uit een- en tweeledige namen. Daarmee is tevens U. Scheuermanns wens vervuld ‘anhand anderer Materialien weitere Proben aufs Exempel zu machen’.¹⁸ Het Arkemheense namenbestand bestaat voor ruim 18% uit eenledige en voor de rest uit tweeledige microtoponiemen.

Onderstaande classificatie berust op de etymologie van de microtoponiemen zoals ik die beschreven heb in mijn glossarium. Ik heb getracht alle Arkemheense microtoponiemen te

¹⁵ Vgl. Scheuermann 2000: 51-67. Deze kwestie op pagina’s 59-65.

¹⁶ Vgl. Scheuermann 1995: 47-58.

¹⁷ Scheuermann 2000: 63. Het nederlandse citaat uit: Rentenaar 1984: XIII. Het blijft overigens opmerkelijk dat Scheuermann nergens refereert aan de publicaties van Scandinavische onderzoekers als Zilliacus en Kiviniemi. Wel trof hij deze opvatting aan bij Tyroller, die overigens ook geen Scandinavische onderzoekers vermeldt in zijn (beperkte) literatuuropgave. Vgl. Tyroller 1996: 1433.

¹⁸ Scheuermann 2000: 64 noot 43.

classificeren. Ze staan onder de diverse hoofd- en subgroepen in alfabetische volgorde vermeld. Door alle microtoponiemen in het model onder te brengen, kon ik vaststellen hoeveel van de ruim 2500 Arkemheense microtoponiemen binnen dit schema vallen. Met deze wijze van werken kon ik tevens de feitelijke bruikbaarheid van de syntactisch-semantische classificatiemodel voor een corpus van Nederlandse microtoponiemen aantonen.

Microtoponiemen waarvan de etymologie onbekend of zeer onzeker is, heb ik niet ingedeeld. Ze staan aan het eind in een aparte paragraaf vermeld. Microtoponiemen die meerdere etymologische interpretaties toelaten, heb ik geclassificeerd bij die groep die naar mijn mening daarvoor het meest in aanmerking kwam. Daarmee is een zekere mate van tolerantie ingebouwd. Deze tolerantie heeft echter nauwelijks invloed op de algemene conclusies betreffende de Arkemheense naamvorming, zoals ik die beschrijf in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk.

Het is mij niet gelukt alle Arkemheense microtoponiemen in te delen. Ook K. Zilliacus en E. Kiviniemi geven toe, dat met hun classificering niet alle (micro)toponymische indelingsproblemen opgelost zijn.¹⁹ Daarmee blijft de opmerking van R. Rentenaar, dat 'het nog niemand gelukt is een analysestructuur te formuleren die op alle soorten toponiemen toepasbaar is' van kracht.²⁰

4.3 Het syntactisch-semantische classificatiemodel

Mijn enige voorbeeld van een syntactisch-semantische classificatie was de Deense dissertatie van P. Gammeltoft uit 1999.²¹ Dat is een zeer smalle basis. Dit bezwaar wordt echter ondervangen door het feit, dat het syntactisch-semantische classificatiemodel, zoals dat oorspronkelijk is ontworpen door K. Zilliacus en E. Kiviniemi, aangepast kan worden aan de plaatselijke naamkundige situatie. P. Gammeltoft schrijft in dit verband: 'I do not intend this structure to be universal in any way, except in that the general structure can be used with any place-name material' en 'Zilliacus' structure is not fully applicable and needs to be modified'.²² Met betrekking tot de classificatie van het Arkemheense namenbestand pas ik het model van P. Gammeltoft op onderdelen aan. Ik handhaaf zijn hoofdstructuur die berust op karakterisering van het denotatum op grond van verwantschap, hoedanigheid en gebruik. Deze hoofdgroepen worden weer onderverdeeld in diverse subgroepen.²³ De belangrijkste wijziging die ik in vergelijking met het model van P. Gammeltoft heb aangebracht, betreft de hoofdgroep verwantschap. Naast de topografische verwantschap onderscheidt P. Gammeltoft achtereenvolgens institutionele, administratieve, associatieve verwantschap en verwantschap die berust op een 'uitwendige' gebeurtenis.²⁴

¹⁹ Vgl. Kiviniemi 1981: 33.

²⁰ Rentenaar 1984: XIII.

²¹ Vgl. Gammeltoft 1999: 120-126.

²² Gammeltoft 1999: 122, 121.

²³ Vgl. in dit verband ook Kiviniemi 1981: 36.

²⁴ Om te voorkomen dat ik in het vervolg telkens moet aangeven wat ik aan de indeling van Gammeltoft ontleen, geef ik hier zijn klassificatiemodel weer: I. Relationship. a. Topographical

Deze verwantschapsrelaties geven mij onvoldoende mogelijkheden om een zeer grote groep microtoponiemen onder te brengen. Dit betreft de honderden namen die samengesteld zijn met een persoonsnaam, een familienaam of een combinatie van beide, een boerderijnaam of de naam van een rechtspersoon, zoals in *Frederikskampje*, *Strijlandsmaat*, *Jan van Weerdensgoed* en *Kerkeduisjes*. Daarom heb ik naast topografische verwantschap een groep eigendomsverwantschap toegevoegd. In de hoofdgroepen hoedanigheid en gebruik heb ik slechts kleine veranderingen aangebracht. Bij de behandeling van de diverse hoofdgroepen voeg ik nog nadere bijzonderheden toe.

4.4 Naamkundige classificatie van Arkemheense microtoponiemen

Hieronder geef ik mijn classificatiemodel met paragraafindeling schematisch weer:

4.4.1 Verwantschap

4.4.1.1 Topografische verwantschap

- a. tot een andere naamdragende plaats
- b. tot een niet-naamdragende plaats
 - b.1. vanwege een natuurlijk kenmerk
 - b.2. vanwege een door de mens aangebracht kenmerk
- c. relatieve topografische positie

4.4.1.2 Eigendomsverwantschap

- a. voornaam
- b. familienaam
- c. voornaam en familienaam
- d. boerderijnaam
- e. beroep
- f. rechtspersoon

4.4.2 Hoedanigheid

- a. grootte
- b. hoog en laag
- c. vorm
- d. ouderdom
- e. materiaal en samenstelling
- f. aanwezigheid
 - f.1 mens en dier
 - f.2 bomen en planten
- g. waarneembare kwalificaties

4.4.3 Gebruik

4.4.4 Niet gerubriceerde microtoponiemen

relationship. i. Characterisation of the location in relation to a name-bearing location. ii. Characterisation of the location in relation tot a non-name-bearing location. iii. Characterisation of the location by means of its relative position. b. Institutional and administrative relationship. c. Associative relationship. d. An external event to which naming is related. II. Quality. a. Size. b. Shape. c. Colour. d. Age. e. Material and texture. f. That which exist at or by: 1. Creatures. 2. Plant-growth. 3. Inanimate object. g. Perceived qualities. II. Usage. (Vgl. Gammeltoft 1999: 126).

De boerderij Aller aan de Diermenseweg in de gemeente Putten. (Foto: auteur).

Het getal tussen haakjes (..) achter een microtoponiem geeft aan hoeveel keer deze naam in mijn namenbestand voorkomt. Het getal tussen grote haken [...] aan het eind van elke opsomming betreft het totale aantal namen per hoofd- of subgroep.

4.4.1 Verwantschap

Deze hoofdgroep bevat de een- en tweeledige microtoponiemen waarvan het speciale kenmerk een bepaalde vorm van verwantschap uitdrukt. Die verwantschap heeft betrekking op twee aspecten. In de eerste plaats kan het naamvormingsmotief door de naamgever gekozen zijn op grond van topografische verwantschap. Het denotatum is in dat geval gekarakteriseerd in relatie tot een andere plaatsnaam (*Harderwijkerland*), in relatie tot een niet-naamdragende plaats of op grond van een relatieve topografische ligging (*Oostkadijk*). Wanneer het denotatum gekarakteriseerd wordt door een niet-naamdragende plaats, heb ik een onderverdeling aangebracht tussen benoeming vanwege een natuurlijk kenmerk (*Plaskamp*) en een door de mens aangebracht kenmerk (*Molenkamp*).

In de tweede plaats kan de naamgever als naamvormingsmotief de persoons-, familie- of eigendomsverwantschap aangeven door het denotatum te benoemen in relatie tot de voor- naam (*Elbertskamp*), de familienaam (*Bentinkspolletje*), de voornaam en de achternaam (*Aart Vonkkamp*), de boerderijnaam (*Boeyenmaat*) of de naam van de rechtspersoon (*Begijnenhaar*).

De syntactisch-semantische relatie tussen de delen van een tweeledig microtoponiem kan aangetoond worden door het speciale kenmerk aan te duiden met X. De naamgever heeft bijvoorbeeld het microtoponiem *Beekkamp* gevormd door aan het appellatief *-kamp* het spe-

ciale kenmerk *X* (= *beek*) toe te voegen: de *Beekkamp* = de kamp die bij/aan *X* (= de beek) ligt.²⁵ Ik begin de opsomming van tweeledige microtoponiemen bij de verschillende hoofd- en subgroepen indien mogelijk met een voorbeeld waarin ik deze syntactisch-semanticke relatie op deze manier aantoon.

4.4.1.1 Topografische verwantschap

a. Tot een andere naamdragende plaats

a.1. Eenledig:

Bethaniën	Hulkestein (3)	Sahel
Gelderland	Overhaag (3)	Schenkenschans [16].
Hardenberg (2)	Padang	
Hoophuizen	Rijn (2)	

De topografische verwantschap van bovenstaande Arkemheense microtoponiemen berust op het verschijnsel *vernoeming*. Het zijn zogenaamde *vernoemingsnamen*. R. Rentenaar verstaat onder een vernoemingsnaam 'een plaatsnaam die ontstaan is doordat men op basis van eraan verbonden bijbetekenissen of secundaire connotaties bewust een elders voorkomend toponiem uitgekozen heeft om, zonder dat er van topografische samenhang sprake is, voor de benoeming van een andere lokaliteit opnieuw als naam te functioneren'.²⁶ De meeste van bovenstaande vernoemingsnamen komen ook elders in Nederland voor. Zo is het bijbelse *Bethanië*, de plaats waar Jezus tijdens zijn rondwandeling op aarde regelmatig verbleef, zeventien maal vernoemd; de provincienaam *Gelderland* achtmaal en *Schenkenschans*, aangelegd bij de scheiding van Rijn en Waal bij het begin van de 80-jarige oorlog door Marten Schenk, vijfmaal.²⁷ De vernoemingsnaam *Sahel* komt bij R. Rentenaar niet voor. Deze naam zal echter dezelfde bijbetekenis hebben als *Sahara*, namelijk 'zanderig gebied'. In *Sahel* echter nog uitgebreid met connotaties als 'droogte, onvruchtbaarheid' en daardoor synoniem met 'voedselschaarste en honger'.

a.2. Tweeledig:

Syntactisch-semanticke: *Amsterdammerland* = het land dat bij *X* (= iemand uit Amsterdam) hoort.

Achterhoekerweg	Arkemheenseweg	Arkerweg
Achterhoekskamp	Arkemheense Zeedijk	Barnevelderkampje
Achterhoekskampen	Arkergracht	Barnevelderweg
Amersfoortseweg	Arkergraft	Barvaartsland
Amsterdammerland	Arkersluis	Boeschotermaat
Arkemheensebeek	Arkersluisweg	Boeschotermorgen
Arkemheensepad	Arkersteeg	Bunschoterweg
Arkemheense Polder	Arkervaart	Diermerweg

²⁵ Vgl. Kiviniemi 1981: 36.

²⁶ Rentenaar 1984: X- XI.

²⁷ Vgl. voor aantallen en bijzonderheden van deze vernoemingsnamen Rentenaar 1984 s.v.

Diermerbeek (3)	Harderwijkerweg	Putterdijk
Diermerkamp	Holkerkamp	Putterdijkerpad
Diermermaatje	Holkermolen	Putterkampje
Diermermorgen	Holkermorgen (4)	Puttermheen
Diermerveld	Holkerweg	Puttersluis
Elspetergoed	Hoogstraterweg	Puttervoorde
Elspeterkamp	Houtdorperland	Reinouwen
Elspeterland	Huinerkamp (6)	Ruigeduistersteeg
Elspetermorgen	Huinerkampje (2)	Rijnkamp (8)
Eschotensland	Huinerland	Rijnkampje (2)
Gardersemorgen	Krachtighuizerkampje	Rijnmaat
Gelderse Rijn	Nekkevelderbeek	Rijnstroom
Halvinkhuizerkampje	Nekkevelderkamp	Spielerkamp (2)
Hardenbergerbrug	Nekkevelderkampje	Telgterkamp
Hardenbergerpol	Nekkevelderweg	Telgter Posthouwerkamp
Hardenbergersteeg	Nekkeveldersluis	Uddelerkampje
Hardenbergerweg	Nekkevelderzijl	Zuiderzeestraatweg
Hardermaat	Nijkerkersluis	Zutphenselanden
Harderwijkerland	Nijkerkerstraat	Zutphensemorgen [103].
Harderwijkermorgen	Nijkerkervaart	

Hoewel bovenstaande microtoponiemen zijn afgeleid van naamdragende toponiemen, is er toch iets bijzonders aan de hand. In het microtoponiem *Amsterdammerland* is *Amsterdammer* geen plaatsnaam, maar een appellatief, dat verwijst naar de plaats *Amsterdam* of een inwoner van deze plaats. Een combinatie van een plaatsnaam als in mijn voorbeeld *Amsterdam* en de basis *-land* kan in het overgrote deel van ons land alleen tot stand komen door gebruik te maken van het *-er-suffix*. Dit *-er-suffix* vormt adjectieven van geografische namen en gaat historisch terug op het suffix **-warja-* 'bewoner', later in de ruimere betekenis van 'behorend bij'. Het suffix *-se*, zoals in *Arkemheensebeek* en *Zutphenselanden*, is een jongere vorm om adjectieven van geografische namen te vormen.²⁸

b. Tot een niet-naamdragende plaats

b.1. Vanwege een natuurlijk kenmerk

In de polder Arkemheen is dit naamvormingsmotief ingegeven door de aanwezigheid van natuurlijke wateren, zoals kreken, beken en plassen en de gevolgen van talrijke dijkdoorbraken, waardoor kolken, waaien en wielen ontstonden.

b.1.1. Eenledig:

Kolk (3)	Plas (2)	Voort
Laak	Rijt (2)	Waai [10].

²⁸ Vgl. Van Loey 1943: 280, 291; Molemans 1973: 135, 151.

b.1.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Beekkamp*= de kamp die aan/bij X (= een beek) ligt.

Abeek (2)	Krikwerf	Vloedstuk
Akampje	Laakhoek	Voortkamp
Beekkamp (4)	Laakkamp (3)	Waaigat
Beekkampen	Laakkampjes	Waaikamp (2)
Beekkampje (3)	Laakstuk (2)	Walenkampje
Beekmaat	Marsbeek	Walenmaat
Beeksmorgen	Petten	Watergat (2)
Beekstuk	Plaskampje	Watergoor
Beekswal (2)	Potter	Watergoorsebos
Beerspee	Putjeskamp	Watergoorseweg
Fluitkamp	Solkamp	Waterweg
Keenkampen	Solse Morgen	Wielbeek
Kolkbeek	Sugenkamp	Wielkamp (5)
Kolkenkamp	Vleeskampje	Wielsloot
Kriksgoed	Vleesland (2)	Wielsluis [63].
Kriksland	Vleeslandsteeg	

b.2. Vanwege een door de mens aangebracht kenmerk

Aanleiding voor de benoeming van het denotatum is de aanwezigheid van een door de mens aangebrachte voorziening, zoals een brug, een dijk, een dam, een vaart, een vorm van afrastering, een molen, een fabriek, een boerderij en bijbehorende opstallen.

b.2.1. Eenledig:

Ark	Hoeve	Schansje (2)
Dam	Hofstede	Spoy
Duiker (2)	Huissteen (3)	Steeg
Dijk ten	Kamer	Tol
Goot ter	Kooi	Vaart
Graaf	Lappertje (2)	Vaartje
Graft	Pas (2)	Vreedje [35].
Grift	Perk (5)	
Hemmel	Poort	

b.2.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Bergkamp*= een kamp die aan/bij X (= de hooiberg) ligt.

Achterdeurskamp (2)	Brugkampje (2)	Galgengat
Berenkamp	Duikerdijk	Galgenkamp
Berenkamperweg	Duiveslagskamp (2)	Galgenveld
Bergkamp (7)	Dijkerland	Glashuiskamp (2)
Bergkampje (4)	Dijklandergoed	Gootkamp (6)
Bergstuk	Dijkkamp (3)	Gootkampje
Binnensteegskamp	Dijkkampje	Grachtkamp (2)
Boekreis	Dijklandermaat	Graftkamp (4)
Brugkamp (6)	Erf te Diermen	Grobbenmaat

Heimike Morgen	Kotland	Scheidsloot
Hekkamp (2)	Kruiskamp (8)	Schipbeek
Hemmelerweg	Kruisvoort	Schuitenbeek
Hemmelkamp (2)	Kruisweg (2)	Schuurkamp
Hemmelman	Meerland	Schuurstukje
Hemmels	Molenhoekje	Sluiskamp
Hofkampen (2)	Molenkamp (4)	Spekkamp
Hofkampje	Molenkampje	Speuyerland
Hofstedekamp (7)	Mullenstuk	Spoorbos
Hofstedestuk	Oeverkampen	Spoorkamp
Hordenrijs	Ovenkamp (2)	Spoykamp
Huiskampje (4)	Paalkamp	Stalkampen
Huisstedenkamp	Padkamp	Steeghoek
Huthoek	Peerboomsgoed	Tolkamp
Kadijk	Peerboomshofstede	Vaaltkamp (3)
Kovel	Plankenhut	Vaaltstuk
Kluppelskamp	Poortbrug	Vriekamp
Koesteegskampje (2)	Postkamp	Vijverkamp
Kooikamp (2)	Putten	Werfkampje
Kooisteegje	Scheidbeek	Windhouders [144].

c. Relatieve topografische positie

Dit is een complexe subgroep. Een relatieve topografische positie kan namelijk op velerlei manieren aangeduid worden. In aanmerking komen in de eerste plaats twee soorten samengestelde namen. Dat zijn de microtoponiemen waarvan het eerste naamlid één van de vier windstreken is *oost, west, noord of zuid (Oosterhoeve)* of één van de bijwoorden als *Achter-, Voor-, Binnen- of Buiten- (Achterduist)*.

Een tweede groep wordt gevormd door twee typen woordverbindingen. Ten eerste met een vooropgeplaatst voorzetsel. Dit voorzetsel wordt gevolgd door een microtoponiem al of niet verbonden door een lidwoord. Het lidwoord heeft in dit verband een classificerende functie. Boerderij- en wegnamen en de namen van bouw-, hooi- en weilanden worden in de regel wel vooraf gegaan door een lidwoord (*Achter het Rooknest, Aan de Schremmersteeg, Achter het Bouwland*), terwijl plaatsnamen het lidwoord missen (*Op Ark, Tot Nekkeveld*).²⁹ Het microtoponiem (met lidwoord) functioneert als nomen proprium, eigennaam, het plaatsaanduidend voorzetsel doet dienst als speciaal kenmerk. Bij het tweede type is sprake van een ingesloten voorzetsel. Het appellatief is vooropgeplaatst en wordt gevolgd door een voorzetsel, een lidwoord en het microtoponiem (*Kamp voor het Huis*). Een derde groep wordt gevormd door reciprocerende namen met *Achterste – Voorste – Middelste en Eerste – Tweede – Derde*. Zij geven ten opzichte van elkaar een relatieve topografische positie aan.

²⁹ Vgl. Rentenaar 1984: 239-240.

De boerderij Groot Bokhorst aan de Nijkerkerstraat in de gemeente Putten. (Foto: auteur).

c.1. Eenledig:

Achterste, Rieper (3) [4].

c.2. Tweeledig:

c.2.1.: Tweeledig met windrichting en bijwoord:

Syntactisch-semantisch: *Buitenmaat* = de maat die op de plaats X (= buiten de dijk) ligt.

Achterduist (7)	Dwarsslag	Tuiswei
Achterhoek	Dwarsweg	Tietsmaat
Annemaatjesland	Eindenwei	Voordijk
Binnenkampje	Middelbeek (2)	Voormeen (3)
Binnenland	Middelbeekweg	Westkadijk
Binnenmaat	Middelkamp	Westkadijkbeek
Binnensteeg	Noordveld (2)	Westmaat
Binnenveld	Oosterhoeve	Zuideng
Bovenkamp	Oostkadijk	Zuiderweide
Buitenmaat	Oostkadijkbeek	Zuiderzee [50].
Dwarsbeek (3)	Suikerkamp (3)	
Dwarskamp	Suikerkampje (2)	

c.2.2.: Tweeledig met vooropgeplaatst voorzetsel:

Syntactisch-semantisch: *Aan de Arkerweg* = het land dat aan X (= de Arkerweg) ligt.

Aan Dammersbeek	Achter de Pol	Op de Gracht
Aan de Arkerweg	Achter het Rooknest	Op Nekkeveld (4)
Aan de Blindesteeg	Achter Wouters	Op Schillingsbeek
Aan de Domineessteeg	Bij de Hoge Brug	Op de Voort (2)
Aan de Schremmersteeg (2)	Bij de Kadijk	Op de Zeggesloot
Aan de Zeedijk	Bij het Polletje	Tot Nekkeveld
Achter de Beitel	Bij de Wildsteeg	Tussen het Hout
Achter de Boomgaard	In de Achterduist	Voor het Huis (2)
Achter het Bouwland	In de Doornsteeg	Voor Jan Bast [38].
Achter het Duifhuis	Op Ark (2)	
Achter den Oord	Op de Dijk	

c.2.3.: Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

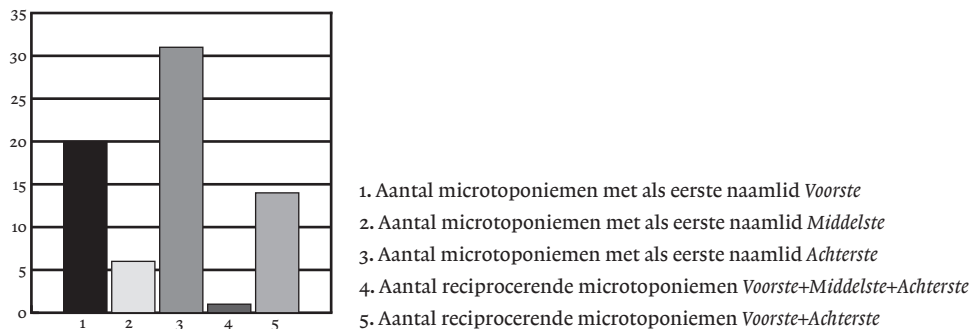
Bocht van de Dijk	Kampje aan de Weg	Kampje achter de Berg
Hoekje tussen twee Bossen	Land Daarboven	Kamp voor de Deur
Kampje achter het Huis	Land bij het Hok	Kampje voor de Dijk
Kamp voor het Huis	Land aan de Laak	Morgen onder de Dijk [12].

c.3. 1. Tweeledig reciprocierend: Voorste – Achterste – Middelste

Voorste Beukenboomskampje	Achterste Beukenboomskampje	
Voorste Bosje	Achterste Bosje	
Voorste Brandland	Achterste Brandland	Middelste Brandland
Voorste Brugkamp	Achterste Brugkamp	
X	Achterste Driest	
X	Achterste Eng (2)	
Voorste Goor	Achterste Goor	
Voorste Haagkamp	Achterste Haagkamp	
X	Achterste Halve Engelenkamp	
Voorste Hoge Kamp	Achterste Hoge Kamp	
Voorste Hoge Stuk	Achterste Hoge Stuk	
Voorste Huissteen	Achterste Huissteen	
X	Achterste Kamp	
X	Achterste Kamp	Middelste Kamp
Voorste Kamp	X	
X	Achterste Kampen	
X	Achterste Keenkamp	
Voorste Koeland	X	
X	Achterste Land	Middelste Land
Voorste Lange Morgens	Achterste Lange Morgens	
X	Achterste Morgen	
Voorste Morgen	X	
Voorste Nijkerkerkamp	Achterste Nijkerkerkamp	
X	Achterste Oerkampje	
X	Achterste Paddekepoel	Middelste Paddekepoel

Voorste Prillenland	X	Middelste Prillenland
Voorste Prinsenkamp	Achterste Prinsenkamp	
X	Achterste Schotkamp	
X	Achterste Schouw balk	
X	Achterste Smal	
Voorste Smal	X	
Voorste Speulmanskamp	Achterste Speulmanskamp	
Voorste Stroet	X	
X	X	Middelste Twee
X	Achterste Uitvang	
Voorste Vosgraaf	Achterste Vosgraaf	
X	Achterste Waaigat	
X	Achterste Wallereng	

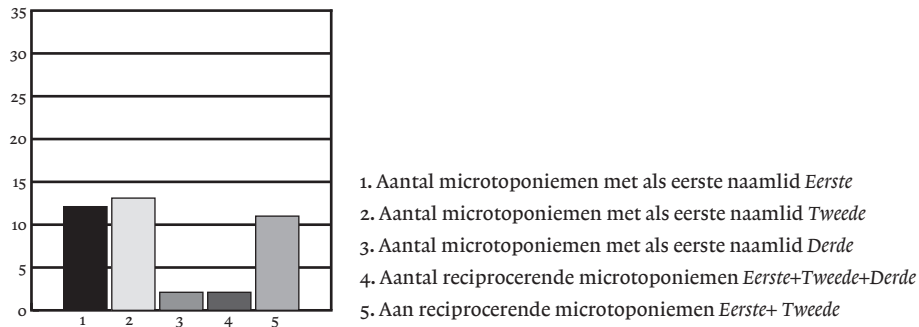
Grafiek 1: reciprociteit Voorste-Middelste-Achterste

c.3.2. Tweeledig reciprocierend: Eerste - Tweede - Derde

Eerste Beekcamp	Tweede Beekcamp	
Eerste Boeyengeersebeek	Tweede Boeyengeersebeek	
Eerste Duiventil	Tweede Duiventil	
Eerste Dwaalkamp	Tweede Dwaalkamp	Derde Dwaalkamp
Eerste Geerkamp (2)	Tweede Geerkamp	
Eerste Laakkamp	Tweede Laakkamp	
Eerste Lieskamp	Tweede Lieskamp	
Eerste Paardenkamp	Tweede Paardenkamp	
X	Tweede Paddekepoel	
Eerste Smallekamp	Tweede Smallekamp	Derde Smallekamp
X	Tweede Stukje	
Eerste Suikerkamp	Tweede Suikerkamp	
Eerste Zwarteland	Tweede Zwarteland	

Grafiek 2: reciprociteit Eerste-Tweede-Derde

4.4.1.2 Eigendomsverwantschap

Deze hoofdgroep omvat de meeste microtoponiemen in de polder Arkemheen. Hiertoe behoren ca 850 namen, dat is ruim 36% van het totale namenbestand. De hooi- en weilanden waren gedurende vele eeuwen eigendom van talrijke personen, families en instellingen, die hun namen aan hun onroerend goed verbonden.

a. Voornaam

a.1. Eenledig:

Bastiaan	Helmert	Onweer
Heldert	Luitje	Pelgrim (2) [7].

a.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Arnolduserf* = het erf dat bij X (= de persoon met de voornaam Arnoldus) hoort.

Aaltswerf	Emmekenkampje	Heinenland (2)
Arnolduserf	Emmekenmorgen	Heintjeskamp
Abbenkamp	Everwijnskampje	Helmerskamp
Abrahamsschoot	Feliskampje	Henslaar
Arismaatjes	Filipshorst	Hermans Driemorgen
Berntsmaat	Flipsehoeve	Hermanskamp
Boldewijnsgoed	Frederikskampje	Hildekampje
Brunesse	Gaartjesland	Jannetjeskamp
Dilenkampen	Germenskamp	Jurrienkampen
Dilenmaat	Gosenseng	Kaaienbeek
Dirkskamp	Gijshoekje	Calispol
Douwenkamp	Gijsmansgoed	Kasperschoef
Egbertjeskamp	Gijzenkuil	Casijnskamp
Elbertskamp	Halewijnskamp	Casijnsweide
Ellertskamp	Heimenskampje (2)	Katrinushoeve
Ellertsmaat	Heinenkamp	Kerstgensgat

Killenkampje	Mezengeod	Roosjeskamp
Klaaskamp	Nalekamp (2)	Simonshoek
Knijshoeve	Neuyenhoef	Simonskampje
Koenderskamp	Osekegoed	Teunkamp
Kolenmaat	Ottenhoef (2)	Tisjeskamp
Korsenpol (2)	Peeltjeskamp	Valkengoed
Lambertskamp (2)	Pelgrimsgoed	Valkenmaat
Lammertskamp	Rabbenkamp	Volkenskamp
Lazarusbeek	Ranskamp	Volkersmaat
Lazarushuis	Ravenskamp	Walikemaat
Lazaruskamp (3)	Reinerkampje	Walikenpol
Lazaruspad	Robberskamp	Walinkweide
Lazarussteeg	Rodekamp	Wallikerkampje
Logenkamp	Rodeland	Wendelenkampen
Lubberdenkamp	Rodengoed	Wichaartskampje
Lubbertjesgoed	Rooksgoed	Winekenkamp
Lubbertkamp	Rookskamp	Woutersmaat
Mansgoed	Rooksnest (3)	Woutkamp
Meliskamp (2)	Rookswerf (2)	Zwaantjesduist [117].

b. Familienaam

b.1. Eenledig:

Batseler	Kaarsenmaker	Noordenburg
Beekhoven	Karper	Norden
Bemmel	Katten en Hondjes	Nijendorp
Bieshaar	Jonker	Peer de
Bommert	Kemper	Pot
Bornholm	Keteler	Prangertje
Bouwertje (4)	Kleef Ten	Ram
Braker	Klokje	Restje
Bremer	Koolwagen (2)	Ridder
Bridden	Corler	Roemers (2)
Bronsberger (2)	Kouwenhoven (2)	Roemertje (2)
Buitenhuis	Kuiper (2)	Rouwendal
Buitenhuisen	Kuit	Ruimschotel
Daarboven	Lausink	Salentein
Esje	Lindeboom	Scherpenshoten
Geldzaaier	Loeneman	Schetter (2)
Gelen	Luden	Schilling (2)
Haan	Luttelief	Schoenlapper
Hasseman	Meinsen	Schralenburg
Herder	Mennegat	Schrasser
Holevoort	Momber	Simmel
Hommel (2)	Moriaantje	Sindeler
Hommelen	Muilwijk (2)	Sprinkeler

Stalenburg	Van den Eng	Wolfswinkel
Steenler (2)	Vaneveld	Wreden
Strijland	Waller	Wijntges
Uls (2)	Westerveldje	Zamenkamp
Ulsten	Westrenen	Zoudenbalg
Van Bonestrooi	Wildeman	Zwitsers [101].

In deze groep zijn twee opvallende zaken waar te nemen. In de eerste plaats, dat in de Arkemheen meer dan honderd familienamen (FN) alleen optreden als microtoponiem en in de tweede plaats, dat een aantal daarvan gevormd zijn met het diminutiefsuffix *-tje*.

De vraag is, waarom de Arkemheense naamgevers zo veelvuldig gebruik gemaakt hebben van eenledige FN, zoals *Bremer* en *Herder* in plaats van gangbare samenstellingen te vormen als **Bremerkamp* en **Herder(s)land*? Die vraag is niet zo eenvoudig te beantwoorden. Ik heb niet de indruk dat het te maken heeft met de taalkundige structuur van de FN. Naast elkaar komen immers voor *Hommel* en *Hommelenkamp*, *Kuiper* en *Kuiperskamp*, *Lindeboom* en *Lindeboomkampjes*, *Wildeman* en *Wildemansgoed*.³⁰ Wellicht moet de verklaring van deze vorm van 'naamsverkorting' gezocht worden bij de algemene neiging tot taalefficiëncy.

Het diminutiefsuffix *-tje* komt voor bij bijna 100 eenledige microtoponiemen.³¹ Over de verschijningsvormen en de betekenis van het diminutief in het Nederlands is inmiddels veel geschreven.³² Vanuit het standpunt van de naamgever gaat het bij het gebruik van verkleiningsvormen in de microtoponymie niet om morfologische vragen, maar om de vraag naar de betekenis, het semantische aspect van het diminutief. Met andere woorden, waarom heeft de Arkemheense naamgever zoveel hooi-, bouw- en weilanden een eenledige naam gegeven die op *-tje* eindigt? Om die vraag te kunnen beantwoorden is het nodig de microtoponiemen die eindigen op *-tje* te onderscheiden in twee groepen, die in de Arkemheen elk ongeveer even groot zijn. In de eerste plaats zijn dat de verkleiningsvormen van appellatieven, zoals *Engetje* van *Eng*, *Hoekje* van *Hoek*, *Maatje* van *Maat* en *Streepje* van *Streek*. Dergelijke diminutiefvormen van appellatieven komen in het dagelijks taalgebruik veel voor. Zij geven eenvoudig het betekenisaspect *klein* aan. De tweede groep bestaat uit diminutiefvormen van familienamen (FN). Het betreft microtoponiemen als *Brakeltje* (FN (van) Brakel), *Haantje* (FN (de) Haan), *Prangertje* (FN Pranger) en *Westerveldje* (FN Westerveld). Deze microtoponiemen vertegenwoordigen één van de affectieve beteke-

³⁰ Vgl. voor de hier genoemde samenstellingen paragraaf b. 2.

³¹ Volledigheidshalve vermeld ik hier de eenledige microtoponiemen met het diminutiefsuffix *-tje*: Akkertje, Beitelje, Bissertje, Blekkertje, Bosje, Bouwertje (4), Brakeltje, Bijltje (2), Dissertje, Duisje, Engetje (2), Esje, Geertje, Gundertje, Haantje, Haartje (2), Hakje, Hiepie, Hoefjes, Hoekje, Hoekjes (5), Hofje (3), Holkje, Holletjes, Hondje (2), Hootjes, Horstje (2), Juffertje, Kampje (3), Katten en Hondjes, Klokje, Kuiltje (2), Lappertje (2), Luitje, Maatje (6), Mommertje, Morgentje, Moriaantje, Pandertje, Pangertje, Peeltje, Peunertje, Polletje (17), Potje, Prangertje, Restje, Roemertje (2), Saantje, Schansje (2), Schildje, Sobertje (3), Spintje, Streepje, Vaartje, Vreedje, Vullertje, Westerveldje.

³² Vgl. ondermeer Bakema, Defour en Geeraerts 1998 en de daarin vermelde literatuur.

Kaart met gelokaliseerde eenledige namen van bouw-, hooi- en weilanden met de verkleiningsuitgang -tje.

niaspecten van het diminutief.³³ Het gebruik van namen als *Brakeltje* en *Westerveldje* geeft namelijk uitdrukking aan een zekere vorm van geringschatting. De naamgever heeft door het plaatsen van het diminutiefsuffix *-tje* achter de FN willen aangeven dat het om een klein deel van het totale bezit gaat, zoals vermoedelijk bij *Westerveldje*, of dat het gaat om een op zichzelf staand gering bezit, zoals mogelijk bij *Prangertje*.³⁴ Wat meespeelt is vermoedelijk ook het feit, dat diminutiefgebruik veel voorkomt in het streekdialect. Het Puttens woordenboek vermeldt een aanzienlijke hoeveelheid diminutiefvormen bij natuurnamen ondermeer van vogels, terwijl ik in een prozatekst in dialect van vier pagina's over de Puttense boerderij *Colengood* 34 verkleinwoorden telde.³⁵

b.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Abelenmaat* = de maat die bij X (= familie Abelen) hoort.

Abelenmaat

Abelenweide	Bramerskamp	Garderkamp
Angerskamp	Brandskamp (3)	Geerlingskamp
Arissen Driemorgen	Bremersesteeg	Grevenmaat
Bakkerskamp	Bremerseweg	Grollenkamp
Bakkersmaat	Brienenwerf	Grollenland (3)
Beekmanserf (2)	Brinkserf	Haalboonskamp
Beekmansgoed	Brinkswerf (2)	Haalwerfsgoed
Bellergoed	Brouwerskamp (3)	Haantjeshollen
Bentinkspolletje	Bussekoolskampjes	Hammershofstede
Besselmansgoed	Butsenkamp	Hammerskamp
Bingeler Bolwerk	Davelaarskamp	Hannenmaat
Blaffershoeftje (2)	Delenshorst	Hansenpol
Bleitjeskamp	Denskamp	Hanzenkamp
Blootskamp (2)	Dibbenkamp	Hanzenland
Boeyengeren	Doornikskamp	Heegmanskamp (2)
Boeyengeersebeek	Drostenkampje	Heegmanskampje
Boeyengeersekamp	Durinksmaat	Heer Aartskamp
Boeyenmaat	Dijkmansgoed	Helland
Bommerskamp (2)	Eerlanderomorgen	Hellekampjes
Bommertshuis	Egmondskamp	Hellenkamp
Bongelskamp	Eskamp (2)	Hellerland
Botskamp	Essenskamp (2)	Hennekelerkamp (2)
Botskamperland	Fortellersland	Hennekelersteegje
Bouwerskamp	Frankenerf	Heskampje
Bouwmanskamp	Frankengoed	Heukelumskampen
Braamskamp	Frankenkamp (2)	Heukelums Vijfmorgen
Brakelkamp	Frankenland (3)	Hokenskamp

³³ Vgl. Bakema, Defour en Geeraerts 1998: 121.

³⁴ De Harderwijkse burgemeestersfamilie Westerveld bezat in de negentiende eeuw zeer veel landerijen in de regio Putten/Nijkerk, in tegenstelling tot bijv. de familie Pranger. Vgl. Kadastrale Atlas Gelderland 1832, Putten, tekstdeel pag. 35.

³⁵ Vgl. Putters Praoten 2003. Tekst 'Colengood' door Mw. H. van Emous - Geurts pag. 95-99.

Hommelenkamp	Mersemanskamp	Rouwerskampje
Hommelsnest	Meursenkamp	Runiksmaat
Hubenkamp	Moersenkamp	Rijsenkamp
Huntenkampjes	Momberskamp	Sarissenkamp
Husselkamp	Moorselersteeg	Sassenkamp
Husselmansgoed	Moppenland	Schaperskamp
Husselmansmaat	Morrenkampje	Schellingspol
Kaailand	Muilskamp	Scherpenkampje
Kistemakersland	Mulderskamp (2)	Scherpingskamp
Klokkenkampen	Nanningseng	Schillingsbeek
Klokkenlanden	Nanningserf	Schillingserf
Klokkenpol	Nijendorpspol	Schippershofstede
Knevelschoten	Oldemanskamp	Schulkensgoed
Knoesterkamp	Olevoortseweg	Schoutenbos
Knoopkamp	Oormansgoed	Schoutenkamp (3)
Knoopkampen	Oormansmaat	Schoutenkampje
Knoopskamp	Otelerkamp	Schoutenmaat
Knuitengood	Panderland	Schrijversweide
Koekenkamp (2)	Penningenkamp	Slaarmanskampje
Koestapelermaat	Pen Oortje	Slangengood
Kokkertskampje	Peperskamp	Slangenhofstede
Koningskampje	Pipersgoed	Slangenkampen
Koolwagensbeek	Pleienkampje	Slangenland
Koolwagenserf	Plekkeuweide	Slangenpol (2)
Koolwagenskampen	Polskamp (2)	Sluiermaat
Koolwagensland	Prangenkampje	Smitskamp (2)
Koopskampen	Prangers Lage Gat	Smitspol (2)
Kostershoef	Prillenland	Snapperskamp
Kosterskamp	Rassenbeek (3)	Snoeksmaat (2)
Krakenkampje	Rassenmaat	Snijderskamp
Kreyenkamp	Rassensluis	Snijdersteeg
Kuinerkamp (2)	Reinersveld	Snijdersweide
Kuiperskamp	Remmenkamp	Speulderkampen (3)
Kuitendam	Renselerskampje	Speulderland
Kuitkamp	Renselersweide	Speuldermaat
Kwadenbeek (2)	Renselaarsweitje	Speulmans en
Lansenkampje	Ridderveld (2)	Hellekampenbeek
Lawickkamp	Roemersteeg	Spreijengood (2)
Lindeboomkampjes	Roestenpolletje	Speywerf
Loenemanserf	Roeterkampje	Sprinkelermaat
Loenemansgoed	Rongenerf	Sprinkelmorgen
Luttelijfsgood	Rongengeer	Spruitenkamp
Luxooldersteeg	Rootgensgeer	Steenlermaat
Meerveldskamp (2)	Rootgensgoed	Steenlersgoed
Meinsenkamp	Rouwenkampje	Steenwerpshofstad
Mensenkamp	Rouweland	Steenwerfshofstede

Stekkerserf	Vleyeneng	Wenkums Polletje
Stekkersland	Vleyengood	Westfelingsgoed
Stompskamp	Vogelkampje (2)	Westenappelskamp
Strukelermaten	Volenbeekskamp	Westrenenkampje
Strijlandsbeek	Vollidengood	Wevelshofstede
Strijlandskampje	Vorselerskamp	Wevelskamp
Strijlandsland	Voshofstede (2)	Wildemaatje
Strijlandsmaat	Voskamp (2)	Wildemansbeek
Strijlandsmorgen	Vosland	Wildemansgoed
Strijlandspol	Vosselerspol	Wildemanskamp
Strijlandsesteeg	Vossenerkampje	Wirmanskamp
Stijpengood	Vossenerland	Wolfskampen (4)
Stijpserf	Vossenland	Wredenmaat
Telinkswerf	Vossennest (2)	Wijlicksland
Teijebos	Vriezenkamp	Wijnbergenskamp
Tolboomskampen	Vrouw van Arnhemslan	Wijnbergensland
Tollingsgoed	Vijgepol	Wijnbergenspol (2)
Tolshording	Wallerbeekje	Zamenkoopshofstad
Tolskamp	Wallereng	Zeelandergood
Vaneveldermaat	Wallerkampje	Zeelandermaat
Vanevelskamp	Wallersteeg	Zeemansgoed
Vanevelsland	Wallerweg	Zoudenbalgshofstede
Veenhamersgoed	Weijersgoed	Zoudenbalgskamp
Visserskamp	Weijersland	Zoudenbalgsmorgen [336].

b.2.1. Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

Bos van Kroenen	Juffer van Hel	Land van Kraai
Bos van de Mots	Land van Gassen	Streek van Mol [6].

c. Voornaam en familienaam

c.1. Eenledig:

Jan Mulder [1].

c.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Aaltje Gerritsland* = het land dat bij X (= de persoon Aaltje Gerrits) hoort.

Aaltje Gerritsland	Bessel Meintsenkampje	Gerrit Aart Aaltsengood
Aaltje Woltersenhofstede	Bessel Osickengood	Gerrit Collertshuis
Aarnt Pelensgoed	Brandt van Delensland	Gerrit Evertskampje
Aart Aaltsenerf	Dirk Peelsengood	Gerrit Hammekensgoed
Aart Vonkkamp	Everlootsmaat	Gerrit van Drienkamp
Abel Everwijnsgoed	Geerlof Voetsland	Gijsbert Maasgoed
Beert Wouterskamp	Geert Pelenhuis	Hans Hakenkampje
Bessel Borrenmorgen	Geertgen Reiner Heimans	Heimen Klaassenbeek
Bessel Broedersgoed	Duist	Hein Abelenzoonsgoed

Kasteel Oldenaller aan de Oldenallerallee in de gemeente Putten. (Foto: auteur).

Hein Abelenzoonshofstede
Heine Heinenkamp
Hein Koopsland
Hendrik Aaltskampje
Hendrik Klaaskampje
Hendrik Meintenkampje
Hendrik Woutershuis
Jacob Melisgoed
Jacob Woltersgoed
Jan Bartsenkampje
Jan Beertskamp
Jan Frankenland
Jan Jansengood
Jan Plassensteeg
Jan Rutgersengood
Jan Teuwiskampje

Jan Tijmensteeg
Jan Voetenland
Jan van Weerdensgoed
Kil Aartsengood
Klaas Dijksgood
Klaas Everwijnsgoed
Lubbert Sluisjesgoed
Lijsbeth Gerritsgoed
Maas Pelengood
Melis Jansengood
Melis Jacobserf
Meus Elbertsengood
Neuderantsgoed
Niesgen Jan Pelenland
Olde Gisgenhofstede
Otto Schrassertgoed

Peel Reinersgoed
Peter Rengerskamp
Peter de Wijsekamp
Pieter Harbertsgood
Reiner Dirksen Iegerskamp
Reintje van Moorselaarskamp
Reintje Verschuurskampje
Rijk Evertskampje
Scheef Arentsgood (2)
Tinnegieters (2)
Treude Langesgoed
Weim Huigenskamp
Wichmoet Besselspol
Wolter van Allershofstede
Wolter Arissengood
Wolter Daamsland

Wolter Dijksgoed	Wolter Stevensland	Zeger Klaasgoed
Wolter Maassensgoed	Wolter Zegersgoed	Zwanelt Wijgersgoed [86].
Wolter Stevensgoed	Wouter Jacobsland	
Wolter Stevenskamp	Woutertje Suyksgoed	

c.2.1. Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

Land van Dirk Buitenhuis	Land van Kees Buur
Land van Jan van Egdome	Land van Jan Schoonderbeek [4].

d. Boerderijnaam

d.1. Eenledig:

Bokkenstein	Lang Verwacht	Polderzicht (2)
Bontepoort (3)	Lopende Hert	Schoonop
Bouwlust	Meidruppels	Spaanse Leger
Brinkenstein	Nachtegaal	Sprookjesland
Dolfijn	Nooitgedacht	Uil
Groenewoud	Orangerie	Vensterhuis
Jaagschuit	Patrimonium	Vullenhoven
Krabbekop (2)	Pierlepomp	Weltevreden
Kroywagen	Poddelust	Zeldenrust [31].

Het naamvormingsmotief van bovenstaande microtoponiemen berust op fantasie, mode of spot. Ze zijn direct als naam aan een andere werkelijkheid ontleend en dus vanuit het standpunt van de naamgever eenledig.

d.2. Tweeledig:

Bontepoortterweg	Schoonoppermorgen
Nachtegaalsteeg	Uilderschuurtje [4].

e. Beroep

e.1. Eenledig:

Grutter	Munt	Wolkammer
Karman	Sejant	Wonner [6].

Deze eenledige microtoponiemen zijn voorbeelden van de stijlfiguur die metonymia genoemd wordt. We spreken van een metonymia wanneer in plaats van een zaak een andere genoemd wordt, niet op grond van een overeenkomst zoals bij de metafoor, maar op grond van een andere betrekking die tussen beide bestaat. Het betreft hier bijvoorbeeld benoeming van een denotatum op grond van het beroep dat de eigenaar uitoefende, zoals bij *Grutter* en *Wolkammer*. Metonymische microtoponiemen zijn altijd eenledig.³⁶

³⁶ Vgl. Kiviniemi 1975: 75. Zie over metonymia verder Zilliacus 1997: 16 en Lötscher 1995: 457.

e.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantic: *Glazenmakersland* = het land dat aan X (= een glazenmaker) toebehoort.

Boer Dasselaarsland	Glazenmakersland	Koeboersland [7].
Brouwerseng (2)	Katersmaat	

f. Rechtspersoon

Vanaf de Middeleeuwen waren kloosters, vicarieën, diaconieën, gilden, frater-, gast- en weeshuizen, landheren, burgerlijke gemeenten en dijkbesturen in Nijkerk, Putten en Harderwijk in het bezit van boerderijen en honderden hectaren hooi- en weiland. Vele namen herinneren aan deze situatie, die ten aanzien van o.a. kerkelijke bezittingen tot op heden voortduurt.

f.1. Eenledig:

Juffertje, Kelder, Leen, Opstal, Orgel, Vicarie [6].

f.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantic: *Ambtsmaat* = de maat die tot X (= het ambt Nijkerk) behoort.

Ambtsmaat	Kelnerskamp	Papenkampje(2)
Armenkampje (3)	Kelnerskampje (2)	Papenmorgen
Begijnenhaar	Kerkeduisjes	Paterskamp
Begijnenkamp	Kerkerf	Paterskampje
Begijnenland	Kerkengoed	Patersmorgen
Begijnenpol	Kerkenkamp	Sacramentslanden
Domineeskamp	Kerkenkampen	Scholtbeek
Domineessteeg	Kerkkampje	Schremmenkamp
Dijkgravengoed	Kerkenland (2)	Schremmersteeg
Fraterserf	Kindjeskamp	Schutkampen
Fratersgoed	Kloosterkamp	Severijnskamp (2)
Fraterskamp (2)	Koningskamp	Sint Anna Kampje
Fratersland	Koorlandsmaat	Sint Anthonie
Gildenkamp (2)	Kruisland	Sint Anthoniekamp
Gauwe Zusterenland	Kruismaat	Sint Catharinenland
Gravenveen	Laurenkampen	Sint Janshofstede
Heerkamp	Lauwerkampsbeek	Sint Laurensvicarie
Heerskamp	Leenkamp (3)	Thynenkamp
Heersland	Lieve Vrouwenboomsweg	Tinskamp
Hertog Reinout	Nonnenkampje (2)	Tinsland
Hoefslag (35)	Opstalskamp	Tinsroeden
Janshofstede	Opstals Viermorgen	Tinsweide
Jufferkamp	Paap Lambert	Vicarieland
Jufferkampje (2)	Papenakker	Weeskampje [123].
Karrekamp	Papenkamp (2)	

De Wielsluis in de Arkemheense Zeedijk in de gemeente Nijkerk. (Foto: auteur).

2.f.1. Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

Land van de Kerk

Kamp van het Oudemannenhuis [2].

4.4.2 Hoedanigheid

Het naamvormingsmotief in deze hoofdgroep betreft een speciaal kenmerk van het denotatum, zoals grootte, hoogte en laagte, vorm, ouderdom, bodemgesteldheid, aanwezigheid van mens en dier en zintuiglijk waarneembare kwalificaties. Onder de eerste vier groepen komt een groot aantal reciprocerende namen voor.

a. Grootte

a.1. Eenledig:

Britten

Morgentje

Morgen (7)

Hoefjes

Hoef (4)

Morgens (2) [16].

a.2. Tweeledig: samengesteld met een telwoord:

Anderhalfmorgen (2)

Halve Engelenkamp

Viermorgen (3)

Derdehalfmorgen (2)

Halve Geer

Vijf Morgen

Driemorgen (8)

Honderdroe

Vijfvierel (7)

Drieteut

Tweekampen

Vijfviereltje

Drievierel (7)

Tweemorgen (5)

Zevenmorgens

Halfbrink

Vierdehalfmorgen

Zevenvierel (6) [57].

Halfmorgen (5)

Vierkuilen

a.2.1. Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

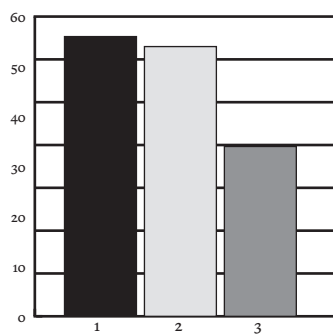
Twee kampjes op Ark (1).

a.3. Tweeledig reciprocerend: Groot - Klein

Grote Allee	X
Grote Ark	Klein Ark
Groot Arler	Klein Arler
X	Klein Arler
Groot Beekhoven	Klein Beekhoven
Grote Berenkamp	Kleine Berenkamp
Grote Boeyengeer	Kleine Boeyengeer
Groot Bokhorst	Klein Bokhorst
Grote Bijl	X
Grote Bijl	Kleine Bijl
Grote Bijvang	Kleine Bijvang
Grote Dammerskamp	Kleine Dammerskamp
Groot Diermen	Klein Diermen
Grote Duist	Kleine Duist
Grote Eekrijs	Kleine Eekrijs
Grote Eng	X
Grote Engelenkamp	Kleine Engelenkamp
X	Kleine Es (2)
Grote Eskamp	X
Grote Flier	Kleine Flier
X	Klein Geurtjespol
X	Klein Groeneveld
Grote Gijzenkuil	Kleine Gijzenkuil
X	Kleine Hazelerkamp
Grote Hoef	X
X	Kleine Hoekje (2)
Grote Kamp	Kleine Kamp
Grote Kamp (4)	X
X	Kleine Kamp
Grote Kamp Salentijn	X
Grote Keteler	Kleine Keteler
X	Kleine Keutswede
X	Kleine Kip
Grote Knoopskamp	Kleine Knoopskamp
Grote Kuinderkamp	X
Grote Kuiper	Kleine Kuiper
Grote Maat	Kleine Maat
Grote Maat	X
Grote Maatje	X
Grote Morgen (2)	X
X	Klein Moorselaar
Groot Nautena	Klein Nautena
X	Kleine Oerkamp
X	Klein Oldenaller
Grote Opstal	Kleine Opstal

Grote Overhaag	Kleine Overhaag
X	Lutteke Overhaag
Grote Overhaag	X
Grote Papenkamp	Kleine Papenkampje
Grote Pol	Kleine Pol
Grote Pol (4)	X
X	Kleine Pol (2)
Grote Polletje	Kleine Polletje
Grote Rijnkamp	X
X	Klein Salentijn
Grote Schansje	Kleine Schansje
X	Kleine Spoykampje
Groot Steenler	Klein Steenler
X	Kleine Tinnengieter
Grote Touwbaan	Kleine Touwbaan
Grote Tuk	Kleine Tuk
Groot Vaneveld	Klein Vaneveld
Grote Veen	Kleine Veen (2)
Grote Waaigat	Kleine Waaigat
Groot Watergoor	Klein Watergoor
Grote Zwarteland	X

Grafiek 3: reciprociteit Groot-Klein

1. Aantal microtoponiemen met als eerste naamlid *Groot*
2. Aantal microtoponiemen met als eerste naamlid *Klein*
3. Aantal reciprocerende microtoponiemen *Groot+Klein*

b. Hoog en Laag

b.1. Eenledig:

Builen	Horstje (2)	Polletje (17)
Haar (2)	Hul	Pummel
Haartje (2)	Kuilen (11)	Schildje
Hoge (15)	Kuiltje (2)	Val [70].
Horst	Lage (2)	
Horsten	Pol (10)	

b.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Polkamp* = de kamp, waarvan de hoogte X (= een pol) is.

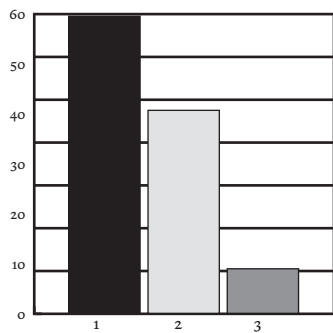
Haarmeden	Hogestraten	Kuilkamp
Hogendam	Hoonhorsterkampje	Polkamp (22)
Hogendammerbeek	Hoonhorstermaat	Polkampje
Hogendammermorgen	Horststeerd	Polletjesbeek
Hogendammersteeg	Knolkamp	Poloord (2)
Hogendamseweg	Kollenkamp (2)	Zaalrugge [41].

b.3. Tweeledig reciprocerend: Hoog-Laag

Hoge Allerkamp	X
Hoge Berenkamp	Lage Berenkamp
Hoge Bern	Lage Bern
Hoge Bieskamp	X
Hoge Brug	X
Hoge Bukkamp	Lage Bukkamp
Hoge Dam (2)	X
Hoge Driemorgen	Lage Driemorgen
Hoge Eng	Lage Eng
Hoge Eng	X
X	Lage Eng (2)
X	Lage Gat (6)
Hoge Geweijnst	X
X	Lage Gootkamp
X	Lage Huis
Hoge Hak	X
Hoge Hoek (4)	X
Hoge Hoekje (4)	X
Hoge Hof	X
Hoge Hongerskamp	Lage Hongerskamp
Hoge Kamp (15)	X
X	Lage Kamp (10)
Hoge Kampje	Lage Kampje
Hoge Kampje (4)	X
X	Lage Kampje
X	Lage Keutswede
Hoge Land	X
X	Lage Maat (4)
Hoge Maatje (2)	X
X	Lage Maatje
X	Lage Morgen
Hoge Pad	X
Hoge Ram	Lage Ram
Hoge Rengersvelden	X
Hoge Rug	X
Hoge Steenbeek	Lage Steenbeek

Hoge Streek	X
Hoge Stuk (6)	X
Hoge Tweemogen	X
Hoge Veld	X
Hoge Weide	X
X	Lage Weide (4)

Grafiek 4: reciprociteit Hoog-Laag

1. Aantal microtoponiemen met als eerste naamwoord *Hoog*
2. Aantal microtoponiemen met als eerste naamwoord *Laag*
3. Aantal reciprocerende microtoponiemen *Hoog+Laag*

c.Vorm

c.1. Eenledig:

Beitel	Hak	Staart
Beiteltje	Hiepjie	Streek
Boekweitkorrel	Hoek (3)	Streepje
Bijl	Hoekje	Strijp (4)
Bijltje	Hoekjes (5)	Teut (2)
Geertje	Kattestaart (3)	Toren [34].
Geren	Oord den	
Gieter	Slaschotel	

Deze eenledige microtoponiemen zijn voor een belangrijk deel metaforen. Een metafoor is een vorm van beeldspraak die berust op de vergelijking van het object met iets anders. Zo heeft een naamgever een driehoekig met hakhout omgeven perceeltje de naam *Boekweitkorrel* gegeven, omdat hij overeenkomst zag met de vorm van deze graankorrel.³⁷

³⁷ Over metaforen in de (micro)toponymie vgl. ondermeer Will 1939; Scheuermann 1995: 63 - 64; Lötscher 1995: 455; Zilliacus 1997: 17. Een van de vermoedelijk oudste vormnamen als metafoor trof ik aan in het profetische bijbelboek Sefanja (ca. 650 v. Chr.), waar een wijk van Jeruzalem de Vijzel genoemd wordt, vanwege de komvormigheid van het terrein. Vgl. Sefanja 1:11.

c.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantic: *Teutkamp* = de kamp die de vorm X (= een teut) heeft.

Breestroet	Kromme Akker	Schinkelhoefslag
Geerbos	Kromme Beek (3)	Schreiershoek
Geerderbeek	Kromme Graaf	Slag en Strijp
Geerkamp (5)	Kromme Gracht (2)	Staartkamp
Geerkampje	Kromme Kamp (11)	Staartmaat
Hoekkamp (10)	Kromme Koestee	Staartmorgen
Hoekstuk	Langeroebeek	Strijpterbeek
Hoendervoet	Langeroesluis	Teutkamp
Kouswijk	Overhoekje	Torenkamp
Kouswijkerweg	Ronde Kampje (2)	Voorwinkel [57].

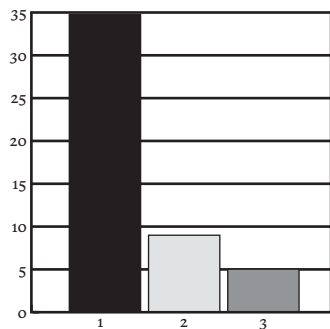
c.3. Tweeledig reciprocierend: Breed - Smal

Brede Beek	Smalle Beek
X	Smalle kampje (4)
X	Smalle Landen (3)
Brede Stuk	X

c.4. Tweeledig reciprocierend: Lang - Kort

Lange Akker	Korte Akker
Lange Akker (3)	X
X	Korte Bos
Lange Hoef	Korten Hoef
Lange Hoef	X
Lange Hoek	X
X	Korten Holk
Lange Holkerweg	Korte Holkerweg
Lange Kamp (7)	X
Lange Kampje (8)	X
Lange Moensgoed	X
Lange Morgen	Korte Morgen
Lange Morgen	X
Lange Morgens (2)	X
Lange Polkamp	X
Lange Roeden	Korte Roeden
Lange Schuur	X
Lange Stuk (2)	X
X	Korte Voor
X	Korte Weide
Lange Weierbeek	X
Lange Weisluis	X

Grafiek 5: reciprociteit Lang-Kort

1. Aantal microtoponiemen met als eerste naamlid *Lang*
2. Aantal microtoponiemen met als eerste naamlid *Kort*
3. Aantal reciprocerende microtoponiemen *Lang+Kort*

d. Ouderdom

d.1. Tweeledig:

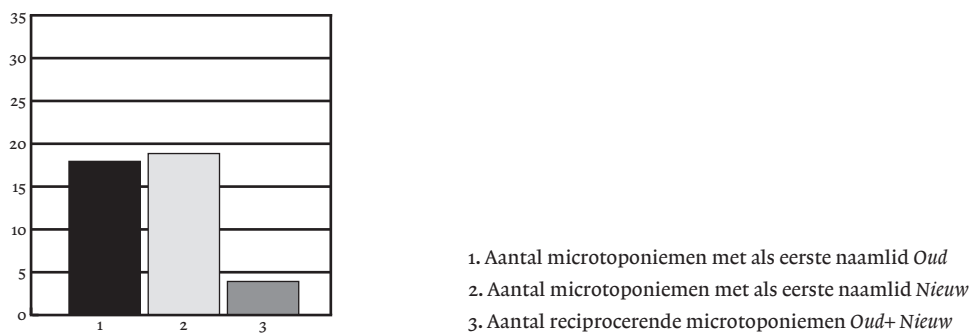
Nijkerk	Oldenaller Allee,
Oldenaller	Oldenallerbrug [5].

d.2. Tweeledig reciprocierend: Oud - Nieuw

Oude Amersfoortseweg	X
Oud Arler	Nieuw Arler
X	Nieuw Arler
Oude Barnevelderweg	X
X	Nieuwe Beek
X	Nieuw Bokhorst
X	Nieuwe Bontepoort
Oude Boomgaard	X
X	Nieuwe Bos (2)
Oude Duist	Nieuwe Duist
Oude Dijkgravengoed	X
Oude Engen	X
Oude Harderwijkerweg	X
Oude Hof	X
X	Nieuw Holevoort
Oude Huis	X
X	Nieuw Hulkstein
Oude kampje	X
X	Nieuw Kouswijk
X	Nieuwe Laak
Oude Land	X
X	Nieuwe Land
X	Nieuwe Maat
Oude Mannenhuiland (2)	X

Oud Monfrans	X
Oud Nekkeveld	Nieuw Nekkeveld
Oude Rijn	X
X	Nieuwe Rijn
Oude Smit	X
Oude Strijp	Nieuwe Strijp
X	Nieuwe Vaart
X	Nieuwe Veen

Grafiek 6: reciprociteit Oud-Nieuw

Met het namenpaar *Oud - Nieuw* sluit ik de opsomming van reciprocerende namen af. Ik stelde vast dat reciprociteit voorkomt onder de subgroepen *Relatieve topografische positie*, *Grootte*, *Hoog en Laag*, *Vorm* en *Ouderdom*.

In de polder Arkemheen telde ik 385 reciprocerende namen, dat is 15,4% van het totale namenbestand. De subgroep *Grootte* telt de meeste reciprocerende namen. Het betreft 110 namen. Hieronder bevinden zich bijna 40 boerderijnamen. Vrijwel zonder uitzondering blijkt dat het adjectief *Groot* bij boerderijnamen, zowel *oudste* als *grootste* betekent; *Klein* daarentegen *jonger* en ook *geringer* in oppervlakte. Daarnaast ontstaat benoeming met *Groot* en *Klein* bij splitsing van grotere complexen hooi- en weiland.

De adjectieven *hoog* en *laag* komen eveneens ruim 100 keer voor. Dat is op z'n minst opmerkelijk in een vlak polderland. Toch is dat minder vreemd dan het op het eerste gezicht lijkt. In een vlak landschap vallen juist de geringste verhogingen – zelfs van enkele tientallen centimeters – op. Dit bewijzen de ruim zestig denotata met niet-reciprocerende namen als *Pol*, *Polkamp* en *Polletje*. Bovendien bepaalde de hoogte van het land in het verleden zowel het gebruik van de cultuurgrond als de vruchtbaarheid. Hoger gelegen delen van de polder konden gebruikt worden als bouwland, *Hoge Eng* en *Hoge Stuk*. Lagere delen deden dienst als hooi- en weiland, *Lage Maat* en *Lage Weide*. De subgroepen *Breed* en *Smal*, *Lang* en *Kort* en *Oud* en *Nieuw* zijn gezamenlijk goed voor ongeveer eenderde deel van alle reciprocerende namen.

De boerderij Groot Diermen aan de Kromme Koesteeg in de gemeente Putten. (Foto: auteur).

Zowel de kolomsgewijze notatie als de grafieken laten een verschil zien met betrekking tot het gecombineerd, het paarsgewijs, voorkomen van deze soort namen. Een vergelijking van de combinaties *Groot-Klein* met *Hoog-Laag* maakt dat duidelijk. *Groot* en *klein* komen respectievelijk 56 en 54 keer voor. In 34 gevallen, dat is ruim 60%, betreft dit geografisch dicht bij elkaar gelegen denotata. De naamgever heeft in die gevallen bewust gekozen voor de combinatie *Groot-Klein*. Toen er bijvoorbeeld naast de boerderij de *Flier* op een later tijdstip een andere boerderij gebouwd werd, veranderde de naamgever de naam van het oude erf in *Grote Flier* en kregen de jongere opstallen de naam *Kleine Flier*. *Voorste-Achterste* komen ook overwegend naast elkaar voor, maar de meest hechte combinatie vormen de telwoorden *Eerste* en *Tweede*.

Bij de combinatie *Hoog-Laag* ligt dat anders. *Hoog* en *laag* komen achtereenvolgens 60 en 41 keer voor. In slechts 9 gevallen, dat is gemiddeld 18%, betreft het aan elkaar gerelateerde denotata. In de beleving van de Arkemheense naamgever zijn *hoog* en *laag* overwegend onafhankelijk optredende reciprocerende adjectieven. Alleen wanneer het twee naast elkaar gelegen bouw, hooi- of weilanden betreft die waarneembaar in hoogte verschillen kiest de naamgever voor een benoeming met *hoog* en *laag*, zoals bij *Hoge Eng* en *Lage Eng*. De combinaties *Oud-Nieuw*, *Lang-Kort* en *Breed-Smal* vertonen eenzelfde beeld.

Hoewel reciprociteit reeds in de oudste naamkundige Arkemheense bronnen voorkomt, constateerde ik een sterke toename na 1800. De oorzaak hiervan ligt in de steeds verdere

verdeling van de bouw-, hooi- en weilanden, een verschijnsel dat zich ook op de hogere gronden van de Veluwe voordeed.³⁸

e. Materiaal en samenstelling

Bij deze groep heeft de naamgever zich bij benoeming laten leiden door de kwaliteit en de samenstelling van het land dat hij bewerkte. Naamvormingsmotieven zijn grondsoort, drassigheid, vruchtbaarheid en onvruchtbaarheid.

e.1. Eenledig:

Damme	Hondjes	Stroet (2)
Dove	Mar	Stroeten
Flier	Marssen	Veen (4)
Goor (2)	Mod	Venen
Holk	Oerigen	Zeldenree
Hondje(2)	Sobertje (3)	Zeldenschoon [26].

e.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Steenstroet*= de stroet waarin zich X (= steen) bevindt.

Beusjeskamp	Honskamp (2)	Schoonkamp
Boterkamp	Hongerskamp	Steenbeek (2)
Boterkampje (2)	Keienkamp	Steenstroet
Brasselermaat	Keienweg	Stuurkamp
Broekbeek	Kleisterveen	Veenhoop
Dammersbeek	Klunenkamp	Veenhoopskamp
Dammerskamp	Looskamp	Veenhuis (2)
Dammerskampen (2)	Luiskamp (2)	Veenhuizen
Dolle Morgens	Luiskampje (5)	Veenhuizerkampje
Dove Beert	Luismaat (4)	Vetkamp (4)
Dove Gosen	Luismehen	Vetkamperstraat
Dovekamp (2)	Luijster	Vetkamperweg
Flierbos	Lijsterhoeve	Zandkamp (3)
Gele Eng	Modder en Bras	Zandland (7)
Gouwenduist	Muizenkampje	Zuurkampje
Gouwenkamp	Nautena	Zuurmaatje
Holkje	Nautenaseweg	Zwartekamp
Hollenvoorde	Oorland	Zwarteland (2)
Hondhorst	Saantje	Zwartelandspol [83].

³⁸ Vgl. Otten 2003: 61, 69.

f. Aanwezigheid

Het naamvormingsmotief berust op datgene wat de naamgever op die plaats aantrof. Deze categorie wordt onderverdeeld in *mens en dier* en *bomen en planten*.

f.1. Mens en dier

Dit betreft zowel dieren die er gewoonlijk voorkomen, zoals koeien en schapen, als dieren die incidenteel op een plaats gezien zijn en die juist hierdoor aanleiding vormden voor de naamgeving, zoals bijvoorbeeld wolven.³⁹

f.1.1. Eenledig:

Mokker, Reiger [2].

f.1.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Wolvenkamp* = de kamp waar (incidenteel) X (= een wolf) gezien is.

Diermen	Keutswede	Reeënbos
Duifhuiskampje	Kikvorsengat (2)	Reigerkamp
Duifhuisstuk	Koekamp (3)	Rundsvleesweiden
Eendengat	Koeland (2)	Schaapsdriesten
Ganzenkamp	Koesteeg	Schaapsvoort
Ganzenweide (4)	Koelkampje	Schapenplas
Gentenkamp (3)	Kouwenkampje	Slakkenhoekje
Hazenbos	Kuiseler	Varhoorn
Hazenkampje	Kuutsveld	Varhuisje
Hazenveld	Molbos	Varkensboent
Hazenweide	Ooievaarskamp	Varkensloop
Hengstenkampjes	Ooievaarsnest (2)	Varkenspol
Hertshoeve	Ossenkampen (2)	Veekamp
Hetsenkamp	Otterkamp	Veulensgat (2)
Hoendernest (2)	Paardenkamp (3)	Vosgrave
Kalvergoor (2)	Paardenkampje (3)	Voskampje
Kalverhoekje (4)	Paardenland	Vossenwal
Kalverkampje (4)	Paddekepoel	Wolvenkamp
Kalverstuk	Papjesbos	Zwanenkampen [83].
Keujenbos	Pinkenwei	

f.2. Bomen en planten

De plaats is gekarakteriseerd door wat er (eens) groeide. Het zijn benamingen voor gewassen, bomen, struiken, hakhout, planten en bloemen.

g.2.1. Eenledig:

Aller	Duisje	Peunertje
Arler	Elderen	Rijs Ten, Werft (2)
Duist (4)	Eller	Werven [14].

³⁹ In de Duitse toponymische literatuur algemeen aangeduid als 'Ereignisnamen'.

g.2.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Wilgenkamp* = de kamp waar X (= wilgen) groeien.

Allerland	Doornshofstede	Nekkeveld (4)
Allermorlen	Doornslan	Peppelenkamp
Allerskampen	Doornspol	Plantmaten
Allersteeg	Doornsteeg (3)	Primerijt
Arlersteeg	Duisjesmaat	Ramshorst
Berkstroet	Duistersteeg	Ramshorsterland
Biezenkamp (10)	Duisterweg	Ramshorsterweg
Bloemenkamp (2)	Eekrijs	Rietgat (4)
Bloemenmaat	Elsduist (2)	Riethegge
Bokhorst	Groeneveld (2)	Rietland
Bokhorsterbinnensteeg	Groene Wegje	Rietmorgen
Bokhorsterbos	Haagkamp (2)	Rode Toren (2)
Bokhorsterkamp (2)	Haaghuisje	Ruigeduist (4)
Bokhorstermorgen	Hazelenkamp	Ruigenoord
Bomhul	Hazalermat	Rijsbeek (2)
Boomkamp	Heethoeve	Rijskampje
Boskamp (7)	Heggestuk	Schavenouwerkampen
Boskampje (2)	Hegkampen	Smalekampje (2)
Boslanden	Holsemaatje	Stobbenland
Bosmaat	Hootjes	Stoppelenkamp
Bossteeg	Iepeler	Vlotgras
Buntmaten	Kessenkamp	Vlotkamp
Bijsenburg	Klaverhoek	Wildsteeg (2)
Diuwhorst	Klaverkamp	Wildssteegskamp
Distelkamp (3)	Lanenkamp	Wilgenkampje (3)
Doornenkamp	Lisbeek	Zeggesloot [134].
Doornenkampen	Motgras	
Doornkampje	Muntkampjes	

g.2.3. Tweeledig met ingesloten voorzetsel:

Land van Bokhorst [1].

h. Waarneembare kwalificaties

Het naamvormingsmotief is bepaald op grond van zintuiglijke waarnemingen en bepaalde activiteiten die in relatie staan tot sfeer, aard en indruk die van het denotatum uitgaat, zoals onbewoond, vlak, doodlopend.

h.1. Eenledig:

Blaak	Blekkertje	Jaagop (4)
Bleek	Bleut	Paradijs [11].
Blekker	Hangop	

h.2. Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Mesbeek* = de beek die naar X (= mest) ruikt.

Blaakbeek	Blekkerweg	Loorkorf
Bleekveld	Blindebeekje	Mesbeek
Blekkerbeek	Blindesteeg	Ruimelsmaat
Blekkerkamp (4)	Blokkolk	Wullenhove [20].
Blektermorgen	Engesteegje	
Blekkerpolletje (2)	Heerloze Morgen	

4.4.3 Gebruik

In deze hoofdgroep zijn de microtoponiemen gerubriceerd waarvan het naamvormings-motief berust op het ontginnen van woeste grond en het gebruik als cultuurland daarna.

4.4.3.1 Eenledig:

Akker (4)	Hofje (3)	Meent (3)
Akkeren	Kamp	Mehen ten
Akkertje	Kampje (3)	Plak (2)
Bosje	Kempen	Plakken
Driest (3)	Kip (3)	Slag
Eng (10)	Maat (5)	Vank
Engetje (2)	Maatje (6)	Uitvang (10) [66].

4.4.3.2 Tweeledig:

Syntactisch-semantisch: *Bonenkamp* = de kamp gebruikt voor verbouw van X (=bonen).

Akkerland	Haverland	Schalbroek
Angeler	Hennepkamp	Schelpkamp (2)
Angelerbeek	Hooibrink	Schulpkamp
Bonenkamp (4)	Hooikuiten	Spitkamp
Bongerd	Kampelermaat	Tabaksland
Bongerserf	Kamperland	Togenkamp
Bongerskamp (2)	Knollenkamp	Tresmaat
Bongerskampje	Laarkampen	Ventelerweg
Bouwkamp	Laarkampje	Vergraven Gat
Bouwland	Laarripen	Weiland
Brandland	Maatbos	Weitkamp (4)
Brandweg	Meensteeg	Weitkampje (3)
Broodkamp	Mehensbeek	Wezen
Engeland	Plaggengat	Zaadkamp
Engelenkamp	Plagmaatje	Zaadland
Engelse Vak	Raapkamp (2)	Zaaiakampje
Fenteler	Raapkampje	Zaailand [72].
Garstkamp (2)	Roggelandje	
Haverkamp (6)	Roggestukje	

Kasteel de Salentein aan de Putterstraatweg in de gemeente Nijkerk. (Foto: auteur).

4.4.4 Niet gerubriceerde microtoponiemen

Hieronder heb ik die microtoponiemen vermeld, die ik niet kon rubriceren of die op grond van een zeer onzekere of onbekende etymologie niet ingedeeld konden worden:

Buurderkamp	Kokingen	Pinnerscheuvel
Houtentoom	Kijfkamp (3)	Smous
Husselermat	Kijfland (2)	Spannet
Hoefijzer	Kyrys	Stadbuurt
Kieuwland	Langs die Kampje	Tuk (2)
Klapkoster	Monfrank	Tukkeland
Knibbelgat	Onkundige	Vullertje [27].
Koekoepkamp	Pepernoot	

4.5 Naamvorming van Arkemheense microtoponiemen: een samenvatting

Uit bovenstaande syntactisch-semantische classificatie blijkt dat ruim 80% van de Arkemheense microtoponiemen tweeledig en bijna 20% eenledig is. Vanuit het standpunt van de naamgever betekent dit, dat samengestelde microtoponiemen met een appellatief als determinant, zoals *Beekkamp*, maar ook microtoponiemen die gevormd zijn met een bijvoeglijk naamwoord, bijwoord of telwoord, zoals *Hoge Eng*, *Voorste Morgen* of *Tweede Geerkamp* en woordverbindingen als *Aan de Schremmersteeg*, *Kamp voor het Huis* of *Land van Kraai*, ver in de meerderheid zijn. Dit percentage komt in grote lijnen overeen met de klasieke verdeling tussen samenstelling en afleiding bij andere onderzoekers. M. Schönfeld

vermeldde dat veldnamen meestal samengesteld zijn. J. Field telde in zijn Engelse verzameling ongeveer 75% samenstellingen. H. Naumann constateerde in de regio Meien een verhouding van 1: 3 tussen simplex en afleiding enerzijds en samenstelling anderzijds in een bestand van 30.000 namen. Van de microtoponiemen van Elliehausen, bij Göttingen, is 84,5% samengesteld, terwijl het percentage samenstellingen in de Duitse gemeente Südlohn, net over de Nederlandse grens, tussen de 60% en 80% ligt.⁴⁰

Het aantal microtoponiemen waarvan het naamvormingsmotief gebaseerd is de *hoedanigheid* van het denotatum bedraagt 954 of 38,2%. Het is daarmee binnen het classificatiemodel de grootste groep. Naamvorming op grond van grootte, vorm of hoogteligging van het denotatum is goed voor 540 microtoponiemen, dat is ruim 21% van het totaal aantal namen. De helft daarvan zijn reciprocerende namen. Reciprociteit komt het meeste voor bij de subgroepen *Grootte* (*Grote Maat* - *Kleine Maat*) en bij *Hoog en Laag* (*Hoge Weide* - *Lage Weide*). Reciprociteit blijkt het sterkst bij de bijwoorden *Voorste* en *Achterste* (*Voorste Goor* - *Achterste Goor*) en de telwoorden *Eerste* en *Tweede* (*Eerste Suikerkamp* - *Tweede Suikerkamp*). De bomen- en plantengroei is vertegenwoordigd met 149 namen, dat is ongeveer 6% van het totaal. Het zijn namen als *Diuwhorst*, *Elsduist*, *Kessenkamp* en *Vlotgras*. De fauna van de Arkemheense polder wordt concreet in namen als *Ganzenweide*, *Kalverkampje*, *Koekamp*, *Rundsvleesweiden* en *Zwanenkampen*. Microtoponiemen die samenhangen met een naamvormingsmotief dat ontleend is aan het gebruik van de cultuurgrond in de polder vertegenwoordigen ruim 5%. Het zijn merendeels namen die herinneren aan vroegere landbouwgewassen, die aan de rand van de polder op de hogere gronden verbouwd werden, zoals *Bonenkamp*, *Haverkamp*, *Hennepkamp*, *Knollenkamp*, *Raapkamp* en *Tabaksland*.

Na de hoofdgroep *hoedanigheid* volgt in grootte de categorie *eigendomsverwantschap*. In totaal 835 namen dat is 33,4%. Het meest opmerkelijk is hier het grote aantal microtoponiemen dat gerelateerd is aan een voornaam en/of een familienaam. Samen vormen de eenledige en tweeledige namen binnen deze groep 80% van het totaal. Het zijn namen als *Bastiaan*, *Ridder*, *Emmekenmorgen*, *Bentinkspol* en *Jan Bartsenkampje*. Sommige zeer oude familienamen leveren een hele serie samenstellingen op, zoals bijvoorbeeld *Strijland*. Deze familienaam komt voor met zes verschillende bases: *-kamp*, *-land*, *-maat*, *-morgen*, *-pol* en *-steeg*.

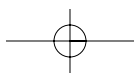
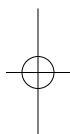
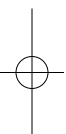
Tenslotte zijn ruim 130 namen, ongeveer 5%, gevormd op grond van het feit dat landerijen toebehoorden aan diverse Duitse kloosters, aan vicarieën en aan frater-, gast- en weeshuizen in Nijkerk, Harderwijk en Putten. Dit leverde karakteristieke microtoponiemen op als *Jufferkamp*, *Papenakker*, *Kerkeduisje*, *Koorlandsmaat* en *Kindjeskamp*.

Ongerubriceerd bleven 26 namen, ruim 1% van het totaal. Het feit dat 99% van de ruim 2500 Arkemheense microtoponiemen ingedeeld kon worden, bewijst de naamkundige bruikbaarheid van het syntactisch-semantische classificatiemodel voor een corpus van Nederlandse microtoponiemen.

⁴⁰ Vgl. Schönfeld 1950: 14; Field 1972: XIV; Naumann 1972a: 36; Scheuermann 1995: 85; Mietzner 1997: 367-368

Tabel 3. Naamvorming van Arkemheense microtoponiemen

	Eenledig	Tweeledig	Totaal	Procent
<i>4.4.1.1. Topografische verwantschap</i>				
a tot een andere naamdragende plaats	16	103	119	4,8
b tot een niet-naamdragende plaats				
b.1 Vanwege een natuurlijk kenmerk	10	63	73	2,9
b.2 Vanwege een aangebracht kenmerk	35	144	179	7,2
c tot een relatieve topografische positie	4	183	187	7,5
Totaal 4.4.1.1.	65	492	557	22,3
<i>4.4.1.2. Eigendomsverwantschap</i>				
a. in relatie tot een voornaam	7	117	124	5,0
b. in relatie tot een familienaam	101	341	442	17,7
c. in relatie tot voornaam en familienaam	1	89	90	3,6
d. in relatie de woonplaats (boerderij)	31	4	35	1,4
e. in relatie tot het beroep	6	7	13	0,5
f. in relatie tot een rechtspersoon	6	125	131	5,2
Totaal 4.4.1.2.	149	686	835	33,4
<i>4.4.2. Hoedanigheid</i>				
a. Grootte	16	168	184	7,4
b. Hoog en laag	70	141	211	8,4
c. Vorm	34	111	145	4,4
d. Ouderdom	-	42	42	1,7
e. Materiaal en samenstelling	26	83	109	4,4
f. Aanwezigheid				
f.1. Mens en dier	2	83	85	3,4
f.2. Bomen- en plantengroei	14	135	149	6,0
g. Waarneembare kwalificaties	11	20	31	1,2
Totaal 4.4.2.	172	782	954	38,2
<i>4.4.4. Ongerubriceerd</i>	-	-	27	1,0
Totaal generaal	452	2034	2512	100
Percentages	18,1%	81,9%		

HOOFDSTUK 5

‘Naamsvervanging’ in de polder Arkemheen

5.1. Inleiding

Zo gewoon als het geven van namen is, zo gewoon is het ook, dat eenmaal gegeven namen verdwijnen of vervangen worden. Al in 1838 schreef de Duitse taalkundige J. Grimm ‘wenn etwas benannt wird, muß ein grund da sein, warum es so und nicht anders heißt, allein diese Bedeutung galt für die zeit des ersten nennens und braucht nicht zu dauern’.¹ In dit hoofdstuk wil ik het niet hebben over het verdwijnen van microtoponiemen, maar over het vervangen daarvan. Naamsvervanging ontstaat wanneer er een nieuwe naamgever optreedt. Dit verschijnsel kwam reeds in de oudheid voor.² Ik illustreer dit met twee voorbeelden uit de begintijd van de menselijke geschiedenis.

In Genesis 28 staat het bekende verhaal van Jacobs vlucht voor zijn broer Esau. Vanuit Berseba in het zuiden van Kanaän trok hij naar Haran in Mesopotamië. Tijdens een overnachting op een plaats in het huidige Israël beloofde God hem in een droom, dat zijn talrijk nageslacht eens het land waarop hij lag zou bezitten. Deze ervaring bracht Jacob ertoe deze plaats *Beth-El* ‘huis Gods’ te noemen ‘maar tevoren was de naam der stad Luz’.³ Het inheemse toponiem *Luz* ‘amandelboom’ moest wijken voor *Beth-El* vanwege een andere relatie tussen de naamgever en de naamdrager.⁴

Ook de stad Hebron had voor de verovering door de Israëlieten (ca. 1400 voor Christus) een andere naam. In Richteren 1 : 10 staat: ‘de naam van Hebron was vroeger Kirjath-Arba’. De aanduiding *vroeger* wijst terug naar de tijd van aartsvader Abraham. *Kirjath-Arba* ‘stad van Arba’, één van de stamvaders van het reuzengeslacht der Enakieten, werd vervangen door *Hebron* ‘stad van Abraham’.

Door de eeuwen heen zijn namen van landstreken, steden en dorpen door andere namen vervangen. Dat was bijvoorbeeld het gevolg van ingrijpende gebeurtenissen, bezitswijzigingen, landschappelijke ontwikkelingen, wisseling van de politieke kleur of godsdienstige invloedssfeer. Wat voor bovenstaande soort namen geldt, geldt in nog sterkere mate voor microtoponiemen. Namen van boerderijen, hooi-, bouw- en weilanden zijn immers slechts bekend bij de bevolking van een klein gebied, ze zijn relatief laat in schriftelijke bronnen overgeleverd en ze staan bovendien taalkundig dichter bij de appellatieve voor-

¹ Geciteerd in Scheuermann 1980: 325 noot 13.

² Vgl. Bach 1954 II, 2: 423; Benson 1986: 96.

³ Genesis 28: 19.

⁴ De naam Luz is overigens bij de Kanaänieten in gebruik gebleven tot de verovering van Kanaän door de Israëlieten. Vgl. Jozua 16: 2 en 18: 13.

denschat, waardoor zij gemakkelijk beïnvloed worden door de historische taalontwikkeling.⁵

Van groot belang is bovendien, dat microtoponiemen eigennamen zijn, die vanwege hun bijzondere eigenschappen binnen onze woordvoorraad een minder stabiele woordvorm hebben dan soortnamen. Het doel van mijn onderzoek op het terrein van naamsvervangings bij microtoponiemen is in de eerste plaats te proberen enige ordening aan te brengen in deze zeer ingewikkelde materie. Ik heb er niet naar gestreefd om zo snel mogelijk exact te definiëren, al waag ik daartoe wel een poging ten aanzien van volledige naamsvervangings. Ik heb vooral gezocht naar aspecten en formuleringen die er toe kunnen leiden, dat er enig inzicht ontstaat met betrekking tot de vraag hoe naamsvervangings vanuit de positie van de naamgever in de taalcommunicatie functioneert.

De route die ik daarbij volg gaat aan de hand van een aantal vragen. Wat is naamsvervangings? Wat is er in ons land en in enkele andere landen over dit verschijnsel gepubliceerd? Welke terminologie wordt in binnen- en buitenland gebruikt? Welke typen naamsvervangings kunnen worden onderscheiden? Welke motieven spelen een rol bij het verdwijnen van de 'oude' naam en het kiezen van de 'nieuwe' naam? En niet de minst belangrijke vraag: Wat is mogelijk de oorzaak van het relatief grote aantal naamsvervangings in de polder Arkemheen?

5.2 Wat is naamsvervangings?

In het algemeen versta ik onder naamsvervangings het verschijnsel dat een eenmaal gegeven naam aan een denotatum volledig door een andere naam wordt vervangen of dat een gedeelte van die eenmaal gegeven naam wordt vervangen. Ik geef van beide verschijningsvormen enkele voorbeelden uit de polder Arkemheen.

Een perceel hooi- en weiland, eens eigendom van de Puttense boerderij Groot Diermen, heeft in een notariële akte uit 1848 twee namen: *Westerveldje* of *Muizenkampje*. Tijdens mijn mondelinge enquête in 1981 deelt informant J. Meeuwis mij echter mee, dat hij het perceel alleen kent onder de naam de *Grutter*.⁶ Twee percelen hooiland heten al meer dan twee eeuwen *Strijlandspol*, maar vanwege de ligging aan een bocht in de Arkervaart laat een onbekende naamgever in een verkoopakte noteren, dat het perceel 'ook wel de *Kromme Gracht*' genoemd wordt.

Voor al boerderijen veranderen regelmatig van naam. Het *Erf te Diermen* (1608) heet vanaf 1733 de *Beitel*, terwijl het *Oude Dijkgravengoed* (1665) op de kadastrale atlas uit 1832 vermeld staat onder de naam *Vensterhuis*. Voorbeelden waarin boerderijen in één bron twee namen hebben zijn o.a. *Mezengoed ook wel de Bontepoort* (1833), *Holevoort of Steenlersgoed* (1864), *Groot*

⁵ Vgl. Bach 1954 II, 2: 424; Maak 1985 475.

⁶ Zie voor verdere bijzonderheden van alle in dit hoofdstuk genoemde microtoponiemen het glosarium.

Vaneveld of de Loorkorf (1878). Soms komt eenzelfde boerderij onder drie namen voor: *Klein Vaneveld*, *Watergat* en *het Hondje*.

Bij samengestelde microtoponiemen komt ook gedeeltelijke naamsvervangings voor. Dan wordt alleen óf de basis óf de determinant vervangen. Een voorbeeld van basisvervangings trof ik aan bij de *Klokkenlanden*, genoemd in de dijkrol uit 1608. Veeoppasser J. van den Boom noemde in 1995 beide percelen de *Klokkenkampen*. De *Sprinkelmorgen*, voormalig eigendom van de verdwenen boerderij *Sprinkeler*, verwisselde vermoedelijk vanwege dit feit van determinant en werd *Holkermorgen*. Wisseling van determinant komt ook in één bron voor met gebruikmaking van het voegwoord *of*: *Meerveldskamp of Bleitjeskamp*, *Brugkamp of Elspeterkamp* en *Wolfskampen of Laurenkampen*. Zowel volledige als gedeeltelijke naamsvervangings komt in de Arkemheen voor bij alle denotatumcategorieën.

5.3 Naamsvervangings in de Nederlandse (micro)toponymie

Bij een diachrone analyse van een willekeurig (micro)toponymisch namenbestand is naamsvervangings een normaal verschijnsel. Het meest opvallend is dat bij straatnamen. Hoewel gemeentebesturen en straatnaamcommissies het er over eens zijn dat straatnaamwiziging zo weinig mogelijk moet voorkomen, ontkomt toch vrijwel geen enkele gemeente hieraan.⁷ Dat historische straatnamen in de loop van de geschiedenis door nieuwe namen zijn vervangen, blijkt uit een aantal stedelijke straatnamenboeken. Zo neemt W.A. van Ham in zijn straatnamenboek van Bergen op Zoom in een aparte index ongeveer 400 naamsvervangings op van oude straatnamen.⁸ W. Dolk kwam in Leeuwarden een groot aantal straatnaamvervangings op het spoor en verzamelde die, samen met onofficiële en vervallen namen, in een apart register.⁹

Straatnamen kunnen vervangen worden op advies van commissies en colleges, maar ook na sterke aandrang van groepen of individuen. Sprekende voorbeelden hiervan geeft E. Ruijsendaal bij haar historische beschrijving van de Alkmaarse Vest. De *Zaksteeg*, waarin *zak* 'slop of doodlopende (blinde) straat' betekent, werd op verzoek van de bewoners in 1881 omgedoopt in *Bloemstraat*. De *Bordeelstraat* uit 1543 werd in 1865 gekuist tot *Vrouwenstraat*¹⁰. We kunnen ook dichterbij huis blijven. Op dringend verzoek van de bewoners van de Puttense *Hondskontersteeg* – de verbinding tussen de buurtschap Halvinkhuizen en de polder Arkemheen – werd in 1964 hun postadres veranderd in *Arkemheenseweg*.¹¹

Na dit uitstapje naar straatnaamvervangings terug naar de landelijke microtoponymie. In de loop der eeuwen moeten in ons land de namen van duizenden microtoponiemen door anderen zijn vervangen. U. Scheuermann gaat er naar mijn mening terecht van uit, dat in

7 Vgl. over wiziging, verdwijning en verminking van straatnamen Kouwenhoven 1999: 19 - 22.

8 Vgl. Van Ham 1995: 153-156.

9 Vgl. Dolk 1997: 135-141.

10 Vgl. Ruijsendaal 1998 : 43 en 179.

11 Vgl. Friso 1988: 16, 17, Dalberg 1988: 32; Schönfeld 1950: 123.

VERKOOPINGE.

Van een-en-twintigh ERVEN of BOUWHOVEN onder de *Rentiampten* van *HARDERWYK*, *MUNNICHUYSEN*, *BETHANIEN* en *MARIENDAAL* gehoorrende.

• Het Erve op *Hollick* met twee en een halve Mergen de *Leusmaat* genaamt in den Ampte van Nykerk gelegen, ten deele Thienndpligtigh en ten deele Thienndvryheyt genietende, immers sodanigh en ook soo groot en kleyn als het selve by *Herman van Dompfeler* in Paght gebruykt word, lastende jaarlyx in d'Ordinaris Verpondinge in enkele guldens, boven en behalven de Maanpenningh, acht-en-veertigh guldens wegens het Erve, en twaalf guldens en elf deniers wegens de *Leusmaat*, ook genaamt de *Diefmaat*, in 't Mergen-geld jaarlyx seven-en-dertigh guldens en thien stuyvers, wordende noghtans daar van gekort twee stuyvers op ieder gulden, wanneer ieder Jaar binnen de maand Maart betaalt word, aan de Kelnerye tot Putten een stedigheyt van een Mudde, een Schepel en een Spind Rogge, alsmede een Mudde, een Schepel en een Spind Garfte, eyndelyk wegens Thins jaarlyx aan de Dommeynen defer Provincie de somma van twaalf guldens, felfthien stuyvers en veerthien penningen, als te vinden in het Thinsboek van Nykerk Fol. 229.

Kopie van de verkoop van het Erve op Holck in 1735 met hernoeming van de Leusmaat (Luismaat) in Diefmaat. (Bron: Gemeente Archief Harderwijk. Oud Archief Harderwijk inv.nr. 1400).

alle tijden een agrarisch gebied overdekt geweest is met een microtoponymisch namenveld.¹² Het lukt ons echter maar sporadisch deze synchrone namenvelden uit het verleden bloot te leggen om ze te vergelijken met huidige verzamelingen. De bronnen die ons dit materiaal zouden kunnen verschaffen zijn vaak verloren gegaan of liggen in afwachting van bewerking nog onder het stof in een archief. Hierdoor kunnen we ons zelden een beeld vormen van de naamkundige ontwikkelingen en de naamsvervangingen die zich in de loop der tijd hebben voorgedaan. De enige, althans mij bekende, uitzonderingen vormen de veldnamenonderzoeken in het Noordhollandse Geesterambacht van J. P. Geus en J. van Beek.¹³ Beide auteurs onderzochten meer dan vier eeuwen water- en veldnamen van Koedijk, Sint Pancras, Zuideinde en Oudorp.

Omdat ik met enige regelmaat mijn bevindingen met de Noord-Hollandse situatie zal vergelijken, geef ik een korte samenvatting van de inhoud en de opzet van de studie van Geus. De kadastrale secties A en B van Koedijk zijn verdeeld in 15 vakken. Van elk vak geeft Geus het kaartbeeld met microtoponiemen uit 1530 met daar tegenover de nog in gebruik zijnde namen in 1970. De tekst bestaat uit een beschrijving van alle percelen met de namen uit

¹² Vgl. Scheuermann 1985: 222.

¹³ Vgl. Geus 1996 en Van Beek 2002.

diverse bronnen tussen 1530 en 1970. Het als zodanig diachroon gepresenteerde namenmateriaal geeft niet alleen de mogelijkheid inzicht te krijgen in allerlei plaatselijke veranderingsprocessen, maar ook uitspraken te doen over het verdwijnen van namen, over naamsvervangingen en plaatselijke taalkundige ontwikkelingen. Zo is van alle microtoponiemen uit 1530 slechts 16% in 1970 nog min of meer herkenbaar; 84% van het thans nog bestaande namenbestand is jonger dan de zestiende eeuw.¹⁴ Dit betekent, dat het diachroon gepresenteerde namenbestand na de zestiende eeuw bestaat uit nieuwe namen die het gevolg zijn van splitsing c.q. samenvoeging van percelen of die het resultaat zijn van naamsvervanging. Geus behandelt het verschijnsel *naamsvervanging* als zodanig niet. Zowel Geus als Van Beek volstaan met de opmerking dat van veel percelen in de loop der jaren de namen 'gewijzigd of bijna onherkenbaar verbasterd' zijn.¹⁵ Bij telling blijkt, dat onder de ruim 600 genummerde percelen van Koedijk ongeveer 150 naamsvervangingen voorkomen.

Hoe staat het overigens met de constatering van het verschijnsel *naamsvervanging* in plaatselijke en regionale Nederlandse microtoponiemenverzamelingen? Dit betreft o.a. de publicaties genoemd in hoofdstuk 3.5.2. uit de provincies Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Brabant en Zeeland. De term *naamsvervanging* trof ik nergens aan. Als er al sprake is van meerdere namen voor één denotatum gebruikt men de term *meernamigheid* o.a. in de verzamelingen van Vorden, Borculo en Zelhem, of de aanduiding *ook genaamd* o.a. in Hasselt en Ommen. Ook in de zeven delen uit de serie *Drentse Veldnamen* komt naamsvervanging niet aan de orde, hoewel deze verzamelingen zijn samengesteld uit bronnen tussen de zeventiende en twintigste eeuw. Soms worden onder het begrip *twee namen* zelfs spellingvarianten gerekend, zoals *Kiewiet* - *Kievit* ondermeer in de uitgave over Zelhem. C. Buiks gebruikt voor de veldnamen in de Baronie van Breda de termen *tweenamigheid* en *dubbelnamigheid*. Bij de eerste term gaat het om naamsverandering vanwege bezitswijziging of bestemmingswijziging van de grond; *dubbelnamigheid* reserveert hij voor wijzigingen bij nederzettingenamen.¹⁶ Ook in de publicaties over de toponymie van Didam, Valkenswaard, Gilze en Rijen en de serie Vlaamse monografieën kwam ik geen gegevens over naamsvervanging tegen.¹⁷ Het is dus onmogelijk om zelfs maar bij benadering vast te stellen hoe groot het percentage naamsvervanging in de Nederlandse microtoponymie is.

Wanneer echter het naamsvervangingspercentage van ruim 10% in de Arkemheen en meer dan het dubbele daarvan in Koedijk representatief is voor agrarisch Nederland, betekent dit dat in de loop der eeuwen (tien)duizenden denotata een andere naam gekregen hebben. De tot nu toe in ons land gepubliceerde verzamelingen microtoponiemen geven slechts een zeer onvolledig beeld van het naamkundig materiaal dat oorspronkelijk aanwezig geweest moet zijn. De diachrone namenlijsten van Koedijk tonen aan, dat er nog heel wat toponymisch speurwerk te verrichten valt met, naar ik verwacht, in dit verband opzienbare resultaten.

14 Vgl. Geus 1996: 7; zie ook de recensie van R. Rentenaar in: Naamkunde 28 (1996): 202-204.

15 Vgl. Geus 1996: 7; Van Beek 2002: 16.

16 Vgl. Buiks 1997: 3, 4.

17 Vgl. Tinneveld 1973; Mélotte - Molemans 1979; Buiks 2002. Voor de Vlaamse monografieën vgl. paragraaf 3.5.2.

De vraag dringt zich op, waarom er tot op heden in de Nederlandse microtoponymie zo weinig aandacht geweest is voor het verschijnsel *naamsvervanging*. De belangrijkste reden lijkt mij het feit, dat het merendeel van de Nederlandse microtoponiemenverzamelingen gegevens bevatten uit recente schriftelijke bronnen of samengesteld zijn uit overwegend mondeling verkregen informatie. Het zijn merendeels synchrone namenbestanden die nauwelijks ruimte bieden voor diachrone analyse. Daarnaast zijn niet overal voldoende historisch-toponymische bronnen aanwezig. Oude poldergebieden vormen hierop wellicht een positieve uitzondering, maar veel waterschapsarchieven zijn letterlijk nog een gesloten boek.

5.4 Naamsvervanging in Duitse en Deense publicaties

Ik begin mijn verkenning van het verschijnsel *naamsvervanging* bij de Duitse naamkundige A. Bach. In zijn *Deutsche Namenkunde* gaat hij uitgebreid in op het verschijnsel *Namenwechsel*.¹⁸ *Namenwechsel* kan volgens Bach 'den ganzen Namen oder nur einen Teil von ihm betreffen'.¹⁹ Wat Bach daaronder verstaat, maakt hij met talloze voorbeelden duidelijk in een aanhangsel met de titel *Von der Beständigkeit der deutschen Ortsnamen, insbesondere der Siedlungsnamen*.²⁰ Totale naamsvervanging, volksetymologische omvorming en vervanging van de determinant en de basis vallen bij Bach onder de term *Namenwechsel*. Een definitie van het verschijnsel ontbreekt. Dat geldt in feite ook voor het artikel *Namen(s)wechsel* in T. Witkowski's *Grundbegriffe der Namenkunde* uit 1964. T. Witkowski verstaat onder *Namen(s)wechsel*: 'Aufgabe (auch Verlust) eines alten und Annahme bzw. Verleihung eines neuen Namens'. Deze formulering, die zowel betrekking heeft op plaatsnamen als op familienamen is zo ruim, dat hij geen wezenlijke bijdrage levert aan een definitie van het verschijnsel *Namenwechsel*.²¹

In 1986 is aan de universiteit Bamberg een symposium gehouden onder de titel *Ortsnamenwechsel*.²² Uit de gepubliceerde voordrachten blijkt, dat het merendeel van de auteurs als het naamsvervanging betreft, kiest voor de term *Ortsnamenwechsel*, hoewel H. Naumann in 1972 de term *Umbenennung* al had gebruikt.²³ De definiëring tijdens het Bamberger symposium vertoont wel enige differentiatie. W. Laur definieert: 'Unter einem Ortsnamenwechsel im eigentlichen Sinne haben wir einen Wechsel des gesamten Namens zu verstehen, das heißt, daß für einen älteren Namen der Form und der Bedeutung nach ein völlig neuer Name tritt wie eben Karl-Marx-Stadt für Chemnitz'.²⁴ R. Bleier is van mening dat 'beim Ortsnamenwechsel an die Stelle der ganzen bisherigen Lautung eine

¹⁸ Vgl. Bach 1954 II, 2: 419–428.

¹⁹ Bach t.a.p. 563.

²⁰ Vgl. Bach t.a.p. 562–581.

²¹ Vgl. Witkowski 1964: 64; zie vooral de kritische analyse van Witkowski's omschrijving in Neuß 1986: 327, 329.

²² De teksten van de 21 voordrachten zijn, voorafgegaan door een omvangrijke bibliografie, gepubliceerd als *Beiträge zur Namenforschung Neue Folge*. Beiheft 24. Heidelberg 1986.

²³ Vgl. Naumann 1972a: 34.

²⁴ Laur 1986: 132.

völlig neue Lautung tritt'.²⁵ E. Neuß heeft ernstig bezwaren tegen de keuze van het werkwoord *wechseln* en het substantief *Wechsel* in de term *Ortsnamenwechsel*.²⁶ S. Benson concludeert, dat er geen algemeen bekende en algemeen geaccepteerde definitie van het begrip *Ortsnamenwechsel* voor handen is.²⁷ De inhoud van deze symposiumvoordrachten maakt duidelijk, dat er van terminologische eenheid met betrekking tot het definiëren van het verschijnsel *naamsvervanging* midden jaren tachtig geen overeenstemming bestond.

Tijdens het *Gießener Flurnamen-Kolloquium* in 1984 hield U. Scheuermann een voordracht met de titel *Bi'n Transformator – up'n Ballein. Zur Mehrnamigkeit von Flurorten*.²⁸ Daarmee deed naast *Namenwechsel* en *Ortsnamenwechsel* een derde Duitse term zijn intrede. U. Scheuermann spreekt van *Mehrnamigkeit*, wanneer op hetzelfde moment voor hetzelfde denotatum door een boerenbevolking die in sociaal opzicht en als taalgemeenschap een eenheid vormt, twee of meer namen gebruikt worden. Daarbij tekent hij aan, dat er eigenlijk alleen van echte 'meernamigheid' sprake is als de beide namen in één bron voorkomen en verbonden worden door het voegwoord *of*. Dit is echter in zijn materiaal, afkomstig uit het Nedersaksische Rotenburg (Wümme), maar zelden het geval.²⁹

De belangwekkendste artikelen over het verschijnsel naamsvervanging zijn van de hand van de Deense naamkundige V. Dalberg.³⁰ Een aantal op Deens naamkundig materiaal gebaseerde bevindingen publiceerde zij in het Duits en Engels.³¹ In haar artikel *Ortsnamenänderung und Funktionalität* uit 1992 scheidt zij als eerste orde in de verschillende opvattingen met betrekking tot de term *Ortsnamenwechsel*. Aansluitend bij de op dat moment algemeen geldende opvatting, dat *Ortsnamenwechsel* betekent dat voor een eenmaal gegeven naam een nieuwe naam in de plaats komt, geeft zij de volgende definitie: 'Unter Ortsnamenwechsel wird das Verhältnis zwischen zwei ON (Ortsnamen) mit demselben Denotat verstanden, wenn ein ON im Sprachgebrauch den anderen ON abgelöst hat. Der ablösende Name darf weder als GW (Grundwort) noch als BW (Bestimmungswort) den Namen enthalten, der abgelöst wird'.³²

Binnen deze definitie valt dus wel de volledige naamsvervanging van het hooi- en weiland *Motgras* in *Vogelskamp*, maar niet de gedeeltelijke naamsvervanging van *Garderkamp* in *Huinerkamp*. Hier blijft namelijk of de GW, de basis, of de BW, de determinant, gelijk. In de Duitse literatuur wordt vervanging van de determinant of de basis aangeduid met de term *partieller Namenwechsel*.³³

²⁵ Bleier 1986: 235.

²⁶ Vgl. Neuß 1986: 328-331, 342.

²⁷ Vgl. Benson 1986: 99.

²⁸ Vgl. Scheuermann 1985: 213-223.

²⁹ Vgl. t.a.p.: 215.

³⁰ In Scandinavië was naamsvervanging al veel eerder dan in Duitsland onderwerp van studie. In 1975 werd in het Finse Hanaholmen het symposium 'Ortnamn och samhälle' gehouden. De voordrachten zijn echter niet vertaald, zodat ik hiervan geen kennis kon nemen. Vgl. Benson 1986: 96.

³¹ Vgl. Dalberg 1992, 1997 en 2002.

³² Dalberg 1992: 18, 19.

³³ Vgl. o.a. Laur 1986 ; Neuß 1986 en Dalberg 1992.

5.5 Een nieuwe term: toponymische hernoeming

In de Nederlandstalige naamkundige literatuur bestaat op dit moment geen officiële term voor het verschijnsel dat ik tot nu toe heb aangeduid met *naamsvervanging*. De term *naamsvervanging* verdient in ieder geval de voorkeur boven andere mogelijkheden, zoals *naamsverwisseling* of *naamsverandering*. In *naamsverwisseling* wekt *-verwisseling* de indruk van ruil, het verwisselen van twee namen, of bij vergissing de ene naam voor de andere nemen. Bij *naamsverandering* lijkt het alsof de naam zelf verandert, anders gemaakt wordt, zich wijzigt. Wat er werkelijk gebeurt, namelijk dat een eenmaal gegeven naam of naamdeel door een andere naam of naamdeel wordt vervangen, wordt in het Nederlands het meest helder weergegeven met *naamsvervanging*. In *-vervanging* klinkt namelijk de betekenis door van ‘de plaats innemen van, in-de-plaatsstelling, substitutie’. Hoewel de term *naamsvervanging* het verschijnsel als zodanig dekt, meen ik toch voldoende redenen te hebben om te kiezen voor een nieuwe term: hernoeming. Bij mijn keuze daarvoor hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld.

In de eerste plaats voldoen de tot nu toe in de Nederlandse en Duitse literatuur gebruikte termen niet. Het Duitse *Ortsnamenwechsel* is in vertaling niet bruikbaar. De vertaling *plaatsnamen-* voor *Ortsnamen-* wekt de indruk dat het verschijnsel zich beperkt tot wat wij gewoon zijn plaatsnamen te noemen, dus namen van steden of dorpen, terwijl de term zowel voor deze categorie als voor alle andere denotatumcategorieën, zoals namen van landen, streken, straten, gebouwen en dergelijke, moet gelden. Ook *meernamigheid* als vertaling van U. Scheuermanns *Mehrnamigkeit* levert problemen op. U. Scheuermann reserveert deze term namelijk alleen voor naamsvervanging als de twee verschillende namen voor eenzelfde denotatum voorkomen in één bron. Voor naamsvervanging die blijkt uit vergelijking met meerdere bronnen handhaaft hij de term *Namenwechsel*.³⁴ Nadeel van deze term is, dat W. Laur die ook gebruikte voor wisseling van geografische namen in meertalige gebieden, zoals *Gent-Gand*, *Rijssel-Lille* en *Luik-Liège*.³⁵

De door C. Buiks gebruikte Nederlandse termen *dubbelnamigheid* en *tweenamigheid* zijn evenmin bruikbaar. Zij sluiten de mogelijkheid voor meer dan twee namen voor eenzelfde denotatum uit, terwijl het ongelijksoortig onderscheid tussen *dubbelnamigheid* voor naamgeving op grond van bezits- of bestemmingswijziging en *tweenamigheid* voor wijziging voor nederzettingsnamen de problematiek rond het verschijnsel *naamsvervanging* alleen maar ondoorzichtiger maakt.³⁶

Ten tweede – en dat is voor mij de belangrijkste reden – moet een nieuwe term aansluiten bij het wezen van de naamgeving en het aandeel daarin van de naamgever. *Noemen* is de meest wezenlijke naamkundige activiteit. Het WNT verstaat onder *noemen* ‘door een naam

34 Vgl. Scheuermann 1985: 216. Het is opmerkelijk dat Scheuermann de term ‘Mehrnamigkeit’ in zijn latere publicatie ‘Flurnamenforschung’ niet meer gebruikt, maar spreekt van ‘Mehrfachmeldungen’ en ‘Mehrfachbenennung’. Vgl. Scheuermann 1995: 15, 17.

35 Vgl. Laur 1986: 132.

36 Dubbelnamigheid als ‘Doppelnamigkeit’ ook bij W. Laur als synoniem voor Mehrnamigkeit. Vgl. Laur 1986: t.a.p.

Eene Kamp hooi in weiland, Enneede kamp of het Langekamp, genaamd, gelegen in den Arkemheenchen Polder op de Nijkerk, aan de boord. Phap. Veldhoven een Kamp van de Hagergasteg, gekadastréed in de A. onder Nummer 110 ter grootte van een bunder een en zestig roeden vijf. tig ellen, volle polberladen (geende).

Eene Kamp hooi in weiland het W. of Fellingkamp genaamd, gelegen in den Arkemheenchen Polder onder Nijkerk, aan de boord van de veld. A. onder Nummer 111 ter grootte van een bunder een en zestig roeden vijf. tig ellen, volle polberladen (geende).

Eene Kamp hooi in weiland het Roederkamp ook wel het Veluwe-
Rampje genaamd, gelegen in den Arkemheenchen Polder onder Putten, aan de
Kleiderbeeg, gekadastréed in de A. onder Nummer 147 ter grootte van een
bunder een en vijftig roeden twintig ellen, volle polberladen (geende).

Door gemelde bijlaasien Kennisje Gevult Vliet, aangevocht van de Eeren van
vrijen Meester Meester, in openbare veiling, op den Vrijden en den Achtenden
Februarij des jaars, ten overstaan van opzitters Notaris den heer Hendrik Ge-
wils, Quinling, bij inzet en toelag te Putten gehouden, Notarius hooft- en
baal van die dagen, in minuten ten protocollen van degen Notaris bevestigende en
overgeschreven ten Kantore van Rijsofhuizen te Arnhem den een en twintigsten
Maart, voorgeladen in Del 193 onder Nummer 27.

Een Kamp hooi in weiland Hendrik Hattierkamp ook wel de Le-
van vree genaamd, gelegen in den Arkemheenchen Polder onder Nijkerk, ge-
kadestréed in de A. onder Nummer 70 ter grootte van een bunder acht en zes-
tig roeden twintig ellen, volle polberladen (geende).

Door de zoo even gemelde Plaster aangevocht van de Eeren van wijlen
den heer Mr. Fredericus Marinus Huijgens van Eckelen, in
openbare veiling, op den zes en twintigsten October en den negenden No-
vember achtien honderd acht en veertig, ten overstaan van den heer Me-
prijus Lambertus Vrijnga, Notaris te Nijmegen, bij inzet en toelag, te
Kandempe gehouden, Huijgens processe verbaal van die dagen, in minuten
ten protocollen van den Notaris bevestigende en overgeschreven ten Kantore
van Rijsofhuizen te Arnhem den vijftienden Januarij des jaars voorgeladen in
Del 158 onder Nummer 34.

W. Een Kamp hooi in weiland, het Hoefslag ook wel het vee genaamd, ge-
legen in den Arkemheenchen Polder onder Putten, aan de Korteeg, gekadastréed in
de A. onder Nummer 915 ter grootte van een bunder negen en twintig roeden en
tachtig ellen, volle polberladen (geende).

Kopie van de akte van de verde-
ling van de erfenis van Hendrik
van Meerveld en Jannetje Gerrits
Vliet, overleden op het erf
Rookhuizen, buurtschap Hel,
gemeente Putten in 1851. In deze
ene akte komen vijf hernoemingen
voor van hooi- en weilanden in de
polder Arkemheen. (Bron: Gelders
Archief. Notarieel Archief gemeen-
te Nijkerk. Notaris A.D.S.
Colenbrander, minuutakte 4731).

aanduiden'. De betekenisomschrijving bij Van Dale luidt: 'met een naam aanduiden, een naam geven'³⁷. De feitelijke activiteit van het noemen is voorbehouden aan de naamgever. Als de naamgever iets een naam wil geven, gaat hij over tot de psychologische actie van het noemen. Bij de eerste naamgeving van een denotatum heeft de naamgever *bé-noemd*; bij elke volgende – de tweede of misschien zelfs de derde – naamgeving voor hetzelfde denotatum noemt hij opnieuw, hij *her-noemt*. Op grond van deze overweging noem ik het vervangen van een eerder gegeven naam of naamdeel van eenzelfde denotatum voortaan *her-noemen*. Ik licht mijn keuze voor dit werkwoord nader toe.

Her- is in het Nederlands een onscheidbaar voorvoegsel waarmee van werkwoorden of zelfstandige naamwoorden nieuwe werkwoorden of zelfstandige naamwoorden afgeleid

37 WNT 9 kol .2033; Van Dale 13e druk 1999.

kunnen worden. *Her-* betekent een door het grondwoord genoemde handeling weer, opnieuw, nog eens (en daardoor anders) verrichten. Voorbeelden van met behulp van *her-* gevormde nieuwe werkwoorden zijn o.a. *hergieten*, *hermeten*, *hernemen* en *herplanten*. *Hernoemen* past uitstekend in deze reeks. Het werkwoord *hernoemen* komt alleen als artikel voor in het WNT. Dit artikel is echter weinig betrouwbaar, omdat het alleen spreekt over *hernoemen* in de betekenis ‘opnieuw een andere naam geven aan een persoon’ en daarnaast ook de betekenis ‘vernoemen’ opvoert.³⁸ In de Nederlandse handwoordenboeken van Wolters/Koenen komen *hernoemen* en *hernoeming* niet als artikel voor, echter wel in de 14e druk van Van Dale.³⁹

De infinitief *hernoemen* en het afgeleide substantief *hernoeming* zijn zowel in het dagelijks spraakgebruik als in de toponymie onbelaste termen. Hierdoor kunnen zij zonder bezwaar toegevoegd worden aan de Nederlandse toponymische nomenclatuur. *Hernoemen* is dan het proces, de toponymische activiteit, waarbij een naamgever een eerder gegeven naam aan een denotatum volledig of gedeeltelijk door een andere naam of een ander naamdeel vervangt. Voortaan spreek ik niet meer van *naamsvervanging*, maar van *hernoeming* of *toponymische hernoeming*. De reeds bestaande naam noem ik de ‘oude’ naam, waarbij uiteraard *oud* niets zegt over de feitelijke ouderdom van het microtoponiem. Het resultaat van de hernoeming noem ik de ‘nieuwe’ naam, waarbij voor de aanduiding *nieuw* hetzelfde geldt als voor *oud*.

5.6 Volledige toponymische hernoeming

5.6.1 Definitie

Volledige toponymische hernoeming kan op twee manieren worden vastgesteld. In de eerste plaats binnen één bron. De ‘oude’ en de ‘nieuwe’ naam zijn in dat geval verbonden door een voegwoord of voegwoordelijke combinatie. Dit betreft *of*, *ook wel* en *of ook wel*. In uitzonderingsgevallen door *ook genoemd* en door de bijwoorden *nu*, *thans* en *soms*. In de tweede plaats kan volledige toponymische hernoeming afgeleid worden door vergelijking van meerdere bronnen. De naam van het microtoponiem in de oudste bron is dan de ‘oude naam’; de ‘nieuwe naam’ is de naam voor hetzelfde denotatum in een jongere bron. Ik definiër:

Er is sprake van volledige toponymische hernoeming wanneer van eenzelfde denotatum (1) in het spraakgebruik (2) en/of uit schriftelijke overlevering in één bron (3) of uit meerdere bronnen (4) aantoonbaar is, dat een eerder gegeven naam door een andere naam volledig wordt vervangen, waarbij noch de determinant noch de basis behouden blijft (5).⁴⁰

³⁸ Vgl. WNT 6 kol. 633.

³⁹ Vgl. Wolters/Koenen 30e druk 1996 t.a.p. en Van Dale 14e druk 2005 t.a.p. Mijn keuze voor ‘hernoemen’ sluit in feite aan bij Dalbergs keuze voor ‘re-shaping’ in haar artikel uit 1997: ‘Some remarks on analogical reshaping of place-names’. Noch ‘hernoemen’ noch ‘reshaping’ komen voor in respectievelijk Nederlandse of Engelse woordenboeken. Vgl. Dalberg 1997. *Hernoeming* ook naar analogie van de door Rentenaar ingevoerde term *vernoeming* (Vgl. Rentenaar 1984).

⁴⁰ Vgl. Dalberg 1992: 19. Zie voor haar volledige definitie par. 5.4.

Ik bespreek achtereenvolgens de diverse onderdelen (1 t/m 5) van deze definitie en licht die toe met voorbeelden uit het Arkemheense namenbestand.

ad 1: eenzelfde denotatum.

In het geval beide namen in één bron voorkomen levert het verbindende voegwoord het bewijs dat de hernoeming hetzelfde denotatum betreft. Hoe weet ik dat echter zeker bij afleiding uit twee of meerdere bronnen? Ik kon dit ondermeer afleiden uit de dijkrollen, gegevens over de historisch-geografische situatie van het polderlandschap en de eerste kadastrale registratie van 1832. In de vorige eeuw is de ruilverkaveling in de Arkemheen afgestemd. Achteraf een gelukkige omstandigheid. De percelering komt daarom nog steeds in belangrijke mate overeen met die uit het begin van de zeventiende eeuw, het moment waarop een groot aantal microtoponiemen in de dijkrollen verschijnt. Op de kadastrale kaarten uit 1832 is deze situatie geconsolideerd. Wanneer er daarna toch verdere verdeling of samenvoeging van percelen heeft plaats gevonden, is dit veelal nog te reconstrueren met behulp van de kadastrale minuutkaarten. Hierdoor was ik in staat onderscheid aan te brengen tussen microtoponiemen die ontstaan zijn op grond van samenvoeging of splitsing en daadwerkelijke hernoeming. Als voorbeeld kies ik het perceel de *Schilling* gelegen in de Nijkerkerpolder, buurtschap Nekkeveld.

In de dijkrol van 1716 heten de kadastrale percelen Nijkerk sectie K 70, 71 en 72 *Schilling*. Tussen 1716 en 1995 ontwikkelde de naamgeving zich als volgt:

1716: K70, 71, 72	naam in de dijkrol	<i>Schilling</i>
1869: K 70	verkocht onder de naam	<i>Op Nekkeveld</i>
1937: K 70	op de kaart van Kragt	<i>Aan de Zeedijk</i>
1995: K 70	mondelinge enquête	<i>Dijkkamp</i>
1833: K 71, 72	verkocht onder de naam	<i>Zandland</i>
1995: K 71	mondelinge enquête	<i>Hoge</i>
1995: K 72	mondelinge enquête	<i>Brugkampje</i>

In welke gevallen is hier sprake van volledige hernoeming? Omstreeks 1937 als de naam van het perceel K 70 *Op Nekkeveld* wordt gedocumenteerd als *Aan de Zeedijk* en vervolgens rond 1995 als *Aan de Zeedijk* in de volksmond *Dijkkamp* heet. Alleen in deze twee gevallen betreft het hernoemen hetzelfde denotatum. De microtoponiemen *Zandland*, *Hoge*, *Brugkampje* en *Op Nekkeveld* zijn geen hernoemingen. Het zijn namen, die gegeven zijn als gevolg van splitsing van de oorspronkelijke *Schilling* in drie afzonderlijke percelen. Volledige toponymische hernoeming heeft uitsluitend betrekking op een andere naam voor eenzelfde denotatum.

ad 2: in het spraakgebruik

Volledige toponymische hernoeming is bewezen als in het spraakgebruik en/of schriftelijke bronnen voor eenzelfde denotatum twee of meer namen voorkomen. Wat versta ik onder spraakgebruik? Microtoponiemen functioneren als aanduiders van geografische objecten. De microtoponiemen die tot op de dag van vandaag in gebruik zijn, worden door informanten genoemd en functioneren als zodanig in het spraakgebruik. Ik geef enkele voorbeelden.

Twee kampen hooi- en weiland in de Nijkerkse Achterhoek heetten midden negentiende eeuw *De Geren*. In 1988 en 1994 vertellen buurtbewoners afzonderlijk aan de enquêteurs F. van Dooren en J. Mulder dat deze landerijen in het spraakgebruik *Land aan de Laak of de Geren* heten. Het microtoponiem *Aaltje Gerritsland* trotseerde bijna drie eeuwen, maar één van de informanten tekende uit de mond van een pachter in 1995 de naam *Biezenkamp* op.

ad 3: en/of schriftelijke overlevering in één bron

Schriftelijke bronnen voor een onderzoek naar hernoeming vormen alle schriftelijke overgeleverde bronnen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied.⁴¹ De ‘oude’ naam en de ‘nieuwe’ naam zijn binnen één bron meestal verbonden door één of meerdere voegwoorden. Dat betreft in hoofdzaak het voegwoord *of* en de voegwoordelijke combinatie *ook wel* en *of ook wel*. Ik geef de volgende voorbeelden.

De oudste schriftelijke vermelding van *Aaltswerf* dateert uit 1437. Het is de naam van twee grote hooi- en weiland percelen aan de Middelbeek. Bijna vijf eeuwen blijft de naam ongewijzigd tot notaris E. P. Reijers in 1936 in een akte noteert: ‘Twee kampen de Aaltswerf of Beekkampen tussen de Vaart en de Koesteeg’. De *Aaltswerf* is hernoemd in *Beekkampen*. Dat het geen vijf eeuwen hoeft te duren voor een eerder gegeven naam door een andere vervangen wordt, bewijst de *Abelenweide* met een oudste vermelding uit 1453. In 1662 staat in het Kelnarij-archief van Putten: ‘Abelenweij off Morrencampje’. In 1851 passeert bij notaris A. D. S. Colenbrander een akte waarin het ‘Hendrik Aaltskampje ook wel de Zevenvierel genaamd’ van eigenaar wisselt.

De keuze van de naamgever tussen de voegwoorden *of* en *(of) ook wel* is niet willekeurig. Het nevenschikkend voegwoord *of* drukt een alternatief tegenstellend verband uit. Bij *of*-verbindingen is er sprake van een nadrukkelijke uitsluiting of exclusieve disjunctie. Wat in het tweede lid wordt genoemd, wordt gezien als een volwaardig alternatief voor het eerste. Een informant die bijvoorbeeld ten kantore van een notaris twee namen voor eenzelfde denotatum noemt, laat de keuze tussen deze microtoponiemen open.

Anders ligt het wanneer een informant kiest voor de voegwoordelijke verbinding *ook wel*. Deze combinatie drukt een meer genuanceerde relatie tussen beide namen uit. Het verband is niet zoals bij *of* exclusief, uitsluitend, maar aanvullend, expletief.⁴² Een informant weet dat het perceel in het algemeen zo genoemd wordt, maar soms, af en toe, bij gelegenheid, ook een andere naam heeft. *Ook wel* komt overeen met het Latijnse *alias*, dat ik alleen aantrof in achttiende-eeuwse bronnen. Het WNT geeft voor *alias* de betekenis bij ‘een andere gelegenheid’.⁴³

⁴¹ De desbetreffende Arkemheense bronnen staan vermeld in de bronnenlijst, die ik besproken heb in de paragrafen 1.3.1-3.3.4.

⁴² Vgl. WNT 25 kol. 929.

⁴³ Vgl. WNT 21 kol. 139.

ad 4: schriftelijke overlevering in meerdere bronnen

Voorbeelden van hernoeringen die af te leiden zijn uit vergelijking van twee of meer schriftelijke bronnen komen vooral voor in notariële akten uit de negentiende en twintigste eeuw. Als de Nijkerkse notarissen A.D.S. Colenbrander en W. Westra resp. in 1851 en 1898 een perceel hooiland, gekadastréerd sectie C 14, het *Morgentje* noemen en notaris E. P. Reijers in 1929 voor C 14 *Schuurkamp* invult, is bewezen dat dit hooiland hernoemd is. Moeilijker ligt dit bij oudere vermeldingen, bijvoorbeeld in de dijkrollen uit de zeventiende en achttiende eeuw. In deze gevallen kon ik hernoeming vaststellen op grond van geografische ligging, aangrenzende percelen en oppervlakte. Zo heette ruim twee ha bouwland niet ver van de Dammersbeek in de dijkrol van 1608 *Hogenkamp*; in 1857 vermeldde notaris Colenbrander in een minuutakte de naam *Engetje* en schreef F. Kragt in 1937 eigenhandig voor hetzelfde perceel het microtoponiem *Achterste Driest* op zijn kadastrale kaart. Een perceel bouwland met houtgewas bij de *Hogendam* droeg in 1851 de naam *Zandkamp*, maar staat op een kaart uit 1957 van het particuliere landgoed de *Berenkamp* aangegeven als *Spoorbos*.

Ook uit een combinatie van schriftelijke overlevering en spraakgebruik kan hernoeming blijken. Een eerder overgeleverde schriftelijke hernoeming wordt bevestigd tijdens een mondelinge enquête. Zo heten twee percelen in de Putterpolder in 1437 *Brinkswerf*. In 1775 vermeldt een akte in het Rechterlijke Archief Veluwe: 'Drie morgen Mheenland genaamt de Hoekjes of ook wel de Brinkswerf thet best v an de Mheen'. Informant G. van Winkoop deelt mij in 1981 mee, dat beide percelen de *Hoekjes* genoemd worden. De naam *Brinkswerf* was hem onbekend.

ad 5: noch de determinant noch de basis van de eerder gegeven naam blijft behouden.

Bij volledige toponymische hernoeming blijft noch de basis noch de determinant van de 'oude' naam gehandhaafd. Aan de Middelbeek vlakbij de Arkervaart ligt de *Zeelandermat*. In 1611 was het perceel eigendom van Meewis Holevoort. In de dijkrol liet hij noteren dat hij eigenaar was van de 'Helmerscamp off Zeelandermathe'. In 1803 komt deze combinatie voor het laatst voor. Midden negentiende eeuw heet dit hooiland alleen *Helmerskamp*. In 1999 noemt mijn informant de naam *Helmers* en staat het perceel bij de eigenaar, Stichting Het Weeshuis in Nijkerk, in de boeken als *Beekkamp*. In dit voorbeeld is alleen *Helmerskamp* uit 1611 een volledige hernoeming. De microtoponiemen uit 1999 *Helmers* en *Beekkamp* zijn geen volledige hernoeringen, omdat daarin van *Helmerskamp* (1611) respectievelijk de determinant of de basis gelijk gebleven zijn.

5.6.2 *Tijd en continuïteit*

Het meest ingewikkelde probleem bij de behandeling van toponymische hernoeming heeft betrekking op de *continuïteit*, het tijdsverloop. Met andere woorden, hoe verhouden de 'oude' naam en de 'nieuwe' naam zich onderling op het moment van hernoeming en hoe ontwikkelt zich deze verhouding in de loop der tijd. Een complicerende factor hierbij zijn de verschillende vormen van overlevering. Hoewel de meeste microtoponiemen uit

schriftelijke bronnen afkomstig zijn, hebben we ook te maken met gegevens uit diverse mondelinge enquêtes.

Met betrekking tot *continuïteit* gebruik ik bij mijn typologische analyse van hernoeringen de aanduidingen *terminus a quo* en *terminus ad quem*. Onder de *terminus a quo* versta ik het moment, het jaar, waarop een microtoponiem voor het eerst schriftelijk of mondeling wordt vermeld of genoemd. Maar wat is *voor het eerst*? Op het moment dat een microtoponiem in een bron verschijnt, kan het al een hele geschiedenis achter de rug hebben, zonder ooit schriftelijk vermeld te zijn. Voor hernoeming geldt hetzelfde. Het aangegeven jaartal is vrijwel zeker niet het tijdstip waarop de feitelijke hernoeming heeft plaats gevonden. Immers jaartallen in bronnen geven slechts bij benadering aan wanneer een microtoponiem ontstaan of hernoemd is. Ik weet namelijk niet precies wanneer de benoeming of hernoeming door de naamgever heeft plaatsgevonden. Zowel benoeming als hernoeming blijven toevallige en van de beschikbare bronnen afhankelijke momentopnamen. De *terminus a quo* van een denotatum is daarom betrekkelijk.

Hetzelfde geldt voor de *terminus ad quem*: het tijdstip waarop het microtoponiem voor het laatst schriftelijk of mondeling is vastgelegd. Het ontbreken van bijvoorbeeld recente schriftelijke bronnen betekent niet dat de ‘oude’ of ‘nieuwe’ naam van een denotatum niet meer bestaat of gebruikt wordt. Zelfs een mondelinge vermelding daarvan uit de laatste decennia van de twintigste eeuw, is niet in absolute zin de *terminus ad quem*. Microtoponiemen kunnen nog jaren blijven bestaan ook als ze niet meer in bronnen verschijnen of genoemd worden.

Het bovenstaande in aanmerking genomen is *continuïteit* met betrekking tot de *terminus a quo* en de *terminus ad quem* van een microtoponiem een zeer relatief begrip. Ik licht dit toe aan de hand van twee voorbeelden. De *Bakkersmaat* wordt in de dijkrollen van 1608 en 1611 hernoemd in *Bemmel*, omdat de commissaris van de Hof van Gelre, Diederik van Bemmel, begin zeventiende eeuw eigenaar is. In latere bronnen heet dit perceel altijd *Bakkersmaat*. Wat weet ik in zo’n geval wel en wat weet ik niet? Ik weet zeker, dat het perceel omstreeks 1610 *Bemmel* genoemd werd, want ik beschik over het schriftelijk bewijs daarvan. Ik weet echter niet, hoe lang dat dan al het geval is, omdat ik geen gegevens heb over het tijdstip van aankoop door Van Bemmel. Evenmin weet ik hoe lang *Bemmel* na 1610 in gebruik gebleven is, want een schriftelijk bewijs daarvan ontbreekt. *Bakkersmaat* en *Bemmel* komen als ‘oude’ en ‘nieuwe’ naam voor in verschillende bronnen.

Echter ook voor hernoeming in eenzelfde bron is continuïteit een relatief begrip. Dat blijkt ondermeer uit de hernoeming van het *Luiskampje*, waarvan de oudste vermelding dateert uit 1592. Tot in de dijkrol van 1716 blijft de naam ongewijzigd. In 1855 verschijnt in een notariële akte van notaris H.G. Gunning de vermelding: ‘De kamp hooi- en weiland het Lage Gat, ook wel Tisjeskamp of Luiskampje genaamd’. Dit perceel wordt in één bron tweemaal hernoemd. De koper kent nog wel de ‘oude’ naam *Luiskampje*, al verschijnt die als laatste in de opsomming. Blijkens de volgorde heet het perceel dan *Het Lage Gat* en heeft de informant *ook wel* eens gehoord, dat het *Tisjeskamp* genoemd wordt. Hoewel ik de twee ‘nieuwe’ namen ken, weet ik niet wanneer ze gegeven zijn en tot wanneer ze in gebruik zijn gebleven. Of 1855 het laatste jaar was waarin de ‘oude’ naam *Luiskampje* gebruikt werd,

weet ik evenmin. De continuïteit van de *Tisjeskamp* is mogelijk heel beperkt geweest, want in 1993 heet het perceel *Het Lage Gat*.

Goed beschouwd kan ik over het begrip *continuïteit* bij de analyse van het verschijnsel toponymische hernoeming slechts bescheiden uitspraken doen.

De relatie bij hernoeming tussen de 'oude' en de 'nieuwe' naam ontwikkelt zich binnen het tijdsverloop, dus diachroon, op drie verschillende manieren. Een 'nieuwe' naam kan slechts eenmaal voorkomen. In zo'n geval heeft de 'nieuwe' naam het karakter van een incident en blijft de 'oude' naam van het denotatum gehandhaafd. In de tweede plaats kan een 'nieuwe' naam een eerder gegeven naam van het denotatum verdringen. De 'oude' naam komt in latere bronnen niet meer voor. Tenslotte is het mogelijk, dat de 'oude' naam en de 'nieuwe' naam gedurende een bepaalde periode naast elkaar bestaan.

5.6.3 Typen volledige hernoemingen

Om inzicht te krijgen in de continuïteit bij hernoeming maak ik gebruik van tijdbalken. De jaartallen op de tijdbalk representeren een schriftelijke of mondelinge attestatie van de diverse microtoponiemen. Indien er sprake is van een voegwoordelijke verbinding tussen de 'oude' en de 'nieuwe' naam zet ik die tussen de coderingen *a* en *b* onder het attestatiejaartal. Bij ontlending uit twee verschillende bronnen plaats ik een / tussen *a*, *b* en eventueel *c*. De voorbeelden zijn telkens zo gekozen, dat zowel toponymische hernoeming met voegwoord(en) uit één bron als hernoeming uit een vergelijking met meerdere bronnen wordt weergegeven. De stippeltjes vóór en achter de tijdbalken representeren de onzekerheid met betrekking tot de *continuïteit* van de 'oude' en 'nieuwe' namen, zoals ik die hierboven besproken heb. Alle toponymische hernoemingen in de Arkemheen met of zonder voegwoordverbinding zijn te herleiden tot de volgende drie typen:

1. Het *ad hoc type*: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum komt slechts eenmaal naast de 'oude' naam voor.
2. Het *successieve type*: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum volgt de 'oude' naam op.
3. Het *parallelle type*: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum blijft gedurende een bepaalde tijd samen met de 'oude' naam bestaan.⁴⁴

Deze typologieën en de weergave daarvan in tijdbalken maakt het mogelijk antwoorden te vinden op vragen als: welke continuïteit bestaat er tussen de 'oude' en de 'nieuwe' naam? In hoeverre verdringt de 'nieuwe' naam de 'oude' naam? Welk verband is er tussen het

⁴⁴ Deze drie typen zijn ook terug te vinden in de diachrone microtoponiemenbestanden van Koedijk door J. P. Geus (1996) en Gilze en Rijen door C. Buiks (2002). Voorbeelden uit Koedijk: ad hoc type o.a. nrs. 62, 286; successieve type o.a. nrs. 261, 270, 352, 428 en parallelle type o.a. nrs. 13, 532, 567, 587. Voorbeelden uit Gilze en Rijen: ad hoc type o.a. pag. 75, 86, 135; successieve type o.a. pag. 123, 441, 513 en parallelle type o.a. pag. 313, 374, 503.

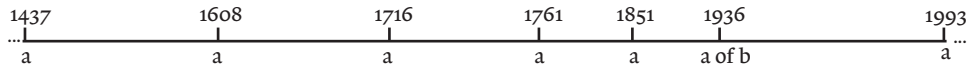
gebruik van een voegwoord of voegwoordelijke verbinding en de continuïteit van één naam of voor beide namen? Is er verschil tussen de hernoeming van verschillende denotatumcategorieën, zoals bijvoorbeeld hooi- en weilanden en boerderijen?

1. Het *ad hoc* type: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum komt slechts eenmaal voor.

Voorbeelden:

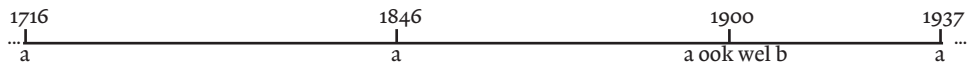
1a: met voegwoord *of* in één bron: AALTSWERF

a = Aaltswerf; b = Beekkampen.

1b: met voegwoord *ook wel* in één bron: HOLKERKAMP

a = Holkerkamp; b = Karper.

1c: zonder voegwoord in meerdere bronnen: BAKKERSMAAT

a = Bakkersmaat; b = Bemmelen.

Toelichting:

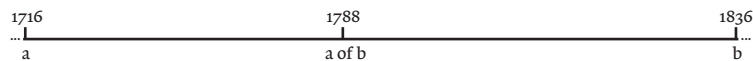
Kenmerkend voor het *ad hoc* type is, dat de 'nieuwe' naam van eenzelfde denotatum slechts één keer in een bron voorkomt. Ik beschouw de 'nieuwe' naam als een momentopname, een voorval. De terminus a quo en de terminus ad quem van de hernoeming vallen samen. Het incidentele karakter van de hernoeming heeft tot gevolg dat de 'oude' naam gecontinueerd wordt. Het al of niet gebruiken van een voegwoord of voegwoordelijke verbinding tussen beide namen heeft hierop geen invloed. Het *ad hoc* type komt voor bij alle denotatumcategorieën.

2. Het *successieve* type: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum volgt de 'oude' naam op.

Voorbeelden:

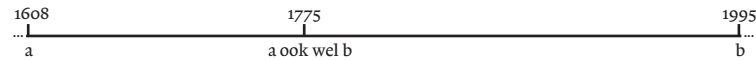
2a: met voegwoord *of* in één bron: VROUW VAN ARNHEMSLAND

a = Vrouw van Arnhemslaan; b = Geldzaaiers

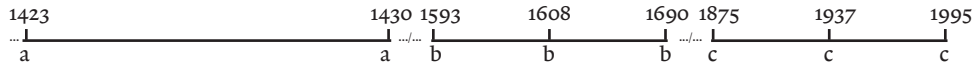

2b: met voegwoord *ook wel* in één bron: BRINKSWERF

a = Brinkswerf; b = Hoekjes

2c: zonder voegwoord in meerdere bronnen: KOORLANDSMAAT

Toelichting:

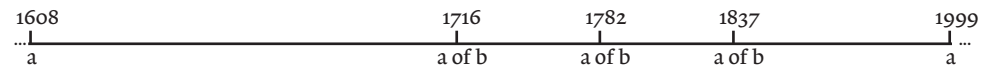
Bij het successieve type wordt de 'oude' naam niet gecontinueerd. De 'nieuwe' naam verdringt de 'oude' naam. Het verdringingsmoment – de terminus a quo van de 'nieuwe' naam – weet ik niet. In ieder geval ligt dit moment in de voorbeelden 2a en 2b ergens tussen de eerste attestatie van de 'nieuwe' naam en de volgende, waarin de 'oude' naam ontbreekt. Het gebruik van de voegwoorden *of* en *ook wel* heeft geen invloed op de continuïteit van één van beide namen. In het voorbeeld 2c ligt het optreden van een 'oude' naam en meerdere 'nieuwe' namen in de tijd zo ver uit elkaar, dat noch over de terminus a quo, noch over de terminus ad quem noch over de continuïteit van elk van deze namen zinvolle uitspraken mogelijk zijn. Immers de vijftiende-eeuwse *Koorlandsmaat* is hetzelfde stuk land als het zestiende-eeuwse *Vullertje* en de negentiende-eeuwse *Slaschotel*.

3. Het *parallele type*: een 'nieuwe' naam voor eenzelfde denotatum blijft gedurende een bepaalde tijd samen met de 'oude' naam in gebruik.

Voorbeelden:

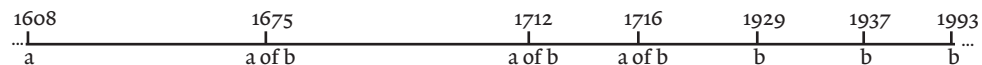
3a: met voegwoord *of* in één bron: BRAKER

a = Braker; b = Hoefslag.

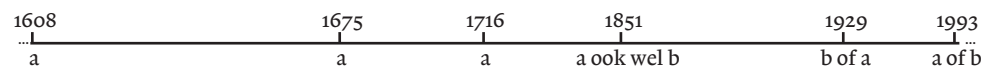
3b: met voegwoord *of* in één bron: WOUTERSMAAT

a = Woutersmaat; b = Brakelkamp.

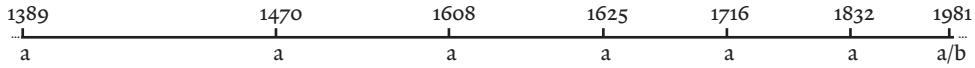
3c: met voegwoord *ook wel* in één bron: HENDRIK AALTSKAMPJE

a = Hendrik Aaltskampje; b = Zevenvierel.

3d: zonder voegwoord uit meerdere bronnen: KLAAS DIJKSGOED

a = Klaas Dijksgoed; b = De Hoek.

Toelichting:

Kenmerkend voor dit type is dat de 'oude' naam en de 'nieuwe' naam gedurende een bepaalde tijd naast elkaar blijven bestaan. Het gezamenlijk gebruik kan plaats gevonden hebben in het verleden (3a en 3b), maar kan ook vanaf een bepaald moment in het verleden tot op heden voortduren (3c en 3d). Met betrekking tot de continuïteit breng ik onderscheid aan tussen de voorbeelden 3a- 3b enerzijds en 3c- 3d anderzijds.

In de voorbeelden 3a en 3b is het hernoemingsproces voltooid. In voorbeeld 3a heeft na een gezamenlijk optreden tussen begin achttiende en midden negentiende eeuw de 'oude' naam *Braker* de 'nieuwe' naam *Hoefslag* verdrongen. In het voorbeeld 3b is dat omgekeerd. Ook *Woutersmaat* en *Brakelkamp* lopen, verbonden door voegwoord *of*, enkele decennia parallel, maar in twintigste-eeuwse bronnen komt alleen de 'nieuwe' naam *Brakelkamp* nog voor. In 3a is de terminus ad quem van de 'nieuwe' naam bij benadering bekend (midden negentiende eeuw). In voorbeeld 3b is de terminus ad quem van de 'oude' naam bekend (begin achttiende eeuw).

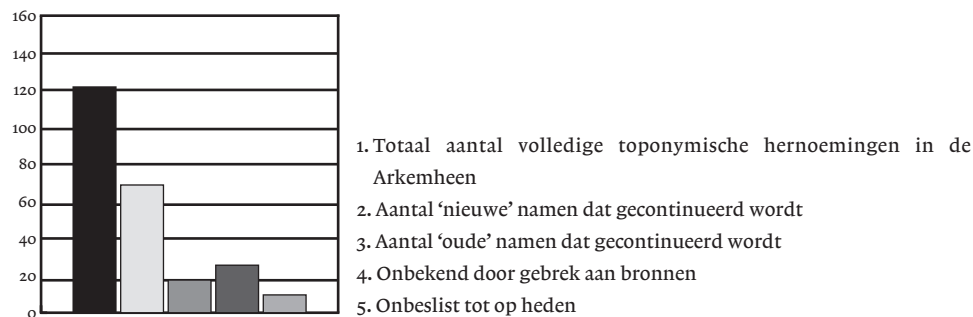
In de voorbeelden 3c en 3d lopen beide microtoponiemen eveneens gedurende een bepaalde periode parallel, maar het hernoemingsproces is nog niet afgesloten. De termini ad quem van de 'oude' en de 'nieuwe' naam zijn dus onbekend. In voorbeeld 3c noemt mijn informant in 1993 namelijk nog beide namen verbonden door het voegwoord *of*. Er heeft echter wel een verschuiving plaats gevonden. In 1851 zijn *Hendrik Aaltskampje* en *Zevenvierel* verbonden door de voegwoorden *ook wel*, maar in 1929 en 1993 door *of*. Het expletieve karakter van de combinatie uitgedrukt in *ook wel* – soms, af en toe – wordt vervangen door het exclusieve *of*, het voegwoord van het volwaardig alternatief. Deze ontwikkeling zou uiteindelijk kunnen resulteren in het blijvende karakter van de 'nieuwe' naam *Zevenvierel*.

In voorbeeld 3d zijn beide namen tot op heden gangbaar, maar functioneren zij in verschillende gebruikssferen. Mijn informant deed mij in 1981 expliciet mee, dat *Klaas Dijksgoed* de officiële naam was, maar dat de boerderij in de volksmond vanwege de ligging in een bocht van de Schremmersteeg altijd *De Hoek* genoemd werd. Of ook de namen in de voorbeelden 3a, b en c afzonderlijk in het spraakgebruik voorkwamen, weet ik niet, omdat ze in de schriftelijke bronnen uitsluitend in combinatie voorkomen.

Ik besluit deze paragraaf met een korte samenvatting, waarin ik een relatie leg tussen de drie typen met betrekking tot de continuïteit van de 'oude' en de 'nieuwe' naam. Bij het ad hoc type wordt altijd de 'oude' naam gecontinueerd en bij het successieve type altijd de 'nieuwe' naam. Bij het parallelle type wordt één van beide namen gecontinueerd of blijven beide naast elkaar bestaan. Hoe die keuze uitvalt, is afhankelijk van een aantal factoren. Worden beide namen verbonden door een voegwoord, dan wordt in de Arkemheense

microtoponymie in 40% van de gevallen de 'nieuwe' naam voortgezet en in 13% de 'oude' naam. In bijna de helft van de gevallen blijft de uitkomst onbeslist. Enerzijds door gebrek aan latere attestaties, anderzijds doordat beide namen tot aan de terminus ad quem in gebruik zijn. Bij hernoeming die herleid wordt uit meerdere bronnen wordt in ruim 80% van de gevallen de 'nieuwe' naam gecontinueerd.

Grafiek 7: aantal volledige toponymische hernoemingen in de Arkemheen en de continuïteit van de 'oude' en 'nieuwe' namen.

Een verklaring voor dit verschil zegt vermoedelijk iets over de duurzaamheid van een eenmaal gegeven naam en de manier waarop gebruiker en naamgever daarmee omgaat. Bestaande eigennamen zijn hardnekkig van karakter. Een eenmaal aan een denotatum gegeven naam wordt moeilijk losgelaten. Hernoeming met gebruikmaking van voegwoorden lijkt dit te bewijzen. Wanneer namelijk van eenzelfde denotatum in één bron de 'oude' en de 'nieuwe' naam verbonden worden met *of of ook wel*, wordt een keuze voor één van beide namen niet direct gemaakt. Het gebruik van zowel exclusieve als expletieve voegwoorden heeft een zekere terughoudendheid tot gevolg. Het is alsof de naamgever moeite heeft de 'oude' naam overboord te zetten. Dit blijkt vooral bij het parallelle type, waar in bijna de helft van de gevallen beide namen gedurende (zeer) lange tijd naast elkaar voorkomen. Indien hernoeming afgeleid is uit meerdere bronnen spelen al deze factoren niet. De naamgever kent vermoedelijk geen 'oudere' naam. Hij wordt niet gehinderd door kennis uit het verleden en wordt zelf 'nieuwe' naamgever.

5.7 Enkele aspecten met betrekking tot partiële toponymische hernoeming

5.7.1 Terminologie

Uit het diachrone namenmateriaal van de polder blijkt, dat de naamleden van een microtoponymische samenstelling, de basis en de determinant, afzonderlijk hernoemd kunnen worden. Over de problematiek rond dit verschijnsel hebben zowel Duitse als Scandinavische onderzoekers uitspraken gedaan.

Tijdens het eerder genoemde symposium in Bamberg werd hernoeming van de basis of de determinant aangeduid met de term *partieller Namenwechsel*. W. Laur formuleerde: 'Hier wechselt nur ein Namenbestandteil, während der andere der gleiche bleibt'.⁴⁵ Voor E. Neuß was *Ortsnamenwechsel* partieel 'wenn in der Umbenennung morphologisch identische Teile des Namens erhalten bleiben'.⁴⁶ De meest gangbare definitie van *partieller Ortsnamenwechsel* in Scandinavië luidt: 'Auswechslung des Vorder- oder Hintergliedes eines ON durch ein anderes Vorder- oder Hinterglied'. Terecht constateerde de Deense toponymiste V. Dalberg, dat 'in der onomastischen Literatur keine Einigkeit herrscht über den Begriff *partieller Ortsnamenwechsel*'.⁴⁷ Na analyse van een aantal Deense toponiemen kwam zij tot de conclusie dat 'der Begriff partieller Ortsnamenwechsel bis jetzt noch keine befriedigende Definition gefunden hat und daß er dazu so komplex ist, daß er sich vielleicht auch nicht in eine Formel bringen läßt'.⁴⁸

Deze weinig hoopgevende conclusie van V. Dalberg over *partieller Namenwechsel* bij toponiemen ontslaat mij niet van de plicht de microtoponymische partiële hernoemingen van bases en determinanten in de Arkemheen te onderzoeken. Een definitie van partiële toponymische hernoeming heb ik niet kunnen formuleren. Mijn zoektocht beweegt zich in hoofdzaak rond de vraag, wat er vanuit de positie van de naamgever in de Arkemheense situatie is gebeurd wanneer in een samengesteld microtoponiem één van de naamleden hernoemd werd.

5.7.2 Partiele toponymische hernoeming van de basis

In een samengesteld microtoponiem is de basis altijd een soortnaam, een appellatief, waarin de topografische of cultuurhistorische eigenheid van het denotatum tot uitdrukking komt. Ik noem de meest voorkomende bases in de Arkemheen. Ik verdeel ze in bases die het landschap beschrijven, zoals *-kamp*, *-land*, *-maat*, *-pol*, *-weide*, *-bos*, *-duist*, *-veld*, *-horst*; bases betreffende de infrastructuur, zoals *-beek*, *-steeg*, *-weg*, *-dijk*; bases die gebruikt worden om de aard van de bebouwing aan te geven, zoals *-goed*, *-hofstede*, *-werf* en tenslotte de oppervlakteaanduiding *-morgen*. Deze bases tonen naamkundig het landschappelijk karakter van de Arkemheen: een kampenlandschap van hooi- en weilanden met beken, stegen en boerderijen.

Het aantal hernoemingen van de basis bedraagt 28, dat is ruim 1% van het totale namenbestand. Hiervan hebben 22 hernoemingen betrekking op microtoponiemen die in de Arkemheen gebruikt worden als basis voor de naamgeving van hooi- en weilanden. Dat zijn: *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-weide*. Tussen deze vier bases doet zich een merkwaardig verschijnsel voor. Ze blijken namelijk onderling uitwisselbaar. Zo kan *-kamp* hernoemd worden zowel in *-land* als *-maat*, zoals in *Ellertskamp* - *Ellertsmaat*; *Koekamp* - *Koeland*; kan *-land*

⁴⁵ Laur 1986: 132.

⁴⁶ Vgl. Neuß 1986: 342.

⁴⁷ Dalberg 1992: 21.

⁴⁸ Dalberg t.a.p.: 23.

hernoemd worden in *-kamp*, zoals in *Grollenland - Grollenkamp* en *-maat* in *-kamp*, zoals in *Speuldermaat - Speulderkamp*.

Vanuit de positie van de onderzoeker is het van belang in het oog te houden dat hernoeming plaats vond op twee verschillende momenten in de tijd. Diachroon gezien is er sprake van een 'oude' naam die vanaf een later moment met een 'nieuw' naamdeel zijn bestaan voortzet. Wat is er vanuit het standpunt van de naamgever gebeurd toen de bases in deze samengestelde microtoponiemen werden vervangen? Als voorbeeld neem ik het microtoponiem *Koekamp*.

Op het moment dat de 'eerste' naamgever de appellatieven *koe* en *kamp* heeft samengevoegd tot *Koekamp* is de naam ontstaan. *Koekamp* is het *nomen proprium*, de eigennaam. In het taalgebruik functioneren eigennamen als vaste aanwijzers en beschrijven zij niet het denotatum waarnaar ze verwijzen. Semantisch verliezen appellatieven die onderdeel worden van een eigennaam hun appellatieve betekenis. Zelfs als het desbetreffende hooi- en weiland allang niet meer in gebruik is als weide voor koeien, kan *Koekamp* nog decennia, soms eeuwen, als 'etiket' daarvan functioneren.⁴⁹ Dit betekent, dat een microtoponiem in de psychische beleving van de naamgever een eenheid vormt. Hij denkt niet vanuit de appellatieve elementen waaruit *Koekamp* is opgebouwd, maar vanuit de eigennaam *Koekamp* als een ondeelbare taaleenheid. Met andere woorden: hij ervaart *Koekamp* niet als bestaande uit *koe* en *kamp* om vervolgens op grond van dat rationele inzicht bijvoorbeeld de basis *-kamp* te veranderen in *-land*. Als zich dat toch in de Arkemheen voordoet, is er sprake van een bijzondere relatie tussen deze bases.

In het verleden hadden de bases *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-weide* in de Arkemheen voor de 'eerste' naamgever een specifieke betekenis. Zij vertegenwoordigden enerzijds algemeen gangbare benamingen voor individuele ontginningen, zoals *-kamp* en *-land*, anderzijds bijzondere aanduidingen voor land dat gemaaid werd, *-maat*, en land dat beweid werd, *-weide*. Door talrijke inundaties verdwenen vooral na 1600 tientallen boerderijen en werd de Arkemheen een onbewoonde, boomloze grasvlakte, die vanaf eind achttiende eeuw uitsluitend werd gebruikt als hooi- en weiland. Deze landschappelijke situatie is de oorzaak voor het wegvallen, het verbleken, van de betekenisonderscheidende aspecten tussen *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-weide*. S. Benson constateerde een dergelijke ontwikkeling ook in Scandinavische toponiemen: 'Man kann vermuten – und vermutet in der Regel – dass die Grundwörter der zusammengesetzten Ortsnamen ursprünglich prägnante Bedeutungen gehabt haben. Man kann aber auch vermuten –und muss vermuten – dass die prägnante Bedeutung oft verblasst ist'.⁵⁰ Deze mening wordt gedeeld door W. Laur: 'Gewöhnlich wechseln aber etymologisch verwandte Grundwörter, die auch eine semantische Ähnlichkeit oder Gleichheit aufweisen'.⁵¹ Vanuit diachroon standpunt was de keuze tussen deze bases niet willekeurig. In de loop der tijd zijn deze bases echter in de beleving van de naamgever semantisch naar elkaar toegegroeid, als het ware synoniem geworden, zodat ze

⁴⁹ Vgl. par. 3.5.4.

⁵⁰ Benson 1972: 112.

⁵¹ Laur 1986: 133. Vgl. ook Bach 1954 II 2, 428 en Devos 2000: 73.

onderling uitwisselbaar werden. Hernoeringen van hooi- en weilanden met de bases *-kamp*, *-land*, *-maat*, en *-weide* beschouw ik als onbewuste partiële toponymische hernoeringen zonder betekeniswijziging van het microtoponiem, die toe te schrijven is aan het feit dat deze bases in de loop der tijd door Arkemheense naamgevers als semantisch synoniem ervaren werden. Dit blijkt o.a. uit attestaties waarin twee microtoponiemen voorkomen in één bron verbonden met het voegwoord *of*: ‘De Boskamp of de Boslanden’ en ‘Een kamp hooi- en weiland het Grollenland of de Grollenkamp genaamd’.

In vier gevallen werden de bases *-kamp* en *-maat* bewust hernoemd in de oppervlaktemaat *-morgen*, zoals in *Mensenkamp* - *Meensgensmorgen*; *Papenkampje* - *Papenmorgen*; *Boeschotermaat* - *Boeschotermorgen* en *Staartmaat* - *Staartmorgen*. De algemene benamingen *-kamp* en *-maat* hebben hun plaats moeten afstaan voor hernoeming naar de reële oppervlakte van deze hooi- en weilanden. Bij de boerderijnamen wordt in enkele gevallen een basis uit een vroegere taaltraditie hernoemt, zoals *-goed* in *-hofstede*, zoals in *Slangengoe* - *Slangenhofstede*. Partiele toponymische hernoeming van microtoponiemen met de bases *-pol*, *-bos*, *-duist*, *-veld*, *-horst*, *-beek*, *-dijk* en *-werf* komen in de Arkemheen niet voor.

5.7.3 Partiele toponymische hernoeming van de determinant

In het diachrone namenbestand van de Arkemheen vond ik 85 hernoeringen van de determinant. Dat is driemaal zoveel als het aantal hernoeringen van de basis. Dit verschil ligt voor de hand, omdat de naamgever bij het kiezen van de determinant een veel ruimere keuzemogelijkheid heeft dan bij het kiezen van de basis. Toch blijkt deze keuzevrijheid niet onbeperkt. Hernoeming van de determinant trof ik namelijk in de Arkemheen slechts aan in combinatie met een beperkt aantal bases, namelijk *-kamp*, *-land*, *-maat*, *-weide*, *-goed*, *-weg*, *-morgen* en *-beek*. Het is opmerkelijk, dat dit, behalve *-beek* en *-morgen*, dezelfde toponymische elementen zijn, als bij hernoeming van de basis. Geen hernoeming van de determinant trof ik aan voor de bases *-bos*, *-duist*, *-dijk*, *-horst*, *-pol* en *-veld*. Dit verschil hangt taalkundig mogelijk samen met de morfologische valentie van de diverse bases. Onder morfologische valentie verstaat men de mogelijkheid van een woord om deel uit te maken van een samenstelling of om met bepaalde voorvoegsels, achtervoegsels en uitgangen uitgebreid te worden. Het verschil in morfologische valentie kan ik het beste aantonen door een vergelijking te maken tussen enerzijds de basis *-kamp* en anderzijds de bases *-horst* en *-pol*. De keuze voor deze bases is niet willekeurig. In totaal zijn namelijk 53 hernoeringen van de determinant, dat is 62%, verbonden met de basis *-kamp*.

Over de betekenis van *-kamp* bestaat in de microtoponymie een grote mate van eensgezindheid.⁵² *Kamp* is de naam voor een individueel uit woeste grond ontgonnen stuk akker, hooi- of weiland. Het is overwegend in gebruik als basis en is, naast *-maat*, vanouds het meest voorkomende appellatief voor ontgonnen gronden in de polder. Een *horst* is een met struikgewas begroeide, ongecultiveerde hoogte en sedert de zestiende eeuw ook de naam voor ‘nest voor roofvogels’. Vanuit Westfalen heeft *horst* zich als simplex en als basis over

⁵² Een samenvatting van alle opvattingen bij Van Osta 1995: 672-673.

een groot deel van Europa verspreid. Als basis is *horst* vrijwel uitsluitend verbonden met natuurnamen o.a. van bomen en vogels. *Horst* komt zelden voor met een persoonsnaam.⁵³ Etymologisch betekent *-pol* ‘zwellend, uitbuiend’. In de polder Arkemheen is *pol* de benaming voor plekjes grond die iets hoger liggen dan de omgeving of voor opgeworpen grond waarop een boerderij gebouwd is.⁵⁴

De morfologische valentie van een appellatief, dat optreedt als basis in een toponymische samenstelling, wordt gemeten naar het aantal woordcategorieën waarmee het verbonden kan worden. Maximaal betreft dit zes woordsoorten, namelijk substantieven – te onderscheiden in appellatieven en eigennamen – adjectieven, werkwoordstammen, telwoorden, bijwoorden en voorzetsels. Nu blijken al deze mogelijkheden voor te komen bij samenstellingen die in de Arkemheen met de basis *-kamp* gevormd zijn. Ik noem als voorbeelden: *Biezenkamp*, *Hans Hakenkampje*, *Krommekamp*, *Zaaiakamp*, *Tweekamp*, *Binnenkamp* en *Voorwinkel*. Uiteraard betreft dit ook combinaties als telwoord + adjectief, *Tweede Smallekamp*, en voorzetsel + adjectief, *Voorste Hoge-kamp*. De toponymische basis *-kamp* beschikt binnen het Arkemheense namenbestand over een maximale morfologische valentie.

Heel anders ligt dit bij bases als *-horst* en *-pol*. De basis *-horst* komt in de Arkemheen uitsluitend voor met appellatieven, in dit geval natuurnamen, zoals *Bok-horst* (bok is ‘beuk’), *Diuw-horst* (uit de boomnaam ‘ieve’ of ‘ijf’ met proclitische *d*) en *Rams-horst* (Rams- is ‘boslook’). Hoewel *-horst* in twee gevallen nog verbonden is met een eigenaam, *Filips-horst* en *Delens-horst*, behoren samenstellingen als **Spithorst*, **Driehorst* en **Buitenhorst* niet tot de reguliere mogelijkheden. Vrijwel dezelfde redenering gaat op voor de basis *-pol*. In de Arkemheen heeft *-pol*, dat in tegenstelling tot *-horst* tientallen keren als simplex voorkomt, als determinant bijna uitsluitend een persoons- of familienaam: *Bentinkspol*, *Hansenpol*, *Calispol*. Hoewel *Grote* en *Kleine Pol* voorkomen als boerderijnamen, zijn samenstellingen als **Spuipol*, **Tweepol* en **Binnenpol* voor de naamgever nauwelijks reële microtoponymische opties. Ook bases als *-duist*, *-dijk* en *-veld* vertonen in de Arkemheen dezelfde morfologische valentie. Blijkbaar geldt de regel: hoe ruimer de morfologische valentie van de bases is, hoe meer kans er bestaat dat de determinant hernoemd wordt.

Wat gebeurt er wanneer een naamgever in een samengesteld microtoponiem de determinant hernoemt? De naamgever is zich ervan bewust dat de determinant in een samengesteld microtoponiem een bijzonder kenmerk van het denotatum aangeeft, zoals ligging, vorm, eigendomsrelatie. Als hij de determinant hernoemt, gebruikt hij een nieuw naamvormingsmotief op grond van een relevante eigenschap van het denotatum. Bij hernoeming van de determinant is er vanuit de positie van de naamgever sprake van bewuste partiële toponymische hernoeming met betekeniswijziging. Zo is bijvoorbeeld het microtoponiem *Geer-kamp* ontstaan op grond van het naamvormingsmotief *vorm*. Als dit perceel later *Klooster-kamp* genoemd wordt, heeft een andere naamgever gekozen voor het naam-

⁵³ Vgl. o.a. Moerman 1956: 105-106; Schönfeld 1950: 33 en vooral Markey 1972: 26-35.

⁵⁴ Vgl. o.a. Schönfeld 1950: 38; Moerman 1956:183; Van Osta 1995: 898.

vormingsmotief *bezit* met handhaving van de basis *-kamp*. Door de hernoeming van *Geer* in *Klooster* is er in de beleving van de naamgever een nieuwe naam ontstaan. Het handhaven van de basis berust op analogie en de naamgevingstraditie.

Bovenstaande analyse brengt mij tot de conclusie, dat – althans in de Arkemheen – het voorkomen van partiële hernoeming in belangrijke mate bepaald wordt door enkele taalkundige aspecten van een beperkt aantal basiselementen, die gemeen hebben dat zij karakteristiek zijn voor het landschappelijk karakter van het gebied zoals *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-weide*. Hernoeming van de basis blijft namelijk vrijwel uitsluitend beperkt tot deze bases, omdat ze in de loop der tijd semantisch naar elkaar toegegroeid zijn. Hernoeming van de determinant treedt het meest op bij deze bases, omdat zij de ruimste morfologische valentie bezitten.

5.8 Toponymische hernoeming in relatie tot de eigennaam

De mogelijkheid tot de realisatie van volledige en partiële hernoeming is taalkundig alleen te verklaren uit de bijzondere eigenschappen van het *nomen proprium*, de eigennaam. Volledigheidshalve geef ik hieronder de taalkundige kenmerken van de eigennaam in hoofdlijnen weer, met het doel om de juiste positie van toponymische hernoeming in dit taalkundig spectrum te bepalen.⁵⁵ In de discussie rond de kenmerken van de eigennaam onderscheidt men twee soorten betekenissen, namelijk de *conceptuele* betekenis, onderverdeeld in *lexicale* en *grammaticale* betekenis, en de *associatieve* of *pragmatische* betekenis, ook wel aangeduid als *secundaire connotaties*. Dat de eigennaam geen lexicale betekenis heeft maar vaste aanwijzer is, blijkt als we de soortnaam *bakker* plaatsen naast de eigennaam *Bakker*. De betekenis *brood bakken* is in de eigennaam *Bakker* totaal verdwenen, want de bewuste persoon hoeft geen bakker te zijn om toch *Bakker* te heten.⁵⁶ Het gevolg hiervan is ondermeer dat de eigennaam grammaticaal in zichzelf bepaald is. Het bepaalde lidwoord *de* en het onbepaalde lidwoord *een* zijn voor een soortnaam wel uitwisselbaar, maar voor een eigennaam niet. De persoonsnaam *De Bakker* is niet hetzelfde als een bakker. Tenslotte is een eigennaam als vaste aanwijzer in zichzelf enkelvoudig. Als we de eigennamen *Jan* of *Amsterdam* noemen, hebben we te maken met enkelvoudige of eenmalige denotata. Algemeen is men van mening, dat de eigennaam conceptueel betekenisloos is.⁵⁷

Heel anders is het met de *associatieve* of *pragmatische* eigenschappen van de eigennaam. Tegenover een loze conceptuele betekenis staat een overweldigende hoeveelheid pragmatische betekenissen. Juist omdat de eigennaam naar één denotatum verwijst, is er veel meer kans dat daaraan allerlei associatieve betekenissen verbonden worden, dan aan appellatieven die naar een groot aantal denotata verwijzen. Secundaire connotaties die aan

⁵⁵ Voor dit gedeelte maakte ik gebruik van de volgende publicaties: Leys 1965, Van Langendonck 1979, Dalberg 1988, Van Osta 1993.

⁵⁶ Zie voor dit aspect mijn bespreking in paragraaf 3.5.4.

⁵⁷ Vgl. Van Langendonck 1979: 184; Dalberg 1988: 30.

eigennamen toegekend worden, komen in het algemeen voort uit de affectieve, expressieve, emotieve of sociale sfeer.⁵⁸ Bovendien kan het toekennen van deze bijbetekenissen ook gepaard gaan met een aanpassing van de woordvorm. Het gevolg daarvan zijn vervormingen en verkortingen, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de verschillende gedaanten van de meisjesnaam *Elizabet*: *Els*, *Elza*, *Liesbet*, *Lies*, *Liza*, *Betty*⁵⁹ of uit de vele tientallen voorbeelden van volksteymologie, zoals *Drielingsmaat* uit *Durinksmaat* en *Kettingswerf* uit *Telinkswerf*. Volksetymologische verbasteringen bewijzen de instabiliteit van de eigennaam.

Het is deze instabiliteit van de eigennaam, die vanuit taalkundig perspectief verantwoordelijk is voor toponymische hernoeming. Volledige hernoeming en partiële hernoeming zijn het gevolg van secundaire connotaties. Secundaire connotaties zijn principieel subjectief. Deze conclusie maakt het noodzakelijk onze aandacht opnieuw te bepalen bij de positie van de naamgever in relatie tot het hernoemingsproces. Daarvoor bekijk ik achtereenvolgens welke rol de naamgever speelt bij het vervangen van de 'oude' naam, dus met betrekking tot het hernoemingsmotief, en bij de keuze van de 'nieuwe' naam, het naamvormingsmotief.

5.9 De naamgever in relatie tot hernoemings- en naamvormingsmotief

Bij toponymische hernoeming wordt een eerder gegeven naam of naamlid vervangen door een 'nieuwe' naam of een 'nieuw' naamlid. Blijkbaar voldeed de 'oude' niet meer! Wat kan daarvan de reden zijn? Er zijn twee mogelijkheden. Of het hernoemingsmotief is van taalkundige aard, waardoor de naam niet langer past in het vigerende taalsysteem, of het hernoemingsmotief is van zakelijke, inhoudelijke aard. In dat geval heeft de naamgever een individuele motivatie om een 'nieuwe' naam te kiezen.

Om antwoord te kunnen geven op de vraag of het hernoemingsmotief van taalkundige aard is, is het noodzakelijk het Arkemheense namenbestand als geheel te karakteriseren. De oudste overgeleverde microtoponiemen in de Arkemheen dateren uit het midden van de veertiende eeuw. Dat waren niet de eerste namen, omdat we weten dat de ontginningen dateren uit de negende eeuw. Vóór 1600 zijn echter slechts 471 microtoponiemen overgeleverd. Dit is bijna 20% van het totaal. Alle andere microtoponiemen dateren uit de periode van begin zeventiende eeuw tot begin eenentwintigste eeuw. Dus 80% van het Arkemheense namenbestand is het resultaat van meer recente – en daarmee tevens meer 'moderne' – naamgeving. Wanneer in de dijkrollen van 1608 en 1611 een bijna compleet Arkemheens namenveld wordt overgeleverd, hebben we waarschijnlijk te maken met een tweede – misschien wel een derde of vierde – benoemingslaag, want ook eerdere gebruikers van deze weidegronden zullen hun bezit een naam gegeven hebben. Uiteraard kunnen ook een aantal oorspronkelijke namen bewaard gebleven zijn.

⁵⁸ Vgl. Van Langendonck 1979: 185.

⁵⁹ Vgl. Van Langendonck 1979: 187.

Tabel 4. Aantallen vóór 1600 overgeleverde microtoponiemen

	voor 1300	1300-1400	1400-1500	1500-1600	Totaal
Perceelnamen	0	22	125	85	232
Boederijen	0	24	33	34	191
Overigen	7	5	19	17	48
Totaal	7	51	177	136	471

Hoe ‘modern’ het Arkemheense namenbestand is, blijkt als ik het bijvoorbeeld afzet tegen de vroeg zestiende-eeuwse microtoponiemen in het Geesterambacht. De oudste schriftelijke attestaties dateren daar uit 1530.⁶⁰ Dit namenbestand bevat nog grotendeels de kenmerken van de middeleeuwse naamgevingstraditie. De middeleeuwse boer beoordeelde de feiten uit zijn leefomgeving naar criteria die van direct belang waren voor zijn bestaan. Primair behoorden daartoe de bezits- en eigendomsverhoudingen van de door hem bewerkte grond.⁶¹ Kenmerkend voor deze Noord-Hollandse microtoponiemen is, dat ze merendeels bestaan uit de combinatie voornaam, familienaam en het toponymische element *-weide*. Voorbeelden zijn: *Nanne Pietersweyde*, *Jacob Hillebrants weyde*, *Heer Maertijn Heyndricxs weyde* en *Alyt Pieter Comans weyde*.⁶² Uiteraard komen er in dit bestand ook microtoponiemen voor die het denotatum karakteriseren zoals *’t Slick*, *’t Bon*, *Buynen*, *de Blaer*, *de Wamweyde* en *de Mouw*,⁶³ maar zij zijn ver in de minderheid ten opzichte van microtoponiemen die een persoonlijk gebonden bezitsverhouding uitdrukken.

De microtoponiemen uit het Geesterambacht van 1530 vormen min of meer een prekadastrale atlas van het grondeigendom van de ingezetenen in de eerste helft van de zestiende eeuw. In bronnen uit de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw hebben de meeste van deze microtoponiemen een ‘moderner’ naamkundig jasje aangetrokken. De naamgeving is dan overwegend gericht op een karakteristiek van het denotatum. Bovenstaande weiden zijn dan hernoemd in resp. *Pompakker*, *Vladdeeken*, later *Flapdeken*, *Hage* en *Steeckelbosch*.

Ik veronderstel, dat de naamgevingstraditie van de Arkemheen in de Middeleeuwen ongeveer dezelfde geweest is als in Noord-Holland. Ook in de Arkemheen heeft een niet overgeleverde Middeleeuwse namenlaag bestaan, die evenals in Geesterambacht voornamelijk gebaseerd was op het weergeven van een persoonlijke bezitsrelatie. Bij het opstellen van de dijkrollen ca. 1610 is deze vrijwel geheel verdwenen. Relicten van deze

⁶⁰ Vgl. Geus 1996 en Van Beek 2002 passim. In 2004 verscheen een derde studie. Vgl. G. Boekel (red.), *Warmenhuizen*, meer dan 4 eeuwen water- en veldnamen. St. Pancras (2004).

⁶¹ Vgl. Förster 1998: 174.

⁶² Vgl. Geus 1996: 51, 65, 75. Vgl. in het bijzonder de veldnamenindex in Van Beek 2000: 274-284 met bijna 200 microtoponiemen die zijn samengesteld met de persoonsnamen Cornelis, Dirk, Gerrit, Jan, Pieter en Willem.

⁶³ Vgl. Geus 1996: 19, 21, 43, 67, 75.

naamgevingstraditie zijn bijvoorbeeld microtoponiemen als *Bessel Meyntscampgen*, *Brandt van Delenslant*, *Geertgen Reyner Heymans Duyst*, *Wichemoet Besselspoll* en *Woutertje Suycksgoed*. Zij vormen echter een duidelijke minderheid. Ca. 70% van de Arkemheense microtoponiemen karakteriseert het denotatum.⁶⁴ In tegenstelling tot het Geesterambacht hoefde de Arkemheense naamgever van na 1600 bij hernoeming geen eind te maken aan een middeleeuwse microtoponymische naamgevingstraditie. De microtoponiemen die in de Arkemheen hernoemd worden, beantwoorden aan het algemene taalbeeld van die tijd. Het zijn in het begin van zeventiende eeuw al 'moderne' namen die merendeels het denotatum karakteriseren. Het hernoemingsmotief is dus niet van taalkundige aard.

Ook andere taalkundige aspecten als typologie, grammaticale structuur en etymologie vormen voor de naamgever geen beletsel om te hernoemen. Typologisch maakt de naamgever geen onderscheid. Bij volledige toponymische hernoeming zijn zowel eenledige als samengestelde microtoponiemen betrokken. Voorbeelden van eenledige hernoemde namen zijn: *Hoge*, *Kip*, *Maat*, *Pol* en *Rijt*. Uiteraard vormen zij een minderheid, maar dat komt doordat ruim 80% van het Arkemheense namenbestand bestaat uit samengestelde namen. *Abelenweide*, *Biezenkamp*, *Kruisvoort*, *Nieuwe Maat* en *Zeemansgoed* zijn voorbeelden van hernoemde samengestelde microtoponiemen.

Evenmin schijnt de naamgever zich iets aan te trekken van de grammaticale categorie van de 'oude' naam. Hij hernoemt met evenveel gemak microtoponiemen als *Broodkamp* en *Elsduist*, bestaande uit substantief + substantief, als *Hoge Stuk* en *Lage Gat*, adjectief + substantief, als *Anderhalfmorgen*, *Kijfkamp* en *In de Achterduist*, voorbeelden van een telwoord, een werkwoordstam en een prepositie met lidwoord + substantief.

Ook de etymologie van een microtoponiem bepaalt niet of het in aanmerking komt voor hernoeming. In alle betekenis categorieën komen microtoponiemen voor die hernoemd worden. Als voorbeelden noem ik *Hoge Eng*, *Kuilen*, *Biezenkamp*, *Hennepkamp*, *Zandland*, *Achter de Beitel*, *Hemmel*, *Kruisvoort*, *Aart Vonkkamp*, *Boeschotermaat*, *Bouwertje*.⁶⁵

Dit brengt mij tot de conclusie, dat het hernoemingsmotief bij toponymische hernoeming in de Arkemheen niet van taalkundige aard is. Het hernoemingsmotief is een zaak van de individuele naamgever.

Welke beweegreden had een naamgever om een 'nieuwe' naam te kiezen voor een perceel hooi- en weiland, een boerderij, beek of weg? Om die vraag te kunnen beantwoorden kies ik enkele voorbeelden, waarin voor hetzelfde denotatum in één bron twee microtoponiemen voorkomen, die verbonden worden met de voegwoorden *of* of *ook wel*.

Notaris Colenbrander noteert in 1842: 'Een kamp hooy- en weiland het Sobertje, ook wel het Wildemaatje genaamd aan de B oeyengeerse Beek'. Het *Sobertje* was voormalig eigen-

⁶⁴ Vgl. de tabel in paragraaf 4.5.

⁶⁵ Vgl. voor al deze microtoponiemen zie het glossarium.

dom van de familie Wildeman, vandaar mogelijk de keuze voor *Wildemaatje*. Bezitswijziging is vaak een motief voor hernoeming. Zo wisselden tussen 1611 en 1716 twee percelen in de Putterpolder van eigenaar. De familie Van Arnhem verkocht dit bezit aan de familie Geldzaai, waardoor *Vrouw van Arnheimsland* omgedoopt werd in *Geldzaai*. Veel boerderijen kregen in de loop der tijd een andere naam. Reeds A. Bach wees op de onstandvastigheid van deze denotatumcategorie.⁶⁶ Het al of niet hernoemen van een boerderijnaam is afhankelijk van een aantal factoren. Kleine boerderijen worden eerder hernoemd dan grote boerderijen. De naam van een grote boerderij met uitgestrekte landerijen is binnen de regio alom bekend en wordt daardoor minder snel gewijzigd. Veel belangrijker lijkt echter het type boerderijnaam. Boerderijen met een naam die een landschappelijke situatie beschrijven of een karakteristiek noemen van bijvoorbeeld de ligging, zoals *Bokhorst*, *Diermen*, *Ramshorst* en *De Veen* worden minder snel hernoemd, dan boerderijen die genoemd zijn naar een eigenaar. Door wisseling van eigenaar ontstonden hernoemingen als *Gerrit Hammekensgoed* of *Gerrit Aart Aaltsengood*, *Husselmansgoed* of *Wolter Maassensgoed* en *Wolter Dijksgood* of *Bessel Osiekengood*.

Een kamp bouwland is in 1841 bekend als ‘de Hennipkamp ook wel het Beekstuk’. De naamgever zal als ‘nieuwe’ naam *Beekstuk* gekozen hebben, omdat de ligging aan de *Brede Beek* hem meer aansprak dan de naam van een gewas dat er mogelijk al jaren niet meer aangeplant was. Ruim dertig jaar later wordt een kamp ‘hooi- en weiland aan den Nekkevelderwegde Hemmelkamp of het Roemertje genaamd’ verkocht. Naar het hernoemingsmotief kan ik slechts raden. De notaris kan hem tijdens het verlijden van de akte gewezen hebben op het feit dat het desbetreffende perceel al een andere naam had. De keuze voor *Roemertje* zou evengoed op een vergissing van de koper kunnen berusten, omdat schuin tegenover de *Hemmelskamp* twee percelen liggen met de naam *Roemertje*.

Bovenstaande voorbeelden tonen aan, dat bij volledige toponymische hernoeming een grote diversiteit aan hernoemingsmotieven bestaat. De hernoemingsmotieven in de Arkemheen zijn van individuele aard. Vaak kunnen we hernoemingen slechts constateren en moeten we naar de motivatie van de naamgever raden.⁶⁷ Bij de analyse van *totaler Namenwechsel* schreef E. Neuß: ‘Die Motive solcher Wechsel sind nicht ohne weiteres zu erkennen und müssen in jedem Einzelfall aufgesucht werden’.⁶⁸ Achter elke volledige toponymische hernoeming schuilt een ons onbekend ‘verhaal’ van een individuele onbekende naamgever! Bij toponymische hernoeming kiest de naamgever een ‘nieuwe’ naam voor een hem bekend denotatum. De vraag is of er bij hernoeming enige overeenkomst bestaat tussen het naamvormingsmotief van de ‘oude’ naam en de ‘nieuwe’ naam.

In gevallen waarin de ‘oude’ naam en de ‘nieuwe’ naam naast elkaar voorkomen verbonden door een voegwoord, bestaat er meestal geen overeenkomst tussen het naamvormingsmotief van beide namen. De volgende combinaties illustreren dat: *Aaltswerf* of *Beekkampen*, *Laakstuk* of *Maat*, *Wielkamp* of *Abrahamsschoot*, *Hoge* of *Biezenkamp*, *Klein Vanevelt* of *Watergat*,

⁶⁶ Vgl. Bach 1954 II: 563.

⁶⁷ Vgl. Scheuermann 1985: 215.

⁶⁸ Neuß 1986: 337.

Anderhalfmorgen of Prangers Lage Gat, Hoefslag ook wel het Goor en Kleine Pol ook wel Modder en Bras. Dit bewijs leveren ook hernoeringen van de water- en veldnamen in het Geesterambacht, zoals *Trijn Pieter Jans alias Schaepen weyde, Schaepeweytje of Driestaltje, de Molen of Foppenweid, de Akker of de Kleine Pieter, Hoekstuk ook wel Nieuwe Meer en Troffel ook wel het Morgen*.⁶⁹ Wanneer de hernoeming afgeleid wordt uit vergelijking van twee of meer bronnen is er vanzelfsprekend geen relatie tussen de naamvormingsmotieven van de 'oude' en de 'nieuwe' naam. Bij volledige toponymische hernoeming kiest de naamgever een naamvormingsmotief dat niet gerelateerd is aan de 'oude' naam. Hij vormt de 'nieuwe' naam op grond van een op dat moment relevant of aansprekend aspect van het denotatum.

Kortom: de naamgever laat zich noch door de typologie, noch door de grammaticale structuur, noch door de etymologie, noch door het naamvormingsmotief van de 'oude' naam sturen bij het kiezen van een 'nieuwe' naam. Vanuit naamkundig standpunt is er dan ook geen principieel verschil tussen benoemen en hernoemen. De naamgever beweegt zich bij benoeming en bij hernoeming in volkomen vrijheid, uiteraard wel met inachtneming van de geldende taalregels en de heersende naamgevingstraditie. De vraag waarom een denotatum op een bepaalde tijd juist dié naam krijgt of zó hernoemd wordt, is vaak niet te beantwoorden. Tussen het denotatum en zijn uiteindelijke naam bestaat niet een zodanige relatie dat de keuze voor dié naam de enig mogelijke is. Juist het verschijnsel hernoeming bewijst dat.⁷⁰

5.10 Toponymische hernoeming: bronnen en aantallen

In de vijftiende- en zestiende-eeuwse bronnen trof ik slechts enkele toponymische hernoeringen aan. Ook in de dijkrollen van zeventiende en achttiende eeuw kwam ik ze sporadisch tegen. Grotere aantallen verschijnen pas vanaf het midden van de achttiende eeuw ondermeer in de rechterlijke archieven. Ruim tweederde dateert uit de negentiende en twintigste eeuw. Deze toename is niet alleen te danken aan een groter aantal bronnen, maar vooral aan de verschriftelijking in de negentiende eeuw. Met name het negentiende-eeuwse notariaat streefde naar uitgebreide en volledige documentatie. Deze neiging tot schriftelijke volledigheid heeft zeker de verslaglegging van meerdere namen voor één denotatum in dit type bron in de hand gewerkt.

Het feit, dat in de zeventiende- en achttiende-eeuwse dijkrollen dit verschijnsel nauwelijks voorkomt, wetst de conclusie, dat toponymische hernoeming in schriftelijke bronnen een betrekkelijk jong verschijnsel is. Dit blijkt bijvoorbeeld ook in het Geesterambacht. Verreweg de meeste hernoeringen in Koedijk komen voor in bronnen uit 1819/20 en 1970.⁷¹ Een zelfde conclusie trekt ook U. Scheuermann uit het namenmateriaal van de Landkreis Rotenburg (Wümme).⁷²

⁶⁹ Vgl. Geus 1996 : 47, 58, 66, 87, 101.

⁷⁰ Vgl. Bauer 1965: 251; Naumann 1972: 7; Scheuermann 1985: 216.

⁷¹ Vgl. Geus 1996: 5.

⁷² Vgl. Scheuermann 1985: 219.

In de polder Arkemheen trof ik 152 gevallen aan van volledige toponymische hernoeming. Dat is 6% van het totale namenbestand. Dit is een aanzienlijk percentage. Deze constatering kan ik echter helaas alleen baseren in vergelijking met gegevens uit het Duitse taalgebied. H. Naumann verzamelde rond Meien meer dan 30.000 microtoponiemen. Hoewel hij opmerkt, dat er diverse aanleidingen zijn waarom microtoponiemen van naam zouden kunnen veranderen, concludeert hij, dat 'Umbenennungen nicht sehr häufig sind'.⁷³ R. Bleier schrijft op grond van waarnemingen van H. Löffler, dat het percentage naamsveranderingen in Oberschwaben en Oberösterreich minder is dan 5%.⁷⁴

In 92 gevallen zijn de 'oude' en de 'nieuwe' naam verbonden door een voegwoord of een voegwoordelijke combinatie: *of, ook wel, of ook wel*. Dat is eveneens een hoog percentage in vergelijking met gegevens van enkele Duitse onderzoekers. U. Scheuermann noteert: 'Zu selten sind Belege überliefert, die ich hier als 'oder'-Verbindungen bezeichne'.⁷⁵ E. Neu schrijft: 'In Glücksfällen wird das Nebeneinander zweier Namen ausdrücklich erwähnt'.⁷⁶ De overige 60 hernoemingen kon ik afleiden uit vergelijking van twee verschillende bronnen.

In de Arkemheen vond ik 28 hernoemingen van de basis en 85 van de determinant. Het totale aantal hernoemingen bedraagt daarmee 265 dat is 11,3% van het totale namenbestand. De toponymische hernoemingen van de ongeveer 140 bouw-, hooi- en weilanden in de polder zijn weergegeven op kaart. De hernoemingen van de boerderijen zijn alleen vermeld in de betreffende artikelen in het glossarium.

5.11 Het Arkemheense landschap en toponymische hernoeming

5.11.1 De agrarische structuur van de polder Arkemheen vooral na 1600

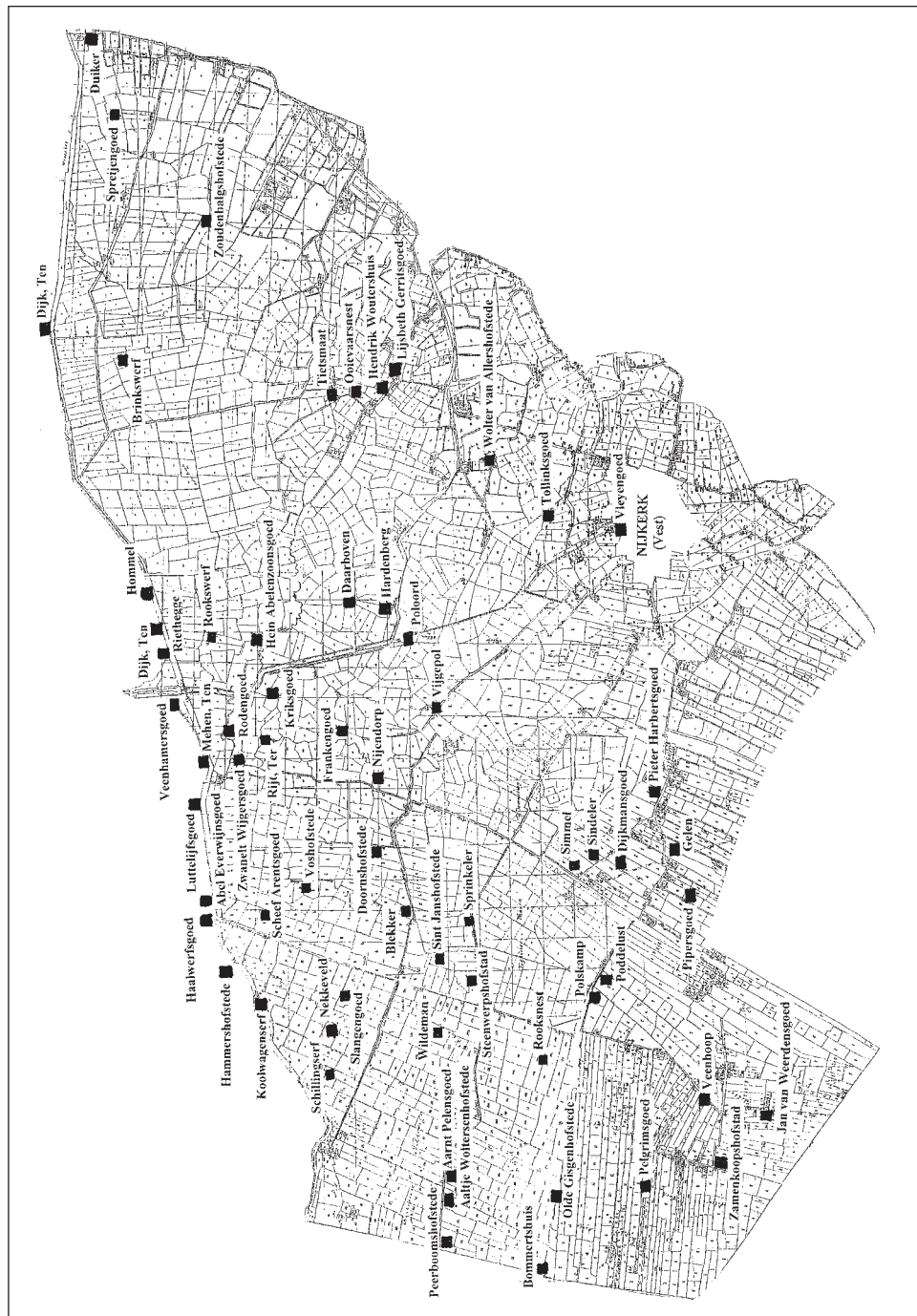
Naamgeving is niet alleen taalkunde. Toponymische hernoeming is dat evenmin. Bij hernoeming zijn niet alleen taalkundige regels en wetten van invloed. Hernoeming van microtoponiemen bestaat weliswaar bij de gratie van de individuele naamgever, maar die maakt deel uit van een leefomgeving. Hernoeming van microtoponiemen is daarmee ook gerelateerd aan de historische en geografische identiteit, het eigen karakter, de bijzondere kenmerken van het gebied. Toponymische hernoeming is door middel van de naamgever afhankelijk van de agrarische en historisch-geografische ontwikkeling van het landschap. Ook dit niet-linguïstische aspect is mede bepalend geweest voor het ontstaan van het Arkemheense taallandschap met zijn vele hernoemingen. Mijn hypothese is, dat toponymische hernoeming in de Arkemheen in de hand gewerkt is door de historisch-geografische structuur en de regionale agrarische functie van dit poldergebied. Typerend daarvoor is de eeuwenlange verpachting van losliggend bouw-, hooi- en weiland.

⁷³ Naumann 1972a: 34.

⁷⁴ Vgl. Bleier 1986: 236; vgl. ook Neuß 1986: 337.

⁷⁵ Vgl. Scheuermann 1985: 215.

⁷⁶ Neuß 1986: 338.

Kaart van voormalige boerderijen in de polder Arkemheen. Om een zo volledige mogelijk kaartbeeld te geven van deze categorie boerderijen zijn ook de ongelokaliseerde boerderijen opgenomen. Zij zijn op een willekeurige plaats in de desbetreffende buurtschap ingetekend.

De aanwezigheid van losliggend land is vanouds kenmerkend voor het landschap van de Arkemheen. Onder losliggend land versta ik hooi-, wei- en bouwland dat niet rondom of in de directe omgeving van een boerderij ligt. Al in de veertiende eeuw werd een deel van de ontgonnen gronden langs de Zuiderzee niet aan bestaande boerderijen toegevoegd, maar als losliggend land vrij verhandeld.⁷⁷

De kloosterboerderijen op de hogere zandgronden bezaten door gebrek aan grasland rondom de boerderij vanaf de Middeleeuwen losliggende hooi- en weilanden in de Arkemheen. Dit zelfde gold voor o.a. kerkelijke instellingen in diverse plaatsen op de Veluwe. Na de secularisatie van het kerkbezit in 1803 ging de binding tussen kloosterboerderij en het Arkemheense hooiland verloren, met als gevolg dat ook deze percelen als losliggend land vrij verhandelbaar werden.

In de derde plaats verdwenen na 1600 in het noordelijke deel van de polder veel boerderijen. Vooral aan het eind van de zestiende eeuw en in het begin van de zeventiende eeuw verkeerde de Arkemheense Zeedijk regelmatig in een zeer slechte staat van onderhoud. Stormvloed sloegen de aarden, deels met palen beschermde, zeedijk voortdurend stuk. Het zilte water bereikte meerdere keren de Nijkerkse Vest. Illustratief is hierbij het verdwijnen van het Abel Everwijnsgoed ca. 1730: 'Bona Everwijn a mari absumptum'⁷⁸. Door regelmatige overstromingen verdwenen er in de periode 1600 - 1800 tientallen boerderijen, vooral in de buurtschappen Ark en Nekkeveld, met als gevolg het opnieuw ontstaan van vele losliggende hooi- en weilanden.

Tabel 5. Voormalige boerderijen in de polder Arkemheen

Microtoponiem	Oudste vermelding	Mogelijke kad. ligging
Aaltje Woltersenhofstede	1608	Nij K 311
Aarnt Pelensgoed	1453	Nij K 300
Abel Everwijnsgoed	1325	Nij Ark
Blekker	1498	Nij A 296
Bommertshuis	1609	Nij K 317
Brinkswerf	1437	Pu I 867, 870
Daarboven	1325	Nij A 115
Doornshofstede	1588	Nij A 214, 215
Duiker	1706	Pu I 53
Dijk, Ten	1400	Nij Ark
Dijk, Ten	1400	Pu I 190
Dijkmansgoed	1418	Nij Holk
Frankengood	1400	Nij Ark
Gelen	1502	Nij Holk
Haalwerfsgoed	1400	Nij Ark
Hammershofstede	1611	Nij Nekkeveld
Hardenberg	1596	Nij A 115
Hein Abelenzoonsgoed	1389	Nij Ark
Hendrik Woutershuis	1609	Pu Diermen
Hommel	1608	Nij Ark

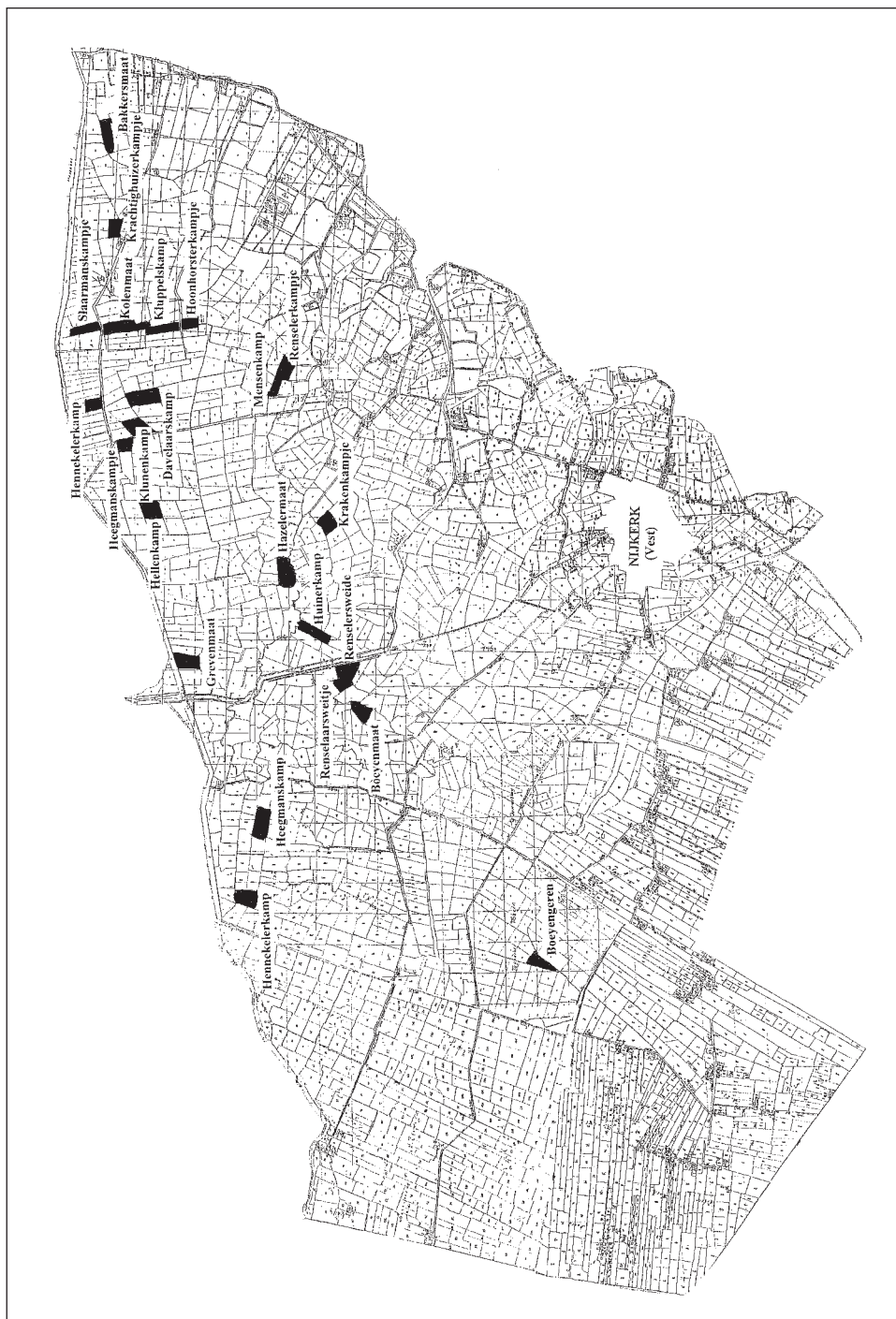
⁷⁷ Vgl. Wartena 1975: 10.

⁷⁸ Vgl. AK 251 nr. 35

Jan van Weerdensgoed	1611	Nij I 358
Koolwagenserf	1498	Nij K 159
Kriksgoed	1400	Nij A 160
Luttelijfsgoed	1560	Nij Ark
Lijsbeth Gerritsgoed	1608	Pu Diermen
Mehen, Ten	1503	Nij Ark
Nekkeveld	1459	K48
Nijendorp	1333	Nij A 180, 181
Olde Gisgenhofstede	1556	Nij Nekkeveld
Ooievaarsnest	1802	Pu I 493
Peerboomshofstede	1679	Nij K
Pelgrimgoed	1400	Nij Achterhoek
Pipersgoed	1371	Nij Holk
Pieter Harbertsgoed	1611	Nij Holk
Poddelust	1938	Nij I 479
Poloord	1430	Nij A 667
Polskamp	1742	Nij I 306
Riethegge	1563	Nij Ark
Rodengoed	1560	Nij A 15
Rooksnest	1608	Nij K 252
Rookswerf	1550	Nij A 75
Rijt, Ter	1400	Nij A 167
Scheef Arentsgoed	1453	Nij A 270
Schillingserf	1498	Nij K 64
Simmel	1502	Nij Holk
Sindeler	1502	Nij Holk
Sint Janshofstede	1498	Nij A 345
Slangengoed	1456	Nij K 43
Spreijengoed	1608	Pu I 6
Sprinkeler	1502	Nij Ark
Steenwerpshofstad	1453	Nij A 350
Tietsmaat	1340	Pu I 766
Tollinksgoed	1325	Nij C 111
Veenhamersgoed	1389	Nij A 29
Veenhoop	1333	Nij Achterhoek
Vleyengoed	1453	Nij B 62b
Voshofstede	1494	Nij A 277
Vijgepol	1650	Nij A 659
Wildeman	1623	Nij K 220
Wolter van Allershofstede	1668	Nij Wullenhove
Zamenkoopshofstad	1453	Nij Achterhoek
Zoudenbalgshofstede	1617	Pu I 126
Zwanelt Wijgersgoed	1400	Nij A7

Na 1750 besloot de dijkstoel tot de aanleg van een stenen zeedijk, waardoor het leggen van inlagen en het verlies van cultuurland een halt werd toegeroepen. Dit betekende echter niet, dat de bewoning terugkeerde. De Arkemheen was en bleef een uitgestrekt weidegebied met slechts enkele boerderijen aan de polderrand. Inmiddels waren in het eerste kwart van de negentiende eeuw alle 48 huizen op de Arkemheense zeedijk afgebroken, waardoor ook het losliggend land langs de zeedijk toenam.⁷⁹

⁷⁹ Vgl. Van Dooren 1986: 83, 84.

Kaart van gelokaliseerde microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan boerderijnamen op de hoger gelegen zandgronden van Nijkerk en Putten.

Het grote areaal aan losliggend land had tot gevolg dat de Arkemheen al vroeg een bijzondere regionale functie kreeg. De goede weidegronden waren als leverancier van hooi voor wintervoer en als weiland voor jong vee zeer aantrekkelijk voor vele boerderijen op de hogere zandgronden. Het bewijs leveren de talrijke microtoponiemen van vóór 1750 die ontleend zijn aan boerderijnamen op de hoger gelegen zandgrond van Nijkerk en Putten. Dat ook eigenaars uit andere plaatsen op de Veluwe eigendom hadden in de Arkemheen blijkt uit microtoponiemen als *Boeschotermaat* en *Garderkamp* (Boeschoten en Garderen, gemeente Barneveld), *Eschotensland* (Eschoten, gemeente Ede) en *Elspeterland* en *Elspetermorgen* (Elspeet, gemeente Nunspeet), *Hoophuizen* en *Houtdorperland* (Hoophuizen en Houtdorp, gemeente Ermelo) en *Uddelerkampje* (Uddel, gemeente Apeldoorn).

Tabel 6. Microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan plaatsnamen op de Veluwe

Microtoponiem	kadastraal in Arkemheen	Plaatsnaam
Boeschotermaat	Pu I 864	Boeschoten, gem. Barneveld
Elspeterland	Pu I 976	Elspeet, gem. Nunspeet
Elspetermorgen	Pu I 848	Elspeet, gem. Nunspeet
Eschotensland	Nij A 240	Eschoten, gem. Ede
Garderkamp	Pu I 171	Garderen, gem. Barneveld
Hoophuizen	Pu Arkemh.	Hoophuizen, gem. Ermelo
Houtdorperland	Pu I 868	Houtdorp, gem. Ermelo
Telgter Posthouwerkamp	Pu Arkemheen	Telgt, gem. Ermelo
Uddelerkampje	Pu I 852	Uddel, gem. Apeldoorn

Deze regionale functie kwam op bijzondere wijze tot uiting rond de aanleg van de eerste steendijk in het midden van de achttiende eeuw. Gegoede ingezetenen en kerkelijke instanties uit geheel Gelderland belegden hun kapitaal in de vruchtbare landerijen van de Arkemheen. Deze 'renteheffers' behoorden tot de Gelderse landadel en het Gelderse patriciaat en waren woonachtig in Harderwijk, Arnhem en Zutphen, terwijl ook de diaconieën van Ermelo, Otterlo, Terwolde, Oldebroek en Barneveld participeerden.⁸⁰

Tabel 7. Gelokaliseerde microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan boerderijnamen op de hoger gelegen zandgronden van Nijkerk en Putten

Microtoponiem	Kadastraal in Arkemheen	Boerderij	Kadastraal in buurtschap
Bakkersmaat	Pu I 7	De Bakker	Pu Huinen F 715
Boeyengeren	Nij A 376	Boeyen	Pu Hel H 133
Boeyenmaat	Nij A 137	Boeyen	Pu Hel H 133
Davelaarskamp	Pu I 863	Davelaarsgoed	Pu Bijsteren L 103
Grevenmaat	Nij A 54	Grevengoed	Nij Slichtenhorst

⁸⁰ Vgl. AZA Inv. nrs. 520-523.

Hazelermaat	Pu I 924	De Hazel	Pu Hel H 298
Heegmanskamp	Nij A 241	Hegemansgoed	Pu Dorp C 1058
Heegmanskampje	Pu I 981	Hegemansgoed	Pu Dorp C 1058
Hellenkamp	Pu I 954	Hel	Pu Hel H 680
Hennekelerkamp	Nij A 256	Hennekeler	NijWullenhoveC246
Hennekelerkamp	Pu I 835	Hennekeler	WullenhoveC246
Hoonhorsterkampje	Pu I 876.	Hoonhorst	Pu Hel H 32
Hoonhorstermaat	Pu Arkemheen	Hoonhorst	Pu Hel H 32
Huinerkamp	Nij A 101	Huinen	Pu Huinen F 317
Husselermaat	Pu Arkemheen	Hussel	Pu Norden B 184
Klunenkamp	Pu I 859	Klunengoed	Pu Huinen F 186
Kluppelskamp	Pu I 179	Kluppelsgoed	Pu Bijsteren L 103
Kolenmaat	Pu I 185	Kolengoed	Pu Dorp C 1014
Krachtighuizerkampje	Pu I 215	Krachtighuizen	Pu Spriel D 404
Krakenkampje	Pu I 722	Krakengoed	Pu Bijsteren L 114
Mensenkamp	Pu I 434	Mensgoed	Pu Spriel
Renselerkampje	Pu I 432	Renselaar	Pu Hel H 201
Renselaarsweide	Nij A 130	Renselaar	Pu Hel H 201
Renselaarsweitje	Nij A 132	Renselaar	Pu Hel H 201
Slaarmanskampje	Pu I 192	Slaarmansgoed	Pu Dorp
Volenbeekskamp	Pu/Nij	Volenbeek	Pu Norden B 124

5.11.2 Eigendom en verpachting

De voortdurende toename van losliggend land had tot gevolg dat steeds meer percelen in de Arkemheen verpacht moesten worden. De dijkrollen van eind vijftiende tot begin achttiende eeuw geven een goed beeld van verpachte landerijen van regionale rechtspersonen. In de dijkrol van 1494 waren 22 rechtspersonen uit Arnhem, Harderwijk, Nijkerk en Putten eigenaar van Arkemheense poldergrond. Relatief veel grond was in handen van het Sint Agnietenklooster – ook wel aangeduid als de Nonnen – in Harderwijk. Dit klooster exploiteerde ruim 60 morgen. Het Sint Catharinaklooster in Nijkerk bezat 15 ha. In totaal was ruim 150 ha in bezit van regionale rechtspersonen, dat is 4,3% van de polder.⁸¹

Eind zestiende en begin zeventiende eeuw breidde het bezit van deze instellingen zich flink uit. Dit was vooral te danken aan de gunstige ontwikkelingen binnen de agrarische sector in de periode 1550 - 1650. Door de bevolkingsgroei nam het vleesverbruik toe, waardoor de Arkemheense vetweiderij een tijd van bloei beleefde. De diverse instellingen profiteerden mee van een oplopende economische conjunctuur.⁸² In de dijkrol van 1611 is het aandeel van het grondbezit van deze rechtspersonen gestegen naar 9% dat is 316 ha. Het Harderwijkse Agnietenklooster bezit nog veel grond, echter nu niet meer in oppervlakte gevolgd door een keur van vicarieën. De Nederlands Hervormde kerk in Nijkerk bezit na

⁸¹ Bij deze en volgende berekeningen ga ik uit van een gemiddelde oppervlakte van de Arkemheen van 3500 ha.

⁸² Vgl. Slicher van Bath 1960: 224-226. De ossenhandel verschaftte eind zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw de burgers een goed en bij tijd en wijle zelfs hoog inkomen. Vgl. Gijsbers 1999: 353.

Gerrit Voet Eigenaar
van 't Brant land groot
6. mergen pagter Beffel
Rengers voor 10. phps. gt.
de mergen 157-10.

Paulus Swilteij eigenaar
van 't plagmaetje groot
3. mergen pagter Gerrit
Zeliffen voor 20. phps. gt.
de mergen 86-5.

Stintje van Oldenbar-
neveld cinn fris hebben
7. mergen 't hammaetje
gnt. pagter Gysbert Sra-
per voor 20. phps. gulden
de mergen 50-6-3.

De Incarne Apostolorum
hebben 2. mergen gnt.
Vilkehen pachter Henrich
Jacobs voor 10. Ruyfer gt.

Kopieën van akten met verpachte en met name
genoemde hooi- en weilanden in de polder
Arkemheen omstreek 1650. (Bron: Gemeente
Archief Nijkerk. Kohier van de verponding 1650.
Inv.nr. 750 fol. 198, 205 en 228).

de Reformatie 40 ha. In de dijkrol van 1716 is het aantal rechtspersonen nagenoeg gelijk gebleven, maar is een verschuiving te zien van kerkelijke eigenaren naar plaatselijke instellingen van liefdadigheid, zoals wees- en gasthuizen.

Naast rechtspersonen bezaten volgens de dijkrol van 1494 ook particulieren uitgestrekte landerijen. De belangrijkste grootgrondbezitter was Engbert van Aller. Hij was eigenaar van de boerderijen *Berenskamp* en *Ramshorst* en verpachtte 150 morgen. Op de grens van Nijkerk en Putten lag rond de boerderij *Hardenberg* het uitgebreide bezit van Reyner van Boven, terwijl Casijn van Nekkeveld een groot deel van de hooi- en weilanden in Nekkeveld bezat. In de zeventiende eeuw werden gronden verpacht door bekende families als Bentink, Van Oldenbarneveld, Steenler en Van Speulde.

De landerijen van rechtspersonen en grootgrondbezitters werden gewoonlijk om de vier jaar in het openbaar verpacht.⁸³ Een eerste kaart van de verpachte hooi- en weilanden in de

⁸³ Ik ontleen deze gegevens aan een viertal pachtcontracten. De verpachting van de Harderwijkse kloostergoederen in 1740 (Vgl. Gelders Archief. Staten Archief Veluwe. Inv. nr. 360); de Domeinverpachting van de Arkemheense Koningskampen door de Rentmeester van Veluwe in 1797 (Vgl. Gelders Archief. Bataaf-Frans-Archief. Inv. nr. 373); de verpachting van de landerijen van het Nijkerkse Weeshuis in 1866 (Vgl. Gelders Archief. Notarieel Archief A.D.S. Colenbrander. Minuutnummer 8246) en de verpachting van de hooi- en weilanden van de Hervormde Kerk van Nijkerk in 1876 (Vgl. Gelders Archief. Notarieel Archief R.A.J. Colenbrander. Minuutnummer 1490).

Arkemheen kon ik samenstellen aan de hand van het verpondingskohier uit 1650. Op deze kaart heb ik de verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden aangegeven. Het kaartbeeld is helaas niet volledig. In de buurtschappen Ark en Wullenhoven bijvoorbeeld vermelden de opstellers van het verpondingskohier nog 61 niet met name genoemde verpachte percelen met een gezamenlijke oppervlakte van 152 ha. Een zelfde verhouding tussen met name genoemde en ongenoemde percelen vertonen de buurtschap Nekkeveld en de Putterpolder. Deze percelen kon ik uiteraard niet op de kaart intekenen.

Een overeenkomstig kaartbeeld kon ik samenstellen uit lijsten van met name genoemde en in het openbaar verpachte percelen uit het *Over-Veluwsch Weekblad* 1854 - 1867. Beide kaarten maken duidelijk dat honderden bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen tenminste gedurende twee eeuwen om de vier jaar zijn verpacht. Maar ook vóór 1650 en na 1867 is losliggend land voortdurend verpacht. Een bewijs hiervoor leveren de verpachting van gronden van rechtspersonen in de dijkrollen uit de vijftiende en zestiende eeuw en de lijsten van verpachte landerijen in de Nijkerksche en Puttensche Couranten uit de negentiende en twintigste eeuw.⁸⁴

5.11.3 Toponymische hernoeming en verpachting

De hooi- en weilanden die in mijn diachrone namenbestand toponymisch hernoemd zijn, heb ik ingetekend op de verpachtingskaart ca. 1860. Daaruit blijkt, dat toponymische hernoeming zich voornamelijk concentreert in het noordelijk deel van de Arkemheen. Het is het vruchtbare kleigebied van de Puttermheen en de Nijkerkse buurtschappen Ark en Nekkeveld. Dit is tevens het gebied waar na 1600 tientallen boerderijen verdwenen en waar losliggend land gedurende enkele eeuwen verpacht is. Blijkbaar bestaat er een nauwe relatie tussen lang verpachte landerijen en toponymische hernoeming. Het feit namelijk, dat 33% van het aantal 'nieuwe' namen verpachte hooi- en weilanden betreft, kan geen toeval zijn.

Als er een relevante relatie bestaat tussen verpacht losliggend land en toponymische hernoeming, moet ook het tegendeel waar zijn, namelijk dat vastliggend land, dat is land rondom de boerderij, niet of nauwelijks hernoemd wordt. Deze stelling wordt bevestigd door het aantal 'nieuwe' namen in het zuidelijk en oostelijk deel van de Arkemheen. Hernoeming van landerijen komt nauwelijks voor bij bouw-, hooi- en weilanden behorend bij boerderijen in de Puttense buurtschap Diermen en het Nijkerkse Wullenhove, terwijl het diachrone namenmateriaal van landerijen in de Nijkerkse buurtschap Holk zelfs geen enkele 'nieuwe' naam opleverde. Dit is des te opmerkelijker, omdat hier in het midden van de zeventiende eeuw al bijna dertig boerderijen lagen met gemiddeld ruim 15 ha bouw- en weiland rondom het erf. Een bewijs van het feit, dat vastliggend land niet of nauwelijks hernoemd wordt, leverde een analyse van geattesteerde microtoponiemen van de Puttense buurtschappen Hel en Gerven.⁸⁵ Onder de 610 microtoponiemen van dit gebied

⁸⁴ Vgl. respectievelijk o.a. 17 februari 1896 en 19 februari 1924.

⁸⁵ Vgl. Hagoort 1984 passim.

BLV OGSEL,

behoorende bij het **OVER-VELUWSCH WEEKBLAD N°. 3,**
van **Zaterdag 16 Januarij 1864.**

ADVERTENTIE.

Openbare Verpachting.

Ten overstaan van den Notaris
COLENBRANDER te Nij-
kerk, zullen, in het Logement
, in het openbaar voor vier
nde jaren aan de eerstmij-
pacht:

Op Woensdag, den 27 Januarij 1864 des
voormiddags om elf uur.

N ^o	HOOF- en WEILANDEN onder NIJKERK.	Sec- tie.	N ^o .	Grootte	Laatste pachter.
1	de Angelnar.	A	311	96 60	D. Staal Gz.
2	Beerdsmaanje.	A	519	59 20	J. v. d. Nautena.
3	tusschen de Wildsteeg en den Watergoerschenweg	A	147	2 01 20	G. v. d. Veen Gz.
4	de Sint Antoniekanp.	A	528	232 60	H. v. d. Hengel.
5	Poloord.	A	125	175 20	G. v. Manen.
6	het Wigenkanpje.	K	227	1 49	B. v. Kouswijk.
7	op Nekkeveid.	K	115	2 82 20	G. Bast.
8	sachter 't Rooknest.	K	241	191 90	W. Lutlink.
9	op Nekkeveid.	K	81	61 10	W. Hop.
10	de Bommert.	K	326	173 90	H. Kroon Jz.
11	de Angeler.	A	313	20 30	A. v. d. Hul.
12	Paap Lammert.	A	355	176 30	G. Veldman.
13	Zwaanjes duist.	J	14 en 15	2 02 70	J. v. d. Hazel.
14	in de Doornsteeg.	A	532	1 21	H. v. d. Hengel.
15	't Rooknest.	K	248	252 90	A. Hop.
16	het Bouwteije.	C	2	1 81 30	R. v. d. Ridder.
17	het Kruiskampje.	A	186 bis	17 80	W. Vos.
18	op Holk.	H	688 en 690	2 74 50	L. v. Dijk.
19	te weerszijde van de Dammersbeek.	A	456	1 91 60	G. Veldman.
20	de Hoogekamp.	H	687	157	D. Staal Gz.
21	de Popekamt.	C	101	1 90 90	W. v. Winkop.
22	Valkemaat.	A	164	254 50	G. v. Duijn.

**BOUWLANDEN onder
NIEKKE.**

23	de Kerkenbroeken.	F	332, 353	181	J. Zeeboer.
24	id.	F	354, 356	180	W. Vos.

En op Donderdag den 28 Januarij 1864 des voor-
middags om elf uur.

TABAKS-LANDE
onder NUKKER.

1	aan den Slegtenhersterweg met Schuur en Woning enz.	F	301.302 303.222	95	40	G. v. d. Bunt M
2	aan de Jan Tijensteeg met Schuur en Woning enz.	H	4.6962 961 en	105	07	C. v. d. Pol Gz.
3	het Hazeyeld met Schuur.	C	1066 220	95	2	S. v. Drie.

BOUWLANDEN
onder NIJKERK.

4	aan den Slegtenhorst.	F	221	150	80	G.v.d. BuntMz
5	op Kwadbeek.	B	1675	33	78	A. v. d. Hul.
6	id.	B	3126 1674	32	40	dezelfde.
7	op Krommenhorst.	C	728	140	30	A. Zoot.
8	id.	C	727	94	90	L. v. d. Berg.
9	id.	C	726	40	40	Joh. Midden.
10	id.	C	856	56	70	A. v. d. Hul.
11	id.	C	723	105	80	J. Steenбек.
12	het Hoogestuk.	C	79	31	80	H. Bijyank.
13	den Oerigen.	C	147	69	60	J. Meulenkomp.
14	het Smallekampje.	C	198	70	20	G.v.d GarstK.Jr.
15	den Achtersten.	C	228	59	50	H.v.k overdoen
16	de Paardekamp.	C	787	138	80	J. Kraai.

HOOF- en WEILANDEN
onder NIEKERK.

17	de Grachtkamp.	C	1	277	90	E. v. Dijkhuizen
18	op Watergoor.	B	78	426	20	J. v. d. Ridder.
19	de Tinnegietje.	A	219	136	50	G. Veldman.
20	het Polletje.	A	220	109	70	dozelfde.
21	Poloord	A	663	155	40	A. v. d. Hul.
22	de Krommekamp.	A	134	209	60	H. v. d. Berg.
23	Muiskamp.	A	232	227	90	H. Bakker.
24	Wouter Jacobsland.	A	354	205	40	G. Veldman.
25	de Langekamp.	A	272	235	70	Middendorp
26	de Kuiper.	A	225	189	60	Hoonhorst
27	het Haanfe.	A	226	164	30	P. v. Essen.
28	het Schansje.	K	199	17	1	J. v. d. Born.
29	de Haverkamp.	A	720	170	73	HetBestuursd.
30	de Egmond en de Bijl.	A	251, 252			Arken.polder
			en 253	479	90	W. van Dijk.
31	het Binnenkampje.	K	114	150	50	H. Hop.
32	het Sacramentsland.	K	224 en 225	40	20	J. Huurdeman.
33	Steenwerfshofstede.	A	350	190	70	A. Hop.
34	bij den Achterhoek.		257, 258			
			en 262	305	10	A. Buitenhuis.
35	de Buisjeskampen.	K	230 en 231	11	1	G. Ellhorst.
36	Slag en Strijp.	J	13, 299 en 300	374	10	A. Forsius.

onder PUTTEN.

37/bij de Herbergersteeg. | 152/90/H. Schipper.
Nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar ten kantore van
genoemden Notaris.

Marktprijzen van Zaterdag 16 Januarij.

Het Nederl. mud Rogge	f 6,25 à f 6,60.
» » » Boekweit	5,40 à 5,70.
» » » Aardappelen	-
» Tonnetje Boter houd. 10 Ned. ponden.	9,75 à 10,10.
» Stukje » » 1 »	1,00 à 1,00.

Op de markt was aangebragt Ned. 68 mudd. Rogge

Ter Boek- en Courantdrukkerij van J. WEDDING te Harderwijk.

Kopie van het bijvoegsel van het Over-Veluwsch Weekblad met de aankondiging van openbare verpachting van bouw-, hooi- en weilanden in Nijkerk en Putten. Alle genoemde hooi- en weilanden liggen in de polder Arkemheen (Bron: Gemeente Archief Harderwijk. Over-Veluwsch Weekblad no. 3 van zaterdag 16 januari 1864).

trof ik slechts drie toponymische hernoeringen van bouwland aan, wat neerkomt op 0,5%. Ook elders in Nederland blijkt vastliggend land op de hogere zandgronden slechts sporadisch hernoemd te worden. Dit blijkt o.a. uit de studie van de veldnamen in de Brabantse gemeente Gilze en Rijen van C. J. M. Buiks. De bodem van deze gemeente bestaat grotendeels uit schrale zandgrond met oude bouwlanden langs de beken. In de beemden liggen schrale hooilanden die in particulier bezit zijn. C. J. M. Buiks verzamelde ongeveer 3000 microtoponiemen tussen de vijftiende en de negentiende eeuw en uit de volksmond. In dit namenbestand vond ik ca. 80 hernoeringen d.i. 2,6%.⁸⁶ Dit komt overeen met het geringe aantal hernoeringen dat ook onderzoekers als H. Naumann, R. Bleier, E. Neuß en U. Scheuermann in hun onderzoeksgebied aantreffen.⁸⁷ Zij baseerden hun conclusies namelijk op een onderzoek van een regulier agrarisch landschap met bouw- en weilanden rondom verspreid liggende boerderijen. Toponymische hernoeming is daar met recht een uitzondering.

Samenvattend is er sprake geweest van een volgende ontwikkeling. De verpachting van losliggend land was vanaf 1600 verantwoordelijk voor noord-zuid-tegenstellingen in de polder. In het noorden een open landschap, een uitgestrekte grasvlakte zonder boerderijen en boomgroepen. In het zuiden en oosten een slagen- of hoevenlandschap met historische boerderijen omgeven door oude bouwlanden met hakhoutwallen. In het noordelijk deel werden de losliggende percelen hooi- en weiland om de vier jaar in het openbaar aan de meest biedende verpacht, terwijl het bouwland rondom de boerderij bewerkt werd vanuit het eigen erf. Het oude bouwland verzorgde het eigen en plaatselijk belang; het grasland in het noorden diende een regionaal belang. Vanaf het midden van de zestiende eeuw werd namelijk grasland in de polder een economische factor van betekenis. Door de snel groeiende Hollandse steden en het hoge welvaartspeil nam de vraag naar consumptievlees sterk toe. De vetweideij ontstond. De tientallen losliggende weilanden in de Arkemheen pasten door hun pachtstructuur uitstekend binnen deze economische ontwikkeling. Tienduizenden ossen, veelal als jong vee geïmporteerd uit Noord-Duitsland en Denemarken, werden op de Hollandse en Arkemheense grasvlakten vetgemest.⁸⁸ Microtoponiemen als de *Ossenkampen* en *Rundsvleesweiden* herinneren aan deze periode.

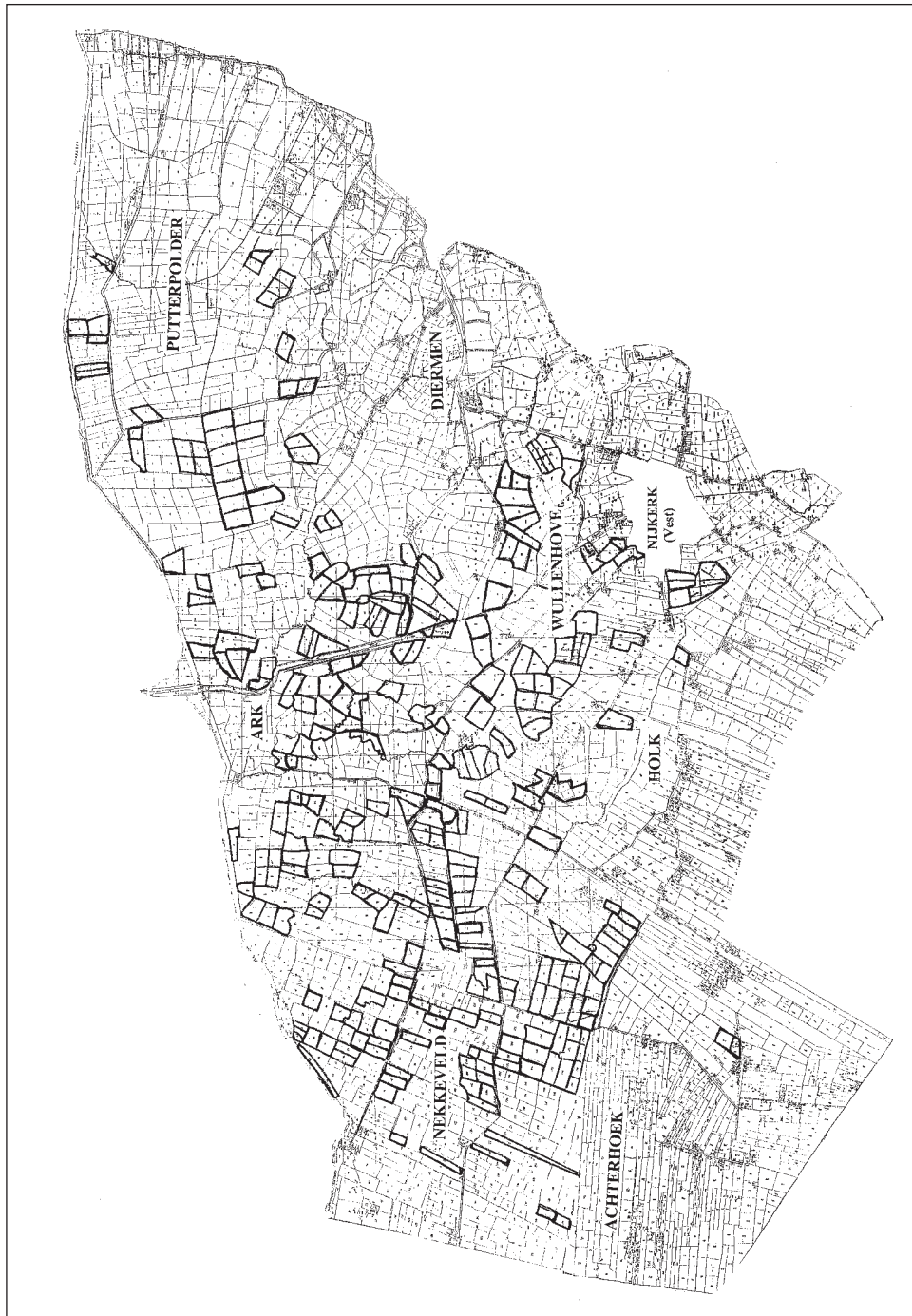
Deze agrarische situatie van de Arkemheen bleef voor de microtoponymie niet zonder gevolgen. Ook naamkundig ontstond er een tegenstelling noord-zuid. Blevden de microtoponiemen in het zuiden vooral plaatselijk in gebruik, de microtoponiemen in het noorden daarentegen kregen door wisseling van eigenaar en pachter een veel ruimere verspreiding. Nu is het een bekend feit, dat zowel het vergroten van het verspreidingsgebied van een microtoponiem als het vastleggen daarvan in schriftelijke bronnen, zoals bijvoorbeeld in verkoop- en pachtcontracten, de bestendigheid van microtoponiemen bevordert.⁸⁹ Toch heeft het in de Arkemheen anders gewerkt. De verschillende gebruikssferen – sociale klassen – waarin de microtoponiemen van de noordelijk gelegen hooi- en weilanden terecht kwamen als gevolg van voortdurende pachtwisselingen en het veelvuldig mondeling

⁸⁶ Vgl. Buiks 2002 passim.

⁸⁷ Vgl. Naumann 1972a: 34, Bleier 1986: 236, Scheuermann 1985: 215 en Neuß 1986: 338.

⁸⁸ Vgl. Bieleman 1992: 62-64; Gijssbers 1999 passim.

⁸⁹ Vgl. Blok 1988: 19-20.

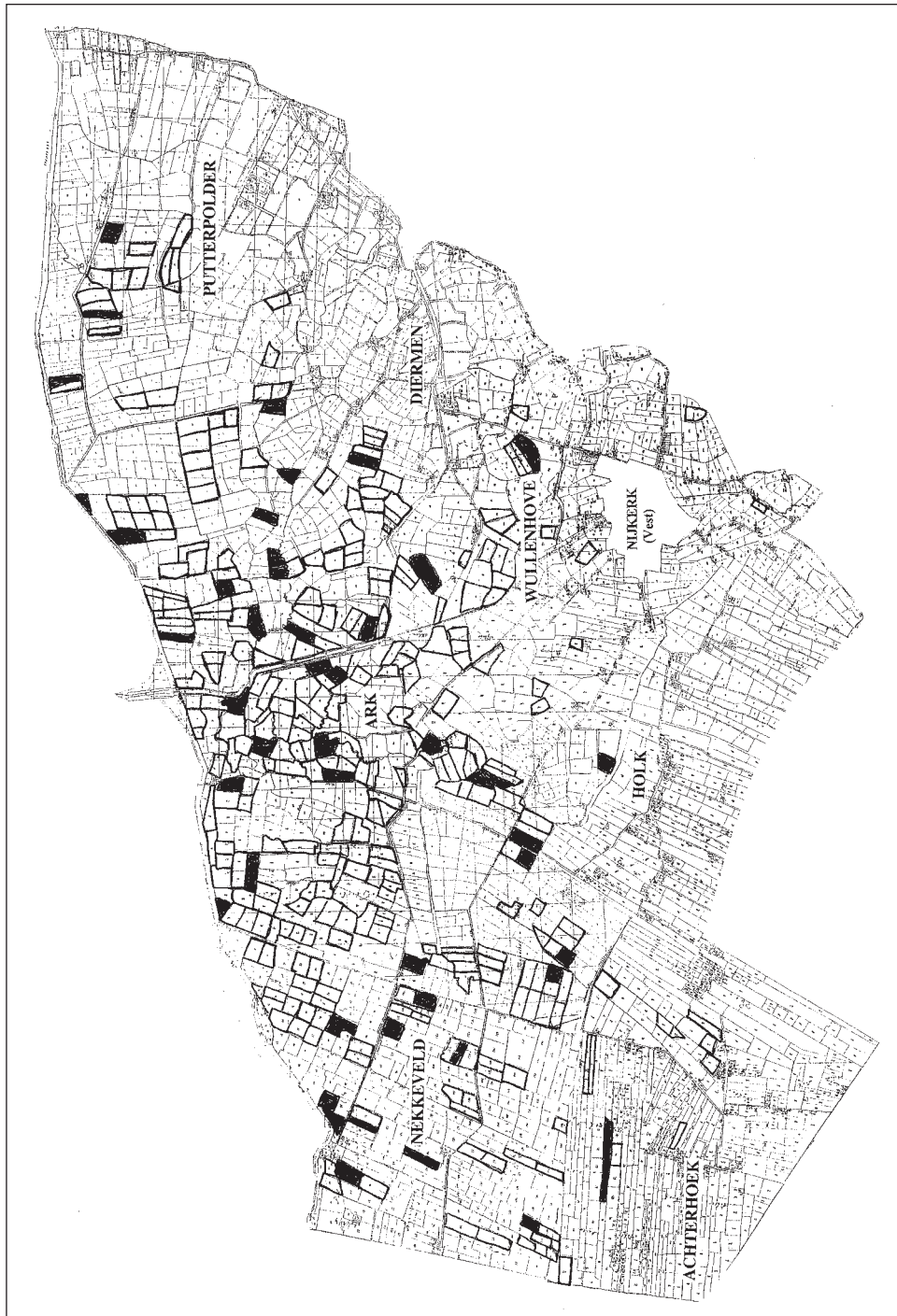

Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arnhem omstreeks 1650. (Bron: Gemeente Archief Nijkerk. Verpondingskohier Nijkerk, Inv.nr. 750 fol. 101-125; 147-242; Gelders Archief. Archief van de Staten van het Kwartier van Veluwe. Inv.nr. 817 fol. 130-189 en 260-286).

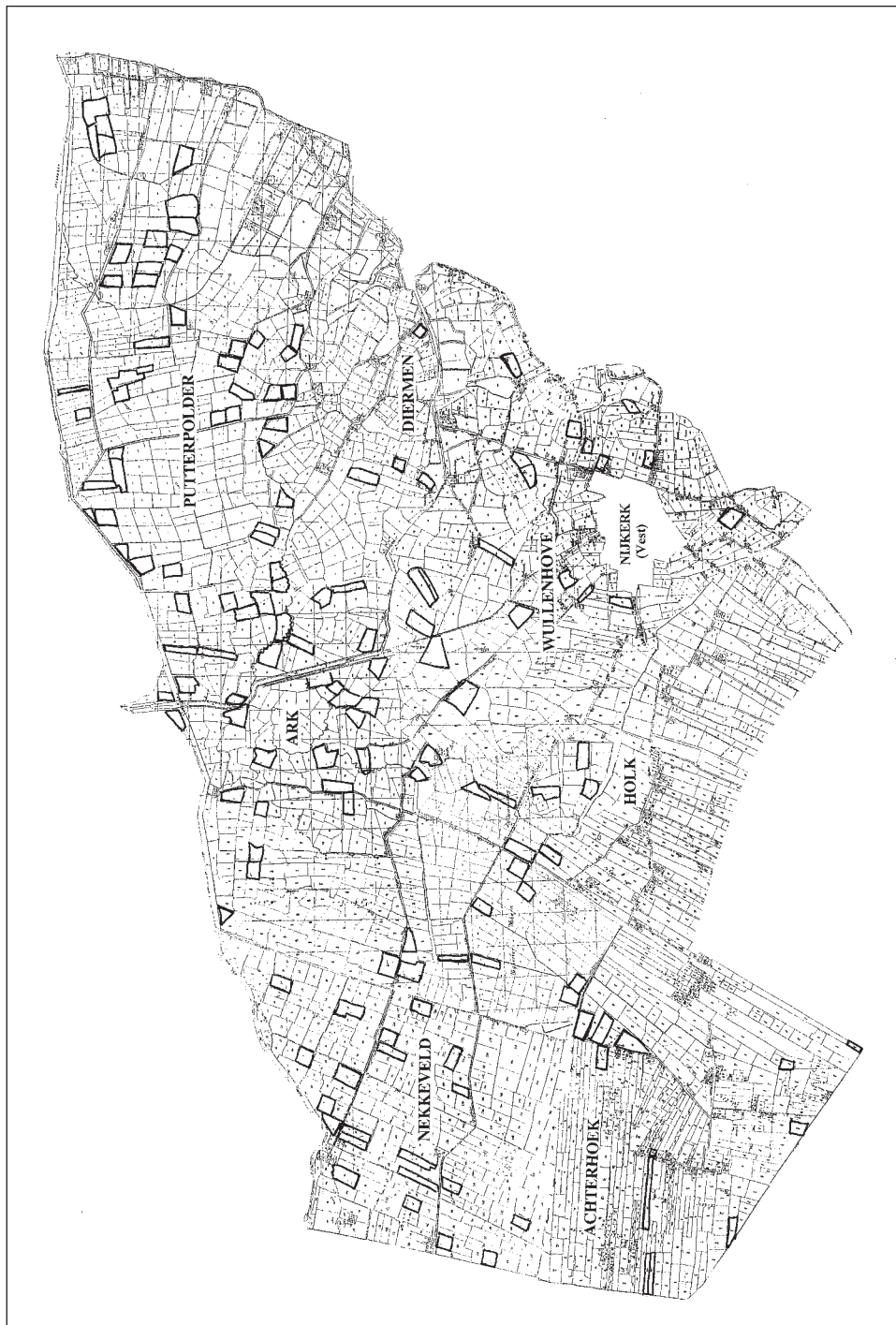
DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

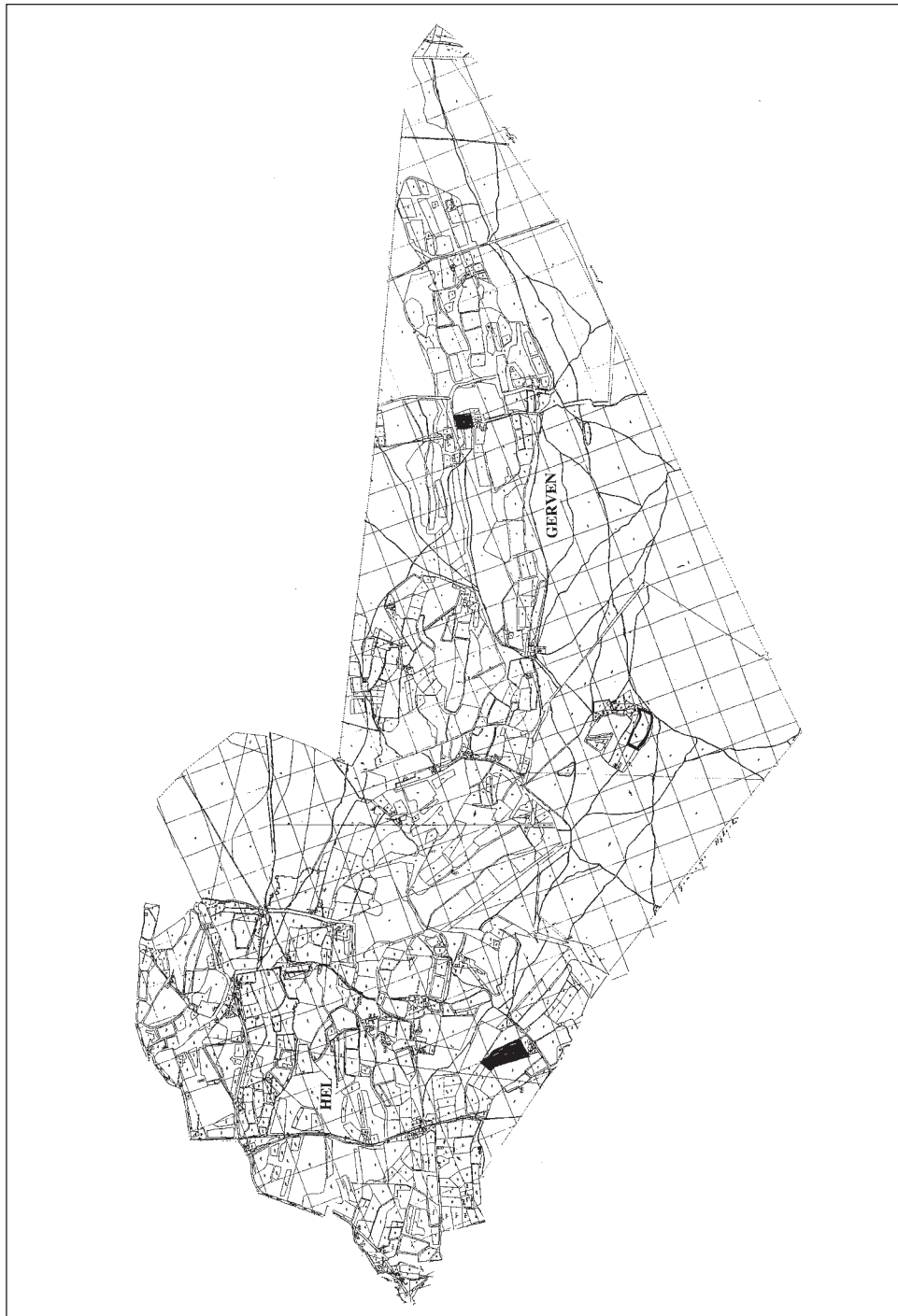
Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen omstreeks 1860. (Bron: Over-Veluwsch Weekblad 1854-1867).

Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen omstreeks 1860 met daarop aangegeven de toponymisch volledig hernoemde percelen.

Kaart met een overzicht van de toponymisch volledig hernoemde bouw-, hooi- en weilanen in de polder Arkemheen.

*Kaart van de Puttense buurtschappen Hel en Gerven met daarop aangegeven de volledige toponymisch hernoemde percelen.
(Bron: Hagoort 1984).*

gebruik door diverse direct belanghebbenden als boeren, pachters en veeoppassers in combinatie met talrijke schriftelijke vermeldingen in akten en contracten door leden van de adel, het patriciaat, de middenstand en – vooral niet te vergeten – notarissen en notaris-klerken, hebben mogelijk de instabiliteit van bestaande microtoponiemen in de hand gewerkt met als gevolg een groot aantal toponymische hernoemingen in dit agrarische gebied. Dat vooral pachters er in vroeger tijden een handje van hadden om hun in pacht verkregen perceel een andere naam te geven, mag blijken uit één van de pachtcontracten in het Noord-Hollandse Geesterambacht. Eén van de pachtvoorwaarden luidde namelijk, dat ‘de pachter het land geen andere naam mocht geven dan die, waarmee het bij de verpachting genoemd was’.⁹⁰ Voor Veluwse pachters gold deze regel niet, zodat zij naamkundig vrijelijk hun gang konden gaan.

Uiteraard kan niet elke toponymische hernoeming in de Arkemheen toegeschreven worden aan de intensieve pachtcultuur. Ook andere factoren kunnen hier een rol gespeeld hebben. A. Bach noemt bij de bespreking van het verschijnsel *Namenwechsel* elf redenen waarom de namen van Duitse nederzettingen werden vervangen. Steden en dorpen kregen andere namen als er wijzigingen optraden in politieke, religieuze of zakelijke verhoudingen, maar ook werden gangbare namen vervangen door mode- of spotnamen.⁹¹ Wanneer een microtoponiem functioneert in een kleine gemeenschap en de naam niet algemeen bekend is, wordt hij gemakkelijk door een concurrerende naam vervangen. Ook kunnen er twee verschillende namen in omloop zijn als gevolg van het verschil tussen naamgeving door het ambtelijke apparaat en de plaatselijke bevolking.⁹² Tevens kunnen ook maatschappelijke veranderingen hernoeming bevorderen, zoals het wegvallen van naamgevingstradities, het ontstaan van een open sociale dorpsstructuur en de individualisering van de samenleving als geheel. De ‘moderne’ mens laat zich overigens in het algemeen minder leiden door het kompas van de ander.

Tenslotte is toponymische hernoeming een naamkundig fenomeen van alle tijden en – letterlijk – van alle plaatsen. Daarom is op grond van mijn bevindingen in de Arkemheen geen enkele historisch-microtoponymisch onderzoek compleet, wanneer aan het verschijnsel toponymische hernoeming tenminste niet enige aandacht is besteed.⁹³

5.12 Toponymische hernoeming in het glossarium

In het glossarium wordt een eventuele toponymische hernoeming op de derde regel van het artikel als volgt aangegeven:

VHd in = Volledig hernoemd in: gevolgd door de ‘nieuwe’ naam van het denotatum. Achter deze ‘nieuwe’ naam staat het jaartal waarin deze naam voor het eerst geattesteerd is.

⁹⁰ Van Beek 2002: 15.

⁹¹ Vgl. Bach 1954 II, 2: 567-569.

⁹² Vgl. Scheuermann 1985: 216, 220.

⁹³ Vgl. Scheuermann 1985: 223.

PHd in = Partieel hernoemd in: gevolgd door de 'nieuwe' naam van het denotatum. Achter deze 'nieuwe' naam staat het jaartal waarin deze naam voor het eerst geattesteerd is.

De attestaties met de 'nieuwe' naam zijn opgenomen in het artikel van de 'oude' naam. De 'nieuwe' naam is wel als artikel vermeld, maar met verwijzing naar de 'oude' naam. Op deze wijze komt de historisch-naamkundige continuïteit van het denotatum het beste tot haar recht.

Voorbeeld uit het glossarium:

DIJKGRAVENGOED

Pu I 85: 00.32.40 ha huis en erf

VHD in Oude Dijkgravengoed (1608), VHD in Hoeve (1665) en VHD in Vensterhuis (1833).

Op *Dijkgreves goet* (1582, SM 434), *Des Olden Dijkgrevengoet* bij die Nijebeek gebruicker Wolter Beertsen 9 mergen saylant en 2 mergen hoylant (1608, AK 185a fol.21), *Des Olden Dijkgravengoet* (1611, AZA 178 fol.15v), *Dyckgraeven goedt* (ca.1625, AK 37h), Een erve ende goet genoemd de Hoeve off het Oude Dyckgrevengoet op de Nyebeecke (1665, S 1904: 116), Jan Wincop aan ' t Vensterhuijs (1752, AAN 751 fol. 33), Het Vensterhuis (KA 1832), Jan van Winkoop bouwman op het goed en erve het Vengsterhuis (1833, NA Col.765), Het erf het Vensterhuis (1870, NA Oss.360), Het Vensterhuis (Ha 1981).

HOEVE

Pu I 85: zie *Dijkgravengoed*

VENSTERHUIS

Pu I 85: zie *Dijkgravengoed*

Op de derde regel van het artikel komt eventueel eveneens de aanduiding *Ook* voor. Dit bijwoord geeft aan dat het denotatum nog een andere naam heeft, die echter niet veroorzaakt is door een vorm van toponymische hernoeming, maar door splitsing van een denotatum of door samenvoeging van meerdere denotata.

5.13 Naamvarianten

5.13.1 Ellipsen

In 2002 verscheen van de hand van de Deense naamkundige V. Dalberg een artikel onder de titel *Name variant or new name? A discussion based on Danish toponyms*.⁹⁴ Hierin bracht zij op grond van de syntactisch-semantische structuur onderscheid aan tussen een drietal naamsveranderingen die kunnen optreden bij toponiemen, namelijk reciprocering, epexegese en ellipsvorming. Zowel bij reciprocering als bij epexegese ontstaat een nieuw

⁹⁴ Dalberg 2002: 829-836.

woord. In beide gevallen wordt namelijk aan een reeds bestaand toponiem een nieuw naambestanddeel toegevoegd.⁹⁵ Er is sprake van reciprociteit wanneer bijvoorbeeld vanwege splitsing van een boerderij of een perceel de onderscheidende adjectieven *Groot* en *Klein* worden toegevoegd, zoals in *Grote Opstal* - *Kleine Opstal* en *Grote Touwbaan* - *Kleine Touwbaan*. Bij epexegetische wordt aan een reeds bestaande naam – vaak van beken, rivieren, meren en eilanden – eveneens een woord toegevoegd. Een voorbeeld van epexegetische in de Arkemheen is vrijwel zeker *Abeek*. Deze beek werd door de eerste ontginners in de Middeleeuwen *A* genoemd, wat ‘water’ betekent, uit germ. *ahwa* en verwant met het lat. *aqua*. Toen in de late Middeleeuwen de betekenis van *A* niet meer duidelijk was, werd de aard van de denotatum verhelderd door het naamlid *-beek* toe te voegen. Bij ellipsvorming daarentegen ontstaat er vanuit syntactisch-semantic en etymologisch standpunt geen nieuwe naam, maar een naamvariant, omdat het samengestelde microtoponiem één van de samenstellende naamleden verliest. Dalberg onderscheidt drie typen ellipsen: een ellips die ontstaat door verlies van de determinant, door het verlies van de basis en in de derde plaats een ellips die het gevolg is van het wegvallen van een deel van het eerste naamlid van een samengesteld toponiem.⁹⁶ Ik geef van elk van deze typen een voorbeeld uit het Arkemheense namenbestand, om duidelijk te maken met welke naamsverandering we te maken hebben.

Het hooi- en weiland *de Vogel*, dat voorkomt op de kaart van Kragt uit 1937, is een ellips door verlies van de basis, want in 1552 heette het *Vogelkampke*. Een voorbeeld van het verlies van de determinant is *de Filipshorst* in Diermen, al genoemd in 1477. Vanaf het begin van de zeventiende eeuw worden deze vier percelen alleen nog *de Horsten* genoemd. Het vruchtbare weiland *de Runds vleesweiden* heette in de dijkrol van 1608 drie jaar later *de Runtsweyden*. Het tweede deel van het eerste naamlid *-vlees-* is weggefallen, waardoor het derde type ellips ontstond.

In het historische namenbestand van de Arkemheen vond ik in totaal ruim twintig ellipsen, waarvan zowel de volledige naamsvorm als de ellips in één bron of in verschillende bronnen zijn overgeleverd. Vermoedelijke ellipsen, dat zijn eenledige microtoponiemen waarvan verondersteld kan worden dat ze oorspronkelijk tweeledig geweest zijn, laat ik buiten beschouwing. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn met een aantal microtoponiemen die bestaan uit één enkele familienaam zoals *Bommert* uit mogelijk oorspronkelijk *Bommer(t)skamp* en *Kuiper* uit *Kuiperskamp*. In achttien gevallen verdween de basis. Dit betrof de bases *-kamp* (13), *-land* (2), *-goed* (2) en *-morgen* (1). Slechts in drie gevallen ging de determinant verloren. Naast de reeds genoemde *Filipshorst* werd *de Byrckstroijt* (1494) dat is *Berkstroet*, tot *Stroeten* en de *Hertshoeve* (1548), dat is *Hertenhoeven*, tot *Hoeven*.

Ellipsvorming door het verlies van de determinant is zeldzamer dan ellipsvorming door het wegvallen van de basis. Dit is wellicht te verklaren uit de semantische inhoud van het desbetreffende naamlid. Met betrekking tot het verlies van de basis kan ik dat opnieuw het

⁹⁵ Vgl. Dalberg 2002: 834.

⁹⁶ Achtereenvolgens in de terminologie van Dalberg ‘first-element ellipsis’, ‘second-element ellipsis’ en ‘partial first-element ellipsis’. Vgl. Dalberg 2002: 833.

beste toelichten aan de hand van de basis *-kamp*. Dit appellatief heeft mogelijk in de loop der tijd zoveel aan semantische inhoud ingeboet, dat het bijvoorbeeld in combinatie met een aansprekende dier- of persoonsnaam gemakkelijk weggelaten kon worden. In zo'n geval bleven ellipsen over als *Vogel, Otter, Wolf, Egmond, Peeltje, Robbert* en *Frater*. Heel anders ligt dat bij het verlies van de determinant. Wanneer in de hierboven genoemde namen *Filipshorst, Berkstroet* en *Hertshoeve* de determinant wegvalt, verliezen deze microtoponiemen hun speciale kenmerken, zoals de benoeming naar een historische muntsoort, de begroeiing met berkenbomen en het voorkomen van herten. Wat overblijft zijn drie topografische appellatieven, in dit geval *-horst, -stroet* en *-hoeve*, die in principe de eigenschap missen een denotatum te karakteriseren, omdat hun semantische inhoud in het algemeen niet het kenmerk van een eigennaam heeft.⁹⁷ Dalberg rekent ellipsen tot de naamvarianten, omdat er geen nieuwe syntactisch-semantische structuur, dus geen nieuwe naamformatie, ontstaat.⁹⁸

Hoewel ik mij vanuit dit gezichtspunt daarbij aansluit, blijft toch de vraag onbeantwoord, wat er in semantisch opzicht gebeurt wanneer een microtoponiem de basis of de determinant verliest. Met name bij het wegvallen van de determinant is er sprake van een groot verlies aan semantische inhoud, zoals blijkt uit de hierboven genoemde voorbeelden. De determinant is immers het naamlid dat een speciaal kenmerk weergeeft. Het definieert op bijzondere wijze een door de naamgever als karakteristiek ervaren aspect van het denotatum. Dit lijkt weliswaar in mindere mate te gelden voor het wegvallen van veel voorkomende bases als *-kamp, -land* en *-goed*, maar ook hier verliest het resterende eenledige microtoponiem als proprium aan semantische inhoud. Om dit duidelijk te maken kies ik enkele microtoponiemen met de familienaam *Koolwagen*. Het Harderwijkse regentengeslacht Koolwagen bezat sedert het eind van de vijftiende eeuw uitgebreide bezittingen in de Arkemheen, zoals blijkt uit de microtoponiemen *Koolwagensbeek, Koolwagenserf, Koolwagenskampen* en *Koolwagensland*. In de archieven komt het *Koolwagensland* na midden negentiende eeuw alleen nog voor als *Koolwagen*. De basis *-land* is weggefallen. Daardoor wordt nu niet meer expliciet aangegeven met welke topografische entiteit ik te maken heb. Ik ben vanaf dat moment afhankelijk van andere, niet propriale informatie, zoals oppervlakte en ligging, om de ellips *Koolwagen* met het juiste denotatum te verbinden. Ditzelfde geldt voor de eigendommen van de Puttense familie Wildeman, die in de Arkemheen vertegenwoordigd is met het *Wildemansgoed, Wildemansbeek* en *Wildemanskamp*. Zowel bij ellipsen die ontstaan door het uitvallen van de basis als de determinant verliest een oorspronkelijk samengesteld microtoponiem een essentieel deel van zijn semantische inhoud. Structureel blijft zo'n ellips een naamvariant, maar semantisch krijgt het een nieuwe woordinhoud.

Tenslotte het derde type ellipsvorming: het wegvallen van het tweede deel van het eerste naamlid. In de Duitse toponymie spreekt men bij een dergelijke verkorting van een substantivische samenstelling van een *Klammerform*, omdat in een drielettergrepig (micro-)toponiem het middelste deel als het ware 'ausgeklammert' wordt.⁹⁹ In Scandinavië

⁹⁷ Vgl. Kiviniemi 1975: 74.

⁹⁸ Vgl. Dalberg 2002: 834.

⁹⁹ Vgl. Scheuermann 1995: 51-52; Scheuermann 2000: 58; Tyroller 1996: 1433.

gebruikt men de term *reductie*.¹⁰⁰ Dit type ellips is zeldzaam. Volgens U. Scheuermann lukt het sporadisch om zelfs in een historisch goed gedocumenteerde microtoponiemenverzameling 'die einer Klammerform zugrundeliegende Vollform zu dokumentieren'.¹⁰¹ In het Arkemheense namenbestand vond ik toch in diverse bronnen vier voorbeelden, waarin zowel de volledige vorm als de gereduceerde vorm voorkomt: *Wirlemanskamp* (1437) en *Wirkamp* (1650); *Runtsvleesweiden* (1608) en *Runtsweyden* (1611); *Vleislants Steeg* (1608) en *Vleyssteeg* (1768) en *Duifhuijs Campjen* (1674) en *Duifkamp* (1981). Ik vermoed tevens dat *Hardermaat* een gereduceerde vorm is van *Harderwijkermaat*, *Kriksland* van *Krikswerfland*, *Vlotkamp* van *Vlotgraskamp* en *Wildemaatje* van *Wildemanmaatje*, maar de volledige vormen heb ik hiervan niet kunnen achterhalen.

Het is hier de plaats om te wijzen op enkele unieke Arkemheense 'naamvarianten'. Het betreft de tot microtoponiem geworden kwartsmaten *Drievierel*, *Vijfvierel* en *Zevenvierel*.¹⁰² Het zijn merendeels negentiende-eeuwse vormen van de oorspronkelijke oppervlakteaanduidingen *drie vierendeel*, *vijf vierendeel* en *zeven vierendeel*, die als zodanig regelmatig voorkomen in de twee dijkrollen uit het begin van de zeventiende eeuw.¹⁰³ In totaal dragen 21 denotata één van deze namen. De ontwikkeling van *drie (vijf, zeven) vierendeel* tot *Drie- (Vijf-, Zeven-) vierel* is geen ellipsvorming, maar een samentrekking, omdat het niet-zelfstandige woorddeel *-ende* uitvalt.

Arkemheense ellipsen zijn merendeels van jonge datum. Ze zijn vermoedelijk tot stand gekomen als stilistische varianten. De ellipsen die ontstaan zijn door verlies van de basis trof ik namelijk hoofdzakelijk aan op de kaarten van F. Kragt uit 1937 of noteerde ik uit de volksmond. Het is niet bekend of Kragt zijn naamkaarten samenstelde op grond van informanten, maar onwaarschijnlijk is dat niet. In het algemeen blijkt, dat sedert de negentiende eeuw de ellipsen de volledige vorm van de microtoponiem vrijwel hebben verdrongen.¹⁰⁴

5.13.2 Volksetymologie

Onder *volksetymologie* verstaat men in de taalkunde het verschijnsel dat een eerder gegeven naam door latere gebruikers wordt verbasterd. Zo werden de oorspronkelijke Arkemheense microtoponiemen *Luismaat* tot *Luienmaat*, *Doornspol* tot *Doruspol* en *Teijebos* tot *Tenebos*. De term *volksetymologie* is één van de oudste taalkundige termen en is voor het eerst gebruikt door de Duitse naamkundige E. Förstmann in 1852.¹⁰⁵ Na ruim honderdvijftig jaar blijkt deze term zowel ongelukkig als goed gekozen. Ongelukkig, omdat *volks-*

¹⁰⁰ Vgl. Kiviniemi 1975: 81.

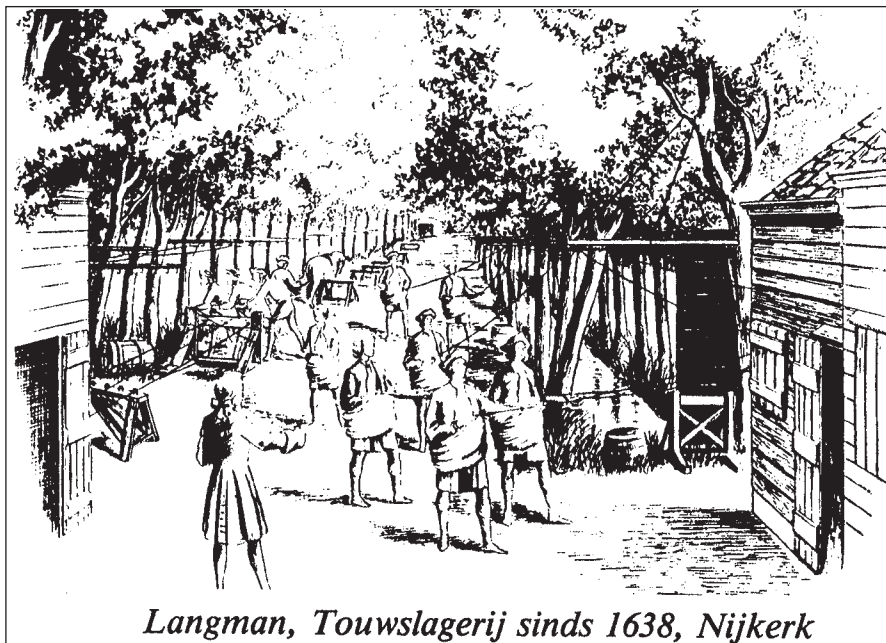
¹⁰¹ Scheuermann 2000: 58.

¹⁰² *Drievierel* is $\frac{3}{4}$ deel van een morgen, ca 0,60 ha; *vijfvierel* is $1\frac{1}{4}$ morgen, ca. 1 ha en *zevenvierel* is $1\frac{3}{4}$ morgen, ca. 1,52 ha.

¹⁰³ Vgl. Cornelis Gerrits erfgenaemen hebben twee mergen drie vierendeel (AZA 178 fol. 48). Aert Hendricks heeft vijff vierendeel onder sijn huijs op die Wiel (AZA 178 fol. 54); Elbert Jacobs heeft soeven vierendeel mergen Botscamp (AZA 178 fol. 48).

¹⁰⁴ Vgl. Dalberg 2002: 834.

¹⁰⁵ Vgl. Sanders 1971: 1.

Pentekening van de touwbaan van de firma Langman in Nijkerk in 1638. Het oorspronkelijke microtoponiem touwbaan werd later volksetymologisch verbasterd tot Tuinbaan.

etymologie geen etymologie is en ook omdat het gewone volk daaraan part noch deel heeft. Eerder het tegendeel. Juist vanuit deze volkse naamvarianten werden en worden o.a. veel microtoponiemen door gebrek aan precieze lokalisering en een continue schriftelijke overlevering onjuist geëtymologiseerd.¹⁰⁶ Dat neemt echter niet weg, dat tot nu toe niemand er in geslaagd is een andere, meer adequate term voor dit verschijnsel te vinden.¹⁰⁷ W. Sanders schrijft, dat volksetymologie een schijnbegrip is ‘was freilich seiner Lebenskraft bis heute kaum Abbruch getan hat’,¹⁰⁸ terwijl ook H. Olschansky in zijn omvangrijke studie over volksetymologie deze term noodgedwongen blijft hanteren, omdat hij zo ingeburgerd is.¹⁰⁹

Het is hier niet de plaats om nader in te gaan op de talrijke omschrijvingen die inmiddels met betrekking tot het verschijnsel volksetymologie zijn geformuleerd.¹¹⁰ Daarvoor is het Arkemheense namenbestand te beperkt. In algemene zin ben ik van mening, dat volksety-

¹⁰⁶ Vgl. Van Osta 1995: 11.

¹⁰⁷ Vgl. Dalberg 1979: 180.

¹⁰⁸ Sanders 1971: 6.

¹⁰⁹ Vgl. Augst en Müller 1998: 88. D.P. Blok gebruikte in een publicatie voor dit verschijnsel de term reïnterpretatie, maar ook die term heeft geen ingang gevonden. Vgl. Blok 1988: 35.

¹¹⁰ Vgl. o.a. Sanders 1972: 15; Koch 1963: 166; Dalberg 1992: 11; Wiesinger 1996: 463-464.

mologische omvormingen naamvarianten zijn, die berusten op analogievorming. Dat wil zeggen, dat deze wijze van naamvariatie tot stand komt door vorming naar het voorbeeld of onder invloed van in klank of betekenis verwante woorden of vormen.¹¹¹ Dit proces is toe te schrijven aan het taalgevoel van de taalgebruiker, terwijl het voorkomen ervan arbitrair is.¹¹² De Arkemheense volksetymologische omvormingen geven door hun aantal echter wel de mogelijkheid een enkele opmerking te maken.

In het Arkemheense namenbestand vond ik ruim 70 volksetymologische omvormingen. Dat is iets minder dan 3% van het totaal aantal namen. In ruim 90% betrof het volksetymologische omvormingen van samengestelde microtoponiemen. Hiervan was ongeveer 10% samengesteld met een persoonsnaam, 40% met een familienaam en 50% met een appellatief. Bij ongeveer 10% van de Arkemheense eenledige microtoponiemen komt volksetymologische verbastering voor. In de meeste gevallen betreft het appellatieven of familienamen waarbij een medeklinker wordt toegevoegd of vervangen, zoals in de paren *Pas - Plas*, *Engetje - Engeltje*, *Bouwertje - Brouwertje* en *Schetttertje - Schelletje*. Bij volksetymologische omvorming van samengestelde microtoponiemen, waarvan zowel de oorspronkelijke naam als de volksetymologische variant is overgeleverd, blijven in de Arkemheen de bases grotendeels buiten schot. Zelfs wanneer de determinant de meest onverwachte vorm aanneemt, blijven veel voorkomende bases als *-beek*, *-goed*, *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-morgen*, maar ook minder courante als *-kuil*, *-veld* en *-werf* bijna zonder uitzondering ongewijzigd. Zo werd de familienaam *Durink* in *Durincksmat* (1608), omgevormd tot *Drieling*, maar de basis *-maat* bleef ongewijzigd. De Arkemheense verzameling volksetymologie wekt de indruk dat volksetymologische omvorming zich bij samengestelde microtoponiemen hoofdzakelijk beperkt tot de determinant, met het gevolg dat de oorspronkelijke syntactisch-semanticke structuur niet wordt aangetast.

Wanneer in een samengesteld microtoponiem de determinant bestaat uit een eigennaam of een appellatief, waarvan de betekenis in het dagelijks taalgebruik niet meer functioneert, bestaat de kans dat dit naamwoord volksetymologisch omgevormd wordt. Hierin zijn een aantal categorieën te onderscheiden:¹¹³

1. Volksetymologische omvorming van een verouderde persoonsnaam (PN) in een gangbaar appellatief, zoals in *Nalekamp* (1675) met PN *Nale* in *Naaldekamp* (1838) en *Gijsecuyl* (1716) met PN *Gijs* in *Grijzekuil* (1937).
2. Volksetymologische verbastering van een verouderde familienaam in een gangbaar appellatief, zoals in *Haolboonskamp* (1541) met FN *Haalboom* in *Holleboonskamp* (1803); *Kayenbeek* (1552) met FN *Kay* of *Kaay* in *Kwadenbeek* (1650); *Sprinkelermat* (1608) met FN *Sprinkeler* in *Sprokkelermaat* (1857); *Blaffershoeffe* (1716) met FN *Blaffer(t)* in *Blauwhoeffe* (1994).

¹¹¹ Op grond van het feit dat we geneigd zijn 'om het bekende te vervangen door iets dat wel bekend is' hanteert E. Sanders de term 'woordinfecties' voor het verschijnsel volksetymologie. Vgl. E. Sanders 2005: 10, 16.

¹¹² Vgl. Dalberg 1979: 178; Dalberg 1992: 9; Wiesinger 1996: 464

¹¹³ Vgl. Wiesinger 1996: 466-470

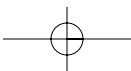
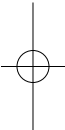
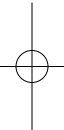
3. Volksetymologische verbastering van een verouderd, minder bekend appellatief in een gangbaar appellatief, zoals in *Duyskensmaat* (1608) met appellatief *duist* 'zachte veengrond, struikgewas' in *Duijjesmaat* (1679) en *Duitjesmaat* (1937); *Flesland* (1713) met appellatief *fles* 'waterplas' in *Vlesland* (1837).

Bovenstaande indeling betreft een beperkt aantal namen en mag vooral niet de indruk wekken, dat de Arkemheense volksetymologieën een overwegend regelmatig patroon vertonen. Ook de Arkemheense naamgevers zijn in het verleden zeer willekeurig te werk gegaan. Dat geldt bijvoorbeeld voor de FN *Butse(n)* in *Budtsenkamp* (1608). Dit microtoponiem kreeg in de achttiende, negentiende en twintigste eeuw de elliptische vormen *Bitser*, *Bissertje* en *Dissertje*. Op grond van de perceelsgeschiedenis ben ik er vrijwel zeker van dat de veertiende-eeuwse ontginning Neude *Hatekont* uiteindelijk verantwoordelijk is voor het bijzondere volksetymologische microtoponiem *Katten en Hondjes*. Tenslotte een voorbeeld van zeer vroege volksetymologische omvorming. Vier aaneengesloten hooi- en weilanden in de Nijkerkerpolder dragen de naam *Tinnegieter Tymme Gelens* of *Timme Gelers*.¹¹⁴

Volksetymologie is en blijft een ondoorgrondelijk taalkundig fenomeen. Of zoals Sanders het formuleert: 'Die volksetymologische Umdeutung geht also eigene Wege, die von Fall zu Fall verschieden und mit logischen Regeln kaum zu erfassen sind'.¹¹⁵

¹¹⁴ Vgl. voor uitgebreide gegevens het glossarium. Schönefeld vroeg zich dus terecht af of hier wel sprake was van een familie- of beroepsnaam. Vgl. Schönefeld 1950: 161.

¹¹⁵ Sanders 1972: 7.

HOOFDSTUK 6

Naambetekenis van Arkemheense microtoponiemen

Van Abrahamsschoot tot Zwitsers. Een semantische excursie door het Arkemheense polderland

6.1 Inleiding

Na de theoretische hoofdstukken over naamgeving, naamgever, naamkunde, naamvorming en hernoeming had ik voor het aspect van de naambetekenis kunnen volstaan door te verwijzen naar het glossarium. In het glossarium staan immers alle door mij gevonden microtoponiemen alfabetisch gerangschikt, naar vindplaats genoteerd, grotendeels gelokaliseerd en naar betekenis verklaard. Toch heb ik daarvoor niet gekozen. Het alfabetisch geordend glossarium ontnemt de lezer namelijk de mogelijkheid enige samenhang te ontdekken in de diverse betekenisvelden die in de microtoponymie van de polder Arkemheen aan de orde zijn. Dat bezwaar meen ik te ondervangen door hieronder in twaalf korte hoofdstukjes getiteld *Van Abrahamsschoot tot Zwitsers* een aantal naar betekenis samenhangende microtoponiemen te bespreken.

De keuze voor het schrijven van dit hoofdstuk komt mede voort uit mijn overtuiging, dat de bestudering van de microtoponymie van de Arkemheen ook betekenis moet hebben voor de plaatselijke samenleving en niet alleen voor de naamkunde. Met dit laatste hoofdstuk probeer ik de geïnteresseerde lezer zoveel mogelijk tegemoet te komen. Ik heb bewust verzameld en geschreven voor de geïnteresseerde inwoners van Nijkerk, Putten en wellicht ook anderen op de Noord-West Veluwe.

In heb getracht in een aantal gevallen een relatie te leggen tussen de genoemde microtoponiemen en bijzonderheden uit de plaatselijke geschiedenis. De tekst is zo min mogelijk belast met noten, omdat brongegevens over de etymologie terug te vinden zijn in het desbetreffende artikel in het glossarium.

Voor de indeling van verschillende betekenisvelden heb ik mij enerzijds laten leiden door Schönfelds *Veldnamen in Nederland*, anderzijds door de indeling van het door mij gebruikte classificatiemodel in hoofdstuk vier. Aan het eind van enkele paragrafen heb ik in een klein lettertype een aantal microtoponiemen vermeld dat tot dezelfde betekenis categorie hoort.

6.2 Abrahamsschoot

Tussen de Arkemheense zeedijk en de uitwatering van de Tweede Boeyengeerse Beek ligt een perceel van vijf morgen met de opmerkelijke naam *Abrahamsschoot*. Op het kadastrale plan van 1832 is het perceel in tweeën gedeeld. Ook in 1611 was *Abrahamsschoot* in handen van twee eigenaren, namelijk de latere dijkgraaf en secretaris van de polder Coop Schrassert en ritmeester Jan Voet, beiden inwoners van Harderwijk. Deze naam komt voor in de bijbelse gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus. Lazarus is, voor hij na zijn

sterven wordt opgenomen in *Abrahamsschoot*, de met zweren overdekte bedelaar aan de poort van de rijke man. In Lucas 16: 22 staat: 'Het geschiedde, dat de arme stierf en door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot'.

Abrahamsschoot is synoniem met een toestand van paradijselijke rust, vertroosting of zaligheid. Een plaats waar men veilig rusten kan. In oudere taalfasen werd met *Abrahamsschoot* ook naar de hemel verwezen.¹ Het valt echter te betwijfelen of dit perceel direct deze volledige naam gekregen heeft. Het is veiliger bij reconstructie van de naamgeving uit te gaan van het simplex *schoot*, ook *shot*, met de betekenis 'afgesloten stuk land, waarin het vee gedreven werd'. *Schoot*, uit Oudnederlands *scota* in de betekenis 'hoge hoek land uitspringend in lager terrein' ligt hier gezien de terreingesteldheid minder voor de hand.² Ik veronderstel dat het perceel *Abrahamsschoot* in de veertiende of vijftiende eeuw eigendom geweest is van het *Lazarushuis* te Nijkerk. Deze stichting verpachtte, evenals vele andere instellingen van kerkelijke of sociale zorg, dit perceel hooi- en weiland aan de Zuiderzee en gebruikte de pachtopbrengst voor het verzorgen van zieken met allerlei huiduitslag en besmettelijke ziekten. De persoonsnaam *Abraham*, vermoedelijk de naam van een vroegere eigenaar, is vanwege de associatie met *schoot* door een bijbelvaste Nijkerkse naamgever toegevoegd. In de Middeleeuwen was de naam *Lazarus* verbonden met melaatsheid of laserie, een aanduiding die ook wel gebruikt werd voor pestlijders. In een *Lazarushuis*, lazaret of pesthuis, buiten de stad of vest gelegen, werden deze zieken verpleegd. Ook het Nijkerkse *Lazarushuis* lag oorspronkelijk buiten de Vest.

Een tweede bijbelse Lazarus, niet de man uit Jezus' gelijkenis, maar de broer van Martha en Maria, brengt ons naar Bethanië. *Bethanië* is een bijbelse vernoemingsnaam. R. Rentenaar schrijft in het begin van het hoofdstuk waarin hij deze soort namen behandelt, dat de bijbel het enige boek is, dat grote invloed gehad heeft op onze toponymie. In totaal vond hij in Nederland 322 bijbelse vernoemingsnamen. Bethanië komt 16 keer voor. Het huis of de boerderij *Bethanië* komt al voor op de kaart van Kempinck uit 1609 onder de naam *Gerrit Collertshuis*. Het is de nog bestaande boerderij aan de Vetkamp naast het bejaardencentrum *Arkemheen*. Pastoor De Vries, die uitgebreid heeft geschreven over *Bethanië* en de familie *Collert*, vermoedt m.i. terecht, dat de naam *Bethanië* gegeven is op grond van het aangrenzende *Lazarushuis* met de bijbehorende *Lazaruskamp*.³

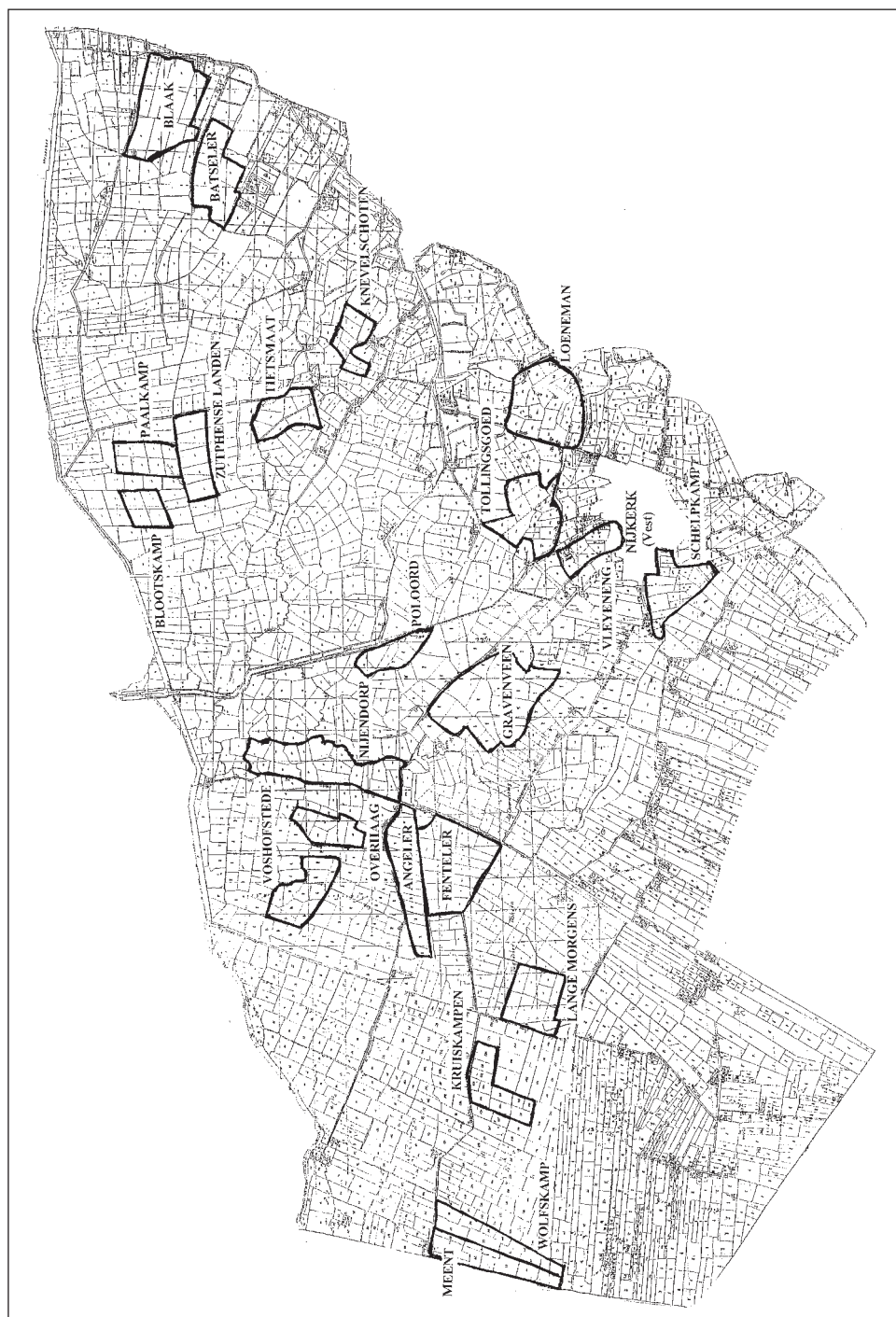
6.3 Ontginningsnamen

In tegenstelling tot de hogere zandgronden van de Veluwe is de polder Arkemheen een betrekkelijk jong ontginningsgebied. Uit schriftelijke bronnen weten we, dat er in ieder geval dergelijke activiteiten plaats vonden sedert het midden van de negende eeuw. Kloosterlingen en horigen van de abdijen Werden, Paderborn en Elten speelden hierbij

¹ Vgl. WNT 14, kol. 865. Vgl. Van Dalen- Oskam en Mooijaart 2000: 40.

² Vgl. Künzel/Blok 1988: 86.

³ Vgl. ON 7 (1988) nr.3.

Kaart van op grond van microtoponymisch onderzoek gereconstrueerde ontginningen van één of meer hoeven in de polder Arkemheen.

een belangrijke rol. Namen van grote gebieden van de polder die herinneren aan veenontginning zijn o.a. *Holk*, samengetrokken uit **Hol-wijk*, ca. 1325 *Hollic*, 'laaggelegen streek of wijk' en *Duist*. *Duisthout* is 'kreupelhout'. In de schrijfwijze *Duist(e)* is -*te* of -*t* een achtervoegsel, dat aangeeft dat het in het grondwoord genoemde veel voorkomt. De *Duist* is oorspronkelijk een gebied met struikgewas, een terrein waar veel kreupelhout groeide. In combinatie met *els*, een boom die gesteld is op een vochtige plaats, levert dit het microtoponiem *Elssduist* op.

Niet alleen gebiedsnamen getuigen van een drassige bodemgesteldheid, ook afzonderlijke microtoponiemen hebben hierop betrekking. Bijvoorbeeld in de *Berkstroeten*, al genoemd in 1494, waarin de basis *stroe/stroet* 'moerassig terrein begroeid met laag struikgewas' betekent. Aan de Kromme Beek ligt het *Goor* en verspreid over de hele polder liggen tien hooi- en weilanden met de naam *Biezenkamp*. Een opvallend microtoponiem is in dit verband het *Sobertje* of de *Sobbert*, waarvan de naam samenhangt met het werkwoord *soppen* 'zuigend wegzakken in een drassige bodem'.

Aan in het moerasdek aanwezige plassen en meertjes herinneren microtoponiemen als het *Plaskampje*, het *Watergat* en het *Vleesland*. Deze laatste naam verdient enige toelichting. Het *Vleesland*, sinds 1960 officieel gelegen aan de Puttense Vleessteeg, is een volksetymologische verbastering van *fles* 'waterplas, vennetje in bos en heide'. Op de Veluwe ligt nog de *Gerrits Fles* en op het Huinerveld lag vroeger de *Zwarte Fles*. Andere vormen van dit woord zijn *vlies*, *vlaas*, *vlos* en *vlos*. Een gedeelte van de zuidelijke Puttereng heet de *Vlasstroet*, een naam die niets te maken heeft met het verbouwen van vlas. De zeventiende-eeuwse schrijfwijze *Vlaesstroet* of *Flaesstroet* is het bewijs dat ook een deel van de Puttereng moerasachtig terrein was met een vennetje, een fles.

Namen met -*laar* wijzen op een oorspronkelijke bosbegroeiing. De *Laarripen*, waarin de basis -*rijp*, -*reep* of -*riep* 'stuk, strook land' betekent, aan de Kromme Beek en de *Laarkampen* vlakbij de *Bosmaat* zijn bosrooïingen. De grondbetekenis van -*laar* is omstreden. Dat -*laar* op bos betrekking heeft is algemeen aanvaard, alleen lopen de betekenisomschrijvingen uiteen van 'bosweide, open plaats in het bos' tot 'een door de mens intensief gebruikt bos'.

In de omgeving van de boerderij Nieuw-Arler ligt het perceel de *Dwarsslag*. De naam is overgeleverd sedert 1452. In de Middeleeuwen werden woeste gronden, die hoofdzakelijk gemeenschappelijk bezit waren, door de eigenaars van de buurtschap ontgonnen en daarna *geslagen* d.w.z. verdeeld in percelen. Het hooi- en weiland de *Dwarsslag* is een rechthoekig perceel dat dwars op de lengteas van de aangrenzende kampen staat.

Een bijzondere ontginningsnaam is *Uitvang*. Vrijwel alle hooi- en weilanden met deze naam liggen in de buurtschap *Holk*. Ik trof dit microtoponiem voor het eerst aan in het oudste originele archiefstuk van het Nijkerkse gemeentearchief. In 1430 dient 'eynen campe lands van vier margen die geheyten is die Uutfanck' als onderpand voor een jaarlijks uit te betalen lijfrente. Deze *Uitvang* lag met de noordzijde tegen de zeedijk en grensde in het zuiden aan een beek. De naam van dit perceel is vermoedelijk nog ouder en zou kunnen dateren uit de eerste helft van de veertiende eeuw, toen de Gelderse hertog ruim 20.000 ha woeste grond langs de Zuiderzee liet ontginnen.

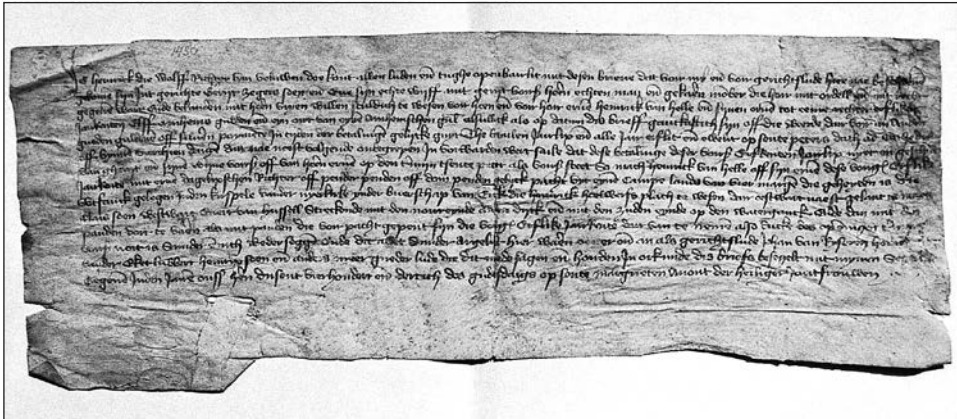

Foto van de oorkonde van 13 juli 1430, waarin een kamp land van 4 morgen genaamd de Uutfanck als onderpand dient voor een jaarlijks te betalen rente. (Bron: Gemeente Archief Nijkerk. Archief Kerkvoogdij Hervormde gemeente Inv.nr. 248). Zie kadertekst.

Tekst van de oorkonde van 13 juli 1430, waarin een kamp land van 4 morgen genaamd de Uutfanck als onderpand dient voor een jaarlijks te betalen rente. Gemeente Archief Nijkerk. Archief Kerkvoogdij Hervormde Gemeente Inv.nr. 248.

Ic Heinrick die Wolff, richter van Veluwen, doe kont allen luden ende tughe openbairlic mit desen brieve dat voir mij ende voir gerichtslude hierna beschreven gekomen sijn int gericht Gerijt Zegers soen ende Eve sijn echte wijff, mit Gerijt voirs. horen echten man ende gekaren momber, die hoir mit ordell ende mit recht gegeven wart. Ende bekanden mit horen vrijen willen sculdich te wesen voir hoen ende voir hoir erven, Heinrick van Helle ende sijnen erven tot eenre rechter erfliker jairrenten, elff Arnhems gulden ende eyn oirt van eyen Arnhemschen gulden, alsullick als op datum die bieff ganckaftich sijn off weerde dair voir an anderen gueden guldenen off silveren paymente in tijden der betalingen gelijcke quijt, the betailen jairlix ende alle jair erflic ende ewelic op Sente Peters dach ad cathedram off bynnen vierthien daigen daerna meest volgende, onbegrepen. In vorwarden, wert saike dat dese betalinge deser voirs. erfrenten jairlix niet en geschiede van Gherijt ende sijnen wijve voirs. off horen erven op den termijn 't Sente Peter als voirs. steet, so mach Heinrick van Helle off sijn erven dese voirs. erflicke jairrenten mit eyen dagelixschen richter off pender penden off doin penden, gelijck pacht uyt eyen campe lands van vier margen die geheyt is die Uutfanck, gelegen in den kirspele van der Nyerkirke ynder buerschap van Erck, die Heinrick Hoelwerfs plach te wesen, dair oestwart naest gelant is Maes Clais soen, westwart Evert van Hussel, streckende mit den noirteynde an den dijk ende mit den zuden eynde op den waterganck ende dan mit dat panden vort te varen als mit panden die voir pacht gepent sijn, die voirs. erflicke jairrente dairvan te nemen also dicke des op ennigen termijn voirs. noit is, sunder ennich wederseggen. Ende dit alle 't sunder argelist. Hier waren oover ende an als gerichtslude Johan van Rijseren, Heinrick van der Eket, Lubbert Heinrixsoen ende anders meer gueder lude, die dit mede sagen ende hoirden. In orkunde dis briefs besegelt mit sijnen segel gegeven in den jairen onss Heren dusent vierhondert ende dertich des gudesdaigs op Sente Margrietenavont der Heiliger Joncfrouwen. [Transcriptie D.A.A. van Hooren, Nijkerk].

Utfanck, *Uitvank*, *Uitvang* – of soms verkort tot *Vank* – komt in de dijkrol van 1611 acht keer voor. Dit lijkt enigszins op de situatie in de Belgische Kempen. In de dertiende en veertiende eeuw lieten de hertogen van Brabant in dit gebied veel woeste gronden ontginnen. In de vijftiende eeuw werden de percelen grotendeels geprivatiseerd. Evenals in de Kempen liggen de Arkemheense *Uitvangen* zowel direct bij een boerderij, zoals bij het Gijsemansgoed op Holk en Groot Vaneveld in Diermen, als in het meer geïsoleerde polderland. Het microtoponiem is samengesteld uit het Middelnederlands *uut-* met de betekenis ‘buiten het bereik van het individu’ en *vank/vang* ‘dat wat erbij genomen is’ dat wil zeggen nieuw ontgonnen is.

Bij de overgang in particuliere handen bleef de naam gehandhaafd en verschoof de betekenis naar ‘door een grondgebruiker nieuw ontgonnen land’. Evenals in de Kempen eindigt in de volgende eeuwen het gebruik van *Uitvang* en worden microtoponiemen als het *Nieuwe Land*, *Hoef* en *Hoefslag* de gangbare aanduidingen voor nieuwe cultuurgrond.

Aan de Schremmersteeg op de scheiding tussen de hoge zandgronden van Diermen en het lage polderland ligt het *Schal-*, *Schalt-* of *Schalmbroek*. Het Middelnederlandse *scale*, nu *schaal*, is niet alleen van toepassing op eieren en vruchten, maar werd ook gebruikt om de bovenste laag van gras of heide te benoemen. Deze laag werd afgestoken om via de potstal op het bouwland terecht te komen en zo nieuw ontgonnen gronden vruchtbaar te maken. Aan dezelfde procedure valt te denken bij het microtoponiem *Plak*. Een *plak* of *plakke* is een heide- of graszode. In Ermelo komt deze naam veel voor als familienaam.

Tot de meest opmerkelijke ontginningsnamen behoren de percelen met de naam *Kip* in het noordelijke deel van de Putterpolder. Buiten de polder trof ik deze naam ook aan in de Puttense buurtschappen Bijsteren, Norden en Huinen en op de Puttereng. De oudste vermelding dateert uit het midden van de vijftiende eeuw: “Agra dicto Valeross Kyp”. In de literatuur wordt *kip* of *kippe* verklaard als ‘hoogte, ronde verhevenheid, kleine verhoging’. Deze ‘polderkippen’ liggen echter niet hoger dan de overige kampen. Beter past hier het Middelnederlandse werkwoord *kippen* of *kyppen* dat ‘hakken, graven’ betekent. Dialectisch bestaat het woord *uitkippen*, ‘uitkiezen, rooien, weghakken of kappen’.

6.4 Hoogten en laagten

Waar mensen zich vestigen hebben hoogten in het landschap altijd een speciale aantrekkingskracht. In een heuvelachtig gebied kan een top een veilige woonplaats vormen; in een laaggelegen terrein staat een kleine verhoging al garant voor droge voeten. Het is dan ook niet ten onrechte, dat verondersteld wordt, dat de eerste Nijkerkse kapel gebouwd is op de *Hogen Hof*, een hoog gelegen perceel aan de Brede Beek.⁴

In de Arkemheen worden terreinverhogingen in de eerste plaats *pol* genoemd. *Pol* hangt samen met het werkwoord (*uit*)*puilen*. In de polder liggen ruim vijftig percelen met het

⁴ Vgl. ON 8 (1989) nr.2.

toponymische element *pol*. In de helft van die gevallen is *pol* de basis en zijn de determinanten merendeels namen van eigenaars, zoals *Vorselerspol*, *Wenckums Polletje*, *Wijnbergenspol* en *Smitspol*. *Pol* kan betrekking hebben op kleine verhogingen, zoals graspollen of andersoortige minimale verhogingen in een overigens vlak terrein. Het wordt ook gebruikt voor wat hoger gelegen hooi- en weiland, die dan *Polkamp* genoemd worden. Veel van deze *pollen* zijn de oudste bewoningsplaatsen. De *Nijendorpspol* is archeologisch onderzocht en daar zijn bewoningssporen gevonden uit het midden van de dertiende eeuw. Dat *pol* een inheemse naam is, blijkt uit de gegevens van de volkstelling uit 1947. Vlak na de oorlog woonden er in Nijkerk en Putten meer dan 200 personen met de familienaam *Pol* of *Van de(n) Pol*.

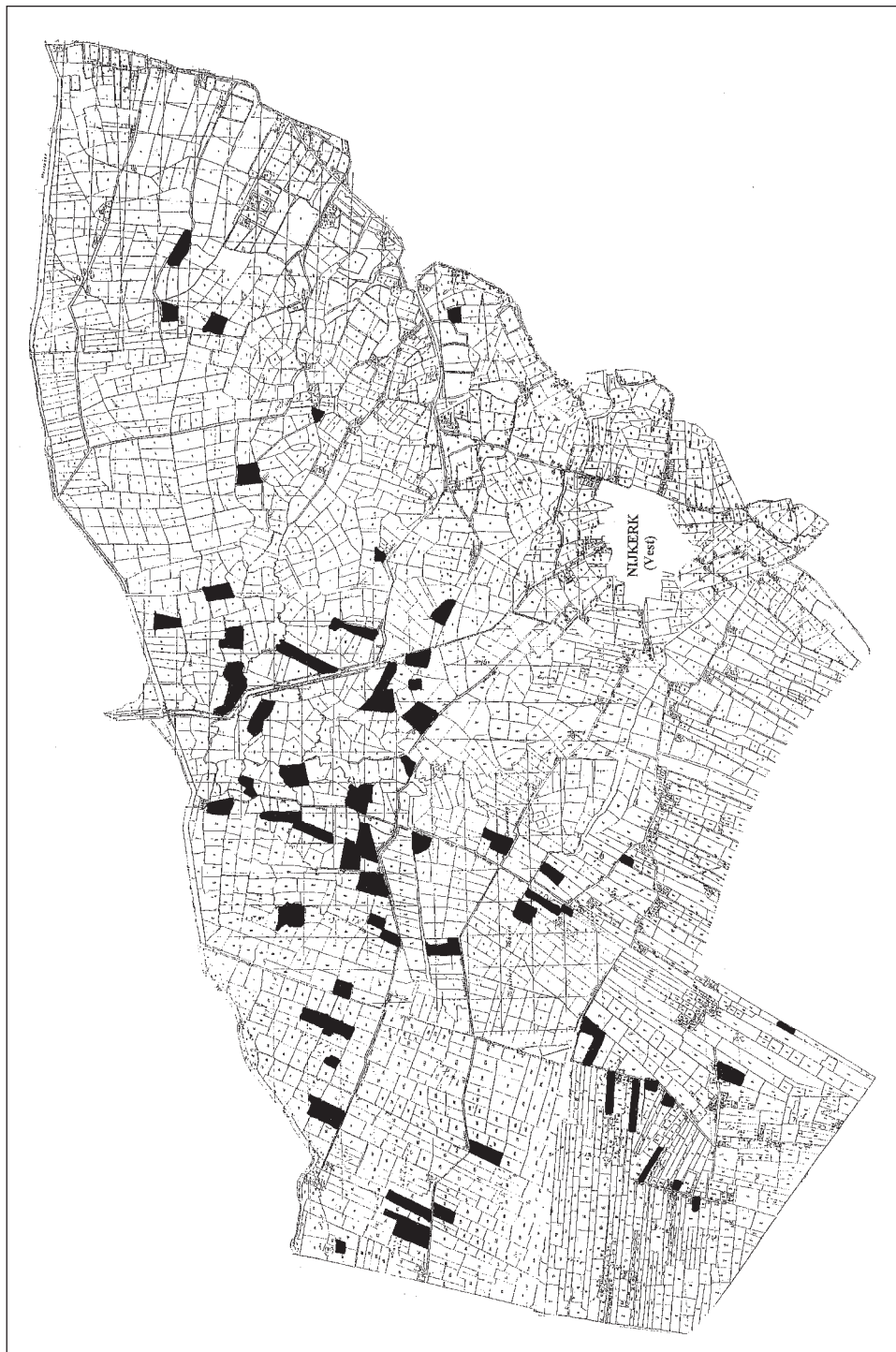
Etymologisch verwant met *puilen* is het microtoponiem *Buil*, *Builen* of *Buidel*. Het is de naam van een hooggelegen bouwlandperceel ten zuiden van Groot Arler in Putten. *Pol* heeft een klankvariant in *kol*, dat we tegenkomen in de microtoponiemen *Kollen* en *Kollenkamp*, in de dijkrol begin zeventiende eeuw genoemd als eigendom van het vrouwenklooster in Elten.

Met *pol*, *kol* en *buil* is de naamgeving voor verhogingen in de Arkemheense polder niet uitgeput. Even ten noorden van de Dammersbeek ligt de *Haar*, die in de zeventiende eeuw tien Philipsguldens per jaar opbracht voor het levensonderhoud van de zusters van het St. Catharinaklooster in Nijkerk.⁵ Een *haar* is hooggelegen grond, veelal een zandopduiking, eventueel begroeid met struikgewas en na cultivering in gebruik als bouwland.

Een *horst* ligt vaak in een laag, moerassig of veenachtig gebied en is begroeid met bos of struikgewas. De *Horsten*, eind vijftiende eeuw de *Filipshorst*, aan de Hardenbergerweg, samen bijna 8 ha, danken hun naam aan een zandopduiking, die bij de aanleg van de autoweg A28 Amersfoort-Zwolle is verdwenen. Naast de *Deelenshorst*, met de bekende Nijkerkse familienaam Van Delen, maakte de *Diuwhorst* in 1618 deel uit van de ruim 22½ morgen bouwland van het erf de Berenkamp. De *Diuwhorst* zelf was 8 morgen. De vorm *dieuw-* is ontstaan uit een samentrekking van het lidwoord *de* en *iewe* of *ieve*. *Ieve* of *ijf(boom)* is de volksnaam voor de *taxus baccata*, een naaldboom die vroeger in het wild in deze streken voorkwam en waarvan het hout zeer geschikt is voor houtsnijwerk. De *Diuwhorst* was van oorsprong een zandige hoogte begroeid met *taxusbomen*.

In de dijkrol van 1611 trof ik nog twee microtoponiemen aan die mogelijk benamingen zijn voor hoog gelegen bouwland, namelijk het *Schildje* en de *Pummel*. Het *Schildje* is een bouwland perceel van ca. 2,5 ha in de Putterpolder. Als microtoponiem in de betekenis van 'schildvormige verhoging' is het alleen overgeleverd in de zeventiende eeuw. De Puttense *Pummel*, in de zeventiende eeuw bouwland van de boerderij Groot Vaneveld, thans de Salentein, lijkt als microtoponiem een uniek geval. Het WNT geeft als oudst bekende overlevering van *pummel* het jaar 1857, zodat het woord geen traditie heeft als microtoponiem. De verklaring als samentrekking uit het scheldwoord *boerenpummel* lijkt mij te ver gezocht. Ik ga uit van een dialectische klankvariant van *pommel*, de aanduiding van een perceel met

⁵ Vgl. Beernink 1912: 201.

Kaart met gelokaliseerde microtoponiemen met het element pol.

een rondachtige vorm of een perceel met een lichte verhoging, vergelijkbaar met de grondbetekenis van het woord *pol*.

Zie ook: Beerspee, Berkstroet, Bomhul, Breestroet, Builen, Flierbos, Goor, Gootkamp, Haar, Hoge, Holevoort, Horst, Kerstgensgat, Kip, Kollenkamp, Kuilen, Kuitkamp, Lage Eng, Marssen, Plaggengat, Slaschotel, Stroet, Val, Vloedstuk.

6.5 Hooi-, wei- en bouwland

‘De polder is een uitgesproken hooi- en weidegebied’, schrijft Van Dooren.⁶ Dat is niet alleen tot op de dag van vandaag te zien, maar is ook direct afleidbaar uit de betekenis van de poldernaam *Arkemheen*, in de veertiende eeuw *Erckemedede* of *Erckemehen*. *Mede*, de Friese vorm, en *made* of *maat*, de Frankische vormen, betekenen ‘hooiland’, later ook ‘weide’, en hangen samen met de meest voorkomende bezigheid bij een hooi- en weilandgebied, namelijk het *maaïen*. Microtoponiemen met *maat* komen meer dan tachtig keer voor in de Arkemheen. Elfmaal verschijnt het simplex *Maat* of *Maatje*. In de overige gevallen vormt *-maat* de basis. Voor de helft van die gevallen is de determinant een persoons- of familienaam, zoals *Arismaatje*, *Berntsmaat*, *Ellertsmaat* en *Woutersmaat*, maar ook *Dilenmaat*, met de meisjesnaam *Diele* of *Dijle*. Ook de namen van lang geleden verdwenen boerderijen zijn bewaard gebleven in microtoponiemen met de basis *-maat*, zoals *Dijklandermaat* en *Sprinkelermaat*.

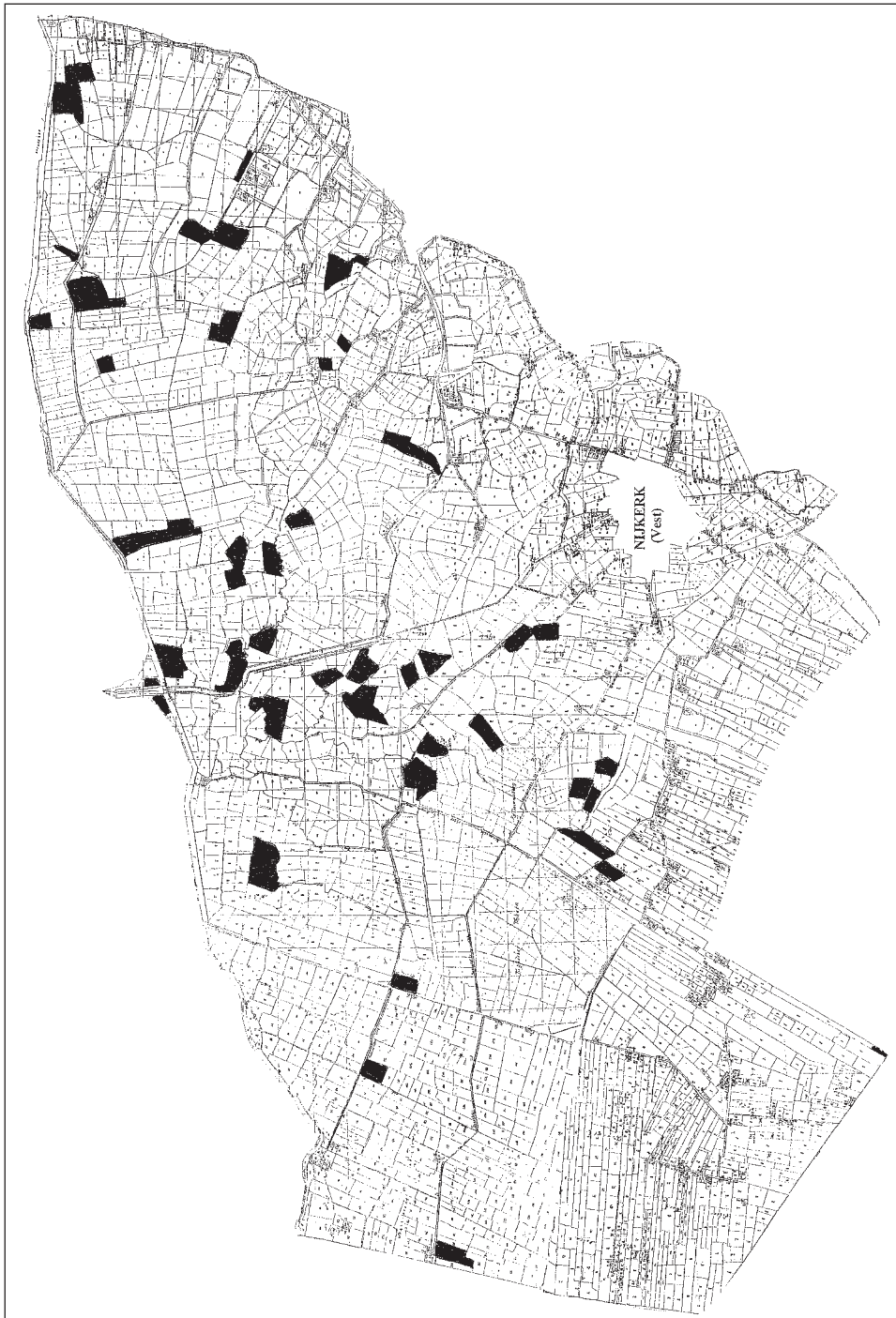
Opvallend is dat hooi- en weilanden met het element *-maat* betrekkelijk groot zijn. Van de gelokaliseerde namen bedraagt de oppervlakte gemiddeld bijna 3 ha. De reden hiervan moet gezocht worden in het feit, dat de *maten* voor de boerderijen op de hoge zandgronden al het hooi moesten leveren. Een uitzondering is de *Tietsmaat* van bijna 14 ha. De *Tietsmaat* hoorde in 1611 bij Groot Bokhorst, van oorsprong de oudste en grootste boerderij van de zuidelijke Putterpolder. Vermoedelijk lag de *Tietsmaat* tussen Groot Bokhorst en het erf Aller, omdat begin zeventiende eeuw andere microtoponiemen in dit gebied ontbreken. Bovendien heette in de negentiende eeuw een perceel van bijna 5 ha in die omgeving de *Maten*. Overigens sluit het Arkemheense *maat*-gebied direct aan bij de vele *maat*-namen in West-Nederland, waarover R. Rentenaar uitvoerig heeft geschreven.⁷

De oudste en grootste weideontginningen in de Nijkerkerpolder zijn de *Fenteler*, later de *Weinteler* van 33 ha, en de *Angeler* van ruim 17 ha. Hoewel de agrarische situatie in de polder eind veertiende eeuw weinig rooskleurig was, “want se ledich leght, onverpacht”, ontving de Gelderse hertog van deze weidegronden wel tijns in de jaren 1379/1380.⁸ De namen *Fenteler* en *Angeler* wijzen op ontginning van een moerassig gebied. In *Angeler* is *anger* een oude benaming voor ‘gras-of weideland’. De naam *Fenteler* kan ontstaan zijn uit een oorspronkelijke vorm **Fenne-laar*, waarin *fenne* of *venne* ook ‘weide of grasland in het algemeen’ betekent.

⁶ Van Dooren 1986: 89.

⁷ Vgl. Rentenaar 1972.

⁸ Vgl. Wartena 1975: 30, 37.

Kaart met gelokaliseerde microtoponiemen met het element maat.

Naast de *Angeler* en *Fenteler* zijn er nog een aantal grote weidegebieden in Nijkerk zoals het *Gravenveen*, de *Lange Morgens*, *Poloord* en het *Vosland*. In Putten liggen de *Blaak*, de *Batseler*, de *Paalkampen* en de *Zutphensche landen*, later *Koningskampen*. De *Blaak* is met ruim 30 ha verreweg het grootste weidegebied in de Putterpolder. Hoewel het gebied zich op dit moment voordoet als een vlakke polderweide, is dit in het verleden beslist anders geweest. In een schriftelijke vermelding uit 1459 is er sprake van een akker in *Blacket*. In 1611 is driekwart van de oppervlakte nog in gebruik als bouwland. Bij de eerste kadastrale registratie in 1832 is de akkerbouw echter volledig verdwenen, want alle percelen in de *Blaak* staan in de kadastrale legger vermeld als hooiland. In de late Middeleeuwen heeft de onbekende naamgever zich laten inspireren door de openheid van het gebied, want *Blaak* hangt samen met het Middelhoogduitse *blach*, dat ‘vlak, effen, kaal, bloot’ betekent.

De vanouds meest gangbare naam voor bouwland in deze regio is *Eng*. De oudere boerderijen in Nijkerk en Putten hebben ieder een eigen *Eng*. In de polder geldt dat o.a. voor de erven Strijland, Groot Vaneveld en Groot Arler. Vooral Groot Arler is in dit opzicht rijk bedeed, want ten zuiden van het erf liggen de *Eng* en de *Gele Eng* en ten noorden de *Hoge Eng*, de *Lage Eng* en het *Engetje*.

Eng hangt samen met *ank*, dat ‘buigen’ betekent. Toponymisch is *eng* de benaming voor een gebogen of gewelfde oppervlakte. Alle engen liggen hoger dan het aangrenzende bouw- of hooiland. Het bijvoeglijke naamwoord *geel* in *Gele Eng* wijst niet op het verbouwen van bijvoorbeeld koolzaad, maar hangt samen met het Gotische werkwoord *gailjan*, dat letterlijk ‘verblijden’ betekent. In microtoponiemen staat *geel*, hetzelfde woord als *geil*, voor ‘vruchtbare bodem’, in het bijzonder wanneer de grond veel meststof bevat. Op bouwland in de polder wijzen verder namen als *Haverkamp*, aan de *Wiel*, *Roggelandje* en *Weitkamp*, waarin *weit-* een ander woord voor tarwe is. De vier *Bonenkampen* herinneren aan het feit, dat peulvruchten, die al sedert de Middeleeuwen in Noord-Europa bekend zijn, een zeer belangrijk voedingsbestanddeel waren. De oudste schriftelijke vermelding van een *Bonenkamp* dateert uit 1453. Het betreft twee percelen van ruim 5 ha aan de Watergoorseweg. Lange tijd waren bonen, zoals paardenbonen, grote, witte en bruine bonen volksvoedsel. De uitdrukking ‘voor spek en bonen’ is in dit verband veelzeggend.

Zie ook: Engelenkamp, Hooikuilen, Knollenkamp, Raapkamp, Roggestukje, Schalbroek, Schelpkamp, Tabaksland, Togenkamp, Weitkamp, Zaadkamp, Zaailand.

6.6 Vruchtbaar en onvruchtbaar

In de dichtkunst is de belangrijkste vorm van beeldspraak de metafoor. We spreken van een metafoor als er sprake is van overdrachtelijk taalgebruik, dat berust op vergelijking. Als een inventieve landbouwer zijn bouw- of tabaksland de *Dove* of *Dovekamp* noemt, is de vergelijking duidelijk. Zoals een dove bij het aanspreken niet reageert, zo blijft ook de opbrengst van het land achter bij de verwachting. In de microtoponymie staat *doof* voor ‘onvruchtbaar, dor, levenloos’. Het toponymisch gebruik van *doof* vertoont vanaf de zeventiende eeuw in Putten de neiging zich te verbinden met een persoonsnaam. We zagen dat al eerder in de combinatie *Abrahamsschoot*. Zo ontstonden microtoponiemen als *Dove Gosen*,

De E. Kerkenraad van Nieuwkerk heeft uit
het midden van haar gecommiteert en geautoriseert
"gelijk sy commissieert en autoriseert mit de desen de E. E.
Willelm Betselien, Ouderling, en Arent Snapper
Diacon, om met de Zwelged: Heer, Cornel, de:
Philips van Eijzen, we den Vanenburg de: te handelen,
te acoorderen, en na getroffen accout opdragt te doen volgen
gemene copuimen en te het meeste profijt der armen,
van wegen een stuk land, genaemt den Doven gosen gelegen
onder Putten, der Diaconie van Nieuwkerk door haar quaten
mede treckende, zullende het geen van dese onse boven
gemelte Broeders hier in gedaen word, gearresteert en
gerantificeert blijven totum in Nieuwkerk. Dese i men
des jaers onser Heeren. 1691
uit naem en lach der Kerkenraeds
Joh: Henr. Ledebor
V. D. M. in Nieuwkerk.

Kopie van de akte uit 1691 waarin
de pacht van het stuk land de Dove
Gosen in Putten toekomt aan dia-
conie van de Hervormde gemeente
te Nijkerk ter verzorging van de
armen. (Bron: Gelders Archief.
Huisarchief Vanenburg, Inv.nr. 68).

Dove Jacob en Dove Beert. Ook in Noord-Holland komt dat voor, want M. Schönfeld 'ontmoet-
te' daar Dove Dirkje. Het aantal slechthorenden is uiteraard in Putten en Waterland niet gro-
ter dan elders. Gosen, Jacob, Beert en Dirkje waren helemaal niet doof of hardhorend. Hun enige
'kwaal' was, dat zij op een bepaald moment eigenaar van dit onvruchtbare land waren.

Een naamgever die zijn perceel hooi-, wei- of bouwland aanduidt met een dier- en insect-
tennaam zoals *kat*, *hond*, *luis*, *muis*, *mug* of *kikker* drukt daarmee niet uit, dat deze dieren op
zijn grondgebied veelvuldig voorkomen, maar dat hij van oordeel is dat hij te maken heeft
met een slechte kwaliteit van de grond. Dit geldt in de Arkemheen bijvoorbeeld voor het
Hondje, de *Hondskamp*, het *Kikvorsengat*, de *Luiskampen*, de *Luismaten* en het *Muizenkampje*. De
Katersmaat behoort echter niet tot deze categorie. De determinant van *-maat* is hier geen kat
van het mannelijk geslacht, maar de benaming voor een kleine boer, een *kater* of *keuter*.

Aan het eind van de Hardenbergerweg tegen de Nijkerkervaart en nu geheel verdwenen
onder de autoweg A28 Amersfoort-Zwolle lag de *Hongerskamp*. Over de betekenis van *honger*
in microtoponiemen is inmiddels heel wat gediscussieerd. Op grond van de ligging van
een tiental *Hongerkampen* aan de rand van een gemeente of rechtsgebied en aan een oude
verkeersweg, zagen C.H. Edelman en M.M. van Hoffen in een *Hongerkamp* een verblijf-
plaats van zwervers, een soort woonwagenkamp, omdat landlopers en vagebonden in de
Middeleeuwen met *hongaar* of *hongher* werden aangesproken.⁹ J. Lindemans was echter
niet overtuigd, omdat een overeenkomst tussen *Hongaar/Hongher* en *zwerver* niet in
Middeleeuwse bronnen te vinden is.¹⁰ Met als bewijs een groot aantal Vlaamse *honger-*

⁹ Vgl. Edelman/Van Hoffen 1949: 79-87.

¹⁰ Vgl. Lindemans 1954: 16-25.

namen toonde hij aan, dat dit woord afkomstig is van een nog in de dertiende eeuw gangbare benaming voor een gerechtsdienaar de *hofhonger*, een bijvorm van *hofjonger*. De (*hof*)*honger* inde tijns voor de landheer en mocht panden nemen van hen die daarbij in gebreke bleven. Al in de dertiende eeuw verdween de naam en werd deze arm van de rechterlijke macht *pander* of *peinder* genoemd, die op zijn beurt weer werd vervangen door *schout* om na de Franse tijd plaats te maken voor de moderne *burgemeester*.

Microtoponiemen met *honger* komen in veel landen van West-Europa en Scandinavië voor. Op grond van ruim 150 Nederlandse *honger*-toponiemen concludeert R. Rentenaar, dat het merendeel te verklaren is uit de behoefte van de landbouwer om de kwaliteit van zijn bouw- en weiland op beeldende en directe wijze te verwoorden. Een *Honger(s)kamp* is een perceel met een slechte bodemkwaliteit. Het is onvruchtbare grond, die door gebrek aan bemesting onvoldoende opbrengst heeft en dus letterlijk *honger* veroorzaakt.

Hoewel R. Rentenaar met zijn verklaring sterke papieren heeft, kan ik met betrekking tot de Nijkerkse *Hongerskamp* de suggestie van W. van Osta niet onbesproken laten. Hij schrijft: 'Het verdient in ieder geval aanbeveling te onderzoeken of een Hongerkamp geen Onderkamp kan zijn'.¹¹ De ca. vijftien hooi- en weilanden percelen tussen de Hardenbergerweg en de Middelbeek behoorden in de late Middeleeuwen tot de verdwenen boerderij *Ter Boven* of *Daarboven*. Het erf dankt zijn naam aan de vermoedelijk eerste eigenaar Reyner der Boven. Hij was eind veertiende eeuw keurmedige van de Abdinghof in Paderborn. Het meest noordelijk gelegen hooiland van de boerderij *Ter Boven* heet in 1552 de *Bovenkamp*; het meest zuidelijk gelegen perceel van dit erf is onze vroeg zeventiende-eeuwse *Hongerskamp*! Of misschien toch oorspronkelijk *Onderkamp*?

Ergens tussen onvruchtbaar en vruchtbaar past het microtoponiem *Dries(t)*. In de Arkemheen trof ik maar enkele percelen aan met deze naam, maar op de hogere Puttense zandgronden liggen tientallen *Driesten*. De oudste vermeldingen, zowel met als zonder *-t* vond ik in het Kelnarij Archief: 'Nordtwert voorts den Driesgroot 4 mudde gesays en Den Driest oft heetveld bij het dorp'.¹² In deze voorbeelden is *dries(t)* zowel een benaming voor bouwland als voor een heideveld. In de polder heeft *driest* betrekking op bouw- en weiland. Nog meer dan *honger* is het microtoponiem *dries(t)* onderwerp van discussie geweest. Van Osta noemt het een 'queeste naar de etymologie die veel verwarring en geen volledige helderheid opgeleverd heeft'. Een Puttense *dries(t)* is een lange tijd braakliggend stuk land waar inmiddels dor gras op staat. Of zoals H.G. Esveld, een groot kenner van de Puttense agrarische geschiedenis, schrijft: 'Een driest is een akker of kamp bouwland die niet als zodanig bewerkt wordt. Het gevolg is, dat het perceel vergrast. Het beeld heeft veel gelijkenis met vergraste heidevelden'. Tevens komt *driest* voor als de naam van een kamp bouwland bij de boerderij. Het is dan altijd een perceel met de slechtste bodemkwaliteit.¹³ In Putten is tot op dit moment *driest* nog als soortnaam in gebruik.

¹¹ Van Osta 1995: 857.

¹² Ak 146 en AK 112.

¹³ Vgl. Jaarboek Puttens Historisch Genootschap 1995: 13.

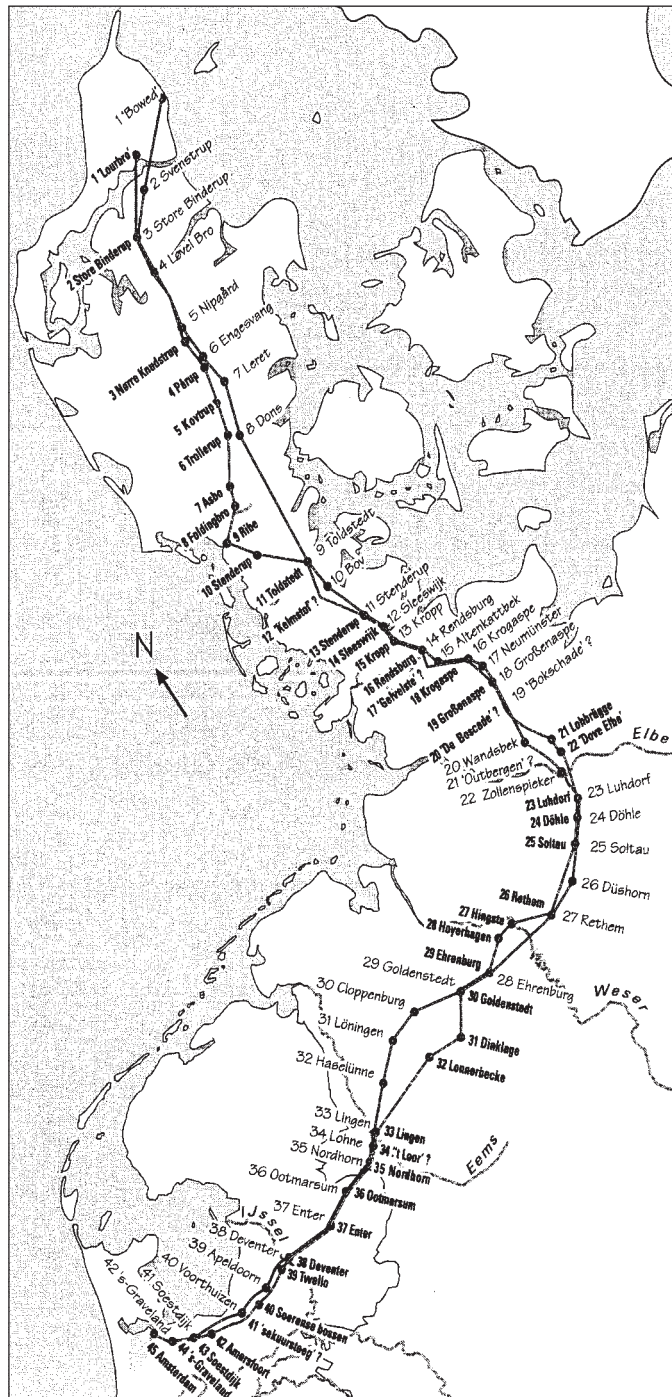
Ook vruchtbaar bouw- en weiland heeft de Arkemheense agrariër geïnspireerd tot metaforische benamingen. De bekendste is ongetwijfeld de Nijkerkse *Vetkamp*. Het was oorspronkelijk bouwland, later vruchtbaar tabaksland, aan de rand van de Vest. Vanaf het midden van de zestiende eeuw zijn er vanwege de stadsuitbreiding houten huizen op dit perceel gebouwd. Nu is *Vetkamp* de naam van de invalsweg uit de richting Putten. Aan de Blindesteeg in de Putterpolder liggen twee *Boterkampjes*. Hoewel mijn informanten met stelligheid beweerden, dat deze percelen vroeger verkocht waren voor een bepaalde hoeveelheid boter of beweide zijn geweest met koeien die veel boter gaven, wijst ook *boter-* op de vruchtbaarheid van beide percelen. Slechts enkele honderden meters verder ligt aan de Blindesteeg de *Spekkamp*. Ogenschijnlijk is ook dit microtoponiem de metaforische aanduiding voor weelderig grasland. Maar schijn bedriegt. *Spek-* is hier niet de laag vet die zich bij mens en dier tussen huid en vlees ophoopt, maar een verbastering van *spik*, *spikke* of *spijk*, de naam voor een primitief bruggetje van ruwe stammen met rijshout en gebruikt over een sloot om het vee te verweiden. De vermoedelijk oudste vermelding van dit woord in de Veluwe plaatsnaam *Doornspijk*, in 796 geschreven als *Thornspiic*.

Aan de westzijde van de Arkervaart liggen begin zeventiende eeuw drie grote percelen, samen 6½ ha, met de opmerkelijke naam *Rundsvleesweiden*, later *Runtsweide*. Hoewel ik *Rundsvlees-* in deze samenstelling niet beschouw als een metaforische aanduiding voor de vruchtbaarheid van deze percelen, is de benaming wel indirect met dit aspect van het Arkemheense polderland verbonden. De *Rundsvleesweiden* danken hun naam aan de vetweiderij van slachtossen, die haar hoogtepunt bereikte in de eerste helft van de zeventiende eeuw. De omstreeks 4- tot 5-jarige ossen werden via een vaste trekroute geïmporteerd uit Denemarken. Op de Hollandse weidegebieden en dus ook op de Arkemheense *Rundsvleesweiden* en *Ossenkampen* aan de Abeek werden deze zogenaamde grasossen in kudden van 40 tot 100 vetgemest. Het rundvlees werd afgezet in de welvarende Hollandse steden en ook ingezouten meegenomen door de VOC-schepen die naar Oost-Indië voeren. Begin achttiende eeuw is dit microtoponiem verdwenen en daarmee ook de herinnering aan deze bedrijfstak. Begin achttiende eeuw zijn deze percelen hernoemd in *Renselersweide*, naar de Puttense boerderij Renselaar in de buurtschap Hel.

Zie ook: Gouwenkamp, Hondje, Oerigen, Paradijs, Schralenburg, Steenstroet, Tresmaat, Zandkamp, Zuurkampje, Zwarteland.

6.7 Flora en fauna

Vanaf het midden van de negende eeuw bezit het klooster Werden, gelegen bij Essen aan de Ruhr in Duitsland, boerderijen in Putten en Nijkerk. De grote afstand tot dit klooster maakte het noodzakelijk dat ter plekke een vertegenwoordiger aanwezig was om de lopende zaken te behartigen en de pacht in natura en geld in ontvangst te nemen. Een dergelijk centrum, veelal een boerderij, noemde men een hof. De Werdense hofboerderij was het latere erf *Schoutmansgoed* aan de Brink in Putten. De beheerder van deze hofboerderij, de meier, hield een boekhouding bij, waarin hij noteerde welke boerderijen in zijn gebied lagen en wat zij aan pacht verschuldigd waren. In een inkomstenlijst uit omstreeks 1250 verschijnt een drietal microtoponiemen, die verklaard kunnen worden uit de flora en

Kaart met de twee landroutes van ossentransporten van de Deense stallen naar de Hollandse weiden (1731). (Bron: Gijsbers 1999, p. 90).

fauna van deze streek. Het zijn *Ekelenvelde*, nu Nekkeveld in Nijkerk en in Putten *Diramme*, nu Diermen, en *Henslaar*, later Henseler.

In de determinant van *Ekelenvelde* herkennen we het meervoud van de boomnaam *eik*. De latere vorm *Neckeveld*, met proclitische *n*- verschijnt in het begin van de veertiende eeuw en kan verklaard worden uit de slotmedeklinker van het lidwoord *ten/den*. Dit zelfde verschijnsel treedt in deze streek op bij de bouwlandnaam *Eng*, dialectisch *Neng*.

Een boom die zich uitstekend thuis voelt in het natte polderland is de els. De els was vroeger één van de meest aangeplante boomsoorten vanwege de bemesting door eigen blad, de snelle groei en de vele gebruiksmogelijkheden zoals paalwerk, beschoeiing, snijwerk, klompen, houtskool en zwarte verf uit de schors. Wellicht is het gebied de *Eller*, ook *Elderen* en *Eldern* en met opnieuw de proclitisch *n*- *Neldert*, in de omgeving van de boerderij *Kouswijk*, een kwekerij geweest voor deze zwarte els, elst of eller. De els vinden we, nu wat minder voor de hand liggend, ook terug in de bekende boerderijnamen *Arler* en *Aller*. Deze microtoponiemen zijn respectievelijk als *Erleir* en *Aleir* voor het eerst schriftelijk overgeleverd in het begin van de veertiende eeuw. Ik neem aan dat de uitgangen *-air/eir* geen relatie hebben met het achtervoegsel *-laar*. In dat geval zijn beide namen identiek en naamvarianten van de els. Het Germaanse woord voor *els* is *aliso*, waarin de roodachtige kleur van het hout wordt benoemd, met vormen als *eller*, *aller* en *arler*.

Het kweken van geriefhout – hout dat men gebruikte voor het maken van waterbouwkundige werken en gebruiksvoorwerpen in en rond de boerderij – nam in vroeger tijd een belangrijke plaats in. De algemene benaming hiervoor is *rijs* of *rijshout*: een verzamelnaam voor takken en twijgen van eiken, essen, elzen en populieren, maar vooral van wilgen. *Rijs*, afkomstig van een werkwoord met de betekenis van ‘beven, trillen of schudden’, komt om die reden in veel microtoponiemen voor, zoals in *Grote* en *Kleine Eekrijs* en *Rijsbeek*. Hoe de oevers van de *Rijsbeek* er in het verleden hebben uitgezien laat zich in dit verband gemakkelijk raden. Op het kweken of langs sloten groeien van de wilg wijzen de *Wilgenkampjes* aan de Wildsteeg en aan de Wiel. Het *Wilgenkampje* aan de Wiel behoorde in 1556 bij de ‘Goidthuys erfgoedere’, dat is de kerk van Nijkerk.¹⁴ *Wirf*, *werf* voor ‘waterwilg’ treffen we tenslotte met een t-suffix aan in *Werft*, een groot perceel langs de Arkervaart.

Lang niet altijd zal een boer reden gehad hebben om zijn perceel hooi- of weiland *Bloemenkamp* te noemen. Naar de hoeveelheid namen te oordelen, moest hij zich vooral bezighouden met het trekken van dorens en distels zoals blijkt uit *Distelkamp*, *Doornslan*, *Doornspol* en *Doornenkamp*. Op natte plaatsen werd hij geplaagd door steeds weer opschietende biezten (*Biezenkamp*) en moest hij de beek schoon maken vanwege het drijvende *Vlotgras* of de witte waterkers, naar ik vermoed in het microtoponiem *Kessenkamp*. Het *Peunertje* of *Puinertje* dankt zijn naam aan het in vroeger tijden in graslanden veel voorkomende *puin*, *peen* of *peun*, een bijna onuitroeibare kweekgrassoort.

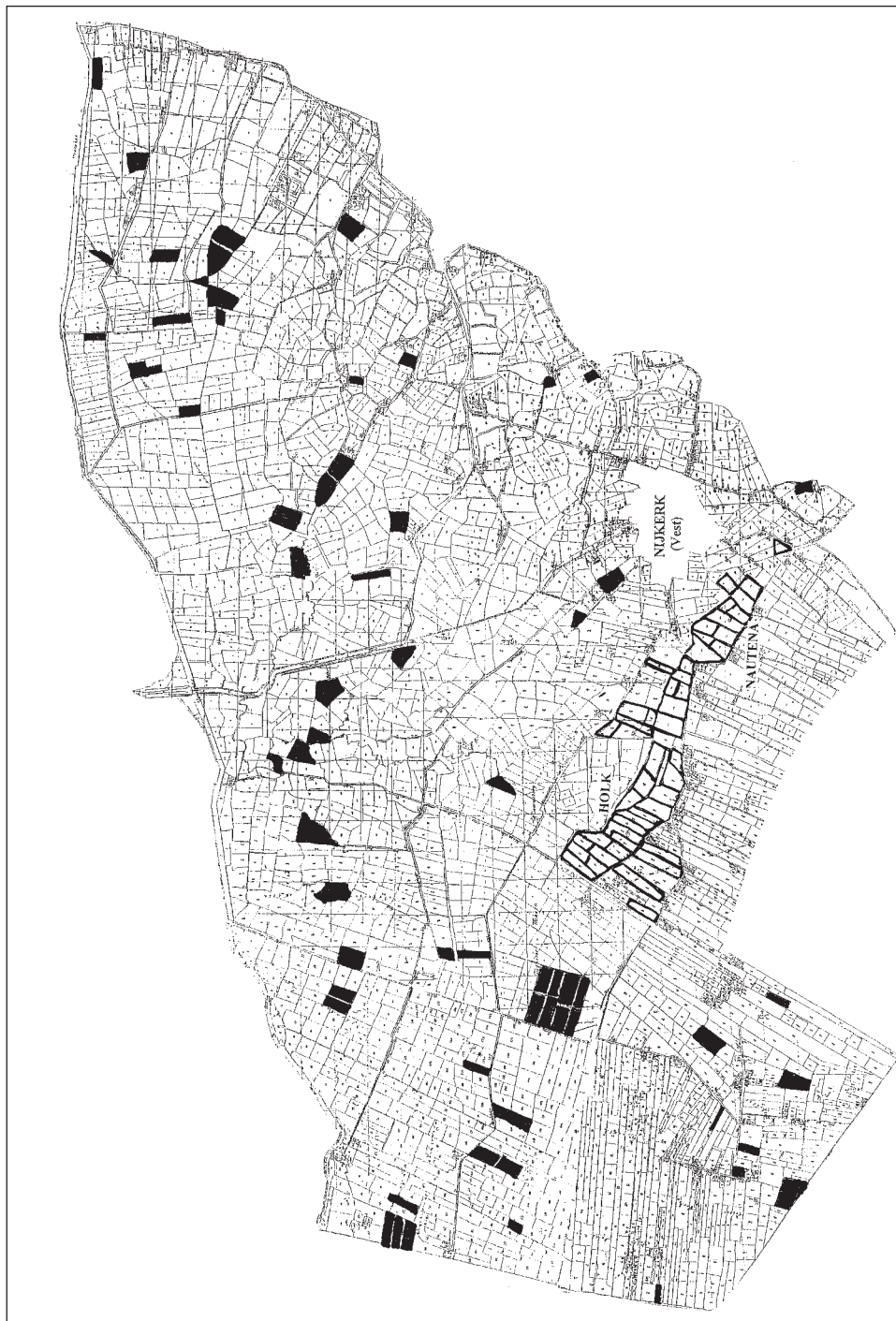
¹⁴ Vgl. Beernink 1912: 134.

Van de polderflora nu naar de fauna, die we ondermeer tegenkomen in de microtoponiemen *Dir(h)amme* en *Henslaar* uit de Werdense inkomstenlijst ca. 1250. Ongeveer 50 jaar na de eerste vermelding blijkt *Dir(h)amme*, *Direm* of *Dirm*, nu *Groot Diermen*, een boerderij te zijn van ruim 60 ha bouw- en weiland gelegen op de grens van het lage polderland en de iets hogere gronden van wat nu de buurtschap Diermen heet. Voor de dijklegging in 1356 zal het Zuiderzeewater regelmatig tot aan de stoep van deze boerderij gestaan hebben, terwijl het omringende land een meer begroeide aanblik bood dan tegenwoordig. Met dit beeld voor ogen is de naamgeving *Dir(h)amme* wel te verklaren. *Dier-* is het Germaanse woord voor 'wild dier', in het bijzonder gebruikt voor herten en reeën, *-amme* zou een waternaam kunnen zijn. Wanneer echter de basis *-hamme* de oorspronkelijke vorm is, dan hebben we te maken met *ham* 'bocht, hoek aangeslibd land, in het water gelegen weiland'. *Diermen* betekent dan 'waterrijk gebied waar herten leefden' of 'bocht, weidegebied voor herten aan het water'.

Henslaar, in 1611 *Hentseler* en in latere bronnen *Hengseler*, *Henzeler* of *Hengeler*, lag ten noordoosten van de boerderij Groot Arler tegen de zeedijk. Uit de opgave in het tijnsboek van Ermelo blijkt dat het in de zeventiende eeuw een buurtschapsnaam was, die delen omvatte van de huidige buurtschappen Nulde en Stenenkamer. Vermoedelijk is *Henslare* niet ontstaan uit de oudere vorm **Hengstlaar* 'bosweide, open plaats in het bos waar hengsten grazen', hoewel een aanzienlijk aantal microtoponiemen met de basis *-laar* als determinant een diernaam heeft. *Henslare* zou dan identiek zijn aan het in Didam voorkomende *Hingstelder* of *Hengseler*. *Henslaar* is een samenstelling van de persoonsnaam *Hense*, uit *Johannes* en *-laar*. Deze thans verdwenen Puttense buurtschapsnaam is naar ik vermoed bewaard gebleven in de bekende Nijkerkse familienaam (*Van*) *Hennekeler*, ca. 1325 gespeld als *Henninclaer*. De klankontwikkeling zou als volgt verlopen kunnen zijn: *Henslare*, *Hensler*, *Henkeler*, *Hennekler*, *Hennekeler*.

Geen weiland zonder vogels! Namen als *Duifkamp*, *Reigerkamp* en *Mokker*, een streektaalbenaming voor een zeemeeuw, zijn bepaald geen verrassingen. Ruim vertegenwoordigd zijn ganzen in *Ganzenweide* en *Gentenkamp*, zwanen in *Zwanenkampen* en eenden in *Eendengat*. De *Kooikamp* aan de Laak dankt zijn naam aan de vangmethode voor wilde eenden in bochtige, nauw toelopende en door kreupelhout begroeide watergangen. De kievit lijkt op het eerste gezicht de determinant te zijn in het microtoponiem *Kiefschoten*. De oudste schriftelijke vermelding in 1472 is echter *Knevelschoten* met de familienaam *Knevel*, waarvan direct na de Tweede Wereldoorlog van de 120 Gelderse naamdragers er 90 in Putten, Nijkerk en Ermelo woonden. En daarmee verdwijnt deze bekende weidevogel uit de microtoponymie van de Arkemheense polder. Het tweede microtoponiem dat ons zou kunnen verleiden in de polder een vogeltje te zoeken dat er vanwege zijn biotoop niet thuis hoort is de *Meesjesmorgen*. Het is een achttiende-eeuwse metamorfose van het zeventiende-eeuwse *Mensgensmorgen*, dat op zijn beurt een verbastering is van de midden vijftiende-eeuwse *Mensenkamp* met als determinant de persoonsnaam *Mens*, een afleiding van *Meine*.

Tenslotte de *Valkenmaat*. De oudste schriftelijke vermelding dateert uit 1437. Het ligt voor de hand dit vijftiende-eeuwse microtoponiem te verbinden met de *valk*, de vogel waarmee in de Middeleeuwen de jacht uitgeoefend werd. Nu zijn microtoponiemen en plaatsnamen met deze vogelnaam uiterst schaars. Bovendien bezitten *Lijse Valken* en *Gerrit Valkensz.* volgens de dijkrol van 1494 in dit gedeelte van de polder landerijen, terwijl de eigenaar van

Kaart met de gelokaliseerde namen van bouw-, hooi- en weilanden met de naam Hoefslag in de Nijkerkse buurtschappen Holk en Nautena en de spreiding van de oppervlakte maat morgen in de Arkemheen.

het Puttense erf *Valkelo* in de buurtschap Nulde in de veertiende eeuw *Ghert Valke* heet. Maar misschien moet ik nog verder terug. In 1333/1334 betaalt *Alteto Valke* een boete aan de rentmeester van Veluwe vanwege het onrechtmatig ontginnen van grond van de Gelderse graaf. Redenen voldoende om van de vogel af te zien en de *Valkenmaat* te verklaren uit de persoonsnaam, later ook familienaam, *Valk* of *Valke*

Voor flora zie ook: Boomkamp, Boskamp, Buntmaten, Haagkamp, Heethoeve, Holsesmaatje, Iepeler, Kattenstaart, Klaverhoek, Lisbeek, Primerijt, Rietgat, Smale Kampje, Vlotgras, Zeggesloot.

Voor fauna zie ook: Hazenbos, Hengstenkampje, Henseler, Hertshoeve, Kalvergoor, Keujenbos, Koekamp, Molbos, Ooievaarskamp, Otterkamp, Paardenkamp, Pinkenweide, Reeënbos, Schaapsdriesten, Slakkenhoekje, Varhoorn, Varkenspol, Veulensgat, Vogelkampje, Vosgrave.

6.8 Grootte

In de Arkemheen vond ik ruim 180 microtoponiemen die verband houden met het naamvormingsmotief *grootte*. Ruim de helft daarvan bestaat uit het reciprocerende tweetal *groot* en *klein*, zoals *Grote* en *Kleine Bijl*, *Grote* en *Kleine Kuiper*, *Grote* en *Kleine Veen*. Minder frequentte tweetallen zijn *lang* en *kort*, *breed* en *smal*, zoals in *Lange* en *Korte Akker*, *Brede* en *Smalle Beek*. De meest voorkomende oppervlaktemaat in de Arkemheense microtoponymie is de *morgen*. *Morgen* komt als simplex 11 keer voor in de vorm van *Morgen*, *Morgens* of *Morgentje* en ruim 50 keer als basis in samenstellingen zoals *Blekkermorgen*, *Driemorgen*, *Patersmorgen* en *Staartmorgen*. Het veelvuldig voorkomen van landmaten in microtoponiemen kan een gevolg zijn van de geografische situatie van een gebied. In de periode van de primitieve dijkbouw – in de Arkemheen is dat de periode vóór de aanleg van de eerste steendijk in 1750 – liepen de landerijen regelmatig onder water. Na het droogvallen was het voor de grondeigenaar belangrijk de juiste grootte van zijn bezit te kennen, zodat hij zijn deel opnieuw kon afbakenen. Een tweede reden is de beperkte mogelijkheid variatie aan te brengen in een namenbestand van een laaggelegen gebied. Een polderlandschap is weinig afwisselend, omdat terreinverschillen ontbreken, de begroeiing overwegend bestaat uit gras en beweiding, zoals in de Arkemheen, alleen toegestaan is voor runderen. In beide gevallen bracht het gebruik van een landmaat als microtoponiem uitkomst.¹⁵

De landmaat *morgen*, dialectisch *mergen*, had oorspronkelijk betrekking op bouwland. Een *morgen* was zoveel land als men met een span ossen in één morgen ploegen kon. De *morgen* was een algemeen gebruikte landmaat in West-Nederland en Gelderland. In het zuiden liep het gebruik van *morgen* tot de grote rivieren; in het oosten tot aan de IJssel. Als landmaat had de Gelderse *morgen* een oppervlakte van 0,87 ha of 600 roe. In de dijkrollen van 1608 en 1611 werd de *morgen* als enige landmaat gebruikt. Ook in de dijkrol van 1716 gaf de dijkschrijver de hoeveelheid land per eigenaar aan in *morgens*. Het gebruik van de *morgen* werd tot het begin van de negentiende eeuw ondersteund door het Arkemheense dijkrecht. De afdracht van de waterschapsbelasting heette *morgengeld*, dat *morgen-morgens-gelijk*

¹⁵ Vgl. Rentenaar 1967: 49-50.

over de grondeigenaren werd omgeslagen. De *morgen* verdween in 1820 na de invoering van het metrieke stelsel en werd vervangen door de hectare (ha). De *bunder*, die vanaf 1820 tot 1937 gelijkgesteld was aan de hectare, komt in de Arkemheen als microtoponiem niet voor. De *roe* of *roede*, ca. 3,80 meter, gebruikte men om de perceelsbreedte aan te geven. In de Arkemheen werd deze landmaat toegepast op buitendijksland, het zogenaamde *voorland*, dat in de lengterichting – de zeerichting – niet meetbaar was. Aan de Putterdijk, ongeveer tegenover de latere *Langeroesluis*, lagen de *Lange* en *Korte Roeden*. Midden zeventiende eeuw hadden zij een oppervlakte van respectievelijk 8 en 6 morgen.

In het slot van zijn artikel over metrologische benamingen in Nederlandse microtoponiemen komt R. Rentenaar tot de conclusie, dat de grootte van een perceel in principe geen invloed heeft op benoeming naar zijn oppervlakte. Wel constateert hij, dat de meeste benoemen als landmaat voorkomen bij percelen die niet groter zijn dan enige hectaren.¹⁶ De Arkemheense oppervlaktebenamingen voldoen op bijzondere wijze aan deze laatste regel. Maar liefst 37 percelen dragen de landmaten *Halfmorgen*, *Drievierel*, *Morgen*, *Vijfvierel* en *Zevenvierel*. De oppervlakte van een *Drievierel* is het $\frac{3}{4}$ deel van een morgen, ca. 0,60 ha; een *Vijfvierel* is gelijk aan $\frac{1}{4}$ morgen, ca. 1 ha, en een *Zevenvierel* is zeven maal $\frac{1}{4}$ morgen d.i. $\frac{13}{4}$ morgen, ca. 1,52 ha. Deze tot microtoponiem geworden kwartsmaten zijn karakteristiek voor dit poldergebied. Ik trof ze tot op dit moment niet elders in Nederland aan.¹⁷ Het zijn samentrekkingen van *drie vierendeel*, *vijf vierendeel* en *zeven vierendeel*. Hoewel ook een *vierendeel* voorkomt ontbreekt het microtoponiem **Eenvierel*. Deze landmaten werden algemeen gebruikt in de dijkrollen van 1608 en 1611. Benoeming naar deze kleine landmaten hield verband met een steeds toenemende versnippering van het polderland vanaf de zeventiende eeuw. Met hoofdtelwoorden komen voor *Twee*-, *Drie*-, *Vier*-, *Vijf*- en *Zevenmorgen*.

Een bijzondere tweeling vormen de microtoponiemen *Derde*- en *Vierdehalfmorgen*. Het noteren van een landmaat waarbij sprake was van een $\frac{1}{2}$ morgen kende in de dijkrollen van 1608 en 1611 een destijds gebruikelijke formulering. Was een perceel bijvoorbeeld $2\frac{1}{2}$ of $3\frac{1}{2}$ morgen dan noteerde men dat als volgt: 'Jan van Linteloe heeft derdehalff mergen Boeckhorstencamp' of 'Aelt Wulffsen heeft vierdehalff mergen Caetersmaet'. Tussen 1716 en 1842 is de *Katersmaat*, een hooi- en weiland aan de *Blaakbeek* in de Putterpolder, vanwege verkoop in twee kampen verdeeld. Dat maakte een nieuwe naam voor het afgesplitste deel noodzakelijk. De naamgever maakte het zich niet moeilijk en koos – misschien bij gebrek aan beter – als eigennaam *Vierdehalfmorgen*, de exacte oppervlakte van zijn pas verworven bezit in de karakteristieke dijkrolnotatie. Hetzelfde geldt voor de *Derdehalfmorgen*, die in 1878 de nieuwe naam was voor een deel van de *Lage Eng* van Groot Arler.

In microtoponiemen als *Boeschoter*-, *Bokhorster*- of *Strijlandsmorgen* is de determinant een boerderijnaam; in *Els peter*-, *Garderense*- of *Harderwijkermorgen* wijst de determinant op voor- malig bezit van kerkelijke of gemeentelijke instellingen in die plaatsen.

Zie ook: *Halfmorgen*, *Hoeve*, *Honderd Roe*, *Kortenhoef*, *Korte Roeden*, *Lange Akker*, *Smalle Landen*.

¹⁶ Rentenaar 1967: 62

¹⁷ Schönfeld noemt wel de microtoponiemen *Vierdel*, *Vierel* en *Viertel* maar die hebben betrekking op $\frac{1}{4}$ deel van een hoeve, ca. 4 ha, en niet op de morgen. Vgl. Schönfeld 1950: 107.

6.9 Vorm en grens

In een poldergebied is de waterhuishouding van groot belang. De watergangen worden jaarlijks meerdere keren geschouwd om de afwatering in goede banen te leiden. Vanouds vormen krek en beken een natuurlijke perceelsgrens. Het noordelijk deel van de polder vertoont hierdoor een overwegend onregelmatige blokvorming. Dit gaf aanleiding tot het ontstaan van diverse vormnamen. Zo liggen er verspreid in de polder vijf *Geerkampen*, een benaming voor een spits toelopend stuk land of een vorm waarbij twee zijden van een perceel niet parallel lopen. Mooie voorbeelden hiervan zijn de *Geerkamp* langs de Dammersbeek en de *Boeyengeer* aan de Boeyengeerse Beek.

Een vormnaam die samenhangt met de strokenverkaveling in het westelijk deel van de polder is *strijp* 'lange, smalle strook'. Het *Hendrik Beekmanserf* in Holk werd in de zeventiende en achttiende eeuw ook wel *De Striyp* genoemd vanwege de ligging aan het begin van een strokenontginning.

De Arkemheen telt een elf *Krommekampen*. Echt krom zijn ze zelden. Een wat uitstekende hoek of een licht gebogen vorm waren al voldoende om deze naam te krijgen. Ook het *Rondekampje* vertoont weinig overeenkomst met een cirkel. Een meer aansprekende vormnaam is de *Staartmorgen* of *Staartmaat* aan de Arlersteeg in Putten. De westelijke grens van dit perceel wordt gevormd door een kronkelende polderbeek, die op de naamgever de indruk heeft gemaakt van een wapperende staart.

Namen die een afsluiting, afscheiding of grens aanduiden zijn in microtoponiemenverzamelingen zeer algemeen. *Palen* werden vanouds voor dit doel gebruikt, blijkens een vroeg zeventiende-eeuws bericht 'dat die nije ingesette pael ten ewigen dagen die scheitspael solde wesen'.¹⁸ Aan een dergelijke handeling danken vermoedelijk ook de zeven *Paalkampen* in de Putterpolder hun naam. Het Middelnederlands kende *paal* ook in de betekenis 'moeras, poel', maar voor deze niet extra laag gelegen en vruchtbare kleigronden komt deze verklaring niet in aanmerking.

De uitdrukking 'paal en perk stellen' is algemeen bekend. Zowel het woord *paal* als *perk*, dat in microtoponiemen ook gespeld wordt als *Perick*, *Perik*, *Peerik* of *Pierik*, hebben in deze zegswijze de betekenis 'grens of omsloten ruimte'. Een *Perk* is een door middel van een afscheiding afgesloten stuk land, zowel voor het schutten van vee als voor de verbouw van gewassen.

Onder de percelen die in 1611 eigendom waren van Reijner Beek, bewoner van de boerderij Ten Rijs, behoorde het *Vaaltstuk*. Ook *vaalt* betekent 'afgesloten ruimte'. Vroeger werden in dergelijke omheinde ruimten schapen of runderen gedreven om de mest te verzamelen. Hierdoor kreeg *vaalt* de betekenis van 'mestvaalt'. Veel boerderijen in Putten en Nijkerk noemen een bij de hofstede gelegen afvalput voor o.a. spoelwater een *Vaaltgat*. De *Vaalkamp*, met uitgevallen -t, ten noorden van de Harderbergersteeg, sluit zich vermoede-

¹⁸ Sloet 1899: 407.

lijk hierbij aan, omdat *vaal* als aanduiding van ‘dorre of schrale grond’ niet past bij deze vanouds zeer vruchtbare landerijen.

Namen als *Hemelskamp*, *Hemmelkamp* en de boerderijnaam *Hemmel* doen op het eerste gezicht een bijbelse oorsprong vermoeden. Niets is echter minder waar. Deze namen hangen samen met het Middelnederlandse werkwoord *hemelen* of *hemmelen* dat ‘omheinen, afperken’ betekent. Bij deze werkwoorden hoort ook het in ons land, Duitsland en België voorkomende microtoponiem *Hemelrijk*. Op de Puttereng liggen vier percelen met deze naam. De oudste vermeldingen dateren uit de zestiende eeuw. Vermoedelijk berust het op toeval, dat twee van deze perceeltjes tot de Puttense pastoriegoederen behoorden.¹⁹

Voor vorm zie ook: Beitelte, Boekweitkorrel, Boeijengeer, Bijltje, Drieteut, Gieter, Hakje, Hiepie, Hoendervoet, Schreiershoek, Tolshording, Torenkamp.

Voor afsluiting, omheining zie ook: Abrahamsschoot, Grote Bijvang, Heggestuk, Hegkampen, Hekkamp, Hemmel, Kamer, Meerland, Peerboomsgoed, Scheidbeek, Vreedje.

6.10 Weg en water

Een weg wordt in het algemeen genoemd naar de plaats waar hij heen voert. Vanuit Putten loopt de *Nijkerkerstraat* naar Nijkerk, van waaruit men via de *Barnevelderweg* Barneveld kan bereiken. Toch is het niet naar de bekende weg vragen, wanneer namen als *Blindesteeg* en *Schremmersteeg* in dit verband aan de orde komen. Een *Blindesteeg* is een metafoor voor een doodlopende weg. Vanaf de Waterweg loopt deze steeg in oost-west richting ca. 2 km door het vlakke polderland om abrupt te eindigen op de perceelsgrens van hooiland, dat in de zeventiende eeuw eigendom was van de Commanderie van St. Jans Dal of 's Heerenloo in Harderwijk.

Het einddoel van de *Schremmersteeg* wordt eerst duidelijk als we de oudste vermelding van deze belangrijkste verbinding in de Putterpolder op het spoor komen. Die oudste schriftelijke vermelding dateert uit 1425, wanneer er gesproken wordt over een weg die voert naar de landerijen gelegen aan ‘des graven gemeene steeg’. Via deze steeg bereikte men de vruchtbare weilanden die eigendom waren van de Gelderse graaf. Het microtoponiem is echter meer dan een eeuw ouder. De graven van Gelre werden namelijk in 1339 tot hertog verheven, zodat deze wegnaam dateert uit de periode van de eerste ontginningen van woeste grond langs de Zuiderzee omstreeks 1333/1334. Dit microtoponiem is tevens het bewijs dat de aanleg van de eerste Arkemheense zeedijk in 1356 ook het eigenbelang van de Gelderse graaf diende. In 1589 is het nog *des Greven Mehensteegh*, terwijl de huidige spelling al voorkomt in het Puttense verpondingskohier van 1650 *Schremmersteghe*. Het hooiland van de Gelderse graaf lag ten zuiden van de Middelbeek en had een oppervlakte van 18 morgen. In de dijkrol van 1611 heetten deze percelen de *Zutphense Landen*, nu *Koningskampen*. Deze laatste naam trof ik voor het eerst aan in 1638, maar ook die moet een eeuw eer-

¹⁹ Vgl. AK 303, fol. 131.

der al in gebruik geweest zijn. Sinds de 2e helft van de zestiende eeuw vielen domeingronden namelijk rechtstreeks onder koning Philips II (1555-1598). Ten tijde van de Republiek werden kroondomeinen beheerd door de Gelderse Rekenkamer. Bij domeinverkopen in de achttiende en negentiende eeuw zijn de *Koningskampen* overgegaan in particuliere handen.

De Arkemheense polder telt ruim 50 waterlopen, waarvan ongeveer de helft een officiële naam draagt.²⁰ De grote beken hebben een breedte van ca. 2.50 m; de kleinere zijn ongeveer 1.80 m breed. Veel van deze beeknamen spreken voor zichzelf. De *Krommebeek* is beslist bochtig, de *Middelbeek* deelt de Putterpolder in een noordelijk en zuidelijk deel, de *Scheidbeek* vormt de grens tussen Putten en Nijkerk en de *Arkervaart* loopt van Ark aan de vroegere Zuiderzeekust naar de Vest en is als levensader van Nijkerk begin achttiende eeuw vergraven tot een breed kanaal met aan het eind een stenen sluis.

Minder voor de hand liggend zijn verklaringen van *Abeek*, *Laak*, *Rassenbeek* en *Wielbeek*. In *Abeek* zijn twee benamingen voor *water* gecombineerd. *A*, Oudsaksisch *aha* en verwant met het Latijnse *aqua*, komt in het hele Germaanse taalgebied voor. In Oost-Nederland kregen deze natuurlijke wateren later de naam *beek*, *diep* of *stroom*. In de Nederlandse kuststreek en in Friesland werd *A* tot *Ee* of *Ie*, zoals bijvoorbeeld in *Edam* en *Krommenie*, en in de zestiende eeuw tot *IJ*. Als basis treedt het op in bekende plaatsnamen als *Gouda* en *Breda*. De Arkemheense *A* zal in de Middeleeuwen een kreekachtig riviertje geweest zijn. In die periode is *A* nog als soortnaam voor *water* in gebruik. In de zestiende en zeventiende eeuw leest en hoort men in *A* geen waternaam meer en wordt het dan gangbare *-beek* toegevoegd.

De *Laak* is met een lengte van 5½ km de grootste polderbeek. *Laak* of *leek* betekent ‘plas, meer, water of grenswater’. De *Laak* vormt zowel de gemeentegrens tussen Nijkerk en Bunschoten als de provinciegrens tussen Gelderland en Utrecht. In een vermelding uit 1132 heet dit water de *Hoflake*, terug te vinden in de plaatsnaam *Hoevelaken*.

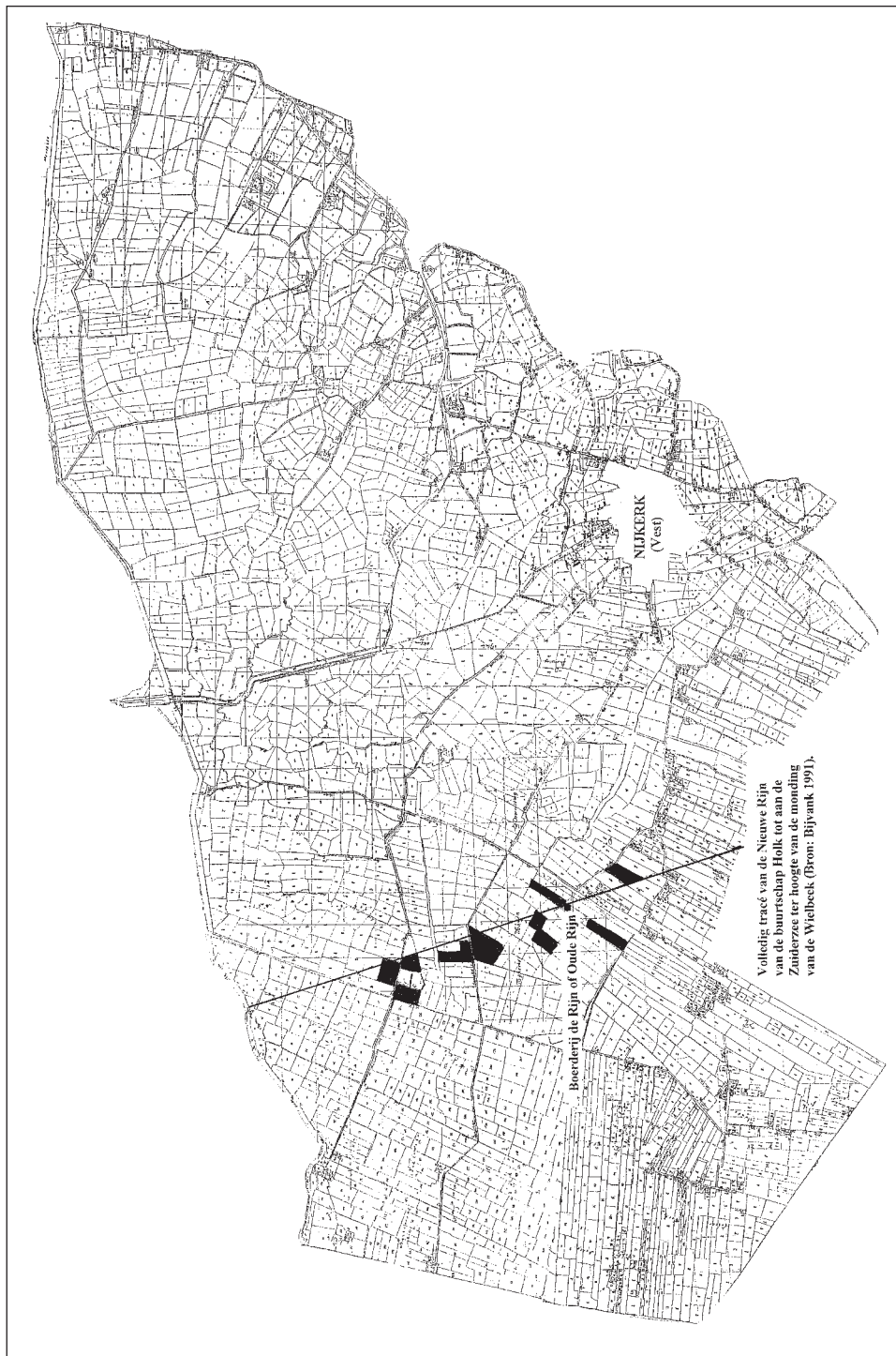
De *Rassenbeek* loopt van de Nekkevelderweg in noordelijke richting naar de zeedijk en heeft een lengte van 2½ km. Helaas ontbreken oude vermeldingen, zodat voorzichtigheid bij het verklaren van deze naam geboden is. Bovendien zijn er, behalve de *Rassen*, de naam van een zandbank in de Noordzee bij Westkapelle, geen gelijkkluidende namen in Nederland.²¹ Als de oorspronkelijke vorm *rassen* is, dan zou dit kunnen wijzen op het stromen van deze beek. Eind zestiende eeuw schrijft de dichter Spieghel: ‘De loop der stromen zal rasschen of verlomen’.²² *Ras* heeft de betekenis van ‘draaikolk, sterke stroming, spui’. Maar wie weet dankt deze beek zijn naam aan *Ludeken Raessen*, die in 1410 in de Vijestraat in Harderwijk woont of aan *Hendrik Rassen* uit Nekkeveld, die rond 1600 land pachtte van de St. Catharinenvicarie in Nijkerk.²³ Bij gebrek aan oude vermeldingen blijft het gissen!

20 Vgl. Archief Waterschap Noord-Veluwe Elburg. Ligger der watergangen en kunstwerken 28 mei 1938.

21 Vgl. Lijst 1936: 350.

22 Vgl. WNT 12, kol. 367.

23 Vgl. Beernink 1912: 102.

Kaart met de ligging van de gelokaliseerde Rijnkampen langs het tracé van de Nieuwe Rijn. (Bron: Bijvank 1991).

De *Wiel* is een ongeveer 10 meter brede gekanaliseerde polderbeek die via de Wielsluis uitmondt in het Nijkerkernauw. De beek is de natuurlijke scheiding tussen de buurtschappen Ark en Nekkeveld. *Wiel* is een zogenaamde doorbraaknaam. Na een dijkdoorbraak bleven er achter de dijk min of meer ronde plassen over, die ontstonden door de draaiende beweging van het naar binnen kolkende water. Zulke gaten heten *waai*, *wade*, *kolk*, *braak*, *wiel* of varianten als *waal* en *weel*.

Op een pol van ca. 1½ meter boven het maaiveld ligt aan de Bunschoterweg in Nijkerk de boerderij de *Oude Rijn*. De boerderij dankt zijn naam aan de *Nieuwe Rijn* of *Rijnstroom*: het kanaal dat hertog Karel van Gelre omstreeks 1500 wilde graven van Nijkerk naar Wageningen. De plannen voor de aanleg dateren uit 1497. De aanleg moet zijn begonnen na 1502 en vóór 1533 of 1536. Voor het midden van de zestiende eeuw zijn de graafwerkzaamheden definitief gestaakt en zijn zelfs delen van het kanaal door boeren in Nekkeveld dichtgegooid. Een deel van het kanaaltracé is tot op de dag van vandaag in het landschap herkenbaar. Het kanaal heeft in schriftelijke bronnen verschillende namen. De boerderijnaam *Oude Rijn* komt het eerst voor in 1654, zodat de boerderij vermoedelijk in de zeventiende eeuw gebouwd is. De laatste grootschalige restauratie van de opstallen dateert volgens de achtergevel uit 1898. Overigens is het niet alleen deze boerderij die herinnert aan dit waterstaatkundig experiment. Direct langs of in de omgeving van het traject van de *Rijnstroom* liggen acht *Rijnkampen* en twee *Rijnkampjes*. In de benaming van het kanaal, de boerderij en de microtoponiemen is *Rijn* een vernoemingsnaam naar de rivier die bij Lobith ons land binnenkomt. R. Rentenaar noemt slechts één voorbeeld van een dergelijke vernoeming, namelijk een veenwijk bij Nieuw Tiendeveen. De naam van onze grote rivier is afgeleid van het Indo-europees **rei-* dat 'stromen, vloeien' betekent. De vele Rijnnamen in Friesland horen niet tot deze categorie. De Friese vormen *r(h)yn*, *reyn* hangen samen met het Oudfriese **ren*, *reen*, uit Germaans **rai(n)*, dat 'grens' betekent.²⁴

Omstreeks 1400 woont in Ark Kille Abelenzoon van der Rijt. Een halve eeuw later is sprake van de boerderij *Ter Ryt* d.w.z. gelegen bij of aan de *Rijt*. *Rijt* is de benaming voor een natuurlijk water, een stroompje, kreek of beek en komt vooral voor in het Nederlandse kustgebied. Langs de Fries-Groningse kust is *Rijt* in gebruik als woord voor een geul in buitendijksland of vroeger buitendijksland. In betekenis is *Rijt* verwant met *Rijn*. Het Middelnederlandse *rijt* is niet met een *n-suffix*, maar met een *t-suffix* afgeleid van de Indo-europees **rei-*. We volgen nu gedurende vier eeuwen de geschiedenis van het microtoponiem *Ter Rijt*.

De oorspronkelijke benaming voor deze polderbeek was *Rijt*. Deze waternaam is overgegaan op de aangrenzende boerderij, waarna de beek een nieuwe naam kreeg: *Rijsbeek*. Om verwarring te voorkomen met andere *Rijs-* of *Riesbeken* of simpel vanwege het bochtige karakter noteerde de landmeter op het kadastrale minuutplan van 1832 de naam *Kromme Beek*. Na het verdwijnen van de boerderij de *Rijt* in de zeventiende eeuw bleef deze naam bewaard in het perceel hooi- en weiland waarop de boerderij had gestaan. De overgang van een waternaam op een aangrenzend dorp, boerderij of perceel is een veel voorkomend ver-

²⁴ Vgl. Gildemacher 1993: 441.

schijnsel in de toponymie. Wanneer verdween de benaming *Rijt*? Ik weet het niet, maar in de achttiende en negentiende eeuw trof ik deze naam in geen enkele bron meer aan. Veeoppasser J. van den Boom benoemde de voormalige *Rijt* in 1995 als de *Hoge Driemorgen*, een benaming die ik voor het eerst aantrof in een notariële akte eind negentiende eeuw, terwijl in een publicatie over het weeshuis uit 1999 ook deze landmaat is verdwenen en het perceel is hernoemd in *Hoge*.

Zie ook: Beekkamp, Fluitkamp, Graftkamp, Keenkampen, Kolkkamp, Krikswerf, Paddekepoel, Plaskampje, Prillenland, Vijverkamp.

6.11 Rechtspraak en beroep

Hoefslag en *Polkamp* zijn de meest voorkomende microtoponiemen in de Arkemheen. Terwijl de *Polkampen* verspreid liggen over het hele polderland, is er een opmerkelijke concentratie van het microtoponiem *Hoefslag*. De *Hoefslagen* liggen op een enkele uitzondering na tussen de Holkerweg en de Dammersbeek in de Nijkerkse buurtschap Holk. Dit wijst op een systematische en vrijwel gelijktijdige ontginning. Van Dooren noemt hiervoor het begin van de vijftiende eeuw,²⁵ maar het microtoponiem *Hoefslag* komt al voor in veertiende-eeuwse bronnen. Het ontginnen, het zogenaamde *hoefslaen*, vond plaats vanuit een lint van boerderijen ten zuiden van de Holkerweg. In schriftelijke bronnen uit de zeventiende eeuw wordt een *Hoefslag* gelijktijdig genoemd met de boerderij waartoe hij behoort, zoals bij het Fratersgoed in 1608: 'Fratresgoed die Hoefslaegen tusschen den Holkerweg en Doerenstege'.²⁶ Het microtoponiem *Hoefslag* heeft een directe relatie met het Arkemheense dijkrecht. Het in cultuur brengen van poldergrond betekende namelijk tevens onderhoudsplicht van een evenredig deel van de zeedijk. Dit deel noemde men de *hoefslag*. In feite gebruikte men de naam van het te onderhouden dijkvak tevens voor het perceel waarvoor die verplichting gold. Bij mijn rondgang lang de boerderijen in Holk moest ik helaas constateren, dat het microtoponiem *Hoefslag* nauwelijks nog bekend is. Slechts één informant noemde de naam. In het glossarium vermeld ik steeds tot welke boerderij de diverse *Hoefslagen* in vorige eeuwen behoorden.

Het jaar 1636 was voor Nijkerk een rampjaar. De pest, de zwarte dood, velde vermoedelijk een derde deel van de bevolking binnen de Vest. Bewogen door het leed van veel ouderloze kinderen gaven Wouter van Hennekeler en Elisabeth Schouten fl. 4000,- voor de stichting van een weeshuis, waarvoor een jaar later de gebouwen werden aangekocht van het voormalige St. Catharinenklooster.²⁷ De weeskinderen en de door hen geërfdde goederen stonden onder voogdij van een *momber*. Zo was Coop Schrassert in 1642 *momber* van de onmondige kinderen van de hiervoor genoemde Wouter van Hennekeler.²⁸ Begin zeventiende eeuw kreeg een hooi- en weiland perceel in Nekkeveld de naam *Momberskamp*, later

²⁵ Vgl. Van Dooren 1986: 109.

²⁶ HG 4396 fol. 2.

²⁷ Vgl. Beernink 1909: 5.

²⁸ Vgl. Beernink 1912: 17-20.

Mommertje. Daarmee bleef een oude rechtskundige term bewaard voor het nageslacht. De *Kindjeskamp* vlakbij de zeedijk in de Putterpolder heeft eveneens te maken met het erfrecht van onmondige of minderjarige kinderen. Deze verklaring geldt ook voor het Ermelose erf *Kindergoed* en het ca. 1560 vermelde *Kinderstuk*, een perceel van 2 morgen bouwland bij de boerderij Grovenpaal in de Puttense buurtschap Halvinkhuizen.

Het slaan van munten was tot het begin van de negentiende eeuw een privilege van de afzonderlijke Nederlandse gewesten. Vanaf 1584 tot 1806 werd de Gelderse munt geslagen in het niet meer door de nonnen bewoonde gedeelte van het Grauwe Zusterklooster of Clarendale aan de Smeepoortstraat in Harderwijk. De eerste provinciale muntmeester in Harderwijk was Jacob Dirckz. Alewijn. Volgens de dijkrol van 1608 was hij eigenaar van een perceel hooi- en weiland ten westen van de Arkerweg aan de Eerste Boeyengeerse Beek. In de dijkrol van 1716 heet dit perceel de *Munt*. Vermoedelijk waren ook de *Muntkampjes* in de omgeving van de boerderij de Bontepoort begin zeventiende eeuw zijn eigendom, maar schriftelijk bewijs daarvan ontbreekt.

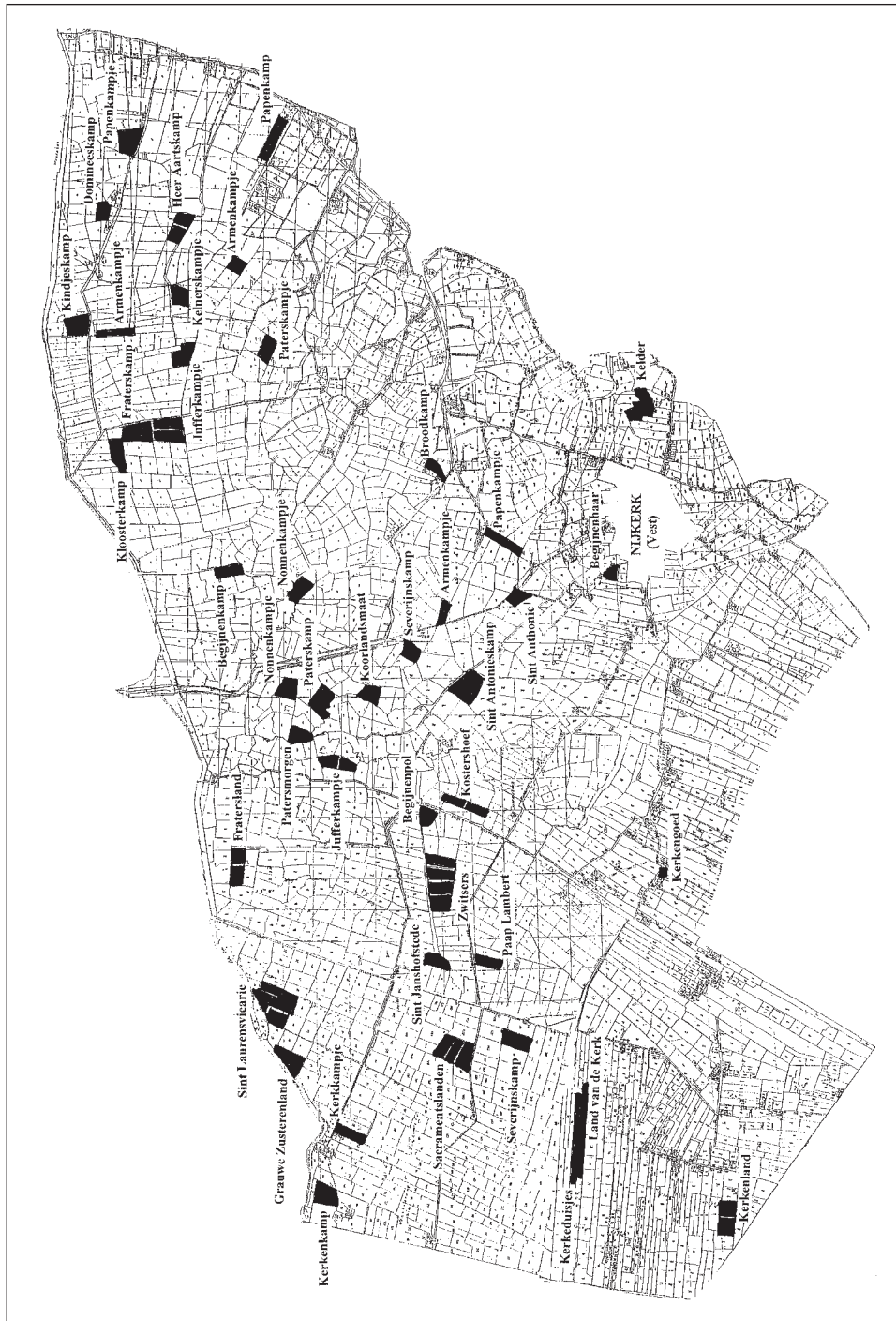
De man die tot aan de Franse tijd de rechterlijke macht in stad en platteland uitoefende was de *schout*, *scholt* of *schult*. Hij trad op als openbare aanklager en was hoofd van de politie. Een bekende Nijkerkse schout was E.G. Ardesch. Hij vervulde ook het ambt van maire in de Franse tijd. Daarna was hij tot aan zijn dood in 1849 de eerste Nijkerkse burgemeester.²⁹ Als welgesteld ingezetene bezat een schout onroerend goed en daaraan kunnen de *Schoutenkampen* en de *Schoutenmaat* hun naam ontleen.

Microtoponiemen als *Glazenmaker*, *Grutter*, *Kistemaker*, *Kuiper*, *Keteler*, *Lappertje*, *Schoenlapper* en *Tinnengieter* wekken de indruk dat veel oude beroepsnamen bewaard gebleven zijn in de Arkemheense microtoponymie. Onmogelijk is dat niet, omdat veel ambachtslieden en middenstanders tot de bemiddelde burgerij behoorden en een deel van hun verworven vermogen belegden in vruchtbare poldergrond. Dat geldt ondermeer voor Reimert van den Hoorn. Hij was grutter in de Kleterstraat in Nijkerk. De verkoop van gort, meel, bonen en erwten leverde blijkbaar zoveel winst, dat hij begin negentiende eeuw ruim 24 ha bouw-, hooi- en tabaksland bezat en vermoedelijk één van zijn pachters zijn bouwland de *Grutter* noemde.³⁰

Een tinnengieter vervaardigde in vroeger eeuwen het in zwang zijnde tinnen eetgerei, terwijl een ketelaar, soms als rondreizende handwerkman, koperen ketels herstellde. Maar de zeven percelen die bekend staan onder de naam *Ketelaars* en de zes morgen die tot in de twintigste eeuw de *Tinnengieter* heet, hebben microtoponymisch geen enkele relatie met deze verdwenen beroepsgroepen. De *Ketelaars* zijn genoemd naar Wolf Keteler de Jonghe, die eind vijftiende eeuw o.a. ook eigenaar was van een deel van de *Schelpkampen* bij de Nijkerkse Vest. De *Tinnengieter* is ontstaan uit een volksetymologische omvorming van de naam van de eigenaar van deze percelen. Eind vijftiende, begin zestiende eeuw waren deze hooilanden het bezit van Tymme Gelens. Vermoedelijk was hij bewoner van de verdwenen

²⁹ Vgl. Beernink 1916: 234.

³⁰ Vgl. ON 1997 nr. 4 en 1998 nr. 2.

Kaart met gelokaliseerde namen van bouw-, hooi- en weilanden en boerderijen die herinneren aan het feit dat zij eigendom waren van kerken, kloosters en andere instellingen van religieuze of maatschappelijk aard.

boerderij *Gelen* in Holk. De klankontwikkeling zou als volgt verlopen kunnen zijn: *Tymme Gelens*, *Tinnegelens*, *Tinnegeter*, *Tinnegieter*. Het vroeg zeventiende-eeuwse *Kistemakersland*, in de negentiende eeuw gereduceerd tot *Kiskampjes*, herinnert aan het beroep van schrijnwerker of fijnmeubelmaker. Een kistenmaker bracht houtsnijwerk aan op boeken-, kleren- en geldkisten. Was dit perceel misschien ooit eigendom van één van de voorgangers van Karel Klarck die in 1648 als kistenmaker het houtwerk van de preekstoel in de kerk van Nijkerk vervaardigde?³¹

Nu de gemeente Nijkerk ondanks veel tegenstand in 1987 de touwbaan van de firma Langman heeft gesloopt ten behoeve van parkeerruimte, herinneren alleen de microtoponiemen *Grote en Kleine Tuinbaan* aan dit meer dan vier eeuwen in Nijkerk uitgeoefende ambacht. Dat *tuinbaan* een volksetymologische verbastering is van *touwbaan*, bewijst een vermelding in het archief van de Kelnarij van Putten uit 1560. In dat jaar bezit het erf Looyengood in Halvinkhuizen, gemeente Putten '3 mergen in Arcameen genaemt Kleene Thoubaene'.³²

6.12 Kerk, klooster en erf

De oudste schriftelijke overlevering van toponiemen danken we op de Veluwe aan schenkingen van particulieren. De bekendste is de schenking van Folckerus aan het klooster Werden in Duitsland aan de Ruhr. Folckerus had bezittingen in Ermelo, Harderwijk en Nijkerk. Het merendeel van zijn boerderijen lag echter in het dorp Putten in de buurtschappen Nulde, Hussel en Koudhoorn. In de gemeente Putten kon ik door vergelijking met latere bronnen uiteindelijk 28 Werdense boerderijen terugvinden. Ruim twintig van deze erven komen nog voor op het kadastrale minuutplan van 1832 en eind vorige eeuw waren er hiervan nog zestien als boerderij of woonhuis in gebruik.³³ In de loop der eeuwen kwamen ook plaatselijke kloosters en kerken door schenking in het bezit van boerderijen en landerijen. Wie zich van de omvang van een dergelijk bezit op de hoogte wil stellen, kan een blik werpen in de inventaris van het archief van de Kelnarij van Putten of in de bijlagen bij het artikel van Beernink over de Nijkerkse reformatie.³⁴

Ik volsta hier met het noemen van een aantal microtoponiemen die wijzen op het eigendom van kerken en kloosters. Het St. Catharinenklooster in Nijkerk bezat in het begin van de zeventiende eeuw meer dan 40 morgen bouw- en weiland, waaronder de *Begijnenpol* en de *Paterskamp*. Het St. Agnietenklooster in Harderwijk – in de dijkrol van 1611 voortdurend de *Nonnen* genoemd – was eigenaar van het *Nonnenkampje*, terwijl het Harderwijkse Fratershuis een boerderij het *Fratersgoed* aan de Holkerweg en de diverse *Fraterskampen* beheerde. De pachtopbrengst werd door de fraters o.a. gebruikt voor het geven van onderwijs.

³¹ Vgl. ON 1987 nr. 4.

³² AK 268.

³³ Vgl. Hagoort 1990: 103-113

³⁴ Vgl. Beernink 1912: 127-152.

Kaart van de boerderijen in de buurtschap Holk langs de Lange Holkerweg en Korte Holkerweg.

Een gilde of vicarie was een geestelijke broederschap van priesters of leken die zich bezighield met de begrafenis en het zielenheil van gestorven broeders en zusters, die zieken en armen verzorgde en de kosten droeg voor de opleiding van een vicaris, een aankomend priester of predikant. De vicarie van het Heilig Kruis in Nijkerk kreeg een deel van haar inkomsten uit de *Gildenkamp* en de boerderij *Het Heilig Kruis* in Huinen, gemeente Putten. De *Jufferkamp* was eigendom van het Sint Vitusklooster, het adellijk Jufferenstift te Hoog-Elten gesticht door Graaf Wichman I in 967. Dit klooster bezat tientallen boerderijen in Nijkerk en Putten die beheerd werden vanuit de hof de Kemna in Appel.

Soms werden percelen verpacht voor speciale kerkelijke doeleinden. Bekend in dit verband zijn de *Orgelkampen*, in Putten kortweg het *Orgel*. De pachtopbrengst van dit bouwland werd gebruikt voor orgelonderhoud. J.A. Huisman trof, naast een aantal voorbeelden in ons land, orgelbenamingen aan in Duitsland, Engeland en Spanje.³⁵ In de Nijkerkse buurtschap Ark ligt een klokkentrio: het *Klokje*, het *Klokkenland* en de *Klokkenpol*. Vermoedelijk berust de naamgeving van deze percelen niet op het feit, dat de pachtopbrengst door de kerk werd aangewend voor aanschaf en onderhoud van de Nijkerkse kerkklokken. Ik vermoed, dat ze begin zestiende eeuw eigendom waren van Albert Kloick. In afschriften van verloren gegane oorkonden van het Jufferenstift in Hoog-Elten wordt hij genoemd als Veluws rentmeester. In vier oorkonden uit 1518 treedt hij op als gevolmachtigde van abdis Veronica von Reichenstein ondermeer bij de belening van het *Westfelingsgoed* in Holk, de boerderij de *Rijt* in Ark en buitendijksland uit *Slangengood* in Nekkeveld. In 1531 wordt een zekere Frans Kloick genoemd als leenman van het Eltense klooster.

Of we met de zes Arkemheense *Kruiskampen* en de *Kruismaat* binnen de kerkelijke sfeer blijven is nog maar de vraag. In de stadsbrief van Nijkerk uit 1413 geeft Hertog Reinald de buurtgenoten toestemming de grenzen van de stad aan te geven met kruisen. Wanneer een van deze grenstekens mocht omvallen of verdwijnen, waren richters en schepenen verplicht ze op de oude plaats terug te zetten.³⁶ Nu ligt geen van de gelokaliseerde *Kruiskampen* aan de rand van de Vest, zodat het bewijs van deze handelswijze ontbreekt. Een feit blijft, dat een kruis in vroeger eeuwen dienst deed als grenspaal en aanleiding geweest kan zijn voor de benaming *Kruiskamp*. Vóór de Reformatie stonden ook in deze streek langs de wegen en op wegkruisingen veldkruisen of kapelletjes met een crucifix. Beernink deelt mee, dat Nijkerk en Putten onder invloed van de Reformatie hiervan pas gezuiverd werden rond 1595, zodat met name de *Kruiskampen* op de viersprong Arkerweg, Nekkevelderweg, Watergoorseweg en Bremenseweg hier hun naam aan ontleend kunnen hebben.³⁷ Hiermee zijn de mogelijkheden niet uitgeput, want een *Kruiskamp* kan ook eigendom geweest zijn van de hierboven genoemde St. Crucisvicarie of het perceel kan afgesloten geweest zijn met een draaiboom, een zogenaamde kruispaalboom.

Naast notabelen, ambachtslieden, kerken en klooster waren veel hooi- en weilanden eigendom van boerderijen op de hoger gelegen zandgronden. Dit gold in het bijzonder

³⁵ Vgl. Huisman 1980: 343-361

³⁶ Vgl. ON 1988 nr. 5.

³⁷ Vgl. Beernink 1912: 80.

voor boerderijen in Putten. Als veeweide en hooiland was de Arkemheen voor hen van uitzonderlijk belang. Goede weidegronden rond het erf waren schaars en hooiland rond de boerderij was zeldzaam. Veel microtoponiemen herinneren aan deze directe relatie. Als voorbeelden noem ik de *Boeyenmaat* bij Groot Boeyen en de *Hazelermaat* bij de Hazel in Hel; de *Klunenkamp* bij het Klunengoed in Huinen en de *Bokhorsterkamp* bij Groot Bokhorst in Diermen; de *Kolenmaat* bij het erf Colengoed aan de Putterbrink en de *Krakenkamp* en *Kluppelskamp* respectievelijk bij het Krakengoed en het Kluppelsgoed in Bijsteren. Maar ook reeds eeuwen verdwenen boerderijen kwam ik via microtoponiemen op het spoor. Twee voorbeelden zijn de Puttense boerderijen Sladermansgoed en Zoudenbalg.

De twee *Slaarmanskampjes* waren eigendom van de boerderij *Sladere*, die al voorkomt in het Werdense inkomstenregister omstreeks 1250. De boerderij heeft gelegen aan de Putterbrink en verdwijnt ca. 1550 uit de kloosterarchieven. *Sladere* is gevormd uit Oost-Nederlands *slat* of *slad* dat ‘moeras, laaggelegen terrein, plas in de heide’ betekent en *heri* ‘hoogte, heuvelrug’. De boerderij is in de dertiende eeuw gebouwd op een zandige opduiking in een moerassig terrein. Het laatste verbasterde levensteken van deze boerderij is vermoedelijk de notitie van notaris Colenbrander uit 1835: ‘Een kampje hooy- en weide-land Slavermanskampje genaamd aan de Arlersteeg’.

De microtoponiemen *Zoudenbalg*, *Zoudenbalgskamp* en *Zoudenbalgsmorgen* herinneren aan de bezittingen van de Puttense boerderij *Zoudenbalgshofstede*. De opstallen hebben gelegen op een woonpol in de bocht van de Blindesteeg. Boerderij en landerijen zijn mogelijk eeuwen lang een vruchtbare belegging geweest van het bekende Utrechtse geslacht *Zoudenbalg*. Aan de Oude Gracht stond reeds in de veertiende eeuw het huis *Zoudenbalg*, later *Oudaen*.³⁸ De familienaam *Zoudenbalch* komt al voor in de dertiende eeuw³⁹ en is samengesteld uit *Zouden-*, een Hollands-Brabantse vorm van *zuiden-* en *-balg*, van het werkwoord *belgen* ‘lichte verhoging, aanzwelling, zandplaat’.

6.13 Zwitsers

De Arkemheense dijkrollen tussen 1494 en 1716 zijn een belangrijke genealogische bron voor de inwoners van Nijkerk, Putten, Harderwijk en Ermelo. De daarin genoemde personen hebben één ding met elkaar gemeen: zichzelf of hun voorouders waren eigenaar of pachter van een perceel hooi-, wei- of bouwland in de Arkemheen en verbonden daaraan hun voornaam en/of familienaam: ‘Antonius Bouwer heeft twee mergen idt B ouwertgen’. Nu is via genealogisch speurwerk nog wel na te gaan wie Antonius Bouwer is geweest, maar veel moeilijker ligt dit bij persoons- en familienamen waarvan er in deze streek twaalf in een dozijn gaan, zoals *Aaltje Gerritsland*, *Hendrik Klaaskampje* of *Beert Wouterskamp*. En wie kan er ooit achterkomen welke *Jannetje*, *Emmeke*, *Gosen* of *Pelgrim* is vernoemd in *Jannetjeskamp*, *Emmekenmorgen*, *Gosenseng* en *Pelgrimsgoed*.

³⁸ Vgl. Van Galen 1956: 65.

³⁹ Vgl. OSU nrs. 772, 806, 824.

Maar lang niet altijd tasten we in het duister. Zo is het *Jan Voetenland* bij de Arlersteeg in Putten genoemd naar Jan Voet, die in 1593 verbonden was aan de Onze Lieve Vrouwe ter Noot of Heer Abelsvicarie in Harderwijk. Deze vicarie was ca.1450 gesticht door Wilt Voet, burgemeester van Harderwijk. Wellicht is dit het zelfde perceel dat in 1425 eigendom is van Gerloch Voet. Andere leden van deze familie waren tussen 1575 en 1641 regenten van het Harderwijkse burgerweeshuis.

Ook de *Koolwagens* behoorden tot de Harderwijkse regenten. Zij bezaten in de gehele regio bezittingen. In de Arkemheen waren dat in totaal elf percelen hooi- en weiland verspreid over Ark, Nekkeveld en de Putterpolder. De boerderij *Koolwagenerf* heeft gelegen aan de monding van de Rassenbeek. Bij het leggen van één van de vele inlagen in de Nekkevelderdijk is de boerderij in de loop van de zestiende eeuw in de Zuiderzee verdwenen. In de Ermelose buurtschap Telgt lag het *Aalt Koolwagensgoed*.

Aan de Tweede Boeyengeerse Beek onder de zeedijk lag de *Egmontskamp*. Dit hooiland draagt al meer dan vier eeuwen dezelfde naam. De oudste schriftelijke vermelding noteerde ik in 1583 en veeoppasser J. van den Boom noemde in 1995 bij het doorlopen van het kadastrale minuutplan spontaan de ellipsvorm: *Egmond*. Hoewel ik geen directe aanwijzingen heb, waag ik te veronderstellen dat dit hooiland eens eigendom was Peter van Egmond. Hij was richter van de Veluwe en broer van hertog Arnold van Gelre en legde op 3 juni 1461 de eerste steen bij de herbouw van de Grote Kerk in Nijkerk.⁴⁰

Familienamen zijn soms op de meest wonderlijke wijze verborgen in microtoponiemen. Dat geldt met name voor enkele graslandpercelen ten westen van de *Angeler* en *Fenteler* met de opmerkelijke naam *Katten en Hondjes*. Naar mijn overtuiging is deze naam een volksetymologische verbastering van de achternaam van de veertiende-eeuwse ontginner of eigenaar van deze percelen Neude *Hatekont*. De beginletter *h-* is als zwakke medeklinker vervangen door de *k-* en zo ontstond *Katekont*. Het tweede naam lid *-kont*, dat in de familienaam oorspronkelijk 'bekend zijn met, kennis hebben van' betekent, werd daarna als minder welgevoeglijk aangevoeld en vervangen door de naam van het huisdier *-hond*. Toen de *-hond* er eenmaal was, kon de *-kat* uit *-kate* vanzelfsprekend niet achterblijven en was het huisdierenduo compleet: *Kat en Hond*. De toevoeging van het verkleinwoordje *-je/-tje* is bij Arkemheense microtoponiemen een regelmatig voorkomend verschijnsel, zoals bijvoorbeeld blijkt uit microtoponiemen als *Bouwertje*, *Brakeltje*, *Esje*, *Geertje*, *Gundertje*, *Haantje*, *Haartje*, *Hakje*, *Schildje* en *Vreedje*. Bij soortnamen zoals *Geertje*, *Schildje* en *Vreedje*, geeft *-tje* aan dat we te maken hebben met een klein perceel. Is *-tje* toegevoegd aan een familienaam, zoals bij *Bouwertje* en *Brakeltje*, dan heeft de verkleiningsuitgang een affectieve betekenisinhoud, die een zekere geringschatting uitdrukt.

Een wonderlijk samenraapsel vormen de microtoponiemen *Butsenkamp*, *Bitser*, *Bissertje* en *Dissertje*, namen voor een perceel van 1½ morgen aan de Watergoorsegweg en het begin van de Wildsteeg. De jongste vorm *Dissertje* staat op de kadastrale kaart van de Nijkerkse histo-

⁴⁰ Vgl. Beernink 1912: 32.

Portret van Ds. Johannes Switterius, predikant te Nijkerk van 1594 tot 1628. (Foto: G. van de Veen).

ricus F. Kragt uit 1937. Vermoedelijk heeft F. Kragt mondelinge informatie gehad, want hij verwisselt de *b-* met een *d-* en hoort *Dissertje* in plaats van de negentiende-eeuwse vorm *Bissertje*. In de dijkrol van 1716 is *Bitser* de verbastering van de vroeg zeventiende-eeuwse vormen *Budtsenkamp* of *Butsenkamp*. Eerst deze vorm geeft de mogelijkheid de juiste etymologie te achterhalen. Hierin herkennen we de naam *Butse(n)*, die o.a. de determinant vormt van de bekende familienaam *(Van) Butselaar* of *Boetselaar*. Wie had deze familienaam – waarin *Butsen-* ‘pralen’ betekent – in het Arkemheense *Dissertje* gezocht.⁴¹

Een microtoponiem dat eveneens tussen de dijkrol uit 1716 en het notariaat uit het midden van de negentiende eeuw een onverklaarbare metamorfose ondergaat is de *Durinksmaat*. Het is niet moeilijk in deze schrijfwijze de familienaam *Duerinc(k)x* of *During* te herkennen, die behalve in Oost-Nederland o.a. voorkomt in de Duitse deelstaat Thüringen. Mogelijk

⁴¹ Vgl. Ebeling 1993: 148.

lagen daar de wortels van de Nijkerkse pastoor Willem Duerinc, naar wie deze vier percelen aan de Arkervaat zijn genoemd. Hij celebreerde de mis in de Nijkerkse Vest rond het jaar 1400. Op 31 januari 1401 hecht hij namens de abdis van het Jufferenklooster in Elten zijn zegel onder een schuldbekentenis van Eibert Lubbertsen. Welke achttiende- of negentiende-eeuwse naamgever presteerde het om de *Durinksmaat* onherkenbaar om te dopen tot *Drielingsmaat*?

In de *Fenteler* liggen tenslotte vier grote percelen die de opmerkelijke naam *Zwitsers* dragen. Dit is geen vernoemingsnaam, want licht golvende terreinen en kleine hoogten kregen in ons land in veel gevallen de naam *Klein Zwitserland*.⁴² Ook het spreekwoord 'geen geld geen Zwitsers' heeft bij een verkoop van deze percelen in het verleden geen rol gespeeld. Opnieuw brengt de kerkgeschiedenis de oplossing. Beernink heeft uitvoerig geschreven over de Reformatie in Nijkerk tussen ca. 1578 - 1630. De laatste Nijkerkse pastoor in de zestiende eeuw was Evert Swaer. Evenals vele handwerkslieden was hij omstreeks 1554 vanuit Westfalen naar de Veluwe gekomen. Zijn traktement werd door de kerkmeesters betaald uit de pachtopbengst van een stuk land van zes morgen aan de Dammersbeek.⁴³ De eerste Hervormde predikant van Nijkerk was Rutger van Siburg, die vermoedelijk in 1587 op *Het Spaansche Leger*, een erf ten zuiden van de Vest, de marteldood is gestorven.⁴⁴ Eerst op 10 maart 1594 houdt zijn opvolger zijn intredeprek. Het is de uit Hessen afkomstige Johannes Switterius, ook genoemd *Zwitter* of *Switter*. Tot 1628 – hij overlijdt in 1633 – zal hij de gemeente Nijkerk met volle inzet dienen. De vier percelen aan de Angelerbeek werden eind zestiende eeuw door de Nijkerkse kerkmeesters, evenals het geval was bij zijn voorgangers, in pacht gegeven aan dominee Switterius. Na verloop van tijd kregen zij de naam *Zwitsers*.

Tenslotte, zo stel ik mij voor, had Ds. Switterius op 6 december 1600 de droeve plicht de begrafenisdienst te leiden van de Geertgen Brandts, die een dag eerder op het Fratersgoed te Nijkerk aan de pest overleden was.⁴⁵ Als tekst voor zijn predikatie koos hij de gelijkenis uit Lukas 16 over de rijke man en de arme Lazarus. 'Is niet', zo betoogde hij, 'ook Gertgen gestorven als Lazarus. Maar zoals Lazarus na zijn smartelijke dood verkwikking wachtte, zo wacht ook haar de eeuwige rust. Meegenomen door engelen Gods is zij neergeveld in de schootplooien van de aartsvader. Immers, een glanzende thuishaven, een deiningssloze rustplaats, ja een eeuwig thuis is Abrahams schoot'.

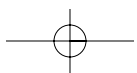
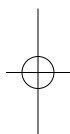
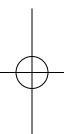
Zie ook: Abelenweide, Delenshorst, Dibbenkamp, Essenskamp, Gaartjesland, Geldzaai, Grollenland, Haantje, Hommel, Houtdorperland, Korsenpol, Logenkamp, Nalekampen, Peeltje, Rookskamp, Rouwekampje, Schetter, Snoeksmaat, Vleyeneng, Vijgepol, Westerveldje, Zwaantjes Duist.

⁴² Vgl. Rentenaar 1984: 356.

⁴³ Vgl. Beernink 1912: 140-141.

⁴⁴ Voor het feit dat Ds. Van Siburg door de Spanjaarden gedood is en zijn weduwe uit de pachtsommen door de kerkmeesters is onderhouden vgl. Rijksarchief in Gelderland, Archief Hof Inv. nr. 999 brieven 5776, 5778 en 5823.

⁴⁵ VG 14 (1989).

HOOFDSTUK 7

Inleiding op het glossarium

7.1 Inleiding

In deze studie – zo schreef ik in de inleiding – tracht ik het historisch en grotendeels verdwenen taallandschap van de Arkemheen opnieuw ‘in te polderen’. Er als het ware een dijk, een ‘taaldijk’ om te leggen en het zo voor de toekomst te bewaren. Binnen deze metafoor noemde ik het glossarium het dijkstaal, de grondslag waarop een dijk berust’. In hoofdstuk acht komt het ‘dijkstaal’ aan de orde in de behandeling van bijna 2500 in alfabetische volgorde genoemde namen van bouw-, hooi- en weilanden, boerderijen, beken en wegen. Op de behandeling van deze namen berusten alle naamkundige conclusies uit het eerste deel. Aan het glossarium laat ik een aantal inleidende paragrafen voorafgaan. Enerzijds hebben zij tot doel de opzet van het glossarium toe te lichten, anderzijds geven zij historische informatie over de weg-, beek- en boerderijnamen.

In paragraaf 7.2. behandel ik de opzet van het artikel in het glossarium. Elk artikel is op dezelfde wijze opgebouwd. Het bestaat uit drie delen. Na het vetgedrukte titelwoord volgen gegevens over kadastrale ligging, oppervlakte, gebruik en een verwijzing naar één van de 20 kadastrale kaarten waarop de naam te vinden is. Tot dit eerste deel behoren ook eventuele gegevens over andere namen voor het titelwoord. Het tweede deel bestaat uit één of meerdere attestaties. Een attestatie is een tekstgedeelte uit een historische bron waarin het titelwoord voorkomt. Het titelwoord kan ook afkomstig zijn van een informant. Elke attestatie wordt afgesloten met een gecodeerde bronvermelding, die van belang is voor nader onderzoek, met name voor genealogen. Het derde deel van het artikel bevat een etymologisch-taalkundige verklaring van het titelwoord eventueel aangevuld met geografische en/of historische gegevens. In par. 7.7. ‘Wijze van bewerken’ leg ik verantwoording af van zaken die betrekking hebben op o.a. de spelling en de manier van verwijzen in het glossarium.

De verklaring van de gemeentenamen Nijkerk en Putten en van negen buurtschappen staan niet in het alfabetisch glossarium. Ik bespreek ze apart in paragraaf 7.3. Afzonderlijke aandacht vraag ik in de paragrafen 7.4 en 7.5 voor de namen van wegen en wateren. Deze landschappelijke elementen zijn niet alleen bepalend voor het landschap, maar naamkundig en historisch-geografisch verdienen zij nadere aandacht. Ik maak enkele opmerkingen over de aard van de wegen en beken en over de taalkundige structuur van de namen. Ik besluit deze paragrafen met een opsomming van alle weg- en beeknamen die in het glossarium zijn opgenomen.

In paragraaf 7.6. besteed ik aandacht aan de 69 boerderijen die tot aan het begin van de negentiende eeuw eigendom waren van de drie Duitse kloosters in Werden, Paderborn en Elten en van de hertog van Gelre. Na enkele opmerkingen over het hofstelsel op de Veluwe, ga ik kort in op de geschiedenis van deze drie kloosters. De Werdense, Paderbornse, Eltense en Herengoederen zijn op afzonderlijke kaarten weergegeven.

7.2 Opbouw van het artikel

Het artikel in het glossarium is als volgt opgebouwd:

Op de eerste regel staat het lemma, de naam van de benoemde realiteit, het denotatum. Het titelwoord is kapitaal geschreven en vet gemaakt. Rechts op dezelfde regel staat het nummer van de kadastrale kaart waarop het titelwoord te vinden is met coördinaten (*kaart 2 G4*)

De tweede regel bevat de volgende gegevens: de gemeente waarin het microtoponiem ligt (*Nij = Nijkerk; Pu = Putten*) gevolgd door de kadastrale sectie en het minuutnummer van het eerste kadastrale minuutplan uit 1832 (bv. *Pu I 165 = Putten kadastrale sectie I minuutnummer 165; Nij A 299 = Nijkerk sectie A minuutnummer 299*). Daarna volgt de oppervlakte van het perceel (bv. *2.60.40 ha = 2 ha 60 are en 40 ca*) en de aard of het gebruik van het perceel volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) van het kadaster uit 1832, eventueel tussen haakjes gevolgd door het gebruik in vroeger tijden op grond van informatie uit de attestaties (bv. *huis en erf, hakhout, hooi- en weiland (bouwland)*).

Een eventuele derde regel geeft de toponymische hernoeming aan. Dit kan zijn: *VHd in Volledig hernoemd in* of *PHd = partieel hernoemd in*, telkens gevolgd door de ‘nieuwe’ naam van het titelwoord. Het eventuele getal tussen haakjes geeft de volgorde aan bij de opsomming van synoniemen binnen één artikel. Achter de ‘nieuwe’ naam staat het jaartal waarin deze naam voor het eerst vermeld is. In geval van volledige of partiële hernoeming zijn de attestaties met de ‘nieuwe’ naam opgenomen in het artikel van de ‘oude’ naam. De ‘nieuwe’ naam is wel als artikel vermeld, maar met verwijzing naar de ‘oude’ naam. Op deze wijze komt de historisch-naamkundige continuïteit met betrekking tot de naamgeving het beste tot haar recht. Als op de derde regel *Ook* vermeld is, geeft dit aan dat het denotatum *ook nog* een andere naam heeft, die echter niet het gevolg is van toponymische hernoeming, maar tot stand is gekomen door splitsing van een denotatum of door samenvoeging van meerdere denotata.

Voorbeeld:

PLANTMATEN

kaart 2 G4

Nij A 185, 186, 186b: 3.53.30 ha hooi en weiland
VHd in Kruiskampen (2) (1838). Ook Molenhoekje

De attestaties staan in chronologische volgorde. In het belang van de etymologie zijn zoveel mogelijk afwijkende schrijfwijzen genoteerd. In de context zijn gegevens opgenomen over de aard van het denotatum, de oppervlakte, de ligging en de naam van de eigenaar of pachter. De naam (namen) van het denotatum is (zijn) cursief gedrukt. Tussen haakjes staat direct achter deze notitie het jaartal en de bronvermelding. Het jaartal en de brongegevens zijn gescheiden door een komma. De bronverwijzing bestaat uit een lettercode, gevolgd door het inventarisnummer met folionummer, zonder recto en verso, of paginavermelding. (bv. *1858, NA Col. 6279: de attestatie dateert uit 1858 en komt voor in het notarieel archief van notaris Colenbrander in een akte met het minuutnummer 6279*). Wanneer het microtoponiem nog in de volksmond voorkomt, is de informant aangeduid met de twee eerste letters van zijn achternaam, gevolgd door het jaartal (bv. *Mu 1993 = informant J. Mulder in 1993*).

Homoniemen zijn onder één lemma ondergebracht en genummerd, waarbij de alfabetische volgorde van de gemeentelijke kadastrale secties gehandhaafd blijft. Eerst de Nijkerkse denotata in de secties A, B, C, H, I en K, gevolgd door de Puttense sectie I.

Na de attestaties volgt de beschrijving van het lemma. De naam wordt etymologisch verklaard en taalkundig toegelicht. Deze feiten worden zonodig aangevuld met niet-taalkundige informatie, enerzijds met het doel de etymologie te ondersteunen, anderzijds om de naam in een breder perspectief te plaatsen.

De literatuurverwijzingen zijn binnen de beschrijving van het lemma opgenomen en bestaan uit de auteursnaam, het jaar van uitgave en het paginanummer (bv. *Van Schothorst 1904: 23*). Bijzonderheden over persoonsnamen (PN) zijn, indien niet anders vermeld, ontleend aan het *Spectrum Voornamenboek*, samengesteld door dr. J. van der Schaar, bewerkt door drs. Doreen Gerritzen en dr. J.B. Berns, Utrecht 1996. De bijzonderheden over familienamen (FN) komen uit het *Nederlands Repertorium van familienamen*. Deel VIII. Gelderland (1947).

7.3 Gemeentenamen en buurtschapsnamen

Hieronder behandel ik de etymologie van de gemeentenamen en de namen van de diverse buurtschappen.¹ Na de gemeentenamen volgen in alfabetische volgorde de namen van de buurtschappen in de polder Arkemheen. Er bestaan geen officiële lijsten van de verschillende buurtschappen van de gemeenten Nijkerk en Putten. Als uitgangspunt heb ik gekozen voor de benamingen van de kadastrale secties uit 1832. Voor Nijkerk vallen binnen de grenzen van de polder Arkemheen geheel of gedeeltelijk de buurtschappen *Achterhoek*, *Ark*, *Arkemheense polder*, *Bontepoort*, *Holk*, *Nautena*, *Nekkeveld* en *Wullenhove*. Voor Putten zijn dat de *Arkemheense polder* en *Diermen*.

7.3.1 Nijkerk

kaart 1 t/m 14

Item soror Arnoldi Staken et eius pueri commorantes in *Nijenkerken* (1313, D 1902: 18), In officio Putten in parochi *Nijekerke* (1333/34, HA 372), in parochia *Nove Ecclesie* (1333/34, W 1975, bijlage 1), Wolteri Loneman iuxta *Nierkirken* (1340, K 1906: 862), In den kirspel van der *Nyerkirken* (1420, K 1906: 860), horige erven en landerijen te *Nijerkercke* (1437, B 1935: 75), Claes Henrycksz. Gedyppeyert van der *Nyckercken* (1502, W 1954: 288), *Nijekercken* (1518, S 1909, bijlage A), Het Quorier van de Vest van de *Nieukerck* (1650, AAN 750 fol. 2), *Nijkerk* (KA 1832), in den ampte *Nijkerck* (S 1909: XVIII), *Nijkerk* (SLN 2002).

¹ Voor een kort overzicht van de geschiedenis van beide gemeenten verwijs ik voor Nijkerk o.a. naar G.J. van den Berg en P.F. van den Berg-Brouwer, *Sociografie van Nijkerk*, Den Haag 1949. Een bibliografie over Nijkerk is samengesteld door C. van Esveld (1968) met een aanvulling door M. van Elten (1985). Voor Putten verwijs ik naar de bibliografie van Margreet H. van Wijk - Sluiterman: *Putten te boek gesteld*, Putten 1997 met een uitvoerige historische inleiding over dit dorp.

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Kaart met de namen van voormalige en huidige buurtschappen, streken, kastelen, landhuizen* en landgoederen*.*

Op 27 maart 1413 verleende hertog Reinald IV van Gelre vermoedelijk om militair-strategische redenen de kern van het ambt Nijkerk, de zogenaamde *Vest*, door middel van een stadsbrief een afzonderlijke rechtspositie. 'Een Stadt to maeken ter Nykerckendie alsoo groot ende breet wesen sal rontomme (gaens) buyten der Stadt als onser Stadt vander Elburch vryheyt is: die welcke sy met cruycen beteycken en sullen'.² Bij de stadsrechtverlening mocht Nijkerk worden ommuurd of op andere wijze worden versterkt. Nijkerk lag namelijk in het grensgebied van het Sticht en Gelre, gebieden waarvan de machthebbers regelmatig met elkaar overhoop lagen. Nijkerk heeft echter geen kans gezien zich economisch en bestuurlijk tot een stad te ontwikkelen. Het latere Veluwe schoutambt Nijkerk omvatte vrijwel hetzelfde gebied als de huidige gemeente Nijkerk. De grootste economische bloeiperiode beleefde Nijkerk ten tijde van de tabakscultuur in de zeventiende en achttiende eeuw.

Over de etymologie van Nijkerk bestaat weinig discussie. Nijkerk betekent 'nieuwe kerk'. Ook het Latijnse *Nove Ecclesie* uit het begin van de veertiende eeuw geeft dat aan. Als Nijkerk de 'Nieuwe kerk' is, is de vraag waar dan de 'Oude kerk' stond. Dat kan niet anders zijn dan in Putten. Het adjectief *nieuw* is in ieder geval vóór 1313 gegeven ter onderscheiding van een al bestaande kerk in Putten, want eerst in 1530 werd Nijkerk een apart schoutambt. De huidige kerk dateert uit 1460 en 1540. Voor verdere bijzonderheden over de kerk te Nijkerk Van Dooren 1986: 41- 46.

7.3.2 Putten

kaart 16 t/m 20

In pago qui dicitur Felua in vico qui dicitur *Puthem* (855, K 1906: 11), *Putte* in loco constructe dimidia pars (996, OSU I, 146), *predia subtus nominata tradidi Putten cum ecclesia et decima* (1031, BFB: 35), *pro oblationibus de Putta* (1131, Oorkondeboek Utrecht: 332), *hec propriis duximus exprimenda vocabulis Putthen curtem et ecclesium cum dimidia decima* (1146, WUB, V 54), in *Putte* Adalbertus tantum (1150, K 1906: 225), in curia *Putten* (1191, S 1872: 378), *censu nove terra in Putten* (1333/34, W 1975 bijlage 1), in curia *Putten* (1338 - 1344, S 1872: 378). In den hof to *Putten* (1358, S 1909: XXXII), *Stedicheit inden kirspele van Putten* (ca. 1400, K 1853, 135), *Putten* (KA 1832), *Putten* (SLP 2002).

Na de enigszins op zichzelf staande schenkingen van 806 en 814, respectievelijk de huidige boerderijen *Groot Bokhorst* en *Groot Deuverden* (S 1872: 26, 30), volgt in 855 de grote schenking van Folckerus aan Werden, waardoor het zwaartepunt van de bezittingen van dit Duitse klooster op de noordwest Veluwe komt te liggen. In deze schenkingsoorkonde worden genoemd de vici *Puthem* (Putten), *Hotseri* (Hussel); de villa *Rentilo* (Renselaar), *Niutlo* (Nulde), *Urthansula* (Tonsel) en verder in deze regio nog *Irminlo* (Ermelo), *Thri* (Drie), *Hornlo* (Koudhoorn), *Uunnilo* (Wullenhove) en *Archi* (Ark). De bewoning in de negende eeuw concentreerde zich tegen de stuwwal van de Veluwe en op de lagere gronden langs het Flevomeer.

² Tijdschrift Oud-Nijkerk. Themanummer 'De Stadsbrief van Nijkerk' door R. Baar, maart 1988.

De twaalfde- en dertiende-eeuwse Werdense inkomstenlijsten maken het nederzettingsbeeld completer. Als nieuwe microtoponiemen kunnen we circa 1150 noteren: *Halvenchuson* (Halvinkhuizen), *Hello* (Hel), *Bekestere* (Bijsteren), *Spriele* (Spriel), *Northan* (Norden) en in de gemeente Ermelo *Holthuson* (Houtdorp). In Putten is in het midden van de twaalfde eeuw het bewoningsgebied uitgebreid tot het oostelijk bosgebied van Spriel, terwijl Bijsteren en Halvinkhuizen wijzen op het komende belang van de Puttereng. De microtoponiemen uit omstreeks 1250 tasten de hoofdlijnen van dit nederzettingspatroon niet aan. Belangrijke uitbreidingen zijn *Diramme* (Diermen) en *Henslare* (Henseler). Uit deze globale schets blijkt, dat Putten in de Middeleeuwen een belangrijk bewoningscentrum was. Na de afscheiding van Nijkerk in 1530 zijn er geen noemenswaardige veranderingen opgetreden ten aanzien van het Puttense grondgebied. De huidige burgerlijke gemeente is een directe voortzetting van het scholtambt Putten, een onderdeel van het drostambt Veluwe.

Wanneer in 855 de vicus *Puthem* voor het eerst genoemd wordt in een schriftelijke bron, betekent dat niet dat het dorp in dat jaar gesticht is. De stichting kan al enkele eeuwen eerder hebben plaats gevonden. In dit verband dringt zich een vergelijking op tussen het dorp Putten uit de negende eeuw en de tussen 1965 - 1971 blootgelegde nederzetting in het Kootwijkerzand (Heidinga 1984). In dit verdwenen dorp waren de ongeveer 25 erven gebouwd rond een soort 'brink', ontstaan uit een drooggevalven vennetje met een aantal gemeenschappelijke waterputten. Eenzelfde situatie is bekend uit een primitieve Saksische nederzetting uit de achtste tot tiende eeuw bij het Loo, gemeente Apeldoorn (Blommesteijn 1977: 15). Waterputten waren voor mens en dier van levensbelang. A.H. Heidinga trof in de Kootwijkse kern ruim 50 waterputten of -kuilen aan. Het merendeel van deze putten was vervaardigd van uitgeholde eikenstammen. Het is niet onmogelijk dat de vicus *Puthem* in 855 eenzelfde nederzettingsbeeld heeft vertoond. In ieder geval waren de waterputten in de buurt van de huidige dorpskern zo belangrijk, dat de gehele nederzetting haar naam hieraan ontleende. *Puthem* is een samenstelling van germ. **putja*- 'put' en **haima*-, later *heem*, 'woonplaats'. *Putten*: 'woonplaats bij, aan de waterputten'. Die waterputten waren zogenoemde boomputten, die het water konden vasthouden (Künzel/Blok 1989: 93; Van Berkel en Samplonius 1989: 149; Otten 1991: 89).

7.3.3 Achterhoek

kaart 12 en 13

Gemeente Nijkerk

In den *Achterhoek* (1608, HG 4396 fol. 22), Jacob Lochsen tot Niekerck in den *Achterhoick* woonende (1643, SM 441), in de *Achterhoek* gelegen op de Duyst (1694, RV 850 fol. 181), de Zaelrugge...buurschap *Agterhoek* (1735, RV 850 fol. 196), 2^{1/2} mergen in den *Agterhoek* (1752, AAN 751 fol. 117), De *Achter Hoek* (KA 1832), *Achterhoek* (Mu 1995).

De *Achterhoek* vormt het zuidwestelijk deel van de polder Arkemheen. In het zuiden en westen begrensd door het riviertje de Laak; in het noorden door de Zeggessloot en in het oosten ongeveer lopend tot aan de Brandweg, waar de buurtschap Veenhuizen begint. In 1832 is dit de kadastrale sectie I met een totale oppervlakte van 453 ha. De benaming *Achterhoek* is veel jonger dan de oorspronkelijke naam van dit gebied. De ontginners en bewoners noemden dit gebied naar de natuurlijke gesteldheid de *Duist*, vanwege de dras-

sige veenbodem die begroeid was met struikgewas. De naam *Achterhoek*, die verband houdt met de excentrische ligging ten opzichte van de Nijkerkse Vest, dateert uit het eind van de zestiende of het begin van de zeventiende eeuw (Otten 1989: 27).

7.3.4 Ark

kaart 1 t/m 5

Gemeente Nijkerk

In pago qui dicitur Felua in *Archi* quicquid illic habeo (855, K 1906, 12), In *Erca* Nameco 6d., in eadem villa Oza 8 d. in *Herca* procurabit (ca. 1250, K 1906: 275), Bona sua sita in *Erke* (1313, D 1902: 2), Michielsgoet van *Arke* (ca. 1325, D 1905: 10), Zeemansguedt gelegen inden ampte Nijkerck toe *Arck* (1630, S 1909: XVIII), Het Quorier van *Erck* (AAN 750 fol. 147), Johan van Hel heeft 't *Arck* 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 178), Een huijs en hof tot *Arck* (1752, AAN 751 fol. 124), *Ark* (KK 1843).

De Nijkerkse buurtschap Ark vormt het centrale deel van de Arkemheense polder. Vanaf de zeedijk vormen de Lange Holkerweg, nu Bunschoterweg, en de Dammersbeek de zuidgrens, in het westen is dat de Wiel en in het oosten de Scheidbeek, tevens de grens tussen Nijkerk en Putten. Kadastraal is *Ark* de Nijkerkse sectie A met een totale oppervlakte van 1023 ha.

De nederzettingsnaam *Archi* wordt voor het eerst genoemd in de schenkingsakte uit 855, waarin een zekere Folckerus een groot aantal goederen in de regio Putten en Nijkerk schenkt aan het door Ludger in 796 gestichte klooster Werden bij Essen aan de Ruhr. De negende-eeuwse vorm *Archi* ontwikkelde zich klankwettig tot *Erke*, (*Herca* of later *Ark*, omdat er in het mnl. geen oppositie bestaat tussen de vocalen *a* en *e* vóór *r*. Een bevredigende etymologie voor *Ark* uit *Archi* is nog niet gegeven. In het ohd. bestaat *archa* 'dam' en in het Westgotisch *arca* 'grenswal'. (Moerman 1956: 150). *Ark(e)*, *Erk(e)* kan ook 'kleine sluis of gegraven afwateringssloot' betekenen (Dittmaier 1963: 16). Tenslotte heeft *Ark* ook de betekenis van 'gewelf, boog waaronder het rad van een watermolen draait', 'gewelfde oven', 'val- of schuifdeur van een sluis'. Bij de betekenis 'welving' kan ook gedacht worden aan 'een boogvormig stuk land' of 'een boogvormige ligging van de nederzetting' (Kempeneers 198: 275). Het suffix *-i* is het germ. *-ja*-suffix dat algemeen in gebruik was om nederzettingen aan te duiden. *Archi*: nederzetting aan of bij een dam, sluis, waterkering, afwateringssloot of boogvormig stuk land. Het meest waarschijnlijk heeft de Karolingische nederzetting *Archi* gelegen op een diluviale zandopduiking aan de monding van één van de vele kreek of sloten in het Flevomeer, ongeveer 4 km ten noorden van het huidige Nijkerk (Van Doorn 1986: 17 - 18, 25, 35, 177 noot 15).

De oorspronkelijke nederzetting *Ark* is vóór 1400 in de Zuiderzee verdwenen, getuige een notitie uit het midden van de veertiende eeuw: 'Ereckest absorpte' .(AK 37c). Dat de naam *Ark* ook nog voorkomt in bronnen in de vijftiende en zestiende eeuw betekent niet dat de negende-eeuwse nederzetting toen nog bestond (Otten 1989: 29). De naam was in die periode van toepassing op bewoning aan de inmiddels naar het zuiden verlegde Arkemheense Zeedijk. *Ark* is thans als naam voor een Nijkerkse buurtschap niet meer in gebruik, omdat er na de afbraak van de laatste dijkhuizen rond 1800 nauwelijks meer van bewoning sprake

ke was. De naam leeft nog voort in de boerderijnamen *Grote Ark* en *Kleine Ark* en in samenstellingen als *Arkemheen*, *Arkervaart* en *Arkerweg*.

7.3.5 *Arkemheense polder*

kaart 1 t/m 20

Gemeenten Nijkerk en Putten

Item campus in *Arcameda* (ca. 1330, AK 38 fol. 105), Item in feste martini de pacto *Ercmede* (1334/35, HA 373), eenen gemeinen dijk te leggen ende te hebben over *Erckemeden* (1356, copie 1611, AZA 178 fol. 1), In *Ercmede* de grote Bivanck (ca. 1357, AK 37c), Item in *Arkemede* ca. 1400, K 1853: 134), in *Erekemedes* (1437, OAH Inv.nr. 1386), den lege lande van *Erkemeen* (1502, W 1954: 288), de Spueldercampen gelegen in *Ereckmeijde* in het ambt Putten (1531, HH 9 Inv.nr. 1451), In *Erckmede*...die aff heit Steenbeken (1548, NL 1958: 443), guet Roeckeswerff gelegen in *Arckemedes* (1558, S 1909: XXIII), in Veenhuysercamp in *Arcameda* ten laste van de kelnarij (1592, AK 329 fol. 270), Pachtarius noster des *Veenhuijser Camps* Dijkrolle des lants van *Erkemehes* (1611, AZA 178 fol. 1), Van den lande van *Erckemehes* (1611, AZA 178, fol. 13), Dijkgraaff en Heijmraden van *Erkemehes* gelegen in Veluwe in den Ampte van de Nijkerken ende Putten (1650, AAN 750 fol. 3), in *Arcameen* (1660, AK 144), een camp lantsgenaemt Spui jcamp liggende in *Arckemeed* (1667, HH 12 Inv.nr. 310), Dijkrolle van *Arkemehes* (1716, HG 5773 fol. 1), Gereformeerde Dijkrechten van d'*Arkemeen* (1753, HG 4397), in *Arckemeede* (1754, GR 1496 fol. 82), Heemraden van *Arkemheen* (Z 1956, 44), *Arkemheensche polder* (KK 1971), Zeepolder/Polderdistrict *Arkemheen* (Van der Streek 1991: 9).

De huidige spelling *Arkemheen* lijkt een samenstelling van het toponiem *Ark-* (zie boven), het bindmorfeem *-e-* en de basis *-meen*. Dit *-meen* is echter in *Arkemheen* niet het bekende *meent*, mnl. *meente*, door verlies van het prefix *ge-* ontstaan uit *gemeente* 'gemeenschappelijke weide, weide in gemeenschappelijk bezit' (WNT 9 kol. 386). Uit de oudste attestaties blijkt dat *Ark* verbonden moet worden met *-mede(n)*, ook *made*, mnl. *made* 'hooiland' een woord dat hoort bij Indo-europees **me*. Hiervan is ondermeer **meto* afgeleid, zoals in gr. *ametos* 'het maaien' (De Vries 1971: 422).

R. Rentenaar heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar het voorkomen van het woord *made* in de toponymie van West-Nederland. Hij stelde een concentratie vast van de vorm *mede*, *meed*, *meet* en *meedt* in Kennemerland in Noord-Holland. *Made* is daar in de veertiende eeuw opvallend veel verbonden met nederzettingen, zoals *Lymmermade*, bij Limmen en *Aeremermade* bij Arem, een buurtschap bij Egmond (Rentenaar 1972: 290, 309). In *Arkemede(n)* is de nederzettingennaam *Ark* verbonden met de Noordhollandse vorm *-mede*. Daarmee is het één van de vele voorbeelden die aantoont, dat er niet alleen economisch – met name op het gebied van visserij en dijkbouw – maar ook taalkundig intensieve contacten bestaan hebben tussen het Westfriese Noord-Holland en de kust van de Gelderse Zuiderzee. Dat geldt ook voor de veel oostelijker gelegen *Mheen* van Elburg. In 1313 nog *Maeden*, maar in de vijftiende eeuw *Me(e)den* en nog weer later *Mehen* (Otten 1999: 37). De vorm *-mehen* is een hypercorrecte schrijftaalvorm, waarin de *-h* is uitgesproken als de intervocalische *-j*, zoals in *zee-j-en*. De vorm *-m(h)een*, die verantwoordelijk is voor de verwarring tussen *meent* en *made*, is ontstaan door syncope van de intervocalische *-d*, zoals bij *weer* uit *weder*. De *-h* in *-mheen*, die vanaf de achttiende eeuw in bronnen voorkomt, is anorganisch,

dat wil zeggen dat hij niet tot de structuur van het woord behoort en dus zonder betekenisverlies weggelaten kan worden. Trouw aan de traditie handhaaf ik de spelling met *-h*: *Arkemheen*. De *Arkemheen* is 'het hooiland, het maailand van de bewoners van de nederzetting Ark'. *Polder*, mnl. *polre*, *polder* 'aangeslibd land'. Zie ook onder *pol*. Een *polder* is 'een door aanslibbing boven het water uitstekend stuk land, dat vervolgens ingedijkt werd' (De Vries 1971: 536; Van Osta 1995: 898). Voor de geografische omschrijving en de oppervlakte van de *Arkemheen* zie hoofdstuk 2.1.

7.3.6 *Bontepoort*

kaart 14 en 15

Gemeente Nijkerk

Bontepoort (KA 1832), in de buurschap *Bontepoort* (1841, NA Col. 24 61).

Bontepoort als buurtschapsnaam komt alleen voor in negentiende-eeuwse bronnen. Het is in 1832 de naam van de kadastrale sectie K. Het is het gedeelte van de polder ten noorden van de Bunschoterweg. Thans valt dit deel onder de buurtschapsnaam *Nekkeveld*. De naam voor deze buurtschap is ontleend aan het tolhuis de *Bontepoort*. Dit tolhuis was tevens herberg (1853, NA Col. 5148). *Bonte*- is een veel voorkomend bijvoeglijk naamwoord bij herbergen en diverse horecagelegenheden, zoals bijvoorbeeld de *Bonte Koe* (Van Berkel/Samplonius 1989: 35; Van Osta 1995: 343). De basis *-poort* 'toegang, doorgang' zal gegeven zijn vanwege het feit, dat het tolhuis aan het gekanaliseerde riviertje de *Laak* lag. De *Laak* vormt namelijk tot op heden de gemeentegrens tussen Nijkerk en Bunschoten en is tevens provinciegrens tussen Gelderland en Utrecht. Zie ook onder de boerderijnaam *Bontepoort*.

7.3.7 *Diermen*

kaart 16 t/m 20

Gemeente Putten

Mansus in *Diramme* (ca. 1250, K 1906: 308), tertium Cotlandt in *Dirhamme* (ca. 1300, AK 38), parochia Putten vico *Direm* (ca. 1300, AK 38), Claes, Jacob en Trude van *Dierem* (1432, B 1935: 68), Trude en Weijne van *Diermen* (1439, B 1935: 81), *Dyermen* (ca. 1625, AK 37h), de buurtschap *Diermen* (1650, SV 817), *Diermen* (KA 1832), Een kamp de Paterskamp liggende in *Diermen* (1879, NA Colz. 2197), *Diermen* (SLP).

De geografische ligging van *Diermen* is niet zondermeer duidelijk, omdat de buurtschap samen met de Putterpolder de kadastrale sectie I van de gemeente Putten vormt. Voor de bewoners loopt de buurtschapsgrens langs de Kromme Beek tot aan de Schremmersteeg en volgt dan vanaf het erf de Hondskamp de Diermenseweg, langs de boerderijen Klein Bokhorst en Aller tot aan de Nijkerkerstraat. Het kasteel Oldenaller ligt in de Putterpolder en behoort niet tot *Diermen*.

Taalkundig kunnen de oudste vormen *Diramme* en *Dirhamme* gesplitst worden in de woorddelen *dir*- en *-(h)amme*. Plaatsnamen met de determinant *dir*- zijn in ons land onbekend, maar het Duitse taalgebied levert enkele voorbeelden, namelijk *Dirlau* bij Aken, in 1140 gespeld als *Dirlo* en *Dirgart* (1110), het latere *Tiergarten* bij Trier. Gysseling verklaart *dir*-

uit germ. *deura-/deuza-* ‘wild dier’ in het bijzonder betrekking hebbend op herten, reeën, vgl. het Engelse *deer* ‘hert’. (Gysseling 1960: 274). De basis *-amme* of *-hamme* laat twee interpretaties toe. De eerste en oudste vorm *-amme* zou de geassimileerde vorm van **ambe* ‘water’, wellicht ‘kleine rivier’, uit Indo-europees **-emb-*, **-omb-*, of **-imb* kunnen zijn. Watervallen met *Ambra* zijn zeer talrijk en verspreid over geheel West-Europa van Engeland tot Noord-Italië. In ons land treffen we het aan in de plaatsnaam *Aam*, bij Elst, elfde eeuw *Ambe*: in 1254 Henrici de *Amme* en in 1281 *Middelamme* (Blok 1961: 68, 69; Gildemacher 1993: 151). Naast *Dirlo* het ‘hertenbos’ en *Dirgart* ‘hertentuin’ is *Diramme* dan het ‘hertenwater of waterrijk gebied waar herten leefden’.

De veertiende-eeuwse vorm *Dirhamme* geeft echter eerder aanleiding relatie te zoeken met Middelnederlands *hamme*, *ham* ‘(rivier)bocht, hoek aangeslibd land; in of aan het water gelegen weiland; buitendijks land’ (Moerman 1956: 81). De geografische situatie omstreeks 1250 geeft hiertoe voldoende aanleiding. Zeker in de dertiende eeuw, ruim voor de inpoldering van de Arkemheen, zal het iets hoger gelegen dekzandgebied van Diermen aan bovenstaande betekenisbeschrijving voldaan hebben. *Diermen* ‘hertenhoek, bocht; weidegebied voor herten aan water’ aan het Almere, de latere Zuiderzee. Uitgaande van *Dir(h)amme* is dan rond 1300 door het wegvallen van de laatste zwakbeklemtoonde syllabe *-me* en verzwakking van de *a* tot *e* – een normale ontwikkeling in het mnl. – de vorm *Direm* of *Dierem* ontstaan. In de zestiende en zeventiende eeuw valt de *-e* tussen *-r* en *-m*, die het karakter kreeg van een svarabhaktivocaal, weg: *Dirm*, terwijl gelijktijdig naar analogie het toponymische meervoud *-en* werd toegevoegd: *Diermen*. Verkort weergegeven kan de ontwikkeling als volgt verlopen zijn: *Dir(h)amme*, *Di(e)rem*, *Di(e)rm*, *Diermen*.

7.3.8 Holk

kaart 10 en 11

Gemeente Nijkerk

Pele Wichmans sone van *Hollic* (ca. 1325, D 1905: 10), *Hollic* in parochia Nove Ecclesie (1335/36, W 1975, bijlage 1), Item de censibus veni apud *Hollic* (1334, HA 373), De Venio apud terram illarum de *Hollic* in parochia Nyerkirke (1371, HA 85 fol. 40), Erve gelegen op *Hollick* (1437, OAH Inv.nr. 1386), Peter Segertsz. als ghedypptiert van *Holck* (1502, W 1954: 288), buerscap van *Hollick* (1556, B 1912: 134), in vicinia *Hollick* (ca. 1575, SM 432), op *Holck* (1608, HG 4396 fol. 3), de Buijrschap *Holck* (1650, AAN 750 fol. 100), *Holk* (KA 1832).

De Nijkerkse kadastrale sectie H omvat de buurtschappen *Holk* en *Nautena* met een totale oppervlakte van 816 ha. Hiervan rekende men naar aanleiding van het innen van de polderbelasting, het zgn. morgengeld, slechts een klein gedeelte tot de Arkemheense polder. Het betreft een lint van boerderijen langs de Holker- en Nautenaseweg met hun landerijen.

De ontginning van de huidige buurtschap *Holk* heeft plaatsgevonden eind dertiende, begin veertiende eeuw. De boerderijen liggen grotendeels in een lintbebouwing langs de Holkerweg. Omstreeks 1650 bestond de buurtschap *Holk* uit 29 boerderijen met gemiddeld ruim 15 ha bouw- en weiland per erf (AAN, 750 fol. 74 - 84). De bijbehorende gronden droegen in meerderheid de naam *Hoefslag*. *Holk* is een samentrekking van een helaas niet schriftelijk overgeleverde vorm **Holwijk*. Een zelfde verkorting vond plaats bij *Zuidwijk*: in

1390 *Zuutwic*, nu *Zuuk* bij Epe (Moerman 1956: 277; Otten 1989: 65). *Wijk* is vermoedelijk direct ontleend aan het lat. *vicus* ‘(deel van een) dorp, stad, gemeente’ en met betekenisuitbreiding ‘gebied, plaats, streek, buurt’. Het woord is toponymisch productief na 1100 en komt als basis veelvuldig voor (WNT 24 kol.191; Prakken 1984:116; Schönfeld 1959: 24). In het noorden en oosten van ons land is een *wijk* ‘een zijvaart, een zijkanaal, die uitmondt in een hoofdvaart’ (Schönfeld 1955: 222). De ablautvormen *hel* en *hol* kunnen assimilatievormen zijn van een oorspronkelijk *helde*, ohd. *halt*, *halda* ‘schuinaflopemde plaats, helling’ of van germ. *halja* ‘lage plaats, moeras’ (Mansion 1935: 61; Künzel/Blok 1988: 172). Deze laatste betekenis van *hol* treffen we aan in de naam *Holk*. *Holwijk* ‘laag gelegen woonplaats’ (Otten 1989: 64; Van Berkel en Samplonius 1989: 85; Schönfeld 1955: 269; Gildemacher 1993: 556-559).

73.9 *Nautena*

kaart 10

Gemeente Nijkerk

Elbert Kollert van sijne guede op *Noutenae* (1503, HA 101 fol. 240), Schulkensguet...buurschap *Noutena* (1547, W 1968: 34), in vico *Nautena* (ca. 1575, SM 432), Op *Noutenae* (1608, HG 4396 fol. 2), op *Nautenae* (1611, AZA 178 fol. 30), op *Noutena* (1716, HG 5773 fol. 77), De helft van een erf op *Noutena* (1752, AAN 751 fol. 148), De bouwhof, thans de *Nautena* genaamd, onder Nijkerk op de *Nautena* gelegen (1851, NA Col. 4751).

De buurtschap *Nautena* ligt ten zuiden van de Holkerweg. Vrijwel zeker sluit deze naam zich aan bij de betekenis van plaatsnamen als *Nauwerna* bij Assendelft en *Nergena* bij Bostel en Ede. De Middelnederlandse vormen *nauwerna* en *nergen(t)na* betekenen zoiets als ‘op geen stukken na’ of ‘bij lange na niet’. Enerzijds kan dat betrekking hebben op de afgelegenheid van de plaats, anderzijds kan het vanuit de boerenstand een ironische kwalificatie zijn voor de slechte kwaliteit van de grond (Huisman 1955: 137; De Vries 1962: 120; Van Berkel/ Samplonius 1989: 125). Is alleen de afstand in het geding, dan ontstaan toponiemen als *Altena*, bij Roden, ‘al te nabij’ en *Alteveer*, bij Hoogeveen, ‘al te ver’. In Nijkerk ligt in de buurtschap Appel een bouwlandperceel *Altena*, sectie E 253, 317 (1849, NA Col. 4200), evenals in Huinen (1809, RV 864 fol. 362).

73.10 *Nekkeveld*

kaart 14 en 15

Gemeente Nijkerk

Mansus in *Ekelenvelde* 6d. (ca. 1250, K 1906: 308), Item decimam in *Ekenvelde* (1313, D 1902: 8, 14), Ghyse Wouters sone de *Neckelvele* (1334/35, HA 373), Ricout Woutersen van *Neckelvele* (1389, S 1952: 60), Erkemedien in den kerspel van der Nijkerkerken op *Neckenvelde* (1437, OAH 1386, regest 179), eenre halve hoeve d’ *Neckenvelde* geleghen (1453, HA 101 fol. 4), in de kerspel van Nykerck op *Neckelvele* (1453, HA 101 fol. 104), Casijn van *Neckelvele* (1494, AK 185 fol. 10), ’t *Neckevelt* (1503, SM 434), rente gaande uit land gelegen te *Neckelvele* in het kerspel van Nijkerck (1592, B 1935: 546), $2\frac{1}{2}$ mergen toe *Neckelvele* (1608, HG 4396 fol. 28), *Nekkevelt* (1716, HG 5773 fol. 151), Twee mergen Meenland...buurschap *Nekkeveld* (1756, RV 852 fol. 229), *Nekkeveld* (KA 1832), *Nekkeveld* (Ho 1995).

Het gebied dat op de kadastrale minuutkaarten uit 1832 wordt aangeduid met de naam *Bontepoort*, draagt thans de naam *Nekkeveld*. Het is het gebied tussen de Laak in het westen, de Wiel in het oosten, de Zeggesloot in het zuiden en de Arkemheemse Zeedijk in het noorden. In 1832 is het de Nijkerkse kadastrale sectie K met een oppervlakte van 441 ha. De buurtschapsnaam dateert vermoedelijk eerst uit de achttiende eeuw (RV 854). In het protocolboek van 1675 valt *Nekkeveld* nog onder *Ark* (SV 159). *Nekkeveld* is tevens de naam van een tweetal boerderijen.

Alleen de attestaties uit de dertiende en vroege veertiende eeuw *Ekelenvelde* en *Ekenvelde* staan garant voor een juiste etymologie. Voor wie deze oudste vormen niet kent, wordt *Nekkeveld* door associatie met *nek* een vormnaam en dus de plaats 'waar het veld als een *bottle-neck* 'flessehals' toeloopt' (Van Berkel/Samplonius 1989: 126). *Nekkeveld* is echter een samenstelling van het meervoud van de boomnaam *eik* en *-veld* 'open vlakte, licht bebost terrein, dat geschikt gemaakt kan worden voor cultuurgrond', maar ook 'heide' en zelfs 'bouwland'. Zie Hoge Veld. Het Nijkerkse *Ekenvelde* was voor de grote ontginningen in de veertiende eeuw een laaggelegen, moerasachtig gebied, begroeid met eikenhakhout eerder dan met hoge opgaande eikenbomen. De vorm *Nekkeveld* is ontstaan uit proclise, vooropplaatsing, van de *n*- uit datievormen als *ten Ekenvelde* of *den Ekenvelde*. Proclisis is in het noordwest Veluws dialect een algemeen verschijnsel. Van Schothorst vermeldt dat 'een *n* wordt gevoegd voor alle woorden, die met een klinker beginnen' (Van Schothorst 1904: 68). Bekend is vooral *Neng* voor *eng* 'hooggelegen bouwland' (Puttens proaten 2003: 47).

7.3.11 Wullenhove

kaart 8 en 9

Gemeente Nijkerk

In pago qui dicitur Feluailas comprehensiones quas habent in saltu qui dicitur *UUnniloin* saltu qui dicitur *Uunilo* quicquid habuit illas comprehensiones quas habeo in *UUnilo* (855, K 1906: 11, 12), Predicti spectant in curiam to Putthen in *Wullenho* (1313, D 1902: 16), Johan van Salentijn als gedyppeyert van *Wullenwoe* (1502, W 1954: 288), in vico *Wullenhoe* (ca. 1575, SM 432), de parochie Nijekerken eertijds *Wullenhoe* genaamd (1592, B 1935: 546), *Wullenhoe* tot den Herdenberger Stege (KK 1609), Onder *Wollenhove* (1650, AAN 750 fol. 99), het goed Luxool onder *Wullenhoe* (1657, HH 4 Inv. nr. 5), In de buurtschap *Wullenhoeve* (1707, RV 850 fol. 156), Buurschap *Wullenhoven* (1733, RV 850 fol. 165), *Wullenhoven* (KA 1832).

Wullenhoven is de Nijkerkse kadastrale sectie C. Tot de polder Arkemheen behoort bijna 270 ha, dat is iets meer dan 42% van de totale kadastrale oppervlakte van *Wullenhoven*. Dit zijn de kadastrale minuutnummers 1 t/m 346. Op grond van de kaart van Kempinck (ca. 1609) is dat het gebied ten zuiden van de Hardenbergerweg met de boerderijen de *Hemmel*, *Ramshorst*, *Tols* en *Hogendam* en de bezittingen van de huizen *Berenkamp* en *Salentein*.

Het negende-eeuwse *Uunnilo*, *Wunnilo*, *Vunnilo* is een samenstelling van *-lo*, germ. **lauha-* 'bos' en *wunni*, germ. **wunjo* dat 'lust, vreugde' betekent (Gysseling 1960: 1093; Künzel/Blok 1988: 409). *Wunnilo* is het bos waar het prettig vertoeven is of waar men vreugde aan beleeft. Dit is een toch wat opmerkelijke naamgeving voor een ontginning in een laag gele-

gen gebied, een broekbos. Het germ. **lauha-* kan echter in sommige toponiemen ook de betekenis hebben van '(heilig) bos'. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Noordhollandse plaats *Heilo*. De combinatie van *-lo* '(heilig) bos' met de abstracte betekenis van de determinant **wunni-* 'lust, vreugde' heeft Quak ertoe gebracht te veronderstellen dat *Wunnilo* een sacrale naam is (Quak 2002: 57). *Wunnilo* zou dan voor de kerstening van de Veluwe een heilig bos geweest kunnen zijn, waar een god(in) met 'lust en vreugde' vereerd werd.

Waar ligt *Wunnilo*? Is het negende-eeuwse *Wunnilo* wel het veertiende-eeuwse *Wullenho*, later *Wullenho*, en vanaf de achttiende eeuw *Wullehove(n)*? *Wunnilo* ligt op de Veluwe en wordt in 855 genoemd ná de toponiemen *Puthem* (Putten), *Hotseri* (Hussel, gem. Putten) en *Rentilo* (Renselaar, gem. Putten) en vóór *Niutlo* (Nulde, gem. Putten) en *Hornlo* (Koudhoorn, gem. Putten), allemaal toponiemen in de gemeente Putten. Ook *Wunnilo* ligt in de gemeente Putten, waartoe vóór 1530 ook het gebied van de huidige gemeente Nijkerk behoorde. Kempinck schrijft op zijn kaart ca. 1609 rondom de Vest Nijkerk acht keer de naam *Wullenhoe* en in het Nijkerkse verpondingskohier van 1650 worden onder de buurtschap *Wullenho* vrijwel alle boerderijen genoemd die in een cirkel rondom Nijkerk liggen.

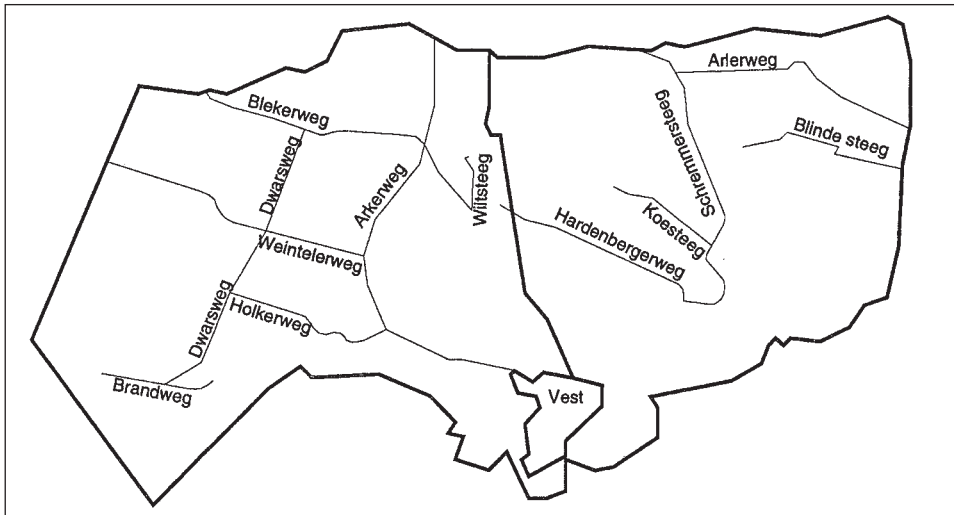
Is *Wunnilo* daarmee ook *Wullenho*? Klankwettig is de overgang van **wunn(i)-* in *wull(en)-* en van *-lo* in *-ho* niet te verklaren. Helaas missen we in dit verband schriftelijke vormen van deze naam tussen het midden van de negende eeuw en het begin van de veertiende eeuw. In die periode kan **wunni* niet langer begrepen zijn en verbasterd zijn tot **wulle*, met Middelnederlands zwak betoonde uitgang *-e*. Ik houd *Wullenho* daarom voor een volksetymologische verbastering van **Wunnilo*. Er komen overigens in deze regio nog wel opvallender voorbeelden van dit verschijnsel voor. Zie hoofdstuk 5.13.2. Dat hier volksetymologie in het spel zou kunnen zijn, wordt gesteund door het feit dat voor de determinant *Wulle(n)-* geen zinvolle betekenis binnen onze woordenschat te vinden is. Middelnederlands *wulle* voor 'wol' en het Vlaamse *wulle* voor 'wilde' bij diverse plant- en boomnamen komen niet in aanmerking (Heukels 1987: 6, 7, 274). Uitbreiding van de verbasterde basis *-ho* tot het bekende Middelnederlandse *hove* 'hoef' of 'hofstede, boerenerf' ligt voor de hand. Analogiewerking van bekende toponiemen op *-hove(n)*, zoals *Vollenhove*, kan hieraan hebben meegewerkt.

De 'Nieuwe Kerk' van Putten – het latere Nijkerk – is gebouwd op het grondgebied van wat sedert de negende eeuw *Wunnilo*, later *Wullenhoe*, heette. De buurtschapsnaam komt nu nog voor in de *Wullenhovenstraat*.

7.4 Wegen in de Arkemheen

De Gelderse landmeter Bernard Kempinck schrijft in de cartouche van zijn kaart uit 1610, dat hij de dijken, sluizen, weteringen, beken, leigraven, wegsloten, straten, wegen, stegen en bruggen slechts 'bij raminge' heeft weergegeven.³ Dit blijkt ondermeer uit de loop van de Arlersteeg en de Hardenbergersteeg, die hij met gestippelde lijnen aangeeft. De

³ Zie hoofdstuk 2.1.

Kaart van de belangrijkste wegen en stegen in de Arnhem (17e eeuw).

Nekkevelerweg in het verlengde van de 'Arckerwegh' ontbreekt en ook de Abeek en de Rassenbeek zijn niet volledig weergegeven. Deze feiten nemen echter niet weg, dat deze vroeg zeventiende-eeuwse kaart een eerste beeld geeft van de landwegen in de polder. Ik vermoed dat dit wegenpatroon ten minste drie eeuwen eerder is ontstaan. De grote ontginningen in de eerste decennia van de veertiende eeuw maakten een ontsluiting door wegen noodzakelijk.

Tot in negentiende eeuw was het merendeel van deze wegen onverhard. In de omgeving van de Nijkerkse Vest en op de hogere gronden waren het zand- en in het gunstigste geval grindwegen. In de polder zorgde de kleigrond de meeste tijd van het jaar voor een glibberig en onvast wegdek. Voor zwaar landbouwverkeer waren deze wegen ongeschikt. Een zwaarbeladen kar, getrokken door meerdere paarden, ploegde de weg om. De diepe karrensporen veranderden in voor- en najaar in kleine beekjes. Het wegonderhoud was zeer intensief en was in handen van het dijkbestuur. De wegschouw vond plaats in maart, waarna het onderhoud door het dijkbestuur werd aanbesteed, zodat de wegen in de oogsttijd weer berijdbaar waren. De kleinere wegen, stegen en dijken werden gebruikt als schapenweiden en werden driejaarlijks aan de hoogst biedende verpacht. Zo werd de Blindesteeg in 1614 verpacht als weide inclusief het onderhoud voor f 10,-. Ook de zeedijk werd door paard en wagen gebruikt. Om ernstige schade te voorkomen werd in najaar en winter een deel van de dijk – en soms ook van andere wegen – door een slagboom afgesloten. Deze belemmering van het economisch verkeer leidde tot vernielingen door boeren met het gevolg dat zij tot hoge boeten werden veroordeeld.⁴

⁴ Vgl. AZA Inv.nr.1 (Notulenboek 1611-1624) fol. 71-75.

Kenmerkend voor wegnamen is de bijzondere relatie tussen de eigennaam en het denotatum waarnaar het verwijst. Een wegnaam uit het verleden dekt zelden eenzelfde denotatum als in het heden. Daarvoor zijn talrijke voorbeelden aan te wijzen. Kempinck noemt de Watergoorseweg Arkerweg en het zuidelijkste deel van de Arkerweg noemt hij Holkerdarsweg, terwijl deze weg in dezelfde tijd ook Weintelerweg heet. Een recent voorbeeld betreft de Vetkamp. Deze straatnaam werd bij raadsbesluit van 11 april 1893 vastgelegd voor de weg tussen het zuidelijke deel van de Putterstraatweg en het Oostereind. Door de aanleg van de Berenkamperweg werd op 24 oktober 1985 de Vetkamp uitgebreid met het gedeelte van de Putterstraatweg tussen de Berenkamperweg en de Havenlijn. Deze 'onvastheid' van wegnamen is de reden, dat ik vermelding van volledige of partiële toponymische hernoeming van wegnamen in het glossarium achterwege laat.

Op kaarten en in archieven vond ik in totaal 72 verschillende wegnamen in de Arkemheen. Veel wegen hadden in het verleden meerdere namen. Op het kadastrale minuutplan uit 1832 staan de belangrijkste wegen vermeld. In de Nijkerkerpolder liggen de *Arkerweg*, *Bremerseweg*, *Nekkevelderweg*, *Watergoorseweg*, *Bunschoterweg*, *Olevoortseweg*, *Holkerweg*, *Achterhoekerweg* en *Brandweg*. In Putten de *Arlersteeg*, *Allersteeg*, *Blindesteeg*, *Schremmersteeg*, *Hardenbergersteeg* en de *Koesteeg*.

Ruim 80% van de Arkemheense wegnamen zijn samenstellingen met als bases *-weg* of *-steeg*. In Nijkerk overheersen de *weg*-namen; in Putten de *stegen*. De wegen in Nijkerk waren niet alleen interne verbindingen, maar voerden ook naar omliggende plaatsen als Amersfoort, Barneveld, Bunschoten en Hoevelaken. Ze waren daardoor reeds in de achttiende en negentiende eeuw gedeeltelijk verhard. De polderwegen in Putten waren bestemd voor lokaal verkeer naar de hooi- en weilanden en naar de buurtschap Diermen. In Putten waren de meeste stegen tot in de twintigste eeuw onverhard.⁵ Een steeg is een smalle weg, pad of voetpad, dat in landelijke gebieden ook als weide gebruikt werd.⁶ Etymologisch hangt *steeg* samen met het werkwoord *stijgen*, germ. **stiga-*.

De volgende wegnamen komen in de Arkemheen voor:

Achterduist	Binnensteeg	Duistersteeg
Achterhoekerweg	Blindesteeg	Dwarsweg
Arkemheensepad	Bokhorsterbinnensteeg	Engesteegje
Arkersluisweg	Bontepoortseweg	Groenewegje
Allersteeg	Brandweg	Grote Allee
Arkerweg	Bremerseweg	Hardenbergersteeg
Arlersteeg	Bunschoterweg	Harderijkerweg
Barneveldseweg	Diermenseweg	Hemmelerweg
Blekkerweg	Domineessteeg	Hennekelersteegje
Berenkamperweg	Doornsteeg	Hogendammersteeg

⁵ Vgl. Puttens proaten 2003: 69.

⁶ Vgl. 'Een steeg weideland met eenige boschgrond en nog eenig weideland de Binnensteeg' (1829, NA Col. 287).

Holkerweg	Middelbeekweg	Roemersteeg
Hoogstraterweg	Moorselersteeg	Ruigeduistersteeg
Jan Plassensteeg	Nachtegaalsteeg	Schremmersteeg
Jan Tijmensteeg	Nautenaseweg	Snijdersteeg
Keienweg	Nekkevelderweg	Veenhuis
Koesteeg	Nijkerkerstraat	Vetkamperweg
Kooisteegje	Oldenallerallee	Vleeslandsteeg
Korte Holkerweg	Olevoortseweg	Wallersteeg
Kouswijkerweg	Oostkadijk	Watergoorseweg
Kruisweg (2)	Oude Amersfoortseweg	Weintelerweg
Lange Holkerweg	Oude Barneveldseweg	Westkadijk
Lazaruspad	Oude Harderwijkerweg	Wildsteeg
Lieve Vrouwenboomsweg	Putterdijk	Zuiderzeestraatweg [74].
Luxooldersteeg	Putterdijkerpad	
Meensteeg	Ramshorsterweg	

7.5 Wateren in de Arkemheen

Het noorden, westen en zuidwesten van de Arkemheen bestond ten tijde van de oudste schriftelijke vermeldingen in de negende eeuw uit een dikke veenlaag. Het was een moerasachtig terrein waar kleine veenriviertjes en krekten het water afvoerden naar het Flevomeer. Verspreid in het terrein lagen dekzandwelvingen.⁷ Om het terrein geschikt te maken voor bewoning en akkerbouw moest de veenlaag ontwaterd worden. Dit gebeurde door het graven van sloten, die het water afvoerden naar de aanwezige krekten en beken. De kleiafzetting in de late Middeleeuwen veranderde weinig aan dit patroon.⁸

Het dijkbestuur, dat verantwoordelijk was voor ontwatering van de polder, onderscheidde drie soorten wateren, namelijk binnensloten, wegsloten en beken. De binnensloten vormden de perceelscheiding tussen de hooi- en weilanden en de wegsloten lagen aan beide zijden van de doorgaande wegen. De beken en wegsloten werden tenminste tweemaal per jaar door het dijkbestuur geschoofd; de wegsloten eenmaal. De standaard bovenwijdte van de grotere beken bedroeg 2,50 m, die van de kleine beken 1,80 m. De verplichting tot behoorlijk onderhoud van de waterleidingen rustte op de eigenaars, vruchtgebruikers of erfpachters van de landerijen waarlangs de beken en sloten liepen.⁹

Het woord *beek*, mnl. *beke*, is ontstaan uit germ. **baki*. *Beek* is oorspronkelijk de aanduiding van 'een klein stromend water', later ook van 'vergraven of gekanaliseerde waterlopen'. De *beek*-namen stammen meest uit de Middeleeuwen, ca. 1000 na Chr., en zij volgen op de *a*-namen (Schönfeld 1955: 142 - 144). In de toponymie komt *beek* voor als simplex en in samen-

⁷ Vgl. Van Dooren 1986: 18, 26.

⁸ Vgl. par. 2.2.1.

⁹ Vgl. AZA Inv. 1050.

stellingen. In de oudste beeknamen heeft de determinant in samenstellingen vaak betrekking op het geluid, de kleur of de beweging van het water. Dergelijke beeknamen komen in de Arkemheen niet voor. In de jongere namen treden determinanten op in relatie tot de begroeiing (*Lisbeek*), de ligging (*Angelerbeek*) en activiteiten van de mens (*Nieuwe Beek*).¹⁰

De *Ligger der watergangen en kunstwerken* uit 1938 geeft het meest complete beeld van de beken en sloten in de polder.¹¹ De ligger noemt 70 watergangen, onderverdeeld in 54 beken en 16 wegsloten. Slechts 22 beken worden aangeduid met een eigen naam. Naast het grensriviertje de *Laak* en de *Arkervaart* zijn de belangrijkste beken in de Nijkerkerpolder de *Wiel*, de *Rassenbeek*, de *Eerste* en *Tweede Boeyengeersebeek*, de *Dammersbeek* en de *Krommebeek*. De afwatering in de Putterpolder verloopt via de *Blaakbeek*, *Middelbeek* en *Scheidbeek*. In het verleden kregen delen van grotere beken een plaatselijke benaming, zoals *Koolwagensbeek*, *Lauwerkampsbeek* en *Mesbeek*. Een aantal grote beken heeft meer dan één naam. Dit betekent, dat ook beeknamen, evenals de wegnamen, een grote mate van 'onvastheid' vertonen. Het denotatum in verleden en heden is niet gelijk. In het glossarium laat ik om die reden vermelding omtrent volledige of partiële toponymische hernoeming achterwege.

De volgende waternamen komen in de Arkemheen voor:

Abeek	Kwadenbeek	Schillingsbeek
Angelerbeek	Laak	Schipbeek
Arkemheensebeek	Langeroebeek	Scholtbeek
Arkervaart	Langeweierbeek	Schuitenbeek
Blaakbeek	Lauwerkampsbeek	Smalle Beek
Blekkebeek	Lazarusbeek	Speulmans en
Blindebeekje	Lisbeek	Hellekampenbeek
Boeyengeersebeek	Marsbeek	Steenbeek
Bredebeek	Mehensbeek	Strijlandsebeek
Broekbeek	Mesbeek	Tweede Boeyengeersebeek
Dammersbeek	Middelbeek (2)	Waaï
Diermerbeek (3)	Nekkeveldebeek	Wallerbeekje
Dwarsbeek (3)	Nieuwe Beek	Westkadijkbeek
Eerste Boeyengeersebeek	Nieuwe Rijn	Wielbeek
Heimen Klaassenbeek	Oostkadijkbeek	Wildemansbeek
Hogendammerbeek	Polletjesbeek	Zeggesloot
Kaaienbeek	Rassenbeek	Zuiderzee [54].
Koolwagensbeek	Rijsbeek (2)	
Krommebeek (3)	Scheidbeek	

¹⁰ Van Osta 1995: 265.

¹¹ Vgl. AZA 1.711.

7.6 Boerderijen in de Arkemheen

7.6.1 Hoven en kloosters

Bijna 70 boerderijen in de polder Arkemheen waren tot begin negentiende eeuw eigendom van de Gelderse landsheer en van de toenmalige Duitse kloosters in Werden, Paderborn en Elten. In het glossarium besteed ik aan deze boerderijen extra aandacht, door aan het eind van het artikel te vermelden aan welke rechtspersoon het erf behoorde. Tevens noteer ik de oppervlakte van het erf met bouw- en weilanden als ik dat in een bron aantrof. Voor een juist begrip ga ik kort in op de geschiedenis van het hofstelsel op de Veluwe en de geschiedenis van de kloosters in Werden, Paderborn en Elten.¹²

Door zowel interne als externe oorzaken raakte het Karolingische Rijk economisch van de buitenwereld afgesloten.¹³ Het geldverkeer stagneerde en er ontstond een maatschappij die vrijwel geheel gebaseerd was op grondbezit. Gebrek aan geld en ruilmiddelen leidde ondermeer tot het ontstaan van het hofstelsel, dat, afkomstig uit het gebied tussen Rijn en Loire, zich in de loop van de negende eeuw ook tot ons land uitbreidde. Op de hof zetelde de heer of diens plaatsvervanger, de meier, aan wie de horigen verplicht waren goederen in natura te leveren. Op hen rustte bovendien de verplichting de grond van de hof te bewerken en herendiensten te verrichten. De horigen waren gebonden aan het bedrijf en onderworpen aan de rechtspraak van het hofgericht, met daarin allerlei beperkingen met betrekking tot huwelijk en vererving van grond en goederen.¹⁴

Het hofstelsel werd voornamelijk toegepast door de keizer, adellijke heren en vooral door de geestelijkheid, uitgeoefend via de kloosters. Het hofstelsel duurde in onze streken tot circa 1250 toen de geldeconomie de natuurlijke economie verdrong.¹⁵ In Nijkerk en Putten waren de overblijfselen van dit hofstelsel nog merkbaar tot het begin van de negentiende eeuw. In wezen ging eerst met de secularisatie van de kloostergoederen in 1803 dit stelsel tot de geschiedenis behoren.

De Veluwse hoven lagen vooral langs de oostelijke en zuidoostelijke Veluwerand en aan de Zuiderzeekust. Putten telde drie functionele hoven, namelijk van de kloosters te Werden en te Paderborn en van de heer van Putten, bij Doornspijk. In de Nijkerkse buurtschap Appel lag de hof van het klooster te Elten. Van deze Veluwse hoven zijn uit verschillende

12 Uitgebreide beschouwingen over horigheid en het daarbij horende rechtssysteem m.b.t. klooster- en herengoederen blijven in het kader van deze toponymische studie buiten beschouwing. Informatie over deze materie o.a. in de dissertatie van Van Schouwen (S 1904), de studie 'Tijnsen op de Veluwe' van Heringa (H 1931) en de historische inleiding op de uitgave 'Herengoederen op de Veluwe' (H 1992, deel V).

13 De belangrijkste bronnen voor dit hoofdstuk waren: K 1853, S 1889, S 1909, Slicher van Bath 1964 en 1964a, Van Berkum 1965, Damen 1974.

14 Eén van de verplichtingen bij overlijden het betalen van de keurmede. De omvangrijke administratie hiervan m.b.t. de Kelnarij van Putten is bewaard gebleven en uitgegeven door E.L. Steinmeier (S 1993).

15 Vóór 1500 bestonden er op de Veluwe 76 hoven, waarvan er tenminste 22 volledig als zodanig functioneerden (Slicher van Bath 1964a).

Kaart van Werdense boerderijen of Proostgoederen in de polder Arkemheen.

perioden lijsten van bezittingen, inkomstenregisters en rekeningen bewaard gebleven. Hierdoor is het mogelijk de spreiding en verdeling van de boerderijen van de verschillende kloosters in de polder Arkemheen in kaart te brengen.

7.6.2 Werdense boerderijen of Proostgoederen

Stichter van het klooster te Werden, bij de Duitse stad Essen aan de Ruhr, was de zendeling Ludger. Hij werd geboren bij Zuilen (Utrecht) in 742. Na een theologische opleiding in Utrecht en York verkondigde hij vanaf omstreeks 775 het evangelie eerst in Friesland, maar later vooral in Gelderland en Westfalen. Na een bezoek aan Rome in 782 vatte hij het plan op een klooster te bouwen. Oorspronkelijk lag het in zijn bedoeling dit te verwezenlijken in de omgeving van het plaatsje Wichmond, bij Zutphen aan de IJssel. Uiteindelijk verlegde hij zijn bouwplannen naar het ca. 100 km zuidelijker gelegen Werden, waar hij in 796 de bouw voltooide. Ludger werd in 809, inmiddels als bisschop van Münster, te Werden begraven. Aan het hoofd van het klooster te Werden stond een proost. Reden waarom de door Werden beheerde boerderijen proostgoederen genoemd werden. Het klooster in Werden met het graf van Ludger is tot op heden te bezoeken.

Hoewel Ludger al in 806 goederen in deze regio ontving, waaronder *Bokhorst* en *Telgt*, kan de schenking van Folkerus in 855 gezien worden als de basis voor het Werdense bezit in omgeving van Nijkerk en Putten. Het klooster Werden beheerde in Putten 28 boerderijen, waarvan er vijf in de polder Arkemheen lagen.¹⁶ In Nijkerk is alleen de boerderij *Scheef Arentsgoed* in Nekkeveld van Werden geweest. In 1559 werden de Werdense boerderijen verkocht aan het klooster Paderborn.

Tabel 8. Werdense boerderijen of Proostgoederen in de polder Arkemheen

Microtoponiem	Oudste vermelding	kadastraal
Bokhorst	806	Pu I 372
Diermen	1325	Pu I 735
Klaas Dijksgoed	1389	Pu I 493
Klein Bokhorst	1357	Pu I 455
Scheef Arentsgoed	1453	Nij A 270

7.6.3 Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen en de Eltense of Vrouwengoederen

Graaf Wichman II, die stamde uit het Saksische geslacht van de Meginhardi, stichtte in 968 het Sint Vitusklooster te Elten bij Emmerich. Graaf Wichman had twee dochters: de strijd-

¹⁶ Zie: Hagoort 1990: 'Werdense boerderijen in de gemeente Putten (Gld). Een reconstructie van een 9e eeuwse boerderijenbezit'. Met een kaart van de Werdense boerderijen in de diverse Puttense buurtschappen. Vgl. Van Dooren 1986, kaartbijlage.

Pentekening van de stad Paderborn met het in 1031 door bisschop Meinwerk gestichte klooster Abdinghof.

bare Adela en haar vrome zuster Liutgard, die door haar vader aangesteld werd tot abdis van het Eltense klooster. Na de dood van Wichman in 973, maar vooral na het overlijden van haar zuster, ontbrandde Adela's veroveringszucht. Samen met haar tweede man Balderik trachtte zij de goederen van het Eltense klooster te veroveren. Deze strijd werd beëindigd in 996 door ingrijpen van de Duitse keizer Otto III. Nog in het zelfde jaar werden de kloostergoederen ondermeer op de Veluwe en de goederen van Adela en Balderik opnieuw verdeeld. Beernink veronderstelde reeds dat de gemachtigden van de keizer, die als scheidslieden optraden, tijdens hun tocht over de Veluwe beurtelings een erf toewezen aan het klooster te Elten en aan Adela's zoon Meinwerk. De bezittingen van de kloosters Elten en Paderborn stammen uit één erfenis en liggen door de wijze van verdeling kras door elkaar.¹⁷ Meinwerk, die zich meer aangetrokken voelde tot het leven van zijn tante Liutgard dan tot dat van zijn moeder Adela, werd geestelijke en in 1015 bisschop van het klooster Abdinghof te Paderborn. In 1031 schonk hij al zijn bezittingen aan dit klooster. De Abdinghof werd bestuurd door een abt, waardoor de Paderbornse boerderijen Abtsgoederen genoemd worden.

De bezittingen van de Abdinghof werden in het midden van de zestiende eeuw uitgebreid met de Werdense goederen. Sinds 1492 had de Abdinghof deze goederen al in pand, maar in 1556 werd de verpanding ingelost. In 1559 werden de Werdense boerderijen en landerijen op de Veluwe en in de Betuwe voor fl. 4140,- verkocht.¹⁸ De Paderbornse of Abtsgoederen konden niet beheerd worden door een klooster dat ruim 250 km verwijderd was. Voor dit doel stelde de abt een plaatsvervanger aan, een cellarius, een monnik die over de cella of het cellarium, de voorraden ging. Bij uitbreiding werd met het cellarium al het roerend en onroerend goed bedoeld dat het klooster bezat. In de Middeleeuwen wordt *cellarius* vertaald met 'kellenaar, keldermeester en kelder'.¹⁹ De hof te Putten kreeg naar aan-

¹⁷ Vgl. Beernink 1912: 63. Voor een meer uitgebreide geschiedenis van deze kloosters en de verdeling van de kloostergoederen (met bijbehorende kaart) Vgl. Van Dooren 1986 : 23 - 33.

¹⁸ De hoogte van dit bedrag in aanmerking genomen is hier eerder sprake van een belening dan van een werkelijke verkoop. Vgl. S 1909: 13-15. Over de Betuwse goederen is vrij weinig bekend. Mogelijk zijn ze in de tijd van de Reformatie verloren gegaan. Vgl. Damen 1974: 249.

¹⁹ Over de geschiedenis van de kelnarij en de diverse kellenaars vgl. Damen 1974. Zie ook het artikel van A. Rubrech in: G 2004 nr. 3: 21-25.

leiding hiervan de naam *kelnarij* of *kellenarij*. De kelnarij lag in het centrum van het dorp. Tot in de Tweede Wereldoorlog stond hier de rooms-katholieke kerk. De kelnarij is in 1977 afgebroken.

Het St. Vitusklooster in Elten werd bestuurd door een abdis.²⁰ De boerderijen van dit klooster werden daarom Vrouwengoederen genoemd. De bijbehorende bouw-, hooi- en weilanden dragen vaak de naam *Jufferkamp*. De horigen van het Eltense klooster betaalden hun tijs aan de rentmeester op de hof in de Nijkerkse buurtschap Appel, de Kemna genoemd. Deze naam komt overeen met de waardigheid van een abdis, want een *kemna* of *kemenade* is een 'zit- en woonvertrek van een middeleeuwse burchtvrouw' (WNT 7 kol. 2118). Het rentmeestershuis is reeds lang verdwenen en de bijbehorende boerderij *De Kemna* viel in 1930 onder de slopershamer.²¹ Bij de secularisatie in 1803 werden de boerderijen en landerijen van deze Duitse kloosters voornamelijk aan adellijke regionale grootgrondbezitters verkocht.

Tabel 9. Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen in de polder Arkemheen

Microtoponiem	Oudste vermelding	kadastraal
Aller	1379	Pu I 333
Arnolduserf	1503	Nij H 935
Beekmanserf (Hendrik)	1502	Nij H 669
Besselmansgoed	1572	Nij H 750
Gerrit Hammekensgoed	1532	Nij I 497
Gijsmansgoed	1532	Nij H 680
Hein Abelenzoonsgoed	1389	Nij Ark
Husselmansgoed	1152	Nij H 628
Kamer	1533	Nij H 853
Kerkengoed	1849	Nij H 779
Knuitengoed	1611	Nij B 477
Koolwagenserf	1498	Nij K 59?
Kroywagen	1598	Nij H 820
Luttelijfsgoed	1560	Nij Ark
Mansgoed	1520	Nij H 824
Nautena	1486	Nij H 616
Neuderantsgoed	1453	Nij H 712
Noordveld	1723	Nij A 483
Oldenaller	1357	Pu I 252
Opstal	1485	Nij H 434
Poloord	1430	Nij A 667?
Ridder	1502	Nij H 853
Riethegge	1563	Nij Ark
Rodengoed	1560	Nij A 15?
Rookswerf	1550	Nij A 75?
Salentein	1548	Nij C 178

²⁰ Vgl. Kratzert 1961. Een lijst van Jufferen of Kanunnikessen van het Stift te Elten, ca. 1200-1600 in Koch 1994, bijlage.

²¹ Vgl. ON 12 (1993): 10.

Schillingserf	1498	Nij K 64?
Strijland	1400	Nij B 397
Veenhamersgoed	1389	Nij A 29?
Waller	1444	Nij C 227
Wolter Zegersgoed	1546	Nij I 519

Tabel 10. Eltense boerderijen of Vrouwengoederen in de polder Arkemheen

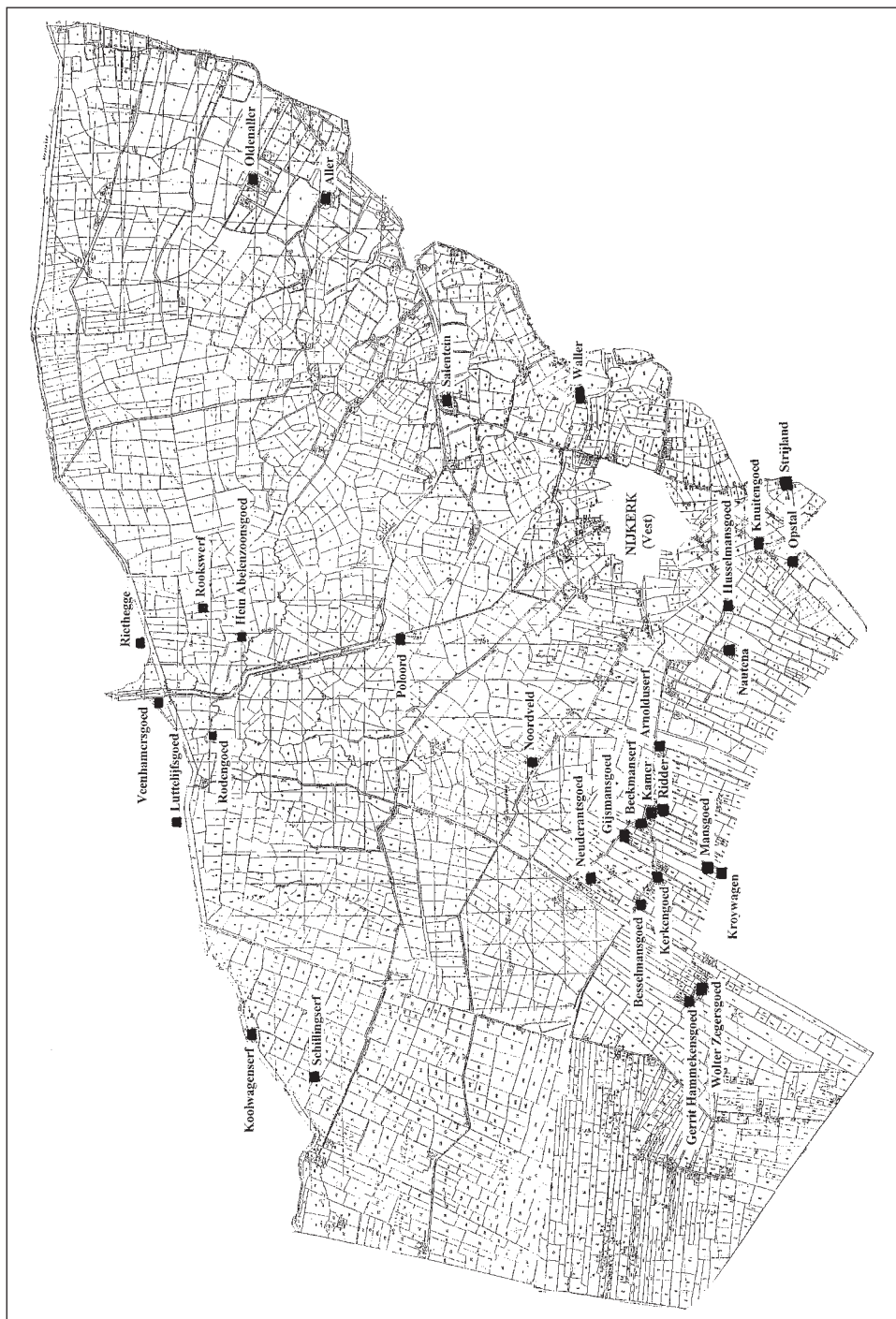
Microtoponiem	Oudste vermelding	Kadastraal
Ark	1802	Nij A3
Dijk, Ten	1400	Pu I 190?
Dijk, Ten	1400	Nij Ark
Frankengood	1400	Nij Ark?
Haalwerfsgoed	1400	Nij Nekkeveld
Klein Vaneveld	1678	Pu I 666
Kriksgoed	1400	Nij A 160?
Nijendorp	1333	Nij A 180, 181?
Oormansgoed	1400	Nij H 902
Peel Reinersgoed	1986	Nij I 538
Rootgensgoed	1539	Nij H 856
Rijs, Ten	1334	Nij H 772
Rijt, Ter	1400	Nij A 167?
Slangengood	1456	Nij K 43?
Steenler	1400	Nij A 632
Steenler	1608	Nij A 472
Valkengood	1456	Nij H 910
Vaneveld	1400	Pu I 567
Veen	1456	Pu I 364
Veenhuis	1333	Nij I 562
Westfelingsgoed	1456	Nij H 930
Zwanelt Wijgersgoed	1400	Nij A 7?

7.6.4 Herengooederen²²

De horigheid op de Veluwe beperkte zich niet tot de kloostergoederen maar betrof ook landerijen en boerderijen die eigendom waren van de Gelderse landsheer. Zo heette voor het einde van de zestiende eeuw in de regel elk horig goed van de landsheer herengood. De af te dragen pacht in geld of natura was bekend onder de verzamelnaam herengulden. Niet alle goederen die herengulden moesten opbrengen waren feitelijk eigendom van de landsheer. Voor vele gold dat de landsheer alleen recht had op een bepaalde vorm van betaling. Op de noordwest Veluwe lagen ongeveer 800 herengooederen. In de eerste helft van de zeventiende eeuw werd ongeveer 20% op verzoek door de Staten van de Veluwe omgezet

²² Zie: P. Paquay, De Veluwse herengooederen en het fenomeen horigheid. Een verkennende inleiding. In: De Herengooederen op de Veluwe, deel 5 p. 33-55 en aanhangsel p. 56-57.

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Kaart van Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen in de polder Arkemheen.

in een tijsngoed. De tijsadministratie werd gevoerd door de Gelderse Rekenkamer en bijgehouden in tijsboeken.²² Tijsngoederen bleven bestaan tot 1811; herengoederen tot 1795. In 1795 werd ook de horigheid definitief afgeschaft. In de tijsadministratie worden slechts 13 herengoederen in de Arkemheen bij name genoemd. Er moeten er echter veel meer geweest zijn, maar dat waren ‘naamloze’ boerderijen. In de tijsadministratie werden zij ingeschreven onder de naam van de bewoner.

Tabel 11. Herengoederen in de polder Arkemheen

Microtoponiem	Oudste vermelding	kadastraal
Beekmanserf (Wolter)	1502	Nij H 805
Flier	1460	Nij H 586
Hemmel	1608	Nij C 78
Kleine Flier	1592	Nij H 589
Montfrans	1380	Pu I 688
Osekegoed	1467	Pu I 517
Ramshorst	1570	Nij C 33
Tollinksgoed	1325	Nij C 111?
Ruimschotel	1333	Nij I 577
Vleyengoed	1437	Nij bij de Vest
Watergoor	1371	Nij B 75

7.7 Wijze van bewerken

1. Het glossarium is alfabetisch geordend.
2. Microtoponiemen met een *c* geschreven, maar uitgesproken als *k*, staan onder de *k*. Namen met een *s*, maar uitgesproken als *z*, staan onder *z*.
3. De titelwoorden staan in de moderne spelling (bv. Luysmaet = Luismaat; Legeweije = Lage Weide; Hoyffslage = Hoefslag).
4. Persoonsnamen in het titelwoord zijn gemoderniseerd (bv. Heymen Claessen Beek = Heimen Klaassen Beek).
5. Bestaande namen die in hun oude vorm versteenden, zijn niet gemoderniseerd (bv. Graftkamp).
6. De vooropgeplaatste *n*-, *s*- en *d*- zijn alfabetisch niet verwerkt (bv. Neng = Eng; sHeren = Heren; dAkamp = Akamp).
7. De dialectische verkleinwoorden *-jen*, *-gen*, *-chen* en *-ien* zijn gemoderniseerd tot *-tje/-pje*.
8. Microtoponiemen die beginnen met een voorzetsel worden op dit voorzetsel gealfabetiseerd (bv. Aan de Domineessteeg, Bij de Kadijk, Op de Zeggesloot).
9. Microtoponiemen waarin twee delen verbonden worden met een voorzetsel + lidwoord worden gealfabetiseerd op het eerste zelfstandige naamwoord (bv. Kamp achter het Huis, Land bij het Hok).
10. Microtoponiemen die beginnen met *te/ten/ter* worden gealfabetiseerd op het hoofdwoord (bv. Ten Mehen = Mehen, Ten; Ten Kleef = Kleef, Ten).
11. Samenstellingen zijn aan elkaar geschreven (bv. Klaverhoek, Biezenkamp). Een combi-

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Kaart van Eltense boerderijen of Vrouwengoederen in de polder Arkemheen.

- natie telwoord-oppervlakte benaming wordt als samenstelling behandeld (bv. Driemorgen, Vierdehalfmorgen).
12. Microtoponiemen die beginnen met een PN of FN worden als samenstellingen behandeld (bv. Meliskamp, Robertskamp, Lindeboonskamp).
 13. Voornamen blijven van familienamen gescheiden (bv. Tijmen Maassengoed, Gerrit van Drienkamp, Hans Hakenkampje).
 14. Microtoponiemen met als eerste lid *klein/kleine, groot/grote, lang/lange, lage, achterste, middelste, voorste* en de rangtelwoorden *eerste, tweede, derde* vormen een afzonderlijk titelwoord.
 15. Microtoponiemen die naar een ander titelwoord verwijzen krijgen een X-verwijzing. X-verwijzingen worden gebruikt bij:
 - a. een afwijkende schrijfwijze in oudere attestaties. Wanneer de schrijfwijze van een microtoponiem in een oudere attestatie zodanig afwijkt van het titelwoord, dat herkenning bemoeilijkt wordt (bv. X. Durincksmact: zie Drielingsmaat; X. Ruwenduyst: zie Ruigeduist).
 - b. bases die niet als simplex voorkomen. Zij krijgen een X-verwijzing naar de naam waarin de basis als laatste lid optreedt (bv. X. Veld: zie Hoge Veld; X. Stuk: zie Hoge Stuk).
 - c. microtoponiemen die bestaan uit een PN en FN. Zij krijgen een X-verwijzing vanuit de FN (bv. X. Hammekensgoed: zie Gerrit Hammekensgoed; X. Gerritsland: zie Aaltje Gerritsland).
 - d. bij een volksetymologische vorm. De volksetymologische vorm krijgt een X-verwijzing naar het oorspronkelijke microtoponiem (bv. X. Zadelrug: zie Zaalrugge; X. Kettingwerf: zie Telinkswerf). In enkele bijzondere gevallen is hier van afgeweken (bv. Slangengoed i.p.v. oorspronkelijk Des Langengoed).
 - e. bij ellipsen. De ellips heeft een X-verwijzing naar de oorspronkelijke vorm.

7.8 De kadastrale minuutplans van de gemeenten Nijkerk en Putten

De microtoponiemen zijn ingevuld op de kadastrale minuutplans van de gemeenten Putten en Nijkerk uit 1832. Het betreft in totaal 21 kaarten, die als bijlagen zijn opgenomen. De reeks kaarten opent met twee overzichtkaarten van de beide gemeenten. In dit overzicht zijn de 20 kaarten met microtoponiemen genummerd van 1 t/m 20. De afzonderlijke minuutplans zijn rechts onderaan eveneens genummerd van 1 t/m 20. Deze kaarten omvatten de oppervlakte van de polder Arkemheen, ruim 3500 ha, volgens de opgave in de dijkrol van 1611 en zoals die op de kaart van Bernardt Kempinck is weergegeven (AZA Inv.nr. 178 fol. 11 - 12). Op dezelfde regel als het titelwoord staat het nummer van de kaart waarop het titelwoord te vinden is met daarachter de coördinaten. Als het microtoponiem niet gelokaliseerd is, wordt zo mogelijk alleen het nummer van de kaart aangegeven.

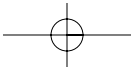
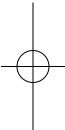
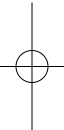
Op de kadastrale kaarten zijn niet alle in het glossarium genoemde microtoponiemen opgenomen. Gemiddeld ruim tweehonderd namen per kaart zou te onoverzichtelijk worden. Daarom heb ik er voor gekozen alleen de 'oudste' naam van een denotatum op de kaart te vermelden en hernoemingen weg te laten. Dat is geen bezwaar, want onder een 'nieuwe' naam wordt altijd naar de 'oude' naam verwezen. Wanneer een gebied in het ver-

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Kaart van Herengoeieren in de polder Arkemheen.

leden onder één naam bekend was, maar later de te onderscheiden percelen een afzonderlijke naam kregen, zijn die namen soms wel op de kaart vermeld. Dit geldt bijvoorbeeld voor een gebied als de *Blaak* in de Putterpolder. ‘Nieuwe’ namen in de *Blaak* voor afzonderlijke percelen zoals zijn wel vermeld.

Samenvatting

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

Namen van bouw-, hooi- en weilanden in de Gelderse polder Arkemheen gemeenten Nijkerk en Putten 806 - 2002

De Gelderse zeepolder Arkemheen grenst in het noorden aan het Nijkerker- en Nulder-
nauw, in het oosten aan de Schuitenbeek in de gemeente Putten, in het westen aan de Laak,
die zowel de grens vormt tussen de gemeenten Nijkerk en Bunschoten als de provincie-
grens tussen Utrecht en Gelderland en in het zuiden aan de hogere zandgronden van
Putten en Nijkerk.

In *hoofdstuk 1*, de inleiding, licht ik mijn keuze voor dit onderzoeksgebied toe. De
Arkemheen is de oudste van de zes Gelderse zeepolders. Van 1356 tot 1985 was de
Arkemheen een zelfstandig waterschap. Van 1985 tot 1997 maakte de Arkemheen deel uit
van het polderdistrict Noordwest-Veluwe. Thans is het een onderdeel van het waterschap
Vallei en Eem, gevestigd te Amersfoort. Sinds 2000 is de zeepolder onderdeel van het her-
inrichtingsgebied Nijkerk-Putten. Alle maatregelen met betrekking tot landbouw, water-
beheersing, natuur en landschap hebben tot doel de polder Arkemheen te herscheppen in
een evenwichtig natuurlijk gebied.

Het uitgangspunt van mijn microtoponymisch onderzoek is de naamgever. Namen wor-
den immers gegeven door een naamgever. De naamgever benoemt. In Nederlandse naam-
kundige publicaties is de naamgever nog niet eerder uitgangspunt geweest van een micro-
toponymische studie. Theoretisch baseer ik mij bij mijn analyse op de onderzoeksmetho-
de van enkele Finse naamkundigen uit de laatste decennia van de vorige eeuw.

Mijn belangrijkste bronnen zijn de Arkemheense dijkrollen uit 1494, 1588, 1608, 1611 en
1716 en een gedeeltelijke rol uit 1824. Dijkrollen zijn in het verleden aangelegd om de
waterschapsbelasting te innen, waarmee ondermeer het dijkonderhoud werd bekostigd.
Deze dijkrollen bevatten naast de namen van de ingelanden en de oppervlakte van al het
onroerend goed, vanaf begin zeventiende eeuw ook een volledige opgave van alle namen
van bouw-, hooi- en weilanden, boerderijen, beken en wegen in het poldergebied. Voor de
Nederlandse naamkunde zijn deze bronnen van uitzonderlijke waarde. Zij geven een
uniek historisch beeld van de naamsgeschiedenis van deze Gelderse zeepolder. Ik bespreek
de dijkrollen afzonderlijk en belicht hun onderlinge relatie. Naast de zestiende- en zeventien-
de eeuwse dijkrollen maakte ik gebruik van tijsboeken uit de veertiende en vijftien-
de eeuw, het achttiende-eeuwse oud-rechterlijk archief en het negentiende-eeuwse notari-
aat. De belangrijkste hedendaagse bron was de mondelinge enquête die ik hield in het
onderzoeksgebied tussen 1990 en 2002. In totaal verzamelde ik ruim 2500 microtoponie-
men die zijn opgenomen in het glossarium.

In *hoofdstuk 2* bespreek ik de geografie, de geologie en de geomorfologie. De eerste geografische begrenzing van de Arkemheen is vastgelegd in het dijkrecht van 21 juli 1610. De Arkemheen omvatte begin zeventiende eeuw de Puttense buurtschap Diermen en de Putterpolder. In Nijkerk betrof het de buurtschappen Ark, Nekkeveld, Achterhoek en een deel van Holk. De totale oppervlakte bedroeg ruim 3500 ha. Dit gebied vormt het uitgangspunt van mijn onderzoek.

De polder Arkemheen maakt geologisch deel uit van de Gelderse Vallei. Dit is een laagte tussen de Veluwe in het oosten en de Utrechtse heuvelrug in het westen. Hertog Reinald III van Gelre gaf in 1356 toestemming voor de aanleg van de eerste zeedijk. Uitvoerig ga ik in op de eerste ontginning en bewoning vanaf het begin van de veertiende eeuw. Kenmerkend is de vrijwel nog oorspronkelijke blokverkaveling die door het afstemmen van de ruilverkaveling in 1958 tot op heden behouden bleef. Het noordelijk kleigebied is in gebruik als extensief grasland. In het zuidwesten liggen oude veenontginningen. Oude hoeven en landgoederen zijn karakteristiek voor het zandontginningsgebied ten zuiden van Nijkerk en in de Puttense buurtschap Diermen.

De waterschapsgeschiedenis van de Arkemheen beschrijf ik in zes paragrafen, waarbij het dijkrecht en de dijkbouw uit veertiende, zeventiende en achttiende eeuw centraal staan. In de veertiende en vijftiende eeuw werd het polderland beschermd door een aardedijk. Veel dijkdoorbraken kenmerkten deze periode, vooral veroorzaakt door het gebrekkige dijkonderhoud door de ingelanden. Begin zeventiende eeuw werd de aardedijk gedeeltelijk vervangen door een houten paaldijk, die echter vanwege de aantasting door de paalworm in het midden van de achttiende eeuw moest worden vervangen door een steendijk. Van 1795 tot 1916 was het dijkonderhoud niet meer de eerste zorg van dijkgraaf en heemraden. Centraal stond het handhaven van de eigen autonomie tegenover een centraliserende overheid. Na de dijkdoorbraken in januari 1916 werd de Arkemheen als laatste Gelderse polder bestuurlijk gereorganiseerd. In 1932 werd de Zuiderzee door het aanleggen van de Afsluitdijk tot IJsselmeer. De economische en ecologische waarde van het polderland vormde vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw tot heden onderwerpen waarover gesproken en geschreven werd.

In *hoofdstuk 3* beschrijf ik een aantal naamkundige aspecten en leg ik verantwoording af van de door mij gebruikte terminologie. Zolang de mens op aarde is, geeft hij namen aan de werkelijkheid die hem omringt. Naamgeving is scheppingsorde. In een naamkundige studie dient daarom de naamgever een centrale plaats in te nemen. Ik bespreek de persoon van de naamgever in het algemeen en stel in de concrete situatie van de Arkemheen de volgende vragen: Wanneer leefden hier de eerste naamgevers en wie waren de naamgevers volgens latere bronnen? Ik kom tot de conclusie dat naamgevers van microtoponiemen wel in de tijd te traceren zijn maar dat ze op een enkele uitzondering na onbekenden blijven. Identificatie van individuele naamgevers van microtoponiemen is een hoge uitzondering. Microtoponymische naamgeving komt voort uit de scheppingskracht van enkelingen. Het is een taalkundig veelkleurige schepping, een vorm van volkspoëzie. Daarom moet ik op de vraag waarom een naamgever juist die naam gekozen heeft uit de vele mogelijkheden die hem ter beschikking stonden, het antwoord schuldig blijven.

Vervolgens schets ik een kort overzicht van de nog jonge wetenschap van de naamkunde. Direct daarmee verbonden is het gebruik van de wetenschappelijke terminologie. Ik bespreek de terminologische discussies in het Nederlandse taalgebied na de Tweede Wereldoorlog in relatie tot naamkundige ontwikkelingen en publicaties. Ik sluit mij aan bij een belangwekkende internationale publicatie uit 1995/96.¹ Op grond daarvan kies ik voor de term microtoponiem in plaats van veldnaam. In de laatste paragrafen besteed ik aandacht aan de verhouding tussen eigennaam en soortnaam; noem ik het object waarnaar het microtoponiem in de realiteit verwijst het denotatum en stel ik voor de gangbare termen waarmee de delen van een samengesteld microtoponiem in het Nederlands worden aangeduid, namelijk grondwoord en bepalend woord, te vervangen door de internationaal te hanteren termen basis en determinant.

In *hoofdstuk 4* behandel ik de naamvorming en de classificatie van de Arkemheense microtoponiemen. Daarbij ga ik er vanuit dat de naamvorm bepaald wordt op het moment van de naamgeving door de naamgever. Centraal zijn dan vragen naar de naamkundige bouw van de eigennaam en de relatie tussen de betekenisdragende delen. Naamvorming en classificatie zijn gebaseerd op de interpretatie van de geleding van microtoponiemen vanuit het standpunt van de naamgever. Gezien vanuit de synchrone positie van de naamgever is dan niet de morfologische structuur van het microtoponiem bepalend voor de indeling, maar het naamgevingsmoment en de geleding van de microtoponymische eigennaam. Bij de vraag naar de geleding van microtoponiemen staat het begrip naamlid centraal.

Het microtoponiem *Kamp* bestaat uit één naamlid en is vanuit het standpunt van de naamgever eenledig. Het microtoponiem *Papenkamp* is vanuit dit standpunt tweeledig, want het is een samenstelling van de soortnaam *Papen* en de basis *-kamp*. *Grote Papenkamp* is ook tweeledig, want een 'tweede' naamgever heeft het naamlid *Grote* verbonden aan het al bestaande microtoponiem *Papenkamp*. Maar ook* *Eerste Grote Papenkamp* is tweeledig, want een 'derde' naamgever heeft slechts *Eerste* toegevoegd aan de al bestaande naam *Grote Papenkamp*. Vanuit het standpunt van de naamgever zijn microtoponiemen altijd één- of tweeledig. Uitgaande van deze opvatting over naamvorming en geleding heb ik de Arkemheense microtoponiemen ingedeeld volgens het syntactisch-semantic classificatiemodel dat is ontwikkeld door de Finse onderzoekers K. Zilliacus en E. Kiviniemi, dat ondermeer toegepast is door de Deense toponymist P. Gammeltoft. In dit model zijn de microtoponiemen ingedeeld in hoofdgroepen en subgroepen op grond van topografische verwantschap, eigendomsverwantschap, hoedanigheid en gebruik. Per rubriek worden alle namen opgesomd. De classificatie binnen deze hoofdgroepen berust op de etymologie van het naamlid dat een speciaal kenmerk uitdrukt. In de bovengenoemde voorbeelden zijn dat respectievelijk *Papen*, *Grote* en *Eerste*.

¹ Namenforschung (1995/1996). Ein internationales Handbuch zur Onomastik. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin, New York 1995. Teilband 2. Berlin, New York 1996. Registerband, Berlin, New York 1996.

Microtoponiemen waarvan het speciale kenmerk een bijvoeglijk naamwoord, bijwoord of telwoord is, krijgen bijzondere aandacht. Het zijn naamparen met bijvoeglijke naamwoorden als *groot - klein*, *hoog - laag*, *oud - nieuw*; met bijwoorden als *achterste - voorste* en telwoorden als *eerste - tweede - derde*. Als eerste naamlid zijn deze woordsoorten als speciaal kenmerk toegevoegd om plaatsen met een zelfde naam te kunnen onderscheiden. In de Scandinavische literatuur spreekt men in dit geval van reciprocering, wederkerigheid. De reciprocerende namen zijn in het classificatiemodel in kolomvorm weergegeven. In de Arkemheen komen bijna 400 reciprocerende namen voor, waaronder ruim 25% gevormd wordt door de combinatie *groot - klein*. Vrijwel zonder uitzondering blijkt bijvoorbeeld *groot* bij boerderijnamen zowel 'oudste' als 'grootste' te betekenen; *klein* daarentegen 'jonger' en 'geringer in oppervlakte'. Hoewel reciprociteit al in de oudste Arkemheense bronnen voorkomt, constateerde ik een sterke toename na 1800. De oorzaak hiervan ligt in de steeds verdere verdeling van bouw-, hooi- en weilanden.

Uit deze classificatie blijkt, dat bijna 80% van de Arkemheense microtoponiemen tweeledig is en ongeveer 20% eenledig. Bij ongeveer $\frac{1}{3}$ van de namen is het naamvormingsmotief een vorm van eigendomsverwantschap, zoals benoeming naar personen, families, boerderijen en rechtspersonen. Naamvormingsmotieven als grootte, vorm of hoogteligging zijn goed voor ruim $\frac{1}{4}$ deel van alle namen. Uit het feit dat ik slechts een beperkt aantal namen niet kon onderbrengen, leid ik af, dat dit model geschikt is om Nederlandse microtoponiemen ten aanzien van naamvorming en naamvormingsmotieven in te delen.

In *hoofdstuk 5* besteed ik aandacht aan naamsvervanging. Dit is een bijzonder aspect van het Arkemheense namenbestand. Naamsvervanging doet zich voor bij ruim 10% van de microtoponiemen. Dit is in vergelijking met binnen- en buitenlandse microtoponymische verzamelingen een hoog percentage. De gangbare terminologie in ons land en daarbuiten is verre van eenduidig. Op grond daarvan stel ik voor om voor naamsvervanging de term *hernoeming* te gebruiken.

Er is sprake van volledige toponymische hernoeming wanneer van een zelfde denotatum in het spraakgebruik en/of uit schriftelijke overlevering in één bron of uit meerdere bronnen aantoonbaar is, dat een eerder gegeven naam door een andere naam volledig wordt vervangen, waarbij noch de determinant noch de basis behouden blijft. De oudst overgeleverde naam van een denotatum noem ik de 'oude' naam; een later gegeven naam noem ik de 'nieuwe' naam.

In de eerste plaats kan volledige toponymische hernoeming voorkomen in één bron. In dat geval zijn de 'oude' en de 'nieuwe' naam verbonden door het voegwoord *of* of door de voegwoordelijke verbinding (*of*) *ook wel*. In enkele gevallen doen ook de bijwoorden *nu*, *thans* en *soms* als zodanig dienst. Het voegwoord *of* geeft een alternatief tegenstellend, een exclusief, verband aan. Er is sprake van nadrukkelijke uitsluiting. *Ook wel* drukt een meer genuanceerde relatie tussen beide namen uit. Er is sprake van een aanvullend, een expletief, karakter. In de tweede plaats kan volledige toponymische hernoeming afgeleid worden uit vergelijking van twee of meer schriftelijke bronnen. Tenslotte kan ook een vergelijking van een schriftelijke bron met gegevens uit de mondelinge enquête een volledige toponymische hernoeming aan het licht brengen.

Het meest ingewikkelde probleem bij de behandeling van volledige toponymische hernoeming betreft het tijdverloop, de continuïteit. Met andere woorden: hoe verhouden de ‘oude’ en de ‘nieuwe’ naam zich onderling op het moment van hernoeming en hoe ontwikkelt zich deze relatie in de tijd? Complicerende factoren hierbij zijn de verschillende tijdstippen en bronnen van overlevering. Als vaste uitgangspunten kies ik voor de terminus a quo en de terminus ad quem, de – hoewel toevallige – momenten van de ‘eerste’ en ‘laatste’ schriftelijke of mondelinge vermelding.

Om inzicht te krijgen in de continuïteit van ‘oude’ en ‘nieuwe’ naam voor een denotatum maak ik gebruik van tijdbalken. Door het uitzetten van momenten in de tijd waarop een microtoponiem in de diverse bronnen voorkomt, kon ik drie typen van volledige toponymische hernoeming vaststellen. Ten eerste het *ad hoc type*: een ‘nieuwe’ naam voor eenzelfde denotatum komt slechts eenmaal naast de ‘oude’ naam voor. Dan het *successieve type*, waarbij een ‘nieuwe’ naam de ‘oude’ naam opvolgt en als derde het *parallelle type*, waarbij een ‘nieuwe’ naam gedurende een bepaalde tijd naast de ‘oude’ naam blijft bestaan.

Bij het *ad hoc type* werd de ‘oude’ naam altijd gecontinueerd en bij het *successieve type* altijd de ‘nieuwe’ naam. Bij het *parallelle type* werd één van beide namen gecontinueerd of bleven beide namen lange tijd naast elkaar bestaan. Werden beide namen verbonden door een voegwoord, dan werd in 40% van de gevallen de ‘nieuwe’ naam voortgezet en in 13% de ‘oude’ naam. In bijna de helft van de gevallen bleef de uitkomst nog onbeslist. Enerzijds door gebrek aan brongegevens, anderzijds doordat beide namen tot aan de terminus ad quem in gebruik bleven. Bij hernoeming die herleid werd uit meerdere bronnen, wordt in ruim 80% van de gevallen de ‘nieuwe’ naam gecontinueerd. Een verklaring van dit verschil zegt vermoedelijk iets over de duurzaamheid van een eenmaal gegeven naam en de manier waarop de naamgever hiermee omgaat. Een eenmaal gegeven naam aan een denotatum wordt moeilijk losgelaten. Hernoeming met gebruikmaking van voegwoorden lijkt dit te bewijzen. Indien de hernoeming is afgeleid uit meerdere bronnen, wordt de naamgever namelijk niet gehinderd door kennis van de ‘oude’ naam en wordt hij zelf de ‘nieuwe’ naamgever.

Bij samengestelde microtoponiemen komt hernoeming voor zowel van de basis als van de determinant, zoals van *Koekamp* in *Koeland* en van *Beekkamp* in *Brugkamp*. Hernoeming van de basis komt voor bij ruim 1% van de namen; hernoeming van de determinant bij bijna 2%. Een definitie van partiële hernoeming heb ik niet kunnen formuleren. Hernoeming van basis of determinant in een toponymische samenstelling is een zeer ingewikkeld probleem. Niet in het minst omdat elke regelmatigheid ontbreekt. Daarom beperkte ik mij tot enkele opvallende bijzonderheden.

Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat de bases *-kamp*, *-land*, *-maat* en *-weide* die in het verleden door de ‘eerste’ Arkemheense naamgevers vermoedelijk zeer bewust zijn gebruikt, in de loop der tijd in de beleving van ‘jongere’ naamgevers onderling uitwisselbaar werden. Hier is sprake van onbewuste partiële hernoeming zonder betekeniswijziging, die toe te schrijven is aan het feit dat deze bases door Arkemheense naamgevers als semantisch synoniem ervaren werden.

Hernoeming van de determinant komt uiteraard meer voor dan hernoeming van de basis, omdat de naamgever een veel ruimere keus heeft. Die keuzemogelijkheid is echter niet onbeperkt. Hernoeming van de determinant trof ik in de Arkemheen slechts aan in combinatie met een beperkt aantal bases, namelijk *-kamp*, *-land*, *-maat*, *-weide*, *-goed*, *-weg*, *-morgen* en *-beek*. Hernoeming ontbrak bij de bases *-bos*, *-duist*, *-dijk*, *-horst*, *-pol* en *-veld*. Dit verschil moet mogelijk verklaard worden uit de morfologische valentie van het appellatief dat optreedt als basis in een toponymische samenstelling. Hoe ruimer de morfologische valentie van het appellatief dat optreedt als basis, des te meer kans bestaat er dat de determinant hernoemd wordt. Hernoeming van de determinant is bewuste partiële hernoeming met betekeniswijziging. In de beleving van de naamgever ontstaat er door de wisseling van de determinant een nieuwe naam. Het handhaven van de basis berust daarbij op analogie en naamgevingstraditie.

Vanuit taalkundig perspectief wordt toponymische hernoeming veroorzaakt door de instabiliteit van de eigennaam. De eigennaam heeft namelijk niet alleen een lexicale en grammaticale, maar ook een associatieve of pragmatische betekenis. Deze bijbetekenissen of secundaire connotaties van de eigennaam zijn subjectief en afhankelijk van de persoon van de naamgever. Met een historische analyse van het Arkemheense namenbestand toon ik aan – ondermeer in vergelijking met een microtoponymische verzameling uit Noord-Holland – dat het hernoemingsmotief vanuit de naamgever niet van taalkundige aard is. Ook is er ten aanzien van het naamvormingsmotief geen directe relatie tussen de ‘oude’ en de ‘nieuwe’ naam. Ook andere taalkundige aspecten als naamtype, grammaticale structuur en etymologie beperken de naamgever niet om tot hernoeming over te gaan. Vanuit naamkundig standpunt is er geen principieel verschil tussen *bénoemen* en *hérnoemen*. De vraag waarom een denotatum op een bepaalde tijd *díe* naam krijgt of *zó* hernoemd wordt is niet te beantwoorden. Juist het verschijnsel hernoeming bewijst dat.

Het grote aantal hernoemingen in de polder Arkemheen hangt samen met de historische ontwikkeling van het polderlandschap. Door verschillende oorzaken ontstond een landschap met een groot areaal aan zogenaamd losliggend land, dat eeuwenlang door particulieren, institutionele eigenaars en regionale geldbeleggers om de vier jaar werd verpacht. Diverse kaarten waarop verpachtingen uit de zeventiende en negentiende eeuw zijn ingetekend, tonen aan, dat hernoeming hierdoor in de hand is gewerkt.

De laatste twee paragrafen van dit hoofdstuk besteed ik aan de bespreking van twee soorten naamvarianten, namelijk ellipsen en volksetymologische verbasteringen. Bij ellipsvorming ontstaat er vanuit syntactisch-semantic en etymologisch standpunt geen nieuwe naam, maar een naamvariant. Een ellips ontstaat door verlies van de determinant, door het wegvallen van de basis en door uitval van een deel van het eerste naamlid van een samengesteld (micro)toponiem, de zogenaamde ‘Klammerform’. Voorbeelden zijn achtereenvolgens *Berkstroet* - *Stroeten*, *Vogelkampje* - *Vogel* en *Vleeslandsteeg* - *Vleessteeg*. Ellipsvorming door verlies van de basis treedt in de Arkemheen in het bijzonder op wanneer de determinant een dier- of persoonsnaam is, zoals *Otterkamp* - *Otter*, *Egmondskamp* - *Egmond* en *Peeltjeskamp* - *Peeltje*. Ellipsen zijn merendeels van jongere datum en moeten worden opgevat als stilistische variant van de oorspronkelijke vorm. Bijzondere naamvarianten vormen microtoponiemen als *Drievierel*, *Vijfvierel* en *Zevenvierel*. Het zijn oppervlaktematen samengetrokken uit respectievelijk *drie*, *vijf* en *zeven vierendeel*.

Ruim 70, voornamelijk samengestelde microtoponiemen, werden in de loop der tijd volksetymologisch verbasterd. Volksetymologie treedt vooral op als de determinant bestaat uit een eigennaam of een appellatief waarvan de betekenis in het dagelijks taalgebruik niet meer functioneert. Daardoor werd *Nalekamp*, met de persoonsnaam *Nale*, tot *Naaldekamp*; werd de familienaam in *Sprinkelermaat* verbasterd tot *Sprokkelermaat* en werd *Flesland* met het appellatief *fles* ‘waterplas’ tot *Vleesland*.

In *hoofdstuk 6* besteed ik aandacht aan de naambetekenis. De alfabetische volgorde van het glossarium ontnemt de lezer de mogelijkheid samenhang te ontdekken in de diverse betekenisvelden, die in de microtoponymie van de Arkemheen aan de orde komen. Dat bezwaar heb ik ondervangen door in twaalf korte hoofdstukjes een aantal naar betekenis samenhangende microtoponiemen te bespreken. Aan de orde komen namen voor ontginningen, hoogten en laagten, bouw-, hooi-, weilanden, flora, fauna, vorm, grootte, rechtspraak, beroep, kerk en kloosters. De ondertitel *Van Abrahamsschoot tot Zwitsers, een semantische excursie door het polderland* ontleende ik aan twee microtoponiemen die samenhangen met het godsdienstige aard van de Veluwe naamgevers.

Hoofdstuk 7 is de inleiding op het alfabetisch glossarium. Ik bespreek de opbouw van de artikelen in het glossarium en de wijze van bewerken. De gemeentenamen *Nijkerk* en *Putten* en de buurtschapsnamen *Achterhoek*, *Ark*, *Arkemheense Polder*, *Bontepoort*, *Diermen*, *Holk*, *Nautena*, *Nekkeveld* en *Wullenhove* worden in dit hoofdstuk behandeld.

Wegen en beken zijn sterk bepalend voor het polderlandschap. De wegen in het Nijkerkse deel van de polder zijn vanouds aangelegd voor verkeer met omliggende plaatsen. In Putten waren de stegen vooral bestemd voor het interne vervoer van landbouwproducten naar de boerderijen op de zandgrond. De beken waren van groot belang voor de waterhuishouding. Zij bepaalden in het verleden door onderhoud en waterpeil de vruchtbaarheid van de bodem. Aan het eind van deze paragrafen worden alle wegen en wateren die in het glossarium voorkomen genoemd. Hoewel wegen en beken in het verleden vaak onder verschillende namen voorkomen, reken ik deze naamsveranderingen niet tot de hernoemingen. Het is namelijk onmogelijk om uit historische gegevens af te leiden welk (onder)deel van de weg of beek met een andere naam werd aangeduid, waardoor geen sprake is van een zelfde denotatum, één van de voorwaarden voor hernoeming.

Tenslotte bespreek ik kort de geschiedenis van de Werdense, Paderbornse en Eltense kloosters, waartoe ruim vijftig met name genoemde boerderijen in de Arkemheen tot de secularisatie in 1803 behoorden.

Hoofdstuk 8 is het alfabetisch glossarium met ruim 2500 microtoponiemen dat op CD-rom is bijgevoegd.

Naast een bronnenlijst en een lijst met geraadpleegde literatuur zijn een tweetal grote registers samengesteld. In de eerste plaats een register van in het glossarium opgenomen microtoponiemen vanwege het verschijnen van dit onderdeel op CD-rom. In de tweede plaats heb ik een alfabetisch register van alle in het glossarium voorkomende persoons- en familienamen opgenomen ten behoeve van genealogisch onderzoek. Naast een lijst met

gebruikte afkortingen is een verklarende woordenlijst toegevoegd van taalkundige en historische termen, een lijst van opgenomen illustratie en een register van toponymische basiselementen. De belangrijkste bijlage vormen de 20 kadastrale kaarten uit 1832 van de gemeenten Nijkerk en Putten, waarop de namen van de microtoponiemen zijn aangebracht.

Zusammenfassung

Namen von Acker-, Heu- und Weideland, Bauernhöfen, Bächen und Wegen in dem Gelderländer Polder 'Arkemheen', Kommunen Nijkerk und Putten 806 - 2002

Der Polder Arkemheen in der niederländischen Provinz Gelderland grenzt im Norden an das Nijkerker- und Nuldernauw, im Osten an den Schuitenbeek in der Kommune Putten, im Westen an den 'Laak'-Fluss, der sowohl die Ortsgrenze zwischen den Kommunen Nijkerk und Bunschoten als auch die Provinzgrenze zwischen Utrecht und Gelderland bildet, und im Süden an die Sandgebiete von Putten und Nijkerk.

In **Kapitel 1**, der Einleitung, erläutere ich die Wahl meines Untersuchungsgebiets. Der Arkemheerpolder ist der älteste der sechs Polder in Gelderland, die der Zuidersee abgewonnen wurden. Von 1356 bis 1985 war der Arkemheen eine selbständige Wasserbehörde. Von 1985 bis 1997 war er Teil der Polderregion Noordwest-Veluwe. Heutzutage gehört er zur Wasserbehörde Vallei en Eem, die ihren Amtssitz in Amersfoort hat. Seit 2000 ist der Polder Teil des Neustrukturierungsgebiets Nijkerk-Putten. Alle Maßnahmen in Bezug auf Landwirtschaft, Wasserverwaltung, Natur und Landschaft haben als Ziel den Arkemheerpolder in ein ausgewogenes, natürliches Gebiet umzuwandeln.

Als Ausgangspunkt meiner mikrotoponymischen Untersuchung wähle ich den Namengeber. Denn Namen werden von einem Namengeber gegeben. Der Namengeber benennt. In niederländischen namenkundlichen Veröffentlichungen war der Namengeber bisher noch nicht Ausgangspunkt einer mikrotoponymischen Untersuchung. Theoretisch stütze ich mich bei meiner Analyse auf einige finnischen Namenkundler aus den letzten Jahrzehnten des vorigen Jahrhunderts.

Meine wichtigsten Quellen sind die Arkemheener Deichakten (die sog. 'dijkrollen') aus den Jahren 1494, 1588, 1608, 1611 und 1716 und eine nur teilweise erhaltene Deichakte aus dem Jahre 1824. Deichakten sind in der Vergangenheit angelegt worden, um die Abgaben zu erheben, mit denen unter anderem die Instandhaltung der Deiche finanziert wurde. Außer den Namen der Deichgeschworenen enthalten diese Deichakten noch die Flächenausdehnung aller Grundstücke und ab Anfang des siebzehnten Jahrhunderts auch ein vollständiges Verzeichnis aller Namen von Acker-, Heu- und Weidelandparzellen, von Bauernhöfen, Bächen und Wegen im Poldergebiet. Für die niederländische Namenkunde sind diese Quellen von außerordentlicher Bedeutung. Sie vermitteln ein einmaliges historisches Bild der Namensgeschichte dieses Gelderländer Polders. Ich bespreche die Deichakten einzeln und verdeutliche diesen gegenseitige Beziehungen. Außer den Deichakten aus dem 16. und 17. Jahrhundert ziehe ich Steuerakten (sog. 'tjinsboeken') aus dem 14. und 15. Jahrhundert, das Gerichtsarchiv des 18. Jahrhunderts und das Notariat des 19. Jahrhunderts heran. Die wichtigste Quelle der Gegenwart war die mündliche Umfrage, die ich zwischen 1990 und 2002 im Untersuchungsgebiet durchführte.

Insgesamt sammelte ich gut 2500 Mikrotoponyme, die ins Glossar aufgenommen worden sind.

In **Kapitel 2** bespreche ich die Geographie, die Geologie und die Geomorphologie. Die erste geographische Festlegung des Arkemheerpolders ist im Deichrecht vom 21. Juli 1610 erfolgt. Der Arkemheerpolder umfasste Anfang des 17. Jahrhunderts den zum Dorf Putten gehörigen Weiler Diermen und den Putterpolder. In der Kommune Nijkerk handelte es sich um die Weiler Ark, Nekkeveld, Achterhoek und einen Teil von Holk. Die Gesamtfläche umfasste gut 3500 Hektar. Dieses Gebiet bildet den Ausgangspunkt meiner Untersuchung.

Der Arkemheerpolder ist geologisch gesehen Teil der Gelderse Vallei. Das ist eine Tiefebene zwischen der Veluwe im Osten und der Utrechter Hügelkette im Westen. Herzog Reinald III. von Gelderland genehmigte 1356 den Bau des ersten Seedeichs. Auf die Urbarmachung und die Besiedlung ab Anfang des 14. Jahrhunderts gehe ich ausführlich ein. Charakteristisch ist die fast noch ursprüngliche blockförmige Parzellierung, die sich durch die Zurückweisung der Flurbereinigung im Jahre 1958 bis heute erhalten hat. Das nördliche Lehmgebiet ist als extensives Weideland in Gebrauch. Im Südwesten liegen alte urbar gemachte Moore, während alte Höfe und Güter charakteristisch sind für die urbar gemachten Sandbodengebiete südlich von Nijkerk und in dem zu Putten gehörigen Weiler Diermen.

Die Geschichte der Arkemheener Wasserbehörde beschreibe ich in sechs Paragraphen, wobei jeweils dem Deichrecht und dem Deichbau im 14., 17. und 18. Jahrhundert eine zentrale Position eingeräumt wird. Im 14. und 15. Jahrhundert wurde das eingepolderte Land durch einen Erdwall geschützt. Viele Deichbrüche prägten diese Periode, vor allem verursacht durch die mangelhafte Instandhaltung der Deiche seitens der Geschworenen. Anfang des 17. Jahrhunderts wurde der Erdwall teilweise durch einen hölzernen Pfahldeich ersetzt, der jedoch, angefressen vom Pfahlwurm, Mitte des 18. Jahrhunderts durch einen steinernen Deich ersetzt werden musste. Von 1795 bis 1916 war die Instandhaltung der Deiche nicht mehr das erste Anliegen des Deichgrafen und der Deichgeschworenen. Im Mittelpunkt stand die Behauptung der Eigenständigkeit gegenüber einer zentralisierenden Staatsmacht. Nach den Deichbrüchen im Januar 1916 wurde der Arkemheen als letzter Polder in Gelderland verwaltungstechnisch reorganisiert. Im Jahre 1932 wurde die Zuidersee durch die Fertigstellung des Abschlussdeichs zum IJsselmeer. Die ökonomische und ökologische Bedeutung der Polderlandschaft bildet seit der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts bis heute ein Thema, über was viel gesprochen und geschrieben wird.

In **Kapitel 3** beschreibe ich eine Reihe von namenkundlichen Aspekten wobei ich Rechenschaft über die von mir verwendete Terminologie ablege. Solange der Mensch auf Erden ist, gibt er der ihn umgebenden Wirklichkeit Namen. Namengebung ist Ordnen der Schöpfung. In einer namenkundlichen Studie sollte deshalb der Namensgeber eine zentrale Stelle einnehmen. Ich bespreche die Person des Namensgebers im Allgemeinen und stelle in der konkreten Situation des Arkemheerpolders die folgenden Fragen: Wann lebten hier die ersten Namensgeber und wer waren die Namensgeber laut späteren Quellen? Ich

komme zu der Schlussfolgerung, dass Namengeber von Mikrotoponymen sich zwar zeitlich aufspüren lassen, aber dass sie bis auf wenige Ausnahmen doch Unbekannte bleiben. Die Identifizierung individueller Namengeber von Mikrotoponymen bleibt eine seltene Ausnahme. Mikrotoponymische Namengebung geht hervor aus der Schöpferkraft Einzelner. Es ist ein linguistisch vielfarbiges Schöpfertum, eine Form von Volkspoesie. Darum muss ich auf die Frage, warum ein Namengeber gerade diesen einen Namen aus den vielen Möglichkeiten, die ihm zur Verfügung standen, gewählt hat, die Antwort schuldig bleiben.

Anschließend gebe ich einen kurzen Überblick über die noch junge Wissenschaft der Namenkunde. Direkt damit verbunden ist die Verwendung der wissenschaftlichen Terminologie. Ich bespreche die terminologischen Diskussionen im niederländischen Sprachraum nach dem Zweiten Weltkrieg in Bezug auf namenkundliche Entwicklungen und Veröffentlichungen. Ich schließe mich einer bemerkenswerten internationalen Veröffentlichung aus den Jahren 1995/96 an.¹ Auf dieser Grundlage entscheide ich mich für die Bezeichnung 'Mikrotoponym' an Stelle von 'Flurname'. Im letzten Paragraphen beschäftige ich mich mit dem Verhältnis zwischen Eigennamen und Gattungsnamen: Ich nenne das Objekt, auf das sich das Mikrotoponym in der Realität bezieht, das Denotatum und schlage vor, die üblichen Bezeichnungen, mit denen die Teile eines zusammengesetzten Mikrotoponyms auf Niederländisch angedeutet werden, nämlich 'grondwoord' (Grundwort) und 'bepalend woord' (bestimmendes Wort), durch die international gängigen Bezeichnungen 'basis' und 'determinant' zu ersetzen.

In **Kapitel 4** behandle ich die Namenbildung und die Klassifizierung der Arkemheener Mikrotoponyme. Dabei gehe ich davon aus, dass die Namensform im Moment der Namengebung durch den Namengeber festgelegt wird. Im Mittelpunkt des Interesses stehen dann Fragen nach der namenkundlichen Zusammensetzung des Eigennamens und nach der Beziehung zwischen den bedeutungstragenden Teilen. Namenbildung und Klassifizierung beruhen auf einer Interpretation der Gliederung von Mikrotoponymen vom Standpunkt des Namengebers aus. Aus der Perspektive der synchronen Position des Namengebers bestimmt dann nicht die morphologische Struktur des Mikrotoponyms die Einordnung, sondern der Moment der Namengebung und die Gliederung des mikrotoponymischen Eigennamens. Bei der Frage nach der Gliederung von Mikrotoponymen steht der Begriff 'Namenglied' im Zentrum meiner Ausführungen.

Das Mikrotoponym *Kamp* (ndl. für *Koppel/Weide*) besteht aus einem Namenglied und ist aus der Perspektive des Namengebers eingliedrig. Das Mikrotoponym *Papenkamp* (ndl. für *Pfaffenkoppel*) ist aus dieser Perspektive zweigliedrig, denn es ist eine Zusammensetzung des Gattungsnamens *Papen* und der Basis *-kamp*. *Grote Papenkamp* ist auch zweigliedrig, denn ein 'zweiter' Namengeber hat das Namenglied *Grote* verbunden mit dem schon bestehenden Mikrotoponym *Papenkamp*. Aber auch *Eerste Grote Papenkamp* ist zweigliedrig,

1 Namenforschung (1995/1996). Ein internationales Handbuch zur Onomastik. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin, New York 1995. Teilband 2. Berlin, New York 1996. Registerband, Berlin, New York 1996.

denn ein 'dritter' Namensgeber hat nur *Eerste* dem schon bestehenden Namen *Grote Papenkamp* hinzugefügt. Aus der Perspektive des Namensgebers sind Mikrotoponyme immer ein- oder zweigliedrig. Ausgehend von dieser Auffassung über Namenbildung und Namengliederung habe ich die Arkemheener Mikrotoponyme auf der Grundlage des syntaktisch-semantischen Klassifizierungsmodells eingeteilt, das von den finnischen Namenkundlern K. Zilliacus und E. Kiviniemi entwickelt wurde und das unter anderem von dem dänischen Toponymisten P. Gammeltoft angewandt wurde. In diesem Modell sind die Mikrotoponyme in Haupt- und Untergruppen eingeteilt auf Grund von topographischer Verwandtschaft, Eigentumsverwandtschaft, Beschaffenheit und Verwendung. Für jede Rubrik werden alle Namen aufgelistet. Die Klassifizierung innerhalb dieser Hauptgruppen beruht auf der Etymologie des Namenglieds, das ein spezielles Merkmal zum Ausdruck bringt. In den obengenannten Beispielen sind das jeweils *Papen*, *Grote* und *Eerste*.

Mikrotoponymen, deren spezielles Merkmal ein Adjektiv, ein Adverb oder ein Zahlwort ist, widme ich besondere Aufmerksamkeit. Es sind Namenpaare mit Adjektiven wie *groot - klein*, *hoog - laag*, *oud - nieuw*; mit Adverbien wie *achterste - voorste* und Zahlwörtern wie *eerste - tweede - derde*. Als erstes Namenglied sind diese Wortarten als spezielles Merkmal hinzugefügt, um Orte mit einem gleichen Namen unterscheiden zu können. In der skandinavischen Fachliteratur spricht man in diesem Zusammenhang von Reziprozität, Gegenseitigkeit. Die reziproken Namen sind in dem Klassifizierungsmodell in Form von Spalten wiedergegeben. Im Arkemheerpolder kommen fast 400 reziproke Namen vor, von denen gut 25% durch die Kombination *groot - klein* gebildet werden. Nahezu ausnahmslos erweist sich zum Beispiel bei Namen von Bauernhöfen, dass die Bedeutung von *groot* sowohl 'ältester' als auch 'größter' ist; *klein* hingegen bedeutet in solchen Fällen 'jünger' und 'flächenmäßig geringer'. Obwohl Reziprozität schon in den ältesten Arkemheener Quellen vorkommt, stelle ich eine starke Zunahme nach 1800 fest. Die Ursache dafür liegt in der immer weiter gehenden Parzellierung von Acker-, Heu- und Weideland.

Aus dieser Klassifizierung geht hervor, dass fast 80% der Arkemheener Mikrotoponyme zweigliedrig sind und ungefähr 20% eingliedrig. Bei etwa einem Drittel der Namen ist das Namenbildungsmotiv eine Form von Eigentumsverwandtschaft wie Benennung nach Personen, Familien, Bauernhöfen und Rechtspersonen. Aus Namenbildungsmotiven wie Umfang, Form oder Höhenlage lässt sich gut ein Viertel aller Namen erklären. Aus der Tatsache, dass ich lediglich eine geringe Anzahl von Namen nicht einordnen konnte, leite ich ab, dass dieses Modell geeignet ist, die niederländischen Mikrotoponyme in Hinblick auf Namenbildung und Namenbildungsmotive einzuteilen.

In **Kapitel 5** beschäftige ich mich mit Namenersatz. Das ist ein besonderer Aspekt der Arkemheener Namensammlung. Namenersatz tritt bei gut 10% der Mikrotoponyme auf. Das ist im Vergleich zu in- und ausländischen mikrotoponymischen Sammlungen ein sehr hoher Prozentsatz. Die gängige Terminologie in den Niederlanden und anderswo ist bei weitem nicht eindeutig. Aus diesem Grund schlage ich vor, für Namenersatz die Bezeichnung *Neubenennung* (ndl. 'hernoeming') zu verwenden.

Eine vollständige toponymische Neubenennung liegt vor, wenn sich über ein und dasselbe Denotatum im Sprachgebrauch und/oder in schriftlicher Überlieferung aus einer einzi-

gen Quelle oder aus mehreren Quellen belegen lässt, dass ein einmal zuerkannter Name durch einen anderen Namen vollständig ersetzt wird, wobei weder der Determinant noch die Basis erhalten bleibt. Den am frühesten überlieferten Namen eines Denotatums nenne ich den 'alten' Namen; einen später gegebenen Namen nenne ich den 'neuen' Namen.

Zum einen kann vollständige toponymische Neubenennung in einer einzigen Quelle auftreten. In dem Fall sind der 'alte' und der 'neue' Name durch die Konjunktion *of* (ndl. für *oder*) oder durch die konjunktionale Verbindung (*of*) *ook wel* [ndl. für (*oder*) *auch wohl*] verbunden. In einigen Fällen erfüllen auch die Adverbien *nu* (ndl. für *nun*), *thans* (ndl. für *jetzt*) und *soms* (ndl. für *manchmal*) diese Funktion. Die Konjunktion *of* deutet eine alternativ-adversative, eine exklusive Verbindung an. Es geht um nachdrückliche Exklusion. *Ook wel* drückt eine nuanciertere Beziehung zwischen beiden Namen aus. Es geht um eine ergänzende, expletive Verbindung. Zum anderen kann eine vollständige toponymische Neubenennung aus einem Vergleich zwischen zwei oder mehr schriftlichen Quellen abgeleitet werden. Schließlich kann auch der Vergleich einer schriftlichen Quelle mit Daten aus einer mündlichen Umfrage eine vollständige toponymische Neubenennung aufdecken.

Das komplizierteste Problem bei der Behandlung vollständiger toponymischer Neubenennung betrifft die Zeitspanne, die Kontinuität. Anders gesagt, wie verhalten sich der 'alte' und der 'neue' Name zueinander im Moment der Neubenennung und wie entwickelt sich diese Beziehung in der Zeit. Komplizierende Umstände dabei sind die unterschiedlichen Zeitpunkte und Quellen der Überlieferung. Als feste Ausgangspunkte nehme ich den Terminus a quo und den Terminus ad quem, die – zugegebenermaßen zufälligen – Momente der belegten 'ersten' und 'letzten' schriftlichen oder mündlichen Erwähnung.

Um Erkenntnisse zu gewinnen über die Kontinuität 'alter' und 'neuer' Namen für ein Denotatum benutze ich Zeitdiagramme. Durch die zeitliche Festlegung von Momenten, in denen ein Mikrotoponym in mehreren Quellen belegt ist, konnte ich drei Typen vollständiger toponymischer Neubenennung feststellen. Der erste ist der *Ad-hoc-Typus*: Ein 'neuer' Name für das gleiche Denotatum kommt nur einmal neben dem 'alten' Namen vor. Dann der *sukzessive Typus*: Dabei tritt ein 'neuer' Name als Nachfolger des 'alten' Namens auf. Und schließlich als dritter der *parallele Typus*, wobei ein 'neuer' Name während einer bestimmten Zeit neben dem 'alten' Namen bestehen bleibt.

Bei dem *Ad-hoc-Typus* wurde der 'alte' Name durchgehend beibehalten und bei dem *sukzessiven Typus* der 'neue' Name. Bei dem *parallelen Typus* wurde einer der beiden Namen beibehalten oder existierten beide Namen lange Zeit nebeneinander weiter. Wenn beide Namen durch eine Konjunktion verbunden wurden, dann wurde in 40% der Fälle der 'neue' Name fortgeführt und bei 13% war es der 'alte' Name. In beinahe der Hälfte der Fälle blieb das Ergebnis noch unentschieden: Einerseits wegen fehlender Belege, andererseits dadurch, dass beide Namen bis zum Terminus ad quem weiter verwendet wurden. Bei einer Neubenennung, die aus mehreren Quellen hergeleitet wurde, wird in gut 80% der Fälle der 'neue' Name beibehalten. Eine Erklärung dieses Unterschieds besagt vermutlich etwas über die Beständigkeit eines einmal zuerkannten Namens und über die Art und Weise, wie der Namensgeber damit umgeht. Ein einmal einem Denotatum zuerkannter Name wird nur schwerlich aufgegeben. Neubenennung mit Hilfe von Konjunktionen scheint

den Beweis dafür zu liefern. Wenn die Neubenennung aus mehreren Quellen abgeleitet worden ist, wird der Namensgeber nämlich nicht durch die Kenntnis des 'alten' Namens abgehalten und er wird selber der 'neue' Namensgeber.

Bei zusammengesetzten Mikrotoponymen kommt Neubenennung sowohl der Basis als auch des Determinanten vor, wie von *Koekamp* in *Koeland* und von *Beekkamp* in *Brugkamp*. Neubenennung der Basis betrifft gut 1% der gesamten Namen, Neubenennung des Determinanten fast 2%. Partielle Neubenennung habe ich nicht definieren können. Neubenennung der Basis oder des Determinanten in einer toponymischen Zusammensetzung ist ein sehr kompliziertes Problem, nicht zuletzt, weil jede Regelmäßigkeit fehlt. Deshalb beschränke ich mich auf einige auffällige Besonderheiten.

Bemerkenswert ist beispielsweise, dass die Basen *-kamp*, *-land*, *-maat* und *-weide*, die ehemals von den 'ersten' Arkemheener Namensgebern vermutlich sehr bewusst verwendet worden sind, im Laufe der Zeit im Erleben der 'jüngeren' Namensgeber untereinander austauschbar wurden. Es handelt sich hier um unbewusste partielle Neubenennung ohne Bedeutungswandel, die ihre Ursache in der Tatsache findet, dass diese Basen von Arkemheener Namensgebern als semantisch synonym empfunden wurden.

Neubenennung des Determinanten kommt im Vergleich zur Neubenennung der Basis selbstverständlich häufiger vor, weil der Namensgeber eine viel größere Auswahl hat. Die Auswahlmöglichkeit ist aber nicht unbeschränkt. Neubenennung des Determinanten fand ich im Arkemheerpolder nur in Verbindung mit einer begrenzten Anzahl von Basen, nämlich *-kamp*, *-land*, *-maat*, *-weide*, *-goed*, *-weg*, *-morgen* und *-beek*. Neubenennung fehlte bei den Basen *-bos*, *-duist*, *-dijk*, *-horst*, *-pol* und *-veld*. Diese Divergenz lässt sich möglicherweise aus der morphologischen Valenz des Appellativs erklären, das als Basis in einer toponymischen Zusammensetzung auftritt. Je umfassender die morphologische Valenz des Appellativs, das als Basis auftritt, desto größer die Chance, dass der Determinant neubenannt wird. Neubenennung des Determinanten ist bewusste partielle Neubenennung mit Bedeutungswandel. Im Erleben der Namensgeber entsteht durch den Austausch des Determinanten ein neuer Name. Die Beibehaltung der Basis beruht dabei auf Analogie und Tradition in der Namensgebung.

Aus linguistischer Perspektive wird die toponymische Neubenennung durch die Instabilität des Eigennamens verursacht. Der Eigenname hat nämlich nicht nur eine lexikalische und grammatische, sondern auch eine assoziative oder pragmatische Bedeutung. Diese Nebenbedeutungen oder sekundären Konnotationen des Eigennamens sind subjektiv und von der Person des Namensgebers abhängig. Mittels einer historischen Analyse der Arkemheener Namensammlung weise ich nach unter anderem im Vergleich zu einer mikrotoponymischen Sammlung aus der Provinz Nordholland, dass das Motiv für die Neubenennung nicht linguistischer Art ist. Auch gibt es hinsichtlich des Motivs für die Namensbildung keine direkte Beziehung zwischen dem 'alten' und dem 'neuen' Namen. Auch andere linguistische Aspekte wie Namentypus, grammatische Struktur und Etymologie beschränken den Namensgeber nicht in seinen Möglichkeiten der Neubenennung. Aus namenkundlicher Perspektive gibt es keinen prinzipiellen Unterschied zwischen erster Benennung und Neubenennung. Die Frage, warum ein Denotatum zu

einem bestimmten Zeitpunkt diesen einen Namen bekommt oder gerade so neubenannt wird, lässt sich nicht beantworten. Gerade das Phänomen Neubenennung beweist das.

Die Vielzahl von Neubenennungen im Arkemheerpolder hängt mit der historischen Entwicklung der Polderlandschaft zusammen. Aus verschiedenen Gründen entstand eine Landschaft mit einem großen Areal *losliggend land*, d.h. frei verfügbare Grundstücke, die Jahrhunderte lang von Privatbesitzern, institutionellen Eigentümern und regionalen Anlegern für jeweils vier Jahre verpachtet wurden. Mehrere Karten, auf denen Verpachtungen aus dem 17. und 18. Jahrhundert eingezeichnet worden sind, machen deutlich, dass dadurch eine Neubenennung begünstigt wurde.

In den letzten beiden Paragraphen des 5. Kapitels bespreche ich zwei Arten von Namenvarianten, nämlich Ellipsen und volksetymologische Verballhornungen. Bei Ellipsenbildung entsteht aus syntaktisch-semantischer und etymologischer Perspektive kein neuer Name sondern eine Namenvariante. Eine Ellipse entsteht durch den Verlust des Determinanten, durch das Wegfallen der Basis und durch das Ausfallen eines Teils des ersten Namenglieds in einem zusammengesetzten (Mikro-)Toponym, die sogenannte Klammerform. Beispiele sind, jeweils aneinandergereiht, *Berkstroet - Stroeten*, *Vogelkampje - Vogel* en *Vleeslandsteeg - Vleessteeg*. Ellipsenbildung durch den Verlust der Basis tritt im Arkemheerpolder besonders dann in Erscheinung, wenn der Determinant ein Tier- oder Personenname ist, wie *Otterkamp - Otter*, *Egmondskamp - Egmond* und *Peeltjeskamp - Peeltje*. Ellipsen sind zumeist jüngeren Datums und müssen als stilistische Variante der ursprünglichen Form aufgefasst werden. Besondere Namenvarianten stellen Mikrotoponyme wie *Drievierel*, *Vijfvierel* en *Zevenvierel* dar. Das sind Flächenmaße, zusammengesetzt aus jeweils *drie*, *vijf* en *zeven vierendeel*.

Gut 70 vorwiegend zusammengesetzte Mikrotoponyme wurden im Laufe der Zeit volksetymologisch verballhornt. Volksetymologie tritt vor allem auf, wenn der Determinant aus einem Eigennamen oder einem Appellativ besteht, dessen Bedeutung im täglichen Sprachgebrauch nicht mehr üblich ist. Dadurch wurde *Nalekamp*, mit dem Personennamen *Nale*, zu *Naaldekamp* (*Naald* = Nadel), wurde der Familienname *Sprinkel* in *Sprinkelermaat* zu *Sprokkelermaat* (*Sprokkel* = Fallholz lesen) und wurde *Flesland* mit dem Appellativ *fles* 'Tümpel' zu *Vleesland* (*vlees* = Fleisch).

In **Kapitel 6** gehe ich auf die Bedeutung der Namen ein. Die alphabetische Reihenfolge des Glossars nimmt dem Leser die Möglichkeit, irgendeinen Zusammenhang in den verschiedenen Bedeutungsfeldern zu entdecken, die in der Mikrotoponymie des Arkemheerpolders eine Rolle spielen. Diesen Nachteil habe ich dadurch zu beheben versucht, dass ich in zwölf kurzen Kapiteln einige bedeutungsmäßig zusammenhängende Mikrotoponyme in Einzelbeschreibungen besprochen habe. Zur Sprache kommen Namen für urbar gemachte Landschaften, Anhöhen und Senken, Acker-, Heu- und Weideland, Flora, Fauna, Form, Ausdehnung, Gerichtsbarkeit, Berufe, Kirchen und Klöster. Den Untertitel dieses Kapitels *Van Abrahamsschoot tot Zwitser, een semantische excursie door het polderland* entnahm ich zwei Mikrotoponymen, die mit dem religiösen Charakter der im Veluwe-Gebiet ansässigen Namengeber zusammenhängen.

Kapitel 7 stellt die Einleitung zum alphabetischen Glossar dar. Ich bespreche den Aufbau der Lemmata im Glossar und die Art und Weise der Darstellung. Die Ortsnamen *Nijkerk* und *Putten* und die Namen der Weiler *Achterhoek*, *Ark*, *Arkemheense Polder*, *Bontepoort*, *Diermen*, *Holk*, *Nautena*, *Nekkeveld* en *Wullenhove* werden in diesem Kapitel behandelt.

Wege und Bäche prägen die Polderlandschaft in hohem Maße. Die Wege im Nijkerker Teil des Polders sind seit jeher für die Verbindung mit den umliegenden Orten gebaut worden. In Putten waren die Gassen vor allem für den internen Transport der landwirtschaftlichen Produkte zu den Bauernhöfen in den Sandgebieten vorgesehen. Die Bäche waren von großer Bedeutung für die Wasserwirtschaft. Sie bestimmten in der Vergangenheit durch Instandhaltung und Pegelstand die Fruchtbarkeit des Bodens. Am Ende dieser Paragraphen werden alle Wege und Gewässer, die im Glossar verzeichnet sind, genannt. Obwohl Wege und Bäche in der Vergangenheit oft unter verschiedenen Namen bekannt waren, rechne ich diese Namenssubstitutionen nicht zu den Neubenennungen. Es ist nämlich unmöglich aus historischen Informationen zu erschließen, welcher Abschnitt des Weges oder des Baches mit einem anderen Namen bezeichnet wurde, wodurch nicht mehr von einem gleichen Denotatum gesprochen werden kann, was ja eine der Bedingungen für Neubenennung ist.

Zum Schluss bespreche ich kurz die Geschichte der Werdener, Paderborner und Eltener Klöster, zu denen gut fünfzig namentlich genannte Bauernhöfe in dem Arkemheerpolder bis zur Säkularisierung im Jahre 1803 gehörten.

Kapitel 8 umfasst das alphabetische Glossar mit gut 2500 Mikrotoponymen, das auf CD-ROM diesem Buch beigelegt ist.

Neben einem Quellenverzeichnis und einem Literaturverzeichnis sind zwei große Register angelegt worden. Erstens ein Register der ins Glossar aufgenommenen Mikrotoponyme wegen der Veröffentlichung dieses Teils auf CD-ROM. Zweitens habe ich im Interesse genealogischer Forschungen ein alphabetisches Register aller im Glossar verzeichneten Personen- und Familiennamen aufgenommen. Außer einem Abkürzungsverzeichnis ist ein Glossar hinzugefügt mit Erläuterungen zu linguistischen und historischen Fachausdrücken, ferner ein Abbildungsnachweis und ein Register toponymischer Basiselemente. Den wichtigsten Anhang bilden die 20 Katasterkarten der Kommunen Nijkerk und Putten aus dem Jahr 1832, auf denen die Namen der Mikrotoponyme vermerkt worden sind.

Bronnenlijst

ONGEDRUKTE BRONNEN

1. GELDERSARCHIEF

1.1 Het Archief van de Graven en Hertogen van Gelre. Toegangsnr. 0001

HA 63	Ligger van tynsen,verschuldigd in (1343-)1348 uit goederen in de kerspelen Voorthuizen en Putten. 1 rol. Inv.nr. 63.
HA 85	'Restan(cie) census Veluwe'. Liggers van restanten van tynsen (d.i.niet betaalde tynsen) op de Veluwe 1371, 1379-1385, 1387-1416. Inv.nr. 85.
HA 101	'Thijnsboeck van Veluwe'. Ligger en tynsen,verschuldigd na 1453 uit goederen onder Nijkerk, Putten, Ermelo, Barneveld, alsmede een gewijzigde ligger van tynsen verschuldigd (ca.1475) onder Nijkerken Ermelo met toevoegingen o.m. betreffende betalingen in de jaren 1477-1486. Inv.nr. 101.
HA 129	Ligger van renten, verschuldigd door horige lieden en van horige goederen op de Veluwe, 1470. Inv.nr. 129.
HA 130	Lijsten van horige lieden en goederen op de Veluwe, opgesteld in 1460-1496. Inv.nr. 130.
HA 372	Rekening van de ambtlieden (en rentmeester) van de Veluwe Johannes van Breynen (Bryenen) en Wynandus Rydder, van ontvangsten van verschillende aard 1333/1334. Inv.nr. 372.
HA 373	Rekening van de ambtlieden (en rentmeester) van Veluwe Godefridus en Jacobus Burwisch van ontvangsten van verschillende aard en van uitgaven 1335/1336. Inv.nr. 373.
HA 1363	Register van de op de Veluwe gehouden paarden, runderen, varkens en schapen per ambt of stad nominatief per bezitter, 1526. Inv.nr. 1363.

1.2 Inventaris van het Archief van de Staten van het Kwartier van Veluwe en hun Gedeputeerden. Toegangsnr. 0008

SV 159	Protokol van bezwaar van Veluwe ambten 1675-1733. Nijkerk. Inv.nr.159.
SV 160	Protokol van bezwaar van Veluwe ambten 1675-1733. Putten. Inv.nr.160.
SV 360	Harderwijkse kloosters 1729-1744 en 1802. Inv.nr. 360.
SV 584	Rekening van Jr.Henrick van Broeckhuysen,rentmeester 1702-1737,23ste rekening 1702-1703. Inv.nr. 584.
SV 615	Rekeningen van Jr.Wijnand Johan van Renesse, rentmeester 1737-1762, 25ste rekening 1761-1762. Inv.nr. 615.
SV 813	Archief van de commissie ingesteld bij landschapsbesluit van 5 april 1751 tot de zaken van de Arkemheen 1751-1754. Inv.nr. 813K.
SV 816	Orgineel kohier der verponding,vastgesteld en getekend door de commissarissen 1646-1650.Nijkerk/Hoevelaken. Inv.nr. 816.

- SV 817 Orgineel kohier der verponding, vastgesteld en getekend door de commissarissen 1646-1650. Putten. Inv.nr. 817.
- SV 825 Afschrift van het kohier over Nijkerk (18e eeuw). Inv.nr 825.

1.3 Inventaris van het Archief van de Gelderse Rekenkamer 1559-1795 en van de Commissarissen, belast met het beheer van de Gelderse Domeinen 1543-1559. Toegangsnummer. 0012

- GR 1302 Tinsboick van der Nykerck 1549-1560. Inv.nr. 1302.
- GR 1307 Tijnsboeken van de Brusselse Rekenkamer, samengesteld in 1552. 'Nijkerck'. Inv.nr. 1307.
- GR 1308 Tijnsboeken van de Brusselse Rekenkamer, samengesteld in 1552. 'Ermel-Putten'. Inv.nr. 1308.
- GR 1495 Tynsboeken aangelegd in 1706, bijgehouden tot 1754. 'Nykerck'. Inv.nr. 1495.
- GR 1496 Tynsboeken aangelegd in 1706, bijgehouden tot 1754. 'Putten'. Inv.nr. 1496.
- GR 1497 Tynsboeken aangelegd in 1706, bijgehouden tot 1754. 'Ermelo'. Inv.nr. 1497.
- GR 1499 Tynsboeken aangelegd in 1755, bijgehouden tot 1791. 'Nykerck'. Inv.nr. 1499.
- GR 1500 Tynsboeken aangelegd in 1754, bijgehouden tot 1791. 'Putten'. Inv.nr. 1500.
- GR 1503 Tynsboeken aangelegd in 1791, bijgehouden tot 1813. 'Nykerck'. Inv.nr. 1503.
- GR 1504 Tynsboeken aangelegd in 1791, bijgehouden tot 1813. 'Putten'. Inv.nr. 1504.
- GR 1516 'Contraregister van den Heerengulden op Velouwen' ca. 1550. Inv.nr. 1516.
- GR 1550 Protokol der akten van consent tot verschillende rechtshandelingen met betrekking tot de Heerengoederen op de Veluwe door de Rekenkamer verleend 1563-1792. Inv.nr. 1550.
- GR 1558 Lijsten van hen die in den hof te Putten hoofdtijns betaald hebben in 1514-1522, 1527, 1529-1532, afgeschreven door Reyner Dibbets vermoedelijk ter gelegenheid van het hofgericht te Putten gehouden 1560.
- GR 1559 Protokol van het Hofgericht te Putten 1546-1548, 1560. Inv.nr. 1559.
- GR 4115 Rekeningen van Johan Bentinck 1548-1570, afgehoord 1551-1577. 12e rekening 1559-1560 met extrakten uit de tynsboeken van Nijkerk, Putten, Ermelo, Barneveld van niet tot de Batenburgse pandgoederen behorende tynsen. Inv.nr. 4115.
- GR 4126 Enige bijlagen bij de rekeningen van Johan Bentinck over 1548-1570. Inv.nr. 4126.

1.4 Inventaris van de Archieven van de Gewestelijke Besturen in de Bataafs-Franse tijd in Gelderland 1795-1813. Toegangsnummer. 0016

- BFA 1471 Stukken betreffende geërfdenvergaderingen van de Arkemheense polder in het ambt van Putten en Nijkerk. 1799-1805. Inv.nr. 1471.
- BFA 2166 Stukken betreffende de inbezitneming door de Bataafse Republiek als bona vacantia van de goederen in de Tieler- en Bommelerwaarden en te Putten, behorende tot de opgeheven Abdij Abdinkhof te Paderborn 1803-1807. Inv.nr. 2166.
- BFA 4791 Brief van en minuit van de brief aan de Intendant-generaal van Financiën over de pachttermijn van een perceel land in Nijkerk de 'Bagijnehaar' behorende tot de Arkemheense domeinen met bijlagen 1813. Inv.nr. 4791.
- BFA 7266 Lijsten van de ter verkoop aangeboden domeingoederen en tienden in diverse gemeenten op de Veluwe w.o. Putten. Inv.nr. 7266.

1.5 Het Archief van het Hof van Gelre en Zutphen 1543-1795, het Hof van Instructie 1795-1802 en het Departementale Gerechtshof 1802-1811. Toegangsnummer. 0124

- HG 1656 Resolutiën van de Staten Generaal 1692-1795. Civiele Processen. Inv.nr. 1656.
- HG 2563 Stukken betreffende de opnemings van de hoeveelheid boekweit, koren en graan, voorradig ten platten lande in Gelre en Zutphen 1566. Inv.nr. 2563.
- HG 4395 Dijkrecht van de Arkemheen, vastgesteld door de landdag 1611. Inv.nr. 4395.
- HG 4396 Dijkrol van de polder Arkemheen 1608b. Dijkblokken 3,4 en 5 van de gemeente Nijkerk. Ongefolieerd. Genummerd fol. 132.
- HG 4396a Stukken betreffende het dijkrecht van de Arkemheen 1610, 1611. Met een kaart en een schetstekening. Inv.nr. 4396a. Kaartenlijst nr. 17, 18.
- HG 4397 'Gereformeerde Dijkrechten van d'Arkemeen'. 1753. In tweevoud gedrukt. Inv.nr. 4397.
- HG 4398 Stukken betreffende de tot standkoming van het herziene dijkrecht van de Arkemheen, 1752, 1753. Inv.nr. 4398.
- HG 4968 Civiele procesdossiers 1543-1811. Inv.nr. 4968.
- HG 4993 Civiele procesdossiers 1543-1811. Inv.nr. 4993.
- HG 5023 Dijkrol van de polder Arkemheen 1588. Civiele Processen 1602 nr.9. Ongefolieerd. Genummers fol.1-21. Inv.nr. 5023.
- HG 5042 Dijkrol van de polder Arkemheen 1608a. Civiele processen 1614. Ongefolieerd. Genummerd fol.1-42. Inv.nr. 5042.
- HG 5721 Civiele Procesdossiers 1543-1811. Inv.nr. 5721.
- HG 5773 Dijkrol van de polder Arkemheen 1716. Civiele Processen 1729 nr.3. Fol.1-196. Inv.nr. 5773.

1.6 Notariële Archieven. Toegangsnummer. 0168

1.6.1 Notarieel Archief Gemeente Nijkerk

- NA Ard Notariaat E.G. Ardesch 1811-1842. Inv.nr. 1102-1125.
- NA Col Notariaat A.D.S. Colenbrander 1827-1869. Minuten 1 t/m 9006. Inv.nr. 1126-1142 en 3863-3896.
- NA Colz Notariaat R.A.J. Colenbrander 1869-1890. Minuten 1 t/m 4711. Inv.nr. 3900-3927.
- NA Rey Notariaat E.P. Reyers. Openbare verkoping 1926 en 1929.
- NA Wes Notariaat W. Westra. 1891-1915. Openbare verkoping 1898 en 1923. Inv.nr. 3929 en 5759 t/m 5770 en 6564 t/m 6575.
- NA Wijn Notariaat C.M. Wijnen 1851-1854. Inv.nr. 3898-3899.

1.6.2 Notarieel Archief Gemeente Putten

- NA Gun Notariaat H.G. Gunning 1831-1857. Minuten 1 t/m 1092. Inv.nr. 1180-1182 en 4017-4020.
- NA Beij Notariaat A.M. Beijerman 1858-1868. Minuten 1 t/m 459. Inv.nr. 4022-4025.
- NA Oss Notariaat J.C. van Osselen 1868-1874. Minuten 1 t/m 47. Inv.nr. 4028-4033.
- NA Pli Notariaat A.C. Pliester 1876-1895. Minuten 1 t/m 3333. Inv.nr. 4037-4050.

1.7 Inventaris van de Oud Rechterlijke Archieven van het Kwartier van Veluwe.

II. Het Platteland. Toegangsnummer. 0203

- RV 160 Geregistreerde Processen' van Veluwe en Veluwezoom 1604-1786. Inv.nr. 160.
- RV 585 Protocol van opdrachten en tuchten gepasseerd voor de landdrost van Veluwe en de richter van Veluwezoom 1538-1610. Inv.nr. 585.
- RV 591 Register van testamenten van Veluwe en Veluwezoom 1711-1809. Inv.nr. 591.
- RV 850 Stukken betreffende verwinnen op onroerende goederen in Veluwe en Veluwezoom 1761-1810. Inv.nrs. 850-866.
- RV 850: Protocol van opdrachten en verbanden van het ambt Nijkerk 1675- 1733.
- RV 852-856: Protocol van opdrachten van het ambt Nijkerk 1733-1811. 5 delen.
- RV 860-862: Protocol van testamenten, codicillen, legaten e.d. van het ambt Nijkerk 1733-1810. 3 delen.
- RV 863-864: Protocol van bezwaar van het ambt Putten 1733-1811. 2 delen.
- RV 865-866: Indices op het onder nr.863-864 vermelde protocol opgemaakt 18e-19e eeuw. 2 delen.

1.8 Het Archief van de Kelnarij van Putten. Toegangsnummer. 0324

- AK 37c Lijst van bezittingen in Gelderland van het klooster Abdinghof ca.1357. Inv.nr. 37c.
- AK 37h Lijst van inwoners van het ambt Putten en de door hen bewoonde erven, 17e eeuw. Inv.nr. 37h.
- AK 38 Fragment van een lijst van bezittingen van het klooster Abdinghof.Z.j. Inv.nr. 38.
- AK 39 Lijsten van leengoederen, volschuldige abtsgoederen, gevrijde abtsgoederen, tynsgoederen, erfpachtgoederen, pachtgoederen, broeklanden, houthuizen, meenlanden, grote en kleine tienden, opbrengsten van koren en kleinvee, renten. 1713. Inv.nr. 39.
- AK 40 Schattingslijst van de goederen en het vermogen van de kelnarij. 1670. Inv.nr. 40.
- AK 40a 'Transumptum primum et antiquum'. Cartularium betreffende de goederen en rechten van de kelnarij van Putten en van de proosdij van Werden, aangelegd ca.1500 door notaris Johannes Pistoris en aangevuld enz. Inv.nr. 40a.
- AK 42 Dossier betreffende het beheer van de kelnarij van Putten na de secularisatie van het klooster Abdinghof in 1802.1803. Inv.nr. 42.
- AK 75 Tiendrekeningen 1647-1707. Inv.nr. 75.
- AK 118 Akte waarbij het goed Groot Bokhorst gevrijd wordt. Afschrift.1472. Met processtukken betreffende dit goed. 1615-1644. Met andere stukken. Gedeeltelijk afschriften. 1475-1710. Inv.nr. 118.
- AK 119 Rekeningen van resterende tyns en stedigheid gaande uit het vrije tynsgoed Klein Bokhorst eensdeels. 1646-1706. Inv.nr. 119.
- AK 120 Stukken betreffende een proces, gevoerd tussen de erfgenamen van het volschuldig hofhorig abtsgoed Klein Bokhorst anderdeels. Gedeeltelijk afschriften. 1624-1636. Met een brief. Afschrift. 1540. Met andere stukken. Gedeeltelijk afschriften. 1623-1750. Inv.nr. 120.
- AK 121 Akkoord en brieven betreffende de stedigheid uit Ouden Aller. Gedeeltelijk afschriften. 1570-1746. Inv.nr. 121.
- AK 122 Akte waarbij het goed Diermen gevrijd wordt. Afschrift.1411. Met leenacten en processtukken betreffende dit goed. Gedeeltelijk afschriften. 1560-1693. Inv.nr. 122.

- AK 123 Stukken betreffende de stedigheid uit Vaneveld.1653-1669. Met pachtbrieven en leenakten van het uit Vaneveld gespleten Vaneveldskampje. 1585-1684. Inv.nr. 123.
- AK 157 Rentebrief gaande uit het Nest of Goosen Stevensgoed (Putten). 1470. Met bijlagen 1687. Inv.nr. 157.
- AK 161 Leenakte van twee morgen uit Abel Everwijnsgoed.Afschrift. 1638. Met retroactum. 1609. Inv.nr. 161.
- AK 162 Stukken betreffende Flyengood, Begijnen Haar en Haar. Gedeeltelijk afschriften. 1596-1689. Inv.nr. 162.
- AK 163 Leenakten van het leengoed Hein Abelensoons hofstede.Afschriften. Met volmacht om het leen te ontvangen. 1651-1652. Inv.nr. 163.
- AK 164 Publicatie, waarbij de eigenaren van Knuitengood geciteerd worden ter voldoening van resterende tijns en stedigheid 1711. Met retroacte 1658-1711. Inv.nr. 164.
- AK 174 Akte waarbij de weesmeesters te Harderwijk met het volschuldig hofhorig abtsgoed het Akampje beleend worden. 1687. Met leenakten en rekeningen van verschuldigde gerechtigheid. 1687-1714. Inv.nr. 174.
- AK 175 Gerechtelijke aanmaning aan Gerrit Wacker met betrekking tot het volschuldig hofhorig abtsgoed Luttelyfsgoed. 1687. Met retroacta. 1617-1625.
- AK 176 Leenakte, oprukkingsbrieven en akte van overdracht van het volschuldig hofhorig abtsgoed Rodengood. 1599-1663. Met bijlagen. Gedeeltelijk afschriften. 1661-1684. Inv.nr. 176.
- AK 177 Rentebrief ten laste van het goed Schillinck. 1571. Met ander stukken en aantekeningen betreffende dit goed. Gedeeltelijk afschriften. 1549-1663. Inv.nr. 177.
- AK 178 Stukken betreffende het binnen- en buitendijkse meenland.Gedeeltelijk afschriften 1541-1721. Inv.nr. 178.
- AK 179 Rekening van resterende gerechtigheid uit een akker te Nekkeveld in de Duist. 1568. Inv.nr. 179.
- AK 180 Acte van overdracht van het gevrijde abtsgoed Roxgoed of Roxwerf.Minuut. 1692. Met retroacta. Gedeeltelijk afschriften. 1550-1691. Inv.nr. 180.
- AK 181 Leenakte van drie morgen land de Schelendersmate. 1611. Met specificatie van resterende gerechtigheden. 1686. Inv.nr. 181.
- AK 182 Processtukken betreffende de rechtstoestand van Schevenarendsgoed.Gedeeltelijk afschriften. 1656-1659. Met retroacta. Gedeeltelijk afschriften. 1612-1655. Inv.nr. 182.
- AK 183 Procestukken betreffende het volschuldig hofhorig abtsgoed het Werfkampje. 1698. Inv.nr. 183.
- AK 184 Stukken betreffende het volschuldig hofhorig abtsgoed Zeemansgoed en de daaruit gespleten Ossenkampen en de Driemorgen. Gedeeltelijk afschriften. 1627-1757. Inv.nr. 184.
- AK 185 Dijkrol van de Arkemheen 1494. Ongefolieerd. Genummerd fol. 1-20. Inv.nr. 185.
- AK 185a Dijkrol van de Arkemheen 1608b. Dijkblokken 1 en 2 van de gemeente Putten. Ongefolieerd. [Fol.1-40]. Inv.nr. 185a.
- AK 187 Akte waarbij met toestemming van de kelner het gevrijde abtsgoed Besselmansgoed bezwaard wordt met 100 Philipsguldens. 1572. Met latere stukken. Gedeeltelijk afschriften. 1617-1752. Inv.nr. 187.
- AK 188 Gerechtelijke aanmaning aan Jan Rixen om resterende oprukking uit de Hoefslag van Besselmansgoed te voldoen. 1711. Met retroacta. Afschriften. 1661-1686. Inv.nr. 188.

- AK 188a Akte waarbij de proost van Werden de afsplitsing van 2½ morgen land uit Dikmansgoed goedkeurt. 1418. Afschrift. Inv.nr. 188a.
- AK 189 Rekeningen van resterende tynsen en acquitten van betaalde tynsen uit Fratersgoed en Hubenkamp. 1644-1680. Inv.nr. 189.
- AK 190 Leenakten en oprukkingsbrieven van Gijsdemansgoed en Kroywagen. Gedeeltelijk afschriften. 1626-1677. Inv.nr. 190.
- AK 191 Niet uitgevaardigde en onvolledige akte waarbij de vrijing van het goed de Kamer door de ambtman van de abt geratificeerd wordt.ca.1533. Met akten van overdracht en ander stukken. 1626-1720. Inv.nr. 191.
- AK 192 Leenakte van het vrije abtsgoed Langemoens- of Neuderamsgoed. 1637. Inv.nr. 192.
- AK 193 Stukken betreffende het volschuldig hofhorig abtsgoed de Rijst en de daaruit gespleten Snoeksmaat. 1631-1732. Inv.nr. 193.
- AK 194 Oprukkingsbrief van het goed Striptenbeek. Afschrift. 1654. Met retroacta. Gedeeltelijk afschriften. 1560-1633.
- AK 195 Oprukkingsbrieven van het goed Wolter Jansgoed. 1624-1654. Met bijlagen. 1632-1668. Inv.nr. 195.
- AK 196 Akte van overdracht van het volschuldig hofhorig Abtsgoed Husselmansgoed. Afschrift 1653. Met volmacht tot deze overdracht 1653. Met stukken betreffende dit goed en een daaruit gespleten hoefslag, waaronder enige stukken over de horige goederen in het algemeen. Gedeeltelijk afschriften 1152-1723. Inv.nr. 196.
- AK 197 Brief inzake de vrijing van het goed Nautena. 1594. Met schuldbekentenis. 1693. Inv.nr. 197.
- AK 198 Leenakten en oprukkingsbrieven van het volschuldig hofhorig abtsgoed Schulkensgoed. Gedeeltelijk afschriften. 1626-1679. Met bijlagen. 1657-1750. Inv.nr. 198.
- AK 205 Extract uit het hofgericht betreffende het volschuldig hofhorig abtsgoed Gerrit Hammekens- of Gerrit Aert Aeltszgoed. 1532. Met stukken betreffende de aflossing van zekere rechten van de kerk van Nijkerk op dit goed. 1612-1614. Inv.nr. 205.
- AK 205a Eigendomsbewijs van een stuk land gelegen aan het Hofsteetsstuck. 1655. Inv.nr. 205a.
- AK 206 Extract van de oprukkingsbrief van het goed Ruymshotelen. 1574. Inv.nr. 206.
- AK 207 Oprukkingsbrief van het volschuldig hofhorig abtsgoed Wolter Zegersgoed. 1630. Met ander stukken. Gedeeltelijk afschriften. 1631-1751. Inv.nr. 207.
- AK 213 Stukken betreffende de stedigheid uit Lonemansgoed. Gedeeltelijk afschriften. 1631-1660. Inv.nr. 213.
- AK 213a Brief van Adriaan Sloot aan de kelner over de betaling van stedigheid uit het Montfransengood. 1696. Inv.nr. 213a.
- AK 214 Extracten betreffende de verdeling van het volschuldig hofhorig abtsgoed Steenler en de daaruit gespleten hofsteden. 1621. Met latere stukken. 1631-1691. Inv.nr. 214.
- AK 215 Oprukkingsbrieven van de volschuldige hofhorige abtsgoederen Waller en Wallerenk. Gedeeltelijk afschriften. 1557-1668. Met bijlagen. 1613-1668. Inv.nr. 215.
- AK 251 Register van de leengoederen en van de gevrijde abtsgoederen. 1732-1810. Inv.nr. 251.
- AK 259 Lijsten van overleden keurmedigen, ontleend aan de overlijdensregisters en opge maakt door de koster van de kerken te Nijkerk en Putten. 1626-1664; 1626-1638; 1645-1664; 1650-1662.
- AK 268 Register van hofhorige en volschuldige abtsgoederen van de Hof te Putten. 1732-1811. Inv.nr. 268.

- AK 268a Kladlegger van de hofhorige en volschuldige abtsgoederen aangelegd ca.1729. Incompleteet.
- AK 329 Inventaris van het Archief van de kelnarij van Putten door Liborius Molitor 1714. Deel I en II.

1.9 Plaatsingslijst van het Archief van het rentambt van het Kroondomein. Arnhem. Toegangsnr. 360

- KD 161 Legger der bouwhoven en landerijen rentambt Arnhem o.a. gemeenten Nijkerk en Putten 1836-1854. Inv.nr.161.

1.10 Archieven van Families, Huizen en Heerlijkheden

- HH 1 Archief van de boerderij Ten Broecke of Meus Elberse Goed te Putten. Toegangsnr. 0380.
- HH 2 Inventaris van het Archief van het Huis Oldenaller. Toegangsnr. 0420.
- HH 3 Inventaris van het Archief Huis Ter Schuur. Toegangsnr. 0434.
- HH 4 Plaatsingslijst van het Archief van het Huis Vanenburg. Toegangsnr. 0539.
- HH 5 Inventaris van het Archief Huis Sevenaar. Toegangsnr. 0700.
- HH 6 Archief Erf 'Oldenhove'. Familie-archief J. van Hell.
- HH 7 Plaatsingslijst van het Archief van de Familie Goltstein. Toegangsnr. 0568.
- HH 8 Familiearchief Van Haersma de With. Toegangsnr. 0708.
- HH 9 Het Archief van het Huis Keppel. Toegangsnr. 0409.
- HH 10 Coop Schrassert Stichting te Putten. 1611-1911. Toegangsnr. 0333.
- HH 11 Inventaris van het archief van de Leenkamer van het huis Putten bij Elburg. Toegangsnr. 0426.
- HH 12 Archief van het kasteel Eerde bij Ommen 1425 – 1867 I. Toegangsnr. 217.1. In: Historisch Centrum Overijssel te Zwolle.

1.11 Tiendarchief

- TA 220 Tiendarchivalia 1643-1915. Tiendrollen van de Huiner- of Hazelertiend, de Hogeveldeertiend en de tiend van Brugmansseng. 1805, 1840, 1844-1852. Inv.nr. 220.

2. GEMEENTELIJKE ARCHIEVEN

2.1 Gemeente Archief Amersfoort

2.1.1 Notarieel Archief

- NA Wess Notariaat E. J. Wesselingh.
- NA Oe Notariaat J. Oele 21 april 1982

2.1.2 Archief waterschap Vallei en Eem. Archief Zeepolder Arkemheen

- AZA 1 Register van resolutiën van Geërfden, later genoemd Register van Notulen der Geërfdendagen 1611-1916. Deel 1 1611-1624. Inv.nr. 1.

- AZA 177 Dijkrecht van Arkemheen. 22 mei 1661. Inv.nr. 177.
- AZA 178 Dijkrol van de Arkemheen 1611. Dijkblokken 1-5 (vol morgengeld) en 1 t/m 7 (half morgengeld). Fol.1-77. Inv.nr. 178, 179, 180.
- AZA 812 Rol van de landen in de Putterpolder. 1824. Inv.nr. 812.
- AZA 450 Rekeningen van de ontvanger Geurt van Tielen 1653-1715. Jaar 1653. Inv.nr. 450.
- AZA 460 Rekeningen van de ontvanger Geurt van Tielen 1653-1715. Jaar 1677. Inv.nr. 460.
- AZA 461 Rekeningen van de ontvanger Geurt van Tielen 1653-1715. Jaar 1678. Inv.nr. 461.
- AZA 462 Rekeningen van de ontvanger Geurt van Tielen 1653-1715. Jaar 1679. Inv.nr. 462.
- AZA 501 Rekeningen van de ontvanger Volker van Steenler 1720-1755. Jaar 1731. Inv.nr. 501.
- AZA 575 Rekeningen van de ontvanger Hendrik van Grevengoed 1779.
- AZA 1029 Legger B der wegen in de gemeente Nijkerk 1857.
- AZA 1031 Stukken betreffende de bestrating van de weg van Nijkerk naar Bunschoten 1859-1871.
- AZA 1032 Stukken betreffende de verharding van de Hoogstraterweg 1885-1887.
- AZA 1046 Legger der onderhoudsplichtigen van de beken 1778.
- AZA 1047 Lijsten der heulen in de vaste dammen in de polder ten westen en ten oosten van de havenvaart ca. 1880.
- AZA 1052 Register van kwaadschouwen 1788-1816.
- AZA 1.711 Ligger der watergangen en kunstwerken in den Polder Arkemheen. Opgemaakt 28 mei 1938. Opnieuw vastgesteld 24 augustus 1960.

2.2 Gemeente Archief Arnhem

2.2.1 *Notarieel Archief*

- NA Eck Notariaat M.G. van Eck. Domeinverkoop 1838.
- NA Hug Notariaat N.W.A. Hugenpoth 1828. Boedelverdeling Huissteen.

2.3 Gemeente Archief Barneveld

2.3.1 *Notarieel Archief*

- NA Fey Notariaat J.de Feyter 1842-1860. Minuten 1 t/m 1024. Inv.nr. 1969-1974.

2.3.2 CB

- Collectie Bouwheer. Putten Inv.nr. 5 en 6.

2.4 Gemeente Archief Harderwijk

2.4.1 *Oud-Archief der Gemeente Harderwijk*

- OAH 473 Processenverbaal en condities van verpachtingen. 1416-1628.
- OAH 798 'Dat Kerckenboeck', 1437 - 1597.
- OAH 898 Staten van de bezittingen (ca.1600) en 1793 van de Vicarie Sint Catharina en Sint Antonis.
- OAH 1105 Stukken betreffende de Mulertsstichting.
- OAH 1386 Besluit tot verandering van horige erven en landerijen te Nijkerck, Putten, Ermell en elders in de Veluwe, in tijnsgoederen, 1437.
- OAH 1950 Dijkrechten, dijkrollen en landrechten en andere acten betreffende de Veluwe, 1362-1611. Afschriften (ca.1630). 1 bandje geb. in perkament, met koperen krapsluiting.

2.4.2 Nieuw Archief der Gemeente Harderwijk

- NAH 160 Archief Bethel. Hervormd Oude Mannen-, Vrouwen- en Kinderhuis. Staat van eigendommen met opbrengst ca. 1930. Inv.nr (voorlopig) 160.
- NAH 1046 Akten van publieke verkoop van onroerende goederen behorende tot 's rijks domeinen op de Veluwe 1820; idem 1828, met gedrukte catalogus. Inv.nr. 1046.
- NAH 1047 Processen-verbaal van verkopen door de ontvanger der domeinen te Harderwijk van houtgewas onder Putten. Inv.nr. 1047.
- NAH 3849 Stukken betreffende de aanleg van de Zuiderzeestraatweg van het Katerveer bij Zwolle over Oldebroek, Elburg, Doornspijk, Harderwijk, Ermelo, Putten en Nijkerk naar de Doorneheg onder Amersfoort 1826-1831. Inv.nr. 3849.
- NAH 3887 Rapport betreffende de voorgenomen aanleg van de spoorweg Utrecht-(Harderwijk)-Zwolle door de Ned. Centrale Spoorweg Maatschappij, met kaart. Gedrukt in het Frans. 1862. Inv.nr. 3887.

2.4.3 Notarieel Archief

- NA Nee Notariaat J.F. Neeb. Verkoop Landgoed Essenburg 1924.

2.5 Gemeente Archief Nijkerk

2.5.1 Inventaris van het archief van het ambtsbestuur van Nijkerk (1413) 1680 – 1813 (1879)

- AAN 750 Authentiek afschrift van een kohier van de verponding, bestaande uit een definitief taxatieregister uit 1650 en een 'maancedulle' inzake 1651/52.
- AAN 751 Afschrift van een kohier ('maancedulle' of 'maanboek') van de verponding uit 1752. Met aantekeningen van de eigendomsovergang van de aangeslagen goederen en met een index op de oorspronkelijke eigenaren. Aafgeschreven in 1753 en verder bijgehouden tot en met 1805.
- ABN Archief van het Burger Weeshuis te Nijkerk.

2.5.2 Inventaris van de archieven van de Hervormde Gemeente te Nijkerk 1594-1945

- AHG 240 Akte van transport door Hendrikje Vastenburg, weduwe van Joost Prins, c.s. aan de diaconie van een stuk land aan de Vaart, het Hemmelerkampje genaamd. 1808.
- AHG 490 Legger van onroerende zaken, rechten en verplichtingen van de kerk 1556. Inv.nr. 490. Afschrift 1572 [1603].
- AHG 614 Kwitantie van Bronis Henricksoin voor Johan ther Moelen wegens de betaling van een gedeelte van het erfdeel van eerstgenoemde uit de nalatenschap van zijn ouders, met dien verstande dat Bronis een stuk land aan de [Nekke]velder beek in vruchtgebruik krijgt zolang het resterende bedrag nog niet betaald is. 1502. Inv.nr. 614.
- AHG 641 Retroacte behorende bij een in 1451 opgemaakte akte van overdracht door Elsabe van Helle aan het gasthuis op een jaarlijkse rente [] gevestigd op een stuk land eertijds in bezit van Gerit Segers en nu van Goessen Spaen. 1430. Inv.nr. 641.
- AHG 642 idem, 1438. Inv.nr. 642.
- AHG 643 idem, 1440. Inv.nr. 643.

2.5.3 Inventaris van de archieven van de gemeente Nijkerk (1736) 1814 – 1919 (1954)

- Registers ("leggers") van wegen [1838], 1859 – 1904. Inventaris nrs. 967 – 971

2.5.4 ORA

Oud-Rechterlijk Archief. Inv.nr. 26. Lijst van weerbare ingezetenen 1784

2.5.5 Col.Mu

Collectie veldnamen J. Mulder

2.6 Gemeente Nunspeet

NA Vit Notariaat C.L. Vitringa (1812-1854) Inv.nr. 1 t/m 52.

NA Vita Notariaat E.J. Vitringa (1854-1874) Inv.nr 53 t/m 86

NA Oss Notariaat J.C. van Osselen (1874-1895) Inv.nr. 87 t/m 139

NA Hof Notariaat D. Hoffmann (1896-1915) Inv.nr. 140 t/m 174

2.7 Gemeente Archief Putten*2.7.1 MH*

Maalschap van het Hellerveld

2.7.2 OH

Ontvangboek van de maalschap van Hell aanvang nemende Sint Maarten 1788

2.7.3

Ligger der wegen en voetpaden in de gemeente Putten. 1889. Voorl. Inv.nr. 1823

3. BUITENLANDSE ARCHIEVEN**3.1 Staatsarchief Münster**

SM 431 Consignati van hofhorige goederen en landen van de Abdij Paderborn
ca. 1625-1650. Inv.nr. 431.

SM 434 Register van overleden keurmedigen 1439-1629. Inv.nr. 434.

SM 441 Lijsten van keurmedigen 1632-1681. Inv.nr. 441.

3.2 Nordrhein-Westfälischen Hauptstaatsarchief Düsseldorf

HSD 1 B. Vollmer, Repertorium des Archivs des Reichsstifts Elten. Düsseldorf z.j.
Urkunden.Findbuch 120.68.1. (Originelen verloren gegaan in WO II).

HSD 2 B. Vollmer, Repertorium des Archivs des Reichsstifts Elten. Düsseldorf z.j. Lehen.
Findbuch 120.68.2. (Originelen verloren gegaan in WO II).

4 KAARTEN

- KK 1609 B. Kempinck: Carthe van de situatie der Arkemedische landerijen enz. ca. 1609. RAG. Archief Hof Inv.nr. 4396 kaart 17.
- KP 1786 RAA. Toelichting Archief Hof, civiele processen 1786 bij: Plattegrond van den dijk en de landerijen gelegen aan de Rassen Beek (te Nijkerk) door J. Dorfmulder 1786. Kaartenverzameling nr.630. KM 1802 Topografische kaart van de Veluwe en Veluwezoom door M.J. de Man 1802-1812. Herdruk 1984.
- TM 1802 Topografische kaart van de Veluwe en de Veluwezoom door J.A. de Man 1802-1812.
- KA 1832 Kadastrale Atlas Gelderland 1832. Nijkerk (Arnhem 1989) en Putten (Arnhem 1993).
- KK 1843 Kaartboek van Gelderland 1843. W. Kuyk Jzn.
- KK 1937 Kadastrale kaarten van de polder Arkemheen vervaardigd door F. Kragt 1937,3 kaarten sectie A en K gem. Nijkerk. RAG Algemene kaartenverzameling nr. 233.
- KH 1957 Kaart van de bezittingen van Jhr. W.H.M. van Haersma de With. Huize Salentein te Nijkerk 1957. Particulier bezit. Huis De Berenkamp Nijkerk.
- KK 1971 J. Kuyper: Gemeenteatlas van Nederland. Elf delen. Zaltbommel 1971.
- SLN Gemeentekaart en stratenlijst gemeente Nijkerk.
- SLP Gemeentekaart en stratenlijst gemeente Putten.

GEDRUKTE BRONNEN

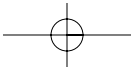
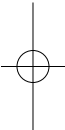
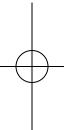
- B 1903 G. Beernink, Nijkerk voor twee eeuwen. In: *Gelre* 6 (1903), 153- 248.
- B 1909 G. Beernink, Het weeshuis te Nijkerk in de zeventiende eeuw, in: *Gelre* 12 (1909), 1-57.
- B 1912 G. Beernink, De Reformatie te Nijkerk 1578-1628, in: *Gelre* 15 (1912), 1-155.
- B 1935 P. Berends, *Het oud-archief van de gemeente Harderwijk*, 2 delen, Harderwijk 1935.
- B 1960 D.P. Blok, *De oudste particuliere oorkonden van het klooster Werden*, De tekst der oorkonden. Assen 1960.
- B 1999 R. van der Bie, *De zucht om zooveel in hun vermogen was voor wezen te zorgen*. Het weeshuis te Nijkerk (1636-heden). Bijlage 6: Landerijen en pachters van de Stichting Het Weeshuis p. 89-90. Nijkerk 1999.
- BFB J. Bauermann. Die Gründungsurkunde des Kloster Abdinghof in Paderborn. Ein Beitrag zur Frage der Abdinghofer Fälschungen. In: *Westfälische Studien. Beiträge zur Geschichte der Wissenschaft, Kunst und Literatur in Westfalen*. Alois Bömer zum 60. Geburtstag gewidmet. Beilage: Die Urkunde von 1031. Leipzig 1928.
- D 1900 P.N. van Doorninck, *Acten betreffende Gelre en Zutphen 1376-1392 uit het Staatsarchief te Dusseldorp register B no. 23*, Haarlem 1900.
- D 1902 P.N. van Doorninck en P.C. Molhuysen, *Staat der bezittingen van Herbertus van Putten*, Haarlem 1902.
- D 1905 P.N. van Doorninck, *Schatting van den lande van Gelre voor de Veluwe van het begin der 14e eeuw*, Haarlem 1905.
- D 1986 F. van Dooren, *Landschappen van Nijkerk-Arkemheen*, Nijkerk 1986.
- E 1944 D.Th. Enklaar, 'Onuitgegeven oorkonden betreffende de rechten der abdij Elten in Nederland', in: *Verslagen en Med. Oud-Vaderlandsch Recht* 9 (1944) 143-155.
- F 1996 H. van der Flier Gzn., *Zes eeuwen Van der Flier*. Rosmalen 1996.

- G 1960 M. Gysseling, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, 2 delen, 1960.
- G 19.. De Graver, uitgave van het Puttens Historisch Genootschap 1991 ev.
- H 1931 E. Heringa, *Tynsen op de Veluwe*, II, Bijlagen, Groningen 1931.
- H 1992 E. de Jonge en B.J. van den Enk, *Herengoederen op de Veluwe*, Deel 1 t/m 5. Deel II, *De Herengoederen in de gemeenten Nijkerk, Putten, Ermelo en Nunspeet*, Barneveld 1992.
- K 1906 R. Kötzschke, *Die Urbare der Abtei Werden a.d. Ruhr*, Bonn 1978, 2e druk.
- K 1853 N.C. Kist, *Het necrologium en het tynsboek van het adellijk Jufferen-Stift te Hoog-Elten*, Leiden 1853.
- K 1960 F. Kragt Hz., Hendrik Beekmansgoed op Holk, in: *Gens Nostra* 23 (1960) 217-226.
- M 1981 O. Moorman van Kappen, *Tot behoef der arme wesen. Hoofdstukken uit de geschiedenis van het Burger Weeshuis te Harderwijk*, Zutphen 1981.
- M 1982 R.W.A. Megens, *De beeldenstorm in Harderwijk. Poging tot een analyse en onderzoek naar het religieuze, politieke en sociaal-economisch klimaat ca. 1500 - 1580*. Bijlagen. Doctoraalscriptie 1982.
- NL 19.. *Nederlandse Leeuw*.
- NRF 1971 *Nederlands Repertorium van familienamen*. VIII. Gelderland. Assen 1971.
- O 1964 F.W. Oedinger, *Stifts- und Klosterarchive Band 4. Bestandsübersichten. Das Hauptstaatsarchiv Düsseldorf und seine Bestände 1964*, Stift Elten 100-106.
- ON 19.. *Tijdschrift Oud-Nijkerk* 1981-heden.
- OSU Oorkondenboek van het sticht Utrecht tot 1031 (1949-1959). Uitg. door F. Ketner, 's-Gravenhage 1949-1959
- PC 18.. *Puttensche Courant* 18. ev.
- NC 19.. *Nijkerkse Courant* 1864-1987
- OVW 18.. *Overveluwsch Weekblad en Harderwijker Courant*, 1845 ev.
- S 1740 J. Schrassert, *Codex Gelro Zutphanicus*, Harderwijk 1740.
- S 1872 L.A.J.W. Sloet, *Oorkondeboek der Graafschappen Gelre en Zutphen tot den slag van Woeringen, 5 juni 1288*, 's-Gravenhage 1872-1876.
- S 1889 L.A.J.W. Sloet, *De bezittingen van het Benedictijner klooster van St. Petrus en Paulus te Paderborn, geheeten Abdinkhof*, in Gelderland hoofdzakelijk in Putten, in: *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen Afd. Letterkunde 3e reeks 6e deel*, Amsterdam 1889.
- S 1904 L.A.J.W. Sloet en J.S. van Veen, *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en het graafschap Zutphen, III, Het kwartier van Arnhem*, Arnhem 1904-1924.
- S 1909 G.A. van Schouwen, *De kelnarij van Putten*, Bijlagen, Arnhem 1909.
- S 1952 B.H. Slicher van Bath, *Het archief van de kelnarij van Putten*, 's-Gravenhage 1952.
- S 1993 E.L. Steinmeier, *Register van overleden keurmedigen van de kelnarij van Putten 1389-1681*, Barneveld 1993.
- VG *Veluwse geslachten*. Orgaan van de Vereniging Veluwse geslachten 1975 ev.
- W 1954 R. Wartena, *De 'Nije Rijn' bij Nijkerk. Het kanaalplan Wageningen-Zuiderzee van Hertog Karel van Gelre*, in: *Gelre* 54 (1954) 281-290.
- W 1968 R. Wartena, *Het archief van de kelnarij van Putten*, Supplement, Rijswijk 1968.
- W 1975 R. Wartena, *Ontginningen en 'Wustungen' op de Veluwe in de veertiende eeuw*, in: *Gelre* 68 (1974/75) 1-50.
- W 1990 R. Wartena, *Hofhorigheid en genealogie op de Veluwe*, in: *Gens Nostra* 45 (1990) 55-68.

- W 1992 F.E. Wilmer en J.M. Wilmer-Van Nievelt, 'Vijf eeuwen Berencamp', in: W.F.M. Ahoud e.a., *De Gelderse Leeuw. Jubileumboek van de groep Gelderland van het Koninklijk Ned. Genootschap voor geslacht- en wapenkunde 1916-1991*, Arnhem 1992.
- WUB Westfälisches Urkundenbuch. Die Urkunden Westfalens. Münster 1859-1921.
- Z 1956 W. Zondervan, *Geschiedenis van de zeepolder Arkemheen 1356-1956*, Nijkerk 1956.
- Z 1957 W. Zondervan, *Inventaris van het Archief (1611-1947) van de zeepolder Arkemheen*. Nijkerk 1957.

INFORMANTEN

- Bo J. van den Boom, Nijkerk
- Do F. van Dooren, Zwanenburg
- Da T. van Dasselaar, Nijkerk
- Gr S.J. van de Grootevheen, Nijkerk
- Ha W.J. Hagoort, Ermelo
- Ho W. Hop, Nijkerk
- Ko A. Kok, Nijkerk
- Kr T. Kraaij, Nijkerk
- Lo H. Looijen, Nijkerk
- Mu J. Mulder, Nijkerk
- Ri T. Ridder, Nijkerk
- Wa W. Waaijenberg, Nijkerk
- Wi H. van Winkoop, Nijkerk

Geraadpleegde literatuur

- Aa, A. J. van der (1839-1851). *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*. 14 delen. Gorinchem 1839-1851.
- Albers, L. H. en H. Pemmelaar (1983). *Amelisweerd en Rhijnauwen; geschiedenis en beheer van de landgoederen Oud en Nieuw Amelisweerd en Rhijnauwen*. Historische Reeks Utrecht, deel 2. Utrecht 1983.
- Alberts, J. W. (1978). *Geschiedenis van Gelderland tot 1492*. Zutphen 1978.
- Alberts, J. W. en A. G. van der Steur (1984). *Handleiding voor de beoefening van lokale en regionale geschiedenis*. Weesp 1984.
- Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS 1997). W. Haeseryn, K. Romijn, G. Geerts, J. de Rooy, M. C. van den Toorn (red.). 2^e geheel herziene druk. 2dln. Groningen/Deurne 1997.
- Amstel-Horak, M. H. V. van (1994). De Rijnlandse morgenboeken, een unieke bron uit het pre-kadastrale tijdperk. In: *Tijdschrift Holland* 26 (1994), p. 87-111.
- Andela, G. (2000). *Kneedbaar landschap, kneedbaar volk. De heroïsche jaren van de ruilverkaveling in Nederland*. Bussum 2000.
- Augst, G. en Müller K. (1998). Bespreking H. Olschansky: *Volksetymologie*. Tübingen 1996. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge*. 33 (1998), p. 88-95.
- Baars, C. (1988). De paalwormfurie van 1731-32 en de schade aan de Westfriese zeedijk. In: *Waterschapsbelangen* 73 (1988), p. 809 ev.
- Baars, C. (1989). Het dijkherstel onder leiding van de Staten van Holland. In: *Waterschapsbelangen* 74 (1989), p. 196-204.
- Baars, C. (1989a). Herstel van de paalwormschade aan de Zuiderzeedijken bewesten en beoosten Muiden. In: *Waterschapsbelangen* 74 (1989), p. 437-446.
- Bach, A. (1954). *Deutsche Namenkunde Band II. Die deutschen Ortsnamen I, II*. Heidelberg 1954 (Herdruk 1981).
- Balzer, M. (1976). Besitzrückschreibung und Flurkarte. Möglichkeiten und Bedeutung kartographischer Darstellung der Ergebnisse von Besitzrückschreibung. In: *Westfälische Forschungen* 28 (1976), p. 30-40.
- Bauer, G. (1957). *Die Flurnamen der Stadt Saarbrücken*. Bonn 1957.
- Bauer, G. (1959). Zur Frage der 'schöpferischen Produktivität' in der Flurnamengebung. In: *Rheinische Vierteljahrsblätter* 24 (1959), p. 58-73.
- Bauer, G. (1965). Flurnamengebung als Feldgliederung. Ein kritischer Beitrag zur Methode der Flurnamenstatistik. In: *Namenforschung. Festschrift Adolf Bach zum 75. Geburtstag am 31. Januar 1965*. Heidelberg 1965, p. 254-263.
- Bauer, G. (1985). *Namenkunde des Deutschen*. Bern/Frankfurt am Main/New York 1985. Germanistische Lehrbuchsammlung, 21.
- Bauer, R. (1980). *Leitfaden zur Flurnamensammlung in Bayern*. Verband für Orts- und Flurnamenforschung in Bayern. München 1980.
- Bavel, B. van (2002). Eendenkooien in het Hollandse en Gelderse rivierengebied. In: *Historisch Geografisch Tijdschrift* 20 (2002), nr. 3 p. 16-20.
- Beek, J. van (2002). *Sint Pancras, Zuideinde en Oudorp, meer dan vier eeuwen water- en veldnamen*. Stichting Coördinatie Onderzoek Oud Geesterambacht. Koedijk z.j (=2002)
- Beekelaar, G. A. M. e.a. (1997). *Gelderland tussen 1840 en 1850. Rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de*

- toestand in de provincie Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840-1849.* Werken uitgegeven door Gelre XLIX, Hilversum 1997.
- Beekman, A.A.(1905-1907). *Het dijk- en waterschapsrecht in Nederland voor 1795*. 2 dln. 's-Gravenhage 1905-1907.
- Beelaerts van Blokland, W.A. (1910). *De praktijk van het leenrecht in Gelderland*. Leiden 1910.
- Beele, W. (1995). De familienaam Leuregans. In: *Naamkunde* 27 (1995), p. 239-241.
- Beenakker J.J.J.M., e.a. (1997). *Holland en het water in de Middeleeuwen. Strijd tegen het water en beheersing en gebruik van het water*. Hilversum 1997.
- Beernink, G. (1903). Nijkerk voor twee eeuwen. In: *Gelre* 6 (1903), p. 153-248.
- Beernink, G. (1909). Het weeshuis te Nijkerk in de zeventiende eeuw. In: *Gelre* 12 (1909), p. 1-57.
- Beernink, G. (1912). De Reformatie te Nijkerk (1578-1628). In: *Gelre* 15 (1912), p. 1-155.
- Beernink, G. (1914). Een glasfabriek in Nijkerk. In: *Gelre* 17 (1914), p. 153-187.
- Beetstra, W.T. (1987). *Toponimen en toponimyske eleminten yn Fryslân*. Ljouwert 1987.
- Beijers, H., G.J. van Bussel, G. van Berkel (1991). *Veldnamen als historische bron*. Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening. 's-Hertogenbosch 1991.
- Bekius, A. (1979). *De noordelijke Gelderse Vallei, bodem en landschap in verleden en heden*. Arnhem 1979.
- Belenkaja, V.D. (1975). Über die Kategorien der Toponomastik. In: *Sowjetische Namenforschung*. Herausgegeben von E. Eichler e.a. Berlin 1975, p. 51-58.
- Benson, S. (1972). Namengebung und Namentypologie. In: *Actes du XI Còngres International des Sciences onomastiques (ICOS)*, Sofia 1972, p. 111-115.
- Benson, S. (1977). Namengeber und Namengebung. In: *Onoma* 21 (1977), p. 122-126.
- Benson, S. (1986). Ortsnamenwechsel. Interessenkonflikt und Kulturkonflikt. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p. 96-106.
- Berendse, F. (1974). *Over de biologiese en landschappelijke betekenis van het noordelijk deel van de Gelderse Vallei en de polder Arkemheen*. Landbouwhogeschool afd. Natuurbeheer. Verslag 225. Wageningen 1974.
- Berg, G. J. van den en P.F. van den Berg-Brouwer (1949). *Sociografie van Nijkerk*. Rapport samengesteld in opdracht van de Stichting Maatschappelijk werk ten plattelande. 's-Gravenhage 1949.
- Berger, D. (1976). Zur Abgrenzung der Eigennamen von den Appellativen. In: *Beiträge zur Namenforschung* 11 (1976), p. 375-387.
- Bergh, L. Ph. C. van den (1949). *Handboek der Middelnederlandse Geographie*. 3e druk. Bew. A.A. Beekman en H.J. Moerman. 's-Gravenhage 1949.
- Berkel, G. van en K. Samplonius (1989). *Het plaatsnamenboek. De herkomst en betekenis van Nederlandse plaatsnamen*. Houten 1989.
- Berkum, A. van (1965). Sint Ludger en zijn betrekkingen met Gelderland. In: *Gelre* 62 (1965), p. 81-97.
- Bie, R. van der (1999). *De zucht om zooveel in hun vermogen was voor wezen te zorgen. Het weeshuis te Nijkerk (1636 - heden)*. Nijkerk 1999.
- Bie, R. van der (z.j.). *Bekommering en ongewraakte vreugd. Tabaksteelt in Nijkerk (ca. 1635 - 1900)*. Nijkerk z.j.
- Bieleman, J. (1990). De verscheidenheid van de landbouw op de Nederlandse zandgronden tijdens 'de lange zestiende eeuw'. In: *Bijdragen en Med. betreffende de geschiedenis der Nederlanden*. Deel 105, afl. 4 (1990), p. 537-552.
- Bieleman, J. (1992). *Geschiedenis van de landbouw in Nederland 1500-1950*. Meppel/Amsterdam 1992.
- Bieleman, J. (1995). *Anderhalve eeuw Gelderse landbouw. De geschiedenis van de Gelderse Maatschappij van landbouw en het Gelderse platteland*. Groningen 1995.
- Bierens de Haan, J.C. (1994). *Rosendaal. Groen Hemeltjen op Aerd. Kasteel, tuinen en bewoners sedert 1579*. Zutphen 1994.

- Bierens de Haan, J.C. (1986). Huis Oldenaller te Putten. In: *De woonsteden door de eeuwen heen* 69 (1986), p. 34-49.
- Bischoff, J. (1965-1969). Die 'Familienflurnamen' der Gemarkung Feldstetten dargestellt an vier Gehöften. In: *Württembergisches Jahrbuch für Volkskunde* 1965-1969, p. 222-230.
- Bleier, R. (1974). Zur Rolle der Siedlungsnamen in der Familiennamendeutung. In: *Beiträge zur Namenforschung* 9. *Neue Folge*. (1974), p. 133-139.
- Bleier, R. (1985). Der Anteil der Personennamen an der Bildung von Flurnamen. In: *Gießener Flurnamen-Kolloquium 1. bis 4. Oktober 1984*. Hg. von R. Schützeichel. Heidelberg 1985, p. 352-355.
- Bleier, R. (1986). Zum Grundwortwechsel bei Ortsnamen und seine Abgrenzung zum Ortsnamenwechsel. Grundwortwechsel bei Gebietsnamen. In: *Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge, Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p. 235-240.
- Blok, D.P. (1958). De Enken. In: *Driemaandelijke Bladen* 10 (1958), p. 1-16.
- Blok, D.P. (1958a). De Nederlandse werf (warf, wurf) namen. Een oriëntering. In: *Med. Ver. Naamkunde* 34 (1958), p. 163-172.
- Blok, D.P. (1959). Het natuurschoon der ontginningen. In: *Med. Ver. Naamkunde* 35 (1959), p. 113-121.
- Blok, D.P. (1961). Ammers. In: *Med. Ver. Naamkunde* 37 (1961), p. 63-69.
- Blok, D.P. (1969). Die älteste namenkundliche Zeitschrift. In: *Naamkunde* 1 (1969), p. 13-17.
- Blok, D.P. (1969a). Ven(ne) in Holland. In: H.D. Meijering (red). *Studia Frisica in memoriam Prof. Dr. K. Fokkema 1898-1967 scripta*. Groningen 1969. Fryske Akademy 332, p. 44-47.
- Blok, D.P. (1973). De eigen inbreng van de plaatsnaamkunde in de nederzettingsgeschiedenis. In: *Naamkunde* 5 (1973), p. 223-241.
- Blok, D.P. (1988). *Ortsnamen. Typologie des sources du Moyen Age Occidental* no 54 A-8. Turnhout 1988.
- Blok, D.P. (1988a). Historische aspecten van de naamkunde. In: *De naamkunde tussen taal en cultuur. Cahiers van het P.J. Meertens Instituut. Nr.1*. Amsterdam 1988, p. 9-23.
- Blommesteijn, C.M. e.a. (1977). *De Veluwe. Archeologisch-historische verkenning van de bewoningsgeschiedenis tot 1200*. Amsterdam 1977.
- Boonman, J. (1966). *Toponymie der Gemeinden Borsselle, Driewegen-Coudorpe, Oudelande und Overzande. Nijmegen-Overzande* 1966.
- Bouw, H. (1963). *De vocalen van het dialect van de Noord-West-Veluwe*. Doct. scriptie VU Amsterdam 1963.
- Bremer, J.T. (1989). *Heren, boeren en knechten. Bedijking en bewoning van de Wieringerwaard 1610-1810*. Schoorl 1989.
- Breuker, Ph.H. (1978). *Toponymy fan Boazum*. Ljouwert 1978.
- Brielsman, M. (1965). *Het polderdistrict Arkemheen. Een landschaps-geografisch veldverslag*. Doctoraal. scriptie RU Utrecht 1965.
- Brinkenboek (1981). *Brinkenboek. Een verkenning van de brinken in Drente*. Werkgroep Brinken. E. Houting, e.a. (red.). Met medewerking van J. Brederode en H. Visser. Assen 1981.
- Bronswijk, A.C. (1987). *Symbolen. De taal van kunst en liturgie*. Den Haag 1987.
- Bruijn, Ph. de (1977). Over de toponymie van Nijeholtspeade. In: *Driemaandelijke Bladen* 29 (1977), p. 121-144.
- Buiks, C.J.M. (1997). *Laat-middeleeuws landschap en veldnamen in de Baronie van Breda*. Assen 1997.
- Buiks, C.J.M. (2002). *Veldnamen in de gemeente Gilze en Rijen*. 2 dln. Uitgegeven door de Heemkring Molenheide. Gilze en Rijen 2002.
- Buis, J. (1985). *Historia Forestis. Nederlandse bosgeschiedenis*. 2 dln. Wageningen 1985. A.A.G. Bijdragen, 26 en 27.
- Bijvank, H. en J. Kamphorst (1998). *'t Niekarks. Umgangstaal, uitdrukkinge en gezegdes*. Tweede herziene druk. Nijkerk 1998.

- Bijvank, P.C. en Bijvank, J.G. (1991), *Reconstructie van de ligging van het kanaal "De Oude Rijn" in de polder Arkemheen bij Nijkerk*. Nijkerk 1991. (Ongepubliceerd).
- Carnoy, A. (1955). De els in de toponymie van West-Europa. In: *Verslagen en Mededelingen Kon. Vlaamse Akademie voor Taal- en Letterkunde* 1955, p. 647-657.
- Carnoy, A. (1956). De wilg in de toponymie van België en Nederland. In: *Med. Ver. Naamkunde* 32 (1956), p. 1-14.
- Carnoy, A. (1958). De olm in naam- en taalkunde. In: *Naamkunde* 34 (1958), p. 7-13.
- Carstensen, M. (1983). *Das Flurnamengut des Kirchspiels Braderup (Kreis Nord-Friesland). Untersuchungen zur Sprachgeschichte im nordfriesischen Grenzraum..* Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge. Beiheft 22. Heidelberg 1983.
- Caspers, C.M.A. (1992). *De eucharistische vroomheid en het feest van sacramentsdag in de Nederlanden tijdens de late Middeleeuwen*. Leuven 1992.
- Cate, C.L. ten (1979-1980). De familienaam Ten Cate in verband met kate, kote, kotte e.d. als oeroude benaming voor een huis. In: *Driemaandelijke Bladen* 31/32 (1979/80), p. 1-25.
- Claes, F. (1987). Inleiding tot de Oostbrabantse toponymie. In: *Naamkunde* 19 (1987), p. 46-103.
- Cornelissen, W.F. de Lang en N. Nagtegaal (1987). *Noordbrabantse Plaatsnamen. Nuenen, Gerwen en Nederwetten*. Monografie 2. Brabants Heem 1987.
- Dalberg, V. (1979). Toponiemen als bronnen voor de taalwetenschap. In: *Naamkunde* 11 (1979), p. 165-180.
- Dalberg, V. (1988). Afgrenzingsproblemen in de naamkunde. In: *De naamkunde tussen taal en cultuur*. Cahiers van het P.J. Meertens-Instituut. Nr.1 Amsterdam 1988, p. 25-40.
- Dalberg, V. (1992). Ortsnamenänderungen und Funktionalität. In: *Namenkundliche Informationen* 61/62 (1992), p. 9-26.
- Dalberg, V. (1997). Some remarks on analogical reshaping of place-names. In: *You name it. Perspectives on onomastic research*. Ed. R.L. Pitkänen, K. Mallat. Helsinki 1997, p. 80-85.
- Dalberg, V. (2002). Name variant or new name? A discussion based on Danish toponyms. In: *Actas del XX Congreso Internacional de Ciencias Onomásticas*. Ana Isabel Boullón (ed.). Coruña 2002, p.829- 834.
- Dalen-Oskam, K. van en M. Mooijaart (2000). *Bijbels lexicon. Woorden en uitdrukkingen uit de Bijbel in het Nederlands van nu*. Amsterdam 2000.
- Damen, C. (1974). De Kellenarij van Putten op de Veluwe. In: *Archief voor de geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland* 16 (1974), p. 237-329.
- Debrabandere, F. (1993). *Verklarend woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*. 2 dln. Brussel 1993.
- Debus, F. (1995). Soziolinguistik der Eigennamen. Name und Gesellschaft (Sozio-Onomastik). In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995. p.393-399.
- Diermen, A. van (1998). *Zeven eeuwen Van Diermen. Fragmenten van een familiegeschiedenis*. Wageningen 1998.
- Deys, H.P. (1988). *De Gelderse Vallei, geschiedenis in oude kaarten*. Utrecht 1988.
- Devos, M. (1991). *Bouwlandstermen in de Vlaamse dialecten. Spreidings- en betekenisgeschiedenis*. Werken van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie. Vlaamse afdeling 16. Tongeren 1991.
- Devos, M. (2000). Veldnamen en agrarische geschiedenis. In: *Naamkunde* 32 (2000), p. 69-87.
- Devos, M. (2001). Het landschap in eigennamen. In: *Van de Streek. De weerspiegeling van dialecten in familienamen*. V. De Tier en A. Marynissen (red.) m.m.v. H. Brok. Het dialectenboek; 6. Groesbeek 2001.
- Devos, M. (2002). Betekenis en motivering van enkele diernamen in de toponymie. In: *Naamkunde* 34 (2002), p.205-224.

- Dirkse G.M. en V. van Laar (1992). *Arkemheen te velde. Landschap, flora en fauna van de polder Arkemheen*. Utrecht 1992.
- Dirkx, G.H.P., J.H. Oude Voshaar en Th. Spek (1995). Datering van essen en plaggenbodems. Een archeologische onderzoeksmethode getest. In: *Landschap 12* (1995), p. 15-29.
- Dittmaier, H. (1956). *Siedlungsnamen und Siedlungsgeschichte des Bergischen Landes*. Neustadt an der Aisch 1956.
- Dittmaier, H. (1960). Esch und Driesch. Ein Beitrag zur agrargeschichtlichen Wortkunde. In: *Aus Geschichte und Landeskunde, Forschungen und Darstellungen. Franz Steinbach zum 65. Geburtstag gewidmet von seinen Freunden und Schülern*. Bonn 1960, p. 704-726.
- Dittmaier, H. (1963). *Rheinische Flurnamen*. Bonn 1963.
- Dittmaier, H. (1963a). *Die (h)lar-Namen. Sichtung und Deutung*. Niederdeutsche Studien, 10. Köln/Graz 1963.
- Dolk, W. (1997). *Leeuwarder straatnamen*. Fryske Akademy. Fryske nammen 11 FA nr. 842. Ljouwert [Leeuwarden] 1997.
- Donkersloot-De Vrij, M. (1981). *Topografische kaarten van Nederland voor 1750*. Groningen 1981.
- Draye, H. en P.J. Meertens (1950). Terminologie en indeling in de toponymie. In: *Med. Ver. Naamkunde* 26 (1950), p. 3-12.
- Draye, H. en O. Leys (1953). De ouderdom der veldnamen in Zuid-Nederland. In: *Med. Ver. Naamkunde* 29 (1953), p. 9-18.
- Dooren, F. van (1986). *Landschappen van Nijkerk-Arkemheen*. Nijkerk 1986.
- Dooren, F. van (1992). Van veenland tot polderland. De ontginnings- en bewoningsgeschiedenis van Arkemheen. In: G.M. Dirkse en V. van Laar (red.). *Arkemheen te velde. Landschap, flora en fauna van de polder Arkemheen*. Utrecht 1992, p. 26-45.
- Dooren, F. van (1994). *De geschiedenis van het Nijkerkse stoomgemaal Hertog Reynout*. Nijkerk 1994.
- Driel, L. van en A. Steketee (1995). *Zeeuwse plaatsnamen. Van Aardenburg tot Zonnemaire*. Vlissingen 1995.
- Duinkerken, J. (1990). *Schepenen aan de Zuiderzee*. Zutphen 1990.
- Dijk, J.W.P. van en Kortenhoeven, C. (1987). *De straat waarin u woont. (Ermelo's straatnamen verklaard)*. Ermelo 1987.
- Dijkhuis, G.J.H. (1991). *Twents woordenboek. Twents in woord en gebruik*. 3^e herziene en uitgebreide druk m.m.v. de Twente Akademie te Enschede. Enschede 1991.
- Ebeling, R.A. (1970). Gelderse herkomstnamen in Gelderland. In: *Driemaandelijke Bladen* 22 (1970), p. 109-124.
- Ebbinge, B.S. en H.H.M. Dekkers (1997). *Ganzen, Grazers op trek langs de vorstgrens*. Haarlem 1997.
- Ebeling, R.A. (1993). *Voor- en familienamen in Nederland. Geschiedenis, verspreiding, vorm en gebruik*. 's-Gravenhage 1993.
- Edelman, C.H. (1949). *Over de perceelsnamen van het Nederlandse rivierkleigebied*. Bijdragen en Mededelingen van de Kon. Akademie van Wetenschappen. Amsterdam 1949.
- Edelman, C.H. en M.M. van Hoffen (1949). Landerijen met het bestanddeel 'honger'. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 13 (1949), p. 79-87.
- Edelman-Vlam, A.W. en C.H. Edelman (1955). Over de perceelsnaam 'hostert', voornamelijk uit het Land van Maas en Waal. In: *Med. Ver. Naamkunde* 31 (1955), p. 111-122.
- Edelman-Vlam, A.W. en C.H. Edelman (1958). Toponymie van Bennekom. In: *Een Veluws dorp. Een herinneringswerk voor Ir. M.M. van Hoffen*. Bennekom 1958, p. 95-135.
- Edelman-Vlam, A.W. (1969). Veldnamen in de gemeente Rolde. In: *Naamkunde* 1 (1969), p. 138-156.
- Ekwall, E. (1960). *The Concise Oxford Dictionary of English Place-names*. Fourth Edition. Oxford 1960.

- Field, J. (1972). *English Field-Names*. London 1972.
- Field, J. (1989). Human Life and Activities Reflected in English Field-Names. In: *Names* 37 (1989), p. 31-50.
- Field, J. (1993). *A history of English Field-Names*. London/ New York 1993.
- Flier, H. van der (1996). *Zes eeuwen Van der Flier*. Rosmalen 1996.
- Flier, H. van der (2000). *Het wapen Van der Flier*. Rosmalen 2000.
- Fockema Andreae, S.J. (1955). Doorbraak-namen. In: *Med. Ver. Naamkunde* 31 (1955), p. 55- 68.
- Förster, M. (1998). Gedanken zur möglichen Entstehung und Bedeutung von Flurnamen. In: *Beiträge zur Namenforschung*. Neue Folge 33 (1998), p. 171-190.
- Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal (1980). 2e druk door N. van Wijk. 's-Gravenhage 1912. Herdruk 1980.
- Friso, K. (1988). *Straatnamenboek*. Over wegen, straten, lanen, stegen, paden, pleinen in Putten. Buro voorlichting gemeente Putten. Putten 1988.
- Friso, K. (1995). Aller, Oldenaller en Arler. In: *Jaarboek Puttens Historisch Genootschap* 1995, p. 21-35.
- Gallée, J.H. (1895). *Woordenboek van het Gelders-Overijsels dialect*. Deventer 1895.
- Gammeltoft, P. (1999). *The place-name element Old Norse bólstadr. An interdisciplinary study of the development of, and change in, place-names which contain the generic -bólstadr, from their origins in Norway to their dissemination to the North Atlantic area and elsewhere*. Institut for Engelsk Filologi Det Humanistiske Fakultet. Aarhus Universitet. December 1998. Version 2, August 1999.
- Gedenkboek voor de mannen die op 2 oktober 1944 uit het dorp werden weggevoerd*. Opdat het nageslacht het wete. Putten 1948.
- Gerstner, K. (1986). Zum Ortsnamenwechsel in Ungarn. In: *Beiträge zur Namenforschung*. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium. Heidelberg 1986, p. 241 – 246.
- Geus, J.P. (1996). *Koedijk, meer dan vier eeuwen water- en veldnamen*. Uitgave Stichting Coördinatie Onderzoek Oud Geestmerambacht. Koedijk 1996.
- Giebels, L. (1994). *Zeven eeuwen Rijnlandse uitwatering in Spaarndam en Halfweg. Van beveiliging naar beheersing*. Leiden 1994.
- Giessen, A. van der en P. Keijser (1984). *Aardwetenschappelijk rapport van de potentiële grote landschapseenheid Nijkerk-Arkemheen*. Instituut voor Aardwetenschappen VU Amsterdam. Amsterdam 1984.
- Gildemacher, K.F. (1993). *Waternamen in Friesland*. Fryske Nammen 9. Fryske Akademy nr. 759. 2 dln. Ljouwert 1993.
- Ginkel, E. van (1999). *Een weerbaar huis aan de Utrechtse Oude Gracht*. Historische Reeks Utrecht 26. Utrecht 1999.
- Goeminne, F. (1996). Insectnamen in toponiemen. In: *Naamkunde* 28 (1996), p. 157-182.
- Gottschalk, M.K.E. (1971-1977). *Stormvloeden en rivieroverstromingen*. 3 dln. Assen 1971-1977.
- Gouw, J.L. van der (1971). Morgen-Morgensgelijk. Dijkplicht in Hendrik-Ido-Ambacht en Schildmanskinderenambacht anno 1470. In: *Verslagen en Mededelingen der Vereniging Uitgave van de Bronnen van het Oud Ned. Recht* 13 (1971), p. 491-522.
- Gijsbers, W. (1999). *Kapitale ossen. De internationale handel in slachtvee in Noordwest-Europa (1300-1750)*. Hilversum 1999.
- Gysseling, M. (1960). *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*. 2 dln. Bouwstoffen en Studïën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands 6.1 en 6.2. Tongeren 1960.
- Gysseling, M. (1966). *Overzicht over de Noord-Nederlandse persoonsnamen tot 1225*. Voordrachten gehouden voor de Gelderse leergangen te Arnhem. No. 17. Groningen 1966.

- Gysseling, M. (1977). Geschiedenis van de plaats- en persoonsnaamkunde. In: *Geschiedenis van de Nederlandse taalkunde*. Red. D. M. Bakker/G. R. W. Dibbets. 's-Hertogenbosch 1977, p. 271-281.
- Hacke Oudemans J.J. (1969). *Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen*. Nijkerk 1969.
- Hagoort, W.J. (1984). *Bijdrage tot de toponymie van Putten. De veld- en plaatsnamen in de buurtschappen Hel, Gerven, Diermen en het Puttense deel van de polder Arkemheen*. Doctoraal scriptie RU Utrecht 1984.
- Hagoort, W.J. (1990). Werdense boerderijen in de gemeente Putten. Een reconstructie van een 9^e eeuws boerderijenbezit. In: *Feestbundel D.P. Blok*. Red. J.B. Berns e.a. Hilversum 1990, p. 103-113.
- Ham, W. A. van (1995). *De straatnamen van Bergen op Zoom*. Bergen op Zoom/Alphen aan den Rijn: Gemeentelijke Archiefdienst 1995.
- Hambloch, H. (1960). Einödrgruppe und Drubbel. Ein Beitrag zu der Frage nach den Urhöfen und Altfuren einer bäuerlichen Siedlung. In: *Landeskundliche Karten und Hefte der Geogr. Komm. für Westfalen*. Münster 1960. Siedlung und Landschaft in Westfalen, 4, p. 40-56.
- Heeroma, K. (1959). Woordenlijst bij Veluws en Drents uit de 18e eeuw. In: *Driemaandelijke Bladen* 11 (1959), p. 97-116.
- Heidinga, H.A. (1984). *De Veluwe in de vroege Middeleeuwen. Aspecten van de nederzettingsarcheologie van Kootwijk en zijn bureu*. Amsterdam 1984.
- Heimans, E., H.W. Heinsius, Jac.P. Thijsse (1956). *Geïllustreerde Flora van Nederland*. 19e druk. Antwerpen/Djakarta 1956.
- Hekket, B.J. (1969). De namen op dam in Twente. In: *Naamkunde* 1 (1969), p. 185-197.
- Hekket, B.J. (1983). *Oost-Nederlandse Familienamen (hun ontstaan en hun betekenis)*. 2 dln. Enschede 1975/Hengelo 1983.
- Hell, J. van (1998). Harderwijk tot 1650. Ontstaan, bloei en neergang van een stad aan de Zuiderzee. In: J. Folkerts (red.), *Geschiedenis van Harderwijk*. Amsterdam 1998, p. 11-60.
- Helsen, J. (1935). Rond het woord 'uitvang'. In: *Med. Vlaamse Top. Vereniging te Leuven*. Bijlage VI. Leuven 1935.
- Helsen, J. (1944). *Toponymie van Noorderwijk*. 's-Gravenhage 1944.
- Helsen, J. (1961). Het woord hond in plaatsnamen. In: *Med. Ver. Naamkunde* 37 (1961), p. 90-106.
- Helsen, A.M. en J. Helsen (1978). *Gehuchtnamen in de Antwerpse Kempen*. Leuven 1978.
- Hendriks, J.A. (1991). *Plaats- en waternamen, hun betekenis voor de bestudering van de geschiedenis van het landschap, (met gebruikmaking van het dictaat van D.P. Blok)*. Samenstelling: J.A. Hendriks. Utrecht 1991.
- Herengoederen op de Veluwe* (1990-1995). Samengesteld door E. de Jonge en B. J. van Enk. 5 dln. Barneveld 1990-1995.
- Heslinga, M.W. (1984). Zuiderzee, IJsselmeer en Waddenzee. Over de namen van de grote Nederlandse binnenzeeën in de negentiende en twintigste eeuw. In: *Miscellanea Frisica. Feestbundel H.T.J. Miedema*. Assen 1984.
- Hessmann, P. (1972). *Die Flurnamen des nördlichen und östlichen Kreises Rotenburg (Wümme)*. Rotenburg 1972. Rotenburger Schriften, Sonderband, 16. Name und Wort. Göttinger Arbeiten zur niederdeutschen Philologie, 4.
- Hessmann, P. (1979). Die Namen auf -man im Twenter Schatzungsregister von anno 1475. In: *Gedenkschrift für Heinrich Wesche*. W. Kramer e.a. (ed). Neumünster 1979, p. 65-77.
- Heukels, H. (1987). *Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten* (Amsterdam 1907). Herdruk Utrecht 1987.
- Heyden de Jonge, J. van der (1703). *Berigt nopende den toestand van de zeedyk tussen Amsterdam en Muyden. Met platen*. Amsterdam 1703.
- Hilligers, H.P.M. (1993). *Heerdgang in zuidelijk Limburg. Een vorm van extensieve beweiding in verleden, heden en toekomst*. Maastricht 1993.

- Hofmann, D. (1970). Zur Entwicklung von germ.*fanja 'Sumpf, Moor' im niederdeutsch-niederländisch-friesischen Nordwesten. In: *Niederdeutsches Wort* 10 (1970), p. 95-108.
- Hofstee, E.W. en A.W.Vlam (1952). Opmerkingen over de ontwikkeling van de perceelsvormen in Nederland. In: *Boor en Spade* 5 (1952), p. 194-235.
- Hol, A.R. (1955). Het toponiem 'Mars'. In: *Med. Ver. Naamkunde* 31 (1955), p. 137-146.
- Hol, A.R. (1963). Het toponiem 'Pas'. In: *Med. Ver. Naamkunde* 39 (1963), p. 165-173.
- Hollanders, G.C.J.M. (1998). Arler. In: *Jaarboek 1998*. Puttens Historisch Genootschap, Putten 1998, p. 16-55.
- Hömborg, A.K. (1955). Ortsnamenkunde und Siedlungsgeschichte. Beobachtungen und Betrachtungen eines Historikers zur Problematik der Ortsnamenkunde. In: *Westfälische Forschungen* 8 (1955), p. 24-64.
- Hooren, D. van (1992). Het St. Catharinaklooster. In: *Oud-Nijkerk* 11 (1992), p. 1-5.
- Hooren, D. van (2001). De Nieuwe Rijn. In: *Oud-Nijkerk* 20 (2001), p. 4-7.
- Houttuyn Pieper, A. (1958). *Waarom werd de ruilverkaveling Arkemheen afgestemd? Een rapport van een onderzoek naar de oorzaken van het afstemmen van de ruilverkaveling Arkemheen* m.m.v. D. Papma. Stichting tot ontwikkeling van de N.W.Veluwe. Harderwijk 1958.
- Huisman, J.A. (1955). Nergena, Nauwerna. In: *Med. Ver. Naamkunde* 31 (1955), p.157-159.
- Huisman, J.A. (1980). Die Orgel im übertragenen Sprachgebrauch und in der Namengebung. In: *Visitatio Organorum. Feestbundel voor Maarten Albert Vente*. 1980. Deel 2, p. 343-361.
- Huisman, J.A. (1986). Gemeindenamengebung im Rahmen der Planverstädterung. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p. 54-70.
- Jellinghaus, H. (1923). *Die Westfälischen Ortsnamen nach ihren Grundwörtern*. Osnabrück 1923 (Herdruk 1930).
- Jobse-Van Putten, J. (1995). *Eenvoudig maar voedzaam. Cultuurgeschiedenis van de dagelijkse maaltijd in Nederland*. Amsterdam 1995.
- Kadastrale atlas Gelderland 1832 Nijkerk* (1989). Uitg. Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland. F. Keverling Buisman (red.). Arnhem 1989.
- Kadastrale atlas Gelderland 1832 Putten* (1993). Uitg. Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland. J.F. van Oosten Slingeland (red.). Arnhem 1993
- Karpenko, J.A. (1975). Über synchronische Toponomastik. In: *Sowjetische Namenforschung*. Hg von E. Eichler e.a. Berlin 1975.
- Karsten, G. (1951). *Noordhollandse plaatsnamen*. Amsterdam 1951.
- Keken, H. van en H. Ruitenbeek (1997). *Arkemheen. Een echte polder*. Barneveld 1997.
- Keemink, J.W. (1978). *Uit Puttens historie*. Putten 1978.
- Keemink, J.W. (1980). *Putten in de (goede?) oude tijd*. Putten 1980.
- Keizer, M. de (1998). *Putten. De razzia en de herinnering*. Amsterdam 1998.
- Kemenade, K. van en P. Spapens (1993). 365 *Heiligendagen. Folklore, gebruiken, iconografie, legenden, namen, weerspreuken*. Eindhoven 1993.
- Kempeneers, P. (1985). *Hoegaardse plaatsnamen*. Leuven 1985.
- Kempeneers, P. (1990). Hakendoverse plaatsnamen (I) In: *Naamkunde* 22 (1990), p.142-182.
- Kempeneers, P. (1999). Oude Tiense huisnamen. In: *Naamkunde* 31 (1999), p.167-215.
- Ketelaar, F.C.J. (1978). *Oude zakelijke rechten vroeger, nu en in de toekomst*. Rechtshistorische studies 3. Leiden 1978.

- Kiviniemi, E. (1975). Über die Strukturtypen der Ortsnamen. Zusammenfassung. In: E. Kiviniemi. *Paikannimien rakennetyypeistä*. Helsinki 1975.
- Kiviniemi, E. (1981). Über die gegenwärtigen Perspektiven der finnischen Ortsnamenforschung. In: *Heutige Wege der finnischen Dialektologie*. Studia Fennica 24 (1981), p. 29-46.
- Kluge, F. (1989). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 22. Auflage unter Mithilfe von Max Bürgisser und Bernd Gregor völlig neu bearbeitet von Elmar Seebold. Berlin/New York 1989.
- Koch, M. (1963). Volksetymologie und ihre Zusammenhänge. In: *Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge*. 14 (1963), p. 162-168.
- Koch, E. M. F. (1994). *De kloosterpoort als sluitpost? Adellijke vrouwen langs Maas en Rijn tussen huwelijk en convent 1200-1600*. Leeuwarden/Mechelen 1994.
- Kocks, G. H. en J. M. G. van der Poel (1979). *Landbouwkundige beschrijvingen uit de negentiende eeuw*. Deel I. Groningen/Wageningen 1979.
- Koeman, C. (1978). *Handleiding voor de studie van de topografische kaarten in Nederland 1750-1850*. Groningen 1978.
- Koenderink, A. G. (1980). *Inleiding tot de toponymie van het gebied tussen Overijsselse Vecht en Oude IJssel*. 2e herziene druk Oosterbeek 1980.
- Koenders, M. H. J. (1987). *Harderwijk-Elburg. Een cultuurhistorisch landschapsonderzoek, toegespitst op de omgeving van Doornspijk-Wessinge*. Doctoraal scriptie Universiteit van Amsterdam 1987.
- Kok, D. de (1923). Een oorkonde betreffende het Fraterhuis te Harderwijk. In: *Gelre* 26 (1923), p. 145-147.
- Koorn, F. W. J. (1981). *Begijnenhoven in Holland en Zeeland gedurende de Middeleeuwen*. Assen 1981.
- Koss, G. (1990). *Namenforschung. Eine Einführung in die Onomastik*. Germanistische Arbeitshefte 34. Tübingen 1990.
- Kouwenhoven, A. O. (1999). *Straatnamen in Nederland. Een bibliografisch overzicht met inleiding en annotaties*. Ziest 1999.
- Kragt, F. (z.j.). *Geschiedenis van het kasteel Groot Watergoor te Nijkerk*. Nijkerk z.j.
- Kragt, F. (1960). Hendrik-Beekmansgoed op Holk. In: *Gens Nostra* 23 (1960), p. 217-226.
- Kragt, F. (1958). De Hardenberg. In: *Nijkerkse Courant* nr. 95, 1958.
- Krahe, H. (1964). *Unsere ältesten Flußnamen*. Wiesbaden 1964.
- Kraker, A. de (1995). Vlaamse everingboeken uit de 16e eeuw; een multidisciplinaire benadering van een miskende bron. In: *Historisch Geografisch Tijdschrift* 13 (1995), p. 20-33.
- Kratzert, W. (1961). *Zur Rechtsgeschichte des Stiftes Elten. Die Rechtsstellung der Äbtissin und die innere Ordnung des Stiftes*. Inauguraldissertation zur Erlangung der Doktorwürde einer Hohen Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Köln. Düsseldorf 1961.
- Krenzlin, A. (1979). Die Aussage der Flurkarten zu den Flurformen des Mittelalters. In: *Untersuchungen zur eisenzeitlichen Flur in Mitteleuropa und ihrer Nutzung*. Bericht über die Kolloquien der Komm. für die Altertumskunde Mittel- und Nordeuropas in den Jahren 1975-1976. Teil 1. Göttingen 1979, p. 376-409.
- Kuhn, H. (1972). *Kleine Schriften*. Dritter Band: Namenforschung. Berlin/New York 1972.
- Kühn, H. J. en A. Panten (1989). *Der frühe Deichbau in Nordfriesland. Archäologisch-historische Untersuchungen*. Braist/Bredstedt 1989.
- Künzel, R. E., D. P. Blok, J. M. Verhoeff (1989). *Lexicon van Nederlandse toponiemen tot 1200*. 2e gewijzigde druk. Amsterdam 1988. Publicaties van het P. J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 8.

Landinrichtingsplan (2000). *Ontwerp Landinrichtingsplan en eerste uitvoering: module herinrichting Nijkerk-Putten*. Landinrichtingscommissie Nijkerk-Putten 2000. Dienst Landelijk Gebied, Arnhem.

- Langeveld, M. en P. Verkaaik (1976). *Kartering landschap en vegetatie van het landgoed Olden Aller*. Studie bijvak Natuurbeheer RU Utrecht. Verslag nr. 349. Utrecht 1976.
- Langendonck, W. van (1979). Paradoxen van de eigennaam. In: *Naamkunde* 11 (1979), p. 181-195.
- Langendonck, W. van (1987). Synchronische betekenisaspecten van de eigennamen. In: *Naamkunde* 19 (1987), p. 24-45.
- Langendonck, W. van (2000). Eigennamen en neurolinguïstiek. In: *Naamkunde* 32 (2000), p. 89-112.
- Laur, W. (1986). Ortsnamenwechsel in Schleswig-Holstein. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p. 131-137.
- Leenders, W.H., F. Brouwers en M. Knotters (1990). *De bodemgesteldheid van het herinrichtingsgebied Nijkerk-Putten*. Rapport 54. Staring Centrum. Wageningen 1990.
- Lerchner, G. (1965). *Studien zum nordwestgermanischen Wortschatz. Ein Beitrag zu den Fragen um Aufbau und Gliederung des Germanischen*. Halle (Saale) 1965.
- Leyden, F. (1936). De 'voorden' in Noord- en Zuid-Nederland. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 10 (1936), p. 164-189.
- Leyden, F. (1942). Landweren en wachtplaatsen in Gelderland. In: *Gelre* 45 (1942), p. 89-107.
- Leys, O. (1965). De eigennaam als linguïstisch teken. In: *Med. Ver. Naamkunde* 41 (1965), p. 1-81.
- Lieburg, F.A. van (1996). *Profeten en hun vaderland. De geografische herkomst van de gereformeerde predikanten in Nederland van 1572 tot 1816*. Zoetermeer 1996.
- Lindemans, J. (1945). Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt. De namen van het grasland. In: *Handelingen van de Kon. Comm. voor toponymie en dialectologie* 19 (1945), p. 217-318.
- Lindemans, J. (1953). De afsluitingen in de geheinde percelen. In: *Med. Ver. Naamkunde* 29 (1953), p. 27-40.
- Lindemans, J. (1954). Het woord 'honger' in plaatsnamen. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 14 (1954), p. 16-25.
- Lindemans, J. (1954a). Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt, Hove. In: *Handelingen Kon. Comm. voor toponymie en dialectologie* 28 (1954), p. 39-58.
- Listingsh, N. (1702). *Incitamentum et adiumentum: dat is opweckinge ende aanleydinge tot het uytvinden van bequaame middelen en gronden om de zeedycken in Hollandt en West-Vrieslandt tegens het soo dickwils doorbreecken en geduyrig afspoelen beter als tot nog toe te beschermen en te bevreyden*. Met platen. Amsterdam 1702.
- Loey, A. van (1943). Het suffix -er in plaatsnamen. In: *Handelingen Kon. Comm. voor toponymie en dialectologie* 17 (1943), p. 279-298.
- Lohse, G. (1996). *Geschichte der Ortsnamen im östlichen Friesland zwischen Weser und Ems. Ein Beitrag zur historischen Landeskunde der deutschen Nordseeküste*. Wilhelmshaven 1939. Herdruk 1996.
- Loon, J. van (1981). De betekenis van toponymische samenstellingen. In: *Naamkunde* 13 (1981), p. 131-187.
- Loon, J. van (1999). Typologie van de middeleeuwse namen op -burg in de Nederlanden. In: *Naamkunde* 31 (1999) p. 139-155.
- Lötscher, A. (1995). Der Name als lexikalische Einheit: Denotation und Konnotation. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 448-457.
- Lübben, A. (1888). *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch*, Leipzig 1888.
- Lijst 1936. *Lijst der Aardrijkskundige namen van Nederland*. Uitgegeven door het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap. Leiden 1936.
- Maak, H.G. (1985). Über den Nutzen der Flurnamen für Wortgeschichte und Etymologie. In: *Gieener Flurnamen-Kolloquium 1. bis 4. Oktober 1984*. Hg. von R. Schützeichel. Heidelberg 1985. Beiträge zur Namenforschung Neue Folge. Beiheft 23, p. 475-480.

- Maas, L.H. (1980). *Zuur en zoet* in Nederlandse toponiemen. In: *Naamkunde* 12 (1980), p. 213-227.
- Maas, L.H. (1990). De toponymische elementen *zwart, wit en grijs*. In: *Naamkunde* 22 (1990), p. 5-86.
- Maas, L.H. (1992). De toponymische elementen *rood, bruin en geel* in het bijzonder in relatie tot de bodemgesteldheid. In: *Naamkunde* 24 (1992), p. 14-86.
- Maas, L.H. (2002). De relatie tussen veldnamen en de bodemgesteldheid: enkele steekproeven uit Oost-Nederland. In: *Naamkunde* 34 (2002), p. 225-237.
- Mansion, J. (1935). *De voornaamste bestanddelen der Vlaamsche plaatsnamen*. 's-Gravenhage 1935.
- Markey, T.L. (1972). The Place-Name Element *-hurst(-horst)*. In: *Naamkunde* 4 (1972), p. 26-35.
- Mars, K.H.M. (1980). De Johanniters in St. Jansdal of 's-Heerenloo en in Harderwijk. In: *Archief voor de geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland* 22 (1980), p. 154-182.
- Martens van Sevenhoven, A.H. (1924). De Geldersche bossen. In: *Gelre* 27 (1924), p. 89-108.
- Martens van Sevenhoven, A.H. (1942/1944). Geldersche pachtcontracten uit de 16e eeuw. In: *Verslagen en Med. Ver. uitgaaf bronnen Oud-Vaderlandsch Recht* 5 (1942) en 9 (1944).
- Martin, B. (1951). Flurnamen als lebende Relikte für die Mundartgeographie. In: *Festschrift für Karl Helm zum 80. Geburtstag*. Tübingen 1951, p. 245-256.
- Megens, R.W.A. (1982). *De beeldenstorm in Harderwijk. Poging tot een analyse en onderzoek naar het religieuze, politieke en sociaal-economische klimaat ca. 1500 – 1580*. Deel II: noten en bijlagen. Doctoraal scriptie. Utrecht 1982.
- Mehrtens, U.M. en C.S. Oldeburger-Ebbers (1990). Gelderse Arcadia. Tuingeschiedenis van Gelderse kastelen en buitenplaatsen. In: *Meer om cieraet als gebruik; tuingeschiedenis van Gelderse buitenplaatsen, kunstbezit uit Gelderse kastelen*. Het Gelderse Landschap. Arnhem 1990.
- Meier, G. (1987). *Die Bischöfe von Paderborn und ihr Bistum im Hochmittelalter*. Paderborner Theologische Studien 17. Paderborn 1987.
- Melotte, H.E.M. en J. Molemans (1979). *Noordbrabantse plaatsnamen. Monografie 1: Valkenswaard*. Brabants Heem. Valkenswaard 1979.
- Mennen, V. (1992). *Van Vriesput tot Klein Duitsland. Acht eeuwen Lommelse plaatsnamen*. Lommel 1992.
- Mennen, V. (1997). Genker straatnaamgeving in de twintigste eeuw. In: *Naamkunde* 29 (1997), p. 63-103.
- Mennen, V. (2002). *Toponymie van Eksel*. Nomina Geographica Flandrica. Monografieën 18. Onomastica Neerlandica. Leuven 2002.
- Mentink, G.J., H.C. Stol en L. Turksma (1993). Homines Novi. De provisionele representanten uit het kwartier van Veluwe in de Staten van Gelderland in 1795. In: P. Brood, e.a. (red.), *Homines Novi*. Amsterdam 1993, p. 387-479.
- Mesker, P. en De Jong, N. (1999). *Van Heeraaltszstraat tot Triasplein. Het straatnamenboek van Harderwijk en Hierden*. Harderwijk Reeks. Harderwijk 1999.
- Miedema, H.T.J. (1979). De Bilt en de Hoolbilt in Utrecht. In: *Naamkunde* 11 (1979), p. 196-232.
- Miedema, H.T.J. (1988). Oudfries *Horsow* en **Horsawey* 'paardenwed, ruiterspad, trekweg', Nederlands *Hessenweg*. In: *Naamkunde* 20 (1988), p. 46-59.
- Mietzner, E.H. (1997). *Die Flurnamen der Gemeinde Südlohn*. Gesamtüberlieferung (1147-1989) und Namenerklärung. Westmünsterländische Flurnamen 14. Beiträge zur Geschichte und Volkskunde der Gemeinde Südlohn, 5. Südlohn 1997.
- Moerman, J.D. (1934). Beken, sprengen en watermolens op de Veluwe. In: *Tijdschrift KNAG* 51 (1934), p. 167-206.
- Moerman, H.J. (1948). Plaatsnamen van de Oost-Veluwe. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 12 (1948), p. 16-39.
- Moerman, H.J. (1949). Onze veldnamen. In: *Driemaandelijke Bladen* 1 (1949), p. 73-82.
- Moerman, H.J. (1956). *Nederlandse Plaatsnamen. Een overzicht*. Leiden 1956.

- Molemans, J. (z.j.). *Toponymie in de praktijk*. Gestencilde uitgave z.j.
- Molemans, J. (1970). Van persoonsnaam naar toponiem. In: *Naamkunde* 2 (1970), p. 192-207.
- Molemans, J. (1972). Intern en extern lokaliserende voorzetsels bij Limburgse toponiemen. In: *Naamkunde* 4 (1972), p. 163-208.
- Molemans, J. (1973). Adjectivische *-er*-afleidingen bij toponiemen. In: *Naamkunde* 5 (1973), p. 134-159.
- Molemans, J. (1975). *Toponymie van Neerpelt. Een socio-geografisch onderzoek*. Nomina Geographica Flandrica. Monografieën 9. Onomastica Neerlandica. Leuven 1975.
- Molemans, J. (1975a). *Toponymie van Bocholt. Bewonings- en landschapsgeschiedenis van Bocholt in het zicht van zijn plaatsnamen*. Nomina Geographica Flandrica. Monografieën 8. Onomastica Neerlandica. Leuven 1975.
- Molemans, J. (1976). Van persoons- tot erfnaam. In: *Vlaamse Stam* 12 (1976), p. 345-354.
- Molemans, J. (1982). *Zonhoven. Historisch-naamkundige studie* m.m.v. J. Mertens. 2 dln. Nomina Geographica Flandrica. Monografieën 13. Onomastica Neerlandica. Leuven 1982.
- Molemans, J., J. Mertens (1984). *Toponymie van Opglabbeek. Met geografisch, historisch en genealogisch onderzoek*. Nomina Geographica Flandrica. Monografieën 14. Onomastica Neerlandica. Leuven 1984.
- Molemans, J. (1988). *Gids bij het historisch toponiemenonderzoek*. Algemeen Rijksarchief Brussel. Brussel 1988.
- Möller, R. (1979). *Niedersächsische Siedlungsnamen und Flurnamen in Zeugnissen vor dem Jahre 1200. Eingliedrige Namen*. Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 16. Heidelberg 1979.
- Moorman van Kappen, O. (1981). *Tot behoef der arme wesen. Hoofdstukken uit de geschiedenis van het Burger Weeshuis te Harderwijk*. Zutphen 1981.
- Moorman van Kappen, O., F. Keverling Buisman en F. W. J. Scholten (1990). *Van Hertogdom Gelre tot provincie Gelderland. Hoofdstukken uit de geschiedenis van bestuur en bestuursinrichting van Gelderland 1339-1989*. Nijmegen 1990.
- Müller, G. (1990). Westfälisch Hovestad und Husstede. In: *Franco-Saxonica. Münstersche Studien zur niederländischen und niederdeutschen Philologie. Jan Goossens zum 60. Geburtstag*. R. Damme, e.a. (red). Neumünster 1990. p. 91-106
- Naarding, J. (1972). Vaalt. In: *Driemaandelijke Bladen* 24 (1972), p. 205-215.
- Namenforschung* (1995/1996). Ein internationales Handbuch zur Onomastik. Hg. von E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/ New York 1995. Teilband 2. Berlin/New York 1996. Registerband. Berlin/New York 1996.
- Naumann, H. (1972). *Die bäuerliche deutsche Mikrotoponymie der meinischen Sprachlandschaft*. Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig. Historische. Kommission Deutsch-Slawische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte, 30. Berlin 1972.
- Naumann, H. (1972a). Struktur und Funktion der Elemente in der Mikrotoponymie. In: *Namenkundliche Informationen* 20 (1972), p. 32-39.
- Neuß, E. (1986). Totaler Namenwechsel – partieller Namenwechsel – scheinbarer Namenwechsel und die Ausbildung von Gemeindenamen. Mit einer Karte. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p. 326 – 343.
- Nicolaisen, W.F.H. (1995). Name and Appellative. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 384-393.
- Nieland, W.J.L. (1998). Het project Arler. In: *Jaarboek 1998 Puttens Historisch Genootschap*, Putten 1998, p. 78-96.
- Nederlands Repertorium van familienamen*. (NRF 1971) Deel VIII. Gelderland. Ingeleid door K. Heeroma en R. A. Ebeling. Assen 1971.
- 't Niekarks. Umgangstaal, uitdrukkinge en gezegdes*. Tweede herziene druk. Stichting Oud-Nijkerk. Nijkerk 1998.

- Noordenburg, H.C. van (z.j.). *Stamboom van de familie Van Noordenburg*. z.j./z.p.
Nota Belvedere (1999). *Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*. 2 dln. Beleidsnota en bijlage. Den Haag 1999.
 Nijhoff, P. (1854). Het Huis Hulkestein. In: *Geldersche Volks Almanak* 1854, p. 159-190.
- Osta, W. van (1989). De terreinwoorden aard, ort, egert. In: *Naamkunde* 21 (1989), p.100-135.
 Osta, W. van (1993). Aristoteles heet ARISTOTELES. Over wezen en betekenis van de eigen naam. In: *Naamkunde* 25 (1993), p. 1-55.
 Osta, W. van (1994). *Lo, looi, looien* en verwanten. In: *Naamkunde* 26 (1994), p. 155-206.
 Osta, W. van (1995). *Toponymie van Brasschaat*. Gent 1995.
 Osta, W. van (1996). Drecht en drecht-namen. In: *Naamkunde* 28 (1996), p. 51-77.
 Osta, W. van (1997). *Veen, ven en peel*. In: *Naamkunde* 29 (1997), p. 31-61.
 Otten, D. (1987). *Landschap en plaatsnamen van de Noordoost-Veluwe*. Kampen 1987.
 Otten, D. (1989). *Landschap en plaatsnamen van de West-Veluwe*. Arnhem 1989.
 Otten, D. (1991). *Landschap en plaatsnamen van de Noordwest-Veluwe*. Arnhem 1991.
 Otten, D. (1993). *Veldnamen in Heerde*. Kampen 1993.
 Otten, D. (1996). *Oude namen in Oldebroek*. Met medewerking van H.M.G. Koopman en de Commissie Veldnamenonderzoek. Oudheidkundige Vereniging 'De Broeklanden'. Oldebroek 1996.
 Otten, D. (1999). *Oorsprong, betekenis en gebruik van veldnamen in de gemeente Elburg*. Elburg 1999.
 Otten, D. (2002). *Oude namen op de Noord-Veluwe*. Een uitgave van Arent thoe Boecop, Ampt Epe, Heerder Historische Vereniging. Elburg/Epe/Heerde 2002.
 Otten, D. (2003). *Veldnamen en oude boerderijnamen in de gemeente Apeldoorn*. Hilversum 2003.
- Pannekeet, J. (1988). *De (mogelijke) betekenis van alle Noordhollandse plaatsnamen. Van Aagtdorp tot Zwanenburg*. Hoorn 1988.
 Passen, R. van, K. Roelandts (1967). *Toponymie van Wilrijk*. Leuven/Brussel 1967.
 Piirainen, E. (1984). *Flurnamen in Vreden*. Textband und Kartenband. Beiträge des Heimatsvereins Vreden zur Landes- und Volkskunde, 25. Vreden 1984.
 Pleyte W. (1889). *Uddel en Uddeler Heegde*. Barneveld 1889.
 Prakken, J. (1954). Een bijdrage tot het 'wijk'-probleem. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 14 (1954).
 Putters Praoten. *Dialect en folklore in Putten*. Uitgegeven door de Stichting Puttens Historisch Genootschap. Putten 2003.
- Quak, A. (2002). Germaanse sacrale plaatsnamen in de Nederlanden. In: *Naamkunde* 34 (2002), p. 57-69.
- Raadschelders, J.C.N. en Th.A.J. Toonen (1993). *Waterschappen in Nederland*. Hilversum 1993.
 Ramge, H. (1985). Hessische Flurnamengeographie. Methodische und praktische Probleme am Beispiel von Bezeichnungen für Sonderland. In: *Gieener Flurnamen-Kolloquium 1.bis 4. Oktober 1984*. Hg. von R. Schützeichel. Heidelberg 1985, p. 660-693.
 Ramge, H. (1987). *Zur Struktur der hessischen Flurnamenräume*. Mit 4 Karten. Beiträge zur Namenforschung. Beiheft 25. Heidelberg 1987.
Reader zur Namenkunde (1996), III.1/2: Toponymie. Hg. von Friedhelm Debus und Wilfried Seibicke. Germanistische Linguistik 129-130, 131-133. Hildesheim, Zürich, New York 1996.
 Renes, T. (1982). *Typologieën van bewonings- en perceelsvormen. Een overzicht van bestaand werk in Nederland en buurlanden*. Wageningen 1982.
 Rentenaar, R. (1965). Landmaten en veldnamen. In: *Med. Centrale Comm. Ned. Volkseigen* 1965, p. 10-12.

- Rentenaar, R. (1967). Metrologische Bemerkungen zu niederländischen Flurnamen. In: *Beiträge zur Namenforschung* 2 (1967), p. 46-64.
- Rentenaar, R. (1972). 'Mad' en 'Made' in de toponymie van West-Nederland. In: *Naamkunde* 4 (1972), p. 284-319.
- Rentenaar, R. (1984). *Vernoemingsnamen. Een onderzoek naar de rol van de vernoeming in de Nederlandse toponymie*. Publicaties van het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, 5. Amsterdam 1984.
- Rentenaar, R. (1985). De Schreiershoek en het verdriet. In: *Naamkunde* 17 (1985), p.307-315.
- Rentenaar, R. (1986). Namenwechsel und Namenänderung bei Nachbenennungenamen. Einige Beispiele aus den Niederlanden. In: *Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 24. Ortsnamenwechsel. Bamberger Symposium*. Heidelberg 1986, p.71-82.
- Rentenaar, R. (1990). *Groeten van Elders. Plaatsnamen en familienamen als spiegel van onze cultuur*. Naarden 1990.
- Rentenaar, R. (1990a). Namen op een eiland. Bij de verschijning van 'Veldnamen van Serooskerke, Veere en Vrouwenpolder'. In: *Walacria* 3 (1990), p. 84-97.
- Rentenaar, R. (1991). Samenstellingen met persoonsnamen in de Middeleeuwse Zeeuwse toponymie. In: *Archief Mededelingen van het Kon. Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen* 1991, p. 1-32.
- Rentenaar, R. (1995). Die historische Entwicklung der Namenforschung in den Niederlanden und in Flandern im Lichte der Zusammenarbeit. In: *Namenkundliche Informationen* 67/68 (1995), p. 58-70.
- Rentenaar, R. (1995a). Honger in Holland. Over het element 'honger' in de Nederlandse toponymie. In: J. Cajot, e.a. (red.). *Lingua Theodisca. Beiträge zur Sprach- und Literaturwissenschaft. Jan Goossens zum 65. Geburtstag*. 2 Bnd. Münster (1995), p. 687-693.
- Rentenaar, R. (1996). Freilich, das Studium der Eigennamen ist nicht leicht. Over de opkomst van de naamkunde als wetenschap in de negentiende eeuw. In: *Naamkunde* 28 (1996), p. 137-155.
- Rentenaar, R. (1998). Het onderzoek van toponymische elementen in historisch perspectief. In: *Naamkunde* 30 (1998), p. 181-196.
- Rentenaar, R. (1998a). Dam en dijk in nederzettingsnamen. In: *Datum et actum. Opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer ter gelegenheid van zijn vijftenzestigste verjaardag*. D.P. Blok, e.a. (red). Publicaties van het Meertens Instituut, deel 29. Amsterdam 1998, p. 357-376.
- Rentenaar, R. (2002). Studies of field-names in the Netherlands in an international historical perspective. In: *Actas del XX Congreso Internacional de Ciencias Onomásticas*. Ana Iabel Boullón (ed.). Coruña 2002, p. 1901-1908.
- Rentenaar, R. (2002a). Water of kunstwerk. Toponiemen op -zijl. In: *Landschap in Archieven. Historisch Geografisch Tijdschrift* 20 (2002 nr. 3), p. 125-128.
- Roelands, K. en M. Schönfeld (1954). Naamkundige terminologie. In: *Med. Ver. Naamkunde* 30 (1954), p. 18-28.
- Roelands, K. (1984). De etymologie van Fries 'boai', Engels 'boy' en Middelnederlands 'boye'. In: *Miscellanea Frisica* 1984, p. 123-136.
- Roessingh, H.K. (1964). Het Veluwe inwonertal 1526-1947. In: *A.A.G. Bijdragen* 11 (1964), p. 79-150.
- Roessingh, H.K. (1965). Beroep en bedrijf op de Veluwe in het midden van de 18e eeuw. In: *A.A.G. Bijdragen* 13 (1965), p. 181-274.
- Roessingh, H.K. (1968). Garfpacht, zaadpacht en geldpacht in Gelderland in de 17e en 18e eeuw. In: *Gelre* 63 (1968), p. 72-98.
- Roessingh, H.K. (1969). Gelderse landmaten in de 17e en 18e eeuw. Een empirische benadering. In: *Bijdragen en Med. betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 83 (1969), p. 53-98.
- Roessingh, H.K. (1976). *Inlandse tabak. Expansie en concentratie van een handelsgewas in de 17e en 18e eeuw in Nederland*. Zutphen 1976.

- Ruoff, A. (1995). Naive Zugänge zur Namenforschung. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 360-367.
- Ruijsendaal, E. (1998). *Alkmaar binnen de veste: straatnamen in historisch perspectief*. 2^e verbeterde druk. Amsterdam 1998.
- Salverda de Grave, J.J. (1936). Flesch. In: *Nomina Geographica Neerlandica* 10 (1936), p. 24-28.
- Sanders, E. (2005). *Aarsrivalen, scheldkarbonades en terminale baden*. Amsterdam 2005.
- Sanders, W. (1972). Linguistische Analyse volksetymologischer Erscheinungsformen. In: *Niederdeutsches Wort* 12 (1972), p. 1-15.
- Sanders, W. (1975). Zur deutschen Volksetymologie 3. Volksetymologie und Namenforschung. In: *Niederdeutsches Wort* 15 (1975), p. 1-5.
- Schaap, D. (1982). *Flevum, Aelmere, Almari, Zuiderzee, IJsselmeer*. Uitgave van het Kon. Verbond van Grafische Ondernemingen. Amsterdam 1982.
- Schaar, J. van der (1996). *Spectrum voornamenboek*, bewerkt door D. Gerritzen en J.B. Berns. 5e herziene druk. Utrecht 1996.
- Schama, S. (1988). *Overvloed en onbehagen. De Nederlandse cultuur in de Gouden Eeuw*. Amsterdam 1988.
- Scheuermann, U. (1980). Die sprachliche Erschließung der Dorfflur mit Hilfe von Flurnamen. In: *Untersuchungen zur eisenzeitlichen und frühmittelalterlichen Flur in Mitteleuropa und ihrer Nutzung*. Bericht über die Kolloquien der Kommission für die Altertumskunde Mittel- und Nordeuropas in den Jahren 1975 und 1976. Teil II. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen. Göttingen 1980, p. 323-353.
- Scheuermann, U. (1985). Bi'n Transformator - up'n Ballein. Zur Mehrnamigkeit von Flurorten. In: *Gieener Flurnamen-Kolloquium 1. bis 4. Oktober 1984*. Hg. von R. Schützeichel. Heidelberg 1985. Beiträge zur Namenforschung N.F. Beiheft 23, p. 213-223.
- Scheuermann, U. (1995). *Flurnamenforschung. Bausteine zur Heimat- und Regionalgeschichte*. Melle 1995. Schriften zur Heimatpflege. Veröffentlichungen des Niedersächsischen Heimatbundes, 9.
- Scheuermann, U. (2000). Strukturen in der Mikrotoponymie. In: *Naamkunde* 32 (2000), p. 51-67.
- Schnetz, J. (1963). *Flurnamenkunde*. München 1963. Bayrische Heimatforschung, 5.
- Schuh, R. (1985). Ortswüstungen und Flurnamen. Zu Tradition, Wandel und Schwund von Wüstungsnamen in Franken. In: *Gieener Flurnamen-Kolloquium 1. bis 4. Oktober 1984*. Hg. von R. Schützeichel. Heidelberg 1985. Beiträge zur Namenforschung. Neue Folge. Beiheft 23, p. 330-342.
- Schönfeld, M. (1947). De ouderdom van de veldnamen in Nederland. In: *Med. Ver. Naamkunde* 23 (1947), p. 3-11.
- Schönfeld, M. (1950). *Veldnamen in Nederland*. 2e druk. Amsterdam 1950. Mededelingen der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde; nieuwe reeks 12, nr.1.
- Schönfeld, M. (1955). *Nederlandse waternamen*. Amsterdam 1955. Bijdragen en Mededelingen der Naamkunde-Commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, 6.
- Schönfeld, M. (1955a). Hessenwegen. In: *Driemaandelijks Bladen* 7 (1955), p. 129-133.
- Schönfeld, M. (1957). Wegnamen. In: *Med. Ver. Naamkunde* 33 (1957), p. 1-5; p. 49-66; p. 129-151.
- Schönfeld, M. (1959). *Nagelaten opstellen, studies op naamkundig gebied*. Verzorgd door D.P. Blok. Amsterdam 1959.
- Schönfeld, M. (1959a). *Historische grammatica van het Nederlands*. 7^e druk. Zutphen 1959.
- Schothorst, W. van (1904). *Het dialect der Noord-West-Veluwe*. Utrecht 1904.
- Schütte, L. (1976). *Wik. Eine Siedlungsbezeichnung in historischen und sprachlichen Bezügen*. Köln/Wien 1976. Städteforschung. Reihe A: Darstellungen, 2.

- Schrijnemaker, A. (1986). De verklaring van Wolf-toponiemen aan de hand van plaats-, straat- en veldnamen uit Nederlands-Limburg. In: *Naamkunde* 18 (1986), p. 77-102.
- Slicher van Bath, B.H. (1944). *Mensch en land in de Middeleeuwen. Bijdrage tot een geschiedenis der nederzettingen in Oostelijk Nederland*. 1944. Herdruk Arnhem 1977.
- Slicher van Bath, B.H. (1960). *De agrarische geschiedenis van West-Europa (500-1850)*. Utrecht/Antwerpen 1960.
- Slicher van Bath, B.H. (1964). Hoven op de Veluwe. In: *Ceres en Clío. Zeven variaties op het thema landbouw-geschiedenis*. Wageningen 1964, p. 167-204.
- Slicher van Bath, B.H. (1964a). Studiën betreffende de agrarische geschiedenis van de Veluwe in de Middeleeuwen. In: *A.A.G. Bijdragen* 11 (1964), p. 13-78.
- Slicher van Bath, B.H. (1970). Oogsten, klimaat en conjunctuur in het verleden. In: *A.A.G. Bijdragen* 15 (1970), p. 118-133.
- Sloet, J.J.S. (1899). Het Speulderbosch in het midden der zeventiende eeuw. In: *Gelre* 2 (1899), p. 383-408.
- Sloet, J.J.S. (1909). Premies op het dooden van roofdieren. In: *Gelre* 12 (1909), p. 302.
- Sonderegger, S. (1960). Das Alter der Flurnamen und die germanische Überlieferung. In: *Jahrbuch für fränkische Landesforschung* 20 (1960), p. 181-201.
- Šrámek, R. (1972/73). Zum Begriff 'Modell' und 'System' in der Toponomastik. In: *Onoma* 17 (1972/73), p. 55-75.
- Šrámek, R. (1995). Eigennamen im Rahmen einer Kommunikations- und Handlungstheorie. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 380-383.
- Statistieke beschrijving van Gelderland 1826*. Uitgegeven door de Commissie van Landbouw in dat Gewest. Arnhem 1826.
- Steinmeier, E.L. (1993). *Register van de overleden keurmedigen van de Kelnarij van Putten 1389-1681 in Putten, Nijkerk, Barneveld, Ede en aangrenzende gebieden*. Uitgave Vereniging Veluwe Geslachten. Barneveld 1993.
- Straat, P. en Van der Deure, P. (1735). *Ontwerp tot een minst kostbare, zeekerste en schielykste herstelling van de zorgelyke toestand der Westfriesche Zeedyken enz.* Amsterdam 1735.
- Streek, H. van der (1991). *Van zeepolders tot waterschap. Aspecten van de geschiedenis van het waterbeheer op de Noord-Veluwe*. Elburg 1991.
- Stüwer, W. (1980). *Die Reichsabtei Werden a. d. Ruhr*. Germania Sacra. Neue Folge 12: Erzbistum Köln. Berlin/New York 1980.
- Sijs, N. van der (1996). *Leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*. Den Haag/Antwerpen 1996.
- Tiefenbach, H. (1980). Bezeichnungen für Fluren im Althochdeutschen, Altsächsischen und Altniederfränkischen. In: *Untersuchungen zur eisenzeitlichen und frühmittelalterlichen Flur in Mitteleuropa und ihrer Nutzung*. Bericht über die Kolloquien der Kommission für die Altertumskunde Mittel- und Nord-europas in den Jahren 1975 und 1976. Teil II.. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen. Göttingen 1980, p. 287-322.
- Tinneveld, A. (1973). *Toponymie van Didam*. Met medewerking van D.P. Blok. Amsterdam 1973. Bijdragen en Mededelingen van de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, 28.
- Tolboom, J.G. en S.W. Tolboom-Van den Berg (1990). *Genealogie Tolboom*. Nijmegen 1990.
- Triest, J.C. van (1981). *Omme noetzs will der zee. Bijdrage tot de historische geografie van Oosterwolde, Elburg en Doornspijk in de Middeleeuwen*. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam. Amsterdam 1981.

- Triest, J.C. van (1987). Een tijsadministratie als bron voor reconstructie van veertiende eeuwse ontginningen op de Veluwe. In: *Ter recognitie. Opstellen aangeboden aan Prof. Dr. H. van der Linden*. Hilversum 1987, p. 193-208.
- Trommelen J.R.O. (1994). *Tilburgse toponiemen in de 16e eeuw. Een tentatieve reconstructie en naamsverklaring*. Tilburgse Bronnenreeks I. Tilburg 1994.
- Tyroller, H. (1996). Morphologie und Wortbildung der Flurnamen: Germanisch. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 2. Berlin/New York 1996, p. 1430-1433.
- Van de Streek. (2001). Het dialectenboek 6. De weerspiegeling van dialecten in familienamen. V. De Tier en A. Marynissen (red.) m.m.v. H. Brok. Stichting Nederlandse dialecten. Groesbeek 2001.
- Ven G.P. van de (red.) (1993). *Leefbaar laagland. Geschiedenis van de waterbeheersing en landaanwinning in Nederland*. Utrecht 1993.
- Vent, O. de (1991). *Veldnaemen van Stellingwarf*. Deel IV. De Fochtel. Oosterwolde 1991.
- Verdam, J. (1964). *Middelnederlands handwoordenboek*. 's-Gravenhage 1964.
- Verhoeff, J.M. (1983). *De oude Nederlandse maten en gewichten*. 2e druk. Publicaties van het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 3. Amsterdam 1983.
- Verstegen, S.W. (1990). *Gegoede ingezetenen. Jonkers en gerfden op de Veluwe tijdens Ancien Regime, Revolutie en Restauratie (1650-1830)*. Zutphen 1990.
- Vervloet, J.A.J. (1984). *Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen*. Wageningen 1984.
- Vreekamp, H. (2003). *Zwijgen bij volle maan. Veluwse verkenning van Edda, Evangelie en Tora*. Zoetermeer 2003.
- Vries, W. de (1940). Bijdrage tot de genealogie Van Hennekeler. In: *Nederlandsche Leeuw* 58 (1940), p. 51-66.
- Vries, W. de (1946). *Drentse plaatsnamen*. Assen 1946.
- Vries, J. de (1962). *Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandse plaatsnamen*. Aula-boeken. Utrecht/Antwerpen 1962.
- Vries, J. de (1971). *Nederlands Etymologisch Woordenboek*. Met aanvullingen, verbeteringen en woordregisters door F. de Tollenaere. Leiden 1971.
- Walter, F. (1966). Zur Entstehung Münsterländischer Hofnamen, besonders im Raum Telgte. In: *Niederdeutsches Wort* 6 (1966), p. 73-96.
- Wartena, R. (1954). De 'Nijhe Rijn' bij Nijkerk. Het kanaalplan Wageningen-Zuiderzee van Hertog Karel van Gelre. In: *Gelre* 54 (1954), p. 281-290.
- Wartena, R. (1975). Ontginningen en 'Wüstungen' op de Veluwe in de veertiende eeuw. In: *Gelre* 58 (1975), p. 1-50.
- Wartena, R. (1990). Hofhorigheid en genealogie op de Veluwe. In: *Gens Nostra* 45 (1990), p. 55-68.
- Werner, O. (1995). Namenpragmatik. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 476-484.
- Wesche, H. (1975). Flurnamen, ihr Alter, ihr Vergehen, ihr Entstehen. In: *Festschrift für Karl Bischoff zum 70. Geburtstag*. Hg. von G. Bellmann e.a. (red). Köln/Wien 1975, p. 232-244.
- Westerman, C. (1986). *Genesis 1. Een praktische bijbelverklaring*. Kampen 1986.
- Wieringa, J. (1970). *De veldnamen in de gemeente Sleen*. Uitgave van het Drents Genootschap 1970.
- Wieringa, J. (1975). Het toponiem 'Hoedekast'. In: *Driemaandelijks Bladen* 27 (1975), p. 33-34.
- Wiesinger, P. (1995). Die Bedeutung der Eigennamen: Volksetymologien. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 463-471.

- Will, W. (1939). Bild und Metapher in unseren Flurnamen. In: *Rheinische Vierteljahrsblätter* 9 (1939), p. 276-290.
- Wimmer, R. (1995). Eigennamen im Rahmen einer allgemeinen Sprach- und Zeichentheorie. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 372-379.
- Witkowski, T. (1964). *Grundbegriffe der Namenkunde*. Berlin 1964. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Vorträge und Schriften, 91.
- Witkowski, T. (1995). Probleme der Terminologie. In: *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*. Hg. E. Eichler e.a. Teilband 1. Berlin/New York 1995, p. 288-294.
- Wittop Koning, D.A. (1992). *De Gelderse Munt te Harderwijk 1584-1806*. Harderwijk 1992.
- Wijchers, J. en Kat S. (1982). *Het Bijbels namenboek*. 's-Gravenhage 1982.
- Wijnaendts van Resandt, W. (1943). *De vicarieën in Gelderland (tot 1648)*. z.p. 1943.
- Woordenboek der Nederlandsche taal*. (WNT). Deel 1-25. Bewerkt door M. de Vries e.a. 's-Gravenhage/Leiden 1882-1991.
- Zandstra E. (1960). *Kastelen en Huizen op de Veluwe*. 's-Gravenhage/Rotterdam 1960.
- Zeeuw, P. Gnz. de (1963). *Nijkerk door de eeuwen heen*. Nijkerk 1963.
- Zilliacus, K. (1997). On the function of propernames. In: R.L. Pitkänen, K. Mallat ed. *You name it. Perspectives on onomastic research*. Helsinki 1997, p. 14-20.
- Zondervan, W. (1956). *Geschiedenis van de zeepolder Arkemheen 1356-1956*. Nijkerk 1956.

Lijst van gebruikte afkortingen

*	gereconstrueerde taalvorm
ags.	Angelsaksisch
bijv.nw.	bijvoeglijk naamwoord
c.q.	casu quo, in welk geval, in het zich voordoende geval
dat.	datief
eng.	Engels
ev.	en volgende
FN	familienaam
fra.	Frans
fri.	Fries
germ.	Germaans
gnt.	genaamd
got.	Gotisch
gr.	Grieks
ha	hectare
hgd.	Hoogduits
lat.	Latijn
ml.	manlijk
mnd.	Middelnederduits
mnl.	Middelnederlands
mv.	meervoud
nd.	Nederduits
nhd.	Nieuwhoogduits
nnd.	Nieuwnederduits
nnl.	Nieuwnederlands
Nij	Nijkerk
oeng.	Oudengels
ofra.	Oudfrans
ofri.	Oudfries
ohd.	Oudhoogduits
ogerm.	Oudgermaans
ohd.	Oudhoogduits
onl.	Oudnederlands
os.	Oudsaksisch
par.	paragraaf
PHd	partieel hernoemd in
PN	persoonsnaam, voornaam
Pu	Putten
resp.	respectievelijk
Russ.	Russisch

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

s.v.	sub voce, onder dat woord
t.a.p.	ter aangehaalde plaatse
vgl.	vergelijk
VHd	volledig hernoemd in
vr.	vrouwelijk
westf.	Westfaals
wgm.	Westgermaans
ww.	werkwoord
zgn.	zogenaamd
znw.	zelfstandig naamwoord
Z.a.	Zie aldaar

Register van kaarten, tabellen en grafieken

Kaarten

- Kaartje van de ligging van de polder Arkemheen in Nederland 12
- Kaart van de gemeente Nijkerk en het westelijk deel van de gemeente Putten met de polder Arkemheen 13
- ‘Carthe van de situatie der Arkemedische landerijen’ door Bernhard Kempinck ca. 1609 28
- Kadastrale kaart van Nijkerk met ingeschreven de microtoponiemen in sectie A gemeente Nijkerk door F. Kragt in 1937 29
- Kaart van de polder Arkemheen als onderdeel van het waterschap Vallei & Eem 32
- Kadastrale kaart van de polder Arkemheen 34
- Kaart van de restanten van het bij de Almere-afzetting behorende krekensstelsel in het noordelijk deel van de polder Arkemheen 36
- Kaartjes van de Zuiderzee van het begin van onze jaartelling tot heden 45
- Kaart van de geomorfologie van de polder Arkemheen 38
- Kaart met gelokaliseerde eenledige namen van bouw-, hooi- en weilanden met de verkleiningsuitgang *-tje* 101
- Kaart van voormalige boerderijen in de polder Arkemheen 155
- Kaart van gelokaliseerde microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan boerderijnamen op de hoger gelegen zandgronden van Nijkerk en Putten 158
- Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen omstreeks 1650 165
- Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen omstreeks 1860 166
- Kaart van verpachte en met name genoemde bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen omstreeks 1860 met daarop aangegeven de toponymisch volledig hernoemde percelen 167
- Kaart met een overzicht van de toponymisch volledig hernoemde bouw-, hooi- en weilanden in de polder Arkemheen 168
- Kaart van de Puttense buurtschappen Hel en Gerven met daarop aangegeven de volledige toponymisch hernoemde percelen 169
- Kaart van op grond van microtoponymisch onderzoek gereconstrueerde ontginningen van één of meer hoeven in de polder Arkemheen 181
- Kaart met gelokaliseerde microtoponiemen met het element *pol* 186
- Kaart met gelokaliseerde microtoponiemen met het element *maat* 188
- Kaartje met de twee landroutes van ossentransporten van de Deense stallen naar de Hollandse weiden 193
- Kaart met de gelokaliseerde namen van bouw-, hooi- en weilanden met de naam *Hoefslag* in de Nijkerkse buurtschappen Holk en Nautena en de spreiding van de oppervlaktemaat *morgen* in de Arkemheen 196
- Kaart met de ligging van de gelokaliseerde *Rijnkampen* langs het tracé van de Nieuwe Rijn 202
- Kaart met gelokaliseerde namen van bouw-, hooi- en weilanden en boerderijen in de Arkemheen die

- herinneren aan het feit dat zij eigendom waren van instellingen van religieuze of maatschappelijk aard 206
- Kaart van de boerderijen in de buurtschap Holk langs de Lange en Korte Holkerweg 208
- Kaart met de namen van voormalige en huidige buurtschappen, streken, kastelen, landhuizen en landgoederen 218
- Kaart van de belangrijkste wegen en stegen in de Arkemheen begin 17^e eeuw 228
- Kaart van Werdense boerderijen of Proostgoederen in de polder Arkemheen 233
- Kaart van Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen in de polder Arkemheen 238
- Kaart van Eltense boerderijen of Vrouwengoederen in de polder Arkemheen 240
- Kaart van Herengoederen in de polder Arkemheen 242
- Kadastrale overzichtskaart met sectie-indeling van de polder Arkemheen 330
- Twintig kadastrale kaarten met microtoponiemen van de polder Arkemheen 331 - 350

Lijst van tabellen

1. Tabel met microtoponiemen overgeleverd vóór of omstreeks 1400 40
2. Tabel met een overzicht van het grondbezit in morgens van rechtspersonen in de Arkemheen volgens de dijkrollen van 1494, 1588, 1608, 1611 en 1716 43
3. Tabel met een overzicht van de naamvorming van Arkemheense microtoponiemen 123
4. Tabel met vóór 1600 overgeleverde microtoponiemen 150
5. Tabel van voormalige boerderijen in de polder Arkemheen 156
6. Tabel van microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan plaatsnamen op de Veluwe 159
7. Tabel van gelokaliseerde microtoponiemen overgeleverd vóór 1750 en ontleend aan boerderijnamen op de hoger gelegen zandgronden van Nijkerk en Putten 159
8. Tabel van Werdense boerderijen of Proostgoederen in de polder Arkemheen 234
9. Tabel van Paderbornse boerderijen of Abtsgoederen in de polder Arkemheen 236
10. Tabel van Eltense boerderijen of Vrouwengoederen in de polder Arkemheen 237
11. Tabel van Herengoederen in de polder Arkemheen 239

Lijst van grafieken

1. Grafiek van de reciprociteit van de bijwoorden *vorste-middelste-achterste* 97
2. Grafiek van de reciprociteit van de telwoorden *eerste-tweede-derde* 98
3. Grafiek van de reciprociteit van de bijvoeglijke naamwoorden *groot-klein* 110
4. Grafiek van de reciprociteit van de bijvoeglijke naamwoorden *hoog-laag* 112
5. Grafiek van de reciprociteit van de bijvoeglijke naamwoorden *lang-kort* 114
6. Grafiek van de reciprociteit van de bijvoeglijke naamwoorden *oud-nieuw* 115
7. Grafiek van de continuïteit van volledige toponymische hernoemingen in de Arkemheen 143

Verklarende woordenlijst van taalkundige en historische begrippen

Aardhaling

Aardhaling is het recht van waterschapsbesturen om aarde en graszoden te mogen halen van in de omgeving van de dijk gelegen landerijen om schade aan de dijk te kunnen herstellen. In de zeepolder Arkemheen al vastgelegd in het dijkrecht van 1356. Zie Beekman 1905 - 1907: 37 - 53 in het bijzonder pag. 45.

Adjectief

Bijvoeglijk naamwoord. Een woord dat toegevoegd wordt aan een zelfstandig naamwoord. In de woordgroep *het kleine huis* is *kleine* het bijvoeglijk naamwoord.

Apocope

Een vorm van assimilatie waarbij aan het eind van een woord een (letter)greep wegvalt. bv. *eind* in plaats van *einde*.

Appellatief

Soortnaam. Voorwerpsnaam die alle voorwerpen van dezelfde soort noemt. Soortnamen onderscheiden de ene soort wezens of dingen van andere b.v. *stoel*, *soldaat*, *water*. Appellatief is het tegenovergestelde van proprium, de eigennaam. Zie par. 3.5.4.

Attestatie

In de (micro)toponymie het schriftelijk vastleggen van de eigennaam van een geografisch object zo mogelijk binnen de context van de bron waarin de eigennaam voorkomt. Het eerste tekstdeel van elk artikel in het glossarium bestaat uit één of meerdere attestaties.

Assimilatie

Onder assimilatie verstaan we het geheel of gedeeltelijk gelijk worden van twee aangrenzende of naburige medeklinkers. Het is een onwillekeurig proces dat geen betekenisverschil veroorzaakt. Bij progressieve assimilatie gaat de werking uit van de voorafgaande medeklinker en bij regressieve assimilatie van de volgende medeklinker. *Bimmaat* uit *Binnenmaat* is een voorbeeld van regressieve assimilatie. Zie ook apocope, syncope, dissimilatie, velarisering.

Basis

Het tweede naamlid van een (micro)toponymische samenstelling. In het samengestelde microtoponiem *Bonen-kamp* is *-kamp* de basis. Zie determinant en par. 3.5.5.

Collatierecht

Het recht om vicarissen en pastoors te benoemen. Deze term werd vooral gebruikt ten tijde van het bestaan van vicarieën. Het collatierecht is van oorsprong geen 'heerlijk' recht. Men verkreeg het als rechtsopvolger van de stichter van de betreffende kerk. Na de Reformatie omvatte het collatierecht het recht om de predikant, de schoolmeester en de koster te benoemen. Zie Vicarie.

Denotatum

De naamdrager waarnaar het (micro)toponiem in de werkelijkheid verwijst. Het microtoponiem *Bonenkamp* verwijst naar een perceel bouwland in de Nijkerkse buurschap Ark aan de Watergoorseweg, sectie A 657. Zie par. 3.5.6.

Denotatumcategorie

Soorten naamdragers bijvoorbeeld steden, dorpen, boerderijen, hooi- en weilanden. Zie par. 3.5.6.

Determinant

Het eerste naamlid van een (micro)toponymische samenstelling. In het samengestelde microtoponiem *Bonen-kamp* is *Bonen-* de determinant. Zie basis en par. 3.5.5.

Diachroon

Taalkundige verschijnselen in hun historische ontwikkeling. Het tegenovergestelde van synchroon.

Diftong

Tweeklank. De *ei* (*ij*), *ui* en *ou/au* zijn in het Nederlands diftongen.

Diminutief

Verkleinwoord. In het Nederlands is *-tje* het meest voorkomende diminutief.

Dissimilatie

Het verschijnsel dat van twee gelijke, kort op elkaar volgende medeklinkers er één gewijzigd wordt. Latijn *peregrinus* werd door dissimilatie *pelegrinus* en daarna verkort tot *pelgrim*.

Dijkrol

In een dijkrol, ook wel dijkboek, dijkregister of dijkcedulle, werden bij het oude stelsel van verhoefslaging de dijkvakken met de daarbij behorende landerijen en de namen van de dijkplichtigen genoteerd. Na de gemeenmaking van het dijkonderhoud ca. 1610 diende de dijkrol voor de inning van het morgengeld, een vorm van waterschapsbelasting, waarmee het dijkonderhoud door aanbesteding werd bekostigd. In de dijkrol stonden vermeld de naam van eigenaar, de naam van het onroerend goed en de oppervlakte.

Ellips

In de (micro)toponymie het wegvallen van een deel van een samengestelde eigennaam. Er zijn drie typen. 1. Het wegvallen van het eerste naamlid, de determinant, bijvoorbeeld *Filipshorst* werd *Horst*. 2. Het wegvallen van het tweede naamlid, de basis, *Vogelkampje* werd *Vogel*. 3. Het wegvallen van het tweede deel van het eerste naamlid, een zogenaamde Klammerform bijvoorbeeld *Rundsvleesweiden* werd *Rundswiede*. Zie par. 5.13.1.

Epenthesis

Inlassing van een klank, letter of lettergreep in een woord, bijvoorbeeld de ingevoegde *d* in *mulder* in plaats van *muller*, ‘molenaar’.

Epexegese

Er is sprake van epexegese als aan een bestaand (micro)toponiem een nieuw woord met een verduidelijkende functie wordt toegevoegd. Aan de beeknaam *A* ‘water’ werd *-beek* toegevoegd; *Spoey* ‘sluis’ werd *Spoysluis* toen de betekenis van *Spoey* niet meer duidelijk was. Zie par. 5.13.1.

Etymologie

Tak van de taalwetenschap die de oorsprong, de geschiedenis en daarmee de oudst traceerbare betekenis van woorden opspoort.

Hernoeming

Hernoeming is het verschijnsel waarbij een eenmaal gegeven naam aan een denotatum vervangen wordt door een andere naam of wanneer in een samengesteld microtoponiem óf de basis óf de determinant vervangen wordt. Zie par. 5.6.1., 5.7.2. en 5.7.3.

Horigheid

De bewoners van de historische boerderijen in de Arkemheen waren horig. Horigheid is een gematigde vorm van onvrijheid, die reeds in de Middeleeuwen is verdwenen, behalve in Gelderland en Twente waar ze eerst in 1795 officieel is afgeschaft. Of iemand horig was, werd bepaald door de sta-

tus van de moeder. Wilde men als vrije bij het verkrijgen van een horige boerderij niet volledig in horigheid vervallen, dan vroeg men uitstel voor telkens 6 jaar oprukking. Zie oprukking en vrijen.

Hypercorrectie

Een foutieve woordvorm die voortkomt uit de vrees dezelfde fout te begaan als in een ander, ten onrechte als overeenkomstig beschouwd geval: bv *vloe* is een hypercorrecte vorm, gevormd naar voorbeeld van *koe* in plaats van *koei*.

Imperatief

De gebiedende wijs. De gebiedende wijs is de tegenstelling van de aantonende wijs, de indicatief.

Inlaag

Ook inlaagdijk. Een inlaag is een dijk die aangelegd werd achter de oorspronkelijke dijk uit vrees dat de oude dijk het niet meer kon houden, en die met beide einden aan de oude dijk aansloot. Zie Beekman 1905-1907: 880.

Kerspel

Een samenstelling van *kerk-* en *-spel*. De oorspronkelijke betekenis is 'kerkelijk, geestelijk ambtsgebied, parochie' en bij uitbreiding 'plattelandsgemeente'. De vroegere kerspelgrens viel later vaak samen met de burgerlijke gemeentegrens.

Keurmede

Middelnederlands *m(i)ede* 'loon, beloning', het recht van de heer om uit de nalatenschap van een horige een 'best stuk' of 'het beste hoofd' te kiezen of de waarde daarvan in geld te ontvangen.

Klammerform

Zie onder ellips.

Metathesis

Omzetting van klanken. Het meest bekend is de *r*-metathesis, waarbij de *r* verspringt bijvoorbeeld *born* uit *bron* en *derde* uit *drie*.

Microtoponiem

Alle eigennamen van landschappelijke objecten of eenheden in een open agrarisch landschap buiten de dorps- of stadskern. Zie par. 3.5.3. en 3.5.4.

Naamkunde

Tak van de taalkunde die zich bezighoudt met het onderzoek van eigennamen, met name met de structuur, de herkomst, de verbreiding en de betekenis daarvan en die onderscheiden kan worden in toponymie (plaatsnaamkunde) en antroponymie (persoonsnaamkunde). Zie par. 3.4.

Naamgever

In de naamkunde de persoon die een naam voor een geografisch object kiest, die later als eigenaam geaccepteerd wordt en mondeling of schriftelijk wordt overgeleverd. Zie par. 3.2. en 3.3.4.

Naamvormingsmotief

Het motief dat de naamgever had om juist die naam te kiezen voor een geografisch object, bijvoorbeeld op grond van eigendom, gebruik, landschappelijk kenmerk, omgeving, stemming, incident. Zie par. 3.3.4.

Nominatief

Eerste naamval. Naamval die het onderwerp kenmerkt, onderwerpsvorm.

Onomastiek

Synoniem van naamkunde. Z.a. en par. 3.4.

Ontronding

Het geheel of gedeeltelijk verdwijnen van de lippenronding bij het vormen van klinkers. *Pet* en *pit* zijn ontronde vormen van *put*. Vergelijk de plaatsnamen *Putten* en *Petten*.

Oprukking

Een Middeleeuwse rechtsterm waarbij de eigenaar van een horig goed uitstel werd verleend van aan de horigheid verbonden verplichtingen. Oprukking werd voor een periode van 6 jaar schriftelijk verleend door een oprukkingsbrief. Zie ook horigheid en vrijen.

Overpander

Vroeger in het bisdom Utrecht de benaming voor een ambtenaar van de bisschop belast met het in beslag nemen van bezittingen en het aanzeggen van gerechtelijke uitspraken.

Palatalisering

Palatalisering is een vorm van organische assimilatie, waarbij de articulatiebasis bij het uitspreken van een klank verplaatst wordt naar het harde gehemelte. Bijvoorbeeld de waternaam A wordt in Friesland en de Nederlandse kuststreek *ee* of *ie*, zoals in *Edam* en *Krommenie*.

Paragoge

Een toegevoegde medeklinker aan het eind van een woord. In de Arkemheen ondermeer de toevoeging van een *t* achter een persoons- of familienaam die als microtoponiem functioneert zoals in *Bemmelt*, *Heldert*.

Patroniem

Familienaam afgeleid van de naam van de vader, synoniem van vadersnaam. De familienaam *Gerritsz.*, later *Gerritsen* is een patroniem van *Gerrit*.

Pejoratief

Een naam of woord met een ongunstige betekenis of een woord dat een ongunstige betekenis gekregen heeft, bijvoorbeeld *wijf*, *collaborateur*. In de microtoponymie wordt *Mestbeek* tot *Mesbeek* om de ongunstige betekenis te vermijden.

Proclisis

Aansluiting van een eenlettergrepig woord aan een onmiddellijk daarop volgend woord. In de Arkemheen bijvoorbeeld *Neng* door aansluiting van het lidwoord *den* aan het woord voor bouwland *Eng* of *Dwaalkamp* uit oorspronkelijk *de Waalkamp*.

Proprium

Ook nomen proprium: eigennaam, naam waardoor men een zelfstandigheid, in het bijzonder van personen en geografische grootheden, van andere zelfstandigheden van dezelfde soort onderscheidt. Proprium is het tegenovergestelde van appellatief, soortnaam. Zie par. 3.5.4.

Reciprociteit

Wederkerigheid. In de microtoponymie is dat het wederkerig voorkomen van bijvoeglijke naamwoorden die als het ware een paar vormen, elkaar wederkerig oproepen, bijvoorbeeld *Groot* en *Klein*, *Hoog* en *Laag*, *Oud* en *Nieuw*. Zie par. 4.2. en 4.4.2.d.

Samenstelling

Een samenstelling is een woord dat door verbinding van twee of meer ook zelfstandig voorkomende woorden is gevormd, zoals bijvoorbeeld *Duifhuisstuk*. Het tegengestelde van simplex.

Semantiek

Betekenisleer. Onderdeel van de taalkunde dat zich bezighoudt met de betekenis van woorden.

Simplex

Enkelvoudig woord, in tegenstelling tot een samenstelling. *Kamp* is een simplex; *Kalverkamp* is een samenstelling.

Soolweer

De soolweer, ook saalweer, saalstede, huiswere of olderdom, is in de Middeleeuwen de kern van een kloosterboerderij. De soolweer is het perceel waarop de hofstede, de boerderij, met overige bebouwing staat.

Stedigheid

Onder stedigheid verstond men in de Middeleeuwen alle renten, tijsen en erfpachten die in natura of geld moesten worden afgedragen aan de eigenaar, veelal de landsheer of een klooster.

Suffix

Achtervoegsel. Een inwoner van *Amsterdam* wordt door het *-er*-suffix een *Amsterdammer*.

Synchroon

Het beschouwen van taalkundige verschijnselen op een bepaald ogenblik, zonder rekening te houden met de historische ontwikkeling. Het tegenovergestelde van diachroon.

Syncope

Syncope is een vorm van assimilatie waarbij een klinker of medeklinker midden in een woord uitvalt bv. *broer* uit *broeder*, *weer* uit *weder*. Vergelijk de uitspraak *posbode* voor *postbode* en *nesje* voor *nestje*.

Svarabhaktivocaal

Letterlijk: scheiding door een klinker. Onder een svarabhaktivocaal verstaat men de invoeging van een toonloze *e* tussen twee medeklinkers, zoals in de uitspraak *mellek* (melk), *kerek*, (kerk). In de Arkemheen bijvoorbeeld in het microtoponiem *Perik* (Perk).

Tautologie

Een tautologie ontstaat als hetzelfde begrip nog eens wordt uitgedrukt door een ander woord, een synoniem. Bijvoorbeeld: 'Ik was *blij* en *verheugd*'. Een tautologisch microtoponiem in de Arkemheen is bijvoorbeeld *Hordenrijs*. Tautologische samenstellingen zijn *doeleinde* en *keisteen*.

Toponymie

Plaatsnaamkunde. Zie Naamkunde en par. 3.4.

Tijns

Tijns, tins, lat. census, is een periodieke, meestal onafkoopbare, betaling voor een goed dat door een eigenaar in vast gebruik gegeven is.

Umlaut

Klankwijziging van een klinker onder invloed van een klank, vooral *i* of *j*, in een volgende lettergreep, waarbij de klank zich wijzigt in de richting van die volgende klank bv. *hen* naast *haan*, *wetering* naast *water*. Het microtoponiem *Spoerland*, uitspraak *Spoerland*, werd door umlaut *Speuyerland*.

Velarisering

Een vorm van assimilatie waarbij een velare medeklinker, dat is een spraakklank die tegen het zachte gehemelte wordt gevormd zoals de *ch*, *g* of *k*, wordt ingevoegd. De boerderijnaam *Vensterhuis* uitgesproken als *Vengsterhuis*.

Verbaalsubstantief

Een substantief, een zelfstandig naamwoord, dat van een werkwoord is afgeleid. In de Arkemheen bijvoorbeeld het microtoponiem de *Val* met de stam van het werkwoord *vallen*. Een stam van een werkwoord, een verbaalstam, kan ook deel van een samenstelling zijn, zoals in *Vlotgras*, waarin *vlot*-de stam is van het werkwoord *vlotten*.

Vernoemingsnaam

Een vernoemingsnaam is 'een plaatsnaam die ontstaan is doordat men op basis van eraan verbonden bijbetekenissenbewust een elders voorkomend toponiem uitgekozen heeft om, zonder dat er van topografische samenhang sprake is, voor de benoeming van een andere lokaliteit opnieuw als naam te functioneren' (Rentenaar 1984: X, XI). In de Arkemheen namen als *Bethanië*, *Padang*, *Sahel*.

Vicarie

Een vicarie is een geestelijke stichting op een bestaand of nieuw opgericht altaar met het doel daarop missen te bedienen voor de ziel van de stichter en voor de zielen van met name genoemde overleden of nog levende verwanten. De vicarie ontving de naam van een heilige. Voor het bedienen van

de missen werd een vicaris benoemd, meestal een geestelijke. De kosten van een vicarie werden betaald uit de pacht in natura of geld van het door de stichter geschonken onroerend goed, zoals landerijen. De meeste vicarieën werden gesticht tussen 1350 en 1550. Zie ook collatierecht

Volksetymologie

Het verschijnsel dat een eerder gegeven naam door een latere gebruiker wordt verbasterd, waarbij verwantschap of gelijkheid verondersteld wordt met een bekend of vertrouwd woord. De boerderijnaam *Ruimschotel* werd volksetymologisch verbasterd tot *Roomshotel*.

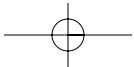
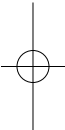
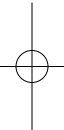
Vrijen

Een Middeleeuwse rechtsterm waarbij een oorspronkelijk horig goed door de landsheer of door de abt van een klooster werd gevrijd van horigheid. Zie de vrijmaking van een Puttense boerderij anno 1532 in Van Schouwen 1909 bijlage P. Zie horigheid en oprukking.

Register van microtoponymische basiselementen

Hieronder staan de meest voorkomende basiselementen in de Arkemheense microtoponiemen getalsmatig gerangschikt. Alle microtoponiemen met het desbetreffende basiselement staan vermeld onder het in kolom twee vermelde artikel in het glossarium.

Basiselement	Artikel	Aantal
-kamp	Kamp	787
-land	Aaltje Gerritsland	131
-goed	Aarnt Pelensgoed	85
-maat	Maat	82
-morgen	Morgen	76
-beek	Abeek	64
-weg	Arkerweg	45
-pol	Pol	41
-steeg	Steeg	41
-veld	Hoge Veld	31
-hoek	Hoek	26
-stuk	Hoge Stuk	26
-weide	Abelenweide	25
-gat	Eendengat	24
-duist	Duist	22
-huis	Bommertshuis	21
-eng	Eng	19
-bos	Bokhorsterbos	18
-hoef/-hoeve	Hoef	18
-hofstede	Hofstede	18
-erf	Arnolduserf	17
-nest	Hoendernest	11
-horst	Horst	10
-werf	Aaltswerf	10
-dijk	Arkemheense Zeedijk	9
-sluis	Arkersluis	8
-akker	Akker	7
-stein	Bokkenstein	6
-veen	Veen	6
-voorde/-voort	Voort	6
-geer	Geerkamp	5
-man	Hasseman	5
-burg	Bijsenburg	4
-goor	Goor	4
-stroet	Stroet	4

Alfabetisch register van persoons- en familienamen

De paginanummers verwijzen uitsluitend naar de tekst in het boekdeel. Deze persoons- en familienamen komen merendeels alleen in het glossarium voor. Ze zijn op de CD-rom, waarop het glossarium staat, opvraagbaar via het zoekprogramma van Acrobat Reader (versie 5.0 en hoger). Dit programma wordt op de CD-rom gratis meegeleverd. U kunt het ook gratis downloaden op www.adobe.nl.

Aalten, Steven	Aertsen, Heijmen	Angeren, Evert van
Aaltsen, Hartger	Aertsen, Huych	Angeren, Jan van
Aaltsz., Heer	Aertsen, Jan	Antonij, Christiaen
Aartsen	Aertsen, Reyner	Ardesch, E.G. 205
Aartsen, Brandt	Aertsen, Thonis	Ardesch, Juffer
Aartsen, Herman	Aertsen, Timan	Ariaans, Rijcket
Aartsen, Kil	Aertsen, Willem	Aris, Kil
Aartsen: zie Wencom	Aertsen, Wolbert	Arissen, Kil
Aartsens, Elbert	Aertsen: zie Achtervelt	Arissen, Rutger
Abelen, Jan	Aertsen: zie Steenler	Arissen, Wolter
Abelen, Killen	Aertsen: zie Strijlandt	Arler, Aelt van
Abelen, Wycheman	Aertssen, Jacob	Arler, Gerrit van
Abelensoen: zie Nyenderp	Aertsz. Tyman	Arler, Henrick van (den olden)
Abelensz., Kille	Aertsz., Gijsbert	Arler, Henrick van (scholt tot Putten)
Achtervelt, Evert Aertsen van	Aleir, Arnoldus de	Arler, Jan van
Achtevelt, Aelt van	Alewijn, Jacob Dircksz. 205	Arler, Maurits van
Achtevelt, Jacob van	Alewijn, Jan	Arler, Reiner van
Adela 235	Alewijn, Johan	Arler, van
Aelts, Cornelis	Alewijn, Sijbert van	Arler: zie Olden
Aelts, Wulft	Aller, Bessel van	Arnhem, Jan van (Raedt) 23
Aelts: zie Visscher	Aller, Clawes van	Arnhem, Johan van
Aeltsen, Dirck	Aller, Derx van	Arnhem, Joseph van 23
Aeltsen, Evert	Aller, Dyssa Henrics Servaes	Arnold, hertog 211
Aeltsen, Gootschalck	dochter van	Arnts, Brugman
Aeltsen, Jan	Aller, Engbert van 161	Asselt, van der
Aeltsen, Peel	Aller, Garrelis van	
Aeltsen, Tijmen	Aller, Ghelis van	
Aeltsen: zie Erentell	Aller, Hendrik Dirk	Baar, R. 27
Aeltssz., Gijsbert	Aller, Hennic Gherrelyssen van	Backer, Bessel
Aerntsz., Aernt	Aller, Henrick van	Backer, Maessen
Aerts, Bessel	Aller, Jan Engbertsz. van	Balderik 235
Aerts, Cornelis	Aller, Johan van	Baldewijnsz., Arnt
Aerts, Geurt	Aller, Nicolaus de	Bartsen
Aerts, Henrick	Aller, Reyner van	Bartsen, Jan
Aerts, Lubbert	Aller, Servaes van	Bassert, Wouter
Aerts, Renger	Aller, Theoderick van	Bast, Cornelis
Aerts, Teunis	Aller, van 42, 66	Bast, Jan
Aerts, Wouter	Aller, Willem van	Bast, Peter
Aerts: zie Wilthuijsen	Aller, Wolter Reynersen van	Bast, Pieter
Aertsen, Alijdt (van Ark)	Aller: zie Brenensz.	Bastert, Wouter
Aertsen, Claes	Aller: zie Olde	Bauwer, Otto
Aertsen, Coop Schrassert	Amerongen, Renger van	Beeck, Jan
Aertsen, Geurt	Ameronghen, Dirck van	Beeck, Peel
Aertsen, Goossen	Amstel, Gerrit van	Beeck, Peel Wouters

Beeck, Reyner	Bijvank	Brantsz., Brant Peel
Beeck, Wolter	Blecker, Willem	Brasser
Beeckman, Henrick	Bloem, Andreas	Bremer
Beeckman, Pelgrim Wolter	Bloem, Bele	Brenen
Beeckman, Wolter	Bloem, Gerrit	Brenen, Henrick van
Beeckman, Wolter Heymans	Bloem, Thomas	Brenensz., Claes van Aller
Beeckman: zie Hendricksz.	Blokhuis, Gijsbert	Breunis, Peter
Beek, Bijen van der	Blom, Gerrit	Breunisse, Maes
Beek, Cornelis	Blomen, Peleke	Breurtgen (toe Voorthuijsen)
Beekhoven, Geurt van	Blomen, Thyman 65	Brevet, A. J. 53
Beernts, Deerk	Bockhorst, Ghiso de	Bridden, van den
Beerts, Henrick	Bockhorst, Henric van	Brienen, Arnolda van
Beerts, Jan	Boechorst, Gyse de	Brienen, Gelis van
Beertsen, Aelt	Boecop, Ernst van	Brienen, Henrick van
Beertsen, Beert	Boelhouwer, Henrika	Brienen, Rutger van
Beertsen, Drees	Boes(s)enkool	Brinck, Alphert
Beertsen, Geert	Boeschoten, Gerrit	Brinck, Lambert
Beertsen, Griete	Boeschoten, Wolter	Brinck, Margrita
Beertsen, Jan	Boeyen, Gerryt (van	Brinkensteyn, Antony
Beertsen, Toenisgen	Harderwijk)	Broeck, Bernt ten 23
Beertsen, Willem Ellertsen	Boeyer, Cornelis 51	Broeckhuysen, Willem van
Beertsen, Wolter	Boichorst, Albel Henrick van	Broekhuysen, Aert van
Beertsen: zie Mouw	Boldewijn, Joachim	Broenis, Griete
Bemmel, Diederik van	Bollen, Griet	Broenissen, Claes
Bentinck 42, 161	Bonestro(o)	Broenissen, Thoenis
Bentinck, Carel	Bongel	Brouck, Bernt ten
Bentinck, Carolus	Boom, J. van den 29, 127, 204, 211	Brouwer, Aelt Jansen
Bentinck, Fijtgen	Bootgreven	Brouwer, Gerrit
Bentinck, Gosen	Boreel	Brouwer, Henricus
Bentinck, Joffer Lamberta	Borissen, Henrick	Brouwer, Jan Cornelissen
Bentinck, Lambert	Born, Paulus	Bruin Slot, Z.
Bentinck, Sander	Bosch, Jan Maassen ten	Bryller, Heer van den
Bentinck, Stephen	Bosch, Jan ten	Budding, Seger Henricks
Bentinck, Steven	Bouwer, Antonius 210	Buddingh, Herit Henricx
Bentinck: zie Sanders	Bouwer, Gerrit	Buddingh, Jan Gerrits(en)
Berenampe, Hanne de	Bouwer, Teunis	Buitenhuis
Berents, Johannes	Boven, Reyner der 161	Buitenhuis, J. 67
Berentsen: zie Vlieck	Boy, Geryt	Buitenhuisen
Bergensz., Peel	Boye, Geret	Buk
Berger, Egbertus	Boye, German	Bungel
Bertsen, Jan	Boyen, Gerrit	Bungell, Dewus Woltersen
Bessels, Ariaan	Boze, Henrica die	Bungell, Wolter Gerritsen
Bessels: zie Wijnkoop	Braekel, Jonker	Burghart: zie Wolfsen
Besselsen	Braekel, Jonker Floris van	Butseler, Arien van
Besselsen, Aaltje	Brakel, Diederik van	Butseler, Ellertgen
Besselsen, Aart	Brakel, van 100	Butseler, Henrick
Besselsen, Aeltsz.	Brand(t)	Butseler, van
Besselsen, Cornelis (tot Putten)	Brandsen, Evert	Buur
Besselsen, Hendrik	Brandt, Ghys 64	
Besselsen, Wychmoet	Brandts, Geertgen 213	Caerls, Renger
Besselsen: zie Rou	Brandtsen, Wolter	Calis, Johan van
Besselsz., Bessel 66	Brant, Ghysone	Campen, Jacob van
Besselsz., Valke	Brant, Gosen	Campert, Willem
Besseltsz., Wolter Garret	Brants, Jutte	Carels, Annitgen
Biertsen, Gerrit	Brants, Vrouw	Carlsen, Henrik
Bierwijsch, Henrick	Brantsen, Aelt	Casijsen, Elbert
Bierwijsch, Jacop	Brantsen, Herman	Casijsen, Marrijtgen
Bierwysch, Disse Jacob	Brantsen, Meynt	Casijsz: zie Oldenbarnevelt
Bijler, Henrick van	Brantsen, Wolter	Caspersen, Rijk

- Cate, ten
 Claassen, Henrick
 Claassen: zie Diermen van
 Claassen: zie Hoonhorst
 Claes, Elbert
 Claes, Jan
 Claesen, Anna
 Claesen, Henrick
 Claesen, Rijck
 Claesen, Willem
 Claessen, Ariaen
 Claessen, Elbert
 Claessen, Goodschalck
 Claessen, Henrick
 Claessen, Heyman
 Claessen, Jan
 Claessen, Maes
 Claessen, Metgen Jan
 Claesz.: zie Dyerem
 Cleve, Gerrit van
 Cloistermans, Trude Arnt
 Coepsen, Heyne
 Coepsz., Gijsbert
 Coepsz., Heyne
 Coepsz., Heyno
 Coepsz., Ricolt
 Coeth, Henrick van
 Coeth, Meuwes van
 Colenbrander, A.D.S. 26, 151, 216
 Colenbrander, R.A.J. 26
 Collert 42, 180
 Collert, Aelt Woltersen
 Collert, Elbert 225
 Collert, Gerrit
 Collert, Jan Gerritsen
 Collert, Wolter
 Collert, Wolter Gerritsen
 Collerts, Aeltgen
 Coninck, Claes
 Coops, Hendrik
 Coot, Arnolda van
 Coot, Heijmen van
 Coot, Jacobus van
 Coot, Willem van
 Copgens, Kill Jacobsen
 Cornelis, Jan
 Cornelis, Peter
 Cornelissen, Aert
 Cornelissen, Gerrit
 Cornelissen, Henrick
 Cornelissen: zie Brouwer
 Cosijnsen: zie Luxhoel
 Craenenburg, Henrick van
 Curler, Goossen van (scholt te Nijkerk)
 Curler, Henrick van
 Curler, Joachim van
- Daams
 Daarboven
 Dael, Jan van
 Daetseler, Evert Jans van
 Dasselaar, van
 Daveler, Peter van
 Dedem, Alexander van
 Deelen, Juffer Oldenbarnevelt van
 Deeus, Melis
 Deeuws, Claes
 Deeuws, Melis
 Deeuws, Melis
 Delen, Alberta van
 Delen, Brandt van
 Delen, Conraet van
 Delen, Joffer Alberta van
 Delen, Joffer Gerarda van
 Delen, Juffer Ceynna van
 Delen, Nicolaes van
 Delen, Nicolaus van
 Delen, van 42, 185
 Delen, vrouw van
 Dentz
 Dercks, Henrick
 Dercks, Tijmen
 Dericxen: zie Snapper
 Deure, Pieter van der 49
 Deuss., Gerrit
 Deuverden, Cornelis van
 Dibbets, Derck
 Dibbetz, Reyner
 Diedem, Coenraedt van
 Diedem, Johan van
 Dierem, Claes van 223
 Dierem, Jacob van 223
 Dierem, Trude van 233
 Diermen, Alijd van
 Diermen, Casijn van
 Diermen, Claes van
 Diermen, Cosijn van
 Diermen, Jacob Claassen
 Diermen, Jan van
 Diermen, Weijne 223
 Diermen, van
 Diest, Hendrik van
 Dijck, Wolter
 Dijerman, Claes van
 Dijkman
 Dircks, Henrick
 Dircksen, Henrick
 Dircksz.: zie Alewijn
 Direm, Rijck van
 Diren, Nicolaus de
 Dirks, Luytje
 Dirksen, Gerrit
 Dirksen: zie Ieger
 Dirksen: zie Wencom
 Dirricksen, Steven
- Doele, Rycolt
 Dompeler, H. 128
 Dompeler (ontfanger)
 Dompeler (scholt)
 Dompeler, Evert van
 Dompeler, Geurt van
 Domseler, Arndt van
 Dooren, F. van 27, 41, 136, 187, 203, 219
 Doornick, van
 Doverden, Jacob Wolters van
 Dronckeler, Jan van
 Drost
 Dry, Aernt van (toe Dry)
 Duerinc, Willem 213
 Dycks, Wolter Claes
 Dyerem, Henricks van
 Dyerem, Pelgrim Claesz. van
 Dyerem, Servaes van
 Dyerm, Henrics van
 Dyrcksz., Jan
 Dyrem, Claes van
- Egdom, van
 Egmond, Adriaan van
 Egmond, Arnold van
 Egmond, Karel van
 Egmond, Peter van 211
 Eijl, Juffer van
 Eket, Heinrick van 183
 Elbersen, Henrici
 Elbersten, Gijsbert
 Elbert (die Aller muller)
 Elberts, Brant
 Elberts, Gerrit
 Elberts, Gijsbert
 Elberts, Henrick
 Elberts, Lambertus
 Elberts, Melis
 Elberts, Meus
 Elberts, Renger
 Elberts, Tijmen
 Elbertsen, Jan
 Elbertsen, Tijmen
 Elfrinkhof, Johannes van 22
 Ellertsen: zie Beertsen
 Ellertz., Henricksen
 Eng, Jan van den
 Eng, Willem van den
 Engelberts, E. 21, 25
 Engelbertsz.: zie Aller
 Enweerken 78
 Erentael, Wolter van
 Erentel, Ricoldus de
 Erentell, Henrick Aeltsen
 Es, Harm van
 Essen (richter)
 Essen, Geertruyd Heylwig van
 Essen, Geertruyd Margriet van

Essen, Juffer Geertruid van
 Essen, Juffer Lubberta van
 Essen, Lucas van (rentmeester)
 Essen, van
 Esveld, H.G. 191
 Esvelt, Henrick van
 Esvelt, Pouwels van
 Evers, A. 67
 Eversen, Gisbert
 Everts, Aelt (tot Putten)
 Everts, Aert
 Everts, Broenis
 Everts, Heymen
 Everts, Jan (op Achtevelt)
 Everts, Keesje Peter
 Everts, Lubbert
 Everts, Melis
 Everts, Melis (tot Diermen)
 Evertse: zie Wenckum van
 Evertsen, Aart
 Evertsen, Alijdt
 Evertsen, Gerrit
 Evertsen, Gijsbert
 Evertsen, Herman
 Evertsen, Hertger
 Evertsen, Jacob
 Evertsen, Jan
 Evertsen, Jochem
 Evertsen, Seger
 Evertsen, Wouter
 Evertsen: zie Hoeck, van
 Evertsen: zie Kleyn
 Everwijn, Claes
 Everwijnssz.: zie Tressmaet

 Feijners, Ghertrud
 Feijt, Jacob
 Feyt, Flores
 Focanis
 Focanis, Juffers
 Folckerus 39, 207, 219, 221, 234
 Francken, Dries
 Franken, Gerijt
 Franken, Ghert
 Franken, Henrick
 Fransen, Dirk
 Fredericksen, Gysbert
 Furstemburch, Adriaen van

 Gaertsz., Elbert
 Gaertsz., Eller
 Galen, Jonker Gerrit van
 Garder, Claes van
 Gate, Henrick van der
 Geemen, Jan Jacobsen van
 Geldsaeyer, Henrikus
 Geldzaaier
 Gelens, Timme 177, 205
 Gelre, Hertog van

Gelre, Reijnout van
 Gent, vrouw van
 Gerberg, Jonker
 Gerrit, Meester ('t Amersfoort)
 Gerrits, Aelt
 Gerrits, Aert
 Gerrits, Bessel (Kleine Flier)
 Gerrits, Carel
 Gerrits, Elbert
 Gerrits, Henrick
 Gerrits, Jacob
 Gerrits, Looch
 Gerrits, Peter
 Gerrits, Renger
 Gerrits, Teuntje
 Gerrits, Wolter
 Gerrits: zie Buddingh
 Gerrits: zie Collert
 Gerrits: zie Hasel
 Gerrits: zie Jongen
 Gerrits: zie Morren
 Gerrits: zie Ries
 Gerrits: zie Slichtenhorst
 Gerrits: zie Sloeter
 Gerrits: zie Snapper
 Gerrits: zie Wildeman
 Gerritse, Jan
 Gerritse: zie Vliek
 Gerritsen 42
 Gerritsen, Aert 65
 Gerritsen, Carl
 Gerritsen, German
 Gerritsen, Henrick
 Gerritsen, Henrik (te Diermen)
 Gerritsen, Herman
 Gerritsen, Heyman
 Gerritsen, Jan
 Gerritsen, Jonge Jan (Elspeet)
 Gerritsen, Looch
 Gerritsen, Mees
 Gerritsen, Noey
 Gerritsen, Willem
 Gerritsen, Wynnink
 Gerritsen: zie Buddingh
 Gerritsen: zie Bungell
 Gerritsen: zie Collert
 Gerritsen: zie Harseler
 Gerritsen: zie Knaep
 Gerritssz., Henrick
 Gerritsz., Evert (genaamd
 Soetemelk)
 Gerritsen, Heymen
 Gerrytsz., Aert
 Gerrytsz., Herbert (van
 Neckevelde)
 Gerssen, S.
 Geurtsen
 Geurtsen, Philips (muller)
 Geyn, Evert van

Gijnckel, Jan van
 Gijsberts, Cornelis
 Gijsberts, Kill
 Gijsbertsen 42
 Gijsbertsen, Aelt
 Gijsbertsen, Goetschalck
 Gijsbertsen, Henrik
 Gijsbertsen, Jacob
 Gijsbertsen, Jelis
 Gijsbertsen, Maes
 Gijsbertsen, Rijckert
 Gijsbertsen, Wolter
 Ginkel, Jan van
 Gisgen
 Glaesmaecker, Aelt
 Glauwe, Peter
 Goer, Henricus de
 Goerman, Johan
 Goertsen, Harmen 65
 Goesensen, Renger
 Goet, Hendrik ter
 Golstein, Mr. Willem Baron
 van 52
 Goltstein, van
 Goodtschalck, Gijsbert
 Goossens, Willemtjen
 Goot, Hendrik van de
 Goot, Jan Jansen van der
 Gootschalcks, Wijnick
 Gote, Alard van der
 Goten, Evert van der
 Goyer, Jacob de
 Gramsbergen, M.
 Greven
 Greven, Gijsbert
 Grevengoed, Reyntje van
 Groeningen, Aeltgen van 66
 Groll, Jan
 Grolle, Gerrit
 Grootevheen, S.J. van de 67
 Grove, Gosen
 Gruijter, Jan de
 Gulik, Willem van
 Gunning, H.G.

 Haan 100
 Hack
 Hackfort (raadsheer)
 Haeften, Ott van
 Haersma de With, van
 Haersolte
 Haerst, Thoenis van
 Haerst, Wolf van
 Hagen, Geryt
 Hak
 Halewaert, Henric
 Halewijn, Vrouw van
 Ham, Breunis
 Ham, Henrik

- Ham, Jan Melis (op Slichtenhorst)
Ham, Steven
Hammeken, Elbert
Hammen, Aris
Hammen, G.J. van der
Hammer
Hammer, Breunis
Haneken, Ghert
Hanken, Henric
Hansen
Harberts
Hardervelt, Willem van (tot Amersfoort)
Harderwijk, Aelt van
Harderwijk, Ruerick van
Harms, Aert
Harms, Peel
Harseler, Henrik Gerritsen van
Hasel, Maes Gerrits van
Hasel, van: zie Smith
Hasseman
Hatekont, Neude 78, 177, 211
Hattem, Joffer Hester van
Hegeman, Jacob 65
Hegmans, Cope Jacobs
Heijmans, Peel
Heijmens, Gerrit
Hel, Jonker Johan van 221
Hell, Casijn van der
Hell, Hendrik van 183
Hell, Herman van der
Hell, Jofferen van
Hell, van 42
Helle, Heinrich van
Helle, Reynd van
Hemmekens, Gerijt
Hendricksen, Reyner
Hendricksz., Henrick
Beeckman
Hendriksen, Brant
Hendriksen, Jan (tot Putten)
Hendriksen, Mette
Hendriksen, Wouter
Hennekeler, Arnolda van
Hennekeler, Coop van
Hennekeler, Earnst van
Hennekeler, van 195
Hennekeler, Wolter van
Hennekeler, Wouter van 204
Hennekeler, Wulf van
Hennekeler, Wulffer Peelen van
Hennekeler: zie Jonge
Hennicler, Wulfger van
Henninclaer, Wulfgher van
Henricks, Claes
Henricks, Evert
Henricks, Jan
Henricks, Wouter
Henricks: zie Budding
Henricks: zie Dyerem
Henricks: zie Hoolwerft
Henricksen, Aelt (scholt)
Henricksen, Elbert
Henricksen, Gerrit
Henricksen, Henrick Reyner
Henricksen, Henrik
Henricksen, Jacob
Henricksen: zie Hoelwerff
Henrics: zie Aller
Henricx, Goossen
Henricx, Meijnt
Henricx: zie Buddingh
Henriksen, Gerrit
Henriksen, Jan (tot Diermen)
Henriksen, Jan (tot Stroe)
Henriksen, Renger (te Huijnen)
Henrix, Aert
Henrix, Evert
Henrixsz., Lubbert 183
Henryksz., Claes 217
Herder, de(n)
Hermens, Cornelis
Hertghersen, Wychman
Herwen, Derick van
Heuckelum, Aert van
Heukelom, van
Heyden, Herman van der
Heymans: zie Beeckman
Heymansz., Lubbert
Heynen, Jan
Heynen: zie Scherpenschoten
Hierde, Aelt van
Hijberts (scholt)
Hoeck, Jacob Evertsen van
Hoeclum, Johan van
Hoef, Gijsbertje van de 66
Hoeff, Aernt ten
Hoeff, Evert ten
Hoelevoort, Reijer
Hoelwerf, Heinrich van
Hoelwerf, Meindert Henriksen 183
Hoelwerff, Bronisgen Henrick
Hoelwerff, Jonge Rijcket
Henricksen van
Hoelwerff, Meiners Henricxen
Hoelwerff: zie Olden den
Holboom, Bele
Holboom, Evert
Holboom, Gelis
Holcken, Pelgrim van
Holderp, Gerrit
Holevoort, Meewis 137
Holevoort, Meinis
Holevoort, Meves
Holevoort, Reyer
Hollick, Arnt van
Hollick: zie Petersz.
Holte, Joost ten
Holthe, Helena van
Hommel, Gerrit
Hooft, Bessel ten
Hoolwerf, Henrick Rijxe
Hoolwerft, Aris Henricks
Hoolwerft, Aris Henrix
Hoolwerft, Henrick Rijcks
Hoonhorst, Gijsbert van
Hoonhorst, Henrik Claassen van
Hoorn, Reimert van den 205
Hop, Wulfert 29, 66
Horseler, Seger van
Houdorp, Arend
Houdorp, Heyn
Houten, van
Houtenbos
Hove, Lambert ten
Huben, von
Hueckelums, Willem van
Huedt (scholt)
Huigen
Huijgens, Everhard
Huijsteen, Dijken van
Huistede, Waliche van
Hummen, Steven van
Hunt(en)
Hussel, Evert van 183
Husselman, Gerardus
Husselman, Wouter
Huyssteden, Wolter van
Huyssteen, Aris van
Huysteen, Anthonis van
Huysteen, Arent van
Huysteen, Claas van
Ieger, Reyner Dirksen
Ijsselmuijden (capitein)
Jacobs
Jacobs, Aelt
Jacobs, Bijtje
Jacobs, Elbert
Jacobs, Elisabeth 66
Jacobs, Henrick
Jacobs, Jacob
Jacobs, Rutger
Jacobs, Suicke
Jacobs, Wulf
Jacobs: zie Hegman
Jacobs: zie Melissen
Jacobsen, Claes
Jacobsen, Elbert
Jacobsen, Gerrit
Jacobsen, Jacob

Jacobsen, Suick
 Jacobsen: zie Copgen
 Jacobsen: zie Geemen van
 Jacobsz., Wolff
 Jacobsz., Wouter
 Jans, Anna
 Jans, Cornelis
 Jans, Evert
 Jans, Gerrit
 Jans, Hartger
 Jans, Jan (vetkoper)
 Jans, Rijcket
 Jans, Sijmen
 Jans, Simon
 Jans: zie Daetseler
 Jans: zie Schoemaker
 Jans: zie Snapper
 Jans: zie Vetcooper
 Jans: zie Wildeman
 Jansen 42
 Jansen, Bessel
 Jansen, Evert (muller)
 Jansen, Gerbrig
 Jansen, Gerrit
 Jansen, Gertgen
 Jansen, Gijsbert
 Jansen, Goesen
 Jansen, Goetschalck
 Jansen, Helmer
 Jansen, Helmig
 Jansen, Henrick
 Jansen, Henrick Snapper
 Jansen, Herman
 Jansen, Jan
 Jansen, Jan (op Boeyen)
 Jansen, Kil
 Jansen, Lambert
 Jansen, Ott Schrasser
 Jansen, Peel
 Jansen, Renger
 Jansen, Reyner
 Jansen, Thomas
 Jansen, Warner
 Jansen, Wolter
 Jansen, Zeger
 Jansen: zie Brouwer
 Jansen: zie Goot van der
 Jansen: zie Raymaecker
 Jansen: zie Schoenmakers
 Jansen: zie Suijck
 Jansen: zie Veltwijck
 Jansen: zie Visser
 Jansen: zie Vlieg
 Janskint, Willem
 Janssen, Everwijn
 Janssen, Siwert van
 Wijnbergen
 Jansz., Teunis
 Jelis, Gerrit

Joachims, Beert
 Joachims, Bessel
 Jochems, Jochem
 Jonge, Gerrit van Putten de
 Jonge, Henrick Reijerse de
 Jonge, Wolf Keteler de
 Jonge, Wulf van Hennekeler de
 Jongen, Jan Gerrit den
 Jonghe, Wolf Keteler die 205
 Jonghen, Jan Gerritsen de
 Jonker
 Juffer

 Kaanbeek, Zeger van
 Kaarsenmaker
 Kalken, Daniël van
 Karper
 Kasper
 Kayen, Mette
 Keij/Kei
 Kempen, Goedert van
 Kemper
 Kempinck, Bernard 28, 29, 35,
 41, 46, 227, 329
 Keteler, Reyner
 Keteler: zie Jonge
 Killen, Aert
 Killen, Brandt
 Killen, Geert
 Killen, Gijsbert
 Killen, Hendrik
 Killen, Meeuws
 Killen, Timen
 Killensz., Aelt
 Killensz., Baldewijn
 Killensz.: zie Schulken
 Kistemaker
 Klaphek, van 't
 Klarck, Karel 207
 Kleyn, Elbert Evertszen
 Klinckenberch, Aelt van
 Klinckenberch, Rijck van
 Kloick, Albert 209
 Kloick, Frans 209
 Kluppels, Aelt
 Knaep, Henrick Gerritsen
 Knevel 195
 Knoop, Jacob
 Knuiten, Mette
 Kockert, Derck
 Koeck, Willem
 Koestapel, Johan van
 Koolwagen, Marten
 Koolwagen 211
 Koops, Evert
 Koster
 Kouswijk, van
 Kouwen
 Kouwenhoven

Kraay (van)
 Krachtighuijsen, Aert van
 Krachtighuijsen, Pieter van
 Kragt, F. 30, 211
 Krake, Berent
 Krake, Johan
 Kreijink, Floris
 Kroon
 Kroon, Nicolaas
 Kuener/Kuenre/Kuyner
 Kuiper
 Kurtbeens, Mette
 Kuyt/Kuit
 Kyllens.: zie Vanevelt
 Kyllensz., Aernt

 Laar, vrouw van
 Lam, Breunus
 Lamberts, Geertje
 Lamberts, Rijck
 Lambertsen, Jannetgen Rijck
 Lambertsen, Mees
 Lambertsen, Renger
 Lambertsz., Gijsbert
 Lambertsz., Gijsbert (van
 Noordvelde)
 Lammertse, Mees (te
 Neckvelt)
 Langhe, Altetus
 Langman, firma
 Lansen
 Lausink
 Lauwijck, Jorden van der
 Lauwijck, Luman van de
 Lauwyck, Joffer van
 Lawick, van
 Lawijck, Johan van der
 Ledebouer, J.H. 190
 Lely, Ir. C.
 Lemmensoen, Maes
 Leuwen, Aert van
 Leuwen, Aert van
 Levi, Simon
 Leyendecker, Dirck
 Leyten, Pele
 Lievens, Juffer
 Lindeboom
 Linteloe, Jan van 198
 Liutgard 235
 Lochsen, Jacob
 Loechsen, Lubbert
 Loen, Reyner
 Loeneman, Coep
 Loeneman, Wolteri 217
 Logen, Reyner
 Lommertsen, Frans
 Loochs, Jacob 220
 Loochs, Lubbert
 Loochsen, Jelis

- Loochsen, Jens
 Looman, W.F.
 Loots
 Loy, Gijsbert
 Lubberts, Eybert
 Lubberts, Jacob
 Lubberts, Looch
 Lubbertsen, Claes
 Lubbertsen, Eibert 213
 Lubbertsen, Evert
 Lubbertsen, Jacob
 Lubbertsen, Jan
 Lubbertsen, Looch
 Lubbertsz., Eibert
 Ludger 39, 221, 235
 Lutticlijf, Bartholomeus
 Luxhale, Kylie van
 Luxhale, Peleke de
 Luxhoel, Casijn van
 Luxhoel, Melys Cosijnsen van
 Luxhoell, Kyll van
 Lynden, van

 Maassen, Henrick
 Maassen: zie Bosch
 Maes, Aert
 Maes, Diele
 Maes, Gijs
 Maes, Symen
 Maes, Thijmen
 Maes, Willem
 Maess, Brant
 Maessen, Aert
 Maessen, Claes
 Maessen, Diele
 Maessen, Elbert
 Maessen, Gerrit
 Maessen, Gerrit (toe Tynteler)
 Maessen, Gijsbert
 Maessen, Reyner
 Maessen, Rijcket
 Maet, Gerrit van der
 Mans
 Mantel, Pieter
 Marcus, Jacob 66
 Marissen, Aernt
 Marissen: zie Wenckum
 Martsen: zie Roemer
 Meden, Claes op ten
 Meeckeren, Gerrit van
 Meerveld, Henrick van 65, 133
 Meervelt, Henrick van
 Meessen, Arien
 Meessen, Gerrit
 Meeuwis, J. 126, 216
 Mehen, Ellardus van (predikant)
 Mehen, Pilgrum van
 Meijnt, Goos

 Meijnts, Henrick
 Meinsen
 Meinten
 Meinten, Coop
 Meinwerk (bisschop) 39, 235
 Melis, Jacob
 Melissen, Mette Jan
 Melissen, Tuene Jacobs
 Melyssz., Bessel
 Menegate, Aernt van
 Mensen, Lubbert
 Mensen, Rentgen
 Menten, Peel
 Mentsen, Henrick
 Merseman, Johan
 Meurs, Gerrit van
 Meurs, Hendrik van
 Meurs, van
 Meusz., Elbert
 Mewus, Cornelisgen
 Mewussen, Gerrit (Ark)
 Meyns, Henrick Reyer
 Meynsen, Henrick
 Meynsen: zie Schaap
 Meynten, Gerrit
 Meynten, Meynt (te Ark)
 Meyntenz., Wolter
 Meyntsen, Reyner
 Meyntsen, Reyner Henrick
 Mheen, Aart Rijksen van de
 Middagten, Jurrien van
 Moerseler, Aert van
 Moerseler, Alart van
 Moerseler, Reyner van
 Molen, Henric van der
 Momber, Andries 65
 Momber, Gerrit 65
 Momber, Jan
 Momme, Johan 65
 Monfrans, van
 Moorseler, Evert van
 Moorseler, Seger van
 Morren, Aelt
 Morren, Aert Gerrits
 Morren, Casijn
 Morriaan, Gerrit
 Morseler, Henric van
 Mots, De
 Mouw, Jan
 Mouw, Jan Beertsen
 Muil
 Muilwijk
 Mulder
 Mulder, J. 27, 67, 136
 Mulder, Jan
 Muller, Evert

 Nannekenenge, Meuws van
 Negel: zie Volquinues

 Nekkeveld, Casijn van 161, 225
 Nekkeveld, Evermoet van
 Nekkeveld, Goert van
 Nekkeveld, Wyert van
 Nelyssen, Seger Spaen
 Nijendaal, Augustijn van
 Nijendorp, Maes Noydensz.
 van
 Nijevelt, heer van
 Nijvelt, Frederick van
 Noeijen, Willemtjen
 Noeyen, Henrik
 Noordenburg
 Norden, Aelt van
 Norden, van
 Nortvelt, Weuben de
 Noyen, Goesen
 Nuk, Hermen
 Nuks, Jan
 Nulde, Henrick van
 Nulde, Rijcket van
 Nuldt (weduwe)
 Nyendorp, Mews de 64

 Oesterman, Jan
 Oeteler, Cope van
 Oeteler, Ricout van
 Olde, Henrick van Aller de
 Oldebarnevelt, Coep van
 Olden, Henrick van Arler den
 Olden, Rijcket Hoelwerff den
 Oldenaller, (Heer) van
 Oldenaller, Reyner van
 Oldenbarneveld, Casijn van
 Oldenbarneveld, van 161
 Oldenbarnevelt, Coop van
 Oldenbarnevelt, Cosijn van
 Oldenbarnevelt, Ernst van
 Oldenbarnevelt, Gertruydt
 Oldenbarnevelt, Herman van
 Oldenbarnevelt, Reyner
 Casijnsz. van
 Oldenbarnevelt, Stijntje van
 161
 Oldenbarnevelt: zie Deelen,
 van
 Olderman
 Ommeren, Ceelman van
 Ommeren, Wijnand
 Opstal, Reijner van
 Opstal, Renger
 Opstal, van
 Osic, Reyner
 Osick, Meuws
 Osycke, Meynse
 Oteler, Coppardus
 Oteler, Jacobi 24
 Otten, Gerrit
 Ottens, Dirk

Ottensz., Philips Schassert
 Otto III (Duits keizer) 235
 Overhagen, Gerdt
 Overkamp, Johan
 Oye, Diderick
 Schimmelpenninck van der
 Oye, Schimmelpenninck van
 der

Pander
 Pannekoeck 42
 Pannekoeck, Aelt
 Pannekoeck, Augustin
 Pannekoeck, Gadert
 Pannekoeck, Jeronimus
 Pannekoeck, Marten
 Pannekoeck, Mauritius
 Peer, van
 Pelen, Geert
 Pelen, Hendrik
 Pelen, Jan
 Pelen, Maes
 Pelen, Wijchert
 Pelen, Willem
 Pelen, Wouter
 Pelen, Wulffer
 Pelen: Cornelis
 Pelen: zie Hennekeler
 Pelen: zie Robberts
 Pelen: zie Wacker
 Pelens, Brant (Ten Mehen)
 Pelens, Derrick
 Pelensz., Dirk
 Pelgrim/Pelgrom/Pelgrum
 Pengeler, Gerdong
 Penning(s)
 Pereboom
 Peters, Cornelis
 Peters, Gosen
 Peterse, Brant
 Petersen, Aart
 Petersen, Beert
 Petersen, Evert
 Petersen, Gerrit
 Petersen, Hendrik
 Petersen, Jan
 Petersen, Jannetgen
 Petersen, Thoenis
 Petersz., Pelgrim van Hollick
 Peterz., Gerryt
 Philips, Lambert
 Philips II (koning) 200
 Pietersen, Jan
 Pietersen, Thoenis
 Pijll, Wolter
 Pitsz., Aelt
 Plas
 Plattenburg, Jacob
 Pleij, Gerrit 66

Plekker
 Pol, Gerritje van de
 Pol, Gijsbert van
 Pol, Jan van den Lz.
 Pol, van de(n)
 Polde, Grietgen van de
 Posthouwer, Simon
 Pot
 Pranger, Dirk
 Pranger, Jan
 Pranger 100
 Pril
 Proost, Elbert Ricksen
 Putten, Gerrit van
 Putten, Herbertus van
 Putten: zie Jonge

 Raessen, Ludeke 201
 Ramshorst, Gootschalk van
 Rant, Neude
 Rant, Peel
 Rantz., Margariet Neude
 Ras, Tyman
 Rassen, Hendrik 201
 Raven
 Raymaecker, Peel Jansen
 Reichenstein, Veronica van
 209
 Reidt, Joest van
 Reijerse: zie Jonge
 Reijersz., Rutger
 Reijners, Willem
 Reijnersen, Arnt
 Reinald (hertog) 44, 209, 219,
 246
 Remmers, Aris
 Rengers, Aert
 Rengers, Geertje
 Rengers, Jan
 Rengers, Jurrien
 Rengers, Peter
 Rengers, Renger
 Rengertsen, Bessel
 Renseler, Cope van
 Renseler, Gerryt van
 Rentseler, Henrick van
 Rentseler, Jan van
 Rentseler, Kiliaen van
 Rentseler, Kill van
 Ress, Wolf 79
 Reyers, Gerrit
 Reyers, J.
 Reyers, Willem
 Reyertsen, Willem
 Reyndsz., Peel Gerit
 Reynero (filio Alteti)
 Reyners, Aelt
 Reyners, Ghert
 Reyners, Peel

Reyners, Toentgen
 Reynersen, Aelt
 Reynersen, Cornelis
 Reynersen, Elbert
 Reynersen, Henrick (scholt
 Putten)
 Reynersen, Kill
 Reynersen, Lubbert
 Reynersen, Maes
 Reynersen, Melis
 Reynersen, Peel
 Reynersen, Peter
 Reynersen, Reyner
 Reynersen, Rijcket
 Reynersen: zie Aller
 Reynkens, Wilde
 Ricksen: zie Proost
 Ridder
 Ridder, J.H.
 Ridder, T. 27
 Ries, Anna van
 Ries, Gerrit Gerrits van
 Rijck: zie Lambertsen
 Rijcks, Geurt
 Rijcks, Jan
 Rijcks, Renger
 Rijcks: zie Hoolwerft
 Rijcksen, Brandt
 Rijcksen, Gijsbert
 Rijcksen, Henrick
 Rijcksen, Jacob
 Rijcksen, Peter
 Rijcx, Renger
 Rijcxen, Albert
 Rijks, Henrick
 Rijksen: zie Mheen van de
 Rijksen: zie Vossen
 Rijse, Gijsbert van
 Rijseren, Johan van 183
 Rijssen, Geertje
 Rijswijck, Aernt van
 Rijxens, Jan
 Rixen, Albert
 Robberts, Maes Peelen
 Robberts, Pele
 Rodeberts, Peel
 Rodeberts, Rycolt
 Roden, Pele
 Roeck, Abel
 Roelen, Broenis
 Roelen, Lambert
 Roëll, M.W.
 Roemer, Willem Martsen van
 de
 Roemers, Evert
 Roest, Peel
 Roest, Peter
 Roest, van
 Roeters, Beertgen

- Roetgen
 Ronge, Deric
 Rongen, Henric
 Rou, Cornelis Besselsen
 Rouwenbalck, Hendrik
 Rouwenburg, Agniesje van
 Rouwenburg, Arent van
 Rouwenburg, Lubbert van
 Rouwenburg, Reyntjen van
 Rouwenda(a)
 Rouwenoert, Dirck van
 Rouwenoort, Gerrit van
 Ruijter, Gerrit Willemsen
 Rumelant, Abelo
 Rumescotelen, Gerburge
 Rumescottel, Hanne de
 Rumscoetel, Gerrit
 Runik
 Rutgers, Jacob
 Rutgers, Jan
 Rutgersen, Aris
 Ruygeduyt, vrouw
 Ruymshottel, Arnt
 Ruyter, Jan de
 Rydder, Jan
 Ryess, Jan van
- Salentijn, Johan van 226
 Salentijn, Menso
 Sanders, Carell Bentinck
 Sasse(n)
 Schaap (secretaris)
 Schaap, Henrik Meynsen
 Schaap, Rutgerus
 Schaap, Wolteris
 Schaep, Wouteris
 Schaper
 Scherpenkamp, Geertruida
 Scherpenkamp, Jacobus
 Scherpenschoten, Reyner
 Heynen van
 Scherpinc, Reynerus
 Scherpinxsz., Gerrit
 Scherpinxsz., Tyman
 Schetter, Mr. Johan
 Schevers
 Schimmelpennick, Jonker
 Adriaan
 Schimmelpenninck: zie Oye
 Schoemaker, Gerrit Jans
 Schoenlapper
 Schoenmakers, Aert Jansen
 Schoonderbeek, Heer van
 Schoonderbeek, van
 Schoonstein, Willem
 Schouteman, Gerrit
 Schouten
 Schouten, Aert
 Schouten, Elisabeth 204
- Schrasser(t)
 Schrasser, Coop 179, 204
 Schrasser, Coop (secretaris)
 Schrasser, Herman
 Schrasser, Jan
 Schrasser, Ott
 Schrasser: zie Jansen
 Schrasser: zie Jansen
 Schrassert, Anna
 Schrassert, Heer Roderick
 Schrassert, Johan 22
 Schrassert, Otto
 Schrassert: zie Aertsen
 Schrassert: zie Ottensz.
 Schulken, Boldewijn Killensz.
 Schuyr, Brandt van der
 Schuyr, Hendrik van de
 Schyllynckx, Jan
 Segertsz., Peter 214
 Siburch, Rutger van 213
 Simmel
 Simons, Albert
 Simons, Geert
 Simons, Jan
 Simonsen, Hebel
 Simonsen, Jan
 Sindeler
 Slaarman
 Slegtenhorst, Peel van
 Slichtenhorst, Wouter Gerrit
 van
 Sloet, Johan (drost tot
 Vollenhove)
 Sloeter, Henrick Gerrits
 Sloom, Joris
 Sloom, Jan van
 Sluier
 Sluijsken, Johan (griffier)
 Smeeds, Hynrich
 Smit(s)
 Smith, Gerrit van Hasel
 Snapper 42
 Snapper, Arent
 Snapper, Gerrit
 Snapper, Gijsbert
 Snapper, Henrick Dericxen
 Snapper, Henrick Jans
 Snapper, Jan 65
 Snapper, Jelis
 Snapper, Jelis Gerrits
 Snapper, Lambertus
 Snapper, Reijner
 Snapper: zie Jansen
 Snijder(s)
 Snoek
 Snoek, Henrik
 Soetemelk: zie Gerritsz.
 Soudenbalch, Gerrit
 Soudenbalch, Henrick
- Soudenbalch, Lubbert van
 Soudenbalch, Peter van
 Spaan, van
 Spaen: zie Nelyssen
 Spelde, Henrici de
 Spelde, Wolf de
 Splinter, Wollef
 Spreckeler, Jan van
 Spreyde, Aelt
 Spruite, Maes
 Spueld(e), Clemens van
 Spueld(e), Gerrit van
 Spueld(e), Philips van
 Spuelde 161
 Spuelde, Gerrit van
 Spuelde, Otto (burgemeester)
 Staal
 Staken, Arnoldi 217
 Stalpaert, Daniël
 Start, Berent ten
 Staverden, Gerrit Wijnantsz.
 van
 Staverden, Heer van
 Staverden, Henrick van
 Steenler 161
 Steenler, Aelt van
 Steenler, Aert van
 Steenler, Altetus van
 Steenler, Arisgen van
 Steenler, Claas van (doctor)
 Steenler, Elbertgen van
 Steenler, Gerard van
 Steenler, Goossen van (doctor)
 Steenler, Hermanus van
 Steenler, Holle van
 Steenler, Kiliaan van
 Steenler, Kill Aertsen van
 Steenler, Reyntjen van
 Steenler, Weba van
 Steenler, Weuben van
 Steenler, Wouter van
 Steenler, Wouterus van
 Steenwerper, Bijge
 Steenwerper, Evert
 Steenwerper, Wedeghe
 Steenwijk, Hendrik de Vos van
 Steijnen, Aert
 Stekker
 Stevens, Gerrit
 Stevens, Henrick
 Stevens, Meijnt
 Stevens, Meyns
 Stevensen, Aelt
 Stevensen, Aris
 Stevensen, Brant
 Stevensen, Jan
 Stijp, Lambert
 Stijp, Pieter
 Straat, Pieter 49, 51

Strampenrode, Wele van
Strideland, Brant van
Stridelant, Brugman de
Stridelant, Heyne
Strijland, Aelt van
Strijland, Aert van
Strijland, Claes Aertsen van
Strijland, Willem
Strijlandt, Claes Aertsen van
Strukel/Struikel
Suijck, Cornelis Jansen
Suijck, Gerritjen Jansen
Suyck
Suyck, Cornelis
Suyck, Jacob
Suyck, Tijmen
Swaefken
Swaer, Everhard 213
Switterius, Johannes 212, 213
Switterius, Paulus 161

Teije, ten
Telinx, Weyme
Tellicht, Hillebrant van
Teunissen, Claas
Teunissen, Gijsbert
Teus, Jan
Thielen, Geurt van (scholt) 22
Thomas, Aelt
Thomas, Jan
Thomas, Willem
Thomassen, Jan
Tiel, Jan van
Tietsmaat, Everwijn van
Tietsmaat, Litza van
Tijmens, Cornelis
Tijmens, Jan
Toenissen, Jacob
Tolboom
Tollinc, Altetus
Tollinck, Aelt
Tongeren, Jan van
Tonis, Cours
Tonis, Simon
Torck, Lubbert Adolf 49
Tressmaet, Claes Everwijnssz.
van
Tulken, Assuerus
Tullekens
Twiller, Amelis van
Twiller, Evert van
Twiller, Gijsbert van
Twiller, Jan van
Twiller, Johan van
Twiller, Melis van
Twiller, Rijcket van
Tymmensz., Aert

Uylegoir, Gerrit

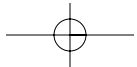
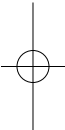
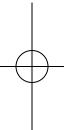
Uytenmark, Lambert

Valenbeke, Wolterus
Wilhelmus de
Valke, Alteto 65, 195
Valke, Ghert 195
Valken, Lijse 195
Valkensz., Gerrit 195
Vanenbourg, Heer van
Vaneveld, Kille van
Vaneveld, van 42
Vanevelt, Aelt Kyllens. van
Vanevelt, Aelt van
Vanevelt, Brinck van
Vanevelt, Coop van
Vanevelt, Henrico van
Vanevelt, Jacobi van
Vanevelt, Jan van
Vanevelt, Lancfardo van
Vanevelt, Maes van
Vanevelt, Mette van
Vanevelt, Reijner van
Vanevelt, Renger (ten
Salentijn)
Vanevelt, Reynier van
Vanevelt, Thomas van
Vanevelt, Tryuken van
Veen, Claes ten
Veen, Claes van de
Veen, Noyde van den
Veenen, Claes ten
Veenhamer, Willem
Veenhamers, Margreta Alteti
Veenlant
Veer, Peter de
Vehen, Claes ten
Velden, Aelt van
Veltwijck, Gootschalck Jansen
Vene, Benoyt ten
Vene, Henric ten
Venehues, Lufger 24
Venehues, Lugero de
Venler, Maes van
Verburgh, Jan
Verhel, Gerritgen ofte
Dywertgen
Verschuur
Vetcooper, Jan Jans
Viegh, de
Vingbooms, Philips
Visscher, Jan Aelts
Visser, Aelt Jansen
Vitringa, C.L. 66
Vlay, Gosen 24
Vlay/Vley, Goswin
Vley, Gosen 65
Vlieck, Gerrit Berentsen
Vlieck, Joachim
Vlieck, Beernt

Vlieck, Gerrit Gerritse
Vlieck, Gerrit Jansen
Vlieck, Jannetje Gerrits 133
Vlooswijck ('t Amsterdam)
Voet
Voet, Geerlof 211
Voet, Gerrit 161
Voet, Jan 61, 179, 211
Voet, Joffer Alijt
Voet, Wilt 211
Vogel, de
Volckers, Marrietgen
Volquinues (gen. Negel)
Vonck, Aert
Voorst, Jonker Elbert van (tot
Schoonderbeek)
Vorsler, Gerrit van
Vorsteler, Hendrik van
Vorstenburch, Phylips van
Vos, de: zie Steenwijk
Vos, Gerard 64
Vossen, Gerrit Rijcksen to
Vrancke, Gerardus 65
Vrancke, Gerrit
Vrederix, Ghese
Vreeneng
Vreeneng, Evert van
Vreeneng, Geertje van
Vriese(n)

Wakker, Arent
Wakker, Wijchert Pelen
Waller, Bye van
Walliken, Drees
Walliken, Hendrik
Warners, Aelt
Wassenaar, F.H. Baron van
Wedinchem, Ghisbert van
Weede, Peter van
Weede, van
Weerden, van
Weggen, Jacob
Weijsen, Jan de
Welderen, Vrouw van
Wenckum, Aert Evertse van
Wenckum, Antonis van
Wenckum, Geertgen Marissen
van
Wenckum, Herman van
Wenckum, Jonkheer van
Wenckum, Machtelt van
Wenckum, Reyner van
Wenckum, van 42
Wencom, Dirk Dirksen van
Wencom, Johannes van (te
Diermen)
Wenkop, Willem van
Westenappel, Bartholomeus
van

Westenappel, Bernt van	Willemsen, Gerrit	Woutersz., Ghyse 225
Westenappel, Neude van	Willemsen, Henrik	Woutersz., Reymer
Westerode, Wolff van	Willemsen, Jacob	Woutersz., Reymer
Westerveld, van 102	Willemsen, Mensen	Wreden, Henric
Westerveld, Willem Celeman	Willemsen, Reyer	Wreden, Reyner 24, 65
van	Willemsen: zie Ruijter	Wreden, Steven
Westervelt, Harbert	Willemsz., Gerryt	Wreede, Reynero
Westervelt, Heribert van	Willemsz., Wincken	Wulfardi, Gerardo
Westervelt, Jacobus van	Willemsen, Arendt	Wulffs, Aert
Westervelt, Peter Cornelis van	Wiltshuysen, Renger Aerts van	Wulffs, Seger
Westervelt, Willem Celeman	Wiltshuysen, Dirkjen van	Wulffsen, Aelt 198
van	Wiltshuysen, Renger	Wulffsen, Engel
Westervelt, Willem van	Wiltshuysen, Aert van	Wulffsen, Henrick
Westfeling/Westvelink	Wincoop, Meindert van 29	Wulfsen, Melis
Westra, W	Wincop, Grietje	Wulven., Melis
Westrenen, Henrick van.	Wincop, Jan van	Wychmansen, Henrik
Westvelincks, Aert Henrick	Winkoop, Grietje van	Wyert, Evermoet van
Wichmansen, Henrik	Wirman(s)Wolfsen, Wolf	Wyert, Goert van
Wichmansz., Pele 224	Wit, de (burgemeester)	Wynicken, Aert
Wies, Jan de	Wit, Gerrit (burgemeester)	Wynicken, Bette
Wichman (graaf) 39, 209, 234,	Wit, Jan	Wynicken, Goetschalck
235	Witlinx, Cope	Wynicken, Jan
Wijchmans, Henrick	Witte, Ernst	
Wijlick, Joffer van	Witte, Gerrit (burgemeester)	Yvoi, d'
Wijnants, Rijck	Wolff, Heinrick	
Wijnantsz.,: zie Staverden	Wolffs, Gerard 64	Zamencoop, Menten
Wijnbergen, Arnt van	Wolffsz., Tide	Zamencoop, Meynten
Wijnbergen, Jan van	Wolfsen	Zechen, Melis*
Wijnbergen, Johan van	Wolfsen, Aarnt	Zegers, Gerijt 183
Wijnbergen, Sibert van	Wolfsen, Arent	Zegers, Reyntjen
Wijnbergen, van 42	Wolfsen, Beert	Zegersen, Johan
Wijnbergen, Wycheman van	Wolfsen, Johan Burghart	Zegertsen, Evert
Wijnbergen: zie Janssen	Wolfsen, Vrouw	Zocher, K.G.
Wijnkoop, Jan van	Wolfsen, Wolf	Zoudenbalch: zie Soudenbalch
Wijnkoop, Melis Bessels	Wolfsen, Wolter	
Wijntgens, Johan	Wolfswinkel, van	
Wijs, Willem de	Wolters, Hendrik (te Diermen)	
Wijse, Peter de	Wolters: zie Doverden	
Wilde, Gerrit die	Woltersen, Aelt	
Wildeman 152	Woltersen, Aeltgen	
Wildeman, Elbert	Woltersen, Aert	
Wildeman, Gerrit	Woltersen, Claes	
Wildeman, Gerrit Jans	Woltersen, Dewus	
Wildeman, Jan	Woltersen, Gerrit	
Wildeman, Jan Gerrits	Woltersen, Henrick	
Wildeman, Renger	Woltersen, Jan	
Wildemans, Jan	Woltersen, Johan	
Wildemans, Lysgen	Woltersen, Steven	
Wilhelmsz., Seinen	Woltersen, Teus (Nautena)	
Willems, Dirckie	Woltersen: zie Bungell	
Willems, Elis	Woltersen: zie Bungell	
Willems, Hendrik	Woltersen: zie Collert	
Willems, Kil	Wormbelt, Albert	
Willems, Marten	Wouters, Gerritje	
Willems, Saer	Wouters, Gijsbert	
Willems, Wolter	Wouters, Lambert	
Willemsen 42	Wouters: zie Beeck	
Willemsen, Aris	Woutersen, Beert	
Willemsen, Cornelis	Woutersen, Ricout 225	

Alfabetische register van microtoponiemen

De paginanummers verwijzen uitsluitend naar de tekst in het boekdeel. Alle namen in dit register komen als titelwoord in het glossarium voor. Ze zijn op de CD-rom, waarop het glossarium staat, opvraagbaar via het zoekprogramma van Acrobat Reader (versie 5.0 en hoger). Dit programma wordt op de CD-rom gratis meegeleverd. U kunt het ook gratis downloaden op www.adobe.nl.

Het getal tussen haakjes geeft aan hoeveel keer de naam in het glossarium voorkomt.

* = boerderijnaam (of bij meerdere namen waaronder een boerderijnaam)

Aaltje Gerritsland 104, 136, 210
Aaltje Woltersenhofstede* 104, 155, 156
Aaltswerf 98, 136, 140, 152
Aan Dammersbeek 96
Aan de Arkerweg 96
Aan de Blindesteeg 96
Aan de Domineesteeg 96
Aan de Schremmersteeg (2) 94, 96, 121
Aan de Zeedijk 96, 135
Aart Pelensgoed* 104, 155, 156
Aart Aaltsenerf* 104
Aart Vonkkamp 90, 104, 151
Abbenkamp 40, 98
Abeek (2) 77, 93, 172, 192, 201, 228, 231
Abelenmaat 40, 102,
Abelenweide 102 136, 151, 213
Abel Everwijngsoed* 40, 45, 104, 155, 156
Abrahamsschoot 98, 152, 179, 180, 189, 200, 213, 251
Achter de Beitel 96, 151
Achter de Boomgaard 96
Achter de Pol 96
Achter den Oord 96
Achter het Bouwland 94, 96
Achter het Duifhuis 96
Achter het Rooknest 94, 96, 163
Achter Wouters 96
Achterdeurskamp (2) 93
Achterduist (7) 94, 95, 151, 229
Achterhoek 27, 37, 53, 56, 67, 95, 165, 217, 218, 220, 212, 246, 251
Achterhoekerweg 91, 229
Achterhoekskamp 91
Achterhoekskampen 91
Achterste 95, 163
Achterste Beukenbooms-
kampje 84, 85, 86, 96
Achterste Bosje, 96

Achterste Brandland 96
 Achterste Brugkamp 96
 Achterste Driest 96, 137
 Achterste Eng (2) 96
 Achterste Goor 40, 96, 122
 Achterste Haagkamp 96
 Achterste Halve Engelenkamp 96
 Achterste Hoge Kamp 96
 Achterste Hoge Stuk 96
 Achterste Huissteen 96
 Achterste Kamp (2) 96
 Achterste Kampen 96
 Achterste Keenkamp 96
 Achterste Land 96
 Achterste Lange Morgens 96
 Achterste Morgen 96
 Achterste Nijkerkerkamp 96
 Achterste Oerkampje 96
 Achterste Paddekepoel 96
 Achterste Prinsenkamp 97
 Achterste Schotkamp 97
 Achterste Schouw balk 97
 Achterste Smal 97
 Achterste Speulmanskamp 97
 Achterste Uitvang 97
 Achterste Vosgraaf 97
 Achterste Waaigat 97
 Achterste Wallereng 97
 Akampje 93
 Akker (4) 120
 Akkeren 120
 Akkerland 120
 Akkertje 100, 101, 120
 Aller* 40, 90, 118, 187, 194, 218, 223, 236, 238
 Allerland 119
 Allermolen* 119
 Allerskampen 40, 119
 Allersteeg 119, 229
 Ambtsmaat 107
 Amersfoortseweg 91
 Amersdammerland 91, 92

Anderhalfmorgen (2) 108, 151,
153
Angeler 40, 120, 163, 181, 187, 189,
211
Angelerbeek 120, 213, 231
Angerskamp 102
Annemaatjesland 95
Arismaatje 98, 187
Arissen Driemorgen 102
Ark^a(2) 30, 33, 39, 40, 56, 93, 162,
165, 200, 201, 203, 207, 209, 211,
217, 218, 219, 221, 237, 240, 246,
251
Arkemheen 32, 187, 217, 222
Arkemheense Beek 91, 92, 231
Arkemheense Pad 91, 229
Arkemheense Polder 11, 91, 222,
223, 251
Arkemheenseweg 91
Arkemheense Zeedijk 11, 19, 41,
45, 47, 49, 51, 52, 53, 91, 156, 226
Arkergraft/gracht 91
Arkersluis 49, 52, 91
Arkersluisweg 91, 229
Arkersteeg 91
Arkervaat 35, 53, 66, 91, 192, 194,
201, 213, 222, 231
Arkerweg 64, 91, 205, 209, 222,
228, 229
Arler^a 40, 118, 194, 218,
Arlersteeg 56, 119, 199, 211, 227,
228
Armenkampje (3) 68, 107, 206
Arnolduser^a 98, 236, 238

Bakkerskamp 102
Bakkersmaat 102, 138, 140, 158,
159
Barnevelderkampje 91
Barnevelderweg 91, 200, 229
Barvaartsland 91
Bastiaan 98, 122
Batseler 99, 181, 189

- Beekhoven* 99
 Beekkamp (4) 68, 90, 91, 93, 121, 137, 204, 249
 Beekkampen 93, 140, 152
 Beekkampje (3) 93
 Beekmaat 67, 68, 93
 Beekmanserf* (2) 102, 199, 208, 236, 238, 239, 242
 Beekmansgoed 102
 Beeksmorgen 93
 Beekstuk 93, 152
 Beekswal* (2) 64, 93
 Beerspee 93, 187
 Beert Wouterskamp 104, 210
 Begijnenhaar 90, 107, 207
 Begijnenkamp 107
 Begijnenland 107
 Begijnenpol 107, 206, 207
 Beitel* 112, 126
 Beitelkje 100, 101, 112, 200
 Bellergoed* 67, 102
 Bemmell 99, 138, 140
 Bentinkspolletje 90, 102, 122, 147
 Berenkamp* 40, 93, 137, 161, 218, 226
 Berenkamperweg 35, 56, 93, 229
 Bergkamp (7) 93
 Bergkampje (4) 93
 Bergstuk 93
 Berkstroet 14, 119, 172, 173, 182, 187, 250
 Berntsmaat 40, 98, 187
 Bessel Borrenmorgen 104
 Bessel Broedersgoed 104
 Bessel Meintsenkampje 104, 151
 Besselmansgoed* 102, 208, 236, 238
 Bessel Osickengoed* 104, 152
 Bethaniën* 91, 180
 Beusjeskamp 117, 163
 Bieshaar 99
 Biezenkamp (10) 77, 119, 136, 147, 151, 152, 182, 194
 Bingeler Bolwerk 102
 Binnenkampje 95, 163
 Binnenland 79, 95
 Binnenmaat 95
 Binnensteeg 95, 229
 Binnensteegskamp 93
 Binnenveld 95
 Bissertje 100, 101, 177, 211
 Blaak 119, 181, 189, 243
 Blaakbeek 53, 120, 198, 231
 Blaffershoefje* (2) 102, 176
 Bleek* (2) 119
 Bleekveld 120
 Bleitjeskamp 102, 127
 Blekker* (2) 119, 155, 156
 Blekkerbeek 120, 231
 Blekkerkamp (4) 120
 Blekkermorgen 120, 197
 Blekkerspolletje (2) 120
 Blekkertje 100, 101, 119
 Blekkerweg 120, 228
 Bleut 15, 119
 Blinde Beekje 120, 231
 Blinde Steeg 23, 120, 1982, 200, 210, 228, 229
 Bloemenkamp (2) 65, 79, 119, 194
 Bloemenmaat 119
 Blokkolk 120
 Blootskamp (2) 102, 181
 Bocht van de Dijk 96
 Boekries 93
 Boekweitkorrel 84, 112, 200
 Boer Dasselaarsland 107
 Boeschotermaat 91, 146, 151, 159
 Boeschotermorgen 91, 146, 198
 Boeyengeren 102, 158, 159, 198, 200
 Boeyengeersebeek 102, 199, 231
 Boeyengeersekamp 102
 Boeyenmaat 90, 102, 158, 159, 210
 Bokhorst* 40, 119, 147, 152, 218, 233, 234
 Bokhorsterbos 119
 Bokhorsterkamp (2) 119, 198, 210
 Bokhorstermorgen 119, 198
 Bokhorsterbinnensteeg 119, 229
 Bokkenstein* 106
 Boldewijnsgoed* 98
 Bomhul 119, 187
 Bommerskamp (2) 102, 172
 Bommert 99, 163
 Bommertshuis* 102, 155, 156
 Bonenkamp (4) 79, 120, 122, 189
 Bongelskamp 102
 Bongerd* 120
 Bongerserf* 120
 Bongerskamp (2) 120
 Bongerskampje 120
 Bontepoort* (3) 80, 106, 126, 205, 217, 218, 223, 226, 251
 Bontepoortterweg 106, 229
 Boomkamp 119, 197
 Bornholm 99
 Bosje 100, 101, 120
 Boskamp (7) 119, 146, 197
 Boskampje (2) 119
 Boslanden 119, 146
 Bosmaat 119, 182
 Bossteeg 119
 Bos van de Mots 67, 104
 Bos van Kroenen 67, 104
 Boterkamp 117
 Boterkampje (2) 117, 192
 Botskamp 102
 Botskamperland 102
 Bouwerskamp 102
 Bouwertje (4) 99, 100, 101, 151, 163, 176, 210, 211
 Bouwkamp 120
 Bouwland 120
 Bouwlust* 106
 Bouwmanskamp 102
 Bovenkamp 95
 Braamskamp 102
 Brakelkamp 102, 141, 142
 Braker 99, 141, 142
 Brakeltje 100, 101, 102, 211
 Bramerskamp 102
 Brandland 120, 161
 Brandskamp (3) 64, 102
 Brandt van Delensland 104, 151
 Brandweg 120, 220, 228, 229
 Brasselermaat 117
 Brede Beek 36, 113, 152, 184, 197, 231
 Brede Stuk 113
 Breestroet 113, 187
 Bremer 99, 100
 Bremersesteeg 102, 209
 Bremerseweg 102, 229
 Brevet, A. J. 53
 Bridden 99
 Brienenerwerf 102
 Brinkenstein 106
 Brinkserf* 102, 141
 Brinkswerf* (2) 102, 137, 155, 156
 Britten 108
 Broekbeek 117, 231
 Bronsberger* (2) 99
 Broodkamp 120, 151, 206
 Brouwerseng (2) 107
 Brouwerskamp (3) 102
 Brugkamp (6) 93, 127, 249
 Brugkampje (2) 93, 135
 Brunesse 98
 Builen 110, 185, 187
 Buitenhuis 99
 Buitenhuisen 99
 Buitenmaat 95
 Bunschoterweg 37, 56, 64, 91, 203, 221, 229
 Buntmaten 40, 119, 197
 Bussekoolskampjes 102
 Butsenkamp 102, 177, 211, 212
 Buurderkamp 121
 Bij de Hoge Brug 96
 Bij de Wildsteeg 96
 Bij de Kadijk 96
 Bij het Polletje 96

Bijl 112, 163
 Bijltje 100, 101, 112, 200
 Bijsenburg 119

 C: zie K

 Daarboven* (2) 40, 99, 155, 156
 Dam 93
 Damme 117, 208, 218
 Dammersbeek 53, 117, 203, 213, 221, 231
 Dammerskamp 117
 Dammerskampen (2) 117
 Davelaarskamp 102, 158, 159
 Delenshorst 102, 185, 213
 Denskamp 102
 Derde Dwaalkamp 97
 Derdehalfmorgen (2) 108, 198
 Derde Smalle Kamp 97
 Dibbenkamp 102, 213
 Diermen* 33, 37, 39, 40, 56, 118, 152, 162, 165, 172, 184, 210, 218, 220, 223, 224, 233, 234, 246, 251
 Diermerweg, 91, 223, 229
 Diermerbeek (4) 53, 92, 231
 Diermerkamp 92
 Diermermaatje 92
 Diermermorgen 92
 Diermerveld 92
 Dilenkampen 98
 Dilenmaat 40, 98, 187
 Diuwhorst 119, 122, 147, 185
 Dirk Peelsenggoed* 104
 Dirkskamp 98
 Dissertje 100, 177, 211
 Distelkamp (3) 119, 194
 Dolfijn 106
 Dolle Morgens 117
 Domineeskamp 15, 107, 206
 Domineessteeg 107, 229
 Doornenkamp 119, 194
 Doornenkampen 119
 Doornkampje 119
 Doornnikskamp 102
 Doornshofstede* 119, 155, 156
 Doornsland 119, 194
 Doornspol 119, 174, 194
 Doornsteeg (3) 27, 33, 119, 204, 218, 229
 Douwenkamp 98
 Dove 117, 189
 Dove Beert 117, 190
 Dove Gosen 67, 117, 189, 190
 Dovekamp (2) 117, 189
 Drielingsmaat 213
 Driemorgen (8) 14, 79, 108, 197, 198
 Driest (3) 120, 191
 Drieteut 108, 200

Drievierel (7) 108, 174, 198, 250
 Drostenkampje 102
 Duifhuiskampje 118, 174
 Duifhuisstuk 118
 Duiker* (2) 93, 155, 156
 Duikerdijk 93
 Duisje 100, 118
 Duisjesmaat 119, 177
 Duist (4) 30, 118, 182, 218, 220
 Duistersteeg 119, 229
 Duisterweg, 119
 Duivenslagskamp 93(2)
 Durinksmaat 102, 149, 176, 212
 Dwarsbeek (3) 95, 231
 Dwarskamp 95
 Dwarsslag 95, 182
 Dwarsweg 95, 228, 229
 Dijk, Ten* (2) 93, 155, 156, 237, 240
 Dijkderland 93
 Dijkgravengoed* 107, 171
 Dijkkamp (3) 93, 135
 Dijkkampje 93
 Dijklandergoed 93
 Dijklandermaat 93, 187
 Dijkmansgoed* 102, 155, 156

 Eekrijs 119, 194
 Eendengat 118, 195
 Eerlandermorgen 102
 Eerste Beekkamp 97
 Eerste Boeyengeersebeek 53, 97, 205, 231
 Eerste Duiventil 97
 Eerste Dwaalkamp 97
 Eerste Geerkamp (2) 97
 Eerste Laakkamp 97
 Eerste Lieskamp 97
 Eerste Paardenkamp 97
 Eerste Smalle Kamp 97
 Eerste Suikerkamp 97, 122
 Eerste Zwarteland 97
 Egbertjeskamp 98
 Egmondskamp 102, 163, 211, 250
 Eindenwei 95
 Elbertskamp 90, 98
 Elderen 118, 194
 Eller 118, 194
 Ellerstkamp 98, 144
 Ellerstmaat 98, 144, 187
 Elsduijst (2) 119, 122, 151, 182
 Elspetergoed 92
 Elspeterkamp 92, 127
 Elspeterland 92, 159
 Elspetermorgen 92, 122, 198
 Emmekenkampje 98, 133
 Emmekenmorgen 98, 210
 Eng (10) 100, 120, 189, 194, 226
 Engeland 120

Engelenkamp 120, 189
 Engelse Vak 120
 Engesteegje 120, 229
 Engetje (2) 100, 101, 120, 137, 176, 189
 Erf te Diermen* 93, 126
 Eschotensland 92, 159
 Esje 99, 100, 101, 211
 Eskamp (2) 102
 Essenskamp (2) 102, 213
 Everlootsmaat 40, 104
 Everwijnskampje 98

 Felikskampje 98
 Fenteler 40, 120, 181, 187, 189, 211, 213
 Filipshorst 98, 147, 172, 173, 185
 Flier 116, 117, 239, 242
 Flierbos 117, 187
 Flipsehoeve* 98
 Fluitkamp 93, 204
 Fortellersland 102
 Frankenerf 102
 Frankengoed 40, 102, 155, 156, 237, 240
 Frankenkamp (2) 65, 102
 Frankenland (3) 102
 Fraterserf* 107
 Fratersgoed* 107, 204, 207, 208, 213
 Fraterskamp (2) 14, 107, 206, 207
 Fratersland 107, 206
 Frederikskampje 89, 98

 Gaartjesland 98, 213
 Galgengat 93
 Galgenkamp 93
 Galgenveld 93
 Ganzenkamp 118
 Ganzenweide 79, 118, 122, 195
 Garderkamp 102, 131, 159
 Gardersemorgen 92, 198
 Garstkamp* (2) 120
 Geerbos 113
 Geerderbeek 113
 Geerkamp (5) 113, 147, 199
 Geerkampje 113
 Geerlingskamp 102
 Geerlof Voetsland 104
 Geertgen Reiner
 Heimansduist, 104, 151
 Geert Pelenhuis* 104
 Geertje 100, 101, 112, 211
 Gelderland 91
 Gelderse Rijn 92
 Geldzaaijer 99, 140, 152, 213
 Gele Eng 117, 189
 Gelen* 99, 155, 156, 205
 Gentenkamp (3) 118, 195

- Geren 112, 136
 Germenskamp 98
 Gerrit Aalt Aaltsengood* 104, 152
 Gerrit Collertshuis* 104, 180
 Gerrit Evertskampje 104
 Gerrit Hammekensgoed* 104, 152, 236, 238
 Gerrit van Driënkamp 104
 Gieter 112, 200
 Gildenkamp (2) 107, 209
 Glashuiskamp (2) 93
 Glazenmakersland 107, 207
 Goor (2) 117, 133, 153, 182, 187
 Gosenseng 98, 210
 Goot, Ter* 93
 Gootkamp (6) 93, 187
 Gootkampje 93
 Gouwenduist 117
 Gouwenkamp 117, 192
 Graaft/Graft 93
 Grachtkamp (2) 93, 163
 Graftkamp (4) 93, 204
 Grauwe Zusterenland 107, 206
 Gravenveen 107, 181, 189
 Grevenmaat 102, 158, 159
 Grift 93
 Grobbenmaat 93
 Groeneveld* (2) 119
 Groene Wegje 119, 229
 Groenewoud* 106
 Grollenkamp 102, 145, 146, 213
 Grollenland (3) 102, 145, 146, 213
 Grote Allee 109, 229
 Grote Ark* 40, 73, 109, 222
 Groot Arler* 39, 109, 185, 189, 195, 198
 Groot Beekhoven* 109
 Grote Berenkamp 109
 Grote Boeyengeer 109
 Groot Bokhorst* 40, 95, 109, 187, 210, 219
 Grote Bijl (2) 109, 197
 Grote Bijvang 40, 109, 200, 222
 Grote Dammerskamp 109
 Groot Diermen* 40, 109, 116, 195
 Grote Duist* 109
 Grote Eekrijs 109, 194
 Grote Eng 109
 Grote Engelenkamp 109
 Grote Eskamp 109
 Grote Flier* 109, 116
 Grote Gijzenkuil 109
 Grote Hoef* 109
 Grote Kamp (5) 109
 Grote Kamp Salentein 109
 Grote Keteler 109
 Grote Knoopkamp 109
 Grote Kuinderkamp 109
 Grote Kuiper, 109 197
 Grote Maat (2) 109, 122
 Grote Maatje 109
 Grote Morgen (2) 109
 Groot Nautena* 109
 Grote Opstal* 109, 172
 Grote Overhaag (2) 110
 Grote Papenkamp 85, 86, 87, 110, 247
 Grote Pol* (5) 110
 Grote Polletje 110
 Grote Rijnkamp 110
 Grote Schansje 110
 Groot Steenler* 40, 110
 Grote Touwbaan 40, 172, 175, 207
 Grote Tuk* 110
 Groot Vaneveld* 110, 126, 184, 185, 189
 Grote Veen* 110, 197
 Grote Waaigat 110
 Groot Watergoor* 110
 Grote Zwarte Land 110
 Grutter 106, 126, 205
 Gundertje 100, 211
 Gijsbert Maasgoed* 104
 Gijsmansgoed* 98, 184, 208, 236, 238
 Gijshoekje 98
 Gijzenkuil 40, 98, 176
 Haagkamp (2) 119, 197
 Haaghuisje 119
 Haalboomskamp 102, 176
 Haalwerfsgoed* 40, 102, 155, 156, 237, 240
 Haan 99
 Haantje 100, 101, 163, 211, 213
 Haantjeshollen 102
 Haar (2) 110, 185, 187
 Haarmeden 111
 Haartje (2) 100, 101, 110, 211
 Hak 112
 Hakje 100, 101, 200, 211
 Halewijnkamp 98
 Halfbrink 108
 Halfmorgen (5) 108, 198
 Halve Engelenkamp 108
 Halve Geer 108
 Halvinkhuizerkampje 92
 Hammershofstede* 102, 155, 156
 Hammerskamp 102
 Hangop* 67, 119
 Hannenmaat 40, 102, 161
 Hansenpol 102, 147
 Hans Hakenkampje 104, 147
 Hanzenkamp 102
 Hanzenland 102
 Hardenberg* (2) 91, 155, 156, 161
 Hardenbergerbrug 92
 Hardenbergerpol 92
 Hardenbergersteeg 92, 226, 227, 229
 Hardenbergerweg 92, 185, 190, 228
 Hardermaat 92, 174
 Harderwijkerland 90, 92
 Harderwijkermorgen 92, 198
 Harderwijkkerweg 92, 229
 Hasseman* 99
 Haverkamp (6) 53, 79, 120, 122, 163, 189
 Haverland 120
 Hazelenkamp 119
 Hazelermaat 119, 158, 160, 210
 Hazenbos 118, 197
 Hazenkampje 118
 Hazenveld 118, 163
 Hazenweide 118
 Heegmanskamp (2) 65, 102, 158, 160
 Heegmanskampje 102, 158, 160
 Heer Aartskamp 102, 206
 Heerkamp 107
 Heerloze Morgen 120
 Heerskamp 107
 Heersland 66, 107
 Heethoeve 119, 197
 Heggestuk 119, 200
 Heggkampen 119, 200
 Heimanskampje (2) 98
 Heimen Klaassenbeek 104, 231
 Heimike Morgen 94
 Hein Abelenzoonsgoed* 40, 104, 155, 156, 236, 238
 Hein Abelenzoonshofstede* 105
 Heine Heinenkamp 105
 Heinenkamp 68, 98
 Heinenland (2) 98
 Hein Koopsland 105
 Heintjeskamp 98
 Hekkamp (2) 94, 200
 Heldert 98
 Helland 102
 Hellekampjes 102
 Hellenkamp 102, 158, 160
 Hellerland 102
 Helmerskamp 98, 137
 Helmert 98
 Hemmel* 93, 151, 200, 226, 239, 242
 Hemmelerweg 94, 229
 Hemmelkamp (2) 94, 152, 200
 Hemmelman 94
 Hemmels 94
 Hendrik Aaltskampje 68, 105, 133, 136, 141, 142
 Hendrik Klaaskampje 105, 210

- Hendrik Meintenkampje 105
 Hendrik Woutershuis* 105, 155, 156
 Hengstenkampjes 118, 197
 Hennekelerkamp (2) 102, 158, 160
 Hennekelersteegje 102, 229
 Hennepkamp 120, 122, 151, 152
 Henslaar 39, 98, 194, 197, 218, 220
 Herder 99, 100
 Hermans Driemorgen 98
 Hermanskamp 98
 Hertog Reinout 37, 53, 54, 107
 Hertshoeve 118, 172, 173, 197
 Heskampje 102
 Hetsenkamp 118
 Heukelumskampen 102
 Heukelums Vijfmorgen 102
 Hiepje 100, 101, 112, 200
 Hildekampje 98
 Hoef (4) 108, 184
 Hoefjes 100, 101, 108
 Hoefslag (35) 40, 107, 133, 141, 142, 153, 184, 196, 204, 224
 Hoefijzer 121
 Hoek (3) 100, 112, 142
 Hoekje 100, 101, 112
 Hoekjes (5) 100, 101, 112, 137, 141
 Hoekje tussen twee Bossen 96
 Hoekkamp (10) 113
 Hoekstuk 113
 Hoendernest* (2) 118
 Hoendervoet 113, 200
 Hoeve* 93, 171, 198
 Hoffje (3) 100, 101, 120
 Hofkampen (2) 94
 Hofkampje 94
 Hofstede 93
 Hofstedekamp (7) 94
 Hofstedestuk 94
 Hoge (15) 110, 135, 151, 152, 187, 204
 Hoge Allerkamp 111
 Hoge Berenkamp 111
 Hoge Bern 111
 Hoge Bieskamp 111
 Hoge Brug* 111
 Hoge Bukkamp 111
 Hoge Dam 111
 Hogendam* (2) 111, 137, 226
 Hogendammerbeek 111, 231
 Hogendammermorgen 111
 Hogendammersteeg 111, 229
 Hogedamseweg 111
 Hoge Driemorgen 111, 204
 Hoge Eng (2) 111, 115, 116, 121, 151, 189
 Hoge Geweijnst 111
 Hoge Hak 111
 Hoge Hoek (4) 11
 Hoge Hoekje (4) 111
 Hoge Hof 111, 184
 Hoge Hongerskamp 111
 Hoge Kamp (15) 79, 111, 137, 163
 Hoge Kampje (5) 111
 Hoge Land 111
 Hoge Maatje (2) 111
 Hoge Pad 111
 Hoge Ram 111
 Hoge Rengersvelden 111
 Hoge Rug 111
 Hoge Steenbeek 111
 Hogestraten 111, 218
 Hoge Streek 112
 Hoge Stuk (6) 112, 115, 151
 Hoge Tweemorgen 112
 Hoge Veld 112, 226
 Hoge Weide 40, 112, 122
 Hokenskamp 104
 Holevoort* 99, 126
 Holk 27, 30, 33, 37, 40, 41, 117, 128, 165, 182, 184, 196, 199, 203, 205, 209, 217, 218, 224, 225, 246, 251
 Holkerkamp 92, 140
 Holkermolen 92
 Holkermorgen (4) 92, 127
 Holkerweg 53, 92, 203, 204, 207, 224, 225, 228, 229
 Holkje 100, 101, 117
 Hollenvoorde* 117, 187, 218
 Holletjes 100
 Holsmaatje 119, 197
 Hommel* (2) 99, 100, 155, 156, 213
 Hommelen 99
 Hommelenkamp 40, 100, 103
 Hommelsnest* 103
 Honderd Roe 108, 198
 Hondje* (2) 100, 101, 117, 127, 190, 192
 Hondjes 117
 Hondhorst 117
 Hondskamp* (2) 117, 190, 223
 Hongerskamp 117, 90, 191
 Hoogstraterweg 92, 230
 Hooibrink 68, 120
 Hooikuilen 120, 189
 Hoonhorsterkampje 111, 158, 160
 Hoonhorstermaat 40, 111, 160
 Hoophuizen 91, 159
 Hootjes 100, 101, 119
 Hordenrijs 94
 Horst 110, 185, 187
 Horsten 110, 172, 185
 Horstje (2) 100, 101, 110
 Horststeerd 111
 Houtdorperland 92, 159, 213
 Houtentoom 121
 Hubenkamp 103
 Huinerkamp (6) 92, 131, 158, 160
 Huinerkampje (2) 92
 Huinerland 92
 Huiskampje (4) 94
 Huissteen (3) 93
 Huisstedenkamp 94
 Hul 110
 Hulkenstein* (3) 91
 Huntenkampjes 103
 Husselermaat 121, 160
 Husselkamp 103
 Husselmansgoed* 103, 152, 236, 238
 Husselmansmaat 103
 Huthoek 94
 Iepeler 119, 197
 In de Achterduist 96
 In de Doornsteeg 96, 163
 Jaagop (4) 119
 Jaagschuit* 106
 Jacob Melisgoed* 105
 Jacob Woltersgoed* 105
 Jan Bartsenkampje 105, 122
 Jan Beertskamp 105
 Jan Frankenland 105
 Jan Jansengood* 105
 Jan Mulder 67
 Jannetjeskamp 98, 210
 Jan Plassensteeg 105, 230
 Jan Rutgersengood* 105
 Janshofstede 107
 Jan Teuwiskampje 105
 Jan Tijmensteeg 105, 230
 Jan van Weerdensgoed* 89, 105, 155, 157
 Jan Voetenland 61, 105, 211
 Jonker 99
 Juffertje 100, 101, 107
 Jufferkamp 107, 122, 209, 236
 Jufferkampje (2) 23, 107, 206
 Juffer van Hel 104
 Jurriënkampen 98
 Kaaienbeek 98, 176, 231
 Kaailand 103
 Kaarsenmaker 99
 Kadijk 94
 Calispol 98, 147
 Kalvergoor (2) 118, 197
 Kalverhoekje (4) 118
 Kalverkampje (4) 79, 118, 122
 Kalverstuk 118
 Kamer* (2) 93, 200, 208, 236, 238
 Kamp 120, 247
 Kamp van het

- Oudemannenhuis 108
 Kamp voor de Deur 96
 Kamp voor het Huis 94, 96, 121
 Kampelermaat 120
 Kamperland 120
 Kampje (3) 100, 120
 Kampje aan de Weg 96
 Kampje achter de Berg 96
 Kampje achter het Huis 96
 Kampje voor de Deur 96
 Kampje voor de Dijk 96
 Karrekamp 107
 Karman 106
 Karper 99, 140
 Kaspershoeft* 98
 Casijnskamp 98
 Casijnsweide 98
 Katten en Hondje 78, 99, 100, 177, 211
 Katersmaat 107, 190, 198
 Kattenstaart (3) 112, 197
 Katrinushoeft* 98
 Keenkampen 77, 78, 93, 204
 Keienkamp 117
 Keienweg 117, 230
 Kelder 107, 206
 Kelnerskampje (2) 107, 133, 206
 Kelnerskamp 107
 Kempen 120
 Kemper 99
 Kerkeduisjes 89, 107, 122, 206
 Kerkerf 107
 Kerkengoed* 107, 208, 236, 238
 Kerkenkamp 107, 206
 Kerkenkampen 107
 Kerkenland (2) 107, 206
 Kerkkampje 107, 206
 Kerstgensgat 53, 98, 187
 Kessenkamp 119, 122, 194
 Keteler 99, 205
 Keujenbos 118, 197
 Keutswede 118
 Kevel 94
 Kieuwland* 121
 Kikvorsengat (2) 118, 190
 Kil Aartsengoed* 105
 Killenkampje 99
 Kindjeskamp 107, 122, 205, 206
 Kip (3) 120, 151, 184, 187
 Kistemakersland 103, 207
 Klaas Dijksgoed* 40, 105, 142, 233, 234
 Klaas Everwijnsgoed* 105
 Klaaskamp 99
 Klapkoster 67, 121
 Klaverhoek 119, 197
 Klaverkamp 119
 Kleef, Ten* 99
 Klein Ark* 109
 Klein Arler* (2) 109
 Klein Beekhoven* 109
 Kleine Berenkamp 109
 Kleine Boeyengeer 109
 Klein Bokhorst* 40, 109, 223, 233, 234
 Kleine Bijl 109, 197
 Kleine Bijvang 40, 109
 Kleine Dammerskamp 109
 Klein Diermen* 109
 Kleine Duist* 109
 Kleine Eekrijs 109, 194
 Kleine Engelenkamp 109
 Kleine Es (2) 109
 Kleine Flier* 109, 116, 239, 242
 Klein Geurtjespol 109
 Klein Groeneveld* 109
 Kleine Gijzenkuil 109
 Kleine Hazelerkamp 109
 Kleine Hoekje (2) 109
 Kleine Kamp (2) 109
 Kleine Keteler 109
 Kleine Keutswede 109
 Kleine Kip 109
 Kleine Knoopskamp 109
 Kleine Kuiper 109, 197
 Kleine Maat 109, 122
 Klein Moorselaar* 109
 Klein Nautena* 109
 Kleine Oerkamp 109
 Klein Oldenaller* 109
 Kleine Opstal* 109, 172
 Kleine Overhaag 110
 Kleine Papenkampje 110
 Kleine Pol* (3) 110, 153
 Kleine Polletje 110
 Klein Salentein (2) 110
 Kleine Schansje 110
 Kleine Spoykampje 110
 Klein Steenler* 110
 Kleine Tinnegieter 110
 Kleine Touwbaan 110, 172, 175, 207
 Kleine Tuk* 110
 Klein Vaneveld* 110, 127, 152, 237, 240
 Kleine Veen* (2) 110, 197
 Kleine Waaigat 110
 Klein Watergoor* 110
 Kleisterveen 117
 Klokje 99, 100, 101, 209
 Klokkenkampen 103, 127
 Klokkenlanden 103, 127, 209
 Klokkenpol 103, 209
 Kloosterkamp 107, 147, 206
 Klunenkamp 117, 158, 160, 210
 Kluppelskamp 94, 158, 160, 210
 Knevelschoten 103, 181, 195
 Knibbelgat 121
 Knoesterkamp 103
 Knolkamp 111
 Knollenkamp 120, 122, 189
 Knoopskamp 103
 Knoopskampen 103
 Knuitengoed* 103, 236, 238
 Knijshoeft 40, 99
 Koeboersland 107
 Koekamp (3) 68, 118, 122, 144, 145, 197, 249
 Koekenkamp (2) 103
 Koekoopkamp 121
 Koeland (2) 118, 144, 249
 Koenderskamp 99
 Koestapelermaat 40, 103
 Koesteeg 118, 228, 230
 Koesteegskampje (2) 94
 Koevelkampje 118
 Kokingen 121
 Kokkertskampje 103
 Kolenmaat 99, 158, 160, 210
 Kolk (3) 92
 Kolkbeek 93
 Kolkenkamp 93, 204
 Kollenkamp (2) 111, 185, 187
 Koningskampje 103
 Koningskamp 40, 107, 89, 200
 Kooi 93
 Kooikamp (2) 94, 195
 Kooisteegje 94, 230
 Koolwagen (2) 99, 173, 210
 Koolwagensbeek 103, 173, 231
 Koolwagenserf* 10, 155, 157, 173, 210, 236, 238
 Koolwagenskampen 103, 173
 Koolwagensland 103, 173
 Koopskampen 103
 Koorlandsmaat 107, 122, 141, 206
 Corler* 99
 Korsenpol* (2) 99, 213
 Korte Akker 113, 197
 Korte Bos 113
 Korte Morgen 113
 Kortenhoef 113, 198
 Kortenholk 113
 Korte Holkerweg 113, 230
 Korte Roeden 113, 197, 198
 Korte Voor 113
 Korte Weide 113
 Kosterhoeft 103, 206
 Kosterkamp 103
 Kotland 40, 94, 223
 Kouswijk* (4) 30, 113, 194, 218
 Kouswijkkerweg 113, 230
 Kouwenhoven* (2) 99
 Kouwenkampje 66, 118
 Krabbekop* (2) 106
 Krachtighuizerkampje 92, 158,

- 160
Krakenkampje 103, 158, 160, 209
Kreyenkamp 103
Kriksgoed* 40, 93, 155, 157, 237, 240
Kriksland 93, 174
Krikswerf* (2) 93, 203
Kromme Akker 113
Kromme Beek (3) 113, 200, 203, 223, 231
Kromme Graaf 113
Kromme Gracht (2) 113, 126
Kromme Kamp (11) 67, 113, 147, 163, 199
Kromme Koesteeg 113
Kroywagen* 106, 236, 238
Kruiskamp (8) 94, 163, 181, 209, 216
Kruisland 107
Kruismaat 107, 209
Kruisvoort 94, 151
Kruisweg (2) 94, 230
Kuilen (11) 110, 151, 187
Kuilkamp 111
Kuiltje (2) 100, 110
Kuinerkamp (2) 103
Kuiper (2) 99, 100, 163, 205
Kuiperskamp 100, 103, 172
Kuiseler 118
Kuit* 99, 208
Kuitendam 103
Kuitkamp 103, 187
Kuutsveld 118
Kwadenbeek (2) 103, 176, 218, 231
Kijfkamp (3) 121, 151
Kijfland (2) 121
Kyrys 121
- Laak 35, 37, 56, 80, 92, 195, 201, 220, 223, 226, 231, 245
Laakhoek 93
Laakkamp (3) 93
Laakkampjes 93
Laakstuk (2) 93, 152
Laarkampen 120, 182
Laarkampje 120
Laarrijpen 120, 182
Lage (2) 110
Lage Berenkamp 111
Lage Bern 111
Lage Bukkamp 111
Lage Driemorgen 111
Lage Eng (3) 111, 116, 187, 189, 198
Lage Gat (6) 111, 138, 139, 151
Lage Gootkamp 111
Lage Hongerskamp 111
Lage Huis 111
Lage Kamp (10) 111
- Lage Kampje (2) 111
Lage Keutswede 111
Lage Maat (4) 111, 115
Lage Maatje 111
Lage Morgen 111
Lage Ram 111
Lage Steenbeek 111
Lage Weide (4) 111, 115, 122
Lambertskamp (2) 99
Lammertskamp 99
Land aan de Laak 96, 136
Land bij het Hok 96
Land Daarboven 95
Land van Bokhorst 119
Land van de Kerk 108, 206
Land van Dirk Buitenhuis 106
Land van Gassen 67, 104
Land van Jan Schoonderbeek 106
Land van Jan van Egdom 106
Land van Kees Buur 106
Land van Kraaij 104, 121
Lanenkamp 119
Lange Akker (4) 113, 198
Lange Hoef (2) 113
Lange Hoek 113
Lange Holkerweg 113, 221, 230
Lange Kamp (7) 113, 133, 163
Lange Kampje (8) 113
Lange Moensgoed* 113
Lange Morgen (2) 113
Lange Morgens (2) 113, 181, 189
Lange Polkamp 113
Langeroebeek 113, 231
Lange Roeden 40, 113, 198
Langeroesluis 52, 53, 113, 198
Lange Schuur 113
Lange Stuk (2) 113
Langs die Kampje 121
Lang Verwacht* 106
Lange Weierbeek 113, 231
Lange Weisluis 113
Lansenkampje 103
Lappertje (2) 93, 100, 101, 205
Laurenkampen 107, 127
Lausink 99
Lauwerkampsbeek 107, 231
Lawickkamp 103
Lazarusbeek 99, 231
Lazarushuis* 99, 180
Lazaruskamp (3) 99, 180
Lazaruspad 99, 230
Lazarussteeg 99
Leen 107
Leenkamp (3) 107
Lieve Vrouwenboomsweg 107, 230
Lindeboom* 99, 100
Lindeboomkampjes 100, 103
- Lisbeek 119, 195, 231
Loeneman 99, 181
Loenemanserf* 103
Loenemansgoed* 103
Logenkamp 99, 213
Loorkorf* 120, 127
Looskamp 117
Lopende Hert 106
Lubberdenkamp 99
Lubbertjesgoed* 99
Lubbertkamp 99
Lubbert Sluisjesgoed* 105
Luden 99
Luiskamp (2) 117, 190
Luiskampje (5) 117, 138
Luismaat (4) 117, 128, 174, 190
Luismehen 117
Luitje 98, 100, 101
Luttekelif 40, 99
Lutteke Overhaag 110
Luttelijfsgoed* 40, 103, 155, 157, 236, 238
Luxooldersteeg 103, 230
Luijster 117
Lijsbeth Gerritsgoed* 105, 155, 157
Lijsterhoeve* 117
- Maas Pelengoed* 105
Maat (5) 40, 100, 120, 151, 152, 187, 188
Maatbos 120
Maatje (6) 100, 101, 120, 187
Mansgoed* 99, 236, 238
Mar 117
Marsbeek 93, 231
Marssen 117, 187
Meensteeg 120, 230
Meent (3) 120, 181
Meerland 94, 200
Meerveldskamp (2) 65, 103, 127
Meesjesmorgen 195
Mehen, Ten* 120, 155, 157
Mehensbeek 120, 231
Meidruppels* 106
Meinsen 99
Meinsenkamp 103
Melis Jansengoed* 105
Melis Jacobserf* 105
Meliskamp (2) 99
Mennegat 99
Mensenkamp 103, 146, 158, 160, 195
Mersemanskamp 103
Mesbeek 120, 231
Meursenkamp 103
Meus Elbertsengoed* 105
Mezengoed* 99, 126
Middelbeek (2) 53, 95, 201, 231

- Middelbeekweg 95, 230
 Middelkamp 95
 Middelste Brandland 96
 Middelste Kamp 96
 Middelste Land 96
 Middelste Paddekepoel 96
 Middelste Prillenland 96
 Middelste Twee 96
 Mod 117
 Modder en Bras* 117, 153
 Moersenkamp 103
 Mokker 118, 195
 Molbos 118, 197
 Molenhoekje 94, 216
 Molenkamp (4) 40, 90, 94
 Molenkampje 94
 Momber 65, 99, 204
 Momerskamp 65, 103, 204
 Mommertje 100, 101, 205
 Monfrank* 40, 121, 239, 242
 Moorselersteeg 103, 230
 Moppenland 103
 Morgen (7) 68, 108, 196, 198
 Morgen onder de Dijk 96
 Morgens (2) 108, 197
 Morgentje 100, 101, 108, 137, 197
 Moriaantje 99, 100
 Morrenkampje 103, 136
 Motgras 119, 131
 Muilskamp 103, 163
 Muilwijk (2) 99
 Muizenkampje 117, 126, 190
 Mulderskamp (2) 103
 Mullenstuk 94
 Munt 106, 205
 Muntkampjes 119, 205

 Nachtegaal* 106
 Nachtegaalsteeg 106, 230
 Nalekamp (2) 99, 176, 213, 251
 Nanninkseng 40, 103
 Nanningserf* 103
 Nautena* (2) 117, 196, 217, 218, 224, 225, 236, 238, 251
 Nautenaseweg 117, 224, 228, 230
 Nekkeveld (4) 30, 33, 37, 39, 40, 56, 65, 119, 155, 157, 161, 165, 194, 201, 203, 209, 211, 217, 218, 223, 225, 226, 234, 246, 251
 Nekkevelderbeek 92, 231
 Nekkevelderkamp 92
 Nekkevelderkampje 92
 Nekkevelderweg 92, 152, 201, 209, 229, 230
 Nekkeveldersluis 92
 Nekkevelderzijk 92
 Neuderantsgoed* 105, 208, 236, 238
 Neuyenhoef 99

 Niesgen Jan Pelenland 105
 Nieuw Arler (2) 114, 182
 Nieuwe Beek 64, 114, 231
 Nieuw Bokhorst* 114
 Nieuwe Bontepoort* 114
 Nieuwe Bos (2) 114
 Nieuwe Duist* 114
 Nieuw Holevoort* 114
 Nieuw Hulkestein* 114
 Nieuw Kouswijk 114
 Nieuwe Laak* 114
 Nieuwe Land 114, 184
 Nieuwe Maat 114, 151
 Nieuw Nekkeveld* 29, 114
 Nieuwe Rijn 114, 203, 231
 Nieuwe Strijp 114
 Nieuwe Vaart 114
 Nieuwe Veen* 114
 Nonnenkampje (2) 107, 206, 207
 Nooitgedacht* 106
 Noordenburg 99
 Noordveld* (2) 95, 236, 238
 Norden 99
 Nijendorp* 40, 99, 155, 157, 181, 237, 240
 Nijendorpspol 64, 103, 185
 Nijkerk 114, 165, 200, 217, 219, 251
 Nijkerkersluis 92
 Nijkerkerstraat 92, 200, 223, 230
 Nijkerkervaart 92, 190

 Oerigen 117, 163, 192
 Oeverkampen 94
 Olde Gisgenhofstede* 105, 155, 157
 Oldermanskamp 103
 Oldenaller* 40, 56, 105, 114, 218, 223, 236, 238
 Oldenallerallee 105, 114, 230
 Oldenallerbrug 114
 Olevoortseweg 103, 229
 Onkundige 121
 Onweer 78, 98
 Ooievaarskamp 118, 197
 Ooievaarsnest* (2) 118, 155, 157
 Oord, Den 112
 Oorland 117
 Oormansgoed* 103, 208, 237, 240
 Oormansmaat 40, 103
 Oostkadijk 90, 95, 230
 Oostkadijkbeek 95, 231
 Oosterhoeve 94, 95
 Op Ark (2) 94, 96
 Op de Dijk 96
 Op de Gracht 96
 Op de Voort (2) 96
 Op de Zeggesloot 96
 Op Nekkeveld (4) 96, 135, 163

 Op Schillingsbeek 96
 Opstal* 107, 236, 238
 Opstalskamp 107
 Opstals Viermorgen 107
 Orangerie 106
 Orgel 107, 209
 Osekegoed* 99, 239, 242
 Ossenkampen, (2) 118, 164, 192
 Otelerkamp 103
 Ottenhoef (2) 99
 Otterkamp 118, 197, 250
 Otto Schrassertgoed* 105
 Oude Amersfoortseweg 114, 230
 Oud Arler 114
 Oude Barnevelderweg 114, 230
 Oude Boomgaard 114
 Oude Duist* 114
 Oude Dijkgravengoed* 114, 126
 Oude Engen 114
 Oude Harderwijkerweg 114, 230
 Oude Hof 114
 Oude Huis 114
 Oude Kampje 114
 Oude Land 114
 Oude Mannenhuisland (2) 114
 Oud Monfrans 114
 Oud Nekkeveld* 114
 Oude Rijn* 114, 203
 Oude Smit 114
 Oude Strijp 114
 Ovenkamp (2) 94
 Overhaag (3) 91, 181
 Overhoekje 113

 Paalkamp 68, 94, 181, 189, 199
 Paap Lambert 107, 163, 206
 Paardenkamp (3) 118, 163, 197
 Paardenkampje (3) 118
 Paardenland 118
 Padang 91
 Paddekepoel 118, 204
 Padkamp 94
 Panderland 103
 Pandertje 100
 Pangertje 100
 Papenakker 107, 122
 Papenkamp (2) 87, 107, 163, 206
 Papenkampje (2) 107, 146, 206
 Papenmorgen 107, 146
 Papjesbos 118
 Paradijs 60, 119, 192
 Pas (2) 93, 176
 Paterskamp 107, 206, 207, 223
 Paterskampje 107, 206
 Patersmorgen 107, 197, 206
 Patrimonium* 106
 Peel Reinersgoed* 105, 237

- Peeltje 100, 101, 213, 240, 250
 Peeltjeskamp 99, 250
 Peer, De* 99
 Peerboomsgoed* 94, 200
 Peerboomshofstede* 94, 155, 157
 Pelgrim (2) 98
 Pelgrimsgoed* 99, 155, 157, 210
 Penningenkamp 103
 Pen Oortje 103
 Pepernoot 121
 Peperskamp 103
 Peppelenkamp 119
 Perk (5) 93, 199
 Peter de Wijsekamp 105
 Peter Rengerskamp 105
 Petten 93
 Peunertje 100, 101, 118, 194
 Pipersgoed* 40, 103, 155, 157
 Pierlepomp* 106
 Pieter Harbertsgoed* 105, 155, 157
 Pinkenweide 118, 197
 Pinnerscheuvel 121
 Plaggengat 120, 187
 Plagmaatje 120, 184
 Plak (2) 120, 184
 Plakken 120, 184
 Plankenhut* 94
 Plantmaten 40, 119, 216
 Plas* (2) 92, 176
 Plaskampje 90, 93, 182, 204
 Pleienkampje 66, 103
 Plekkerweide 103
 Poddelust* 106, 155, 157
 Pol* (10) 110, 115, 151, 184, 185, 186, 187
 Polderzicht* (2) 106, 208
 Polkamp* (22) 68, 111, 115, 185, 204
 Polkampje 111
 Polletje* (17) 100, 101, 110, 115, 163
 Polletjesbeek 111, 231
 Poloord* (2) 111, 155, 163, 181, 189, 236
 Polskamp* (2) 103, 155, 157
 Poort* 93
 Poorteburg 94
 Postkamp 94
 Pot 99
 Potje 100, 101
 Potter 93
 Prangenkampje 103
 Prangers Lage Gat 103, 153
 Prangertje 99, 100, 102
 Prillenland 103, 204
 Primerijt 119, 197
 Pummel 67, 110, 185
 Putjeskamp 93
 Putten 94, 219, 220, 251
 Putterdijk 23, 41, 49, 52, 92, 218, 230
 Putterdijkerpad 92, 230
 Putterkampje 92
 Puttermheen 92
 Puttersluis 92
 Puttervoorde 92
 Raapkamp (2) 120, 122, 189
 Raapkampje 120
 Rabbenkamp 99
 Ram* 99
 Ramshorst* 119, 147, 152, 161, 226, 239, 242
 Ramshorsterland 119
 Ramshorsterweg 119, 230
 Ranskamp 99
 Rassenbeek (3) 53, 103, 201, 211, 228, 231
 Rassenmaat 103
 Rassensluis 52, 103
 Ravenskamp 99
 Reeënbos 118, 197
 Reiger 118
 Reigerkamp 118, 195
 Reiner Dirksen Iegerskamp 105
 Reinerkampje 99
 Reinersveld 103
 Reinouwen* 92
 Reintje van Moorselaarskamp 105
 Reintje Verschuurskampje 105
 Remmenkamp 103
 Renselerkampje 103, 158, 160
 Renselaarsweide 103, 158, 160, 192
 Renselaarsweitje 103, 158, 160
 Restje 78, 99, 100, 101
 Ridder* 99, 122, 208, 236, 238
 Ridderveld* (2) 103
 Rieper (3) 95
 Rietgat (4) 119, 197
 Riethegge* 119, 155, 157, 236, 238
 Rietland 79, 119
 Rietmorgen 119
 Robberskamp 99
 Rodekamp 99
 Rodeland 99
 Rodengoed* 99, 155, 157, 236, 238
 Rode Toren* (2) 119
 Roemers (2) 99
 Roemersteeg 103, 230
 Roemertje (2) 99, 100, 101, 152
 Roesten Polletje 103
 Roesterkampje 103, 133
 Roggelandje 120, 189
 Roggestukje 120, 189
 Ronde Kampje (2) 113, 199
 Rongengeer 103
 Rongenerf* 103
 Rooksgoed* 99
 Rookskamp 99, 213
 Rooksnest* (3) 99, 155, 157, 163
 Rookswerf* (2) 99, 155, 157, 222, 238
 Roosjeskamp 99
 Rootgensgeer 103
 Rootgensgoed* 103, 208, 237, 240
 Rouwenkampje 103, 213
 Rouweland 103
 Rouwendal 99
 Rouwerskampje 103
 Ruige Duist* (4) 40, 119
 Ruigeduistersteeg 92, 230
 Ruigenoord 119
 Ruimelsmaat 120
 Ruimschotel* 40, 99, 239, 242
 Rundsvleesweiden 118, 122, 164, 172, 174, 192
 Runiksmat 40, 103
 Rijk Evertskampje 105
 Rijn* (2) 91, 203, 208
 Rijnkamp (8) 92, 203
 Rijnkampje (2) 92, 203
 Rijnmaat 92
 Rijnstroom 92
 Rijs, Ten* 40, 118, 208, 237, 240
 Rijsbeek (2) 53, 119, 194, 203, 231
 Rijsenkamp 103
 Rijskampje 119
 Rijt* (2) 40, 92, 151, 155, 157, 203, 204, 209, 237, 240
 Saantje 100, 117
 Sacramentslanden 107, 163, 206
 Sahel 91
 Salentein* 99, 121, 185, 218, 226, 236, 238
 Sarissenkamp 103
 Sassenkamp 103
 Schaapsdriesten 118, 197
 Schaapvoort 118
 Schalbreek 40, 120, 184, 189
 Schansje (2) 93, 100, 101, 163
 Schapenplas 118
 Schaperskamp 103
 Schavenouwerkampen 119
 Scheef Arentsgoed* (2) 105, 155, 157, 233, 234
 Scheidbeek 35, 79, 94, 200, 221, 231
 Scheidsloot 94
 Schellingspol 103
 Schelpkamp (2) 120, 181, 189, 205
 Schenkenschans 91
 Scherpingskamp 103

- Scherpenkampje 103
 Scherpenschoten 99
 Schetter (2) 99, 176, 213
 Schildje 68, 100, 110, 185, 211
 Schilling (2) 99, 135
 Schillingsbeek 103, 231
 Schillingserf* 103, 155, 157, 237, 238
 Schinkelhoefslag 113
 Schipbeek 94, 231
 Schippershofstede 103
 Schoenlapper 99, 205
 Scholtbeek 107, 231
 Schoonkamp 177
 Schoonop* 106
 Schoonoppermorgen 106
 Schoutenbos 103
 Schoutenkamp (3) 103, 205
 Schoutenkampje 103
 Schoutenmaat 103, 205
 Schralenburg 99, 192
 Schrasser 99
 Schreiershoek 113, 200
 Schremmenkamp 107
 Schremmersteeg 52, 53, 66, 107, 184, 200, 223, 228, 230
 Schrijversweide 103
 Schuitenbeek 35, 57, 64, 67, 94, 231, 245
 Schulkensgoed* 103, 225
 Schulpkamp 120
 Schutkampen 107
 Schuurkamp 94, 137
 Schuurstukje 94
 Sejant 106
 Severijnskamp (2) 107, 206
 Simmel* 99, 155, 157
 Simonsohoek 99
 Simonskampje 99
 Sindeler* 99, 155, 157
 Sint Anna Kampje 107
 Sint Anthonie 107, 163, 206
 Sint Anthoniekamp 107, 206
 Sint Catharineland 107
 Sint Janshofstede* 107, 155, 157, 206
 Sint Laurensvicarie 107, 206
 Slaarmanskampje (2) 103, 158, 160, 210
 Slag 120
 Slag en Strijp 113, 163
 Slakkenhoekje 67, 118, 197
 Slangengood* 103, 146, 155, 157, 209, 237, 240
 Slangenhofstede* 103, 146
 Slangenkampen 103
 Slangenland 40, 103
 Slangenpol (2) 103
 Slaschotel 84, 112, 141, 187
 Sluiermaat 103
 Sluiskamp 94
 Smale Kampje (2) 119, 163, 195
 Smalle Beek 113, 197, 231
 Smalle Kampje (4) 113
 Smalle Landen (3) 113, 198
 Smitskamp (2) 103
 Smitspol (2) 103, 185
 Smous 121
 Snapperskamp 103
 Snoeksmaat (2) 103, 213
 Snijderskamp 103
 Snijdersteeg 103, 230
 Snijdersweide 103
 Sobertje (3) 100, 101, 117, 151, 182
 Solkamp 93
 Solse Morgen 93
 Spaanse Leger 106, 213
 Spannet 121
 Spekkamp 94, 192
 Speulderkampen (3) 103, 145, 222
 Speulderland 103
 Speuldermaat 103, 145
 Speulmans en Hellekampenbeek 103, 231
 Speuyerland 94
 Spintje 100, 101
 Spitkamp 120
 Spoij 93
 Spojkamp 94, 222
 Spoorbos 94, 137
 Spoorkamp 94
 Spreijengood* (2) 103, 155, 157
 Spreywerf 103
 Sprielderkamp (2) 92
 Sprinkeler* 99, 127, 155, 176
 Sprinkelermaat 103, 176, 187, 251
 Sprinkelmorgen 103, 127
 Sprookjesland* 106
 Spruitenkamp 103
 Staart 112
 Staartkamp 113
 Staartmaat 113, 146, 199
 Staartmorgen 113, 146, 197, 199
 Stadbuurt 121
 Stalenburg* 100
 Stalkampen 94
 Steeg 93
 Steeghoek 94
 Steenbeek (2) 117, 222, 231
 Steenler* (2) 40, 100, 237, 240
 Steenlermaat 103
 Steenlersgoed* 103, 126
 Steenstroet 117, 192
 Steenwerpshofstad* 103, 155, 157, 163
 Steenwerfshofstede 103
 Stekkerserf 104
 Stekkersland 104
 Stobbenland 119
 Stompskamp 104
 Stoppelenkamp 119
 Streek 112
 Streek van Mol 104
 Streepje 100, 112
 Stroet (2) 84, 117, 187
 Stroeten 117, 250
 Strukelermaten 104
 Strijland* 40, 100, 122, 189, 237, 238
 Strijlandbeek 104, 231
 Strijlandskampje 104
 Strijlandsland 104
 Strijlandsmaat 40, 89, 104
 Strijlandsmorgen 104, 198
 Strijlandspol 104, 126
 Strijlandsesteeg 104
 Strijp (4) 112, 199
 Strijpterbeek* 113
 Stijpengood* 104
 Stijpserf* 104
 Stuurkamp 117
 Sugenkamp 40, 93
 Suikerkamp (3) 15, 95
 Suikerkampje (2) 95
 Tabaksland 120, 122, 189
 Telgterkamp 92
 Telgter Posthouwerkamp 92, 159
 Telinkswerf 40, 104, 133, 149
 Teunkamp 99
 Teut (2) 112
 Teutkamp 113
 Teijebos 104, 174
 Thuiswei 95
 Thynenkamp 107
 Tietsmaat* 40, 95, 155, 157, 181, 187
 Tinnegieters (2) 105, 163, 177, 205, 207
 Tinskamp 107
 Tinsland 78, 107
 Tinsroeden 107
 Tinsweide 107
 Tisjeskamp 99, 138, 139
 Togenkamp 120, 189
 Tol 93
 Tolboomskampen 104
 Tolkamp 94
 Tollinksgood* 40, 104, 155, 157, 181, 226, 239, 242
 Tolshording 104, 200
 Tolskamp 104
 Toren 112
 Torenkamp 113, 200
 Tot Nekkeveld 94, 96

- Tresmaat 120, 192
 Treude Langesgoed 105
 Tuk* (2) 121
 Tukkeland 121
 Tussen het Hout 96
 Twee kampjes op Ark 108
 Tweede Beekkamp 97
 Tweede Boeyengeersebeek 53,
 97, 179, 211, 231
 Tweede Duiventil 97
 Tweede Dwaalkamp 97
 Tweede Geerkamp 97, 121
 Tweede Laakkamp 97
 Tweede Lieskamp 97
 Tweede Paardenkamp 97
 Tweede Paddekepoel 97
 Tweede Smalle Kamp 97, 147
 Tweede Stukje 97
 Tweede Suikerkamp 97, 122
 Tweede Zwarteland 97
 Tweekampen 108, 147
 Tweemorgen (5) 108, 198

 Uddelerkampje 92, 159
 Uil 106
 Uilderschuurte 106
 Uitvang (10) 120, 182, 183, 184
 Uls(t) (2) 100, 133
 Ulsten 100

 Vaalkamp (3) 95, 199
 Vaaltstuk, 94 199
 Vaart 93
 Vaartje 93, 100, 101
 Val 110, 187
 Valkengoed* 99, 208, 237, 240
 Valkenmaat 65, 99, 163, 195
 Van Bonestrooi 100
 Van den Eng 100
 Vaneveld* 40, 100, 237, 240
 Vaneveldermaat 40, 104
 Vaneveldskamp 104
 Vaneveldsland 104
 Vank 120, 184
 Varhoorn* 118, 197
 Varhuisje* 118
 Varkensboent 118
 Varkensloop 118
 Varkenspol 118, 197
 Veekamp 68, 118
 Veen* (4) 40, 117, 152, 237, 240
 Veenhamersgoed* 40, 104, 155,
 157, 237, 238
 Veenhoop* 117, 155, 157
 Veenhoopskamp 117
 Veenhuis* (2) 24, 33, 37, 40, 56,
 117, 230, 237, 240
 Veenhuizen 30, 117, 218, 220
 Veenhuizerkampje 117, 222

 Venen 117
 Vensterhuis* 106, 171
 Ventelerweg 120
 Vergraven Gat 120
 Verkamp (4) 117, 192, 229
 Vetkamerstraat 117
 Vetkamerweg 117, 230
 Veulensgat (2) 118, 197
 Vicarie 68, 107
 Vicarieland 107
 Vierdehalfmorgen 108, 198
 Vierkuilen 108
 Viermorgen (3) 108, 198
 Visserskamp 104
 Vleeskampje 93
 Vleesland* (2) 93, 177, 182, 251
 Vleeslandsteeg 93, 174, 182, 230,
 250
 Vleyeneng 65, 104, 181
 Vleyengoed* 24, 104, 155, 157,
 213, 239, 242
 Vloedstuk 93, 187
 Vlotgras 119, 122, 194, 197
 Vlotkamp 119, 174
 Vogelkampje (2) 104, 131, 172,
 197, 250
 Volenbeekskamp 104, 160
 Volkenskamp 99
 Volkersmaat 99
 Vollidengoed* 104
 Voor het Huis (2) 96
 Voor Jan Bast 96
 Voordijk* 40, 45, 95
 Voormeen (3) 95
 Voorste Beukenboomskampje
 86, 96
 Voorste Bosje 96
 Voorste Brandland 96
 Voorste Brugkamp 96
 Voorste Goor 40, 96, 122
 Voorste Haagkamp 96
 Voorste Hoge Kamp 96, 147
 Voorste Hoge Stuk 96
 Voorste Huissteen 96
 Voorste Kamp 96
 Voorste Koeland 96
 Voorste Lange Morgens 96
 Voorste Morgen 96, 121
 Voorste Nijkerkerkamp 96
 Voorste Prillensland 97
 Voorste Prinsenkamp 97
 Voorste Smal 97
 Voorste Speulmanskamp 97
 Voorste Stroet 97
 Voorste Vosgraaf 97
 Voort 92
 Voortkamp 93
 Voorwinkel 40, 113, 147
 Vorselerskamp 104

 Vorselerspol 104, 185
 Vosgrave 118, 195
 Voshofstede* (2) 64, 104, 155, 157,
 181
 Voskamp (2) 104
 Voskampje 118
 Vosland 64, 104, 189
 Vossenland 104
 Vossenerkampje 104
 Vossenerland 104
 Vossenest* (2) 104
 Vossenwal 118
 Vreedje 93, 100, 101, 200, 211
 Vriezenkamp 104
 Vrije Kamp 94
 Vrouw van Arnheimsland 104,
 140, 152
 Vullenhoven 106
 Vullertje 100, 101, 121, 141, 161
 Vijfmorgen 108, 198
 Vijfvierel (7) 108, 174, 198, 250
 Vijfviereltje 108
 Vijgepol 104, 157, 213
 Vijverkamp 94, 204

 Waai 92, 201, 231
 Waaigat 93
 Waaikamp (2) 93
 Walenkampje 93
 Walenmaat 93
 Walikemaat 99
 Walikenpol 99
 Walinkweide 40, 99
 Waller* 100, 237, 238
 Wallerbeekje 104, 231
 Wallereng 104
 Wallerkampje 104
 Wallersteeg 104, 230
 Wallerweg 104
 Walllikerkampje 99
 Watergat* (2) 93, 127, 152, 182
 Watergoor* 40, 93, 218, 239, 242
 Watergoorsebos 93
 Watergoorseyeweg 64, 93, 209,
 211, 228, 229, 230
 Waterweg 93
 Weeskampje 107
 Weijersgoed* 104
 Weijersland 104
 Weiland 120
 Weim Huigenskamp 105
 Weinteler 187
 Weintelerweg 228, 229, 230
 Weitkamp (4) 120, 189
 Weitkampje (2) 120
 Weltevreden 106
 Wendelenkampen 99
 Wenkums Polletje 104, 185
 Werfkampje 94

- Werft (2) 118, 194
 Werven 118
 Westenappelskamp 104
 Westerveldje 100, 101, 102, 126, 213
 Westfelingsgoed* 104, 208, 209, 237, 240
 Westkadijk 95, 230
 Westkadijkbeek 95, 231
 Westmaat 95
 Westrenen 100
 Westrenenkampje 104
 Wevelshofstede 104
 Wevelskamp 104
 Wezen 120
 Wichaartskampje 99
 Wichmoet Besselspol 66, 105, 151
 Wielbeek 53, 93, 189, 194, 203, 226, 231
 Wielkamp (5) 93, 152, 221
 Wielsloot 93
 Wielsluis 49, 52, 93, 203
 Wildemaatje 104, 151, 152, 174
 Wildeman* 100, 155, 157
 Wildemansbeek 104, 173, 231
 Wildemansgoed* 100, 104, 173
 Wildemanskamp 104, 173
 Wildsteeg (2) 64, 119, 194, 211, 228, 230
 Wildsteegskamp 119
 Wilgenkampje (3) 119, 163, 194
 Windhouders 94
 Winekenkamp 99
 Wirmanskamp 104, 174
 Wolfskampen (4) 64, 104, 127, 181
 Wolkammer 106
 Wolfswinkel 100
 Wolter Arissengood* 105
 Wolter Daamsland 105
 Wolter Dijksgood* 106, 152
 Wolter Maassengood* 106, 152
 Wolter Stevensgoed 106
 Wolter Stevenskamp 106
 Wolter Stevensland 106
 Wolter van Allershofstede 105, 155, 157
 Wolter Zegersgoed* 106, 237, 238
 Wolvenkamp 118
 Wonner 106
 Wouter Jacobsland 106, 163
 Woutersmaat 99, 141, 142, 187
 Woutertje Suyksgoed* 106, 151
 Woutkamp 99
 Wreden 40, 100
 Wredenmaat 40, 65, 104
 Wullenhove 30, 53, 120, 162, 165, 217, 218, 219, 226, 227, 251
 Wijlicksland 104
 Wijnbergenskamp 104
 Wijnbergensland 104
 Wijnbergenspol (2) 104, 185
 Wijntges 100
 Zaadkamp 68, 120, 189
 Zaadland 120
 Zaaikampje 120, 147
 Zaailand 120, 189
 Zaalrugge 111, 220
 Zamenkamp 100
 Zamenkoopshofstad* 104, 155, 157
 Zandkamp (3) 79, 117, 137, 192
 Zandland (7) 66, 117, 135, 151
 Zeelandergood 104
 Zeelandermaat 104, 137
 Zeemansgoed* 104, 151, 221
 Zeger Klaasgoed* 106
 Zeggesloot 64, 119, 197, 220, 226, 231
 Zeldenree 117
 Zeldenrust* 106
 Zeldenschoon 117
 Zevenmorgens 108, 198
 Zevenvierel (6) 108, 133, 136, 141, 142, 174, 198, 250
 Zoudenbalg 100, 210
 Zoudenbalgshofstede* 104, 155, 157, 210
 Zoudenbalgskamp 104, 210
 Zoudenbalgsmorgen 104, 210
 Zuideng 40, 95
 Zuiderweide 95
 Zuiderzee 11, 23, 30, 37, 39, 44, 45, 46, 49, 53, 54, 56, 95, 156, 182, 200, 210, 221, 222, 223, 231, 246
 Zuiderzeestraatweg 92, 230
 Zutphense Landen 92, 181, 189, 200
 Zutphense Morgen 92
 Zuurkampje 117, 192
 Zuurmaatje 117
 Zwaantjesduist 99, 163, 213
 Zwanenkampen 118, 122, 195
 Zwanelt Wijgersgoed* 40, 106, 155, 157, 237, 240
 Zwartekamp 117
 Zwarteland (2) 20, 117, 192
 Zwartelandspol 117
 Zwitsers 100, 179, 206, 213, 251

Kaartenbijlage

Toelichting

De twintig kadastrale kaarten uit 1832, waaruit deze bijlage bestaat, vormen samen de omvang van de polder Arkemheen volgens opgave uit de dijkrol van 1611. De oppervlakte van de polder werd min of meer gelijktijdig vastgelegd in de oudst bekende kaart van dit gebied, getekend door de landmeter Bernhard Kempinck.

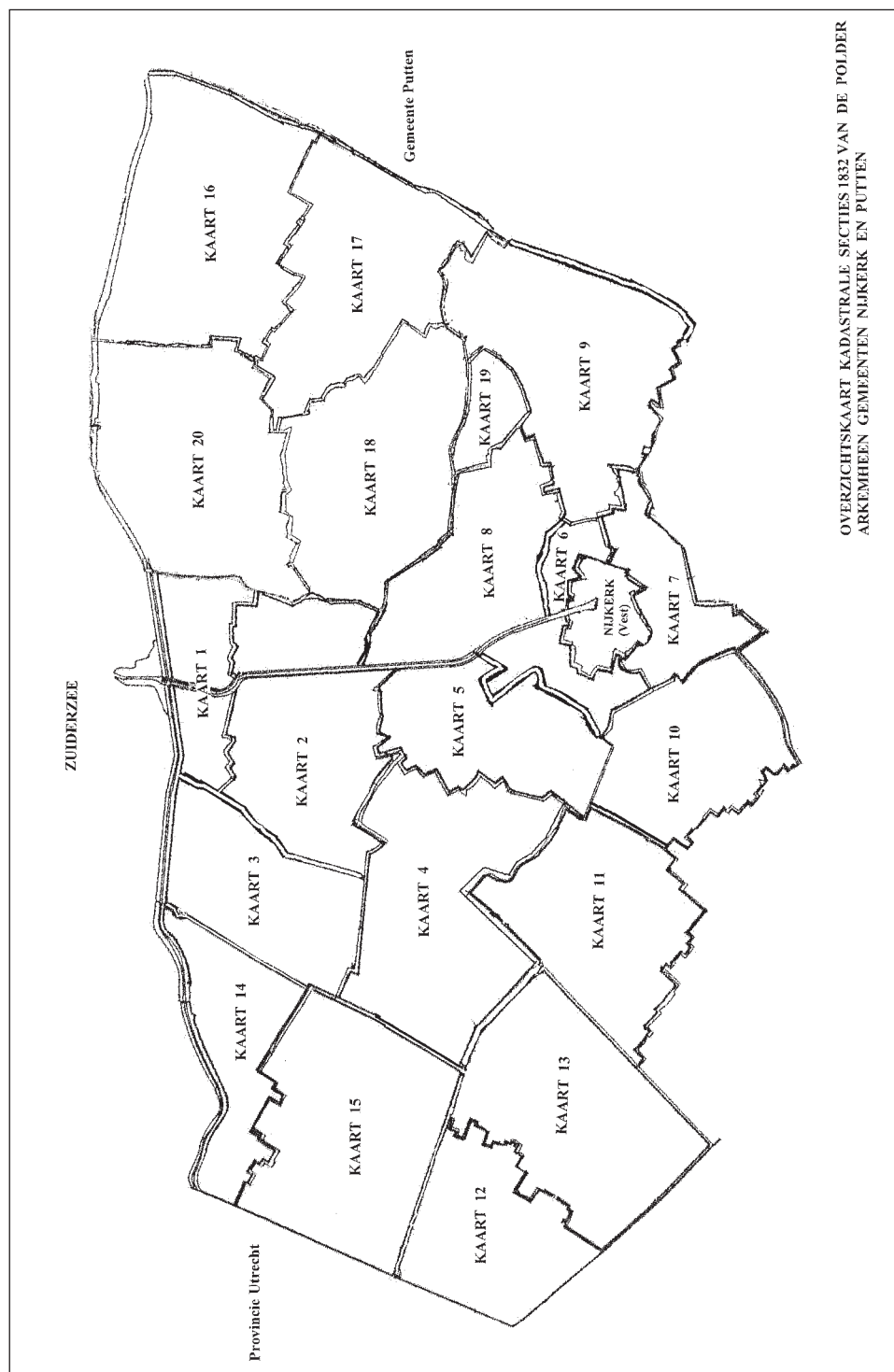
Het betreft de kadastrale kaarten van de gemeente Nijkerk sectie A blad 1-5; sectie B blad 1, 2; sectie C blad 1, 2 (gedeeltelijk); sectie H blad 3 (gedeeltelijk), 4 (gedeeltelijk); sectie I blad 1, 2 en sectie K blad 1, 2. Van de gemeente Putten sectie I blad 1-5. Zie het overzichtsblad.

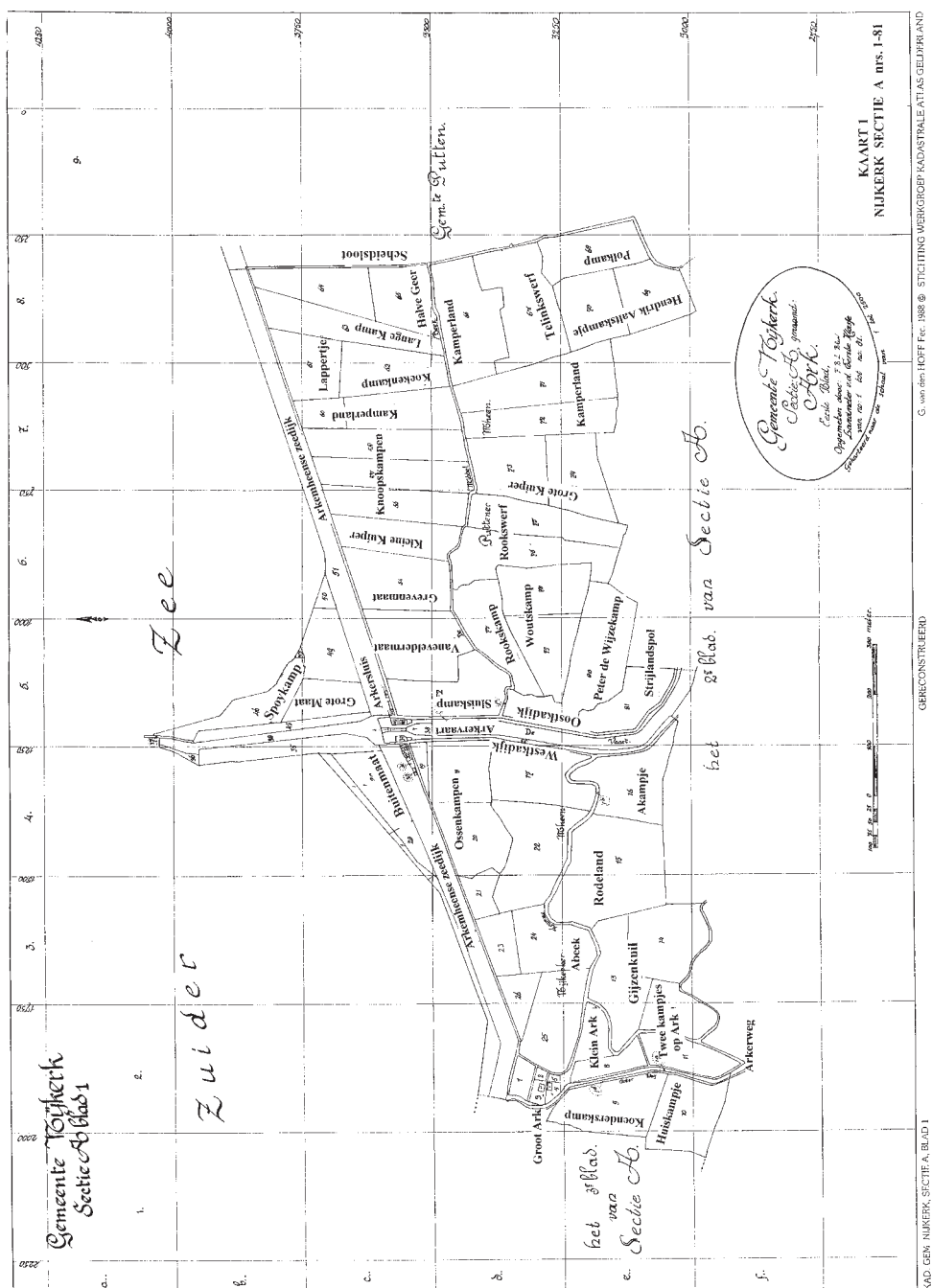
Op deze zogenaamde kadastrale minuutkaarten zijn de microtoponiemen ingevuld. Voor alle ruim 2500 namen was dat uiteraard onmogelijk. Het kaartbeeld zou op die wijze te vol en te onoverzichtelijk worden.

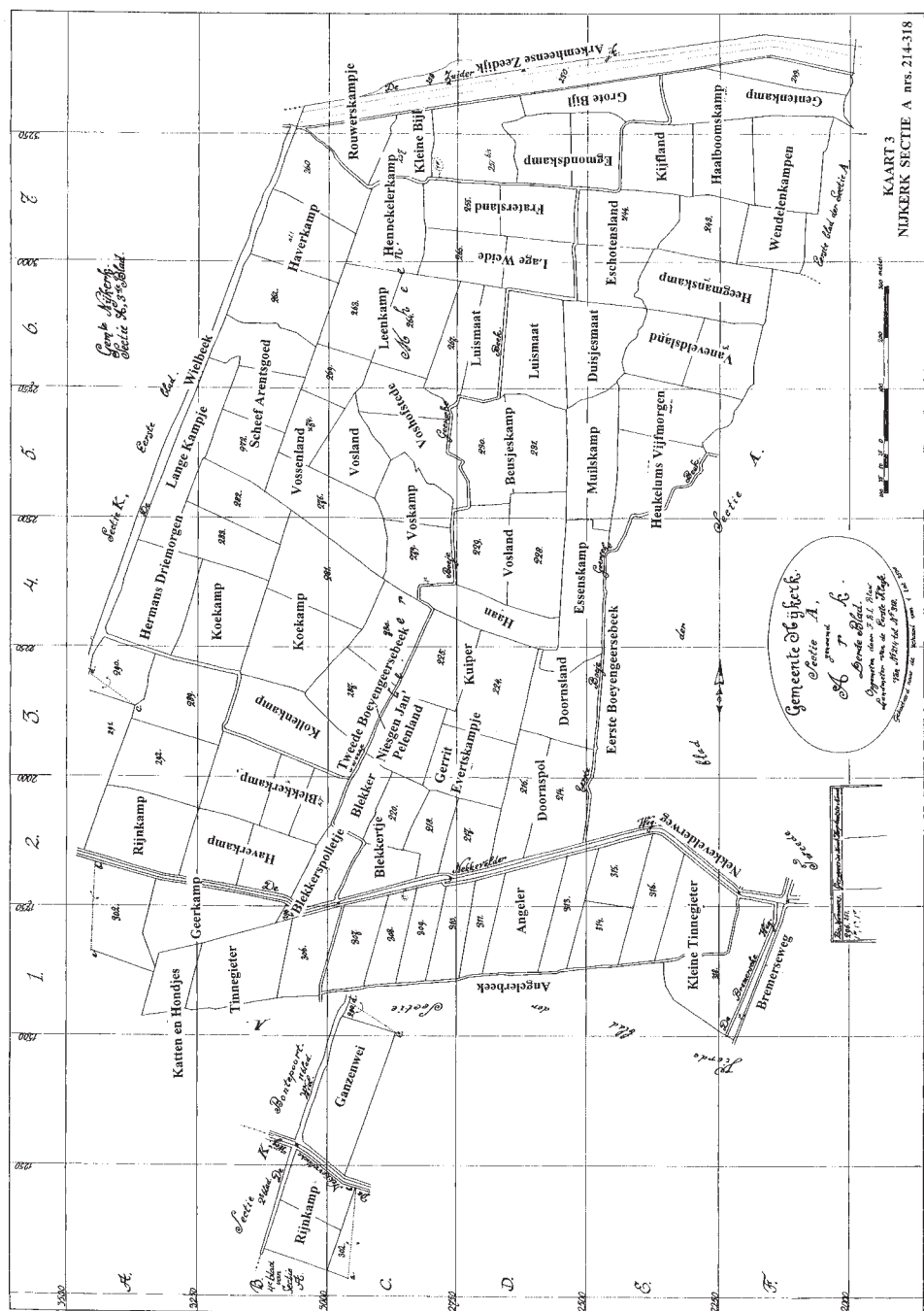
Daarom heb ik ervoor gekozen alleen de 'oudste' schriftelijk overgeleverde naam van het perceel bouw-, hooi- of weiland, boerderij, beek of weg op de kaarten te noteren. Dat betekent dat alle 'latere' namen, waaronder de honderden volledige en partiële hernoemingen, op de kaarten ontbreken. Om een eventuele andere naam of namen van een landschappelijk element te kunnen achterhalen, is het dus noodzakelijk de naam op de kaart in het glossarium te raadplegen. Onder dit lemma zijn eventuele andere, 'latere' namen, opgenomen. Ze zijn gecodeerd als: VHD (volledig hernoemd in), PHd (partieel hernoemd in) en/of vermeld na het woordje *Ook*.

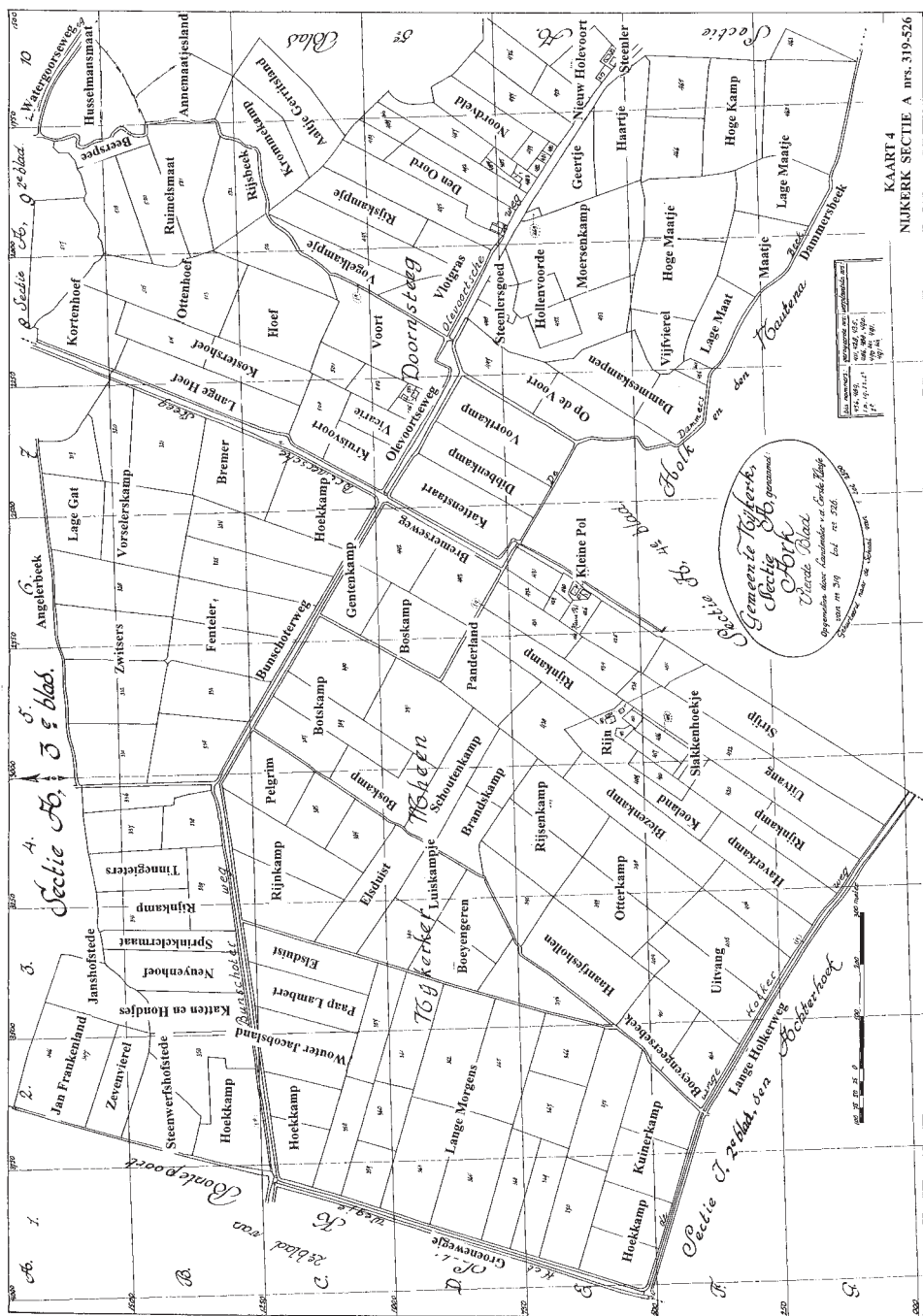
Wanneer een groot gebied één naam heeft, zoals bijvoorbeeld bij *Blaak*, *Fenteler* en *Hoefslag*, is een 'latere' naam van een afzonderlijk perceel soms wel genoteerd.

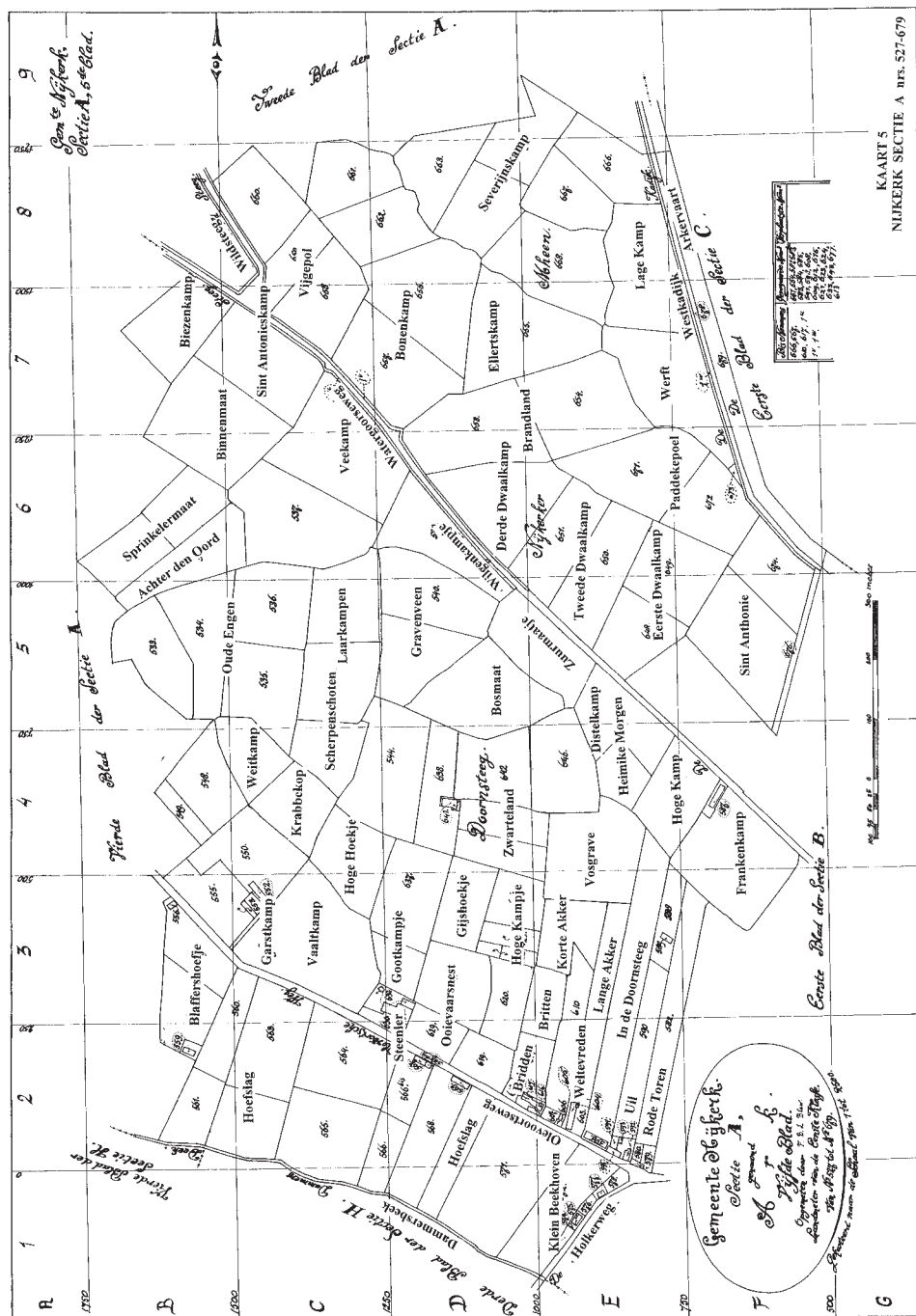
Ongelokaliseerde microtoponiemen, waaronder tientallen voormalige boerderijen in het noordelijk deel van de Arkemheen, staan niet op deze kaarten vermeld.

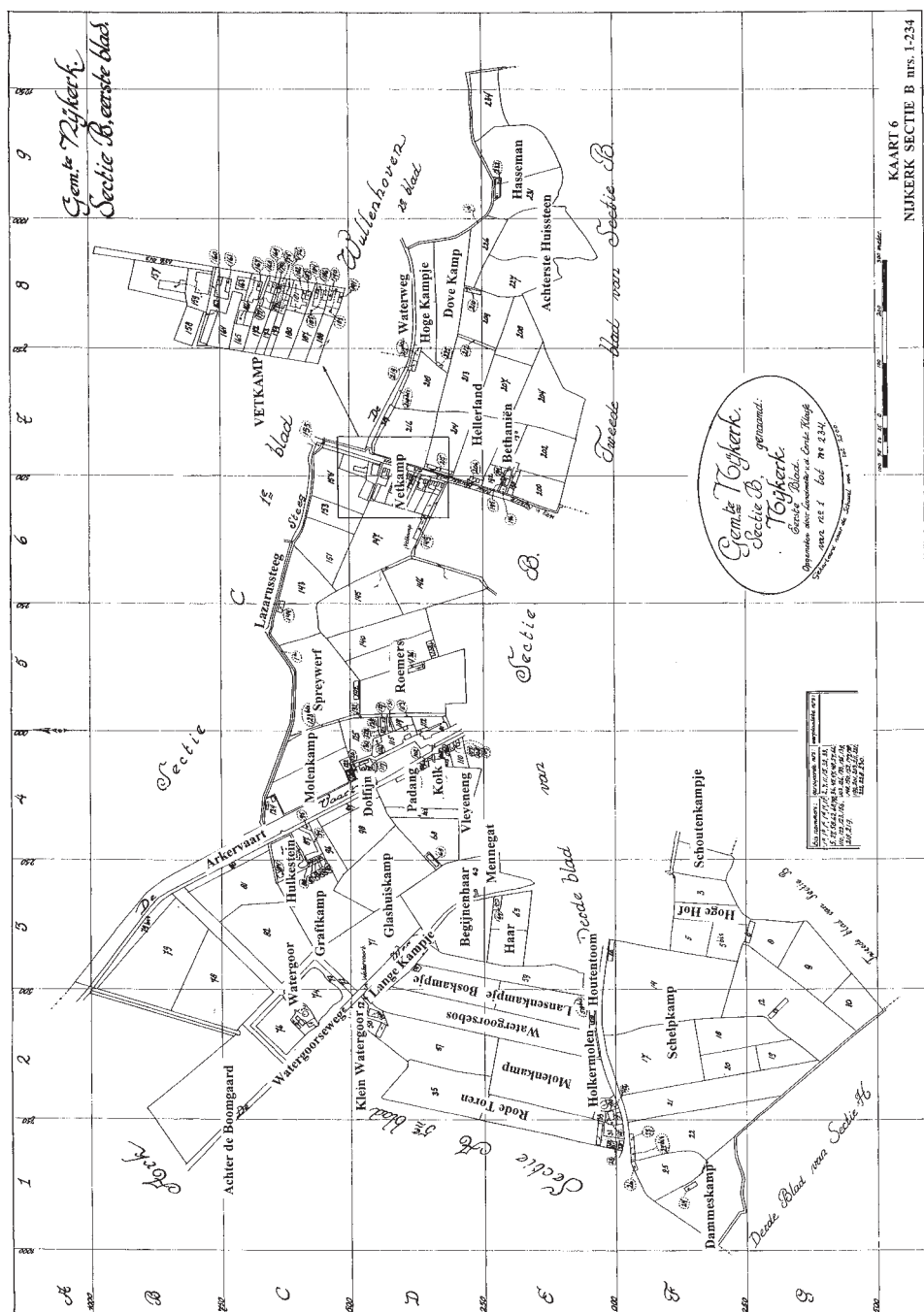

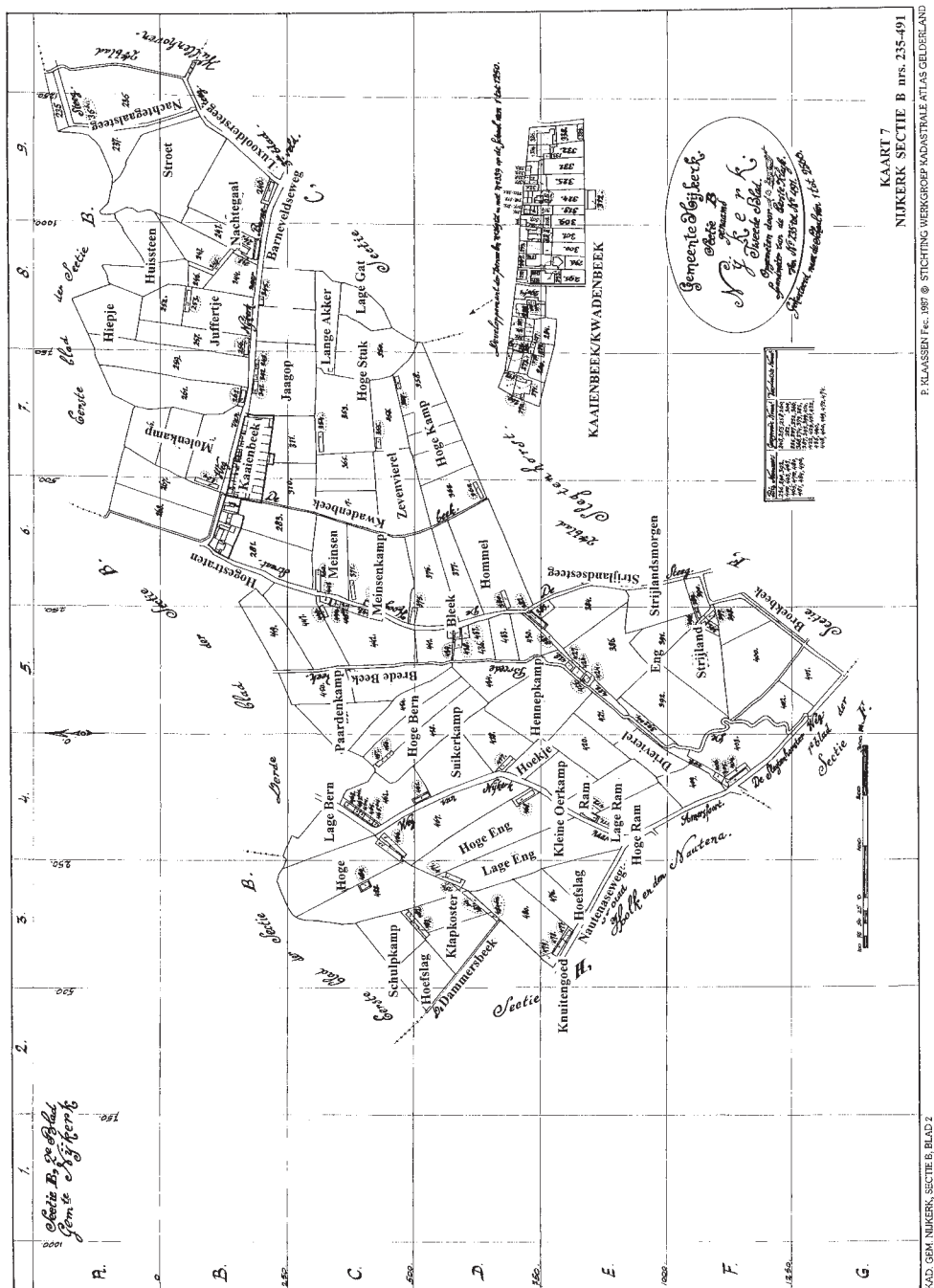

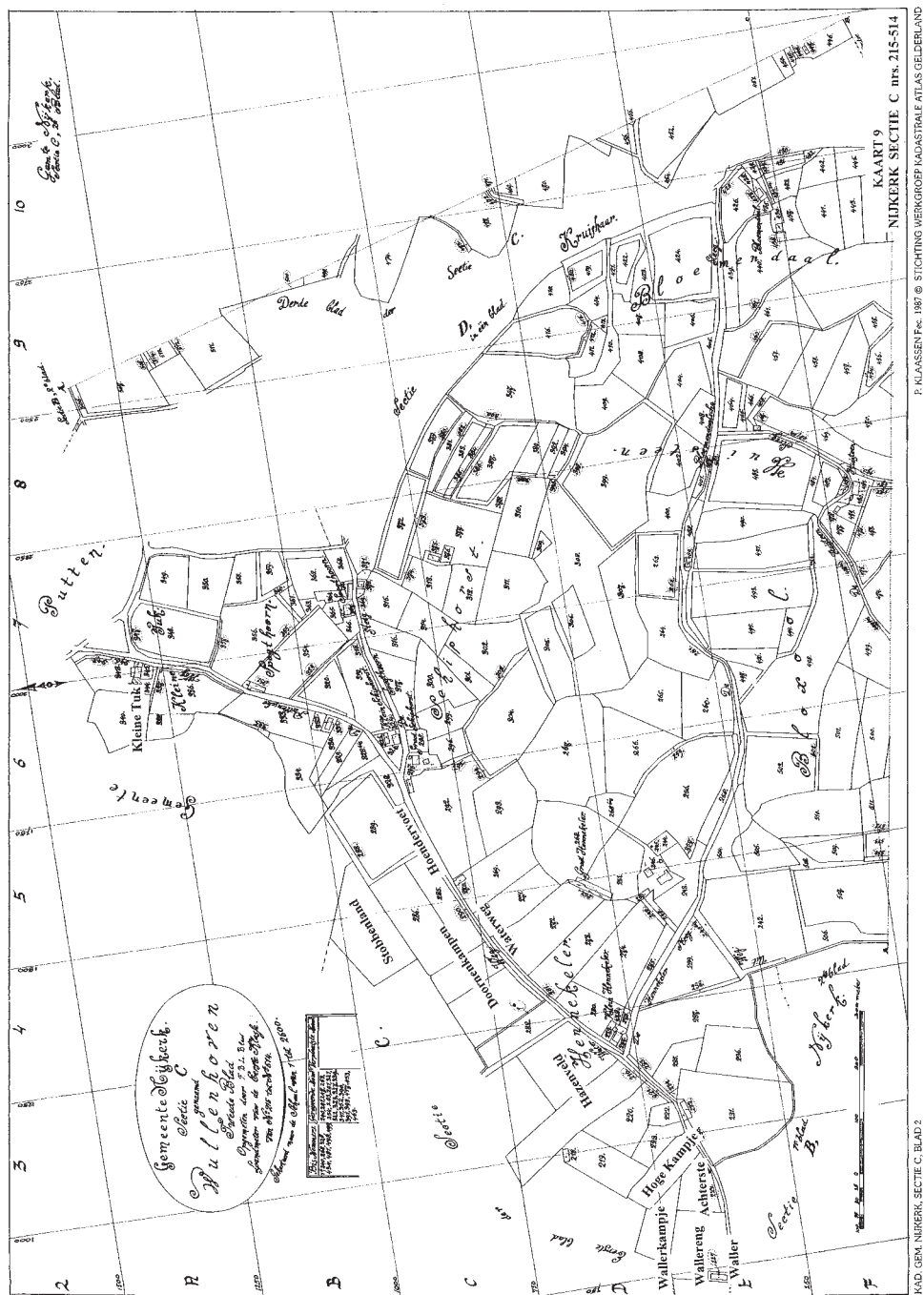

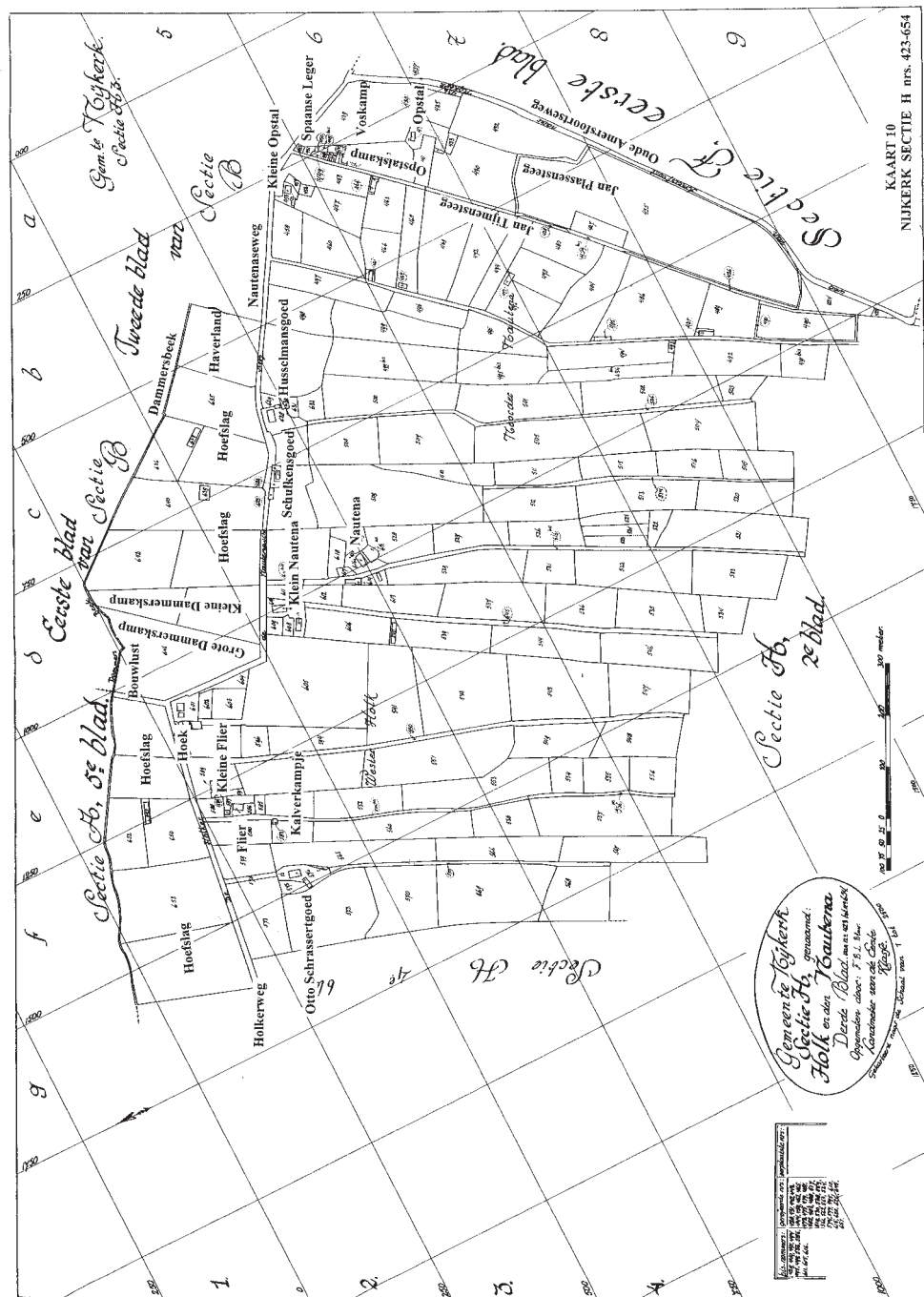

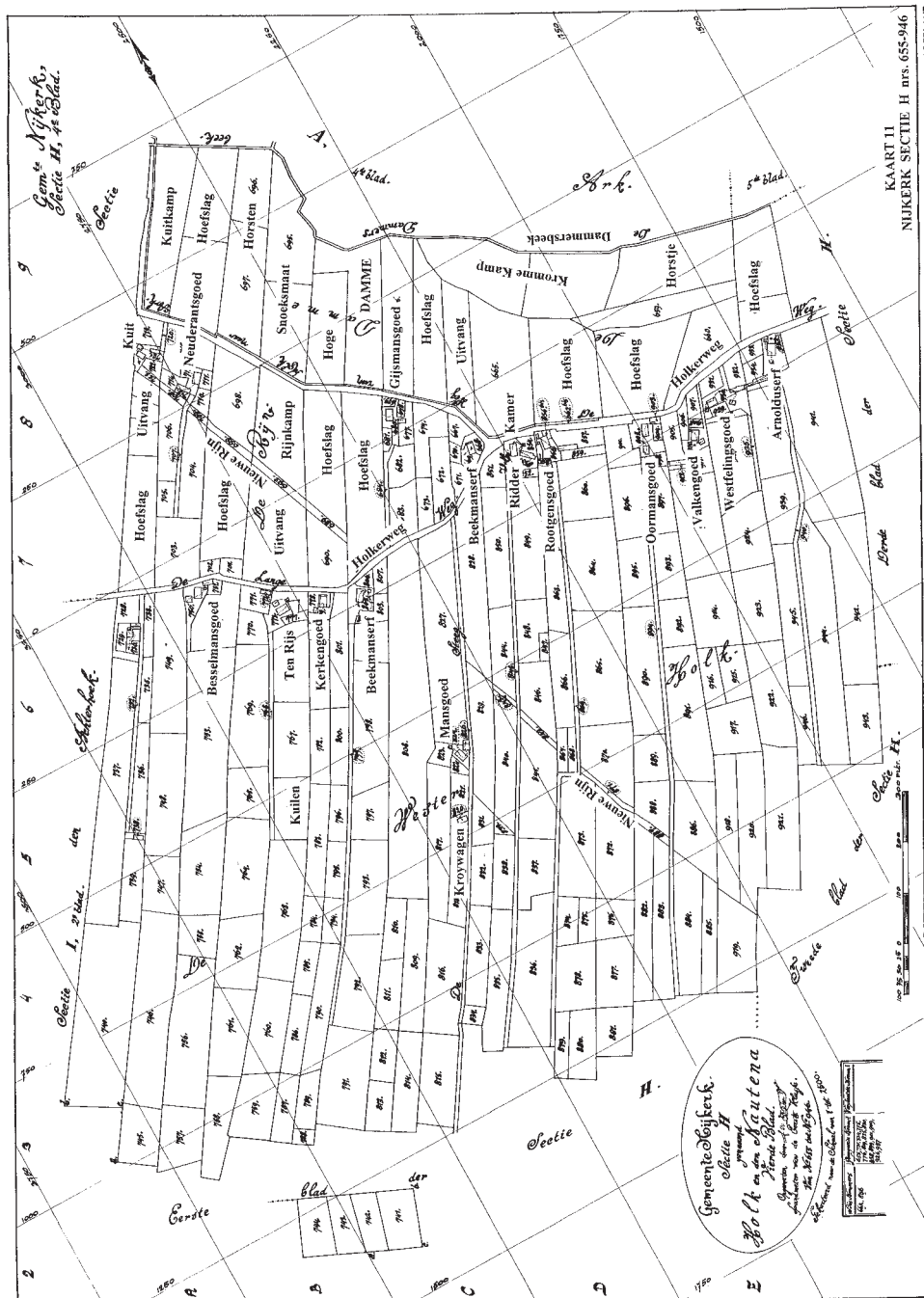

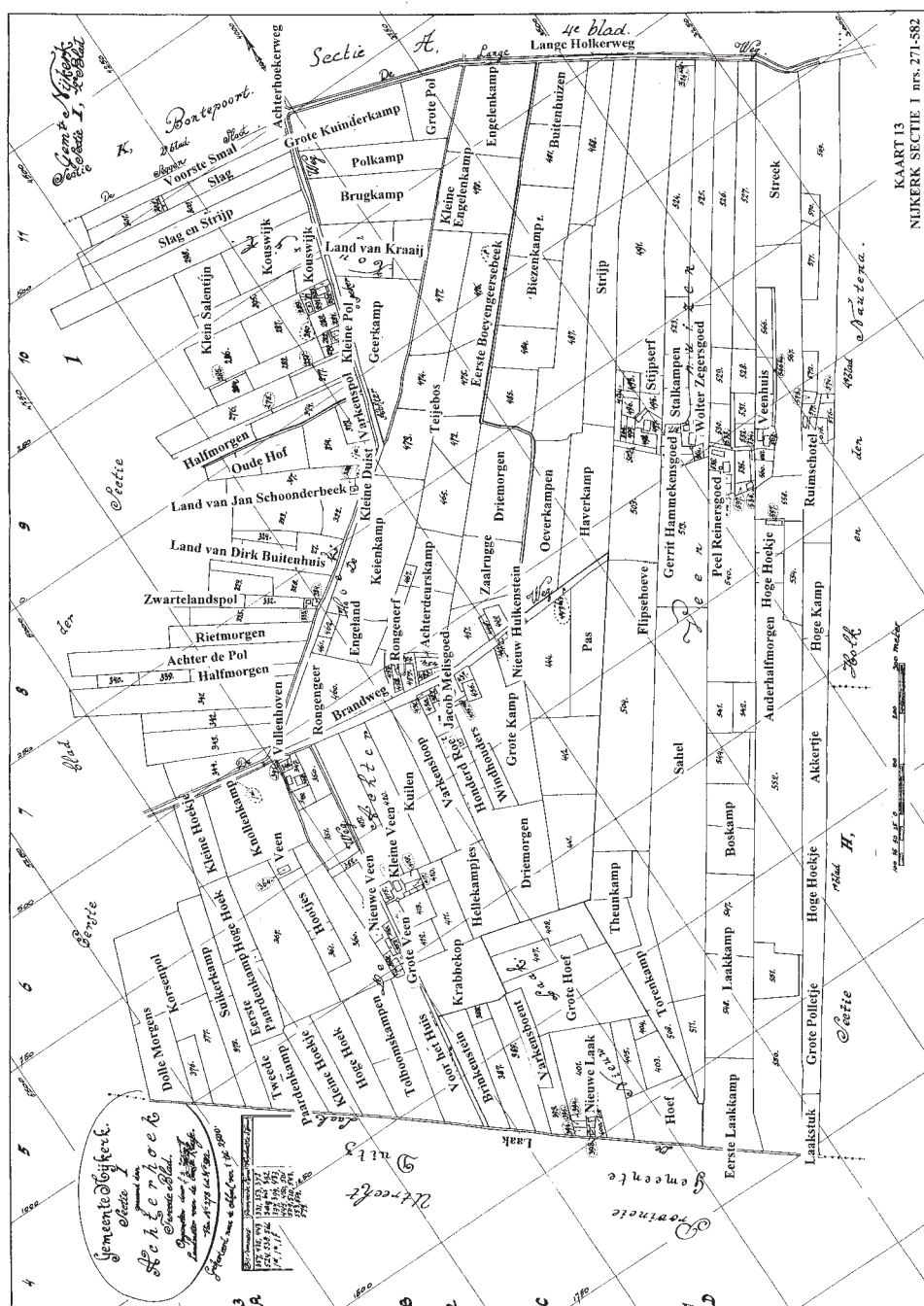

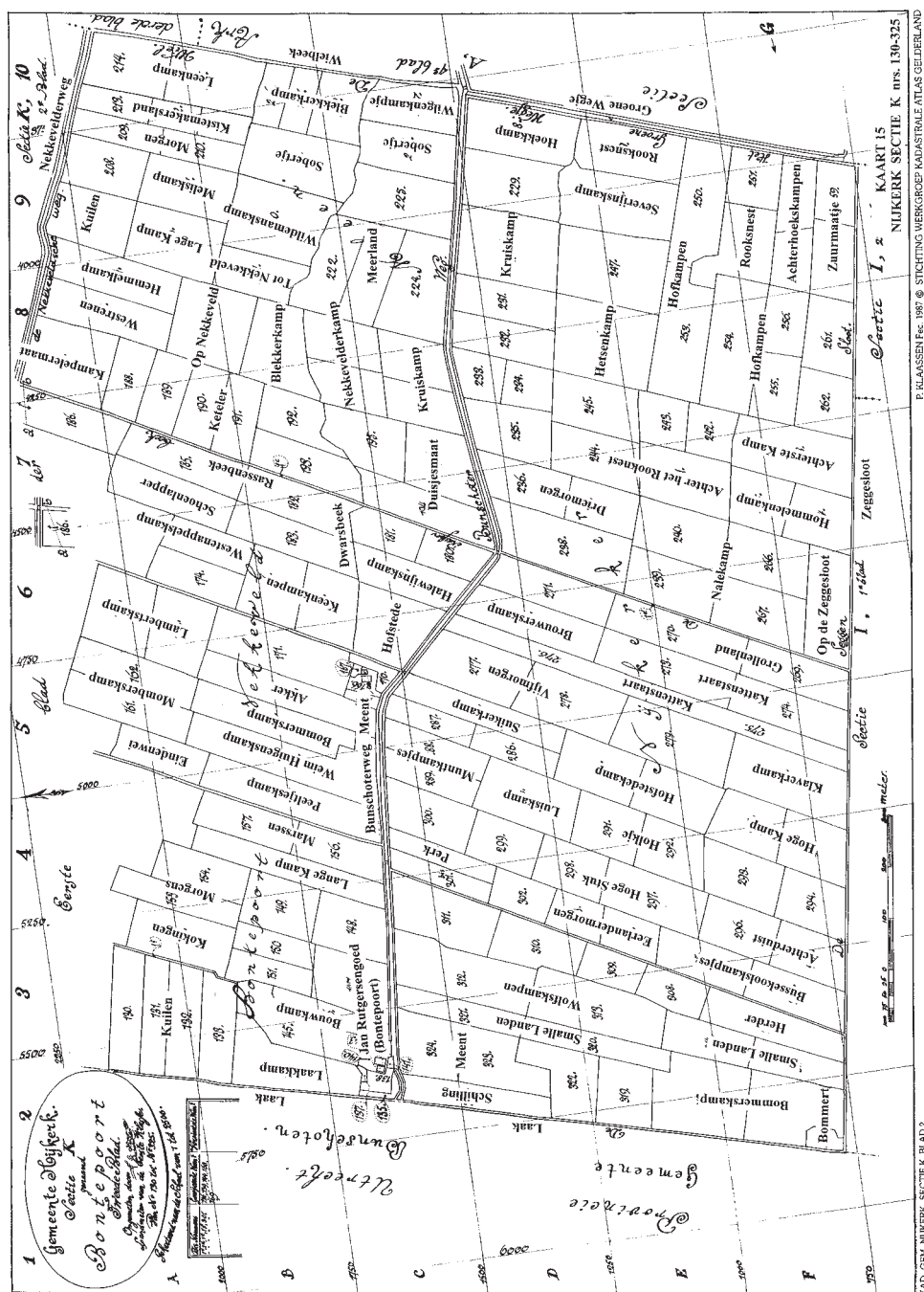

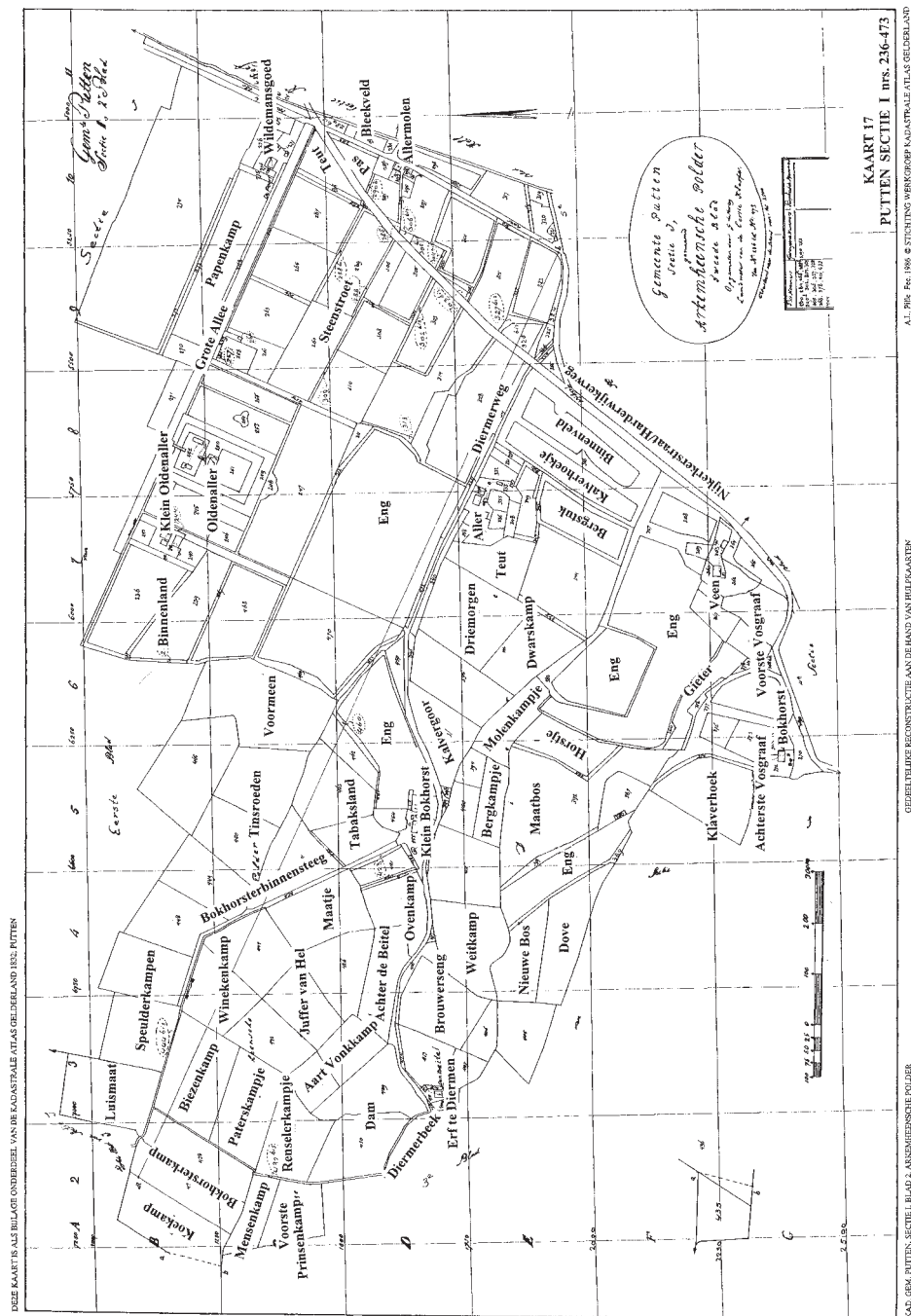

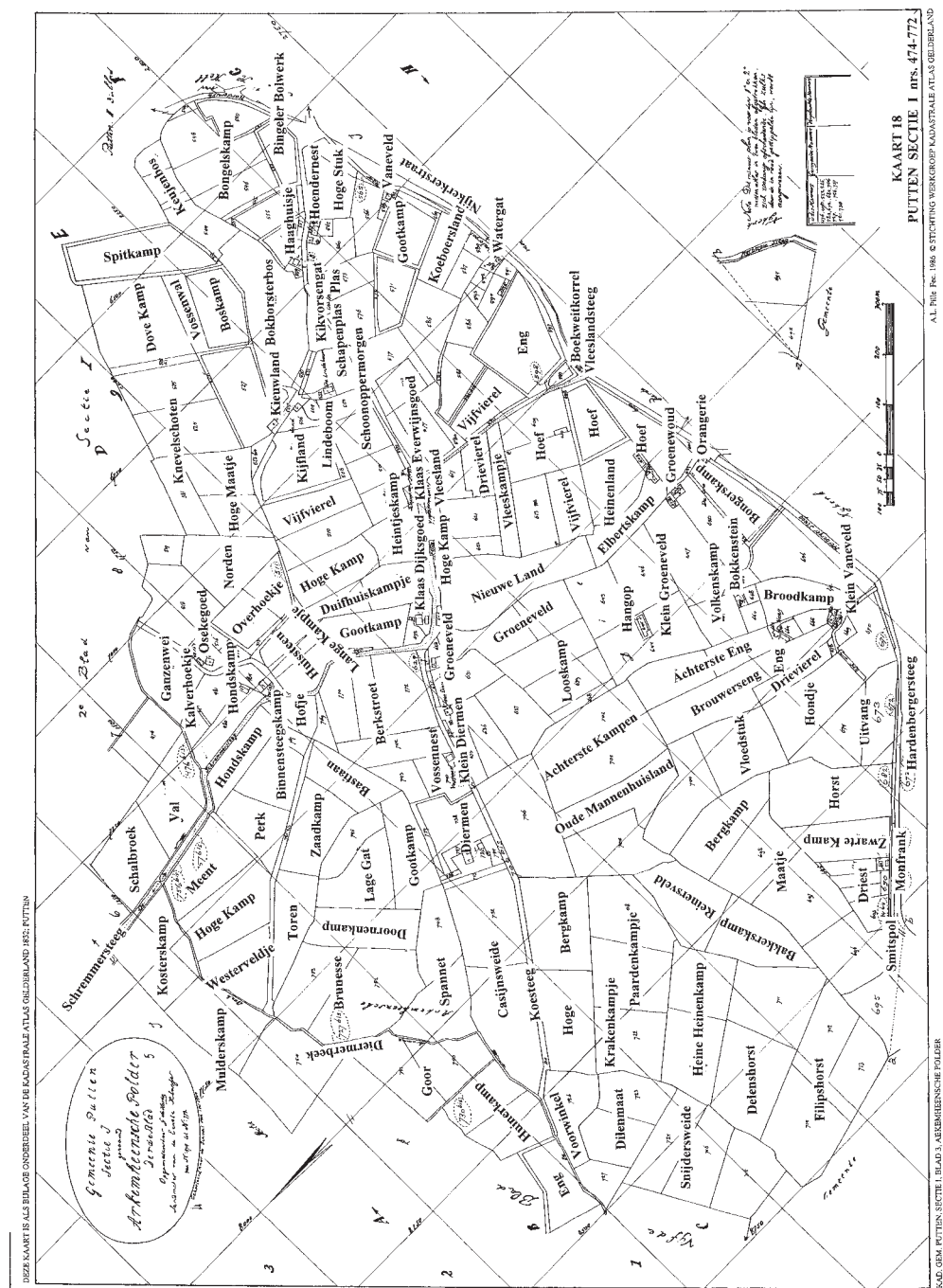

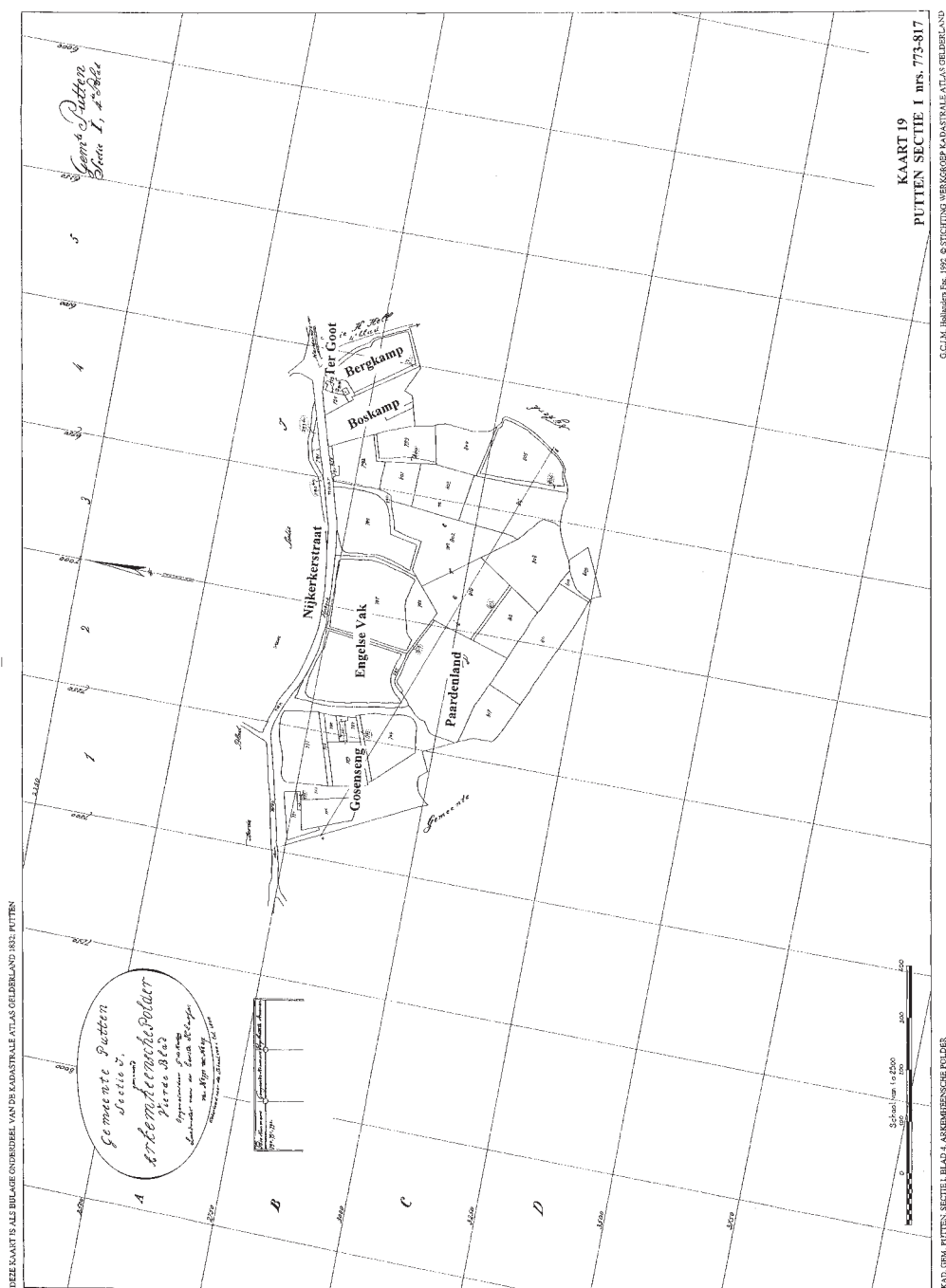

A. J. Bulte, Eec. 1996. © STICHTING WERKGROEP KADASTRALE ATLAS OBLERLAND

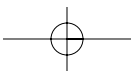
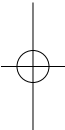
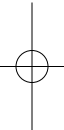

Curriculum vitae

Willem J. Hagoort (* 1941) volgde de opleiding tot onderwijzer en behaalde de akten Nederlands MO-A en B resp. aan de School voor Taal- en Letterkunde in Den Haag en de Noordelijke Leergangen in Groningen. Na het afleggen van het kandidaatsexamen aan de Universiteit Nijmegen slaagde hij in 1984 (cum laude) voor het doctoraalexamen Nederlandse Taal- en Letterkunde, hoofdvak historische taalkunde en bijvakken toponymie en Oudsaksisch, aan de Universiteit Utrecht. Na een aantal jaren werkzaam geweest te zijn in het basisonderwijs, het lager en middelbaar beroepsonderwijs was hij van 1982 tot 2002 conrector van het Christelijk College 'Groevenbeek', afdeling HAVO-VWO, te Ermelo.

DE GELDERSE ZEEPOLDER ARKEMHEEN

**Namen van bouw-, hooi- en weilanden, boerderijen, beken en wegen in de Gelderse polder
Arkemheen gemeenten Nijkerk en Putten 806 - 2002**

Hoofdstuk 8

GLOSSARIUM

WALBURG PERS

8. ALFABETISCH GLOSSARIUM

‘Het schrijven van een woordenboek is een ondankbaar, een verdrietig werk. Is er veel dat men heeft opgenomen of verbeterd, er is nog veel meer, dat men vergeten heeft, dat de aandacht ontsnapt is en alzoo onverbeterd is gebleven.[...]. Daarom hebben zij, dunkt mij, die zich aan zulk een arbeid wagen, aanspraak op een welwillende beoordeling. Daarop durf ik rekenen.’

J.H. van Dale. Voorbericht 1^e druk 1872.

N.B. Voor ‘Opbouw van het artikel’ en ‘Wijze van bewerken’ zie resp. par. 7.2 en 7.7.

AALTJE GERRITSLAND

kaart 4 C10

Nij A 524: 2.23.60 ha hooi- en weiland

VHd in Biezenkamp (4) (1995)

't Cloester ter Nijkerck *Aeltgen Gerritslant* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 3), *Aeltjen Gerritsland* (1716, HG 5773 fol. 80), 2½ mergen *Aeltjen Gerritsland* (1759, RV 860 fol. 53), Een kamp *Aaltje Gerritsland* liggende...in de Doornsteeg (1867, NA Col. 8364), Eene kamp hooi- en weiland *Aalt Gerritsland* (1889, NA Col. 4447), de *Biezenkamp* (Mu 1995).

PN *Aaltje*, afgeleid van *Adelheid* en FN *Gerrits* patroniem van de PN *Gerrit* met de basis *-land*: ‘het land van een verder onbekende *Aaltje Gerrits*’. De basis *-land*, mnl. *lant*, os. *land*, ofri. *land*, onl. *land* ‘benaming voor een deel van de aardoppervlakte met betrekking tot het gebruik dat er van gemaakt wordt voor akkerbouw, veeteelt enz.’ (WNT 8 kol. 973). Hernoeming in *Biezenkamp*. Z.a.

De basis *-land* in: *Aaltje Gerritsland*, *Achter het Bouwland*, *Achterste Brandland*, *Achterste Land*, *Akkerland*, *Allerland*, *Amsterdammerland*, *Annemaatjesland*, *Barvaartsland*, *Begijnenland*, *Binnenland*, *Boer Dasselaarsland*, *Boslanden*, *Botskamperland*, *Bouwland*, *Brandland*, *Brand van Delensland*, *Doornsland*, *Dijkerland*, *Eerste Zwarteland*, *Elspeterland*, *Engeland*, *Eschotensland*, *Fortellersland*, *Frankenland* (3), *Fratersland*, *Gaartjesland*, *Geerlof Voetsland*, *Gelderland*, *Glazenmakersland*, *Grauwe Zusterenland*, *Grollenland* (3), *Grote Zwarteland*, *Hanzenland*, *Harderwijkerland*, *Haverland*, *Heersland*, *Heinenland* (2), *Helland*, *Hellerland*, *Hoge Land*, *Houtdorperland*, *Huinerland*, *Jan Frankenland*, *Jan Voetenland*, *Kammerland*, *Kerkenland* (2), *Kieuwland*, *Kistemakersland*, *Klokkenland*, *Koeboersland*, *Koeland* (2), *Koolwagensland*, *Kotland*, *Kriksland*, *Kruisland*, *Kijfland* (2), *Meerland*, *Middelste Brandland*, *Middelste Land*, *Middelste Prillenland*, *Moppenland*, *Niesgen Jan Pelenland*, *Nieuwe Land*, *Oorland*, *Oude Land*, *Oudemannenhuisland* (2), *Paardenland*, *Panderland*, *Prillenland*, *Ramshorsterland*, *Rietland*, *Rodeland*, *Roggelandje*, *Rouweland*, *Sacramentslanden*, *Sint Catharinenland*, *Slangenland*, *Smalle Landen* (3), *Speulderland*, *Speuyerland*, *Sprookjesland*, *Stekkersland*, *Stobbenland*, *Strijland*, *Strijlandsland*, *Tabaksland*, *Tinsland*, *Tukkeland*, *Tweede Zwarteland*, *Vaneveltsland*, *Vicarieland*, *Vleesland* (2), *Voorste Brandland*, *Voorste Koeland*, *Voorste Prillenland*, *Vosland*, *Vossenland*, *Vossenerland*, *Vrouw van Arnheimsland*, *Weijersland*, *Weiland*, *Volter Daamsland*, *Volter Stevensland*, *Wouter Jacobsland*, *Wijlicksland*, *Wijnbergensland*, *Zaadland*, *Zaailand*, *Zandland* (7), *Zutphense Landen*, *Zwarteland* (2) [131].

AALTJE WOLTERSENHOFSTEDE

kaart 15

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Den Perick...daer westwert *Aeltgen Woltersen hoffstede* (1608, HG 4396 fol. 25), *Aeltgen Wolters hoffstede* (1611, AZA 178 fol. 56).

PN *Aaltje* en FN *Wolters* patroniem van PN *Wolter/Walter*. Verdwenen boerderij aan de zuidzijde van de *Bunschoterweg*. De opstallen stonden vermoedelijk op perceel sectie K 311. Zie voor deze boerderij onder *Wolfskampen*. Voor de basis -*hofstede* zie *Hofstede*.

X. Aaltskampje: zie *Hendrik Aaltskampje*

AALTSWERF

kaart 2 C9

Nij A 88, 89: 4.94.40 ha hooi- en weiland

VHd in Beekkampen (1936)

Noch twee kampen lantz gelegen in Ercemeden...geheyten Dijcklander guet en *Aelts Werff*... uyt den gued Ten Dijck (1437, OAH 1386), d'Nonnen...*Aelswerff* (1608, AK 185a fol. 30), De Nonnen *Aeltswerf* (1716, HG 5773 fol. 49), Cornelis Bast voor 4 jaren gepagt 5 mergen *Alswerf* (1761, SV 615 fol. 12), Weiland de *Aalswerf* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen de *Aalswerf* of *Beekkampen* tussen de Vaart en de Koesteeg (1936, NA Rey), *Aalswerf* (Mu 1993).

PN *Aalt*, vr. *Aaltje*, vooral fri. PN. In de regio Nijkerk, Putten, Barneveld veelvuldig voorkomende PN. Onder de keurmedigen van de Kelnarij van Putten bevinden zich tussen 1389 en 1681 ruim 300 naamdragers (S 1993: 255 - 257). Volgens Blok heeft -*werf* als plaatsaanduiding de grondbetekenis 'hoogte, heuvel'. Hieruit ontstond de betekenis 'hoogte waarop een huis stond, erf, boerenerf'. Naast *werf* als plaatsaanduiding komt er een etymologische verwant *werf* voor in de betekenis van 'teenwilg, waterwilg' van Indo-europees **werb-*, **werbh-* 'draaien, buigen', die duidt op de buigzame twijg van deze boomsoort (Blok 1958: 163 - 172). Zie *Werft*. In de Arkemheen is *werf* de benaming voor een al of niet bewoond deel van de zeedijk. 'Reyner Maessen...ontvangt 5 rijsche guldens voor het huis dat hij op hun werf aan den Erckemedensche dijk zal zetten' (1485, B 1935: 172). 'De affgemeten en affgepaelden werven...sullen genieten twintigh stuijvers' (1611, AZA Inv.nr. 1 fol. 28). De Arkemheense *werf*-namen, die bijna uitsluitend zijn samengesteld met een PN of FN, duiden dus niet per definitie op een (voormalige) boerderij (Van Dooren 1986: 81). Dit geldt mogelijk alleen voor *Brinkswerf* en *Rookswerf*. *Krikswerf* is geen oorspronkelijke *werf*-naam. De oudste vermelding uit de vijftiende eeuw heeft -*goed* als basis. Ook vanwege de lage ligging hebben er op de hooi- en weilanden met de namen *Aalts-*, *Brienen-*, *Sprei-* en *Tellingswerf* nooit boerderijen gestaan. *Wurf*- als basis heeft in deze microtoponiemen de betekenis van 'stuk land, onbebouwd perceel'. De *Aaltswerf* wordt aan de oost-, west- en zuidzijde begrensd door de *Middelbeek*, waardoor hernoeming in *Beekkampen* voor de hand ligt.

De basis -*werf* in: *Aaltswerf*, *Brienenwerf*, *Brinkswerf* (2), *Krikswerf* (2), *Rookswerf* (2), *Spreijwerf*, *Telinkswerf* [10].

AAN DAMMERSBEEK

kaart 4 E7

Nij A 456: 1.26.40 ha hooi- en weiland

Ook Dammeskampen (1)

Aan Dammersbeek (KK 1937).

Het voorzetsel *aan* wordt gebruikt om een relatieve topografische positie of ligging aan te geven. Zie par. 4.4.1.1.c. Zie *Dammersbeek*.

AAN DE ARKERWEG

kaart 2 C4

Nij A 198, 199: 2.99.50 ha hooi- en weiland

Twee kampen *Aan de Arkerweg* genaamd (1936, NA Rey).

Zie *Arkerweg*.

AAN DE BLINDESTEEG

Pu I 152, 153: zie *Hoge Eng* (2)

Zie *Blindesteeg*.

AAN DE DOMINEESSTEEG

kaart 12 E7

Nij I 100, 101: 2.03.90 ha hooi- en weiland

Aan de Domineessteeg (Do 1988).

Zie *Domineessteeg*.

AAN DE SCHREMMERSTEEG

1. Pu I 757: zie *Meent* (3)

Zie *Schremmersteeg*.

2. Pu I 962, 963: 4.30.00 ha hooiland

kaart 20 F5

Ook *Fraterskamp* (2)

Een perceel weiland genaamt *Aan de Schremmersteeg* (1836 - 1854, KD 161), Twee kampen

Aan de Schremmersteeg achter elkander aan de westzijde van die steeg (1936, NA Rey.).

AAN DE ZEEDIJK

Nij K 70: zie *Op Nekkeveld* (1)

De basis -dijk in: *Aan de Zeedijk, Bocht van de Dijk, Bij de Kadijk, Duikerdijk, Kampje voor de Dijk, Morgen onder de Dijk, Oostkadijk, Op de Dijk, Putterdijk, Voordijk, Westkadijk*.

AARNT PELENSGOED

kaart 15

Nij buurtschap *Nekkeveld* voormalige boerderij

Ook *Geert Pelenhuis*

Ricolt coepsz. van *Aernt Pelensguede* (1453, HA 101 fol. 6), *Geert Pelenhuys* (1608, HG 4396 fol. 24).

PN *Aernt*, fri. vorm van *Arnout* en patroniem *Pelen* van PN *Peel*, waarschijnlijk een verkorting en vleivorm van *Pel(e)grim*. De FN *Peel* en de FN *Pelen* komen zeer veel voor in deze regio. In het register van overleden keurmedigen van de Kelnarij van Putten tussen 1389 - 1681 zijn meer dan zeventig personen met deze voor- of achternaam opgenomen (S 1993: 320 - 321). Het *Aarnt Pelensgoed* en het later genoemde *Geert Pelenhuis* zijn mogelijk dezelfde boerderijen. Het *Geert Pelenhuis* stond volgens de dijkrol van 1608 aan de *Bunschoterweg*, vermoedelijk op het *Polletje* of de *Polkamp*, sectie K 300 (HG 4396 fol. 24). Bij deze boerderij hoorden zes achter elkaar gelegen percelen, sectie K 295 - 300, tussen de *Bunschoterweg* en de *Zeggesloot* en ook perceel K 158, de *Peeltjeskamp*. De basis -goed in de betekenis 'bezittingen, eigendom, vast goed' (WNT 5 kol. 329). Zowel boerderijnamen als namen van bouw-, hooi- of weiland kunnen in de regio Nijkerk/Putten met deze basis voorkomen. Zie *Dijklandergoed* en *Zeelandergoed*. De meeste microtoponiemen met de basis -goed duiden op een boerderij. De determinant is bijna zonder uitzondering een PN en/of FN.

De basis -goed in: Aarnt Pelensgoed, Abel Everwijnsgoed, Beekmansgoed, Bellergoed, Bessel Broedersgoed, Besselmansgoed, Bessel Osickengood, Boldewijnsgoed, Dirk Peelsengood, Dijkgravengood, Dijklandergood, Dijkmansgoed, Elspetergoed, Frankengood, Fratersgoed, Gerrit Aalt Aaltsengood, Gerrit Hammekensgoed, Gijsbert Maasgoed, Gijsmansgoed, Haalwerfsgood, Hein Abelenzoonsgood, Husselmansgoed, Jacob Melisgoed, Jacob Woltersgoed, Jan Jansengood, Jan Pelengood, Jan Rutgersengood, Jan van Weerdensgoed, Kerkengood, Kil Aartsengood, Klaas Dijksgood, Klaas Everwijnsgoed, Knuitengood, Kriksgood, Lange Moensgoed, Loenemansgoed, Lubbertjesgoed, Lubbert Sluisjesgoed, Luttelijfsgood, Lijsbeth Gerritsgoed, Maas Pelengood, Mansgoed, Melis Jansengood, Meus Elbertsengood, Mezengood, Neuderantsgoed, Oormansgoed, Osekegoed, Otto Schrassertgoed, Oude Dijkgravengood, Peel Reinersgoed, Peerboomsgood, Pelgrimsgoed, Pipersgoed, Pieter Harbertsgoed, Rodengood, Rooksgood, Rootjensgoed, Scheef Arentsgood (2), Schulkensgoed, Slangengood, Spreijengood, Spreyersgoed, Steenlersgoed, Stijpengood, Tollingsgoed, Treude Langesgoed, Valkengood, Veenhamersgoed, Vleyengood, Vollidengood, Weijersgoed, Westfelingsgoed, Wildemansgoed, Wolter Arissengood, Wolter Dijksgood, Wolter Maassensgoed, Wolter Stevensgoed, Wolter Zegersgoed, Woutertje Suyksgoed, Zeelandergood, Zeemansgoed, Zeger Klaasgoed, Zwanelt Wijgersgoed [85].

AART AALTSENERF

Nij I 497: zie *Gerrit Hammekensgoed*

X. Aartsengood: zie *Kil Aartsengood*

AART VONKKAMP

kaart 17 C3

Pu I 428, 431: 1.66.00 ha bouwland en hooiland

VHd in Kuitendam (1856)

Gerrit Jansen tot Nijkerck kinderen noert oest van den Dam die *Aert Vonck camp* 1¾ mergen (1608, AK 185a fol. 10), Een perceel bouw- en weiland *Kuytendam* genaamd (1856, NA Col. 5868), de *Kuitendam* (Ha 1981).

PN Aart en FN Vonk. Het perceel is eigendom geweest van en genoemd naar Arndt van Domseler, die meestal *Vonck* genoemd werd (ca. 1499 -1561). Hij was eigenaar van het erf Rootselers en later van de boerderij Estveld beide in Barneveld (Med. J. van Hell). De hernoeming in *Kuitendam* naar aanleiding van de naast gelegen percelen de *Dam*, sectie I 429, 430 en de FN *Kuit*, waarvan de meeste Gelderse naamdragers in 1947 in Putten woonden. Zie *Kuit*.

ABBENKAMP

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Abbenkamp situm super locum dictum Primeryt (1313, D 1902: 20).

FN Abbe, Abe, een vooral fri. PN. De *Abbenkamp* lag bij de *Primerijt*, dat is de naam voor het meest oostelijke deel van de *Arkemheense Zeedijk* in de gemeente Putten. Z.a.

ABEEK

kaart 1 E3

1. Nij buurtschap Ark

Ook Kromme Beek

Abeycke (KK 1609), Buurschap Ark...d'Aebeeck (1713, RV 850 fol. 16), De *Kromme Beek* beginnende van Holk aff (1778, AZA 1046), De *Kromme Beek* (KA 1832), De *Ossekamp*, de

Aakamp...op Ark ter weerszijden van de *Kromme Beek* (1838, NA Col. 1639), den Akamp ...zuidwaarts de *Aabeek* (1782, RV 854 fol. 228), *Abeek* (Bo 1995).

De *Abeek* is een circa 2300 m lange oost-west lopende polderbeek tussen de *Arkervaart* en de *Arkerweg*. *A* betekent 'water' en is ontstaan uit het germ. **ahwa*, os. *aha* en verwant met lat. *aqua*. *A* als waternaam komt voor in het gehele Germaanse taalgebied vanaf de vroege Middeleeuwen. Het is de aanduiding voor een natuurlijk water, dat later in Oost-Nederland vaak de naam kreeg van *beek*, *diep* of *stroom*. In de Nederlandse kuststreek en in Friesland is *A* gepalataliseerd tot *ee* of *ie*, zoals in Edam en Krommenie, en soms in de zestiende eeuw weer gediftonggeerd tot *ij* (Schönfeld 1955: 139; Moerman 1956: 21; Krahe 1964: 21; Hendrikx 1991: 15). De Arkemheense *A* zal ten tijde van de inpoldering in het midden van de veertiende eeuw een kreekachtig riviertje geweest zijn. In deze periode is *A* nog als appellatief in gebruik. In de zestiende/zeventiende eeuw wordt *A* als waternaam niet meer aangevoeld en wordt de basis -*beek* er epexegetisch, verduidelijkend, aan toegevoegd (zie par. 5.13.1.). In de negentiende eeuw wordt deze naam in sommige bronnen vervangen door de in de *Abeek* uitmondende *Kromme Beek*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

De basis -*beek* in: *Aan Dammersbeek*, *Abeek* (2), *Angelerbeek*, *Arkemheensebeek*, *Blaakbeek*, *Blekkerbeek*, *Blinde Beekje*, *Brede Beek*, *Broekbeek*, *Boeyengeersebeek*, *Dammersbeek*, *Diermerbeek*(3), *Dwarsbeek*, *Eerste Boeyengeersebeek*, *Geerderbeek*, *Heimen Klaassenbeek*, *Hogendammerbeek*, *Hoge Steenbeek*, *Kaaienbeek*, *Koolwagensbeek*, *Krommebeek* (3), *Kwadenbeek* (2), *Lage Steenbeek*, *Langeroebeek*, *Lange Weierbeek*, *Lauwerkampsbeek*, *Lazarusbeek*, *Lisbeek*, *Marsbeek*, *Mehensbeek*, *Mesbeek*, *Middelbeek* (2), *Nekkevelderbeek*, *Nieuwe Beek*, *Oostkadijkbeek*, *Op Schillingsbeek*, *Polletjesbeek*, *Rassenbeek* (3), *Rijsbeek*, *Scheidbeek*, *Schillingsbeek*, *Schipbeek*, *Scholtbeek*, *Schuitenbeek*, *Smalle Beek*, *Speulmans en Hellekampenbeek*, *Steenbeek* (2), *Strijlandbeek*, *Strijpterbeek*, *Tweede Boeyengeersebeek*, *Wallerbeekje*, *Westkadijkbeek*, *Wielbeek*, *Wildemansbeek* [64].

2. Nij buurtschap Ark kaart 1
Renger Elberts d'Abeek groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 176).

De waternaam *Abeek* is hier overgegaan op een aangrenzend perceel.

ABELENMAAT kaart 2 A8

Nij A 83: 2.03.80 ha hooi- en weiland
VHd in Vaneveldskamp (2) (1650)

Maes Lemmensoen van *Abelenmaet* (ca.1400, K 1853: 139), Coep van Vanevelt...in de kerspel van Nijkerck dat een stuck geheiten *Heyn Abelenmaet* ende heft 2½ mergen (1453, HA 101 fol. 187), *Hein Abelenzoons Mathe* off *Vaneveltscampen* 2½ jugera (ca.1650, SM 431), Wulft van Hennekeler eigenaer van 2½ mergen gnt. *Vaneveltscampje* (1650, AAN 750 fol. 189), Strijlants Poll oost de *Vanevelts Campjes* zuydt de Diermerbeek west die Graft (1668, RV 850 fol. 4), Door de Abdinckhof wordt *Heyn Abelsmathe* ontslagen van leen en tijnsplicht (1670, HH 2 Inv.nr.10), *Vaneveltscamp* (1716, HG 5773 fol. 70), Uijt Vanevelt van 2½ mergen lants geheyten *Heijn Abelenmaot* (1729, GR 1496 fol. 89), *Hein Abelen Sohns Mathe* alias *Vanevelt Campien* (1732 - 1810, AK 251 nr. 18), *Hein Abelenzoons Mathe* alias *Vaneveltscampje* (1803, BFA 2166), *Vaneveldse Kamp* (Mu 1993).

FN *Abelen*, die al omstreeks 1330 in Diermen voorkomt (AK, 38 fol. 105). Dit hooiland is eigendom geweest van het voormalige Nijkerkse *Hein Abelenzoonsgoed* (W 1968: 26). Z.a.

ABELENWEIDE

Pu buurtschap Diermen

VHd in Morrenkampje (1662)

Bernt ten Brouck van 2 mergens 1 hont gelegen in *Abelenweijde* (1453, HA 101 fol. 104), Gosen Grove 1 schelling van *Abelen Weide* (ca.1518, AK 40 fol. 47), *Abelenwey* op die beeck bij Maes Reynersen 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 24), Casijn Morren 2 mergen en 2 hont gnt.

Abelenweij verpagt aan Hendrik Pelen (1650, AAN 750 fol. 186), 2½ mergen meenland *Abelenweij* off *Morrencampjen* (1662, AK 154).

In 1453 bezit ook Reyner Loeijensz. nog ruim 2 morgen van dit perceel, zodat de *Abelenweide* oorspronkelijk ca. 4½ ha groot was (HA 101 fol. 105). Hernoeming met FN *Morren* en de basis -*kamp*. Aelt *Morren* was ca. 1610 de eigenaar van dit perceel (AZA, 178 fol. 18). Hij werd in 1615 beleend met het erf Lotteler, thans Krakenburg, in buurtschap Nulde, gemeente Putten. De FN *Morren* is een patroniem van de PN *Mor* uit *Maurus* 'Moor, bewoner van Mauretanië'. *Morren* is een vooral Veluwe FN die in 1947 meer dan 200 naamdragers heeft in Barneveld, Ede, Nijkerk en Oldebroek. *Weide* met de oorspronkelijke betekenis 'wat tot voedsel van dieren, vee dient', later overgegaan op de plaats waar het voedsel te vinden is, 'grasland, weide' (WNT 25 kol. 756; Schönfeld 1950: 82). Ondanks het feit dat de Arkemheen een uitgesproken hooi- en weideland is komen microtoponiemen met de basis -*weide* niet veel voor. Vanwege de individuele ontginning in de late Middeleeuwen is de Arkemheen een uitgesproken kampenlandschap. De oudste vermelding met de basis -*weide* dateert uit 1357: *Hogeweide*.

De basis -*weide* in: *Abelenweide*, *Eindenwei*, *Ganzenwei*, *Hazenweide*, *Hoge Weide*, *Casijnsweide*, *Keutswede*, *Kleine Keutswede*, *Korte Weide*, *Lage Keutswede*, *Lage Weide* (4), *Pinkenweide*, *Plekkeuweide*, *Renselersweide*, *Renselaarsweitje*, *Rundsvleesweiden*, *Schrijversweide*, *Snijdersweide*, *Thuiswei*, *Tinsweide*, *Walinkweide*, *Zuiderweide* [25].

ABEL EVERWIJNSGOED

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Abel Everwingsgoed daerbuiten (ca.1325, D 1905: 10), *Bona Everwijn* der buiten (1390, S 1993, 231), 2 morgen uijt *Abel Everwijngoett* (1609, AK 161), Valcke mathe 3 morgen groot uyt *Abel Everwijngoet* bezit 't Clooster Agnietis tot Hardewerwijck (ca. 1650, SM 431), *Abel Everwijngoett* a mari absumptum (1732 - 1810, AK 251 nr. 35), *Everwijngoed* jaarlijks 2 schepel garst (1803, BFA 2166).

PN *Abel* en FN *Everwijn*. De boerderij is getuige de toevoeging in de attestatie uit 1732 - 1810 in de *Zuiderzee* verdwenen. Voor de FN *Everwijn* zie *Klaas Everwijngoed*. Zie ook *Everwijnskampje*.

ABRAHAMSSCHOOT

Nij buurtschap Ark: zie *Wielkamp* (5)

ACHTER DE BEITEL

kaart 17 D4

Pu I 427: 1.43.80 ha bouwland

VHd in Helland (1981)

Een kamp driestland *Achter de Bijtel* genaamd (1828, NA Col. 125), Het *Helland* (Ha 1981).

Het perceel ligt achter het erf *De Beitel*. Z.a. Hernoeming met gebruikmaking van de FN (*Van*) *Hel* vanwege het er vlak bij gelegen perceel *Juffer van Hel*. *Achter* en *achterste* worden door de naamgever gebruikt om de onderlinge relatieve topografische positie of ligging aan te geven. Zie hiervoor par. 4.4.1.1.c.

ACHTER DE BOOMGAARD

kaart 6 C2

Nij B 77: 3.06.30 ha opgaande bomen

Achter den Boomgaard 3½ morgen (1716, HG 5773 fol. 76).**ACHTER DE POL**

kaart 13 A9

Nij I 337 (ged.): 2.04.10 ha hooi- en weiland

Achter de Pol (Do 1988).*Zie Pol.***ACHTER DEN OORD**

kaart 5 B6

Nij A 532: 1.61.00 ha hooi- en weiland

Achter den Oord (1852, NA Col. 4859).*Voor -oord zie Poloord.***ACHTER HET BOUWLAND**

kaart 13 A8

Nij I 337 (ged.): 2.04.10 ha hooi- en weiland

Achter 't Bouwland (Do 1988).**ACHTER HET DUIFHUIS**

kaart 10

Nij buurtschap Nautena

Kill Jansen heeft...van zijn erff...*Achter het Duyfhuys* (1611, AZA 178 fol. 68).*Zie Duivenslagskamp.***ACHTER HET ROOKNEST**

kaart 15 E7

Nij K 241: 1.91.90 ha hooi- en weiland

Achter het Rooknest (1852, NA Col. 4859), Eene kamp *Achter het Rooknest* (1892, NA Wes. 30).*Zie Rooksnest.***ACHTER WOUTERS**

kaart 13 A9

Ook Oude Hof

Nij I 315, 316: 1.20.10 ha hooi- en weiland

Achter Wouters (Do 1988).

FN Wouters patroniem van de PN Wouter van Walter.

ACHTERDEURSKAMP

kaart 12 C5

1. Nij I 189: 1.94.30 ha hooi- en weiland

Achterdeurskamp (Do 1988).*Achterdeurskamp*: hooi- en weiland gelegen aan de ‘achterzijde van een huis of boerderij’. De *achterdeur* is de deur in de achtergevel (WNT 1 kol. 652).

2. Nij I 469: 1.36.40 ha hooi- en weiland.

kaart 13 B9

Het erve en goed Rongerserf...de *Achterdeurskamp* genaamd achter het huis gelegen (1844, NA Col. 3139).

ACHTERDUIST

kaart 12

1. Nij buurtschap Achterhoek

Achter Duitz (KA 1832), Eene kamp in de *Achterduist* (1855, NA Col. 5527).

Voor *Achterduist* zie *Duist* en *Ruige Duist*.

2. Nij buurtschap Achterhoek

kaart 12

Ook Achterhoekerweg en Duistersteeg

Achterduist (SLN).

Zie *Kouswijkerweg* en voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

3. Nij I 106: 00.05.50 ha huis en erf

kaart 12 A6

PHd in *Ruige Duist* (2) (1988)

Seker Erfjen en goetd genaamt den *Agterduist*...omtrent tien mergen landt (1729, SV 159 fol. 22), De *Ruige Duist* (Do 1988).

Zie *Duist* en *Ruige Duist* (1, 3)

4. Nij I 137 - 139: 1.58.90 ha hooi- en weiland

kaart 12 A6

Ook Akker

De *Achterduist* (Do 1988; Mu 1994).

5. Nij I 156: zie *Eendengat*

6. Nij K 295, 296: 2.63.10 ha hooi- en weiland

kaart 15 F4

VHd in *Smalle landen* (1848). Ook Lindeboomkampjes

Wolter van Hennekellers erfgen. eigenaers pagter Cornelis Peters van 3 mergen genaamt

d'*Agterduijst* (1650, AAN 750 fol. 117), Aelt Gijsbertsen *Achterduyst* (1716, HG 5773 fol. 142),

Het perceel hooi- en weiland de *Smalle Landen* genaamd in twee kampjes...aan de Seggesloot (1848, NA Col. 4031).

7. Nij buurtschap Nekkeveld

kaart 15

Luytje Dirks *Achterduyst* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 155), Ongeveer drie mergen

Mheenlandt genaamt de *Agterduyst*...buurschap Nekkeveld (1741, RV 852 fol. 196).

Het perceel ligt in de omgeving van de boerderij *Mezengoed* aan de *Bunschoterweg*.

ACHTERHOEK

Nij buurtschapsnaam: zie par. 7.3.

ACHTERHOEKERWEG

Nij buurtschap Achterhoek: zie *Kouswijkerweg*

ACHTERHOEKSAMP

kaart 12 C4

Nij I 208: 1.23.80 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland de *Achterhoekskamp* genaamd...buurschap Achterhoek (1852, NA Col. 4922), *De Achterhoekskamp* (Do 1988).

ACHTERHOEKSAMPEN

kaart 15 F9

Nij K 257, 258, 262: 3.05.10 ha hooi- en weiland

Drie kampen hooi- en weiland de *Achterhoekskampen*...aan den Groeneweg en den Straatweg naar Bunschoten (1889, NA Col. 4447).

ACHTERSTE

kaart 9 D2

Nij C 228, 229: 00.66.20 ha tabaksland, hakhout

Eene kamp tiendpligtig tabaksland den *Achtersten* genaamd...aan de Wallersteeg (1846, NA Col. 3420).

ACHTERSTE BEUKENBOOMSKAMPJE

kaart 8 D9

Nij C 206: 00.71.50 ha bouwland

Een perceel tiendpligtig bouwland met houtgewas het *Achterste Beukenboomskampje* (1847, NA Col. 3653).

Het *Achterste Beukenboomskampje* ligt bij de *Salentein* en is genoemd naar het beukenbosje op sectie C 208. Reciprocerend met *Voorste Beukenboomskampje*, Nij C 207. Voor het begrip reciprociteit, wederkerigheid, bij microtoponiemen in de Arkemheen zie par. 4.4.2.

ACHTERSTE BOSJE

kaart 8/9

Nij buurtschap Wullenhove

Anna Jans...idt *Achterste Bosgen* een mergen (1611, AZA 178 fol. 63).

Reciprocerend met *Voorste Bosje*, buurtschap Wullenhove.

ACHTERSTE BRANDLAND

Nij A 654 (ged.): zie *Middelste Brandland*

Reciprocerend met *Voorste Brandland*, Nij A 653 en *Middelste Brandland* Nij A 654 (ged).

ACHTERSTE BRUGKAMP

kaart 8 E5

Nij C 124: 1.88.70 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Uls(t) (2)

De *Voorste* en *Achterste Brugkamp*, ook wel het *Ulst* genaamd (1842, NA Col. 2724).

Reciprocerend met *Voorste Brugkamp*, Nij C 123.

ACHTERSTE DRIEST

Nij A 464: zie *Hoge Kamp* (2).

ACHTERSTE ENG

kaart 18 C7

1.Pu I 662, 701: 1.95.40 ha tabaks- en hooiland

Achterste Eng (KH 1957).

Zie *Eng*.

2.Pu polder Arkemheen.

kaart 16

In den dam aan land den *Achtersten Engh*...aan de Blinde Steeg (ca. 1888, AZA 1049).

ACHTERSTE GOOR

kaart 18 A5

Pu I 751: 1.52.50 ha hooiland

Ook Goor (1)

In den *Echterste Goer* (ca.1330, AK 38 fol. 105), Reyner Casijnsz. van Alden Bernevelt...4 mergens gelegen in den *Echtersten Goir* (1453, HA 101 fol. 76).

Reciprocerend met *Voorste Goor*, Pu I 750. Zie *Goor*.

ACHTERSTE HAAGKAMP

kaart 8 E6

Nij C 125: 1.64.50 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Haagkamp (2) en Ulst (2)

Twee kampen hooi- en weiland de *Voorste* en *Achterste Haagkamp* (1842, NA Col. 2724).

Reciprocerend met *Voorste Haagkamp*, Nij C 126. Zie *Haagkamp*.

ACHTERSTE HALVE ENGELINKAMP

Nij I 478: zie *Kleine Engelenkamp*

ACHTERSTE HOGE KAMP

kaart 7 D7

Nij B 361 - 363: 1.51.20 ha tabaksland

Ook Hoge Kamp (4)

Coop Schrassert Aertsen heeft twee mergen den *Achtersten Hoogen Camp* (1611, AZA 178 fol. 67).

ACHTERSTE HOGE STUK

kaart 18

Pu buurtschap Diermen bouwland

Ook Hoge Stuk (6)

't *Afterste Hooge Stuck* aent Engesteechgen...saylant $1\frac{3}{4}$ mergen (1608, AK 185a fol. 27), 't *Afterste Hooge Stucke* (1611, AZA 178 fol. 20).

Reciprocerend met *Voorste Hoge Stuk*, Pu buurtschap Diermen. Zie *Hoge Stuk*.

ACHTERSTE HUISSTEEN

kaart 6 E8

Nij B 227, 229: 2.42.30 ha aardappelland

VHd in Huissteen (1) (1716)

Bette Wynicken heeft die *Achterste Huyssteen* twee mergen (1611, AZA 178 fol. 66), Wijchert Pelen heeft van de *Achterste Huijsteen* $1\frac{1}{2}$ mergen (1650, AAN 750 fol. 247), de *Huysteen* (1716, HG 5773 fol. 168).

Reciprocerend met *Voorste Huissteen*, Nij B 247, 249. Zie *Huissteen*.

ACHTERSTE KAMP

kaart 15 F6

1. Nij K 263: 2.49.30 ha hooi- en weiland

Tuene Jacobs Melissen weduwe...op die Seggesloet ten noorden drie mergen den *Afterstencamp* (1608, HG 4396 fol. 26), den *Aftercamp* (1611, AZA 178 fol. 57), Rijkket Maessen *Achtercamp* (1716, HG 5773 fol. 146), drie mergen den *Agtercamp* genaamt (1753, RV 852 fol. 207).

2. Nij I 184: zie *Koekamp* (2)

ACHTERSTE KAMPEN

kaart 18 B7

Pu I 702, 703: 4.12.20 ha hooiland (bouwland)

VHd in Wolvenkamp. Ook Achterste Nijkerkerkamp en Voorste Nijkerkerkamp

Gijsbert Jansen...die *Afterste Campen*...saylant 4 mergen (1608, AK 185a fol. 24), d'*Afterste campen* aen Volkenescampen (1611, AZA 178 fol. 18), Een perceel weiland de *Wolvenkamp* (1829, NA Col. 194), Een perceel weiland...*Achterste Nijkerkerkamp* (1829, NA Col. 194), Bouwland de *Achterste Nijkerker* (1843, NA Vi. 33), De *Achterste Nijkerkerkamp* (Ha 1981), de *Wolf* (Ha 1981).

Voor de hernoeming in *Wolvenkamp* zie *Wolfskampen*.

ACHTERSTE KEENKAMP

kaart 15 B6

Nij K 176: 1.50.90 ha hooi- en weiland

Ook Keenkampen

Een perceel hooi- en weiland de *Achterste Keenkamp* genaamd (1896, NA Wes. 163).

Zie *Keenkampen*.

ACHTERSTE LAND

kaart 16 E7

Pu I 100: 2.19.20 ha bouwland

Ook Blaak

Een perceel hooiland gelegen onder Putten in de Arkemheenschen Polder het *Achterste Land* (1862, NA Bey. 268), het *Achterste Land* (Ha 1981).

Het *Achterste Land* ligt aan de *Blaakbeek* en dat is gezien vanaf de *Waterweg* achteraan. Reciprocerend met *Middelste Land*, Pu I 91.

ACHTERSTE LANGE MORGENS

kaart 4 E2

Nij A 366, 367: 1.35.60 ha hooi- en weiland

Ook Lange Morgens (1)

Twee kampen de *Achterste Langemorgens* (1875, NA Colz. 1481), De kamp hooi- en weiland het *Achterste Lange Morgen* (1902, NA Wes. 190).

Reciprocerend met *Voorste Lange Morgens*, Nij A 368, 369. Zie *Lange Morgens*.

ACHTERSTE MORGEN

kaart 15 B4

Ook Morgens

Nij K 153: 1.19.90 ha hooi- en weiland

De *Achterste Morgen* (Mu 1994).

Zie *Morgen*.

X. Achterste Nijkerker: zie *Achterste Nijkerkerkamp*

ACHTERSTE NIJKERKERKAMP

Pu I 702: zie *Achterste Kampen*

Reciprocerend met *Voorste Nijkerkerkamp*, Pu I 703.

ACHTERSTE OERKAMPJE

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove

Het *Achterste Oerkampje* bij de Brede Beek (1837, NA Col. 1486).*Zie Oerigen.***ACHTERSTE PADDEKEPOEL**

kaart 5 E6

Nij A 671: 2.37.90 ha hooi- en weiland

PHd in Tweede Paddekepoel. Ook Paddekepoel

d'*Achterste Paddekepoel* (1716, HG 5773 fol. 76), Twee kampen hooi- en weiland...deDwaalkamp en de *Tweede Paddekepoel* genaamd (1895, NA Wes. 151).Reciprocerend met *Middelste Paddekepoel*, Nij A 672. *Zie Paddekepoel.***ACHTERSTE PRINSENKAMP**Pu I 476: zie *Raapkampje* (2)Reciprocerend met *Voorste Prinsenkamp*, Pu I 433.**ACHTERSTE SCHOTKAMP**

kaart 16 D8

Pu I 92: 3.67.40 ha hooiland (bouwland)

Ook Blaak

Een perceel hooiland de *Achterste Schotkamp* genaamd (1862, NA Beij. 275).*Voor schot- zie Knevelschoten.***ACHTERSTE SCHOUWBALK**

kaart 16 E3

Pu I 127, 128: zie *Zoudenbalg***ACHTERSTE SMAL**

kaart 12 D8

Nij I 8: 1.41.20 ha hooi- en weiland

Het *Achterste Smal* (Do 1988).Perceel aan de *Zeggesloot* met een lengte van ca. 350 meter en een breedte van ca. 25 meter.**ACHTERSTE SPEULMANSKAMP**

kaart 20 F2

Pu I 942: 2.45.50 ha hooiland

Ook Speuldermaat

Eene kamp hooi- en weiland genaamd de *Achterste Speulmanskamp* (1854, NA Gun. 864).Reciprocerend met *Voorste Speulmanskamp*, Pu I 940. *Zie Speulderkampen.***ACHTERSTE UITVANG**

kaart 18 C7

Pu I 674: 1.35.30 ha bouwland

Ook Uitvang (10)

De *Achterste Uitvang* (Ha 1981).*Zie Uitvang.*

ACHTERSTE VOSGRAAF

kaart 17 G6

Pu I 375, 376: 00.50.60 ha hooi- en bouwland (bouwland)
 De *Achterste Vosgraaf* (Ha 1981).

Reciprocerend met *Voorste Vosgraaf*, Pu I 369. Zie *Vosgrave*.

ACHTERSTE WAAIGAT

kaart 16 A3

Pu I 199: 00.36.00 ha hooiland
 Een perceel hooiland en moeras het *Achterste Waaigat* (1863, NA Col. 7632).

Zie *Waa* en voor *-gat* zie *Eendengat*.

ACHTERSTE WALLERENG

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove
 Henrick Snapper Jansen heeft van Wallersgoet...den *Achtersten Wallerengh* (1611, AZA 178 fol. 64), Die *Achterste Wallereng* 2 morges groot heeft Henrick Jans Snapper (1617, SM 431).

Zie *Waller* en en voor *-eng* zie *Eng*.

AKAMPJE

kaart 1 E4

Nij A 16: 2.02.70 ha hooi- en weiland
 PHd in Koningskampje (1533)
Aacampgen alias *Koningscampien* ex Rodengoett ad 3 morgen (1533, AK 268), Die weduwe van Ceelman van Ommeren idt *Aacampgen* op die Graft 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 4), *Acampgen*. *Koninghcamp*...*Acampghens* ex Rodengoett 10 hgld. noch een rosenobel [=munt] wegen den *Koningcamp* (1638, S1993: 186), Weezen van Harderwijk d'*Acamp* (1716, HG 5773 fol. 83), Een kamp land genaamd de *Aakamp* (1757, M 1981: 114), *Aakampen* alias *Koningskampen* uit Rodengoed gelegen in Nijkerk (1803, BFA 2166), Drie kampen weiland de Ossekamp, de *Aakamp* en het Rodeland genaamd ter weerszijden van de Krommebeek (1838, NA Col. 1639), *Akamp* (KK 1937), de *Akampen* (Bo 1995).

Het *Akampje* ligt aan de *Abeek*. Z.a. Overgang van de naam van een water op het aangrenzende land of op een aan de oever gelegen plaats is een algemeen voorkomend toponymisch verschijnsel. Vooral in het waterrijke Nederland ontleen veel plaatsnamen hieraan hun naam, zoals Gouda uit Gold-A en Breda uit Brede-A. De hernoeming in *Koningskampje* met FN *Koning* vanwege eigendom van het reeds in 1372 genoemde erf Koningshof in de Puttense buurtschap Nulde (S 1889: 224; S 1909: 55; S 1952: 81; BFA 2166). De pachtopbrengst van het *Akampje* werd meer dan een eeuw gebruikt voor het levensonderhoud van diverse Harderwijkse weeskinderen (1646-1768, AK 268).

AKKER

1. Nij I 138: zie *Achterduist* (4)

Het simplex *akker* en samenstellingen met *-akker* als basis of determinant komen bijna zonder uitzondering voor in de veenontginningen van de *Achterhoek* en de hoger gelegen gebieden van de buurtschappen *Holk* en *Diermen*. *Akker* betekent 'stuk, perceel bouwland'. *Akker* als oppervlaktemaat komt op de Veluwe niet voor (Rentenaar 1967: 50; Verhoeff 1983: 199). Op de hoger gelegen gronden in Putten is *akker* nooit de benaming geweest voor de uitgestrekte bouwlanden rond het dorp (Van Osta 1995: 282; Devos 2001: 42). Een dergelijk complex heette *Eng*, dialectisch de *Neng*. *Akker* voor bouwland is evenmin algemeen in deze regio. Bouwlanden

op de hogere gronden dragen de namen *eng*, *kamp* of *stuk*. *Akker* komt op de Puttense zandgrond het meest voor als diminutief, *Akkertje*, en is dan de benaming voor een klein stukje bouwland in vergelijking met de veel grotere *Eng*.

2. Nij I 199: 00.87.30 ha hooi- en weiland
De Akker (Do 1988).

3. Nij K 164: 1.99.70 ha hooi- en weiland kaart 15 B5
 Wolter van Henneklers erfgen. hebben den *Acker* groot twee mergen pachter Gootschalck
 Aeltsen (1650, AAN 750 fol. 117), Mees en Renger Lambertsen den *Akker* (1716, HG 5773 fol.
 155), Een perceel hooy-en weiland den *Akker* genaamd...oost het erf Bontepoort (1833, NA Col.
 814).

Deze *Akker* ligt in het hooi- en weiland gebied van *Nekkeveld* en zou daarom oorspronkelijk eigendom geweest kunnen zijn van de boerderij de *Akker*, in de Nijkerkse buurtschap *Appel*, sectie E 666. Begin veertiende eeuw wordt de ‘Bona ten Acker’ genoemd bij veenontginningen in *Nekkeveld* (1333/1334 HA 373).

4. Nij buurtschap Achterhoek kaart 12
Meynt Brantsens weduwe de *Akker* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 179).

De basis -akker in: *Korte Akker*, *Kromme Akker*, *Lange Akker* (4), *Papenakker* [7].

AKKEREN kaart 13
Nij buurtschap Holk
Jan Jansen heeft omtrent vier mergen als die *Akkeren* en 't lant beneven 't huys (1611, AZA 178 fol. 70).

Vermoedelijk eigendom van het *Jan Jansengoed*, sectie I 497. Z.a.

AKKERLAND kaart 12
Nij buurtschap Achterhoek
Henrick Gerrits Sloeter...vierdehalven mergen idt *Ackerlandt* bij Cuers Tonis (1611, AZA 178 fol. 73), Henrika van Hennekeler *Arksland* (1716, HG 5773 fol. 186).

AKKERTJE kaart 13 D7
Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland
Het *Akkerke* (Do 1986; Mu 1994).

X. Alewijn: zie *Halewijnskamp*

ALLER kaart 17 E7
Pu I 333: 00.40.70 ha huis en erf
Dat huys tot *Aller* en dat goet tot *Aller* (1379, S 1904: 105), Van drie mergen onder *Eller*...gelegen bij *Eller* (1552, GR 1307 fol. 20), Carell Bentinck Sanders heeft 't erff *Aller* dertich mergens (1608, AK 185a fol. 2), Mevrouw Bentinks 't goet *Aller* 30 (1716, HG 5773 fol. 4), *Aller* bezit Baron Bentinck (1803, AK 72 fol. 86), *Aller* (KA 1832), De boerenhofstede *Aller* (1869, NA Col. 8928), *Aller* (Ha 1981).

Dat de namen *Aller* en *Arler* niet zonder problemen zijn, mag allereerst blijken uit het feit, dat verwisseling van deze boerderij- en geslachtsnaam veelvuldig voorkomt. Niet alleen trof ik daarvan voorbeelden aan in het negentiende-eeuwse notariaat, maar ook al in het register van de Leenakteboeken van Gelre en Zutphen, waar in 1677 - 1682 de *Luysmathe* zowel tot *Arler* als tot *Aller* wordt gerekend (S 1904: 108). Er zijn historisch-geografisch en taalkundig duidelijke overeenkomsten. De huidige boerderijen *Aller* en *Groot Arler* hadden kasteelachtige, adellijke huizen als voorganger en de erven liggen in de polder Arkemheen hemelsbreed nog geen twee km van elkaar (Hollanders 1998: 16 - 55).

Aller en *Arler* worden voor het eerst genoemd in 1313 onder de goederen van Herbertus van Putten: 'item Arnoldus de Aleir II s. de prato sito apud curtim de Erleir' d.i. 'evenzo Arnoldus van Aleir 2 s. van de weide gelegen bij de hof van Erleir' (D 1902: 20). Er is dus sprake van een FN *Aleir*, later *Aller*, en een microtoponiem *Erleir*, later *Arler*. *Al(l)er* en *Arler* zijn mogelijk dezelfde namen, omdat *Aller* uit *Erler* gevormd kan zijn. De wisseling tussen *a* en *e* is geen bezwaar, omdat oppositie tussen beide vocalen in het mnl. voor *r* ontbreekt (Van der Sijs 2004: 171). Zie ook onder *Ark*. Het wegvallen van de *r* vóór *l* is een geval van dissimilatie onder invloed van de slot-*r* van *Erler*. Dus: *Erler-Arler-Aller*. De etymologie van beide namen is evenmin zonder problemen. De vraag is hoe het suffix *-leir* moet worden geïnterpreteerd. Misschien is het de gereduceerde vorm van *-laar*. **Erlaar* of **Arlaar* kan dan ontstaan zijn uit een oudere **Arnlaar* 'open plaats in het bos, bosweide waar arenden voorkwamen'. In dat geval is de determinant gelijk aan de Drentse plaatsnaam *Arlo* uit **Arnlo* (Künzel/Blok 1988: 70). Wanneer *-leir* geen reductievorm van *-laar* is, kunnen *Arler*, *Erler* en *Aller* opgevat worden als simplex en zijn het mogelijk varianten van de boomnaam *els* (*alnus glutinosa*). *Els*, germ. *aliso*, mnd. *elre*, nhd. *erle*, mnl. *else*. De Duitse vormen zijn *elder*, *eller*, *aller*, *arler* (Jellinghaus 1923: 62; Bach 1953 : 307, Carnoy 1955: 647; Dittmaier 1963: 64; Kluge 1975: 172). De *els* is een inheemse boom, die in het laaggelegen weide- en kustgebied van de vroegere *Zuiderzee* veel voorkwam. Basis is Indo-europees **el*, **ol*, die de roodachtige kleur van het hout aangeeft. Benoeming naar één boomsoort komt in de Arkemheen meer voor. In de Nijkerkse Achterhoek lag midden vijftiende eeuw de *Eller*, met een epenthetische *d* ook *Elder* of *Eldern* (Field 1993: 62). De boomnaam *els*, ook *elst* of *eller* is al zeer vroeg overgeleverd in de Nederlandse (micro)toponymie. In de achtste eeuw ondermeer in Elisholz 'elzenhout of elzenbos', mogelijk een in Zuid-Holland verdwenen plaats (Künzel/Blok 1988: 128). In heel West-Europa is de *els* trouwens een veel voorkomende boomnaam in (micro)toponiemen (Carnoy 1955: 647; Van Osta 1995: 455). Stam en takken van de *els* leverden geriefhout; de bladeren gelden als bemestingsfactor en bodemverbeteraar (Bieleman 1985: 823). De *els* is een typische groeier op vochtige grond. Vooral langs beken komt hij op natuurlijke wijze voor. De huidige boerderij *Aller* dateert uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Direct achter de boerderij heeft het Huis *Aller* gestaan. Een gedeelte van de gracht is nog aanwezig (Friso 1995: 21 - 35). Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1611 ruim 30 morgen, waarvan 7 morgen hooiland en 23 morgen bouwland; in 1869 ter grootte van ruim 63 ha.

ALLERLAND

kaart 16 C3

Pu I 173: 2.23.90 ha hooiland

Gootschalck Jansen Veltwijck...derdehalff mergen 't *Allerlandt* omtrent *Arler* (1611, AZA 178 fol. 15), Gerrit Brouwer 't *Allerland* (1716, HG 5773 fol. 30), Seeker stuk Meenlandt genaemt 't *Allerlandt* groot derdehalff mergen aan de *Arlersteegh* (1675, SV 160 fol. 126), Een stuk weiland genaamd *Allerland* (1833, NA Gun. 64).

ALLERMOLEN

kaart 17 D10

Pu I 296: 00.05.90 ha molen met huis en erf

Bij den *Allermolen* (1600, SM 434 fol. 128), *Allermoel* (KK 1609), *d'Aller meule* (1611, AZA 178 fol. 4), De raotsheer Bentincks weduwe heeft cum suis den *Allermeulle* met huys en hoff (1650, SV 817), Weduwe van Reyer Willemsen weerdinne aen de *Allermoelen* (1720, GR 1496 fol. 75), De herberg de *Allermoolen* genaamt met zijn schuur, hof en tabaxland groot 5/4 morgen (1775, RV 863 fol. 349), De *Allersche Molen* (KA 1832), De herberg en het erf de *Allermolen* (1841, NA Col. 2422), De herberg *Aller* (1869, NA Col. 8928), de *Allermolen* (Ha 1981).

De *Allermolen* was de korenmolen van het kasteel *Oldenaller* en lag dichtbij de *Schuitenbeek*. Sedert de zeventiende eeuw was de molen tevens herberg en in de negentiende eeuw vonden er veel openbare verkopeningen plaats. De molen is afgebroken ca. 1830, getuige het feit, dat op 4 juni 1830 openbaar wordt verkocht “een partij afbraak herkomstig van de windkoornmolen de *Allermolen* genaamd, gestaan hebbende nabij den huize *Oldenaller* onder *Putten*” (NA Col. 398). De huidige boerderij draagt nog steeds de molennaam.

X. Allershofstede: zie *Volter van Allershofstede*

ALLERSKAMPEN

kaart 9

Nij buurtschap Wullenhove

Reynerus filius dicti Henrick Aller de dicto *Allerscampen* (1379, HA 85 fol. 14), Van den vierndel van den kamp gehieten *Allerskamp* (1453, HA 101 fol. 11), Henrick Bierwijsch...van den Camp geheten *Allert Camp* (1552, GR 1307 fol. 17), eenen camp geheyten *Allerscamp* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 59).

FN (*Van*) *Aller*. De *Van Allers* waren één van de oudst bekende geslachten van de Veluwe. Zij maakten deel uit van de Ridderschap van de Veluwe. Leden van deze familie bekleedden in de veertiende en vijftiende eeuw belangrijke functies, zoals Landdrost van Veluwe, burgemeester van Arnhem en ambtsman van het klooster Abdinghof (Friso 1995: 25). In 1947 wonen nog 21 van de 34 Gelderse naamdragers *Van Aller* in Ermelo, Nijkerk en Putten.

ALLERSTEEG

kaart 17

Pu buurtschap Diermen: zie *Diermenseweg*

X. Allertkamp: zie *Allerskampen*

AMBTSMaat

Nij A 48: zie *Grote Maat*

AMERSFOORTSEWEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Oude Amersfoortseweg*.

AMSTERDAMMERLAND

Nij polder Arkemheen

't *Amstelredammerlant* binnendijs acht roeden (1614, AZA 1 fol. 58).

Vermoedelijk eens eigendom van en genoemd naar een verder onbekende *Amsterdammer*. Zie voor de samenstelling *Amsterdammerland* par. 4.4.1.1.a.2.

ANDERHALFMORGEN

kaart 13 D7

1. Nij I 552 (ged.): 6.27.20 ha hooi- en eiland

De *Anderhalfmorgen* (Mu 1994).

Anderhalf is een rangschikkend telwoord in de betekenis 'één en een half', dus eigenlijk 'de tweede maar half' (WNT 2 kol. 430). In de Arkemheense dijkrollen van 1611 is deze manier van oppervlakte-aanduiding algemeen. Alle telwoorden onder de twintig lijken daarvoor in aanmerking te komen. Ik noteerde derdehalff, vierdehalff, vijfdehalff, sestehalff, soevendehalff, achtehalff, negendehalff, elftehalff, vijftiendehalff en achtiendehalff' (AZA 178 resp. fol. 2, 4, 17, 25, 46, 23, 59, 35, 55, 54). Alleen de appellatieven anderhalf, derdehalf en vierdehalf ontwikkelden zich, vanwege het frequente voorkomen van deze oppervlaktematen, met de basis -morgen tot toponymische eigennamen. Zie *Derdehalfmorgen* en *Vierdehalfmorgen*. *Anderhalfmorgen* is 1½ maal 0,87 ha is 1.31.00 ha. Zie *Morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten in de Arkemheen *Drievierel*.

2. Pu I 914: zie *Prangers Lage Gat*

ANGELER

kaart 3 D1

Nij A 307 - 316: 17.90.50 ha hooi- en weiland

Den bueren van Fenteler ende *Angeler* (1379, W 1975, bijlage 1), Neude Rantz van den gude op *Angheler* alleer Aeltz. Besselsen (1453, HA 101 fol. 1), Item Lange Meyndelt van een mergen op *Angeler* (1552, GR 1307 fol. 61), Noch heeft die kerck...anderhalf mergen mit Coep van Oldenbarnevelts kynderen gelegen in den *Angeler* (1556, B 1912: 135), Jacob Roeloffsen erffgenaemen in die *Angelers* daer den Bleckerweg noirtwert (1608, HG 4396 fol. 14), De kerck heeft 1½ mergen d'*Angelers* gnt. pachter Dirck van Ameronghen (1650, AAN 750 fol. 200), drie mergen Meehlant genaemt den *Angeler* (1688, SV 160 fol. 154), in de *Angeler* (1716, HG 5773 fol. 116), den *Angelaer* noordwaart de Neckevelderweg (1736, RV 852 fol. 185), Een perceel hooi- en weiland de *Angeler* genaamd (1838 - 1866, Na Col. 1795, 1926, 2810, 4705, 4859, 8156), Weiland de *Engelaar* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Een kamp de *Engelaar* (1936, NA Rey.), *Angelaar* (KK 1937).

Ik ga uit van de oorspronkelijke vorm **Angerlaar*, die door regressieve assimilatie van *rl* tot *ll* en door verdoffing van de basis -laar tot *Angeler* is geworden (Van Schothorst 1904: 67). *Anger*, onl. *angar* betekent 'gras- of weiland', zoals ondermeer in de plaatsnamen Angeren bij Bommel en Angerlo bij Doesburg (Künzel/Blok 1988: 68). Het microtoponiem *anger* komt evenals *fenne*, de determinant in *Fenteler*, later *Weinteler*, veel voor in het Duitse Rijnland. In het Rijnland betekent *anger* 'gras- of weiland, bij het dorp gelegen grasland, begroeid met vruchtbomen of omheinde weide gebruikt voor bepaalde diersoorten zoals paarden, kalveren en ganzen' en later ook 'wildbegroeid grasland, dat als weidegrond gebruikt werd' (Jellinghaus 1923: 10; Dittmaier 1963: 13; Kluge 1975: 22; Scheuermann 1995: 109). Op grond van het feit dat zowel *enk* als *anger* afgeleid zijn van Indo-europees **ank* 'krommen of buigen', veronderstelt Blok dat een *anger* wijst op een hoger gelegen weidegebied (Blok 1958: 6). Dit blijkt te kloppen in het namenpaar **Fennelaar* en **Angerlaar*. De *Angeler* ligt namelijk gemiddeld enkele decimeters hoger dan de *Fenteler* en zal zeker ook minder drassig zijn geweest door de directe afwatering op de *Angeler*- en *Blekkerbeek* en de wegsloten langs de *Blekker*- en *Nekkevelderweg*. De *Angeler* is dan een 'afgesloten stuk land, een uit hoger gelegen woeste grond ontgonnen weide' (Van Osta 1995: 461). Het namenpaar **Angerlaar* en **Fennelaar* zouden tevens het bewijs kunnen vormen voor de ontginning van deze weilanden vanuit de Duitse kloosters in Elten, Paderborn of Werden, die immers sedert de tiende eeuw veel boerderijen bezaten in de regio Nijkerk/Putten. De *Angeler* is ter ontginning uitgegeven in het begin van de veertiende eeuw (Wartena 1975, bijlage; Van Dooren 1986: 39).

ANGELERBEEK

kaart 3 D1

Nij buurtschap Ark

Op de *Angelerbeeck* (1608, HG 4396 fol. 19), d' *Angelerbeeck* (1650, AAN 750 fol. 4), opte *Angelerbeek* (1716, HG 5773 fol. 129).

De *Angelerbeek* is genoemd naar het aangrenzend weidegebied de *Angeler* en vormt de natuurlijke scheiding tussen de weilandgebieden *Angeler* en *Fenteler*. De beek wordt niet meer bij name genoemd onder de schouwbeken van de Arkemheen in 1778 (AZA Inv.nr. 1046) en in 1824 (AZA Inv.nr. 16). Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

ANGERSKAMP

Nij A 65: zie *Halve Geer*

ANNEMAATJESLAND

kaart 4 B10

Nij A 525: 1.60.90 ha hooi- en weiland

Een Camp Mheenland groot voor 't geheel ongeveer twee mergen *Annemaatjesland* genaamt...bij de Wiltsteeg (1784, RV 854 fol. 252), Hooi- en weiland *Annemaatjesland* (1844, NA Col. 2982), Een kamp hooi- en weiland *Anne Maatjesland* genaamd (1862, NA Col. 7232), Hooi- en weiland genaamd *Annemaatjesland* gelegen achter de Biezenkamp (1907, NA Wes. 160).

Het *Annemaatjesland* ligt tussen de *Rijsbeek* en de *Watergoorseweg*. Dit is een moeilijk te verklaren naam, vooral omdat de oudst overgeleverde vorm dateert uit de late achttiende eeuw. Er kan dan al heel wat volksetymologie aan het werk geweest zijn. In dat geval zou het met verlies van de *h*, aanhechting van het diminutief *-jes* en de basis *-land*, de ongelokaliseerde *Hannenmaat* kunnen zijn (ca. 1400, K 1853: 38). Het lijkt mij in ieder geval al te simpel om uit te gaan van wat hier voor ogen is, dus een samenstelling van de PN *Anna* of *Anne*, de diminutievorm *-maatje* en de basis *-land*. Hoogstwaarschijnlijk was de oorspronkelijke vorm ooit **Anemaat*, waarin *ane-* de 'richting ergens heen aanduidt' in dit geval naar de direct aangrenzende *Binnenmaat*, sectie A 529. Het is dan eenzelfde type naam als *an(n)eveld* en *anewende*, waarin *-wende* de plaats is waar de ploeg gekeerd werd (Schönfeld 1950: 76).

ARISMAATJE

kaart 2 B9

Nij A 91, 92: 2.67.70 ha hooi- en weiland (bouwland)

Alijdt Aertsen van Arck over die Diermerbeeck...genaemt *Arismaetgen* 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 36), *Arris Maetjen* (1716, HG 5773 fol. 65), Drie morgen zaay- en weylend genaamt *Arissen Driemorgen* (1749, RV 852 fol. 217). Twee kampen weiland *Arismaatjes* genaamd gelegen aan de Oostkadijk (1839, NA Col. 1904), *Arismaatjes* (Mu 1993).

PN *Ar(r)is* uit *Adriaan* of verkorting van *Andries* en het diminutief *-maatje*. Zie *Maat*. De PN *Aris* komt in het gebied Nijkerk/Putten regelmatig voor in het verpondingskohier van Putten circa 1650 (SV 817). Ook de PN *Arris* en FN *Arrits(sen)* (S 1993: 262). Zie *Wolter Arissengoed*.

ARISSEN DRIEMORGEN

Nij A 91, 92: zie *Arismaatje*

X. Arissengoed: zie *Wolter Arissengoed*

ARK

1. Nij buurtschapsnaam. Zie par. 7.3.

2. Nij A 3: 00.09.70 ha huis en erf

kaart 1 D2

VHd in Grote Ark (1995)

Arak (KM 1802), Een huis...met erf en tuin *Ark* genaamd...aan den zeedijk (1841, NA Col. 2417), Een boerenwoning...genaamd *Ark* (1893, NA Wes. 144), *De Grote Ark* (Bo 1995).

De boerderij *Ark* ligt aan de *Arkemheense Zeedijk* en is gebouwd op een terp die ongeveer 1.50 meter boven het maaiveld uitsteekt. De boerderij wordt al meer dan 150 jaar bewoond door diverse leden van de familie Van den Boom (Bo).

Eltense boerderij (Vrouwengoed). Reciprocerend met *Klein Ark*, Nij A 8.

ARKEMHEENSE BEEK

Pu buurtschap Diermen: zie *Diermerbeek* (1)

ARKEMHEENSE PAD

Nij buurtschap Ark: zie *Oostkadijk*

ARKEMHEENSE POLDER

Nij/Pu zie par. 7.3.

ARKEMHEENSEWEG

Nij buurtschap Ark: zie *Ventelerweg*

ARKEMHEENSE ZEEDIJK

kaart 1, 3, 14, 16, 20

Nij/Pu Zuiderzeedijk

Ook Dijk en Zeedijk

Wij Reijnout...Hertoghe van Gelren...over een gedraghen zijn metten gemeijnen erffgenamen van Putten ende van der Nijkercken eenen gemeinen *dijck* te leggen ende te hebben over Erckemeden (1356, AZA 178 fol. 1), *Die Zehedijck* (1609, KK), *De Erckemeensche Dijck* (1650, AAN 750 fol. 3), In den eersten dat den vooraengetagenen *dijck van Erckemeden* (1752, AZA 178. fol. 112), Verpachting van wegen en van den *Zeedijk* (1924, PC 29 - 01), *De Zeedijk* (1832 KA), *Zeedijk* (SLN).

De *Arkemheense Zeedijk* beschermde de polder *Arkemheen* tegen het water van de *Zuiderzee*. Voor *Arkemheen* zie par. 7.3. *Dijk* betekent in de eerste plaats ‘uit aarde opgeworpen waterkering langs of om een water’. In zuidelijke delen van ons taalgebied betekent *dijk* ‘al of niet verhoogde weg’; in het noorden en oosten ‘weg’, dus zonder waterkerende functie, terwijl men in Vlaanderen *dijk* gebruikt als benaming voor ‘gracht vijver, sloot’. Etymologisch gaat *dijk* terug op germ. **đikia*- uit Indo-europees **dhēig*- ‘steken, vastzetten’, waaruit zich de betekenis ‘graven’ heeft ontwikkeld. Er heerst nog steeds onzekerheid over het tijdstip waarop in ons land de eerste dijken zijn aangelegd. De oudste dijken dateren uit de Karolingische tijd, maar eerst vanaf de elfde en twaalfde eeuw is er sprake van meer permanente waterkerende dijkbouw. Tot de vroegste vermeldingen behoort Tudindic, een naam van een verdwenen nederzetting bij Oostburg (Rentenaar 1998a: 359 - 361).

De *Arkemheense Zeedijk* begon in Putten aan het einde van de Korte Hoorensdam bij de boerderij de *Voordijk* en eindigde in de gemeente Nijkerk aan de *Laak* op de provinciale grens tussen Gelderland en Utrecht. Volgens de dijkrol van 1611 had de *Arkemheense Zeedijk* een lengte ca. 9,2 km (AZA Inv.nr. 178 fol. 23 - 27). Aan de *Arkemheense Zeedijk* stonden begin zeventiende eeuw 48 dijkhuizen, waarvan 36 in de gemeente Putten en 12 in Nijkerk. Zie ook *Putterdijk*.

De basis -*dijk* in: *Aan de Zeedijk, Arkemheense Zeedijk, Bij de Kadijk, Duikerdijk, Kadijk, Oostkadijk, Op de Dijk, Putterdijk, Westkadijk* [9].

ARKERGRACHT

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

ARKERGRAFT

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

ARKERSLUIS

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Die *Erkersluyse* (1494, AK 185 fol. 11), *Arckersluijs* (KK 1609).

Dit is de sluis aan het eind van de *Arkerweg* en dus niet de grote sluis in de *Arkervaart*.

De basis -*sluis* in: *Arckersluis, Langeroesluis, Lange Weiersluis, Nekkeveldersluis, Nijkerkersluis, Puttersluis, Rassensluis, Wielsluis* [8].

ARKERSLUISWEG

Nij buurtschap Ark: zie *Westkadijk*

ARKERSTEEG

Nij buurtschap Ark: zie *Arkerweg*

ARKERVAART

kaart 1, 2, 5, 6

Nij buurtschap Ark

Ook *Arkergracht, Arkergraft, Graaf(t), Graft, Grift, Kromme Graaf, Kromme Gracht, Nieuwe Vaart, Nijkerkervaart, Vaart, Vaartje*

3 mergen lantz gelegen op de *Ercker Grafft* (1503, HA 101 fol. 251), de *Grift* in *Arkemedede* (1536, S 1904: 196), *Tolshorrich...opte Arckergraft* (1556, B 1912: 135), *Bij die Graft* (1608, HG 4396 fol. 90), *Den Koexendijck oostwaert de Grift* (1652, RV 850 fol. 5), in *Arkemeen* bij de *Crommegraeff* (1677, SV 159 fol. 6), *d'Hoge Steenbeeck...op de Graefft* (1678, RV 850 fol. 145), op de *Graefft* (1681, SV 159 fol. 16), *d'Paddekepoel aan 't Vaartje* (1716, HG 5773 fol. 76), *Peter de Wijse Camp...ten westen de Nieuwe Vaart* (1744, RV 852 fol. 216), aan de oostzijde van de *Vaart* (1750, RV 854 fol. 226), het *Hakje...aan de westkant van de Nijkerkervaart* (1761, RV 853 fol. 247), de *Graft of Vaart* (1764, RV 853 fol. 278), de *Cromme Gragt* (1772, RV 853 fol. 327), *De Vaart* (KA 1832), *Braamskamp...liggende in de Kromme Gracht* (1854, NA Col. 5512), *Arkervaart* (SLN).

De *Arkervaart* volgt van oorsprong de bedding van de *Brede Beek*. Z.a. De vroegste geschiedenis van de *Arkervaart* is uitvoerig beschreven door Beernink (B 1903: 213 - 248). In 1612, 1648 en 1681 werd de *graft* of *gracht* verbreed en verdiept vooral onder invloed van de opkomende *Nijkerkse tabaksteelt*. In 1702 werd de houtensluis door een storm volledig weggeslagen. Op verzoek van 150 ingezetenen van *Nijkerk* kwam tussen 1703 en 1720 de kanalisatie tot stand en werd met 938.000 metselstenen en 430 ton cement een nieuwe stenen sluis gebouwd, de *Nijkerkersluis*. In de loop der eeuwen zijn voor wat nu de *Arkervaart* heet vrijwel alle substantieën gebruikt die horen bij het ww. *graven*. Dat betreft *graft, grift, graaf(t)* en *gracht*. Dat is niet verwonderlijk want in de zestiende en zeventiende eeuw werden waterstaatkundige werkzaamheden in de polder *Arkemheen* uitgevoerd door arbeiders uit *Gelderland, Holland* en vooral *West-Friesland* (AZA Inv.nr. 1 fol. 15 - 22; AZA Inv.nr. 290 - 293 en 520 - 523). *Gracht*

is ontstaan uit **graf-ti-*. De *ft* ontwikkelde zich normaal tot *cht*. In *Graft* bleef de *fri. ft* bewaard. De vorm *Graaf* is vroeger een algemeen Nederlands woord geweest, dat in Holland en in het gebied van de grote rivieren gebruikt werd en vooral voorkwam in microtoponiemen met een speciaal kenmerk zoals *Kromme Graaf*. *Grift* uit **gref-ti* komt vooral ten oosten van Utrecht voor. *Vaart* is met een *t-suffix* afgeleid van het ww. *varen*, dat in de betekenis van ‘bevaarbaar water’ in gebruik is naast het uit het fra. ontleende kanaal. *Vaart* komt zowel als simplex als in samenstellingen voor (Schönfeld 1956: 169 - 174, 190; Moerman 1956: 76. Gildemacher 1993: 265). Samenstellingen als *Arkervaart*, *Nijkerkervaart* met als determinant een geografische naam zijn ontstaan naar analogie van namen als *Nieuwe Vaart*, *Ringvaart*, *Scheepvaart* e.d.

ARKERWEG

kaart 1, 2

Nij buurtschap Ark

Ook Arkersteeg en Bremerseweg

Den *Arckerweg* (1608, HG 4396 fol. 3), d'*Arckerwech* (1611, AZA 178 fol. 31), Arris Hammen erftgenaemen eigenaers van 4 mergen aen de *Erckersteegh* (1650, AAN 750 fol. 170), den *Arckerweg* (1675, RV 850 fol. 99), de Koenderscamp...ten oosten de *Arckerwegh* (1751, RV 852 fol. 219), *Arkerweg* (KA 1832), de Brien en of Breenen...aan den *Bremerweg* of *Arkerweg* (1843, NA Vi. 33), *Arkerweg* (SLN).

De *Arkerweg* loopt van de kruising *Nekkevelderweg*, *Bremerseweg* en *Watergoorseweg* in noordelijke richting tot aan de *Arkemheense Zeedijk* langs de boerderij *Groot Ark*. Vastgesteld in de wegenlegger van 27 januari 1944. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

De basis -weg in: *Aan de Arkerweg*, *Achterhoekerweg*, *Amersfoortseweg*, *Arkemheenseweg*, *Arkersluisweg*, *Arkerweg*, *Barnevelderweg*, *Berenkamperweg*, *Blekkerweg*, *Bontepoortseweg*, *Brandweg*, *Bremerseweg*, *Bunschoterweg*, *Diermerweg*, *Duisterweg*, *Dwarsweg*, *Groene Wegje*, *Hardenbergerweg*, *Harderwijkerweg*, *Hemmelerweg*, *Hogedamseweg*, *Holkerweg*, *Hoogstraterweg*, *Kampje aan de Weg*, *Keienweg*, *Korte Holkerweg*, *Kouswijkerweg*, *Kruisweg* (2), *Lange Holkerweg*, *Lieve Vrouwenboomsweg*, *Middelbeekweg*, *Nautenaseweg*, *Nekkevelderweg*, *Olevoortseweg*, *Oude Amersfoortseweg*, *Oude Barnevelderweg*, *Oude Harderwijkerweg*, *Ramshorsterweg*, *Ventelerweg*, *Vetkamperweg*, *Wallerweg*, *Watergoorseweg*, *Waterweg*, *Zuiderzeestraatweg* [45].

X. Arksland: zie *Akkerland*

ARLER

kaart 16 C5

Pu I 221: 00.24.80 ha huis en erf

VHd in Groot Arler (1813)

De Prato sito apud curtim de *Erleir* (1313, D 1902: 20), Van *Arlers gut* (ca.1357, AK 37c), Dat guet te *Erler* (ca.1400, K 1853: 134), Huys te *Arler* (KK 1609), Een mergen onder thuijs toe *Arler* gelegen (1611, AZA 178 fol. 3), Johan van der Hell eigenaer van het huys *Arler* pachter Aert Maes...14 mergen (1650, SV 817 fol. 40). Bij *Arler* (1716, HG 5773 fol. 4), Drie mergen meenlant genaamt het *Erler Engetje* bij het Huys *Erler* (1737, RV 863 fol. 398), Erven in den Black onder 't huys *Arler* (1747, GR 1501 fol. 93), Een Erf genaamd *Groot Erlaar* ...groot 4 morgen (1813, NA Hey. 34), Harmen van Es bouwman en wonende op het goed en erve *Arler* onder Putten (1832, NA Col. 615), Het goed en erve *Groot Arler* (1840, NA Col. 2091), *Groot Arler* (Ha 1989).

Voor de etymologie zie *Aller*. Het Huis *Arlar* is in de laatste decennia van de vijftiende eeuw gebouwd op een diluviale zandrug in het lage polderland van de Arkemheen. Het was een omgracht herenhuis van het type spijker, zoals de *Berenkamp*, en is na afbraak ca. 1850 vervangen door een boerderij. Ten westen van *Groot Arler* ligt de boerderij *Klein Arler*, sectie I 212 en ten oosten liggen twee boerderijen met de naam *Nieuw Arler*, sectie I 14 en I 20. De meest oostelijke boerderij, sectie I 20, heette vermoedelijk oorspronkelijk *Oud Arler*, maar schriftelijke vermeldingen ontbreken tot nu toe. Zie over al deze boerderijen en hun onderlinge relatie *Hollanders* 1998.

ARLERSTEEG

kaart 16, 20

Pu polder Arkemheen

Bi *Erlarstege* (1453, HA 101 fol. 69), Aen die *Arlarstege* (1554, H 1931), *Arlar Steegh* (1611, AZA 178 fol. 2), de *Arlarsteeg* (1716, HG 5773 fol. 2), aan de *Erlarsteeg* (1794, RV 864 fol. 321), de *Arlarsteeg* (1826 KA), de *Arlarsteeg* (SLP).

Zie *Arlar* en *Steeg*. Volgens het kadastrale minuutplan van 1832 liep de *Arlarsteeg* van de *Oude Harderwijkerweg*, thans de *Vanenburgerallee*, in Putten ten zuiden van de boerderijen *Groot*, *Klein* en *Nieuw Arler* naar de *Schremmersteeg*. Nu vormt de *Arlarsteeg* de verbinding tussen de *Waterweg* en de *Middelbeekweg*. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

ARMENKAMPJE

kaart 8 B2

1. Nij C 5: 00.95.30 ha hooi- en weiland

Eene kamp het *Armenkampje* liggende aan den Oostkadijk (1859, NA Col. 6521).

Dit *Armenkampje* hoorde oorspronkelijk bij de boerderij de *Hemmel*. In 1832 was het eigendom van de Gereformeerde Diaconie van Nijkerk en diende de pachtopbrengt voor het onderhoud van de armen van Nijkerk.

2. Pu I 134: 1.41.60 ha hooiland

kaart 16 F3

De Lage Weide naast het *Armecampje* (1786, RV 864 fol. 312), Hooi- en weiland het *Armenkampje* (1859, NA Beij. 94).

De dijkrol van 1494 vermeldt dit *Armenkampje* als eigendom van “die kercke toe Putten” (AK 185 fol. 5). De opbrengst in natura of pacht diende ter ondersteuning van armen van de Kerk van Putten.

3. Pu I 182: 1.36.10 ha hooiland

kaart 16 C1

Het *Armenkampje* (Ha 1989).

In 1832 is dit kampje eigendom van de kerk van Elspeet.

X. Arnhemslant: zie *Vrouw van Arnhemslant*

ARNOLDUSERF

kaart 11 E8

Nij H 935: 00.43.10 ha huis en erf

VHd in *Fratersgoed* (1608); PHd in *Fraterserf* (1650)

Her Peter Pater van den Fraterhuys...van den gueden op Hollick...geheyten *Arnoldens Erve* dat een eygen goet plach te wesen (1503, HA 101 fol. 248), Die Fraters van Harderwick...op Hollick...geheten *Arnolduserve* (1552, GR 1307, fol. 62), In Nijkerck op *Fratresgoed* (1602, SM

434), Jan Thomas wonende opt *Fratergoet* (1611, AZA 178 fol. 69), De Heeren gedeputeerden van Veluwen hebben een goet gnt. *Fraters Erff* dat Ariaan Bessels gebruikt (1650, AAN 750 fol. 75), *Fratersgoed* (1716, HG 5773 fol. 175), Een erf en goed *Fratersgoed* genaamt (1782, RV 854 fol. 165), *Fratersgoed* (Ri 2002).

PN *Arnoldus*, een vorm van PN *Arnout*. Een zekere (frater) *Arnoldus* was vermoedelijk de ‘eerste’ pachter van dit erf, dat al begin zestiende eeuw eigendom was van het Fraterhuis in Harderwijk en op grond daarvan een halve eeuw later hernoemd werd in *Fratersgoed*. Het is echter evengoed mogelijk dat dit erf zijn naam niet dankt aan een pachter met de naam *Arnoldus*, maar aan het pachtgeld dat betaald werd met *Arnoldusguldens*. In 1436 werd ondermeer de boerderij *Ten Meden* verkocht voor 130 Arnhemse *Arnoldusguldens* (OAH Inv.nr. 473 fol. 28). Zie voor benoeming naar een munteenheid ook *Filipshorst*. De basis *-erf* in de betekenis ‘huis met bijbehorende grond, boerenplaats’ (WNT 3 III kol. 4166). Voor *-erf* zie ook *Erf te Diermen*. Paderbornse boerderij (*Abtsgoed*). In 1650 ter grootte van 30 morgen. Thans rijksmonument van Nijkerk.

De basis *-erf* in : *Aart Aaltsenerf*, *Arnolduserf*, *Beekmanserf* (2), *Bongerserf*, *Brinkserf*, *Frankenerf*, *Fraterserf*, *Kerkerf*, *Koolwagenserf*, *Loenemanserf*, *Melis Jacobserf*, *Nanningserf*, *Rongener*, *Schillingserf*, *Stekkerserf*, *Stijpserf* [17].

X. Asselenmaat, van der: zie *Brasselermaat*

BAKKERSKAMP

kaart 18 C6

Pu I 710: 1.68.10 ha hooiland

Een kamp hooi- en weiland de *Bakkerskamp* genaamd bij Mondfrans (1842, NA Col. 2724), *Bakkerskamp* (1824, AZA 812).

FN *Bakker*.

BAKKERSMAAT

kaart 16 B8

Pu I 7: 1.74.40 ha hooiland

VHd in Bemmelt (1608)

Maessen Backer van 2 mergen 2 hondt geheyten *Backersmaet* (1549, GR 1500 fol. 7), Noch 1½ mergen genaemt die *Bemmel* onder Carsgensgat (1608, AK 185a fol. 14), Int *Bemmel* onder Kersgensgadt 1½ mergen (1611, AZA 178 fol. 1), Een camp lant genaemt *Backersmate* (1652, SV 160 fol. 4), Bessel Backer van twee morgen 2 hondt geheyten *Backersmaet* (1706, GR 1496 fol. 7), de *Bakkersmaat* (Ha 1988).

FN *Bakker*. Hooiland van de boerderij (Maes) *Bakkersgoed*, later ook *Sprongskamp* of *Schoonhoven*, in de Puttense buurtschap Huinen, sectie F 715 (1400, Kist 1853: 136).

Hernoeming in de zeventiende eeuw in *Bemmel(t)* naar Diederik van *Bemmel*, commissaris van het Hof van Gelre. Hij was in deze streek o.a. bemiddelaar in een conflict rond het Speulderbos in 1616 (Sloet 1899: 403). De paragogische *t* achter de FN *Bemmel* is geen persoonsvormend bestanddeel maar een collectief-suffix waarmee van oorsprong plantennamen tot plaatsnamen werden gemaakt, zoals in *Eekt*, *Hulst* en *Telgt*. Later werd dit suffix naar analogie ook gehecht aan topografische bestanddelen die geen collectief element aangeven, zoals in *Sobert* en achter PN en FN, zoals in *Heldert* en *Bommert* (Devos 2001: 23; Mennen 2002: 308). Voor *-maat* zie *Maat*.

X. Barentsmaat: zie *Berntsmaat*

BARNEVELDERKAMPJE

Nij buurtschap Nekkeveld

Rijcket van Nulde alleene idt *Berneveldercampgen* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 26), idt *Barneveldercampgen* (1611, AZA 178 fol. 57).

Het *Barnevelderkampje* is vermoedelijk genoemd naar een eigenaar uit *Barneveld* of met verkorting uit de FN (*Van*) *Oldenbarneveld*.

BARNEVELDERWEG

kaart 7 B8

Nij buurtschap Wullenhove

Ook Oude Barnevelderweg

Barnevelderwegh (KK 1609), *Barneveldseweg* (SLN).

De *Barnevelderweg* loopt van Nijkerk in zuidoostelijke richting naar *Barneveld*. Raadsbesluit 16 april 1947 en 24 oktober 1985. Vóór 1 januari 1987 heette het gedeelte tussen de *Amersfoortseweg* en de spoorlijn Van Middachtenstraat en het gedeelte tussen de spoordijk en de *Oude Barneveldseweg* had de naam *Strijland*. Voor algemene informatie over wegen in de Arnhemse zie par. 7.4.

BARVAARTSLAND

kaart 12 C4

Nij I 211: 1.29.00 ha hooi- en weiland

VHd in Wolkammer (1907) en VHd in Land van Gassen (1988)

Anderhalf mergen meenlandt...buerschap Agterhoeck genaamt *Barvaertslant* (1724, RV 850 fol.195), Een perceel hooi- en weiland het *Barnevelderland*...in den Achterhoek (1860, NA Col. 6877), Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Wolkammer* gelegen nabij de Laak (1907, NA Wes.66). 't *Land van Gassen* (Do 1988), *Land van Gersen* (Gr 1999).

Het *Barvaartsland* ligt op veengrond vlakbij de *Laak*. Het is vermoedelijk een achttiende-eeuwse volksetymologische verbastering van *Barnevelderland*. Vanwege het gebruik als hooi- en weiland is de hernoeming in *Wolkammer* eerder te verklaren als een beroepsnaam, 'iemand die met een wolkam de wol zuivert, ook wolkaarder', dan *wolkammer* in de betekenis van 'vaste meelachtige kleiaardappel' (WNT 26 kol. 1836). Tweede hernoeming met FN (*Van*) *Gassen*, *Garsen* of *Gersen*, die vooral in Oost-Nederland voorkomt. Het perceel is eigendom geweest van en genoemd naar S. Gerssen, wethouder van Nijkerk van 1945 tot 1965.

BASTIAAN

kaart 18 A7

Pu I 768: 1.31.40 ha hooiland (bouwland)

Een perceel bouwland de *Bastiaan* genaamd (1856, NA Col. 5929), de *Bastiaan* (Ha 1981).

PN of FN *Bastiaan*, afgeleid van *Sebastianus* uit Grieks *sebastos* 'verheven, eerwaardig'.

X. Basselaar/Basseler: zie *Batseler*

BATSELER

kaart 16 F6

Pu I 117, 118, 120, 123, 124: 19.17.20 ha hooiland

Ook Duiveslagskamp (2) en Eerste Duiventil

Carolus Bentinck mit die weduwe van Ceelman van Ommeren 11 mergen saylant die *Batseler* (1608, AK 185a fol. 19), Een camp lant groot omtrent derdehalff mergen genaemt den *Batseler* onder Oudenaller (1653, HH 2 Inv.nr. 5), 2½ morgen land...de *Botseler* afkomstig van de erven

Van Butseler (1685, HH 2 Inv.nr. 6), Van den goede *Betseler* alleer Derx van Aller (1706 - 1754, GR 1496 fol. 93), Heer van Oldenaller *Batseler* (1716, HG 5773 fol. 1), Die helft van 't lant die *Batseler* (1754, GR 1496 fol. 94), Het weiland de *Basselaar* (1849, NA Gun. 655), de *Basselaar* (Ha 1981).

FN (*Van*) *Butselaar* met verdoffing van *-laar* tot *-ler* en door assimilatie de twintigste eeuwse vorm *Basselaar*. Ruim 80% van de Gelderse naamdragers woont in 1947 in de gemeente Ede, maar deze FN komt ook voor in Ermelo en Putten. De percelen waren vermoedelijk eigendom van en zijn genoemd naar Ellertgen en Henrick van *Butseler*, die zowel in de dijkrol van 1588 als van 1608 gronden bezaten in de Arkemheen (1588, HG 5023 fol. 13, 18, 21; 1608, HG 5042 fol. 26, 41). In 1650 is Arien van *Butseler* pachter van 3½ morgen bij de *Overhaag* (AAN 750 fol. 157). Samen met de *Blaak* was de *Batseler* het grootste bouw- en weilandcomplex van het oostelijke deel van de Arkemheense polder. In de dijkrol van 1494 had de *Batseler* nog de oppervlakte van één hoeve, zestien morgen. Meer dan de helft van dit gebied werd door de families Van Oldenaller en Van Wijnbergen tussen 1653 en 1695 aangekocht en behoorde vanaf dat moment tot het landgoed *Oldenaller* (HH 2 Inv.nr. 5, 6, 8, 11).

X. Beek: zie *Abeek*

BEEKHOVEN

Nij A 574: zie *Klein Beekhoven*

BEEKKAMP

kaart 2 B9

1. Nij A 90: 2.19.00 ha hooi- en weiland

Helmerscamp ofte Zeelandersmaat...ten oosten de *Beekcamp* (1739, RV 852 fol. 213), Twee kampen hooi- en weiland Helmers- en *Beekcamp* genaamd...ten oosten van de Vaart (1864, NA Col. 7761).

Genoemd naar de *Middelbeek* die aan de westzijde de perceelsgrens vormt. Voor *-beek* zie *Abeek*.

2. Nij A 93: zie *Zeelandergoed*

3. Pu I 923: 2.26.90 ha hooiland

kaart 20 H1

PHd in Wolfskamp (1778)

Elbertgen van Steenler op die Crommebeek den *Beeckcamp*...3 mergen (1608, AK 185a fol. 28), Vrouw Wolfs noch de *Beeckcamp* (1716, HG 5773 fol. 45), Een camp hooij- en weiland genaamt de *Beekcamp* of *Wolfskamp* groot 3 mergen (1778, RV 864 fol. 303), Eene kamp hooi- en weiland de *Beekcamp* genaamd aan de Kromme Beek (1847, NA Col. 3656), *Wolf* (Ha 1981).

De noordgrens van deze *Beekcamp* wordt gevormd door de *Krommebeek*. Hernoeming in *Wolfskamp*, later in ellipsvorm *Wolf*, vanwege de eigenares in de achttiende eeuw Vrouw *Wolfs*, geboren Arnolda van Brienens, echtgenote van *Wolff* van Westeroode die in 1757 burgemeester werd van Harderwijk (Duinkerken 1990: 158, 159, 228).

4. Pu I 931, 933: 3.36.80 ha hooiland

kaart 20 G1

Eene kamp hooi- en weiland de *Beekcamp* genaamd op de Middelbeek (1856, NA Col. 5791).

Beide percelen worden aan de noordzijde begrensd door de *Middelbeek*.

BEEKKAMPEN

Nij A 88, 89: zie *Aaltswerf*

BEEKKAMPJE

kaart 4 F2

1. Nij A 402: 1.43.60 ha hooi- en weiland
PHd in Brugkamp (2) (1892). Ook *Uitvang*
Een kamp hooi- en weiland...het *Beekkampje* ook wel de *Uitvang* genaamd (1857, NA Col. 6204), Eene kamp hooi- en weiland de *Beekkamp* of *Brugkamp*...aan den Langen Holkerweg (1892, NA Wes. 159), Twee kampen hooi- en weiland genaamd de *Brugkampen*...aan den Holkerweg (1906, NA Wes. 15).

Het perceel ligt aan de *Lange Holkerweg* en de *Boeyengeersebeek*.

2. Nij K 112, 113; 3.39.20 ha hooi- en weiland kaart 14 E4
Beekkampje (Mu 1994).

De percelen liggen aan een polderbeek bij het erf de *Pol* in *Nekkeveld*.

3. Nij buurtschap Ark kaart 3
Een Camp Mheenland groot ongeveer twee mergen genaamt ... het *Beekkampje* (1782, RV 854 fol. 164).

Het perceel lag in de *Fenteler* aan de *Angelerbeek*.

BEEKMAAT

Nij buurtschap Nekkeveld

Noch gegraven...door Henryck Killen *Beeckmaat* (1498, W 1954: 287).

Hendrik Killen woonde ca. 1500 op de boerderij de *Blekker*. Zijn landerijen maakten deel uit van het traject voor de aanleg van de *Nieuwe Rijn*. Z.a. Zijn *Beeckmaat* zal gelegen hebben aan de *Tweede Boeyengeersebeek* of de *Blekkerbeek*. Zie ook *Huiskampje* (2).

BEEKMANSERF

kaart 11 C8

1. Nij H 669: 00.11.70 ha huis en erf
VHd in Strijpterbeek (1560) en PHd in Beekmansgoed (1560). Ook Strijp en Hendrik Beeksmansgoed
Beeckmanserff dat Reymer Woutersz. toehoert (1502, W 1954: 289), Onser hofhorige guets genaemt *Beeckmansgoet* op Holck (1560, AK 194), *Beeckmansgoett* of *Strijpterbeek* (1560, AK 268), Oprukkingsbrief voor het goed *Striptenbeek* (1560 - 1633, S 1952: 36), *Beeckmansgoet* ...op Hollick gelegen (1605, SM 434), Van den Abtsguede genoemd de *Strijp* (1611, AK 194), Henrick Beeckman op die *Stryp* (1611, AZA 178 fol. 69), Henrick Beeckman Henricksz. besitter der...Abdien hoffhorigen goede genaemt die *Strijp* of *Strijpter Beek* (1624, AK 194), *Strijp ter Beek* ofte *Henrick Beeckmansgoet* (1626, AK 191), Een erff en goet genaemt *Strijptjes Beek*...buurschap Holk (1701, RV 850 fol. 3), de *Strijp* (1716, HG 5773 fol. 175), Een erff en goed *Beekmansgoet* (1724, RV 850 fol. 10), Een erf en goed *Strijpterbeek* ook wel *Beekmansgoed* genaamd...op Holk (1849, NA Col. 4322), *Hendrik Beekmansgoed* (Ri 2002). Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1560 ter grootte van 4 morgen; in 1849 ruim 12 ha.

2. Nij H 805: 00.30.50 ha huis en erf kaart 11 B7
PHd in Beekmansgoed (1547). Ook Wolter Beekmansgoed

De ‘Nijhe Rijn’ loopt door des heren uuytenlandt...ten 23e door *Beeckmans eerff*, dat Reymer Woutersz. toehoert (1502, W 1954: 289), *Beeckmansgoet* (1547, H 1992: 249), Van Pelgrim Wolter Beeckmans olste zoen... *Beeckmansgoedt* (1558, H 1931 bijlage 18), Een erff en goet *Beekmansgoed*...in de buurschap Holck (1724, RV 850 fol. 10), De hofstede *Beekmansgoed* (1852, NA Col. 4901), *Wolter Beekmansgoed* (Ri 2002).

FN *Beek* en het element *-man* dat vanaf de vijftiende eeuw in Oost-Nederland boerderijnamen vormt of de FN *Beekman*. In het verleden zijn beide bovenstaande boerderijen zowel bewoond geweest door leden van het geslacht *Beek* als *Beekman*. De FN *Beek* – met de voorzetsels *van*, *van de(r)* en *ter* – komt in 1947 in de provincie Gelderland bijna 3700 voor. Zowel het *Hendrik Beekmansgoed* als het *Wolter Beekmansgoed* lagen aan de *Holkerweg* in Nijkerk. Het *Hendrik Beekmansgoed* lag precies op de splitsing van de *Lange* en *Korte Holkerweg*. Het *Wolter Beekmansgoed* iets westelijker aan de huidige *Bunschoterweg*. Het *Wolter Beekmansgoed* is een rijksmonument met aan de linkerzijde een op- of vloedkamer. Op de achtergevel de jaartallen van de restauraties in 1772 en 1962. Voor *Strijp(terbeek)* zie *Strijp*. Over de geschiedenis en bewoners van beide boerderijen o.a. F. Kragt in: Gens Nostra 23 (1960), 217: 226 en ON 9 (1990) nr. 4 :1- 6. Zie ook Van Dooren 1986: 108, 109. Herengood. In 1724 ter grootte van 8 morgen, waarvan het meeste tabaksland is; in 1852 ruim 42 ha.

BEEKMANSGOED

Nij H 669: zie *Beekmanserf* (1, 2)

BEEKSMORGEN

kaart 12 D5

Nij I 222: 00.72.40 ha hooi- en weiland
Beeksmorgen (Do 1988).

FN *Beek*. Voor *-morgen* zie *Morgen*.

BEEKSTUK

Nij B 419: zie *Hennepkamp*

BEEKSWAL

kaart 16

1. Pu polder Arkemheen

Die *Beeckewallen* (1681, Z 1956: 16), Aan de *Beekswal* (1719, SV 160 fol. 110), Een huisje op de *Beekswal* (1733 - 1775, RV 865), De *Beekswal* bestaande in huis, erf...aan de *Beekswal* (1846, NA Col. 3483), *Beekswal* (Ha 1981).

De *Beekswal* is een aarden wal langs de *Nieuwe Beek*, *Schipbeek* of *Schuitenbeek*. Z.a. *Beek* en *wal* vormen samen de oostelijke grens van de Arkemheen. De *Beekswal* is opgeworpen eind zestiende eeuw bij de normalisatie van deze oorspronkelijke sprengenbeek.

2. Pu I 79: 00.01.80 ha huis en erf

kaart 16 E10

De *Beekswal* (KA 1832), De *Beekswal* bestaande in huis, erf...aan de *Beekswal* (1846, NA Col. 3483), De *Beekswal* (Ha 1981).

Naam van een klein boerderijtje aan de *Beekswal* (1) in 1846 ter grootte van ¼ ha.

X. Beerdskampje/Beertskampje: zie *Jan Bartsenkampje* en *Jan Beertskampje*.

X. Beerkamp: zie *Berenkamp*

BEERSPEE

kaart 4 A9

Nij A 519: 00.59.20 ha hooi- en weiland

Noch den *Beerspee* op die Rijsbeeck 3 vierdel mergens (1608, HG 4396 fol. 9).

De *Beerspee* is een langgerekt perceeltje aan de westzijde begrensd door de *Rijsbeek*. *Beerspee*, met apocope van de slot *t*, uit de niet overgeleverde vorm **Beerspeet*. De determinant *Beer-*, *bere-*, germ. **birni* in de betekenis van 'modder, slijk, moerassige grond' (Moerman 1956: 35; Van Osta 1995: 304). *Speet* is een niet onbekend woord op de Veluwe. We vinden het o.a. in de plaatsnaam *Elspeet*. Zie *Elspeterland*. Mnl. *speet*, *spete* betekent 'omgespitte grond, tot gras- of bouwland ontgonnen (bos)grond' (Schönfeld 1950: 30; Moerman 1956: 216; Otten 1991: 42).

BEERT WOUTERSKAMP

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Twee mergen landts genaamt *Beert Wouters Camp*...in Arkemeen bij den Schillinck (1678, SV 159 fol. 4).

PN *Beert* van *Bert* en patroniem *Wouters* van de PN *Wouter* van *Walter*.

BEGIJNENHAAR

kaart 6 D3

Nij B 62: 1.00.70 ha aardappelland

Stukken betreffende *Flyengoed*, *Bagijnen Haar* en *Haar* (1596 - 1689, AK 162), Een mergen op de *Haer* daer noertwert de *Begijnen Haar* (1680, SV 159 fol. 11), de *Begijne Haar* (1851, NA Gun. 752).

Begijnenhaar, is een samenstelling van *begijnen*- 'kloosterzusters' en *-haar* 'lage zandrug eventueel begroeid met struikgewas' (Schönfeld 1950: 40; Moerman 1956: 79). *Begijnen* waren weduwen of ongehuwde vrouwen die zonder een kloostergelofte af te leggen intraden in een min of meer vrije kloosterorde, ontstaan in de Zuidelijke Nederlanden omstreeks het midden van de dertiende eeuw. De vestiging van *begijnen* in Nijkerk dateert van vóór 1452. De *begijnen* hielden zich voornamelijk bezig met ziekenverzorging. Het Nijkerkse kloostercomplex lag aan de *Brede Beek* tussen de Singel en de Langestraat. De laatste Nijkerkse *begijn*, Barbara Everts, stierf in 1611 (ON 1992 nr. 4). Door erfenissen en schenkingen kwamen de *begijnen* van het *Sint Catharinaklooster* in Nijkerk in het bezit van diverse stukken polderland, waaronder een gedeelte van deze *Haar*. Z.a.

BEGIJNENKAMP

Nij A 68: zie *Polkamp* (1)

BEGIJNENLAND

Nij bij de Vest

Ook *Snapperskamp* en *Koopskampen*

Bagijnenland groot 9 morgen liggende aan de Singel (1638, B 1909: 10), Renger Goesensen coloni op het *Bagijnenlandt* (1670, S 1993: 219), *Bagijnenland* (1716, HG 5773 fol. 66, 67), Een Huijs op *Bagijneland* (1752, AAN 751 fol. 148), Twee mergen tabaksland het *Bagijneland* genaamd gelegen bij de Vest van Nijkerk aan de Cingel (1759, RV 852 fol. 164), Eene kamp tiendvrij tabaksland met enig bouwland...het *Bagijneland* genaamd (1876, NA Colz. 1571).

Zie *Koopskamp* en *Snapperskamp*.

BEGIJNENPOL

Nij A 318: zie *Polkamp* (9)

BEITEL

Pu I 411: zie *Erf te Diermen*

BEITELTJE

kaart 12 A6

Nij I 122: 00.42.00 ha bouwland
't *Beiteltje* (Mu 1994).

FN *Beitel*. Het *Beiteltje* is een klein rechthoekig perceeltje, zodat benoeming naar de voorwerpsvorm *beitel* niet in aanmerking komt.

X. *Belaarsgat*: *Bellergoed*

X. *Beldersgat*: zie *Bellergoed*

BELLERGOED

kaart 16 D9

Pu I 24: 0.15.20 ha huis en erf

Bellergoet is een gevrijt goet besit Maurits van Arler Scholtis (1640, SM 431), Het Erf *Bellersgat* (1733, RV 865), Erf en goet *Bellertgat* gelegen aen de Leegte (1769, RV 863 fol. 338), Erve en goed *Beldersgat* genaamt...en ongeveer tien morgen land (1783, RV 864 fol. 242), *Belaarsgat* (KA 1832), Een perceel bouwland liggende bij *Bellersgat* (1867, NA Col. 8463), De Boerenhofstede genaamd *Bellersgat*...aan de Arlersteeg te Putten (1905, OVW 28 - 01), *Beldersgat* (Ha 1988).

FN *Belder*, met assimilatie ook *Beller*, en de basis *-goed* 'bezitting, eigendom'. Zie *Aarnt Pelensgoed*. De wisseling van de basis *-goed* in *-gat* komt bij boerderijnamen in de Arkemheen meer voor. Zo is er in de dijkrol van 1611 sprake van *Jan van Weerdensgoed*, maar in de dijkrol van 1716 staat *Jan van Wardensgat* (HG 4395 fol. 72; HG 5773 fol. 178). Ik vermoed in de wisseling van *-goed* in *-gat* een vorm van volksetymologie op grond van het geringe verschil in de dialectische uitspraak tussen beide woorden. Een hernoeming met de basis *-gat* is bovendien geografisch niet aannemelijk, want *Bellergoed* ligt op de stroomrug van de *Schuitenbeek*, één van de hoogste delen van de polder. Voor *-gat* zie *Eendengat*.

BEMMEL

Pu I 7: zie *Bakkersmaat*

BENTINKSPOLLETJE

1. Nij A 62: zie *Koekenkamp* (1)

2. Nij A 68: zie *Polkamp* (1)

BERENKAMP

kaart 8 B7

Nij C 66: 00.33.30 ha huis en erf

Hanne de *Berencampe* contra dicto Rumescottel (1333/1334, HA 371), de *Berencamp* (1479, W 1992: 140), Carolus Bentinck den *Berencamp* 18 mergen saylant (1608, AK 185a fol. 37), den *Beerencamp* (1611, AZA 178 fol. 26), Carel Bentinck...den *Berencamp*... 22½ mergen (1618, AZA Inv.nr. 1 fol. 1), Het huijs den *Berencamp* met hoff en boomgaert van ½ mergen (1650, AAN 750 fol. 239), Haevesate ende huys ten *Berencamp* ende het bouwmanshuys (1668, S

1904: 88), Huys ten *Beerencamp* met het Bouwmanshuys (1668, HH 12 Inv.nr. 319), den *Beerncamp* (1716, HG 5773 fol. 69), Den *Beercamp* (1752, AAN 751 fol. 145), de *Berenkamp* (1898, NA Wes.), de *Berenkamp* (Ha 1996).

Berenkamp met ofri. *bere-*, dat 'korenschuur, voorraadschuur' betekent en een ontlending is van het lat. *spicarium* 'korenschuur' (Beetstra 1987: 15; Van Osta 1995: 967). Het erf de *Berenkamp* is vermoedelijk als spieker of spijker d.i. opslagschuur of korenschuur gebouwd ca. 1450. Het huis ligt een halve meter hoger dan het omringende land, waardoor een verklaring uit mnl. *bere* of *beer* 'drek, modder of moerassige grond' niet waarschijnlijk is (WNT 2 I kol. 1325) evenmin als verklaring uit *beer* 'mannetjes zwijn'. Het vlakke polderland is een weinig verkieslijke verblijfplaats voor dit vaak eenzaam levende bosdier (Van Osta 1995: 304). In de vijftiende eeuw was de *Berenkamp* eigendom van het geslacht van Aller; vanaf 1479 van de Bentinks, waarna het in 1810 verkocht werd aan de familie Van Weede. Thans is het eigendom van de familie Van Haersma de With. Zie uitgebreid over bewoners en bouwgeschiedenis van het Huis de *Berenkamp*: Wilmer en Wilmer-Nievelt 1992: 140 - 151.

Bij de *Berenkamp* hoorde in 1668 ruim 22 morgen land bestaande uit de *Grote Berenkamp* met het *Voskampje*, de *Kleine Berenkamp*, het *Middelste* en *Voorste Prillenland*, *Volter van Allershofstede* en het *Reintje Verschuurskampje*. Z.a.

BERENKAMPERWEG

Nij polder Arkemheen
Berenkamperweg (SLN)

Genoemd naar huis *De Berenkamp*. De *Berenkamperweg* (N 301) ligt ten oosten van de *Arkervaat* en loopt van de rotonde *Vetkamp - Putterstraatweg* in noordwestelijke richting over de autoweg A 28 naar Zeewolde. De weg vormt gedeeltelijk de grens tussen de gemeenten Nijkerk en Putten. Raadsbesluit 26 juni 1968. Zie voor wegen in de Arkemheen par. 7.4.

BERGKAMP

1. Nij A 374: zie *Brugkamp* (1).

De percelen met de naam *Bergkamp(je)* en *Bergstuk* liggen op de hogere gronden van de Nijkerkse buurtschappen *Holk*, *Nautena*, *Wullenhoven* en de Puttense buurtschap *Diermen*. Hoewel een aantal percelen bij de kadastrale registratie in 1832 vermeld staan als hooiland, zijn het van ouds landbouwpercelen, die tussen ca. 1635 en 1900 gebruikt werden voor de tabaksteelt. Dat geldt o.a. voor de *Bergkamp* (3) in Wullenhove van Wolter Collert (Van der Bie z.j. : 28). *Berg-* duidt in deze microtoponiemen op hoger gelegen, vruchtbare grond. (Van Osta 1995: 305; Otten 2003: 29). In *Diermen* varieert de hoogte van deze percelen tussen de 0.8 en 2.1. m boven NAP.

2. Nij buurtschap Wullenhove

Coop van Oldenbernevelt...anderhalven mergen den *Berchkamp* (1611, AZA 178 fol. 63), *Bergcamp* (1716, HG 5773 fol. 162).

3. Nij buurtschap Wullenhove

kaart 7

Wolter Gerrits Collert heeft den *Berchkamp* groot vierdehalff mergen (1611, AZA 178 fol. 66), Wolter Gerrits erffgenaemen eigenaers van de *Berchkamp* (1650, AAN 750 fol. 248).

Deze *Bergkamp* ligt bij *Kwadenbeek*.

4. Pu I 441, 444: Zie *Winekenkamp*

5. Pu I 707: 2.44.20 ha hooiland

kaart 18 C6

Ook Paardenkampje

d'Erfgenamen van Dirkjen van Wilthuysen *Bergcamp* (1716, HG 5773 fol. 72), Eene camp van 2 ½ mergen de *Berg Camp* daer oost de Koesteeg (1692, SV 160 fol. 156), Het perceel de *Bergkamp* (1843, NA Col. 2928), de *Bergkamp* (Ha 1981).

6. Pu I 796: 1.00.50 ha bouwland

kaart 19 B4

Een perceel de *Bergkamp* (1837, NA Col. 1597).

7. Pu I 699: 2.01.30 ha hooiland

kaart 18 C6

Een kamp Mheenland agter het Hondje genaamt de *Bergkamp* (1809, RV 864 fol. 333), Een perceel hooi- en weiland de *Bergkamp* genaamd (1850, NA Col. 4430).

BERGKAMPJE

1. Nij buurtschap Holk

Jan Gerrits den Jongen heeft drie mergen het *Berchcampgen* en 't Lange Stuck (1611, AZA 178 fol. 69).

2. Nij buurtschap Nautena

Goossen Henricx metten sijnen heeft drie mergen den Olden Smit met idt *Berchcampgen* (1611, AZA 178 fol. 68).

3. Pu I 358: 00.68.70 ha bouwland

kaart 17 F7

Bergcampgen (1608, AK 185a fol. 14), het *Bergkampje* (Ha 1981).

4. Pu I 393: 0.86.20 ha bouwland

kaart 17 E5

Het *Bergkampje* (Ha 1981).

BERGSTUK

Pu I 346: 1.18.70 ha bouwland

kaart 17 E7

Het *Bergstuk* (Ha 1981).

BERKSTROET

kaart 18 A7

Pu I 740 - 743, 770 - 772: 5.87.20 ha hooiland (bouwland)

Ook Stroeten en Vossenest

De *Byrckstroijt* (1494, AK 185 fol. 6), die *Birckstrout* (1588, HG 5023 fol. 13), die *Birckstroet* saylant (1608, AK 185a fol. 25), Jan Henriksen tot Stroe *Birkstroet* (1716, HG 5773 fol. 36), Een kamp Mheenland genaemt de *Birkestroet* (1760, RV 863 fol. 281), De *Stroeten* in de hoek van de Koesteeg en de Schremmersteeg (1878, NA Colz. 2120), de *Stroeten* (Ha 1981).

Boomnaam *berk* (betula) en de basis *-stroet*. *Berken* groeien op zandgrond en in moerassen en als opslag op heidevelden. De buitenste schors, de kurklaag, is wit of rose, papierachtig glad; bij oude bomen onderaan met diepe spleten. Voor berkenteelt en het gebruik dat men vroeger van deze boom maakte zie Buis 1985: 729 - 735. Voor de basis *-stroet* 'moerassig land begroeid met laag hout', zie *Stroet*.

BERNTSMAAT

kaart 2 C5

Nij A 165: 2.86.00 ha hooi- en weiland

Ghertrud Feijners die dellen soens dochter was van den guede dat gheheyten is *Berntsmate* (ca.1400, K 1853: 138), *Berntsmate* (1456, E 1944: 148), Drie morgen land Valckemaet... westwert *Berentsmaet* (1591, AHG 248), 't Gasthuys ter Nijkerck *Berndtsmaete* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 10), *Berentsmaet* (1611, AZA 178 fol. 40), 't Gasthuis van Nijkerk *Berntsmate* (1716, HG 5773 fol. 101), Eene kamp hooi- en weiland de *Barendsmaat* genaamd aan de Kromme Beek (1851, NA Col. 4643), *Barendsmaat* (KK 1937), *Barendsmaat* (Bo 1995).

PN *Bernt(d)* van *Bernhard*. Voor -maat zie *Maat*.

X. Berentsmaat: zie *Berntsmate*

BESSEL BORRENMORGEN

Pu I 208: zie *Staartmaat*

BESSEL BROEDERSGOED

Nij H 779: zie *Kerkengoed*

BESSEL MEINTSENKAMPJE

kaart 2 F2

Nij A 190: 1.85.10 ha hooi- en weiland

Ook Kruiskamp (3)

Claes Aertsen aen den Cruysweg bij den Hildecamp...*Bessel Meyntscampgen* 2¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Goodschalck Claessens erfftgenamen eijgenaers van 2¼ mergen genampt *Bessel Meijntscamp* (1650, AAN 750 fol. 154).

PN *Bessel* en FN *Mein(t)sen*, patroniem van de PN *Meine*, een overwegend fri. PN. Voor de PN *Bessel* zie *Besselmansgoed*. Het perceel is mogelijk genoemd naar een zekere *Bessel Meyntsen*, die al voorkomt in de dijkrol van 1494 (AK 185 fol. 17).

BESSELMANSGOED

kaart 11 A7

Nij: H 750: 00.30.10 ha huis en erf

VHd in Patrimonium (1998)

Onse goet ende Erff genoemd *Bessel Mansgoed* gelegen in Nieukercker ampt (1572, AK 187), Hoffhorig guedt genaemt *Besselmans guedt* gelegen op Hollick (1617, AK 187), *Besselmansgoed* is een gevrijt abtsgoet (1636, SM 431), *Besselmansgoed* (Ri 1998), *Patrimonium* (Ri 1998).

FN *Bessel* en het element -man, dat vanaf de vijftiende eeuw Oostnederlandse boerderijnamen vormt (Ebeling 1993: 127). *Bessel* is een fri. PN. Mogelijk een vleivorm van een eenstammige verkorte *ber*-naam 'beer' of *bert*-naam 'schitterend, glanzend'. In 1333/34 wordt onder de ontginners in het ambt van Putten, waaronder ook Nijkerk valt, genoemd een zekere *Besselo Oy* (HA 372). In 1947 dragen 114 personen in Gelderland de FN *Besselsen*, waarvan er 85 wonen in Ermelo, Nijkerk en Harderwijk. In de volksmond heet deze terpboerderij *Patrimonium* wat 'vaderserf' betekent. Tot ca. 1990 heeft deze naam op het toegangshek gestaan. Thans is de boerderij afgebroken.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

BESSEL OSICKENGOED

Pu I 455: zie *Klein Bokhorst* (1)

BETHANIEN

kaart 6 E7

Nij B 192 - 204: 3.37.70 ha huis, erf, schuur, tuin, tabaksland

Wolter Gerrits Collert heeft van *Bethaniën* vierdehalf mergen (1611, AZA 178 fol. 66), Hofstede, getimmer sampt drie mergen lant genaemt *Betanien*...op Vetcamp gelegen (1646, HH 12 Inv.nr. 315), Het erff en goed *Bethaniën* genaemt gelegen aan de Vest van Nijkerk op Vetkamp (1773, RV 853 fol. 370), Een thans in drie afzonderlijke woningen ingedeeld huis...en tabakschuur...*Bethaniën* genaamd half morgengeld gevende (1842, NA Col. 2589), *Bethaniën* (Ha 1997).

Bethanië is een vernoemingsnaam. Een vernoemingsnaam is 'een plaatsnaam die ontstaan is doordat men op basis van de daaraan verbonden bijbetekenissen...bewust een elders voorkomend toponiem uitgekozen heeft om, zonder dat er van topografische samenhang sprake is, voor de benoeming van een andere lokaliteit opnieuw als naam te functioneren' (Rentenaar 1984: X - XI). Zie par. 4.4.1.1. Als bijbelse vernoemingsnaam komt *Bethanië* zeventien maal in Nederland voor (Rentenaar 1984: 195 - 197, 316). *Bethanië* 'huis der vijgen' lag op de Olijfberg en was de plaats waar Jezus regelmatig verbleef (Mattheus 21: 17) ondermeer. ten huize van de zusters Martha, Maria en hun broer Lazarus. (Wijchers/De Kat 1982: 60). Het Nijkerkse *Bethanië* ligt aan de *Vetkamp* vroeger niet ver van het *Lazarushuis*. Beiden waren bestemd voor de verpleging van personen met besmettelijke ziekten. Tussen 1630 - 1640 deed *Bethanië* dienst als katholieke schuilkerk. (ON jrg. 7 (1988) nr. 3: 4). Begin zeventiende eeuw hoorde bij dit huis ca. 3½ morgen bouwland. Zie ook *Gerrit Collertshuis*.

X. Betseler: zie *Batseler*.

BEUSJESKAMP

kaart 3 D5

Nij A 230, 231: 4.11.00 ha hooi- en weiland

Ernst toe Boecop *Beusgenscamp* daer zuytwerf die Nonnen 5 mergen (1608, HG 4396 fol. 16), *Buysjescamp* groot 5 mergen mehenlant (1654, S 1904: 114), Vos Hofstede...daer oost *Beusjes Camp* (1699, SV 159 fol. 14), Jacobus van Westervelt *Beusjescamp* (1716, HG 5773 fol. 121), Twee kampen hooi-en weiland de *Buijsjeskampen* genaamd in den Arkemheensche polder onder Nijkerk (1859, NA Col. 6702), *Buisjeskamp* (KK 1937).

De *Beusjeskamp* is oorspronkelijk een perceel van vijf morgen aan de *Tweede Boeyengeersebeek* direct ten zuiden van de *Luismaat*. *Beusjeskamp*, met het adjectief *beus*, dialectisch voor *boos*, sluit zich aan bij de betekenis van *Luismaat* namelijk 'slecht land, onland, onvruchtbaar land'. Schönfeld noteerde op de Oost-Veluwe microtoponiemen met *boos*, *beus* zoals *Bosenkamp*, *Buesvelde* en *Beusenacker* (Schönfeld 1950: 56). De latere vorm *Buisjeskamp* is een voorbeeld van volksetymologie.

BIESHAAR

kaart 16 E6

Pu I 155: 2.01.30 ha hooiland

Ook Blaak

De *Bieshaar* (Ha 1981).

FN *Bieshaar*. Vermoedelijk eigendom van en genoemd naar Hendrik *Bieshaar* die in 1752 grond in de Arkemheen bezat (GR 1504 fol. 50).

X. Biezenburg: zie *Bijsenburg*

BIEZENKAMP

kaart 2 F6

1. Nij A 142, 143: 4.05.70 ha hooi- en weiland (bouwland)

Arendt Willemtsen...van 2 mergen uthen *Biescamp* gecoft tegen Henrick van Staverden (1552, GR 1307 fol. 41), Reyner van Vanevelts erffgenaemen 4½ mergen daer van twee mergen saylant *Bysencamp* (1608, HG 4396 fol. 8), *Bijsecamp* (1716, HG 5773 fol. 94), Een perceel weideland de *Biezenkamp* genaamd bij Watergoor (1836, NA Col. 1539), *Biezenkamp* (KK 1937).

Alle hieronder genoemde *Biezenkampen* verwijzen naar de plantnaam *bies* (scirpus). Dit kunnen zijn de gewone veldbies, de ruige veldbies of de veenbies die langs sloten, weilanden en eikenhakhoutwallen groeien (Berendse 1974: 27).

2. Nij A 407: 2.32.10 ha hooi- en weiland
De Biezenkamp (Ko 1998).

3. Nij A 498: zie *Vogelskampje*

4. Nij A 524: zie *Aaltje Gerritsland*

5. Nij A 527: 1.76.30 ha hooi- en weiland kaart 5 B7
Eene kamp de *Biezenkamp* liggende aan de zuidzijde van den Watergoorschenweg (1875, NA Colz. 1495), Eene kamp de *Biezekamp* liggende aan de zuidzijde van den Watergoorschenweg (1896, NA Wes. 31), Hooi-en weiland genaamd de *Biezenkamp*...nabij de Wildsteeg (1907, NA Wes. 160).

6. Nij I 480 - 483: 5.60.80 ha hooi- en weiland kaart 13 C11
Ook Van Bonestrooi
Twee kampen de *Biezenkampen* genaamd...zijnde de derde en vierde kamp van de Lange
Holkerweg (1861, NA Col. 7061), Twee kampen hooi- en weiland de *Biezenkampen*...op de
Veenhuis (1905, NA Wes. 155).

7. Nij K 110, 111: 5.01.80 ha hooi- en weiland kaart 14 E4
PHd in Grote Kamp (5) (1736)
Omtrent drie mergen Mheenlandt in de *Biesekamp* off *Grote Camp* genaamt...buurschap
Nekkeveld (1736, RV 852 fol. 184), Een Camp Mheenland groot int geheel ses mergen genaemt
den *Biesencamp*...buurschap Nekkeveld (1747, RV 852 fol. 203), Twee kampen hooi- en
weiland de *Biezenkampen* genaamd...tusschen den dijk en den Nekkevelderweg (1843, NA Vi.
33), De *Biezenkamp* (KK 1937), De *Biezenkamp* (Mu 1994).

8. Nij buurtschap Doornsteeg kaart 3
 Joffer van Lauwyck...teyndens die Doerensteeg...idt *Bysencampgen* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 6), Wolbert Aertsen *Bijsencamp* (1716, HG 5773 fol. 87).

9. Pu I 440: 2.50.10 ha hooiland kaart 17 B3
VHd in Zevenvierel (4) (1843)
Elbert Gerrits heeft cum suis den *Biesencamp* (1650, SV 817), Hooy-en weiland de *Biezenkamp* (1835, NA Col. 1056), Hooy- en weiland de *Biezenkamp* of *Zevenvierel* (1843, NA Col. 3319).

10. Pu I 721: zie *Hoge* (14)

X. Bimmaat: zie *Binnenmaat*

BINGELER BOLWERK

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

Bingeller Bollwerck (KK 1609), vanden Tuck noortwärts henom tot aen *Bungeler bollwerck* (1610, Z 1956: 17), De kinderen van Veenlant *Bolwerk* ¼ mergen (1716, HG 5773 fol. 37).

Voor *Bingeler* zie *Bongelskamp*. *Bolwerk*, mnl. *bolwerc*, en in het fra. overgenomen als *boulevard*, heeft op deze plaats vermoedelijk betrekking gehad of op een houten schotwerk van palen of planken of op een dijkachtige verhoging, een soort landweer (WNT 3 kol. 316). Bij het *Bingeler Bolwerk* lag de tol aan de huidige *Nijkerkerstraat*. Zie voor verdere bijzonderheden onder *Ridderveld* en de boerderijnaam *Goot*. Hoogstwaarschijnlijk heeft het bolwerk gelegen op perceel sectie I 553, dat ca. 70 cm hoger ligt dan de overige percelen.

BINNENKAMPJE

kaart 14 D4

Nij K 114: 1.50.90 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland het *Binnenkampje* genaamd gelegen op Nekkeveld (1889, NA Colz. 4447), *Binnenkampje* (KK 1937), *Binnenkampje* (Mu 1994).

Microtoponiemen met het bijwoord *binnen* geven een relatieve topografische positie aan ten opzichte van andere denotata. Zie par. 4.4.1.1.c. Zo ligt het *Binnenkampje* aan de binnenzijde van de *Arkemheense Zeedijk* en ligt de *Binnenmaat* binnenin d.w.z. omringd door andere hooi- en weiland percelen in dit geval gezien vanaf de *Watergoorseweg*. Zie ook *Binnenveld*.

BINNENLAND

kaart 17 B7

Pu I 236, 239, 468: 6.06.10 ha bouwland

VHd in Eng (4) (1981). Ook Kuilkamp

Eene kamp landts 6 mergen groet geheyt dat *Binnenlandt*...zuytwerf aen Aller Enck...oestwerf de Ouwenallersche hoffstede (1580, HG 4993), de bouwlanden genaamd het *Binnenland*...bij het erve en goed Oldenaller (1845, NA Gun. 467), De *Eng* (Ha 1981).

Dit is de *Eng* van de boerderij *Klein Oldenaller*.

BINNENMAAT

kaart 5 B6

Nij A 529: 2.96.20 ha hooi- en weiland

Anna Claesen tot de *Binmaet* (1588, HG 5023 fol. 8), Nicolaus van Delen 3½ mergen die *Bimmaet* (1608, HG 4396 fol. 11), Jonker Nicolaes van Delens weduwe heeft 3½ mergen pagter Lambert Philips gnt. de *Binnenmaat* (1650, AAN 750 fol. 225), *Binnemaet* (1716, HG 5773 fol. 104), Een Camp Mheenlandt groot 3½ mergen genaamt de *Bruinemaet* leggende onder Watergoor (1742, RV 860 fol. 89), 3½ mergen meenland genaamt de *Binnenmaath* gelegen aan den Watergoorschenweg (1766, RV 853 fol. 304), Twee kampen hooi- en weiland de *Binnenmaat* (1857, NA Col. 6081).

Zie *Binnenkampje*. De zestiende- en zeventiende-eeuwse vorm *Binmaat* i.p.v. *Binnenmaat* is een voorbeeld een Klammerform. Zie par. 5.13.1. De vorm *Bimmaat* is het gevolg van regressieve assimilatie (Van Schothorst 1904: 67) en *Bruinemaet* is een volksetymologische verbastering.

BINNENSTEEG

kaart 18 A7

Pu I 761b: 00.55.00 ha hooiland

Aan de *Binnensteeg* (1716, HG 5773 fol. 24), Een steeg weideland met eenige boschgrond en nog eenig weideland aan de *Binnensteeg* (1829, NA Col. 287), Hooi- en weiland de *Binnensteegskamp* gelegen aan de zogenaamde *Binnensteeg* (1849, NA Col. 4305).

De *Binnensteeg* is een ca. 350 meter lange interne verbindingsweg tussen de *Schremmersteeg* en de *Kromme Beek*. Waarschijnlijk was deze *Binnensteeg* in het verleden de toegangsweg naar de verdwenen boerderij *Tietsmaat*. Z.a. Voor wegen en stegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

BINNENSTEEGSKAMP

kaart 18 A7

Pu I 763: 1.26.50 ha hooiland (bouwland)

Ook Schoutenkampen (2)

Hooi- en weiland de *Binnensteegskamp* gelegen aan de zogenaamde Binnensteeg (1849, NA Col. 4305), de *Binnensteegskamp* (1926, NA Reij.).

BINNENVELD

kaart 17 E8

Pu I 352: 1.30.60 ha heide

Het *Binnenveld* (Ha 1981).

In Putten is *Binnenveld* de benaming voor een oorspronkelijk heideveld. In oude bronnen komt de naam niet voor, omdat percelen woeste grond veelal geen aparte naam droegen. *Binnenveld* is een ontginningsnaam die voor het eerst verschijnt in het midden van de negentiende eeuw. De *Binnenvelden* waren vaak door oudere ontginningen omgeven en dus alleen hierover bereikbaar (Schönfeld 1950: 12; Melotte/Molemans 1979: 76). Op de hoge zandgrond in Putten trof ik dit microtoponiem twaalf maal aan. Alle *Binnenvelden* zijn thans in cultuur gebracht en in gebruik als gras- of bouwland (Hagoort 1984: 115).

X. Bissertje: zie *Butsenkamp*

X. Bitser: zie *Butsenkamp*

BLAAK

kaart 16 D8

Pu I 89 - 101: 32.96.60 ha hooiland (bouwland)

Ook Achterste Land, Achterste Schotkamp, Bieshaar, Fluitkamp, Lausink, Middelste Land
Gijsbert Loy van den dijk in der *Blake*, van erve in den *Blaket* (1453, HA 101 fol. 68), Henricus de Goer cum uxore sua unum agrum in *Blacket* situatum (1459, S 1889: 244), die *Blaaken* in Putten (1577, OAH 1386 fol. 330), Ernst van Hennekeler van die *Blaecken* die helfte van elf mergen (1608, AK 185a fol. 2), die *Blaecken*...6 mergen saylant (1608, AK 185a fol. 20), Henrik Willemsen de *Blaak* 4 (1716, HG 5773 fol. 4), van Erve in den *Blaick* onder 't huys Arler (1747, GR 1501 fol. 93), Een perceel Mheenland de *Blake* genaamd (1829, NA Col. 284), de *Blaken* (Ha 1981).

Blak, *blaak* betekent 'vlak, effen, kaal, bloot' gezegd van een vlakte. De naam duidt op de oorspronkelijke uitgestrektheid en het onbewoond zijn van het gebied. (WNT 2 I kol. 2776; Dittmaier 1963: 33; Mennen 1992: 87). De vorm *Blaket* is gevormd met een paragogische *t* en een ingevoegde *e* als svarabhaktivocaal. Als boerderijnaam *De Blacke* o.a. in de gemeente Apeldoorn (Otten 2003: 107). De *Blaak* is het grootste weilandcomplex in het Puttense deel van de Arkemheen. Globaal wordt de *Blaak* in het noorden begrensd door de *Arlersteeg*, in het zuiden door de *Blinde Steeg* en in het oosten en westen respectievelijk door de *Schuitenbeek* en de *Blaakbeek*. De oorspronkelijke oppervlakte bedraagt omstreeks vier hoeven, ruim 30 ha. Vergelijkbare oude weilandontginningen zijn de *Fenteler* en de *Angeler* in het Nijkerkse deel van de Arkemheen. Z.a.

BLAAKBEEK

kaart 16 C7

Pu polder Arkemheen

Ook Kolkbeek

Onder Arler opte *Blaecxbeecke* (1611, AZA 178 fol. 3), die *Blaesbeeck* (1650, AAN 750 fol. 4), op die *Blaeckse Beek* bij Aller (1747, GR 1501 fol. 41), Beginnende van de noordijk de *Blaakbeek* (1887, AZA 1046), de *Blaakbeek* (KA 1832), De *Kolkbeek* (KA 1832), de *Blaakbeek* (Ha 1995).

De *Blaakbeek* is een noord-zuid lopende polderbeek van de *Blindesteeg* naar de *Arkemheense Zeedijk*. De beek vormt de westgrens van het gebied de *Blaak*. De benaming *Kolkbeek* komt alleen voor op de kadastrale verzamelkaart van de gemeente Putten. Zie *Blaak*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

X. Blaasbeek: zie *Blaakbeek*.

BLAFFERSHOEFJE

kaart 5 B3

1. Nij A 556, 557: 1.07.70 ha tabaksland en schuur

VHd in Hoefslag (2) (1843)

Wolter van Hennekeler mit Metgen Jan Claessen heeft 3 mergen genaemt *Blaffers Hoeffgen* saylant (1608, HG 4396 fol. 12), Dr. Goossen van Steenler eijgenaer van 1 $\frac{1}{8}$ mergen *Blaffershoeffjen* genampt (1650, AAN 750 fol. 226), Gerrit Meynten vant *Blaffershoeffe* (1716, HG 5773 fol. 108), Een kamp tabaksland met schuur de *Hoeveslag* of het *Blaffershoeffe* (1843, NA Vi. 33).

FN *Blaffer(t)* en basis -*hoef*. Z.a. De FN *Blaffert* in 1947 ondermeer in Nijmegen.

2. Nij A 559: 00.08.10 ha huis en erf

kaart 5 B2

Een tiendpligtig tabaks- en bouwland met schuur en erf *Blaffershoeffe* genaamd (1867, NA Col. 8596), *Blauwhoefje* (Ha 1994), *Blaffershoeffe* (Ri 2002).

Het erf *Blaffershoeffe* is in de negentiende eeuw gebouwd op het gelijknamige bouwland, later tabaksland.

X. Blauwemaat: zie *Bloemenmaat*

X. Blauwhoefje: zie *Blaffershoeffe* (2)

BLEEK

kaart 7 D5

1. Nij B 439: 00.07.50 ha huis, schuur en erf

Een huis en annexe kamerwoning benevens eene daarbij staande tabakschuur...de *Bleek* genaamd van de Breede Beek strekkende tot aan den Hogestraaterweg (1857, NA Col. 6081).

Bleek als huisnaam vanwege de ligging bij of op een bleek 'grasveld, grasland' aan de *Brede Beek*.

2. Nij I 68: 1.96.80 ha hooi- en weiland

kaart 12 A8

VHd in Blekkerkamp (2) (1851)

Jan van Diermen de *Bleyk* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 196), 2 mergen de *Bleijk* in den Agterhoek (1752, AAN 751 fol. 163), Hooi- en weiland de *Blekterkamp* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1851, NA Col. 4780), Eene kamp de *Bleek*...in den Achterhoek in de hoek van de Laak en de Seggesloot (1852, NA Col. 4848).

De verklaring *bleek*, *bleekveld* ‘grasveld, grasplein waar linnen of wasgoed gebleekt wordt’ (WNT 2 I kol. 2817; Piirainen 1984: 57) komt voor dit hooiland aan de *Zeggesloot* niet in aanmerking. Waarschijnlijk de algemene betekenis van *bleek* ‘grasveld, grasland’. Voor de hernoeming in *Blekkerkamp* zie *Blekker*.

BLEEKVELD

kaart 17 D10

Pu I 280b - 284b: 1.41.50 ha bouwland, hakhout en opgaande bomen

Een boschje genaamd het *Bleekveld*...benevens het hakhout en de beukenboomen (1849, NA Gun. 655).

Zie onder *Bleek* (2). Deze percelen danken hun naam aan het nabij gelegen erfje het *Bleekveld*, gemeente Putten, buurtschap Hel, sectie H 586. Het begrip *Bleekveld* is al zeer oud. In de bijbel trokken de Assyriërs ten tijde van koning Hizkia (727 - 696 v. Chr.) de stad Jeruzalem binnen tot aan het *Bleekveld* (2 Kon. 18: 17 NBV).

BLEITJESKAMP

kaart 20 E1

Pu I 937: 1.70.20 ha hooiland

PHd in Sarissenkamp (1738) en Meerveldskamp (1) (1738)

Peter Reynersen *Bleitgenscamp*...zuytwert die beeck 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 28), *Bleytjenscamp* (1611, AZA 178 fol. 21), Hermanus van Steenler *Bleytjenscamp* (1716, HG 5773 fol. 47), Een Camp van twee mergen meenlant genaamt *Sarissencamp* ofte *Meerveldercamp*... buurschap Diermen (1738, RV 863 fol. 398), Hooy- en weiland *Bleijtjenscamp* nabij de Zeedijk (1837, NA Col. 1486), Een kamp hooi- en weiland *Meervelds-* of *Bleytjenscamp* genaamd (1847, NA Col. 3757).

Ik vermoed hier een diminutiefvorm van de FN *Blei*. De *blei* of *bleitje* is de naam voor een ‘jonge brasem’ (WNT 2 I kol. 2822). Toponymische benoeming van een perceel hooi- en weiland naar een vissoort die in één van de aangrenzende sloten zou kunnen voorkomen is niet aannemelijk. Of is de vorm *Bleitgenscamp* begin zeventiende eeuw al een volksetymologische verbastering? Hernoeringen in *Meerveldskamp* met de FN (*Van*) *Meerveld* naar analogie van het aangrenzende perceel met dezelfde naam, sectie I 935, en *Sarissenkamp* met de FN *Saris*, die in 1947 in Gelderland het meest voorkwam in Nijmegen en Varik.

BLEKKER

kaart 3

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Henrick Killen opten *Blecker* (1498, W 1954: 286), den kamp land gelegen in de Arckemedden bij de *Blecker* (1527, B 1935: 236), Henricksen Ellertz. uxor Alt Reynersen habitans op den *Blecker* (1577, S 1993: 107), Kill Jacobsen Cogens den *Blecker* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol.13), het Bleckerkamptien omtrent den *Blecker* (1616, HH 3 Inv.nr. 165), Aert Killen erfftgenamen eigenaers van de *Blecker* groot 1½ mergen pagter Aris Henricks Hoolwerft (1650, AAN 750 fol. 154).

De boerderijnaam *Blecker*, *Blekker* is een adjectivische afleiding op -er van *blik/blek* dat de betekenis heeft van ‘open, bloot, ontveld’ en dat verband houdt met het mnl. ww. *blicken/blecken* ‘schijnen, schitteren, in het oog vallen, zichtbaar worden, bleek zijn’. *Blek* heeft regionaal wisselende betekenissen. Op de oostelijke hoge, droge zandgronden is het de naam van een ‘bij de omgeving afstekende kale, boomloze, open, lichtkleurige, oplichtende vaak hoge of hellende plek’ (Maas 2002: 229, 234). In Noord-Nederland is het ‘nog onbegroeide, aan- en opgewassen grond dat boven gewoon laag water uitsteekt’ (Gildemacher 1993: 162) en in West-Nederland ‘laag liggend weiland’ (Schönfeld 1950: 51). Moerman noemt als betekenisvariant nog ‘grasland,

omsloten weide' (Moerman 1956: 38) en het WNT omschrijft *blek* als 'land dat afsteekt bij hetgeen er omheen ligt' (WNT 2 I kol. 2846). De naamgever heeft de Arkemheense boerderij *Blekker* genoemd op grond van de ligging op een nog onbegroeide, licht hellende verhoging in het waterrijke polderland. De boerderij de *Blekker* heeft namelijk hoogstwaarschijnlijk gelegen op een kleine verhoging, een woonpol, op perceel A 296, later *Blekkerspolletje* (2), aan de *Nekkevelderweg* vlakbij de *Tweede Boeyengeersebeek*. De opstallen zijn vermoedelijk al afgebroken in de zeventiende eeuw.

2. Nij A 221: 00.92.40 ha hooi- en weiland kaart 3 C2

Een camp Mheenlands...genaamt de *Blekker*...aan de *Blekkerbeek* (1747, RV 852 fol. 203), Een camp Mheen- of weijland genaamd den *Blekker* (1762, RV 853 fol. 236), 1¼ mergen Mheenland genaamt den *Blekker* (1772, RV 853 fol. 339), Eene kamp hooi- en weiland de *Blekker* genaamd gelegen...benoorden den *Nekkevelderweg* (1842, NA Col. 2724), *Blekker* (KK 1937).

BLEKKERBEEK

kaart 3

Nij buurtschap Nekkeveld

Die *Bleckerbeek* (1608, HG 4396 fol. 13), *Bleckerbeek* (1650, AAN 750 fol. 4), opte *Blekkerbeek* (1716, HG 5773 fol. 129), de *Blekker*...ten noorden den *Blekkerbeek* (1747, RV 852 fol. 203).

De *Blekkerbeek* is een plaatselijke benaming voor een polderbeek bij het voormalige erf de *Blekker*, die de verbinding vormde tussen de *Tweede Boeyengeersebeek* en de *Wiel*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

BLEKKERKAMP

kaart 3 B2

1. Nij A 293 - 295: 3.63.90 ha hooi- en weiland

Ook Haverkamp (2)

Philips van Spueld 2 mergen genaemt den *Bleckerkamp* (1608, HG 4396 fol. 18), Een camp Mehenlants groot omtrent twee mergen genaemt 't *Bleckercampgen*...bij den *Blecker* gelegen (1638, HH 3 Inv.nr. 165), Henrik Meynsen Schaap *Bleckerkamp* (1716, HG 5773 fol. 126).

2. Nij I 68: zie *Bleek* (2)

3. Nij K 201: 1.89.10 ha hooi- en weiland.

kaart 15 B8

Eene kamp hooi- en weiland de *Blekkerkamp* genaamd (1903, NA Wes. 79).

4. Nij K 216 - 218: 2.57.00 ha hooi- en weiland.

kaart 15 B10

Ook Drievierel (4)

Aert Coopsen 3 mergen den *Bleckerkamp* oest die *Wiel* (1608, HG 4396 fol. 29), Jacob Suyks weduwe van de *Bleckerkamp* 1½ mergen (1716, HG 5773 fol. 154), Ongeveer 2¼ morgen weijlants genaamt den *Blekkerkamp*...ten oosten de *Wiel* (1759, RV 852 fol. 236), Eene kamp hooi- en weiland de *Blekkerkamp* genaamd...aan de *Wiel* (1867, NA Col. 8600), *Blekkerkamp* (KK 1937).

BLEKKERMORGEN

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

De Waecamp zuydwaerts de *Blekermorgen*...noort den dijck (1671, RV 850 fol. 2).

BLEKKERSPOLLETJE

kaart 2 F2

1. Nij A 212: 1.41.60 ha hooi- en weiland

Ook Hildekampje

Twee kampen hooi- en weiland...het Kloekje en het *Blekkerspolletje* (1851, NA Col. 4682), *Blekkerpolletje* (1871, NA Colz. 383).

2. Nij A 296: 1.23.30 ha hooi- en weiland

kaart 3 C2

Gerrit Ulegoir *Blekkerspolletje* (1716, HG 5773 fol. 110), Een weyde of anderhalf mergen Mheenland genaamt het *Bleekerspolletje* (1774, RV 854 fol. 199), Een kamp hooi- en weiland *Blekkerspolletje* genaamd aan de Tweede Boeyengeersche Beek (1842, NA Col. 2769).

Hoogstwaarschijnlijk het huisperceel van de voormalige boerderij de *Blekker*. Z.a.

BLEKKERTJE

kaart 3 C2

Nij A 219: 00.99.70 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland het *Blekkertje* genaamd (1882, NA Colz. 2857), Eene kamp hooi- en weiland het *Blekkertje* genaamd gelegen langs de noordzijde van den Nekkevelderweg (1904, NA Wes. 222).

BLEKKERWEG

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Ook Nekkeveld en Nekkevelderweg

Over den *Bleckerwech* (1502, W 1954: 289), op die Wiel aen die *Bleckerweg* (1608, HG 4396 fol. 22), de *Blekkerweg* (1716, HG 5773 fol. 145), de *Blekkerweg* (1765, RV 853 fol. 301), aan de *Blikkerweg* (1767, RV 853 fol. 284).

De *Blekkerweg* is een oost-west lopende polderweg van de splitsing *Arker-*, *Bremerse-* en *Watergoorseweg* tot aan de *Wiel*. Genoemd naar het voormalige erf de *Blekker*. Z.a. Thans *Nekkevelderweg*. Voor algemene informatie over de Arkemheense wegen zie par. 7.4.

BLEUT

kaart 16 B10

Pu I 53: 1.38.10 ha bouwland

Die *Bleut* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 40), 7 mergen 5 hondt genaamt die *Bluet* (1747, GR 1500 fol. 39), de Voordijk...met 't land de *Bleut*...zijnde zaayland (1805, HH 7: 138), De *Bleut* (Ha 1988).

Bleut, dialectische vorm van *bloot*, met dezelfde betekenis als *blak*, *blaak* 'open, kaal, vlak' (WNT 2 I kol. 2921). *Bleut* is waarschijnlijk een ellips van **Bleutskamp*. Zie *Blaak* en *Blootkamp*.

X. Blikkerweg: zie *Blekkerweg*.

BLINDE BEEKJE

Nij buurtschap Nekkeveld

Anderhalf mergen...oost het *Blinde Beekjen* (1679, SV 159 fol. 7).

Onbekend beekje in *Nekkeveld*. Zie *Blindesteeg*. Voor algemene informatie over wateren in de Arkemheen zie par. 7.5.

BLINDESTEEG

kaart 16 F7

Pu polder Arkemheen

Johan Goerman...4 mergens landts an de *Blynd Stege* (1453, HA 101 fol. 105), Aen de *Blindesteghe* (1560, AK 268), Noch ½ mergen aen de *Blinde Stege* (1611, AZA 178 fol. 1), Beert Beertsen aan de *Blindesteeg* (1716, HG 5773 fol. 1), Een kamp hooi- en weiland aan de *Blindesteeg* (1830, NA Col. 165), De *Blinde Steeg* (KA 1832), de *Blindesteeg* (SLP).

De *Blindesteeg* is een doodlopende oost-west verbinding in de Putterpolder. De steeg was 2330 meter lang en liep oorspronkelijk van de *Oude Harderwijkerweg*, nu de Waterweg, over de *Blaakbeek* en liep in de polder *blind* d.w.z. ‘dood’ op de grens van perceel sectie I 873. Het eerste deel tot de huidige autoweg A 28 heet nu Leembruggerweg. Het ten westen van de autoweg gelegen deel hield de naam *Blindesteeg* en kreeg een aftakking naar de *Arlersteeg* (Friso 1984: 39). Zie voor algemene informatie over stegen en wegen in de Arkemheen par. 7.4.

X. Bloedskampen: zie *Blootskamp*

BLOEMENKAMP

kaart 11

1. Nij buurtschap Holk

Opt Fratersgoet...onder Erckemehens becirk...*Bloemencamp* (1611, AZA 178 fol. 69).

Het is uiteraard mogelijk dat het voorkomen van weidebloemen een naamgever kan inspireren tot het geven van namen als *Bloemenkamp* en *Bloemenmaat*. Toch ben ik geneigd deze microtoponiemen te verklaren uit de FN *Blome(n)*, *Bloem*. Begin veertiende eeuw zijn bij ontginningen zowel in Nijkerk als in Putten namelijk betrokken Thyman, genoemd *Blomen*, Peleke *Blomen* en Bele, Thomas, Gerrit en Andreas *Bloem* (ca. 1325, D 1905: 9; 1333/1334, HA 372; 1335, HA 373). Zij gaven vermoedelijk hun FN aan deze hooi- en weilanden en aan het Bloemengoed, ook Broekhuizen genoemd, een grote Paderbornse boerderij in de Nijkerkse buurtschap Slichtenhorst, sectie F 454. Naamdragers van de FN *Bloem* komen in 1947 in Nijkerk en Putten niet meer voor. Zie voor (micro)toponiemen met *bloem* ook Blok 1959: 116, 117.

2. Nij I 19: 2.91.20 ha hooi- en weiland

kaart 12 B7

Bloemencamp (1535/36, NL 1940 kol. 204), Peel Reyners heeft drie mergen den *Bloemencamp* (1611, AZA 178 fol. 76), Drij mergen lants genaemt den *Bloemencamp* in den Achterhoeck gelegen (1633, RV 850 fol. 191), Aris Stevensen *Bloemencamp* (1716, HG 5773 fol. 194), Eene kamp hooi- en weiland de *Bloemenkamp* genaamd liggende nabij en zuidwaarts aan de Seggesloot (1873, NA Colz. 817), *Bloemenkamp* (Do 1988; Mu 1994).

BLOEMENMAAT

kaart 16 F4

Pu I 132: 4.71.30 ha hooiland

PHd in Blauwemaat (1716)

Drie mergen lants genaempt *Bloemenmaat* oestwert en noordwert de Basselers (1629, HH 2 Inv.nr. 16), Noch 3 margen lants genaemt de *Bloemmaet* (1654, S 1904: 114), Een stuck lants de *Bloemmaet* genaemt noordwerts d'Oldenaller Voormheen (1679, HH 2 Inv.nr. 15), Heer van Oldenaller *Blauwemaat* (1716, HG 5773 fol. 28), *Bloemmaet* (Ha 1981).

De achttiende-eeuwse vorm *Blauwemaat* kan een volksetymologische verbastering zijn, maar het is eerder een hernoeming op grond van het voorkomen van blauwgras (*sesleria*), een grassoort van mindere kwaliteit (Schönfeld 1950: 65).

BLOKKOLK

kaart 16 B4

Pu I 206, 207, 209: 4.41.90 ha hooiland (bouwland)

Ook Sprielderkamp (2)

Arijsgen van Steenler saylant in drie stucken voer den dijk die *Blockcolck* (1608, AK 185a fol. 8).

Blokkolk kan een samenstelling zijn van *blok*-, een benaming voor een ‘besloten, omsloten, afgesloten land’ bij *be-luiken*, wgm. ww. **bilukan* ‘omsluiten’ (Schönfeld 1950: 130; Devos 1991: 408) en *-kolk* een overblijfsel van een dijkdoorbraak, synoniem van *wiel*. De *Blokkolk* ligt namelijk onder de *Arkemheense Zeedijk* en aan de *Blaakbeek*. Op grond van de ligging aan de *Blaakbeek* zou *blok*- ook ontstaan kunnen zijn door vocaalwisseling uit *blaak*-, via *blak*- in *blok*-. Voor deze verklaring pleit het feit, dat het woord *blok*- in de hierboven genoemde betekenis van ‘afgesloten stuk land’ in de Arkemheen niet voorkomt. Voor *kolk*- zie *Kolk*.

X. Blokzooldersteeg: zie *Luxooldersteeg*

BLOOTSKAMP

kaart 20 G6

1. Pu I 883, 884: 3.72.70 ha hooiland

Gerrit Maessen *Bloitscamp* 4 mergen (1608, AK 185a fol. 4), d’Jofferen en d’heren van Johan van der Hell hebben thien mergen die *Blootscampen* (1611, AK 185a fol. 17), Gerrit Henriksen *Bloedskampen* 4 (1716, HG 5773 fol. 6), Op de Middelbeek aan de *Bloetskampjes* (1788, AZA 1052), Twee kampen hooi- en weiland de *Bloedskampen* genaamd ten einde van de Blindesteeg (1853, NA Col. 5177).

Bloot met dezelfde betekenis als *blak*, *blaak* ‘open, kaal, vlak’ (WNT 2 I kol. 2921; Piirainen 1984: 58). Zie *Blaak* en *Bleut*. Deze *Blootscampen* liggen in het meest vlakke en open gedeelte van het Puttense deel van de Arkemheen waar nooit van bewoning sprake geweest is. De volksetymologische verbastering van *bloot* in *bloed* heeft in microtoponiemen als *Bloed(s)kamp* en vooral in *Bloedakker* in de volksmond geleid tot het leggen van een onjuiste relatie met de *Bloedakker* in Mattheus 27: 8. De *Bloedakker* of *Akeldama* was een stuk land buiten Jeruzalem, dat door de overpriesters werd gekocht met het geld, het bloedgeld, dat Judas ontving voor het verraad van Jezus. Het was het land van de pottenbakker dat gebruikt werd voor het begraven van in Jeruzalem overleden vreemdelingen.

2. Pu I 944, 953 - 955: 8.07.90 ha hooiland

kaart 20 E3

Ook Hellenkamp en Jannetjeskamp

Die Jofferen van der Hell die *Bloitzcampen* 10 mergen (1608, AK 185a fol. 23), Thien mergen die *Blootscampen* (1611, AZA 178 fol. 17), Floris Kreijink *Bloetscamp* (1716, HG 5773 fol. 33).

BOCHT VAN DE DIJK

kaart 1 C8

Nij A 64: 1.61.30 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland de *Bogt van den Dijk* genaamd (1841, NA Col. 2448).

X. Bodekrijst: zie *Boekries*

X. Boegeer: zie *Boeyengeer*

BOEKRIES

kaart 2 B7

Nij A 161: 1.85.60 ha hooi- en weiland

Peel Aeltsen mitten sijnen die *Boekries* op die Graft 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 2), De *Boeckrijst* heeft Melis Everts cum suis aan de Crommegraft groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 193), Van vierendeel van een mergen in den camp genaemt *Boickrijs* in den Ampt vander Nijkercken (1666, HH 12 Inv.nr. 312), Twee campen meenlandt in Arck gelegen de ene genaemt de *Bodekrijst* (1708, RV 850 fol. 10), Jacob Suyks weduwe *Boekrijst* (1716, HG 5773 fol. 78),

Een kamp *Boekreys* genaamd gelegen aan de Westkadijk (1843, NA Col. 2802), De kamp hooi- en weiland de *Boekreis* genaamd gelegen nabij de Vaart (1902, NA Wes.), *Boekreis* (KK 1937), *Boetreis* (Mu 1993).

Ik vermoed dat de vroeg zeventiende-eeuwse benaming *Boekries* een volksetymologische verbastering is. *Boek*, de boomnaam 'beuk' in combinatie met *-ries*, *rijs* 'rijshout' levert geen zinvolle verklaring op, want rijshout van beuken komt niet voor. Het perceel ligt in de bocht van de *Arkervaart* en is bij diverse werkzaamheden in de achttiende eeuw en mogelijk al veel eerder vergraven. Misschien is *boek* een verbastering van mnl. *boede* 'klein planken gebouwtje of schuurtje, dat diende als onderkomen voor vee en als opbergplaats van hout, stro en gereedschap' (WNT 3 I kol. 51). Schönfeld noemt in dit verband het Wieringse Boedweid (Schönfeld 1950: 154).

BOEKWEITKORREL

kaart 18 B9

Pu I 599: 00.12.30 ha bouwland
De *Boekweitzkorrel* (Ha 1981).

De *Boekweitzkorrel* is een door hakhout omgeven perceeltje aan het eind van de *Vleessteeg*, dat op het kadastrale minuutplan van 1832 de afgeronde, driehoekige vorm heeft van een *boekweitzkorrel*. *Boekweit*, dialectisch *boeket*, is in feite geen graansoort, maar behoort tot de kruidachtige. *Boekweit* werd al verbouwd ver voor onze jaartelling, maar de boekweitteelt nam een grote vlucht in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw. De zetmeelrijke zaden werden in de vorm van pap en pannenkoeken gegeten. *Boekweit* groeide goed op de schrale zandgrond en droeg bij aan de bestrijding van het vele onkruid in de akkers. *Boekweit* werd in september gemaaid. Door de grote schade bij nachtvorst was de verbouw voor veel boeren te riskant. In de twintigste eeuw verdween de teelt vrijwel volledig (Piirainen 1984: 63; Bieleman 1992: 90; Van Osta 1995: 338; Buiks 2002: 67; Otten 2003: 16). Deze bijzondere vormnaam trof ik ca. 1750 nog tweemaal aan voor kleine akkertjes op de *Puttereng*.

BOER DASSELAARSLAND

Pu I 657: zie *Broodkamp*

X. Boer Dasler: zie *Broodkamp*

BOESCHOTERMAAT

kaart 20 E7

Pu I 864: 1.57.90 ha hooiland

PHd in Boeschotermorgen (1678) en VHd in Oude Kampje (1768)

In *Boeschatermaet* van 5 morgen (1549, GR 1500 fol. 16), Een halve Mergen meenhlant genaemt *Bouschoter Mergen* geleegen 't eyndens de Blijnde Steeg (1678, SV 160 fol. 96), Henrik Claassen van Staverden de *Boeschotermorgen* (1716, HG 5773 fol. 6), 1 morgen ter Velthuyse de *Boeschatermaet* (1754, GR 1496 fol. 10), Het *Oude Campje* (1768, RV 863 fol. 452), Hooy- en weiland...het *Oude Kampje* (1834, NA Col. 925).

FN *Boeschoten* of *er*-afleiding van het toponiem *Boeschoten* (1326). Het perceel kan genoemd zijn naar Gerrit of Wolter van *Boeschoten*, die volgens de dijkrol eind vijftiende eeuw gronden in de Arkemheen bezaten (1494, AK 185 fol. 1). Zij waren vermoedelijk bewoners van de boerderij *Groot Boeschoten* bij Garderen. Zie voor deze boerderij de *Puttense Courant* van 12 juni 1901. Voor *Boeschoten* zie *Boekreis* en *Knevelschoten*. Voor *-maat* zie *Maat*.

BOESCHOTERMORGEN

Pu I 864: zie *Boeschotermaat*

X. Boetreis: zie *Boekries*

BOEYENGEREN

kaart 4 D3

Nij A 376 - 378: 4.13.70 ha hooi- en weiland

Ook Grote Boeyengeer en Kleine Boeyengeer

Door die *Boeiengeren* dat toebehoert Gerryt Boeyen van Herderwijck (1502, W 1954: 289), Lambertus Snapper *Boeyegeer* (1716, HG 5773 fol. 133), *Boegeer* (1752, AAN 751 fol. 101), Eene kamp hooi- en weiland de *Boeyergeer* genaamd...nabij het Polletje (1853, NA Col. 5118), Twee kampen hooi- en weiland de *Boeijergeertjes* genaamd (1906, NA Wes. 15), De *Boeyergeer* (KK 1937).

FN *Boeyen*, een patroniem van de fri. PN *Boye*, direct verwant met het Engelse *boy* 'jongen' en een vleinaam van *broeder* (Roelants 1984: 123) en de basis *geer* 'een spits toelopend stuk grond' dat hier gevormd wordt door de splitsing van de *Eerste* en *Tweede Boeyengeersebeek* iets ten noorden van de *Holkerweg*. De *Boeyengeren* waren eertijds hooi- en weiland van het Puttense erf *Boeyen*. De eerst bekende naamdrager in deze regio was vermoedelijk Geret *Boye* in de Puttense buurtschap Hel (ca. 1325, D 1905: 13). Vóór 1481 splitst dit erf zich in twee afzonderlijke soolweren namelijk *Groot Boeyen*, sectie H 133, en *Klein Boeyen*, sectie H 155. De *Boeyengeren*, *Boeyengeersekamp* en de *Boeyenmaat* waren eens eigendom van deze Puttense boerderijen. Voor *-geer* zie *Geerkamp*.

BOEYENGEERSEBEEK

kaart 3, 4

Nij buurtschap Achterhoek/Ark

Ook Eerste Boeyengeersebeek, Tweede Boeyengeersebeek en Geerderbeek

Boyengeersche Beecke (1608, HG 4396 fol. 13), De Hanse Pol...ten westen de *Geerderbeek* (1767, RV 853 fol. 285), Sijnde de *Eerste Boeyergeerster Beek* van de Holckerweg af...stuijgende aan den Arkerwegh (1778, AZA 1046), De *Tweede Boeyer Geerster Beek* van de Holkerwegh aff (1778, AZA 1046), *Eerste Boeye Geersche Beek* (KA 1832), *Tweede Boeye Geersche Beek* (KA 1832), Bekkerspolletje...aan de *Tweede Boeyengeersche Beek* (1842, NA Col. 2769), de Heukelumskampen...aan de *Eerste Boeyengeersche Beek* (1873, NA Colz. 1033), Drie mergen Mheenland Haantjes Pol...westwert de *Geerderbeek* (1783, RV 854 fol. 212), De *Eerste Boeye Geersche Beek* nabij de Arkerweg (1931, NA Rey), *Eerste Boeyengeersebeek* (Bo 1995), De *Tweede Boeyengeersebeek* (Bo 1995).

Zie *Boeyengeren*. De *Boeyengeersebeek* ontspringt in de buurtschap *Achterhoek* en splitst zich in het geerpunt van de *Boeyengeer*. Beide beken monden via de dijksloten uit in het Nijkerkernauw. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

BOEYENGEERSEKAMP

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Twee campen Mheenland d'eene genaamt *Boeyengeerscamp*...drie mergen in den Agterhoek (1752, RV 852 fol. 205).

Het perceel lag vermoedelijk tussen de *Eerste* en *Tweede Boeyengeersebeek*, die hier beide ontspringen. Misschien de kadastrale percelen I 471, 478 of 479.

X. Boeijergeertjes: zie *Boeyengeren*

BOEYENMAAT

kaart 2 E6

Nij A 137, 139: 4.31.60 ha hooi- en weiland

VHd in Schrijversweide (1734) en PHd in Rassenmaat (1866)

Johan Woltersen...van een guede Cleyn Boyen, eertits Gerrit Boyen...van 3 mergen geheten *Boyenmaet* (1552, GR 1307 fol. 68), Jannetgen Rijck Lambertsen weduwe *Boyenmaet* daer oestwert 't Vullertgen 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 3), *Boeyemaet* (1716, HG 5773 fol. 81), Twee morgen twee hond genaemt *Boijenmate* offwel *Schrijversweijde* (1734, RV 852 fol. 210), Een perceel wijland in de Arkemheen gelegen genaamt de *Boeyermathe* (1760, RV 863 fol. 194), Eene kamp de *Boeyermaat* of *Rassenmaat* liggende eene kamp ten oosten van het uiteinde van de Wildsteeg (1866, NA Col. 8156), *Boeyermaat* of *Rassenmaat* (KK 1937), *Boeyermaat* (Mu 1993).

Zie *Boeyengeren*. De achttiende- en negentiende-eeuwse hernoeringen in respectievelijk *Schrijversweide* en *Rassenmaat* met FN *Schrijver(s)* en FN *Ras*, die in 1947 in Gelderland voorkomen in Ermelo en Harderwijk. Voor de FN *Ras* zie ook *Nekkeveldebeek*.

BOKHORST

kaart 17 G5

Pu I 372: 00.34.90 ha huis en erf

VHd in Groot Bokhorst (1608)

In *Bochursti* et in Telgud (806, B 1960: 188), De *Buckhurst* (ca. 1150, K 1906: 275), Mansus in *Buchorst* (ca.1250, K 1906: 308), Henric van *Bockhorst* (1325, D 1905: 11), Ghiso de *Bockhorst* (ca. 1450, S 1889: 253), 't goet toe *Boickhorst* proostgoed en heurt toe Jan van Wijnbergen to Herderwijck (1470, HA 129), *Groet Boickhorst* gevrijd (1560, S 1889: 256), *Groet Bockhorst* eigenaer Jan die Hanen erffgenaemen cum suis saylant 28 mergen (1608, AK 185a fol. 13), 't Abtsgoet *Groot Boeckhorst* (1637, S 1740: 12), Amelis van Twiller eygenaer van 't goet *Bockhorst* (1650, SV 817), Tullekens en Focanis *Bockhorst* 28 (1716, HG 5773 fol. 20), *Groot Bokhorst* (1846, HH 8, Inv.nr. 116), *Groot Bokhorst* (Ha 1981).

Bochursti, mnl. *boeke*, nnl. *beuk*, boomnaam en *-horst* 'met struikgewas begroeide hoogte' met het verzamelsuffix *-i*. Benoeming naar de boomnaam *beuk* kan zowel betrekking hebben op hoogstammige bomen als op de haagbeuk, die als afscheiding werd aangeplant (Van Osta 1995: 337). Voor dit in 806 genoemde *Bochursti* komt alleen de boerderij *Bokhorst* in Diermen in aanmerking. Zowel de boerderij *Bokhorst* bij Zalk als in Huinen, gemeente Putten, behoorden nooit tot het klooster Werden. (B 1960: 188; Otten 2003: 36). *Bokhorst* is de oudste schriftelijk overgeleverde boerderijnaam in Putten, maar bovendien het oudste *horst*-toponiem in Nederland (Markey 1972: 26). Voor *-horst* zie *Horst*. *Bokhorst* is bovendien één van de weinige vóór 1000 genoemde villae op de Veluwe die later niet als buurtschapsnaam terug te vinden zijn (Slicher van Bath 1964: 25). *Bokhorst* heeft het in deze regio namelijk moeten afleggen tegen het eerst in de twaalfde eeuw genoemde *Diermen*. *Bokhorst* als boerderijnaam is in Oost-Nederland allerm minst zeldzaam (Slicher van Bath 1944, bijlage 1).

Werdense boerderij (Proostgoed). In 806 schenkt Hiddo, zoon van Heriwin, de helft van zijn bezit te *Bochursti* en een derde van zijn bezit in Telgud, nu Telgt in de gemeente Ermelo, aan Liudger in het klooster te Werden (B 1960: 188). In 1611 ter grootte van 28 morgen bouwland (AZA 178 fol. 9); in 1846 ruim 32 ha. Het huidige landgoed *Bokhorst* wordt beheerd door de erven Roëll en is nog 118 ha groot.

Reciprocerend met *Klein Bokhorst*, Pu I 455.

BOKHORSTERBINNENSTEEG

kaart 17 C4

Pu I 424: 00.39.10 ha hooiland

Bokhorsterbinnensteeg (1840, NA Col. 2131), de *Bokhorstersteeg* (1878, NA Colz. 2128), *Bokhorster Binnensteeg* (1936, NA Rey).

De *Bokhorsterbinnensteeg* is een interne verbindingsweg, tevens hooiland, tussen het erf *Klein Bokhorst* en de noordoostelijk daarvan gelegen hooi- en weilanden. Voor *-steeg* zie *Steeg*. Zie voor algemene informatie over stegen en wegen par. 7.4.

BOKHORSTERBOS

kaart 18 B10

Pu I 535: 3.22.10 ha hakhout

Het *Bokhorsterbos* (Ha 1981).

De basis *-bos* in: *Achterste Bosje*, *Bokhorsterbos*, *Flierbos*, *Geerbos*, *Hazenbos*, *Keujenbos*, *Korte Bos*, *Maatbos*, *Molbos*, *Nieuwe Bos* (2), *Papjesbos*, *Reeënbos*, *Schoutenbos*, *Spoorbos*, *Teyebos*, *Voorste Bosje*, *Watergoorsebos* [18].

BOKHORSTERKAMP

kaart 17 B2

1. Pu I 437, 438: 3.15.80 ha hooiland

Transportus van den *Boockhorstercamp* ad 4 jugera in Arcameda ten profijte van d'Kellnerij (1513, AK 329 fol. 270), Jan van Linteloe *Boekhorstercamp* (1608, AK 185a fol. 11),

Bokhorstercamp 4 morgen aen Bessel Wijncoep (1713, AK 39), Jan van Diermen

Bokhorstercamp (1716, HG 5773 fol. 18), Vier morgen de *Bokhorsterkampen* leggende in twee campen naast malkanderen (1803, AK 72 fol. 26), Een perceel bouwland de *Bokhorsterkampen* genaamd (1838, NA Eck. 194).

2. I 972: 2.24.90 ha hooiland

kaart 20 D4

Een kamp land van 2½ morgen genaamd *Boeckhorstcamp* gelegen in Arckemheeden (1556, HH 9, Inv.nr. 1450), Jan van Linteloe heeft derdehalf mergen *Boeckhorsten Camp* (1611, AZA 178 fol. 8), een kamp hooi- en weiland genaamd de *Bokhorsterkamp* (1854, NA Gun. 864), *Bokhorsterkamp* (Ha 1981).

BOKHORSTERMORGEN

kaart 20 F7

Pu I 865: 00.69.60 ha hooiland

Ook Overhaag (2), Grote Overhaag (2) en Lutteke Overhaag

Een perceel hooi- en weiland de *Bokhorstermorgen* (1848, NA Col. 3908).

X. Bokhorstersteeg: zie *Bokhorsterbinnensteeg*

BOKKENSTEIN

kaart 18 C8

Pu I 659: 00.06.70 ha huis en erf (bouwland)

VHd in Lage Huis (1825). Ook Volkenskamp

Bokkenstein (1824, AZA 812), het *Lage Huis* (1825, HH 8 Inv.nr. 119), Erf en aangrenzend tiendvrij tabaksland en bouwland het *Lage Huis* of *Bokkenstein* (1851, NA Col. 4798).

Bokkenstein is een modenaam als huisnaam, misschien ontstaan op grond van de FN (*De*) *Bok*, die in 1947 in Gelderland ondermeer voorkomt in Ermelo. Namen van huizen en boerderijen die eindigen op *-stein* zijn zgn. feodale modenamen, die vanaf de veertiende eeuw in ons land opgeld doen (Blok 1959: 117). Hiertoe behoren ook namen op *-burg*. Zie *Bijsenburg*. *Bokkenstein* is één van de vele verdwenen tabaksbedrijfjes in de Puttense buurtschap Diermen. De woning annex tabaksschuur is afgebroken ca. 1900.

De basis -stein in: *Bokkenstein, Brinkenstein, Hulkestein(3), Nieuw Hulkestein* [6].

BOLDEWIJNSGOED

Nij buurtschap Ark: zie *Zwanelt Wijersgoed*

X. Bolwerk: zie *Bingeler Bolwerk*.

BOMHUL

Nij bij de Vest

Twee morgen lantz gelegen bi die Veste van die Nijerkircken geheyten *Bomhull*...hoert toe Henrica die Boze en Griet Bollen hoere zuster (1437, OAH 1386).

Bomhul waarschijnlijk met vocaalverkorting uit **Boomhul*. Vgl. *Boomkamp*. Een verklaring uit *bom-* met de basis *-hul* levert geen zinvolle betekenis op (WNT 3: kol. 321 - 326). Dit hoger gelegen bouwland kenmerkte zich vermoedelijk door de aanwezigheid van bomen of was door bomen omgeven. Voor *-hul* zie *Hul*.

BOMMERSKAMP

kaart 15 B5

1. Nij K 163: 1.96.80 ha hooi- en weiland

VHd in Momber(ij) (1869)

Eene kamp de *Bommerskamp*...aan den Bunschoterweg bij de eerste brug achter Meesengoed (1859, NA Col. 6529), Een kamp hooi- en weiland *Momber* of *Mombarij* ook wel de *Bommerskamp* genaamd (1869, NA Col. 8892).

Zie *Bommertshuis*. Voor de hernoeming *Momber* of *Mombarij* zie *Mommerskamp*.

2. Nij K 316, 318: 4.73.00 ha hooi- en weiland

kaart 15 E3

Twee en een halve mergen Mheenlands de *Bommerscamp* genaamt...op de Laak (1754, RV 852 fol. 209), Twee kampen de *Bommerskampen* liggende langs de Laak (1877, NA Colz. 1735).

BOMMERT

kaart 15 F2

Nij K 317: 00.27.90 ha hooiland

Noch die kerck en St.Antonis Vicarie 2 mergen in *Bommert*; tot St.Antonis Vicarie 1 mergen van *Bommert* (1608, HG 4396 fol. 29), St.Catarinen in de *Bommert* (1716, HG 5773 fol. 151), De *Bommert* gelegen op de Laak (1852, NA Col. 4859), Eene kamp de *Bommert* genaamd (1892, NA Wes. 30), De *Bommert* (KK 1937).

Hoogstwaarschijnlijk het huisperceel van het *Bommertshuis*. Z.a.

BOMMERTSHUIS

kaart 15

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Bommertshuys (KK 1609), Opte Laeck daer *Bomert* op woont (1611, AZA 178 fol. 60).

FN *Bommer* of *Bomer* met paragogische -t mogelijk naar analogie van dialectvormen als kanjert, stumpert, bedriegert (Van Schothorst 1904: 69). Zie ook *Bemmel(t)* onder *Bakkersmaat*. De Gelderse landmeter Bernard Kempinck tekende de *Bommert* of het *Bommertshuis* in de hoek van de *Laak* en de *Zeggesloot* (KK 1609). Naar deze kaart te oordelen stond het *Bommertshuis* op het latere kadastrale perceel K 317. Zie *Bommert*. Het zal in de zeventiende eeuw een niet onbelangrijke boerderij of woning geweest zijn.

De basis -huis in: *Achter het Duifhuis, Bommertshuis, Buitenhuis, Buitenhuizen, Geert Pelenhuis, Haaghuisje, Hendrik Woutershuis, Hoophuizen, Kampje achter het Huis, Kamp van het Oudemannenhuis, Kamp voor het Huis, Lage Huis, Lazarushuis, Oude Huis, Varhuisje, Veenhuis (2), Veenhuizen, Vensterhuis, Voor het Huis(2)* [21].

BONENKAMP

kaart 5 D7

1. Nij A 656, 657: 5.32.50 ha hooi- en weiland.

Wele van Strampenrode...Jacob Byerwijsch van 2 mergens van den *Bonenkamp* (1453, HA 101 fol. 24), Reyner Henrick Meyntsen in twee campen die *Boenencampen* aen die weg 6 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), Renger Rengers laeckencoper eiggenaer van de *Bonenkamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 205), *Boonencamp* (1716, HG 5773 fol. 79), Drie mergen Meenland genaamt den *Boonencamp* gelegen aan de Watergoorsewegh (1764, RV 853 fol. 296), Een perceel hooi- en weiland de *Bonenkamp* genaamd op Watergoor (1838, NA Col. 1685).

Bonenkampen herinneren aan het feit, dat deze peulvrucht, die al sedert de Middeleeuwen bekend is in Noord-Europa, dienst deed als voedsel voor mens en dier. De *boon* hoorde samen met de aardappel tot de voedselinnovaties in West-Europa na de ontdekking van Amerika in 1492. Als de graanoogst mislukte of de graanprijzen te hoog opliepen, waren peulvruchten met een hoog eiwitgehalte de oplossing voor het voedselprobleem. (Jobse-Van Putten 1995: 96). Lange tijd waren bonen, zoals paardebonden, grote, witte en bruine bonen volksvoedsel (WNT.3 kol. 438; Schönfeld 1950: 78).

2. Nij buurtschap Holk

kaart 11

Reyner Beeck wonende op die Ries heeft *Bonencamp* (1611, AZA 178 fol. 69).

3. Nij I 97: 00.97.20 ha bouwland

kaart 12 D7

De *Bonenkamp* (Do 1988).

4. Pu I 912: 2.44.70 ha hooiland

kaart 20 H2

Gerrit van Spueld 3 mergen den *Boenencamp* (1608, AK 185a fol. 38), den *Boonencamp* (1611, AZA 178 fol. 27), Gelegen boven Dijremen de *Bonen Camp* en noortwaerts de Rode Camp (1688, SV 160 fol. 154), *Bonencamp* (1716, HG 5773 fol. 70), Een kamp de *Boonencamp* (1878, NA Colz. 2128).

BONGELSKAMP

kaart 18 A10

Pu I 545 - 557: 6.34.30 ha hooiland, bouwland (bouwland)

Ook Tukkeland

Die susteren van Sunt Katherinen bynnen Herderwick alleer Henrick van Helle van *Bongelskamp* (1453, HA 101 fol. 75), eynem kampe geheyten *Bungelskamp* (1472, AK 118), St. Catarijnen den *Bungeler* saylant 5 mergen (1608, AK 185a fol. 13), St. Catharinen tot Harderwijk *Bungeler* (1716, HG 5773 fol. 20), 't Convent van Sint Cathrien tot Harderwijk van *Bungelskamp* (1706, GR 1496 fol. 90), Nanicks Erve bij de Muys wegens vijf mergen de *Bongelaars* genaamt (1735, OAH Inv.nr. 1400), Een perceel de *Bungelers* (1837, NA Col. 1597), de *Bungels* (Ha 1989).

De grondbetekenis van het znw. *bongel, bungel, bingel* of *bengel* is 'knuppel' en later uitgebreid in de betekenis van 'stuk hout, halsblok, beugel voor dieren' (De Vries 1971: 44). Knuppels, stokken, stukken hout, werden vroeger gebruikt om slecht begaanbare wegen te verbeteren. Zie *Kluppelskamp*. Deze verklaring komt echter niet in aanmerking voor deze hoog gelegen

bouwlandperceeltjes. Een *bongel* of *bungel* is ook de naam voor een knievormig stuk hout, dat door middel van een verstelbare stok aan de rechterzijde van de ploeg sleepte en waarmee men rijen trok om het graan in te zaaien. De oorspronkelijke *Bongelskamp* heeft een knie-achtige vorm en zou dus naar de vorm van de *bongel* genoemd kunnen zijn (Kocks/Van der Poel 1979: 103-107 afb. 4). Maar ook de FN *Bongel*, *Bungel* valt als verklaring te overwegen. Volgens de dijkrol van 1611 bezaten Wolter Gerriets *Bungel* en Teunus Woltersen *Bungel* gronden in het Nijkerkse deel van de Arkemheen (AZA 178 fol. 41, 53). Als de FN *Bongel*, *Bungel* ook midden vijftiende eeuw in deze regio voorkwam, zou de *Bongelskamp* met deze FN gevormd kunnen zijn. Ook Buiks attesteerde in het Noord-Brabantse Rijen midden vijftiende eeuw een Bongelakker, maar hij komt evenmin tot een sluitende etymologie (Buiks 2002: 289).

BONGERD

kaart 12 D4

Nij I 224: 00.19.90 ha bouwland
De *Bongerd* (Do 1988).

Bongert, *boomgaard*, *boogaard*, *boogerd* ‘omsloten stuk grond uitsluitend met vruchtbomen beplant’ (WNT 3 kol. 425; Van Schothorst 1904: 49). De boomgaard was bij vele boerderijen een perceel waar appel-, peren- en kersbomen stonden.

X. Bongerd: zie *Bongerserf*.

BONGERSERF

Nij I 245: 00.09.50 ha huis en erf

kaart 12 D6

VHd in Kleine Veen (1848). Ook Boomgaard, Bongerd
Het erf en goed *Bongerserf* (1829, NA Col. 201), Erf en goed het *Kleine Veen* (1848, NA Col. 3934), De *Boomgaard* (Do 1988), De *Bongerd* (Gr 2002).

Het *Bongerserf* is afgebroken.

BONGERSKAMP

kaart 8 D7

1. Nij C 90: 2.33.70 ha hooi- en weiland

De *Bongerskamp* (1807, HH 12 Inv.nr. 321), Eene kamp de *Bongerskamp* liggende...op het Ulst langs de Hoogedammerbeek (1874, NA Colz. 1012), *Bongerskamp* (1898, NA Wes.).

2. Pu I 650, 654: 2.26.20 ha bouwland (bouw- en weiland) kaart 18 C8

Claes ten Veenen...den *Bongercamp* (1608, AK 185a fol. 14), Drie morgen genaemt *Boomgaerts Camp* in Dyremen soo bou- als weijlandt (1675, SV 160 fol. 106), *Boomgaartscamp* (1716, HG 5773 fol. 58), Een kamp tabak- of saayland genaemt *Bongertkamp* (1756, RV 863 fol. 272), De *Bongerskamp* genaamd bij het Hondje (1811, NA Ard. 83), de *Bongerskamp* (Ha 1981).

Zie *Bongerd*.

BONGERSKAMPJE

kaart 10

Nij buurtschap Nautena

Goossen van Curler Scholtus ter Nijkercke heeft op Nautena...idt *Bongerscampgen* en (1611, AZA 178 fol. 68).

BONTEPOORT

1. Nij buurtschapsnaam: zie par. 7.3.

2. Nij K 140: zie *Jan Rutgersengood*

3. Nij K 166: zie *Meent* (1)

BONTEPOORTERWEG

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Ventelerweg*

X. Boomgaard: zie *Bongerserf*

X. Boomgaartskamp: zie *Bongerskamp*.(2)

BOOMKAMP

kaart 5 B5

Nij A 534: 1.88.40 ha hooi- en weiland

Ook Oude Engen

Hooy- en weiland de *Boomkamp* genaamd (1838, NA Col. 1811).

X. Bornholm: zie *Bornholm*

BORNHOLM

kaart 2 G4

Nij A 184: 1.65.70 ha hooi- en weiland

d'Nonnen, Reyner Jansen gebruicker, 2 mergen *Bornholm* daer oestwert die beeck en zuytwert die weg (1608, HG 4396 fol. 6), *Bornhelm* (1611, AZA 178 fol. 37), De Heeren gedeputeerden daar van Jonker Elbert van Voorst tot Schoonderbeek 2 mergen gnt. *Bornholten* (1650, AAN 750 fol. 182), d' Nonnen Bornhollen (1716, HG 5773 fol. 91), 2 mergen *Bornholm* (1752, AAN 751 fol. 167), Weiland de *Bornholm* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen de *Bornholm* en het Restje aan den Watergoorschenweg (1936, NA Reij).

FN *Bornholm* of een vernoemingsnaam naar het Deense eiland *Bornholm* in de Oostzee. Als er al sprake is van een vernoemingsnaam, weet ik niet welk naamkeuzemotief en welke secundaire connotatie een naamgever in het begin van de zeventiende eeuw bewogen heeft voor deze vernoeming te kiezen. Kwam een familielid hier vandaan? (Rentenaar 1984: 254-255). Overigens kan hier ter plaatse een naamgever ook tot een spontane benoeming *Bornholm* gekomen zijn. In het os. komt het woord *holm* namelijk voor in de betekenis van 'heuvel, berg, zandige hoogte' (WNT 6 kol. 886; Moerman 1956: 102; Lerchner 1965: 117; Van Berkel/Samplonius 1989: 85). Als simplex bijvoorbeeld in De Holm bij Leek in Friesland. *Born-* is een metathesis van het bekende woord *bron*. Als deze perceelsnaam hier in de zestiende of zeventiende eeuw is ontstaan, dan is hij zonder twijfel van Noord-Nederlandse afkomst. Daar komen namen voor als Borndam en Borndiep (Lijst 1936: 47). *Bornholm* is dan een benoeming naar de plaatselijk terreingesteldheid. Het zuidelijk deel van dit perceel ligt ca. 40 cm hoger dan het omringende land.

X. Bornhollen: zie *Bornholm*

X. Bornholten: zie *Bornholm*

BOSJE

kaart 12 C6

Nij I 112: 00.63.20 ha hakhout

't *Bosje* (Mu 1994).

Bos-namen hebben in de polder Arkemheen zelden betrekking op een terrein met hoge opgaande bomen. *Bos* duidt veelal op een (brede) strook akkermaalshout langs hooi-, wei- of bouwland. Ook tabaksland werd vaak omzoomd door houtwallen. Zie *Windhouders*. Bospercelen met

opgaande bomen komen in de Arkemheen alleen voor in de omgeving van grote boerderijen en de diverse landhuizen, zoals *Bokhorst*, *Watergoor* en *Oldenaller*.

BOSKAMP

kaart 4 C4

1. Nij A 388: 1.58.60 ha hooi- en weiland

Ook Botskamp en Kreyenkamp

Hooi- en weiland...*Boschkamp* genaamd (1846, NA Col. 3622), *Boschkamp* (KK 1937).

2. Nij A 440: 2.00.00 ha hooi- en weiland

kaart 4 D6

In Arkemheen...de *Boskamp*...d'andere Kraaijenkamp (1757, RV 852 fol. 232), Een kamp hooy- en weiland de *Boschkamp* genaamd bij de Bremerscheweg (1837, NA Col. 1508), *Boschkamp* (KK 1937).

3. Nij I 545, 546: 1.78.00 ha hakhout

kaart 13 D7

Renger van Amerongen...*Boschkamp* (1853, NA Col. 5243), *De Boskamp* (Do 1988; Mu 1994).

4. Nij I 140, 141: zie *Boslanden*

5. Nij buurtschap Wullenhove

Henrik Noeyen *Boschcamp* 2½ mergen (1716, HG 5773 fol. 165).

6. Pu I 536: 1.46.40 ha bouwland

kaart 18 B10

Een perceel de *Boschkamp* (1837, NA Col. 1597), de *Boskamp* (Ha 1981).

Deze *Boskamp* ligt naast het *Bokhorsterbos*.

7. Pu I 793: 1.39.20 ha tabaksland

kaart 19 B4

De *Boskamp* (Ha 1989).

Bij het erf de *Goot* en grenzend aan een bosperceel.

BOSKAMPJE

kaart 6 D3

1. Nij B 55: 00.96.30 ha tabaksland

Een mergen landt genaamt het *Bos Campjen*...bij Klein Watergoor (1706, SV 159 fol. 22), het *Boschkampje* (1860, NA Col. 6875).

2. Nij buurtschap Wullenhove

kaart 8

Het *Boschcampgen* omtrent ½ mergen (1618, AZA 1 fol. 131), het *Boscampken* onder den grooten Berencamp gehoorende (1668, S 1904: 88).

BOSLANDEN

kaart 12 C6

Nij I 140, 141: 1.81.50 ha hooi- en weiland

PHd in Boskamp (4) (1988)

Twee kampen de *Boschlanden* liggende in den Achterhoek (1856, NA Col. 5791), *De Boskamp* of *De Boslanden* (Do 1988; Mu 1994)

BOSMAAT

kaart 5 D5

Nij A 644: 2.52.20 ha hooi- en weiland

Jan Aertsen die *Bosmaet* 3 mergen gelegen bij Watergoer (1608, HG 4396 fol. 10), Peel Harms eijgenaer van *Boschmaet* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 222), *Bosmaat* (1716, HG 5773

fol. 101), Ongeveer drie mergen mheenland de *Bosmaeth* genaamt buurschap Doornsteegh (1753, RV 852 fol. 172), Eene kamp hooi- en weiland de *Boschmaat* genaamd bij Watergoor (1842, NA Col. 2724).

Bosmaat: ‘hooi- en weiland dat uit bos, laag groeiend hout ontgonnen is’. De *Bosmaat* maakt deel uit van het *Gravenveen*, een laat-Middeleeuwse ontginning van twee hoeven in de *Doornsteeg* ten noorden van *Groot Steenler*. Hiertoe behoren ook de *Oude Engen*, de *Laarkampen*, *Scherpeschoten* en het *Zwarte Land*. Zie *Gravenveen*.

BOSSTEEG

Nij I 143, 144, 146: zie *Venen*

BOS VAN DE MOTS

kaart 12 E7

Nij I 271: 00.48.60 ha hakhout

't *Bos van de Mots* (Gr 2002).

FN *De Mots*. Genoemd naar de bewoners van het erf de *Grote Veen*. Van de 67 naamdragers *De Mots* woonden er in 1947 in Gelderland 58 in Ermelo, Nijkerk en Putten.

BOS VAN KROENEN

kaart 12 E7

Nij I 269: 1.00.90 ha hakhout

't *Bos van Kroenen* (Gr 2002).

FN *Kroon*, dialectisch *kroen*. Genoemd naar W. *Kroon* uit Korten Holk.

BOTERKAMP

Nij A 150: zie *Wildsteegkampje*

BOTERKAMPJE

1. Nij K 251: zie *Suikerkampje* (2)

2. Pu I 150, 151: zie *Heer Aartskamp*

X. Botseler: zie *Batseler*

BOTSKAMP

kaart 4 C5

Nij A 387 - 391: 9.11.00 ha hooi- en weiland

VHd in *Kreyenkamp*. Ook *Boskamp*

Door den *Kryenkamp* dat Symmen Creyen toehoert (1502, W 1954: 289), *Creyencamperlant* die *Botskamp* (1608, HG 4396 fol. 14), Heyman Gerritsen die *Botscampen*...aen den Veyntelerweg 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 16), *Creyencamperlandt* ofte *Botscamperlandt* (1611, AZA 178 fol. 46), Claes Deeus heeft selfs *Craaijekamp* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 87), Renger Aelsen heeft 2½ mergen weijlants genampt *Botskamp* (1650, AAN 750 fol. 85), Een Camp landt groot 2½ mergen genaemt *Botscamp*...oost Dammersbeeck (1711, RV 850 fol. 6), Gijsbert Dirksen *Crayencamp* (1716, HG 5773 fol. 119), Gijsbert van Hoonhorst *Botscamp* (1716, HG 5773 fol. 122), Een camp Mheenlandt...de *Kraaijkamp* genaamt (1784, RV 854 fol. 168), *Kraijenkamp* (1846, NA Col. 3622), Een kamp hooi- en weiland de *Kraaikampen* genaamd (1857, NA Col. 6204), De *Kraaikamp* (KK 1937), de *Kraaikampen* (Lo 1998).

FN *Bots* en FN *Kreij(en)*. Volgens het tijnsboek van de Veluwe kocht een zekere Willem Reiner *Bots* in 1453 deze hooi- en weilanden van Cosijn van Oldenbarneveld, die het op zijn beurt had overgenomen van Johannes van Lawijck (HA 101 fol. 32). Vermoedelijk heette dit gebied toen al *Botskamp*, maar als microtoponiem is deze samenstelling niet overgeleverd vóór 1502. In dat jaar is Simon *Creyen* eigenaar van één of meer percelen. Het perceel dat betrokken is bij het doorgraven van de *Nieuwe Rijn* draagt op dat moment zijn naam: *Creyenkamp*. Het gevolg is dat gedurende enkele eeuwen deze namen door elkaar gebruikt worden en dat niet meer precies te achterhalen is welk perceel *Botskamp* welk perceel *Creyenkamp* heet. Vermoedelijk werden begin zeventiende eeuw de microtoponiemen *Creyenkamp* en *Botskamp* opgevat als een FN en ontstonden met *er*-afleiding en de basis *-land* de samenstellingen *Creyenkamperland* en *Botskamperland*. De dialectisch naam voor de vogelnaam *kraai* is *kreij* en dit leidde vanaf de achttiende eeuw onder invloed van het ABN automatisch tot de schrijfwijze *Kraaikamp(en)* (Puttens Proaten 2003: 39. Van de Streek 2001: 160). Thans nog in Gelderland de FN (*Van*) *Kreij*, *Kreije*, *Kreijen* en *Kreijkamp*.

BOTSKAMPERLAND

Nij A 387 - 391: zie *Kreyenkamp*

BOUWERSKAMP

Nij buurtschap Ark

5/4 morgen heeft Jan Simons gekocht genaemt *Bouwers Camp* (1636, AK 268), Gerrit Otten van Otto Bauwer heft 1½ morgen *Bauwercamp* genaemt (ca. 1650, SM 431).

FN *Bauwer*. Eerste helft zeventiende eeuw eigendom van en genoemd naar Otto *Bauer*. Het perceel is in 1636 gespleten uit het *Luttelijfsgoed*. Z.a.

BOUWERTJE

kaart 2 C10

1. Nij A 106: 1.70.30 ha hooiland

Op die Diermerbeeck idt *Bouwertgen* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 24), Asturis Tulleken 't *Bouwertjen* (1716, HG 5773 fol. 37), Eene kamp hooi- en weiland het *Bouwertje* liggende noordwaarts van de Hardenbergersteeg (1878, NA Colz. 2128), Het *Bouwertje* (Ha 1981).

Bouwertje, diminutiefvorm van de FN *Bouwer*. Zie par. 44.4.1.2.b.1. Volgens de dijkrollen eind zestiende en begin zeventiende eeuw waren eigenaars van deze poldergrond Antonis, Gerrit en Teunis *Bouwer* (1588, HG 5023 fol. 5, 9; 1608, AK 185a fol. 24).

2. Nij C 2: 1.81.30 ha hooi- en weiland

kaart 8 A2

Herbert van Westervelt 't *Brouwertje* groot 2 mergen pagter Evert Jans (1650, AAN 750 fol. 229), Het *Bouwertje* gelegen aan de Herbergersteeg (1852, NA Col. 4859).

3. Nij polder Arkemheen

Jan Simonsen onder zijn huys idt *Bouwertgen* 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 13).

4. Pu I 922: 00.84.00 ha hooiland

kaart 20 H1

VHd in Prangertje (1863)

Gijsbert Snappers weduwe *Bouwertjen* (1716, HG 5773 fol. 37), Eene kamp hooi- en weiland het *Prangertje* liggende bezuiden de Koesteeg (1862, NA Col. 7245).

Voor hernoeming in *Prangertje* zie *Prangenkampje*.

BOUWKAMP

kaart 15 B3

Ook Hoge Kamp (10)

Nij K 145, 146: 2.53.30 ha bouw-, hooi- en weiland

De *Bouwkamp* (Ho 1995).

Bouwkamp, *Bouwland*, waarin *bouw*- de betekenis heeft van ‘het bouwen, bebouwen, bewerken van het land’ met handelingen als mesten, ploegen, eggen en zaaien (WNT 3 I kol. 763).

BOUWLAND

kaart 12 D6

Nij I 248: 00.26.80 ha bouwland

't *Bouwland* (Do 1988).**BOUWLUST**

kaart 10 D1

Nij H 646 (ged.): 1.28.70 ha huis en erf

De hofstede *Bouwlust* genaamd gelegen in de buurtschap Doornsteeg...met tabakschuur (1854, NA Col. 5485), *Bouwlust* (Ri 2002).

Bouwlust is een fantasienaam om aan te geven dat men genoeg vindt in het bebouwen van het land. Zie *Bouwkamp*.

BOUWMANSKAMP

Nij buurtschap Achterhoek

Arris Stevensen *Bouwmanscamp* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 179).

FN *Bouwman*, een in 1947 in Gelderland veel voorkomende FN met o.a. naamdragers in Ermelo en Nijkerk.

X. Boven, Ter: zie *Daarboven***BOVENKAMP**

kaart 2 C9

Nij A 104: 2.10.90 ha hooi- en weiland

VHd in Land Daarboven (1611) en Huinderkamp (3) (1840)

Reyner Meyntsen...geheeten die *Bovencamp* (1552, GR 1307 fol. 55), Den camp genaemt idt *Land Daarboven* (1611, AZA 178, fol. 17), Jan de Gruijter eigenaer van 2½ mergen 't *Landt daar Boven* pachter Evert Henricks (1650, AAN 750 fol. 228), Arent Wakker 't *Land Daarboven* (1716, HG 5773 fol. 35), Twee kampen hooy- en weiland de *Huinderkamp* en het Rouweland genaamd (1840, NA Col. 2147), *Huinderkamp* (KK 1937).

Zie *Daarboven*.**BRAAMSKAMP**

kaart 2 C7

Nij A 157: 3.36.60 ha hooi- en weiland

VHd in Viermorgen (1995)

Ott Schrasser Jansen heeft vierderhalff mergen by die Graft daer oistwert die rundvleyswey... *Braemscamp* (1611, AZA 178 fol. 39), Burgemeester Wijnand van Ommeren eigenaer van 3½ mergen gnt. *Braemscamp* (1650, AAN 750 fol. 178), *Braamscamp* (1716, HG 5773 fol. 98), Twee kampen *Braamscamp* en Renselaarsweide liggende aan de Kromme Gracht (1854, NA Col. 5512), *Braamscamp* (Ha 1989), de *Viermorgen* (Bo 1995).

Hoewel de doornige *braam* in de Nederlandse microtoponymie veelvuldig vernoemd is, komt de *Braamskamp* voor een dergelijke verklaring niet in aanmerking. Zowel de zwakke verbuiging als het feit, dat de *braam* in deze streek *brummel* of *brommel* heet (Van Schothorst 1904: 113, Puttens Proaten 2003: 18), maken deze verklaring onwaarschijnlijk. De FN *Braam(s)* heeft in 1947 in Gelderland meer dan vijfhonderd naamdragers, vooral in Nijmegen. Opmerkelijk is dat de *Braamskamp* begin zeventiende eeuw expliciet wordt aangeduid als ‘rundvleyswey’. De *Braamskamp* is in die tijd gebruikt voor het vetweiden van ossen. Zie *Rundsvleesweiden* en *Ossenkampen*. De hernoeming in *Viermorgen* op grond van de oppervlakte van dit perceel.

X. Brakel(tje): zie *Braker*

BRAKELKAMP

Nij A 86: zie *Woutersmaat*

BRAKER

kaart 4 C8

Nij A 512: 1.47.30 ha hooi- en weiland

VHd in Hoefslag (1) (1782)

Geert Pelen cum suis 1½ mergen den *Braecker* (1608, HG 4396 fol. 9), Evert Aartsen van Wencom *Braekel* (1716, HG 5773 fol. 98), Een camp Mheenland groot een en een half mergen genaamt het *Brakertje* of *Hoeveslag* (1782, RV 854 fol. 247), Een perceel hooy- en weiland het *Brakeltje* of *Hoefslag* genaamd (1837, NA Col. 1549), Met ouder eigendomsbewijs van het *Braakertje* of *Hoeveslag* gelegen aan de Dammersbeek (1839, ABN 1839 Inv.nr. 98), *Brakeltje* (B 1999).

Vanwege de afwisseling van de suffixen *-er* en *-el*, meen ik deze naam niet te moeten verklaren uit *braak* 'braakland' d.w.z. land dat als weide gebroken of gescheurd werd om er bouwland van te maken (Moerman 1956: 41) of *braak* 'onvruchtbaar, voor lange tijd onbebouwd' (Tinneveld/Blok 1973: 79). De *Braker* maakt geografisch deel uit van het grote graslandcomplex van de *Ruimels* aan de *Rijsbeek*. Gebruik als bouwland ook in het verleden lijkt mij onwaarschijnlijk. Ik houd het op benoeming naar de FN (*Van*) *Brakel*. Zie ook *Brakelkamp*. Het perceel is eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk. Hernoeming in *Hoefslag* naar analogie van of ter onderscheiding van de aangrenzende percelen *Hoef* en *Ottenhoef*.

X. Brakertje: zie *Braker*

BRAMERSKAMP

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Aan *Bramerskamp* aan den Nekkevelderweg (1788, AZA 1052).

Zie *Braamskamp*.

BRANDLAND

kaart 5 D7

Nij A 653, 654: 5.20.00 ha hooi- en weiland

Ook Voorste, Middelste en Achterste Brandland

Gerrit Voet cum suis idt *Brandtlant* in drie campen gelegen aen Watergoer 6 mergen (1608, HG 4396 fol. 2), Ses mergen het *Brandtlandt* teyndens Watergoor gelegen (1693, SV 159 fol. 14), Jacobus van Westervelt *Brantland* aan twee campen (1716, HG 5773 fol. 77), Een perceel hooy- en weiland bestaande uit twee naast elkander gelegen kampen *Brandland* genaamd (1837, NA Col. 1549).

FN *Brand(t)*. Verklaring uit *brand* in de betekenis van ‘plaats waar men brandstof, bv. turf, haalt’ komt voor dit laag gelegen hooi- en weiland tussen de *Watergoorneweg* en de *Arkervaart* niet in aanmerking (Van Osta 1995: 355). Misschien waren deze percelen eind veertiende eeuw al het weidegebied van de boerderij *Groot Steenler*, waar in die tijd Gosen *Brant* woonde (ca. 1400, K 1853: 161). Zie voor de FN *Brandt* in deze streek ook *Brandskamp* (3).

BRANDSKAMP

kaart 4 D4

1. Nij A 393, 394: 2.21.10 ha hooi- en weiland

Ook Rijnkampje (1)

Peel Jansen Raymaecker *Brantscamp* daer den Rijn door gaet 2½ mergen (1608, HG 4398 fol. 17), Wouter Evertsen *Brantscamp* (1716, HG 5773 fol. 123).

2. Nij C 214: 1.63.70 ha bouwland

kaart 8 E9

Eene kamp de *Brandskamp* genaamd liggende langs de westzijde van de Hoogedammersteeg (1862, NA Col. 7350).

3. Nij K 49: 2.25.20 ha hooi- en weiland

kaart 14 E8

Claes van Aller Brenensz. van *Brantscamp* uyt Neckenvelde (1453, HA 101 fol. 46), Claes Joffer Gerarda van Delen heeft *Brandtskamp* groot 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 31), *Brantscamp* groot 3 mergen (1611, AZA 178 fol. 61), Juffer Geertruyd Margriet van Essen *Brantsecamp* (1716, HG 5773 fol. 158), Twee kampen hooi- en weiland de *Brandskampen* liggende aan de noordzijde van de Nekkevelderweg (1875, NA Colz. 1436), Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Brandskampen* (1907, NA Wes. 160).

FN *Brant/Brand(t)*. De Rentmeester van de Veluwe noteerde onder degenen die betrokken waren bij de *Nye Uytalach*, de ‘nieuwe ontginning’, in Nijkerk in 1333/1334: ‘Ghysone Brant de uno manso in Vene super Neckenvelde’ (HA 372). De naam van dit perceel aan de *Nekkevelderweg* herinnert mogelijk aan deze Nijkerkse pionier.

BRANDT VAN DELENSLAND

kaart 20 H6

Pu I 881, 882, 891, 892: 7.41.50 ha hooiland

Ook Scherpingskamp

Jacob Gijsbertsen en Aert Gerritsen van *Brandt van Delenslant* 2½ mergen. (1608, AK 185a fol. 11), 4 mergen Meenland *Deelensland* genaamt (1775, HH 9), Twee kampen hooi- en weiland *Deelensland* (1869, NA Col. 8928).

PN *Brandt* en FN *Van Delen*. De PN *Brand* is een eenstammige verkorting van germ. namen die eindigen op *-brand*, zoals *Hildebrand*. De familie *Van Delen* kwam oorspronkelijk uit Otterlo. Daar bezat een zekere *Brandt van Delen* in 1379 het goed Ter Hage (Keemink 1978: 122). In de zeventiende eeuw woonden de *Van Delens* in Nijkerk. In de Langestraat in Nijkerk staat nog Delenshuis, thans een rijksmonument Tussen 1660 en 1739 waren verschillende leden van dit geslacht dijkgraaf van de polder Arkemheen (Zondervan 1956: 41). Voor andere leden uit deze familie zie Beernink 1903: 164 en Duinkerken 1990: 167 - 168.

BRANDWEG

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Brantwegh (KK 1609), aen den *Brantwech* (1611, AZA 178 fol. 73), den *Brantwegh* (1695, RV 850 fol. 181), de *Brantweg* (1716, HG 5773 fol. 186), *Brandwegh* (1755, RV 852 fol. 227), *Brand Weg* (KA 1832), *Brandweg* (SLN).

De *Brandweg* ligt midden in het Nijkerkse veenontginningen van de *Achterhoek*. De *Brandweg* loopt van de *Achterhoekerweg* naar de buurtschap *Veenhuis*. De weg is *Brandweg* genoemd omdat hij leidde naar een gebied waar men reeds in de zeventiende eeuw brandstof, in dit geval turf, haalde (Schönfeld 1950: 85; Van Osta 1995: 355). Vastgesteld bij het raadsbesluit van 16 april 1947. Voor wegen in het algemeen zie par. 7.4.

BRASSELERMAAT

kaart 16

Pu polder Arkemheen

In Putter kerspel een camp lants geheten *Brasselermaat* in Erkemeden over bij den dijk gelegen (1430, OAH 1983 fol. 129), *Van der Asselenmate* (1442, AK 40a fol. 47), Sijwert van Wijnbergen *Vasselen Mate* (1470, HA 130 fol. 48), Heer Bessel Melyssz. van *Verasselermaat* (1494, AK 185a fol. 2).

Vanwege de sterk wisselende orthografie in de vijftiende eeuw is *Brasselermaat* een moeilijk te verklaren naam. Misschien de FN *Brasser* of (*Van der*) *Assel(t)* en de basis *-maat*. Het perceel lag buitendijks bij het erf de *Grote Voordijk*. Op grond daarvan zou ook een verklaring uit het znw. *bras* mogelijk zijn vanwege het vieze, brij-achtige en slikkerige karakter van dit buitendijkse hooi- en weiland (WNT 3 I kol. 1139). Buitendijksland werd namelijk regelmatig overstroomd door het water van de Zuiderzee, waarna een sliblaag achterbleef als het water zich had terug getrokken. In de zestiende en zeventiende eeuw is dit stuk voorland aan de Putterdijk verloren gegaan. De *Brasselermaat* behoorde in de vijftiende eeuw tot de goederen van de vicarie Sint Anthonis en Catharine, ook wel Apostolorum genoemd, in Harderwijk.

BREDE BEEK

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove/Vest/Ark

Op de *Bredebeke* (1747, GR 1495 fol. 62), *Brede Beek* (KA 1832), Strijlands Eng langs de *Brede Beek* (1864, NA Col. 7942).

Breed geeft een benoeming naar de vorm aan. Slechts in een enkel geval is *breed* reciprocerend met *smal*. Zie *Smalle Beek* en par. 4.4.2.c3. De *Brede Beek* ontspringt in Appel. De beek loopt eerst in zuidelijke en daarna in noordelijke richting, kruist de Blokhuissteeg, de Slichtenhorsterweg en gaat onder de spoorlijn Nijkerk - Amersfoort door. Deze wat vreemde loop zou erop kunnen wijzen dat de *Brede Beek* vermoedelijk in de vijftiende eeuw omgeleid is om de Vest Nijkerk van drinkwater te voorzien (Van Dooren 1986: 51). De beek stroomt namelijk onder de Langestraat, langs het Marktplaatsje en mondt uit bij het stadhuis in de haven. Het noordelijkste deel tussen de haven en de *Zuiderzee* is in de zeventiende en achttiende eeuw gekanaliseerd en kreeg o.a. namen als *Nieuwe Vaart*, *Nijkerkervaart* en *Arkervaart*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

BREDE STUK

kaart 12 A8

Nij I 2: 1.46.50 ha hooi- en weiland

Aelt Reyners soeven vierendeel mergen idt *Breestuck* (1611, AZA 178 fol. 73), Gijsbert van Hoonhorst *Breestuk* 1³/₄ mergen (1716, HG 5773 fol. 184), Een kampje hooi- en weiland het *Brede Stuk* genaamd...aan de Seggesloot (1850, NA Col. 4585).

Voor *stuk* zie *Hoge Stuk*.

X. Bredestrate: zie *Breestroet*.

BREESTROET

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Gelis van Bienen van erve in *Bredestrate* (1453, HA 101 fol. 178), Vijf vierendeel lants de *Brestrouten* genaemt (1680, S 1904: 114), Sijwert van Wijnbergen Heer van Oldenaller van $\frac{3}{4}$ mergen van 2 kampen genaemt de *Breijstraeten* (1682 - 1684, HH 2 Inv.nr. 19), Hendrik Dirk van Aller van erve in de *Bredestrate* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 34).

Bree, met apocope van de *d* uit *breed*. De basis *-stroet* is de benaming voor ‘moerassig land begroeid met laag hout’. Zie *Stroet*. Gelis van Bienen woonde omstreeks 1450 in de *Henslaar* en misschien lag ook deze *Breestroet* in dit gebied (1453, HA 101 fol. 178).

BREMER

kaart 4 C7

Nij A 322: 2.40.90 ha hooi- en weiland

Van 't lant de *Bremer* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 70), Een camp Mheenland groot twee en een half mergen genaamt den *Breenen*...westwaarts de *Breenenscheweg* (1774, RV 854 fol. 235), Een kamp hooy- en weiland den *Bienen* ook wel den *Breenen* genaamd aan de Briener- of Bremerweg (1837, NA Col. 1135), Een stuk hooy- of weiland genaamd de *Breener* aan de Kruisweg (1864, NA Col. 7761), Een kamp hooi- en weiland de *Breenen* genaamd...aan de Breenenschenweg (1880, Na Colz. 714), den *Bienen* (KK 1937).

FN *Bremer*, *Breenen* of (*Van*) *Bienen*. Leden van dit geslacht waren schepen, advocaat en muntmeester van de stad Harderwijk. De bekendste zijn diverse personen met de naam Henrick van *Breenen* of *Bienen*, schepenen van Harderwijk tussen 1441 en 1530 (Berends 1935: 555; Duinkerken 1990: 266). Zij bezaten eind vijftiende eeuw veel grasland in de Arkemheen, want volgens de dijkrol van 1494 waren zij verplicht 34 roeden d.i. ruim 100 meter van de *Arkemheense Zeedijk* te onderhouden (AK 185). Zie ook *Bremerseweg* en *Bienenwerf*. Zie voor de methode van dijkonderhoud vóór 1610 par. 1.4.1.

BREMERSESTEEGNij buurtschap Ark: zie *Bremerseweg***BREMERSEWEG**

kaart 4

Nij buurtschap Ark

Ook Arkerweg en Bremersesteeg

De Lange Hoeve westwaarts de *Bremeseweg* (1709, RV 850 fol. 14), aan de *Breenenscheweg* (1774, RV 854 fol. 235), de *Breenderse Weg* van het Polletje af (1778, AZA 1046), *Bremersche Steeg* (KA 1832), de Bienen of Breenen...aan den *Bremerweg* of *Arkerweg* (1843, NA Vi. 33), den Breenen...aan de Briener- of *Bremerweg* (1851, NA Col. 4698), *Bremerseweg* (SLN).

Zie *Bremer*. De *Bremerseweg* begint aan het eind van de *Kortenholk* bij de boerderij de *Kleine Pol*, sectie A 427, en loopt in noordelijke richting door tot aan de *Arkerweg*. De wegnaam is ontleend aan het hooi- en weiland de *Bremer*, sectie A 322, dat aan het begin van de weg ligt. Vastgesteld bij het raadsbesluit van 16 april 1947. Voor algemene informatie over de Arkemheense wegen zie par. 7.4.

X. Bremerweg: zie *Bremerseweg*X. Breenen: zie *Bremer*X. Breunswerf: zie *Bienenwerf*

BRIDDEN

kaart 5 D2

Nij A 617: 00.10.40 ha huis en erf

Erfje den *Briden* toebehorende Mevrouw Sterren, geboren Van den Briden (1836, NA Col. 1549).

De FN (*Van den*) *Briden* komt in 1947 in deze regio niet voor. De *Briden* is vermoedelijk een tot woning verbouwde tabaksschuur op het perceel de *Briden*. Z.a.

X. Brien : zie *Bremer*

X. Brienerweg: zie *Bremerseweg*

BRIENENWERF

kaart 20 E8

Pu I 850, 851: 2.55.70 ha hooiland

1½ mergen 1 hont gelegen bij *Brieneswerffs* gecoft tegen Reyner Loen (1503, HA 101 fol. 314), Twee kampjes hooy- en weiland *Breunswerf* genaamd (1835, NA Col. 1057).

FN (*Van*) *Brien* met volksetymologische verbastering tot PN *Breunis* van PN *Bruno*. Zie *Bremer*. Voor -*werf* zie *Aaltswerf*.

BRINKENSTEIN

kaart 13 C6

Nij I 386 (ged.): 1.18.40 ha hooi- en weiland

Brinkenstein (Do 1988; Mu 1994).

Brinkenstein is een modenaam als huisnaam, misschien ontstaan op grond van de FN *Brink*. Zie *Brinkswerf*. Namen van huizen en boerderijen die eindigen op de basis -*stein* zijn zgn. feodale modenamen, die vanaf de veertiende eeuw in ons land opgeld doen. Zie *Bokkenstein* en *Bijsenburg*. Thans de naam van een boerderij op dit perceel.

BRINKSERF

Pu polder Arkemheen: zie *Brinkswerf*

BRINKSWERF

kaart 20

1. Pu polder Arkemheen voormalige boerderij

PHd in Brinkserf (1453)

Lambert Brinck acht mergen lants gelegen omme *Brinckswerff* in Erkemedede (1437, OAH 1386), 8 mergens 2 hont gelegen om *Brinkserve* in Arckmedede (1453, HA 101 fol. 105).

FN *Brin(c)k*. Zeer veel voorkomende FN op de Veluwe. In 1947 wonen in de gemeenten Barneveld, Ede, Ermelo, Harderwijk, Nijkerk en Putten alleen al bijna 2000 naamdragers. De boerderij was in de vijftiende eeuw eigendom van en is genoemd naar Lambert *Brinck* uit Harderwijk. In de zeventiende eeuw bezat Alfert *Brinck* uit deze plaats hooi- en weilanden in de polder (SV 817). De basis -*werf* heeft hier de betekenis 'boerenerf'. In 1437 is namelijk sprake van land dat 'omme Brinkswerff' heeft gelegen Voor *werf*- zie *Aaltswerf*. De opstallen hebben vermoedelijk gelegen in de omgeving van de hieronder genoemde hooi- en weilanden met de naam *Brinkswerf*. De opstallen van deze boerderij zijn mogelijk al in de zestiende eeuw afgebroken.

2. Pu I 867, 870: 3.07.50 ha hooiland

kaart 20 F7

VHd in Hoekjes (4) (1775)

Reyner van Vanevelts erffgenaemen 't Harderwijck 1½ mergen *Brinckswerff* (1608, AK 185a fol. 8), Rutger Jacobs heeft anderhalf mergen oist *Brinckwerf* (1611, HG 4396 fol. 4), Drie morgen Mheenland...genaamt de *Hoekjes* of ook wel de *Brinkswerft*...in het best van de Mheen (1775, RV 863 fol. 462), Een Camp Mheenland *Brinkswerf* genaamt groot plusminus drie morgen (1780, RV 864 fol. 304), *Hoekjes* (Ha 1995).

BRITTEN

kaart 5 D3

Nij A 611 - 616, 618, 620 - 622: 2.93.90 ha tabaks- en bouwland

Die kynderen van Willem Pelen hebben uyten *Britten* 1½ mergen saylant in die Doerensteeg (1608, HG 4396 fol. 9), Een perceel tabaxland met een schuur daarop staande genaemt den *Britten* (1732, RV 850 fol. 165), Een mergen lands den *Britten* genaemt (1756, RV 852 fol. 174),

Britten is misschien een mv. vorm van *brit*, *britte* 'brok, stuk, deel van'. In Groningen en Friesland is *brit* de benaming voor een 'brok turf', in tegenstelling tot hele turven. Het woord *brit* laat zich het best verklaren als een overblijfsel van een verbale stam, die in noordelijke germ. talen bekend is als een synoniem van het ww. *breken*. (WNT 3 I kol. 1398). De volledige *Britten* bestond uit vijf perceeltjes bouwland. Deze kleine perceeltjes, die kenmerkend zijn voor de tabakscultuur, zijn gespleten uit de boerderij *Groot Steenler* (1786, RV 854 fol. 254). Deze verdeling is dan in het microtoponiem *Britten* bewaard gebleven.

X. Broek: zie *Schalmbroek*

BROEKBEEK

kaart 7

Nij buurtschap Slichtenhorst

De Broekbeek (1832 KA), *De Broekbeek* (1938, AZA 1.711).

De Broekbeek stroomt in de omgeving van het erf *Strijland*. Slechts een klein gedeelte van deze beek maakt deel uit van de polder Arkemheen. Zie kadastrale atlas Nijkerk sectie F 2^e blad. Voor -*broek* zie *Schalmbroek*. Voor algemene informatie over beken in de Arkemheen zie par. 7.5.

BRONSBERGER

kaart 20

1. Nij I 72: zie *Lijsterhoeve*

2. Pu polder Arkemheen

Eene kamp weiland de *Bronsberger* genaamd...bij de Langeroesluis (1838, NA Col. 1639).

FN *Bronsberg* met *er*-afleiding. Deze FN komt in 1947 in Gelderland niet meer voor.

BROODKAMP

kaart 18 C8

Pu I 657: 1.18.30 ha tabaksland

VHd in Boer Dasselaarsland. Ook Volkenskamp

Broodkamp (1824, AZA 812), *Boer Dasselaars Land* (1921, HH 8), *Boer Dasler* (Ha 1981).

Broodkamp is een samenstelling van *brood*- 'gebakken voedsel uit graan' en -*kamp*. Wanneer de naamgeving dateert uit het begin van de negentiende eeuw ten tijde van de tabakscultuur, dan is *Broodkamp* wellicht de aanduiding voor een kamp land die 'een goede opbrengst geeft, vruchtbare grond, land waarmee men een goede boterham verdient' (Schönfeld 1950: 79; Otten 2003: 62). Is de naam ouder dan kan de naamgever *Broodkamp* gebruikt hebben om tot uitdrukking te brengen, dat de opbrengst van het stuk land uitgekeerd werd in de vorm van

brood, dus onderdeel uitmaakte van bijvoorbeeld de kerkelijke armenzorg (Rentenaar 1990a: 92). Hernoeming in *Boer Dasselaarsland* met FN (*Van*) *Dasselaar*, ook verkort tot (*Van*) *Dasler*, oorspronkelijk de naam van een grote Puttense boerderij in de buurtschap Nulde, gemeente Putten, sectie A 26. In 1947 wonen er van de 209 Gelderse naamdragers 169 in Nijkerk, Putten en Ermelo.

BROUWERSENG

kaart 17 D3

1. Pu I 406, 415: 2.42.10 ha bouwland

Een perceel *Brouwerseng* genaamd (1855, NA Col. 5586), de *Brouwerseng* (Ha 1981).

Het is moeilijk uit te maken of de microtoponiemen *Brouwerseng* en *Brouwerskamp* samenstellingen zijn met de beroepsnaam *brouwer* of met de zeer algemene FN *Brouwer*. Op de *Brouwerseng* werd gerst verbouwd, dat de mout leverde voor het brouwen van bier. Tot diep in de achttiende eeuw was bier de meest gangbare drank bij de maaltijden. Bier was goedkoper dan wijn en zuiverder dan water (Jobse van Putten 1995: 87). Talrijke plaatselijke bierbrouwerijen, vaak Panhuis genoemd, voorzagen in de behoefte aan dit gerstenat. Midden zeventiende eeuw stonden er in Nijkerk tenminste drie bierbrouwerijen (Beernink 1909: 24).

2. Pu I 679: 2.61.20 ha bouwland

kaart 18 C7

Een perceel tiendvrij bouwland de *Brouwers Engh* genaamd (1842, NA Col. 2584).

BROUWERSKAMP

kaart 15 D6

1. Nij K 272: 1.90.60 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland...de *Brouwerskamp*...aan de Bontepoorteweg (1846, NA Col. 3622).

2. Nij buurtschap Ark

Luttelijffsgoett...en dese camp wort *Brouwerscamp* genaamt (1729, AK 268a).

3. Pu polder Arkemheen

kaart 16

Opte sloot van *Brouwerscamp* 12 voet in die breijte van den voet des dijcks (1620, AZA 1 fol. 147).

Dit perceel lag ca. 1200 meter van het erf de *Grote Voordijk*.

X. Brouwertje: zie *Bouwertje* (2)

BRUGKAMP

kaart 4 F2

1. Nij A 374: 1.55.40 ha hooi- en weiland

PHd in Bergkamp (1) (1855). Ook Kuinerkamp (1)

De kamp hooi- en weiland de *Brugkamp* genaamd...in de hoek van de Holkerweg en de beek (1848, NA Col. 4048). Eene kamp de *Bergkamp* liggende aan den Holkerweg oostwaarts de Boeyergerische Beek (1855, NA Col. 5527).

Brugkamp, genoemd naar een *brug* over één van de Arkemheense beken, weg- of binnensloten. In de Arkemheen is *Brugkamp(je)* een jonge naam. De meeste attestaties dateren uit de negentiende en twintigste eeuw. Oeververbindingen in het polderland bestonden in het verleden zelden uit stenen bruggen, maar werden gemaakt van planken, vlonders of posten, waardoor microtoponiemen ontstonden als *Spekkamp* en *Postkamp*. Z.a.

X. Buidel: zie *Builen*

BUILEN

kaart 16 D6

Pu I 158,159: 5.58.40 ha hooiland (bouwland)

Den *Buidel* bij den Arlerengh saylant St. Walburg 7 mergen (1608, AK 185a fol. 4), Noch de *Buijlen* sijnde 6 morgen weylants (1650, SV 817), Juffer Geertruid van Essen de *Buydel* (1716, HG 5773 fol. 7), Omtrent seven morgen mehenlandt genaemt de *Buijlen* (1754, RV 863 fol. 321), de *Builen* (Ha 1995).

Builen, mv. van *buil*, mnl. *bule*, *buul*, dialectisch *buul*, afgeleid van Indo-europees **bheu* ‘opzwellen’ (WNT 3 I kol. 1759). De vorm *Buidel* in de attestaties van 1608 en 1716 uit de dijkrollen is een hypercorrectie van *buil*. *Buil* is een alleen in Oost-Nederland voorkomende naam voor ‘hoger gelegen grond’ (Schönfeld 1950: 39). De *Builen* liggen op een hoge dekzandrug direct naast de *Eng* van de boerderij *Groot Arler*.

X. Buisjeskamp: zie *Beusjeskamp*

BUITENHUIS

kaart 12 D6

Nij I 254 - 256: 00.50.30 ha bouwland

Buitenhuis (Do 1988).

FN *Buitenhuis*, in 1947 in Nijkerk en Ermelo een veel voorkomende FN.

BUITENHUIZEN

kaart 13 C11

Ook Biezenkamp (6)

Nij I 480: 1.22.60 ha hooi- en weiland

Buitenhuizen (Do 1988).

BUITENMAAT

kaart 1 C4

Nij A 29: 1.15.80 ha hooi- en weiland

PHd in Westmaat (1859)

Buitenmaat of *Westmaat* (1859, Col. Mu).

Evenals *binnen* geeft *buiten* een relatieve topografische positie aan. Zie par. 4.4.1.1.c. In *Buitenmaat* betekent *buiten* ‘buitendijks’. Dat geldt ook voor de determinant *west* in de hernoeming *Westmaat*. *West* betekent hier ‘ten westen van’ in dit geval de monding van de *Arkervaart*. Hoogstwaarschijnlijk is de *Buitenmaat* het huisperceel geweest van de verdwenen boerderij *Veenhamersgoed* of *Zeemansgoed*. Z.a.

X. Bungeler bolwerk: zie *Bingeler Bolwerk*

X. Bungelskamp: zie *Bongelskamp*

X. Bungeler(s): zie *Bongelskamp*

X. Bungels: zie *Bongelskamp*

BUNSCHOTERWEG

kaart 15

Nij buurtschap Ark/Nekkeveld: zie *Ventelerweg*

BUNTMATEN

kaart 4

Nij buurtschap Ark

Valke Bessels soen van der *Buntmaten* (ca. 1400, K 1853: 137).

Buntmaten is een samenstelling van *Bunt*- en *-maten* mv. van *maat*. Zie *Maat*. *Buntgras* of *Bentgras* is een breedgroeïende graszode met borstelig blad (*corynephorus*). *Buntgras* of pijpestrootje groeit op vochtige plaatsen en werd vroeger door de boeren gebruikt voor het vlechten van bijenkorven en als dakbedekking op kleine gebouwen. De levensduur van *buntgras* is langer dan van stro of riet (Buiks 2002: 196). Vermoedelijk behoorde sectie A 517 tot de oorspronkelijke *Buntmaten*. Zie ook *Plantmaten*.

BUSSEKOOLESKAMPJES

kaart 15 E4

Nij K 305, 306: 2.20.40 ha hooi- en weiland

Het perceel hooi- en weiland de *Buusekoolskampjes* genaamd (1848, NA Col. 4031), Twee kampjes de *Bussekoolskampjes* genaamd liggende onder de Bontepoort (1857, NA Col. 6032), twee kampen de *Buusekoolskampen* (1877, NA Colz. 1735), Twee kampen de *Buusekoolskampen* (1901, NC 18 - 02), Twee kampen hooi- en weiland de *Buisekoolskampen* (1907, NA Wes. 162), *Bussekoolskampen* (KK 1937).

FN *Boesenkool*, *Boessenkool*, die in 1947 in Gelderland o.a. voorkomt in Hattum. In Putten noemt men witte kool *Buusekool* (Putters Praoten 2003: 18).

BUTSENKAMP

kaart 2 G5

Nij A 145: 1.31.30 ha hooi- en weiland

Carolus Bentinck den *Budtsencamp* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 11), den *Butsencamp* (1611, AZA 178 fol. 41), Jonker Adriaan Schimmelpennick van 1½ mergen den *Bijdger* gnt. pachter Wijchert Pelen (1650, AAN 750 fol. 180), Jacobus van Coot *Bitser* (1716, HG 5773 fol. 104), Twee kampen hooi- en weiland het *Bissertje* en de Vijgepol genaamd...aan het begin van de Wildtsteeg (1860, NA Col. 6875), *Dissertje* (KK 1937).

Buts, *butse* betekent 'bult, buil, ronde verhevenheid' en is het tegenovergestelde van *bluts*, 'deuk' (WNT 3 I kol. 1933). Op de huidige bodemkaart is echter niets van een verhoging of pol terug te vinden. Daarom vermoed ik hier eerder de FN *Butse(n)*, die ook de determinant vormt van de FN (*Van*) *Butselaar*. Zie *Batseler*. Door verlies van de basis *-kamp* kreeg de volksetymologie vrij spel en ontstonden vormen als *Bijdger*, *Bitser*, *Bissertje* en *Dissertje*.

BUURDERKAMP

kaart 12

Nij buurtschap Achterhoek

Gerrit Uylegoir van de *Buyrdercamp* 1⅜ mergen (1716, HG 773 fol. 181).

De *Buurderkamp* lag in de omgeving van de boerderij *Kouswijk*, ook wel *Stadbuurt* genoemd. *Buurderkamp* is mogelijk een ellips van **Stadbuurderkamp*. Zie *Stadbuurt*.

BIJ DE HOGE BRUG

Pu I 75: zie *Kampje* (3)

Bij is de aanduiding voor een relatieve topografische ligging, gevolgd door het classificerende lidwoord *de*. Zie par. 4.4.1.1.c. Dit perceel ligt bij de boerderij de *Hoge Brug*, Pu sectie I 94.

X. *Bijdger*: zie *Butsenkamp*

BIJ DE KADIJK

kaart 2 E9

Nij A 117: 1.41.70 ha hooi- en weiland

Ook Kuiper (1)

Bij de Kadijk (KK 1937), *Bij de Kadijk* (Mu 1993).

Zie *Oostkadijk*.

BIJ DE WILDSTEEG

kaart 2 G5

Nij A 147: 2.01.20 ha hooi- en weiland

Bij de Wildsteeg (KK 1937).

Zie *Wildsteeg*.

BIJ HET POLLETJE

Nij A 439: zie *Panderland*

Zie *Pol*.

BIJL

Nij A 251: zie *Grote Bijl*

Dit hooi- en weiland ligt direct tegen de *Arkemheense Zeedijk* en heeft de voorwerpsvorm van een *bijl*.

BIJLTJE

1. Nij A 259: zie *Rouwerskampje*

2. Nij K 37, 38: 3.54.30 ha hooi- en weiland

kaart 14 E10

Twee kampen weideland de *Bijltjes* genaamd en gelegen naast de Slangenpol (1848, NA Col. 4031).

Dit zijn twee rechthoekige percelen aan de Wiel, waarvan niet valt aan te nemen dat ze ooit een bijlvorm gehad hebben. FN *Bijl*.

BIJSENBURG

kaart 8 D4

Nij C 25, 26: 3.45.40 ha hooi- en weiland (bouwland)

Den *Bijsenburg* (1608, AK 185a fol. 25), De burgemeester Gerrit van Galen heeft den *Bijsenburgh* groot 3 mergen pagter Jan Jans vetkoper (1650, AAN, 750 fol. 231), Jan van Diermen van de *Bijsenburg* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 40), Twee kampen hooi- en weiland *Biezenburg* genaamd op het Ulst (1851, NA Col. 4655).

Plantnaam *bies* (scirpus). De percelen grenzen aan de *Steenbeek*, zodat hier te denken valt aan de gewone veldbies, de ruige veldbies of de veenbies die o.a. langs sloten en eikenhakhoutwallen groeien (Berendse 1974: 27). De vorm *bijs-* voor *bies* komt op de Veluwe regelmatig voor o.a. in de gehuchtnaam *Bijssel* d.i. *Bies-lo* (Otten 1991: 30). Ik vermoed in *-burg* voor dit bouwland een metathesis, een letterverspringing, van een oorspronkelijke vorm *-brucht*, een afleiding van *breken* in de betekenis van 'braak liggend land' (Schonfeld 1950: 74). *Burg*, dat in de Arkemheen voorkomt als basis in enkele boerderijnamen zoals *Schralenburg* en *Stalenburg*, was tot in de twaalfde eeuw het gewone germ. woord voor *stad*. In de Middeleeuwen was *burg* 'kasteel'. In de late Middeleeuwen werd *burg* zo gewoon, dat ook grote boerderijen en zelfs minder aanzienlijke woningen zich met dit woord tooiden. *Burg* ging, evenals *stein*, behoren tot de modieuze naamgeving (Van Loon 1999: 139, 145). Zie *Bokkenstein*.

De basis -burg in: *Bijsenburg, Noordenburg, Schralenburg, Stalenburg* [4].

X. Bijvang: zie *Grote Bijvang*

X. Daamsland: zie *Volter Daamsland*

DAARBOVEN

kaart 2

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Reyners kinder *Daerboven* (ca. 1325, D 1905: 11), 't Goet *Ter Boven* genant Hardenberch (1609, B 1912: 128), uytten guede geheten *Der Boeven* (1552, GR 1307 fol. 66).

FN *Daer Boven, Darboven, Der Boven, Ter Boven* in de betekenis van 'een persoon of zaak die zich, letterlijk of figuurlijk, op een hogere plaats bevindt ten opzichte van een andere persoon of zaak' (WNT 3 II kol. 809). Ook bij Raalte en Deventer liggen boerderijen met de naam *Daerboven* (Hekket 1975: 48). In dit geval heeft *Daarboven* betrekking op de ligging van deze boerderij in vergelijking met de hoogte in het landschap en de afstand tot de *Harderbergersteeg*. Naar de perceelsvorm te oordelen heeft de boerderij *Daarboven* namelijk gelegen in de noordelijke punt van perceel A 115, die ca. 50 cm hoger ligt dan het omliggende terrein en ca. 250 meter verwijderd is van de *Hardenbergersteeg*. Het aangrenzende perceel A 116 heet nog tot in de negentiende eeuw de *Hofkamp*. De boerderij *Daarboven* is vermoedelijk eigendom geweest van *Reyner der Boven*. Hij wordt genoemd als keurmedige van de Abdinkhof in Paderborn in 1388 (S 1993: 232). De attestatie uit 1609 't Goet *Ter Boven* genant Hardenberch' wekt de indruk dat de boerderij *Hardenberg* de directe naamopvolger van *Daarboven* is. De boerderij *Hardenberg*, die ca. 1700 is afgebroken, lag aan de zuidelijke rand van hetzelfde perceel aan de *Hardenbergersteeg*. Zie ook *Bovenkamp, Land daar Boven* en *Hardenberg*.

DAM

kaart 17 D3

Pu I 429, 430: 3.52.40 ha hooiland (bouwland)

Aert Vonck den *Dam* bij Geert Killen saylant 2 mergen (1608, AK 185a fol. 10), Bootgreven den *Dam* te Diermen 2 (1716, HG 5773 fol. 17).

Dam 'een smal stuk grond waarover men een door water omgeven weiland kan betreden, doorgaans met een hek er midden op'. In dit geval genoemd naar een *dam* in de Diermerbeek die aan de westzijde langs perceel A 430 stroomt.

X. Damesbeek: zie *Dammersbeek*

DAMME, DE

kaart 11

Nij buurtschap Holk en Nautena

De *Damme* (KA 1832).

Op het kadastrale minuutplan van 1832 is *De Damme* het gebied tussen de *Holkerweg* en de *Dammersbeek*. Z.a.

DAMMERSBEEK

kaart 4, 5, 6, 7, 10

Nij buurtschap Holk

Twee campen op *Dammersbeek* (1556, B 1912: 134), op *Dammesbeeck* (1608, HG 4396 fol. 4), *Dammesbeeck* (1650, AAN 750 fol. 4), die *Damesbeecke* (1729, AK 268a), Tabaks- en saayland het Hoeveslag zuidwaert *Dammisbeek* (1777, RV 854 fol. 239), De *Dammersbeek* (KA 1832), *Dammersbeek* (Ha 1996).

Dam heeft in ons land niet alleen de betekenis ‘dwars door een waterloop aangelegde waterkering’ of ‘aanplemping’ d.i. een smal stuk grond als toegang tot een met een sloot omgeven terrein, maar in bepaalde streken ook ‘ingang van een erf’ en ‘erf’, terwijl *dam* in het mnl. kon worden gebruikt voor ‘schans, wal, verhoogd voetpad langs het water’ en zelf ‘dijk’ (Rentenaar 1998a: 357- 358). Geen van deze betekenissen lijkt van toepassing op de Nijkerkse *Damme(r)sbeek*. De *Dammesbeek* is een natuurlijke beek, die vanaf de ontginning in de veertiende en vijftiende eeuw de afwatering verzorgt van het gebied tussen de *Holkerweg* en de *Olevoortseweg*, buurtschappen *Holk* en *Nautena*. In het verleden noch heden wijst iets op enige vorm van afdamming. Ik vermoed dat het stroomgebied van de huidige *Dammesbeek* oorspronkelijk *Damme* heette, een naam die eerst in de negentiende eeuw schriftelijk is overgeleverd. Z.a. De ontginning is mogelijk voor een deel ter hand genomen door uit Westfalen afkomstige landarbeiders, zoals ondermeer blijkt uit de boerderijnaam *Westfelingsgoed*. Z.a. Het Westfaals kende het woord *dumm* ‘vochtig’, dat in het Twents klankwettig overging in *dom*, later in *dam*, in de betekenis ‘vochtige, moerassige grond’. In Oost-Nederland noemt Hekket in totaal 62 namen van boerderijen en bouwlanden waarin *dam* als simplex, determinant en basis deze betekenis heeft (Hekket 1969: 185 - 197). Hoewel de tot nu toe oudst geattesteerde vermelding *Dammersbeek* is (1556), is de juiste spelling *Dammesbeek*, zonder *r*. Zie ook de spellingsvormen onder *Dammeskampen*. De *Dammesbeek* is ‘de beek in de *Damme*’, d.i. het van oorsprong ‘laag gelegen, moerassige gebied’ tussen de *Holker-* en *Olevoortseweg*. In de zeventiende- en achttiende-eeuwse samenstellingen *Dammeskamp(en)* ontbreekt eveneens de *r*. De vorm *Damesbeek* is uiteraard een komische volksetymologische verbastering. Zie voor algemene informatie over de Arkemheense beken par. 7.5.

DAMMESKAMP

kaart 6 F1

Nij B 23: 1.65.00 ha tabaksland (bouwland)

Dewus Woltersen *Dammescamp* op Dammesbeeck aent beginsel van die Noutenaersteeg saylant 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 4), Een camp lands genaempt *Dammiscamp* groot omtrent drie mergen (1638, HH 3), *Dammiscamp* (1716, HG 5773 fol. 82), Een kamp bouwland de *Dammerskamp* genaamd aan de Holkerweg (1861, NA Col. 7022).

DAMMESKAMPEN

kaart 4 E7

1.Nij A 454, 456, 456b: 3.30.30 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Aan Dammersbeek en Reiger

Die Kerck van der Nijkerck *Dammescampen* op Dammesbeeck die beeck zuydtwert 6 mergen saylant (1608, HG 4396 fol. 9), De kerk van Nijkerk *Dammiscamp* (1716, HG 5773 fol. 98).

De Nijkerse kerkfabriek bezat deze percelen al ca. 1550: ‘Noch heeft die kerck...ses mergen lants an twee campen gelegen op Dammersbeeck’ (1556, B 1912:134, 140).

2.Nij H 686: 2.28.90 ha hooi- en weiland

kaart 11 B9

Ook Hoefslag (20)

De *Dammerskamp* (Ri 2002).

DAVELAARSKAMP

kaart 20 F7

Pu I 863: 2.72.00 ha hooiland

De Scholtis Hijberts *Davelcamp* (1716, HG 5773 fol. 5), Een Camp Mheenland aan de dwarsbeek groot drie mergen den *Davelerskamp* genaamt (1786, RV 864 fol. 314), Een perceel weiland den *Davelaarskamp* aan de Dwarsbeek (1835, NA Col. 1094).

FN *Davelaar* die op de noordwest Veluwe in 1947 o.a. voorkomt in Apeldoorn, Barneveld, Ede, Putten en Nijkerk. Het geslacht *Davelaar* kwam oorspronkelijk uit Amersfoort. De dijkrol van 1588 vermeldt als eigenaar van dit perceel Peter van *Daveler* (HG 5023 fol. 6). De *Davelaarskamp* is vermoedelijk het hooiland geweest van de boerderij Davelaarsgoed of Kluppelsgoed in de Puttense buurtschap Bijsteren, sectie L 103.

X. Delairkampen: zie *Laarkampen*

DELENSHORST

kaart 18 C6

Pu I 717: 2.54.20 ha hooiland

Joffer Gerarda van Delen 3 mergen genaemt *Delenshorst* (1608, AK 185a fol. 37), *Delenshorst* (1716, HG 5773 fol. 68).

FN *Van Delen*. Zie *Brandt van Delensland*. Voor *-horst* zie *Horst*.

X. Delensland: zie *Brandt van Delensland*

DENSKAMP

Pu polder Arkemheen

Arent Kyllensz....van 3 mergens aff hieten den *Densscamp* (1453, HA 101 fol. 48).

FN *Dentz*, die in 1947 o.a. voorkomt in Nijmegen.

DERDE DWAALKAMP

kaart 5 D6

1. Nij A 652: 2.77.10 ha hooi- en weiland
d' *Derde Dwaalcamp* (1716, HG 5773 fol. 76).

Zie *Eerste Dwaalkamp*. Reciprocerend met *Eerste Dwaalkamp*, Nij A 648, 649 en *Tweede Dwaalkamp*, Nij A 650, 651.

2. Nij A 675: zie *Sint Anthonie*

DERDEHALFMORGEN

kaart 16 C6

1. Pu I 224: 1.93.10 ha hooiland

Een kamp de *Derdehalfmorgen* liggende langs de noordkant van de Arlersteeg eene kamp ten westen van de Blaakbeek (1878, NA Colz. 2128).

Derdehalf is een rangschikkend telwoord in de betekenis van 'de derde maar half'.

Derdehalfmorgen is 2½ maal één morgen d.i. 2.17.50 ha. Zie voor deze wijze van oppervlakte-aanduidingen in de Arkemheen onder *Anderhalfmorgen*. *Derdehalf* is overigens ook een scheldwoord voor iemand die niet voor 'vol' wordt aangezien (WNT 3 II kol. 2422).

2. Pu I 697: 2.05.90 ha hooiland

kaart 18 C6

Ook Maatje (6)

Derdehalfmorgen (Ha 1981).

DERDE SMALLE KAMP

kaart 12 C4

Nij I 185: 1.17.20 ha hooi- en weiland
Derde Smalle Kamp (Do 1988).

Zie *Eerste Smalle Kamp*. Reciprocerend met *Eerste Smalle Kamp*, Nij I 187, en *Tweede Smalle Kamp*, Nij I 186.

X. Deurlaaksmaat: zie *Durinksmaat*

DIBBENKAMP

kaart 4 D7

Nij A 445: 1.78.60 ha hooi- en weiland
 Eller Gaertsz. van een stuck lantz gehieten *Dibbenkamp* gecoft tegen Wulfger van Hennicler gelegen op Fenteler (1453, HA 101 fol. 4), Goetschalck Gijsbertsen *Dibbencamp* 2 mergen lants (1608, HG 4396 fol. 20), Van een stuck lant geheyten *Dibbencamp* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 20), Eene kamp hooi- en weiland *Dibbitskamp*...in de Doornsteeg (1857, NA Col. 6258), *Dibbitskamp* (KK 1937).

Vermoedelijk de FN *Dibbits* waarvan de meeste naamdragers in 1947 in Arnhem en Nijmegen wonen. Reyner *Dibbetz* was griffier van de Gelderse Rekenkamer in Arnhem en hij was in 1578 betrokken bij het herstel van de *Arkemheense Zeedijk* (Berends 1935: 476). Een ander lid van dit geslacht, Derck *Dibbets*, was schout van Nijkerk van 1706 - 1713. Zie ook *Domineessteeg*.

X. Dibbitskamp: zie *Dibbenkamp*

X. Diefmaat: zie *Duisjesmaat*

X. Diefkensmaat: zie *Duisjesmaat*

X. Dielemaat: zie *Dilenmaat*

DIERMEN

kaart 18 B7

Pu I 735: 00.35.30 ha huis en erf
 VHd in Groot Diermen (1733).

't Goet te *Dyrmén* (ca. 1325, D 1905: 11), Bona *Dyren* pro Nicolaus de Dieren (ca. 1357, AK 37), Bona *Dyre* (ca. 1450, S 1889: 253), 't Guet *Direm* nu Rijck van Dieren (ca. 1560, S 1889: 256), 't Erff *Dierman* groet 30 mergen saylant mit huys en hoffstadt (1608, AK 185a fol. 32), Claes van Dijerman heeft 't erff *Dijerman* (1611, AZA 178 fol. 23), De Heer van Nijeveldt 't Erff *Diermen* (1716, HG 5773 fol. 55), Het Erf *Groot Diermen* (1733, RV 865 fol. 225), Het erve en goed *Groot Diermen* (1829, NA Col. 194), De hofstede *Groot Diermen* genaamd gelegen aan de Koesteeg (1864, NA Col. 7761), *Groot Diermen* (Ha 1981).

Voor de etymologie zie de buurtschapsnaam in par. 7.3. De boerderij *Diermen* is ca. 1330 aangekocht door Claes van *Dyrem*, de zoon van Cope Witlinx, bewoner van het erf Schoutmansgoed in het dorp Putten (Van Diermen 1998: 29). Schoutmansgoed was de hof van het klooster Werden. Deze boerderij bleef bewaard tot 1982 toen hij werd afgebroken om plaats te maken voor de nieuwe algemene begraafplaats van Putten, de Schootmanshof (Hagoort 1990: 105).

Werdense boerderij (Proostgoed). Ca. 1300 behoort bij dit erf ongeveer 70 morgen bouw- en weiland (AK Inv.nr. 38). In 1611 ruim 15 morgen; in 1736 ruim 22 morgen (RV 863 fol. 255); in 1829 ruim 20 ha (NA Col. 194); in 1843 ruim 25 ha (NA Vi. 33). Momenteel is het agrarisch karakter van de boerderij verdwenen. Reciprocerend met *Klein Diermen*, Pu I 633.

DIERMERWEG

kaart 17

Pu buurtschap Diermen. Ook Allersteeg

De *Diermerwegh* (1757, RV 863 fol. 275), den *Diermerweg* (1841, NA Col. 2546), *Allersteeg* (1889, Ligger der Wegen. voorl. Inv.nr. 1823), de Hooge Kamp gelegen aan de *Diermenschen Straatweg* (1926, NA Rey), *Diermenseweg* (SLP).

Vermoedelijk is in de volksmond *Allersteeg* de oudste naam. Aan deze weg ligt namelijk het uit de veertiende eeuw daterende huis *Aller*. Ik kwam deze naam echter voor het eerst tegen in de wegenlegger aan het eind van de negentiende eeuw. De huidige *Diermerweg*, nu volgens de Puttense stratenlijst *Diermenseweg*, is de verbinding tussen de *Nijkerkerstraat* en de boerderijen in de buurtschap *Diermen*, zoals *Groot Diermen* en *Klein Bokhorst*. Voor informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

DIERMERBEEK

1. Nij buurtschap Ark: zie *Mehensbeek*

2. Pu buurtschap Diermen

kaart 18

Ook Arkemheense Beek en Kromme Beek (3)

Eenen camp weilant...genoemt Hasselermat...suidwert op den *Diermerbeecke* (1590, HH 12 Inv.nr. 316), Die *Diermerbeeck* (1608, AK 185a fol. 24), Op die *Crommebeecke* (1608, AK 185a fol. 28), op die *Cromme Beecke* (1611, AZA 178 fol. 21), die *Dijrmerbeeck* (1611, AZA 178 fol. 18), Op de *Dijremerbeek* genaemt de Spennet (1710, SV 160 fol. 147), Aan de *Diemerbeek* agter de Koesteegh heen tot de Middelbeek (1778, AZA 1046), De *Kromme Beek* (KA 1832), de *Diermerbeek* (1834, NA Col. 1053), Twee kampjes hooy- en weiland...aan de Koesteeg belendende enerzijds de *Arkemheense Beek* (1834, NA Col. 1034), *Kromme Beek* (KK 1971), de *Kromme Beek* (Ha 1981).

De *Arkemheense Beek*, *Diermerbeek* of *Kromme Beek* mondt uit in de *Scheidbeek* op ongeveer dezelfde plaats als de *Nijkerkse Middelbeek*. Deze beek vormt de verbinding tussen de *Scheidbeek* en de grote wegsloot langs de *Schremmersteeg* en was vroeger de natuurlijke noordgrens van de landerijen van de boerderij *Groot Diermen*, Pu sectie I 735. Voor informatie over de wateren in de Arkemheen zie par. 7.5.

3. Bij de Colck anderhalff mergen...aen die *Diermerbeecke* (1611, AZA 178 fol. 3).

Deze *Diermerbeek* begint bij het landgoed *Oldenaller*. Vandaar loopt hij in noordwestelijke richting, passeert de *Blinde-* en *Arlersteeg* en mondt uit in de dijsloot langs de *Arkemheense Zeedijk*.

4. Pu polder Arkemheen

kaart 17

De *Diermer Beek* beginnende van den Bijtel (1778, AZA 1046).

Kleine beek in de omgeving van de boerderij *Beitel*, Pu sectie I 411.

DIERMERKAMP

Nij buurtschap Ark

Derde halve mergen Mheenland de *Diermercamp* genaamt aan de oostzijde van de Vaart (1739, RV 852 fol. 190), de *Diermercamp* (1752, AAN 751 fol. 193).

Het perceel ligt tussen de *Arkervaart* en de Puttense buurtschap *Diermen*.

DIERMERMAATJE

kaart 2 D7

Nij A 132: 1.24.80 ha hooi- en weiland

VHd in Renselaarsweitje (1783). Ook Durinksmaat

Een en drierierde mergen Mheenland het *Diermermaatje* of ook wel het *Renselaarsweijtje* genaamt (1783, RV 854 fol. 233).

Hernoeming naar analogie van de aangrenzende *Renselaarsweide*, Nij A 130, 130b.

DIERMERMORGEN

Pu buurtschap Diermen

Griete Beertsen aen die 's Grevenmehensteeg...die *Diermermergen* (1608, AK 185a fol. 2).

DIERMERVELD

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

In *Diermervelt* (ca.1330, AK 38 fol. 105), censibus *Dyremervelt* (1333/1334, HA 372),

Dyeremervelt (1453, HA 101 fol. 66), van erve in *Dierumvelt* (1706-1754, GR 1496 fol. 46),

Diermervelt (1791, GR 1504 fol. 46).

In de gemeente Putten lagen vanouds dertien maalschappen. Een maalschap bestond uit onverdeelde woeste grond. In Putten waren in het verleden bos-, broek- en veldmaalschappen. Het *Diermerveld* was het meest westelijk gelegen veldmaalschap en omvatte het zuidelijk deel van de buurtschap *Diermen* tussen de *Hardenbergersteeg*, de *Vleessteeg* en de *Schremmersteeg* met een oppervlakte van ca. 122 ha. Aan de rand van het *Diermerveld* lagen een aantal grote boerderijen zoals *Groot Diermen*, *Klaas Dijkengoed*, *Groot Vaneveld* en *Monfrank*. Bij de eerste kadastrale registratie in 1826 komt het *Diermerveld* niet meer voor. Als in de loop van de negentiende eeuw alle maalschappen worden opgeheven, behoort het *Diermerveld* daar niet meer bij. Alle woeste grond is dan al in cultuur gebracht (Hagoort 1984: 50 - 53).

X. Dieskensmaat: zie *Duisjesmaat*

X. Dildenkampen: zie *Dilenmaat*

DILENKAMPEN

Pu I 723, 725: zie *Dilenmaat*

DILENMAAT

kaart 18 B5

Pu I 723,725: 2.45.40 ha hooiland

PHd in Dilenkampen (1677)

Campus in Arcameda dictus *Dilenmate* 3 iugerum boven Dierem gelegen (ca. 1330, AK 38 fol. 105), Ael van Strijland *Dilemate* in Arcameda (1388, AK 122), Servaes van Dyerem...gelegen tusschen *Verdiedelemaet* en *Cosijnsweijde* (1543, HA 101 fol. 67), Aelt van Klinckenberch van *Dijelenmaat* (1470, HA 129), *Dijle Mathe* in Arcameeden hoffhoorig proebtengoett 3 mergen groot ex bono Dyrmen (1546, AK 268), *Dielemaat* (1608, AK 185a fol. 26), *Dielemaat* (1716, HG 5773 fol. 40), Twee campen lants geheiten *Dildencampen* (1677, S 1904: 107), Een perceel hooi- en weiland de *Dielemaat* genaamd (1853, NA Col. 5218).

PN *Dile*, van *Diede* uit germ. *diet* 'volk'. In de zestiende en zeventiende eeuw was deze PN in deze regio erg populair, want onder de keurmedigen van de abdij Paderborn komt de PN *Diele* 21 keer voor (S, 1993: 271). De hernoeming in 1677 als *Dildenkampen* met een hypercorrecte *d* in de PN *Dile*. Voor *-maat* zie *Maat*.

DIUWHORST

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Carolus Bentinck heeft den Beerencamp achteen mergen saylants met die *Diuwhorst* (1611, AZA 178 fol. 26), die *Diuwhorst*...ongeveerlijck 8 mergen (1618, AZA 1 fol. 131), Jr. Gerrit van Galen heeft van de Beerekamp de *Duworst* groot 7½ mergen pachter Broenis Roelen (1650, AAN 750 fol. 239), die *Dieuwhorsten* (1716, HG 5773 fol. 63).

De *Diuwhorst* is een samenstelling met de basis *-horst*, waarin de determinant is ontstaan uit een samentrekking van het lidwoord *de* en de boomnaam *iewe* of *ieve*. Een *ieve* of *ijf(bom)* is de volksnaam voor de *taxis baccata*, een naaldboom die vroeger in het wild in deze streken voorkwam en waarvan het hout zeer geschikt is voor het maken van houtsnijwerk. We komen deze boomnaam ook tegen in de Drentse plaatsnaam *IJhorst*, *Ierst* bij Hattem en het Engelse *Ewhurst* (Moerman 1956: 112; Heukels 1978: 251, Field 1993: 63, Otten 2002: 57). *Diuwhorst* betekent: ‘zandige hoogte, begroeid met taxibomen’. Voor *-horst* zie *Horst*. Het is niet onmogelijk, dat deze *Diuwhorst* het oorspronkelijke huisperceel van de *Berenskamp* was.

X. Dirksen Iegerskamp: zie *Reyner Dirksen Iegerskamp*

DIRK PEELSENGOED

Nij H 853: zie *Kamer* (2)

DIRKSKAMP

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Suicke Jacobs heeft den halven *Derecxcamp* groot anderhalven mergen gelegen boven Couswijck (1611, AZA 178 fol. 75), Gerrit Maessen *Dirkscamp* (1716, HG 5773 fol. 192).

PN *Dirk*, *Derk* van *Diederik*.

X. Dissertje: zie *Butsenkamp*

DISTELKAMP

kaart 5 E5

1. Nij A 647: 1.57.70 ha bouwland

Den *Dijstelcamp* (1716, HG 5773 fol. 76), De kamp hooi- en weiland de *Distelkamp* begrenst ten noordoosten door de Watergoorschenweg (1890, NA Colz. 4550).

Distel, benaming van een groot aantal planten uit de familie van de composieten. De meest voorkomende plant is de akkerdistel of Kale Jonker. In weilanden of op dijken groeit vooral de speerdistel. De spelling *dijstel*- in de zeventiende eeuw moet verklaard worden als een hypercorrectie van het Veluws dialect (Van Schothorst 1904: 3, 20).

2. Pu buurtschap Diermen

Aris Willemsen den *Dijstelcamp* aen die Grevenmehensteeg ...1 mergen (1608, AK 85a fol. 10).

3. Pu polder Arkemheen

Beertgen Roeters...den *Dystelcamp* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 26), Een hoekjen buytendijcks lant genaemt *Dijstelcampjen* toebehorende Jan Snapper (1675, RV 850 fol. 1), Een hoek buytendyxland genaamt den *Dijstelkamp* en ten westen Kolkenkamp (1760, RV 863 fol. 440).

DOLFIJN

kaart 6 D4

Nij B 119: 00.09.60 ha zaagmolen en schuur

De houtzaagmolen de *Dolphijn* genaamd...aan de Kolk (1842, NA Col. 2724), In volle werking zijnde welbeklante houtzaagmolen *De Dolphijn* staande in Nijkerk aan de Vaart (1865, OVW 04- 02).

De *Dolphijn* was oorspronkelijk een houtzaagmolen uit Bovenkarspel in Noord-Holland (Notaris J. Duijvens, Enkhuizen, d.d. 08-06-1808 minuutnr. 1490. Met dank aan Timo Ridder). De *Dolphyn* is op initiatief van Wulfert van Hennekeler, één van de Nijkerkse tabaksplanters in 1808 overgebracht naar Nijkerk en weer opgebouwd aan de *Kolk*. Een plaatselijke houtzaagmolen was van groot belang voor de bouw van de talrijke grote houten tabaksschuren. *De Dolphyn* was lange tijd de enige industriële activiteit in Nijkerk. In 1900 is de houtzaagmolen afgebroken en verplaatst naar de *Hogenhof* en onder de naam *Westermolen* ingericht als korenmolen.

DOLLE MORGENS

kaart 12 D3/13 A6

Nij I 216, 375: 3.12.30 ha hooi- en weiland

Ook Grote Kamp (2) en Kleine Kamp (1)

Twee kampen hooi- en weiland de *Dollemorgens* genaamd aan de Laak (1873, NA Colz. 817), *Dolle Morgens* (Gr 1999).

De *Dolle Morgens* zijn twee kampen laaggelegen hooi- en weiland direct aan de *Laak* op de grens met de gemeente Hoevelaken. Vanwege de late negentiende-eeuwse attestatie is niet uit te maken of we hier te maken hebben met het adjectief *dol* of met een volksetymologische verbastering van een oorspronkelijke vorm *doel*. *Dol* is in Gelderland een benaming voor ‘doorweekte, nauwelijks te bewerken grond’ (WNT 3 II kol. 2762). Mnl. *doel*, *doele*, mnd. *dole*, dat tot de stam van het woord *dal* gerekend kan worden, betekent ‘uitgraving, greppel, kuil’ en dan in de specifieke betekenis ‘greppel als grensscheiding’ (WNT 3 kol. II 2692; Schönfeld 1950: 136). Maar misschien gaat deze naam al terug tot het midden van de vijftiende eeuw, toen Ricolt *Doele* twee morgen veen bezat ‘bij der Laicke’ (1453, HA 101 fol. 2). Voor *Morgens* zie *Morgen*.

DOMINEESKAMP

Pu I 215, 216: zie *Krachtighuizerkampje*

DOMINEESSTEEG

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Een perceel houtgewas onder Nijkerk nabij den Achterhoekerweg en de zogenaamde *Domineesteeg* (1908, NC 10 - 08), *Domineessteeg* (Ri 2002).

De *Domineessteeg* is een binnensteeg tussen twee delen van de *Keienweg* in de *Achterhoek*. Aan deze steeg woonde dominee Dibbits. Zie *Dibbenkamp*. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

DOORNENKAMP

kaart 18 A6

Pu I 747: 1.75.60 ha bouwland

Het bouwland de *Doornenkamp* (1829, NA Col. 194), de *Doornenkamp* (Ha 1981).

Microtoponiemen met de determinant *Doorn-* herinneren aan het feit, dat in het verleden vooral bouwlandpercelen omgeven werden door heggen, bomen en struiken die met doornen bezet waren. De meest voorkomende begroeiing was de hagedoorn. Doornig struikgewas vormde een

moeilijk doordringbare hindernis voor het wild, dat zich te goed wilde doen aan de akkerbouwgewassen (Schönfeld 1950: 139). Zie ook *Doornshofstede*.

DOORNENKAMPEN

kaart 9 C5

Nij C 282 - 289: 9.30.10 ha bouw-, wei- en tabaksland, hakhout

Ook Hogendamermorgen en Stobbenland

Ernst van Hennekeler heeft omtrent acht mergen de *Doerencampen* liggende langes aen den treckwech (1611, AZA 178 fol. 63), de *Dorencamp* (1666, SV 159 fol. 1), Henrik Snoek *Doorncamp* (1716, HG 5773 fol. 164), Twee mergen landts genaemt den *Doorn Camp* (1671, SV 159 fol. 10), Zes kampen tiendpligtig bouw- en weiland met hakhout en opgaand geboomte de *Doornenkampen*...in Wullenhoven (1851, NA Col. 4751).

Zie *Doornenkamp* en *Doornshofstede*.

DOORNKAMPJE

kaart 11

Nij buurtschap Holk

Opt Fratersgoet...onder Erckemehens becirk...het *Doorencampgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

DOORNIKSKAMP

Nij buurtschap Ark

Vrouw van Delen heeft nog *Doornickscamp* groot 2½ mergen pachter Melis Deeus (1650, AAN 750 fol. 170).

FN (*Van*) *Doorni(c)k*. In 1947 wonen 26 van de 60 Gelderse naamdragers in Nijkerk.

DOORNSHOFSTEDE

kaart 3

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Heyman Gerritsen van *Doornshofstede* (1588, HG 5042 fol. 37).

Doornshofstede is een samenstelling van *doorn*-, een benaming die betrekking heeft op een oorspronkelijke begroeiing of afscheiding met doornachtig struikgewas, zoals bijvoorbeeld de meidoorn of de haagdoorn, en *-hofstede* 'boerenplaats, hoeve, huis en erf'. De opstallen van *Doornshofstede* hebben vrijwel zeker gestaan op een ongeveer 40 cm boven het omringende grasland uitstekende woonpol direct aan de *Eerste Boeyengeerse Beek* op de scheiding van de percelen A 214 en A 215. De opstallen zijn vermoedelijk rond 1600 afgebroken, omdat in de vroeg zeventiende-eeuwse dijkrollen *Doornshofstede* al niet meer genoemd wordt. Het naamvormingsmotief is daarna niet langer de boerderij, de *hofstede*, maar de hoogte, de *pol*, waarop de boerderij eens gelegen heeft. *Doruspol*, met PN *Dorus* een verkorting van *Theodorus*, is een mooi voorbeeld van volksetymologie. Zie *Doornspol*.

DOORNSLAND

kaart 3 D3

Nij A 215: 2.03.70 ha hooi- en weiland

Nicolaus van Delen 3½ mergen genaemt *Doerenslant* in twee campen d'eene mit Looch Gerritsen gemeen (1608, HG 4396 fol. 20), Jan van den Eng *Doornslant* (1716, HG 5773 fol. 133).

DOORNSPOL

kaart 3 D2

Nij A 214, 216: 3.67.20 ha hooi- en weiland

Heyman Gerritsen *Doerenspoll* daer zuytwert die Bleckerweg 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 17), *Doorens Pollitgen* (1638, HH 3 Inv.nr. 165), Peel Heijmens heeft *Doornspol* groot 2½ mergen selffs bruijcker (1650, AAN 750 fol. 163), Mees Gerritsen *Doornpol* (1716, HG 5773

fol. 122), Mheenland *Dorens pol* genaamt...oostwaarts de beek (1782, RV 854 fol. 208), Eene kamp hooi- en weiland *Doornspol*...aan de Boeyergeersche Beek tweede kamp ten noorden van den Nekkevelderweg (1868, NA Col. 8835), Een perceel weiland genaamd de *Dorus pol* (1893, NA Wes. 18).

Zie *Doornshofstede*.

DOORNSTEEG

kaart 4, 5

1. Nij buurtschap Ark

Ook Hollenvoortseweg en Olevoortseweg

De *Dorenstege* (1556, B 1912: 134), Steenler Gut...an der *Dorrenstege* (1594, HSD 1, 339/295), teyndens die *Doerensteeg* (1608, HG 4396 fol. 2), Het huijs en hof en 4 mergen land in de *Doornsteeg* (1752, AAN 751 fol. 129), de Polkamp gelegen 't eynde de *Doornsteeg* (1780, RV 854 fol. 245), *Doornsteeg* (SLN).

De *Doornsteeg* vormde vanuit Nijkerk in noordelijke richting de verbinding tussen de *Vest*, de *Holkerweg* en de *Bremerseweg*. In de achttiende eeuw werd *Doornsteeg* steeds meer buurtschapsnaam en kreeg de weg de naam *Olevoortse-* of *Holevoortseweg*. Door de aanleg van de autoweg A28 begin jaren zestig werd de *Doornsteeg* doormidden gedeeld. Het gedeelte tussen de *Holkerweg* en de A28 kreeg opnieuw de naam *Doornsteeg*; het deel ten westen behield de naam *Olevoortseweg*. In de volksmond doet het verhaal de ronde als zou de *Doornsteeg* een verbastering zijn van *Torensteeg*. Aan het begin van de *Doornsteeg* ligt namelijk het erfje de *Rode Toren*. Deze toren zou dan in een grijs verleden dienst gedaan hebben als signaalpost aan de westzijde van de *Vest*. Naast het feit, dat van een werkelijke toren nooit een spoor gevonden is, is deze verklaring ook taalkundig nogal onwaarschijnlijk. In veel microtoponiemen is *toorn* ontstaan uit *doorn* (Schönfeld 1950: 139; Otten 2002: 37). Het erfje de *Rode Toren* is vermoedelijk gebouwd op een perceel van ca. 4 morgen met de niet overgeleverde naam **Rodedoorn*. Dit bouwland was omzoomd door een doornenheg bestaande uit de rode meidoorn of haagdoorn. *Doornsteeg* was de naam van een groot perceel bouwland (2) aan het begin van de weg met in 1650 een oppervlakte van ca. 8 morgen, die later is overgegaan op de aangrenzende weg en tevens is gebruikt als buurtschapsnaam. Zie ook *Rode Toren*. Voor algemene informatie over wegnamen in de Arkemheen zie par. 7.4.

2. Nij buurtschap Ark bouwland

kaart 5

Brant Killen eigenaer van de *Doornstege* groot 4 mergen (1650, AAN 750 fol. 204), Paulus Born in de *Doornstege* eigenaer van 4 mergen met huijs, hof (1650, AAN 750 fol. 210).

Vermoedelijk de oorspronkelijke naam van de kadastrale nummers sectie A 568 - 572 tussen de *Dammersbeek* en de *Olevoortseweg* met een oppervlakte ca. 8 ha.

3. Nij buurtschap Ark buurtschap

In de *Doornsteeg* (1716, HG 5773 fol. 78), Hendrick Dircks in de *Doornsteeg* (1706-1754, GR 1495 fol. 16), buurschap *Doornsteeg* (1756, RV 852 fol. 173), In de buurschap *Doornsteeg* (1831, NA Col. 579), *Doornsteeg* (KA 1832).

X. Dorp: zie *Nijendorp*

X. Doruspol: zie *Doornspol*

DOUWENKAMP

Nij A 97: zie *Onweer*

DOVE

kaart 17 E4

Pu I 404: 1.87.80 ha hooiland
De *Dove* (Ha 1981).

Mnl. *dove*, *doof*, met de toponymische betekenis 'onvruchtbaar, dor, levenloos'. Het gesubstantiveerde *dove* en *dove* als determinant in microtoponiemen komt in de regio Nijkerk/Putten relatief veel voor. In de Puttense buurtschap Hel liggen nog drie stukken bouwland met de naam *Dove* alsmede een *Dove Jout* (Hagoort 1990: 138, 139). Een dergelijke concentratie is mij uit andere streken in Nederland niet bekend. Het microtoponiem *Dove* komt voor in Friesland (De Bruyn 1977:134), Drente (Wieringa 1981: 23), Noord-Holland (Schönfeld 1950: 160), Noord-Brabant (Buiks 2002: 197), Vlaanderen (Helsen 1944: 76) en in Duitsland (Hessmann 1968: 97). De oudste vermelding is misschien de *Doevemate* ca. 1400 eigendom van het Vrouwenklooster in Hoog-Elten (Kist 1853: 155). De betekenis 'onvruchtbaar, dor, droog' houdt verband met de ligging op hoge zandgrond, waar voortdurend gebrek aan water leidde tot onvruchtbaarheid. Ook de Drentse *Doven* liggen op de hogere esgronden. Naamvormingen als *Dove Beert*, *Dove Gosen* en *Dove Jout*, uit de PN *Jacob*, hebben in principe in twee fasen plaats gevonden. Een 'eerste' naamgever heeft het perceel op grond van de natuurlijke gesteldheid *Dove* genoemd. Een volgende naamgever heeft daaraan de PN toegevoegd. De toevoeging van de PN kan zowel verklaard worden uit de ironisch getinte creativiteit van de naamgever als uit een reëel gehoorprobleem van de eigenaar. De *Dove Beert* en de *Dove Gosen* liggen naast elkaar. Wellicht is de *Dove Beert* gevormd naar analogie van de veel oudere *Dove Gosen*.

DOVE BEERT

kaart 16 C9

Pu I 32, 33: 1.38.40 ha bouwland
Ook Henslaar
Dove Beert (Ha 1981).

PN *Beert*, *Bert*. De *Dove Beert* ligt op de hoge zandgrond aan de oostelijk rand van de polder.

DOVE GOSEN

kaart 16 C9

Pu I 34 - 36, 41, 42: 3.84.70 ha bouwland
Ook Henslaar

Die *Dove Gosen* (1612, CB 5), Tot het meeste profijt der armen...den *Doven Gosen* (1691, HH 4 Inv.nr. 68), Een Camp mheenland groot vijf morgen genaamt den *Dooven Gosen* (1760, RV 863 fol. 439), Een stuk bouwland de *Doovengoosen* (1840, NA Gun. 332), de *Dove Gosen* (Ha 1981).

PN *Gosen*, verkorting van *Goswijn*. Dit perceel was in 1691 eigendom van de diakonie van Nijkerk. Zie *Gosenseng*.

DOVEKAMP

kaart 6 D8

1. Nij B 224: 1.21.60 ha tabaksland

Den *Doovenkamp* (1752, AAN 751 fol. 172), Drie percelen tabaksland de *Dovekamp*, het Hoge Kampje en het Hansenland aan de Wallersteeg (1841, NA Col. 2417).

2. Pu I 538: 2.98.40 ha hooiland (bouwland)

kaart 18 A9

Een perceel de *Dovekamp* (1837, NA Col. 1576).

X. Drielingsmaat: zie *Durinksmaat*

lag in 1710 ‘vijf scepel landt driest so well 7 ad. 8 jaeren ongebout heeft geleeen’ (AK 101). Roessingh beschreef driestlanden in de zeventiende en achttiende eeuw op de Veluwe als hoge of middelhoge zandgronden, die zo nu en dan gescheurd werden om er één of twee jaar met een minimum aan mest rogge op te verbouwen. Daarna bleven ze *dries* liggen als veeweide en om plaggen te steken en verwilderden langzaam tot heide. Na een wisselend aantal jaren werden zij dan weer korte tijd als bouwland gebruikt (Roessingh 1968: 69, 92). In het negentiende-eeuwse notariaat is bij verkoop van landerijen sprake van ‘bouw-, wei- en driestland’ (1829, NA Col. 194). Bij mijn mondelinge enquête begin jaren tachtig vertelden diverse informanten dat ‘bouwland of grasland dat ongecultiveerd blijft liggen altijd driest wordt’ (Hagoort 1990: 141). Het dialect van de noordwest Veluwe kent het ww. driestschelen ‘de driest ondiep omwerken met de ploeg’ (Van Schothorst 1904: 80). Het woord *dries(t)* heeft zijn werkelijke betekenis en ontstaan ondanks alle onderzoek echter nog niet prijsgegeven. Van Osta schrijft aan het begin van zijn lange beschouwing over *dries*: ‘De ‘queeste’ naar de etymologie en de semantische evolutie van het element dries heeft een vrij omvangrijke literatuur, veel verwarring en geen volledige helderheid opgeleverd’. Op het moment van de naamgeving was volgens Van Osta de primaire betekenis van dit woord ‘een soort weiland dat als grasland dienstig was, maar ook als hooiweide of voor graswinning’ (Van Osta 1995: 428 - 432).

2. Pu I 692: 00.22.20 ha bouwland kaart 18 C6
Eene kamp de *Driest*...aan de noordzijde van de Hardenbergersteeg (1874, NA Colz. 1012), De *Driest*...bij Monfrans (1917, HH 8 Inv.nr. 116), het *Driestje* (Ha 1918).

3. Pu polder Arkemheen
Eene kamp weiland genaamd de *Driest* aan den zeedijk onder Putten (1904, NA Wes. 63).

DRIETEUT kaart 13 A8
Nij I 460 (ged.): 2.36.20 ha hooi- en weiland
Ook Rongengeer
De *Drieteut* (Ri 1999).

Drieteut is een samenstelling van het telwoord *drie*- en *-teut* ‘klein, smal, puntig toelopend stukje land’ (Puttens Praoten 2003: 72). Door het doortrekken van de *Achterhoekerweg* naar de *Keienweg* is een driehoekig stukje van de *Rongengeer* afgesplitst, dat de naam *Drieteut* heeft gekregen. Zie ook *Teut*.

DRIEVIEREL

1. Nij B 408: 00.64.40 ha tabaksland kaart 7 E4
Eene kamp tiendpligtig tabaksland de *Drievierel* genaamd (1846, NA Col. 3420).

In de Arkemheen komen drie landmaten voor met als determinant een hoofdtelwoord en als basis het woord *vierel*, namelijk *drievierel*, *vijfvierel* en *zevenvierel*. Het gaat daarbij in totaal om 21 namen van bouw-, hooi- of weilanden. *Vierel*, verkort uit *vierendeele*, en ook *vierdel*, *viertel*, was oorspronkelijk eenvierde deel van een hoeve, ongeveer vier morgen, want een hoeve is ongeveer zestien morgen (Schönfeld 1950: 107). Deze oorspronkelijke grootte trof ik nog aan in het Puttense verpondingskohier van 1650, waarin een *half vierel* nog twee morgen is (SV 817). Uit de Arkemheense attestaties van deze microtoponiemen blijkt, dat zich vanaf de achttiende eeuw twee ontwikkelingen hebben voorgedaan. *Vierendeele*, *vierel*, was niet langer eenvierde deel van een hoeve – inmiddels een verouderde landmaat – maar werd eenvierde deel van de meest courante landmaat de *morgen*. In de tweede plaats gingen vooral in de negentiende eeuw deze landmaten, evenals *Tweemorgen*, *Driemorgen*, *Vijfmorgen* en

Zevenmorgen, over in eigennamen voor percelen met de desbetreffende oppervlakte. *Drievierel* is driemaal eenvierde morgen dat is ongeveer 0,65 ha. Zie onder *Morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten in de Arkemheen onder *Anderhalfmorgen*. Zie ook par.5.13.1.

2. Nij B 421: 00.60.70 ha tabaksland kaart 7 E5
Een tiendpligtig kampje tabaksland de *Drievierel* genaamd (1849, NA Col. 4171).

3. Nij I 247: 00.22.60 ha bouwland kaart 12 D6
Drievierel (Do 1988).

4. Nij K 217: 00.66.20 ha hooi- en weiland kaart 15 B10
Ook Blekkerkamp (4)
Eene kamp hooi- en weiland de *Drievierel* genaamd (1851, NA Col. 4643).

5. Pu I 616: 00.65.40 ha bouwland kaart 18 B9
Ook Vleesland (1)
Een kampje bouwland de *Drievierel* gelegen aan de Vleeschsteeg (1841, NA Col. 2461).

6. Pu I 677: 00.59.90 ha bouwland kaart 18 C7
De *Drievierel* (1824, AZA 812).

7. Pu I 823: 00.47.50 ha hooiland kaart 20 D5
De *Drievierel* (Ha 1981).

DROSTENKAMPJE kaart 20 F7
Pu I 866: 00.81.40 ha hooi- en weiland
Ook Overhaag (2), Grote Overhaag (2) en Lutteke Overhaag
Eene margen het *Drostenkampje* genaamt...ten noorden het Oude Campje (1768, RV 863 fol. 452).

FN *Drost*, waarvan de meeste Gelderse naamdragers, namelijk meer dan honderd, in 1947 in Ermelo wonen.

DUIFHUISKAMPJE kaart 18 A8
Pu I 494, 495: 1.63.20 ha bouwland
Ook Vaalkamp (3)
Het halve *Duifhuijs Campjen* (1674, SV 160 fol. 142), de *Duifkamp* (Ha 1981).

In de hoek van het *Duifhuiskampje* stond vermoedelijk het duifhuis van de boerderij *Klaas Dijksgoed* of *De Hoek*. Zie *Duivenslagskamp*. De ontwikkeling van *Duifhuiskampje* tot *Duifkamp* is een voorbeeld van een Klammerform. Zie par. 5.13.1.

DUIFHUISSTUK kaart 11
Nij buurtschap Holk
Reyner Beeck wonende op die Ries heeft...idt *Duyfhuysstuck* (1611, AZA 178 fol.69).

Op dit perceel stond vermoedelijk het duifhuis van de boerderij *Ten Rijs*. Zie *Duivenslagskamp*.

X. Duifjesmaat: zie *Duisjesmaat*

X. Duifkensmaat: zie *Duisjesmaat*

DUIKER

kaart 16

1. Pu polder Arkemheen voormalige boerderij

Willem Maes van erve geheijten die *Duijcker* (1706, GR 1496 fol. 98), van Erve geheijten die *Duijcker* (1747, GR 1500 fol. 97), van 't goed *Duicker* (1791, GR 1504 fol. 78).

Duiker 'koker of buis onder een weg, door een dijk of dam, tot het afvoeren of inlaten van water', in deze streek ook *heul* genoemd (WNT 6 kol. 703). Het Puttense erf de *Duiker* heeft gelegen aan de *Duikerdijk* vermoedelijk op sectie I 53 en is afgebroken in februari 1805 (GR 1504 fol. 101). Zie *Duikerdijk*.

2. Pu buurtschap Diermen bouwland

Toenigsen Beertsen den *Duijcker* saylant 1 mergen (1608, AK 185a fol. 8).

DUIKERDIJK

kaart 16

Pu polder Arkemheen

In den ersten dye dijk opter becken geheten Den *Duker* (1494, AK 185 fol. 1), den *Duycker dijk* (1588, HG 5023 fol. 1), 't Eerste block beginnende oistwert aen den *Duykerdijck* (1611, AZA 178 fol. 1), Van de brugh zuytwert aen den *Duijckerdijck* (1615, AZA 1 fol. 86), de verwerping van de *Duijkerdijk* (1752, SV 813).

Zie *Duiker*. De *Duikerdijk* lag aan de oostrand van de polder haaks op de *Arkemheense Zeedijk* en evenwijdig aan de *Schuitenbeek*. Dit gedeelte van de polderwering zorgde ervoor dat het zeewater van het buitendijkse land van de Stenenkamer, buurtschap Hoef, niet via een omweg de polder inliep. Onder de dijk liep een *duiker* of *heul*, waardoor het water van de *Schuitenbeek* werd afgevoerd naar de *Zuiderzee* (Van Dooren 1986: 63). De *Duikerdijk* is al vóór 1750 afgegraven, want de Arkemheense secretaris van het dijkbestuur Volken van Steenler deelt mee, dat hij het dijkje als zodanig niet meer gekend heeft, maar 't sal geweest zijn het noordereynde vant oostelijk veldidijken anno 1638 door den inlaag van den zeedijk verkleynt'. (SV 813 d.d.18 - 03 - 1752).

DUISJE

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Gerrit Collert metten sijnen eenen mergen aen den Couswijckerwech geheten idt *Duysgen* (1611, AZA 178 fol. 75), Seger Evertsen *Duysje* (1716, HG 5773 fol. 190).

Zie *Duist*.

DUISJESMAAT

kaart 3 D6

1. Nij A 237: 2.29.90 ha hooi- en weiland

PHd in Luismaat (1735)

Duyskensmaat (1547, NL 1940 kol. 204), d' Nonnen gebruicker Pouwels van Esvelt *Dyuskensmaete* groot derdehalff mergen (1608, HG 4396 fol. 17), *Dijffkensmaete* (1611, AZA 178 fol. 48), Nogh de Nonnen derdehalff mergen de *Dieftkensmate* pachter Lubbert Aerts (1650, AAN 750 fol. 165), De Nonnen *Dijffkensmaat* (1716, HG 5773 fol. 124), Het Erve op Hollick met twee en een halve mergen de *Leusmaat* genaamt...ook genaamt de *Diefmaat* (1735, OAH Inv.nr. 1400), Wegens de *Leusmaat*, ook genaamt de *Diefmaat* (1739, RV 852 fol. 154), *Lues-* of *Dieskensmaat* of *Duifkensmaat* (1864, NA Col. 7761), Wegens de *Leusmaat*, ook genaamt de *Diefmaat* (1739, RV 852 fol. 154), Eene kamp weiland de *Luesmaat* genaamd (1835, NA Col.

1072), De helft in de kamp hooi- en weiland de *Luesmaat* of *Dieskensmaat* of *Duifkensmaat* genaamd (1864, NA Col. 7761).

Duis- en mnl. diminutiefvorm *-ken*. Zie *Duist*. Voor de hernoeming in *Luismaat* zie *Luiskamp*.

2. Nij K 194 - 196: 4.95.00 ha hooi- en weiland kaart 15 C7
4 morgen land onder Neckevelde *Duyskensmaat* (1547, NL 1940 kol. 204), d'Erffgenaemen van Henrick van Esvelt 4 mergen *Duysgensmaat* (1608, HG 4396 fol. 29), Vier mergen genaemt *Duijsjesmaat* (1675, RV 850 fol. 3), Eene mergen landts genaamt *Duiffes Maet*...aan de noortsijde van den Veyntelerwegh (1679, SV 159 fol. 7), Coop van Hennekeler *Duysjens Maet* (1716, HG 5773 fol. 153), Ongeveer 4 mergen weijland genaamt *Duisjesmaat* (1759, RV 852 fol. 238), Twee kampen *Duitsjesmaat*...aan de noordzijde van de Bunschoterweg (1867, NA Col. 8463), Twee kampen *Duitsjesmaat* (1901, NC 18 - 02), *Duitjesmaat* (KK 1937).

Voor *Duis(t)* zie *Duist*. Voor *-maat* zie *Maat*. De vormen *Diefkensmaat*, *Duifkensmaat*, *Duiffesmaat*, *Duitsjesmaat* en *Duitjesmaat* in alle bovenstaande attestaties zijn evenzovele voorbeelden van volksetymologische verbasteringen.

DUIST

kaart 12

1. Nij buurtschap Achterhoek

Pelgrims guet inder *Duest* (ca. 1400, K 1853: 137), in der *Duyst* in den kerspel van der Nijerkircken (1437, OAH Inv.nr. 1386), Noch heeft die kerck twe mergen lants...in de *Duyst* (1556, B 1912: 134), Die *Duiste* (KK 1609), Op die *Duyst* (1611, AZA 178 fol. 72), Twee mergen meenlant op de *Duijst* gelegen (1683, RV 850 fol. 10), Op te *Duyst* (1716, HG 5773 fol. 183).

Duis(t), nnd. *dos(e)*, *dus(e)* is 'licht veen, mosveen, moeras met bomen en struiken' met het collectief- of verzamelsuffix *-t* (Moerman 1956: 52, 110; Künzel/Blok 1988: 112). Zie voor de gebiedsnaam *Duist* onder *Ruige Duist*.

2. Nij I 156: 3.10.50 ha hakhout

kaart 12 C6

Vier mergen de *Duist* genaemt in Arcemeen in den Achterhoick (1650, SM 431).

3. Nij I 178: 1.08.30 ha hooi- en weiland

kaart 12 C5

Anderhalf mergen mehenlants genaemt de *Duijst* (1681, RV 850 fol. 192), Ongeveerlijck 1½ mergen Mheenland genaamt het *Duysje*...buurschap Agterhoek (1756, RV 852 fol. 231), 't *Duisje* (Do 1988).

4. Nij I 179 - 181: 5.29.90 ha hooi- en weiland

kaart 12 C5

Ook Middelkamp

't Gasthuijs tot Nijkerk daar van heeft Timen Killen 4 mergen de *Duijst* (1650, AAN 750 fol. 132), Drie kampen hooi- en weiland de *Duist* genaamd liggende in de buurschap Achterhoek ...streckende van de weg tot aan de Laak (1873, NA Colz. 818), De *Duist* (Do 1988).

De basis *-duist* in: *Achterduist* (7), *Elsduist* (2), *Geertgen Reiner Heimansduist*, *Gouwenduist*, *Grote Duist*, *In de Achterduist*, *Kerkeduisjes*, *Kleine Duist*, *Nieuwe Duist*, *Oude Duist*, *Ruige Duist* (4), *Zwaantjes Duist* [22].

X. *Duitsjesmaat*: zie *Duisjesmaat*

X. *Duitjesmaat*: zie *Duisjesmaat*

DUISTERSTEEG

kaart 12

Nij buurtschap Achterhoek

Ook Duisterweg en Achterhoekerweg

Een hof in de *Duustersteghe* (1568, HH 4 Inv.nr. 102), *Duisterstege* (KK 1609), Den *Duysterwegh* (1670, RV 850 fol. 181).

De *Duistersteeg*, met een *er*-afleiding van *Duist*, is een binnensteeg in de *Duist* en mogelijk een gedeelte van de latere *Achterhoekerweg*. De naam komt niet meer voor op het kadastrale minuutplan van 1832. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

DUISTERWEGNij buurtschap Achterhoek: zie *Duistersteeg***DUIVENSLAGSKAMP**

kaart 8 C8

1. Nij C 72: 2.79.30 ha weiland

Duivenslagskamp (KH 1957).

Een *Duivenslagskamp* is een kamp, die genoemd is naar de aanwezigheid van een *duivenslag*. Dat is een toestelletje aan een duivenhok waardoor de duiven hun hok wel kunnen binnengaan, maar er zelf niet uit kunnen vliegen (WNT 3 kol. II 3564). Op dit perceel stond de duiventil van de *Berenkamp*, sectie C 73. Het houden van duiven in vaak zeer grote duiventillen of -torens behoorde vroeger tot de zogenaamde regalia of heerlijke rechten. Bij veel Gelderse kastelen en landhuizen stonden grote duiventillen. Schade toegebracht aan granen leidde in begin van de twintigste eeuw tot een sterke daling van het aantal tillen (Ketelaar 1978: 118). In de zeventiende eeuw behoorde duivenmest tot één van de bestanddelen van een geneesmiddel tegen de pest (Beernink 1909: 2). In de zeventiende en achttiende eeuw werd duivenmest veel gebruikt voor de tabaksteelt in Nijkerk en Diermen (Statistieke beschrijving van Gelderland 1826: 297; Roessingh 1976: 128). Op dit weiland stond de *duivenslag* van het huis de *Salentein*.

2. Pu I 118: 2.89.40 ha hooiland (bouwland)

kaart 16 F6

Ook Batseler en Eerste Duiventil

De weide groot 3 morgen de *Duiveslagskamp* (ca. 1800, HH 2), De duivetil staande in het weiland de *Duivenslagskamp* (1849, NA Gun. 655), De *Eerste Duivetil* (Ha 1981).

Op dit hooiland stond de *Duiventil* van het kasteel *Oldenaller*.

DURINKSMAAT

kaart 2 D7

Nij A 127, 129, 131, 132: 5.88.40 ha hooi- en weiland

Ook Diermermaatje, Lage Kampje en Renselaarsweitje

Joffer Gerarda van Delen in *Durincksmat* 5 vierdel mergen die groet is 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 11), *Duyrincxmat* (1611, AZA 178 fol. 40), Maes Gerrits van Hasel *Deurlaexmat* groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 179), De weduwe van de Raadsheer Hackfort heeft eenen mergen...gnt. *Durxmat* (1650, AAN 750 fol. 179), Juffer Geertruyd Margriet van Essen *Durinxmat* (1716, HG 5773 fol. 104), de *Drielingsmaat* (1752, AAN 751 fol. 77), Twee kampen de *Drielingsmaten* liggende aan elkander aan de Westkadijk nagenoeg tegenover de Herbergersteeg (1866, NA Col. 8156), Eene Kamp hooi- en weiland genaamd...de *Drielingsmaten* (1902, NA Wes. 29), *Drielingsmaten* (Mu 1993).

FN *Durink*. Deze hooi- en weilanden waren eens eigendom van en zijn genoemd naar Willem *Duerinc*. Hij was pastoor in Nijkerk en in die functie ondermeer in 1401 getuige bij een

transactie tussen Eibert Lubbertsz. en het klooster te Elten (HSD 1, 70/57). De achttiende-eeuwse vorm *Drielingsmaat* is een sprekend voorbeeld van volksetymologie. Zie par 5.13.2.

X. Durxmaat: zie *Durinksmaat*

X. Duworst: zie *Diuwhorst*

X. Dwaalkamp: zie *Eerste Dwaalkamp*

DWARSBEEK

kaart 15 B8

1. Nij buurtschap Ark

De *Dwarsbeek* tusschen de Wiel en Rassenbeek (1778, AZA 1046).

Dwars ‘een richting (min of meer) loodrecht op een andere richting’. *Dwarsbeken* zijn kleine polderbeken, eerder binnensloten, die een dwarsverbinding vormden tussen twee grotere watergangen. Voor algemene informatie over beken in de Arkemheen zie par. 7.5.

2. Nij buurtschap Ark

De *Dwarsbeek* agter de Angelaars van de Boeyergeerster Beek af (1778, AZA 1046).

3. Pu Arkemheense polder

Aan de *Dwarsbeek* (1786, RV 864 fol. 314), oostwaarts aan de *Dwarsbeek* (1851, NA Col. 4799).

DWARSKAMP

kaart 17 E6

Pu I 342: 1.69.90 ha hooiland

De *Dwarskamp* (Ha 1991).

DWARSSLAG

kaart 16 C7

Pu I 16 - 20: 1.99.70 ha bouw- en hooiland

Ook Nieuw Arler

Die kerck van Putten van eenen acker in den *Dwersslach* (1453, HA 101 fol. 71), Diele Maes 6 mergen idt *Dwarsslach* (1608, AK 185a fol. 5), Jan Maassen ten Bosch in 't *Dwarslag* (1716, HG 5773 fol. 9), de *Dwarsslagen* (Ha 1989), de *Dwarsslager* (Ha 1995).

De *Dwarsslag* herinnert aan het feit, dat woeste gronden, die gemeenschappelijk bezit waren, door de bewoners van het dorp of de buurtschap, werden ontgonnen of geslagen d.w.z. verdeeld. *Slag*, *slach* betekent ‘aandeel, het iemand toekomende deel, perceel, stuk land, een zeker aantal aaneensluitende akkers’ (Verdam 1964: 543; Schönfeld 1950: 132). Zie ook onder *Slag*. De determinant *dwars*- wijst in dit geval op een rechthoekig perceel, dat *dwars* ligt op de lengte-as van de aangrenzende percelen (WNT 3 II kol. 3714). Uiteraard is volksetymologie verantwoordelijk voor de humoristische vorm *Dwarsslager*.

X. Dwarsslager: zie *Dwarsslag*

DWARSWEG

kaart 4

Nij buurtschap Nekkeveld

Bij 't Roexnest aen den *Dwarsweg* (1608, HG 4396 fol. 22), de *Dwarsweg* (1742, RV 852 fol. 198).

De *Dwarsweg* is vermoedelijk de oudere naam voor het *Groenewegje*, omdat het *Rooksnest* daar vlak bij lag. Voor informatie over wegen zie par. 7.4.

X. Dijk: zie *Arkemheense Zeedijk*

DIJK, TEN

Nij/Pu polder Arkemheen voormalige boerderij(en)

Dat g(uet) *Thendycke* in Arkemedede en h(evet) Wolter (ca.1400, K 1853: 161), Eybert Lubberts soen dat g(uet) *Ten Dijck* (ca.1400, K 1853: 161), Den guede *Ten Dijck* (1437, OAH Inv.nr. 1386), Dat guet *Ten Dike* (1456, E 1944: 147).

Ten Dijk, waarin de datiefvorm *ten* betekent 'aan de dijk'. *Dijk*: 'opgehoogde grond die dient als waterkering'. Met *dijk* kan echter ook de *weg* bedoeld worden omdat dijken als verkeerswegen werden gebruikt (Van Osta 1993: 499). Zoals uit bovenstaande attestaties blijkt, liggen er omstreeks 1400 aan de *Arkemheense Zeedijk* twee boerderijen met de naam *Ten Dijk*. Zij kunnen dateren van vóór de eerste officiële dijklegging in 1356, want Evert ten *Dijke* is begin veertiende eeuw betrokken bij ontginningen in Nijkerk (1333/ 1334, HA 372). De boerderijen kunnen, afgaande op de ligging van het *Dijkerland* en het *Dijklandergoed*, zowel gelegen hebben aan de dijk in de Nijkerkse buurtschap *Ark* ten oosten van de monding van de *Arkervaart*, als aan de *Putterdijk*, ter hoogte van het *Dijklandergoed*. De opstallen zijn door dijkverlegging vermoedelijk al in de zestiende eeuw opgegeven. Eltense boerderijen (Vrouwengoeieren).

DIJKERLAND

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Ongeveer twee mergen buytendijcks land van ouds het *Dijkkerland* genaemt...buurschap Ark aan de oostzijde van de Vaart digt bij de sluys (1772, RV 853 fol. 238).

Zie *Ten Dijk*.

DIJKGRAVENGOED

kaart 16 F9

Pu I 85: 00.32.40 ha huis en erf

VHd in Oude Dijkgravengoed (1608), VHd in Hoeve (1665) en VHd in Vensterhuis (1833). Op *Dijkgreves goet* (1582, SM 434), Des *Olden Dijkgrevengoet* bij die Nijebeek gebruicker Wolter Beertsen 9 mergen saylant en 2 mergen hoylant (1608, AK 185a fol. 21), Des *Olden Dijkgravengoet* (1611, AZA 178 fol. 15), *Dyckgraeven goet* (ca.1625, AK 37h), Een erve ende goet genoemd de *Hoeve* off het *Oude Dyckgrevengoet* op de Nyebeecke (1665, S 1904: 116), Jan Wincop aan 't *Vensterhuijs* (1752, AAN 751 fol. 33), Het *Vensterhuis* (KA 1832), Jan van Winkoop bouwman op het goed en erve het *Vengsterhuis* (1833, NA Col. 765), Het erf het *Vensterhuis* (1870, NA Oss. 360), Het *Vensterhuis* (Ha 1981).

Dijkgravengoed is een samenstelling van *dijkgraaf* 'voorzitter van het dijkbestuur, van een polder- of waterschapsbestuur' en synoniem met *watergraaf* en *-goed*. Zie *Aarnt Pelensgoed*. In de zestiende eeuw werd deze boerderij onder anderen bewoond door de Puttense dijkgraven Ernst (ca.1530), Claes (1523 -1587) en Casijn van Oldenbarneveld, overleden in 1606. De boerderij ligt aan de oostelijke polderrand op de oeverwal van de *Schuitenbeek*. In de zeventiende eeuw kreeg de boerderij de neutrale naam *Hoeve* 'boerderij' en in de achttiende eeuw volgde de hernoeming in *Vensterhuis*. Dit naamvormingsmotief werd ontleend aan een bouwstijl die zich kenmerkte door veel vensters aan de voorzijde. Hierdoor moest een hoger bedrag aan belasting betaald worden vanwege de zogenaamde tweede grondslag. Deze aanslag betrof de op de buitenlucht uitkomende deuren en vensters van een woning (G 1999 nr.1 : 9). De negentiende-eeuwse vorm *Vengsterhuis* is een gevolg van velarisering.

DIJKKAMP

1. Nij K 70: zie *Op Nekkeveld* (1)

2. Nij K 109: 00.98.80 ha hooi- en weiland kaart 14 E4
Een kampje hooi- en weiland de *Dijkkamp* genaamd...in de buurschap Nekkeveld aan de zeedijk (1841, NA Col. 2461), *Dijkkamp* (KK 1937).

3. Nij K 119: 3.12.80 ha hooi- en weiland kaart 14 E2
Hooi- en weiland de *Dijkkamp* genaamd (1843, NA Vi. 33), *De Dijkkamp* (Mu 1994; Ho1995).

Dit perceel is na de dijkdoorbraken in 1916 grotendeels vergraven ten behoeve van dijkversterking.

DIJKKAMPJE

Nij K 7 - 10: zie *Heinenland* (1)

X. Dijkengood: zie *Klaas Dijksgoed*

DIJKLANDERGOED

kaart 16 A1

Pu I 190: 1.93.00 ha hooiland

PHd in Dijklandermaat (1608)

Noch twee kampen lantz gelegen in Ercemedden...geheyten *Dijclanderguet*...gekomen uyt den guede Ten Dijk (1437, OAH 1386), Lucas van Essen rentmeester, gebruicker Thoenis Pietersen, eigenaar den nonnen die *Dijklijndermaete* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 7), De Nonnen tot Harderwijk eygenaers van 2½ morgen genaemt *Dijcklander Maot* (1650, SV 817 fol. 54), Ghepaecht 2¼ mergen meenlandt genaemt de *Dijklijndermaete* (1698, SV 584 fol. 60), Lambert Uyttenmark aangenomen voor 8 jaeren de *Dijklijnder Maat* (1757, SV 615), Une prairie dite de *Dijklandermaat* de la contenance d'environ deux et un quart arpens (1811, BFA 7266), Een perceel weiland genaamd de *Dijklandermaat* aan de Arlersteeg (1836, KD), Twee kampen de *Dijklandermaat* aan de Arlersteeg (1936, NA Rey).

Dijkland, 'land aan de dijk' met *er*-afleiding en de basis *-goed*. Zie *Aarnt Pelensgoed*. Dit perceel was samen met de *Aaltswerf* midden vijftiende eeuw eigendom van één van de boerderijen *Ten Dijk* (1456, E 1944: 147). Een vergelijking tussen de vermelding in 1437 en die in later tijd tonen aan, dat de basis *-goed* in deze regio niet alleen betrekking heeft op een boerderij, maar ook op landerijen. Zie ook *Zeelandergoed*.

DIJKLANDERMAAT

Pu I 190: zie *Dijklandergoed*

X. Dijklijndermaat: zie *Dijklandermaat*.

DIJKMANSGOED

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij

3 morgen uijt *Dijckmansgoet* gespleten tot een thijnsgoed overgegeven (1418, AK 188a).

FN *Dijkman*. In Gelderland een algemeen voorkomende FN. Verdere gegevens over deze boerderij ontbreken.

X. Dijksgoed: zie *Wolter Dijksgoed*

X. Dijlemaat: zie *Dilenmaat*

EEKRIJS

Pu I 172, 174, 175: zie *Grote Eekrijs* en *Kleine Eekrijs*

EENDENGAT

kaart 12 C6

Nij I 156 (ged.): 3.10.50 ha hakhout met plas

VHd in *Achterduist* (5) (1994)

't *Entegat* (Do 1988), *Achterduist* (Mu 1994).

Eendengat, dialectisch mv. *enten* (Puttens Praoten 2003: 22), 'poel waarin zich eenden ophouden'. De basis *-gat* wordt in de Arkemheen gebruikt in de neutrale betekenis van 'kuil, laag gelegen gedeelte van het land', zoals in *Watergat*; in de betekenis 'kolk', zoals in *Waaigat* en 'poel', zoals in *Kikvorsengat*. Bovendien is *gat* ook de benaming voor een ondiepe inham in de *Arkemheense Zeedijk*, zoals in *Kerstgensgat*, *Rietgat* en *Vergravengat*. Hernoeming in *Achterduist* op grond van het dempen van deze plas rond 1990 en het herstel van de oorspronkelijke struikachtige begroeiing. Zie ook *Kuil* en voor de incidentele overgang van de basis *-goed* in *-gat* bij *Bellergoed*.

De basis *-gat* in: *Achterste Waaigat*, *Eendengat*, *Galgengat*, *Grote Waaigat*, *Kerstgensgat*, *Kikvorsengat*, *Kleine Waaigat*, *Knibbelgat*, *Lage Gat* (6), *Mennegat*, *Plaggengat*, *Prangers Lage Gat*, *Rietgat*, *Vergravengat*, *Veulensgat* (2), *Waaigat* (2), *Watergat* [24].

X. Eendenwei: zie *Eindenwei*.

EERLANDERMORGEN

kaart 15 E3

Nij K 304: 00.84.80 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland...het *Eerlandermorgen* genaamd...onder Nijkerk (1895, NA Wes. 159).

FN *Eerland* met *er*-afleiding en de basis *-land*. Zie *Aaltje Gerritsland*.

EERSTE BEEKKAMP

kaart 13 B9

Nij I 470: 1.49.30 ha hooi- en weiland

Ook Zaalrugge

De *Eerste Beekkamp* (Do 1988).

Zie *Beekkamp*. *Eerste* geeft, evenals *tweede* en *derde*, een relatieve topografische positie aan. Zie par. 4.4.1.1.c.3.2. Reciprocerend met *Tweede Beekkamp*, Nij I 471. De *Eerste Beekkamp* ligt aan de *Brandweg* bij de oorsprong van de *Eerste Boeyengeersebeek*.

EERSTE BOEYENGEERSEBEEK

Nij buurtschap Achterhoek/Ark: zie *Boeyengeersebeek*

EERSTE DUIVENTIL

Pu I 118: zie *Duivenslagskamp* (2) en *Batseler*

Reciprocerend met *Tweede Duiventil*, Pu I 119 en genoemd naar de duiventil van het kasteel *Oldenaller*.

EERSTE DWAALKAMP

kaart 5 E5

Nij A 648, 649: 3.23.80 ha hooi- en weiland

Eerste Dwaalcamp (1716, HG 5773 fol. 76), Hooi- en weiland de helft van de *Eerste Dwaalkamp* (1844, NA Col. 2982), Twee kampen hooi-en weiland...de *Eerste Dwaalkamp* en de Tweede Paddekepoel genaamd aan den Watergoorschenweg (1895, NA Wes. 151).

De vijf *Dwaalkampen* liggen tussen de *Watergoorseweg* en de *Arkervaart*. Ten westen grenzen zij aan drie kampen met de naam *Paddekepoel*. Deze hooi- en weilanden liggen op sommige plaatsen bijna één meter onder NAP. *Dwaalkamp* is met proclise van de *d* van het lidwoord ontstaan uit *d'Waal*kamp. *Waal* is een inmiddels verdrongen synoniem van *wiel* 'kolk, poel, plas'. Zie uitgebreid hierover onder *Wai*. Dit laaggelegen, drassige terrein kenmerkte zich vroeger door de aanwezigheid van poelen en plassen. Zie ook *Paddekepoel*. Reciprocerend met *Tweede Dwaalkamp*, Nij A 650, 651 en *Derde Dwaalkamp*, Nij A 652.

EERSTE GEERKAMP

kaart 20 D4

1. Pu I 973: 00.82.40 ha hooiland

Een perceel weiland genaamd de *Eerste Geerskamp* (1836, KD).

Zie *Geerkamp*.

2. Pu I 981: zie *Heegmanskampje*

EERSTE LAAKKAMP

kaart 13 D6

Nij I 549: 1.83.40 ha hooi- en weiland

Ook Laakkamp (2)

De *Eerste Laakkamp* of Laakkamp (Do 1988; Mu 1994).

Reciprocerend met *Tweede Laakkamp*, Nij I 548. Zie *Laak*.

EERSTE LIESKAMP

kaart 20 H4

Pu I 903: 1.75.60 ha hooiland

Ook Luiskampje (3)

Une prairie dite 1-er et 2-eme *Lijskampen* dans l'Arkemheen (1811, BFA 7266), Twee kampen de *Eerste Lieskamp*...bij de Binnensteeg (1936, NA Rey.), *Lieskamp* (Ha 1981).

De hooilanden sectie I 901 en 903 droegen in de zeventiende eeuw gezamenlijk de naam *Luiskampje*. Zie *Luiskampje* (3). Het is niet meer uit te maken of de spelling uit 1811 als *Lijskampje*, dialectisch *Lieskampje*, de hernoeming in de hand gewerkt heeft of dat de naamgever spontaan is overgegaan tot hernoeming op grond van begroeiing met het liesgras. *Liesgras* behoort tot de vlotgrassoorten (glyceria), komt vooral voor op (te) natte weilanden en werd aangemerkt als onkruidgras. Zie *Vlotgras*. Het is een tot twee meter hoogte opgroeiende plant met grote pluimen. Opmerkelijk is overigens dat bij de inventarisatie van Berendse het *liesgras* niet meer als polderplant wordt genoemd (Berendse 1974: 30 - 32). Reciprocerend met *Tweede Lieskamp*, Pu I 901.

EERSTE PAARDENKAMP

kaart 13 A6

Nij I 368: 1.22.90 ha hooi- en weiland

De *Eerste Paardenkamp* (Do 1988).

Zie *Paardenkamp*. Reciprocerend met *Tweede Paardenkamp*, Nij I 379.

EERSTE SMALLE KAMP

kaart 12 C5

Nij I 187: 1.10.40 ha hooi- en weiland
De *Eerste Smalle Kamp* (Do 1988).

Zie *Smalle Kampje*. Reciprocerend met *Tweede Smalle Kamp*, Nij I 186.

EERSTE SUIKERKAMP

kaart 13 A6

Nij I 373: 1.03.50 ha hooi- en weiland
Ook Suikerkamp (2)
De *Eerste Suikerkamp* (Do 1988).

Zie *Suikerkamp*. Reciprocerend met *Tweede Suikerkamp*, Nij I 378.

EERSTE ZWARTE LAND

kaart 5 D4

Nij A 639, 640: 1.71.20 ha aardappel- en tabaksland
PHd in Grote Zwarteland (1993). Ook Hoefslag (9) en Zwarteland (1)
De kamp tiendvrij bouwland het *Eerste Zwarteland* genaamd (1890, NA Colz. 4450), Eene kamp hooi- en weiland...onder Nijkerk het *Eerste Zwarteland* genaamd (1894, NA Wes. 146), *Grote Zwarte Land* (Mu 1993).

Zie *Zwarteland*. Reciprocerend met *Tweede Zwarte Land*, Nij A 642, 646.

EGBERTJESKAMP

Pu buurtschap Diermen

Gerrit Dirksen bij 't Huijs en *Egbertjescamp* 2 $\frac{3}{4}$ mergen (1716, HG 5773 fol. 37).

PN *Egbertje*, vr. diminutiefvorm van de PN *Egbert*.

X. Egmond: zie *Egmontskamp*

EGMONDSKAMP

kaart 3 E7

Nij A 252, 253: 3.03.50 ha hooi- en weiland
Vier morgen land in de groote maet van *Egmondscamp* onder Nijkerk (1583, NL 1940: 209), Herman Schrasser quondam Elbertgen van Steenler *Egmontscamp* 3 mergen 3 vierdel (1608, HG 4396 fol. 18), Drie mergen en drie vierendeel genaamt *Egmonts Camp* (1686, SV 159 fol. 12), Arent Wakker *Egmontscamp* (1716, HG 5773 fol. 126), Twee kampen de *Egmond* en de Bijl met daartoe behorende rietgrond liggende tusschen Ark en de Wiel aan de zeedijk (1856, NA Col. 5791), Aan drie kampen land de *Egmonden* genaamd (ca.1880, AZA 1047), *Egmond* (KK 1937), de *Egmond* (Bo 1995).

FN (*Van*) *Egmond*, die in 1947 in Gelderland nog voorkomt in Ermelo. Deze hooilanden waren midden vijftiende eeuw eigendom van en zijn genoemd naar Peter van *Egmond*. Hij was richter van de Veluwe en legde op 3 juni 1461 de eerste steen voor de Grote Kerk te Nijkerk (H 1931: bijlage 110; Wartena 1968: 26). Volgens de dijkrol van 1588 zijn deze percelen eind zestiende eeuw nog in het bezit van Adriaan van *Egmond* (HG 5023 fol. 12). Voor de ellipsvorm *Egmond* zie par. 5.13.1.

EINDENWEI

kaart 15 A5

Nij K 159: 1.16.60 ha hooi- en weiland

Jelis Loochsen die *Eyndenwey* toe Neckevelde 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 31), Anderhalff mergen die *Endenweij* toe Neckevelde (1611, AZA 178 fol. 61), De Huyscamp...zuydt de *Endewey* (1671, RV 850 fol. 2), Gerrit Uylegoir *Endewey* (1716, HG 5773 fol. 158), Een weijde groot anderhalve mergen Mheenland genaamt de *Endewey* (1774, RV 854 fol. 200), Hooi- en weiland *Eendenwei*...genaamd op Nekkeveld (1857, NA Col. 6258), De *Eendenwei* (KK 1937).

De vermelding *Eendenwei* wekt de indruk, dat het naamvormingsmotief voor dit weiland aan de Nekkevelder *Lisbeek* ontleend is aan het veelvuldig verblijf van de (wilde) eend. In het Veluws dialect is *eend* echter *ent*, mv. *enten* (Puttens Praoten 2003: 22). Dat zou dus de vorm **Ente(n)wei* hebben opgeleverd en geen *Eyndenwey* (Van Schothorst 1904: 124; Schönfeld 1950: 93). *Einde*, mnl. *ende* in de betekenis van 'aan de rand, grens, uiteinde van een plaats'. Een *Eyndewei* is een weiland aan 'het eind, op afstand, verder weg gelegen', in dit geval achter de *Huiskamp* van de boerderij *Oud-Nekkeveld*.

X. Ekelenvelde: zie *Nekkeveld* par. 7.3.

X. Ekenvelde: zie *Nekkeveld* par. 7.3.

ELBERTSKAMP

kaart 18 C8

Pu I 605: 1.03.60 ha bouwland

Een perceel *Elbertskamp* (1837, NA Col. 1576).

PN *Elbert* vorm van *Adelbert*.

ELDEREN

kaart 12 D8

Nij I 27: 1.41.70 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland genaamd...de *Elderen* (1903, NA Wes. 79), de *Elderen* bij Holkerweg en Achterhoekerweg (1926, NC 20 - 10), *Neldert* (Do 1988).

Door het ontbreken van oudere attestaties is het niet uit te maken of hier sprake is van de FN (*Van*) *Elderen* of een mv. vorm van de boomnaam *els*. In het laatste geval komt de boomnaam *els* in de Arkemheen dan niet alleen voor in de vorm *Aller*, *Arler* en *Eller* – zie het volgende artikel – maar ook met een epenthetische *d* zoals in *Elder* of *Eldern*. Deze vormen voor de boomnaam *els* zijn overigens ook geattesteerd in zuidwest Engeland (Field 1993: 62). De opvallende vorm *Neldert* vanwege een proclitische *n*, zoals *Neng* voor *Eng*, en toevoeging van de *t* als collectiefsuffix. Voor *els* zie *Aller*.

ELLER

kaart 12 D6

Nij I 242, 243, 249 - 251: 1.93.70 ha bouw-, hooi en weiland

Ook Flierbos en Land van Jan van Egdome

Van 3 mergen in den *Eller* (1453, HA 101 fol. 13), Noch heeft die kerck...twee mergen op ten *Eller* geheiten Swaentgensduyst (1556, B 1912: 135), Adriaen van Furstenburch...twee mergen den *Eller* (1611, AZA 178 fol. 72), Looch Lubberts...twaelff mergen idt *Ellertgen* daer hij woont leggende boven Couswijck in verscheyden stucken (1611, AZA 178 fol. 72), Noch Jacob Loochs erftgenamen op den *Ellert* 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 131), bij *Eller* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 4).

Voor *Eller* zie *Aller*. De *Eller* was hoogstwaarschijnlijk een ontginning van een volle hoeve, ongeveer 16 morgen, ten westen en noorden van de latere boerderij *Kouswijk* (AZA 178 fol. 72 - 74).

X. Ellert/Ellertgen: zie *Eller*

ELLERTSKAMP

kaart 5 D7

Nij A 655: 2.92.40 ha hooi- en weiland

PHd in Ellertsmaat (1608) en PHd Steenlermaat (1609)

Die Nonnen tot Harderwijk tot Sinte Agnieten van vierdehalff mergen gehieten broeder *Ellertscamp* (1453, HA 101 fol. 8), broeder *Ellertscamp* (1552, GR 1307 fol.12), d' Nonnen 4 mergen saylants bij Polloort daer oestwert die Graft genaemt *Ellertsmaet* saylant gebrucker Herman Jansen (1608, HG 4396 fol. 6), Drie marghen genoemt *Steenlermaet* ligghende bij Polloort gehorende aan de vicarie St. Crusis (1609, B 1912: 129), Ghepacht 3 mergen meenlandt genaemt *Stenelersmate* (1701, SV 584 fol. 103), 3½ mergen geheyten broeder *Ellertscamp* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 43), *Steendeler Maat* (1752, AAN 751 fol. 37), Een perceel hooy- en weiland de *Steenlermaat* genaamd aan de westzijde van de Kadijk (1837, NA Col. 1549).

PN *Ellert*, uit *Adelhard*, een germ. naam die voornamelijk voorkomt in Groningen en Friesland. De attestaties uit de vijftiende en zestiende eeuw waarin sprake is van 'broeder Ellertscamp' zou kunnen wijzen op het feit, dat dit perceel eigendom geweest is of tot onderhoud gediend heeft van één van de broeders van het Harderwijkse Fraterhuis die *Ellert* heette. Begin zeventiende eeuw was het land eigendom van de bewoners van de boerderij *Groot Steenler* en werd het hernoemd in *Steenlermaat*. Voor hernoeming van de basis *-kamp* in *-maat* zie par. 5.7.3.

ELLERTSMAAT

Nij A 655: zie *Ellertskamp*

ELSDUIST

kaart 4 C3

1. Nij A 356: 1.76.90 ha hooi- en weiland

VHd in Pelgrim (1) (1716)

Wolter Garret Besseltsoin van twee mergen gekoft tegen Aelt Pitsoen in de *Elssduyst* gelegen (1552, GR 1307 fol. 7), Jan Gerritsen Buddingh in die Weyntelers tusschen beide die plancken bruggen van Pilgrim van Holcken *Elsduyst* twee mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Willem Janskind daarvan heeft Peel Heijmans een camp genaamt den *Pelgrum* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 87), Gijsbert Snappers weduwe *Pelgrom* (1716, HG 5773 fol. 111), 2 mergen de *Pellegrim* (1752, AAN 751 fol. 153).

Elsduist is een samenstelling van de boomnaam *els-*, zie *Aller*, en *-duist* zie *Duist*. Voor de hernoeming zie *Pelgrim*.

2. Nij A 381: 1.99.90 ha hooi- en weiland

kaart 4 C4

Twee mergen...in der *Elsduyst* gelegen (1453, HA 101 fol. 5), in den *Elsduyst* (1552, GR 1307 fol. 7), Jan Aeltsen cum suis Pilgrim van Holcken *Elsduyst* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Een Camp mehenlants groot 2½ mergen genaemt de *Elseduijs* gelegen boven Cortenholck (1678, RV 850 fol. 2), Peter Breunis weduwe *Elsduyst* (1716, HG 5773 fol. 116), Hooy- en weiland genaamd *Elseduyt* (1838, NA Col. 1811).

Deze *Elsduist* ligt ingeklemd tussen de *Eerste* en *Tweede Boeyengeersebeek*.

ELSPETERGOED

Pu I 848: zie *Elspetermorgen*

ELSPETERKAMP

Pu I 976: zie *Elspeterland*

ELSPETERLAND

kaart 20 D5

Pu I 976: 1.56.30 ha hooiland

PHd in Elspeterkamp (1853) en PHd in Brugkamp (6) (1847)

Tijmen Suyk 't *Elspeterland* (1716, HG 5773 fol. 63), de *Elspeterkamp* aan de Arlersteeg (1853, NA Gun. 824), Eene kamp hooi- en weiland de *Brug- of Elspeterkamp* genaamd (1847 NA Col. 3741).

Het *Elspeterland* is een samenstelling van het toponiem *Elspeet* en *-land*. Zie *Aaltje Gerritsland*. *Elspeet* is een samenstelling van de boomnaam *els* en mnl. *speet*, *spit* 'voor bebouwing geschikt gemaakte (bos)grond, ontginning' (Otten 1991: 42 - 44). Dit hooiland was volgens de dijkrol begin zeventiende eeuw eigendom van en is genoemd naar Jonge Jan Gerritsen uit *Elspeet* (1608, AK 185a fol. 35; 1611, AZA 178 fol. 25). Hij was ook eigenaar van de *Elspetermorgen*. Z.a. Hernoeming in *Brugkamp* naar aanleiding van een bruggetje over de sloot langs de *Schremmersteeg*. Voor de hernoeming zie par. 5.7.2. en 5.7.3.

ELSPETERMORGEN

kaart 20 E8

Pu I 848: 00.77.40 ha hooiland

PHd in Elspetergoed (1650)

Jonge Jan Gerritsen van Elspeet aen die Arlerstege 1 mergen *Elspetermergen* (1608, AK 185a fol. 18), Jan Beerts eygenaer, pachter Brant Peterse van 1 morgen den *Elspetergoet* (1650, SV 817), Gerbrig Jansen *Elspetermergen* (1716, HG 5773 fol. 28), De helft in eene kamp hooiland en moeras het *Elspetermorgen* genaamd (1843, NA Gun. 410), Een perceel hooi- of weiland aan de Arlersteeg genaamd *Elspetermorgen* toebehorende aan de Diaconie der Hervormde Gemeente te Elspeet (1865, NA Beij. 413).

EMMEKENKAMPJE

kaart 2 E10

Nij A 110: 1.61.50 ha hooi- en weiland

PHd in Lange Kampje (1) (1851)

Elbert Claessen omtrent Herdenberg *Emmickencampgen* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 25), Elbert Claes erftgenaemen eigenaers van *Emmekenscampken* groot 2 mergen pachter Brant Elberts (1650, AAN 750 fol. 230), Tijmen Elbertsen weduwe *Emmikencampjen* (1716, HG 5773 fol. 38), 2 mergen het *Emmerikkercampje* (1752, AAN 751 fol. 165), Eene kamp hooi- en weiland *Emmekekamp* of het *Langekampje* genaamd...in de buurtschap Wullenhoven eene kamp van de Herbergersteeg (1851, NA Col. 4731), *Emmekekamp* (Mu 1993).

PN *Emmeken* van *Emma*. Dit hooiland kan genoemd zijn naar een verder onbekende *Emma*, maar zou ook eigendom geweest kunnen zijn van het *Emmekegoed*, een thans niet meer te lokaliseren boerderij in de Puttense buurtschap Huinen (1390, S 1993: 231). De volksetymologische verbastering *Emmerikkercampje* (1752) heeft waarschijnlijk minder relatie met de overwegend Zeeuws-Vlaamse PN *Emmerik* of het Duitse toponiem *Emmerik*, dan met het Puttense *emmerik* een 'rek voor schoongemaakte emmers en melkbussen' (Puttens Praoten 2003: 22).

EMMEKENMORGEN

kaart 6

Nij buurtschap Ark

Jan Bertsen *Emmekenmergen* bij Watergoor saylant 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 3).

Zie *Emmekenkampje*. Voor *-morgen* zie *Morgen*.

X. Emmerikkerkampje: zie *Emmekenkampje*.

X. Endewei: zie *Eindenwei*

ENG

kaart 7 F5

1. Nij B 391 - 395: 4.04.30 ha bouw- en tabaksland

Claes Aertsen van Strijlandt heeft thien mergen van zijn erff Strijlandt als den *Eng*h en den Camp voor de Deure (1611, AZA 178 fol. 66), Eene kamp lands den *Eng* genaamd tiendvrij...op Strijland (1841, NA Col. 2544), Strijlands *Eng* langs de Brede Beek (1879, NA Colz. 2230).

Eng of *enk*, mnl. *eng*, *enk* ‘geheel van (vroeger gemeenschappelijke) bouwlanden, bij het dorp behorende bouwlanden’ wat ten noordoosten van de lijn Zwolle, Raalte, Holten, Markelo, Eibergen, Bredevoort *es* genoemd wordt (Blok 1958: 8). De oostgrens van het *eng*-gebied vormt een zigzaglijn ten oosten van Putten, Garderen, Hoogland, Den Dolder, Harskamp, Wekerom, Otterlo, Lunteren, Ede, Bennekom, Rhenen (R. Reinsma in: *Onze Taal* 1998 nr.7/8: 201). In Putten/Nijkerk is overwegend sprake van *eng*, maar *enk* komt wel voor (zie nr. 2 en 7). In het Puttens krijgt *eng* een proclitische *n* en wordt *Neng*, ook buiten het zinsverband (Van Schothorst 1904: 68; Puttens proaten 2003: 47). Etymologisch wordt *eng/enk* verbonden met Indo-europees **ank* ‘buigen’. Toponymisch is *eng* de benaming voor een gebogen oppervlakte, in dit geval een licht gewelfde akker op hoge zandgronden (De Vries 1971: 158). In de *Puttereng*, in 1357 ‘Putten Enckt’ (AK 37c), is *eng* wel de aanduiding van gemeenschappelijk bouwland, maar in het buitengebied van Putten is *eng* de benaming voor één enkel, tamelijk groot landbouwperceel behorende bij één boerderij. Vrijwel alle oude boerderijen op de hoge zandgrond in Putten hebben een naast de boerderij gelegen landbouwperceel met de naam *eng* (Hagoort 1984: 149 - 153). In Nijkerk komt dat alleen voor bij enkele grote boerderijen in het zuidelijk, wat hoger gelegen, deel van de polder, zoals bij de boerderijen *Groot Steenler* en *Strijland* en in de buurtschappen op de hoge zandgrond, zoals Driedorp (Blok 1958: 11). In het laaggelegen noordelijke deel van de polder ontbreken *engen*. De (oude) bouwlanden bij overige Nijkerkse boerderijen, met name in de buurtschap *Holk*, dragen ontginningsnamen als *Hoefslag* en *Uitvang*. Z.a.

2. Nij buurtschap Holk

kaart 5

Groot Steenler: hier horen toe...den *Enck* (1729, AK 268a).

Dit is de *Eng* van de boerderij *Groot Steenler*.

3. Nij buurtschap Nekkeveld

Peel Reynersen den *Engen* onder Goetschalck Wynicken huys halff saylant 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 25), den *Eng*h (1611, AZA 178 fol. 56).

4. Pu I 236, 239, 468: zie *Binnenland*

5. Pu I 381, 382, 387, 390: 10.21.00 ha bouwland

kaart 17 F6

Claes ten Veenen...den Veener *Eng*h (1608, AK 185a fol. 14), de *Eng* (Ha 1981).

Deze percelen vormen samen de *Eng* van de boerderijen *Groot Bokhorst* en *De Veen*. Het geheel is een mooi voorbeeld van de combinatie van *Eng*, bouwland, en een laaggelegen perceel grasland, sectie I 392, met de naam *Maat*.

6. Pu I 458: 2.77.80 ha bouwland
De *Eng* (Ha 1981). kaart 17 D6

Dit is de *Eng* van *Klein Bokhorst*.

7. Pu I 470, 473: 10.95.00 ha bouwland kaart 17 D7
Dat Binnenlandt gelegen in de kerspel van Putten zuydwert aen Aller *Enck* (1580, HG 4993), Vijff merghen legghende in drie kampen geheten den *Eng* (1612, CB), de *Eng* (Ha 1981).

Dit is de *Eng* van de boerderij *Aller*.

8. Pu I 596: 2.13.20 ha bouwland kaart 18 B9
VHd in Gootkamp (5) (1957)
Nicolaes van Deelen vijfttehalff mergen uit Gijss Maes *Eng* van den goede Vanevelt (1611, AZA 178 fol. 63), Jan van den Eng den *Eng* (1716, HG 5773 fol. 58), Een kamp tiendvrij bouwland met houtgewas de *Engh* genaamd bij Salentein (1846, NA Col. 3578), Een kamp bouwland met houtgewas de *Eng* (1878, NA Colz. 2128), *Gootkamp* (KH 1957).

Dit is de *Eng* van *Groot Vaneveld*.

9. Pu I 663: 00.13.10 ha huis en erf kaart 18 C8
Marrietgen Volckers twee hoeffgens gelegen aen 't erf de *Neng* (1626, MA 1), De *Neng* (KA 1832), Erf en goed de *Eng* genaamd in de buurschap Diermen...bestaande in twee woningen met annexe tabaks- en bouwschuur (1861, NA Col. 7113), De *Eng* (Ha 1981).

Verdwenen tabakserfje in *Diermen*.

10. Pu I 728: 1.30.70 ha hooiland (bouwland) kaart 18 B5
Ook Van den Eng
Een Camp landts groot omtrent drie Mergen genaamt van olts den *Enck* in de Arckemeehen gelegen (1702, SV 160 fol. 157), Eene kamp *Van den Eng* liggende aan de Koesteeg (1860, NA Col. 6763), Een kamp *Van den Eng* aan de zuidkant van de Koesteeg (1878, NA Colz. 2128).

Zie *Eng*. FN *Van den Eng*. Vermoedelijk eigendom van en genoemd naar Willem van den *Eng*, die in de omgeving van *Groot Diermen* begin achttiende eeuw ook de *Voorwinkel* bezat (1716, HG 5773 fol. 55).

De basis -eng in: *Achterste Eng* (2), *Achterste Wallereng*, *Brouwerseng* (2), *Gele Eng*, *Gosenseng*, *Grote Eng*, *Hoge Eng* (2), *Lage Eng* (3), *Nanningseng*, *Oude Engen*, *Van den Eng*, *Vleyeneng*, *Wallereng*, *Zuideng* [19].

X. Engelaar: zie *Angeler*

ENGELAND kaart 13 B8
Nij I 463: 00.83.00 ha hooi-en weiland
Engeland (Gr 1999).

Volgens R. Rentenaar hoeft men bij het voorkomen van het microtoponiem *Engeland* in het algemeen niet aan een vernoemingsnaam te denken (Rentenaar 1984: 381). Dit Nijkerkse *Engeland* is een laag gelegen (- 0.1) hooi- en weiland in de *Achterhoek*. Het kan toegevoegd worden aan de totaal ca. 40 plaatsen in Nederland en België waar *Engeland* ook voorkomt (Lijst 1936: 97; Moerman 1956: 64; Blok 1958: 10; Rentenaar 1984: 381). De naam moet verklaard worden uit os., ohd., on. *angar* 'weide, gras- of weideland, ongeploegd grasland' (De Vries 1971: 157; Künzel/Blok 1988: 68; Van Osta 1995: 461). Zie *Angeler* en *Engelenkamp*.

ENGELINKAMP

kaart 13 B11

Nij I 479: 2.53.40 ha hooi- en weiland

VHd in Grote Engelenkamp (1752). Ook Poddelust

Otto van Spuele drie mergen den *Engelencamp* (1611, AZA 178 fol. 74), Reijner Beeck den *Engelencamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 96), Willem Celeman van Westervelt *Engelencamp* (1716, HG 5773 fol. 190), De *Grote Engelenkamp* 2½ mergen (1752, AAN 751 fol. 124), Hooi- en weiland de *Engelenkamp* ...aan de zuidzijde van de Langen Holkerweg (1872, NA Colz. 657).

De *Engelenkamp* is een laag gelegen (-0.2) hooi- en weiland tussen de *Eerste* en *Tweede Boeyengensebeek*. Zie *Angeler* en *Engeland*.

ENGELSE VAK

kaart 19 B2

Pu I 786, 787: 4.07.10 ha bouwland

Het *Engelse Vak* (Ha 1981).

De naam herinnert aan de *Engelse* landschapsstijl van het park rond de *Salentein*. Zie hierover Mehrrens/Oldenburger-Ebbers 1990 : 44 - 48.

ENGESTEEGJE

Pu buurtschap Diermen

't Afterste Hooe Stuck aent *Engesteechgen* (1608, AK 185a fol. 27), aent *Enghe Steechgen* (1611, AZA 178 fol. 20).

Eng in de betekenis van 'smalle, nauwe doorgang'. De ligging van dit (binnen)steegje in de buurtschap *Diermen* is onbekend. Zie over wegen in de Arkemheen par. 7.4.

ENGETJE

1. Nij A 464: zie *Hoge Kamp* (2)

2. Pu I 223: 2.03.00 ha hooiland

kaart 16 C5

VHd in Grote Eng (1995)

Coop Schrasser ende Aelt van Arler noch drie mergen voor Arler ten oisten vant huys saijlant idt *Engeken* (1611, AZA 178 fol. 3), Drie mergen meenlant genaamt het Erler *Engetje* bij het Huys Erler (1737, RV 863 fol. 398), Een kamp hooi- en weiland het *Engetje* genaamd (1862, NA Beij. 275), de *Grote Eng* (Ha 1995).

Zie *Eng*.

ERF TE DIERMEN

kaart 17 D3

Pu I 411: 00.10.10 ha huis en erf

VHd in Beitel (1733)

Philips van Spueld 15 mergen 1 fierdel 't *Erff toe Dierman* daer Gijsbert Killen woent (1608, AK 185a fol. 22), 't *Erff thoe Dijrum* (1611, AZA 178 fol. 15), Gerrit Henriksen noch 't *Erf te Diermen* 14 morgen (1716, HG 5773 fol. 6), Aaltje Besselsen cedeert aan Hendrik Besselsen eenzevende part van de *Bijtel* (1733, RV 865 fol. 10), Willem van Wenkop van de *Beytel* (1808, MH), Een erf en goed den *Beijtel* genaamd (1842, NA Col. 2724), De *Beitel* (Ha 1981).

Erf 'huis met daarbij behorende grond, boerenplaats', *te* als plaatsaanduiding in de betekenis 'gelegen in'. *Diermen*, buurtschap in de gemeente Putten. Zie *Diermen* in par.7.3. *Erf*, *erve* heeft in de Arkemheen niet alleen de hierboven omschreven betekenis. In bronnen uit het midden van de vijftiende en zestiende eeuw heeft *erve* ook de betekenis van 'perceel land, open stuk grond' zoals in 'van een erva...Katersmaet; van een erva...geheten Ypeler'' (1453) en 'van een erva...geheten Cruyscamp' (1552). In alle gevallen betreft het weidepercelen in de polder zonder de aanwezigheid van bebouwing. De terpboerderij *Erf te Diermen* is ca. 1600 afgesplitst van de boerderij *Groot Diermen*. Metaforische hernoeming in *Beitel* vermoedelijk op grond van de vorm van de aangrenzende percelen I 407 - 413.

X. Erk(e): zie *Ark* par. 7.3.

X. Erk(e)mede(n): zie *Arkemheen* par. 7.3.

X. Erkersteeg: zie *Arkerweg*

X. Erler: zie *Arler*

X. Erlersteeg: zie *Arlersteeg*

ESCHOTENSLAND

kaart 3 E7

Nij A 240, 244: 3.61.70 ha hooi- en weiland

Ook Smitskamp, Sobertje (1) en Wildemaatje

Lysgen Wildemans heeft *Eschoetenslant* in twee campen...d'eene van 2 mergen en d'ander 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 14).

Eschotensland is een samenstelling van het toponiem *Eschoten* en *-land*. Zie *Aaltje Gerritsland*. Voor *schoten-* zie *Knevelschoten*. *Eschoten* is van oorsprong de naam van een adellijk huis en later van een buurtschap in de gemeente Ede (Otten 1989: 46). Het perceel is vermoedelijk genoemd naar een eigenaar die uit deze buurtschap afkomstig was.

ESJE

1. Nij K 23: zie *Kleine Es* (1)

2. Nij K 44: zie *Essenskamp* (2)

ESKAMP

kaart 14 D8

1. Nij K 45: 2.52.50 ha hooi- en weiland

VHd in Grote Eskamp (1786) en PHd in Grote Bijl (1842)

Goetschalck Gijsbertsen drie mergen den *Escamp* (1608, HG 4396 fol. 29), Gijsbert

Goodtschalck den *Escamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 153), Vrouw Ruygeduyst de *Eschcamp* (1716, HG 5773 fol. 152), Een camp Mheenland groot drie mergen genaamt de *Grote Eskamp*...buurschap Nekkeveld (1786, RV 854 fol. 96), Eene kamp de *Grote Bijl* genaamd (1842, NA Col.2586), Eene kamp hooi- en weiland de *Eskamp* gelegen nabij den Nekkevelderweg, de Wiel en de Rassenbeek (1896, NAWes. 63), *Eskamp* (KK 1937), De *Eskamp* (Mu 1994).

FN (*Van*) *Es(sen)*. Hernoeming in *Grote Bijl* naar aanleiding van de vorm van dit perceel.

2. Nij buurtschap Ark

Daer Peter Rijcksen woent ende den *Escamp* ende noch een campgen daer aen 4½ mergen (1608, HG 4396 fol. 4), Sijmen Jans heeft de *Eskamp* met huys, hofstede groot 3 mergen...daer de schup mede incomp (1650, AAN 750 fol. 173).

Deze *Eskamp* hoorde bij een dijkhuisje aan de *Arkemheense Zeedijk*. Uit de toevoeging 'daer de schup mede incomp' blijkt, dat het perceel na 1650 vergraven is ten behoeve van de dijkbouw. In de dijkrol van 1716 ontbreekt de naam.

ESSENSKAMP

kaart 3 D4

1. Nij A 227: 2.48.20 ha hooi- en weiland

D'Vrouw van Gent *Essenscamp* (1716, HG 5773 fol. 124), Twee campen weylant...in de Arkemheen de eene genaemt *Essenscamp* en de andere Noeyenhoef (1738, RV 852 fol. 212), Eene kamp de *Essenkamp* (1877, NA Colz. 1735), Eene kamp de *Essekamp*...laatste pachter W. Kleter (1901, NC 18-02), *Essekamp* (KK 1937), *Essenkamp* (Bo 1995).

FN (*Van*) *Essen*. Het geslacht *Van Essen* behoorde tot de riddermatige geslachten op de Veluwe. Zij vervulden zowel regionaal als landelijk belangrijke politieke en maatschappelijke functies. Een deel van hun vermogen belegden zij in de vruchtbare hooi- en weilanden in Ark en *Nekkeveld*. Een aanzet tot een genealogie van het geslacht *Van Essen* in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw in Duinkerken 1990: 171 - 174.

2. Nij K 44: 1.55.60 ha hooi- en weiland

kaart 14 E9

De *Essenskamp* nabij den Nekkevelderweg en de Wiel (1932, NC), 't *Esje* (Mu 1994; Ho 1995).

EVERLOOTSMAAT

Pu buurtschap Diermen

4⅔ iugera dicta *Everloitsmate* possiderunt denique German Boie et Wolter van Erentael (ca. 1330, AK 38 fol. 105), Coep van Vanevelt...*Everloytz.maet* dat komen is uten guyde tot Dyeren ende helt 4 mergens 2 hont (1453, HA 101 fol. 187), Van een stuck lands geheyten *Evert Loetsmaet* gecommen van den guede Vaneveld (1708 - 1811, GR 1504 fol. 86), *Evert Loets* (1747, GR 1500 fol. 86).

PN *Evert* van *Everhard* en FN *Loot(s)*. Naamdragers van de FN *Loot(s)* woonden in 1947 onder anderen in Ermelo. Voor -maat zie *Maat*.

X. Everwijnsgoed: zie *Abel Everwijnsgoed*

EVERWIJNSKAMPJE

Pu buurtschap Diermen bouwland

Evert Lubbertsen *Everwijnscompjen* saylant 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 24), *Everwijnscompken* groot 1½ mergen gelegen in Dierammen (1747, GR 1501 fol. 72).

Eigendom van het *Abel Everwijnsgoed*. Z.a.

FELIKSKAMPJE

Pu polder Arkemheen

Een erve geheiten *Velicx Kempken* dat alleer plach te wesen Reyner van Olden Aller (1453, HA 101 fol. 73).

PN *Feliks*, met stemhebbende v voor oorspronkelijk f van lat. *felix* 'vruchtbaar, gelukkig'.

FENTELER

kaart 4 B6

Nij A 319 - 335: 33.10.00 ha hooi- en weiland

Ook Lage Gat (3) en Vorselerskamp

Den bueren van *Fenteler* ende Angler (1379, W 1975, bijlage 1), Dybbenkamp...gelegen op *Fenteler* (1453, HA 101 fol. 4), Die Bueren van *Venteler* (1503, HA 101 fol. 281), 4 morgen op *Fenteler* (1549, GR 1302 fol. 49), in den *Weynteler* aen den *Weyntelerweg* (1608, HG 4396 fol. 13), Een camp Mehenlandt...in de *Veynteller* gelegen (1671, SV 159 fol. 5), Ongeveer twee en een vierde mergen Mheenland genaamt de *Weijntelaar* (1741, RV 852 fol.196), Mheenlandt den *Wentelaar* (1759, RV 852 fol. 175), de *Wenteler* (1770, RV 853 fol. 254), Een camp weylant de *Wijnteler* genaamt (1770, RV 853 fol. 333), de *Ventelers* (1774, RV 854 fol. 235), Een camp hooi- en weiland de *Wenteler* genaamd (1837, NA Col. 1616), Eene kamp hooi- en weiland de *Vlinteler of Veinteler* genaamd (1855, NA Col. 5624) , De *Weintelers* aan de noordzijde van den Bontepoortterweg (1928, NC 08 - 10), *Weinteler* (KK 1937).

De *Fenteler* vormt samen met de *Angeler* een groot weide-ontginningsgebied uit de veertiende eeuw (Van Dooren 1986: 39). De blokverkaveling van de *Fenteler* bestaat uit 18 percelen met een gemiddelde grootte van ca. 2 ha. De totale oppervlakte bedraagt ruim 30 ha, ongeveer gelijk aan 2½ hoeve. De *Fenteler* wordt in het westen en noorden begrensd door respectievelijk de *Blekker-* en *Angelerbeek* en in het zuiden en oosten door de *Bunschoter-* en *Bremerseweg*. Een viertal percelen krijgen in de zeventiende eeuw de naam *Zwitsers*. Z.a. Op enkele plaatsen ligt de *Fenteler* ca. 30 cm beneden NAP. De naam bestaat uit twee delen. De determinant *fente-* is een assimilatievorm van *fenne-* met de basis *-laar*. In het os. *fani*, onl. *fenne*, mnl. *venne*, *ven*, *vinne* betekent 'veen(land), moerasland, waterig stuk land, weide of grasland in het algemeen' (Bach 1953 II, 203; Moerman 1956: 247; Piirainen 1984: 117; Gelling 1984: 40; Van Osta 1995: 1016; Van Osta 1997: 42). Microtoponiemen met *fen(n)*, *ven(n)* of *vin(n)* zijn ondermeer zeer verbreid in het Duitse Rijnland. Bij Kleef ligt de vrijwel gelijkkluidende naam *Finnelar*, ca. 752 (Dittmaier 1963: 70). In ons land is *fenne* vooral een kustwoord, waarschijnlijk van Friese oorsprong. Het komt o.a. voor als eerste woorddeel van een waterloop bij Hillegom 'in flumine Fennepa' (918 - 948), met onl. *apa* 'water' en *fenne* 'weide' (Künzel/Blok 1988: 367). *Fenteler* uit oorspronkelijk **Fennelaar* 'uit laag moerassig bos ontgonnen open plek' Zie *Laar*. Het eerste lid *fenne-* onderging in de loop der eeuwen nogal wat wijzigingen. Assimilatie van *fenne* in *fente*; verscherping van de f naar v met latere wisseling met de eveneens labiodentale w, die op zijn beurt verantwoordelijk schijnt voor de verandering in de diftong *ei/ij*: *Weinteler*. Deze vorm zal zeker mede tot stand zijn gekomen onder invloed van het in Putten bekende ww. *weinen* 'het omgooien van het gemaaid gras' (Puttens Praoten 2003: 82).

FILIPSHORST

kaart 18 C6

Pu I 711 - 714: 7.90.50 ha hooiland

Ook Horsten

6 morgen in Ark genaamd *Philipshorst* (1437 - 1597, OAH Inv.nr.798 fol. 79), Aelt van Hierde van *Philipshorst* (1494, AK 185 fol. 10), die *Phillipshorsten* (ca. 1570, M 1982, appendix), Jonker Gerberig Cloesters 6 mergen die *Horsten* (1608, AK 185a fol. 32), Juffer Ceynna van Delen de *Horsten* (1716, HG 5773 fol. 55), De Hooge Rengersvelden ten zuijden het land de *Horsten* (1799, RV 864 fol. 88), Twee kampen weiland de *Horsten* genaamd bij Monfrans bij de Herbergersteeg (1850, NA Col. 4463), de *Horsten* (Ha 1981).

PN *Philips*, *Filips*, van *Filippus*. Deze PN kan ontleend zijn aan de voornaam van een onbekende eigenaar, maar zou ook in relatie kunnen staan met de *Philipsgulden*, de muntsoort waarin de pacht voor deze percelen betaald werd. De *Philipsgulden* was een gouden Bourgondische munt met een gewicht van ruim drie gram met een afbeelding van *Sint Philippus*, de naamheilige van Philips de Schone en met een waarde van 25 stuivers (Steinmeier 1993: 236). De munt werd geslagen van 1496 tot 1520, maar de muntnaam was veel langer in gebruik. Omstreek 1570 was dit perceel bijvoorbeeld eigendom van de Harderwijkse magistraat Ernst Witte. De pachter Thoenis Broenissen betaalde de pacht prijs voor dit perceel aan Ernst Witte in 64 *Philippusguldens*. In 1571 werden alle onroerende goederen van Ernst Witte, waaronder ook de *Philiphshorst*, geconfisceerd vanwege zijn verzet tegen Alva (Megens 1982, appendix). In de Nijkerkse verponding van 1650 wordt de pacht nog vermeld in *Filipsguldens*, afgekort als *phps gulden* (AAN 750 fol. 102). De basis *-horst* vanwege een hoge kop, een zandige, diluviale opduiking, op perceel I 714, die thans geheel verdwenen is onder de autoweg A28 (Hagoort 1984: 201). Voor de ellipsvorm *Horsten* zie par. 5.13.1. Voor *-horst* zie *Horst*.

X. Flesland: zie *Vleesland* (1)

FLIER

kaart 10 E1

Nij: H 586: 00.13.10 ha huis, schuur en erf

VHd in Nautena (1594); VHd in Grote Flier (1603)

't Guet to *Flyer* (1460, F 1996: 7), Het halve leengoed het *Flier* onder Holk (ca.1514, NL 1940 kol. 206), een volschuldich eyghen Heerengoet...genaemt het goet thoe *Vlyer* (1566, F 1996: 12), Van een goet genaemt *Noutena* gelegen ter Nijkerck (1594, AK 197), Den *Groeten Vlijer* (1603, H 1992: 244), Den *Grooten Flier* (1654 - 1661, S 1904: 93, 97), Op Holck onder Nijkerck op 't Erf de *Grote Flijer* (1664, RV 850 fol. 6), Jens Loochsen heeft van den *Grooten Flier* twee Calvercampgens (1611, AZA 178 fol. 70), Huis, hoff en hofstede...den *Grote Flijer* (1702, RV 850 fol.3), Lambert Jansen van de *Groote Flier* (1716, HG 5773 fol. 176), Een erff en goed genaemt de *Flier* met sijn huijsinge...buurschap Holk (1741, RV 852 fol. 155), Het Boerenerf de *Grote Flier* ook wel de *Nautena* genaamd (1838, NA Col. 1743), Het goed en erven de halve *Groote Flier* genaamd...in de buurschap Holk (1848, NA Col. 4048), De bouwhof, thans de *Nautena* genaamd, onder Nijkerk op de Nautena gelegen (1851, NA Col. 4751), *Grote Flier* (Ri 2002).

Fleer, *flier*, *vleer*, *vlier* is in Oost-Nederland de benaming voor 'laag, moerassig, waterrijk terrein, moerasveen, weide die in de winter onder water staat'. In de bodemkunde wordt de naam *vlierveengronden* gebruikt voor gebieden met riet- en zeggeveen. *Flyer*, *Flijer* en *Vlyer* zijn spellingvarianten (Koenderink 1979: 57; Piirainen 1984: 132). Ook plaatsnamen als *Fleringen* in Twente en *Vledder* in Drente bevatten dit woord. Voor de hernoeming in Nautena zie par. 7.3. Herengoed. De *Grote Flier* en de *Kleine Flier* zijn in 1767 ruim 44 morgen groot (H 1992: 247). In 1838 ter grootte van ruim 36 ha. Voor de geschiedenis van de *Grote* en *Kleine Flier* en de genealogie van het geslacht Van der *Flier* zie: H. van der Flier Gzn. *Zes eeuwen Van der Flier*. Rosmalen 1996. Van dezelfde auteur: Het wapen Van der *Flier*. Rosmalen 2000. Reciprocerend met *Kleine Flier*, Nij H 589.

Herengoed. In 1664 ter grootte van 6 morgen en in 1838 ruim 36 ha.

FLIERBOS

kaart 12 D6

Nij I 249 - 251: 1.32.40 ha bouw-, hooi- en weiland

Ook Eller

Een perceel gronds de *Flierbosch* genaamd...buurschap Achterhoek (1843, NA Vi. 33).

FLIPSEHOEVE

kaart 13 D8

Nij I 504 (ged.): huis en erf

Flipsehoeve (Mu 1994), *Flipsehoeve* (Ri 2002).

PN *Filips* van gr. PN *Filippus*. Genoemd naar pastoor Rudolf *Flipse* (1928-1960). De boerderij is gebouwd eind jaren dertig.

X. Floeiengoed: zie *Vleyengoed*

FLUITKAMP

kaart 16 D8

Pu I 97: 1.86.70 ha hooiland

Ook Blaak

Eene partij hooiland gelegen onder Putten in de Arkemheenschen polder genaamd de *Fluitkamp* (1862, NA Beij. 275).

Fluitkamp is hier geen vormnaam, omdat het perceel rechthoekig en niet langgerekt is. Benoeming naar het *fluitekruid* is mogelijk (Schönfeld 1950: 119). Hoogstwaarschijnlijk is *fluit* hier door de naamgever gebruikt voor 'kleine plas', bij het ww. *vlieten* (Schönfeld 1955: 242). In de buurtschap *Hoef*, die hier aan de polder Arkemheen grenst, ligt ook een *Fluitkamp*, sectie K 180, waarin vroeger een plas gelegen heeft. Na het dempen van deze plas is op dat hooi- en weiland de basisschool de Stenenkamer gebouwd.

X. Flijengoed: zie *Vleyengoed*

X. Fokkenkampen: zie *Kokkertskampje*

FORTELLERSLAND

Nij polder Arkemheen

Fortellersland (1494, AK 185 fol. 12).

Het *Fortellersland* omvatte eind vijftiende eeuw volgens de dijkrol van 1494 onder anderen de *Koenderskamp* en de *Huiskamp*, sectie A 9 en 10. Via de toenmalige eigenaar is er ook relatie met het *Vosland*, een onderdeel van het meer oostelijke gelegen *Vossenhofstede*, sectie A 269 en A 274. Hoe die relatie ligt is onduidelijk. Het microtoponiem *Fortellersland* heb ik na 1494 niet meer in bronnen aangetroffen. Misschien is *Fortellersland* een volksetymologische verbastering met hernoeming van de basis *-land* in *-pol* van *Vorselerspol*, dat in de dijkrol van 1608 de naam is voor twee percelen direct ten zuiden van de *Huiskamp*, sectie A 201 en 202. Zie ook *Vorselerspol*.

FRANKENERF

Nij polder Arkemheen: zie *Frankengoed*

FRANKENGOED

kaart 2

Nij polder Arkemheen voormalige boerderij(en)

PHd in Frankenerf (1400)

Ghert Haneken ut *Frankenguede* I. m. rogg' I m. gerst (ca. 1400, K 1853: 136), *Ghert Frankenguert* (ca.1400, K 1853: 137), Henric Hanken van *Vrancken erve* VI d'. (ca. 1400, K 1853: 138), Gerijt Hemmekens g(uet) en heit *Frankeng(uet)* (ca. 1400, K 1853: 160).

PN *Frank* of FN *Franken*, een naam die terug gaat op de volksnaam *Franken*. Zoals uit bovenstaande attestaties valt af te leiden, liggen er ca. 1400 in het Nijkerkse poldergebied twee boerderijen met de FN *Franken*, namelijk de boerderij van een zekere *Ghert* of *Gerijt* en van een zekere *Henric*. Daarbij ga ik ervan uit dat de FN *Haneken*, *Hanken* en *Hemmekens* dezelfde persoon gelden. Zij zijn mogelijk nazaten van *Gerrit Vrancke* en *Gerardus Vrancke*, die beiden in 1333/1334 betrokken waren bij ontginningen in deze regio (HA 372). Over de verdere lotgevallen van deze boerderijen ontbreken gegevens. Zie hierover onder *Wildsteeg*. Het enige wat tot op heden aan hun bestaan herinnert, zijn een zestal microtoponiemen met de namen *Frankenkamp* en *Frankenland*.
Eltense boerderijen (Vrouwengoederen).

FRANKENKAMP

1. Nij A 135, 136: zie *Frankenland*

2. Nij A 586: 2.84.70 ha tabaksland
d'*Frankencamp* (1716, HG 5773 fol. 76). kaart 5 F4

FRANKENLAND

1. Nij A 135, 136: zie *Jan Frankenland*

2. Nij A 151: zie *Jan Frankenland*

3. Nij A 346, 347: zie *Jan Frankenland*

FRATERSERF

Nij H 935: zie *Arnolduserf*

FRATERSGOED

Nij H 935: zie *Arnolduserf*

FRATERSKAMP

kaart 20 F5

1. Nij A 254, 255: zie *Fratersland*

2. Pu I 962 - 964: 7.33.40 ha hooiland

Ook Aan de Schremmersteeg (2)

Ghepagt de *Fraterscamp* 4 mergen (1699, RV 584 fol. 61), Jan van Wijnkoop gepagt 4 mergen *Fraterskamp* (1761, SV 615 fol. 26), Een perceel weiland genaamd de *Fraterskamp* (1836, KD), Twee kampen de *Fraterskamp* langs de westzijde van de Schremmersteeg (1936, NA Rey), de *Frater* (Ha 1981).

Frater, lat. *frater* 'broeder'. *Fraters* waren lid van een geestelijke orde, maar zij waren (nog) niet tot priester gewijd. Zij hielden zich vooral bezig met ziekenverpleging en onderwijs (WNT 3 II kol. 4670). Al in 1588 is de *Fraterskamp* eigendom van het *Fraterhuis* in Harderwijk (HG 5023 fol. 7). De stichtingsbrief van het *Fraterhuis* dateert van 12 januari 1441. De pachtopbrengst van de *Fraterskamp* werd ondermeer gebruikt voor het geven van onderwijs (De Kok 1923: 145). In 1572 was in het gebouw de Latijnse school gehuisvest. In 1771 zijn de gebouwen door de overheid verkocht op voorwaarde, dat het gebouw niet mocht worden afgebroken. Het pand stond aan het Harderwijkse kerkplein op de plaats van het latere, en inmiddels ook afgebroken, verzorgingshuis Bethel. Perceel I 964 heeft ca. 1600 nog geen eigennaam. Het is dan eigendom

van het Sint Catharina Convent in Harderwijk en dus later aan de bezittingen van het *Fraterhuis* toegevoegd.

X. Frater(s): zie *Fraterskamp* en *Fratersland*

FRATERSLAND

kaart 3 D7

Nij A 254, 255: 2.94.80 ha hooi- en weiland

PHd in Fraterskamp (1774)

Jonge Rijcket Henricksen Hoelwerff 3½ mergen idt *Fratreslant* genaemt...zuydtwert Wendelencampen (1608, HG 4396 fol. 20), Henrick Rijcks Hoolwerft heeft het *Fraterlant* groot 3½ mergen (1650, AAN 750 fol. 169), *Fraeters* (1716, HG 5773 fol. 131), Drie en een halve mergen weiland genaamt de *Fraterskamp* gelegen in de Arkemheen (1774, RV 854 fol. 220), Twee kampen de *Fraterskampen* liggende onder den zeedijk...achter de Grote Bijl (1854, NA Col. 5512), De *Fraterskampen* (Bo 1995).

Er zijn geen aanwijzingen dat deze percelen eigendom geweest zijn van het Harderwijkse *Fraterhuis*. Het *Fratersland* was vermoedelijk het hooi- en weiland van de boerderij *Fratersgoed* aan de *Holkerweg*, sectie H 935.

FREDERIKSKAMPJE

kaart 20 H2

Pu I 906: 1.62.30 ha hooiland

Claes Woltersen...*Frederickscampgen* daer zuytwert die Goer 2 mergen (1608, AK 185a fol. 29), *Fredericx Campgen* (1611, AZA 178 fol. 21), Evert van Geyn *Frerixcampje* (1716, HG 5773 fol. 47), *Frerekekampje* 2 mergen (1824, AZA 812), Mheenland het *Frederikskampje* (1827, NA Col. 177).

PN *Frederik*.

X. Gaart Evertsenkamp: zie *Gerrit Evertskampje*

GAARTJESLAND

kaart 12 D6

Nij I 241: 1.17.40 ha hooi- en weiland

Gaartjesland (Do 1988).

PN *Gaard*, Gelderse vorm van PN *Gerard*.

GALGENGAT

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Galgenkamp*

GALGENKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld

PHd in Galgengat (1731) en PHd in Galgenveld (1757).

Annitgen Carels...de *Galgencamp* (1677, AZA 450), Het verdiepen van de Rassenbeek tot aan 't *Galgegat* (1731, AZA 501 fol. 18), het *Galgenveld*...ten noorden de zeedijk (1757, RV 852 fol. 232), het *Galgengat* (KP 1786).

Er zijn geen aanwijzingen dat er in Nekkeveld ooit sprake is geweest van een *Galgenkamp* als benaming voor 'plaats voor het ophangen van misdadigers'. Misschien *Galgenkamp* uit een oorspronkelijk **Galligekamp* naar aanleiding van het voorkomen van het *galkruid* of *genadekruid* (gratiola), een giftige plant die op vochtige plaatsen groeit (Heukels 1987: 115).

Opmerkelijk is de opeenvolgende hernoeming van de basis: *-kamp*, *-gat* en *-veld*.

GALGENVELD

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Galgenkamp*

GANZENKAMP

Nij A 291: zie *Ganzenwei*

GANZENWEI

kaart 3 C1

Nij A 291: 2.89.90 ha hooi- en weiland

PHd in Ganzenkamp (1851)

't Loe binnen Herderwijck die *Gansenwey* daer den Rijn door gaet zuytwert den Bleckerweg westwert die Wiell Coop Schrasser gebruicker 3½ mergen (1608, HG 4396 fol. 17), die *Ganseweij* (1611, AZA 178 fol. 48), Heeren in 't Loo *Ganzewey* (1716, HG 5773 fol. 123), Weiland de *Ganzekamp* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), In de hoek van de Wiel en den Nekkevelderweg gelegen kamp de *Ganzenweide* (1862, NA Col. 7296).

Gans, zwemvogel, behorend tot het geslacht van de watervogels (ansar) of eendachtigen, met krachtig, ineengedrongen lichaam, dikke hals, korte bek en vrij hoog op de poten. In Nederland komen zes verschillende ganzensoorten voor: de Grauwe Gans, de Kolgans, de Rietgans, de Kleine Rietgans, de Brandgans en de Rotgans. De Grauwe Gans broedt vanouds in ons land. De andere vijf zijn typisch arctische ganzen, die naar noordelijke poolstreken trekken om te broeden (Ebbinge/Dekkers 1997: 7). De Statistieke Beschrijving van Gelderland uit 1826 vermeldt, dat in deze streken 'de gemeene weiden...des zomers van dit gevogelte wemelen'.

2. Pu I 449: 1.16.60 ha hooiland

kaart 17 B5

Ook Tinsroeden

Een kamp weiland genaamd de *Ganzenweide* (1841, NA Gun. 362).

3. Pu I 477: 1.56.70 ha hooiland (bouwland)

kaart 18 A7

Geert Killen...*Gansewey* (1608, AK 185a fol. 13, 15).

4. Pu buurtschap Diermen

Den armen tot Putten de *Ganzewey* (1716, HG 5773 fol. 2).

GARDERKAMP

kaart 16 D4

Pu I 171: 1.80.20 ha hooiland

PHd in Huinerkamp (4) (1834). Ook Lage Weide (3)

Claes van Garder 2 mergen den *Gardercamp* onder Arler (1608, AK 185a fol. 5), Twee mergen Meenhlant genaamt de *Gerder Campe* (1676, SV 160 fol. 128), Jan Cornelissen Brouwer *Gardercamp* (1716, HG 5773 fol. 8), de *Gardecamp* (1769, RV 863 fol. 459), Hooy- en weiland de *Garderkamp* of *Huinerkamp* genaamd (1834, NA Col. 989), Eene kamp hooi- en weiland de *Garderkamp* of *Huinderkamp*, ook wel de *Lage Weide* genaamd bij de Blindesteeg (1863, NA Col. 7655), de *Garderkamp* (Ha 1981).

FN *Garder*. De *Garderkamp* was eigendom van en is genoemd naar een zekere *Klaas van Garder*. Vermoedelijk was hij afkomstig uit het Veluwe dorp *Garder* of *Garderen*, thans gemeente Barneveld. *Garderen*, een samenstelling van *gard* 'ingesloten, omheinde ruimte, stuk land' en germ. *haru*, afgesleten tot *(e)re(n)*, 'zandige heuvelrug' (Otten 1989: 49 - 50).

GARDERSEMORGEN

Pu polder Arkemheen

1½ mergen van Jan van Dael oestwert aen *Gerdersche Mergen* bij Carsgensgat (1608, AK 185a fol. 19).

GARSTKAMP

kaart 5 C3

1. Nij A 550, 555: 2.70.00 ha bouwland en tabaksland

Jacob Tijmensens kind d'*Garstcamp* (1716, HG 5773 fol. 92).

Garstkamp is een samenstelling van de basis *-kamp* met *Garst-*, ook *gerst*, mnl. *gherste*, *garste*, os., ohd. *gersta*, Indo-europees **gherzda*, dat 'de stekelige' betekent. Deze graansoort is genoemd naar de lange haren van de aar (De Vries 1971: 199). De *Garstkamp* was de oorspronkelijke de naam van sectie A 550, 555. Het was bouwland en tabaksland van *Groot Steenler*, waarop later de boerderij *Garstkamp* gebouwd is. De boerderij dateert waarschijnlijk al uit 1621. In dat jaar sterft namelijk de eigenaar van *Groot Steenler* Kil Aartsen. Zijn oudste zoon Brandt Killen erft deze hoeve, maar tevens geeft hij 'een hofstede aen sijnen tweeden soen Aert Killen, die de selve als een bijzonder sollweer heeft ontvangen' (AK 268). Zie 2. Op de *Garstkamp* stond de laatste tabaksschuur van Nijkerk, die in 1990 na een zware storm is afgebroken.

2. Nij A 552: 00.12.50 ha huis en erf

kaart 5 C3

Garstkamp (KA 1832), in de Doornsteeg achter de *Garstkamp* (1854, NA Col. 5512).

Een perceel bouwland met schuur, woning en erf de *Gartskamp* genaamd (1889, NA Col. 4447), *Gartskamp* (Ri 2002).

X. Geer: zie *Geerkamp* (2)

GEERBOS

kaart 12 C3

Nij I 213 - 215: 2.16.80 ha hooi- en weiland, hakhout

VHd in Moppenland (1999)

Hooi- en weiland genaamd het *Geerbosch* gelegen in den Achterhoek aan de Laak (1904, NA Wes. 238), *Moppenland* (Da 1999).

Zie *Geerkamp* Hernoeming in *Moppenland* vanwege eigendom van Johannes van de Brink die in de buurt bekend stond als Hannes *Mop*.

GEERDERBEEK

Nij buurtschap Achterhoek/Ark: zie *Boeyengeersbeek*

GEERKAMP

kaart 3 B1

1. Nij A 303: 2.56.00 ha hooi- en weiland

VHd in Ruigenoord (1739)

Gerrit van Rouwenoot bij den Blecker...den *Geercamp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Rutgerus Schaap *Geercamp* (1716, HG 5773 fol. 112), Onsen Camp Mheenland groot drie mergen genaamd den *Ruijgenoord*...buurschap Nekkeveld (1739, RV 852 fol. 190), Een perceel hooi- en weiland de *Ruigeoord* genaamd gelegen aan den Nekkevelderweg (1907, NA Wes. 63).

Geer, mnl. *ghere*, mnd. *gere* 'spits toelopen stuk goed of land'. Het woord betekende oorspronkelijk een 'voorwerp in vorm overeenkomende met het driehoekige, spitsgepunte ijzer

van een geer of werpspies' (WNT 4 kol. 689). Dit is een op een punt toelopend perceel aan de *Nekkevelderweg*. Voor de hernoeming in *Ruigenoord* zie *Ruige Duist* en *Poloord*.

2. Nij I 311: 2.94.10 ha hooi- en weiland kaart 13 B10
VHd in Rootgensgeer (1611) en VHd in Kamp voor het huis (2) (1988)
Margariet Neude Rantz. wijff...van dat die *Geerkamp* hiet bij Eller (1453, HA 101 fol. 1), Item Wolff Jacobssoin...van een stuck lants in der Duyst...geheten dat *Geer* (1552, GR 1307 fol. 13), Gerrit van Amstel cum suis hebben ses mergen aen twee campen geheyten Rongengeer en *Rootgensgeer* aen den Couswijckerwech leggende (1611, AZA 178 fol. 75), d'Heer Jan van Wijnbergen noch de *Geerkamp* (1716, HG 5773 fol. 190), *De Kamp voor het Huis* (Do 1988).

Een gerend perceel in de hoek van de *Achterhoekerweg* en de *Tweede Boeyengeersebeek*. Hernoeming in *Kamp voor het Huis* vanwege de ligging tegenover de boerderij *Kouswijk*.

3. Pu I 874: 2.95.00 ha hooiland kaart 20 G7
Joffer Gertruydt van Oldenbarnevelt heeft vier mergen die *Geercamp* (1611, AZA 178 fol. 2), Heer van Oldenaller *Geerkamp* (1716, HG 5773 fol. 2), Gijsbert Teunissen voor 4 jaren gepagt...de *Geerkamp* (1761, SV 615 nr. 25), de *Geerkamp* (Ha 1981).

Dit is een rechthoekig perceel aan het eind van de *Blinde Steeg*. Misschien moet de naam niet verklaard worden uit *geer* in de betekenis van 'spits toelopend stuk land', maar uit *jadder*, fri. *jaer*, *jier*, mnd. *jeder*, os. *geder* en Veluws *geer* in de betekenis 'uier', zowel van koe als schaap (WNT 7 kol. 114; Van Schothorst 1904: 133; Puttens Praoten 2003: 24). *Geerkamp* zou dan toponymisch de aanduiding zijn voor zeer vruchtbare weidegrond.

4. Pu I 979: 2.19.30 ha hooiland. kaart 20 D5
PHd in Kloosterkamp (1666) en VHd in Tweede Geerkamp (1835) St. Catarijnen 't Herderwijck...den *Geercamp* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 25), Lawickencamp en noort *Cloostercamp* (1666, SV 160 fol. 1010), De Paalkamp alwaer noort *Cloostercamp* naest geland is (1686, SV 160 fol. 101), de *Geercamp* (1716, HG 5773 fol. 39), Een kamp hooi- en weiland genaamt de *Tweede Geerkamp* (1835, NA Gun. 165), Een perceel weiland de *Geerkamp* (1836, KD), Twee kampen de Eerste en de *Tweede Geerskamp* achter elkander gelegen (1936, NA Rey.).

Dit perceel heeft aan de westzijde een enigszins spits toelopend deel. Hernoeming in *Kloosterkamp* omdat het perceel volgens de dijkrol vanaf eind vijftiende eeuw eigendom was van het Catharina klooster in Harderwijk (1494, AK 185 fol. 4).

5. Nij buurtschap Achterhoek kaart 12
Margariet Neude Rantz wijf...van dat die *Geerkamp* hiet bij Eller (1453, HA 101 fol. 1).

De basis -*geer* in: *Grote Boeyengeer*, *Halve Geer*, *Kleine Boeyengeer*, *Rongengeer*, *Rootgensgeer* [5].

GEERKAMPJE kaart 20 H7
Pu I 880: 1.17.40 ha hooiland
Een kampje hooi- en weideland het *Geerkampje* genaamd (1837, NA Col.1508).

Zie *Geerkamp*. Het perceel geert tot aan de *Dwarsbeek*.

GEERLINGSKAMPJE

Pu buurtschap Diermen

Dirck Aeltsen weduwe *Geerlichscampgen* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 21), *Geerligscampgen* gelegen aen Arlerstege (1611, AZA 178 fol. 15), Augustijn van Nijendaal *Geerlingscampjen* (1716, HG 5773 fol. 31).

FN *Geerling*, waarvan vijf van de ruim honderd Gelderse naamdragers in 1947 in Ermelo en Putten woonden.

GEERLOF VOETSLAND

Pu polder Arkemheen

Uit de landerijen gelegen aan des graven gemene steeg, *Geerlof Voet's land* en elders (1425, B 1935: 66).

PN *Geerlof* van *Gerlof*. Voor de FN *Voet* zie *Jan Voetenland*.

X. Geertgen Kanispol: zie *Calispol*.

GEERTGEN REINER HEIMANSDUIST

Nij buurtschap Achterhoek

Meyns Stevens met Symen Maes vier mergen op die Duyst genaemt *Geertgen Reyner Heymans Duyst* affgraft (1611, AZA 178 fol. 76).

PN *Geertgen*, *Geertje* van *Gerard*; PN *Reiner* van *Reinier* en FN *Heimans*. Zie *Duist* en *Ruige Duist*.

GEERT PELENHUIS

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Aarnt Pelensgoed*

GEERTJE

kaart 4 E9

Nij A 469, 470: 1.34.70 ha bouwland

Kil Jansen 't *Geertje* (1716, HG 4396 fol. 95), Een en een halve mergen meenlandt genaemt het *Geertje* (1724, RV 850 fol. 4), het *Geertje* (1861, NA Col. 7110).

Geertje als diminutiefvorm van *geer* 'spits toelopend stuk land'. Het *Geertje* is een driehoekig, geervormig perceel aan de *Olevoortseweg*. Zie *Geerkamp*. Vermoedelijk is *Geertje* ontstaan uit *Geer*, de ellips van de oorspronkelijke vorm **Geerkamp*, mogelijk onder invloed van de PN *Geertje*.

X. Gelderkamp: zie *Gildenkamp* (2)

GELDERLAND

kaart 2 F5

Nij A 148: 1.75.10 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland *Gelderland* genaamd aan de Wildsteeg en de Kromme Beek (1852, NA Wijn.22), *Gelderland* (KK 1937).

Gelderland, provincienaam, afgeleid van de Duitse plaatsnaam *Geldern* uit germ. *gelwa* 'geel' en *haru*, later *here* en *-er(e)n* 'zandige heuvelrug' (Gijsseling 1960: 392; Moerman 1956: 97). *Gelderland* als vernoemingsnaam komt nog acht maal in Nederland voor. De helft hiervan

betreft een perceel (bouw)land. Evenals dit *Gelderland* zijn de meeste vernoemingen van jonge datum, achttiende tot twintigste eeuw (Rentenaar 1984: 401).

GELDERSE RIJN

Nij buurtschappen Nekkeveld, Ark, Holk: zie *Nieuwe Rijn*

GELDZAAIER

Pu I 948, 950: zie *Vrouw van Arnhemsland*

GELE ENG

kaart 16 C5

Pu I 163: 2.11.20 ha hooiland (bouwland)

Noch een camp ten westen van Arler achter den boomgaert den *Gelen Enck* vijf mergen saijlandt (1611, AZA 178 fol. 3), Vijf Mergen genaamt den *Geelen Enck* aan de Arlersteege (1705, SV 160 fol. 136), Johan Burhart Wolfsen *Gelen Eng* (1716, HG 5773 fol. 5), Een kamp hooy- en weiland de *Geele Engh* genaamd bij Arler (1842, NA Col. 2643).

Geel, adjectief *geil*, dialectisch *gail*, *geel*, bij got. **gails* en het ww. *gailjan* met de letterlijke betekenis 'zich verblijden'. *Geil*, *geel* heeft hier toponymisch de gevoelswaarde van 'weelderig, vruchtbaar'. Een *Gele Eng* is vruchtbaar bouwland, inzonderheid wanneer de grond té veel meststof bevat (WNT 4 kol. 906; Schothorst 1904: 38, 132). Als appellatief is *geil* in deze betekenis nog steeds in gebruik. Van Schothorst noteerde begin twintigste eeuw nog 'de rogge staat geil' (Schothorst 1904: 132) en overbemest gras dat niet stevig genoeg is om te maaien noemt men *geil* (Wa 2002). In Harderwijk ligt een perceel bouwland met de naam *Gele Brink* (1924, NA Nee). Zie *Eng*.

GELEN

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij

Ten 27^e door den *Gelen*, dat Gerryt van Renseler toehoorten (1502, W 1954: 289), 't Hoeffslach van den *Gelen* (1608, HG 4396 fol. 8).

FN *Gelens*, *Gelers*, *Gelen*. Deze verdwenen boerderij in *Holk* dankt zijn naam vermoedelijk aan de in diverse dijkrollen genoemde personen met de naam *Gelens*, zoals Timme *Gelens* (1494, AK 185 fol. 16), Timme *Gelers* (1588, HG 5023 fol. 16) en Heyn *Gelens* (1611, AZA 178 fol. 36). De FN *Gelens* komt in Gelderland in 1947 ondermeer. voor in Wadenoyen. De boerderijnaam *De Gelen* komt voor in de akte, waarin de landerijen en erven worden opgesomd die doorsneden zullen worden bij het graven van de *Nieuwe Rijn*, de verbinding tussen de Zuiderzee en de Rijn bij Wageningen. Z.a. In volksetymologische vorm is deze FN tot op heden vermoedelijk bewaard gebleven in het microtoponiem *Tinnegieter(s)*. Z.a.

GENTENKAMP

kaart 3 F7

1. Nij A 248: 2.56.40 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland de *Gentekamp* genaamd op Ark (1842, NA Col. 2724), *Gentenkamp* (KK 1937).

Gent, benaming voor 'mannetjes gans, gander of ganzerik'. Het verschil tussen de gans en de gent is te horen. De gans maakt een geluid dat klinkt als *gak*; de gent als *gik* (WNT 4 kol. 1581). Zie ook *Ganzenwei*.

2. Nij A 319, 320: 2.20.30 ha hooi- en weiland

kaart 4 A7

Jan Oesterman *Gentencamp* aen den Begijnen Polcamp 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Twee kampjes weiland de *Gentekampen* genaamd...aan den Kruisweg (1851, NA Col. 4655), Twee kampen de *Gentekampen* (1907, NA Wes. 36).

Gelegen in de *Fenteler* en grenzend aan de *Polkamp*, Nij sectie A 318.

3. Nij A 441: 1.06.10 ha hooi- en weiland kaart 4 C6
Hertger Evertsen den *Gentencamp* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Cornelis Beek *Gentecamp* (1716, HG 5773 fol. 13), de *Gentekamp* is gelegen aan de Breenenseweg (1757, RV 852 fol. 232), Twee kampen weiland de *Gentekamp* en de Ravenskamp aan de Hollevoortscheweg (1857, NA Col. 6032), *Gentekamp* (KK 1937).

GEREN

kaart 12 B4

Nij I 204, 205: 3.32.30 ha hooi- en weiland
VHd in Land aan de Laak (1988). Ook Knoopkamp
Twee kampjes hooi- en weiland de *Geren* en Knoopkamp genaamd aan de Laak (1845, NA Col. 3236), *Land aan de Laak* of *De Geeren* (Do 1988; Mu 1994).

Driehoekig perceel aan de *Laak*. Zie *Geerkamp*.

GERMENS KAMP

kaart 20 E2

Pu I 946: 2.04.80 ha hooiland
Ook Zwanenkamp
't sHeeren int Loe *Germenscamp* bij den dijk 2¼ mergen (1716, HG 5773 fol. 49).

PN *German*. Begin zeventiende eeuw is dit perceel eigendom van en daarna genoemd naar de dijkbewoner *German* Gerritsen (1608, AK 185a fol. 30; 1611, AZA 178 fol. 22).

GERRIT AART AALTS ENGOED

Nij I 497: zie *Gerrit Hammekensgoed*

GERRIT COLLERTSHUIS

kaart 6 E7

Nij buurtschap Wullenhove
Gerrit Collertshuys daerin Jacob Jansen Broenissen woont (KK 1609).

Vermoedelijk het huis of de boerderij *Bethaniën*. Z.a.

GERRIT EVERTSKAMPJE

kaart 3 D3

Nij A 223: 1.97.40 ha hooi en weiland
In de Neckevelde twee mergen *Gerrit Everscampjen* genaamt (1729, RV 850 fol. 163), 2 mergen *Gert Evers Campje* (1735, RV 852 fol. 183), Een kamp weiland *Gaart Evertsenkamp* genaamd...tusschen de Eerste en de Tweede Boeyergeersche Beek (1838, NA Col. 1639). Een kamp hooi- en weiland *Gerrit Evertskampje* genaamd gelegen aan de Nekkevelderweg (1843, NA Vi. 33).

PN *Gerrit van Gerard* en PN *Gaart* (1838), in Gelderland voorkomende variant van *Gerard* en patroniem *Everts(en)* van PN *Evert*, die in Gelderland in 1947 zowel in Putten als in Nijkerk voorkomt.

GERRIT HAMMEKENS GOED

kaart 13 C10

Nij I 497: 00.23.20 ha huis en erf

PHd in Gerrit Aart Aaltsengoed (1532), PHd in Aart Aaltsenerf (1544) en PHd in Jan Jansengoed (1608)

Het volschuldig hofhorig abtsgoed *Gerrit Hammekensgoed* of *Gerrit Aert Aeltsz.goed* (1532, 1612 - 1614, AK 205), *Art Altzenerf...*buurschap Veenhuysen (1544, W 1968: 33), 4 mergen 't Hoeffslach gecomen van *Jan Jansengoet* (1608, HG 4396 fol. 8), *Jan Jansesgoet* (1611, AZA 178 fol. 37), *Gerrit Hammekensgoett* off *Gerrit Aelt Aeltsengoett* op Veenhuysen (1729, AK 268a), Een erfje...gelegen op Veenhuis aan den Holkerweg naast *Gerrit Hammekesgoed* (1846, NA Col. 3555).

PN *Gerrit* en FN *Hammeken*. De FN *Hammeken* komt in Nijkerk al voor in het midden van de vijftiende eeuw: 'Elbert Hammeken van erve to Hollick' (1453, HA 101 fol. 5). Het *Gerrit Hammekensgoed* is één van de vijf oorspronkelijke boerderijen van de buurtschap *Veenhuizen*. De diverse hernoeringen in de zestiende en zeventiende eeuw op grond van wisseling van eigenaar.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1729 ter grootte van 17½ morgen.

X. Gerritsland: zie *Aaltje Gerritsland*

GERRIT VAN DRIENKAMP

kaart 16 C3

Pu I 168, 169: 2.81.40 ha hooiland

PHd in Logenkamp (1716)

Looch Gerritsen aen die Arler Stege ten noerden 3 mergen *Gerrit van Driencamp* (1608, AK 185a fol. 7), De Scholtis Hijberts *Logencamp* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 12).

PN *Gerrit* en FN *Van Drie*. Eind vijftiende eeuw is de eigenaar van dit hooiland een zekere 'Aernt van Dry toe Dry' (1494, AK 185 fol. 4). Aarnt van *Drie* was afkomstig uit *Drie*, een buurtschap in de gemeente Ermelo. *Drie* wordt als *Thri* genoemd in 855 (K, 1906: 12).

Vermoedelijk heeft het getal *drie* betrekking op het aantal boerderijen of het aantal ontgonnen hoeven. De FN *Van Drie* is een Ermelose herkomstnaam. In 1947 wonen 137 van de 177 Gelderse naamdragers in de gemeenten Ermelo, Nijkerk en Putten. Hernoeming in *Logenkamp* met de PN *Looch* en het patroniem *Loochsen*. In de regio Nijkerk/Putten een vroeger veel voorkomende FN (Steinmeier 1993: 312). Omstreeks 1500 is Reyner *Logen* eigenaar van een boerderij – het tot in de achttiende eeuw vermelde Logengoed – in de Puttense buurtschap Nulde (AK 40a fol. 47; BFA 2166). *Looch* Gerritsen was ca.1610 een invloedrijke Arkemheense heemraad (AZA 1 passim).

X. Gerversmaat: zie *Grevenmaat*

X. Giese Diemansgoed: zie *Gijsmansgoed*

GIETER

kaart 17 F6

Pu I 379: 00.81.90 ha hooiland

De *Gieter* (Ha 1981).

De *Gieter* is een smalle, enigszins kromlopende strook laaggelegen weiland tussen de hogere landbouwgronden van de boerderijen de *Veen* en *Groot Bokhorst*. De vorm van het perceel heeft de naamgever geïnspireerd tot deze metaforische benaming.

GILDENKAMP

kaart 20 E1

1. Pu I 936: 2.55.10 ha hooiland

Den *Gildencamp* gemeen mit die kerck en Catarijn ter Nijkerck 3 mergen (1608, AK 185a fol. 31), *Gildecamp* (1716, HG 5773 fol. 50, 51), Seekere Camp Mehenlandts groot drie mergen genaemt den Meursencamp zuytwaert den *Gildencamp* (1668, SV 160 fol. 127), Stukken betreffende...het weiland de *Gildekamp* in de Puttermheen (1712, ABN Inv.nr. 121), Twee kampen hooi- en weiland de *Gildekampen* genaamd liggende op de afscheiding van de gemeente Nijkerk (1858, NA Col. 6279), De *Gildekampen* (B 1999).

De *Gildencamp* is volgens de dijkrol sedert eind zestiende eeuw eigendom van de vicarie Sint Crucis, het Heilig Kruisaltaar, in Nijkerk (1588, HG 5023 fol. 7). Deze vicarie verkreeg haar inkomsten jaarlijks uit deze *Gildencamp*, een stuk broekland op Slichtenhorst en het erf Huinen in Putten. De collators waren de Van Oldenbarnevelts (Beernink 1912: 113; Wijnaendts van Resandt 1943: 83). *Gilden* waren geestelijke broederschappen van priesters of leken die zorg droegen voor de begrafenis en het zielenheil van de gestorven broeders en zusters, voor ziekenverpleging of armenzorg. Ook na de Hervorming bleven vele geestelijke gilden actief. Sedert 1712 is de *Gildencamp* eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

2. Pu: buurtschap Diermen

kaart 17

De *Gildencamp*...noort en zijdtwert nae de hoffstede daer Teunis Jansz. op woont genaamt de Wildeman (1682, HH 2 Inv.nr. 18), De Wildeman...t land voor de deur genaamt *Geldercamp* (1764, RV 863 fol. 334), de *Geldekamp* (1804, RV 864 fol. 188), Een perceel eiken en ander hakhout genaamd de *Geldekamp*...erve de Poort (1849, NA Gun. 662).

Deze *Gildencamp* ligt vlak bij de boerderij de *Poort*, eerder de *Wildeman*. Het perceel is, althans in de negentiende eeuw, begroeid met eiken en hakhout. Ik vond geen aanwijzingen dat dit perceel ooit eigendom geweest is van één van de Puttense of Nijkerkse gilden. Bovendien is de vorm *Gildencamp* maar eenmaal overgeleverd en hebben alle andere attestaties *Gelde(r)kamp*. Misschien is hier sprake van het woord *geld*, mhd. *galt*, nhd. *gelde* 'onvruchtbaar', vooral gezegd van koeien en andere wijfjesdieren, maar ook toponymisch toepasbaar op minder vruchtbare grond (WNT 4 kol. 1067; Lerchner 1965: 77).

X. Gisgenhofstede: zie *Olde Gisgenhofstede*

GLASHUISKAMP

kaart 6 D3

1. Nij B 70, 71: 3.42.40 ha weiland

VHd in Hoge Tweemorgen (1863) en VHd in Hoekkamp (1863). Ook Mennegat en Vleyeneng Twee kampen de *Glashuiskampen* liggende achter Hulkenstein op Watergoor (1862, NA Col. 7218), Eene kamp bouwland de *Hooge Tweemorgen* of de *Hoekkamp* genaamd (1863, NA Col. 7533), de *Hooge Twee Morgen* of *Hoekkamp* (1903, NA Wes. 79).

Voor *Glashuiskamp* zie *Padang*. Voor de hernoemingen zie *Tweemorgen* en *Hoekkamp*.

2. Nij B 83: zie *Graftkamp* (2)

GLAZENMAKERSLAND

Pu polder Arkemheen

2 mergen genaemt het *Glasemaeckerslant* afkomstig van Arent van Huysteen (1650, HH 2 Inv.nr. 21).

Glazenmaker, ambachtsman die ruiten inzet. Misschien eens eigendom van en genoemd naar de glazenmaker Christaen Antonii. Hij was betrokken bij de restauratie van de paterskamer in het

Nijkerkse weeshuis in 1640 (Van der Bie 1999: 25). *Glazenmaker* is echter ook een volksnaam voor de ‘grote libel of waterjuffer’ (WNT 5 kol. 52; Puttens Praoten 2003: 25).

GOOR

kaart 18 A5

1. Pu I 750, 751: 2.87.30 ha hooiland

Ook Achterste Goor, Voorste Goor en Grollenland

3 kampen geheten Spannet, *Goor* en Koestege (1436, VG 1983: 260), Achter het erf Dyerum die *Goeren* en Spannet (1608, HG 4396 fol. 24), Eene kamp hooi- en weiland de *Goor* aan de Kromme Beek (1878, NA Colz. 2128).

Mnl. *gore*, *goor* ‘slijk, modder’. Vooral in Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant voorkomend woord voor ‘broekland, moerassig land’ (Schönfeld 1950: 46; WNT 4 kol. 420). Door ontwatering konden goorlanden geschikt gemaakt worden voor grasland en zelfs bouwland. Deze twee percelen liggen aan de *Kromme Beek*.

2. Pu I 915: 1.39.80 ha hooiland

kaart 20 H2

VHd in Hoefslag (34) (1851)

Een kamp hooi- en weiland het *Goor* genaamd aan de Koesteeg (1846, NA Col. 3578), Eene kamp hooi- en weiland het Hoefslag, ook wel het *Goor* genaamd aan de Koesteeg (1851, NA Col. 4731).

De basis -*goor* in: *Achterste Goor*, *Kalvergoor*, *Voorste Goor*, *Watergoor* [4].

X. Goosjeseng: zie *Gosenseng*

GOSENSENG

kaart 19 B1

Pu I 777, 779, 784, 786, 787, 789: 8.35.30 ha bouwland

Anna Jans...anderhalff mergen in *Gosens Engh* uyt Gijs Maesensgoet Vanevelt (1611, AZA 178 fol. 63, 64), *Goossens Eng* (1716, HG 5773 fol. 163), Erf en goed de Goot...gelegen tegens *Goosens Engh* (1754, RV 863 fol. 269), Een stuck weyland genaamt *Goossens Enk* leenroerig aan de Vrouwe Abdisse van Elten zijnde in bosch verandert groot 2½ mergen (1797, RV 864 fol. 325), Eene kamp bouwland *Goosjeseng* (1878, NA Colz. 2128).

PN *Gosen*, verkorting van de PN *Goswijn*. De PN *Goos* en het patroniem *Goossen* komen respectievelijk 27 en 31 keer voor onder de keurmedigen van de Kelnarij van Putten tussen 1389 en 1681 (Steinmeier 1933: 287-288). De *Gosenseng* is een bouwlandcomplex van tien morgen langs de zuidzijde van de *Nijkerkerstraat*. In de zeventiende eeuw werd de *Gosenseng* als bouwland gebruikt door de boerderijen *Groot Vaneveld* en de *Goot*. Zie *Eng*.

GOOT,TER

kaart 19 B4

Pu I 795: 00.20.60 ha huis en erf

Goet *Ter Goett* (1608, AK 185a fol. 20), *Ter Goot* (1611, AZA 178 fol. 14), De Vrouw van Laar 't goed *Ten Goot* (1716, HG 5773 fol. 30), Hendrik ter Goet van den halven goede *Ter Goet* (1747, GR 1501 fol. 21), Het erf en goed *Ter Goot* buurschap Diermen (1752, RV 865 fol. 263), Hendrik van de Goot, landbouwer...wonende op het erf de *Goot* (1832, NA Col. 627), Een boerenhofstede de *Goot* genaamd (1882, NA Pli. 862), de *Goot* (Ha 1989).

Hoewel zekere Evert van der *Goten* en Alard van der *Gote* ca. 1330 genoemd worden in de regio Nijkerk/Putten (AK 38 fol. 105 en HA 373), aarzel ik de boerderijnaam *Ter Goot* te verklaren uit de FN (*Van der*) *Goot*. De FN (*Van der*) *Goot* komt namelijk niet meer voor in de Arkemheense

dijkrollen van 1494, 1588 en 1611. De boerderijnaam *Ter Goot*, waarin *Ter* een aanduiding is voor ‘gelegen bij of aan’, verschijnt eerst begin zeventiende eeuw. *Goot*, mnl. *gote*, dialectisch *geut*, in Oost-Nederland ook *gate* betekent ‘goot, greppel, waterloop’ en hoort bij het ww. *gieten* (De Vries 1971: 214; Schönfeld 1955: 232). De boerderij *Ter Goot* heeft zeker niet aan een waterloop gelegen, maar mogelijk wel aan een greppel, een goot, die o.a. het water afvoerde van een tegenover deze boerderij gelegen *Fles* in het *Vleesland*. Z.a. Het is ook mogelijk deze boerderijnaam te verklaren uit de geografische ligging. *Ter Goot* lag bij of aan de plaats, waar tot begin zeventiende eeuw de *Nijkerkerstraat* werd onderbroken door een versterking, het *Bingeler Bolwerk*. Z.a. Dat hier sprake was van een belangrijk strategisch punt bewijzen de aanwezigheid van een tol en de naastgelegen herberg De Muis. Op de plaats waar ooit een landweer of verdedigingswal doorsneden werd door een belangrijke weg, een Herenweg, ontstond een *gate* of *gote*, een ‘wegdoorgang’ (Gelre 22 (1919) : 5). *Ter Goot* zou naar een dergelijke doorgang genoemd kunnen zijn. De ontwikkeling van *gate*, *goate*, *gote*, *goot* laat zich dialectisch gemakkelijk verklaren (Van Schothorst 1904: 28, 61). De huidige opstallen van de boerderij de *Goot* dateren uit 1788. Zie voor de FN *Van der Goot* op de Veluwe de verslagen van de werkgroep *Van der Goot*.

GOOTKAMP

1. Nij K 300: zie *Polkamp* (18)

De *Gootkampen* Pu I 564, 570 en 596 zijn bouwlanden die eens eigendom waren van de boerderij de *Goot*. Dat geldt mogelijk ook voor het hooi- en weiland Nij K 300. De overige percelen ontleen hun naam aan de aanwezigheid van een greppel of sloot.

2. Pu I 491: 1.17.80 ha bouwland kaart 18 A8
VHd in Lage Gootkamp (1981)
Bouwland de *Gootkamp* (1828, NA Col. 125), De *Lage Gootkamp* (Ha 1981).

3. Pu I 564: zie *Hoge Stuk* (5)

4. Pu I 570: 00.98.70 ha bouwland kaart 18 A10
De *Gootkamp* (Ha 1981).

5. Pu I 596: zie *Eng* (8)

6. Pu I 744: 1.65.00 ha bouwland kaart 18 A6
Het bouwland de *Gootkamp* (1829, NA Col. 194), de *Gootkamp* (Ha 1981).

GOOTKAMPJE

kaart 5 D3

Nij A 634: 00.64.80 ha tabaksland (bouwland)
De kamp tabaksland het *Gootkampje* (1873, NA Colz. 893), *Gootkampje* (Ri 2002).

GOUWENDUIST

Nij buurtschap Achterhoek
Een camp lants groot omtrent 2 mergen genaemt de *Gouwenduyst* (1684, RV 850 fol. 191).

Gouden, met uitval van de intervocalische *d* ook *gouwen*, duidt oorspronkelijk vruchtbare grond aan, maar door de ironie van de boer werd meestal het tegengestelde, namelijk onvruchtbare grond, bedoeld (Schönfeld 1950: 56; Molemans 1982: 387; Piirainen 1984: 155). Misschien ook

gouw als aanduiding van de *Stinkende Gouwe* (*Chelidonium*), een papaversoort (Van Schothorst 1904: 136; Heukels 1987: 62). Voor *-duist* zie *Duist*.

GOUWENKAMP

Pu buurtschap Diermen

Geert Killen *Gouwencamp* (1608, AK 185a fol. 13), Gerrit van Putten die Jonge van een stuck erfs van *Gouwenkamp* (1706, GR 1504 fol. 74).

GRAAFT/GRAFT

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

GRACHTKAMP

1. Nij A 128: zie *Op de Gracht*

Mnl. *gracht* naast de oudere vorm *graft* 'gracht, kanaal, sloot' bij het ww. *graven*, zoals nog in de zeventiende-eeuwse vorm *Graafkamp*. De overgang van *ft* tot *cht* begint reeds in de tiende eeuw en breidt zich vanuit Holland uit in oostelijke en noordelijke richting. In het fri. blijft de *ft* bewaard (Van de Streek 2001: 204). In het gebied van de Arkemheen komen beide vormen voor, maar tot in de negentiende eeuw overheerst in de attestaties de vorm met *ft*. Met de *Graft* of *Gracht* wordt altijd de *Arkervaart* bedoeld, de oorspronkelijke loop van de *Brede Beek* van de *Nijkerkse Vest* naar de *Zuiderzee*. Deze waterloop is grootscheeps gekanaliseerd in de periode 1703 - 1720. Zie *Arkervaart*.

2. Nij C 1: 2.77.90 ha hooi- en weiland

kaart 8 A2

Eene kamp de *Grachtkamp* genaamd gelegen aan de Hardenbergersteeg (1848, NA Col. 3909).

GRAFTKAMP

kaart 2 D8

1. Nij A 100: 2.64.70 ha hooi- en weiland

VHd in Hoge Hongerskamp (1999)

Evert van Vreeneng d'*Graftcamp* (1716, HG 5773 fol. 60), Eene kamp de *Graftkamp* genaamd liggende oostwaart van de Vaart nabij de Herbergersteeg (1857, NA Col. 6029), *Graftkamp* (KK 1937), *Hoge Hongerskamp* (B 1999).

2. Nij B 83: 1.57.20 ha hooi- en weiland (bouwland)

kaart 6 C3

PHd in Glashuiskamp (1863)

Een mergen tabaks- en saayland genaamt de *Graftkamp* bij de glasblazerij (1784, RV 854 fol. 252), Eene kamp hooi- en weiland de *Graftkamp* of de *Glashuiskamp* (1863, NA Col. 7533), de *Graftkamp* of de *Glashuiskamp* (1903, NA Wes. 79).

3. Nij B 118 - 132: zie *Molenkamp*

4. Nij C 104: zie *Knolkamp*

X. Grauweveen: zie *Gravenveen*

GRAUWE ZUSTERENLAND

kaart 14 C7

Nij K 61, 66: 1.44.20 ha rietgrond

Uyt die *Grauwe Susterenlant* bij Schilling in de Mheen (1609, B 1912: 128), Sestiende block begint tegen Lawijcx landt ende endet tegent 't *Grauwe Susterenlant* (1613, AZA Inv.nr. 1 fol. 38), Henrik Carelsen *Grauwe Zusteren* (1716, HG 5773 fol. 144), Een kamp hooi- en weiland

met twee percelen rietgrond de *Graauwe Zusters* genaamd...op Nekkeveld (1842, NA Col. 2724), Een perceel rietgrond de *Grauwe Zusters* genaamd gelegen op Nekkeveld bij de zeedijk (1873, NA Colz. 1017).

Grauw, aanduiding van de kleur van het zusterkleed. Het *Grauwe Zusterenklooster* genaamd Clarendale stond aan de Smeepoortstraat in Harderwijk. In 1580 werd het convent aan het stadsbestuur overgedragen ten behoeve van kerken en scholen op voorwaarde, dat de stad het levensonderhoud en vrije woning van de zusters garandeerde. Het niet door de zusters bewoonde gedeelte bood vanaf 1584 onderdak aan de Gelderse Munt en de provinciale muntmeester Jacob Dircksz. Alewijn. Zie *Munt*. Dit duurde tot 1806. In 1641 stierf de laatste *Grauwe Zuster*, waarna goederen en inkomsten aan de stad vervielen (Berends 1935: 214). Van 1843 tot 1909 waren de gebouwen in gebruik als koloniaal werfdepot voor het Nederlands-Indische leger. In deze eeuw was het voormalige klooster kazerne en vanaf 1990 is het een appartementengebouw (Mesker/de Jong 1999: 38). De landerijen van de *Grauwe Zusters* lagen direct aan de *Nekkevelderdijk*, één van de meest kwetsbare dijksegmenten. Om die reden beloofde dijkgraaf Claes van Oldenbarneveld al in 1578 te zullen bevorderen dat het klooster werd vrijgesteld van dijklasten (Berends 1935: 215). Uit de diverse dijkrollen valt af te leiden dat het oorspronkelijke bezit ongeveer acht morgen grasland geweest moet zijn (1608, HG 4396 fol. 25; 1716, HG 5773 fol. 144), waarvan door dijkverlegging in de negentiende eeuw niet meer dan enkele hectaren overbleven.

X. Grauwe Zusters: zie *Grauwe Zusterenland*

X. Gravemaat: zie *Grevenmaat*

GRAVENVEEN

kaart 5

Nij buurtschap Ark

In officio Putten in parochia Nijkerke des *Grawen Vene* (1335, HA 373), in der parochien van Nijkerck van dat hietet *Grawenveen* (1453, HA 191 fol. 22), 8 mergen in de *Graewen Veen* dat alleer was Henrick Aeltsen van Erentell (1552, GR 1307 fol. 10), omtrent eene mergen gelegen int Nijkerker *Grauweveen* (1678, RV 850 fol. 257), Veenland in het *Grauwe Veen* onder Nijkerk (1770, RV 853 fol. 291).

De ontginning van het Nijkerkse *Gravenveen* dateert van vóór 1339, want pas in dat jaar werd de Gelderse graaf tot hertog verheven. In het tijsboek van de Veluwe uit het midden van de vijftiende eeuw zijn zowel ligging als omvang van deze ontginning te reconstrueren (1453, HA 101 fol. 22 - 32). Het *Gravenveen* was oorspronkelijk een gebied van ruim 40 ha, ongeveer 2½ hoeve, tussen de huidige *Watergoorse-* en *Olevoortseweg*, in de latere *Doornsteeg*. Het *Gravenveen* sloot direct aan op de ontginning rondom de boerderij *Groot Steenler*. In het *Gravenveen* liggen o.a. de *Oude Engen*, de *Laarkampen*, de *Sprinkelermaat*, de *Bosmaat*, *Scherpenshoten* en de *Biezenkamp*, kadastraal sectie A 527 - 545. Dat het *Gravenveen* een aparte ontginning geweest is, blijkt in het bijzonder uit de perceelsvorm van de *Oude Engen*, de *Laarkampen* en de *Bosmaat*. In tegenstelling tot de omliggende percelen hebben deze kampen een enigszins geronde vorm. De zeventiende-eeuwse vorm *Grauweveen* is een volksetymologische verbastering.

GREVENMAAT

kaart 1 C6

Nij A 54: 2.05.90 ha hooi- en weiland

d'Nonnen *Grevenmaat*, gebruicker Reyner Jansen schoenmaecker 4 mergen (1608, AK 185a fol. 30), De Nonnen tot Harderwijck deselve Heren eigenaers van *Grevenmate* groot 4 mergen (1650, AAN 750 fol. 186), De Nonnen noch de *Grevenaam* (1716, HG 5773 fol. 49), 4 mergen

de *Gravemaat* (1752, AAN 751 fol. 167), *Greeve Maat* (1824 AZA, 812), Weiland de *Gerversmaat* (1851, NA Gun. 752), Een kamp *Gerversmaat* aan den dijk (1936, NA Rey).

FN *Gre(e)ve(n)*. Oorspronkelijk eigendom van het hofhorig abtsgoed *Grevengoed* in Slichtenhorst, gemeente Nijkerk. De vorm *Gervers-* als metathesis, klankomzetting van de *r* over de klinker.

X. Grevenmehensteeg: zie *Schremmersteeg*

GRIFT

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

GROBBENMAAT

Nij buurtschap Ark

PHd in Grobbengoed (1460)

Eynen stucke lands gelegen in Erckemeden buten dijcks ende is geheiten *Grobbe maet* ...noirtwart op die zee...zudewart streckende anden dijck (1438, AHG Inv.nr. 248), buten dijcks geheiten *Grobbe maet* (1440, AHG Inv.nr. 248), Het *Grobbe maet*...2½ mergen land gekomen uit Heyn Abelenzoonsgoed (1460, W 1968: 26).

Grobbe, *grubbe*, *grebbe*, namen voor kleine wateren, beekjes, zoals in het Gelderse riviertje de *Grebbe* en de Limburgse plaatsnaam *Grobbevorst* of *Grubbevorst*. In dit buitendijkse land had *grobbe* de betekenis 'greppel, goot' waardoor het (zee)water bij laag tij werd afgevoerd (Schönfeld 1955: 173). Voor *-maat* zie *Maat*.

GROENEVELD

kaart 18 A8

1. Pu I 627: 00.20.60 ha huis en erf

Erfje en goed *Groeneveld* genaemt en ongeveer ses morgen land (1799, RV 864 fol. 87), Een erf en goed *Groeneveld* genaamd (1841, NA Col. 2300), *Groeneveld* (Ha 1981).

De boerderij *Groeneveld* is gespleten uit *Klaas Dijksgoed*, dat aan de overkant van de *Schremmersteeg* ligt en genoemd naar de percelen met de naam *Groeneveld*. Z.a. Op grond van de dijkrol dateert de boerderij uit het begin van de zeventiende eeuw en wordt dan bewoond door Peel Roest (1608, AK 185a fol. 23).

2. Pu I 641 - 643: 3.34.70 ha bouwland

kaart 3 B8

Peel Roest daer hij woent *Groenevelt* 4 mergen (1608, AK 185a fol. 23), Vier mergen saijlants *Groenevelt* (1611, AZA 178 fol. 17), Teuntje Gerrits *Groenevelt* 6 mergen (1716, HG 5773 fol. 34), Twee mergen van 't *Groenevelt* (1747, GR 1501 fol. 70).

Namen als *Groeneveld* en *Groenewoud* zijn, ook al dateren ze uit de zeventiende eeuw, vaak geen echte natuurnamen meer, maar fantasienamen (Otten 2003: 118).

GROENE WEGJE

kaart 4 D1

Nij buurtschap Ark/Nekkeveld

Het *Groene Wegje* (KA 1832), Aan den westzijde van het *Groenewegje* (1866, NA Col. 8156), De Zevenvierel...nabij de Bunschoter- en *Groene Wegen* (1843, NA Col. 2854), het *Groenewegje* (1875, NA Colz. 1481).

Het *Groene Wegje* loopt in noordelijke richting in het verlengde van de *Achterhoekerweg* tot aan de *Bunschoterweg*. Het *Groene Wegje* was oorspronkelijk een onverharde weg, waarvan het geringe gebruik tot gevolg had, dat er buiten de wagensporen onregelmatig gras groeide, waardoor het wegje een groene indruk maakte. In het algemeen is een *Groeneweg* niets anders dan een met gras begroeide weg. In de Arkemeen zal het te midden van hooi- en weilanden zeker ook dienst hebben gedaan als veedrift. Op hoger gelegen gronden worden ook paden door akkers *Groeneweg* genoemd (Schönfeld 1950: 148; Schönfeld 1957: 142; Hilligers 1993:17). Vastgesteld in de wegenlegger van 27 januari 1944. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

GROENEWOUD

kaart 18 C8

Pu I 649: 00.04.90 ha huis en erf

Een camp zaayland...buurschap Diermen bij het *Groenewoud* (1805, RV 864 fol. 95), Een erfje het *Groenewoud* genaamd...achter de Orangerie van den Huize Salentein (1840, NA Col. 2156), *Groenewoud* (Ha 1981).

Zie *Groeneveld*. Zie ook *Klein Salentijn*.

GROLLENKAMP

Pu I 750: zie *Grollenland* (3)

GROLLENLAND

kaart 15 E6

1. Nij K 269, 270: 3.39.50 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Veulensgat (2)

't Gasthuys van der Nijkerck mit Goetschalck Wynicken en Rutger Arissen tesamen 4 mergen 1 vierdell van *Grollenlant* (1608, HG 4396 fol. 31), Vrouw Ruygeduyst; Gasthuys van Nijkerk *Grollenland* (1716, HG 5773 fol. 158), Een perceel bouwland het *Grolleland* genaamd (1851, NA Col. 4643), *Grolleland* (KK 1937).

FN *Grol(l)*. De familie (Van) *Grol(l)* bezat volgens diverse bronnen uitgebreide bezittingen in de Arkemheen. In 1494 zijn deze percelen van Jan *Groll* (AK 185 fol. 19). Jan (van) *Grolle* bezat grond in de Henslaar (1453, HA 101 fol. 177) en Gerrit *Grolle* was in 1463 schout van Harderwijk (Berends 1935: 140). In 1947 dragen nog twaalf personen in Nijkerk deze FN. Deze percelen zijn na 1494 door een lid van de familie (Van) *Groll* geschonken aan het St. Agnietenklooster, ook de Nonnen genoemd, te Harderwijk. Na de secularisatie in 1803 werd het kroondomein.

2. Pu I 862, 885: 5.51.50 ha hooiland

kaart 20 F6

d'Nonnen...*Grollenlant* 6½ mergen (1608, AK 185a fol. 16), De Nonnen *Grollenlandt* 6½ mergen (1716, HG 5773 fol. 25), Ghepagt een camp groot 6½ mergen genaemt *Grollenlandt* (1699, SV 584 fol. 61), Jan de Ruyter voor 4 jaeren gepagt 6½ mergen het *Grollenland* (1761, SV 615), Een perceel weiland genaamd het *Grolleland* (1836 KD), Twee kampen het *Grolleland* (1936, NA Rey), het *Grolleland* (Ha 1981).

3. Pu I 750: 1.34.50 ha hooiland

kaart 18 A5

PHd in *Grollenkamp* (1843). Ook Goor en Voorste Goor

Een kamp hooi- en weiland het *Grollenland* of de *Grollenkamp* genaamd...bij het erf Groot Diermen (1843, NA Vi. 33), Een perceel hooi- en weiland *Grollenland* genaamd bij het erf Groot Diermen (1850, NA Col. 4463).

GROTE ALLEE

kaart 17 C9

Pu polder Arkemheen

Ook Oldenallerallee

De Gildenkamp leggende op de noordzijde van heer coper zijn *Grote Allee* (1682, HH 2 Inv.nr. 18), *Oldenallerallee* (SLP).

Allée, 'laan, brede weg tussen twee of meer rijen bomen'. De *Grote Allée* is de met opgaande bomen beplante oprijlaan van het kasteel *Oldenaller*. De *Allée* begint bij de *Poortbrug* aan de *Nijkerkerstraat*. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4. Het adjectief *groot* heeft – al of niet reciprocierend met het adjectief *klein* – als speciaal kenmerk betrekking op de hoedanigheid van het denotatum, de naamdrager. Reciprociteit komt in de Arkemheen het meest voor bij deze beide adjectieven. Zie par. 4.4.2.a.3 en 4.4.2.d.2.

GROTE ARKNij A3: zie *Ark***GROOT ARLER**Pu I 221: zie *Arler***GROOT BEEKHOVEN**Nij A 574: zie *Klein Beekhoven***GROTE BERENKAMP**

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Den *Groten Berencamp*...omtrent 5 mergen (1618, AZA 1 fol. 131), 6 margen genoemd den *Grooten Berencamp* (1668, S 1904: 88), Huys ten Beerencamp met het Bouwmanshuys met ses mergen genoemd den *Grooten Beerencamp* en het Voscampjen onder den *Grooten Beerencamp* gehoorende (1668, HH 12 Inv.nr. 319).

Het perceel ligt in de directe omgeving van het huis de *Berencamp*. Z.a. Reciprocierend met *Kleine Berencamp*, Nij buurtschap Wullenhove.

GROTE BOEYENGEER

kaart 4 E3

Nij A 376, 378: 2.88.40 ha hooi- en weiland

Ook Boeyengeren

Jan Snapper cum suis hebben den *Grooten Boeijengeer* groot 3 merghen (1650, AAN 750 fol. 87), Drie mergen meenland...buurschap Holck genaemt de *Grote Boeijengeer*...west de beek langs de Lange Morgens (1731, RV 850 fol. 13).

Zie *Boeyengeer*. Reciprocierend met *Kleine Boeyengeer*, Nij A 377.

GROOT BOKHORSTPu I 372: zie *Bokhorst***GROTE BIJL**

kaart 3 D7

1 .Nij A 251: 1.76.40 ha hooi- en weiland

Ook Bijl

Jan Elbertsen die *Groete Bijl* vanwege Henrick van Soudenbalchs erffgenaemen 3 mergen (1608, HG 5396 fol. 14), Henrick van Soudenbalchs erffgenaemen hebben drie mergen die *Groote Bijl* (1611, AZA 178 fol. 46), Willem Thomas ende Wulft van Hennekeler de Jonge

eijgenaers van *Groote Biel* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 160), de *Groote Bijl* (1716, HG 5773 fol. 118), Een camp landt genaemt de *Grote Bijl* drie mergen...liggende aan den dijk tusschen Arck ende Wielsluisch (1719, RV 850 fol. 9), Een vergraven camp Mheenland groot 2½ mergen de *Grote Bijl* genaamt (1783, RV 854 fol. 231), De Fraterskampen...achter de *Grote Bijl* (1854, NA Col. 5512), Twee kampen hooi- en weiland en een perceel rietgrond de Egmond en de *Bijl* genaamd ...tusschen Ark en de Wiel aan de Zeedijk (1889, NA Colz. 4447), de *Grote Bijl* (Bo 1995).

Hoewel dit perceel in de achttiende eeuw gedeeltelijk vergraven is voor dijkherstel, heeft het op het kadastrale minuutplan van 1832 nog de vorm van een bijl. Reciprocerend met *Kleine Bijl*, Nij A 257.

2. Nij K 45: zie *Eskamp* (1)

GROTE BIJVANG

Pu polder Arkemheen

Des Abden *Grote Bivanck* (ca.1357, AK 37c), In Erkemedede de *Grote Byvanck* (ca.1450, S 1889: 220), Op den Putterdijk...groot omtrent 4 morgen..binnen en buytendijcks gelegen genoempt den *Groten Bijvanck* (1664, AK 178), *Grote Bijvanck* verpagt aen Gerrit Jacobsen (1713, AK 39).

Mnl. *bivanc*, *bijvan(c)k*, *bijvang*, uit got. *bifahan* – letterlijk ‘wat erbij gevangen is’ – duidde op een door afrastering nieuw ontgonnen stuk land, dat vooral in Oost-Nederland als zodanig in gebruik was (Schönfeld 1950: 131; Moerman 1956: 38; Hekket 1975: 46). *Bijvang* komt als microtoponiem al voor in oorkonden van het Duitse klooster Fulda en in 837 in een particuliere oorkonde van het klooster Werden ‘unum bivang in saltu UuaneUUalda’ d.i. ‘een bijvang in het bos van Waneswald’ (B 1960: 209; Tiefenbach 1980: 295). De *Grote* en de *Kleine Bijvanck* vormden samen met de *Kolkkamp* een gebied van 11 morgen grotendeels buitendijks gelegen hooi- en weiland langs de *Putterdijk*. In 1775 zijn de *Kolkkamp* en de *Kleine Bijvanck* ‘vergraven tot den dieken’ (AK 178). De *Grote Bijvang* is blijkbaar al voor dat jaar volledig in de *Zuiderzee* verdwenen. FN *Bijvank*. Van de 107 Gelderse naamdragers *Bijvank* wonen er in 1947 nog 38 in Ermelo, Nijkerk en Putten. Reciprocerend met de *Kleine Bijvang*, Pu polder Arkemheen.

GROTE DAMMERSKAMP

kaart 10 D1

Nij H 646: 3.11.80 ha tabaksland (bouwland)

Ook Bouwlust en Hoefslag (10)

Een perceel hooy- en weiland de *Groote Dammerskamp* (1838, NA Col. 1685).

Zie *Dammerskamp*. Reciprocerend met *Kleine Dammerskamp*, Nij H 643, 644.

GROOT DIERMEN

Pu I 735: zie *Diermen*

GROTE DUIST

kaart 12 D6

Nij I 162: 00.15.75 ha huis en erf

Eene boerenwoning...aan den Achterhoekerweg naast het erf de *Grote Duist* (1873, NA Colz. 818).

Zie *Duist* en *Ruige Duist* (3). Reciprocerend met *Kleine Duist*, Nij I 320.

GROTE EEKRIJS

kaart 16 D3

Pu I 174, 175: 4.13.00 ha hooiland

Ook Eekrijs

't *Grote Eykrijs* onder Arler gelegen (1538, RV 585 fol. 16), Rijckert Gijsbertsen cum suis van 't *Eekrijs* (1650, SV 817 fol. 145), de *Eekrijs* (1716, HG 5773 fol. 27), Twee en een halve mergen Mheenland 't *Eekrijs* genaamt (1773, RV 863 fol. 460), Een kamp hooi- en weiland de *Grote Eekreis* genaamd (1874, NA Colz. 1190).

Mnl. *eike*, *EEK*, de boomnaam *eik* en *rijs* 'rijshout', dunne takken of twijgen die ondermeer gebruikt werden voor het maken van bezems, vlechtwerk en waterbouwkundige werken. Aan de westkant van de *Grote Eekrijs* stroomt de *Blaakbeek*, waarlangs vermoedelijk eertijds wilgen of elzen, de leveranciers van rijshout, groeiden. Reciprocerend met *Kleine Eekrijs*, Pu I 172.

GROTE ENGPu I 223: zie *Engetje***GROTE ENGELENKAMP**Nij I 479: zie *Engelenkamp*

Reciprocerend met *Kleine Engelkamp*, Nij I 478. Zie *Engelenkamp*.

GROTE ESKAMPNij K 45: zie *Eskamp* (1)**GROTE FLIER**Nij H 586: zie *Flier* en *Nautena* (2)**GROTE GIJZENKUIL**

kaart 1 E3

Nij A 13, 14: 3.86.30. ha hooi- en weiland

Ook Gijzenkuil

Jelis Snapper cum suis heeft de *Groote Giesekuijl* groot 5 mergen (1650, AAN 750 fol. 181).

Zie *Gijzenkuil*. Reciprocerend met *Kleine Gijzenkuil*, Nij A 163.

GROTE HOEF

kaart 13 C6

Nij I 406: 2.93.90 ha hooi- en weiland

Ook Hoef (2) en Maas Pelengood

Jacob Feijt op den Brenen heeft 3 mergen genampt de *Groote Hoeff* pachter Geert Simons (1650, AAN 750 fol. 226), De *Grote Hoef* (Do 1988).

In de westhoek van dit perceel staat de boerderij de *Grote Hoef*. Zie *Hoef* en ook *Maas Pelengood*.

GROTE KAMP1. Nij A 468: zie *Moersenkamp*

2. Nij I 216: 1.82.30 ha hooi- en weiland

kaart 12 D4

Ook Dolle Morgens

De *Grote Kamp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Kleine Kamp*, Nij I 375.

3. Nij I 439: 2.66.90 ha hooi- en weiland
De *Grote Kamp* (Do 1988). kaart 13 C8

4. Nij K 52: 2.85.40 ha hooi- en weiland kaart 14 D7
PHd in Hoekkamp (6) (1754)
Een stuck landts geheten den *Grotecamp* (1552, GR 1307 fol. 19), Goetschalck Wijnicken...den *Groetencamp*...3 mergen (1608, HG 4396 fol. 24), *Groote Camp* (1716, HG 5773 fol. 142), Drie mergen in de *Grote Camp* van ses mergen gelegen tot Nekkeveld (1735, RV 860 fol. 15), Ongeveerlijk vier mergen Mheenland den *Hoekcamp* genaamt...ten oosten de Rassenbeek...ten zuiden de Nekkevelderweg (1754, RV 852 fol. 226).

5. Nij K 110, 111: zie *Biezenkamp* (7)

GROTE KAMP SALENTIJN kaart 12 E8
Nij I 24, 25: 2.76.90 ha hooi- en weiland
Ook Hoge Kamp (7)
Grote Kamp Salentijn (Mu 1994).

Zie *Salentein*.

GROTE KETELER kaart 15 B8
Nij K 192, 193: 2.73.40 ha hooi- en weiland
Ook Keteler
Rijcket van Twiller 3½ mergen den *Groeten Keteler*...westwert die beek (1608, HG 4396 fol. 28), Twee kampen hooi- en weiland de *Grote Ketelaars*...aan de Rassenbeek (1848, NA Col. 3914).

Zie *Keteler*. Reciprocerend met *Kleine Keteler*, Nij K 188, 189.

GROTE KNOOPSKAMP kaart 1C7
Nij A 56, 57: 2.41.30 ha hooi- en weiland
Ook Knoopskampen en Spruitenkamp
Jeronimus Pannekoeks weduwe eijgenaersche van ...den *Grooten Knoopscamp* (1650, AAN 750 fol. 187).

Zie *Knoopskampen*. Reciprocerend met *Kleine Knoopskamp*, Nij A 58.

GROTE KUINDERKAMP kaart 13 B11
Nij I 305: 2.14.20 ha hooi- en weiland
PHd in Hoekkamp (5) (1849)
Wolter Heymans Beeckman heeft 3 mergen over den Holckerwech genaemt den *Grooten Kuyndercamp* (1611, AZA 178 fol. 77), de *Groote Cuijnderkamp* (1752, AAN 751 fol. 150), Peel Beek *Groote Kuyndercamp* (1716, HG 5773 fol. 196), Eene kamp hooi- en weiland de *Hoekkamp* ook wel de *Groote Kuinderskamp* genaamd (1849, NA Col. 4352), De *Hoekkamp* (Do 1988).

Zie *Kuinerkamp*.

GROTE KUIPER

kaart 1 D7

Nij A 73, 74: 2.46.60 ha hooi- en weiland

Een kamp van 4 mergen den *Groten Kuper* genaemt (1589, H 1992: 251), den *Groeten Cuyper* (1608, AK 185a fol. 29), Jacob Gerrits mitten sijnen van den *Grooten Cuijper* groot 4 mergen (1650, AAN 750 fol. 185), de *Groote Cuyper* (1716, HG 5773 fol. 48), Twee mergen Mehenlandts genaemt den halven *Groten Kuyper* onder Nijkerk (1677, SV 160 fol. 121), Twee kampen hooi- en weiland de *Grote Kuijper* genaamt oostelijk van de Vaart (1839, NA Col. 1943), *Groote Kuiper* (KK 1937).

Zie *Kuiper*. Reciprocerend met *Kleine Kuiper*, Nij A 55.

GROTE MAAT

kaart 1 C5

1. Nij A 48: 1.02.10 ha hooi- en weiland

PHd in Ambtsmaat (1858)

Grote Maat of Amptsmaat (1858 - 1934, Col. Mu).

Zie *Maat*. Hernoeming in *Ambtsmaat* in verband met eigendom van het *Ambt* van Nijkerk.

2. Nij buurtschap Wullenhove

Aelt Tollinck van der *Groten Maet* ende Cleyn Maet (1453, HA 101 fol. 45).

Het perceel is midden vijftiende eeuw eigendom van Aelt Tollinck bewoner van de boerderij *Tols*. Z.a. Reciprocerend met *Kleine Maat*, Nij buurtschap Wullenhove. Zie *Maat*.

GROTE MAATJE

Nij A 461: zie *Lage Maatje*

GROTE MORGEN

1. Nij buurtschap Achterhoek

Aelt Stevensen d'*Groote Mergen* 1 mergen (1716, HG 5773 fol. 196), Eene mergen Mheenland genaemt de *Groote Morgen* (1740, RV 852 fol. 193).

Zie *Morgen*.

2. Nij buurtschap Nekkeveld

Eene mergen Mheenland genaemt de *Grote Morgen* (1740, RV 852 fol. 193).

GROOT NAUTENA

Nij H 586: zie *Flier*

Reciprocerend met *Klein Nautena*, Nij H 607.

GROTE OPSTAL

Nij H 434: zie *Opstal*

GROTE OVERHAAG

kaart 2 E2

1. Nij A 210, 211: 5.33.80 ha hooi- en weiland

Ook Overhaag (1)

Jan Schrassers erfgenaemen hebben 7 mergen den *Groeten Overhaech* en zuydtwert den Hildecamp (1608, HG 4396 fol. 22), Vlooswijck 't Amsterdam is eijgenaer ende gebruiker van den *Grooten Overhaegh* groot 7 mergen (1650, AAN 750 fol. 172).

Zie *Overhaag*. Reciprocerend met *Kleine Overhaag*, Nij A 208, 209.

2. Pu I 865, 866: zie *Overhaag* (2)

GROTE PAPENKAMP

Nij buurtschap Ark

Jan Pelen mitten sijnen den *Groeten Papencamp* 3¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 15), *Groeten Papencamp* (1611, AZA 178 fol. 46), De helft van 7/4 mergen lants genaamt *Papencamp* toebehoorende Tijmen Aeltsen van de Groote Flier (1665, RV 850 fol. 3).

Zie *Papenakker*. Dit perceel is bij de grote inlaag van de *Arkemheense Zeedijk* in 1677 onteigend tegen een vergoeding van f 725,- per morgen en onder het staal van de nieuwe zeedijk verdwenen (AZA Inv.nr.460 - 462). Reciprocerend met *Kleine Papenkamp*, Nij buurtschap Ark.

GROTE POL

1. Nij H 680: zie *Gijsmansgoed*.

2. Nij I 195: zie *Pol* (1).

3. Nij I 237: zie *Korsenpol* (1).

4. Nij I 306: 1.24.50 ha hooi- en weiland kaart 13 B11
Ook Polkamp (14)
De Grote Pol (Do 1988).

Thans ook de naam van de op dit perceel gebouwde boerderij. Reciprocierend met *Kleine Pol*, Nij I 307.

5. Nij K 124: zie *Pol* (5).

GROTE POLLETJE

kaart 13 D7

Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland
Het *Grote Polleke* (Do 1986).

GROTE RIJNKAMP

kaart 3 A1

Nij A 302: 2.41.70 ha hooi- en weiland
Ook Rijnkamp (2)
Eene kamp hooi- en weiland...de *Groote Rijnkamp* (1907, NA Wes. 162).

Zie *Rijnkamp*.

GROTE SCHANSJE

Nij K 197, 199: zie *Kruiskamp* (5)

Reciprocerend met *Kleine Schansje*, Nij K 197. Zie *Schenkenschans*.

GROOT STEENLER

Nij A632: zie *Steenler*

GROTE TOUWBAAN

kaart 2 C8

Nij A 98, 99: 3.38.90 ha hooi- en weiland

VHd in Polkamp (3) (1937)

Aelt Woltersen Collert die *Groete Tuenbaen* op die Graft 4 mergen (1608, AK 185a fol. 25), die *Groote Tuijnbaene* op die Graft (1611, AZA 178 fol. 191), Aelt Warners selffs 2 mergen de *Thoonbaen* genampt; Rijck Wijnants heeft oock van de *Thoonbaen* 2 mergen (1650, AAN 750, fol. 230), Juffer Ardesch *Teunbaan* (1716, HG 5773 fol. 38), *Tuinbaan* of *Polkamp* (KK 1937), *Tuinbaan* of *Polkamp* (Mu 1993).

Toubaan, *touwbaan* ‘touwslagerij, lijnbaan’, plaats waar hennep-, vlas- of jutegarens tot touw werden gedraaid. In Nijkerk waren in het verleden diverse *touwbanen*. Het perceel kan eventueel gebruikt zijn als bouwland voor één van de genoemde grondstoffen. Eén van de Nijkerkse touwslagers was Jan van Slooten. Zijn bedrijf stond op sectie B 840 (1865, NA Col. 8063). De laatste touwbaan van de Firma Langman Nijkerk werd afgebroken in 1987. (ON jrg.6 (1987) nr. 1: 2). Dit perceel was midden zestiende eeuw eigendom van de oorspronkelijk Werdense boerderij Looyengoed, daterend uit het begin van de veertiende eeuw (ca.1325, D 1905: 12). Deze boerderij, waarvan alleen het woonhuis nog over is, ligt in de buurtschap Halvinkhuizen, gemeente Putten, sectie M 143 (1853, NA Col. 5039). Reciprocerend met *Kleine Touwbaan*, Nij A 95, 96.

GROTE TUK

Pu H 561: zie *Tuk*

Reciprocerend met *Kleine Tuk*, Nij C 344.

GROOT VANEVELD

Pu I 567: zie *Vaneveld*

GROTE VEEN

Nij I 354: zie *Veen* (3).

Reciprocerend met *Kleine Veen*, Nij I 416.

GROTE WAAIGAT

kaart 16 A4

Pu I 202: 00.57.20 ha hooiland

Een stuk hooiland genaamd het *Groote Waagat* gelegen aan de Zuiderzee (1852, NA Gun. 792), Het *Grote Waaigat* (1863, NA Col. 7632).

Zie *Waa*. Reciprocerend met *Kleine Waaigat*, Pu I 204.

GROOT WATERGOOR

Nij B 75: zie *Watergoor*

Reciprocerend met *Klein watergoor*, Nij B 49.

GROTE ZWARTE LAND

Nij A 639, 640: zie *Eerste Zwarteland* en *Zwarteland*

Zie *Zwarte Land*.

GRUTTER

Pu I 759: zie *Westerveldje*

X. Grijze Kuilen: zie *Gijzekuilen*

X. Gundertje: zie *Peunertje*

GIJSBERT MAASGOED

Pu I 567: zie *Vaneveld*

GIJSBERT VAN WENKUMSERF

Nij H 779: zie *Kerkengoed*

GIJSHOEKJE

kaart 5 D3

VHd in Hoge Hoek (1) (1998)

Nij A 627: 1.18.80 ha bouwland

De kamp bouwland het *Gijshoekje* (1873, NA Colz. 893), *De Hoge Hoek* (Ri 2002).

PN *Gijs*, verkorting van *Gijsbert*.

GIJSMANSGOED

kaart 11 B8

Nij H 680: 00.18.60 ha huis en erf

VHd in Grote Pol (1) (1907)

Gijssedemans goett hofhorig possedit Henrick Reynersen (1532, AK 268), het hofhorig *Gisdemansguedt* (1547, W 1968: 34), opten corten Holck vant erff *Giese die Mansgoet* (1608, HG 4396 fol. 10), Erff *Giese Diemansgoet* (1611, AZA 178 fol. 40), Dat Abtsgoet...op den Korten Hollick gelegen genaempt *Gisedemansgoet* (1659, AK 190), *Gijsemansgoed* (1706, RV 850 fol. 6), *Gijssedemansgoett*...op den Corten Hollyck...noordwaerts den Corten Hollyckerwegh (AK 268a), De Hofstede *Groote Pol* of *Gijsmansgoed* genaamd gelegen op Korten Holck en op Holck (1907, NA Wes. 160).

PN *Gijs*, eenstammige verkorting van *Gijsbert*, en het element *-man*, dat vanaf de vijftiende eeuw Oostnederlandse boerderijnamen vormt (Ebeling 1993: 127). De combinatie *-ede* tussen de PN *Gijs* en *-man* is te beschouwen als een bindmorfeem tussen beide elementen.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1572 ter grootte van 14 morgen (AK 268); in 1638 eveneens 14 morgen (SM 431). Voor *-goed* zie *Abel Everwijnsgoed*.

GIJZENKUIL

kaart 1 E3/ 2 B6

Nij A 13, 14, 163: 5.72.10 ha hooi- en weiland

Ook Grote Gijzekuil en Kleine Gijzekuil

Dirc Pelen soen van *Gisen Kuil* (ca.1400, K 1853: 138), *Gysencuyl* (1456, HSD 1: 159/137), *Gysen Kuyk* (1514, HSD 2: 43), *Gijsecuyl* (1716, HG 5773 fol. 106), die Abeek en westwert die *Gisencule* (1729, AK 268a), de *Giesenkuyle* afgespleten van het hofhorige goed Niendorp (1752, ABN Inv.nr. 90), Twee kampen hooi- en weiland de *Gijzekuilen* genaamd (1850, NA Col. 4432), de *Grijze Kuilen* (KK 1937), *Grijze Kuilen* (Mu 1993), de *Gijzekuilen* (Bo 1995, B 1999).

PN *Gijs* uit *Gijsbert*, soms gespeld met de Oost-Nederlandse *ie* voor *ij* en de basis *-kuil*. Z.a. De percelen zijn eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

HAAGKAMP

kaart 8 E7

1. Nij C 84 - 89: 2.42.80 ha aardappel-, tabaksland en schuur

Rijcket Jans eiggenaer van 3 mergen gnt. den *Haechcamp* (1650, AAN 750 fol. 241), Een perceel tiendvrij bouw- en tabaksland de *Haagkamp* waarop eertijds eene tabakschuur heeft gestaan (1842, NA Col. 2584).

Haag, afgeleid van mnl. *haghen*, 'omheining of omrastering van levend hout, bij voorkeur van kreupelhout of (doornig) struikgewas' (WNT 5 kol. 1329). In het verleden waren vrijwel alle landbouwpercelen omgeven door een moeilijk doordringbare haag om vee en wilde dieren uit de landbouwgewassen te houden. De *Haagkamp* bestond uit vier kleine perceeltjes, die als bouwland, maar zeker later als tabaksland, omheind zijn geweest. Zie ook *Heggestuk* en *Windhouders*.

2. Nij C 125, 126: 3.35.90 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 8 E6

Ook Achterste Haagkamp, Voorste Haagkamp en Ulst (2)

Henricus Brouwer van de *Haegcamp* (1716, HG 5773 fol. 46), Twee kampen hooy- en weiland de Voorste en Achterste *Haagkamp*, ook wel het Ulst genaamd bij de Lazarussteeg (1842, NA Col. 2724).

HAAGHUISJE

kaart 18 A10

Pu I 558: 00.06.90 ha erf en huis

Een huisje het *Haaghuisje* genaamd (1829, NA Gun. 287), Een huis annex kamerwoning het *Haaghuisje* genaamd...in de buurschap Diermen (1867, NA Col. 8531), Het *Haaghuisje* (Ha 1981).

Het *Haaghuisje* was bezit van de Hervormde Diaconie van Putten. In de volksmond werd het wel *d'Akkenie* genoemd. Tot vlak voor de Tweede Wereldoorlog stelde de diaconie dit huisje beschikbaar aan armlastige ingezetenen. De oorspronkelijke opstallen zijn afgebroken en vervangen door een moderne woning.

X. Haak: zie *Hak*

HAALBOOMSKAMP

kaart 3 F7

Nij A 246: 1.92.20 ha hooi- en weiland

De meenlanden...de *Hoolboomskamp* (1541 - 1721, AK 178), Kellener van Putten 3 mergen *Haelboemscamp* 't Arck (1608, HG 4396 fol. 19), *Halboomscamp* (1611, AZA 178 fol. 50), Simon Jans gebruikt *Haelboomskamp* (1650, AAN 750 fol. 167), Drie mergen Mehenlandts genoemd den *Hoolboomkamp* (1634, AK 178), d' Kellener van Putten *Haelboomscamp* (1716, HG 5773 fol. 129), De *Holleboomscamp* meede groot 3 morgen gelegen tot Erck zijnde weiland (1803, BFA 2166), Twee kampen *Holleboomskamp* en Kijfkamp (1856, NA Col. 5791), *Holleboomskamp* (KK 1937), De *Holleboomskamp* (Bo 1995), De *Holle Boom* (B 1999).

FN *Haalboom*, maar in de zestiende eeuw ook *Hool-* en *Holboom*. *Haal* werd tot *hool-* door de overgang van de lange â tot lange ô voor l (Schothorst 1904: 11). Onder de keurmedigen van de Kelnarij van Putten omstreeks 1525 komen voor Bele, Evert en Gelis *Holboom* afkomstig uit Ede en Renkum (S 1993: 38, 43). *Haalboom* 'balk of staaf in de schouw of schoorsteen waar de (keuken)haal of de haalketting aan is opgehangen' (WNT 5 kol. 1375). Van de 128 naamdragers met de FN *Haalboom* wonen er in 1947 nog honderd in Ede en Wageningen. Het perceel is in ieder geval vanaf het begin van de zeventiende eeuw tot aan de secularisatie van de

kloostergoederen in 1803 eigendom geweest van de Kelner van Putten. In Hattem ligt een *Haalboomsbongerd* (Otten 1998: 89). De *Holleboomskamp* en de ellips *Holle Boom* zijn fraaie voorbeelden van volksetymologie.

HAALWERFSGOED

Nij buurschap Nekkeveld voormalige boerderij

Haelwerfg(uet) ende hevet Henric (ca.1400, K 1853: 161), Rijckinc *Hoelwerffsguyt* (1440, AHG 248), 5½ mergen land aus dem *Haelwerffsgut* (1454, HSD 1, 155/133), *Hoelwerf* een goed van de Abdij van Elten (1615, H 1992: 252).

FN *Haalwerf* uit een oorspronkelijke FN *Halewaert*, afgeleid van het mnl. microtoponiem *Halewaert*. In 1333/1334 wordt een zekere Henric *Halewaert* door de rentmeester van Veluwe beboet wegens ongeoorloofde ontginning in het ambt van Putten, waartoe ook Nijkerk behoorde (HA 372). De determinant *hale-* bij *haal* 'uitgedroogd, schraal, onvruchtbaar land', o.a. ook in de Drentse plaatsnaam Hooghalen (Moerman 1956: 79; De Vries 1946: 40, 41) en de basis *-waard*, mnl. *waert*, *weerd*, *werd* in de betekenis van 'laag liggend land, door rivieren of water omgeven land o.a. in Krimpenerwaard en Alblasserwaard, maar ook 'buitendijks gelegen stuk land' (De Vries 1971: 810). De *Halewaert* was een 'buitendijks gelegen stuk onvruchtbaar land'. *Hale* werd tot *hool-* door de overgang van de lange *â* tot lange *ô* voor *l* (Schothorst 1904: 11) en *-waert* werd *-werf* naar analogie van de vele *werf*-namen in deze regio. Zie *Aaltswerf*. Het *Haalwerfsgoed* lag buitendijks vermoedelijk in de omgeving van de monding van de *Wiel* en is mogelijk in de zeventiende eeuw in de *Zuiderzee* verdwenen (Van Dooren 1986: 55). Eltense boerderij (Vrouwengoed).

HAAN

kaart 3 D4

Nij A 226: 1.64.30 ha hooi- en weiland

Looch Gerritsen...den *Haen* (1608, HG 4396 fol. 19), Bessel van Aller heeft 2 mergen sellfts bruijker gnt. 't *Haantje* (1650, AAN 750 fol. 166), Twee mergen het *Haantjen* (1678, RV 850 fol. 8), Henrik Gerritsen 't *Haantjen* (1716, HG 5773 fol. 127), Twee mergen Mheenland het *Haantje* genaamt (1783, RV 854 fol. 234), Een kamp het *Haantje* genaamd...gelegen aan de Tweede Boeyergerische Beek (1848, NA Col. 3909), 't *Haantje* (KK 1937).

De *Haan* is een dwarsliggend, langgerekt perceel in een bocht van de *Tweede Boeyengeersebeek* dat oorspronkelijk hoorde bij het voormalige erf *Doornshofstede*. Ik zie geen reden de diernaam als verklaring op te voeren en vermoed daarom de FN (*De*) *Haan*. Jan die *Haene* was omstreeks 1600 eigenaar van de boerderij *Groot Bokhorst*. Het hooiland van *Groot Bokhorst* lag in de Arkemheen. Zie *Bokhorsterkamp*. Wellicht is niet alleen de boerderijnaam, maar ook de FN van de eigenaar aan een perceel hooiland gegeven, waaronder deze *Haan* en de *Haantjespol*. Z.a.

X. *Haantje*: zie *Haan*

X. *Haantjes Hof*: zie *Haantjeshollen*

X. *Haantjes Hel*: zie *Haantjeshollen*

X. *Haantjes Hol(len)*: zie *Haantjeshollen*

HAANTJESHOLLEN

Nij A 400: 2.96.20 ha hooi- en weiland

kaart 4 E3

PHd in *Haantjespol* (1742) en VHd in *Jaagop* (1850) (2)

Philips van Spueld...aen den Holckerweg die *Hoentgens Hollen* die groot zijn 4½ mergen (1608, HG 4396 fol. 22), die *Hoentges Hollen* (1611, AZA 178 fol. 53), Jan Claes eigenaer ende

bruijker van 2 mergen bij *Haentjes Hel* (1650, AAN 750 fol. 86), Jonker Johan van Hel eigenaer...van 3 mergen *Haentjeshoff* (1650, AAN 750 fol. 92), Een mergen landt genaemt *Hoentjes Holl* (1686, RV 850 fol. 5), Henrik Gerritsen en Gijsbert Maessen *Haentjes Hol* (1716, HG 5773 fol. 134), Een camp Mheenland ongeveer groot drie mergen genaamt *Haentjespol* (1742, RV 852 fol. 197), Drie mergen Mheenland *Haantjespol* genaamd ... westwaarts de Geerderbeek (1783, RV 854 fol. 212), Eene kamp hooi- en weiland *Haantjes Pol* of de *Jaagop* genaamd (1850, NA Col. 4418), Eene kamp hooi- en weiland *Haantjeshol* genaamd (1885, NA Colz. 3605), *Haantjes Pol* of de *Jaagop* (KK 1937).

In *Hoentgens Hollen* is *hoen* geen 'kip', want de dialectische vorm voor *hoen* is *huun*, maar 'haan', dialectisch *hoen*, *hoon*, beide na een lange klinker en voor *n* met een *e*-achtige naslag (Van Schothorst 1904: 139, 145). In de naam *Haantjes Hollen* is *Haantje* het diminutief van de FN *Haan*. Het microtoponiem *hol* betekent vaak 'laaggelegen land', maar kan ook het tegenovergestelde dus 'hoog gelegen land' betekenen (WNT 6 kol. 868). Deze betekenis komt ook voor in Hollerberg, een gehucht bij Aalten (Van Berkel/Samplonius 1989: 85) en ook Miedema geeft deze betekenis aan Holle Bilt bij Utrecht (Miedema 1979: 206). De *Haantjeshollen* ligt iets hoger dan het omringende grasland. De hernoeming *hol-pol* ligt daarom voor de hand, omdat *pol* de meest gangbare naam is voor een hoger gelegen terreindeel in de Arkemheen. Zie *Pol*. Voor de hernoeming in *Jaagop* Z.a.

X. Haantjepol: zie *Haantjeshollen*

HAAR

kaart 6 E5

1. Nij B 62b, 63: 00.94.80 ha tabaksland

Stukken betreffende Flyengoed, Begijnen Haar en *Haar* (1596 - 1689, AK 162), Aelt Beertsens kynderen 't middel van den *Hair* oest die Vest 2 mergen saylant (1608, HG 4396 fol. 10), Een mergen op de *Haer* daer noertwert de Begijnen Haer (ca.1680, SV 159 fol. 11), Opte *Haar* (1716, HG 5773 fol. 100), de *Haer* zijnde de saalwheer van Vlijengoed (1803, BFA 2166), Een kampje oud tabaks- en bouwland de *Haar* genaamd...aan den Brink (1847, NA Col. 3656), Een perceel tabaksland de *Haar* genaamd met een tabaksschuur annexe woning en hooyberg aan den Brink (1872, NA Colz. 607).

Haar heeft vermoedelijk de oorspronkelijke betekenis 'begroeide, hooggelegen stuk heide' (WNT 5 kol. 1399; Schönfeld 1950: 40). *Haar* is als appellatief verdwenen en komt alleen nog voor in (micro)toponiemen. Evenals *horst* komt het veelvuldig voor in Oost-Nederland en het aangrenzende Duitse Westfalen. In de Puttense buurtschappen is een *haar* een 'uit hoog gelegen heidegrond ontgonnen landbouwperceel'. Op deze Nijkerkse *Haar* lag begin veertiende eeuw de boerderij van Gosen Vlay of Vley, de eigenaar van het *Vleyengoed*. Z.a. Door erfenissen en schenkingen kwamen de vijftien begijnen van het St.Catharinaklooster in Nijkerk in het bezit van diverse stukken polderland, waaronder een gedeelte van deze *Haar*. Zie ook *Begijnenhaar*.

2.Pu I 625: zie *Nieuwe Land* (1)

HAARMEDEN

Nij/Pu polder Arkemheen

Drie roeden in Erckemeden op ten *Haarmeden* (1437, OAH 1386), Heyn Houdorp...3 roeden in Arckemeden opte *Hartmeden* (1543, HA 101 fol. 107).

De *Haarmeden* is een hoog gelegen buitendijks perceel hooiland geweest. Ook de vermelding van de oppervlakte in roeden wijst hierop. Zie *Lange Roeden*. Voor de volksetymologische

verbastering van *-haar* in *-hart* zie *Haartje*. Voor *haar-* zie *Haar* en voor *-meden* zie *Arkemheen* in par. 7.3.

HAARTJE

kaart 4 E9

1. Nij A 471: 2.02.30 ha bouwland

Harsjen (1716, HG 5773 fol. 95), Eene kamp bouwland het *Haartje* genaamd bij Hollevoort (1838, NA Col. 1639), 't *Haartje* (KK 1937).

Harsjen is vrijwel zeker een achttiende eeuwse volksetymologische verbastering van de latere vorm *Haartje*, een diminutiefvorm van *Haar*. Dit lijkt ook het geval met het perceel onder nr. 2. Hier is de oorspronkelijke vorm *Haertgen* verbasterd tot *Hartgen*. Over het middengedeelte van het *Haartje* (1) ligt nu de autoweg A28. Langs de autoweg staat als hoogte vermeld 1.1 meter en dat is aanmerkelijk hoger dan de omliggende percelen. Voor het diminutief in Arkemheense microtoponiemen zie par. 4.4.1.2.b.1.

2. Nij/Pu polder Arkemheen bouwland

Aeltgen Collerts saylant 1 mergen mit huys en hoff idt *Haertgen* (1608, AK 185a fol. 35), idt *Hartgen* (1611, AZA 178 fol. 25), 't *Hartgen* (1716, HG 5773 fol. 62).

X. Hakenkampje: zie *Hans Hakenkampje*

HAK

kaart 2 B5

Nij A 166: 2.27.30 ha hooi- en weiland

Aelt Pannekoek en Aelt van Achtevelt die *Hack*...op die Rijsbeeck (1608, HG 4396 fol. 4), Rutger van Brien en ook 3 mergen...gnt. de *Hack* (1650, AAN 750 fol. 173), Brenen 't Emmerik de *Haek* (1716, HG 5773 fol. 84), Een camp weylant groot ongeveer drie mergen genaamt het *Hakje* (1761, RV 853 fol. 274), Een kamp hooi- en weiland het *Hakje* genaamd (1857, NA Col. 6258), het *Hakje* (KK 1937), Het *Hakje* (Bo 1995).

Hak als vormnaam. Het perceel heeft de vorm van de hak van een schoen. Maar misschien ook de FN *Hack*. Leden van de FN *Hack* woonden omstreek 1440 en 1475 in de Oosterwijk te Harderwijk en op grond daarvan zouden zij ook eigenaars van hooilanden in de Arkemheen geweest kunnen zijn (B 1935: 85, 93, 157).

X. Halboomskamp: zie *Haalboomskamp*

HALEWIJNSKAMP

kaart 15 D6

Nij K 179: 1.41.70 ha hooi- en weiland

Twee mergen *Halewijns Camp*...zuydt de wegh (1678, SV 159 fol. 8), *Haldewijns camp* (1678, RV 850 fol. 8), Eene kamp hooi- en eiland genaamd de *Alewijn* aan den Bunschoterweg (1903, NA Wes.79), *Alewijn* aan den Bontepoortterweg en nabij de Rassenbeek (1926, NC 18 - 10).

PN *Halewijn*, meestal in de vorm *Alewijn*, uit *Adelwijn* of de FN *Halewijn*. Misschien ooit eigendom geweest van en genoemd naar de zeventiende-eeuwse Harderwijkse muntmeester Jacob Dircksz. *Alewijn*. Zie *Munt*.

HALFBRINK

Nij polder Arkemheen

Reynd van Helle van erve gehieten die *Halfbrinck* gelegen bij sijne hoffstat (1453, HA 101 fol. 36).

Naar de context te oordelen betekent de basis *-brink* in *Halfbrink* ‘weiland, grasland’, dat bij de ‘hoffstat’ d.i. de boerderij ligt. De determinant *Half-* kan verband houden met een erfdeling (Mennen 2002: 184). *Brink* is een oud woord, dat behalve in het Saksische taalgebied van Nederland en Duitsland, ook voorkomt in Engeland en Scandinavië. *Brink* heeft een breed spectrum van betekenissen, zoals ‘rand, steile rand, helling, akkerrand, grasveld, weiland, rand om een hoeve’ en in Drente in het bijzonder ‘centraal gelegen terrein in een boerderijgroep – vaak in het centrum van een klein dorp – beplant met hoge bomen’ (WNT 3 I kol. 1395; Brinkenboek 1981: 6). Zie ook *Hooibrink*.

HALFMORGEN

kaart 8 D9

1. Nij C 194: 00.33.30 ha bouwland

Een kamp oud tabaks- nu bouwland het *Halfmorgen* genaamd gelegen bij het huis van den Hoogendam (1843, NA Vi. 33).

Halfmorgen is de oppervlakte van een halve morgen: 0.43 ha. Zie *Morgen*.

2. Nij I 273: 00.44.50 ha hooi- en weiland
't *Halve Morgen* (Do 1988).

kaart 13 A9

3. Nij I 338: 0.53.80 ha hooi- en weiland

kaart 13 A8

Hooi- en weiland genaamd het *Halfmorgen* (1904, NA Wes. 238).

4. Pu I 148: 00.48.60 ha hooiland (bouwland)

kaart 16 E2

Een stuk weiland aan de Blindesteeg genaamd het *Halfmorgen* (1842, NA Gun. 398).

5. Pu I 486: 00.46.10 ha bouwland

kaart 18 A7

Ook Hoekjes

Bouwland het *Halfmorgen* (1828, NA Col. 125).

HALVE ENGELINKAMP

Nij I 478, 479: zie *Kleine Engelenkamp*

Zie *Engelenkamp*

HALVE GEER

kaart 1 C8

Nij A 65: 1.50.90 ha hooi- en weiland

VHd in Angerskamp (1824)

Jan van Angeren 2 mergen genaemt den *Halven Geer* daer zuytwert Telchswerff (1608, AK 185a fol. 38), *Angeleskamp* (1824, AZA 812), Een kamp hooi- en weiland de *Angerskamp* (1869, NA Col. 8928), *Angerskamp* (KK 1937), *Angerskamp* (Mu 1993).

De percelen sectie A64 en A65 vormen een *geer*, ‘een spits toelopend stuk land’, tussen de *Middelbeek* en de *Arkemheense Zeedijk*. Perceel A65 is de helft van deze *geer*, dus benoemde de naamgever naar de vorm: *Halve Geer*. Het perceel is hernoemd in **Angerenkamp* naar de eigenaren omstreeks 1600 Evert en Jan van Angeren (HG 5023 fol. 9; AZA 178 fol. 27), waarin later de als zwakke verbuiging ervaren *-en* werd vervangen door de productieve sterke verbuiging met *-s*: *Angerskamp*. Jan van Angeren was afkomstig uit de Puttense buurtschap Nulde en overleed op 13 juli 1639 (S 1993:188). Zie ook *Geerkamp*.

HALVINKHUIZERKAMPJE

Pu polder Arkemheen

Gerrit Jansen Vlieg en Kil Willems erven aan de Arlersteeg het *Halvikhuysercampjen* 1½ mergen (1716, HG 5773 fol. 8).

Halvinkhuizerkampje is een samenstelling van het toponiem *Halvinkhuizen* met *er*-afleiding en de basis *-kampje*. *Halvinkhuizen* is een Puttense buurtschap die voor het eerst genoemd wordt omstreek 1150 als *Halverinchuson*, waarin *huson* 'huis' verbonden is met de PN *Halver* uit de oudere vorm *Halbheri*. *Halvinkhuizen* betekent 'woonplaats van de nakomelingen van Halver' (Künzel/Blok 1988: 163; Otten 1991: 51).

X. Hamerkamp: zie *Hammerskamp*

X. Hammekensgoed: zie *Gerrit Hammekensgoed*

HAMMERSHOFSTEDE

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Hammershofstede (1611, AZA 178 fol. 26)

FN *Hammer*, in 1947 met Gelderse naamdragers in Harderwijk. Een zekere *Hammer* bewoonde begin zeventiende eeuw een dijkhuis, een boerderij(tje), aan de Arkemheense zeedijk even ten westen van de *Nekkeveldersluis* (1611, AZA Inv.nr. 178 fol. 27). Hij was eigenaar van de *Hammerskamp*, die vermoedelijk ook tegen de zeedijk aanlag.

HAMMERSKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld

Jan Gerritsen Buddingh recht voor Heyman Gerritsen duere *Hammerscamp* 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), *Haemmercamp* (1611, AZA 178 fol. 43), Brant Stevensen *Hamercamp* (1716, HG 5773 fol. 111).

HANGOP

kaart 18 B8

Pu I 645: 00.11.40 ha huis en erf

Hangop (KH 1957), *Hangop* (Ha 1981).

Hangop is de naam van een woning, annex tabaksschuur, gebouwd midden in het *Diermerveld*. Deze tabaksschuur bestond in 1851 uit vijftintwintig hangen, dat zijn de ruimten tussen de twee lagen spijlen waaraan het tabaksblad te drogen hing (NA Col. 4798; WNT 5 kol. 2954). De naamgeving *Hangop* zou in verband kunnen staan met het ophangen en het drogen van het tabaksblad, maar het kan evengoed een ironische toespeling geweest zijn op het rendement van dit tabaksbedrijfje. Zie voor dit naamtype onder *Jaagop*.

HANNENMAAT

Nij buurtschap Ark

Ricolt die man van *Hannenmaet* (ca.1400, K, 1853: 138), Stijntje van Oldenbarnevelt cum suis hebben 7/4 mergens 't *Hannemaetje* gnt. pagter Gijsbert Snapper (1650, AAN 750 fol. 227).

Zie *Annemaatjesland*.

HANSENPOL

Nij A 268, 277: zie *Voshofstede*

HANS HAKENKAMPJE

kaart 4 B8

Nij A 515: 1.56.50 ha hooi- en weiland

Ook Ottenhoef

Elbertgen van Steenler *Hans Haeckencampgen* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 5), *Hans Haocken campgen* (1611, AZA 178 fol. 34).

PN *Hans* uit *Johannes* en FN *Haken*.

HANZENKAMP

kaart 20 H3

Pu I 907: 1.57.50 ha hooiland

Heer van Schoonderbeek zaliger *Hansencampjen* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 49), hooi- en weiland...de *Hanzenkamp* (1834, NA Col. 971), de *Hansekamp* (Ha 1981).

FN *Hanse(n)* of *Hanze(n)* die in 1947 in Gelderland o.a. voorkomt in Harderwijk.

HANZENLAND

Nij B 205 - 218: zie *Hellerland*

X. Harbertsgoed: zie *Pieter Harbertsgoed*

HARDENBERG

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Op die Arckergraaff...daer oestwert den *Hardenberg* (1596, HH 12 Inv.nr. 313), Gerrit van Arler cum suis heeft den *Hardenberg* pagter Tijmen Dercks van 5 mergen (1650, AAN 750 fol. 228).

De boerderij *Hardenberg* is de directe opvolger van het erf *Daarboven*: 'Uyt 't goet Ter Boven genant Hardenberch een scepel' (Beernink 1912: 128). Zie *Daarboven*. De boerderij *Hardenberg* heeft vrijwel zeker gelegen op een woonpol, de *Hardenbergerpol*, sectie A 115. Misschien de FN (*Van*) *Hardenberg* met in 1947 de meeste Gelderse naamdragers in Ermelo. Ik vermoed echter gezien de contacten met het Duitse Westfalen en het klooster Elten dat hier ook sprake zou kunnen zijn van vernoeming naar het Duitse adellijke landgoed *Hardenberg* aan een zijrivier van de Oude IJssel, gedeeltelijk gelegen onder Anholt en de heerlijkheid Gendringen. Een hier ter plaatse ontstane samenstelling met *hard(en)*- in de betekenis van 'onbebouwd land, heide, plek met vastere bodem dan de omgeving' (Moerman 1956: 83) en *-berg* lijkt mij onwaarschijnlijk. Samenstellingen met de basis *-berg* komen in de Arkemheen niet voor. Verhogingen in het lage polderland worden in het algemeen *pol* genoemd. Zie *Hardenbergerpol*. *Hardens* en *Harder* zijn ellipsvormen van *Hardenberg*. De opstallen van de boerderij *Hardenberg* zijn omstreeks 1700 afgebroken. Thans is dit gebied industriegebied van de gemeente Nijkerk.

2. Nij A 113 - 115: 4.22.20 ha hooi- en weiland

kaart 2 E9

Ook Hardenbergerpol, Hardens en Harder

Een Camp van vijf mergen...genaamt den *Herdenberg* (1684, SV 159 fol. 2), Bessel Rengertsen *Hardenberg* (1716, HG 5573 fol. 35), Eene kamp hooi- en weiland den *Hardenberg* genaamd...aan den Hardenbergersteeg (1840, NA Col. 2193), Twee kampjes weiland...de *Hardens* genaamd aan de Herbergersteeg (1836, NA Col. 1134), Een kamp den *Harden* liggende nabij de Oostkadijk (1857, NA Col. 6032), Den *Harder*, *Hardenberg* (Mu 1993).

HARDENBERGERBRUG

kaart 2

Nij buurtschap Ark

Den 19de April bestadet de *Hardenbergerbrugh* (1613, AZA 1 fol. 35), Willem van Hardervelt tot Amersfort 4 mergen aen de *Hardenbergerbrug* (1650, AAN 750 fol. 234).

De zeventiende-eeuwse *Hardenbergerbrug* is tijdens de kanalisatie van de *Arkervaart* (1703-1720) afgebroken. De verkeersbrug over de *Arkervaart* in de autosnelweg A 28 is opnieuw *Hardenbergerbrug* genoemd. Zie ook *Hardenbergersteeg*.

HARDENBERGERPOL

kaart 2 E9

Nij A 115: 2.36.20 ha hooi- en weiland

Ook Hardenberg

Den *Herderbergerpoll* aen den *Herdenbergerwech* (1608, AK 185a fol. 23).

Zie *Daarboven* en *Hardenberg*.

HARDENBERGERSTEEG

kaart 2, 18

Pu/Nij buurtschap Diermen/Wullenhoven

Ook Hardenbergerweg en Herbergersteeg

De *Herdenbergerstege* (1430, OAH 1983 fol. 131), *Hardenbergerstege* (1593, OAH 898), den *Herdenbergerweg* (1608, AK 185a fol. 23), omtrent de *Herbergersteeghe* (1690, OAH 906), de *Herbergersteeg* (1757, RV 863 fol. 275), de *Hardenbergersteeg* (1837, NA Col. 1507), de *Herbergersteeg* (1852, NA Col. 4859), de *Herbergersteeg* (1960, Friso 1984), *Hardenbergerweg* (SLP).

De *Hardenbergersteeg* is genoemd naar de voormalige boerderij *Hardenberg*. De weg loopt van de *Nijkerkerstraat* bij de *Salentein* in westelijke richting tot aan de *Oostkadijk*. Vóór 1713 was deze weg een onderdeel van de oude Herenweg van *Harderwijk* naar *Nijkerk* en liep hij door tot over de *Arkervaart*. In de volksmond verbasterde de naam eind zeventiende eeuw tot *Herbergersteeg*. Deze naam werd zowel in 1897 als in 1960 vastgelegd in de wegenlegger, maar in het laatst genoemde jaar besloot de gemeenteraad van Putten toch de oude naam in ere te herstellen, waarbij *-steeg* vervangen werd door *-weg* (Friso 1984: 123). Zie voor algemene informatie over de Arkemheense wegen par. 7.4.

HARDENBERGERWEG

Pu/Nij buurtschap Diermen/Wullenhoven: Zie *Hardenbergersteeg*

X. Hardens: zie *Hardenberg*

X. Harder: zie *Hardenberg*

X. Harder: zie *Herder*

HARDERMAAT

Pu polder Arkemheen

't Convent van Sint Cathrinen tot Harderwijck van *Hardermaat* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 90).

De *Hardermaat* is vrijwel zeker een Klammerform van **Harderwijkermaat*. Zie voor Klammerform par. 5.13.1. Voor *-maat* zie *Maat*.

HARDERWIJKERLAND

kaart 14 C8

Nij K 57: 00.76.20 ha rietgrond

Schulkensguet...'t *Harderwijkerland* vijf mergen (1546, AK 198), Wouter Henricks cum suis eijgenaer ende bruijcker van 3 mergen gnt. *Harderwijkerlant* (1650, AAN 750 fol. 98),

Ongeveer 2½ mergen Mheenland en rietgat het *Harderwijkerland* genaamt...buurschap Nekkeveld ten oosten het Galgenveld...ten noorden den zeedijk (1757, RV 852 fol. 232).

Het *Harderwijkerland* zal oorspronkelijk eigendom geweest zijn van een persoon of instelling uit het nabij gelegen Harderwijk. *Harderwijk*, stad aan de voormalige *Zuiderzee* op de noordwest Veluwe, wordt in 1231 vermeld als *Herderewich*, een samenstelling van *harde*- 'vaste bodem' en *-wijk* 'dorp, nederzetting' (Van Berkel/Samplonius 1989: 74; Otten 1991: 55) Het *Harderwijkerland* was oorspronkelijk een hooi- en weiland aan de *Arkemheense Zeedijk* van vijf morgen. De gronden zijn in de loop der tijd gebruikt voor aardhaling ter versteviging van de zeedijk. Omstreeks 1750 nog ter grootte van 2½ morgen (1752, AAN, 751 fol. 128), maar in 1832 nauwelijks één morgen groot. Voor *-land* zie *Aaltje Gerritsland*.

HARDERWIJKERMORGEN

Pu polder Arkemheen

Renger Henriksen te Huijnen van de *Harderwijkermergen* (1717, HG 5773 fol. 32).

HARDERWIJKERWEG

kaart 8, 17, 18

Pu buurtschap Diermen

Ook Nijkerkerstraat, Oude Harderwijkerweg en Zuiderzeestraatweg

Huijs en Hof an de Huener Straate en *Harderwijkerweg* (1576, AK 90), den *Herderwijkerweg* (1608, AK 185a fol. 12), Te Dyrmen an de *Nijkerkerwegh* (1610, SM 434 fol. 148),

Wildemansgoed daer oistwert den *Harderwijkerwegh* (1611, AZA 178 fol. 13), de Steenstraete ...sal uijt weege door sijn allee opte *Nijkerckerwech* (1653, HH 2 Inv.nr. 12), *Harderwijkerwegh* (1686, RV 160 fol. 174), De herberghe De Muys genaamt liggende aan de *Nijkerckerwegh*

(1738, RV 863), Een hoekje land schietende langs de *Harderwijkerweg* (1800, RV 864 fol. 53), De Muis...aan den *Zuiderzeeschen Straatweg* (1852, NA Col. 5003), De passage over de brug over de Schuitenbeek bij Oldenaller...den *Ouden Harderwijkerweg* (1869, OVW), Het Schettertje...aan den *Zuiderzeeschen Straatweg* (1882, NA Colz. 2994), *Nijkerkerstraat* (SLP).

Op 9 maart 1827 werd besloten een straatweg aan te leggen langs de *Zuiderzee* tussen Hoevelaken en Katerveer bij Zwolle. Het doel was tweeledig. Een verbetering van de verbinding Holland-Friesland en de vergroting van de bereikbaarheid van een aantal steden en dorpen op de noordwest Veluwe. De totale kosten van de aanleg van de *Zuiderzeestraatweg* van f 700.000,- werden verdeeld tussen het Rijk en de Veluwe steden en dorpen. Harderwijk betaalde 32%, *Nijkerk* 21% en *Putten* 9% (Friso 1984: 242). Ter bestrijding van de gemeentelijke onkosten werden dertien tollens aangelegd, die telkens voor een tijdvak van drie jaar werden verpacht in het logement Het Wapen van Zutphen te Harderwijk (OVW 1865, 4 november). Zowel de huidige *Nijkerkerstraat* in Putten als de *Putterstraatweg* in Nijkerk waren onderdeel van de *Zuiderzeestraatweg*. In Putten liep hij door het dorp via de huidige Harderwijkerstraat; in Nijkerk waren dat achtereenvolgens de *Vetkamp*, Oosterstraat, Langestraat, Venestraat en *Amersfoortseweg*. Zie ook par. 7.4.

X. Harikermaat: zie *Hazelermaat*

X. Hasekermaat: zie *Hazelermaat*

X. Haslemaat: zie *Hazelermaat*

X. Hasselmaat: zie *Hazelermaat*

HASSEMAN

kaart 6 E9

Nij B 231 - 234: 2.78.90 ha bouw- en tabaksland, schuur en erf

Meynt Brantsens weduwe *Hasseman* (1716, HG 5773 fol. 169), Tabaksschuur en tabaksland *Hasseman* op Vetkamp (1836, NA Col. 1134), Een perceel tiendpligtig tabaksland *Hasseman* genaamd...buurschap Wullenhoven (1875, NA Colz. 1390).

FN *Hasseman*, oorspronkelijk *Hasselman*, die in 1947 voornamelijk voorkomt in het Gelderse rivierengebied ondermeer in Elst en Poederoyen. Thans nog in Nijkerk het Hassemanpad, zijweg van de *Oude Barnevelderweg* (SLN). Het toponymisch element *-man* vormt vanaf de vijftiende eeuw huis- en boerderijnamen in Oost-Nederland (Ebeling 1993: 127).

De basis *-man* ook in: *Hasseman*, *Hemmelman*, *Karreman*, *Loeneman*, *Wildeman* [5].

X. Hartmeden: zie *Haarmeden*

HAVERKAMP

kaart 3 B7

1. Nij A 260 - 262: 6.31.60 ha hooi- en weiland

Ook Roemertje

Lysgen Wildemans...noch op die Wiel den *Havercamp* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Jan Gerritsen Collert opte Wiel *Havercamp* (1716, HG 5773 fol. 115), Een camp Mheenland groot twee en een halve mergen genaamt den *Haverkamp*...aan de Wiel (1773, RV 854 fol. 218), de *Haverkamp* (Bo 1995).

Haver (arena fativa). De percelen zijn genoemd naar de graansoort die erop verbouwd werd. *Haver* is een graansoort die weinig eisen stelt en daarom in droge jaren goed gedijt op lage poldergrond. Zodoende konden ook landerijen direct onder de zeedijk voor het verbouwen van haver gebruikt worden. Na enkele jaren haverbouw bleef het perceel driest liggen en werd daarna gebruikt als veeweide. Deze wisselbouw werd in de zestiende en zeventiende eeuw geleidelijk minder toegepast, waardoor het grasland verbeterde en tenslotte ook de haverteelt verdween (Bieleman 1995: 44). Deze Arkemheense *Haverkampen* bewaren de herinnering aan een vorm van extensieve agrarische bedrijfsvoering uit vorige eeuwen. De percelen A 260 en 261 werden op 5 maart 1863 ten overstaan van notaris Colenbrander door dijkgraaf en heemraden van de Arkemheen aangekocht voor de bouw van de eerste watermolen aan de *Wielsluis* (NA Col. 7534). In 1882 werd op dezelfde plaats het Nijkerkse stoomgemaal *Hertog Reynout* gebouwd. Z.a.

2. Nij A 294, 295: 1.83.10 ha hooi- en weiland

kaart 3 B2

Ook Blekkerkamp (1)

Twee kampen hooi- en weiland...de *Haverkampen* genaamd (1885, NA Colz. 3605)

3. Nij A 297, 298: 2.84.00 ha hooi- en weiland

kaart 3 B2

Kill Jacobsen Copgens den *Havercamp*...3 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Gijsbert van Twillers erfftgenaemen eigenaers van 3 mergen den *Havercamp* genamt (1650, AAN 750 fol. 154), *Haevercamp* (1716, HG 5773 fol. 110), Twee kampen hooi- en weiland de *Haverkampen* genaamd aan den Nekkevelderweg (1841, NA Col. 2382).

4. Nij A 408: 2.03.90 ha hooi- en weiland

kaart 4 F4

Ook Koeland (1)

Eene kamp hooi- en weiland de *Haverkamp* genaamd...op Holk (1871, NA Colz. 542).

5. Nij I 490: 2.52.90 ha hooi- en weiland

kaart 13 C9

Ook: Oude Strijp en Strijp (3)

Een perceel hooi- en weiland de *Haverkamp* genaamd...op Veenhuis (1846, NA Col. 3555).

6. Nij buurtschap Veenhuizen kaart 13
Machtelt van Wenckum drie mergen den halven *Havercamp*; Jan Jansen heeft den halven *Havercamp* omtrent twee mergen drie vierendeel (1611, AZA 178 fol. 71).

HAVERLAND kaart 10 B1
Nij H 634: 1.64.10 ha hooi- en weiland
Ook Hoefslag (8)
Vier mergens lants genaemt 't *Haverland* ende Hooffslag (1687, AK 196).

HAZELENKAMP kaart 8
Nij buurtschap Wullenhove bouwland
Drie mergen zaayland de *Haselencamp* (1759, RV 852 fol. 162).

Zie *Hazelermaat*. Het perceel hoorde bij het erf *Loeneman*. Z.a.

HAZELERMAAT kaart 20 H1
Pu I 924, 925: 2.82.30 ha hooiland
VHd in Penningenkamp (1824)
Eenen camp weilant groot vierdenhalven mergen gelegen in Arckemeen...genaemt *Hasselermaat* (1590, HH 12 Inv.nr. 316), Carolus Bentinck *Haslemaet* 3½ mergen op die beek (1608, AK 185a fol. 37), *Haskemaet* opte beek (1611, AZA 178 fol. 26), Willem van Strijland *Hasslemaet* (1716, HG 5773 fol. 69), Twee kampjes hooi- en weiland de *Hasekermaat* genaamd aan de Koesteeg (1850, HA Col. 4418), De *Harikermaat* genaamd de 2^e kamp van de Koesteeg (ca.1880, AZA 1049), *Penningenkamp* (1824, AZA 812), de *Hazellersmaat* (Ha 1981).

De vorm *Hasle-* uit het begin van de zeventiende eeuw is een oude schrijfwijze voor de *hazelaar* (corylus), een heester of kleine boom, die in zandige en bosachtige streken groeit (Moerman 1956: 84). Naar de begroeiing met de hazelaar zijn deze weilanden aan de *Kromme Beek* echter niet genoemd. De *Hazelermaat* was oorspronkelijk eigendom van de boerderij de *Hazel*: 'Uijt desen guede then Hazell...een stuck lants gehieten die Mate' (1665, Civiele Processen Harderwijk nr. 45). De *Hazel* ligt in de Puttense buurtschap Hel, sectie H 298, en was vroeger een Herengoed (H 1992: 264). Dit erf wordt al genoemd omstreeks 1357 als *Hassel* (AK 37c). Hernoeming in *Penningenkamp* met sterke verbuiging van FN *Penning(s)*, een FN die in 1947 vooral in Oost-Gelderland voorkomt.

HAZENBOS kaart 8 D8
Nij C 167: 1.61.20 ha tabaksland
Hazenbos (KH 1957).

In onderstaande microtoponiemen met de determinant *hazen-* is er altijd sprake van de diernaam *haas* (*lepus europaeus*). Van Osta wijst erop, dat *haas*-toponiemen vaak ver van het dorp liggen, overwegend op akkerland aan de bosrand en op het overgangsgebied tussen bos en open land (Van Osta 1995: 535). Deze constatering geldt ook voor de Arkemheense *haas*-toponiemen, omdat ze alleen voorkomen op de hoger gelegen gronden in het zuidelijk en oostelijk deel van de polder.

HAZENKAMPJE kaart 16 F8
Pu I 105: 00.63.40 ha bouwland

Het *Hazenkampje* (Ha 1981).

HAZENVELD

kaart 8 E9, 9 D3

Nij C 153 - 157, 214 - 223: 9.49.50 ha bouw-, tabaks- en aardappelland

Ook Kleine Hazelerkamp, Lange Schuur en Loeneman

Nicolaes van Deelen heeft op Loeneman idt *Hasevelt* groot omtrent vijftiehalff mergen (1611, AZA 178 fol. 63), Jr. Nicolaes van Delens erffgenaemen gnt. 't *Hasevelt* (1650, AAN 750 fol. 243), 't *Hazevelt* (1716, HG 5773 fol. 162), 't *Hasenveld* (1751 - 1753, GR 1495 fol. 39), Een kamp tiendplichtig tabaksland het *Hazeveld* genaamd en de daarop staande tabaksschuur (1842, NA Col. 2724), *Hazenveld* (KH 1957).

Begin zeventiende eeuw was *Hazenveld* de benaming voor de sectie C 153 -157, 218, 219, bijna 4 ha. En pas in de negentiende eeuw uitgebreid tot alle hierboven vermelde percelen, ruim 9 ha. Het *Hazenveld* hoorde oorspronkelijk bij de boerderij *Loeneman*. Z.a. Midden zeventiende eeuw werd er al gebouwd op het *Hazenveld*: 'Op dit land heeft Wouter Aerts een huijsken' (1650, AAN 750 fol. 243). 't *Hazenveld* is nu een straatnaam in dit gebied in Nijkerk.

HAZENWEIDE

kaart 17 E7

Pu I 344: 2.65.70 ha heide

De *Hazenweide* (Ha 1981).

Dit heideperceel is in de twintigste eeuw ontgonnen en nu in gebruik als grasland.

HEEGMANSKAMP

kaart 3 E6

1. Nij A 241: 2.84.30 ha hooi- en weiland

d'Nonnen *Heeckmanscamp* groet 3½ mergen gebruicker Wolter en Bessel Jansen (1608, HG 4396 fol. 17), De Nonnen *Heekmanscamp* (1716, HG 5773 fol. 124), Weiland de *Heegmanscamp* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen de *Heegmanskampen* bij Ark de 3^e kamp westwaarts van de weg (1936, NA Rey.), *Heegmanskamp* (KK 1937), *Heegmanskamp* (Bo 1995).

FN *Hegeman* of *Heegman*, waarvan naamdragers in 1947 voorkomen in Putten en Harderwijk. De *Hegemanskampen* waren oorspronkelijk eigendom van en zijn genoemd naar de thans verdwenen Puttense boerderij *Hegemansgoed*, sectie C 1058. Dit erf aan de *Putterbrink* dateert uit het begin van de veertiende eeuw en werd toen bewoond door Cope Jacobs *Hegman* (ca.1325, D 1905: 16). Een tijdgenoot was een zekere Jacobus *Heggheman*. Hij betaalde in 1333/1334 twee pond aan de Gelderse graaf voor het verleggen van sloten (HA 372). Jacob *Hegeman* was omstreeks 1555 schepen en weesmeester van het Heilig Sacramentsgilde van Harderwijk (Moorman van Kappen 1981: 27; Berends 1935: 355).

2. Pu polder Arkemheen

Jan Voet *Hegemanscamp* derdehalff mergen tegens Thonis Aertsen huys over (1608, AK 185a fol. 5), Wouter Basserts Erven *Hegemanscamp* 2½ mergen (1716, HG 5773 fol. 8).

HEEGMANSKAMPJE

kaart 20 E5

Pu I 981: 1.00.80 ha hooiland

VHd in Eerste Geerkamp (2)

d'Nonnen hebben 1 mergen *Heeckmanscampgen* gebruicker Willem Ellertsen Beertsen (1608, AK 185a fol. 40), De Nonnen *Heekmanscampjen* (1716, HG 5773 fol. 74), Een morgen in *Hegemanscamp* gekoft tegen Hendrik Coops (1747, GR 1501 fol. 16), Een kamp hooi- en

weiland genaamd *Heegmanskampje* (1835, NA Col. 165), Een perceel weiland genaamd het *Heegmanskampje* (1836 - 1854, KD 161), Twee kampen de *Eerste* en *Tweede Geerskamp* achter elkander gelegen (1936, NA Rey.).

HEER AARTSKAMP

kaart 16 E4

Pu I 150, 151: 2.54.50 ha hooiland

PHd in Boterkampje (2) (1863)

Jacob Claassen van Diermen van *Heer Aertskamp* (1716, HG 5773 fol. 10), Twee morgen mheenland in drie morgen *Heer Aartskamp* (1800, RV 864 fol. 325), Het goed *Heeraertskamp* te Putten aan de Blindesteeg (1821, HH 7), Twee kampen hooi- en weiland de *Heeraartskampjes* ook wel *Boterkampjes* genaamd (1863, NA Col. 7655), *Boterkampjes* (Ha 1995).

Heer, aanspreekvorm en de FN *Aalts*, hier verbasterd tot *Aarts*. Zie *Aaltswerf*. De *Heer Aalts*- of *Aartskamp*, en in de negentiende eeuw vervormd tot *Heeraartskamp*, verwijst evenals de *Heer Naelsteeg*, *Heroldsteeg* en zelfs *Garnaelsteeg* in Harderwijkse stadsgeschiedenis naar een zekere *Heer Aaltsz.*, die omstreeks 1432 waarschijnlijk pastoor of geestelijke was van het Minderbroederklooster in Harderwijk. De naamgeving van dit hooiland dateert vermoedelijk uit het midden van de veertiende eeuw. Deze percelen werden toen door dit klooster verpacht en diende voor het levensonderhoud van de minderbroeder *Heer Aaltsz.* De huidige *Heeraaltszstraat* is de oudste straatnaam van Harderwijk (Mesker/De Jong 1999: 22). De hernoeming in *Boterkampjes* is een metaforische benaming voor vruchtbare grond. Reeds vanaf de vijftiende eeuw komt *boter* in microtoponiemen in ons land, maar ook in Duitsland en Vlaanderen, in deze betekenis voor (Schönfeld 1950: 28).

HEERKAMP

kaart 16 F4

Pu I 131: 1.37.30 ha hooiland (bouwland)

Melis Reynersen den *Heercamp* saylant 2 mergen onder Oldenaller (1608, AK 185a fol. 11), 2 morgen Boulant...de *Heerenkamp* genoemd (1680, S 1904: 114), Heer van Oldenaller van 't goet Aller de *Heerkamp* (1716, HG 5773 fol. 19).

Deze *Heerkamp* ligt iets ten zuiden van de *Heer Aartskamp*. Misschien is het een Klammerform van deze naam. Zie par 5.13.1. Of dateert de benoeming uit het eerste decennium van de zeventiende eeuw en verwijst het dus naar de toenmalige eigenaar, de *Heer* van het landgoed *Oldenaller*.

HEERLOZE MORGEN

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Geurt van Dompseleers weduwe *Heerelose Mergen* 1 mergen (1716, HG 5773 fol. 181).

Heerelose, met svarabhaktivocaal uit *Heerlose*, *Heerloos*, gezegd van onroerend goed dat 'verkeert in een toestand die blijk geeft van gebrek aan beheer, toezicht, van verwaarlozing' (WNT 6 kol. 376). De *Heerloze Morgen* ligt in de omgeving van de boerderij *Kouswijk*. Zie *Morgen*.

HEERSKAMP

Nij K 80: zie *Zandland* (5)

HEERSLAND

Nij K 80: zie *Zandland* (5)

HEETHOEVE

kaart 17

Pu buurtschap Diermen

Meuws van Nannekenenge van *Heethoeve* bij de Veen (1549, GR 1302 fol. 89), Claes ten Veen...d'eijgenaers van den *Heethoeve* (1610, OAH 1440), Hendrik van Hell...eertijds Meuws van Nannekenenge van *Heethoeven* bij de Veen (1706 - 1754, GR 1496 fol. 23).

Heet, ook *hiet*, 'heide' (WNT 6 kol. 396, 442; Puttens Praoten 2003: 29). *Heet* voor *heide* wordt in Putten vooral gebruikt in samenstellingen als *heetveld*, *heetbinden*, *heetboender*, *heetbrand*, *heetmaaien* (Van Schothorst 1904: 143). De *Heethoeve* was een heide-ontginning in de omgeving van de boerderij de *Tuk*. Z.a. Voor *-hoeve* zie *Hoef*.

HEGGESTUK

kaart 11

Nij buurtschap Holk

Rijck Claesen heeft...van Roetgesgoet...*Heggestuck* (1611, AZA 178 fol. 69).

Heg, met dezelfde betekenis als *haag*, 'een rij naast elkaar geplante struiken ter afscheiding van een stuk land'. Microtoponiemen met de determinant *heg*-, *hegge*- duiden in Nijkerk veelal op een relatie met de tabaksteelt tussen ca. 1635 en 1900. Naast de karakteristieke tabaksschuren kenmerkte het gebied rond de Nijkerkse Vest zich vanwege een typisch heggenlandschap. De uitgepote jonge tabaksplantjes werden tegen de zeewind beschermt door elzenheggen. Hierdoor ontstond een voor de tabaksplant relatief gunstig microklimaat. Deze heggen onttrokken daarentegen veel vocht en dat was de reden dat de tabak in Nijkerk op vrij grote akkers, gemiddeld ca. 1,5 ha, werd geteeld (Van der Bie z.j.: 22,39). Voor *-stuk* zie *Hoge Stuk*.

HEGKAMPEN

Nij I 219: zie *Kouwenhoven*

X. Heimans Duist: zie *Geertgen Reiner Heimans Duist*

HEIMANSKAMPJE

kaart 14 C9

1. Nij K 29: 1.25.00 ha hooi- en weiland

VHd in Zandland (2) (1857)

Lubbert Reynersen...*Heymencampgen* tweedehalff mergen (1608, HG 4396 fol. 23), Gerrit Jans Wildeman heeft *Heijmencamp* groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 147), Elbert Wildeman *Heymans Campje* (1716, HG 5773 fol. 138), Het *Heymancampje*...ten westen het Sandland (1738, RV 865 fol. 188), Het *Zandland* genaamd...op Rassenbeek (1857, NA Col. 6081).

PN *Heimen*, *Heiman* of FN *Heimens*, *Heimans*.

2. Nij K 41, 42: 3.12.60 ha hooi- en weiland

kaart 14 E8

Twee kampen de *Heimenskampen* ten norden van de Nekkevelderweg (1858, NA Col. 6283), Aan de *Heymenskampen* van Gijsbert Blokhuis (ca.1880, AZA 1047).

HEIMEN KLAASSENBEEK

Nij buurtschap Nekkeveld

Westenappelskamp den Middelcamp op *Heymen Claessen Beek* (1608, HG 4396 fol. 26), *Heymen Claesbeeck* (1611, AZA 178 fol. 57).

De *Heimen Klaassenbeek* is een noord-zuid lopende polderbeek vanaf de *Bunschoterweg* tot aan de *Nekkevelderweg*. Volgens de dijkrollen woonde *Heymen Claessen* op de boerderij *Mezengoed* of *Nekkeveld* aan de *Bunschoterweg*, sectie K 166. Voor beken in de polder zie ook par. 7.5.

HEIMIKE MORGEN

kaart 5 E4

Nij A 600: 00.76.40 ha aardappelland (bouwland)

Heimicke Mergen (1608, HG 5042 fol.15), de *Heymelijke Mergen* (1716, HG 5773 fol. 81), Een camp Mheenland groot eene mergen genaamt de *Heymelijke Mergen* bij Groot Watergoor (1782, RV 854 fol. 247).

Heimicke hangt mogelijk samen met het ww. *heimen* ‘van een heim of afrastering voorzien’ (WNT 6 kol. 477). Kleine stukjes bouwland werden vroeger vaak van een afrastering, meestal een natuurlijke haag of heg, voorzien om het graan tegen wild gedierte te beschermen. De vorm *Heymelijke* is een volksetymologische verbastering. Zie *Haagkamp*, *Heggestuk* en *Morgen*.

HEIN ABELNZOONSGOED

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

PHd in Hein Abelenzoonshofstede (1651)

Bona *Heinen Abelensohn* (1389, S 1993: 231), Het Grobbenguët...2½ morgen land gekomen uit *Heyn Abelenzoonsgoed* gelegen in Erckemedden (1460, W 1968: 26), *Hein Abelensoonsgoet* (ca.1650, SM 431), in Arckemehen genaempt *Hein Abelenzoonshoffstede* (1651, AK 163), *Hein Abelen Sohns Goett* leengoett ten Zutphensen rechte (1732, AK 251 nr. 17), *Heinabelenzoonsgoed* een leen ten Zutphenschen regten (1803, AK 72 fol.70), *Heinabelen Zoonsgoed* jaarlijks 7 spint garst (1803, BFA 2166).

Hein Abelenzoon is een afstammingsnaam. *Hein*, verkorting uit PN *Hendrik* is de zoon van *Abel*, een vleivorm van de voornamelijk fri. PN *Abe* of de bijbelse naam *Abel*, Hebreeuws voor ‘adem, vergankelijk’. De tweede naamval vertoont de zwakke verbuiging met *-en*. In Nederlandse familienamen verdoft dit mnl. *zoon/zone* tot *-sen* en ontstaan FN als *Willemsen*, *Harmsen* e.d. (Ebeling 1993: 93). Voor *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). De boerderij heeft vermoedelijk gelegen in de omgeving van de Nijkerkse *Middelbeek*. Wanneer de boerderij is afgebroken is onduidelijk. Bij de betaling van de stedigheid aan de Kelnarij van Putten in 1803 staat ‘verduisterd’.

HEIN ABELNZOONSHOFSTEDE

Nij buurtschap Ark: zie *Hein Abelenzoonsgoed*

X. Hein Abelen(zoons)maat: zie *Abelenmaat*

HEINE HEINENKAMP

kaart 18 C5

Pu I 718, 719: 3.47.40 ha hooiland

Ook Hoge Rengersvelden en Reinersveld

Eenen camp van 4 mergen geheijten *Heyne Heinencamp* (1501, S 1904: 105), Twee morgen mheenland de Hooge Rengersvelden ook wel *Heinenkamp* bij Mondfrans (1842, NA Col. 2724).

PN *Hein*, verkorting van *Hendrik*, en FN *Heinen*, patroniem van *Hein*, in 1947 een algemeen voorkomende FN in Gelderland.

HEINENKAMP

Nij C 99: zie *Hein Koopsland*

HEINENLAND

kaart 14 B10

1. Nij K 7 - 10: 3.15.00 ha hooi- en weiland en rietgrond

VHd in Dijkkampje (1843)

Het *Heyneland*...noordwaarts den dijk (1738, RV 865 fol. 188), Eene kamp hooi- en weiland het *Dijkkampje of Heynenland* genaamd (1843, NA Col. 2839).

Hernoeming in *Dijkkampje* vanwege de ligging aan de zeedijk in *Nekkeveld*.

2. Pu I 606: 1.48.70 ha tabaksland

kaart 18 B9

Een perceel *Heinenland* genaamd (1844, NA Col. 3092).

HEIN KOOPSLAND

kaart 8 D5

Nij C 99, 100: 3.97.80 ha hooi- en weiland (bouwland)

VHd in Heinenkamp (1608) en VHd in Ulsten (1907)

Van erve geheiten *Heyne Coepslant* gelegen bij die Lazarus (1503, HA 101 fol. 237), Ghisbert van Wedinchem erven quondam Henrick Reijerse de Jonge van erven geheten *Heyne Coipslandt* (1552, GR 1307 fol. 46), Reyner van Vanevelts erffgenaemen *Heynencamp* bij Ramshorst saylant (1608, AK 185a fol. 24), Een Camp Mehenlandt groot twee mergen genaemt *Heinen Camp* (1658, SV 159 fol. 4), Willem van Westervelt *Heynecamp* (1716, HG 5773 fol. 35), Twee morgen bij Ramshorst genaemt het *Heynelant* (1726, RV 850 fol. 21), Twee kampen hooi- en weiland de *Hijnekampen* genaamt op het Ulst (1860, NA Col. 6874), Twee percelen hooi- en weiland genaamd de *Ulsten* of *Hijnekampen* (1907, NA Wes. 160).

FN *Hein*, verkorting van *Hendrik* en FN *Koops*, die in 1947 op de Veluwe veel voorkomt o.a. in Ede, Elburg en Doornspijk. De FN *Koopsen* vooral in Ermelo. Dit perceel is genoemd naar *Heyne Coepsen* omstreeks 1500 bewoner van het erf *Ramshorst*. Z.a. Hernoeming in *Ulsten* vanwege de ligging dicht bij het *Ulst*. Z.a. Zie ook *Koopskampen*.

HEINTJESKAMP

kaart 18 A8

Pu I 497: 1.05.40 ha bouwland

De *Heintjeskamp* (Ha 1981).

PN *Heintje*, vr. vorm van *Hein*.

HEKKAMP

1. Nij I 308: zie *Brugkamp* (3)

2. Pu polder Arkemheen

Aan...de *Hekkamp* genaamd einde de Mheensteeg (ca.1880, AZA 1049).

Hek: 'afscheiding of omheining van verticale, op gelijke afstanden geplaatste, overdwars verbonden palen of staven' (WNT 6 kol. 488).

HELDERT

kaart 5 C5

Nij A 541: 1.65.90 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Laarkampen

Een perceel tiendpligtig bouwland den *Heldert* (1838, NA Col. 1685).

PN *Heldert*, variant van de PN *Helmer/Helmert*.

HELLAND

Pu I 427: zie *Achter de Beitel*

HELLEKAMPJES

kaart 13 B7

Nij I 409: 1.64.00 ha hooi- en weiland
De *Hellekampjes* (Do 1988).

De *Hellekampjes* – op het kadastrale minuutplan van 1832 nog ongedeeld – liggen in de *Achterhoek* niet ver van de *Laak*. Misschien de FN (*Van*) *Hel*, maar mogelijk eerder mnl. *helle*, een assimilatievorm van een oorspronkelijk **helde*, ohd. *halt*, *halda* ‘schuinoplopende plaats, helling’, maar ook van germ. **halja* ‘lage plaats, poel, moeras’. Beide betekenissen sluiten elkaar niet uit. Een schuin aflopend terrein loopt uit in een lager, vlakker deel, dat gemakkelijk geïnterpreteerd kan worden als ‘lage plaats, poel’ (Hagoort 1984: 27).

HELLENKAMP

kaart 20 E3

Pu I 954, 955: 4.18.20 ha hooiland
Ook Blootskamp (2)

Een Camp meehnlandt...zuijdtwert *Hellen Camp* (1676, SV 160 fol. 128), Twee kampen hooi- en weiland de *Hellekampen* liggende ten noorden van de Middelbeek twee kampen van de zeedijk (1853, NA Col. 5058), De *Hellekampen* (B 1999).

FN (*Van*) *Hel(l)*, waarvan 46% van de Gelderse naamdragers in 1947 in Nijkerk of Ermelo woont. Voormalig hooi- en weiland van de boerderijen *Groot Hel* of *Klein Hel* in Putten, buurtschap *Hel*, resp. sectie H 680 en H 735. De percelen zijn eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

X. Hellenkampenbeek: zie *Speulmans en Hellenkampenbeek*

HELLERLAND

kaart 6 D7

Nij B 205 - 218: 8.39.00 ha aardappel,-tabaksland, hakhout, schuur en erf
PHd in Hanzenland (1716)

Hellerlandt (KK 1609), Reyner en Johan van Aller hebben acht mergen *Hellenlant* liggende aen den Wallerwech (1611, AZA 178 fol. 66), *Hansenland* 8 mergen (1716, HG 5773 fol. 169), Een perceel tiendpligtig tabaksland het *Hanzenland* genaamd...op Vetkamp (1848, NA Col. 3914).

FN (*Van*) *Hel(l)* met *er*-afleiding. Het *Hellerland*, later *Hansenland* met de FN *Hansen*, *Hanzen* bestond uit acht kleine tabaksporceeltjes ten oosten van de *Vetkamp* aan de *Wallersteeg*. Ten tijde van de Nijkerkse tabakscultuur stonden hier twee grote tabaksschuren samen met 20 hollen en 50 luiken.

X. Helmers: zie *Helmert*

HELMERSKAMP

Nij A 93: zie *Zeelandergoedt*

HELMERT

kaart 8 B3

Nij C 10, 11: 3.28.90 ha hooi- en weiland
VHd in Hoge (7) (1804)

Vier morgen mheenland den *Helmert* of *Hogen* genaamt (1804, HH 12 Inv.nr. 318), Eene kamp hooi- en weiland den *Helmert* genaamd...tegen het erf Ramshorst (1851, NA Col. 4655), De *Helmert* (1898, NA Wes.), *Hoogen* (1929, NA Rey.), *Helmers* (Mu 1993).

PN *Helmer(t)*, voornamelijk Fries-Groningse PN.

X. Hemelkamp: zie *Hemmelkamp*

HEMMEL

kaart 8 C7

Nij C 78: 00.02.60 ha huis en erf

VHd in Ten Kleef (1625)

Elbert Casijnsen...den *Hemmel* oest Ramshorst (1608, AK 185a fol. 35), *Ten Cleve* (*Ten Cleef*); *Hemmel* of *Ten Cleef* (1625, H 1992: 236), den *Hemmel* (1716, HG 5773 fol. 63).

De boerderijnaam *Hemmel* is mogelijk ontstaan uit het mnl. ww. *hemelen*, *hemmelen* in de betekenis ‘omheinen, van een heg voorzien’ (Tinneveld/Blok 1973: 122). De *Hemmel* ligt in het zuidelijk gelegen landbouwgebied van de Arkemheen. Bouwland was vroeger omheind om het gewas te beschermen tegen wilde dieren en vee dat op de woeste gronden graasde. Ik heb geen aanwijzingen, dat in de omgeving van de *Hemmel* een Nijkerkse gerechtsplaats gelegen heeft, zodat een verklaring uit *heimael* ‘omheinde gerechtsplaats’ niet in aanmerking komt (Moerman 1956: 95). Hernoeming in de FN (*Van*) *Kleef* zou verband kunnen houden met een zeventiende eeuwse eigenaar van dit erf, een nazaat van Gerrit van *Cleve*. Hij kocht in 1453 een perceel Nijkerkse veengrond van Johan van der Lawijck (HA, 101 fol. 74). De vormen *Ten Cleve* en *Cleef* geven echter ook aanleiding voor een verklaring uit mnl. *clef*, met rekking *cleef*, ‘helling, heuveltje’, omdat veel boerderijen in de Arkemheen van oorsprong zijn gebouwd op een woonpol (Otten 2003: 164).

Herengoed. In 1611 ter grootte van 11 morgen bouwland. De opstallen zijn in de negentiende eeuw afgebroken.

HEMMELERWEG

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhoven

Ook Ramshorsterweg

Heinen Camp...noorwaerts den *Hemmeler*- of *Ramshorsterweg* (1658, RV 850 fol. 141), Het Hoge stuck ten oosten *Hemmelerwegh* (1689, SV 159 fol. 10), De *Hemmelerweg* (KA 1832), De Lanenkamp...noordwaerts den *Hemmelerweg* of *Ramshorsterweg* (1842, NA Col. 2724), *Hemmelerweg* (SLN).

Deze weg is genoemd naar de aanliggende boerderijen de *Hemmel* en *Ramshorst*. De *Hemmelerweg* loopt van de *Nijkerkerstraat* bij het huis *De Schetter* in westelijke richting tot aan de *Ramshorsterweg*. De *Ramshorsterweg* begon volgens het minuutplan van 1832 bij de *Steenbeek*, sectie C 21, en eindigde bij het begin van de *Hemmelerweg*. De *Hemmelerweg* is nu de verbinding tussen de *Nijkerkerstraat*, de *Berenkamperweg* en de *Ambachtsstraat* en vastgesteld bij raadsbesluit d.d. 16 april 1947. Zie voor algemene informatie over wegen in de Arkemheen par.7.4.

HEMMELKAMP

kaart 15 A8

1. Nij K 204: 1.99.50 ha hooi- en weiland

PHd in Hemmelman (1679) en VHd in Roemertje (1873)

Suick Jacobsen den *Hemmelcamp* zuytwert aent Gasthuys lant ‘t Herderwijck 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 25), den *Hemelcamp* (1611, AZA 178 fol. 56), De helfte van darde half mergen

genaamt *Hemmelman* (1679, SV 159 fol. 6), Geertje van Vreeneng *Hemmelman* (1716, HG 5773 fol. 145), Mheenlandt genaamt den *Hemmelkamp* (1742, RV 852 fol. 214), 2½ mergen den *Hemmelman* (1752, AAN 751 fol. 157), Twee en een half mergen de *Hemmelkamp* genaamt...bij Rassenbeek (1783, RV 854 fol. 89), Onder Nijkerk gelegen kampen hooi- en weiland de eene *Hemmelkamp* of het *Roemertje* genaamd (1873, NA Colz. 933), Eene kamp hooi- en weiland aan den Nekkevelderweg...de *Hemmelkamp* of het *Roemertje* (1903, NA Wes. 79).

Voormalig hooi- en weiland van de boerderij de *Hemmel*. Z.a. Voor de hernoeming in *Roemertje* z.a. De hernoeming in *Hemmelman* is mogelijk ontstaan naar analogie van de in die tijd aangrenzende boerderij de *Wildeman*. Z.a.

2. Nij buurtschap Wullenhove

kaart 8

Jan Schrassers erffgenaemen hebben twee mergen saylants den *Hemmelskamp* gelegen int erff den Hemmel (1611, AZA 178 fol. 28).

HEMMELMAN

Nij K 204: zie *Hemmelkamp*

HEMMELS

kaart 8 B3

Nij C 15: 2.93.60 ha hooi- en weiland (bouwland)

Eene kamp hooi- en weiland de *Hemmels* genaamd...aan de Kadijk (1850, NA Col. 4418).

Hemmels is vrijwel zeker een ellipsvorm van **Hemmelskamp*. Zie *Hemmel*.

HENDRIK AALTSKAMPJE

kaart 1 E8

Nij A 69, 70: 3.22.00 ha hooi- en weiland

VHd in Zevenvierel (1) (1851)

Claes Broenissen *Henrick Aeltscampgen* 1¾ mergen (1608, AK 185a fol. 31), 7/4 mergen weijlants genaemt *Henrick Aeltsens Campjen* (1675, RV 850 fol. 1), *Henrik Aeltscampjen* (1716, HG 5773 fol. 50), Een kamp hooi- en weiland *Hendrik Aaltenskamp* ook wel de *Zevenvierel* genaamd (1851, NA Col. 4731), *Hendriks Aaltkampje* of *Zevenvierel* (Mu 1993).

PN *Hendrik* en FN *Aalts*. Zie *Aaltswerf*. Hernoeming in *Zevenvierel*, dat is zevenmaal ¼ deel van een morgen, ongeveer de oppervlakte van elk van deze percelen. Zie ook *Drievierel*.

X . Hendrik Beekmansgoed: zie *Beekmanserf* (1)

HENDRIK KLAASKAMPJE

Pu I 835: zie *Hennekelerkamp* (2)

HENDRIK MEINTENKAMPJE

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Meijnt Henricx heeft...een seecker stuck lants genaamt *Henrick Meijnten Campken* gelegen in Kersgensgat buiten dijcx (1617, AZA 1 fol. 116).

PN *Hendrik* en FN *Meinten*, patroniem van PN *Meint* uit *Meine*. De FN *Meinten* komt in 1947 in Gelderland uitsluitend in Nijkerk en Hoevelaken voor. Dit perceel lag buitendijks bij *Kerstgensgat*. Z.a.

HENDRIK WOUTERSHUIS

Pu buurtschap Diermen voormalige boerderij
Henrick Woutershuijs (KK 1609).

PN *Hendrik* en FN *Wouters*, patroniem van PN *Wouter*. De Gelderse landmeter Bernard Kempinck tekende deze boerderij begin zeventiende eeuw vlakbij de *Schremmersteeg* in Diermen. Vermoedelijk is het *Hendrik Woutershuis* het latere *Klaas Everwijnsgoed* of *Schoonop*. Z.a.

HENGSTENKAMPJES

Nij buurtschap Holk

Claes Maessens erffgenaemen *Henxtencampkens* (KK 1609), Rijck Claesen heeft...van Roetgesgoet...’t *Heynstencampgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

Hengst, ‘ongesneden mannelijk paard’.

HENNEKELERKAMP

kaart 3C7

1. Nij A 256: 2.38.80 ha hooi- en weiland

Jan van Rentzeler 3 mergen den *Hennekelercamp* (1608, HG 4396 fol. 22), Drie morgen in *Henneclercamp* bij den Leencamp op Arck (1632, NL 1940, kol. 61), Wulft van Hennekeler de Jonge heeft de *Hennekelercamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 171), Drij mergen Mehenlandt den *Hennekeler Camp* (1697, SV 159 fol. 3), Willemten Goossens *Hennekelercamp* (1716, HG 5773 fol. 134), Eene kamp hooi- en weiland *Hennekelerscamp* liggende tusschen Arck en de Wielbeek (1853, NA Col. 5058), *Hennekelerkamp* (Bo 1995).

FN *Hennekeler*. Zie *Henslaar*. Voormalig eigendom van en genoemd naar de boerderij *Groot Hennekeler* of *Klein Hennekeler*. *Groot Hennekeler*, Nij sectie C 246, werd omstreeks 1325 bewoond door Wulfgher van *Henninclaer* (D 1905: 15) en *Klein Hennekeler*, Nij sectie C 278, werd in het tijsboek van het klooster te Elten vermoedelijk aangeduid met ‘den guede to Hennekeler’ (ca.1400, K 1853: 136). Zie *Henslaar*.

2. Pu I 835: 1.12.20 ha hooiland

kaart 20 D7

PHd in Hendrik Klaaskampje (1843)

Noey Gerritsen van de *Hennekelercamp* (1716, HG 5773 fol. 10), de *Henneklerscamp* gelegen aan d'Arlersteeg (1725, RV 160 fol. 179), Twaalfde gedeelte in een kamp hooiland genaamd *Hendrik Klaaskampje* (1843, NA Gun. 410), Een perceel hooi- en weiland de *Hennekelerkamp* (1867, NA Gun. 542).

HENNEKELERSTEEGJE

Nij buurtschap Wullenhove

Bijlanges *Hennekeler Steegken* tot aenden Tuck (1610, Z 1956: 17).

Het *Hennekelersteegje* liep van de *Waterweg* bij het erf *Klein Hennekeler* in westelijke richting en ging over in de *Bloemendaalseweg*. Zie ook par. 7.4.

HENNEPKAMP

kaart 7 D5

Bij B 419: 1.88.40 ha aardappelland (bouwland)

VHd in Beekstuk (1841)

Een kamp bouwland met houtgewas de *Hennipkamp* ook wel het *Beekstuk* genaamd...aan de Bredebeek nabij de stad (1841, NA Col. 2546).

Hennep (cannabis sativa), tweehuizig, kort bloeiend éénjarig gewas dat tot een hoogte van twee tot drie meter kan opgroeien en dat net als vlas vezels en oliehoudende zaden levert. De vezel wordt door roten, braken of schillen van de stengels losgemaakt en werd gebruikt voor het vervaardigen van netten, touw en zeildoek. *Hennep* werd geteeld op kleine akkertjes, die meestal direct rond de boerderij lagen (Bieleman 1992: 66). Hernoeming in *Beekstuk* vanwege ligging aan de *Brede Beek*. Z.a. Voor -stuk zie *Hoge Stuk*.

HENSLAAR

kaart 16 C9

Pu I 25 - 36, 41, 42: 7.39.90 ha hooiland (bouwland)

Ook Dove Beert, Dove Gosen en Oude Mannenhuisland (1)

Mansus in *Henslare* (ca.1250, K 1906: 308), Censibus mansorum *Henscleer* (1333, W 1975), Den Thijnss van den hoeven in den *Hengsler* (1453, HA 101 fol. 69), Item Trude Arnt Cloistermans van eene morgen in *Henxsler* (1549, GR 1303 fol. 100), Brinck van Vanevelt... den *Hentseler* 7 mergen saylant (1611, AZA 178 fol. 3), 3 mergen den *Henseler* buytendijcks gelegen (1679, SV 160 fol. 100), Van erve in den *Hengseler* (1706, GR 1496 fol. 62), Den Thijs van den Hoeven in den *Hengeler* bij Ermel en Nulde (1747, GR 1501 fol. 81), Twee en een half morgen buitenland aan de zee den *Henteler* genaamt (1764, RV 863 fol. 154), De *Henzelaar* zijnde zaayland met het houtgewasch (1805, HH 7).

Hoewel *laar*-toponiemen in het algemeen niet met een PN zijn samengesteld, laat de dertiende eeuwse vermelding *Henslare*, *Henslaar* weinig ruimte voor een andere etymologie. *Henslare* is dan een samenstelling van de PN *Hens*, uit *Johannes*, en de basis *-laar*. Zie *Laarkampen*. De latere vormen *Hengseler*, *Henxsler*, *Hengseler* zijn volksetymologische associaties met *hengst* 'mannelijk paard'. De *Henslaar*, *Henseler* is de naam van een verdwenen buurtschap in de gemeente Putten. De oppervlakte van dit gebied kon ik vrij nauwkeurig vaststellen door een opsomming van de boerderijen en microtoponiemen in 'Den Thijs van den Hoeven in den Hengeler bij Ermel en Nulde' (GR 1496 fol. 81, 104). *Henslare* omvatte een deel van de huidige Puttense buurtschappen *Nulde*, *Bijsteren*, *Hel*, *Hoef* en de polder *Arkemheen*. Alleen een aantal verspreid liggende percelen langs de *Schuitenbeek* dragen nog tot in de negentiende eeuw deze naam. Het meest waarschijnlijk is dat de naam *Henslaar* het heeft moeten afleggen tegen *Hoef*. Deze buurtschap was vanaf de zestiende eeuw de belangrijkste verzorgingskern in het Puttense buitengebied (Roessingh 1965: 268). Het toponiem *Henslaar* leeft nog voort in de specifieke Nijkerkse FN (Van) *Hennekeler*: *Henscleer*, *Henscler*, *Henkeler*, *Hennekler*, *Hennekeler* (Wartena 1975: 21). De gelijkstelling van *Henslare* met *Harselaar* bij Voorthuizen (Slicher van Bath 1964: 16) en situering in de omgeving van het Betuwse Aalst (Dittmaier 1963: 45) zijn hiermee achterhaald. Zie over het gebied *Henslaar* ook Hagoort 1990: 106 - 107.

X. Herbergersteeg: zie *Hardenbergersteeg*

HERDER

kaart 15 F3

Nij K 307: 1.69.60 ha hooi- en weiland

Esselt eigenaer van 2 mergen...is gnt. den *Harder* (1650, AAN 750 fol. 113), Op de Seggesloot het lant den *Harden* genaamt...niet goed uytgesneden quaad (1796, AZA 1052), Een kampje weiland den *Herder* genaamd...buurschap Achterhoek (1835, NA Col. 1085), De kamp hooi- en weiland den *Herder* genaamd...in den Achterduist (1906, NA Wes. 15).

FN (Den) *Herder*, waarvan 87 van de 118 Gelderse naamdragers in 1947 in Ermelo, Harderwijk, Putten en Nijkerk wonen. De spelling *Harder* in plaats van *Herder* vanwege het ontbreken van de oppositie tussen *a* en *e*. Zie *Ark* en *Aller*.

HERMANS DRIEMORGEN

kaart 3 A4

Nij A 284: 2.60.30 ha hooi- en weiland
PHd in Hermanskamp (1667)

Looch Gerritsen mit Jan Verburg...*Hermans Driemergen* 3 mergen (1608, HG 5773 fol. 19),
Renger Aerts van Wilthuijsen eijgenaer van 3 mergen gnt. *Harmens 3 mergen* (1650, AAN 750
fol. 181), *Hermanscamp* (1667, SM 441), Aert van Wiltshuyzen *Hermanscamp* (1716, HG 5773
fol. 127).

PN Herman. *Driemorgen*: ca.2,6 ha. Zie *Morgen*.

HERMANSKAMP

Nij A 284: zie *Hermans Driemorgen*

HERTOG REIJNOUT

kaart 3 B7

Nij: A 260 – 262 (ged.) watermolen/stoomgemaal
Ook Haverkamp

De oprichting en de bouw van de watermolen *Hertog Reijnout* (1863, AZA Inv.nr. 1040).

Op 17 juni 1863 werd op de *Haverkamp* de eerste steen gelegd voor de bouw van de molen *Hertog Reijnout*, genoemd naar de Gelderse hertog die de Arkemheen het eerste dijkrecht verleende in 1356. Zie par. 2.3.1. De molen werd gebouwd door de Deventer molenmaker W.F. Looman. Op 9 juli 1874 brandde de molen na een blikseminslag volledig af. De molen werd herbouwd, maar bleek toch onvoldoende capaciteit te hebben om de polder te bemalen. Op 14 september 1881 besloten de ingelanden over te gaan tot de bouw van een stoomgemaal. De bouw van het stoomgemaal *Hertog Reijnout* werd voltooid in december 1882. Vanaf 1990 is de *Hertog Reijnout* een internationaal erkend industrieel erfgoed. Het Arkemheense stoomgemaal is één van de weinige nog functionerende stoomgemalen in Nederland en als zodanig zeldzaam in de geschiedenis van de waterhuishouding en de stoomtechniek. De *Hertog Reijnout* is gedurende minimaal tien dagen per jaar nog in werking. Stoomketel en bijgebouwen, met een overzicht van de geschiedenis van de Arkemheen, zijn te bezichtigen. Zie Van Dooren 1994.

HERTSHOEVE

kaart 8 C8

Nij C 174 - 187: 6.67.00 ha bouwland
Ook Kamp voor het Huis

Dat huis ende hoffstede mytten tymmer ind erve geheyten Salentijn ind die *Hirtshoeve* (1548, NL 1958 kol. 443), 10 mergen saylant die *Hirtshoeven* (1608, AK 185a fol. 32), Vier mergen Meehnlandt genaemt de *Hertenhoeven* west en zuydt de erffgenaemen van Renger Vanevelt ten Salentijn (1665, SV 160 fol. 148), Willem van Westervelt noch de *Hoeven* (1716, HG 5773 fol. 57).

Hirt is een bijvorm van *hert* (WNT 6 kol. 660). Voor *Hoeve* zie *Hoef*. Op de *Hertshoeve* – oorspronkelijk een gebied van ca. 8 ha bouwland – is het landhuis de *Salentijn* gebouwd. Z.a.

HESKAMPJE

Pu I 418: zie *Ovenkamp* (2)

X. Hesse(n)kamp(je): zie *Hetsenkamp*

HETSENKAMP

kaart 15 D8

Nij K 246: 2.85.70 ha hooi- en weiland

Jan Bartsen *Hetsencamp* bij 't Roecksnest 3½ mergen (1608, HG 4396 fol. 24), *Hetsencamp* (1611, AZA 178 fol. 55), Evert Jans van Daetseler eiggenaer pagter Hartger Jans van 3½ mergen gnt. *Hotsencamp* (1650, AAN 750 fol. 106), 4 mergen...genaemt *Hetzenkamp* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 1), Jan van Diermen *Hetsencamp* (1716, HG 5773 fol. 143), Drie mergen *Hessencamp*...ten noorden de Holevoortscheweg (1766, RV 853 fol. 282), Ongeveer drie en een half mergen Mheenland *Hessenkamp* genaamt in twee kampen (1783, RV 854 fol. 213), Twee kampen weiland de *Hessekampjes* genaamd...aan de Bontepoortterweg (1851, NA Col. 4655), *Hessenkampen* (KK 1937).

Hetsenkamp is een moeilijk te verklaren naam. Er bestaat een ww. *hetsen*, *hitsen*, *hussen* of *hessen* 'opjagen van dieren of vee'. Dit ww. is afgeleid van het tussenwerpsel *his*, *hus* 'geluid dat gemaakt wordt tijdens het opjagen van vee' (WNT 6 kol. 680, 772). *Hetsenkamp* is in dit geval identiek aan een naam als *Jaagop*. Z.a. Maar misschien is *Hetsen*- eerder een assimilatievorm van *Hessen*-, zoals in attestaties vanaf midden achttiende eeuw. Schönfeld heeft aangetoond, dat *hessen* niet verbonden mag worden met de uit de Duitse deelstaat *Hessen* afkomstige en rondreizende kooplui, maar een assimilatievorm is van het Oost-Nederlandse *hers* 'paard', zoals in plaatsnamen als *Harskamp*, in de veertiende eeuw *Herscamp*, en *Hasselaar*, in de vijftiende eeuw *Herseler* (Schönfeld 1955a: 129; Schönfeld 1957: 148; Miedema 1988: 52). In dit geval is de Nijkerkse *Hetsenkamp* een 'paardenkamp'. In het Veluws komt *hesse* 'paard' ook voor in samenstellingen als *hessekiel* en *hessezweep* (Van Schothorst 1904: 142). Zie ook *Paardenkamp*.

HEUKELUMSKAMPENNij A 233, 234: zie *Heukelums Vijfmorgen***HEUKELUMS VIJFMORGEN**

kaart 3 E5

Nij A 233, 234: 4.35.40 ha hooi- en weiland

PHd in Heukelumskampen (1853)

Ongeveer vijf morgen Mheenland *Heukeloms Vijfmorgen* genaamt buurschap Arck (1767, RV 853 fol. 287), Ten behoeve van het weeshuis van Nijkerk ongeveer vijf mergen Mheenland *Heukelums Vijfmorgen* genaamt (1783, RV 854 fol. 88), Twee kampen hooi- en weiland de *Heukelumskampen* liggende onder Ark (1853, NA Col. 5058), *Heukelumskampen* (KK 1937), *De Heukelumskampen* (Bo 1995, B 1999).

FN (Van) *Hoeclum*, *Hoekelum*, *Heuckelum* of *Heukelom*, afkomstig van het wildforstersgoed *Hoekelum* onder Bennekom. Een zekere Derk van *Hoeclum* was overpander van de Veluwe en hij was in 1675 eigenaar van de Nijkerkse *Schulpkampen* bij de *Holkermolen* (SV 159 fol. 1) en Johan van *Hoeclum* was schepen van Harderwijk tussen 1654 en 1672 (Duinkerken 1990: 215). *Vijfmorgen* ca. 4,3 ha. Zie *Morgen*. De percelen zijn eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

X. Heumneskampje: zie *Huinerkampje* (2)**HIEPJE**

kaart 7 A8

Nij B 251, 259: 2.85.60 ha tabaks- en aardappelland

Het perceel tabaksland het Juffertje en het *Hiepje* genaamd...op Kwadenbeek (1850, NA Col. 4553).

Hiep, heep 'hak-, kap- of snoeimes met een breed en zwaar snijblad' (Puttens Praoten 2003: 30). Vormnaam, want de percelen hebben samen de vorm van een steel en blad van een hiep. Op het 'lemmet' van het *Hiepje* ligt thans het NS station Nijkerk. Op het *Hiepje* stond midden negentiende eeuw een tabaksschuur met 24 hangen.

HILDEKAMPJE

kaart 2 F2

Nij A 212, 213: 2.92.30 ha hooi- en weiland

Ook Blekkerspolletje (1)

Kill Reynersen aen den Bleckerweg bij Doerenspoll den *Hildecamp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), den *Hildencamp* (1611, AZA 178 fol. 44), Willem de Wijs *Hiltecamp* (1716, HG 5773 fol. 113), Aan de Nekkevelderweg genaamt het *Hildekampje* quaad (1788, AZA 1052), Een kamp hooi- en weiland het *Hiltekampje* genaamd...zuidwaarts den Nekkevelderweg (1851, NA Col. 4705), *Hiltekampje* (Ri 2002).

In Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland en Utrecht is de *hilde*, *hild*, *hilde* of *hilt* 'een zoldering van losse planken of staken in een schuur boven de veestalling waar hooi, stroo of graan opgeslagen wordt'. Een wat stevig gelegde *hilt* diende ook als slaappleaats voor de knechten (Jellinghaus 1923: 84; Berkel/Samplonius 1989: 83; WNT 6 kol. 751). Toponymisch zie ik geen kans een dergelijke betekenis te verbinden met twee kleine perceeltjes hooi- en weiland. Vermoedelijk eerder de Fries-Groningse PN *Hilde*. De vorm met *t* is ontstaan door assimilatie.

X. Hirtshoeven: zie *Hertshoeve*

HOEF

kaart 4 B8

1. Nij A 511: 2.81.10 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland de *Hoef* genaamd...in de buurschap Doornsteeg (1843, NA Vi. 33), De *Hoef* (KK 1937).

Hoef, hoeve is oorspronkelijk een landmaat variërend in grootte van 16 tot 32 morgen. Op de Veluwe meestal 16 morgen, bijna 14 ha. Een *hoeve* was de hoeveelheid grond die nodig was om een gezin te voorzien van levensonderhoud in de periode van de extensieve landbouw en veeteelt. Het specifieke gebruik als enkel oppervlaktemaat is echter al in de veertiende eeuw langs de Zuiderzeekust verdwenen (Wartena 1975: 24). *Hoeve* kreeg tot in het recente verleden de algemene betekenis 'ontgonnen grond, gebied' ongeacht de grootte. Bovendien ging het mnl. *hoeve* of *hove* als landmaat samenvallen met een ander woord *hoeve*, de verbogen vorm van *hof(stede)*, zodat vanaf de zestiende eeuw *hoeve* tevens 'boerderij' kon betekenen (Lindemans 1954: 39; Rentenaar 1967: 47; Molemans 1976: 164; Verhoeff 1983: 106). *Hoeve* als vaste landmaat bleef echter in de Puttense bosbouw wel gehandhaafd. Tot diep in de negentiende eeuw is een *volle hoeve* nog steeds 16 morgen (NA Col. 6178). Dit perceel maakt deel uit van een ontginning van precies één hoeve aan de *Bremerseweg* tussen de *Weinteler* en de *Ruimels*. Deze *hoeve* is vermoedelijk eveneens ontgonnen eind veertiende, begin vijftiende eeuw en later door (erf)deling opgesplitst in acht percelen. Eén perceel draagt de naam *Hoef* als simplex, sectie A 511, en vier microtoponiemen zijn samenstellingen met de basis *-hoef*, namelijk *Lange Hoef* (A 509), *Korte Hoef* (A 516), *Kostershoef* (A 510, 514) en *Ottenhoef* (A 513). Z.a. Op het kadastrale minuutplan van 1832 hebben deze percelen samen een oppervlakte van 14.20.40 ha.

2. Nij I 402 - 408: 7.98.20 ha bouw-, hooi- en weiland

kaart 13 C6

Ook Grote Hoef, Hoge Hoek, Laakhoek, Maas Pelengoed, Schaperskamp en Smalle Kampje (3), Maes Peelen...drie mergen beneffens zijn goet genamet die *Hoeff* (1611, AZA 178 fol. 72), Twee

campen Mehenlants aen den anderen leggende groot omtrent vijff en drij vierdepart mergen genaemt die *Hoeve* (1680, RV 850 fol. 190), Henrika Boelhouwer...noch de *Hoeve* 5 $\frac{2}{3}$ mergen (1716, HG 5773 fol. 182), De *Hoef* (Mu 1994).

3. Nij buurtschap Achterhoek

Goetschalck Wynicken ses mergen die *Hoeve* (1611, AZA 178 fol. 73).

4. Pu I 602, 607 - 611: 4.75.30 ha tabaks-, bouwland en hakhoutkaart 18 C9

Renger Caerls eigenaer pachter Henrick Stevens van 3 mergen gnt. De *Hoef* (1650, AAN 750 fol. 132), De weduwe van Jacob Suyck d'*Hoef* (1716, HG 5773 fol. 57), Een kamp tabaksland...den *Hoef* genaamd...aan de Vleijsteeg (1768, RV 863 fol. 296), Twee aan elkaar grenzende kampjes...bouwland met houtgewas de *Hoef* aan de Vleessteeg (1843, NA Col. 2972), de *Hoef* (Ha 1981).

De basis -*hoef* en -*hoeve* in: *Blaffershoeffe* (2), *Flipsehoeve*, *Grote Hoef*, *Heethoeve*, *Hertshoeve*, *Kaspershoeve*, *Katrinushoeve*, *Knijshoeve*, *Kortenhoef*, *Kostershoeve*, *Lange Hoef* (2), *Lijsterhoeve*, *Neuyenhoef*, *Oosterhoeve*, *Ottenhoeve* (2) [18].

HOEFJES

Nij C 13: 2.72.20 ha hooi- en weiland

kaart 8 B4

Twee kampen de *Hoefjes*...liggende tusschen het erf Ramshorst en de Vijverkamp (1874, NA Colz. 1012), De *Hoefjes* (1898, NA Wes.).

HOEFSLAG

1. Nij A 512: zie *Braker*

Het microtoponiem *Hoefslag* vertoont in de polder Arkemheen een opmerkelijke geografische concentratie. Ik trof het vrijwel alleen aan in de Nijkerkse buurtschap *Holk*. Tot nu toe vond ik als oudste vermelding *Hoefslage* eind veertiende eeuw (1388, HA 85 fol. 188). Het merendeel van de ruim dertig percelen met de naam *Hoefslag* ligt tussen de *Holkerweg* en de *Dammersbeek*. Dit wijst op een onafgebroken ontginning, die gezien de oudste schriftelijke vermelding aanving in de laatste decennia van de veertiende eeuw (Vgl. Van Dooren 1986: 109). Deze ontginningsactiviteit, het *hoefslaan*, vond plaats vanuit het lint van boerderijen ten zuiden van de *Holkerweg*. Het bewijs hiervan leveren diverse schriftelijke bronnen. Er wordt uitdrukkelijk melding gemaakt van 6 morgen *Hoefslag* uit *Husselmansgoed* (1659, AK 268) of 4 morgen *Hoefslag* uit *Besselmansgoed* (ca.1600, AK 268). *Hoefslag* staat in directe relatie met het dijkrecht van de Arkemheen. Het in cultuur brengen van poldergrond betekende tevens de verplichting tot onderhoud van een evenredig deel van de Arkemheense zeedijk. Dit deel noemde men de *hoefslag* of *dijkslag*. In feite gebruikte men de naam van het te onderhouden dijkvak tevens voor het perceel waarvoor die verplichting gold (WNT 6 kol. 795). Bij mondelinge informatie bleken oude ontginningsnamen als *Hoefslag* en *Uitvang* in *Holk* nauwelijks nog bekend. Voor de basis -*slag* zie *Slag*.

2. Nij A 556, 557: zie *Blaffershoeffe*

3. Nij A 560, 561; H 656, 657: 3.91.80 ha bouw-, hooi- en weilandkaart 5 B2/ 11 E9

Jan Gerritsen Buddingh idt *Hoefslach* aen den Holckerweg 4 $\frac{1}{2}$ mergen (1608, HG 4396 fol. 2), idt *Hooffslach* (1611, AZA 178 fol. 30), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 75).

4. Nij A 562, 563: 5.98.90 ha bouw-, hooi- en weiland

kaart 5 C2

Ook: Lang Verwacht

Fratresgoed die *Hoeffslaegen* tusschen den Holckerweg en Doerenstege gebruicker Jan Thomassen 7 mergen (1608, HG 4396 fol. 2), de *Hooffslach* (1611, AZA 178 fol. 30), Fraetergoed *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 75), Eene kamp hooi- en weiland de *Hoefslagen* genaamd tusschen de Doornsteeg en de Holckerweg (1857, NA Col. 6258), Bouw-, hooi- en weiland het *Hoeveslag* aan de Doornsteeg (1928, NC 08 - 10).

Dit is de *Hoefslag* van het *Fratersgoed*.

5. Nij A 570: 00.93.50 ha aardappelland kaart 5 D1
Een kamp bouwland met houtgewas het *Hoeveslag* genaamd...buurschap Doornsteeg (1843, NA Vi. 33).

6. Nij B 475: 00.82.10 ha aardappelland kaart 7 E3
Eene tiendplichtige kamp het *Hoefslag* (1880, NA Colz. 2595).

Dit is de *Hoefslag* van het *Knuitengood*.

7. Nij B 485: 00.85.70 ha tabaksland kaart 7 D3
De kamp tiendpligtig tabaksland het *Hoefslag* liggende aan de Dammersbeek (1875, NA Colz. 1436).

8. Nij H 634 - 638: 5.97.50 ha hooi-, wei- en tabaksland, schuurkaart 10 B1
Ook Haverland
Aelt Pannecoek heeft vier mergen van Husselmansgoed gecoft genant 't *Hoeffslach* (1611, AZA 178 fol. 42), 6 morgen ex Husselmansgoed hoffhorig het *Hoofslagh* (1659, AK 268), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 109), Bouwland genaamd het *Hoeveslag* aan de Nautenaweg onder Nijkerk (1924, PC 16 - 09).

Dit is de *Hoefslag* van het erf *Husselmansgoed*.

9. Nij A 640, 642: 2.33.00 ha tabaks- en bouwland kaart 10 C1
Ook Eerste Zwateland, Grote Zwarte Land en Zwarteland
Drie mergen lants genaemt het *Hoeffslage*...noortwert de Schulpkampen toebehoorende Coop Schrasser (1554, RV 850 fol. 1), Kil Jansen 't *Hoeffslach* vant erff op Noutenae saylant aen die Schulpkampen (1608, HG 4396 fol. 2), Een Camp genaemt het *Hoeveslagh* op Nautena (1750, RV 852 fol. 157), Een kamp tiendpligtig tabaksland het *Hoefslag* genaamd met een tabakschuur (1842, NA Col. 2724).

10 Nij H 641 - 644, 646: 9.04.40 ha hooi-, aardappel-, tabakslandkaart 10 C1
Ook Grote Dammerskamp en Kleine Dammerskamp
Drie mergen lants genaemt het *Hoeffslage* (1554, RV 850 fol. 1), Jelis Loochsen 8 mergen die *Hoeffslaegen* van sijn erff saylant (1608, HG 4396 fol. 11), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 104-105), Een Camp land genaemt het *Hoeveslagh* op Nautena (1750, RV 852 fol. 157), De kamp hooi- en weiland het *Hoefslag* genaamd (1851, NA Col. 4751).

Dit is de *Hoefslag* van Klein Nautena.

11. Nij H 647: 1.18.10 ha bouwland kaart 10 D1
VHd in Jaagop (4) (1716)

Henrick van Meurs 't *Hoeffslach* 1½ mergen aent beginsell van den Holckerweg daer noertwert Dammesbeeck (1608, HG 4396 fol. 10), 't *Hoeffslag* (1611, AZA 178 fol. 40), Een Camp lands groot ongeveer een en een half mergen genaamt het *Hoeveslag* (1786, RV 854 fol. 171), 't Gasthuijs tot Harderwijck heeft 1½ mergen gnt. *Jaeghop* pagter Jan Beeck (1650, AAN 750 fol. 99), Henrik Gerritsen van Harseler *Jaegop* (1716, HG 5773 fol. 101), Een perceel hooy- en weiland de *Jaagop* genaamd...voor het Huize den Hoek (1828, NA Col. 1685).

12.Nij H 648 - 652: 3.40.60 ha hooi-, wei- en tabaksland, huis en erfkaart 10 E1
Henrick van Arler den scholtus van Putten met zijn broeder van Knuytengoet oick idt *Hoeffslach* drie mergen (1611, AZA 178 fol. 42), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 109), Een perceel tabaks-, bouw, hooi- en weiland met eene daarop staande tabaksschuur...het *Hoeveslag* genaamd...tegenover de Flier (1857, NA Col. 6081).

Dit is de *Hoefslag* van het erf de *Flier*.

13.Nij H 653, 654: 5.56.20 ha hooi- en weiland kaart 10 F1
Ook Lang Verwacht (ged.)
Drie mergen lants genaemt het *Hoeffslage*...toebehoorende Coop Schrasser (1554, RV 850 fol. 225), Coop Schrasser drie mergen 't *Hoeffslach* (1611, AZA 178 fol. 42), Henrik Gerritsen *Hoefslag* op Noutena (1716, HG 5773 fol. 109), Een camp land genaamt het *Hoeveslag* op Nautena...drie mergen (1750, RV 852 fol. 157).

Dit is de *Hoefslag* van het *Otto Schrassersgoed*.

14.Nij H 658, 659, 663, 664: 8.07.70 ha hooi-, wei- en bouwlandkaart 11 D9
Ook Horstje (1) en Kromme Kamp (8)
Aert van Leuwen mitten zijnen idt *Hoeffslach* aen den Holckerweg saylant 9 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), idt *Hooffslach* (1611, AZA 178 fol. 32), Evert Aertsen van Achtevelt *Hoefslag* 9 mergen (1716, HG 5773 fol. 80).

15.Nij H 660: 1.45.10 ha hooi- en weiland kaart 11 D9
Jan Pietersen 't *Hoeffslach* van zijn goet zuytwert den Holckerweg 1¾ mergen (1608, HG 4396 fol. 2), 't *Hooffslach* (1611, AZA 178 fol. 30), op Holk *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 75), Een kamp hooi- en weiland met houtgewas het *Hoefslag* genaamd aan den Holckerweg (1844, NA Col. 2979).

Dit is de *Hoefslag* van de boerderij *Westfelingsgoed*.

16.Nij H 661: 2.69.50 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 D8
Maes Pelen 't *Hoeffslach* aen den Holckerweg saylant 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), 't *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 80).

Dit is de *Hoefslag* van het *Maas Pelengood* of de *Grote Hoef*.

17.Nij H 662: 2.52.70 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 D9
Wolter Gerritsen Bungell 3 mergen idt *Hoeffslach* saylant (1608, HG 4396 fol. 11), Aert Jansen Schoenmakers *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 105), Een kamp hooi- en weiland met houtgewas het *Hoefslag* genaamd aan den Holckerweg (1846, NA Col. 3622).

Dit is vermoedelijk de *Hoefslag* van het erf *Rootgensgoed*.

18.Nij H 665, 666: 4.11.50 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 C9
 Henrick Beeckman opten Corten Holck 't *Hoefffslach* saylant vant goet 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 81), De kamp hooi- en weiland het *Hoeveslag* ...liggende aan de oostzijde van den Holkerweg (1876, NA Colz. 1584).

Dit is de *Hoefslag* van de boerderij (*Hendrik*) *Beekmansgoed*.

19.Nij H 676: 1.84.50 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 C9
 Jacob Evertsen heeft...van Giesedemansgoet...idt *Hoefffslach* (1608, HG 4396 fol. 12), Lubbert van Rouwenburgs weduwe *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 107), Twee morgen ex Gijse de Mansgoett het *Hoefffschlag* genaamt...daer die Damesbeecke doorgaet (1729, AK 268a).

Dit is de *Hoefslag* van het erf *Gijsmansgoed*.

20.Nij H 685, 686, 687: 6.49.60 ha hooi-, wei- en bouwland kaart 11 B9
 Wolter Beeck idt *Hoefffslach* van zijn erff opten Corten Holck 7 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), Peel Beek *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 80).

Dit is de *Hoefslag* van het (*Wolter*) *Beekmansgoed*.

21.Nij H 688 - 690: 2.87.60 ha hooi- en weiland kaart 11 B8
 Ook Hoge (10)
 Peel Rantz van seven morgen *Hoyffslage* gecoft teghens Menten Zamencoep (ca.1475, HA 101. fol. 2), Noch die *Hoefffslaegen* vant erff op Holck 7 mergen (1608, HG 4396 fol. 9), de *Hoefffslagen* (1611, AZA 178 fol. 38), *Hoefslag* op Holck (1716, HG 5773 fol. 98).

Dit is de *Hoefslag* van het *Kerkengoed*. Nij sectie H 689 is een voormalig gedeelte van de *Nieuwe Rijn*. Z.a.

22.Nij H 694, 695: zie *Snoeksmaat*

23.Nij H 697, 716 - 718: 7.23.40 ha hooi en weiland kaart 11 A9
 Ook Horsten
 Peel Rantz. van seven mergen *Hoyffslage* (ca.1475, HA 101 fol. 2), Reyner van Wenckum die *Hoefffslaeg* op den Corten Holck van Neuy die Rantsgoet 7½ mergen noert den Dibbencamp (1608, HG 4396 fol. 20), die *Hoefffslagen* (1611, AZA 178 fol. 51), *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 81), Eene kamp hooi- en weiland...op Kortenholk het *Hoefslag* ook wel het Polletje genaamd (1857, NA Col. 6204).

Dit is de *Hoefslag* van het *Neuderantsgoed*.

24.Nij H 696 - 700: 3.63.20 ha hooi- en weiland, moeras kaart 11 A8
 Ook Maat (1) en Uitvang (5)
 4 mergen ex Besselmansgoett...genoemt 't *Hoefslag* hoffhorig (ca.1600, AK 268), de *Hoefslag* uit Besselmansgoed (1686, AK 188), Goodschalk Ramshorst 't *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 107), 4 morgen uyt Besselmansgoett het *Hoefffschlag* op den Corte Hollyck (1729, AK 268a).

Dit is de *Hoefslag* van het erf *Besselmansgoed*.

25. Nij H 717: 1.52.20 ha hooi- en weiland kaart 11 A9
 Vhd in Polletje (1857)
 Eene kamp hooi- en weiland...op Kortenholk het *Hoefslag* ook wel het *Polletje* genaamd (1857, NA Col. 6204).

26. Nij H 727: 1.70.40 ha hooi- en weiland kaart 11 A7
 Het *Hoefslag* (Ko 1998)

27. Nij buurtschap Holk bouwland
 Philips van Spuelde 2 mergen 't *Hoeffslach* van den Gelen saylant (1608, HG 4396 fol. 8),
 Bouwland genaamt het *Hoeveslagh*...buurschap Doornsteeg (1751, RV 852 fol. 170).

Dit is de *Hoefslag* van de boerderij *Gelen*.

28. Nij buurtschap Holk bouwland
 Philips van Forstenburg 't *Hoeffslach* aen twee campen daer Dammesbeeck door loept saylant 4
 mergen; oock op Dammesbeeck saylant 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 4), *Hoefslag* 5 mergen
 (1716, HG 5773 fol. 82).

29. Nij buurtschap Holk
 4 mergen 't *Hoeffslach* gecomen van Jan Jansengoet (1608, HG 4396 fol. 8), Geertje Lamberts
Hoefslag (1716, HG 5773 fol. 93).

Dit is de *Hoefslag* van de boerderij *Jan Jansengoed*

30. Nij buurtschap Holk bouwland
 Jan Gerritsen den Jonghen idt *Hoeffslach* van zijn erff aen den Holckerweg saylant 2 mergen
 (1608, HG 4396 fol. 5).

31. Nij buurtschap Holk
 Lubbert Loechsen metten zijnen oick idt *Hoeffslach* vier mergen (1611, AZA 178 fol. 42),
Hoefslag (1716, HG 5773 fol. 109).

32. Nij buurtschap Holk
 Evert Petersen *Hoefslag* (1716, HG 5773 fol. 95).

33. Nij bij de Vest
 Brugman de Stridelant de 4 juger *Hoefslage* (1388, HA 85 fol. 188).

Dit is de *Hoefslag* van het erf *Strijland*.

34. Pu I 915: zie *Goor* (2)

35. Pu buurtschap Diermen
 Een Bosch met de grond groot ongeveer een mergen het *Hoeveslag* genaamd..buurschap
 Diermen (1797, RV 864 fol. 85).

HOEFIJZER

Nij B 56, 58: zie *Lansenkampje*

HOEK, DE

kaart 10D1

Nij H 601 00.23.70 ha huis, schuiur en erf

Het goed en erve het huis *Den Hoek* (1838, NA Col. 1743), Hooi- en weiland genaamd de Jaagop tegenover Huize *Den Hoek* gelegen bij den Holkerweg en de Dammersbeek (1924, PC 16 - 09), *De Hoek* (Ri 2002).

3. Pu I 493: zie *Klaas Dijksgoed*

De basis -hoek in: *Achterhoek, Gijshoekje, Hoge Hoek (4), Hoge Hoekje (4), Huthoek, Kalverhoekje (4), Klaverhoek, Kleine Hoekje (2), Laakhoek, Lange Hoek, Molenhoekje, Overhoekje, Schreiershoek, Simonshoek, Slakkenhoekje, Steeghoek* [26].

HOEKJE

kaart 7 D4

Nij B 416: 00.38.40 ha tabaksland

Een perceel tiendvrij tabaksland het *Hoekje* genaamd...aan den Ouden Amersfoortschenweg (1840, NA Col. 2321).

HOEKJES

kaart 12 C5

1. Nij I 170 - 172: 00.82.60 ha hakhout, hooi- en weiland
De *Hoekjes* (Do 1988).

2. Nij I 259 - 264; 330 - 332: zie *Zwartelandspol*

3. Pu I 486 - 488: zie *Huissteen* (3)

4. Pu I 867, 870: zie *Brinkswerf* (2)

5. Pu I 888 - 890: 2.96.50 ha hooiland

kaart 20 G5

Een perceel hooi- en weiland de *Hoekjes* genaamd (1855, NA Col. 5574), de *Hoekjes* (Ha 1981).

Het perceel ligt in de hoek van de *Middelbeek* en de *Schremmersteeg*.

HOEKJE TUSSEN TWEE BOSSEN

kaart 12 E7

Nij I 270: 00.51.60 ha hakhout

Hoekje tussen Twee Bossen (Do 1988).

HOEKKAMP

kaart 4 C7

1. Nij A 323: 2.35.60 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland de *Hoekkamp* genaamd...buurschap Doornsteeg (1850, NA Col. 4418), Eene kamp hooi- en weiland...op den hoek van den Bunschoterweg en den Breenenseweg de *Hoekkamp* genaamd (1880, NA Colz. 714).

2. Nij A 351 - 353: 4.34.40 ha hooi en weiland

kaart 4 B2

Herman van der Hell den *Hoekcamp* daer zuytwerf den Veyntelerweg en westwert die Wiell 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 16), Gijsbert Snappers weduwe *Hoekcamp* (1716, HG 5773 fol. 121), Hooy- en weiland...de *Hoekkamp* genaamd...aan de Olivooortschenweg (1853, NA Col. 5045), Twee kampen hooi- en weiland de *Hoekkampen* genaamd...op den hoek van de Bunschoterweg en den Groeneweg (1880, NA Colz. 714), *Hoekkamp* (KK 1937).

Deze hooi- en weilanden liggen op de hoek van het *Groenewegje* en de *Bunschoterweg*.

3. Nij A 371, 372: 2.41.40 ha hooi- en weiland kaart 4 E1

Die weduwe van Frans Lommertsen den *Hoeckcamp* bij 't Roexnest aen den Dwarsweg 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 17), Melis Elberts eigenaer van de *Hoeckcamp* in de Lange Mergens groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 94), Henrik Wichmansen *Hoekkamp* (1716, HG 5773 fol. 124), Twee kampjes hooi- en weiland de *Hoekkampjes* (1850, NA Col. 4418).

Hoekkamp op de hoek van de *Lange Holkerweg* en het *Groenewegje*.

4. Nij B 71: zie *Glashuiskamp* (1)

5. Nij I 305: zie *Grote Kuinderkamp*

6. Nij K 52: zie *Grote Kamp* (4)

7. Nij K 228: zie *Wielkamp* (4)

8. Pu I 564: zie *Hoge Stuk* (5)

9. Pu I 904, 908: 1.55.00 ha hooiland kaart 20 H3

Ook Lange Morgens en Otelerkamp

Domeinen noch de *Hoekcamp* (1716, HG 5773 fol. 73), Une prairie dite le *Hoekkamp* dans l'Arkemheen (1811, BFA 7266).

Deze twee percelen hebben samen een l-vorm met diverse hoeken..

10. Pu I 978, 980: 1.69.20 ha hooiland kaart 20 D5

Hoekkamp (1824, AZA 812).

Hooiland in een scherpe bocht van de *Schremmersteeg*.

HOEKSTUK

kaart 16 B9

Pu I 47: 1.34.60 ha hooiland

Diele Maessen heeft...twee mergen in 't *Hoeckstuck* (1611, AZA 178 fol.5), Jan Maassen ten Bosch noch...*Hoekstuck* (1716, HG 5773 fol. 9).

De twee te onderscheiden delen van dit perceel vormen een hoek van ca. 90 graden. Voor -*stuk* zie *Hoge Stuk*.

HOENDERNEST

kaart 18 A10

1. Pu I 560: 00.87.20 ha tabaksland

Een perceel het *Hoendernest* (1837, NA Col. 1597); 't *Hoendernest* (1840, TA 220).

2. Pu I 561: 00.11.20 ha huis en erf

kaart 18 A10

Het *Hoendernest* (KA 1832), Het erf het *Hoendernest* genaamd gelegen in de buurtschap Diermen (1877, NA Pli. 110).

Microtoponiemen met de basis -*nest* kunnen, althans in Putten en Nijkerk, niet over één kam geschoren worden. *Nest* in de betekenis van 'verblijfplaats van vogels voor het leggen en

uitbroeden van eieren' in *Ooievaarsnest*. In *Hommelsnest*, *Vossennest* en *Rooknest*, met als determinanten de FN *Hommel*, de FN *Vos* en de PN *Rook*, heeft *nest* de overdrachtelijke betekenis van 'verblijfplaats van mensen, woning' met connotaties als 'warmte, gezelligheid, intimiteit'. *Hoendernest* als 'verblijfplaats voor hoenderen, 'kip en hen'. In Putten lag omstreeks 1470 aan de *Knardersteeg* in de buurtschap *Nulde* een boerderij het *Nest*, sectie A 365, zodat ook een veel oudere betekenis van *nest* in deze namen meegekomen kan zijn. Te denken valt aan *nesch*, *nes* 'zacht, week, vochtig' (WNT 9 kol. 1851) met paragogische *t* of een afleiding van het ohd. *nesan* in de betekenis van 'voedsel, proviand' in toponymische zin 'land dat voedsel oplevert, nuttig land' (Dittmaier 1956: 51). Zowel het *Hoendernest* als het *Vossennest* zijn gebouwd als negentiende-eeuwse Diermense tabaksboerderijtjes.

De basis *-nest* in: *Achter het Rooknest*, *Hoendernest* (2), *Hommelsnest*, *Ooievaarsnest* (2), *Rooksnest* (3), *Vossennest* (2) [11].

HOENDERVOET

kaart 9 B6

Nij C 328: 00.41.90 ha tabaksland

Anna Jans weduwe van zaliger Jelis Gijsbertsen heeft anderhalf mergen die *Hoendervoet* (1611, AZA 178 fol. 63), Een morgen landts...genaamt de *Hoendervoet* (1666, SV 159 fol. 1), den *Hoendervoet* (1752, AAN 751 fol. 23), Een kampje tabaks- en bouwland de *Hoendervoet* genaamd (1838, NA Col. 1805).

Hoendervoet als vormnaam. Het perceeltje heeft de vorm van een been met voet van een *hoender* 'kip of hen'. Deze metafoor zou beïnvloed kunnen zijn door de dichtbij gelegen kipmolen, die in de zeventiende eeuw eigendom was van de kipmuller Henrick Claessen en zijn vrouw Geertje Rengers (1676, RV 850 fol. 138).

X. Hoentjens Hollen: zie *Haantjeshollen*

HOEVE

Pu I 85: zie *Dijkgravengoed*

X. Hoeven: zie *Hertshoeve*

HOFJE

1. Nij B 370: zie *Meinsen*

Hof in de betekenis van 'tuin, bestemd voor de teelt van groenten en bloemen en meestal omgeven door een lage heg' (Puttens Praoten 2003: 31). In het algemeen ook 'klein stukje bouwland in de omgeving van de boerderij'.

2. Nij C 52: 00.80.30 ha bouwland

kaart 8 B6

Het *Hofje* (1898, NA Wes), 't *Hofje* (KH 1957).

3. Pu I 767: 00.27.00 ha hooiland (bouwland)

kaart 18 A7

Bouw- of weiland het *Hofje* genaamd (1837, NA Col.1616).

Misschien het perceel dat dienst deed als tuin van de boerderij *Tietsmaat*. Z.a.

HOFKAMPEN

kaart 15 E9

1. Nij K 250, 253, 254: 7.04.30 ha hooi- en weiland

Die weduwe van Frans Lommertsen...beyde die *Hoffcampen* 2½ en 2 mergen daer omtrent (1608, HG 4396 fol. 23), Melis Everts tot Diermen eigenaer pachter Hartger Jans van 2½ mergen gnt. den *Hoffkamp* (1650, AAN 750 fol. 101), *Hofcamp* (1716, HG 5773 fol. 137), Eene kamp hooi-en weiland de *Hofkamp* genaamd...tweede kamp bezijden de Groeneweg (1839, NA Col. 1926), *Hofkamp* (KK 1937), De *Hofkampjes* (Mu 1994).

Deze *Hofkampen* lagen rondom de voormalige boerderij het *Rooknest*. *Hof* betekent hier 'boerderij, boerenhofstede' en niet 'tuin, omsloten stuk grond met bloemen en planten' (WNT 6 kol. 839; Van Schothorst 1904: 143).

2. Nij buurtschap Achterhoek

Twee campen Mheenland gelegen naast den anderen...buurschap Achterhoek genaamt de *Hoffcampen*...ongeveerlijk vijff mergens (1741, RV 852 fol. 195).

HOFKAMPJE

kaart 2 D9

Nij A 116: 1.80.40 ha hooi- en weiland

Twee mergen 't *Hoffcampgen*...noertwert den Legencamp (1608, AK 185a fol. 33), Grietgen van de Pol heeft 't *Hoffcampje* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 236), Willem van Westervelt *Hoffcampjen* (1716, HG 5773 fol. 60), Eene kamp hooi- en weiland de *Hofkamp* genaamd aan de oostzijde van de Vaart (1846, NA Col. 3622), Eene kamp hooi- en weiland genaamd...de *Hofkamp*...aan de oostzijde van de Vaart (1901, NA Wes. 102), *Hofkamp* (Mu 1993).

Dit is vermoedelijk het *Hofkampje* geweest van de voormalige veertiende-eeuwse boerderij *Daarboven*. Z.a.

HOFSTEDE

kaart 20

Pu polder Arkemheen

Een hoek lands genaamt de *Hofstede* aan en ten westen van de Langeroeij Sluijs binnendijks (1786, RV 864 fol. 314), Een hoekje grasland...waarop voorheen een huisje heeft gestaan, de *Hofstede* genaamd...aan de voet van de zeedijk (1850, NA Ard. 150).

In 1990 publiceerde G. Müller een studie over het verspreidingsgebied en de betekenis van de samenstellingen *Hovestad* en *Husstede* in het Duitse Westfalen (Müller 1990: 91 - 106). In het Nederlandse taalgebied zijn dat de samenstellingen *Hofstad*, *Hofstede*, *Hofstee* en *Huisstede*, *Huisstee(n)*. In Westfalen dateren de oudste vermeldingen van *Hovestad* en *Husstede* uit de negende tot twaalfde eeuw. De bases *-stad* en *-stede* gaan terug op germ. **stadi* 'plaats, plek, oord'. In Westfalen komen *Hovestad* en *Husstede* naast elkaar voor hoofdzakelijk in het westen van Münsterland. Dit betekent dat beide namen vanuit het standpunt van de naamgever oorspronkelijk daar niet synoniem waren. Wel was er sprake van een gemeenschappelijk benoemingsmotief. Zowel *Hovestad* als *Husstede* waren benoemingen voor 'een stuk land van een voormalige boerderij, respectievelijk een stuk land dat in relatie stond tot een zodanige woonplaats' (Müller 1990: 106). *Hofstede* kreeg een breed spectrum van betekenissen, zoals 'ontgonnen stuk grond, huisgrondstuk, boerderij, boerderij met bijgebouwen, het totale grondbezit van een boerderij, boerenplaats'. Van westelijk Münsterland, ondermeer vanuit de Kreis Ahaus aan de Nederlandse grens, verspreidden beide samenstellingen zich over het Nederlandse taalgebied. In hoofdlijnen komt *Hofstad* voor in Limburg, Brabant en Vlaanderen en *Hofstede* in oost Nederland. Zowel Putten op de Veluwe als de polder Arkemheen in de Gelderse Vallei sluiten zich hoofdzakelijk aan bij het oostelijke *hofstede*-gebied. *Hofstad* kwam zeker in de vijftiende en zestiende eeuw wel in deze regio voor gezien de oudste vermelding van enkele boerderijen zoals *Zamenkoopshofstat* en *Steenwerpshofstat* (1453). Zie ook *Stadbuurt*.

Ook noteerde ik een *Hofstadscampje* (1561) voor sectie K 178. In later tijd is *hofstad* in deze streek door *hofstede* verdrongen. *Hofstede* is nu in de Arkemheen – naast het veel meer voorkomende *-goed* – de benaming voor een boerderij en/of een boerderij met bijgebouwen, zoals blijkt uit de elf hieronder vermelde boerderijnamen samengesteld met een PN en/of FN en de basis *-hofstede*. Het simplex *Hofstede* betreft een voormalige boerderij, terwijl de diverse *Hofstedekampen* en het *Hofstedestuk* zowel in relatie stonden met een voormalige boerderij als met een nog bestaand erf. Het microtoponiem *Huisstede*, *Huisstee* is in Nijkerk in de eerste plaats de naam van een grote boerderij in de buurtschap *Wullenhove*, sectie C 481. *Huissteden* was een Paderbornse boerderij die in ieder geval dateert van vóór 1546 (AK 268). De bouw- en hooilanden met de naam *Huisstede*, *Huissteen* en *Huisstedenkamp* stonden vermoedelijk in een directe eigendomsrelatie tot dit erf.

De basis *-hofstad* en *-hofstede* in: *Aaltje Wolterhofstede*, *Doornshofstede*, *Hammershofstede*, *Hein Abelenzoonshofstede*, *Janshofstede*, *Olde Gisgenhofstede*, *Peerboomshofstede*, *Schippershofstede*, *Sint Janshofstede*, *Slangenhofstede*, *Steenwerpshofstad*, *Steenwerfshofstede*, *Voshofstede* (2), *Wevelshofstede*, *Wolter van Allershofstede*, *Zamenkoopshofstad*, *Zoudenbalghofstede* [18].

HOFSTEDEKAMP

kaart 14 E8

1. Nij K 50, 51: 3.01.70 ha hooi- en weiland

Henrick Souwenbalch 't Utrecht...*Hoffstedenkamp* (1552, GR 1307 fol. 61), Gerrit Soudenbalch *Hoffsteedscamp* opt Neckevelder Beekgen (1608, HG 4396 fol. 25), Mehenlandt genaamt *Hoffstedes Camp* op de Schillingsbeeck (1694, SV 159 fol. 3).

Hofstedekamp van de boerderij *Nekkeveld*, sectie K 48.

2. Nij K 93: 2.36.70 ha hooi- en weiland

kaart 14 E5

Kil Arissen cum suis eigenaer ende bruijcker van 3 mergen *Hoffsteetscamp* (1650, AAN 750 fol. 150), De *Hofsteekampen* (1869, NA Col. 8928).

Hofstedekamp van de boerderij *Nieuw Nekkeveld*, sectie K 97.

3. Nij K 178: 1.84.90 ha hooi- en weiland

kaart 15 C6

Twee mergen het *Hofstadscampje* (1561, NL 1940: 204), Aris Rutgersen erffgenaemen beneffen Heyman Claessen 't *Hoffsteedtscampgen* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 24), 't *Hoffsteedscampgen* (1611, AZA 178 fol. 55), de *Hofsteecamp* (1716, HG 5773 fol. 140), Twee mergen land op *Hoffsteecamp* bij Mees Lammertse te Neckeveld (1740, RV 860 fol. 55), Een perceel hooi- en weiland de *Hofsteekamp* genaamd...ten westen het erf Bontepoort (1833, NA Col. 814).

Hofstedekamp van de boerderij *Mezengeod*, sectie K 166.

4. Nij K 215: zie *Plaskampje* (2)

5. Nij K 283, 284: 3.13.20 ha hooi- en weiland

kaart 15 E5

Aelt van Steenler mit Meester Gerrit t'Amersfoort die *Hoffstedencamp*...4 mergen (1608, HG 4396 fol. 23), *Hofsteecamp* (1716, HG 5773 fol. 137), Het perceel weideland de *Hofsteekamp* genaamd (1835, NA Col. 1229).

Vermoedelijk de *Hofstedekamp* van *Olde Gisgenhofstede*.

6. Nij buurtschap Holck
Vier morgen meenland onder Holck de *Hofstedekamp* (1514, NL 1940: 206).

7. Pu I 5: 00.58.90 ha bouwland kaart 16 B8
Jan Maassen ten Bosch noch *Hofsteedcamp* (1716, HG 5773 fol. 9).

Hofstedekamp van de boerderij *Spreijengoed*.

HOFSTEDESTUK

Nij buurtschap Achterhoek
Een stucken lants gelegen aen het *Hoffsteetsstuck* toe Veenhuijsen (1655, AK 205a).

Zie *Hofstede* en voor *-stuk* zie *Hoge Stuk*.

HOGHE

1. Nij A 167: zie *Rijt*

Het adjectief *hoog*, *hoge* heeft in microtoponiemen in de Arkemheen altijd de betekenis 'hoog-gelegen'. Het betreft meestal oud-bouwland, gebruikt voor de verbouw van graan, tabak of aardappelen, maar ook hoog gelegen hooi- en weilanden kunnen als zodanig benoemd worden. In totaal komt het adjectief *hoog* voor in 76 microtoponiemen, waarvan 15 maal als simplex en 61 maal als attributief. Reciprocering met het adjectief *laag* is gering. Zie uitgebreid in par. 4.4.2.b.3 en par. 4.4.4.2.d.2.

2. Nij A 460: zie *Maatje* (1)

3. Nij A 465, 466: 2.76.10 ha hooi- en weiland kaart 4 F10
Ook Hoge Streek
Eenen kamp den *Hoogen* liggende op Hollevoort (1856, NA Col. 5791).

4. Nij B 263 - 266: zie *Molenkamp* (4)

5. Nij B 490, 490b: 2.00.60 ha tabaksland, huis, schuur en erfkaart 7 C3
PHd in Hoge Pad (1845) en Hoge Kamp (1852)
De tiendvrije doch vol morgengeld gevende kamp Tabaksland den *Hooge* of het *Hooge Pad*...tegenover de Burgerlijke Begraafplaats aan de Straatweg naar Amersfoort (1845, NA Col. 3391), Een tiendvrije kamp...aan den straatweg tegenover de burgerlijke begraafplaats de *Hoge Kamp* genaamd (1852, NA Col. 4848).

De 'Straatweg naar Amersfoort' is thans de Prof. Eijkmanstraat.

6. Nij C 7: 2.29.20 ha hooi- en weiland kaart 8 B3
De *Hoge* (Ha 1981).

7. Nij C 10, 11: zie *Helmert*

8. Nij C 144: zie *Lage* (2)

9. Nij C 160: zie *Ovenkamp*

10.Nij H 687: 1.56.00 ha bouwland
Ook Hoefslag
De *Hoge* (Ri 2002). kaart 11 B9

11.Nij K 20: 1.97.30 ha hooi- en weiland
Ook Zandland (1) en Sint Laurensvicarie
De *Hoge* (Mu 1994). kaart 14 B9

Dit perceel ligt ca. 75 cm. boven het omringende land.

12.Nij K 71: zie *Reintje van Moorselaarskamp*

13.Pu I 8, 9: zie *Spreyengoed*

14.Pu I 721: 2.17.50 ha hooiland
VHd in Biezenkamp (10). Ook Paardenkampje (2)
Willem van Westervelt den *Hogen* (1716, HG 5773 fol. 72). Eene kamp hooi- en weiland de *Biezenkamp* liggende langs de zuidzijde van de Koesteeg (1878, NA Colz. 2128). De *Biezenkamp* aan de Bokhorsterbinnensteeg (1936, NA Rey.), *Biezenkamp* (Ha 1981). kaart 18 B6

15.Pu I 758: zie *Hoge Kamp* (15)

HOGES ALLERKAMP kaart 16 F3
Pu I 133: 1.43.40 ha hooiland
Ook Smaelkampje (1)
Een kamp hooi- en weiland de *Hoogen Allerkamp* genaamd aan de zuidzijde van de Middelbeek achter Oldenaller (1876, NA Colz. 1633).

Dit perceel is midden vijftiende eeuw eigendom geweest van Reyner van *Aller* ‘die *Smaelcamp* alleer Reyner van *Aller*’ (1453, HA 101 fol.75). Zie *Aller*.

HOGES BERENKAMP kaart 8 C7
Nij C 70: 4.35.60 ha bouw- en tabaksland
Eene kamp tiendvrij bouwland de *Hooge Beerenkamp* (1874, NA Colz. 1012), *Hoge Berenkamp* (KH 1957).

Zie *Berenkamp*. Reciprocerend met *Lage Berenkamp*, Nij C 59. Zie ook *Prillenland*.

X. Hoge Barn: zie *Hoge Bern*

HOGES BERN kaart 7 D5
Nij B 454, 455, 458: 2.86.10 ha tabaksland
Tabaksland den *Hoogenbern* genaamd gelegen op de Paardekamp (1834, NA Col. 1004), Een tiendvrije kamp de *Hooge Barn* liggende bij het erfje de Paardekamp (1866, NA Col. 8409).

Reciprocerend met *Lage Bern*, Nij B 491. Op deze twee percelen stonden drie tabaksschuren resp. met 9, 12 en 21 hangen. *Bern* of *Bern* in de betekenis van ‘schuur’, in dit geval tabaksschuur. De wisseling van *Bern* in *Barn* vanwege het ontbreken van oppositie tussen de *a* en *e* voor *r*. Zie *Ark*.

HOGES BIESKAMP

Nij buurtschap Ark

Joost ten Holten eijgenaer ende bruijker van 2 mergen den *Hoogen Biescamp* (1650, AAN 750 fol. 216).

Zie *Biezenkamp*.

HOGES BRUG

kaart 16 D10

Pu I 94: 00.11.80 ha huis en erf

VHd in Voormeen (1802)

Twee mergen meenlants gelegen af die Arlerstege bij die *Hooge Brugge* (1611, AK 268), De *Voormeen* (KM 1802), *De Hoge Brug* (KA 1832), *De Hoge Brug* (Ha 1981).

De boerderij de *Hoge Brug* is genoemd naar een brug over de *Schuitenbeek*. De hernoeming in *Voormeen* vanwege de ligging aan de oostrand van de polder en dus vanuit Putten gezien in het voorste gedeelte van de *Arkemheen*.

HOGES BUKKAMP

Pu polder Arkemheen

Aan de *Hooge Bukkamp* Zeger Jansen (1778, AZA 1052).

FN *Buk*. Reciprocerend met *Lage Bukkamp*, Pu polder Arkemheen.

HOGENDAM

kaart 8 D10

1. Nij C 202: 00.07.00 ha huis en erf

De weduwe van Raedsheer Hackfort heeft den *Hogendam* met huijs en de hoff onder Loeneman groot 12 mergen pagter Jan Jans Vetcooper (1650, AAN 750 fol. 244), Juffer Geertruyd Heylwig van Essen *Hogendam* (1716, HG 5773 fol. 167), 1½ mergen tabaksland onder den *Hogendam* (1759, RV 852 fol. 162), Een erf en goed den *Hoogendam* genaamd...buurschap Wullenhoven (1842, NA Col. 3653), *Hogendam* (KH 1957).

Het huis de *Hogendam* is genoemd naar het bouwland de *Hogen Dam* (2). Langs de boerderij stroomt de *Dammersbeek* en misschien lag hierin een *dam* 'een door uitgegraven grond dwars in een water opgeworpen dijk'. Zie voor de betekenis van *Dam*, *Damme* ook onder *Dammersbeek*. Erf en landerijen van de *Hogendam* zijn een afsplitsing van het erf *Loeneman*. Z.a.

2. Nij C 204: 3.47.10 ha bouwland

kaart 8 D10

Juffer Oldenbernevelt van Deelen...den *Hoogen Dam* vier mergen (1611, AZA 178 fol. 64).

HOGENDAMMERBEEK

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Hogendammerbeek (1842, NA Col. 2724), Onder Nijkerk op het Ulst langs de *Hoogedammerbeek* (1874, NA Colz. 1012), *Hoge Dammer Beek* (KH 1957).

De *Hogendammerbeek* is een kleine polderbeek die van de *Steenbeek* in oostelijke richting stroomt langs het erf de *Hogedam* naar de *Dammersbeek*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

HOGENDAMMERMORGEN

kaart 9 C4

Nij C 282: 00.71.90 ha bouwland

Ook Doornenkampen

Tiendpligtig bouw- en weiland...het *Hoogedammermorgen* genaamd (1851, NA Col. 4751).

HOGENDAMMERSTEEG

kaart 8 D9

Nij buurtschap Wullenhove

Ook Hogedamseweg

Den *Hogendammersteegh* (1758, RV 852 fol. 161), Aan de *Hoogendammersteeg* (1793, AZA 1052), *Hoogen Damsche Weg* (KA 1832), de *Hoogendammersteeg* (1862, NA Col. 7350).

De voormalige *Hogedammersteeg* begon aan de straatweg naar *Putten* en liep langs de boerderij de *Hogendam* naar de *Waterweg*. Voor wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

HOGEDAMSEWEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Hogendammersteeg*

HOGEDRIEMORGEN

Nij A 167: zie *Rijt*

Zie *Driemorgen*. Reciprocerend met *Lage Driemorgen*, Nij A 170.

HOGENG

kaart 7 D4

1. Nij B 468, 470: 3.77.80 ha tabaksland

Een perceel tiendvrij tabaksland de *Hooge Eng* genaamd (1840, NA Col. 2321), de *Hooge Eng* ...aan den Straatweg naar Amersfoort (1877, NA Colz. 1888).

Zie *Eng*. Reciprocerend met *Lage Eng*, Bij B 473.

2. Pu I 152, 153: 6.68.20 ha hooiland (bouwland)

kaart 16 E5

VHd in Aan de *Blindesteeg* (1836)

Noch vier golden Rijnsche gulden tsjaers uuter *Hogenenck* tot Erler (1510, S 1889: 225), Henrick van Arler den olden...noch die *Hoegen Enck* 8 mergen (1608, AK 185a fol. 6), de Vrouw van Delen *Hogeneng* (1716, HG 5773 fol. 7), den *Hoogen Enck* groot ongeveer 5 mergen (1790, RV 864 fol. 251), Een perceel weiland genaamd *Aan de Blindesteeg* (1836 -1854, KD 161), *Hoge Eng* (Ha 1989).

HOGEGWEIJNST

Nij buurtschap Holk

Hoge Geweijnst (KK 1609).

De *Hoge Geweijnst* is de naam van een strook bouwland van één van de boerderijen op *Holk* aan de *Lange Holkerweg* die voorkomt op de oudste polderkaart van Bernard Kempinck ca. 1609. Waarschijnlijk is *Geweijnst* een verbastering van *geweinden* of *gewenden*, dat samenhangt met mnl. *gewende*, een afleiding van het ww. *wenden*, het 'omwenden van de ploeg, het trappeleinde, de wendakker' (WNT 4 kol. 2058; Schönfeld 1950: 76; Van Osta 1995: 735). Een *gewend* of *geweind* is hier vermoedelijk gebruikt als landmaat. Bij het erf *Ten Broek*, gelegen in Putten in de buurtschap Huinen, liggen namelijk begin zeventiende eeuw drie kampen land ter grootte van 'vijf geweinden' (HH 1992, II: 261). Eind zeventiende eeuw is deze landmaat ook als eigennaam in gebruik, want een weiland in Putten, buurtschap Nulde, heet dan de *Geweinden* (1686, SV 160 fol. 17). Een *gewend* als landmaat heeft een akkerbedbreedte van twaalf tot zestien ploegsneden

(WNT 4 kol. 2058). *Gewijn* is als appellatief in Nijkerk tot op heden in gebruik. Men spreekt van 'het gewijn ploegen' wanneer in een taps toelopend perceel bouwland een hoek land niet in één lange voor van voren naar achteren geploegd kan worden, maar in enkele korte voren (Med. A. Doppenberg).

HOGE HAK

kaart 8 D7

Nij C 79: 1.31.80 ha aardappelland

Ook Hoge Stuk

Eenen kamp het *Hooge Hak* liggende aan den straatweg ten einde Vetkamp (1856, NA Col. 5782).

Vermoedelijk de FN *Hak*, want het perceel heeft niet de vorm van een hak..

HOGE HOEK

1. Nij A 627: zie *Gijshoekje*

2. Nij I 370: 1.07.50 ha hooi- en weiland
De *Hoge Hoek* (Do 1988).

kaart 13 A6

3. Nij I 381: 1.54.20 ha hooi- en weiland
De *Hoge Hoek* (Do 1988).

kaart 13 B6

4. Nij I 403, 404: 00.78.40 ha bouw-, hooi- en weiland
Ook Hoef en Schaperskamp
De *Hoge Hoek* (Do 1988).

kaart 13 D6

HOGE HOEKJE

1. Nij A 410: 00.35.20 ha bouwland
Het *Hoge Hoekje* (Ko 1998).

kaart 4 F4

2. Nij A 636: 1.58.40 ha bouwland
Een kampje bouwland het *Hoge Hoekje* (1873, NA Colz. 893).

kaart 5 C4

3. Nij I 555, 556: 00.67.80 ha bouwland
't *Hoge Hoekje* (Mu 1994).

kaart 13 D9

4. Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland
De *Hoge Hoekjes* (Do 1986; Mu 1994).

kaart 13 D8

HOGE HOF

kaart 6 F3

Nij B 4: 00.45.50 ha bouwland

Jan van Tongeren den *Hogen Hoff*...onder die Vest (1608, HG 4396 fol. 9), in Nykerck op den *Hohenhooff* bij der Hollickermollen (1651, S 1993: 200), op het *Hogehoff* to Nijkerck (1657, S 1993: 208), opte *Hogen Hof* (1716, HG 5773 fol. 97), in de Vest van Nijkerk op den *Hoogenhoff* zuidwaarts des Heerenwegh (1758, RV 852 fol. 159), op den *Hogenhof* (1844, NA Col. 2999), *Hogenhof* (SLN).

De *Hoge Hof* was oorspronkelijk een hoog gelegen landbouwperceel aan de westzijde van de Nijkerkse Vest van 1¼ morgen. In 1716 is het perceel in vieren gesplitst en behield alleen het perceel sectie B4 de naam *Hoge Hof*. Begin achttiende eeuw stond op de *Hoge Hof* een grote

tabaksboerderij. Ook volgens de kadastrale gegevens uit 1832 is de *Hoge Hof* nog gedeeltelijk tabaksland met aan de zuidzijde een tabaksschuur en dan bebouwd met ruim 30 huizen. Omdat het perceel in de zeventiende eeuw nog onbebouwd is, betekent *hof* hier geen 'boerenerf', hofstede, maar 'omheind, afgeperkt stuk grond, tuin' (WNT 6, kol .837). Zie *Hofje*.

HOGE HONGERSKAMP

Nij A 100: zie *Graftkamp* (1)

Zie *Hongerskamp*. Reciprocerend met *Lage Hongerskamp*, Nij A 120.

HOGE KAMP

kaart 2 C4

1. Nij A 171: 2.56.80 ha hooi- en weiland

Claes Henricks den *Hogencamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 181), Wesen van Nijkerk *Hogencamp* (1716, HG 5773 fol. 106), Eene kamp de *Hoge Kamp* liggende aan de Arkerweg de zevende kamp noordwaarts van den Watergoorschenweg (1873, NA Colz. 1033), *Hogekamp* (KK 1937).

2. Nij A 464: 2.41.60 ha hooi- en weiland (bouwland)

kaart 4 F9

VHd in Engetje (1857) en Achterste Driest (1937)

Hogencamp (1761, HG 4396 fol. 95), Een perceel tiendvrij bouwland het *Engetje* op Hollevoort (1857, NA Col. 6032), *Achterste Driest* (KK 1937).

3. Nij A 599: 1.58.10 ha aardappelland

kaart 5 E4

De kamp tiendvrij bouwland de *Hoogekamp* genaamd gelegen aan de zuidzijde van den Watergoorschenweg (1890, NA Colz. 4550).

4. Nij B 358 - 363: 3.14.50 ha tabaksland

kaart 7 D7

Ook Achterste Hoge Kamp en Voorste Hoge Kamp

Hogencamp (1716, HG 5773 fol.171, 173), Eene tienpligtige kamp de *Hoogekamp* (1873, NA Colz. 1038).

5. Nij B 490: zie *Hoge* (5)

6. Nij C 160: zie *Ovenkamp*

7. Nij I 25: 1.36.60 ha hooi- en weiland

kaart 12 E8

Ook Grote Kamp Salentijn

De *Hoge Kamp* (Mu 1994).

Op dit perceel staat nu de boerderij *Hoge Kamp*.

8. Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland

kaart 13 D7

De *Hoge Kamp* (Do 1986; Mu 1994).

9. Nij K 71: zie *Reintje van Moorselaarskamp*

10. Nij K 145: 1.58.30 ha bouwland

kaart 15 B3

Ook Bouwkamp

Een camp land...genaamt den *Hogencamp* (1761, RV 853 fol. 235), De *Hoge Kamp* (Mu 1994).

11.Nij K 281 - 282: 7.78.40 ha hooi- en weiland kaart 15 F4
Ook Veulensgat

Aelt van Steenler die *Hoegencamp* op d' Seggesloet noertwert 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 23), den *Hoogen Camp* (1611, AZA 178 fol. 54), Drij mergen Mheenlants genaemt den *Hogen Camp* op de Seggesloot (1665, RV 850 fol. 183), Reyner Beeks weduwe *Hogencamp* (1716, HG 5773 fol. 137).

Deze *Hoge Kamp* hoorde bij *Olde Gisgenhofstede*.

12.Pu I 418: zie *Ovenkamp* (2)

13.Pu I 496: 1.43.50 ha bouwland kaart 18 A8
Bouwland de *Hooge Kamp* (1828, NA Col. 125).

14.Pu I 624: 00.03.40 ha huis en erf kaart 18 B8
Hoge Kamp (KA 1832), De *Hoogkamp* (1840, TA 220), de *Hoge Kamp* (Ha 1981).

15.Pu I 758: 2.05.20 ha hooiland (bouwland) kaart 18 A8
Ook Hoge (15)
Tijmen Elberts weduwe *Hogencamp* (1716, HG 5773 fol. 24), Een kamp driendland den *Hogen* genaamd gelegen aan de Binnensteeg (1828, NA Col. 125), Hooi- en weiland genaamd de *Hoogen* aan de Binnensteeg (1929, NA Reij.).

HOGE KAMPJE kaart 5 D3

1. Nij A 626: 00.80.50 ha bouwland
Een mergen lands genaamt het *Hoogekampje* zijnde half tabaksland (1769, RV 853 fol. 305), Een perceel tabaksland en bouwland het *Hoogekampje* genaamd (1860, NA Col. 6877).

2. Nij B 220: 00.45.30 ha tabaksland kaart 6 D8
Jan Rengers weduwe in de Wallersteeg van 't *Hoge Campje* 1½ mergen (1716, HG 5773 fol. 168), Drie percelen tabaksland...het *Hoge Kampje*...aan de Wallersteeg (1841, NA Col. 2417).

3. Nij C 224: 00.79.60 ha aardappelland kaart 9 D3
Henrick Snapper Jansen heeft van Wallersgoet...idt *Hooge Campgen* (1611, AZA 178 fol. 64), Bouwland met houtgewas het *Hoge Kampje* aan de Wallersteeg (1840, NA Col. 2192).

Reciprocerend met *Lage Kampje*, Nij C 225.

4. Nij I 23, 24: 2.72.60 ha hooi- en weiland kaart 12 D8
Ook Grote Kamp Salentijn en Pepernoten
Wulffer Peelen van Hennekeler met Elbert Jacobs drie mergen den *Hoogen Camp* (1611, AZA 178 fol. 75), *Hogencamp* (1716, HG 5773 fol. 192), Het kampje hooi- en weiland het *Hooge kampje* genaamd...buurschap Achterhoek (1848, NA Col. 4048).

5. Nij: buurtschap Wullenhove
Toentgen Reyners weduwe van zaliger Evert Jansen muller heeft...'t *Hooge Campgen* daer 't padt over gaet (1611, AZA 178 fol. 66), *Hogencamp* (1716, HG 5773 fol. 171, 172).

HOGE LAND

Nij buurtschap Nekkeveld

Saer Willems heeft het *Hoge Landt* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 110).

Voor *-land* zie *Aaltje Gerritsland*.

HOG MAATJE

kaart 4 F8

1. Nij A 459: 2.20.10 ha hooi- en weiland

Een kamp hooi- en weiland het *HogeMaatje* (1864, NA Col. 7761), *Hooge Maatje* (KK 1937).

Zie *Maat*. Reciprocerend met *Lage Maatje*, Nij A 457.

2. Pu I 522: 00.97.50 ha hooiland

kaart 18 A8

Ook Knevelschoten

't *Hoge Maatje*...bij Kijfschoten (1840, TA 220).

HOG PAD

Nij B 490, 490b: zie *Hoge* (5)

HOG RAM

kaart 7 E4

Nij B 410: 00.94.70 ha tabaksland

Het perceel tiendpligtig tabaksland de *Hoge* en *Lage Ram* genaamd...aan de Ouden Amersfoortschenweg (1846, NA Col. 3531).

Reciprocerend met *Lage Ram*, Nij B 413. Zie *Ram*.

HOG RENGERSVELDEN

kaart 18 C6

Pu I 719: 1.61.40 ha hooiland

Ook Heine Heinenkamp en Reinersveld

Twee morgen mheenland de *Hooge Rengersvelden*...bij Mondfrans (1842, NA Col. 2724).

Zie *Reinersveld*.

HOG RUG

Pu I 160, 161: zie *Keutswede*

HOG STEENBEEK

kaart 8 E5

Nij C 103: 1.78.40 ha hooi- en weiland

Ook Steenbeek

Het perceel landts van de Knolkamp...het landt de *Hoge Steenbeek* genaamt daer naest aan gelegen (1677, SV 159 fol. 8), het landt d'*Hoge Steenbeeck* genaamt...op de Graefft (1678, RV 850 fol. 145).

Zie *Steenbeek*. Reciprocerend met *Lage Steenbeek*, Nij C 21.

HOG STRATEN

kaart 7 C6

Nij buurtschap Wullenhove

Aernt Henrick Westvelincks...van erve gehieten *Hogestraten* (1453, HA 101 fol.12), *Hoigestraten* (1552, GR 1307 fol.18), Meynsencamp leggende op *Hoochstraten* (1611, AZA 178 fol.67), *Hoochstraaten* (1650, AAN 750 fol. 38), Op *Hoge Straaten* (1752, AAN 751 fol. 19), Huys en hoffstede gelegen op *Hoochstraeten* (1671, RV 850 fol.10), van erve geheyen

Hooghstraten (1706 - 1754, GR 1495 fol. 64), Meinskamp en het Hofje...op *Hooghstraten* (1848, NA Col. 3914).

Hogestraten, waarin *hoog* geen aanduiding is voor 'belangrijk', zoals in microtoponiemen met de onverbogen vorm *Hoogstraat*, maar voor 'hoog gelegen'. De *Hogestraten* is van oorsprong een hoog gelegen weg die liep over een oude stroomrug aan de oostzijde van de *Brede Beek*. Omstreeks 1650 staan op *Hooghstraten* twaalf kleine huisjes, waaronder dat van Steven Wannelapper die daar woont 'om godswille' (AAN 750 fol. 38). In de zeventiende en achttiende eeuw ontwikkelde de *Hoogstraat* zich tot één van de centra van de Nijkerkse tabakscultuur. Op het kadastrale minuutplan van 1832 bestaat *Hooghstraten* uit een aantal kleine erfjes met tabaksland en tabaksschuren. In deze buurtschap lagen ook de begraafplaatsen van de Hoogduitse en Portugese Joodse gemeente in Nijkerk, sectie B 443 en 445. Huize *Hooghstraten*, op de hoek van de *Spoorstraat* en gebouwd in 1903, was van 1964 tot 1983 polderhuis van het polderdistrict *Arkemheen* (ON 9 (1990) nr. 3: 1).

HOGE STREEK

kaart 4 F9

Nij A 465, 466, 467: 4.89.20 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Hoge

Een kamp hooi- en weiland de *Hoogestreek* genaamd (1864, NA Col. 7761), *Hogestreek* (KK 1937).

Streek wordt in het algemeen gebruikt om lang gerekte percelen aan te duiden. Het betreft hier echter drie vrijwel rechthoekige graslanden, zodat hier de betekenis 'gebied, buurt' meer voor de hand ligt.

HOGE STUK

kaart 7 C7

1. Nij B 350: 1.41.10 ha aardappelland

Toentgen Reyners weduwe van zaliger Evert Jansen muller heeft... 't *Hooge Stuck* (1611, AZA 178 fol. 66), Derde halve mergen Bouwlandt genaemt het *Hoge Stuck* (1689, SV 159 fol. 10), *Hogestuk* (1716, HG 5773 fol. 170), Een tiendplichtig en halve polderlasten gevende kamp tabaks- en bouwland het *Hooge Stuk* (1857, NA Col. 6081).

Stuk, komt in de Arkemheen niet als simplex voor, maar overwegend met het verbogen adjectief *hoge*. *Stuk* betekent in deze regio 'een stuk land, een akker' (Van Osta 1995: 294). Het betreft altijd hoger gelegen (oud) bouwland.

2. Nij C 77 - 80: 2.54.60 ha tabaks-, en aardappelland (bouwland) kaart 8 D7

Ook Hoge Hak

Claes Deeus heeft selffs 1¾ mergen gnt. 't *Hooghe Stuck* (1650, AAN 750 fol. 31), Derde half mergen bouwlands genaemt het *Hogestuck* ten oosten Ramshorstersteegh (1689, RV 850 fol. 147), Een kamp tiendvrij bouwland het *Hoge Stuk* genaamd, waarop een tabaksschuur van 22 hangen (1864, NA Col. 7761), *Hoge Stuk* (KH 1957).

3. Nij K 297, 298, 299: 4.32.60 ha hooi- en weiland

kaart 15 D4

Ook Voorste Hoge Stuk

Jacob Rutgers heeft het *Hooge Stuck* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 105), *Hogestuk* (1716, HG 5773 fol. 141, 142), Twee kampen hooi- en weiland het *Hooge Stuk* genaamd gelegen...eene kamp van den Bontepoorteweg (1841, NA Col. 2433).

4. Nij buurtschap Achterhoek

Twee campjes...den ander 1¼ mergen genaemt 't *Hoge Stuck* bijde in den Achterhoeck (1681, RV 850 fol. 192).

5. Pu I 564: 00.77.00 ha bouwland

kaart 18 A10

VHd in Hoekkamp (1837) en PHD in Gootkamp (1957)

Aeltgen Collerts en Geert Killen... 't *Hoege Stuck* (1608, AK 185a fol. 13), de Vrouw van Laar 't *Hogestuk* (1716, HG 5773 fol. 22), Een perceel de *Hoekkamp* (1837, NA Col. 1597). *Gootkamp* (KH 1957).

Hernoeming in *Gootkamp* vanwege de ligging tegenover het erf *Ter Goot*.

6. Pu buurtschap Diermen bouwland

Ook Voorste Hoge Stuk (2) en Achterste Hoge Stuk

Heijmen van Coot *Hoogestuk* (1716, HG 5773 fol. 43).

De basis -stuk in: *Achterste Hoge Stuk*, *Beekstuk*, *Bergstuk*, *Brede Stuk*, *Duifhuisstuk Heggestuk*, *Hoekstuk*, *Hofstedestuk*, *Hoge Stuk* (6), *Kalverstuk*, *Laakstuk* (2), *Lange Stuk* (2), *Mullenstuk*, *Roggestukje*, *Schuurstukje*, *Tweede Stukje*, *Vaaltstuk*, *Vloedstuk*, *Voorste Hoge Stuk* [26].

HOGE TWEEMORGEN

Nij B 71: zie *Glashuiskamp* (1)

Zie *Tweemorgen*.

HOGE VELD

kaart 11

Nij buurtschap Holk

Van 2 mergen lantz. opt *Hoghe Velt* (1543, HA 101 fol. 3), Engel Wulffsen erffgenaemen 't *Hoegevelt* daer Ariaen Claessen woent in die Doerenstege saylant 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), 't *Hooge Velt* (1611, AZA 178 fol. 32), Een stuck genaemt het *Hogevelt* gelegen op Holk agter Fratersgoet ten dele beplant met Boshout (1724, RV 850 fol. 4), Ongeveer drie morgen bosch en lant het *Hogevelt* genaamt buurschap Holk (1752, RV 852 fol. 158).

Samenstellingen met de basis *veld* komen in ons taalgebied in diverse bronnen voor vanaf de tiende eeuw (Künzel/Blok 1988: 486). Eén van de oudste microtoponiemen in de Arkemheen is een *veld*-naam, namelijk *Ekelenvelde*, het latere *Nekkeveld*. Zie par. 7.3. Ca. 1000 heeft *veld* nog de primaire betekenis van 'open land, vlakte', die door het ontginnen, het rooien, in het geval van *Ekelenvelde*, van eikenhakhout, is ontstaan. Ontginning heeft tot doel het land geschikt te maken voor bouw-, hooi- of weiland. Als gevolg hiervan ontwikkelde *veld* zich later semantisch in de richting van 'agrarische cultuurgrond' in het algemeen. In Vlaanderen werd het uiteindelijk synoniem met *akker* (Van Osta 1995: 295 - 297). Op de Veluwe en in Oost-Nederland bleef *veld* gereserveerd voor 'heide, heideveld' (Schönfeld 1950: 63). Het landschap in het hogere deel van de gemeente Putten kenmerkte zich tot het eind van de negentiende eeuw door het voorkomen van *broeken* en *velden*. Gebieden als het *Hellerveld*, dat in het oosten aan de Arkemheen grensde, was een open heidevlakte, omgeven door lage broekgronden en hoge bouwlanden op de diluviale zandruggen (Hagoort 1984: 56). *Veld* kan als simplex voorkomen, maar is meestal de basis van een samenstelling. De determinant kan betrekking hebben op ligging, begroeiing, eigendom en het voorkomen van dieren. Zie hieronder. Het *Hoge Veld* was een ontgonnen heideperceel in de omgeving van de boerderij *Fratergoed* op de grens tussen de buurtschappen *Holk* en *Doornsteeg*.

Basis -veld in: *Binnenveld, Bleekveld, Diermerveld, Galgenveld, Groeneveld (2), Groot Vaneveld, Hazenveld, Hoge Rengersvelden, Hoge Veld, Klein Groeneveld, Klein Vaneveld, Kuutsveld, Nekkeveld (4), Nieuw Nekkeveld, Noordveld (2), Op Nekkeveld (4), Oud Nekkeveld, Reinersveld, Ridderveld (2), Tot Nekkeveld, Vaneveld, Wersterveldje* [31].

HOGWEIDE

kaart 16 F3

Pu I 135, 137: 3.34.00 ha hooiland (bouwland)

Item de camp oir der beempt *Hogeweide* (1357, AK 37c), Item de *Hooge Weide* tertia pars nostra (1398, S 1993: 227), Item de *Hogheweyde* (ca.1450, S 1889: 249).

Weide, wei, weiland 'grasland, hooiland'.

HOKENSKAMP

Nij/Pu polder Arkemheen

Reynero filio Alteti pro conquisicione *Hokenscamp* de bonis in Erc (1340, K 1906: 826).

Vermoedelijk de FN (*Ten*) *Hake(n)*.

HOLEVOORT

1. Nij A449: zie *Steenlersgoed* en *Hollenvoorde*

2. Nij A 632: zie *Steenler* (1)

X. Holevoortseweg: zie *Olevoortseweg*

X. Holfoort: zie *Hollenvoorde*

HOLK

Nij buurtschapsnaam: zie par. 7.3.

HOLKENKAMP

Nij buurtschap Holk

Holkenkamp 4 morgen (1716, HG 5773 fol. 77).

X. Holker: zie *Holkermorgen* (4).

HOLKERKAMP

kaart 2 E7

Nij A 133: 2.53.60 ha hooi- en weiland

VHd in Karper (1900)

Joffer Lamberta Bentinx heeft den *Holckercamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 176), Joris Sloot den *Holkerkamp* (1716, HG 5773 fol. 87), 3½ mergen den *Wolkencamp* (1759, RV 852 fol. 162), Eene kamp hooi- en weiland de *Holkerkamp* genaamd (1846, NA Col. 3622), Eene kamp bouwland met schuurwoning de *Holkerkamp* ook wel de *Karper* genaamd aan den Watergoorschenweg (1900, NA Wes. 11), *Holkerkamp* (KK 1937).

De *Holkerkamp* is een samenstelling met het toponiem *Holk* met *er*-afleiding en de basis *-kamp*. Langs de westgrens van de *Holkermorgen* stroomt een kleine polderbeek en aan de noordzijde van het perceel ligt de *Rijsbeek*. Deze waterrijke ligging zou geleid kunnen hebben tot de hernoeming *karper*, de naam van een bekende zoetwatervis, die dialectisch ook voorkomt onder de naam *korper*, *kurper*, *kerper*, *karpel* en *kerpel* (WNT 7 kol. 1657). Ook de FN *Karper* is

mogelijk, maar die komt in Gelderland in 1947 in deze streek niet voor. In de vorm *Wolkenkamp* is *wolke(n)* mogelijk een fri. variant van *holke(n)* (Gildemacher 1993: 293).

HOLKERMOLEN

kaart 6 E2

Nij B 40: 00.08.00 ha wind-korenmolen en erf

Een stuyke lants bij der *Holckermolen* (1456, E 1944: 47), Hohenhooff bij der *Hollickermollen* (1651, S 1993: 200), de *Holleker Meull* (1675, SV 159 fol. 1), de Roien Toorn bij de *Hollijker Mooill* (1692, RV 850 fol. 138), den *Holkerwind Coornmolen* (1753, RV 852 fol. 172), *Holkermolen* (KA 1832).

Holkermolen, molen van de Nijkerkse buurtschap *Holk*. De oudste molen van Nijkerk is de *Oostermolen*, die in 1357 van de Gelderse hertog Reinald III het vorstelijk recht van de wind kreeg. De *Holkermolen* dateert in ieder geval uit het midden van de vijftiende eeuw en werd niet gebouwd ca. 1600, zoals J. Vastenburg schreef in het Veluws Dagblad van 19 november 1957. In de loop der eeuwen zijn bekende families als de Bentinks en de Van Allers eigenaar van deze molen geweest. De laatste restauratie dateert van 1934.

HOLKERMORGEN

1. Nij A 124: zie *Kruiskamp* (1)

2. Nij A 342: zie *Sprinkelermorgen*

3. Nij A 304: 00.97.50 ha hooi- en weiland

kaart 3 A1

Ook Katten en Hondjes

Holkermorgen (NC 1932).

4. Nij polder Arkemheen

Philips van Spuelden suster den *Holckermorgen* 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 18), den *Holcker* een mergen (1611, AZA 178 fol. 49), Arnt van Wijnbergen heeft den *Hollicker* 1 mergen groot pachter Broenis Everts (1650, AAN 750 fol. 199), Kiliaan van Steenler *Holckermorgen* (1716, HG 5773 fol. 126).

HOLKERWEG

kaart 4, 10, 11, 13

Nij buurtschap *Holk*

Ook Korte Holkerweg en Lange Holkerweg

Aen den *Holckerweg* (1608, HG 4396 fol. 2), Den *Corten Hollyckerwegh* (1729, AK 268a), Tusschen de *Hollekerweg* en *Olevoorderwegh* (1746, RV 852 fol. 202), Aan den *Korten Holkerweg* (1777, RV 854 fol. 160), *Holkerweg* (KA 1832), De *Lange Holker Weg* (KA 1832), Aan den *Korten Holkerweg* (1852, NA Col. 4859), de Biezenkampen...de derde en vierde kamp van de *Lange Holkerweg* (1861, NA Col. 7061), de Engelenkamp...aan de zuidzijde van de *Langen Holkerweg* (1872, NA Colz. 657), *Holkerweg* (SLN), *Korte Holk* (SLN).

De *Holkerweg* begint bij de *Hogenhof*. De weg vormde vroeger de verbindingsweg tussen de Nijkerkse Vest en de vele ontginningsboerderijen van de buurtschap *Holk*. Bij de boerderij *Striptenbeek* splitste de weg zich in een noordelijk en zuidelijk deel respectievelijk de *Korte Holkerweg* en de *Lange Holkerweg*. De huidige *Korte Holk* loopt tot de boerderij de *Kleine Pol* aan het begin van de *Bremerseweg*. De *Holkerweg* loopt tot aan het begin van de *Bunschoterweg*. Raadsbesluit 16 april 1947.

HOLKJE

kaart 15 E4

Nij K 291, 292: 2.75.30 ha hooi- en weiland

Cornelis van Dueverden heeft 3 mergen idt *Holckschen* (1611, AZA 178 fol. 62), Lambert Bentinck selfts de *Holckjes* groot 3 mergen pagter Bessel Aerts (1650, AAN 750 fol. 124), d'Heer van den Bryller *Hollisjes* (1716, HG 5773 fol. 160), Een camp hooy- of weylant genaamt de *Holleties* groot ongeveer drie mergen (1767, RV 853 fol. 284), Ongeveer drie mergen Mheenland de *Holletjes* genaamd (1783, RV 854 fol. 211), Twee kampen hooy- en weiland de *Holletjes* genaamd...bij de Bontepoort (1836, NA Col. 1134), De *Holletjes* (Mu 1994).

Ik aarzel de zeventiende-eeuwse attestatie *Holckschen* te verbinden met de Nijkerkse buurtschapsnaam *Holk*, gevolgd door het diminutief-suffix *-(s)chen*. Een oorspronkelijk hooi- en weiland van bijna drie ha gaf weinig aanleiding tot het gebruik van het diminutief. Juist deze verkleiningsuitgang wijst mogelijk op een andere interpretatie. Het bekende adjectief *hol*, dat in de polder veel voorkomt, kent in het fri. een afleiding door middel van het *k*-suffix: *holk(e)*. In het mnl. is het diminutief-suffix bij dit woord opvallend (Lerchner 1965: 116; Gildemacher 1993: 293). De latere vorm *Holletje(s)* geeft dan de juiste betekenis, namelijk 'laaggelegen land'.

X. Holle Boom: zie *Haalboomskamp*

X. Holleboomskamp: zie *Haalboomskamp*

X. Holletjes: zie *Holkje*

HOLLENVOORDE

kaart 4 D8

1. Nij A 448 - 453: 3.88.10 ha bouw-, hooi- en weiland

Ook Steenlersgoed

Gijsbert Lambertsz. van Noertvelde...van 1 mergen op *Hollenvoerde* (1453, HA 101 fol. 8), Steenler op *Hollenvoirt* (1463, HG 248), op *Hoelenvoird* (1552, GR 1307 fol 12), De Heeren Gedeputeerden van Veluwen hebben 5 mergen gnt. *Holfoort* ; Henrick Meijnts eijgenaer van 't selve goedt 4 mergen gnt. *Holfoort* (1650, AAN 750 fol. 218).

Aan het eind van de vroegere *Doornsteeg*, thans de *Olevoortseweg*, liggen een aantal hooi- en weilanden met het element *voort*, namelijk *Kruisvoort*, *Op de Voort*, *Voort*, *Voortkamp* en *Holevoort*, midden vijftiende eeuw *Hollenvoerde*. Deze percelen liggen vlakbij de plaats waar de *Dammersbeek* en de *Rijsbeek* samenvloeien. Hoewel *voord(e)* in Overijssel en op de Veluwe ook 'doorgang, weg' kan betekenen (WNT 22, kol. 1668), hebben we in *Hollenvoerde* te maken met de algemeen gangbare betekenis van *voord(e)* 'ondiepte, doorwaadbare plaats in een natuurlijk water' (Leyden 1936: 164; Schönfeld 1950: 152; Moerman 1956: 253; Gildemacher 1993: 283 - 287). In *Hollenvoerde*, later door het wegvallen van de *h* na het bepalend lidwoord en rekking tot lange *o*, *Olevoort*, heeft *Hollen* de betekenis van 'laaggelegen, moerassig' in relatie tot *voorde* 'laag gelegen bedding', zoals in het Noord-Hollandse toponiem *Hollendrecht* (1330), later *Holendrecht* (Van Osta 1996: 66). De *Hollenvoerde* was een doorwaadbare plaats in de *Rijsbeek*, in de omgeving van het perceel dat thans nog de *Voort* heet, sectie A 500. *Holevoort* of *Hollenvoort* en volksetymologisch verbasterd tot *Oli(e)voort*, is later ook FN, boerderij- en buurtschapsnaam. Zie *Steenler* en *Steenlersgoed*.

2. Nij buurtschap Doornsteeg

Eene kamp hooy- en weiland de Nieuwe Hoef...buurtschap *Hollevoort* (1839, NA Col. 1999).

3. Nij A 632: zie *Steenler* (1)

X. Hollenvoortseweg: zie *Olevoortseweg*

HOLSEMAATJE

kaart 16 F7

Pu I 104: 00.90.30 ha hooiland (bouwland)

Thomas Jansen bij de Leembrugge derdehalf mergen daer die Blaecksbeeck westwert doorloopt saylant genomt *Holsemaetgen* (1611, AZA 178 fol. 1), Claas Teunissen *Holsematjen* 1½ (1716, HG 5773 fol. 1), Vijfvierel mergen het *Holsemaatje* (1749, RV 863 fol. 308), Een stuk tiendvrij bouwland genaamd het *Holzemaatje* (1841, NA Gun. 362), *Holzemaatje* (Ha 1981).

Het *Holsemaatje* is een langgerekt, hoog gelegen stuk bouwland aan de *Blindesteeg* en de *Blaakbeek*. In het verleden werd het perceel aan de noordzijde begrensd door een brede hakhoutwal, die zich vermoedelijk kenmerkte door een ruime opwas van *hols(t)* of *hulst* (*Ilex aquifolium*), de altijd groene heester of boom die veel voorkomt in bossen en hakhoutwallen. Op de hogere landbouwgronden in Putten is *Hols(t)kamp* een bekend microtoponiem. Het *Holsemaatje* was in 1841 eigendom van de Hervormde Diaconie van Putten.

HOMMEL

1.Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

kaart 1

Cornelis Reynersen onder den dijk bij Hommelen legen werff in den *Huynercamp* ½ vierdel mergens (1608, AK 185a fol. 26).

FN *Hommel*. Volgens de kaart van Bernhard Kempinck (KK 1609) stond er begin zeventiende eeuw op de *Arkemheense Zeedijk* een groepje van vijf dijkhuizen, waaronder het erf aangeduid als 'Hommelen olden hoffstede' (1608, HG 4396 fol. 15) en 'Hommelen legen werff'. Het erfje de *Hommel* is dus begin zeventiende eeuw al onbewoond. *Hommelen* is daarna de naam voor ca. 1600 meter van de *Arkemheense Zeedijk* globaal gelegen tussen de *Scheidbeek* en de *Spuisluis* in de gemeente Nijkerk. De FN *Hommel* komt in deze regio al zeer vroeg voor. In 1348 betaalde een zekere Gerrit *Hommel* voor ruim 2 morgen land tijns aan de Gelderse Hertog (HA 63).

2.Nij B 378, 380: 2.03.40 ha tabaksland en schuur

kaart 7 D6

Een perceel tiendpligtig tabaks- en bouwland met eene daarop staande tabakschuur groot 30 hangen...den *Hommel*...op Hoogstraten (1848, NA Col. 3914).

HOMMELEN

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Tusschen twee huysen van die *Hommelen* (1608, AK 185a fol. 38), Van de *Hommelen* (1611, AZA 178 fol. 27), Casijn Morren 2½ mergen meehenlandts onder *Hommelen* gelegen (1636, SM 431).

HOMMELENKAMP

kaart 15 F7

Nij K 264, 265: 2.55.40 ha hooi- en weiland

Ook Schansje (2)

Bij *Hummelencampe/ Hommelencampe* (1348, HA 63), Gerit van der Maet...bij *Hommelen-camp* (1453, HA 101 fol. 175), Bij *Hommelencamp* (1552, GR 1500 fol. 36), Twee kampen hooi- en weiland de *Hommelskampjes* genaamd...aan de Seggesloot (1850, NA Col. 4574), Twee kampen hooi- en weiland de *Hommelskampen* (1882, NA Colz. 2972).

HOMMELSNEST

Nij H 779: zie *Kerkengood*

HONDERD ROE

kaart 13 C7

Nij I 423, 424: 00.22.40 ha bouwland, hakhout

De *Honderd Roe* (Do 1988).

Zie *Lange Roeden*

HONDJE

1. Nij buurtschap Nekkeveld

Een en een quart mergen Mheenland het *Hondje*...zuidwaarts den Nekkevelderweg (1783, RV 854 fol. 87).

Zie *Honskamp*.

2. Pu I 666: zie *Klein Vaneveld*

HONDJES

kaart 18 C8

Pu I 666 - 677: 4.19.80 ha huis en erf, hooi- en bouwland

Twee morgen Mehenlandt genaemt de *Hondjes* int Erf genaemt Kleyn Vanevelt (1680, SV 160 fol. 150).

HONDHORST

Pu polder Arkemheen

Maes van Venler van 2 mergen geheiten *Honthorst* ende 1 hofstat myt hangerslande ende mitter stee (1453, HA 101 fol. 105).

Zie *Honskamp* en voor -horst zie *Horst*.

HONDSKAMP

kaart 18 A7

1. Pu I 482: 00.06.00 ha huis en erf

VHd in Klein Bokhorst (2) (1828)

Overleden Evert Gerritsz. genaamd Soetemelk op de *Honskamp* te Dyrmen (1606, HA Civiele Processen 1635 nr. 8), Alijdt Evertsen 2½ mergen *Hondtscamp* daer sij woent daer west die 's Grevenmehensteeg (1608, AK 185a fol. 21), 2½ morgen lands genaamd *Honskamp* met huis en hofstede daarop staande (1627, H 1992: 266), Huys en hofstede met een Camp landts d'*Hond Camp* toebehorende Cornelis Jansen Suijk (1675, SV 160 fol. 143), Kil Willems Erven *Hontscamp* (1716, HG 5773 fol. 30), Erf en goed...buurschap Diermen *Honskamp* genaamt bij Rijk Caspersen bewoond (1775, RV 863 fol. 299), De bouwhof den *Honskamp* ook wel *Klein Bokhorst* genaamd (1828, NA Col. 139), Bouwhoeve *Honskamp* (1849, HH 8 Inv.nr. 116 fol. 11), de *Honskamp* (Ha 1981).

Microtoponiemen als *Hondje(s)*, *Hondhorst* en *Honskamp* hebben al heel wat pennen in beweging gebracht. Helsen onderzocht enkele honderden *hond*-namen in Nederland en België. Hij ging uit van ohd. *hunto*, os. *hunno*, mhd. *hunde*, de naam voor het germ. honderdschap, dat later overging op de naam van het gerechts- en bestuursgebied en de persoon die de taak had het recht daar te handhaven, zoals de *vorster*, *schutter* en *honskont*. In verband daarmee constateerde Helsen dat veel *hond*-namen een grens aanduiden of in de nabijheid van een grens gesitueerd waren (Helsen 1961: 90 - 106). Hoewel er in Putten een boerderij de *Honskont* ligt, secie K 354, heb ik historisch en geografisch geen objectieve feiten kunnen vinden die het mogelijk maken de Arkemheense *hond*-namen op deze wijze te verklaren. Ook de landmaat *hond*, ca. 1/6 ha, komt niet als verklaring in aanmerking. Meestal is alleen sprake van de landmaat *hond* in een samenstelling met een telwoord, zoals *Vierhond*, *Tienhond* (Schönfeld 1950: 107; Rentenaar 1967: 56). Ook een verklaring van *Honskamp* uit het in Overijssel

gebruikte woord *hont* ‘plag, heideplag’ lijkt onwaarschijnlijk en bovendien is daar meestal sprake van een verbindings -e, zoals *Hondeveld*, *Hondebroek* (Moerman 1956: 103; Tinneveld/Blok 1973: 133). In het algemeen hebben namen van insecten en huisdieren in microtoponiemen een pejoratieve, een ongunstige, betekenis. Dit geldt voor honden, katten, luizen, muizen, kikkers en muggen. Zie *Luiskamp*. *Hond* heeft ook in het dagelijks taalgebruik niet altijd een positieve betekenis, zoals in *hondenbaantje*, *hondenleven* en *hondenweer*. *Hondjes*, *Hondhorst* en *Hondskamp* zijn daarom benamingen voor ‘onvruchtbare, slecht te bebouwen land’ (Dittmaier 1963: 118; Tinneveld/Blok 1973: 133; Mennen 1992: 211). De boerderij de *Hondskamp* ligt op een woonpol ca. 1.70 m boven het polderniveau en is eind zestiende eeuw afgespleten van de boerderij *Klein Bokhorst*. De huidige opstallen dateren van ca. 1890.

Herengood. In 1627 ter grootte van 2½ morgen; in 1849 ruim 8 ha.

2. Pu I 764: 1.15.90 ha bouwland

kaart 18 A7

Ook Schoutenkampen (2)

Seekere Camp lants groot omtrent anderhalf mergen lants genaemt *Hontscampjen* aan de Schremerstege (1679, SV 160 fol. 149), Juffer Lievens noch *Hontscamp* 1½ mergen (1716, HG 5773 fol. 24).

HONGERSKAMP

kaart 2 F9

Nij A 120: 1.39.20 ha hooiland

VHd in Lage Hongerskamp (1999)

Op die Arckergraaf...daer oostwert den Hardenberg, suytwert *Hongerscamp* (1596, HH 12 Inv.nr. 313), Casijn van Oldenbarnevelt heeft 2 mergen *Hongerscamp* (1608, AK 185a fol. 40), Tegens den *Hungercamp* (1620, AZA 1 fol. 145), De vicarie St. Crucis heeft 2 mergen gnt. den *Hongerskamp* pagter Aelt Warners (1650, AAN 750 fol. 240), Cruys vicarie *Hongerscamp* 1 7/8 mergen (1716, HG 5773 fol. 74), den *Hongerscamp* (1752, AAN 751 fol. 37), Een kampje hooy- en weiland 't *Hongerskampje* aan de Hardenbergersteeg (1839, NA Col. 1904), De *Lage Hongerskamp* (B 1999).

Microtoponiemen met het woord *honger* komen in veel landen van West-Europa en in Scandinavië voor. De afgelopen decennia hebben veel toponymisten pogingen ondernomen dit woord in microtoponiemen afdoende te verklaren. R. Rentenaar komt na uitvoerige analyse tot de conclusie, dat de ruim honderdvijftig Nederlandse *honger*-toponiemen merendeels te verklaren zijn uit de behoefte van de vroegere landbouwer om de kwaliteit van zijn bouw- en weilanden op beeldende wijze te verwoorden. Een *Hongerkamp* is een perceel met een slechte bodemkwaliteit. Het is de benaming voor onvruchtbare grond, die door gebrek aan bemesting onvoldoende oplevert en dus letterlijk honger veroorzaakt (Rentenaar 1995: 687 - 693). Hoewel Rentenaar met zijn verklaring sterke papieren heeft, kan ik met betrekking tot de Nijkerkse *Hongerkamp* de suggestie van W. van Osta niet onbesproken laten. Hij vraagt zich af of een *Hongerkamp* oorspronkelijk geen *Onderkamp* geweest kan zijn (Van Osta 1995: 857). Nu behoren ongeveer vijftien hooi- en weilanden in dit gebied tot de voormalige boerderij *Ter Boven* of *Daarboven*. Het meest noordelijk gelegen hooiland van *Ter Boven* heet in 1552 *Bovenkamp*; het meest zuidelijke hooiland heet begin zeventiende eeuw *Hongerkamp*. Of misschien omstreeks 1550 nog *Onderkamp*?

X. Hoofjes: zie *Hootjes*

X. Hoogstraten: zie *Hogestraten*

HOOGSTRATERWEG

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove

Den *Hoochstraeterwegh* (KK 1609), *Hoochstraterwegen* (1611, AZA 178 fol. 66), *Hoogstraaterweg* (1716, HG 5773 fol. 173), *De Hoog Straat* (KA 1832), van de Breede Beek strekkende tot aan den *Hoogestraterweg* (1857, NA Col. 6081), *Hoogstraat* (SLN).

De *Hoogstraterweg* begon in Nijkerk aan de *Kwadenbeek* in de buurtschap *Hoogstraten* en liep vandaar naar de *Strijlandsteeg*. Een gedeelte heet thans Kolthoflaan en *Hoogstraat*. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

HOOIBRINK

Pu buurtschap Diermen

De Wildeman...den *Hooybrink* (1764, RV 863 fol. 334), drie mergen den *Hooijbrink* (1775, RV 863 fol.349), Het Bouwland genaamd de *Hooibrink* (1849, NA Gun. 662).

Hooi, 'gemaaid en vervolgens op het veld gedroogd gras', dat als veevoer gebruikt wordt. In *Hooibrink* betekent *brink* 'weiland, grasland', zoals in *Halfbrink*. Z.a.

HOOIKUILEN

kaart 12 B8

Nij I 20, 28: 3.26.70 ha hooi- en weiland

Geurt Aerts heeft selfts 2 mergen gnt. de *Hoeijkuijlen* (1650, AAN 750 fol. 144), Eene kamp hooi- en weiland de *Hooikuilen* gelegen in den Achterhoek (1896, NA Wes. 63), *Hooikuilen* (Mu 1994).

Voor *-kuilen* zie *Kuilen*.

X. Hooitjes: zie *Hootjes*

X. Hoolboonskamp: zie *Haalboonskamp*

X. Hoolwerfsgoed: zie *Haalwerfsgoed*

HOONHORSTERKAMPJE

kaart 20 H7

Pu I 876: 00.70.80 ha hooiland

Een morgen Mheenland...aan de Blindesteeg...waaraan ten noorden 't *Hoonhorsterkampje* (1781, RV 864 fol. 305).

Eenmaal eigendom van en genoemd naar de boerderij *Hoonhorst* in de Puttense buurtschap *Hel*, sectie H 32, reeds genoemd in 1225 als *Honorst*, germ. *hauha* 'hoog' en *-horst* (Gijsseling 1960: 511). Zie *Horst*.

HOONHORSTERMAAT

Nij/Pu polder Arkemheen

Clawes van Aller van *Hoehorstermate* ende Knijshoeve (ca.1400, K 1853: 140).

HOOPHUIZEN

Pu polder Arkemheen

Convent van St.Cathrinen wegens hoyland 't *Hoophuysen* omtrent 3 mergen (1721 - 1795, GR 1504 fol. 89), Weij- ende Hoylant 't *Hoophuysen* (1747, GR 1500 fol. 90).

Het perceel is of eigendom geweest van en genoemd naar de Ermelose boerderij *Hophuesen* (1562, HH 10 inv.nr. 1454) of genoemd naar een eigenaar uit de Ermelose buurtschap *Hophuysen* of *Hoepuysen* (S 1904: 126, 128) aan de voormalige Zuiderzee ten noord-westen

van Hulshorst (Lijst 1936: 168). Mnl. *hop*, *hoop* ‘kleine zeebocht, kleine baai’ en langs de Friese en Westfriese kust een aanduiding voor ‘droge of bijna drooggevalle inham’ (WNT 6 kol. 1109; Moerman 1956: 105).

HOOTJES

kaart 13 A7

Nij I 360 - 365: 3.14.40 ha bouw-, hooi- en weiland, hakhout, gebouw
Een kamp Mheenland bestaande grotendeels in weyland...groot 3½ morgen de *Hootjes* genaamd (Noordenburg z.j.: 103), Eene kamp Mheenland thans voor het geheel in hooi- en weiland bestaande de *Hoofjes* genaamd...buurschap Achterhoek (1843, NA Col. 2933), De *Hooitjes* of *Hootjes* (Do 1988; Mu 1994).

Hootjes, vermoedelijk het diminutief van *Hoot*. Er zou dan een relatie kunnen zijn met de boerderij de *Hoot* in de Puttense buurtschap *Huinen*, sectie F 388. *Hoot* is in deze boerderijnaam een samentrekking van *Houwert* of *Houwet* (1463, W 1968: 11, 26), bij het ww. *houwen* ‘plaats waar hakhout, kreupelhout wordt gehakt of is weggehakt’ (Hessman 1972: 215; Kempeneers 1985: 57).

HORDENRIJS

Nij polder Arkemheen

Casijn van Neckenvelde van erve gehieten *Hordenrijs* alleer Aelt Kyllens. van Vanevelt (1453, HA 101 fol. 25).

Hordenrijs is een samenstelling van *horde* ‘een, uit met rijshout omvlochten staken bestaand, plat vlechtwerk’ (WNT 6 kol. 1114; Lindemans 1953: 30) en –rijs ‘bommtakken en twijgen in het bijzonder van wilgen en elzen’. *Hordenrijs* is dus een tautologische samenstelling. *Horden* werden vroeger gebruikt bij militaire versterkingen, maar ook toegepast in de dijkbouw. De *Hordenrijs* zou een buitendijks deel van het voorland geweest kunnen zijn, dat door *horde* werd beschermd tegen het zeewater. *Horde* komt als microtoponiem in de betekenis van ‘stuk land met een afscheiding van vlechtwerk’ ook voor in de gemeente Apeldoorn (Otten 2003: 64).

X. Horseler(s)pol: zie *Vorselerspol*

X. Horselaarspol: zie *Vorselerspol*

HORST

kaart 18 C7

Pu I 681: 2.94.20 ha hooiland

Ook Schaapsdriesten

Aris van Huyssteen die *Horst* bij Montfrans...3 mergen (1608, AK 185a fol. 36), Dijken van Huijsteen de *Horst* groot 3 mergen pachter Cornelis Aelts (1650, AAN 750 fol. 237), de *Horst* (1716, HG 5773 fol. 65).

Het toponymisch element *horst* is wijd verbreid. Vanuit het Saksische kerngebied Westfalen heeft *horst* zich verspreid naar noord-oost Duitsland, Nederland – maar sporadisch in Friesland – en naar het Saksische zuidelijke deel van Engeland, de graafschappen Kent en Sussex. Het komt voor als simplex of als tweede bestanddeel in boom-, vogel- en natuurnamen (Markey 1972: 35). *Horst* is al in de late Middeleeuwen in gebruik als aanduiding voor het ‘hoge nest van een roofvogel’. *Horst* wordt nog steeds in overdrachtelijke zin gebruikt als modenaam voor kastelen, landhuizen e.d. In de microtoponymie is *horst* een veelal met ‘kreupelhout of struikgewas begroeide hoogte’ (Moerman 1956: 105). In de regio Nijkerk/Putten is *horst* steeds een kleine zandopduiking in een laaggelegen terrein. Men spreekt in dat geval van een *hoge kop*. Putten

heeft tot op heden de eer de vroegste schriftelijk overgeleverde *horst*-naam in Nederland binnen zijn grenzen te hebben: *Buchorsti* (806, B 1960: 188), de huidige boerderij *Bokhorst*. Z.a.

De basis *-horst* in: *Bokhorst*, *Delenshorst*, *Diuwhorst*, *Filipshorst*, *Groot Bokhorst*, *Hondhorst*, *Klein Bokhorst*, *Land van Bokhorst*, *Nieuw Bokhorst*, *Ramshorst* [10].

HORSTEN

kaart 11 A9

Nij H 696, 697: 3.00.90 ha hooi- en weiland

Ook Hoefslag (23)

Vier mergen bouw- en weijland de *Horsten* genaamd (1754, RV 852 fol. 159), Twee kampen hooi- en weiland de *Horsten* genaamd... nabij het erfje de Kuyt (1838, NA Col. 1794).

X. Horsten: zie *Filipshorst*

HORSTJE

kaart 11 E9

1. Nij H 658, 659: 3.93.70 ha hooi-, wei- en bouwland (bouwland)

Ook Hoefslag (14)

Eene tiendvrije kamp bouwland met houtgewas het *Horstje* genaamd (1854, NA Col. 5485).

Op dit perceel staat nu de boerderij het *Horstje* (Ri 2002).

2. Pu I 385: 1.19.00 ha hooiland

kaart 17 E5

Het *Horstje* (Ha 1981).

Genoemd naar een *horst* aan de noord-westzijde van dit perceel.

HORSTSTEERD

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Garstcampghe liggende aan die *Horststeerd* (1612, CB), de *Mostert* (Ha 1981).

De enige historische bron waarin *Horststeerd* voorkomt is de beschrijving van de Olde Hengsttiend bij *Oldenaller* uit 1612. Ik vermoed dat de naam verklaard moet worden uit een oorspronkelijk **horst-staart* en dan betrekking heeft op perceel Pu sectie I 126, dat een langwerpige vorm heeft en bovendien aan de oostelijke zijde oploopt. Op deze verhoging heeft vermoedelijk de boerderij *Zoudenbalg* gelegen. Z.a. De vorm *Mostert* is dan een volksetymologische verbastering naar analogie van de in deze regio veel voorkomende FN *Mostert*. Elke relatie tot het microtoponiem *Hostert*, dat o.a. veel voorkomt in het gebied van de grote rivieren en in verband staat met het oude Romeinse wegennet, moet hier worden uitgesloten (Edelman en Edelman - Vlam 1955: 112).

X. Hotsenkamp: zie *Hetsenkamp*

HOUDORPERLAND

kaart 20 F8

Pu I 868: 1.46.60 ha hooiland

Henrick Borissen *Houtdorperland* 1½ (1716, HG 5773 fol. 30), De kamp hooi- en weiland het *Houtdorperland* genaamd bij de Blindesteeg (1855, NA Col. 5697).

Het *Houtdorperland* is genoemd naar een eigenaar die afkomstig was uit de Ermelose buurtschap *Houtdorp*. Misschien was dat Heyn *Houdorp* die in 1503 eigenaar was van drie roeden buitendijksland op de *Haarmeden*. Z.a. (HA 101 fol. 317) of Arend *Houdorp*, in 1554

kapelaan in Harderwijk en biechtvader van Berent ten Start, commandeur van Sint Jansdal (Mars 1980: 167; Moorman van Kappen 1981: 18 en bijlage I: 227) of Gerrit *Holderp*, die in 1589 – mogelijk met dit perceel – borg stond voor het afwikkelen van de ontvangst van het Arkemheense morgengeld door dijkgraaf Ernst van Oldenbarnevelt (Berends 1935: 534). *Houtdorp* ligt aan de oost- en zuidzijde van het Speulderbos dichtbij Garderen. *Hout* in de betekenis 'bos' en *-dorp*, dat betrekking kan hebben op enkele bij elkaar staande boerderijen of huizen. Zie *Nijendorp*.

HOUTENTOOM

kaart 6 E2

Nij B 43, 44, 46: 2.23.50 ha huis en erf, tabaksland

Ook Watergoorsebos

Houtentoom (1608, AK 185a fol. 10), een hofje achter op 't goet bij *Houthoom* west de steeg (1664, RV 850 fol. 6), den *Houten Toorn* (1752, AAN 751 fol. 69), Huys,berg en tabakschuur en twee mergen land met zijn houtgewas genaamt den *Houten Toom* (1730, RV 850 fol. 12), den *Houten Toorn* (1752, AAN 751 fol. 69), den *Houtentoom* genaamd bij de Holkermolen (1836, NA Col. 1134), de sloot tegenover den *Houten Toom* naar de Dammersbeek (1924, PC 13 – 05)

Houtentoom is een moeilijk te verklaren naam. De samenstelling komt niet in het WNT voor. Mogelijk moet *toom* hier opgevat worden als 'koppel, groep, broedsel, nakomelingen', zoals bijvoorbeeld in een *toom* kippen, dat dan figuurlijk kan worden toegepast op de gezamenlijke kinderen uit een gezin (WNT 17 kol.1151; Lerchner 1965: 248). *Toom* is dan toegevoegd aan de FN (*Van*) *Houten* of een ironiserende variatie van de in Nijkerk voorkomende FN *Houtenbos*.

X. Houten Toorn: zie *Houtentoom*.

HUBENKAMP

Nij buurtschap Holk

Hubbencamp, *Hübbencamp*, *Hubencamp* (1644 - 1680, AK 189).

FN (*Von*) *Huben* of vorm van PH *Hubrecht*. Dit perceel wordt genoemd in relatie tot het *Fratersgoed* op Holk.

X. Huigenskamp: zie *Weim Huigenskamp*

HUINERKAMP

kaart 2 C9

1. Nij A 101: 2.12.90 ha hooi- en weiland

De *Huinderkamp* ambt Nijkerk (1757, M 1981: 114), Eene kamp de *Hunderkamp* liggende aan de Krommebeek (1896, NA Wes. 31), *Huinderkamp* of *Huinerkamp* (KK 1937).

Genoemd naar eigenaren uit *Huinen*, buurtschap in Putten of eigendom van de boerderij *Huinen*, Pu sectie F 317. Misschien de oudste vermelding ca. 1400 als ten *Huene* (K 1953: 135). *Huinen*, uit germ. **hun* 'vale grond, slijk' in het algemeen een aanduiding voor drassige plaatsen (Möller 1979: 77). De *oe* van germ. **hun* ontwikkelde zich voor *n* in het dialect klankwettig tot *Huen* (Van Schothorst 1904: 34) en via diftongering tot *Huin* en met de toponymische pluralis *-en* tot *Huinen*. Dit perceel was in de achttiende en negentiende eeuw eigendom van het Burgerweeshuis in Harderwijk.

3. Nij A 104: zie *Bovenkamp*

2. Nij A 119: zie *Lage Kamp* (2)

4. Pu I 171: zie *Garderkamp*

5. Pu I 729, 730: 2.51.70 ha hooiland kaart 18 B5
 Gerrit Snapper aen die Koestege *Huynescamp* 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 24),
Huijnescampgen (1611, AZA 178 fol. 17), Henrik Ham *Huinnescampje* (1716, HG 5773 fol.
 35), Hooi- en weiland het *Huinerskampje* (1841, NA Col. 2532), Eene kamp hooi- en weiland
Huinenskampje genaamd bij de Koesteeg (1881, NA Colz. 2686).

6. Pu:polder Arkemheen
 Cornelis Reynersen onder den dijck bij Hommelen legen werff in den *Huynercamp* ½ vierdel
 mergens (1608, AK 185a fol. 26).

Dit perceel ontbreekt in de dijkrol van 1716. Vermoedelijk is het in de zeventiende eeuw
 vergraven voor dijkbouw, waarmee ook de bouwval van de boerderij *Hommel* verdween. Z.a.

HUINERKAMPJE kaart 20 D4

1. Pu I 974, 975: 1.55.70 ha hooiland
 Juffer Ardesch *Huijndescampjes* (1716, HG 5773 fol. 43), *Huinderkampjes* 2 mergen (1824,
 AZA 812), Een perceel hooi- en weiland gelegen aan den Putterdijk de *Huinderkampjes* (1862,
 NA Beij. 287).

2. Pu polder Arkemheen
Huynescampgen, eigenaar Warner Jansen ...1½ mergen (1608, AK 185a fol. 9), *Huynes*
Kampgen (1611, AZA 178 fol. 8), Jan Mouw *Heumnescampjen* (1716, HG 5773 fol. 16).

Volgens de dijkrollen genoemd naar de eigenaar ca. 1610 Elbert Henricksen die afkomstig was
 uit de Puttense buurtschap *Huinen* (AK 185a fol. 27; AZA 178 fol. 20).

HUINERLAND

Nij/Pu polder Arkemheen
 Aelt Jansen Visser 3 vierdell genaemt 't *Huynerland* (1608, AK 185a fol. 38), 't *Huynder Landt*
 (1611, AZA 178 fol. 27).

Het *Huinerland* komt niet meer voor in de dijkrol van 1716 en is vermoedelijk in de loop van de
 zeventiende eeuw geheel vergraven voor dijkbouw.

HUISKAMPJE kaart 1 E1

1. Nij A 10: 1.77.30 ha hooi- en weiland
 Assuerus Tulken *Huyscampje* (1716, HG 5773 fol. 119), Twee kampjes op Ark en de *Huiskamp*
 (1903, NA Wes. 79), De *Huiskamp* (Bo 1995).

Huiskamp, 'kamp direct achter, bij de boerderij' of 'plaats waar een boerderij gestaan heeft'.
 Volgens de dijkrol van 1494 maakte deze *Huiskamp* deel uit van het *Fortellersland*. Z.a. Volgens
 de dijkrol van 1608 woonde op dit perceel Gerrit Mewussen afkomstig uit Ark, maar er wordt
 geen boerderijnaam genoemd (HG 4396 fol. 15).

2. Nij A 200: 1.54.60 ha hooi- en weiland kaart 2 B4
 Jan Elbertsen 't *Huyscampgen* omtrent 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 14), De weduwe van
 Renger Rijcx heeft *Huijscampjen* aan den dijck groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 159).

Dit *Huiskampje* ligt direct onder het vorige, sectie A 10. Verdere gegevens ontbreken.

3. Nij K 82: 2.02.70 ha hooi- en weiland kaart 14 F5
Drie morgen met huys, Hoff daer annex gebaant de *Huyscamp*...west Wildemansbeek, zuydt de Endewey, noort de Blijkerwegh (1671, RV 850 fol. 2), Mheenland het *Huyskampje* genaamt...buurschap Nekkeveld (1755, RV 852 fol. 228), *Huiskamp* (KK 1937).

Deze *Huiskamp* ligt direct achter de boerderij *Oud Nekkeveld*, sectie K 84.

4. Nij buurtschap Nekkeveld
Noch gegraven doer Henrijck Killen *Huyskamptgen* daervan gegraven een vyndel mergens in 3 roeden (1498, W 1954: 287).
Hendrik Killen woonde ca. 1500 op de boerderij de *Blekker*. Z.a.

HUISSTEEN

1. Nij B 227, 229: zie *Achterste Huissteen*

Voor *Huissteen* en *Huisstede* zie *Hofstede*. De hier genoemde *Huisstede* en *Huisstedenkamp* waren vrijwel zeker eens eigendom van de boerderij *Huissteen* in de Nijkerkse buurtschap *Wullenhove*, sectie C 481.

2. Nij B 249 - 252: 3.38.70 ha aardappel-, tabaksland, schuurkaart 7 B8
VHd in Kelder (1844)
Wolter van Huyssteden heeft omtrent vier mergen genant die *Huyssteen* (1611, AZA 178 fol. 66), De *Huijsteen* groot 3 mergen...bouwlands (1650, AAN 750 fol. 246), de *Huysteen* (1716, HG 5773 fol. 167), Tabaksland de *Huysteen* of *Kelder* (1844, NA Col. 3128).

Voor *Kelder* zie *Kelnerskamp*.

3. Pu I 486, 487, 488: 1.41.10 ha bouwland kaart 18 A7
VHd in Hoekjes (1845). Ook Halfmorgen (5)
Een perceel bouwland met houtgewas de *Huisstede* (1845, NA Col.3326), Een perceel bouwland met houtgewas...de *Hoekjes* genaamd (1845, NA Col. 3228).

HUISSTEDENKAMP

kaart 20 H7

Pu I 879: 2.46.70 ha hooiland
Gerrit Wijnantsz. van Staveren...van *Huystedenscamp* dat alleer plach te wesen van Reijner van Oldenaller (1453, HA 101 fol. 73), Nicolaus van Delen die *Huysteden* 3 mergen (1608, AK 185a fol. 19), Beert Petersen de *Huysteen* (1716, HG 5773 fol. 29), Drie Morgen weijland de *Huijsteen* genaamt (1793, RV 864 fol. 320).

HUL

Nij H 495, 495b: 1.76 30 ha bouwland kaart 10 B3
Een morgen landts in Jan Tijmensteeg genaemt den *Hull* (1670, RV 850 fol. 198), Een camp saay- of boulandt...gelegen aan Jan Tijmensteeg...den *Hull* (1700, RV 850 fol. 230), Een bijna geheel tiendvrije kamp bouwland de *Hul* genaamd (1851, NA Col. 4655).

Hul, *hil* ‘, mnl. *hille*, eng. *hill*, ‘verhoging, heuvel, hoogte’ (WNT 6 kol. 750). *Hul* is op de Veluwe een zeer algemeen voorkomende aanduiding voor hooggelegen bouwland. *Hul* komt in

de Arkemheen alleen voor als naam voor hoger gelegen bouwlanden in *Nautena* en *Holk*. In Putten is het één van de meest frequente namen voor bouwlandpercelen o.a. op de Puttereng.

HULKENSTEIN

kaart 6 C3

1. Nij B 84 - 95: 00.73.70 ha huis en erf (bouwland)

Ook Vleyeneng

Zekere huysinge, schuur, hof en boomgaard...genaamt *Hulkensteyn* (1763, RV 853 fol. 277), *Hulkestein* (KA 1832), Eene boerenhofstede *Hulkenstein* genaamt gelegen nabij de stad langs de Westkadijk (1862, NA Col. 7470).

2. Nij I 486: zie *Oeverkampen*

3. Nij buurtschap Nekkeveld

kaart 14

Van die *Hulckesteyn*...doer het ampt van der Nyckercken naer Waegenyngen (1498, W 1954: 287), in aggere prope *Holkenstein* (1539, S 1993: 45).

Het Gelderse kasteel *Hulkestein* heeft gelegen ter hoogte van de monding van de Wiel in het Randmeer (Bijvang 1991: 2). *Hulkestein* is gebouwd in 1427 door hertog Arnold van Egmond tijdens de strijd met de bisschop van Utrecht. Karel van Egmond versterkte het slot in 1517 en stelde het onder bevel van Marten Pannekoek (Nijhoff 1854). Het slot bestond nog in 1529, omdat in dat jaar vermeld wordt dat de vrouw van Henric Rijcksen overlijdt 'in aggere prope Holkenstein' (S 1993: 45). In 1539 is er sprake van afbraak, omdat schipper Seinen Wilhelmsz. stenen afkomstig van *Hulkenstein* naar Harderwijk vervoert (OAH Inv.nr. 817). Na 1543 heeft het kasteel zijn militair-strategische functie verloren. In dat jaar verwierf Karel V ook het hertogdom Gelre, waardoor een einde kwam aan de vijandelijkheden tussen Gelre en het bisdom Utrecht, dat immers dezelfde landsheer had. Van de stenen werd het nieuwe huis *Hulkestein* gebouwd, ook wel het *Pannekoekenhuis* genaamd, naar de FN van de laatste bewoners. *Hulkestein* is een vernoemingsnaam van het huis *Hulkenstein* bij Arnhem aan de Rijn tegenover de Meinerwijkse Waard. Zie ook *Nieuw Hulkenstein*.

HUNTENKAMPJES

Nij buurtschap Nekkeveld

Aan twee kampen land...de *Huntenkampjes* genaamd ten zuiden aan den Bontepoorteweg (ca.1880, AZA 1047).

Vermoedelijk de FN *Hunt(en)*, die in deze regio in 1947 niet voorkomt.

HUSSELERMAAT

Pu polder Arkemheen

Aelt van Norden een erfken half *Husselremait* (1437, OAH 1386).

De *Husselermaat* is eigendom geweest van en genoemd naar de Puttense boerderij Groot *Hussel*, sectie B 184. *Husselermaat* is een samenstelling van het toponiem *Hussel* met een *er*-afleiding, die bijv.nw. vormt van geografische namen, en de basis *-maat*. Zie *Maat*. *Hussel* is een buurtschap in de gemeente Putten, al genoemd in 855 als *Hotseri*; in de twaalfde eeuw als *Hezzere*, met onl. *-heri*, afleiding van *har* 'zandige heuvelrug, hoogte' en met het tot nu toe onverklaarbare determinant *Hot* (Gijsseling 1960: 528; Künzel/Blok 1988: 196). Zie *Husselmansgoed*.

HUSSELKAMP

Nij/Pu polder Arkemheen

Husselcamp in Arcameda...et sesqui iugerum ex bona Hussel (1642, S 1993: 192), Jacob Suijck betaalt oprukking van *Husselkamp* in Arkemheen (1643, SM 441).

Vrijwel zeker een Klammerform van **Husselmanskamp*. Zie par. 5.13.1. Vgl. *Husselmansmaat* hieronder.

HUSSELMANSGOED

kaart 10 B1

Nij H 628: 00.27.50 ha huis, erf en schuur

PHd in Wolter Maassensgoed (1635) en VHd in Corler (1846)

Het volschuldig hofhorig abtsgoed *Husselmansgoed* (1152 - 1723, AK 196), Goossen van Curler...seker Abtsgoet genoemd *Husselmansgoet* (ca.1620, AK 196), Seecker Abtsgoet genoemd *Husselmansgoet* gelegen op Noutenae (1653, AK 196), Erff ende goet *Husselmansguet* sijnde hoffhorig Abtsguet op Nautenae gelegen (1653, HH 12 Inv.nr. 311), de Hoefslaegen des erfs *Husselmans* (1669, S 1904: 97), *Husselmansgoet* off *Wouter Maessensgoet* possidet Henrick van Curler (1635, SM 431), De hofstede *Husselmansgoed* of *Corler* genaamd...buurschap Nautena (1846, NA Col. 3622), *Corlaar* (Ri 2002).

FN *Husselman*. In het kelnarijarchief worden in 1390 en 1490 genoemd Gerardus en Wouter *Husselman* (AK 268). *Husselman* is een samenstelling van het toponiem *Hussel* en *-man* dat vanaf de vijftiende eeuw – mogelijk ook al eerder – in Oost-Nederland boerderijnamen vormt (Ebeling 1933: 127). Zie *Husselermaat*. Voor de basis *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*. Hernoeming met de FN *Corler* of *Curler*, een oorspronkelijk *-laar*-naam waarvan de determinant onduidelijk is en die afkomstig is uit Westfalen, in 1268 *Curlare* (Moerman 1956: 140). Goossen van *Curler* (1588 - 1612) en zijn zoon Joachim van *Curler* (1612 - 1623) waren schouten in Nijkerk. In 1653 was de boerderij eigendom van Hendrik van *Curler* (AK 196). De Nijkerkse nieuwbouwwijk *Corlaer* ontleend zijn naam aan deze boerderij. Ook in de gemeente Apeldoorn komt een boerderij *Korler* voor (Otten 2002: 87, 139). Zie ook ON 21 (2002) nr. 1: 15. Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1846 ter grootte van bijna 29 ha.

HUSSELMANSMAAT

kaart 4 A10

Nij A 526: 2.58.90 ha hooi- en weiland

VHd in Kemper (1867)

Kylle van Luxhale...*Husselmansmaat* (1453, HA 101 fol. 46), *Husselmantsmaet* (1552, GR 1307 fol. 65). Eenen kamp de *Kemper* liggende aan den Watergoorschenweg (1867, NA Col. 8364).

Hooilandperceel van de boerderij *Husselmansgoed*. Z.a. Hernoeming met de algemeen voorkomende FN *Kemper*.

HUTHOEK

kaart 12 D4

Nij I 218: 1.37.30 ha hooi- en weiland

De *Huthoek* (Do 1988; Mu 1994).

Hut ‘kleine, primitieve of armelijke woning’. Voor *-hoek* zie *Hoek*. Het perceel ligt achter de bijgebouwen van de boerderij *Kouwenhoven*, sectie I 225.

X. Iegerskamp: zie *Reiner Dirksen Iegerskamp*

IEPELER

Nij buurtschap Holk

Sante Kathreine ende dat Gasthuys 't Nijkerkerck van erve gehieten dat *Ypeler* (1453, HA 101 fol. 20).

Ypeler, vermoedelijk uit oorspronkelijk **Ipelaar*, met *yp*, *yep*, later *ijp*, maar altijd als *iep* uitgesproken, een andere, voornamelijk in Nederland gebruikte, naam voor de boomsoort *olm* (Carnoy 1958: 8). *Ipelaar* kan een samenstelling zijn van de boomnaam *iep* en *-laar* 'bosweide, openplaats in het bos, intensief benut bos', maar *iepelaar* is ook de benaming voor de *iepeboom* zelf (WNT 6 kol. 1374). Samenstelling met de fri. PN *Ype* is minder waarschijnlijk, omdat *laar*-namen zelden met een PN zijn samengesteld (Helsen 1978: 126). Bij de boerderij *Groot Boeyen* in de Puttense buurtschap Hel lig een bouwlandperceel met de naam *Grote Iep* of *Grote Yp*, sectie H 111 (1837, NA Col. 1597).

X. Ieuwhorst: zie *Dieuwhorst*

IN DE ACHTERDUIST

kaart 12 C4

Nij I 212: 1.26.10 ha hooi- en weiland

VHd in Kamp van het Oudemannenhuis (1988)

Een kamp hooi- en weiland *In den Achterduist* aan de Laak (1851, NA Col. 4643), *De Kamp van 't Ouwe-Mannenhuis* (Do 1988).

Zie *Duist* en *Ruige Duist*.

IN DE DOORNSTEEG

kaart 5 E3

Nij A 596, 597: 2.65.30 ha tabaksland en schuur

Een kamp tiendpligtig tabaksland *In de Doornsteeg* genaamd met eene daarop staande tabakschuur van 33 hangen (1849, NA Col. 4284).

Zie *Doornsteeg*.

JAAGOP

kaart 2 F10

1. Nij A 111, 112: 3.93.10 ha hooi- en weiland

Anderhalf mergen mehenlandt bij Montfrij gelegen...west de *Jaeghop* (1681, SV 159 fol. 1), Negenvierendeell mergen aen den Hardenbergersteegh...genaemt *Jaeghop* (1692, RV 850 fol. 143), Heer van den Bryller *Jaagop* (1716, HG 5773 fol. 72), Een kamp hooi- en weiland genaamd de *Jaagop* (1842, NA Col. 2716), de *Jaagop* (1895, NA Nee.).

Jaagop is een samenstelling van *jaag* – de stam of de gebiedende wijs van het ww. *jagen* – en het voorzetsel *op* (Van Passen/ Roelandts 1967: 182; Claes 1987: 82). Dergelijke (micro)toponiemen komen in ons land en daarbuiten regelmatig voor. Een naam als *Jaagop* geeft aan wat er ter plaatse gebeurt of wat er moet gebeuren (Rentenaar 1990: 107). De vier Nijkerkse weilanden met de naam *Jaagop* ontleen hun naam aan het opdrijven, opjagen van vee (Boonman 1966: 82). In het Nijkerkse deel van het *Zwarte Broek* ligt een erfje de *Kijkover*, sectie G 1225, in 1832 eigendom van de Gereformeerde Diaconie (1846, NA Col. 3581; Leyden 1942: 92) en W. van Osta beschrijft uitvoerig een *Kijkuit* (Van Osta 1995: 697). Andere door R. Rentenaar genoemde voorbeelden zijn *Pasop*, *Pakan*, *Valom*, *Kruipin* – een erfje in Voorthuizen – en de bekende Amsterdamse gracht het *Rokin*. De oudste vorm is *Ruck-in* (1559) en die herinnert aan het feit, dat in de zestiende eeuw een aantal grachthuizen moest wijken voor de aanleg van een kade ten behoeve van handel- en scheepvaart. (Rentenaar 1990: 108). Tot deze namengroep reken ik in de Arkemheen ook *Hangop* en *Schoonop*. Z.a.

2. Nij A 400: zie *Haantjeshollen*

3. Nij B 340: 1.72.60 ha tabaksland kaart 7 B7
 Het perceel tiendpligtig tabaksland de *Jaagop* met eene tabakschuur (1875, NA Colz. 1436),
 Eene woning met schuurtje, erf en bouwland genaamd de *Jaagop* aan den Barnevelderweg
 (1907, NA Wes. 160).

4. Nij H 647: zie *Hoefslag* (11)

JAAGSCHUIT

kaart 18 A10

Pu I 534 (ged.): 00.41.40 ha huis en erf
 Ook Kikvorsengat
 De *Jaagschuit* (Ha 1981).

Fantasienaam. *Jaagschuit* 'schuit, trekschuit door één of meer paarden voortgetrokken' (WNT 7 kol. 18). Moderne woning tegenover de boerderij de *Plas* aan de *Vleessteeg* en bewoond door M.W. Roëll, beheerder namens de erven Roëll van het landgoed Bokhorst.

JACOB MELISGOED

kaart 13 B8

Nij I 435: 00.20.20 ha huis en erf
 VHd in Stalenburg (1988)
 Het Ouwe Landt bij jonge *Jacob Melisgoet* aen den Brantwech (1611, AZA 178 fol.75),
Stalenburg (Do 1988; Mu 1994).

Genoemd naar de verder onbekende zeventiende-eeuwse eigenaar *Jacob Melis*. Hernoeming in *Stalenburg* met FN *Staal*, die in 1947 zeer veel voorkomt in Ermelo, Nijkerk en Putten. Voor de basis *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed* en voor *-burg* zie *Bijsenburg*.

X. Jacobsland: zie *Wouter Jacobsland*

JACOB WOLTERSGOED

Nij K 64, 73, 74: zie *Schillingserf*

JAN BARTSENKAMPJE

kaart 20 D5

Pu I 977: 1.11.60 ha hooiland
 Twee mergen *Jan Bartsencampgen* (1608, AK 185a fol. 40), Twee mergen *Jan Beerts Campgen* (1611, AZA 178 fol. 28), Van een camp mehenlants groot omtrent twee mergen genaempt *Jan Bartsencampje* gelegen onder den Putterdijk (1653, HH 12 Inv.nr. 310), Nogh een half vierel in *Beerscampjen* (1735, RV 863 fol. 391), *Beerskamp* (1824, AZA 812), Eene kamp hooi- en weiland *Beerskampje* genaamd aan de zuidzijde van de Schremmersteeg (1887, NA Colz. 4092).

PN *Jan* en FN *Bartsen*, later *Beertsen*, patroniem van PN *Bert*.

X. Jan Beertskampje: zie *Jan Bartsenkampje*

JAN BEERTSKAMP

kaart 20 D6

Pu I 832: 1.58.60 ha hooiland
 PHd in Brugkamp (4) (1989)

Wouter Basterts Erven van *Jan Beertscamp* (1716, HG 5773 fol. 10), Een kamp Mheenland *Jan Beertskampje* genaamd aan de Arlersteeg (1828, NA Col. 125), *Brugkamp* (Ha 1989).

Genoemd naar de eigenaar omstreeks 1608 *Jan Beertsen* (AK 185a fol. 5). PN *Jan* en de FN *Beerts(en)*, patroniem van PN *Bert*.

JAN FRANKENLAND

kaart 2 E6

1. Nij A 135, 136: 3.41.30 ha hooi- en weiland

PHd in Frankenkamp (1717). Ook Rouwendal

Teyndens die Wiltsteeg van *Jan Franckenlant* daer oestwert Boyenmaet (1608, HG 4396 fol. 4), *Jan Frankenlandt* (1611, AZA 178 fol. 33), Jan van Diermen *Frankenkamp* (1717, HG 5773 fol. 104), Een kamp hooy- en weiland de *Frankenkamp* genaamd (1833, NA Col. 775), *Frankenkamp* (Bo 1995).

2. Nij A 151: 2.35.40 ha hooi- en weiland

kaart 2 E6

Ook Kromme Kamp (3)

Teyndens die Wiltstege van *Jan Franckenlant* oestwert op die Rijsbeeck (1608, HG 4396 fol. 6), Renger Opstal heeft *Franckenlant* groot $1\frac{3}{4}$ mergen (1650, AAN 750 fol. 197).

3. Nij A 346, 347: 3.02.70 ha hooi- en weiland

kaart 4 A2

Dewus Woltersen Bungell 7 vierdel van *Jan Franckenlant* west die Wiell (1608, HG 4396 fol. 22), Een camp Mheenlandt...genaamt het *Frankenland*...ten westen de Wiel (1761, RV 853 fol. 235), Een kamp hooy- en weiland het *Frankenland* (1834, NA Col. 1054).

JAN JANSENGOED

Nij I 497: zie *Gerrit Hammekensgoed*

JAN MULDER

kaart 16 B9

Pu I 45: 00.54.00 ha bouwland

Jan Mulder (Ha 1981).

X. Jan Pelenland: zie *Niesgen Jan Pelenland*

JANNETJESKAMP

kaart 20 E3

Pu I 951 - 954: 8.15.60 ha hooiland

Ook Blootskamp (2) en Hellenkamp

Jannitgencamp daorvan eygenaer en gebruycker Aort Petersen (1650, SV 817), Dirk Fransen *Jannetjescamp* (1716, HG 5773 fol. 49), Twee kampen weiland de *Jannetjeskampen* aan de Putterdijk bij het Dijkhuis (1835, NA Col. 1068), *Jannetjeskamp* (Ha 1995).

PN *Jannetje* vr. vorm van *Johannes*.

JAN PLASSENSTEEG

kaart 10 A1

Nij buurtschap Nautena/Holk

Gerrit Jansen aan de *Jan Plassensteeg* (1784, ORA 26 fol. 25), Een huis....aan de *Jan Plassensteeg* (1847, NA Col. 3638), Twee woningen met erf en tuingrond staand en gelegen aan het begin van den *Jan Plassensteeg* (1879, NA Colz. 2230), *Jan Plassensteeg* (SLN).

PN *Jan* en FN *Plas*. Genoemd naar een zekere *Jan Plas* die in de zeventiende-eeuwse doop- en trouwboeken van Nijkerk voorkomt. De *Jan Plassensteeg* is een verbindingsweg tussen de

Nautenaseweg en de *Amersfoortseweg*, parallel aan de *Jan Tijmensteeg* en langs de *Eng* van de boerderij de *Grote Opstal*. Voor gegevens over Arkemheense wegen zie par. 7.4.

JAN RUTGERSENGOED

kaart 15 C3

Nij K 140: 00.14.50 ha huis en erf

VHd in Bontepoort

Jan Rutgersengoet daer Jacob Rijcksen woent (1608, HG 4396 fol. 32), *Jan Rutgersgoet* (1611, AZA 178 fol. 62), Erff en goed genaemt de *Bontepoort* toebehoorende Diderick Schimmelpenninck van der Oye (1675, RV 850 fol. 9), d'Kinderen van Goossen Aertsen *Bontepoort* (1716, HG 5773 fol. 160), De Huysinge, hoff, hofsteede met zijn onderhoorige bouw- en weylanden...groot vijfftien morgen genaamd de *Bontepoort* (1743, RV 852 fol. 199, 203), Een Erf genaamd de *Bontepoort* .bij de scheijdinge van Stigt of Bunschoterlanden (1764, RV 853 fol. 241), *Bontepoort* (KA 1832), Hoeve *Bonte Poort* (1848, HH 8 Inv.nr.116), De *Bontepoort* (KK 1937), *Bontepoort* (Ho 1995).

Deze bekende Nijkerkse boerderij aan de *Bunschoterweg* kreeg zijn huidige naam *Bontepoort* pas aan het eind van de zeventiende eeuw. Voordien droeg hij vermoedelijk steeds de naam van de bewoner, zoals *Jan Rutgers* omstreeks 1600. De *Bontepoort* ligt aan de *Laak* op de grens van de gemeenten Nijkerk en Bunschoten, tevens provinciegrens Gelderland-Utrecht. Aan de overzijde van de *Laak* in Bunschoten ligt een boerderij met dezelfde naam (1873, NA Colz. 923). De naam *Bontepoort* is ontleend aan het tolhuis, annex herberg, dat hier gestaan heeft (1853, NA Col. 5148). *Bonte-* is een veel voorkomend adjectief bij herbergen, thans nog bij diverse horecagelegenheden (Van Berkel/Samplonius 1989: 35; Van Osta 1995: 343). In dergelijke gevallen is *bont* overdrachtelijk gebruikt en heeft betrekking op personen die verschillend zijn in geslacht, stand en gezindheid en in het logement tijdelijk verbleven (WNT 3 kol. 368). De determinant *-poort* in de betekenis van ‘doorgang voor mensen, dieren en voertuigen’ in verband met de gemeentelijke en provinciale grens. Begin 1800 is aan de overkant van de weg nog een huisje gebouwd met enkele morgens grond (RV 862 fol. 7). Zie ook *Meent*.

X. Jansengoed: zie *Jan Jansengoed*

JANSHOFSTEDE

kaart 4 A3

Nij A 345: 1.76.90 ha hooi- en weiland

VHd in Suikerkampje (1862)

Goessen van Curler heeft omtrent die Wiel 1½ mergen *Janshoffstede* (1608, HG 4396 fol. 22), Juffer Ardesch *Jans Hofstede* (1716, HG 5773 fol. 134), Twee kampen hooi- en weiland...de andere het *Suikerkampje* (1862, NA Col.7296).

Vrijwel zeker het huisperceel van de voormalige boerderij *Sint Janshofstede*. Z.a.

JAN TEUWISKAMPJE

Pu: polder Arkemheen

Jan Woltersen heeft anderhalf mergen genaemt *Jan Teuwescampgen* (1611, AZA 178 fol. 1).

PN *Jan* en patroniem *Teuwen* of *Teuwes* van *Mattheus*.

JAN TIJMENSTEEG

kaart 10 A1

Nij buurtschap Nautena/Holk

Een derde deel in *Jan Tijmensteegh* (1632, NL 1940 kol. 61), Jan Timensens Steegh (1687, AK 164), Een erff en goedt genaemd *Knuijtengoedt* aen wedersijden aen Jan Tijmensteeg gelegen

(1709, RV 850 fol. 232), *Knuytengoed* (1716, HG Een toebaxschuer van vier gebint...op de Nautena in *Jan Tijmensteeg* (1701, RV 850 fol. 229), Buurschap Holk bij *Jan Tijmensens Steeg* (1738, RV 852 fol. 153), Twee percelen tiendvrij bouwland...aan de *Jan Tijmensteeg* (1848, NA Col. 4080), *Jan Tijmensteeg* (SLN).

PN *Jan* en FN *Tijmen*, *Timens* patroniem van *Tideman*. De *Jan Tijmensteeg* is genoemd naar één van vele *Jan Tijmens* of *Jan Timens* die in de zeventiende eeuw voorkomen in de doop- en trouwboeken van de gemeente Nijkerk. De *Jan Tijmensteeg* is de verbindingsweg tussen de *Nautenaseweg* en de *Amersfoortseweg* door de bouwlanden van de buurtschap *Nautena* parallel aan de *Jan Plassensteeg*. Voor gegevens over wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

JAN VAN WEERDENS GOED

Nij buurtschap Achterhoek voormalige boerderij

Flores Feyt ses mergen daer Jan Woltersen die weert woont bij *Jan van Weerdensgoet* (1611, AZA 178 fol. 72), *Jan van Wardensgat* (1716, HG 5773 fol. 178).

PN *Jan* en FN *Van Weerden*. Misschien lag de herberg van Jan Woltersen op de plaats van de latere tol bij het erf de *Grote Veen*, sectie I 358, nu de *Achterduist*. Zie voor de wisseling van de basis -goed (1611) in -gat (1716) onder *Bellergoed*.

JAN VOETENLAND

Pu polder Arkemheen

Steven Woltersen heeft anderhalf mergen bij d'Arler Steech aen *Jan Voetenlant* (1611, AZA 178 fol. 14).

FN *Voet(h)*, naam van een vooraanstaand Harderwijks geslacht. Dit perceel kan eigendom geweest zijn van en genoemd zijn naar *Jan Voet*, rector van de Latijnse school in Harderwijk van 1513 tot 1540 (Mesker/De Jong 1999: 36) of *Jan Voet*, in 1593 collator van de vermoedelijk door Wilt *Voeth*, burgemeester van Harderwijk, omstreeks 1450 gestichtte vicarie van Onze Lieve Vrouwe ter Noot of Heer Abelsvicarie (Wijnaendts van Resandt 1943: 63). Het is misschien hetzelfde perceel als het al in 1425 genoemde *Geerloch Voet's land* gelegen 'aen des graven gemene steeg' dat is. de Schremmersteeg (B 1935: 66). Andere leden van deze familie maakten tussen 1575 en 1641 deel uit van de regenten van het Harderwijkse Burgerweeshuis (Moorman van Kappen 1981: 296).

JONKER

kaart 12 D4

Nij I 217: 1.78.00 ha hooi- en weiland

Een kamp de *Jonker* genaamd...liggende een kamp van de noordsijde der Laak (1861, NA Col. 7061), Hooi- en weiland genaamd de *Jonker* gelegen nabij de Laak (1904, NA Wes. 238), De *Jonker* (Do 1988).

FN *Jonker*, een zeer algemeen voorkomende FN.

JUFFERTJE

kaart 7 B8

Nij B 253 - 257: 2.55.20 ha aardappel-, tabaksland, schuur en erf

Het perceel tabaksland het *Juffertje* en het Hiepje genaamd...op Kwadenbeek (1850, NA Col. 5453), Een kamp tiendplichtig tabaksland de *Juffer* genaamd (1857, NA Col. 6081).

Wel de FN *Juffer* met diminutief *-tje*. Er is geen reden hier te denken aan de verklaring als onder *Jufferkampje*. Z.a. Van de 89 Gelderse naamdragers van de FN *Juffer* woonden er in 1947 ruim 60 in Ermelo en Harderwijk.

JUFFERKAMP

Nij A 538: zie *Veekamp*

JUFFERKAMPJE

kaart 20 G7

1. Pu I 875: 2.30.70 ha hooiland

Jan van Arnhem Raedt idt *Joffercampgen* aen die Blijnde Steeg $1\frac{3}{4}$ mergen (1608, AK 185a fol.5), Berend Vlieg kind *Juffrencamp* (1716, HG 5773 fol. 9), de *Jufferenkamp* gelegen aan de hoek der Middelbeek (1834, NA Col. 1053), de *Jufferkamp* (Ha 1981).

De *Jufferkamp* en de *Jufferkampjes* waren eenmaal eigendom van het Sint Vitusklooster, het adellijk Jufferenstift te Hoog-Elten in 967 gesticht door Graaf Wichman II van Hameland. Dit klooster bezat veel boerderijen met bijbehorende bouw-, hooi- en weilanden in de Arkemheen. Zie uitgebreid hierover par. 7.6.3. Een lijst van Jufferen of Kanunnikessen van het Stift te Elten, ca. 1200 - 1600 in Koch 1994, bijlage.

2. Nij A 176, 179: 3.11.00 ha hooi- en weiland

kaart 2 D4

Buurschap Ark...oostwaarts de *Jufferkampjes* (1778, RV 854 fol. 222).

JUFFER VAN HEL

kaart 17 C3

Pu I 443: 1.40.10 ha hooiland

Henrik Gerritsen te Diermen *Juffer van Hel* (1716, HG 5773 fol. 31), Een kamp hooy- en weiland de *Juffer van Hell* genaamd bij de Beytel (1844, NA Col. 3177).

Vrijwel zeker voormalig eigendom van en daardoor genoemd naar één van de *Jofferen van Hell*. Zij waren zusters van de Jonkheer van Wenckum, officier in Staatse dienst, die zich omstreeks 1600 bezighielden met de armenverzorging in Nijkerk (Beernink 1916: 3).

JURRIENKAMPEN

Pu I 646, 647: zie *Klein Groeneveld*

KAAIENBEEK

kaart 7 D8

Nij B 267 - 338: 2.45.00 ha aardappel- en tabaksland

Segeer Spaen Nelyssen van een stuck landts geheten *Kaijenbeeck* (1552, GR 1307 fol. 49), *Caeye Beycke* (KK 1609), Die kinderen van zaliger Frederick van Nijvelt hebben drie mergen op *Kayenbeeck* aen den wech (1611, AZA 178 fol. 66), 't Oosteynde gnt. *Caeijenbeeck* (1650, Aan 750 fol. 6), *Quaanbeeck* (1690, W 1990: 67), Jacob Lubbertsen op *Kwaijenbeeck* (1706 – 1754, GR 1495 fol. 14), Noch *Kajenbeeck* 3 mergen (1716, HG 577 fol. 169), Jacob Plattenburg een huijs op *Quadebeeck* (1752, AAN 751 fol. 34), Een tabakschuur...op *Quajenbeeck* (1770, RV 853 fol. 347), zes woningen...te Nijkerk op *Kwadenbeeck* (1850, NA Col. 4574), de Molenkamp...op *Kwadenbeeck* (1857, NA Col. 6081), Bij de stad achter *Kwadenbeeck* (1866, NA Col. 8262).

FN *Kaanbeeck* of *Kayenbeeck*. Het land *Kaijenbeeck* kan eigendom geweest zijn van Zeger van *Kaenbeeck*, alias *Kaijenbeeck*, die in 1511 trouwt met een zekere Catharijn. Beiden zijn woonachtig in Nijkerk en hofhorig aan het klooster Abdinkhof in Paderborn (Wartena 1990: 59 met genealogie van dit echtpaar). *Kaan*, *Kaai* of *Kaaien* is het 'vliezig overblijfsel van een

stuk(je) uitgebraden vet' of een 'uitgebraden stukje vet of spek' (WNT 7 kol. 648). Zeger van *Kaijenbeek* woonde aan de weg naar Barneveld op één van de stukken land die vanaf eind zeventiende eeuw volksetymologische werd verbasterd tot *Kwadenbeek*. Z.a.

KAAILAND

Nij buurtschap Wullenhove

1 stuck lants gehieten *Kaylant*...alleer Mette Kayen (1453, HA 101 fol. 37), *Kaylandt* (1552, GR 1307 fol. 49).

FN *Kayen*. Genoemd naar de eigenaar omstreeks 1450 Mette *Kayen*. Zie ook *Kaaienbeek*.

KAARSENMAKER

kaart 12 B6

Nij I 113, 114: 1.88.80 ha bouwland en hakhout

Een kampje bouwland de *Kaarsenmaker* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1842, NA Col. 2775), Een perceel boschgrond de *Kaarsenmaker* gelegen in de buurschap Achterhoek (1881, NA Colz. 2770).

FN *Kaarsenmaker* of de beroepsnaam van een voormalige eigenaar.

KADIJK

Nij buurtschap Ark: zie *Oost Kadijk* en *West Kadijk*

KAKIEEN

Nij K 152: zie *Kokingen*

CALISPOL

Pu polder Arkemheen

Beert Woutersen van *Calis Poll* (1608, HG 5042 fol. 9), *Geertgen Kanispoll* (1608, AK 185a fol. 17), Een mergen...genompt *Geertgen Canispol* (1611, AZA 178 fol. 12).

PN of FN *Calis*. Deze naam is afkomstig uit de Spaanse zigeunertaal en afgeleid van *Kalo*, dat 'zwarte' betekent. In de volkstaal ontwikkelde deze aanduiding zich tot de benaming voor zwervers, landlopers, vagebonden en schooiers. Soms zelfs tot lieden met een misdadig karakter. Op grond van de klank ontstond de associatie met kaal, arm, berooid, zonder geldelijke middelen. Heer *Kalis* was in de zestiende en zeventiende eeuw synoniem met 'Mijnheer Zondergeld' of 'Schraalhans' (WNT 7 kol. 965 - 969; Rentenaar 1990: 90). *Calis* werd vervormd tot *Kanis*, zoals uit de bovenstaande attestaties blijkt. Misschien was deze buitendijkse pol in *Kerstgensgat* eens eigendom van Johan van *Calis*, tolbeheerder te Arnhem, die relaties onderhield met Harderwijkse schippers (Berends 1935: 365).

KALVERGOOR

1. Nij bij de Vest

Wolf Keteler die Jonghe van erve ghehieten Schelpkamp ende *Calvergoor* (1453, HA 101 fol. 35).

Kalvergoor, een samenstelling van *kalf* 'jong rund' en *-goor*. Zie *Goor*.

2. Pu I 397: 1.51.80 ha hooiland
De *Kalvergoor* (Ha 1981).

kaart 17 D6

Deze *Kalvergoor* ligt dicht bij de boerderij *Aller*. Het perceel heeft vrijwel zeker deel uitgemaakt van het tiendgebied *Aller en Kalvergoor* dat een groot deel van de Puttense buurtschap Hel omvatte (1841, NA Gun. 368; Hagoort 1984 : 59).

KALVERHOEKJE

kaart 4 D8

1. Nij A 448: 00.31.90 ha hooi- en weiland

Hooi- en weilandn het *Kalverhoekje* genaamd (1843, NA Vi. 33).

Kalverhoekjes en *Kalverkampjes* zijn in het algemeen kleine perceeltjes die dichtbij de boerderij liggen en dienen voor het weiden van het jonge vee. Deze *Kalverhoekjes* liggen resp. bij de boerderijen *Olevoort* (1), *Kouwenhoven* (2), *Aller* (3) en de *Honskamp* (4).

2. Nij I 229: 00.34.20 ha hooi- en weiland

kaart 12 D4

't *Kalverhoekje* (Do 1988).

3. Pu I 351: 1.29.00 ha bouwland

kaart 17 E8

Het *Kalverhoekje* (Ha 1981).

4. Pu I 478: 00.31.50 ha bouwland

kaart 18 A7

Een perceel genaamd het *Kalverhoekje* (1836, NA Col. 1423).

KALVERKAMPJE

kaart 12 D5

1. Nij I 234: 00.33.50 ha bouwland

Het *Kalverkampje* (Mu 1994).

2. Nij H 582, 584: 00.75.80 ha tabaksland

kaart 10 E1

Jens Loochsen heeft van den Grooten Flier twee *Calvercampgens* 't saemen ongeveerlijcken eenen mergen lants (1611, AZA 178 fol. 70).

3. Nij buurtschap Holk

Wolter Beeckman heeft...'t *Calvercampgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

4. Nij buurtschap Holk

De Kercke van der Nijkercke vier mergens die *Calvercampgens* (1611, AZA 178 fol. 69).

KALVERSTUK

kaart 10

Nij buurtschap Holk

Een perceel tabaks- en bouwland het *Kalverstuk* genaamd...op Holk achter het erf de Kleine Flier (1857, NA Col. 6049).

Voor -stuk zie *Hoge Stuk*.

KAMER

1. Nij buurtschap Holk

Van lande to Hollick gehieten die *Camer* (1453, HA 101 fol. 48), Ott van Spuelde quondam Coip van Vanevelt van landt tho Hollick geheten die *Camer* (1552, GR 1307 fol. 67), Van de lande op Holck gehijten die *Camer* (1733, GR 1495 fol. 36).

2. Nij H 853: 00.32.60 ha huis en erf

kaart 11 C8

VHd in Dirk Peelsengoed (1533)

Kamer off *Derrick Peelsengoet* (ca.1533, AK 191), Erff en goet geheeten die *Camer*...een gevrijt goet der Abdien van Abdinghoff (1626, AK 191), Idem wegen die *Kamer* het versterff bethaelt van Gertgen Jansen uxoris Henrici Elbersen (1663, S 1993: 212), *De Kamer* alias *Dirck Peelsengoett* (1732 - 1810, AK 251 nr. 25), Het boerenerf Ridderveld en de *Kamer*...liggende in de buurtschap Holk aan de westzijde van den Holkerweg (1876, NA Colz. 1584), *De Kamer* (Ri 2002).

Kamer, mnl. *camere* in de betekenis van 'afgepaald deel' of 'bepaald gedeelte van water en van land' mogelijk in de betekenis van 'ontginning' uit of 'afgrenzing' van de gemene gronden (Schönfeld 1950: 133; Mélotte/Molemans 1979: 159). Op het kadastrale perceel sectie H 853 staan twee boerderijen, namelijk de *Kamer* en *Ridderveld*. Tot ongeveer midden negentiende eeuw worden ze steeds afzonderlijk genoemd, maar daarna, zoals bijvoorbeeld in 1876 en 1893, komen ze in notariële akten steeds gezamenlijk voor: 'De hofstede *Ridderveld* en de *Kamer*' (NA Colz. 1584; NA Wes. 63). De huidige opstallen dateren van ca. 1930. Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Samen met *Ridderveld* in 1876 en 1893 ter grootte van ruim 16 ha.

KAMP

Pu buurtschap Diermen

Aeltgen Collerts en Geert Killen...den *Camp* (1608, AK 185a fol. 13).

Over de etymologie van het woord *kamp* bestaat weinig onzekerheid. *Kamp* is een ontlening aan het lat. *campus* 'veld'. Het heeft de primaire betekenis van *veld* 'open vlakte, onbebouwd terrein' verloren. *Kamp*-namen wijzen op particuliere ontginningen. Waar het bouwland betreft zijn *kampen* vaak gescheiden van de onbebouwde gronden door hakhoutwallen, hagen of heggen. De *kampen* die in gebruik zijn als hooi- en weilanden worden gescheiden door sloten of een afrastering van palen en draad. *Kamp* komt weinig voor als simplex. In de Arkemheense polder is het vanouds de meest gangbare basis bij de benoeming van bouw-, hooi- en weilanden. Als appellatief is *kamp* nog steeds in gebruik Zie voor uitgebreide gegevens over dit woord o.a. Van Osta 1995: 672 – 673. Zie voor de onderlinge relatie tussen de meest gebruikte bases bij hooi- en weilanden -*kamp*, -*land*, -*maat* en -*weide* par. 5.7.2.

De basis -*kamp* in: Aart Vonkkamp, Abbenkamp, Achterdeurskamp, Achterhoekskamp, Achterhoekskampen, Achterste Beukenboonskampje, Achterste Bruggkamp, Achterste Haagskamp, Achterste Halve Engelenkamp, Achterste Hoge Kamp, Achterste Kamp, Achterste Kampen, Achterste Keenkamp, Achterste Nijkerkerkamp, Achterste Oerkampje, Achterste Prinsenkamp, Achterste Schotkamp, Achterste Speulmanskamp, Akampje, Allerskampen, Angerskamp, Armenkampje (3), Bakkerskamp, Barnevelderkampje, Beekkamp (4), Beekkampen, Beekkampje (3), Beert Wouterskamp, Begijnenkamp, Berenkamp, Bergkamp (7), Bergkampje (4), Bessel Meintsenkampje, Beusjeskamp, Biezenkamp, Binnenkampje, Binnensteegskamp, Bleitjeskamp, Blekkerkamp (4), Bloemenkamp (2), Blootskamp (2), Boeyengeersekamp, Bokhorsterkamp (2), Bommerskamp (2), Bonenkamp (4), Boomgaartskamp, Bongelskamp, Bongerskamp (2), Bongerskampje, Boomkamp, Boskamp (7), Boskampje (2), Boterkamp, Boterkampje (2), Botskamp, Bouwerskamp, Bouwkamp, Bouwmanskamp, Bovenkamp, Braamskamp, Brakelkamp, Bramerskamp, Brandskamp (3), Broodkamp, Brouwerskamp (3), Bruggkamp (6), Bruggkampje (2), Bussekoolskampjes, Butsenkamp, Buurderkamp, Dammerskamp, Dammerskampen (2), Davelaarskamp, Denskamp, Derde Dwaalkamp, Derde Smalle Kamp, Dibbenkamp, Diermerkamp, Dilenkampen, Dirkskamp, Distelkamp (3), Domineeskamp, Doornenkamp, Doornenkampen, Doornkampje, Doornikskamp, Douwenkamp, Dovekamp (2), Drostenkampje, Duifhuiskampje, Duivenslagskamp (2), Dwarskamp, Dijkkamp (3), Dijkkampje, Eerste

Beekkamp, Eerste Dwaalkamp, Eerste Geerkamp (2), Eerste Laakkamp, Eerste Lieskamp, Eerste Paardenkamp, Eerste Smalle Kamp, Eerste Suikerkamp, Egbertjeskamp, Egmondskamp, Elbertskamp, Ellertskamp, Elspeterkamp, Emmekenkampje, Engelenkamp, Eskamp (2), Essenskamp (2), Everwijnskampje, Felixkampje, Fluitkamp, Frankenkamp (2), Fraterskamp (2), Frederikskampje, Galgenkamp, Ganzenkamp, Garderkamp, Garstkamp (2), Geerkamp (5), Geerkampje, Geerlingskamp, Gentenkamp (3), Germenskamp, Gerrit Evertskampje, Gerrit van Driënkamp, Gildenkamp (2), Glashuiskamp (2), Gootkamp (6), Gootkampje, Gouwenkamp, Grachtkamp (2), Graftkamp (4), Grollenkamp, Grote Berenkamp, Grote Dammerskamp, Grote Engelenkamp, Grote Eskamp, Grote Kamp (5), Grote Knoopskamp, Grote Kuinderkamp, Grote Papenkamp, Grote Rijnkamp, Haagkamp (2), Haalboonskamp, Halewijnskamp, Halve Engelenkamp, Halvinkhuizerkampje, Hammerskamp, Hans Hakenkampje, Hanzenkamp, Haverkamp (6), Hazelenkamp, Hazenkaampje, Heegmanskamp (2), Heegmanskampje, Heer Aartskamp, Heerkamp, Heerskamp, Hegkampen, Heimanskampje (2), Heine Heinenkamp, Heinenkamp, Heintjeskamp, Hekkamp (2), Hellekampjes, Hellenkamp, Helmerskamp, Hemmelkamp (2), Hendrik Aaltskampje, Hendrik Klaaskampje, Hendrik Meintenkampje, Hengstenkampjes, Hennekelerkamp (2), Hennepkamp, Hermanskamp, Heskampje, Hetsenkamp, Heukelumskampen, Hildekampje, Hoekkamp (10), Hofkampen (2), Hofkampje, Hofstedekamp (7), Hoge Allerkamp, Hoge Berenkamp, Hoge Bieskamp, Hoge Bukkamp, Hoge Hongerskamp, Hoge Kamp (15), Hoge Kampje (5), Hokenskamp, Holkerkamp, Hommelenkamp, Hondskamp (2), Hongerskamp, Hoonhorsterkampje, Hubenkamp, Huinerkamp (6), Huinerkampje (2), Huiskampje (4), Huisstedenkamp, Huntenkampjes, Husselkamp, Jan Bartsenkampje, Jan Beertskamp, Jannetjeskamp, Jan Teuwiskampje, Jufferkamp, Jufferkampje (2), Jurriënkampen, Kalverkampje (4), Karrekamp, Casijnskamp, Keenkampen, Keienkamp, Kelderskampje, Kelnerskamp, Kelnerskampje, Kerkenkamp, Kerkenkampen, Kerkkampje, Kessenkamp, Killenkampje, Kindjeskamp, Kiskampjes, Klaaskamp, Klaverkamp, Kleine Berenkamp, Kleine Dammerskamp, Kleine Engelenkamp, Kleine Hazelerkamp, Kleine Kamp (2), Kleine Knoopskamp, Kleine Oerkamp, Kleine Papenkampje, Kleine Spoykampje, Klokkenkampen, Kloosterkamp, Klunenkamp, Kluppelskamp, Knoesterkamp, Knolkamp, Knollenkamp, Knoopkamp, Knoopskamp, Knoopskampen, Koekamp (3), Koekenkamp, Koekoopkamp, Koenderskamp, Koesteegskampje (2), Koevelkampje, Kokkertskampje, Kolkenkamp, Kollenkamp (2), Koninkskamp, Koningskampje, Kooikamp (2), Koolwagenskampen, Koopskampen, Kusterskamp, Kouwenkampje, Krachtighuizerkampje, Krakenkampje, Kreyenkamp, Kromme Kamp (11), Kruiskamp (8), Kuilkamp, Kuinerkamp (2), Kuiperskamp, Kuitkamp, Kijfkamp (3), Laakkamp (3), Laakkampjes, Laarkampen, Laarkampje, Lage Berenkamp, Lage Bukkamp, Lage Gootkamp, Lage Kamp (10), Lage Kampje (2), Lambertskamp (2), Lammertskamp, Lanenkamp, Lange Kamp (6), Lange Kampje (8), Lange Polkamp, Langs die Kampje, Lansenkampje, Laurenkampen, Lawickkamp, Lazaruskamp (3), Leenkamp (3), Lindeboomkampjes, Logenkamp, Looskamp, Lubberdenkamp, Lubbertkamp, Luiskamp (2), Luiskampje (5), Meerveldskamp (2), Meinsenkamp, Meliskamp (2), Mensenkamp, Mersemanskamp, Meursenkamp, Middelkamp, Moersenkamp, Molenkamp (4), Molenkampje, Momerskamp, Morrenkampje, Muilskamp, Muizenkampje, Mulderskamp (2), Mulderskampje, Muntkampjes, Nalekamp, Nekkevelderkamp, Nekkevelderkampje, Nonnenkampje (2), Oeverkampen, Oldermanskamp, Ooievaarskamp, Opstalskamp, Ossenkampen (2), Otelerkamp, Otterkamp, Oude Kampje, Ovenkamp, Paalkamp, Paardenkamp (3), Paardenkampje (3), Padkamp, Papenkamp (2), Papenkampje (2), Paterskamp, Paterskampje, Peeltjeskamp, Penningenkamp, Peperskamp, Peppelenkamp, Peter de Wijsekamp, Peter Rengerskamp, Plaskampjr, Pleienkampje, Polkamp (22), Polkampje, Polskamp (2), Postkamp, Prangenkampje, Putjeskamp, Putterkampje, Raapkamp (2), Raapkampje, Rabbenkamp, Ranskamp, Ravenskamp, Reigerkamp, Reiner Dirksen Iegerskamp, Reinerkampje, Reintje van Moorselaarskamp, Reintje Verschuurskampje, Remmenkamp, Renselerskampje, Robberskamp, Rodekamp, Roesterkampje, Ronde Kampje (2), Rookskamp,

Roosjeskamp, Rouwenkampje, Rouwerskampje, Rijk Evertskamp, Rijnkamp (8), Rijnkampje (2), Rijsenkamp, Rijskampje, Sarissenkamp, Sassenkamp, Schaperskamp, Schavenouwerkampen, Schelpkamp, Scherpingskamp, Scherpenkampje, Schoonkamp, Schoutenkamp (3), Schoutenkampje, Schremmerkamp, Schulpkamp, Schutkampen, Schuurkamp, Severijnskamp (2), Simonskampje, Sint Annakampje, Sint Antoniskamp, Slaarmanskampje (2), Slangenkampen, Sluiskamp, Smale Kampje (2), Smalle Kampje, Smitskamp (2), Snapperskamp, Snijderskamp, Solkamp, Spekkamp, Speulderkampen (3), Spitkamp, Spoykamp, Spoorkamp, Sprielderkamp (2), Spruitenkamp, Staartkamp, Stalkampen, Stompskamp, Stoppelenkamp, Strijlandskampje, Stuurkamp, Sugenkamp, Suikerkamp (3), Suikerkampje (2), Telgterkamp, Telgter Posthouwerkamp, Teunkamp, Teutkamp, Thynenkamp, Tinskamp, Tisjeskamp, Togenkamp, Tolboomskampen, Tolkamp, Tolskamp, Torenkamp, Tweede Beekkamp, Tweede Dwaalkamp, Tweede Geerkamp, Tweede Laakkamp, Tweede Lieskamp, Tweede Paardenkamp, Tweede Smalle Kamp, Tweede Suikerkamp, Tweekampen, Uddelerkampje, Vaalkamp (3), Vaneveldskamp, Veekamp, Veenhoopskamp, Veenhuizerkampje, Vetkamp (4), Visserskamp, Vleeskampje, Vlotkamp, Vogelkampje (2), Vollenbeekskamp, Volkenskamp, Voorste Beukenboomskampje, Voorste Brugkamp, Voorste Haagkamp, Voorste Hoge Kamp, Voorste Kamp, Voorste Nijkerkerkamp, Voorste Prinsenkamp, Voorste Speulmanskamp, Voortkamp, Vorselerskamp, Voskamp, Voskampje, Vossenerkampje, Vriezenkamp, Vrije Kamp, Vijverkamp, Waaikamp (2), Walenkampje, Wallerkampje, Wallikerkampje, Weeskampje, Weim Huigenskamp, Weitkamp (4), Weitkampje (3), Wendelenkampen, Werfkampje, Westenappelskamp, Westrenenkampje, Wevelskamp, Wichaartskampje, Wielkamp (5), Wildemanskamp, Wildsteegskamp, Wilgenkampje (3), Winekenkamp, Wirmanskamp, Wolfskampen (4), Wolter Stevenskamp, Wolvenkamp, Woutkamp, Wijnbergenskamp, Zaadkamp, Zaaikampje, Zamenkamp, Zandkamp (3), Zoudenbalgskamp, Zuurkampje, Zwanenkampen, Zwartekamp [787].

KAMP VAN HET OUDEMANNENHUIS

Nij I 212: zie *In de Achterduist*

KAMP VOOR DE DEUR

Nij buurtschap Wullenhove

Claes Aertsen van Strijlandt heeft thien mergen van zijn erff Strijlandt als den Engh en den *Camp voor de Deure* (1611, AZA 178 fol. 66).

KAMP VOOR HET HUIS

kaart 8 B8

1. Nij C 174: 1.79.40 ha bouwland

Ook Hertshoeve

Kamp voor het Huis (KH 1957).

2. Nij I 311: zie *Geerkamp* (2)

X. Kanispol: zie *Calispol*

KAMPELERMAAT

kaart 15 A8

Nij K 187: 2.29.50 ha hooi- en weiland

d' Nonnen gebruecker Thoenis Petersen 2½ mergen genaemt *Campulermaet* daer noertwert den Bleckerweg (1608, HG 4396 fol. 27), Nonnen *Campelermaat* (1716, HG 5773 fol. 148), Weiland de *Kemplermaat* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752) Een kamp de *Kempelermaat* (1936, NA Rey.), De *Kempelermaat* (KK 1937).

Kampelermaat, wellicht een assimilatievorm van **Kampenermaat* en dus een samenstelling van *kamp* mv. *kampen*, met *er*-suffix en *-maat*. Zie *Kamp* en *Maat*. Maar misschien moet ik uitgaan van een oorspronkelijke vorm **Kampelaar*, een samenstelling van *kamp*- en de basis *-laar*, waaraan later op grond van het gebruik als hooiland *-maat* is toegevoegd (Van Osta 1995: 669 - 673).

KAMPERLAND

kaart 1 D7

Nij A 59, 60, 66, 71, 72: 9.23.30 ha hooi- en weiland

Wolter Arissen en Joachim Vlieck in drie stukken 't *Camperlant* tot aen den dijck 10 mergen (1608, AK 185a fol. 24), Bessel en Beert Joachims hebben selft 4 mergen in *Camperland* daervan 2 mergen onder den dijck daer de schup is (1650, AAN 750 fol. 183), 't *Camperland* (1716, HG 5773 fol. 35), Een campje Mheenland genaamt het *Camperland* in de Arkemheen (1750, RV 852 fol. 218), Een kamp *Kampensland* genaamd op Ark aan de oostzijde van de Vaart (1841, NA Col. 2356), *Kampersland* (Mu 1993).

Er zijn geen aanwijzingen dat hier een relatie ligt met een toponiem *Kampen*. *Kamperland* zal wel een samenstelling zijn van *kamp*- met *er*-suffix en de basis *-land*. Vergelijk het toponiem *Kamperduin* (Moerman 1956: 120). Zie *Kamp*. Omstreeks 1650 is een deel van het *Kamperland* vergraven voor dijkbouw.

KAMPJE

1. Nij buurtschap Holk

Maes Peelen Robberts drie mergen een vierendeel als idt Cuyltgen, Plack en 't *Campgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

2. Nij polder Arkemheen buurtschap Wullenhove

Maes Gijsbertsen...omtrent van sijn goet Vanevelt...'t *Campgen* (1611, AZA 178 fol. 64).

3. Pu I 75: 00.40.20 ha bouwland

kaart 16 D10

VHd in Bij de Hoge Brug (1898)

Een perceel bouwland het *Kampje* genaamd langs de weg naar de Hoogebrug (1854, NA Col. 5284), Tiendpligtig bouwland genaamd *Bij de Hooge Brug* met het hakhout aan de Schuitenbeek (1898, NA Wes. 175), *Bij de Hoge Brug* (Ha 1981).

KAMPJE AAN DE WEG

Nij buurtschap Holk

Bessel Gerrits...van den (Cleynen) Flier...'t *Campgen aen den wech* (1611, AZA 178 fol. 70).

KAMPJE ACHTER DE BERG

Nij buurtschap Nautena

Teus Woltersen op Nautena eene mergen 't *Campje achter den Berch* (1611, AZA 178 fol. 68).

KAMPJE ACHTER HET HUIS

Nij buurtschap Holk

Wolter Beeckman heeft...'t *Campgen achter 't Huys* (1611, AZA 178 fol. 69).

KAMPJE VOOR DE DEUR

Nij buurtschap Nautena

Kill Jansen...van sijn erff als 't *Campgen voor de Deure* (1611, AZA 178 fol. 68).

KAMPJE VOOR DE DIJK

Pu aan de Arkemheense zeedijk

Jan Ten Bosch...genaamt *Campje voor den Dijk* (1716, HG 5773 fol. 22).

X. Karkampen: zie *Kip* (1)

KARREKAMP

Pu I 167: zie *Kip* (1)

KARMAN

kaart 8 E7

Nij C 81 - 83: 2.73.80 ha tabaksland met schuur

VHd in Lazaruskamp (1843)

Simon Tonis de *Carman* 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 245), Een kamp bouw- en tabaksland de *Karremen* ook wel de *Lazaruskamp* genaamd met schuur (1843, NA Vi. 33), Een tiendpligtige kamp de *Karremen* gelegen einde Vetkamp aan den Straatweg (1854, NA Col. 5487).

Karman, *Karremen* was in Gelderland de benaming voor een kleine boer die slechts één paard had en die daarmee, wanneer hij zelf op het eigen land geen werk had, voor anderen uit werken ging (WNT 7 kol. 1665). Vermoedelijk is de grote tabaksschuur op perceel sectie C 83 op het kadastrale minuutplan van 1832 de verbouwde woning van deze vroegere karman. De hernoeming in *Lazaruskamp* naar analogie van de ten zuiden van de *Karman* gelegen *Lazaruskampen*, sectie C 127, 130.

KARPER

Nij A 133: zie *Holkerkamp*

KASPERSHOEF

kaart 4 B8

Nij A 509 (ged.): 2.43.00 ha huis en erf

Ook Lange Hoef

De *Kaspershoef* (Ri 2002).

De *Kaspershoef* is een moderne boerderij gebouwd op het perceel de *Lange Hoef*. Vrijwel zeker is *Kaspershoef* een volksetymologische verbastering, onder invloed van de PN *Kasper*, van de aangrenzende percelen de *Kostershoef*, sectie A 510, 514. Zie *Hoef*.

CASIJNSKAMP

kaart 20 D4

Pu I 949: 00.72.00 ha moeras (hooiland)

VHd in Rietgat (4) (1706)

Een camp lant groot twee mergen van oudst genaempt *Casijnskamp* noortwaerts die Putterdijk (1607, HH 1 Inv.nr. 7), onder Helmer Jansen huys *Casijnskamp* (1608, AK 185a fol. 36), Peter Gerrits van de Putterdijck...’t *Rietgat* (1706 - 1752, GR 1496 fol. 52), Gerrit Meynten *Casijnskamp* ½ mergen (1716, HG 5773 fol. 66), *Casijnskamp* (1824, AZA 812), Een perceel hooi-en weiland het *Rietgat* genaamd (1850, NA Col. 4430), *Rietgat* (Ha 1981).

PN *Casijn*, afgeleid van de heiligennaam *Nicacius*. *Casijn* was in het verleden een bekende PN onder Veluwe patriciersfamilies zoals Van Hell, Van Diermen – zie de hieronder genoemde *Casijnsweide* – en Van Oldenbarneveld (Steinmeier 1993: 305). Het perceel is vanwege aardhaling voor het herstel van de *Arkemheense Zeedijk* grotendeels vergraven en om die reden hernoemd in *Rietgat*.

CASIJSWEIDE

kaart 18 B6

Pu I 731, 732: 5.07.70 ha hooiland

VHd in Zevenmorgens (1829)

Die Voirste Goir gelegen tusschen erve Henricks van Dyerem ende *Casijnsweijde* (1453, HA 101 fol. 67), Het weiland in twee kampen de *Zevenmorgens* genaamd (1829, NA Col. 194).

KATTEN EN HONDJES

kaart 3 A1/4 B3

Nij A 304, 344: 2.43.80 ha hooi- en weiland

Ook Holkermorgen (3)

Herman van der Hell Vicarie Margriete twe campen 't eene aen den Veyntelerweg ten noerden ende 't ander die *Katten en Hontgens* elck eenen mergen groet (1608, HG 4396 fol. 15), St. Margarete Vicarie heeft de *Catten ende de Hontjes* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 197), Gijsberts Snappers weduwe *Cattenhontjes* (1716, HG 5773 fol. 119), Een perceel hooi- en weiland *Kat en Hondje* genaamd (1851, NA Col. 4643; 1862 NA Col. 7296), Twee kampen *Kat en Hondje* en 't Holkermorgen (1901, NC 18 - 02), *Kat en Hondje* (KK 1937).

Katten en Hondje(s) is vermoedelijk een volksetymologische verbastering van de FN *Hatekont*. Begin veertiende eeuw ontgon een zekere Neude *Hatekont* vier morgen veen in de Arkemheen (1334/ 1335, HA 373). In de FN *Hatekont* moet het naamlid *-kont* verbonden worden met de betekenis 'bekend zijn met, kennis hebben van'. Deze FN is te vergelijken met *Hatebuur* 'nijdigerd' en *Hatekous*, waarvan de betekenis onzeker is (Verdam 1964 s.v.; WNT 6 kol. 121). Door de zwakke positie van het foneem *-h* aan het begin van een woord wijzigde de tot microtoponiem geworden FN zich in *Katekont*. Door de minder welgevoeglijke associaties van de basis *-kont* volgde de verbastering in *-hond*: *Kat(t)ehond*, waarna de volgende stap naar *Kat en Hond* bijna voor zichzelf sprak. Voor het diminutief in deze regio zie par. 4.4.1.2.b.1. Er bestaat overigens ook een woordverbinding *Kat-en-Hond*. Vroeger was dit de benaming voor een personen die in havenplaatsen scheepskapiteins aan zeevolk hielpen, volkhuurders, ongeveer hetzelfde als zielverkopers (WNT 7 kol. 1813). Deze verklaring komt hier niet in aanmerking.

KATERSMAAT

kaart 16 F4

Pu I 130: 2.46.50 ha hooiland

VHd in Driemorgen (6)

Jutte Brants van een erve...*Katersmaet* dat alleer plach te wesen Reyner van Olden Aller (1453, HA 101 fol. 73), Aert Wulffs heeft...vierdehalf mergen *Caetersmaet* (1611, AZA 178 fol. 4), Van 3½ morgen land onder Putten genaemt de *Catermate* (1693, HH 2), Heer van Oldernaller *Catersmaat* (1716, HG 5773 fol. 5), Eene kamp hooi- en weiland vroeger *Catersmate* thans de *Driemorgen* genaamd (1849, NA Gun. 655).

Katersmaat is een samenstelling van mnl. *coter*, maar in Saksische streken ook *kater*, mnl. *cater*, de bewoner van een *kate* of *kote* 'een kleine boerenwoning' (WNT 7 kol. 2708, 5814) en de basis *-maat*. Een *kater* is in het algemeen een boer met een klein bedrijf, nu vaak *keuter(boer)* genoemd. Volgens bepaling van de Gelderse Gedeputeerden in 1688 is op de Veluwe een erfje, dat kleiner is dan 4 molder, ongeveer 2,3 ha, een *caterstede* (Gelre 1925: 54). Zie voor de FN *Ten Cate* in relatie tot *kate*, *kote*, *kotte* Ten Cate 1979 - 1980. Hernoeming in *Driemorgen* vanwege de oppervlakte van dit perceel hooiland. Zie *Driemorgen*.

KATTENSTAART

kaart 4 D7

Nij A 444: 2.58.80 ha hooi- en weiland

VHd in Op de Voort (1716)

't Cloester van der Nijkerck op die Cruysvoert die *Kattenstart* (1608, HG 4396 fol. 4), die *Cattenstert* (1611, AZA 178 fol. 34), Brant Killen heeft met zijn broeder 2 mergen van de Steenler *Op de Voort* (1650, AAN 750 fol. 206), Secretaris Schaap *Opte Voort* (1716, HG 5773 fol. 83), Aan de Olevoortse kruysweg aan de *Kattestaart* (1791, AZA 1052), de *Kattenstaart* (Ha 1994).

Het microtoponiem *Kattenstaart* kan zowel betrekking hebben op de begroeiing met de witte kattestaart (*lythrum salicaria*) (Hessman 1972: 270; Piirainen 1984: 214) als op de vorm van het perceel. Deze *Kattestaart*, dialectisch uitgesproken als *Kattestart*, met een korte *a*-klank (Van Schothorst 1904: 205), ligt aan de kruising tussen de *Bremerse-*, *Bunschoter-* en *Olevoortseweg*. Het is een rechthoekig perceel, zodat het naamvormingsmotief de begroeiing met de witte kattestaart geweest zal zijn.

2. Nij K 275, 276: 2.95.30 ha hooi- en weiland kaart 15 E6
Coep Loeneman van 1 mergen gelegen in den *Kattenstert* (1453, HA 101 fol. 5), in de *Kattenstert* (1552, GR 1307 fol. 8), Wolter Gerritsen Collert op die Seggesloet ten noerden 2 mergen die *Cattenstart* (1608, HG 4396 fol. 27), 1 mergen in de *Kattenstraot* (1706, GR 1495 fol. 28), Arnolda van Hennekeler *Cattestart* (1716, HG 5773 fol. 148), Twee kampen hooi- en weiland de *Kattenstaarten* genaamd...buurschap Bontepoort (1836, NA Col. 1337), *Kattestaart* (KK 1937).

Deze *Kattestaart* in *Nekkeveld* is een perceel met een lengte van ongeveer driehonderd meter en een breedte van tien meter tussen de *Bunschoterweg* en de *Zeggesloot*. *Kattestaart* is hier gebruikt als metafoor voor de langgerekte en smalle vorm van het land.

3. Nij K 273, 274: 3.67.90 ha hooi- en weiland kaart 15 E6
Ook Nalekamp (2)
Een kamp hooi- en weiland genaamd de *Kattenstaart* aan de Bunschoterweg (1904, NA Wes. 10).

Waarschijnlijk zo genoemd naar analogie van de naastliggende percelen met deze naam, sectie K 275, 276.

KATRINUSHOEVE

Nij A 483: zie *Noordveld*

X. Kayenbeek: zie *Kaaienbeek* en *Kwadenbeek*

KEENKAMPEN

kaart 15 B6

Nij K 176, 177: 3.00.70 ha hooi- en weiland

Ook Achterste Keenkamp

d'Erffgenaemen van Henrick van Esvelt...4 mergen min 1 vierdel genaemt die *Keencamp* (1608, HG 4396 fol. 29), Wijnick Gootschalcks eigenaer van den *Keencamp* groot $3\frac{3}{4}$ mergen (1650, AAN 750 fol. 116), Evert van Vreeneng *Keencamp* (1716, HG 5773 fol. 154), Drie en drierde morgen Mheenland den *Kienkamp* genaamd (1809, RV 862 fol. 6), Een perceel hooi- en weiland de *Keenkampen* genaamd...tusschen de Bontepoort- en de Neckevelderwegen (1846, NA Col. 3555).

Keen, mnl. *kene* of *kine*, is in het algemeen een woord voor 'spleet, kloof, barst of scheur'. In geografische zin wordt *keen* in het Nederlandse kustgebied, vooral in Zeeland en Holland,

gebruikt als aanduiding voor een 'waterloop, geul of kreek in buitendijks land'. Etymologisch is *keen* verwant aan *kil*, zoals in *Dordtse Kil*. Beide zijn afgeleid van germ. **ki* 'spleten, openbarsten' (WNT 7 kol.1952; Schönfeld 1955: 213 - 215; Moerman 1956: 123; Gildemacher 1993: 307; Van Osta 1995: 699). De Arkemheense *Keenkampen* liggen direct ten oosten van de *Heimen Klaasenbeek*, vermoedelijk een vroegere polderkreek, die loopt van het erf *Mezengood* naar de *Nekkevelderweg*.

KEIENKAMP

kaart 13 B9

Nij I 464: 3.26.10 ha hooi- en weiland

Ook Lage Gat (ged.)

Anna Schrassert vier morgens *Keijenkamp* (1547, NL 1940: 204).

Keienkamp, land met 'keien, keistenen' of de FN *Keij/Kei*. Het perceel hoorde bij het *Rongenerf* en de *Keienweg* is naar deze *Keienkamp* genoemd.

KEIENWEG

Nij buurtschap Achterhoek: zie *Kouswijkerweg*.

KELDER

Nij B 249 - 252: zie *Huissteen* (2)

KELNERSKAMP

Nij buurtschap Ark

De meenlanden...de *Kelnerskamp* (1541 - 1721, AK 178), *Kellnerskamp* 3 mergen (1713, AK 39), De zogenaamde *Kellnaars Camp* zijnde weiland gelegen bij de Nijkerkersluis groot 3 morgen (1803, BFA 2166).

De naam *Kelnerskamp*, assimilatievorm *Kelderskamp*, werd gegeven aan stukken land die eigendom waren van de *Kelnarij van Putten* en die beheerd werden door de *Kelner* of *Kellenaar*, de bewindvoerder namens de abt van het Duitse klooster Abdinghof in Paderborn. Zie par. 7.6.3.

KELNERSKAMPJE

1. Pu I 147: zie *Luisemehen*

2. Pu polder Arkemheen

Van Kersgensgadt tot int midden van *Kelnercampjen* (1612, AZA 1 fol. 15).

X. Kempelermaat: zie *Kampelermaat*

KEMPEN

kaart 2 C5

Nij A 170: 2.33.70 ha hooi- en weiland

VHd in Lage Driemorgen (1893) en VHd in Driemorgen (1) (1999)

Vierdehalff mergen aen den Arckerweg genaemt die *Kempen* gebruicker Wouter Pelen (1608, HG 4396 fol. 10), Noch heeft 't selve clooster de *Kampen* groot 3½ mergen pachter de Scholtis Huedt (1650, AAN 750 fol. 224), de *Kempen* (1716, HG 5773 fol. 103), Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Lage Driemorgen* (1893, NA Wes. 97), *Lage Driemorgen* (KK 1937), *Driemorgen* (B 1999).

Kempen kan een morfologische umlaut zijn van de mv.vorm *kampen* (Molemans-Mertens 1984: 332). Maar misschien eerder de FN (*Van*) *Kempen*. Een zekere Goedert van *Kempen* schonk in

1453 grond ten behoeve van de priesters in de kerk van Harderwijk (HA 101 fol. 72).
Hernoeming in (*Lage*) *Driemorgen* op grond van de oppervlakte van dit hooi- en weiland.

KEMPER

Nij A 526: zie *Husselmansmaat*

KERKEDUISJES

kaart 12 C8

Nij I 5, 14 - 17; 5.46.30 ha hooi- en weiland
Ook Zwaantjes Duist en Land van de Kerk
De *Kerkeduisjes* (Do 1988).

Kerkeduisjes is een samenstelling van *kerk*- 'christelijke geloofsgemeenschap' en *-duisje*, diminutief van *duist*. Zie *Duist*. In het dialect wordt *kerk* uitgesproken als *kaark* of *kark* (Puttens Praoten 2003: 33). De dialectische uitspraak is echter *karduisjes*. In een dialectische samenstelling met *kerk* treedt in sommige gevallen syncope van de *k* op. Vergelijk in dit verband de verklaring van *Karkamp*, *Karrekamp* onder Kip (1).

KERKERF

Nij buurtschap Holk
Aelt Henricksen scholt van 9 mergen landts geheten *Kerkserve* (1552, GR 1307 fol. 64).

Zie *Kerkengoed*.

KERKENGOED

kaart 11 B7

Nij H 779: 0012.80 ha huis en erf
VHd in *Hommelsnest* (1849).
Een boerenerf, vroeger het *Kerkengoed*, thans het *Hommelsnest* genaamd...buurtschap Holk (1849, NA Col. 4352), *Kerkengoed* (Ri 2002).

Het *Kerkengoed* en het *Kerkerve* waren eigendom van de kerk van Nijkerk. De boerderij dateert vermoedelijk uit de periode van het graven van de *Nieuwe Rijn* omstreeks 1500. In die tijd wordt de boerderij nog niet aangeduid met *Kerkengoed* maar met de naam van de pachter: *Melis Jacopsz.eerff*, *Gijsbert van Weynkems eerff* en *BesselBroedersgoet* (Wartena 1954: 289). In de volksmond is de naam *Hommelsnest* nog steeds in gebruik (Ri 2002). Voor de hernoeming in *Hommelsnest* met de FN *Hommel*. Z.a. Voor *-nest* zie *Hoendernest*. Paderbornse boerderij (*Abtsgoed*). In 1849 ter grootte van ruim 10 ha.

KERKENKAMP

Nij K 115: zie *Op Nekkeveld* (3)

KERKENKAMPEN

kaart 5

Nij buurtschap Holk
Die *Kerkenkampen* voir aen die Dorenstege (1542, AHG 248).

Deze *Kerkenkampen* liggen aan het begin van de *Doornsteeg*. Misschien waren het de latere kadastrale percelen Nij A 582, 589, 590, 597.

KERKENLAND

kaart 12 C4

1. Nij I 206, 207: 2.50 90 ha hooi- en weiland
't *Kerkeland* (Do 1988).

Volgens de kadastrale gegevens van 1832 eigendom van de Rooms-Katholieke kerk van Nijkerk.

2. Nij K 81: zie *Op Nekkeveld* (2)

KERKKAMPJE

Nij K 81: zie *Op Nekkeveld* (2)

X. Kersekampje: zie *Kessenkamp*

KERSTGENSGAT

kaart 16

Pu polder Arkemheen

3 roede meendijckx in *Kersgisgaet* (1588, HG 5032 fol. 3), *Carsgensgatt* (1608, AK 185a fol. 1), *Kersgensgadt* (1611, AZA 178 fol. 1), Een kamp mehenland aan den dijk bij *Kersgensgath* (1669, HH 4 Inv.nr. 98), *Kersjensgat* ...zuijdt den Dick, noort de Zee (1739, RV 863 fol. 399), *Kerstgensgat* welks binnen- en buitenland meest weggespoeld is (1764, RV 864 fol. 155).

Kerstgensgat is een samenstelling van de PN *Kerstje*, met *r*-metathese afgeleid van *Christiaan* en *-gat* in de betekenis van 'dijkgat, inham'. *Kerstgensgat* is een binnenwaartse bocht in de *Arkemheense Zeedijk* in de gemeente Putten, die ontstaan is door het uitgraven van kleigrond voor het versterken of verleggen van de zeedijk. Uit het aantal dijkslagen in de dijkrollen uit het begin van de zeventiende eeuw valt op te maken dat de lengte van *Kerstgensgat* ongeveer 920 meter bedroeg. In 1607 vergaderden in *Kerstgensgat* dijkgraaf, heemraden en ingelanden van de polder Arkemheen ter vaststelling van het nieuwe dijkrecht (Zondervan 1965: 14). Voor *-gat* zie *Eendengat*.

KESSENKAMP

kaart 2 C5

Nij A 153, 154: 3.59.20 ha hooi- en weiland

Ook Patersmorgen

Wolter Gerritsen Collert *Kessencamp* daer noertwert Patersmergen 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 8), Willem Thomas eiggenaer van *Kessencamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 177), Arent van Rouwenburg *Kessencamp* (1716, HG 5773 fol. 93), Eene kamp hooi- en weiland de *Kessekamp* genaamd (1846, NA Col. 3420), Een perceel weiland genaamd het *Kersekampje* nabij de Wildsteeg aan de Riesbeek (1893, NA Wes. 18), De *Kessenkamp* aan de Riesbeek nabij de Arkerweg (NC 1932).

Kessenkamp, met syncope van de *r*, uit *kers(e)-*, een gemeenschappelijke naam voor diverse soorten kruisbloemige veld- en waterplanten (WNT 7 kol. 2433; Heukels 1907: 162) en de basis *-kamp*. De beide *Kessenkampen* worden in het westen en zuiden begrensd door de *Kromme Beek* en de *Rijsbeek*. De meest bekende is de witte waterkers (*nasturtium*), die in vroeger eeuwen vermoedelijk veel voorkwam in en langs de oevers van beide beken.

X. Ketelaar(s): zie *Keteler*

KETELER

kaart 15 A7

Nij K 188 -193: 7.19.90 ha hooi- en weiland

Ook Grote Keteler en Kleine Keteler

Claes van Oldenbarnevelt ende Dr. Claes van Steenler hebben den *Keteler* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 111), Loech Gerritsen den *Keteler* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 28), *Keteler* (1716, HG 5773 fol. 148), Ongeveer eene mergen Mheenland genaamt de *Ketelaar*...ten oosten

Rassenbeek (1742, RV 852 fol. 199), Twee kampen hooi- en weiland de *Ketelaars* genaamd...aan de Rassenbeek (1849, NA Col. 4352), De beide kampen hooi- en weiland...aan de oostzijde van de Rassenbeek bekend onder den naam van de *Ketelaars* (1871, NA Colz. 331), *Ketelaar* (KK 1937).

FN *Keteler*. De *Keteler* is een zestal percelen hooi- en weiland direct ten oosten van de *Rassenbeek* in Nekkeveld. Het is vermoedelijk een veertiende eeuwse ontginning van een halve hoeve door één van de voorzaten van een zekere Wolf *Keteler* de Jonghe die in 1475 eigenaar was van een deel van de *Schulpkampen* bij de Nijkerkse Vest. Ook omstreeks 1550 bezat een zekere Reynier *Keteler* grond in de Arkemheen (HA 101 fol. 11; GR 1307 fol. 16). In 1947 wonen zowel in Nijkerk als Putten nog personen met de FN *Keteler*.

X. Kettingswerf: zie *Telinkswerf*

KEUJENBOS

kaart 18 A10

Pu I 542, 543: 00.45.30 ha hakhout
Het *Keujenbos* (Ha 1981).

Keu, keuje, benaming voor ‘jong varken, een vrouwelijk varken of een varken in het algemeen’ (WNT 7 kol. 2583).

KEUTSWEIDE

kaart 16 D5

Pu I 160, 161: 2.90.90 ha hooiland
VHd in Hoge Rug

Coop Schrasser ende Aelt van Arler hebben onder Arler drie mergen genaemt die *Keutswijde* (1611, AZA 178 fol. 3), Een kamp Mheenland in den Arkemheenschen polder...den *Hogenrug* genaamd...aan de Arlersteeg (1839, HH 7 Inv.nr. 139).

De *Keutswaide* en de *Kleine Keutswaide* waren in de zeventiende eeuw hooilanden ten zuiden en ten noordoosten van de boerderij *Groot Arler*. Daarom vermoed ik in *Keutswaide* niet het woord *keut*, *keuter* afgeleid van *cate* of *cote* ‘hut, kleine boerenwoning’. In dit geval zou er eerder sprake moeten zijn van **Keuterswaide*, zoals bijvoorbeeld in *Katersmaat*. *Keutswaide* is vermoedelijk een samenstelling van *keu*, diminutief *keutje*, een variant van *kui* ‘vrouwelijk kalf’ (WNT 7 kol. 2585) en *-waide*. Zie *Kuiselaar*. De hernoeming in *Hoge Rug*, waarin *Rug* de overdrachtelijke betekenis heeft van ‘hoog gelegen land’, is ontstaan omdat deze percelen deel uitmaken van een diluviale zandopduiking ten zuiden van de *Arlersteeg*, waartoe ook de *Builen* en de *Hoge Eng* van *Groot Arler* behoren. Z.a.

KEVEL

Nij/Pu polder Arkemheen

Den *Kevel* ende Luesmaet (1456, E 1944: 148).

Kevel, metumlaut uit *kavel*, oorspronkelijk een ‘gemerkt of getekend staafje om mee te loten’. Toponymisch is *kavel* een ‘door het lot of bij loting toegewezen deel van het land’. *Kavel* wordt in het algemeen gebruikt als benaming voor een vaak rechthoekige en door kavelsloten afgeperkt deel in een polder (WNT 7 kol. 1896; Van Osta 1995 : 694). In microtoponiemen komt *kavel* voor in ons land, in Vlaanderen maar ook in Engeland o.a. *Kevelfeld*, ca. 1280 (Field 1993: 23).

X. Kief(t)kamp: zie *Kijfkamp*

X. Kiefschoten: zie *Knevelschoten*

X. Kienkamp: zie *Keenkamp*
 X. Kienland: zie *Kijfland* (2)
 X. Kiereschoten: zie *Knevelschoten*

KIEUWLAND

kaart 18 A9

Pu I 505: 00.17.90 ha huis en erf
Kieuwland (KA 1832), *Kieuwland* (Ha 1981).

De boerderij *Kieuwland* is eind achttiende of begin negentiende eeuw gebouwd op het *Kijfland*, waarvan het een volksetymologische verbastering is. De oorspronkelijke vorm *kijf-*, dialectisch uitgesproken als *kief-*, is door volksetymologie overgegaan in *kien-* en later in *kieuw-*. Zie voor de vorm *Kienland* onder *Kijfkamp* (2).

KIKVORSENGAT

kaart 14 E4

1. Nij A 395: 1.28.50 ha hooi- en weiland
 Eene kamp het *Kikvorschengat* (1862, NA Col. 7211), *Kikvorsengat* (KK 1937).

Kikvors, in het dagelijks leven de benaming voor de ‘groene kikker’. Het *Kikvorsengat* is een laag gelegen perceel aan de *Boeyengeersebeek*.

2. Pu I 534: 00.41.40 ha moeras
 Ook Jaagschuit
 Het *Kikvorsengat* (Ha 1981).

kaart 18 A10

KIL AARTSENGOED

Nij polder Arkemheen
 Gerrit Woltersen heeft uit *Kill Aertsgoed* twee mergen liggende aen den wech (1611, AZA 178 fol. 68).

PN *Kil(le)* van *Cornelis* en FN *Aartsen*, patroniem van *Arnout*. De PN *Kille*, die volgens de diverse woordenboeken vooral op Terschelling voorkomt, was in de regio Nijkerk/Putten een veel voorkomende PN. Onder de keurmedigen van de Abdinkhof in Paderborn tussen 1389 en 1681 bevonden zich bijna twintig personen met de PN *Kille* en bijna dertig personen met de FN *Killesen* (S 1993: 306). Het *Kil Aartsengoed* is vrijwel zeker een zeventiende-eeuwse naam voor de boerderij *Groot Steenler*, omdat in 1622 ‘objit Neoclesiam Kill Artsen van Steenler’ d.i. ‘overleden in Nijkerk Kil Aartsen van Steenler’ (S 1993: 155).

KILLENKAMPJE

kaart 16 C1

Pu I 184: 1.17.80 ha hooiland
 Goetschalck Jansen...idt *Killencampgen*...aen die Arler Steeg (1608, AK 185a fol. 7), Jan Henriksen tot Putten *Killencampje* (1716, HG 5773 fol. 12), Een kampje weiland genaamd het *Killenkampje* (1833, NA Gun. 70).

KINDJESKAMP

kaart 16 B1

Pu I 189: 2.09.90 ha hooiland
 d' Nonnen...2½ mergen genaemt *Kijndtgenscamp* (1608, AK 185a fol. 16), *Kintgenscamp* (1611, AZA 178 fol. 12), Voor den tijt van 6 jaaren ghepacht een camp lants genaemt de *Kijnties Camp* groot 2½ mergen (1698, SV 584 fol. 62), De Nonnen *Kuytjescamp* (1716, HG 5773 fol. 26), Hendrik van Diest voor 4 jaren gepagt *Kintjenskamp* (1761, SV 615), Une prairie dite *Kijntjes-*

kamp de la contenance d'environ deux et demi arpens (1811, BFA 7266), Een perceel weiland de *Keintjeskamp* (1836, KD), de *Kindjeskamp* (Ha 1995).

Het microtoponiem *Kindjeskamp* is ontstaan naar aanleiding van een dotatie aan het Sint Catharinaklooster van de observatinnen van de Sint Francisorde in Harderwijk. Dit perceel hooiland was volgens de dijkrollen vanaf begin zeventiende eeuw eigendom van dit klooster. De pachttopbrengst van de *Kindjeskamp* werd door de nonnen o.a. gebruikt voor de verzorging van Harderwijkse weeskinderen. Het *Kinderstuk* in de Puttense buurtschap Halvinkhuizen en de boerderijnaam *Kindergoed* in Ermelo moeten op dezelfde manier verklaard worden (1650, SM 431; 1867, NA Bey. 542). Bij de secularisatie begin negentiende eeuw werd de *Kindjeskamp* kroondomein.

X. Kinneschoten: zie *Knevelschoten*

KIP

kaart 16 C4

1. Pu I 167: 1.98.90 ha hooiland

VHd in Karrekamp (1679)

Claes Jacobsen 't *Kip* bijcans aen die Arler Steeg...2 mergen (1608, AK 185a fol. 14), Aen de Arlerstege...de *Kijp* (1619, AK 268 fol. 136), twee morgen dat *Kijp* genaemt gelegen an die Erlerstege (1650, SM 431), De *Karrekamp* groot 3 morgen gelegen in de Arckemheen aan de zuidzijde van de Arlersteeg (1679, ABN Inv.nr. 119), Beernt Vlieks kinder 't *Kip* (1716, HG 5773 fol. 21), het Weeshuis te Nijkerk van een kamp land, groot 2 morgen, genaamd de *Kip* gelegen in de buurschap Arler (1799, ABN Inv.nr. 120), Een kamp de *Kip* genaamd (1857, NA Col. 6029), Twee kampen de *Karkampen* liggende aan de Arlersteeg (1866, NA Col. 8146), de *Karkampen* (Ha 1995, B 1999).

De oudste vermelding *kyp* uit 1448 wordt uitgesproken als *kiep*, dialectisch voor 'kip' (Puttens Praoten 2003: 36). *Kyp* is een onzijdig substantief afgeleid van het ww. *kyppen* of *kippen* 'kerven, een kerf of keep maken' (WNT 7 kol. 3113). Op de Veluwe ook *uitkippen* met de betekenis 'weghalen, rooien, (om)hakken, kappen' wat mogelijk samenhangt met het merken doormiddel van het maken van een *kip* of *kerf* en het daarna rooien van bomen in de diverse Veluwse bosmaalschappen (Martens van Sevenhoven 1924: 102). *Kip* is een ontginningsnaam. In de Puttense buurtschappen Bijsteren, Huinen, Norden en op de vroegere Puttereng liggen meerdere *kippen*, evenals in Didam en het Drentse Sleen (Tinneveld/Blok 1973: 92,147; Wieringa 1970: 27). Ook de beide Nijkerkse Kipstegen in de Achterhoek en Slichtenhorst horen misschien in dit rijtje thuis (1773, RV 853 fol. 266; 1833, NA Col. 735). Hernoeming in *Karrekamp*, vermoedelijk eerder uit oorspronkelijk **Kerkkamp* – vergelijk de dialectische uitspraak *Karduisjes* voor *Kerkenduisjes* (z.a.) – als naar het tweewielige voertuig dat op het boerenbedrijf gebruikt werd voor het vervoeren van aarde, mest e.d. Het perceel is in 1679 door Wulf van Hennekeler en zijn vrouw Arnolda van Coot geschonken aan het Burgerweeshuis te Nijkerk.

2. Pu I 854: 1.35.90 ha hooiland

kaart 20 E6

Henrick Wulffsen int *Kip* $\frac{3}{4}$ mergens (1611, AZA 178 fol. 1), Dr. Steenler 't *Kip* (1716, HG 5773 fol. 1), Een perceel hooi- en weiland het *Kip* genaamd (1853, NA Col. 5058).

3. Pu I 943, 956, 957: 4.92.20 ha hooiland

kaart 20 F3

Ook Kleine Kip

Agra dicto Valeross *Kyp* (1448, AK 329 fol. 270), Jan Petersen 't *Kip* op die Middelbeeck (1608, AK 185a fol. 23), Reiner van Arlers van den *Kippe* (1706 -1754, GR 1496 fol. 113), Heijmen Aertsens kinder 't *Kip* (1716, HG 5773 fol. 33), de *Kippen* (Ha 1995), De *Kip* (B 1999).

X. Kiskampjes: zie *Kistemakersland*

KISTEMAKERSLAND

kaart 15 A10

Nij K 211 - 213: 1.69.10 ha hooi- en weiland

Henrick Gerritsen Knaep...t *Kistemaeckerslant* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 23), Jan Everts op Achtevelt eijgenaer en gebruijcker van 2 mergen gnt. *Kistemakerslant* (1650, AAN 750 fol. 102), Jacob Suycks weduwe *Kistemakersland* (1716, HG 5773 fol. 138), Vier aan elkander gelegen kampjes hooi- en weiland de *Kiskampjes* genaamd...aan de Wielbeek (1841, NA Col. 2461), de *Kiskampjes* (1877, NA Colz. 1936).

FN *Kistemaker*, vooral in Oost-Nederland. *Kiskampjes* is een ellips, een zogenaamde Klammerform, van *Kistemakersland*, waarbij niet alleen het tweede deel van het eerste naamlied is weggefallen, maar waarin bovendien de basis *-land* vervangen wordt door het zeer frequent gebruikte *-kamp*. Zie par. 5.7.2..

KLAAS DIJKSGOED

kaart 18 A8

Pu I 493: 00.26.80 ha huis en erf

VHd in De Hoek (1832)

Dyrm ex hoc bona *Claes Dyxsgoet* (1389, AK 38), Wolter *Claes Dycks* een proostgoet woent daerop (1470, HA 129), Jan van Ginkel gebruijcker *Claes Lubbertsen saylant Claes Dijkengoet* (1608, AK 185a fol. 13), *Claes Dijkengoedt* (1613, H 1992, 265), *Claes Dijcxgoet* (ca. 1625, AK 37h), Breunis Hammer kinder *Claas Dijkengoed* (1716, HG 5773 fol. 22), Gerrit van Meeckeren...van *Claes Dijkengoed* (1747, GR 1501 fol. 70), Het boerenerve *Klaas Dijkengoed* (1828, NA Col. 125), *Klaas Dijkengoed* (Ha 1981). *Den Hoek* (KA 1832), *De Hoek* (Ha 1981).

PN *Klaas* en FN *Dijk*, bewoner ca. 1400. Voor *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*. Hernoeming in *De Hoek* vanwege de ligging in een scherpe bocht van de *Schremmersteeg*.

Werdense boerderij (Proostgoed). In 1389 afgespleten van de boerderij *Groot Diermen*. In 1613 genoemd als *Herengoed* met een totale oppervlakte ruim 11 morgen land die rondom de boerderij ligt (H 1992: 265).

KLAAS EVERWIJNSGOED

kaart 18 A9

Pu I 499: 00.10.70 ha huis en erf

VHd in Schoonop (1692)

Carl Gerritsen cum suis...*Claes Everwijnsgoet* (1608, AK 185a fol. 11), Henrick en Carel Gerrits...hebben twintigh mergen saylants *Claes Everwijnsgoet* met vier mergen 't Nijlandt bij Groenevelt (1611, AZA 178 fol. 8), Huys en hof bij Aert Cornelissen gebruyckt...west *Schoonop* (1692, SV 160 fol. 154), Een huys, berg, hof en boomgaard en ongeveer drie morgen tabaks- en bouwland *Schoonop* genaamt (1798, RV 864 fol. 86), Het erfje *Schoonop* (1828, NA Col. 125), *Schoonop* (Ha 1981).

PN *Klaas* en FN *Everwijn*. De boerderij is mogelijk eigendom geweest van en genoemd naar *Claes Everwijn* die in 1472 grond bezat ten westen van *Groot Bokhorst* (AK 118). Leden van het geslacht *Everwijn* woonden in de zestiende en zeventiende eeuw voornamelijk in Putten o.a. op de boerderij *Veenhuizen*, aan de *Putterbrink* en de *Stenenkamer* (S 1993 s.v.). Zie ook *Abel Everwijnsgoed*. De hernoeming *Schoonop* is een voorbeeld van volkshumor. *Schoonop* houdt op

ironische wijze de herinnering levend aan de door geldgebrek gedwongen verdeling van deze grote boerderij in de zeventiende eeuw. 'In Nederland heette bankroet schoonop', schreef S. Schama in zijn boek *Overvloed en onbehagen* (Schama 1988: 379). Zie ook *Hendrik Woutershuis* en voor het naamtype onder *Jaagop*.

KLAASKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld

Sander Bentinck...van *Claescamp* uth Neckevelde (1552, GR 1307 fol. 65), Drij mergen Mheenlants genaamt *Claescamp* tot Neckeveldt gelegen (1675, RV 580 fol. 8), het $\frac{3}{4}$ part van *Claescamp* (1752, AAN 751 fol. 183), *Claescamp* (1764, RV 853 fol. 243).

PN *Klaas* uit *Nicolaas*.

KLAPKOSTER

kaart 7 D3

Nij B 481 - 484: 1.34.00 ha aardappel-, tabaksland

Eene kamp tiendpligtig bouwland de *Klapkoster* (1875, NA Colz. 1436), Vier percelen bouwland genaamd de *Klapkoster*, het Hoefslag en de Schulpkamp (1907, NA Wes. 160).

De *Klapkoster* was een heel bekende Nijkerkse kersenboomgaard (Ri 2002). Ik kan geen zinnige toponymische verklaring geven voor deze samenstelling. Misschien is *Klapkoster* een ironische variatie op de FN (*Van 't*) *Klaphek*, waarvan op een enkeling na alle 29 Gelderse naamdragers in 1947 in Nijkerk en Putten woonden.

X. Kla(a)uwenkamp: zie *Klunenkamp*

KLAVERHOEK

kaart 17 F5

Pu I 374: 2.10.70 ha weiland

De *Klaverhoek* (Ha 1981).

Klaver (trifolium) werd vroeger vooral als groenbemesting gebruikt. Daarnaast deed het dienst als klaverhooi of na inkuiling als veevoer.

KLAVERKAMP

kaart 15 F5

Nij K 280: 2.58.60 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland de *Klaverkamp* genaamd liggende ten noorden van de Seggesloot de vierde kamp westwaarts van de Rassenbeek (1873, NA Colz. 818).

KLEEF, TEN

Nij C 78: zie *Hemmel*

KLEIN ARK

kaart 1 E2

Nij A 8: 00.50.70 ha huis en erf

Klein Ark (Bo 1995).

Zie *Ark* par. 7.3. De boerderij *Klein Ark* is gebouwd in 1949 en werd tot aan zijn overlijden in 2005 bewoond door de veeoppasser Johannes van den Boom, informant Bo. Direct achter de huidige opstallen stond de voormalige boerderij *Zwanelt Wijgersgoed*. Z.a. Reciprocerend met *Groot Ark*, Nij A 3. Het adjectief *klein* heeft – al of niet reciprocerend met het adjectief *groot* – als speciaal kenmerk betrekking op de hoedanigheid van het denotatum, de naamdrager.

Reciprociteit komt in de Arkemheen het meest voor bij deze beide adjectieven. Zie par. 4.4.2.a.3 en 4.4.2.d.2.

KLEIN ARLER

kaart 16 D7

1.Pu I 14: 00.11.50 ha huis en erf

VHd in Nieuw Arler (1884)

Een huis...*Klein Arler* genaamd...aan de Arlersteeg (1864, NA Col. 7845), Een boerenerf *Nieuw* of *Klein Arler* genaamd (1884, NA Pli. 1218).

Zie *Aller* en *Arler*. Over de onderlinge relatie tussen de boerderijen *Groot Arler*, *Klein Arler*, *Oud Arler* en *Nieuw Arler* zie Hollanders 1998.

2.Pu I 212: 00.03.40 ha huis en erf

kaart 16 C4

Jan Abelen van *Kleyn Arler* (1706, GR 1496, fol. 59), *Klein Arler* (KA 1832), Een bouwvallig huisje met erf, tuin en bouwland genaamd *Klein Arler* (1848, NA Gun. 606), Een huis met erf, tuin en bouwland genaamd *Klein Arler*...aan de Arlersteeg (1872, NA Oss. 595), *Klein Arler* (Ha 1995).

Misschien is dit het vroegere *Volter Arissengood* Z.a. In 1706 ter grootte van ruim 7 morgen. De huidige opstallen dateren uit 1936 en zijn gerenoveerd in 1986. Reciprocerend met *Groot Arler*, Pu I 221.

KLEIN BEEKHOVEN

kaart 5 E1

Nij A 574: 00.04.20 ha huis en erf

VHd in Beekhoven (1838)

Een Huys en schuurtje...*Kleijn Beekhoven* genaamt...oostwaarts de Holkerweg (1780, RV 854 fol. 245). Een huis annexe kamer, erve en tuin *Beekhoven* genaamd (1838, NA Col. 1769).

FN *Beekhoven*. In 1716 wordt de boerderij bewoond door Geurt van *Beekhoven* (HG 5773 fol. 92). Over de benaming van deze boerderij bestaat geen eenstemmigheid. Afwisselend komen voor *Klein Beekhoven*, *Beekhoven*, maar ook een herberg onder de naam *Groot Beekhoven* (1795) in een artikel in ON 19 (2000) : 13. In alle gevallen betreft het dezelfde boerderij aan het begin van de *Holkerweg*. Van de 13 Gelderse naamdragers *Beekhoven* wonen er in 1947 twaalf in Nijkerk en Putten.

KLEINE BERENKAMP

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Huys ten Beerencamp...nog drie margen den *Klijnen Beerencamp* (1668, HH 12 Inv.nr. 319), 3 margen den *Kleynen Berencamp* (1668, S 1904: 88).

Zie *Berenskamp*. Reciprocerend met *Grote Berenskamp*, Nij buurtschap Wullenhove.

KLEINE BOEYENGEER

kaart 4 D3

Nij A 377: 1.25.30 ha hooi- en weiland

Ook Boeyengeren

Cornelis Besselsen tot Putten *Cleyne Boyengeer* bij Boyengeersche Beecke 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Jan Cornelis eiggenaer van 1½ mergen weijlants genampt de *Kleijne Beijengeer* (1650, AAN 750 fol. 86), *Cleyne Boeyegeer* (1716, HG 5773 fol. 110).

Zie *Boeyenmaat* en *Boeyengeersebeek*. Reciprocerend met *Grote Boeyengeer*, Nij A 376, 378.

KLEIN BOKHORST

kaart 17 D5

1. Pu I 455: 00.49.80 ha huis en erf

VHd in Wolter Dijksgoed (1616) en PHd in Bessel Osickengoed (1616)

Cleyne Bochorst (1357, AK 37c), *Cleijne Boickhorst* heeft Maes Breunisse proestgoet (1470, HA 129), *Wolter Dijck* op den guet tho Boochorst (ca.1518, AK 40a fol. 47), *Boockhorst minus* (ca.1540, AK 329 fol. 66), Van een herengoed ampt Putten buurschap Dieren *Wolter Dix* of *Bessel Osickengoet* (1616, GR 1550 fol. 298), *Wolter Dyxgoed* (ca.1625, AK 37h), Het vrije tijnsgoed *Klein Bokhorst* (1646, S 1952: 24), *Wolter Dijksgoett* off *Kleen Boockhorst* (1668, S 1993: 216), *Kleen Boockhorst* (1713, AK 39), De boerenhofstede *Klein Bokhorst* genaamd (1855, NA Col. 5586), *Klein Bokhorst* (Ha 1981).

Zie *Bokhorst*. De diverse hernoemingen vanwege de wisseling van eigenaar. Reciprocerend met *Groot Bokhorst*, Pu I 372.

Werdense boerderij (Proostgoed). In 1611 ter grootte van 14 morgen (AZA 178 fol. 4); in 1855 bijna 20 ha waaronder tabaksland.

2. Pu I 482: zie *Hondskamp*.

KLEINE BIJL

kaart 3 C7

Nij A 257: 1.49.10 ha hooi- en weiland

Lubbert van Soudenbalch aen Abrahams Schoet die *Cleyne Bijl* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Jacob Gerrits heeft de *Kleijne Biel* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 156), Henrik Gerritsen *Cleijne Bijl* (1716, HG 5773 fol. 113), De kamp hooi- en weiland de *Kleine Bijl* liggende aan de zeedijk (1875, NA Colz. 1436), de *Kleine Bijl* (Bo 1995).

Zie *Bijl*. Reciprocerend met *Grote Bijl*, Nij A 251.

KLEINE BIJVANG

Pu polder Arkemheen

De *Cleijne Bivanck* is omtrent 5 morgen buten en bynnen dijk...dat weder der vrouw van Elten to behoret (ca. 1357, AK 37c), *Clene Bijvanck* (1389, S 1993: 227), In Erkemedede... *minor Bivanck* (ca.1450, S 1889: 220), De meenlanden...de *Kleine Bijvanck* (1721, AK 178).

Zie *Grote Bijvang*. Reciprocerend met *Grote Bijvang*, Pu polder Arkemheen.

KLEINE DAMMERSKAMP

kaart 10 C1

Nij H 643, 644: 2.35.60 ha aardappelland (bouwland)

Ook Hoefslag (10)

Een perceel hooi- en weiland...de *Kleine Dammerskamp* (1838, NA Col. 1685).

Zie *Dammersbeek*. Reciprocerend met *Grote Dammerskamp*, Nij H 646.

KLEIN DIERMEN

kaart 18 A7

Pu I 633: 00.19.60 ha huis en erf

't Erve en gronden *Kleyn Diermen* (1773, RV 863 fol. 299), Een boerenwoning...*Klein Diermen* genaamd...aan de Koesteeg (1859, NA Col. 6713), *Klein Diermen* (Ha 1981).

Zie *Diermen* in par. 7.3. Reciprocerend met *Groot Diermen*, Pu I 735.

KLEINE DUIST

kaart 13 B9

Nij I 320: 00.06.50 ha huis en erf

VHd in Sprookjesland (1988)

Een erf en goed de *Kleine Duist* genaamd...aan de Achterhoekerweg (1863, NA Col. 7533), Het boerenerf de *Kleine Duist* genaamd...buurtschap Achterhoek (1875, NA Colz. 1317), De *Kleine Duist* of *Sprookjesland* (Do 1988; Kr 2002).

Zie *Duist* en *Ruige Duist* (3). De fantasienaam *Sprookjesland* naar aanleiding van de deelname van de bewoner J.H. Ridder aan een toneelstuk met deze titel ca. 1968. Reciprocerend met *Grote Duist*, Nij I 162.

KLEINE EEKRIJS

kaart 16 D3

Pu I 172: 1.84.40 ha hooiland

VHd in Tweemorgen (1849). Ook Eekrijs

Henrick van Brienem...heeft liggen twee mergen weide und hoeijlandts genoempt idt *Kleijne Eeckrijs* (1570, HG 4968), *Cleynen Eyckrijs* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 21), Vroeger de *Eekrijs* thans de *Tweemorgen* genaamd (1849, NA Gun. 655).

Zie *Eekrijs*. Reciprocerend met *Grote Eekrijs*, Pu I 174, 175.

KLEINE ENGELINKAMP

kaart 13 B11

Nij: I 478: 2.32.10 ha hooi- en weiland

PHd in Achterste Halve Engelenkamp (1896) Ook Halve Engelenkamp

De *Kleijne Engelpcamp* (1752, AAN 751 fol. 124), Eene kamp...de *Achterste Halve Engelenkamp* liggende bij den Holkerweg (1896, NA Wes. 31), Een perceel hooi- en weiland...de *Halve Engelenkamp* genaamd...aan de zuidzijde van den Langen Holkerweg (1904, NA Wes. 83).

Zie *Engelenkamp*. Reciprocerend met *Grote Engelenkamp*, Nij I 479.

KLEINE ES

kaart 14 D9

1. Nij K 23: 1.76.60 ha hooi- en weiland

VHd in Esje (1895)

Geurt Rijcks kint heeft den *Kleijnen Es* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 150), Twee mergen de *Cleijne Es* liggende bij de Schillinck (1678, RV 850 fol. 9), Henrik Carelsen *Kleijnen Esch* (1716, HG 5773 fol. 145), Twee mergen Mheenland gelegen...buurschap Ark genaamd *Kleijne Esse* (1757, RV 852 fol. 222), Eene kamp hooi- en weiland het *Eschje* genaamd...bij de Rassenbeek (1895, NA Wes. 151), Eene kamp het *Esje* (1907, NA Wes. 36).

Zie *Essenskamp*.

2. Nij K 158: zie *Peeltjeskamp*.

KLEINE FLIER

kaart 10 E1

Nij H 589: 00.50.80 ha huis, schuur en erf

VHd in De Hoek (1782) en VHd in Zeldenrust (2002)

De *Cleynen Flier* (1592, H 1992: 245), het halve herengoed genaamd de *Cleijne Flier* (1610, H 1992: 246), Gerrit Evertsen heeft van den *Cleynen Flier* twee campgens van twee mergen (1611, AZA 178 fol. 70), Twee Herengoederen beide genaamd de *Kleynen Flier* (1680, H 1992: 246), Henrik Gerritsen van de *Kleyne Flier* (1716, HG 5773 fol. 176), Een erf en goed genaamt *Den Hoek* of *Kleyne Flier*...zijnde een half volschuldig Heerengoed (1782, RV 854 fol. 166), Het

Boerenerf de *Kleine Flier* (1838, NA Col. 1743), Het goed en erve het Huis den *Hoek* (1838, NA Col. 1743), De kapitale Hofstede De *Kleine Flier* of *Zeldenrust* (1931, NA Rey, openbare verkoping), De *Kleine Flier* of *Zeldenrust* (Ri 2002).

Zie *Flier*. Hernoeming in *De Hoek* op grond van de ligging op de splitsing van de *Holkerweg* en de *Nautenaseweg*. De jongste benaming *Zeldenrust* is een fantasienaam, die omstreeks 1920 aan de boerderij gegeven is (Ri 2002). Zie voor dergelijke vormingen onder *Zeldenree*. Voor een beschrijving van de huidige opstallen zie ON 10 (1991) nr. 1.

Herengoed. Reciprocerend met *Grote Flier*, Nij H 586.

KLEIN GEURTJESPOL

Nij buurtschap Achterhoek

Op Rassenbeek aan *Klijn Geurtjes Pol...*te nauw quaad (1793, AZA 1052).

FN *Geurtje* vr. vorm van *Gerard*. De PN *Geurt*, *Geurtje* en het patroniem *Geurtsen* zijn kenmerkende PN en FN in de regio Nijkerk en Putten. Onder de keurmedigen van de Abdinghof in Paderborn in deze regio bevonden zich tussen 1389 en 1681 ruim zeventig naamdragers (S 1993 : 284 - 285).

KLEIN GROENEVELD

kaart 18C8

Pu I 646, 647: 2.41.60 ha tabaks- en bouwland

VHd in Jurrienkampen

Noch vier mergen genaemt *Cleyn Groenevelt* (1614, AZA 1 fol. 74), Een camp zaaijland, aardappelland groot ongeveer twee mergen *Kleyn Groeneveld...*bij het Groenewoud (1805, RV 864 fol. 95), *Jurrienkamp* (KH 1957), *Jurjenkampen* (Ha 1981).

Zie *Groeneveld*. Hernoeming met PN *Jurrien* een vorm van *George*.

KLEINE GIJZENKUIL

kaart 2 B6

Nij A 163: 1.85.80 ha hooi- en weiland

Ook Gijzenkuil

Peter Cornelis eiggenaer van de *Kleijne Giesekuijl* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 181), Lheenroerigh twee morgen lants *d’Kleijne Gijsekuijl* genaemt (1694, HH 12 Inv.nr. 317).

Zie *Gijzenkuil*. Reciprocerend met *Grote Gijzenkuil*, Nij A 13, 14.

KLEINE HAZELERKAMP

kaart 9 D4

Nij C 215: 1.71.00 ha bouwland

Ook Hazenveld

Eene kamp de *Kleine Hazelerkamp* genaamd liggende langs de westzijde van de Hoogendammersteeg (1862, NA Col. 7350).

Zie *Hazelermaat*.

KLEINE HOEKJE

kaart 13 B6

1. Nij I 380: 1.17.00 ha hooi- en weiland

Het *Kleine Hoekje* (Do 1988).

2. Nij I 371: 1.01.60 ha hooi- en weiland

Het *Kleine Hoekje* (Do 1988).

kaart 13 A7

KLEINE KAMP

kaart 13 A6

1. Nij I 375: 1.30.00 ha hooi- en weiland
 Ook Dolle Morgens
Kleine Kamp (Do 1988).

Zie *Kamp*. Reciprocerend met *Grote Kamp*, Nij I 216.

2. Nij buurtschap Holk

Otto van Spuelde derdehalff mergen den *Cleynen Camp* (1611, AZA 178 fol. 74), Eijgenaer pachter Willem Claesen van den *Kleijnencamp* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 96), Willem Celeman van Westervelt noch den *Cleynencamp* (1716, HG 5773 fol. 190).

KLEINE KETELER

kaart 15 A8

Nij K 188, 189: 2.18.10 ha hooi- en weiland
 Ook Keteler

Ernst van Oldenbarnevelts erffgenaemen 1 mergen van den *Cleyne Keteler* (1608, HG 4396 fol. 27).

Zie *Keteler*. Reciprocerend met *Grote Keteler*, Nij K 192, 193.

KLEINE KEUTSWEIDE

kaart 16 C7

Pu I 225: 1.48.80 ha hooiland

Die *Cleijne Keutsweyde* 1½ mergen bij Arler (1608, AK 185a fol. 19), Jan Maassen ten Bosch *Kleine Keutswей* (1716, HG 5773 fol. 7).

Zie *Keutswейde*.

KLEINE KIP

kaart 20 F3

Pu I 956: 1.22.10 ha hooiland

Ook Kip (3)

Een kamp hooi- en weiland genaamd het Kip of *Kleine Kip* (1854, NA Gun. 864).

Zie *Kip*.

KLEINE KNOOPSKAMP

kaart 1 C7

Nij A 58: 1.81.00 ha hooi-en weiland

Ook Knoopskampen

Jan Rijcks weduwe eijgenaersche ende gebruiker van de *Kleijne Cnoopscamp* (1650, AAN 750 fol. 187), *Kleijne Knoopscamp* (1716, HG 5773 fol. 55).

Zie *Knoopskampen*. Reciprocerend met *Grote Knoopscamp*, Nij A 56, 57.

KLEINE KUIPER

kaart 1 C6

Nij A 55: 1.51.30 ha hooi- en weiland

Warner Jansen...den *Cleinen Cuyper* (1608, AK 185a fol. 29), Ontfanger Dompsele...*Kleyne Cuyper* (1716, HG 5773 fol. 48), De *Kleine Cuyper* 2½ mergen groot uyt Rooksgoet gespleten (1650, SM 431), Eene kamp hooi- en weiland de *Kleine Kuiper* genaamd op Ark (1841, NA Col. 2546).

Zie *Kuiper*. Reciprocerend met *Grote Kuiper*, Nij A 73, 74.

KLEINE MAAT

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Aelt Tollinck van der Groten Maet ende *Cleyn Maet* (1453, HA 101 fol. 45).

Zie *Maat*. Reciprocerend met *Grote Maat*, Nij buurtschap Wullenhove.

KLEIN MOORSELAAR

Nij B 243: zie *Nachtegaal*

KLEIN NAUTENA

kaart 10 D1

Nij H 607: 00.34.30 ha huis en erf

Een huis en verder getimmer...de *Kleine Nautena* genaamd liggende onder Nijkerk aan den Nautenascheweg (1846, NA Col. 3622), *Klein Nautena* (Ri 2002).

Zie *Nautena* in par. 7.3 en *Flier*. Reciprocerend met *Groot Nautena*, Nij H 616.

KLEINE OERKAMP

kaart 7 E4

Nij B 415: 00.72.60 ha tabaksland

Een kamp tabaksland met eene daarop staande tabaksschuur...de *Kleine Oerkamp*...aan den Ouden Amersfoortschenweg (1841, NA Col. 2425).

Zie *Oerigen*.

KLEIN OLDENALLER

kaart 17 B7

Pu I 241: 00.27.70 ha huis en erf

Het boeren erf *Klein Oldenaller* gelegen bij den Huyze Oldenaller (1807, RV 864 fol. 340), Het erve en goed *Klein Oldenaller* (1849, NA Gun. 655), De boerenhofstede *Klein Oldenaller* (1869, NA Col. 8928), *Klein Oldenaller* (Ha 1981)

Zie *Oldenaller* en *Aller*. Deze boerderij achter het kasteel *Oldenaller*.

KLEINE OPSTAL

kaart 10 A1

Nij H 445: 00.03.60 ha huis en erf

Een behuisinge, hoff en hofstede...genaemd den *Cleinen Opstal*...buurschap Nautena (1720, RV 850 fol. 225).

Zie *Opstal*. Reciprocerend met *Grote Opstal*, Nij H 434.

KLEINE OVERHAAG

kaart 2 D2

Nij A 208, 209: 3.32.30 ha hooi- en weiland

Ook Overhaag (1)

Aelt Pannekoeck den *Cleynen Overhaech* daer zuydtwert den Groeten Overhaech 3½ mergen (1608, HG 4396 fol. 17), Peter de Veer en Evert Muller 3½ mergen den *Kleijnen Overhaegh* genampt pachter Augustin Pannekoeck (1650, AAN 750 fol. 164).

Zie *Overhagen*. Reciprocerend met *Grote Overhaag*, Nij A 210, 211.

KLEINE PAPENKAMPJE

Nij buurtschap Ark

Jacob Willemsen omtrent die Wiel 1 mergen 3 vierdell 't *Cleyne Papencampgen* (1608, HG 4396 fol. 19), Kil Aris ende weduwe van Cornelis Aerts hebben het *Kleijne Papenkampken* groot 7/4 mergen liggende onder den dijck (1650, AAN 750 fol. 167).

Zie *Papenkampje*. Reciprocerend met *Grote Papenkamp*, Nij buurtschap Ark. Evenals de *Grote Papenkamp* verdwenen bij het leggen van een grote inlaag in de Arkemheense zeedijk in 1677 (AZA Inv.nr. 460 - 462).

KLEINE POL

kaart 4 E6

1. Nij A 427: 00.11.00 ha huis en erf

VHd in Polletje (6) (1845)

De *Kleine Pol* (KA 1832), Hofstede het *Polletje* genaamd gelegen in de Arkemheense polder (1845, NA Col. 3582), Het erf de *Kleine Pol* (1871, NA Colz. 390), De bouwmanwoning genaamd het *Polletje*...aan den Bremerschenweg (1907, NA Wes. 1).

Zie *Pol*.

2. Nij I 280: 00.04.30 ha huis en erf

kaart 13 A10

VHd in Modder en Bras (1848)

Een erfje de *Kleine Pol* ook wel *Modder en Bras* genaamd...aan den Achterhoekerweg (1848, NA Col. 3980), *Modder en Bras* (Kr 2002).

De hernoeming in *Modder en Bras* volgens de informant, omdat de oorspronkelijke houten keet niet op een pol, maar op een laag gelegen drassig stuk land gebouwd was. *Modder en bras* zijn synoniemen voor 'slik, slijk' (WNT 3 kol. 1138; WNT 9 kol. 895). Zie ook *Mod*.

3. Nij I 307: 1.63.20 ha hooi- en weiland

kaart 13 B11

Ook Polkamp (14)

De *Kleine Pol* (Do 1988).

Zie *Pol*. Reciprocerend met *Grote Pol*, Nij I 306.

KLEIN POLLETJE

kaart 13 D7

Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland

Klein Polletje (Do 1986; Mu 1994).

KLEIN SALENTIJN

kaart 13 A10

1. Nij I 296: 00.95.00 ha hooi- en weiland

Klein Salentijn (Mu 1994).

2. Nij/Pu buurstchap Wullehove/Diermen

Jan Petersen op *Kleijn Zalentein* (1784, ORA Inv.nr. 26 fol. 25)

Zie *Salentein*. Vermoedelijk is dit de boerderij *Groenewoud*, Pu I 649.

KLEINE SCHANSJE

kaart 15 C8

Nij K 197: 1.14.00 ha hooi- en weiland

Ook Grote Schansje, Kruiskamp (5) en Schansje

Twee kampen Duitsjesmaat en het *Kleine Schansje* aan de Bunschoterweg (1880, NA Colz. 2595).

Zie *Schansje*. Reciprocerend met *Groot Schansje*, Nij K 197, 199.

KLEINE SPOYKAMPJE

Nij buurtschap Ark

Jan Aelts Visscher eigenaer van 't *Kleijn Spoijcampken* groot 1 mergen (1650, AAN 750 fol. 175).

Zie *Spoij*.

KLEIN STEENLER

Nij A 472: zie *Steenler* (2)

Reciprocerend met *Groot Steenler*, Nij sectie A 632.

KLEINE TINNEGIETER

kaart 3 D2

Nij A 217: 1.22.50 ha hooi- en weiland

VHd in Tinnegieter (1650)

Claes Aertsen bij den Blecker *Cleyne Tinnegieter* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), die *Kleyne Tinnengieter* (1611, AZA 178 fol. 43), Jan Melis Ham op Slichtenhorst eigenaer van 1½ mergen gnt. *Tinnegieter* (1650, AAN 750 fol. 155), Willem Reyers weduwe *Kleyne Tinnegieter* (1716, HG 5773 fol. 111), Een kamp de *Tinnegieter*...ten oosten de Tweede Boeyengeersche Beek (1856, NA Col. 5782).

Zie *Tinnegieters*.

KLEINE TOUWBAAN

kaart 2 C8

Nij A 95, 96: 2.67.70 ha hooi- en weiland

VHd in Tuinbaantje (1864)

De *Kleyne Toubaen* drie morgen groot behorende onder Bernt Loyengoedt te Putten (1546, H 1992: 235), 3 morgen in Arcameen genaemt *Kleene Thoubane* ex Loyengoett (1560, AK 268), die *Cleyne Tuenbaen* die westwert schietende op die Kijfcamp (1608, AK 185a fol. 29), die *Cleijnen Tuijnbaene* (1611, AZA 178 fol. 21), Jan Claes heeft de *Kleijne Toonbaen* groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 242), de *Kleine Thoubanes* (ca.1650, SM 431), *Teunbaan* (1716, HG 5773 fol. 47, 48), Een en een half mergen Mheenland genaemt de *Kleyne Tuynbaen* bij de Cromme Gragt (1772, RV 853 fol. 327), Een kamp hooi- en weiland het *Tuinbaantje* genaamd liggende aan de oostzijde van de Vaart (1864, NA Col. 7864), *Tuinbaantje* (Mu 1993).

Zie *Grote Touwbaan*. Reciprocerend met *Grote Touwbaan*, Nij A 98, 99.

KLEINE TUK

kaart 9 A7

Nij C 344: 00.18.40 ha huis en erf

Gerrit Blom tabaksplanter op de *Kleinen Tuk* onder Nijkerk (1829, NA Col. 258), Bouwhof de *Kleine Tuk*...buurschap Wullenhoven...en buurschap Diermen (1843, NA Vi. 33).

Zie *Tuk* (2). Reciprocerend met *Grote Tuk*, Pu H 561.

KLEIN VANEVELD

kaart 18 C8

Pu I 666: 00.07.60 ha huis en erf

VHd in Watergat (2) (1758) en VHd in Hondje (1809)

De hofstede en landt van *Kleyn Vanevelt* (1678, SV 160 fol. 149), int Erf genaamt *Kleyn Vanevelt* (1680, SV 160 fol. 150), *Vanevelt minus* (1713, AK 39), Het Erf en goed *Kleijn Vaneveld* off *Watergat* (1758, RV 863, fol. 277), Tabaksschuur genaamt *Klein Vanevelt* of het *Hondje* (1809, RV 864 fol. 333), 't *Hondje* (KA 1832), Het erf en goed het *Hondje* in de buurschap Diermen (1830, NA Col. 378), Het erfje het *Hondje* of *Klein Vaneveld* (1873, NA Oss. 814), Het erf het *Hondje* of *Klein Vaneveld* buurschap Diermen achter de Berekamp (1881, NA Pli. 601). Het *Hondje* (Ha 1989).

Zie *Vaneveld*. Voor de hernoemingen *Watergat* zie *Eendengat* en voor *Hondje* zie *Hondskamp*. Reciprocerend met *Groot Vaneveld*, Pu I 567.
Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1881 ter grootte van ruim 4 morgen.

KLEINE VEEN

1. Nij I 245: zie *Bongerserf*

Zie *Veen*.

2. Nij I 416: 00.13.90 ha huis en erf kaart 13 B7
Het erf en goed de *Kleine Veen* genaamd liggende onder Nijkerk in de buurtschap Achterhoek (1861, OVW 16 - 03), De *Kleine Veen* (Do 1988).

Reciprocerend met *Grote Veen*, Nij I 358.

KLEINE WAAIGAT

kaart 16 A5

Pu I 204: 00.34.00 ha hooiland

Een stuk hooiland genaamd het *Kleine Waagat* gelegen aan de Zuiderzee (1852, NA Gun. 792), Een kamp hooiland het *Kleine Waaigat* (1863, NA Col. 7632).

Zie *Waa*. Reciprocerend met *Grote Waaigat*, Pu I 202.

KLEIN WATERGOOR

kaart 6 D2

Nij B 49: 00.13.90 ha huis en erf

Dat erff genaemt *Kleyne Watergoer* (1540, HH3 Inv.nr. 166), *Kleyn Watergoor* (1716, HG 5773 fol. 102), Jonker Carl Bentincks erffgenaemen hebben in pantschap van *Kleijn Watergoor* 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 223), Een erff en goedt bestaande in huys, hof en boomgaardt neffens twee mergen soo wey- als bouwlandt...van outs genaemt *Klijn Watergoor* (1721, SV 159 fol. 24), *Klein Watervoort* (KA 1832), Eene hofstede *Klein Watergoor* genaamd (1857, NA Col. 6258).

Zie *Watergoor*. Reciprocerend met *Groot Watergoor*, Nij B 75. De boerderijen *Groot* en *Klein Watergoor* liggen ongeveer 100 meter van elkaar verwijderd.

X. Klein Watervoort: zie *Klein Watergoor*

KLEISTERVEEN

Nij bij de Vest

Cleistervene erve gelegen bij Nijkerkercke (1480, B 1935: 165).

Kleister, klijster, kliester ‘plant die uit een bol spruit, een bolgewas’ en in sommige streken ook een klanknabootsing voor de vogel *lijster*, maar toponymisch als determinant bij -veen in de betekenis ‘modderachtig’ (WNT 7 kol. 4034).

X. Kleunenkamp: zie *Klunenkamp*

X. Kloekje: zie *Kloekje*

X. Kloenenkamp: zie *Klunenkamp*

KLOKJE

kaart 2 E3

Nij A 192: 1.65.70 ha hooi- en weiland

Nicolaus van Delen 2 mergen idt *Clockgen* (1608, HG 4396 fol. 20), De Vrouw van Delen heeft 't *Cloekje* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 170), Gerrit Uylegoir 't *Clockje* (1716, HG 5773 fol. 132), Een weijde off twee mergen Mheenland...genaamt het *Kloekje* (1774, RV 854 fol. 199), Hooi- en weiland...het *Kloekje* genaamd (1851, NA Col. 4682).

Het *Kloekje*, de *Klokkenlanden* en de *Klokkenpol* vormen samen een oorspronkelijke hooi- en weiland ontginning van een halve hoeve direct ten westen van de *Arkerweg*. Het is verleidelijk deze namen te verklaren uit vroeger kerkbezit. De pachttopbrengst werd in zo'n geval gebruikt ten behoeve van het onderhoud van de klokken in de klokkentoren (Piirainen 1984: 223). Bewijzen dat deze percelen tot de kerkfabriek behoort hebben, ontbreken echter. Vrijwel zeker zijn deze percelen genoemd naar Albert *Kloick*. Hij was rentmeester en gevolmachtigde van de Veronica van Reichenstein (1513 - 1543) abdis van het Jufferenklooster in Elten (Koch 1994, bijlage) en verbleef op de Eltense hof, de Kemna, in Appel. In 1518 was hij betrokken bij beleningen van het *Westfelingsgoed*, de *Ryt* en het *Slangengood* in Nijkerk en een goed in Halvinkhuizen, gemeente Putten (HSD 2 nr. 72, 73, 74, 75). Deze verklaring wordt ondersteund door het feit, dat het aan de overzijde van de *Arkerweg* gelegen hooiland het *Restje*, sectie A 183, ook de FN bevat van een Eltense rentmeester. Z.a. Deze naamgevingen zijn aanwijzingen dat de hooilanden direct ten oosten en ten westen van de *Arkerweg* ontgonnen zijn door het Jufferenklooster in Elten. Zie *Rijt*. In 1947 wonen nog 56 personen met de FN *Klok* in Nijkerk.

X. Klokkenkampen: zie *Klokkenland*

KLOKKENKAMPEN

Nij A 193, 194: zie *Klokkenlanden*

KLOKKENLANDEN

kaart 2 E3

Nij A 193, 194: 3.15.70 ha hooi- en weiland

PHd in Klokkenkampen (1995)

Wycheman Abelen en zijn broeder in twee campen die *Cloeckenlanden* aen den Arckerweg 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Cosijn van Diermen *Clockenland* (1716, HG 5773 fol. 115), Een perceel weideland het *Klokkenland* genaamd in twee campen...buurschap Ark (1836, NA Col. 1357), Twee campen hooi- en weiland het *Klokkenland* genaamd (1903, NA Wes. 79), *Klokkenland* (KK 1937), de *Klokkenkampen* (Bo 1995).

KLOKKENPOL

kaart 2 E3

Nij A 191: 2.22.90 ha hooi- en weiland

VHd in Polkamp (6) (1716)

Anna van Ries *Cloekpoll* daer westwert den Hildencamp 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), Geertje Rijssen heeft de *Cloekpoll* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 161), Arien Meessen

Polcamp (1716, HG 5773 fol. 118), *De Polkampen* nabij de Nekkevelde- en Arkerweg (1928, NC 08 -10), *Polkamp* (KK 1937).

KLOOSTERKAMP

Pu I 979: zie *Geerkamp* (4)

X. Klouwenkamp: zie *Klunenkamp*

KLUNENKAMP

kaart 20 E6

Pu I 859: 2.16.70 ha hooiland

d' Nonnen...*Cluenencamp* 2½ mergen; *Clouwencamp* of *Cluenencamp* (1608, AK 185a fol. 16), *Cleuynencamp* (1611, AZA 178 fol. 12), Ghepagt de *Cloenen Camp* (1699, SV 584 fol. 61), De Nonnen *Cleunencamp* (1716, HG 5773 fol. 26), Gerrit Gerritse Vliek voor 4 jaren gepagt 2½ mergen de *Klauwencamp* (1761, SV 615), Une prairie dite *Klaauwen-* ou *Kleunen*kamp de la contenance d'environ deux et demi arpens (1811, BFA 7266), Een perceel weiland genaamd de *Kleunen*kamp (1836, KD), Een kamp de *Kleunen*kamp aan de oostzijde van de Schremmersteeg (1936, NA Rey).

De *Klunen*kamp was oorspronkelijk het Arkemheense hooiland van het *Klunengoed*, een Eltense boerderij in de Puttense buurtschap *Huinen*, sectie F 186 (1526, HA 3 fol. 122). *Kluin*, *kluun*, *kleun* of *kloen* is in Overijssel en een deel van Gelderland de naam voor een goede soort 'baggerturf'. De *kluin* werd gestoken van het laagst gelegen veen en was daardoor vaak gemengd met het onderliggende zand (WNT 7: 3945, 4415; Schönfeld 1950: 86; Piirainen 1984: 225). Vanaf begin zeventiende eeuw is het hooiland eigendom van het Sint Agnietenklooster, de Nonnen, in Harderwijk en werd het vierjaarlijks verpacht. Na de secularisatie in 1803 werd het kroondomein.

KLUPPELSKAMP

kaart 16 D2

Pu I 179: 2.03.40 ha hooiland

PHd in *Spekkamp* (1764)

Kluppelscamp 2½ morgen gehorende onder *Kluppelsgoed* (1560, AK 268), Alphert Brinck heeft aen de Blinde Stege derdehalf mergen *Cluppelscamp* (1611, AZA 178 fol 1), Albert Wormbelt van *Cluppelscamp* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 37), Een Camp lands de *Kluppelskamp* of ook wel *Spek Camp* voormaals van *Kluppelsgoed* gespleten (1764, RV 863 fol. 155), Een perceel hooi-of weiland aan de Blindesteeg de *Spekkamp* (1862, NA Bey. 287), de *Spekkamp* (Ha 1995).

In 1437 is de *Kluppelskamp* eigendom van het *Kluppelsgoed*, een voormalige boerderij in de Puttense buurtschap *Bijsteren*, sectie L 103. In dat jaar bezit namelijk Brant Maess het 'Cluppels erve en derde half morgen lantz daertoe hoerende in Erkemeden gelegen' (OAH Inv.nr.1386 regest 179; 1453, HA 101 fol. 105). *Kluppels* zijn 'korte, dikke stokken', die vroeger gelegd werden in gaten en poelen om wegen meer begaanbaar te maken (Schönfeld 1950: 151). In de hernoeming *Spekkamp* is de determinant het woord *spik(ke)* of *spijk*, 'primitief bruggetje gemaakt van ruwe stammen en afgedekt met rijshout' en ondermeer gebruikt als veedam (Schönfeld 1950: 151; Moerman 1956: 217). *Spijk* is op de Veluwe al in 796 overgeleverd in de oudste vermelding van *Doornspijk* als *Thornspiic* (B 1960: 9).

KNEVELSCHOTEN

kaart 18 A9

Pu I 405, 509, 510, 521 - 525: 10.57.20 ha hooiland en bouwland

Ook Hoge Maatje (2) en Vijfvierel (3)

Groot Bokhorst...wellich guet...westerwert an die stege bij Claes Everwijns unde an lande Claes vurschreven...eijnem stucke landes geheiten *Knevelschoten* (1472, AK 118), *Kinneschoten* (1588, HG 5023 fol. 4), Jan Gerritsen saylant *Kijveschoeten* 5 mergen (1608, AK 185a fol. 10), Renger Jansen eygenaer van 3 mergen saaylant genaemt de *Kijfsschooten* in 2 campen (1650, SV 817), Een mergen landts liggende tot Dijremen genaemt de *Kiereschoten* (1677, SV 160 fol. 145), Henrik Gerritsen...Willem Celeman van Westervelt *Kijveschooten* (1716, HG 5773 fol. 16), Aart Rijksen van de Mheen 1½ mergen land *Kiefschoten* (1775, RV 865), Een kamp hooi- en weiland de *Kiefschooten* genaamd (1834, NA Col. 996), Zeven kampen bouw- en weiland de *Kiefschoten* aan elkander gelegen achter het erf de Lindeboom (1878, NA Colz. 2128).

FN *Knevel* en *schoten*, mv. van *schot*, germ. **skuta* en met lange vocaal ook *schoot* ‘afgeperkte ruimte, afgeschoten stuk land’ bij het ww. *schieten* (Schönfeld 1950: 129; Moerman 1956: 203; Van Osta 1995: 350). De basis *schoot*, germ. **skauta* in de betekenis van ‘beboste hoek grond uitspringend in moerassig terrein’ komt hier niet in aanmerking (Gysseling 1960: 34). Microtoponiemen met de basis *-schoten* komen met name in de Veluwe gemeente Apeldoorn veel voor (Otten 2003: 41). De FN *Knevel* lijkt een regionale herkomstnaam, want in 1947 woonden er van de 117 Gelderse naamdragers ruim 90 in Putten, Ermelo en Nijkerk. De volksetymologie is met dit microtoponiem in de loop der tijd flink aan de haal gegaan: *Kinneschoten*, *Kijveschoten*, *Kijfschoten* en *Kiefschoten*. De verbastering tot *Kijveschoten*, later *Kiefschoten*, is mogelijk ontstaan onder invloed van het aangrenzende *Kijfland*. Z.a.

KNIBBELGAT

kaart 14 B8

Nij K 59: 00.58.40 ha rietgrond
Knibbelgat (KK 1937), *Knibbelgat* (Ho 1995).

Knibbelen, *kibbelen* ‘twisten, kijven’. Over het eigendom van het *Knibbelgat* is mogelijk eens ruzie ontstaan (WNT 7 kol. 4591; Schönfeld 1950: 167). *Knibbelakker(s)*, *Knibbelmorgen* o.a. in Ermelo (Van Dijk/Kortenhoeven 1987: 62) en in Heerde (Otten 1993: 182).

KNOESTERKAMP

Pu polder Arkemheen
2½ mergen mheenland de *Knoesterkamp* genaamt...in Arckemheen aan de Erlersteeg (1805, HH 7 Inv.nr. 138).

FN *Knoester*, waarvan zowel in 1947 één naamdrager in Ermelo als Nijkerk woont.

KNOLKAMP

kaart 8 E4

Nij C 104: 1.84.20 ha tabaksland (bouwland)
PHd in Graafkamp (4) (1658)
Henrick Wijchmans de *Knolcamp* op die Graft groot 2½ mergen saylants (1650, AAN 750 fol. 230), Een Camp van twee mergen genaemt de *Graaffcamp* daer oost de Graeff (1658, SV 159 fol. 4), Een toebaxschuyr ende het parceell lants den *Knolcamp* daer deselve opstaet...op de Graft gelegen (1678, RV 850 fol. 145), Klaas Teunissen *Knollencamp* (1716, HG 5773 fol. 39), de *Knollenkamp* (1752, AAN 751 fol. 7), Eene kamp tiendpligtig tabaksland de *Graftkamp* liggende aan de Vaart met een tabakschuur (1867, NA Col. 8463), De kamp tiendplichtig bouwland, vroeger tabaksland, de *Grachtkamp* genaamd (1891, NA Wes. 32).

Knolkamp, met *knol*, mnl. *cnol*, nhd. *knolle(n)* ‘heuveltje, hoogte’ (WNT 7 kol. 4737; Schönfeld 1950: 38). Door de uitbreiding van het Nijkerkse industrieterrein is niet meer op de hoogtekaart

na te gaan of dit oorspronkelijk een hooggelegen perceel geweest is. Hernoeming in *Graafkamp* vanwege de ligging aan de *Graaf*, de *Arkervaart*. Z.a.

KNOLLENKAMP

kaart 13 A7

Nij I 366: 2.81.40 ha hooi- en weiland
De *Knollenkamp* (Do 1988).

Zie *Knolkamp* of voormalig bouwland en toen genoemd naar het produkt dat er op verbouwd werd. Knolgewassen, wortels en peulvruchten waren vroeger voor de lagere standen dagelijkse kost (Jobse -Van Putten 1995: 93).

KNOOPKAMP

kaart 12 B4

Nij I 205: 1.71.60 ha hooi- en weiland
Ook Geren en Land aan de Laak
Twee kampjes hooi- en weiland de Geren en *Knoopkamp* genaamd...in de Achterhoek aan de Laak (1845, NA Col. 3236).

FN *Knoop*. Zie *Knoopskampen*.

KNOOPSKAMP

Nij A 56: zie *Spruitenkamp*

KNOOPSKAMPEN

kaart 1 C6

Nij A 57, 58: 2.36.80 ha hooi- en weiland
Ook Kleine *Knoopskamp*
Die *Knoepscampen* in twee campen tusschen beide die beecken (1608, AK 185a fol. 32), die *Cnoopsampen* (1611, AZA 178 fol. 23), *Knoopskamp* (1716, HG 5773 fol. 54), Twee kampjes hooi- en weiland de *Knoopskampen* genaamd op Ark (1835, NA Col. 1228), *Knoopskampen* (Mu 1993).

FN *Knoop*. Genoemd naar een zekere Jacob *Knoop*. Volgens de dijkrol van 1494 was hij niet alleen eigenaar van de *Knoopskampen*, maar behoorde hij eind vijftiende eeuw tot de grootgrondbezitters in de polder Arkemheen. Volgens de verhoefslaging in de dijkrol moest hij namelijk ruim 27 roeden, ca. 100 meter, van de Arkemheense zeedijk onderhouden, wat overeenkomt met een eigendom van ca. 27 morgen hooi- en weiland (AK 185 fol. 6, 8, 9, 11, 13). Voor het systeem van verhoefslaging zie par. 1.3.1. Zie ook *Spruitenkamp*.

KNUITENGOED

kaart 7 D3

Nij B 477: 00.01.84 ha schuur en erf
Henrick van Arler Scholtus tot Putten ende Aelt van Arler hebben op Nautena van *Knuytengoet* ses mergen (1611, AZA 178 fol. 68), *Knuitengoed* (1658 - 1711, AK 164), *Knuitengoed* leggende in Jan Timensens Steegh (1687, AK 164), Een erff en goedt genaemd *Knuijtengoedt* aen wetersijden aen Jan Tijmensteeg gelegen (1709, RV 850 fol. 232), *Knuytengoed* (1716, HG 5773 fol. 173), Eene kamp tiendpligtig tabaksland *Knuytengoed* genaamd met eene daarop staande tabakschuur (1842, NA Col. 2696).

FN *Knuiten*. De boerderij *Knuitengoed* is mogelijk genoemd naar een zekere Mette *Knuiten*. Onder de keurmedigen van de Abdinkhof wordt in 1395 genoemd 'Mette Knuiten dogter to Campen' (S 1993: 233). Het *Knuitengoed* dateert als Abtsgoed dan uit het eind van de veertiende

eeuw. De landerijen van *Knuitengoed* zijn in 1687 verkocht aan 9 verschillende eigenaren, waaronder Steven van Hummen landbouwer op het erf *Het Spaanse Leger*. Z.a. Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1687 ter grootte van ruim 19 morgen; in 1709 nog 17 morgen en in 1842 slechts 1½ ha tabaksland.

KNIJSHOEVE

Nij/Pu polder Arkemheen

Clawes van Aller van Hoenhorsternate ende *Knijshoeve* (ca.1400, K 1853: 140).

PN *Knijs* van *Cornelis*. Voor -hoeve zie *Hoef*.

KOEBOERSLAND

kaart 18 A10

Pu I 588: 00.92.70 ha bouwland

Een perceel *Koeboersland* genaamd (1837, NA Col. 1597), *Koeboersland* (1840, TA 220).

Het *Koeboersland* is een klein stukje bouwland. Een *Koeboer* is een 'landbouwer, die zijn land niet bewerkte met behulp van paarden, maar met koeien'. Eigenlijk een *keuterboer* met niet meer dan twee tot drie ha land. Na de *koeboer* volgde in rangorde de *ossenboer* met vier tot vijf ha land en tenslotte de *paardenboer* van 6 tot hoogstens 25 ha land (WNT 7 kol. 4867). Misschien. voormalig eigendom van en genoemd naar Beernt Geursen *coeboer* te Nijkerk (1750, AAN 751 fol. 98).

KOEKAMP

kaart 3 B4

1. Nij A 281, 285, 286: 8.16.40 ha hooi- en weiland

Seeger Henricks Budding cum suis heeft den *Koekamp* (1650, AAN 750 fol. 89), Drie campen Mehenlandts ijder groot drij mergen genaamt de *Koekampen*, oost de Postkamp en west de Wiell (1681, SV 159 fol. 14), *Coecamp* (1716, HG 5773 fol. 112), Een camp Mheenland van drie mergen...de *Koeijkamp* (1767, RV 853 fol. 249), Twee kampen de *Koekampen* liggende aan de oostzijde van de Wiel (1856, NA Col. 5791).

Koekamp 'weide voor koeien'. Hoewel de polder Arkemheen overwegend een gebied is met hooi- en weilanden komen microtoponiemen als *Koekamp*, *Koeland* en *Koewei(de)* betrekkelijk weinig voor. De Arkemheen is tot op vandaag een gebied waar jong vee, kalveren en pinken, geweid worden en geen koeien, die dagelijks gemolken moeten worden. Koeien weidden op de hogere gronden in de directe omgeving van de boerderij.

2. Nij: I 184: 2.37.10 ha hooi- en weiland

kaart 12 B4

PHd in Achterste Kamp (1988)

Gerrit Jans laeckencoper ende Jacob Lubberts hebben 3 mergen gnt. de *Koeijkamp* (1650, AAN 750 fol. 144), d' Heer Jan van Wijnbergen *Koecamp* (1716, HG 5773 fol. 190), Een camp van drie mergen lands genaamt de *Koekamp*...in den Agterhoek (1774, RV 854 fol. 199), De *Achterste Kamp* (Do 1988).

3. Pu I 436: 2.18.50 ha hooiland

kaart 17 B2

PHd in Koeland (1608)

Aernt Kyllensz. sal betalen...als van 2½ mergens lantz gehieten die *Koekamp* (1453, HA 101 fol. 48), Henrick Claesen idt *Koelant* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 13), Stijntje van Oldenbarnevelt eijgenaersche van 2½ mergen gnt. de *Koeijcampkens* pachter Wouter Henricks (1650, AAN 750 fol. 139), Aris van Romen *Coeland* (1716, HG 5773 fol. 21), Twee kampen

hooi- en weiland de *Koekamp* en Meesjesmorgen (1879, NA Colz. 2282), de *Koekamp* (1923, NA Wes).

KOEKENKAMP

kaart 1 C7

1. Nij A 62: 1.79.00 ha hooi- en weiland

VHd in Bentinkspolletje

Noch 2 mergen genaemt *Koekencamp* daer zuytwert Telchswerff (1608, AK 185a fol. 37), De *Koekencamp* hetzelfde clooster (tot Nijkerck) pagter Wolter Collert (1650, AAN 750 fol. 190), *Coekencamp* (1716, HG 5773 fol. 68), *Koekenkamp* (1824, AZA 812), Een kamp hooi- en weiland *Bentinkspolletje* genaamd...ten zuiden van de Middelbeek (1843, NA Vi. 33), *Bentinkspol* (KK 1937), *Bentinkspol* (Mu 1993).

FN *Koek*. Volgens de dijkrol van 1588 eigendom van en genoemd naar Willem *Koeck* (HG 5023 fol. 3), waarschijnlijk een lid van de Harderwijkse familie *Koeke* of *Koeck*, waarvan leden in de vijftiende en zestiende eeuw als kaarsenmaker, tolgaarder en notaris genoemd worden (Berends 1935: 596). Hernoeming in *Bentinkspolletje* vanwege eigendom van de familie *Bentink*, bewoners van het huis de *Berenkamp*. Z.a.

2. Pu I 877: 2.31.00 ha hooiland (bouwland)

kaart 20 G8

German Gerritsen *Koekencamp* saylant bij Philips van Spuelde erff 3 mergen (1608, AK 185a fol. 12), Breunus Lams Kinder *Coekencamp* 1½, Drees Beertsen *Coekkencamp* 1½ (1716, HG 5773 fol.19, 20).

KOEKOOPKAMP

Nij/Pu polder Arkemheen

Ricolt Blomen 14 mergen gelegen achter *Koekoepcamp* (1453, HA 101 fol. 9).

Koekoopkamp, samenstelling van *koe-*, de stam van het ww. *kopen* en *-kamp* 'kamp waar koeien verhandeld, gekocht of verkocht werden'.

KOELAND

kaart 4 F4

1. Nij A 408, 409: 3.80.00 ha hooi- en weiland

Ook Haverkamp (4)

Het *Koeland* (Ko 1998).

2. Pu I 436: zie *Koekamp* (3)

X. Koelemaat: zie *Kolenmaat*

KOENDERSKAMP

kaart 1 E2

Nij A 9: 1.95.30 ha hooi- en weiland

VHd in Polletje (1) (1856)

Van den Arckerwegh teyndens *Coenderscamp* (1619, AZA Inv.nr. 1 fol. 135), Lambertus Snapper *Coendercamp* (1761, HG 5773 fol. 119), Een camp Mheenlants groot ongeveer twee en een halve mergen genaemt de *Koenderscamp*...ten oosten de Arckerwegh (1751, RV 852 fol. 219), De helft in de kampen hooi- en weiland de *Kuunderkamp*...op Ark (1864, NA Col. 7761), Twee kampen *Kuunder* of *Polletje* liggende bij de Arkerhuizen (1856, NA Col. 5791), *Kuunderkamp* (KK 1937), *Kuunderkamp* of het *Polletje* (Mu 1993).

PN *Koendert*, uit *Koenraad*, met syncope van de *t* tot *Coender(s)camp* en met wisseling tussen *oe* en *uu*, zoals in *hoes/huus*, tot *Kuunderkamp*.

KOESTAPELERMAAT

Nij/Pu polder Arkemheen

Gherit Peleyten soen van *Coestapelermaet* (ca.1400, K 1853: 138).

FN *Koestapel* met *er*-afleiding en de basis *-maat*. Zie *Maat*. De *Koestapelermaat* is voormalig eigendom van en genoemd naar de boerderij *Koestapel*, later *Groot Koestapel*, in Puttense buurtschap Gerven, sectie G 323. Een zekere Johan van *Kostapel* was in 1333/1334 betrokken bij veenontginning in de Arkemheen (HA 372).

KOESTEERG

kaart 18, 20

Pu buurtschap Diermen

Ook Kromme Koesteeg

Aen die *Koestege* (1608, AK 185a fol. 24), Teindens de *Coesteeg* (1712, RV 850 fol. 16), aan de *Koesteeg* onder Diermen (1830, NA Col. 415), *Koesteeg* (KA 1832), de *Kromme Koesteeg* (SLP).

Koesteeg ‘trekweg voor runderen’. De *Koesteeg* in Diermen loopt van de *Schremmersteeg* bij *Klaas Dijkengoed* of *De Hoek* langs het erf *Groot Diermen* naar het *Koesteegskampje*, Putten sectie I 928, aan de *Scheidbeek*. Zie voor wegen in de Arkemheen par. 7.4.

KOESTEESKAMPJE

kaart 20 H1

1. Pu I 920: 1.59.40 ha hooiland

Een kamp hooi- en weiland het *Koesteegskampje* genaamd aan de Koesteeg (1841, NA Col. 2457).

2. Pu I 928: 1.36.30 ha hooiland

kaart 20 G1

Een kamp hooi- en weiland het *Koesteegskampje* genaamd aan de Koesteeg (1841, NA Col. 2457), *Koesteegkamp* (1929, NA Wes.), *Koesteegskamp* (Ha 1995).

KOEVELKAMPJE

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Ellardus van Mehen predikant een stuck lant genaamt idt *Coevelcampgen* behoort tot zijn erff in Putten in Carsgensgat gelegen $\frac{3}{4}$ mergen (1608, AK 185a fol. 7), Een stucke lants genaemt 't *Koevelcampgen* (1611, AZA 178 fol. 6).

In de samenstelling *Koevelkampje* is *koevel*- waarschijnlijk een assimilatievorm van *koeven*. Een *koeven* is de Noord-Hollandse vorm voor *koeweide* ‘zoveel land als er nodig is voor het weiden van een koe’, wat neerkomt op een perceel ter grootte van ca. $\frac{1}{2}$ ha (WNT 7 kol. 5019; Verhoeff 1983: 109).

KOKINGEN

kaart 15 A4

K 152: 1.84.00 ha hooi- en weiland

De *Kokingen* (Mu 1994), de *Kakiën* (Ho 1995)

Ook de informanten wisten geen raad met dit vermoedelijk volksetymologisch verbasterde microtoponiem. Misschien oorspronkelijk *kakhiel*. Letterlijk is dit de benaming voor een te ver naar achteren staande voet van een rund, waardoor een schijthak ontstaat. Overdrachtelijk zou

het in toponymische zin kunnen aangeven dat hooiland er verarmd, vervallen bij ligt (WNT 7 kol. 892).

KOKKERTSKAMPJE

kaart 2 D5

Nij A 177, 178: 5.05.20 ha hooi- en weiland

PHd in Kromme Kamp (5) (1716)

Van 2½ mergen lantz geheyten *Kockertskempken* gelegen in de Rijt (1503, HA 101 fol. 252), Een kamp geheten *Kockerskamp* derdenhalven margen groot wesende (1534, HH 12 Inv.nr. 317), Dr. Claes van Steenler selfts 2½ mergen gnt. *Fockerscamp* (1650, AAN 750 fol. 180), *Fockenkamp* Ambt Nijkerk (1681, O 1964: 103), Opte Rijsbeeck d'Crommecamp (1716, HG 5773 fol. 87), Twee kampen de *Kromme Kampen* of *Fokkenkampen* liggende aan elkander (1866, NA Col. 8156), De kamp hooi- en weiland genaamd de *Kromme* of *Fokkekampen*...aan de Krommebeek onder Nijkerk (1902, NA Wes. 190), *Fokkenkampen* (KK 1937).

Naar de ligging te oordelen benoemt het *Kokkerts-kampje* uit 1503 hetzelfde denotatum als de latere volksetymologische verbasteringen *Fockerskamp* en *Fokkenkampen*. De determinant is de FN *Kockert*, begin zestiende eeuw een bekende Harderwijkse familie. De eigenaar was hoogstwaarschijnlijk Derck *Kockert*. Hij was de zwager van Berent ten Start, de commandeur van het Sint Jansdal en één van de geldschietters bij de oprichting van het Burgerweeshuis. Derc *Kockert* werd, na het overlijden van Berent ten Start in 1555, belast met het uitkeren van een bedrag van vierhonderdvijftig gulden in acht jaar ten gunste van het Harderwijkse Burgerweeshuis (Mars 1980: 168). Zie voor Berent ter Start ook onder *Staartmaat* en *Sint Janshofstede*. De hernoeming in *Kromme Kampen* niet vanwege de vorm, maar omdat de oostgrens van beide percelen gevormd wordt door de *Kromme Beek*.

KOLENMAAT

kaart 16 C2

Pu I 185 - 187: 7.21.30 ha hooiland

Halff *Colenmaat* (1436, S 1904: 105), drierivierde morgen in *Kolenmaat* (1444, AK 19b), Henrick Cornelissen die *Koelemaat* 3 mergen (1608, AK 185a fol. 5), Brant Henriksen en Harmen Nuk *Coelemaat* (1716, HG 5773 fol. 9), Drie mergen mheenland genaamt de *Koelemaat* ten zuyden de Koolwagens (1773, RV 863 fol. 461), Een kamp hooi-en weiland de *Koelemaat* genaamd (1848, NA Col. 3904), Twee kampen de *Koelematen*...langs de zuidzijde van de Arlersteeg (1878, NA Colz. 2128), de *Koelemaat* (Ha 1995).

PN *Cole*, *Kool*, een vorm van de PN *Nicolaas* en de basis *-maat*. Zie *Maat*. De *Kolenmaat* is voormalig eigendom van en genoemd naar de boerderij *Colengood*. Na een grote restauratie in 2004 de fraaiste boerderij aan de Putterbrink, sectie C 1014. De oudste vermelding mogelijk uit 1335 als *Bona Colen* (HA 373).

KOLK

1. Nij polder Arkemheen

Dyssa Henrics Servaes dochter van Aller...van 6 mergen gehieten die *Kolck* (1453, HA 101 fol. 11), Henrick Bierwijsch...van 6 mergen geheten die *Kolck* ende van Steckerserve (1552, GR 1307 fol. 17), 6 mergen geheijten die *Kolck* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 59).

Kolk 'kleine plas', in de polder vaak ontstaan na een dijkdoorbraak. Zie *Waai*.

2. Nij bij de Vest (Arkervvaart)

De Houtzaagmolen de Dolphijn...aan de *Kolk* (1842, NA Col. 2724), Vleeneng...bij de stad aan de *Kolk* (1843, NA Col. 5153).

Verbreed einde van de *Arkervaart* aan het einde van de *Oost- en Westkadijk* in Nijkerk.

3. Pu:polder Arkemheen bouwland

Aelt Gerrits...bij zijnen huse properlike gehieten die *Kolck* (1453, HA 101 fol. 6), Gijsbert Rijcksen 3 mergen saylant die *Colck* (1608, AK 185a fol. 8).

KOLKBEEK

Pu polder Arkemheen: zie *Blaakbeek*

KOLKENKAMP

Pu polder Arkemheen

Twee morgen lantz...genant den *Kollickenkamp*...zuidwert ain die Arlerstege, nortwert ain den dijk (1554, H 1931: 100), Jacob Gijsbertsen die *Colckencamp* onder zijn huys 2 mergen (1608, AK 185a fol. 5), die *Kolckcamp* (1640 - 1775, AK 178), Gerrit van Putten...die *Kolckcamp* (1706 - 1754, GR 1486 fol. 108).

Deze *Kolkenkamp* wordt tussen 1640 en 1775 steeds genoemd in samenhang met de *Kleine Bijvanck*. Het perceel heeft direct tegen de zeedijk aangeleggen en behoorde begin zeventiende eeuw bij één van de dijkhuizen op de Putterdijk. Zie *Grote Bijvang*.

X. Kollen: zie *Kollenkamp*

KOLLENKAMP

kaart 3 B3

1. Nij A 288: 2.68.70 ha hooi- en weiland

Joffer Aelberta van Delen *Kollencamp* bij die Blecker 3 mergen end een derdendeel (1608, HG 4396 fol. 20), Drie mergen een derdendeel *Kollen* bij den Blecker (1611, AZA 178 fol. 52), 3 mergen genaemt de *Collecamp* toebehoorende d' Heer landtrentmeester Johan van der Hell (1697, RV 850 fol. 6), Helmig Jansen *Collencamp* (1716, HG 5773 fol. 133), Eene kamp weiland *Kollekamp* genaamd...tusschen de Tweede Boeyengeersche Beek en de Wiel (1838, NA Col. 1639).

Kol, mnl. *colle*, mnd. *kolle*, oeng. *coll* 'heuvel, hoogte', in het Noors en Deens als *kol(l)*, *kulle* 'hoofd, schedel, stompe top, ronde heuvel'. Het op de Veluwe bekende woord *kol* 'bles, witte vlek haar op de kop van een paard of rund' is hiermee verwant, want de *bles* of *kol* bevindt zich op de schedel (WNT 7 kol. 5106; De Vries 1971: 345; Van Schothorst 1904: 157). Schönfeld noteerde microtoponiemen met *kol(le)* in Gelderland, Utrecht, Overijssel en in de Zaanstreek (Schönfeld 1950: 38). De *kol* op deze *Kollenkamp* is niet meer op de hoogtekaart terug te vinden. Vermoedelijk is hij zoals vele andere natuurlijke verhogingen afgegraven. In het gebied tussen de *Wiel* en de *Tweede Boeyengeersebeek* bevonden zich vroeger diverse pollen, die thans zijn afgegraven zoals de *Blekkerspol*, de *Doornspol* en de *pol van Voshofstede*.

2. Pu polder Arkemheen

kaart 20

Die Kellener van Putten bij Aelt Cluppels 1½ mergen *Kollencamp* (1608, AK 185a fol. 34), *Collencamp* alwaer ooswert de Lange Weijerbeeck, zuytwert de Arlerstege (1637, SV 160 fol. 128).

In de dijkrol van 1608 wordt dit perceel genoemd in samenhang met een perceel 'daer uyt gediijckt wordt'. De oorspronkelijke *kol* zal wel afgegraven zijn ten behoeve van dijkbouw.

KONINGSKAMPJE

Nij A 16: zie *Akampje*

KONINGSKAMP

Pu I 899, 900, 902, 909, 910: zie *Zutphense Landen*

KOOI

kaart 14 E3

Nij K 122: 00.52.00 ha bouwland

De *Kooi* (Mu 1994).

KOOIKAMP

kaart 12 C7

1. Nij I 30: 1.37.00 ha hooi- en weiland

Agniesje van Rouwenburg *Cooycamp* 1½ mergen (1716, HG 5773 fol. 183), Ongeveer een en een halve mergen Mheenland genaamt het *Kooykampjen*...buurschap Achterhoek (1751, RV 852 fol. 205), eene kamp hooi- en weiland de *Kooikamp* genaamd...nabij de Bloemenkamp (1873, NA Colz. 817), De *Kooikamp* (Do 1988).

De *Kooikamp* ligt aan het eind van het *Kooisteegje* in het veengebied van de Nijkerkse *Achterhoek* en is genoemd naar een aangrenzende eendenkooi. Een eendenkooi bestond uit een plas met lokeenden en een aantal doodlopende en door struikgewas omringde vangpijpen. Vooral in de zestiende eeuw werden in Holland en het Gelderse rivierengebied veel kooien aangelegd. De aanleg van een kooi was een kostbare gelegenheid en werd meestal bekostigd door een grootgrondbezitter, die het werk overliet aan een pachter, de kooiker. (Van Bavel 2002: 16 - 20). Ook het drassige en door sloten doorsneden veengebied van de *Achterhoek* gaf de mogelijkheid deze bron van inkomsten uit te oefenen en diende als compensatie voor de lage opbrengst van landbouwprodukten.

2. Nij buurtschap Achterhoek

Conraedt van Dieden...vier mergen den *Koyencamp* (1611, AZA 178 fol. 75), Aert Everts weduwe *Kooycamp* (1716, HG 5773 fol. 192), De *Kooijkamp* groot 4 mergen in den Agterhoeck (1752, RV 852 fol. 205).

KOOISTEEGJE

kaart 12 B7

Nij I 58: 00.42.00 ha uitweg, hooi- en weiland

Het *Kooisteegje* (Do 1988).

Het *Kooisteegje* is een polderweggetje in de *Achterduist* dat vanaf de *Laak* loopt langs het erf *Bronsbergen* tot aan de *Kooikamp*, sectie I 30. De kadastrale omschrijving 'uitweg, hooi- en weiland' bewijst, dat *steeg* niet alleen 'weg' betekent, maar ook '(lange) strook grond', in gebruik als landweg en als hooi- en weiland. Misschien is het *Kooisteegje* de vroegere *Ruigeduistersteeg* op de kaart van Kempinck uit ca. 1609. Zie voor wegen in de Arkemheen par. 7.4.

KOOLWAGEN

kaart 14 D8

1. Nij K 53 - 58: 8.25.70 ha hooi- en weiland

Ook Zandland (3)

Coolwagen (1716, HG 5773 fol. 150), Vergraven aan den dijk genaamt het *Coolwagen*...op Rassenbeek (1756, RV 852 fol. 231), Een kamp weiland de *Koolwagen* genaamd...op Rassenbeek (1837, NA Col. 785), Hooi- en weiland de *Koolwagens* met rietgrond (1907, NA Wes. 160), De *Koolwagen* (KK 1937), De *Koolwagen* (Ho 1995).

2. Pu I 176, 177: 4.38.50 ha hooiland

kaart 16 D2

Ook Koolwagenskampen

Rurick van Herderwijck...van *Coelwagen* 5 mergen lants aen die Blijnde Stege (1608, AK 185a fol. 21), Ses mergen Meenlandt genaamt *Coolwagens Campen* (1699, SV 160 fol. 105), Twee morgen genaamt *Coolwagen* zijnde mheenland gelegen aan de Blinde Steeg (1781, RV 864 fol. 305), Een perceel hooy- en weiland de *Koolwagen* genaamd (1840, NA Col. 2131), *Koolwagen* (Ha 1981).

Zie *Koolwagenserf*.

X. Koolwagen: zie *Koolwagensland*

KOOLWAGENSBEEK

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Voort over *Koelwagensbeeck* (1498, W 1954: 288).

Koolwagensbeek is een plaatselijke benaming voor de *Rassenbeek*, waaraan het *Koolwagenserf* heeft gelegen. Z.a. Voor algemene gegevens over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

KOOLWAGENSERF

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Gegraven teyndens van *Koelwaegens erff* 3 vyerdel mergen landts (1498, W 1954: 288).

FN *Koolwagen*. Het *Koolwagenserf* is genoemd naar het Harderwijkse regentengeslacht *Koolwagen*, waarvan ondermeer. Martin *Coelwagen* omstreeks 1490 burgemeester was van Harderwijk (Berends 1935: 177). De *Koolwagens* bezaten ook boerderijen in Nijkerk en Ermelo (S 1904: 125; Wartena 1954: 289). Het *Koolwagenserf* heeft gelegen aan de *Rassenbeek* ten noorden van het kadastrale perceel sectie K 59. Bij het leggen van de diverse inlagen aan de *Nekkevelderdijk* is het erf in de loop van de zestiende eeuw in de *Zuiderzee* verdwenen. De FN *Koolwagen* komt in 1947 niet meer in deze regio voor.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1608 heeft Marten *Koolwagen* nog 14 morgen weiland in Nekkeveld in eigendom (HG 4396 fol. 28), waarvan begin achttiende eeuw nog iets meer dan de helft over is. Zie *Koolwagen* (1).

KOOLWAGENSKAMPEN

Pu I 176, 177: zie *Koolwagen* (2)

KOOLWAGENSLAND

kaart 2 A8

Nij A 84: 2.33.00 ha hooi- en weiland

Jan Bartsen van *Coelwaegenslant* 3 mergen noertwert den Groeten Cuyper west Vaneveltskampgen (1608, AK 185a fol. 39), Jan van Diermen *Coolwaegensland* (1716, HG 5773 fol. 71), Eene kamp hooi- en weiland de *Koolwagen* genaamd (1859, NA Col. 6639), De *Koolwagen* (Mu 1993).

KOOPSKAMPEN

Nij bij de Vest

Ook Begijnenland

't Clooster van der Nijkerck aen die Cingell...twee campen...die *Coopscampen* vier mergen (1608, AK 185a fol. 36).

FN *Koops*. Eind vijftiende eeuw bezitten Gijsbert, Heyne en Ricolt *Coepsz.* volgens de dijkrol van 1494 vele morgens poldergrond in de Arkemheen (AK 185 fol.7,10,11). De *Koopskampen* en de *Snapperskamp*, samen negen morgen, lagen naast elkaar direct ten noorden van de Singel in Nijkerk. Beide microtoponiemen komen na vermelding in de dijkrollen van 1608 en 1611 niet meer voor. De landerijen zijn namelijk begin zeventiende eeuw verkocht aan het Nijkerkse klooster en kregen toen de naam *Begijnenland*. Z.a. In de loop van de zeventiende en achttiende eeuw is het land versnipperd. Veel kleine perceeltjes werden gebruikt voor het verbouwen van tabak en later viel dit gebied geheel onder de stadsuitbreiding. Zie ook *Hein Koopsland* en *Snapperskamp*.

KOORLANDSMAAT

kaart 2 F7

Nij A 140: 2.07.60 ha hooi- en weiland

VHd in Vullertje (1593) en VHd in Slaschotel (1875)

De *Coerlantsmaet* in het kerspel Nijkerck (1423, B 1935, regest 147), Een camp lants geheten *Coernlantsmaet* 't eyndens de Herdenbergerstege (1430, OAH 1983 fol. 131), Een camp lants 2 mergen groot geheten het *Vullerke* achter Pollert ende Hardenbergerstege gelegen (1593, OAH 898), Vicarie Apostolorum idt *Vullertgen* teyndens die Herdenbergersteeg 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), De vicarie Apostolorum hebben 2 mergen gnt. *Vulleken* pachter Henrick Jacobs (1650, AAN 750 fol. 227), Twee mergen lants het *Vullertis* genaamt... omtrent de Herbergersteghe (1690, OAH 906), Eene Kamp de *Slaschotel* (1875, NA Colz. 1481), *Slaschotel* (KK 1937), *Slaschotel* (Bo 1995).

De *Koorlandsmaat* vormde in 1423 de grondslag voor de stichting van de vicarie van Sint Catharina en Sint Antonis – ook bekend onder de naam Vicarie Apostolorum – in de Onze Lieve Vrouwekerk in Harderwijk. De *Koorlandsmaat* werd geschonken door Bertruit, de weduwe van Tide Wolffsz., voor het wekelijks opdragen van vier missen. De *Koorlandsmaat* is genoemd naar het *koor* van de kerk. Het *koor* is immers de ruimte waar het altaar stond en waar de missen werden opgedragen. De hieraan verbonden kosten werden betaald uit de pachtopbrengst van de *Koorlandsmaat*. De hernoeming in *Vullerke*, *Vullertje* is misschien een assimilatievorm met een diminutief van de FN *Vulker* of is ontstaan vanwege het ophogen, aanvullen, met grond (Schönfeld 1950: 30; Tinneveld/Blok 1972: 241). Een min of meer ronde bodeminzinking in het perceel is vermoedelijk de oorzaak van de negentiende-eeuwse hernoeming *Slaschotel*, te vergelijken met metaforische microtoponiemen als *Keteltje*, *Koekepan*, *Pan*, *Pannetje*, *Potje* e.d. (Schönfeld 1950: 120; Mennen 1992: 193). De mondelinge toelichting van mijn informant, dat op dit perceel het eten van de hooibouwers in een slaschotel werd gebracht, lijkt mij minder waarschijnlijk.

X. Koornlandsmaat: zie *Koorlandsmaat*

CORLER/CORLAAR

Nij H 628: zie *Husselmansgoed*

KORSENPOL

kaart 12 D5

1. Nij I 237: 00.12.10 ha huis en erf

VHd in Grote Pol (3) (1988). Ook Pol

Cornelis Willemsen en Jan Evertsen *Corssenpol* (1716, HG 5773 fol. 188), Een erf en goed de *Korsenpol* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1857, NA Col. 6077), Het erf en goed de *Pol* of *Korssenpol* genaamd...met hofstede, tuin, tabaks-, bouw- en weiland (1861, OVW 19 - 10),

Een boerenwoning de *Pol* of *Korsenpol* genaamd (1895, NA Wes. 76), De *Grote Pol* of *Korsenpol* (Do 1988; Ri 2002).

PN *Cors*, *Kors(t)*, verkorting van *Cornelis* of *Christiaan*. De boerderij en de landerijen van de *Korsenpol* zijn volgens de dijkrol van 1611 genoemd naar een zekere *Cours Tonis*: 'Cours Tonis bij zijn huys vijff mergen' (AZA 178 fol. 74). Voor *-pol* zie *Pol*.

2. Nij I 374, 376, 377: 4.42.40 ha boomgaard, hooi- en weilandkaart 13 A6
Den Camp Mheenland genaamt *Corsenpol* ongeveerlijck groot twee mergen...ten zuiden de Laak (1741, RV 852 fol. 193), Een perceel tabaks-, bouw- en driendland met daarop en omstaand houtgewas *Korsenpol* genaamd...buurschap Achterhoek (1845, NA Col. 3343).

KORTE AKKER

kaart 5 E3

Nij A 610b: 1.14.10 ha tabaksland

Een kamp tiendpligtig tabaksland met eene daarop staande tabakskist...de *Korte Akker* genaamd...buurschap Doornsteeg (1843, NA Col. 2796).

Zie *Akker*. Reciprocerend met *Lange Akker*, Nij A 602, 610.

KORTE BOS

kaart 12 A5

Nij I 147: 00.96.60 ha hooi- en weiland

't *Korte Bos* (Do 1988).

KORTE MORGEN

kaart 7

Nij buurtschap Nautena

Op Nautena van Knuytengoed...de *Corte Mergen* (1611, AZA 178 fol. 68).

Zie *Morgen*. Reciprocerend met *Lange Morgen*, Nij buurtschap Nautena.

KORTENHOEF

kaart 4 A8

Nij A 516: 1.95.20 ha hooi- en weiland

't Cloester van der Nijkerck die *Corte Hoeve* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 10), Helmich Jansen *Kortenhoef* (1716, HG 5773 fol. 102).

Zie *Hoef*. Reciprocerend met *Lange Hoef*, Nij A 509.

KORTENHOLK

kaart 4, 11

Nij buurtschap Holk

Het horige goed Mansguth...in de buurschap tho *Korten Hollick* (1520, W 1968: 31), opten *Corten Holck* (1608, HG 4396 fol. 3), de Elseduyst gelegen boven *Cortenholck* (1678, RV 850 fol. 2), buurschap *Cortenholck* (1733, RV 852 fol. 150), Een erf op *Cortenholck* (1752, AAN 751 fol. 153), de Rijnkampen...in de buurtschap *Kortenholck* (1848, NA Col. 4048).

Zie *Holk* in par. 7.3. In de zestiende eeuw is er sprake van een buurtschap *Korten Holk*. Volgens de kastrale gegevens uit 1832 omvatte deze buurtschap in de negentiende eeuw het gebied tussen de *Lange* en *Korte Holkerweg* vanaf de splitsing bij *Beekmanserf* tot aan de boerderij *De Rijn*. Op het kadastrale minuutplan van 1832 komt deze buurtschapsnaam overigens niet voor maar heet het gebied *De Rijn*.

KORTE HOLKERWEG

Nij buurtschap Holk: zie *Holkerweg*

KORTE ROEDEN

kaart 20

Pu polder Arkemheen

De *Corte Roen* buytendijcks (1614, AZA 1 fol. 57), De *Corte Roeyen* groot ongeveerlick 6 morgen (1650, SV 817), Derdehalve roe hoijslandt op de *Corte Roen* bij de Putterdijk (1682, SV 160 fol. 133).

Zie *Lange Roeden*. Reciprocerend met *Lange Roeden*, Pu polder Arkemheen.

KORTE VOOR

kaart 7 C4

Bij B 462: 00.99.80 ha tabaksland

Het perceel de *Korte Voor* genaamd (1841, NA Col. 2546).

Voor, *vore* ‘ploegvoor’. Dit woord is zo zeer op het ploegen betrokken dat het alleen nog voorkomt in namen als *Korte Voor* en *Lange Voor* (Tinneveld/Blok 1973: 159). Bij het ploegen van een lang stuk bouwland ontstaan lange ploegvoren en bij ploegen in de breedte of van een korte akker ontstaan korte ploegvoren. Dit is een klein stukje bouwland.

KORTE WEIDE

Nij/Pu polder Arkemheen

Twee roeden lants op die *Corte Weijnde* (1452, S 1889: 245), Van 3 roeden die voer den dijk gaen geheiten *Corteweijnd* (1453, HA 101 fol. 166), de *Corte Weijnden* buyten sestien roeden (1614, AZA 1 fol. 58), d' *Corte Weijndens* (1614, AZA 1 fol. 140), 4½ morgen van de *Korte Weijde* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 1), Van 3 roeden die door den dijk gaan geheijten *Corte Weijde* (1747, GR 1500 fol. 4).

Voor -weide zie *Abelenweide*. De *Korte Weiden* lagen buitendijcks omdat de oppervlakte in roeden wordt aangegeven. Zie *Lange Roeden*. Uit gelijking van de attestaties uit 1452 en 1747 valt op te maken, dat de Arkemheense zeedijk tussen midden vijftiende en midden achttiende eeuw landinwaarts verlegd is.

KOSTERSHOEF

kaart 4 B8

Nij A 510, 514: 2.33.50 ha hooi- en weiland

Peel Jansen *Custershoeff*...3 mergen (1608, HG 4396 fol. 6), 1½ mergen genaamt de *Custers Hoeve* teyndens de Doornsteeg gelegen (1677, SV 159 fol. 7), Henrik Ham *Custershoeft* (1716, HG 5773 fol. 90), *Costerhoeft* (1752, AAN 751 fol. 165).

FN *Koster*, dialectisch *kuster* (Van Schothorst 1904: 157), zeer algemeen in Nijkerk. Zie voor het vocalisme en de spreiding over ons taalgebied van de FN *Koster* Marynissen 2001: 81 – 83. Ook *koster* ‘kerkelijk dienaar belast met de dagelijkse zorg voor het kerkgebouw en de kerkdienst’ is mogelijk. De pachtopbrengst is dan bestemd geweest voor het onderhoud van het Nijkerkse kostersambt (Schönfeld 1950: 169). *Voor -hoef* zie *Hoef*.

KOSTERSKAMP

kaart 18 A6

Pu: I 756: 2.29.90 ha hooiland

Een Camp Meehnland van 2½ mergen onder Diermen gelegen genaamt *Costers Camp*...west Schaelbroek (1678, SV 160 fol. 148).

KOTLAND

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

Dyren...vocabatur tertium *Cotlandt* in Dirhamme (ca.1330, AK 38).

Kotland, een samenstelling van *cot*, *cate* ‘hut, kleine woning, kleine boerderij’ en *-land*. Zie *Katersmaat* en *Aaltje Gerritsland*. Het *Kotland* lag in de omgeving van de boerderij *Groot Diermen*.

KOUSWIJK

kaart 13 A10

1. Nij I 293: 00.12.40 ha huis en erf

't Erfgen genaemt *Kouswijk*...buurschap Achterhoek (1736, RV 852 fol.183, 202), Ene boerenwoning...*Kouswijk* genaamd...aan den Achterhoekerweg (1847, NA Col. 3777), Erf en goed *Kouswijk* genaamd gelegen onder Nijkerk aan den Achterhoekerweg (1850, NA Col. 4448), *Kouswijk* (Kr 2002).

Zie 3. De huidige opstallen van de boerderij *Kouswijk* dateren van 1892 en zijn gerestaureerd in 1977. Eerstijds was *Kouswijk* een bekende Nijkerkse kaasboerderij met 30 ha land (Kr 2002).

2. Nij I 297: 1.67.60 ha hooi- en weiland

kaart 13 A11

VHd in *Wilgenkampje* (1896)

Een kamp hooi- en weiland *Kouswijk* genaamd...op *Kouswijk* (1845, NA Col. 3305), Eene kamp hooi- en weiland het *Wilgenkampje* gelegen bij den Achterhoekerweg (1896, NA Wes. 63), Het *Wilgenkampje* (Do 1988).

3. Nij buurtschap Achterhoek

kaart 13

Couswicks (KK 1609), Gerritgen ofte Dywertgen Verhel vijffthien mergen in *Kouswijck* ten deel affgraft (1611, AZA 178 fol. 75), Ellardus van Mehens erffgenaemen hebben in *Kauswijck* 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 127), *Coutzwijck* (1650, AAN 750 fol. 101), Meijnt Stevens wonende in de Stad *Kouswijck* (1706, GR 1495 fol. 35), Willem Gerritsen van 't Erff in *Couswijck* 8 mergen (1716, HG 5773 fol. 190, 191), *Kouswijk* (KA 1832).

Kouswijk is zowel de benaming van één van de kernboerderijen van de Achterhoek als voor een deel van deze Nijkerkse buurtschap. *Kous*, mnl. *couse* ‘naam van een kledingstuk dat dient ter bescherming van het been’ (WNT 7 kol. 5856). Toponymisch een metafoor voor een stuk land in de vorm van een *kous*: een langwerpige perceel met aansluitend een korter dwarsstuk. Associatie met de vorm van kledingstukken, en vooral van schoeisel, zijn voor naamgevers in het verleden regelmatig aanleiding geweest voor de naamgeving van stukken land, zoals *laars*, *klomp* en *muts* (Schönfeld 1950: 121). Op het kadastrale minuutplan uit 1832 is echter niet meer na te gaan welke percelen in de omgeving van de boerderij *Kouswijk* aanleiding zijn geweest tot deze naamgeving. De FN (*Van*) *Kouswijk* komt in Gelderland in 1947 bijna uitsluitend voor in Nijkerk, Hoevelaken en Putten. Voor de basis *-wijk* zie *Holk* in par. 7.3.

4. Nij buurtschap Achterhoek

kaart 13

Een sekere camp mheenlant groot ongemeeten drie mergen genaamt *Couswijck* in den Agterhoek...westwaarts de Laak (1736, RV 852 fol. 184).

KOUSWIJKERWEG

kaart 13

Ook Achterhoekerweg en Keienweg

Rongengeer...aan den *Couswijckerwech* (1611, AZA 178 fol. 75), Aan den *Couswijckerwegh* (1674, RV 850 fol. 184), In den Achterhoeck...den *Achterhoeckerwegh* (1695, RV 850 fol. 192),

Aan den *Achterhoeksenweg* (1734, RV 852 fol. 181), *Achter Hoekerweg* (KA 1832), Een boerenwoning...Kouswijk genaamd...aan den *Achterhoekerweg* (1847, NA Col. 3777), De *Kleine Duist*...aan de *Achterhoekerweg* (1870, NA Colz. 159), Aan den *Achterhoekerweg* naast het erf de *Grote Duist* (1873, NA Colz. 818), *Achter de Pol* tusschen de beide *Achterhoekerwegen* (1873, NA Colz. 817), *Achterhoekerweg* (SLN), *Keienweg* (SLN).

Zowel de huidige *Achterhoekerweg* als de *Keienweg* heetten in de zeventiende eeuw *Kouswijkerweg* naar één van de belangrijkste boerderijen in deze streek, het erf *Kouswijk*. Op het kadastrale minuutplan van 1832 komt de naam *Keienweg* niet voor. Behalve de *Brandweg* dragen alle oost-west en noord-zuid wegen de naam *Achterhoekerweg*. De huidige *Keienweg*, genoemd naar het perceel de *Keienkamp* bij de boerderij *Rongenerf*, loopt van het erfje *Wullenhove* tot aan de *Kleine Duist*. De *Achterhoekerweg* verbindt in zuidelijke richting de *Brandweg* met de *Laak* en vormt de aansluiting naar de Amersfoortse wijk *Vathorst*. Raadsbesluit d.d. 16 april 1947. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.5.

KOUWENHOVEN

kaart 12 C4

1. Nij I 219: 1.59.80 ha hooi- en weiland
VHd in *Hegkampen* (1994)
Couwenhoven (Do 1988), De *Hegkampen* (Mu 1994).

Voor de hernoeming in *Hegkampen* zie *Heggestuk*.

2. Nij I 225: 00.15.30 ha huis en erf
Dirckie Willems, woonende op *Couwenhoven* in de *Achterhoeck* onder den Ampte van Nijkerk (1687, Tolboom 1990: 51), Een kamp hooi- en weiland...bij het erf *Kouwenhoven* (1873, NA Colz. 817).

FN *Kouwenhoven*, waarvan in Gelderland in 1947 naamdragers wonen in Ermelo, Ede en Wageningen.

KOUWENKAMPJE

kaart 20 D3

Pu I 947: 1.06.30 ha hooiland
PHd in *Pleienkampje* (1844)
Een kamp hooi- en weiland het *Kouwenkampje* of *Pleienkampje* genaamd...aan de bogt van de Putterdijk (1844, NA Feij. 249), Hooi- en weiland...het *Kouwenkampje* of *Pleienkampje* (1864, NA Col. 7761), *Zwanekampen* en het *Pleienkampje*...achter elkander aan de zeedijk (1873, NA Colz. 1038).

Zowel het *Kouwenkampje* als de hernoeming *Pleienkampje* zijn samenstellingen van de basis-kamp met een FN, respectievelijk de FN *Kouwen*, die vooral in het oosten van Gelderland voorkomt en de FN *Pleij*, waarvan op één na alle naamdragers in Gelderland in 1947 in Barneveld wonen.

X. Kraaikamp(en): zie *Kreyenkamp*

KRABBEKOP

kaart 5 C4

1. Nij A 546: 1.28.70 ha hooi- en weiland, huis en erf
De *Krabbekop* (Ri 1998; Wa 2002).

Door het ontbreken van oudere vormen en aannemelijke mededelingen van de diverse informanten is *Krabbe(n)kop* moeilijk te verklaren. Is het een fantasienaam of een samenstelling van *krabben*- en *-kop*, waarin *kop* 'hoogte' betekent. Het hooiland, sectie I 385 in de *Achterhoek* ligt duidelijk hoger dan de omringende gronden. Misschien eerder de FN *Krabbe(n)*, die Otten ook verbond met het *Krabbenland* in Elburg (Otten 1999: 104). In Twente is *krabben* een nog steeds gebruikte benaming voor de 'braam', in het bijzonder de doornige takken van deze plant (Van de Streek 2001: 159; Dijkhuis 1991: 554). *Krabben* als landbouwterm voor 'rooien van aardappelen' komt voor deze hooilanden niet in aanmerking (WNT 8 kol. 42).

2. Nij I 385: 1.86.30 ha hooi- en weiland
Krabbekop (Mu 1994).

kaart 13 B6

KRACHTIGHUIZERKAMPJE

kaart 16B5

Pu I 215, 216: 2.99.10 ha hooiland
PHd in Domineeskamp (1854)

Willemten Noeijen van *Crachtighuysercampje* (1716, HG 5773 fol. 23), Een kampje hooi- en weiland het *Krachtighuizerkampje* genaamd op Arler (1846, NA Col. 3544), Een kamp hooi- en weiland genaamd de *Domineeskamp* (1854, NA Gun. 864), *Domineeskamp* (Ha 1995).

Volgens de dijkrol was dit perceel begin zeventiende eeuw eigendom van Aert en Pieter van *Crachtichuysen* (1611, AZA 178 fol. 2). Zij waren afkomstig van de boerderij *Krachtighuizen*, één van de Herengoederen in Putten (H 1992: 253). De boerderij *Krachtighuizen* ligt kadastraal in de Puttense buurtschap *Spriel*, sectie D 404, en dateert tenminste uit het begin van de veertiende eeuw (D 1905: 12). Hernoemd in *Domineeskamp*. Dit hooiland was in de negentiende eeuw eigendom van de kerk te Putten en de pachttopbrengst werd gebruikt voor het onderhoud van de predikant.

KRAKENKAMPJE

kaart 18 B5

Pu I 722: 1.86.20 ha hooiland

Cornelis Suyck *Craeckencampgen* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 34), *Craeckencamp* (1716, HG 5773 fol. 62), Een perceel hooi- en weiland genaamd *Krakenkamp* (1835, NA Col. 1121), de *Krakenkamp* (Ha 1981).

FN *Crake*. Oorspronkelijk hooiland van de boerderij *Krakengoed*, gelegen in de Puttense buurtschap *Bijsteren*, sectie L 114, die begin veertiende eeuw bewoond werd door Berent en Johan *Crake* (ca.1325, D 1905: 12; 1385, AK 329 fol. 275). In het midden van de zestiende eeuw ook *Maes Spruitengoed* genoemd (1546, AK 268). Zie *Spruitenkamp*. In de volksmond heette de boerderij de *Kraak*. De boerderij is ca.1950 afgebroken. Op de Veluwe was *krake* of *kraak* als appellatief de naam voor 'een plank die, opgehangen aan de zolder, diende als bewaarplaats voor gebakken broden' (WNT 8 kol.14).

X. Kreekswerf: zie *Kriksgoed*

X. Kriekswerf: zie *Kriksgoed*

KREYENKAMP

kaart 4 C5

Nij A 387 - 391: zie *Botskamp*

KRIKSGOED

kaart 2 B7

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij
PHd in Krikswerf (1460)

Aelt van Vanevelde en Deric Pelensoen ut *Kriecksguede* IV m. haveren (ca.1400, K 1853: 136), *Kricxguet* (1456, E 1944: 147), *Kriexwerff* (1460, HSD1, 168/145), 9 morgen land *Krixgoed* (1515, HSD 1, 50), Drie morgen land Valckemaet oostwaerts *Kreeckswerff* (1591, AHG 248), Aelt Pannekoek en Aelt van Achtevelt...*Crixwerff* op die Rijsbeeck (1608, HG 4396 fol. 4), Augustin Pannekoek heeft selfts 3 mergen gnt. *Crijxwerft* (1650, AAN 750 fol. 173), Drie mergen Meenlandts genaamt *Cruijwerf* (1689, SV 850 fol. 13), *Kruijswerf* Lheenroerig aan de Abdijs van Elten (1785, RV 854 fol. 91), *Criexwerf* (1716, HG 5773 fol. 84).

De boerderij *Kriksgoed*, later *Krikswerf*, heeft gelegen op perceel A 160. Voor de basis -werf zie *Aaltswerf* en voor de basis -goed zie *Aarnt Pelensgoed*. De opstallen van het *Kriksgoed* stonden op een ca. 50 cm boven het maaiveld gelegen pol. Vandaar de latere naam *Polkamp*. Deze pol is vermoedelijk al voor de eerste officiële dijklegging in 1356 bewoond geweest. Eb en vloed drongen toen door tot diep in de monding van beken en krekken. Deze geografische situatie en het sterk wisselende vocalisme maken een verklaring uit een oorspronkelijk **Kreek(s)goed* zeer waarschijnlijk. Deze *kreek* 'geul, inham' kan de *Brede Beek* geweest zijn. In het Fries, dat zeker invloed heeft gehad op het Arkemheense namenbestand, noemt Gildemacher vormen als *kreak*, *krick*, *kryk* en *krike* voor *kreek*. De betekenis-ontwikkeling beweegt zich van 'bocht, oorspronkelijk het meanderen van water, via aanspoelsel in een bocht, naar laagland'. Onder Zurich ligt naast de zeedijk het *Creecxlandt*, dat 'land met aanspoelsel of laagland' kan betekenen (Gildemacher 1993: 315 - 316). Ook in het moderne Nederlands heeft *kreek* nog een breed spectrum aan betekenissen, zoals 'klein smal, veelal stilstaand water, inham in zee, vroegere loop van een rivier, oever en walkant' (WNT 8 kol.137 - 138; Schönfeld 1955: 217 - 218). Eltense boerderij (Vrouwengood). Over de oorspronkelijke grootte valt weinig te zeggen. De landerijen zijn al omstreeks 1400 gesplitst. Het tijnsboek van Elten vermeldt namelijk dat Thomas van Vaneveld en Dirk Pelenz. gronden bezitten die "ut *Kriecksg(uet)* genomen" zijn (K 1853: 161).

KRIKSLAND

kaart 2 B6

Nij A 162: 2.48.30 ha hooi- en weiland

Maes van Vanevelde van *Krixlant* (ca.1400, K 1853: 138).

KRIKSWERF

kaart 2 B6

1. Nij A 160: 2.86.90 ha hooi- en weiland

Ook *Polkamp* (4)

Eene kamp *Krikswerf* of *Polkamp* genaamd (1843, NA Col. 2802), *Krikswerf* of *Polkamp* (KK 1937), *Krikswerf* of *Polkamp* (Mu 1993), *Krikswerf* (Bo 1995).

2. Nij buurtschap Ark: zie *Kriksgoed*

KROMME AKKER

kaart 18 A7

Pu I 745: 00.86.50 ha bouwland

Het bouwland de *Kromme Akker* (1829, NA Col. 194), de *Kromme Akker* (Ha 1981).

Dit bouwland heeft een licht gebogen vorm. Zie *Akker*.

KROMME BEEK

1. Nij buurtschap Ark: zie *Abeek*

Krom 'afwijkend van de rechte lijn, met één of meer bochten'.

2. Nij buurtschap Ark

kaart 2

De *Kromme Beek* (KA 1832), Twee kampen de Kromme- of Fokkenkampen...aan de westzijde van de *Kromme Beek* (1866, NA Col. 8156), de Kessekamp...in den noordoostelijk hoek van de *Krommebeek* en de Riesbeek (1875, NA Colz. 1481).

De *Kromme Beek* is een lange, sterk kronkelende, noord-zuid lopende polderbeek in de Nijkerkse buurtschap Ark. De beek sluit via enkele sloten bij de *Doornsteeg* aan op de *Dammersbeek* en mondt vlak bij de zeedijk uit op de wegsloot langs de *Arkerweg*. Een oudere naam voor deze beek is waarschijnlijk *Rijt*. Z.a. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

3. Pu buurtschap Diermen: zie *Diermerbeek*

KROMME GRAAF

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

KROMME GRACHT

1. Nij A 81, 82: zie *Strijlandspol*

2. Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

KROMME KAMP

kaart 2 D6

1. Nij A 134: 2.09.60 ha hooi- en weiland

Wolter Brandtsen en Goesen Jansen teyndens die Wiltsteeg die *Crommecamp*...2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 4), Dr. Claes van Steenler heeft *Crommecamp* groot 2½ mergen selfts bruijcker (1650, AAN 750 fol. 176), Twee en een half mergen landt de *Cromme Camp* genaemt...noort de Mesbeek (1700, RV 850 fol. 2), den *Crommecamp* (1716, HG 5773 fol. 84), Eene kamp de *Krommekamp* liggende aan de zuidzijde van de Riesbeek (1852, NA Col. 4848), *Kromme Kamp* (Mu 1993).

Krom ‘afwijkend van de rechte lijn, met één of meer bochten’. Alle hieronder genoemde *Kromme Kampen* vertonen in meer of mindere mate deze vorm.

2. Nij A 144: 2.61.00 ha hooi- en weiland

kaart 2F6

Den *Crommencamp* aen die Wiltsteeg...3 mergen (1608, HG 4396 fol. 8).

3. Nij A 151, 152: 4.36.20 ha hooi- en weiland

kaart 2 E5

Ook Frankenland (2)

Willem Aertsen erffgenaemen *Crommencamp* oestwert op die Rijsbeeck 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 5), *Crommecamp* (1716, HG 5773 fol. 87), Mheenland genaemt *Crommekamp* zuidwaerts de Wiltsteeg (1772, RV 853 fol. 328), Twee en een halve mergen weijland de *Crommecamp* genaamt (1754, RV 852 fol. 159), Eene kamp de *Krommekamp* genaamd aan de Kromme Beek (1848, NA Col. 3909), Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Krommekamp* (1907, NA Wes. 160).

4. Nij A 155: 2.64.70 ha hooi- en weiland

kaart 2 C6

Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Krommekamp* (1893, NA Wes. 97), De *Krommekamp* (B 1999).

5. Nij A 177, 178: zie *Kokkertskampje*

6. Nij A 349, 350: zie *Steenwerpshofstad*

7. Nij A 523: 1.95.90 ha hooi- en weiland kaart 4 C9
 Vijf kampen hooi- en weiland...de *Krommekamp* (1844, NA Col. 2982), Hooi- en weiland genaamd de *Krommekamp* (1907, NA Wes. 160), *Krommekamp* (KK 1937).

8. Nij H 663, 664: 4.14.00 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 D9
 Ook Hoefslag (14)
 Eene kamp de *Krommekamp* genaamd op Holk tegenover Strijpterbeek (1842, NA Col. 2586).

9. Nij K 128: 2.49.40 ha hooi- en weiland kaart 14 F3
 Hooi- en weiland de *Krommekamp* genaamd (1843, NA Vi. 33), De *Krommekamp* (Mu 1994).

10. Nij buurtschap Nekkeveld
 In Neckeveld genaemt de *Krommecamp*...zuid den Weintelerweg (1706, RV 850 fol. 13).

11. Pu I 149: 2.99.20 ha hooiland kaart 16 D3
 Een kamp land genaamt den *Krommen Kamp* streckende aen die Blinde Steghe toebehoorende het Capittel St. Walburgen (1570, HG 4968), Aen de Blinde Steech oist den *Crommencamp* (1608, AK 185a fol. 21), Une prairie dite de *Krommenkamp*...au Blindesteeg (1811, BFA 7266), Een kamp hooi- en weiland genaamd de *Krommekamp* (1835, NA Gun. 165), Twee kampen de *Krommekampen* langs de Blindesteeg (1936, NA Rey.).

KROMME KOESTEEG

Nij buurtschap Diermen: zie *Koesteeeg*

KROYWAGEN

kaart 11 C5

Nij H 820: 00.6.50 ha schuur en erf
 De *Kroywage* ex Gijdemansgoett (1598, AK 268 nr. 73), Gijsemansgoett op Hollick item *Kroywagen* (1626 - 1677, AK 190), Het goett geheiten de *Croiwagen* (1636, S 1993: 178), het volschuldig abtsgoed *Croowaeghen* of *Kruiwagen* (1644, ABN Inv.nr. 100), Abtsgoed de *Crowagen* (1644, B 1909: 20), *Croiwagen* of Gijsemansgoet (1706, SV 850 fol. 6), De *Kroywagen* ex Gijdemansgoett (1729, AK 268a).

In 1598 is het erf *Kroywagen* afgesplitst van het *Gijsmansgoed* waarmee het ten onrechte vaak verward wordt. Dialectisch wordt *kruiwagen* in Putten en Nijkerk nu uitgesproken als *kruwagen* of *kruujwagen* (Puttens Praoten 2003: 39, 40). De vormen *kroo*, *krode* en *krooi* komen echter in het mnl., met name in Noord-Holland, voor als afleiding van het werkwoord *kruien*. Een *kruiwagen* is dan een *krodewagen*, door metathesis ook *kordewagen*, en *kroywagen*, de oudste vermelding van deze boerderij. Vanaf de zestiende eeuw was *kroywagen* algemeen gangbaar. Oorspronkelijk is een *kruiwagen*, in tegenstelling tot een trekwagen, 'een meerwielig voertuig dat gekruid of voortgeduwd werd'. Later beperkte de betekenis zich tot 'eenwielig voertuig met twee hefbomen of tremen voor het vervoeren van een kleine vracht' (WNT 7 kol. 5597; WNT 8 kol. 341). *Kruiwagen* komt ook voor als een huisnaam in Tienen (België) waar Kempeneers de naam verklaart als beroepsactiviteit van de bewoner (Kempeneers 1999: 171, 195). In de Brabantse gemeente Rijen heet een deel van de Kerkstraat *Kruiwagen*. C. Buiks denkt aan een denigrerende benaming voor een gebied waar alleen keuterboeren woonden, die het land moesten bewerken met een *kruiwagen* en te arm waren om paard en kar te kopen (Buiks 2002: 317). Voor een dergelijke verklaring komt wellicht ook de Nijkerkse *Kroywagen* in aanmerking. Van 1644 tot 1805 was dit erf eigendom van het weeshuis in Nijkerk (AK 268).

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1598, 1644 en 1729 ter grootte van 14 morgen.

KRUISKAMP

kaart 2 F8

1. Nij A 124: 1.87.50 ha hooi- en weiland

VHd in Holkermorgen (1) (1849)

Carolus Bentinck *Cruyscamp* gemeen mit Swaefken 2½ mergen op die Graft en de Herdenbergersteeg (1608, HG 4396 fol. 11), Arnt van Wijnbergens eigenaer van de *Cruijscamp* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 164), Bessel Rengertsen *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 104), Een kamp de *Kruiskamp* genaamd gelegen aan de Westkadijk (1843, NA Col. 2802), Een kampje hooi- en weiland het *Holkermorgen* genaamd...aan den Westkadijk (1849, NA Col. 4171).

Het appellatief *kruis* komt als determinant in (micro)toponiemen veel voor en is verre van eenduidig te verklaren. De benoeming kan plaats gevonden hebben op grond van de ligging bij een kruis, een veld- of herinneringskruis, bij een kruis als grensaanduiding, zoals bij het bepalen van de grenzen van de Nijkerkse Vest in 1413 (ON 1988 'De Stadsbrief'); bij een wegkruising of als dotatie van een kerk of religieuze instelling (Moerman 1956: 136; Piirainen 1984: 244; Van Osta 1995: 746). In de Arkemheen danken de *Kruiskampen* nr. 1, 2, 3, 4 en de *Kruisvoort* hun naam aan de ligging bij een wegkruising. De *Kruiskampen* onder nr. 5, 6 en 7, die al voorkomen in de dijkrol van 1494, vormden ooit samen een veertiende-eeuwse ontginning van ruim één hoeve in *Nekkeveld* en zijn vermoedelijk genoemd naar een veldkruis. Bewijzen van een eventuele relatie met het Sint Crucisvicarie in Nijkerk ontbreken. Van het *Kruisland* en de *Kruismaat* zijn geen geografische gegevens bekend, zodat niet is uit te maken waarnaar ze genoemd zijn. De hierboven genoemde *Kruiskamp* ligt ten zuiden van de plaats waar vroeger de *Hardenbergersteeg* de *Arkervaart* kruiste. Z.a.

2. Nij A 185, 186, 186b: zie *Plantmaten*

3. Nij A 189, 190: 3.81.80 ha hooi- en weiland

kaart 2 F3

Ook Bessel Meintsenkampje

Aelt Pannekoeck die *Cruyscamp* daer oestwert den Arckerweg en zuydtwert den Bleckerweg 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 17), Seger van Moorseler *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 123), Een camp Mheenland groot ongeveer 2½ mergen de *Kruiskamp* genaamd...ten oosten de Arkerweg ten zuiden den Nekkevelderweg (1751, RV 852 fol. 219), Hooy- en weiland de *Kruiskampen* genaamd (1838, NA Col. 1811).

Aan de wegkruising, de viersprong, van de *Nekkevelder*-, *Arker*-, *Watergoorse*- en *Bremerseweg*.

4. Nij A 318: zie *Polkamp* (9)

5. Nij K 197, 199: 2.31.00 ha hooi- en weiland

kaart 15 C8

VHd in Schansje (1849) en VHd in Grote Schansje (1859)

Wolter Brantsen den *Cruyscamp*...1¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 25), Killiaan van Steenler *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 145). Een kampje hooi- en weiland het *Schansje* genaamd (1849, NA Col. 4171), Het *Groote Schansje*...aan de noordzijde van den Bunschoterweg (1859, NA Col. 6529), Eene kamp het *Groote Schansje* (1896, NA Wes. 31), *Schansje* (1752, AAN 751 fol. 184).

6. Nij K 230: 2.60.20 ha hooi- en weiland

kaart 15 D9

Looch Lubbertsen den *Cruyscamp* oestwert aen Hetsencamp 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 25), Lubbert Loochs 3 mergen gnt. de *Cruijcamp* (1650, AAN 750 fol. 107), Lubbert van Rouwenburgs weduwe *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 144), Een Camp Mheenland groot drie mergen genaamt de *Kruijskamp*...aan de Weyntelerweg (1776, RV 854 fol. 159), Twee naast elkander gelegen kampjes bestaand hooy- en weiland de *Kruiskamp* genaamd...aan de Weintelerweg (1841, NA Col. 2461).

7. Nij K 231 - 235, 241 - 245: 15.72.10 ha hooi- en weiland kaart 15 D8
Item de *Cruyscamp* (1494, AK 185 fol. 19), van erve geheten *Cruyscamp* (1552, GR 1307 fol. 39), Loech Gerritsen heeft den *Cruyscamp* 4½ mergen noertwert den Veyntelerweg (1608, HG 4396 fol. 28), Seger van Moorseler *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 151), Twee kampen de *Kruiskampen* genaamd liggende tusschen het Groene wegje en Rassenbeek (1858, NA Col. 6359), Een perceel weiland genaamd de *Kruiskamp* (1903, NA Wes. 79), De *Kruiskamp* aan de Bontepoortterweg en nabij de Rassenbeek (1926, NC 18 - 10).

8. Nij buurtschap Ark

Die weduwe van Henrick Gerritsen van den Rijn 3 mergen die *Cruyscamp* aen den Arcker Cruysweg langs die Steeg (1608, HG 4396 fol. 11), Henrik Wychmansen *Cruyscamp* (1716, HG 5773 fol. 105).

KRUISLAND

Nij buurtschap Ark

Van erve gehieten *Cruyslant* gecoft tegens Johan van der Lawijck (1453, HA 101 fol. 28).

KRUISMAAT

Pu polder Arkemheen

Henrick van Arler den Olden heeft...noch drie mergen genaemt die *Cruysmaet* (1611, AZA 178 fol. 40), de *Cruysmaet* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 106).

KRUISVOORT

kaart 4 C7

Nij A 507, 508: 2.29.70 ha hooi- en weiland

VHd in Rieper (1834)

Van een kamp gelegen op Fenteler op die *Cruysfoirt* (1453, HA 101 fol. 12), Willem van Broickhuysen quondam Wilt Foet van eenen kamp gelegen in Fenteler op die *Kruysfoirdt* (1552, GR 1307 fol. 19), Noch 2½ mergen die *Cruysvoert* gebruker Jan Woltersen (1608, HG 4396 fol. 11), die *Cruysvoort* (1611, AZA 178 fol. 40), Wouter Evertsen *Cruysvoort* (1716, HG 5773 fol. 103), Twee kampen hooy- en weiland de *Rieper* genaamd (1834, NA Col. 994), Twee kampen hooi- en weiland *Kruysvoort* genaamd...in den hoek van den Bremerschen en Langen Holkerweg (1857, NA Col. 6081).

Het weiland de *Kruysvoort* ligt op de grote viersprong van de *Bunschoter*-, *Bremerse*- en *Olevoortseweg*. *Kruis* in de betekenis van 'kruispunt, wegkruising'. Zie *Kruiskamp* (1). Voor -voort zie *Hollenvoorde*. Voor de hernoeming in *Rieper* zie *Veekamp*.

KRUISWEG

kaart 2 F4

1. Nij A 182, 188: 3.17.40 ha hooi- en weiland

Weiland de *Kruisweg* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen aan de Arkerweg en den hoek van de Watergoorschenweg genaamd *Kruisweg* (1936, NA Rey.).

De *Kruisweg* ligt in de noord-oost hoek van de kruising tussen de *Arker-*, *Nekkevelde-*, *Bremerse-* en *Watergoorseweg* tegenover de *Kruiskamp* (2).

2. Nij buurtschap Ark

kaart 2, 4

Ook *Bremerseweg*

Ottenhoef...tusschen beijde de wegen van *Watergoor* en *Holevoort* en den *Cruysweg* (1764, RV 853 fol. 298), Het Lage Gat...gelegen over de *Kruisweg* (1837, NA Col. 1549).

Kruisweg als incidentele benaming voor de *Bremerseweg*. Voor algemene informatie over de *Arkemheense* wegen zie par. 7.4.

X. Kruiwagen: zie *Kroywagen*

X. Krui(s)werf: zie *Kriksgoed*

X. Kryenkamp: zie *Kreyenkamp*

KUILEN

kaart 11 B6

1. Nij H 765, 766: 1.66.70 ha weiland

Reyner Beeck wonende op die Ries heeft...beyde de *Cuylen* (1611, AZA 178 fol. 69), De *Kuilen* (Mu 1990).

Kuil, mnl. *cule*, betekent in het algemeen 'uitholling, put, diepte in de grond', in sommige gevallen gevuld met water, waardoor ook de betekenis 'plas, meertje' (Schönfeld 1955: 238). De vele *Kuilen* in de *Arkemheen* ontleen echter hun naam niet aan een laagte, een uitholling in de grond, maar is de benaming voor kunstmatige afgegraven bouw-, hooi- en weilanden. Op de kaart van Kempinck (KK 1909) wordt bijvoorbeeld het feit dat een perceel is afgegraven aangegeven door aan de naam van de eigenaar het woord *kuylle* toe te voegen, zoals 'Maes Pelen (kuylle)'. Ook in de dijkrollen van 1608 en 1611 wordt van (grote) percelen in de buurtschappen *Holk* en *Achterhoek* regelmatig vermeld dat ze zijn afgegraven, bijvoorbeeld 'Arent ten Hoeff cum suis heeft drie mergen affgraft' (1611, AZA 178 fol. 72). In 1611 blijkt zelfs 15 morgen te zijn afgegraven in de omgeving van de boerderij *Kouswijk*. Zie *Kouswijk* (3).

2. Nij I 200: 2.01.30 ha hooi- en weiland

kaart 12 C4

Aart Besselsen Hoog *Kuyllen* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 182), Eene kamp hooi- en weiland de *Kuilen* genaamd liggende eene kamp westwaarts van de *Achterhoekerweg* (1873, NA Colz. 817), De *Kuilen* (Do 1988).

3. Nij I 420 - 422: 5.18.20 ha hooi- en weiland

kaart 13 B7

VHd in Oude Land (1611). Ook Voor Jan Bast

Wulffer Peelen met Arisgen van Steenler...noch derdehalven mergen genaemt die *Cuylen* (1611, AZA 178 fol. 75), Suike Jacobs...het *Ouwe Landt* bij jonge Jacob Melisgoet aen den Brantwech (1611, AZA 178 fol. 75), Seste halff mergen Mehenlants in den *Achterhoeck* in drij campjens...genaemt de *Cuylen* aen den Brantwegh (1695, RV 850 fol. 181), Vrouw Brants d'*Kuyllen* (1716, HG 5773 fol. 192), Een kamp hooi- en weiland het oude Land ook wel de *Kuylen* genaamd (1845, NA Col. 3310), Een kamp hooi- en weiland het *Oude Land* ook wel de *Kuylen* genaamd (1845, NA Col. 3310; 1861, NA Col. 7032), Een kamp hooi- en weiland genaamd de *Kuilen* aan den Brandweg (1902, NA Wes. 29), De *Kuilen* (Do 1988).

4. Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland

kaart 13 D7

De *Kuilen* (Do 1986; Mu 1994).

5. Nij K 75, 76, 186: 5.30.80 ha hooi- en weiland
Ook Rassenbeek (3)

Wolter Reynersen van Aller die *Cuylen* aen den Bleckerweg westwert op die beeck 1¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 26), die *Kuijlen* (1611, AZA 178 fol. 57), Omtrent 2½ mergen meenlandt genaamt de *Kuile* aan de Bleckerwegh (1701, RV 850 fol. 13), Claas van Huysteen de *Cuylen* (1716, HG 5773 fol. 147), Twee mergen Mheenland...buurschap Nekkeveld aan de Nekkevelderwegh genaamt de *Kuijlen* (1756, RV 852 fol. 229), Twee kampen hooy- en weiland de Rassenbeek of de *Kuilen* genaamd (1839, NA Col. 1999), Een perceel hooi- en weiland genaamd...de *Kuilen* (1909, NA Wes. 98).

6. Nij K 130 - 133: 5.20.50 ha hooi- en weiland kaart 15 A3
Ook Vierkuilen
De *Kuilen* (Ho 1995).

Deze percelen zijn volgens mijn informant kort geleden afgegraven.

7. Nij K 205: 1.66.90 ha hooi- en weiland kaart 15 A9
VHd in Plekkerweide (1849)
Loech Gerritsen 2 mergen die *Cuylen* zuydtwert Herman van Oldenbarnevelt erffgenaemen (1608, HG 4396 fol. 28), Peter van Weede eiggenaer pagter Gijsbert van Pol van *Kuijlen* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 114), Willem van Westervelt *Cuyllen* (1716, HG 5773 fol. 151), Eene kamp de *Plekkerweide* genaamd aan den Nekkevelderweg (1849, NA Col. 4209), Eene kamp de *Plekkerweide*...groot 1 bunder 66 roeden 90 ellen (1901, NC 18 - 02), *Plekkerweide* (KK 1937).

Hoogstwaarschijnlijk niet een hernoeming met de FN *Plekker*, die in 1947 in Gelderland alleen voorkomt in Winterswijk, maar eerder een verschrijving van **Blekkerweide*. Het perceel ligt namelijk in *Nekkeveld* niet ver van de boerderij de *Blekker*. Z.a.

9.Nij buurtschap Holk
Opt Fratersgoet...onder Erckemehens becirk...die *Cuyl* (1611, AZA 178 fol. 69).

10. Nij buurtschap Holk
Jan Pietersen twee mergen die *Cuyt* (1611, AZA 178 fol. 70).

11.Nij buurtschap Nekkeveld
Heyman Claessen 5 vierdel aen den Bleckerweg tegen Hendrick Snappersgoet over genaemt die *Cuylen* (1608, HG 4396 fol. 30), Aen den Bleckerweg...genaemt die *Kuijlen* (1611, AZA 178 fol. 60).

KUILKAMP kaart 17 B7
 Pu I 239: 1.94.40 ha bouwland
 Ook: Binnenland en Eng (4)
 De *Kuilkamp* (Ha 1981).

De benaming *Kuilkamp* omdat het perceel grotendeels is afgegraven.

KUILTJE

1. Nij buurtschap Holk

Maes Peelen Robberts drie mergen drie vierendeel als idt *Cuyltgen*, Plack en 't Campgen (1611, AZA 178 fol. 69).

2. Nij buurtschap Holk

Jan Gerrits Buddingh heeft drie mergen idt Roggelantgen met idt *Cuyltgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

KUINERKAMP

kaart 4 E2

1. Nij A 373, 374: 3.01.70 ha hooi- en weiland

Ook Bergkamp (1) en Brugkamp (1)

De *Kuenerkamp* (1588, HG 5023 fol. 16), De *Kuynerkamp* off Goetschack Winiken (1588, HG 5023 fol. 20), Ernst van Hennekeler aen den Holckerweg op die beecke die *Cuynercampgens* 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 18), opte beeck die *Kuynder Campgens* (1611, AZA 178 Col. 49).

FN *Kuener*, *Kuenre*, *Kuyner*, met epenthesis van de *d* later *Kuinder*, die al in de veertiende eeuw in Elburg voorkwam (Otten 1999: 98). In 1947 woonde er in Gelderland nog één naamdrager in Nijkerk.

2. Nij buurtschap Holk

Peel Reyners...anderhalven mergen genaemt idt *Cuyndercampgen* (1611, AZA 178 fol. 76), Peel Wouters Beeck eigenaer van 3 mergen gnt. de *Kuijndercamp* (1650, AAN 750 fol. 98), Peel Beek 't *Kuyndercampje* (1716, HG 5773 fol. 195).

Het perceel lag in de omgeving van de *Holkerweg* en hoorde bij het *Pieter Harbertsgoed*. Z.a.

KUIPER

kaart 2 E9

1. Nij A 117, 118: 2.88.30 ha hooi- en weiland

Ook Bij de Kadijk

Geert Beertsen kyndt bij den Herdenberg den *Cuyper* (1608, AK 185a fol. 28).

FN *Kuiper*, zeer algemeen op de noord-west Veluwe, of de beroepsnaam *kuiper*. Het beroep van *kuiper* – het maken van tonnen en vaten – was in vroeger tijd één van de meest bloeiende beroepen op de Veluwe, vooral vanwege de reusachtige eiken in de Veluwse bossen. Bovendien stonden op de erven van vrijwel alle kloosterboerderijen zogenaamde *erfeiken*, die alleen na uitdrukkelijke toestemming van de abdij gekapt mochten worden (Beernink 1916: 2).

2. Nij A 224, 225: 4.40.50 ha hooi- en weiland

kaart 3 D3

Jannetgen Petersen den *Kuyper* bij den Blecker daer noertwert den Haen 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), Peel Beek de *Kuyper* (1716, HG 5773 fol. 119), Een camp Mheenland genaemt de *Kuyper* groot ongeveer 2½ mergen gelegen in de Nijkerker Mheen (1771, RV 853 fol. 327), Een kamp hooi- en weiland de *Kuiper* genaamd...de derde kamp benoorden den Nekkevelderweg (1854, NA Col. 5300), De *Kuiper* (KK 1937).

KUIPERSKAMP

kaart 14 E6

Nij K 78: 2.25.60 ha hooi- en weiland

's Heren Loe *Cuyperscamp* 2½ mergen gebruicker Heyman Claessen (1608, HG 4396 fol. 27), 't Loo tot Harderwijck die gedeputeerden aengaande daarvan heeft Renger Aerts 6½ mergen gnt. Lammerts- ende *Cuijperskamp* (1650, AAN 750 fol. 110), Heren in 't Loo *Cuypers Camp* (1716, HG 5773 fol. 147), Een Camp mheen- of weijland groot ongeveer 2 mergen genaemt de *Kuijper*

(1762, RV 853 fol. 237), Eene kamp de *Kuiperskamp* liggende op Nekkeveld aan de zuidzijde van de weg (1858, NA Col. 6283).

Volgens de dijkrol van 1588 (HG 5773 fol. 38) was dit hooiland vanaf het eind van de zestiende eeuw tot de secularisatie in 1803 eigendom van de Commanderie van Sint Jansdal te Harderwijk.

KUISELER

kaart 16 F1

Pu I 141: 1.67.60 ha hooiland

Een morgen Meenland genaamt de *Kuyseler* (1730, SV 160 fol. 164), De onverdeelde helft van een kamp mheenland genaamd de *Kuijselaar* (1852, NA Gun. 798), Een kamp hooi- en weiland de *Kuyselaar* genaamd (1860, NA Col. 6969).

Kuiseler, *kuiselaar* is misschien een samenstelling van *kuis*- en *-laar*. *Kuis* of *kui* is de naam voor 'een jong rund van het vrouwelijk geslacht beneden de leeftijd van negen maanden' (WNT 8 kol. 522). In het Puttens dialect wordt een vaarskalf *kuuskalf* genoemd (Puttens Praoten 2003: 40). Vooral jong vee wordt tot de dag van vandaag geweid op de weilanden in de Arkemheen. De *Kuiseler* kan ook het hooiland geweest zijn van de boerderij de *Hoot* of de *Kuiselaar* in de Puttense buurtschap Huinen, sectie F 388 (1799, RV 864 fol. 160, 165).

KUIT

kaart 11 A8

Nij H 721: 00.18.70 ha huis en erf

Ook Uitvang (6)

Het erf en goed de *Kuijt* genaamd bestaande in eene boerenwoning...buurschap Holk (1838, NA Col. 1794), De *Kuit* (Ri 2002).

FN *Kuyt*, *Kuit*, waarvan de meeste naamdragers in 1947 in Gelderland in de gemeente Putten wonen. Het microtoponiem *Kuit*, mhd. *kûte*, nhd. *kaut(e)*, betekent 'laagte, laaggelegen gebied' (Bach 1953: 255; Dittmaier 1963: 135). De *Kuit* ligt op het perceel dat begin zeventiende eeuw *Uitvang* heette aan het eind van de *Bremerseweg* aan de voormalige loop van de *Nieuwe Rijn*. Op de *Uitvang* stond toen al een boerderij zonder naam bewoond door Jacob Jacobsen. Zie *Uitvang*.

KUITENDAM

Pu I 428, 431: zie *Aart Vonkkamp*

X. Kuitjeskamp zie *Kindjeskamp*

KUITKAMP

Nij H 718: 2.18.10 ha hooi- en weiland

Ook Uitvang (6)

Hooi- en weiland...genaamd de *Kuitkamp*...aan den Korten Holkerweg en de Dammersbeek (1929, NA Rey.).

KUUTSVELD

Pu polder Arkemheen

Tyman Aerts. van 5 mergens min ½ hont van erve geheiten *Kuutsvelt* (1453, HA 101 fol.179).

Kuutsveld, waarschijnlijk met ingevoegde *t* uit oorspronkelijk **Kuusveld*, met als determinant *kuus*, *kuis*, *kui* 'jong vrouwelijk kalf'. Zie *Keutswede* en *Kuiseler*.

X. Kuunderkamp: zie *Koenderskamp*

KWADENBEEK

1. Nij: B 269 - 339: 9.36.60 ha buurtschap kaart 7 B7/E8
Zes woningen...te Nijkerk op *Kwadenbeek* (1850, NA Col. 4574).

Voor de etymologie zie *Kaaibeek*. Op de kaart van Kempinck uit 1609 staan hier reeds zeven huizen getekend. Bij het vaststellen van de verponding in 1650 staan er op *Kwadenbeek* 27 huizen. In de negentiende eeuw is dit uitgebreid tot 34 en is *Kwadenbeek* uitgegroeid tot een kleine buurtschap langs de *Oude Barneveldseweg*.

2. Nij buurschap Wullenhove Kaart 7 C6
De *Kwade Beek* (KA 1832).

Kwade Beek is de naam voor de kleine polderbeek die vanaf de buurtschap *Kwadenbeek* stroomt naar de buurtschap *Slichtenhorst*. De beeknaam is afgeleid van de buurtschapsnaam *Kwadenbeek*, oorspronkelijk *Kaaibeek*, en dateert vermoedelijk pas uit het begin van de negentiende eeuw. De *Kwadenbeek* wordt namelijk niet genoemd onder de schouwbeken in 1778 (AZA Inv.nr. 1046) en evenmin onder die uit 1824 (AZA Inv.nr. 16). De eerste vermelding is dan op de kadastrale atlas uit 1832.

KIJFKAMP

kaart 2 B8

1. Nij A 94: 2.03.10 ha hooi- en weiland
Aert van Moerseler op die Graft...*Kijffcamp* (1608, AK 185a fol. 27), op die Graft *Kijffcamp* daer oistwert Hellemanscamp (1611, AZA 178 fol. 20), Drie mergen den *Kieffcamp* (1677, SV 159 fol. 12), Drij mergen den *Kieftcamp* op de Graft gelegen (1679, RV 850 fol. 149), Peel Beek *Kijffcamp* (1716, HG 5773 fol. 43), *Kieftkamp* (KK 1937), De *Kieftkamp* (Mu 1993).

Kijfkamp en *Kijfland* zijn – evenals bijvoorbeeld *Strijland* – microtoponiemen die hun naam te danken hebben aan het feit, dat over het bezit ervan ‘gekijf, twist, ruzie’ ontstaan is (Schönfeld 1950:167; Melotte/Molemans 1979: 67). *Kieftkamp*, als dialectische uitspraak voor *Kijfkamp* en *Kieftkamp* naar analogie van de dialectische *kieft* voor *kievit* (Van Schothorst 1904: 151; Puttens Praoten 2003: 36).

2. Nij A245: zie *Kijfland* (1)

3. Pu I 164: 2.58.80 ha hooiland kaart 16 D5
VHd in Pinkenweide (1981). Ook Sprielderkamp
Twee mergen geheeten *Kijfkamp* (1501, S 1904: 105), Een Camp Meenlandt groot 3 mergen genaemt *Kijfcamp* naast den Hogen Enk van Arler (1698, SV 160 fol. 135), Drees Beertsen *Kijffcamp* (1716, HG 5773 fol. 29), Drie margen mheenland genaamt de *Kijfkamp* in de Puttermeen (1771, RV 863 fol. 455), De *Pinkenweide* (Ha 1981).

Hernoeming in *Pinkenweide*. De *Pink*, ‘jong rund van ongeveer een jaar oud’, graast vooral op schrale grond of slecht grasland (WNT 12 kol. 1893).

KIJFLAND

kaart 3 E7

1. Nij A 245: 1.91.80 ha hooi- en weiland
PHd in Kijfkamp (1608)

Een stuck lants groet wesende twee mergen end een vierdell genaempt idt *Kyefflant* (1572, HH 3 Inv.nr. 160), Jan Aelewijn die muntmeester aen den Arckerweg mit een stertgen genaemt den *Kijffcamp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Jan Rijxens weduwe eijgenaersche en gebruijkerse van 't *Kijfflant* groot 2¼ mergen (1650, AAN 750 fol. 159), Een camp mheenland groot 2¼ mergen genaemt de *Kieffcamp*...buurschap Ark (1771, RV 853 fol. 353), Een camp weijland...de *Kieffcamp* (1774, RV 854 fol. 219), Het perceel hooi-en weiland de *Kieftkamp* genaamd...aan de Boeyergeersche Beek (1848, NA Col. 4031), Een kamp hooi-en weiland gelegen onder Nijkerk buurschap Ark de *Kijffcamp* genaamd (1843, NA Vi. 33), *Kijffcamp* (KK 1937), de *Kieffcamp* (Bo 1995), De *Kijffcamp* (B 1999).

Zie *Kijffkamp*.

2. Pu I 504 - 508: 3.66.80 ha huis en erf, bouwland kaart 18 A9
Jan Dyrcksz. *Kijfflant* (1588, HG 5023 fol. 3), Henrick Woltersen bij die Vleislants Steeg daer hij woent idt *Kijfflant* 4 mergen (1608, AK 185a fol. 14), Willem Celeman van Westervelt 't *Kijfland* (1716, HG 5773 fol. 21), Een huys, hof en berg...genaamt den Lindenboom...ten noorden de steegh naar *Kienland* (1757, RV 863 fol. 275), Van een camp genaamt 't *Kijflandt* (1747, GR 1501 fol. 75), De Lindeboom, beneffens het *Kienland* (1829, NA Col. 212), *Kieuwland* (KA 1832), Een perceel *Kieuwland* of *Kijfland* (1837, NA Col. 1597), *Kijf-* of *Kieuwland* (1840, TA 220), *Kieuwland* (Ha 1981).

In de oosthoek van dit *Kijfland* is eind achttiende of begin negentiende eeuw de boerderij *Kieuwland* gebouwd. Z.a.

X. Kijntjeskamp: zie *Kindjeskamp*

X. Kijp: zie *Kip* (1)

X. Kijveschoten: zie *Knevelschoten*

KYRYS

Nij buurtschap Holk

Door den eersten *Kyrys* dat Loech opter *Kyrys* toehoert (1502, W 1954: 289).

Kyrys wordt genoemd in de lijst van denotata die betrokken waren bij het aanleggen van het tracé van de *Nieuwe Rijn* in 1502 (Wartena 1954: 289). *Kyrys* is misschien een samenstelling van *Ky-*, uitgesproken als *kie*, en *ries*, vermoedelijk *rijs* 'rijshout'. Voor het eerste naamlied heb ik geen aannemelijke verklaring.

LAAK

kaart 12, 13, 14, 15

Nij beek in de buurtschappen Achterhoek/Nekkeveld

Rycolt Doele van twee mergen veens gelegen bij der *Laicke* (1453, HA 101 fol. 2), Die *Laecke* (KK 1609), Op de *Laack* (1611, AZA 178 fol. 73), die *Laeck* (1650, AAN 750, fol. 4), Weijlant aan de *Laecke* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 10), Op te *Laak* (1716, HG 5773 fol. 185), De *Laak* (1832), De *Laak* (Mu 1994).

Laak, met de variant *lake*, is etymologisch verwant met het eng. *lake* 'meer' en het Duitse *lache* 'poel, plas'. *Laak* behoort bij het ww. *leken* dat 'water doorlaten' betekent en dat we nu nog gebruiken in de intensiefvorm *lekken* (Gildemacher 1993: 334 – 341; Devos 2001: 40). *Laak* is de naam voor een kleine natuurlijke waterloop. *Laak* komt herhaaldelijk voor in de betekenis van 'grenswater' en dat is zeker van toepassing op de Nijkerkse *Laak*, want de *Laak* ontspringt aan de grens van de gemeenten Barneveld, Hoevelaken en Nijkerk. Eerst vormt de *Laak* de grens

tussen Nijkerk en Hoevelaken en noordelijker de grens tussen Nijkerk en Bunschoten. De *Laak* is tevens provinciegrens tussen Utrecht en Gelderland. Ruim vijf kilometer van de *Laak* vormt de westgrens van de polder Arkemheen. Vermoedelijk is de betekenis 'grens' ontstaan onder invloed van het woord *lâke*, met een lange *a*, dat in Oost-Nederland bekend was in de betekenis van 'grens'. Naar dit riviertje de *Laak* is *Hoevelaken* genoemd, dat in 1132 voor het eerst voorkomt als *Hovelaken* en *Hoflake* (Schönfeld 1955: 183).

LAAKHOEK

kaart 13 D5

Nij I 402: 1.54.30 ha hooi- en weiland
Ook: Hoef en Schaperskamp
De *Laakhoek* (Do 1988).

LAAKKAMP

kaart 12 A4

1. Nij I 202, 203: 2.82.10 ha hooi- en weiland
Ook Land van Bokhorst
De kamp hooi- en weiland de *Laakkamp* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1846, NA Col. 3517), De *Laakkamp* (Mu 1994).

2. Nij I 547 - 550: 8.12.40 ha hooi- en eiland
Ook Eerste Laakkamp en Tweede Laakkamp
De hofsteden Woutertje Suycksgoed en Wolter Zegersgoed...en de *Laakkamp* (1853, NA Col. 5243), de *Laakkamp* (Do 1988; Mu 1994).

3. Nij K 134: 2.15.20 ha hooi- en weiland
De *Laakkamp* (Mu 1994).

LAAKKAMPJES

Nij K 319, 322: zie *Reiner Dirksen Iegerskamp*

LAAKSTUK

kaart 13 D5

1. Nij I 582: 00.42.20 ha hooi- en weiland, hakhout
VHd in Maat (1986)
Looch Gerrits eenen mergen 't *Laeckstuck* bij Looch Lubberts (1611, AZA 178 fol. 73), Gerritje van de Pol eiggenaersche van t'*Laeckstucksken* (1650, AAN 750 fol. 133), Arent van Rouwenburg en Mees Lambertsen *Laekstuk* 1 mergen (1716, HG 5773 fol. 160), Een mergen Mheenlandt genaamt het *Laakstuk*...buurschap Agterhoek (1755, RV 852 fol. 227), Het *Laakstuk* of De *Maat* (Do 1986; Mu 1994).

Voor -stuk zie *Hoge Stuk*.

2. Nij K 129: 2.32.10 ha hooi- en weiland
Het *Laakstuk* genaamd (1843, NA Vi. 33), Het *Laakstuk* (Ho 1995).

X. Laan: zie *Lanenkamp*

LAARKAMPEN

kaart 5 C5

Nij A 541 - 543: 4.94.10 ha hooi- en weiland
Ook Heldert
Jacop Byerwysch wijff van 5½ mergens gehieten die drie *Laerkampen* (1453, HA 101 fol. 23), 5½ mergen geheten die *Delaircampen* (1552, GR 1307 fol. 32), Johan Sloet drost tot

Vollenhoeve cum suis die *Laercamp* teyndens Watergoer (1608, HG 4396 fol. 2), die *Laercampen* (1611, AZA 178 fol. 31), Willem Schoonstein heeft de *Larecampen* groot 5½ mergen pagter Melis Deeus (1650, AAN 750 fol. 204), Jacobus van Westervelt *Laercampen* (1716, HG 5773 fol. 79).

Laar is volgens van W. van Osta ‘niet alleen een van de belangrijkste maar tevens moeilijkste, maar ook een van de meest besproken toponymische elementen, waarvan de precieze primaire betekenis niet met absolute zekerheid kan achterhaald worden’ (Van Osta 1995: 670). In de regio Putten is *laar* als appellatief tot op heden in gebruik. In een brief uit 1681 wordt van het *Speulderbos* gezegd dat het ‘soude groot zijn ruym 700 morgen inderdaet Bosch, sonder enige laeren’ en ‘hoe de Bosschen dichter van hout zijn, sonder laeren, hoe het voorn. hout beter wast’ (Hacke Oudemans 1969: 102). Thans wordt *laar* gebruikt als synoniem van *tra* ‘brandgang in een bos, voetspoor, pad’. *Laren* zijn dan in het bijzonder ‘oude wegen’ (Informatie boswachterij Speulder- en Sprielderbos). ‘Open plaats in het bos’ lijkt in deze regio de primaire betekenis van *laar* te zijn. Hieruit ontwikkelde zich wellicht betekenissen als ‘deel van het bos, dat intensief gebruikt wordt voor bijvoorbeeld het kappen van hout, bosweide’ (Bach 1953: 379; Moerman 1956: 139; Tinneveld/Blok 1973: 52; Künzel/Blok 1988: 216; zie voor een overzicht Van Osta 1995: 670 - 672). Deze *Laarkampen* vormen een onderdeel van het *Gravenveen*. Z.a.

LAARKAMPJE

kaart 2 B4

Nij A 169: 1.08.80 ha hooi- en weiland

VHd in Vijfvierel (1893) en VHd in Lage (1999); Ook Laarripen.

Een perceel hooi- en weiland het *Laarkampje* genaamd op Ark (1837, NA Col. 1549, Een perceel hooi- en weiland genaamd de *Vijfvierel* (1893, NA Wes. 97), De *Lage* (B 1999).

LAARRIJPEN

kaart 2 B4

Nij A 168, 169: 2.34.10 ha hooi- en weiland

Ook Laarkampje, Lage, Polletje en Vijfvierel

Ceelman van Ommerens weduwe die *Laerijpen* aen den Arckerweg 3½ mergen (1608, HG 4396 fol. 2), *Laerripen* (1611, AZA 178 fol. 31), Burgemeester Gerrit Wit eiggenaer van de *Larijpen* groot 3½ mergen pagter Gerrit Jelis (1650, AAN 750 fol. 205), *Laerryppen* (1716, HG 5773 fol. 78).

Voor *Laar*- zie *Laarkampen* en voor *-rijpen* zie *Veekamp*.

LAGE

1. Nij A 169: zie *Laarkampje*

Het adjectief *laag*, *lage* heeft in microtoponiemen in de Arkemheen de betekenis ‘laag gelegen’. Het betreft zowel bouwland, dat lager ligt dan de omringende gronden, als hooi- en weiland dat in het algemeen laag gelegen percelen betreft. In totaal komt het adjectief *laag* voor in 41 microtoponiemen, waarvan drie maal als simplex en 38 maal als attributief. Reciprocering met het adjectief *hoog* is gering. Zie uitgebreid hierover in par. 4.4.2.b.3 en 4.4.4.2.d.2.

2. Nij C 144: 00.78.50 ha tabaksland

kaart 8 F8

VHd in Hoge (1870); Ook Wallereng

Een kamp tiendplichtig oud tabaksland, nu bouwland, den *Lagen* genaamd (1850, NA Col. 4430), Eene tiendvrije kamp de *Hogen*...einde Vetkamp (1870, Colz. 124), Het grondstuk de *Lagen* genaamd bij de Wallersteeg (1895, NA Wes. 151).

LAGE BERENKAMP

kaart 8 C6

Nij C 59: 2.22.00 ha bouwland

Een kamp tienpligtig bouwland de *Lage Berenkamp*...op de Beerenkamp (1874, NA Colz. 1012), *Lage Berenkamp* (KH 1957).

Zie *Berenkamp*. Reciprocerend met *Hoge Berenkamp*, Nij C 62, 70. Zie ook *Prillenland*.

LAGE BERN

kaart 7 C4

Nij B 491: 1.02.60 ha tabaksland

Een kamp tabaksland den *Lagen Bern* genaamd (1846, NA Col. 3502), Het perceel tabaksland den *Lagen Bern* genaamd...aan den Straatweg naar Amersfoort (1857, NA Col. 6121).

Reciprocerend met *Hoge Bern*, Nij C 454, 455, 458. Z.a.

LAGE BUKKAMP

Pu polder Arkemheen

De *Lage Bukkamp* van Zeger Jansen te naauw quaad (1778, AZA 1052).

FN *Buk*. Reciprocerend met *Hoge Bukkamp*, Pu polder Arkemheen. Z.a.

LAGE DRIEMORGENNij A 170: zie *Kempen***LAGE ENG**

kaart 7 D4

1. Nij B 473: 2.12.60 ha tabaksland

Een perceel tiendvrij tabaksland de *Lage Eng* genaamd...met een daarop staande tabakschuur van 25 hangen (1842, NA Col. 2683).

Zie *Eng*. Reciprocerend met *Hoge Eng*, Nij B 470.

2. Nij buurtschap Wullenhove

Wolter Gijsbertsen vant voorseide goet anderhalven mergen den *Legen Engh* (1611, AZA 178 fol. 64), den *Laegen Eng* (1716, HG 5773 fol. 63).

Deze *Lage Eng* hoorde bij de boerderij *Groot Vaneveld*. Zie *Vaneveld*.

3. Pu I 226: 2.17.10 ha hooiland (bouwland)

kaart 16 B6

Henrick van Coeth den *Legen Enck* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 8), Heer van Vanenburg *Lagen Engh* (1716, HG 5773 fol. 13), Een Camp mheenland sijnde saaij- of weijland genaamd de *Lagen Enck* (1790, RV 864 fol. 253), Een kamp hooi- en weiland...*Lage Eng* genaamd bij Arler (1857, NA Col. 6176), *Lage Eng* (Ha 1981).

LAGE GAT1. Nij A 107: zie *Luiskampje* (1)

Voor *gat* zie *Eendengat*.

2. Nij A 201, 202: zie *Vosselerspol*

3. Nij A 327: 1.55.70 ha hooi- en weiland

kaart 4 A6

Ook Fenteler, Lage Gat en Vosselerskamp

Een kamp hooy- en weiland het *Lage Gat* genaamd gelegen aan de Kruisweg (1837, NA Col. 1549).

4. Nij B 349: 00.57.60 ha tabaksland

kaart 7 C8

Toentgen Reyners weduwe van zaliger Evert Jansen muller heeft...t *Lege Gadt* (1611, AZA 178 fol. 66), *Legegat* (1716, HG 5773 fol. 171), Een tiendplichtig en halve polderlasten gevende camp tabaks- en bouwland het Hooe Stuk en het *Lage Gat* genaamd (1857, NA Col. 6081).

5. Nij I 464 (ged.): 3.26.10 ha hooi- en weiland

kaart 13 B9

Ook Keienkamp

Het *Lage Gat* (Gr 2002).

6. Pu I 746: 1.65.10 ha bouwland

kaart 18 A6

Het weiland het *Lage Gat* (1829, NA Col. 194), het *Lage Gat* (Ha 1981).

LAGE GOOTKAMP

Pu I 491: zie *Gootkamp*

LAGE HONGERSKAMP

Nij A 120: zie *Hongerskamp*.

Reciprocerend met *Hoge Hongerskamp*, Nij A 100.

LAGE HUIS

Pu I 659: zie *Bokkenstein*

LAGE KAMP

kaart 2 D9

1. Nij A 102: 2.14.80 ha hooi- en weiland

Den *Leegencamp* 2½ mergen daer zuytwert den Herdenberg (1608, AK 185a fol. 33), *Laegencamp* (1716, HG 5773 fol. 60), Een kamp hooi- en weiland de *Lage Kamp* genaamd (1846, NA Col. 3622), Eene kamp hooi- en weiland genaamd...de *Lage Kamp*...aan de oostzijde van de Vaart (1901, NA Wes. 102), *Lage Kamp* (Mu 1993).

2. Nij A 119: 2.24.00 ha hooi- en weiland

kaart 2 E9

PHd in Huinerkamp (2) (1716)

Achter Herdenberg op die Diermerbeeck den *Legencamp* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 27), Peter van Weede heeft den *Legencamp* (1650, AAN 750 fol. 236), Derdehalf mergen lants...bij den Hardenbergh genaamt den *Lagen Camp* (1686, RV 850 fol. 147), Heer van Schoonderbeek van de *Huyndercamp* (1716, HG 5773 fol. 42), Eene kamp hooy- en weiland de *Lagekamp* genaamd aan de Herbergersteeg (1835, NA Col. 1896), De *Lage Kamp* (Mu 1993).

3. Nij A 239,265: zie *Lage Weide* (1)

4. Nij A 270: 1.58.50 ha hooi- en weiland

kaart 3 B6

Ook Scheef Arentsgoed

Een kamp hooi- en weiland de *Lage Kamp* genaamd...liggende nabij de zeedijk (1854, NA Col. 5280), Aan het land de *Lage Kamp* van het weeshuis te Nijkerk (ca.1880, AZA 1047).

5. Nij A 669: 2.61.00 ha hooi- en weiland

kaart 5 E8

PHd in Polkamp (13) (1841)

Die jofferen van den Hell hebben 3½ mergen den *Legencamp* op die Graft daarvan een halve mergen oestwert aen die andere zijde van den Graft (1608, HG 4396 fol. 2), Arent Wakker halven *Laegencamp* (1716, HG 5773 fol. 75), Eene kamp hooy- en weiland de *Polkamp* genaamd aan de Kadijk (1841, NA Col. 2417).

6. Nij K 206: 2.06.90 ha hooi- en weiland

kaart 15 A9

PHd in Lange Kamp (5) (1848)

Henrik Gerritsen over de Wiel *Lagencamp* (1716, HG 5773 fol. 143), Een perceel hooi- en weiland de *Lage* of *Lange Kamp* genaamd...tusschen de Wiel en Rassenbeek (1848, NA Col. 4118), Twee kampen hooi- en weiland de *Lage* of *Langekamp* genaamd (1885, NA Colz. 3576).

De hernoeming in *Langekamp* is vermoedelijk te danken aan de articulatie van de landbouwer ten kantore van de notaris, want het perceel is vrijwel rechthoekig.

7. Nij K 214: 1.65.10 ha hooi- en weiland

kaart 15 A10

Ook Leenkamp (3)

Een perceel hooy- en weiland de *Lage Kamp* genaamd buurschap Bontepoort (1835, NA Col. 1096), Eene kamp de *Lage Kamp* (1896, NA Wes. 31), *Lage Kamp* (KK 1937).

8. Nij buurtschap Ark

Die Slusecamp ende die 4 mergen daer an gelegen Derrick Pelens *Legekamp* (1453, HA 101 fol. 48), *Legecamp* (1552, GR 1397 fol. 67).

9. Nij buurtschap Wullenhove

Carolus Bentinck noch 2½ mergen den *Leegencamp* (1608, AK 185a fol. 37), den *Legen Camp* (1611, AZA 178 fol. 26), *Lagencamp* (1716, HG 5773 fol. 69).

10. Nij buurtschap Wullenhove

Gerrit Meessen *Laegencamp* opt Ols (1716, HG 5773 fol. 44).

LAGE KAMPJE

kaart 2 E7

1. Nij A 129: 1.34.60 ha hooi- en weiland

Ook Durinksmaat

Een camp Mheenland gelegen aan de westzijde van de Kadijk...noordwaarts de Renselaarsweijde...genaamd het *Laage Campje* (1780, RV 854 fol. 226).

2. Nij C 225: zie *Wallerkampje*

Reciprocerend met *Hoge Kampje*, Nij C 224.

LAGE KEUTSWEIDE

Pu polder Arkemheen

Noch 2 mergen die *Lege Keutswijde* (1608, AK 185a fol. 6), Johannes Berents *Lage Keutswij* (1716, HG 5773 fol. 7).

Het perceel ligt bij de boerderij *Groot Arler*. Zie *Keutswaide*.

LAGE MAAT

1. Nij A 266, 267: zie *Luismaat* (3)

Zie *Maat*.

2. Nij A 457: 1.30.10 ha hooi- en weiland kaart 4 F8
Lagemaet (1716, HG 5773 fol. 95), Een kamp hooi- en weiland het *Lage Maatje* (1864, NA Col. 7761).

Reciprocerend met *Hoge Maatje*, Nij A 459.

3. Pu I 696: 1.79.30 ha hooiland kaart 18 C6
 Een camp Mheenland de *Laage Maat* (1799, RV 864 fol. 88), Een hooi- en weiland de *Lage Maat* genaamd bij Monfrans (1842, NA Col. 2724).

4. Pu polder Arkemheen
 In de Puttermheen...de *Laage Maat* genaamd (1841, NA Ard. 58).

LAGE MAATJE

Nij A 461: 1.84.30 ha hooi- en weiland kaart 4 F9
 PHd in Grote Maatje (1893)
 Een kamp...het *Lage Maatje* op Hollevoort (1861, NA Col. 7003), Een kamp het *Groote Maatje* op Hollevoort (1893, NA Wes. 28).

Reciprocerend met *Hoge Maatje*, Nij A 459.

LAGE MORGEN

Nij buurtschap Achterhoek
 Eene mergen Mheenland genaamt de *Lage Morgen* (1740, RV 852 fol. 193).

Zie *Morgen*.

LAGE RAM

kaart 7 E4

Nij B 413: 00.91.20 ha tabaksland
 Het perceel tiendpligtig tabaksland de Hoge en *Lage Ram* genaamd...aan de Ouden Amersfoortschenweg (1846, NA Col. 3531).

Reciprocerend met *Hoge Ram*, Nij B 410. Zie *Ram*.

LAGE STEENBEEK

kaart 8 E4

Nij C 21: 1.06.10 ha tabaksland (bouwland)
 Ook Steenbeek (2)
 Anderhalve mergen landt genaamt de *Lege Steenbeeck*...op de Graefft (1674, RV 850 fol. 14).

Zie *Steenbeek*. Reciprocerend met *Hoge Steenbeek*, Nij C 103.

LAGE WEIDE

kaart 3 D7

1. Nij A 239, 265: 2.93.10 ha hooi- en weiland
 VHd in Lage Kamp (2) (1999)
 Pelgrim van Hollick Petersz. van eenen camp geheiten die *Legeweide* (1453, HA 101 fol. 71), de *Lage Weide* aan de Tweede Boeyengeersche Beek (1839, NA Col. 1877), de *Lage Wei* (Bo 1995), De *Lage Kamp* (B 1999).

Voor *weide* zie *Abelenweide*. Perceel A 239 is eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

2. Nij C 18, 20: 3.20.50 ha hooi- en weiland kaart 8 D3

Die *Legeweije* (1548, NL 1958 kol. 443), die *Lege Weyde* op die Graft in twee campen 4½ mergen (1608, AK 185a fol. 25), Twee campen genaamt de *Lege Weijde* leggende op de Graef (1681, SV 159 fol. 16), De scholt van Tilen *Lageweyen* (1716, HG 5773 fol. 39), Twee kampen weiland de *Lage Weide* aan de overzijde van de Vaart bij het tweede sluisje aan de oostkadijk (1870, NA Colz. 265), het *Lage Weitje* (1926, NC 20 - 10).

3. Pu I 170, 171: 3.58.60 ha hooiland kaart 16 C4

Ook Garderkamp en Huinerkamp (4)

An de *Lege Weyde* (1501, S 1904: 105), Willem van Hueckelums erffgenaemen...4 mergen genaemt die *Lege Weyde* (1608, AK 185a fol. 18), Een Camp van vier Mergen genaemt de *Lage Weijde* (1683, SV 160 fol. 132), Beert Petersen *Lageweyen* (1716, HG 5773 fol. 28), Twee morgen Mehenlants genaamt de *Laage Weide*...gelijke twee morgen gelegen naast de voorgaande en met een sloot daarvan gesepareert mede de *Laage Weide* genaamt (1754, RV 63 fol. 269), Een kamp Mheenland de *Lage Weide* (1827, NA Col. 3), Een kamp hooi- en weiland de Garder- of Huinderkamp ook wel de *Lage Weide* genaamd bij de Blindesteeg (1863, NA Col. 7655), de *Lage Weide* (Ha 1995).

4. Pu buurtschap Diermen

Noch 2 mergen onder Oldenaller genaamt Jan Teus *Lege Weij* (1608, AK 185a fol. 6), Heer van Oldenaller noch *Lagewey* (1716, HG 5773 fol. 1).

LAMBERTSKAMP

kaart 15 A6

1. Nij K 172, 173: 3.43.80 ha hooi- en weiland

't Loe binnen Harderwijck *Lambertscamp* gebruicker Heyman Claessen 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 27), 't Loo tot Harderwijck die gedeputeerden aengaande daarvan heeft Renger Aerts 6½ mergen gnt. *Lammerts-* en *Cuijperscamp* (1650, AAN 750 fol. 110), Heren in 't Loo *Lambertscamp* (1716, HG 5773 fol. 147), Twee kampen de *Lammertskampen* liggende achter Nekkeveld (1858, NA Col. 6283).

PN *Lambert, Lammert*. Vermoedelijk de PN van een geestelijke verbonden aan de Malthezer Orde van de Commanderie van Sint Jansdal te Harderwijk. Volgens de dijkrollen is dit perceel het bezit van deze instelling van 1494 tot aan de secularisatie in 1803 (1494, AK 185 fol. 14; 1588, HG 5023 fol. 29).

2. Pu I 921: 00.80.00 ha hooiland

kaart 20 H1

Alijd, zuster van Claes van Diermen ontvangt...delen uit *Lambertskamp* (1436, VG 1983: 260), *Lambertz.kamp* in Arkemedede (1536, GR 4126), Ernst van Hennekeler teindens Diermer erff *Lambertscamp* 3 vierdel lants (1608, AK 185a fol. 33), *Lambertscamp* (1716, HG 5773 fol. 59), Renger Wildeman...gepagt den *Lambertskamp* (1761, SV 615 fol. 1), het *Lambertskampje* (1833, NA Gun. 48).

Vermoedelijk voormalig eigendom van en genoemd naar de boerderij *Lambertsgoed ten Hoven*, later *Ten Hove* of *Ten Hove voor het Hek* en genoemd naar een zekere *Lambert ten Hove*, in de Puttense buurtschap Bijsteren, sectie L 322 (ca.1560, S 1889 fol. 256; SM 434 fol. 81) of naar

het Nijkerkse *Peter Lambertsgoed*, dat ca. 1400 stedsheid betaalt aan de abdis van Elten in de hof te Appel (K 1853: 136).

LAMMERTSKAMP

Nij A 442, 443: zie *Rabbenkamp*.

X. Land: zie *Aaltje Gerritsland*.

LAND AAN DE LAAK

Nij I 204, 205: zie *Geren*

LAND BIJ HET HOK

Pu I 840: zie *Oldermanskamp*

LAND DAAR BOVEN

Nij A 104: zie *Bovenkamp* en *Daarboven*

LAND VAN BOKHORST

kaart 12 A4

Nij I 203: 1.42.70 ha hooi- en weiland

Ook Laakkamp (1)

Land van Bokhorst (Do 1988).

FN (*Van*) *Bokhorst*. Zie *Bokhorst*.

LAND VAN DE KERK

kaart 12 C8

Nij I 5, 16, 17: 3.43.60 ha hooi- en weiland

Ook Kerkenduisjes en Zwaantjesduist

't *Land van de Kerk* (Do 1988).

LAND VAN DIRK BUITENHUIS

kaart 13 A9

Nij I 324 - 327: 1.52.80 ha bouw-, hooi- en weiland, hakhout

't *Land van Dirk Buytenhuis* (Do 1988, Mu 1994).

PN *Dirk* en FN *Buitenhuis*, zeer algemeen voorkomende FN in Ermelo en Nijkerk.

LAND VAN GASSEN

Nij I 211: zie *Barvaartsland*

LAND VAN JAN SCHOONDERBEEK

kaart 13 A9

Nij I 318: 00.47.30 ha bouwland

't *Land van Jan Schoonderbeek* (Do 1988).

PN *Jan* van *Johannes* en FN (*Van*) *Schoonderbeek*, waarvan de meeste naamdragers in Gelderland in 1947 in Ede en Nijkerk woonden. In Putten het Huis Schoonderbeek, sectie C 141, dat in ieder geval dateert uit het midden van de veertiende eeuw (1464, AK 329 fol. 193). Zie voor de omvang van het landgoed Schoonderbeek in de negentiende eeuw: 1834, NA Col. 947; 1847 NA Col. 3757; 1849, NA Gun. 639.

LAND VAN JAN VAN EGDOM

kaart 12 D6

Nij I 249 - 251: 1.32.40 ha bouw-, hooi- en weiland

't *Land van Jan van Egdom* (Do 1988).

PN *Jan van Johannes* en FN *Van Egdom*, die in Gelderland in 1947 vooral in Ede, maar ook in Nijkerk voorkomt.

LAND VAN KEES BUUR

kaart 12 D6

Nij I 258: 00.21.00 ha bouwland

't *Land van Kees Buur* (Do 1988).

PN *Kees van Cornelis* en FN *Buur*, of verkorting van *buurman* 'inwoner, naast wonende'.

LAND VAN KRAAIJ

kaart 13 B11

Nij I 309: 1.37.60 ha hooi- en weiland

't *Land van Kraaij* (Do 1988).

FN (*Van*) *Kraay*. Van de 180 Gelderse naamdragers in 1947 wonen er 78 in Ermelo, Putten en Nijkerk.

LANENKAMP

kaart 8 D6

Nij C 96 - 98: 6.20.20 ha hooi- en weiland (bouwland)

Joffer Gerarda van Delen 3½ mergen saylant *Laenencamp* uyt den Berencamp (1608, AK 185a fol. 37), Reijner van Vanevelt heeft de *Lanecamp* groot 3½ mergen (1650, AAN 750 fol. 236), *Lanecamp* (1716, HG 5773 fol. 69), de *Lanen­kamp*...noord de Hemmeler- of Ramhorsterweg (1842, NA Col. 2724), Twee kampen hooi- en weiland de *Lanekampen* liggende aan de weg bij de Berenkamp (1872, NA Colz. 692), De Weitkamp...tusschen de *Laan* en de Hardenbergersteeg (1874, NA Colz. 1012).

Laan 'pad of weg aan weerszijde beplant met bomen of heesters', synoniem met *allee*. Bij uitbreiding van de betekenis ook 'stukken land, die aan een laan liggen' (WNT 8 kol. 851). In microtoponiemen is *laan* zeer algemeen. In veel gevallen is zelfs een echte *laan* ver te zoeken. Elke weg langs landerijen, dus ook zonder bomen, kan *laan* genoemd worden (Schönfeld 1950: 148).

LANGE AKKER

kaart 5 E2

1. Nij A 602, 610: 2.34.30 ha tabaksland

Een kamp tabaksland de *Lange Akker*...in de Doornsteeg (1844, NA Col. 3020).

Zie *Akker*. Reciprocerend met *Korte Akker*, Nij A 610b.

2. Nij B 347: 00.82.40 ha tabaksland

kaart 7 C8

Marten Willems weduwe eiggenaersche van de *Langen Acker* met het leege gat groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 249), Eene kamp tiendvrij tabaksland de *Lange Akker* genaamd ...bij de stad achter Kwadenbeek (1866, NA Col. 8262).

3. Pu I 520: 1.83.70 ha bouwland

kaart 18 A8

Ook Norden

De *Lange Akker* (Ha 1981).

4. Pu I 918: 1.24.30 ha hooiland

kaart 20 G2

Willem van Hueckelums erffgenaemen den *Langen Acker* 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 25), Groot anderhalf mergen genaamt den *Lange Acker* aan de Middelbeek (1677, SV 160 fol. 130), Arent Snappers weduwe *Lange Akker* (1716, HG 5773 fol. 38), Meenlant liggende aan de Koesteegh den *Langen Acker* genaemt noort de Middelbeek (1736, RV 863 fol. 395), Een kamp hooi- en weiland de *Lange Akker* genaamd (1849, NA Col. 4305), de *Lange Akker* (Ha 1981).

Langgerekt hooilandperceel van ca. 30 bij 300 meter. De benaming *akker* voor dit tamelijk laag gelegen hooiland is opmerkelijk. Wellicht is het ten tijde van de naamgeving gebruikt voor de verbouw van haver. Zie *Haverkamp*.

X. Langengoed, Des: zie *Slangengoed*

LANGE HOEF

kaart 4 D1

1. Nij A 364: 2.39.00 ha hooi- en weiland

Ook Lange Morgens (1)

Eenen kamp hooi- en weiland de *Langen Hoef* genaamd (1842, NA Col. 2761).

Zie *Hoef*.

2. Nij A 509: 2.43.00 ha hooi- en weiland

kaart 4 B8

Ook Kaspershoef

Noch 3 mergen genaemt die *Lange Hoeve* gebrickter Jelis Loochsen (1608, HG 4396 fol. 11), Omtrent drie mergen...genaemt de *Lange Hoeve* (1709, RV 850 fol. 14), Gijsbert van Hoonhorst *Langehoef* (1716, HG 5773 fol. 103), Weyland groot drie mergen genaamt de *Lange Hoef* buurschap Doornsteeg (1763, RV 853 fol. 295), Eene kamp hooi- en weiland de *Lange Hoef* genaamd...aan den Brienenschenweg (1841, NA Col. 2402).

Zie *Hoef*. Reciprocerend met *Korte Hoef*, Nij A 516.

LANGE HOEK

Nij buurtschap Ark

Een vierde part in een hoek buytendijksland genaamt de *Lange Hoek*...buurschap Ark...zuydwaarts de zeedijk (1773, RV 850 fol. 217).

LANGE HOLKERWEG

Nij buurtschap Holk: zie *Holkerweg*

LANGE KAMP

kaart 1 C8

1. Nij A 63: 1.83.40 ha hooi- en weiland

Ott Schrasser Jansen...idt *Lange Campgen* (1608, AK 185a fol. 34), 't *Lange Campjen* (1716, HG 5773 fol. 61), Een kamp land genaamd de *Lange Kamp* (1757, M 1981: 114), *Langekamp* (1824, AZA 812).

Bij de zeedijk heeft de *Lange Kamp* een breedte van ongeveer. 25 meter waarna hij over een lengte van circa. 450 meter richting *Middelbeek* taps toeloopt.

2. Nij A 175: zie *Leenkamp* (1)

3. Nij I 18: 2.08.60 ha hooi- en weiland

kaart 12 B8

De *Lange Kamp* (Mu 1994).

De lengte van dit perceel bedraagt omstreeks. 350 meter.

4. Nij K 155: 1.88.30 ha hooi- en weiland
De *Lange Kamp* (Ho 1995).

5. Nij K 206: zie *Lage Kamp* (6)

6. Pu I 905: 1.76.00 ha hooiland kaart 20 H3
Hooi- en weiland...de *Lange Kamp* (1835, NA Col. 1103), *Lange Kamp* (1923, NA Wes.).

LANGE KAMPJE

1. Nij A 110: zie *Emmekenkampje*

2. Nij A 272: 2.35.70 ha hooi- en weiland kaart 3 A5
Henrick Reynersen 't *Lange Campgen* op die Wiel 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Die *Lange Camp* 3 morgens groot obit vid Grevengoet (ca.1650, SM 431), de *Langecamp* (1716, HG 5773 fol. 112), Een kamp de *Lange Kamp* genaamt gelegen aan de Wiel (1848, NA Col. 3909), de *Lange Kamp* (Bo 1995).

Langgerekt perceel hooiland van ongeveer. 150 meter direct aan de oostzijde van de *Wiel*.

3. Nij B 53: 00.43.60 ha aardappelland kaart 6 D3
PHd in Smalle Kampje (1) (1837)
Een kampje tabaksland het *Lange Kampje* ook wel het *Smalle Kampje* genaamd...achter Groot Watergoor (1837, NA Col. 1509).

4. Nij I 4: 1.17.80 ha hooi- en weiland kaart 12 B8
Henrick Reyer Meyns anderhalven mergen leggende op die Segsloot genaemt 't *Lange Campgen*
(1611, AZA 178 fol. 73), Kiliaan van Steenler *Langecampjen* (1716, HG 5773 fol. 186), Een
perceel hooi- en weiland het *Lange Kampje* genaamd...bij de Achterduist (1846, NA Col. 3503).

5. Pu I 489: 00.37.60 ha bouwland kaart 18 A8
 Het perceel bouwland...het *Lange Kampje* (1845, NA Col. 3228).

6. Pu I 861, 886: 2.01.10 ha hooiland kaart 20 F6
 Reyner van Vanevelts erfgenaemen hebben twee mergen 't *Lange campgen* (1611, AZA 178 fol. 2), Een Camp Meenlandt genaamt het *Lange Campien* (1676, SV 160 fol. 145), Aart Evertsen weduwe 't *Lange Kampjen* (1716, HG 5773 fol. 3), Een partij hooi- of weiland genaamd de *Lange Kampjes* (1862, NA Beij. 287), De *Lange Kampjes* (NC 1932).

De beide percelen lopen parallel aan de *Schremmersteeg* en zijn samen circa. 150 meter lang.

7. Pu I 873: 1.33.20 ha hooiland kaart 20 G7
 Reyner van Vanevelts erfgenaemen dat *Lange Campgen* zuytwert die Middelbeeck (1608, AK 185a fol. 10), Twee mergen landt het *Lange Campjen* genaempt (1706, SV 160 fol. 106).

Langgerekt hooiland aan het einde van de *Blinde Steeg* in het Puttense deel van de Arkemheen..

- ## 8. Nij buurtschap Wullenhove

Carolus Bentinck heeft...uit den Loeneman...*'t Lange Campgen* twee mergen (1611, AZA 178 fol. 64).

X. Lange Land: zie *Slangenland*

LANGE MOENSGOED

Nij H 712: zie *Neuderantsgoed*

LANGE MORGEN

kaart 12 D5

1. Nij I 230: 00.85.70 ha hooi- en eiland
De *Lange Morgen* (Do 1988).

Zie *Morgen*.

2. Nij buurtschap Nautena

Op Nautena van Knuytengoet...de *Lange Mergen* (1611, AZA 178 fol. 68).

Reciprocerend met *Korte Morgen*, Nij buurtschap Nautena.

LANGE MORGENS

kaart 4 D2

1. Nij A 362 - 370, 375: 18.27.10 ha hooi- en weiland

Ook: Achterste Lange Morgens, Lange Hoef (1) en Voorste Lange Morgens

Van 1½ mergen...in den *Langen Mergens* (1453, HA 101 fol. 2), Item Sante Catharine Altaar ter Nijkerken van enen mergen...gelegen in de *Lange Morgen* (1552, GR 1307 fol. 4), in die *Lange Mergens* (1608, HG 4396 fol. 14), Melis Bessels Wijnkoop...van 2 mergen in de *Lange Mergens* (1650, AAN 750 fol. 85), *Langemergens* (1716, HG 5773 fol. 116), Mheenland de *Lange Mergens* (1767, RV 853 fol. 288), Hooy- en weiland de *Lange Mergens* (1839 - 1862, NA Col.1085, 2090, 3720, 7218), *Lange Morgens* (KK 1937).

De *Lange Morgens* is een ontginning van ruim één hoeve tussen de *Bunschoter-* en *Lange Holkerweg*. Ten oosten loopt de *Boeyengeerse Beek* en ten westen het *Groenewegje*. Begin zeventiende eeuw was het gebied al verdeeld onder zes eigenaren. Als we aannemen dat het verkavelingspatroon sedert de zeventiende eeuw niet of nauwelijks gewijzigd is, kan het bijvoeglijk naamwoord *lange* niet slaan op de perceelsvorm, want de tien percelen zijn rechthoekig, soms bijna vierkant. Mogelijk de FN (*De*) *Lange* of vanwege de ligging aan de *Lange Holkerweg*.

2. Pu I 908: 1.67.70 ha hooiland

kaart 20 H3

Ook Hoekkamp (9)

Eene kamp hooi- en weiland de *Langemorgens* genaamd (1851, NA Col. 4731).

LANGE POLKAMP

Nij K 155: zie *Polkamp* (16)

LANGEROEBEEK

kaart 20

Pu polder Arkemheen

Ook Lange Weierbeek

Die *Langeroebeeck* (1608, AK 185a fol. 2), *Lange Roebeecke* (1611, AZA 180 fol. 81), Collencamp alwaer ooswert de *Lange Weiwerbeeck*, zuytwert de *Arlerstege* (1637, SV 160 fol.

128), de *Lange Roeijensluijsbeeck* (1650, AAN 750 fol. 4), de *Lange Roeijbeeck* (1676, SV 160 fol.127), ten oosten de *Langeroeeybeeck* (1794, RV 864 fol. 321).

De *Langeroebeek* ligt in de Putterpolder en is genoemd naar het buitendijks land de *Lange Roeden*. De beek mondde via de *Putter-* of *Langeroesluis* uit in de *Zuiderzee*. In de zeventiende-eeuwse benaming *Lange Weijerbeek* is *weijer* vermoedelijk de dialectische vorm *wei* voor *wa* (*waai*), die ondermeer voorkomt in Eemnes. Zie voor *weyer*, *weier* ook onder *Vijverkamp*. Voor namen die verband houden met dijkdoorbraken zie *Waai*. Voor beeknamen in het algemeen zie par. 7.5.

LANGE ROEDEN

kaart 20

Pu polder Arkemheen

In Arkemedede bute dijkes legghet twier weyenlant en heyten die *Roeden* (ca.1400, K 1853: 134), Die *Lange Roeden* lanck 41 roeden (1619, AZA 1 fol. 135), Die *Lange roeijen* groot 8 mergen buytenlants aan verscheyden luden (1650, SV 817), Op die *Roeden* in Arcameen (1660, AK 144).

Eén *roede* ‘tak, stok, maatstok’, was in geheel Nederland in vroeger eeuwen een bekende lengtemaat van ongeveer 3,80 m en een oppervlaktemaat van ongeveer 100 m² (Verhoeff 1983: 121). De *Lange Roeden* vormden een belangrijk deel van het voorland langs het Puttense deel van de Arkemheense zeedijk. De *roede* werd gebruikt om de perceelsbreedte aan te geven. Breedtemeting werd speciaal toegepast op die percelen, die niet direct in het geheel ontgonnen werden (Rentenaar 1967: 70). Dit geldt ook voor buitendijksland dat in de lengterichting – de zeerichting – slecht meetbaar was. Reciprocierend met *Korte Roeden*, Pu polder Arkemheen.

LANGEROESLUIS

Pu polder Arkemheen: zie *Puttersluis*

LANGE SCHUUR

kaart 9 D4

Nij C 222, 223: 00.26.00 ha aardappelland, huis, schuur en erf

Ook Hazeveld

De daggelderwoning en annex schuur en erf waarop 16 peppelenbomen...de *Lange Schuur* genaamd...ter weerszijden van de Wallersteeg (1851, NA Col. 4751).

Schuur ‘gebouw oorspronkelijk van hout, later ook van steen en ijzer, voor opslag’(WNT 14 kol. 1254). Vermoedelijk genoemd naar de grote tabaksschuur op de *Wallereng*.

LANGE STUK

1. Nij buurtschap Holk

Volter Beeckman heeft...’t *Lange Stuck* (1611, AZA 178 fol. 69).

Voor *stuk* zie *Hoge Stuk*.

2. Nij: buurtschap Holk

Jan Gerrit den Jongen heeft drie mergen het Berchcampgen en ’t *Lange Stuck* (1611, AZA 178 fol. 69).

LANGS DIE KAMPJE

Nij buurtschap Ark

De weduwe Nuldt heeft een mergen gnt. *Langs die Campje* pagter Rijcket Ariaans (1650, AAN 750 fol. 227).

LANG VERWACHT

kaart 10 F1

Nij H 654 (ged.): 2.79.00 huis en erf
Ook Hoefslag (13)
Lang Verwacht (Lo 1998).

Lang Verwacht als huisnaam. De boerderij is gebouwd in 1930 op het perceel de *Hoefslag*.

LANGE WEIERBEEK

Pu polder Arkemheen: zie *Langeroebeek*

LANGE WEISLUIS

Pu polder Arkemheen: zie *Puttersluis*

X. Langesgoed: zie *Treude Langesgoed*

LANSENKAMPJE

kaart 6 E2

Nij B 56, 58: 1.18.00 ha tabaksland, schuur en erf (bouwland)
VHd in Hoefijzer (1839)
Helmig Jansen *Lansencampje* (1716, HG 5773 fol. 108), Ongeveerlijck eene mergen toebaksland...en de schuur daarop staande...*Lanzencampje* genaamd...ten zuiden de Holkerwegh (1760, RV 852 fol. 176), Een kamp tabaksland met de daarop aanwezige tabaksschuur het *Hoefijzer* ook wel *Lansekampje* genaamd (1839, NA Col. 1927).

FN *Lansen*, waarvan in 1947 geen naamdragers in Nijkerk wonen. Hernoeming in *Hoefijzer* niet vanwege de vorm van het perceel, maar vermoedelijk op grond van de aanwezigheid van een hoefijzer aan de tabaksschuur of de woning als symbool voor de goede gang van zaken.

LAPPERTJE

kaart 1 C7

1. Nij A 61: 1.39.40 ha hooi- en weiland
Ott Schrasser Jansen...idt *Lapperken* (1608, AK 185a fol. 34), Weesen van Harderwijk 't *Lappertjen* (1716, HG 5773 fol. 61), Een kamp land genaamd 't *Lappertje* (1757, M 1981: 114), *Lappertje* (1824, AZA 812), Het *Lappertje* (Mu 1993).

Lappertje, vermoedelijk een diminutiefvorm van *lap* in de betekenis van 'sluitboom' en dan als benaming gebruikt voor het afsluiten van hooi- en weilanden. *Lap* is synoniem met 'valhek' en het in deze regio meer bekende 'klaphek'. De zeventiende-eeuwse vorm *Lapperken* komt in die betekenis ook voor in Vlaanderen (Lindemans 1953: 37). In de dijkrollen van 1608 en 1611 heeft het *Lappertje* nog een oppervlakte van vijf morgen (AK 185a fol. 34; AZA 178 fol. 24). In 1832 is daar nog 3½ morgen van over. Op deze plaats is de zeedijk naar binnen verlegd, waardoor een gedeelte van het perceel voor dijkbouw vergraven is. Het *Lappertje* is in 1646 aangekocht door het Burgerweeshuis in Harderwijk (Moorman van Kappen 1981: 114).

2. Pu I 860: 1.13.10 ha hooiland
Lappertje 1¼ mergen (1824, AZA 812).

kaart 20 F6

Ook dit perceel aan de *Schremmersteeg* was eigendom van het Burgerweeshuis in Harderwijk.

LAURENKAMPEN

Pu I 894, 895: zie *Overhaag* (3)

X. Lauwerkampen: zie *Laurenkampen*

X. Lauwerenkampen: zie *Laurenkampen*

X. Lauwerickenkamp: zie *Lawickkamp*

LAUSINK

kaart 16 E8

Pu I 89: 4.48.40 ha hooiland (bouwland)

Ook Blaak

Johannes van Wencom te Diermen van *Lausink* 6 mergen (1716, HG 5773 fol. 18).

FN *Lausink*, die in Gelderland in 1947 niet voorkomt.

LAUWERKAMPSBEEK

kaart 20

Pu polder Arkemheen

De *Lauwerkamps Beek* (1778, AZA 1046).

De *Lauwerkampsbeek* is de plaatselijke naam voor de wegsloot langs de *Laurenkampen* aan de *Schremmersteeg*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

LAWICKKAMP

kaart 20 E4

Pu I 970: 1.74.20 ha hooiland

Ook Paalkamp

Het Paalcampje...west de *Lawick Camp* (1666, SV 160 fol. 101), Een Camp Mehenlandt groot twee mergen genaemt het Paal Camptien westwert *Lauwericken Camp* (1685, SV 160 fol. 132).

FN (*Van*) *Lawick*. Het adellijke geslacht *Van Lawick* bezat midden vijftiende eeuw veengrond in *Bunschoten* en drie morgen land in de Nijkerkse *Achterhoek* bij de *Eller* (1453, HA 101 fol. 11, 13) en begin zeventiende eeuw hooiland in *Nekkeveld* in de omgeving van het *Grauwe Zusterenland* (1613, AZA Inv.nr. 1 fol. 38).

LAZARUSBEEK

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

In de Roskam te Nijkerk aanbesteed het maken van...de *Lazarusbeek* (1791, BFA 1471), Het Spreiwerf...liggende achter de kolk langs de *Lazarusbeek* (1882, NA Colz. 2994).

De *Lazarusbeek* is een kleine polderbeek die van de *Vetkamp* langs de *Lazarussteeg* liep en via een in 1755 gebouwd schutsluisje uitmondde in de *Arkervaart*. Vlak bij dit sluisje lag de Nijkerkse scheepswerf met het hellinghuis gebouwd in 1825 en in gebruik gebleven tot 1930. (ON 23 (2004) nr. 1 en 2). Zie *Lazarushuis*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

LAZARUSHUIS

kaart 8 E8

Nij C 133: 00.00.20 ha huis

Van erve geheiten Heyne Coepslant gelegen bij die *Lazarus* (1503, HA 101 fol. 237), Idt *Lazarhuys* (1608, AK 185a fol. 28), idt *Lazarushuijs* (1611, AZA 178 fol. 21), Een huis en annex kamer met erf en tuin het *Lazarushuis* genaamd (1842, NA Col. 2606), het *Lazarushuis* (1874, NA Colz. 1055).

Het *Lazarushuis* aan de *Lazarussteeg* was het Nijkerkse leprozenhuis. Hier werden personen verpleegd die leden aan de lazarusziekte of melaatsheid en bij uitbreiding voor lijders aan allerlei andere besmettelijke ziekten. De naam is ontleend aan de met zweren overdekte bijbelse persoon *Lazarus* door Jezus genoemd in één van zijn gelijkenissen in Lucas 16. Het Nijkerkse *Lazarushuis* lag net buiten de *Vest*. Ten tijde van de pestepidemieën in de zestiende en zeventiende eeuw werden hier talrijke patiënten verpleegd.

LAZARUSKAMP

1. Bij C 81 - 83: zie *Karman*

2. Nij C 127: 2.19.30 ha hooi- en weiland kaart 8 E7
Jr. Carl Bentincks erfgen. hebben 2½ mergen gnt. *Lazaruskamp* pagter Bernt van Westenappel (1650, AAN 750 fol. 241), Een kamp hooi- en weiland de *Lazaruskamp* gelegen aan de *Lazarussteeg* (1883, NA Colz. 3085).

3. Nij C 130: 2.29.60 ha tabaksland kaart 8 E7
Lazaruskamp (1514, NL 1948 kol. 206), den *Lazarhuyscamp* daer oestwert die weg en noertwert idt *Lazarushuys* 3 mergen (1608, AK 185a fol. 32), den *Lazaruskamp* (1611, AZA 178 fol. 23), Willem Schoonsteijn heeft den *Lazaruskamp* groot 2½ mergen pagter Bernt van Westenappel (1650, AAN 750 fol. 241), de weduwe van Jacob Suyck *Lazaruskamp* (1716, HG 5773 fol. 55), De kamp hooi- en weiland de *Lazaruskamp* genaamd aan de *Lazarussteeg* (1837, NA Col. 1486).

Deze bouw- en hooilanden, met een gezamenlijke oppervlakte van een halve hoeve, ongeveer 8 ha, lagen naast het *Lazarushuis* en werden door de bewindvoerders verpacht. De pachtopbrengst werd gebruikt voor de verzorging van de zieken.

LAZARUSPAD

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Ook *Lazarussteeg*

Aant *Lazaruspad* (1716, HG 5773 fol. 46), *Lazarus Steeg* (KA 1832), de *Lazaruskamp* zuidwaarts de *Lazarussteeg* (1842, NA Col. 2606).

Het *Lazaruspad* vormde de verbinding tussen de *Vetkamp* en de *Oostkadijk* aan de *Arkervaart*. Aan de *Lazarussteeg* stond het Nijkerkse *Lazarushuis*, het leprozenhuis. In de jaren na de oorlog heette deze weg de *Lazarustraat*. Op verzoek van de aanwonenden, die deze naam associeerden met overmatig drankgebruik, werd bij raadsbesluit van 7 juni 1986 de naam gewijzigd in *Bruins Slotlaan*. Z. Bruins Slot (1903 - 1985) was burgemeester van Nijkerk van 1939 - 1956. Voor algemene informatie over de Arkemheense wegen zie par. 7.4.

LAZARUSSTEEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Lazaruspad*

X. Leemkamp: zie *Leenkamp* (2)

LEEN

Pu polder Arkemheen

Hartger Henriksen van 't *Leen* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 22).

Vrijwel zeker een ellips van **Leenkamp*. Z.a. Het perceel hoorde in de achttiende eeuw bij het *Wolter Arissengood*, vermoedelijk het latere *Klein Arler*.

LEENKAMP

kaart 2 D4

1. Nij A 175: 2.30.40 ha hooi- en weiland

PHd in Lange Kamp (2) (1767)

De *Leencamp* 't Arck (1716, HG 5773 fol. 105), 2½ mergen weijland de *Langekamp* genaamt (1767, RV 853 fol. 285), Een Camp groot 3 mergen genaamt den *Lheenkamp* of *Langekamp* ...buurschap Ark...oostwaarts de Jufferkampjes (1778, RV 854 fol. 222), Een kamp wei- of hooiland de *Lheenkamp* of *Langenkamp* genaamd gelegen aan en Arkerweg (1843, NA Vi. 33), Eene kamp de *Lange Kamp* liggende aan de oostzijde van den Arkerweg (1856, NA Col. 5791), *Lange Kamp* (KK 1937), *Lange Kamp* (Bo 1995).

De naam *Leenkamp* herinnert aan het vóór 1795 algemeen geldende leenstelsel. Het leenstelsel regelde de onderlinge verhouding tussen leenheer en leenman. In de meeste gevallen danken lenen hun ontstaan aan de uitgifte van de landsheer, zoals de graven en hertogen van Gelre, of aan kloosters toebehorende onroerende goederen. Deze *Leenkamp* was een oorspronkelijk leen van het Adellijk Vrouwenklooster in Hoog-Elten, want het gebied tussen de *Kromme Beek* en de *Arkerweg* is door dit Duitse klooster in de veertiende eeuw ontgonnen. Zie ook de *Leenkamp* hieronder met de context uit 1668. Een Staatsregeling uit 1798 vermeldt dat ‘Alle tiend-, chijns, of thijns-, nakoops-, afstervings-, en naastings-regten, van welke aard, mitsgaders alle andere rechten...uit het leenstelsel of leenrecht afkomstig, worden...als strijdig met der Burgerlijke gelijkheid en vrijheid, voor altijd vervallen verklaard’ (Beelaerts van Blokland 1910: 6). Hernoeming in *Lange kamp* vanwege de langgerekte vorm van het perceel.

2. Nij A 263, 264: 4.30.40 ha hooi- weiland

kaart 3 C6

Jan van Rentzeler mit Kiliaen van Rentzeler 5 mergen den *Leencamp* (1608, HG 4396 fol. 22), Een camp...genaemt de *Leencamp*, leenroerich aen de Abdisse van Elten (1668, S 1904: 89), Renselers *Leencamp* (1699, SV 159 fol. 14), *Leencamp* (1716, HG 5773 fol. 134), Twee kampen hooi- en weiland de *Leenkampen* genaamd (1850, NA Col. 4430), Twee kampen de *Leenkampen* langs de oostzijde van de Haverkamp (1907, NA Wes. 31), Uitmuntend hooi- en weiland genaamd de *Leemkamp*...nabij de Wiel (NC 1932), de *Leenkampen* (Bo 1995), De *Leemkamp* (B 1999).

Leemkamp (1999) als volksetymologische verbastering van *Leenkamp*. Het perceel staat als *Leemkamp* geregistreerd als eigendom van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk.

3. Nij K 214, 215: 3.55.80 ha hooi- en weiland

kaart 15 A10

Ook Hofstedekamp (4), Lage Kamp (7) en Plaskampje (2)

Herman van Wenckum 4 mergen den *Leencamp* op die Wiel (1608, HG 4396 fol. 28).

X. Legenkamp: zie *Lagekamp* (1, 2, 3, 8, 9)

X. Leusmaat: zie *Luismaat* (2)

X. Leuzekamp: zie *Luiskamp* (2)

LIEVE VROUWENBOOMSWEG

Nij buurtschap Wullenhove

Lieve Vrouwen Booms wegh (KK 1609), 't Vierde block van den Hoochstraterwech aen *Lieve Vrouwenboomswech* en Nautenaer (1611, AZA 178 fol. 68).

De *Lieve Vrouwenboomsweg* komt voor op de kaart van Kempinck uit 1609. De weg liep hoogstwaarschijnlijk vanuit de Nijkerkse *Venepoort* in zuidelijke richting ongeveer volgens het tracé van de latere *Oude Amersfoortseweg*. Halverwege de weg is een boom getekend. Of de boom iets te maken heeft gehad met de Mariaverering is tot op heden onduidelijk.

LINDEBOOM

kaart 18 A9

Pu I 532: 00.12.70 ha huis en erf

Een huys, hof en berg nevens drie vierendeel mergen toebaxland genaamt den *Lindenboom* (1757, RV 863 fol. 275), De *Lindeboom* neffens heet Kienland (1829, NA Col. 212), De *Lindeboom* (KA 1832), Een bouwhof de *Lindeboom* genaamd (1829, NA Col. 214), De *Lindeboom* (Ha 1981).

FN *Lindeboom* of genoemd naar de boomnaam *linde* (tilia). De *Lindeboom* is één van de Diermense tabaksboerderijtjes gebouwd in de bloeitijd van de tabalscultuur ca. 1750.

LINDEBOOMKAMPJES

kaart 15 F4

Nij K 295, 296, 305, 306, 314, 315: 7.72.50 ha hooi- en weiland

Ook Achterduist (6) en Smalle Landen (2)

Twee kampjes de *Lindeboomkampjes* liggende aan de Seggesloot (1857, NA Col. 6032), *Lindeboomkampjes* (KK 1937).

Hooi- en weiland van de boerderij de *Lindeboom*.

LISBEEK

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Wildemansbeek*

LOENEMAN

kaart 8 E8

Nij C 150: 2.17.80 ha tabaksland

Een tiendpligtige kamp *Loeneman* liggende naast de Lazaruskamp (1874, NA Colz. 1261).

Zie *Loenemanserf*.

X. Loeneman: zie *Loenemanserf*

LOENEMANSERF

Nij C 155: 00.05.20 ha huis, schuur en erf

kaart 8 E9

PHd in Loenemansgoed (1631). Ook Hazeveld

Coop van Oldenbernevelt heeft *Loenemans erve* (1611, AZA 178 fol. 63), *Loenemansgoed* (1631 - 1660, AK 213), Geurt Aertsen uit *Loeneman* (1716, HG 5773 fol. 164), *Lonemansgoed* (1803, BFA 2566), *Loeneman* einde Vetkamp (1836, NA Col. 1134), Tiendpligtig tabaksland met daaropstaande kamerwoning annex tabakschuur...*Loeneman* of *Hazeveld* genaamd...in Wullenhoven (1849, NA Col. 4322).

FN *Loneman*, *Loeneman*. Voormalig eigendom van en genoemd naar Wolteri *Loneman*, die in 1340 in de omgeving van Nijkerk woonde (K 1906: 862). Eind vijftiende eeuw ontgon een zekere Coep *Loeneman* o.a. de *Kattenstaart* in Nekkeveld (1453, HA 101 fol.5, 22). In de dijkrol van 1611 bezitten bekende families uit deze regio, waaronder Van Delen, Van Oldenbarneveld, Van Speulde en Bentinck, percelen uit *Loeneman*. De *Loeneman* is een oorspronkelijke ontginning in de buurtschap *Wullenhove* van twee hoeven, ongeveer. 32 morgen, gelegen tussen

de *Vetkamp*, de *Wallersteeg* en de *Hogendammerweg* (KA 1832). Tot het erf behoorde o.a. het *Hazeveld*, de *Hogendam* en de *Schetter*. De boerderij is thans verdwenen.

LOENEMANSGOED

Nij C 155: zie *Loenemanserf*

LOGENKAMP

Pu I 168, 169: zie *Gerrit van Driënkamp*

LOORKORF

Pu I 567: zie *Vaneveld*

LOOSKAMP

kaart 18 B8

Pu I 638 - 640: 2.75.00 ha bouwland en elzenbos

Looskamp (1824, AZA 812), Een perceel de *Looskamp* (1837, NA Col. 1576), Tiendpligtig wei- of drierland met hakhout de *Looskamp* (1841, NA Col. 2457).

De determinant in *Looskamp* is, evenals *leus-*, *luus*, *lus(ch)*, een dialectische vorm van *lies* en genoemd naar het *Liesgras* (*glyceria spectabilis*), dat vooral groeit op natte weilanden (WNT 8 kol. 1702; Schönfeld 1950: 69). Zie *Eerste Lieskamp*.

LOPENDE HERT

kaart 20

Pu polder Arkemheen

Int *Lopende Hert* (KK 1609).

't *Lopende Hert*, evenals bijvoorbeeld 't *Gekroonde Hert*, 't *Drinkend Hert* en 't *Vliegend Hert* (Van de Streek 2001: 192), een huisnaam, vaak aangebracht op het uithangbord, van de herberg op de *Arkemheense Zeedijk* direct ten westen van de *Langeroesluis*. De naam komt alleen voor op de kaart van Kempinck ca. 1609. In die tijd was een zekere Aart Gerrits hier waard (AZA 178 fol. 23).

X. Lorrekorf: zie *Vaneveld*

LUBBERDENKAMP

Nij buurtschap Achterhoek

Drie mergen Mheenland genaemt *Lubberdencamp* (1740, RV 852 fol. 193).

PN *Lubbert*, vr. vorm *Lubbertje*, is een fri. PN die met betrekking tot Gelderland kenmerkend is voor Ermelo, Putten en Nijkerk. Onder de keurmedigen van de Abdinghof te Paderborn tussen 1389 en 1681 bevinden zich meer dan 70 naamdragers. Het patroniem *Lubbertsen* komt ruim 50 keer voor (S 1993: 312 - 313).

LUBBERTJESGOED

Nij K 64, 73, 74: zie *Schillingserf*

LUBBERTKAMP

kaart 15 A5

Nij K 161: 1.62.80 ha hooi- en weiland

Ook *Moberskamp*

Cosijn van Diermen *Lubbertcamp* (1716, HG 5773 fol. 141), Een camp Mheenland groot twee mergen genaamt *Lubbertscamp*...buurschap Nekkeveld (1771, RV 853 fol. 353), Twee kampen hooi- en weiland Eendenwei en *Lubbertjescamp* genaamd (1857, NA Col. 6258).

LUBBERT SLUISJESGOED

Nij K 64, 73, 74: zie *Schillingserf*

LU DEN

kaart 1 D5

Nij A 79: 1.59.30 ha hooi- en weiland
Ook Woutkamp
Luden (KK 1937), *Luden* (Mu 1993).

FN *Luden*, afgeleid van de PN *Lude*, ook *Ludde*, een voornamelijk Fries-Groningse PN. Zie ook *Luitje*. De Nijkerse familie *Luden* woonde op *Hulkenstein* en had eind negentiende eeuw uitgebreide bezittingen in Nijkerk (Ri 2002).

X. Luesmaat: zie *Luismaat*

X. Luinenmaat: zie *Luismaat*

X. Luimaat: zie *Luismaat*

LUISKAMP

kaart 16 B5

1. Pu I 228, 230: 3.10.60 ha hooiland
Aan den *Luyskamp* (1501, S 1904: 105), De *Lueskamp* bij Groot Arler (1863, NA Col. 7655), Een perceel hooi- of weiland genaamd de *Lueskamp* (1867, NA Bey. 542).

F. Goeminne schreef in 1996 een artikel over de insectennamen in Vlaamse (micro)toponymie (Goeminne 1996: 157 - 182). Hij kwam tot de conclusie dat luizen, vlooien, muggen, krekels, *teken* e.d. als toponymisch element een gelijksoortige betekenis hebben. 'Of ze nu rechtstreeks verwijzen naar de aanwezigheid van insecten of overdrachtelijk worden gebruikt, alle insectennamen hebben in de meeste gevallen een pejoratieve betekenis' (Goeminne 1996: 172). Zijn conclusie is, mede gezien de opmerkingen van Schönfeld over dergelijke namen, ook van toepassing op de Arkemheense *luis*-toponiemen (Schönfeld 1950: 88). *Luis*-toponiemen duiden in de Arkemheen op minder vruchtbare hooi- en weilanden en werden daarom spottend benoemd met deze insectennaam. Het zijn overwegend wat lager gelegen weilanden, die vermoedelijk last hadden van begroeiing met minder voor vee geschikte grassoorten zoals het liesgras. Zie onder *Eerste Lieskamp*. *Luis* komt in de polder voor met de bases *-kamp(je)*, *-maat* en *-mehen*. De oudste vorm *Luesmaat* dateert uit het midden van de vijftiende eeuw. De spelling met *lues(e)* representeert de dialectische uitspraak van *luis*. *Lues* wordt uitgesproken met de kaakstand van de *e*, zoals in *bek*, en de lippenstand van *u*, zoals in *boek* (Van Schothorst 1904: 5). De spelling met *leuse*, *leuze* zijn varianten. *Luinenmaat* en *Luxmaat* zijn volksetymologische verbasteringen.

2. Nij K 290: 2.02.30 ha hooi- en weiland

kaart 15 D5

Twee percelen hooi- en weiland...buurschap Bontepoort...het eene de *Leusekamp*, de ander de Holletjes (1849, NA Col.4179), *Lueskamp* (NA Col. Repertoire Inv.nr. 3896), De *Leuzekamp* (Mu 1994).

LUISKAMPJE

kaart 2 D10

1. Nij A 107: 1.42.50 ha hooi- en weiland
VHd in Lage Gat (1) (1855) en PHd in Tisjeskamp (1855)

Het *Luyscampgen* (1592 - 1620, HH 3 Inv.nr. 163), Ernst van Oldenbarnevelt erfgenaemen 1½ mergen *Luyscampgen* after Herdenberg (1608, AK 185a fol. 31), *Luijscampjen* (1716, HG 5773 fol. 50), De kamp hooi- en weiland het *Lage Gat*, ook wel *Tisjeskamp* of *Luiskampje* genaamd (1855, NA Col. 5546), Hooi- en weiland het *Lage Gat* (1931, NA Rey.), Het *Lage Gat* (Mu 1993).

Dit Luiskampje was oorspronkelijk eigendom van de boerderij *Daarboven* (1747, GR 1501 fol. 73). Hernoeming met de PN *Tisje*, ook *Tisja*, waarschijnlijk afgeleid van *Teunis* of *Matthijs*.

2. Nij A 379: 1.09.20 ha hooi- en weiland kaart 4 D4
Philips van Spueld...1½ mergen 't *Luyscampgen* (1608, HG 4396 fol. 22), Een seker Campgen Mehenlants gelegen in den ampte van Nijkerck geheten het *Luiscampgen* ongeveer lijcken anderhalff mergen groet (1620, HH 3 Inv.nr. 163), Jan van Arler *Luyscampje* (1716, HG 5773 fol. 134), Een kampje hooy- en weiland het *Lueskampje* genaamd (1839, NA Col. 1905), Het *Luiskampje* aan de Eerste Boeijen Geersche Beek (1924, PC 11 - 04).

3. Pu I 901, 903: 2.49.10 ha hooiland kaart 20 H4
Ook Eerste Lieskamp en Tweede Lieskamp
Die *Luijscampgen* (1608, AK 185a fol. 5), Een camp van vier mergen gelegen boven Dyremen zijnde het *Luys Campjen* west de Bonencamp (1688, SV 160 fol. 154), Domeinen noch de *Luyscampen* (1716, HG 5773 fol. 73).

4. Pu/Nij polder Arkemheen
Jan Nuks Erven *Luyscampjen* 1¾ mergen (1716, HG 5773 fol. 74).

5. Pu polder Arkemheen
Ontvangst en uytgaaf wegens het *Luijse Campjen* (1715, HH 10 Inv.nr. 7).

LUISMAAT

1. Nij A 237: zie *Duisjesmaat* (1)

2. Nij A 238: 2.53.40 ha hooi- en weiland kaart 3 D6
Den Kevel ende *Luesmaat* (1456, E 1944: 148), Reyner Aertsen die *Luysmaat* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Henrick van Nulde ende Evert van Twiller 3 mergen gnt. *Luijsmate* (1650, AAN 750 fol. 162), Reyntjen van Rouwenburg *Luysmaat* (1716, HG 5773 fol. 117), Drie mergen *Liesmaat*...buurschap Ark (1766, RV 853 fol. 283), Een kamp *Luismaat*...aan de Tweede Boeyergeersche Beek (1859, NA Col. 6521), Een kamp hooi- en weiland de *Leusmaat*...vier kampen van de zeedijk (1873, NA Colz. 1038), De kamp hooi- en weiland genaamd *Luxmaat* aan de Tweede Boeijegeersche Beek (1902, NA Wes. 190).

3. Nij A 266, 267: 2.66.10 ha hooi- en weiland kaart 3 D6
PHd in Lage Maat (1) (1937)
Rijcket van Nuld die *Luysmaat* gemeen mit Ott Schrasser 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 16), Burgemeester Gerrit Witte eijgenaer van 3 mergen de *Luijsmate* genampt (1650, AAN 750 fol. 159), *Luysmaat* (1716, HG 5773 fol. 120), Drie mergen Mehenlands genaemt d' *Luysmaat* in de Arkemheen (1738, RV 852 fol. 212), Een kamp weiland de *Luesmaat* onder Ark (1835, NA Col. 1068), Een perceel hooi- en weiland de *Luijenmaat* genaamd tusschen de Wiel en de Tweede Boeije Geerde Beek (1903, NA Wes. 79), De *Lage Maat* (KK 1937), *Luxmaat* (Bo 1995), de *Luienmaten* (Bo 1995).

4. Pu I 445, 446: 4.04.00 ha hooiland
VHd in Tinsweide (1836)

kaart 17 B3

Die helfte van de *Luysemate* (1636, HH 3 Inv.nr. 164), Een camp van 4 mergen...genoemt de *Luysmathe* (1677, S 1904: 108), Willem Celeman van Westervelt de *Luymaat* 4 (1716, HG 5773 fol. 9), 4 morgen bij Diermen...gelegen de *Luijse Mate* genaamt (1794, RV 864 fol. 322), Een perceel weiland de *Thinsweide* (1836 - 1854, KD 161), Een kamp wei- en hooiland de *Thinsweide* (1850, NA Gun. 752), De *Thinsweide*...bij het einde der Bokhorster Binnensteeg (1936, NA Rey).

LUISMEHEN

kaart 16 E2

Pu I 147: 1.57.30 ha hooiland

PHd in Roestenpolletje (1716), PHD in Roesterkampje (1761) en PHd in Kelnerskampje (1851) Gijsbert Evertsen erffgenaemen aen Blijnde Stege in twee campen daervan die 2 mergen die *Luysmehen* (1608, AK 185a fol. 14), Capitein IJsselmuijden *Roesten Pollitgen* (1716, HG 5773 fol. 34), Twee margen mheenland het *Roesterkampje* genaamt aan de Blindesteeg (1761, RV 863 fol. 440), Eene kamp hooi en weiland het *Roesterkampje* ook wel het *Kellnerskampje* genaamd (1851, NA Col. 4731).

Luismehen, *Luismeen*, voor -meen zie *Arkemheen* par. 7.3. Hernoeming met FN (*Van*) *Roest*. Trude *Roest* uit Harderwijk bezat reeds ca.1460 landerijen in de *Arkemheen* (Berends 1935: 140). In Nijkerk leven in 1947 nog 36 naamdragers. Mogelijk was het perceel ooit eigendom van de Puttense erven de *Grote Roest*, buurtschap Norden, sectie B 321, of van het *Roestengoed*, een onbekende boerderij in Hoef of Diermen (ca.1625, AK 37h). De FN (*Van*) *Roest* is zeer algemeen in Gelderland in 1947. Voor de hernoeming in *Kelderkampje* zie *Kelnerskamp*.

LUITJE

kaart 14 E5

Nij K 91, 92: 3.85.50 ha hooi- en weiland

Gerrit Wildeman van *Luytje* (1716, HG 5773 fol. 142), Twee kampen hooi-en weiland met een kampje tabaksland *Lutjeskamp* genaamd...buurschap Nekkeveld (1850, NA Col. 4418), *Lutjeskamp* (KK 1937).

PN *Luitje* of *Lutje*, Fries-Groningse vormen van de PN *Lude*. Zie *Luden*.

X. *Lutjeskamp*: zie *Luitje*

LUTTEKELIEF

kaart 4

Nij buurtschap Ark

De terra op Fenteler de terra *Lutikelief* (1371, HA 85 fol. 4), Cosijn van Oldenbernevelt...van 1 ½ hont van dat gehieten is *Luttekeliëff* (1453, HA 101 fol. 8), Mente Saemenkoip van Erve op Fenteler van erve *Luttekeliëff* (1552, GR 1307 fol. 16), *Luttekeliëff* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 57).

FN *Lutteliëff* is een vroeg veertiende-eeuwse ontginning van het erf *Lutteliëffsgoed* in het weidegebied van de *Fenteler*, later de *Weinteler*. De tijsrol van 1552 vermeld overigens dat het bedrag niet voldaan is met de toevoeging “weet men nyt te vinden” (GR 1307 fol. 16). Zie *Lutteliëffsgoed*.

LUTTEKE OVERHAAG

Pu I 865, 866: zie *Overhaag* (2)

LUTTELIJFSGOED

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Luttelijfsgoett hofhooorigh (1560, AK 268), het volschuldig hofhorig abtsgoed *Luttelyfsgoed* (1617 - 1625, AK 175), *Luttelijvesgoed*...2½ mergen oostwert Herman Brantsen...zuidwert *Papenmorgen* (1625, AK 175), Jelys Gerrits Snapper cum uxore cornedali posessor van *Luttelyfs goett* (1636, S 1993: 178), *Luttelijfsgoett*...noordwaarts den dijk aengelandet (1729, AK 268a), *Luttelijfsgoed* gelegen in den Ambte van Nijkerk buyrschap Erck (1803, BFA 2166).

FN *Lutticlijf*. Onder degenen die in 1333/1334 tijns verschuldigd zijn voor het ontginnen van woeste grond in Putten, waartoe ook Nijkerk behoorde, bevond zich een zekere Bartholomeus *Lutticlijf* (HA 372). Zijn naam is bewaard gebleven in het *Luttelijfsgoed* en *Luttekelief*. Het eerste naamlied van deze FN is het adjectief *luttik*, dat later ook alleen optreedt als FN, en dat in Saksische streken het gewone woord was voor *luttel* in de betekenis ‘klein, weinig’ (WNT 8 II kol. 3374). Het tweede naamlied *-lijf* is os. lîk ‘lichaam, vlees’. Het *Lutticlijfsgoed* lag in de directe omgeving van de zeedijk, wat blijkt uit de aantekening ‘liggende onder den dieck’ (1617, AK 175). Het *Luttelijfsgoed* is een vroeg veertiende-eeuwse boerderij en daarmee één van de oudste ontginningsboerderijen in de Nijkerkse buurtschap Ark met een oorspronkelijke oppervlakte van één hoeve (AK 268a). Begin zeventiende eeuw werden diverse percelen verkocht, waaronder de *Bouwerskamp*. In 1736 is nog sprake van ‘een huys en hofstede ad ¼ morgen’ (AK 268). In 1803 wordt geen oprukking meer betaald en zijn erf en landerijen vergraven ten gevolge van het dijkonderhoud en dijkverlegging (Van Dooren 1986: 55). Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1678 nog ter grootte van 2 ½ morgen (AK 268a).

X. Luxmaat: zie *Luismaat* (3)

LUXOOLDERSTEEG

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove

Blokozoldersteeg (KA 1832), de Molenkamp liggende langs de grindweg aan de *Luxooldersteeg* (1864, NA Col. 7972).

De *Luxooldersteeg* is genoemd naar het Paderbornse erf *Luxool*, Nij sectie C 518 (1869, NA Col.8928), dat begin veertiende eeuw bewoond werd door Peleke de *Luxhale* (ca.1325, D 1905: 11). De huidige *Luxoolseweg* is een zijweg van de *Oude Barneveldseweg*. Raadsbesluit 16 april 1947. Zie ook par. 7.4.

LUIJSTER

kaart 12

Nij Achterhoek

Willem Peelen heeft 3 mergen den *Luijster* gnt. (1650, AAN 750 fol. 144).

Het zeventiende-eeuwse *Luijster* is geen verbastering van de vogelnaam *lijster*. In het Puttens dialect is *lijster* namelijk *liester* (Puttens Praoten 2003: 42). Bovendien is een dergelijke vogelnaam voor drie morgen (veen)grond toponymisch onwaarschijnlijk. *Luijster* is mogelijk ontstaan uit de ellips *luijs*, *luis*, van **Luiskamp* of **Luismaat*, met toevoeging van het *er*-suffix.

LIJSBETH GERRITSGOED

Pu buurtschap Diermen

1½ mergen saylant van 't goet Ter Goett in die buyrschap bij *Lijsbeth Gerritsgoet* (1608, AK 185a fol. 20).

Onbekende boerderij in *Diermen* in de omgeving van de boerderij de *Goot*, Pu sectie I 795.

LIJSTERHOEVE

kaart 12 A7

Nij I 72: 00.06.10 ha schuur en erf
 Ook Bronsbergen
 De *Lijsterhoeve* (Do 1988).

Misschien is de boerderij de *Lijsterhoeve* gebouwd op het perceel met de oorspronkelijke naam *Luijster* en ten tijde van de naamgeving volksetymologische verbasterd tot de vogelnaam *lijster*. Zie *Luijster*.

X. Maasgoed: zie *Gijsbert Maasgoed* en *Vaneveld*

MAAS PELENGOED

kaart 13 C6

Nij I 406: 2.93.90 ha hooi- en weiland
 Ook Grote Hoef en Hoef
 d' Weduwe van Antony Brinkensteyn van *Maes Pelengoed* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 183).

PN *Maas*, gewoonlijk beschouwd als een verkorting van *Thomas* en patroniem *Pelen*, van de PN *Peel*, een verkorting van *Pel(e)grim*. *Maas Pelen* was begin zeventiende eeuw eigenaar van de boerderij op dit perceel. Later kreeg de boerderij de naam de *Grote Hoef*. Z.a. Bij dit erf hoorde 13 morgen bouw-, hooi- en weiland (1611, AZA, 178 fol. 72).

MAAT

kaart 11 A8

1. Nij H 698: 1.48.80 ha hooi- en weiland (bouwland)
 Ook Hoefslag (24) en Uitvang (5)
 Een perceel tiendpligtig bouwland de *Maat* genaamd (1853, NA Col. 5198).

Maat, mnl. *made*, *maad*, *mate*, *maet*, maar ook *mede*, *meed*, *meet*, uit Indo-europees **me* 'maaïen, oogsten' (Rentenaar 1972: 285, 290). Een *maat* is 'maailand, hooiland'. *Maat* is in de polder Arkemheen aan de Gelderse Zuiderzeekust in ieder geval sinds de eerste helft van de veertiende eeuw een algemeen gebruikte benaming voor hooiland. Het is zowel simplex als basis in samenstellingen. Een klein stukje grasland was een *Maatje*. De vorm *made* heb ik in de Arkemheen niet aangetroffen. De intervocalische *d* is in dit gebied, evenals in Utrecht en het Gooi, al tegen het einde van de veertiende eeuw verdwenen (Rentenaar 1972: 301). Dit bewijst de spelling van de vele *maat*-toponiemen in het tijsboek van Elten (K 1853), dat volgens Koch gedateerd moet worden tussen 1356 en 1428 (Koch 1994: 235). *Maat* wordt in de Arkemheen omstreeks 1400 gespeld als *mate* of *maet* en mv. *maten* (K 1853: 137, 138). Oorspronkelijk zal *maat* alleen betrekking gehad hebben op laag gelegen graslanden in tegenstelling tot veeweide. Dit onderscheid vervaagde snel, zodat *maat* ook gebruikt werd voor de benoeming van veeweide, weideland en tenslotte zelfs bouwland (Schönfeld 1950: 85). *Maat*-toponiemen als bouwland trof ik ook aan in de Puttense buurtschappen *Hel* en *Gerven* (Hagoort 1984: 245, 246). In veel Arkemheense *maat*-toponiemen is de determinant een boerderijnaam, zoals *Strilandersmaat*, erf *Strijland*, *Vaneveldermaat*, erf *Vaneveld* en *Hoehorstermaat*, erf *Hoonhorst*. Veel boerderijen op de hoger gelegen zandgronden bezaten hooilanden in de polder. Met een *maat* in de polder kon het tekort aan wintervoedsel worden aangevuld. Van de bijna 90 microtoponiemen met het element *maat* kon ik 75% lokaliseren op het kadastrale minuutplan van 1832.. Uit dit kaartbeeld blijkt, dat de *maat*-namen zich beperken tot het noordelijk deel van de polder. Het gebied dat vanoud als hooi- en weiland werd gebruikt. Het kerngebied vormt de Nijkerkse buurtschap *Ark*. Bovendien grenzen veel hooi- en weilanden met de naam *maat* direct aan elkaar, zoals *Berntsmaat* en *Valkenmaat*, *Arismaatje* en *Woutersmaat* en *Vaneveldermaat* en

Grevenmaat. Dit wijst erop, dat *maten* in de Arkemheen oorspronkelijk ontginningen waren van 4 tot 8 ha, die pas later door verdeling afzonderlijke namen kregen. *Maat(je)* komt tot op vandaag als appellatief voor. Zie ook onder *Arkemheense polder* in par. 7.3. Zie voor de relatie tussen de bases *-maat*, *-kamp*, *-land* en *-weide* par. 5.7.2.

2. Nij I 582: zie *Laakstuk* (1)

3. Nij K 323, 324: zie *Meent* (2)

4. Pu I 1: 3.11.90 ha bouwland kaart 16 B8
Vicarie Apostolorum heeft vierderhalff mergen saylant voor aen den dijck de *Maet* (1611, AZA 178 fol. 11).

5. Pu buurtschap Diermen
3 iugera dicta die *Maet* (ca.1330, AK 38 fol. 105), Alexander van Dedem...de *Maet* bij Diermen (1716, HG 5773 fol. 55).

De basis *-maat* in: *Abelenmaat*, *Ambtsmaat*, *Arismaatje*, *Bakkersmaat*, *Beekmaat*, *Berntsmaat*, *Binnenmaat*, *Bloemenmaat*, *Boeschotermaat*, *Boeyenmaat*, *Bosmaat*, *Brasselermaat*, *Buitenmaat*, *Buntmaten*, *Diermermaatje*, *Dilenmaat*, *Duisjesmaat*, *Durinksmaat*, *Dijklandermaat*, *Ellertsmaat*, *Everlootsmaat*, *Grevenmaat*, *Grobbsmaat*, *Grote Maat* (2), *Grote Maatje*, *Hannenmaat*, *Hardermaat*, *Hazelermaat*, *Hoge Maatje* (2), *Holsemaatje*, *Hoonhorstermaat*, *Husselermaat*, *Husselmansmaat*, *Kampelermaat*, *Katersmaat*, *Kleine Maat*, *Koestapelermaat*, *Kolenmaat*, *Koorlandsmaat*, *Kruismaat*, *Lage Maat* (4), *Lage Maatje*, *Luismaat* (4), *Nieuwe Maat*, *Oormansmaat*, *Plagmaatje*, *Plantmaten*, *Rassenmaat*, *Ruimelsmaat*, *Runiksmat*, *Rijnmaat*, *Schoutenmaat*, *Sluiermaat*, *Snoeksmaat* (2), *Speuldermaat*, *Sprinkelermaat*, *Staartmaat*, *Steenlermaat*, *Strukelermaten*, *Strijlandsmaat*, *Tietsmaat*, *Tresmaat*, *Valkenmaat*, *Vaneveldermaat*, *Volkersmaat*, *Walenmaat*, *Walikemaat*, *Westmaat*, *Wildemaatje*, *Woutersmaat*, *Wredenmaat*, *Zeelandermaat*, *Zuurmaatje* [82].

MAATBOS kaart 17 E5
Pu I 392: 4.19.80 ha hooiland
Het *Maatbos* (Ha 1981).

MAATJE kaart 4 F8
1. Nij A 460: 1.78.10 ha hooi- en weiland
VHd in Hoge (1864)
't *Maatje* (1716, HG 5773 fol. 58), Een kamp hooi- en weiland het *Maatje* of den *Hogen* genaamd (1864, NA Col. 7761), Den *Hogen* (KK 1937).
2. Nij A 645: zie *Zuurmaatje*
3. Nij buurtschap Holk
Otto Schrassert metten sijnen hebben daer Cornelis Gijsberts woont...'t *Maetgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

4. Nij buurtschap Holk
Bessel Gerrits...van den (Cleynen) Flier...een camp 't *Maetgen* (1611, AZA 178 fol. 70).

5. Pu I 425: 2.06.00 ha hooiland kaart 17 C4

Een perceel hooi- en weiland het *Maatje* genaamd (1855, NA Col. 5586), het *Maatje* (Ha 1981).

6. Pu I 697, 698: 3.83.70 ha hooiland kaart 18 C6

Ook Derdehalfmorgen (2) en Meliskamp (2)

Reynier van Vanevelt een campken 't *Maotgen* genaompt groot 2 mergen (1650, SV 817), 't *Maatje* (1716, HG 5773 fol. 58).

MANSGOED

kaart 11 C6

Nij H 824: 00.13.92 ha huis en erf

Het horig abtsgoed *Mansguth*...buurschap tho Korten Hollick (1520, W 1968: 12), Henrick van Bijler posessor *Mansgoett* in parochia Nijkerck op Hollick (1599, S 1993: 124), een erft ende goet mit alle syne gerechtichheit enden ampte van Nijkerck op Corten Hollick...genaempt *Mansgoet* (1634, G 2003: 15), Een erff genaemt *Mansgoet* (1706, RV 850 fol. 6), de Boerenhofstede *Mansgoed* genaamd (1847, NA Col. 3657).

PN *Mans*, een verkorting van een aantal germ. namen die eindigen op *-man*, zoals *Herman*. Van dit erf is in 1598 afgesplitst de boerderij *Kroywagen*, sectie H 820 (AK 268). Ten onrechte wordt dit erf ook *Gijsmansgoed* genoemd (1706, RV 850 fol. 6). Voor *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Zie voor de bewoners van dit erf tot ca. 1700 het artikel van G. C. J. M. Hollanders in 'De Graver' jrg. 12 (2003) nr 3: 15- 20.

MAR

Nij buurtschap Wullenhove

Jhr. Steven Bentinck en de kerck eijgenaers van 1½ mergen weijlants gnt. de *Mar* pachter Aelt Thomas weduwe (1650, AAN 750 fol. 242).

Mar, vermoedelijk een verkorte vorm van mnl. *mare*, *maer*, *mere*, *meer* met betekenissen als 'plas van stilstaand water, poel, meer, moeras'. 'Onder *mar* wordt in het Fries hetzelfde verstaan als *meer* in het Nederlands' (Gildemacher 1993: 366). In Friesland komt *mar* voor als basis in talrijke waternamen, zoals *Wielmar*, *Lausmar* en in de mv. vorm *Marren*. Zie voor talrijke andere voorbeelden Gildemacher 1993: 370 - 394.

MARSBEEK

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Wildemansbeek*

MARSEN

kaart 15 B4

Nij K 156, 157: 2.49.30 ha hooi- en weiland

De *Mars* (Mu 1994), de *Marssen* (Ho 1995).

Marssen, mv. uit mnl. *mersch*, *meersch*, *marsch* betekent oorspronkelijk 'moerasland', maar ontwikkelde zich later in het algemeen tot de betekenis van 'laag gelegen land, laag hooiland, weiland' (Schönfeld 1950: 48; Van Osta 1995: 795). Deze percelen liggen aan de *Mars*- of *Lisbeek* in *Nekkeveld*. Z.a.

MEENSTEEG

Pu polder Arkemheen

De Hekkamp genaamd ten einde de *Mheensteeg* (ca.1880, AZA 1049).

De *Meensteeg* is een onbekende binnensteeg, vermoedelijk slechts een strook hooiland, die als interne verbindingsweg gebruikt werd in de *Putterpolder*. Zie voor wegen in de *Arkemheen* ook par. 7.4. Voor *m(h)een* zie *Arkemheen* in par. 7.3.

MEENT

kaart 15 B6

1. Nij K 166: 00.21.60 ha huis en erf

VHd in *Nekkeveld* (3) (1832), *Mezengoed* (1833) en *Bontepoort* (3) (1833).

De *Meent* (KM 1802), *Nekkeveld* (KA 1832), Het goed en erve *Meesengoed* ook wel de *Bontepoort* genaamt (1833, NA Col. 814), Eene kamp de *Bommerskamp*...achter *Meesengoed* (1859, NA Col. 6529), *Mezengoed* (Ho 1995).

Voor *Meent* zie onder 2. Deze boerderij, met 8 morgen weiland aan de *Bunschoterweg*, staat zonder eigenaam vermeld in de dijkrollen van 1608 en 1611 (HG 4396 fol. 30; AZA 178 fol. 60). In de dijkrol van 1716 zijn de eigenaren *Mees* en *Renger Lambertsen*. De boerderij wordt aangeduid met 'daar *Mees* woont' (1716, HG 5773 fol. 155). De boerderij was in de achttiende eeuw vermoedelijk al bekend als *Mezengoed*, naar de bewoner *Mees Lambertsen*, met de PN *Mees*, uit *Bartholomeus* en FN *Lambertsen*, patroniem van de PN *Lambert*. De benamingen *Meent* en *Nekkeveld* staan op officieel uitgegeven kaarten van De Man (TM 1802) en het kadaster (KA 1832), terwijl de vierde naam *Bontepoort* gegeven is naar analogie van de vlakbij gelegen boerderij *Bontepoort*, sectie K 140. De opstallen zijn ca.1900 afgebroken en de woonpol is in 1980 afgegraven (Ho 1995).

2. Nij K 323, 324: 3.03.20 ha hooi- en weiland

kaart 15 D3

VHd in *Maat* (3) (1852)

Aelt van Arler heeft vier mergen in den *Achterhoeck d'Meent* (1611, AZA 178 fol. 54), *Vrouw Wolfsen de Meent* (1716, HG 5773 fol. 137), Vier mergen genaamt de *Meent* westwaarts de *Bontepoort* (1729, SV 159 fol. 25), Twee kampen de *Meent* genaamd...in de buurschap *Bontepoort* aan de *Bunschoterweg* bij de *Laak* (1845, NA Col. 3220), Een kamp hooi- en weiland de *Maat* genaamd (1852, NA Col. 4902), Twee kampen hooi- en weiland de *Maat* of *Meent* genaamd aan de *Bontepoort* (1903, NA Wes. 79).

Meent, ook *meente*, *gemeente* en fr. *mient* betekent 'gemeenschappelijke weide', later in het algemeen 'land in gemeenschappelijk bezit of gebruik' (WNT 9 kol. 386; Schönfeld 1950: 163; Moerman 1956: 158; Tinneveld/Blok 1972: 180). Op grond van de ontginningsgeschiedenis van dit gebied in *Nekkeveld*, ga ik er vanuit dat de huidige kadastrale percelen sectie K 316- 325 oorspronkelijk de naam *Meent* droegen. Zie ook *Wolfskampen*. De hernoeming *Maat* in de negentiende eeuw als gangbaar appellatief voor grasland. Zie *Maat*.

3. Pu I 757: 1.95.50 ha hooiland

kaart 18 A6

VHd in *Aan de Schremersteeg* (1716)

In *Putter kirspeel* daer *Gerrit van Spuelde* naist gelant is en is geheijten *Meente* (1437, OAH 1386), *Aan de Schremersteeg* (1716, HG 5773 fol. 24), *Evert van Vreeneng de Meent* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 74), *De Meint* (1824, AZA 812).

MEERLAND

kaart 15 C9

Nij K 222 - 224: 5.32.10 ha hooi- en weiland

VHd in *Sacramentsland* (1716)

De gildemeesters van het Heilig Sacramentsgilde hebben ontvangen 3 kampen genaamd *Mheerlandt* (1537, B 1935: 261), *Arent Snappers weduwe Sacramentsland* 6 mergen (1716, HG 5773 fol. 157), Een camp *Mheenland* groot ongeveerlijk drie en een halve mergen genaamt het

Sacramentsland (1736, RV 852 fol. 185), Haerlieden Camp Mheenlandt groot ongeveerlijk twee en een halve mergen genaemt het *Sacramentsland* (1740, RV 852 fol. 192), Hooy- en weiland het *Sacramentsland* (1853, NA Col. 5058), *Sacramentslanden* (KK 1937), *De Sacramentslanden* (B 1999).

Het *Meerland* ligt tussen de *Bunschoterweg* en de *Dwarsbeek* in *Nekkeveld*. De percelen liggen niet lager dan het omringende land en van een eventuele inzinking in het terrein als restant van een voormalige plas of meertje is niets bekend. Daarom vermoedelijk eerder *meer*, mnl. *mere*, in de betekenis ‘paal, grens, grensscheiding’ dan mnl. *mare*, *meer* ‘plas van stilstaand water, poel, moeras’ (WNT 9 kol. 392, 574). Semantisch is *Meerland* dus verwant aan de Puttense *Paalkampen*. Z.a. Deze percelen werden in 1537 geschonken aan het Heilig Sacramentsgilde in Harderwijk (Berends 1935: 261) en op grond daarvan hernoemd in *Sacramentslanden*. Sacramentsbroederschappen ontstonden in de Nederlanden vooral in de vijftiende eeuw en werden opgericht om de verering van de hostie te bevorderen. Hoogtepunt vormde de processie op Sacramentsdag, de tweede donderdag na Pinksteren. De pachtopbrengst van deze drie percelen werd door de Harderwijkse broederschap gebruikt om de kosten te dekken rond deze sacramentsprocessie, het zingen tijdens de missen op elke donderdag en de kosten verbonden aan het algemeen bevorderen van de verering van de eucharistie. Het gilde bestond uit leken en clerici (Caspers 1992 passim). In 1679 zijn alle nog bestaande gilden en broederschappen in Harderwijk samengevoegd en verkocht. De opbrengst van de verkoop van de bezittingen werd gebruikt om de schulden ten gevolge van de Franse bezetting in 1673 te betalen. De laatste gildebroeder stierf in 1745.

MEERVELTSKAMP

1. Pu I 937: zie *Bleitjeskamp*

2. Pu I 935: 2.04.30 ha hooiland

kaart 20 F1

Jan Snappers erffgenaemen mitten oeren *Meerveltskamp* 3 mergen (1608, AK 185a fol. 24), Vijfvierde mergen genaemt *Meervelder Camp* (1697, SV 160 fol. 135), *Meerveltskamp* (1716, HG 5773 fol. 36), Hooy- en weiland *Meerveldskamp* (1837, NA Col. 1486).

FN (Van) *Meerveld* of oorspronkelijk eigendom van de boerderij *Meerveld* of *Ter Horst* in de Nijkerkse buurtschap *Appel* (1803, BFA 2166; 1713, AK 39). Een zekere Henrick van *Meervelde* wordt genoemd ca. 1400 als eigenaar van de *Sugenkamp*. Z.a. De FN (Van) *Meerveld*, die in 1947 bijna uitsluitend voorkomt in de Gelderse gemeenten Barneveld, Putten, Ermelo en Nijkerk, is een geografische herkomstnaam van het gehucht *Meerveld*, gemeente Apeldoorn. Zie *Meerland*. Diverse leden van de familie *Van Meerveld* bezaten volgens de kadastrale gegevens uit 1832 ruim 100 ha bouw-en weiland in de gemeenten Nijkerk en Putten.

X. Meesjesmorgen: zie *Mensenkamp*

X. Meeuwengat: zie *Mennegat*

MEHEN, TEN

kaart 1

Nij: buurschap Ark voormalige boerderij

Brant Pelens van den guede *to Meden*...in der buerscap van Erck (1503, HA 101 fol. 251), Item Brant Peel Brantssoen van den gueden *To Meden* gelegen in den kirspeel van Nyerkercken in den buerschap van Erck (H 1932, bijl. 53), Den Goede *tho Meden* (1552, GR 1307 fol.66), goet *Te Mehen* (1608, AK 185a fol. 38), goett *Ten Mehen* (1611, AZA 178 fol. 27).

Voor *mehen* zie *Arkemheen* par. 7.3. De boerderij *Ten Meden* was ca. 1325 eigendom van Claes op *ten Meden* (D 1905: 10). Een gedeelte van de landerijen ter grootte van 2 morgen werd in 1436 geschonken aan het St. Catharinen altaar in de Onze Lieve Vrouwenkerk te Harderwijk (OAH Inv.nr. 473 fol. 28). Blijkens een mededeling eind vijftiende eeuw lag de boerderij in Nijkerk in de buurtschap Ark 'streckende mitten eenen eynde in de Zuyderzee' (1486, HA 101 fol. 251). Boerderij en landerijen zijn vermoedelijk al in de zestiende eeuw in de Zuiderzee verdwenen. *Te Mehen* of *Ten Meden* betekent 'gelegen aan de weidegronden'. De naam geeft aan dat de boerderij aan de buitenrand van het weidegebied van de Arkemeen gelegen was. Zie ook Van Dooren 1986: 53 en *Mehensbeek*.

X. Mehengat: zie *Mennegat*

MEHENSBEЕК

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Ook Diermerbeek (2) en Middelbeek (1)

Tellighswerff boven Diermen gelegen...noord de *Mehensbeek* (1680, SV 159 fol. 13).

Vanevelts Campjes...zuydt *Diermerbeek* (1668, SV 159 fol. 4), de *Diermerbeek* (1764, RV 853 fol. 278), *Middelbeek* (KA 1832), Kamperland...zuidwaarts de *Middelbeek* (1842, NA Col. 2724).

Voor *mehen* zie *Arkemheen* par. 7.3. De *Mehensbeek* is een oost-west lopende polderbeek tussen de *Scheidbeek* en de *Arkervaart*. Misschien hebben de landerijen van het goed *Ten Mehen* zich tot deze beek uitgestrekt. In later tijd is deze naam vervangen door *Middelbeek* naar analogie van de Puttense *Middelbeek* en *Diermerbeek* vanwege ligging in de buurtschap *Diermen*. Voor algemene informatie over beeknamen in de Arkemheen zie par. 7.5.

MEIDRUPPELS

Nij I 354: zie *Nieuwe Veen*

MEINSEN

kaart 7 C6

Nij B 370: 00.97.20 ha tabaksland

VHd in Hofje (1848)

Gerrit Jans erffgenaemen hebben eenen mergen genaemt *Meynsen* (1611, AZA 178 fol. 67), Een perceel tiendpligtig tabaksland met twee daarop staande tabakschuren... het *Hofje* genaamd op Hoogstraten (1848, NA Col. 3914).

Zie voor de PN *Meint* en de FN *Meinsen*, *Meinten* onder *Bessel Meintsenkampje* en *Hendrik Meintenkamp*. *Meinsen* is vrijwel zeker een ellips van **Meinsenkamp*. Z.a.

MEINSENKAMP

kaart 7 C6

Nij B 372: 1.85.70 ha tabaksland

Elbert Claes heeft twee mergen genaemt *Meynsencamp* leggende op Hoochstraten aan de wech (1611, AZA 178 fol. 67), Eene mergen *Meynten Camp* op Hooghstraten gelegen toebehorende Johan van Twiller (1672, RV 850 fol. 146), *Meynscamp* (1716, HG 5773 fol. 172, 173), Een Camp mheen- of weijland groot ongeveer twee mergen...buurschap Ark ten oosten van de Vaart genaemt *Meynskamp* (1765, RV 853 fol. 281), Een per- ceel tiendpligtig tabaksland met twee daarop staande tabakschuren ...*Meinskamp*...op Hoogstraten (1848, NA Col. 3914).

FN *Meins* of *Meinsen*, patroniem van de voornamelijk fri. PN *Meine*. In 1682 is een zekere Meynt Meynten te Ark eigenaar van dit perceel (RV 850 fol. 12).

X. Meinskamp: zie Meinsenkamp
 X. Meintenkampje: zie *Hendrik Meintenkamp*
 X. Meintskampje: zie *Bessel Meintsenkampje*

MELIS JANSENGOED

Nij buurtschap Ark: zie *Riethegge*

MELIS JACOBSERF

Nij H 779: zie *Kerkengoed*

MELISKAMP

kaart 15 A9

1. Nij K 207: 1.73.20 ha hooi- en weiland

Jan Wildeman heeft *Meliscamp* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 107), Elbert Wildeman *Meliscamp* (1716, HG 5773 fol. 143).

PN *Melis* uit *Aemilius*, de naam van een Romeinse familie.

2. Pu I 698: 1.77.80 ha hooiland

kaart 18 C7

Ook Maatje (6)

Eene kamp hooy- en weiland *Meliskamp* genaamd bij Montfrans (1836, NA Col. 1380).

MENNEGAT

kaart 6 D3

Nij B 65, 67, 71: 3.41.90 ha tabaksland, huis en erf (bouwland)

Ook Glashuiskamp (1), Hoekkamp (4) en Hoge Tweemorgen

't *Meenengat*...3 mergen saylant (1608, HG 4396 fol. 10), Aernt ten Hoeff mitten sijnen heeft 2 mergen saylant bij die Vest idt *Mehengat* (1608, HG 4396 fol. 12), 't *Meengadt* (1611, AZA 178 fol. 40), Willem van Westervelt *Mennegat* (1716, HG 5773 fol. 108), het *Merrigat* (1752, AAN 751 fol. 138), Een kamp tabaksland het *Mennegat* genaamd aan de Watergoorschenweg (1838, NA Col. 1758), *Meeuwengat* (1940, NL kol. 204).

FN *Me(n)egate*. In het Nijkerkse tijsboek van 1453 behoort een perceel grond in de omgeving van de Vest aan Aernt van *Menegate* (HA 101 fol. 13). Het latere *Mennegat* – met volksetymologische verbasteringen als *Menengat*, *Mehengat*, *Merrigat* en zelfs *Meeuwengat* – was begin zeventiende eeuw ca. 4,5 ha bouwland aan het begin de *Watergoorseweg*. Samen met de *Vleeneng* maakte het deel uit van het landbouwcomplex ten noordwesten van de Nijkerkse Brink. In het mnl. is er een appellatief *mennegat* in de betekenis 'toegang tot de akker waarlangs men de oogst binnenhaalt', maar soms ook 'weg over eigen land waarop men komt door het eigenlijke mennegat' (WNT 9 kol. 544). In de Puttense buurtschappen Bijsteren en Halvinkhuizen liggen ook dergelijke wegen of paden (Friso 1988: 227; 1682 AK 115; 1707 AK 75) en in de Puttereng ligt een stuk bouwland tegenover het Minnegatspadt (1720, SV 160 fol. 38).

MENSENKAMP

kaart 17 C2

Pu I 434: 00.86.20 ha hooiland

PHd in Meensgensmorgen (1608)

Mensencamp (1456, E 1944), Maes Cleassen...in de kerspel van Putten en is geheiten *Menskamp* (1453, HA 101 fol. 104), Elbert die Aller muller *Meensgensmergen* 1 mergen (1608, AK 185a fol. 9), *Mensgensmergen* (1611, AZA 178 fol. 7), *Meesjesmergen* (1716, HG 5773 fol. 14),

Gerrit Willemsen Ruijter *Moesjesmorgen* (1733, RV 865), Twee kampen hooi- en weiland de Koekamp en *Meesjesmorgen* genaamd (1879, NA Colz. 2282), *Meesjesmorgen* (Ha 1981).

FN *Mensen*, patroniem van de PN *Mens* van de fri. PN *Meine*. Het perceel zou eigendom geweest kunnen zijn van Lubbert *Mensen* (1389, S 1993: 229) of van Rentgen *Mensen* (1456, E 1944: 148) beiden afkomstig uit Putten. Het is niet onwaarschijnlijk dat zij bewoners waren van het *Mensgoet*, een boerderij in de Puttense buurtschap Spriel (1460, H 1931 bijlage 110). Wisseling van de bases *-kamp-* in *-morgen* op grond van de oppervlakte van dit perceel. Zie *Morgen*. *Moesjesmorgen* en *Meesjesmorgen* zijn sprekende voorbeelden van het verschijnsel volksetymologie. Zie par. 5.13.2.

X. Mergen: zie *Morgen*

X. Merrigat: zie *Mennegat*

MERSEMANSKAMP

Nij buurtschap Ark

Van 3 mergen 2 hont gehieten *Mersemanscamp* gecoft tegen Ghelis van Aller (1453, HA 101 fol. 40), *Mersemanscamp* (1552, GR 1307 fol. 53).

FN *Mers(e)man*, waarvan in 1947 nog één Gelderse naamdrager in Nijkerk woont. Het perceel is vrijwel zeker eigendom geweest en genoemd naar de veertiende-eeuwse ontginner Johan *Merseman* (1333/1334, HA 372).

MESBEEK

Nij buurtschap Ark: zie *Rijsbeek*

MEURSENKAMP

Pu I 938: zie *Vriezenkamp*

MEUS ELBERTSENGOED

Nij A 632: zie *Steenler* (1)

MEZENGOED

Nij K 166: zie *Meent* (1)

MIDDELBEEK

kaart 16, 20

1. Nij buurtschap Ark: zie *Mehensbeek*

2. Pu:buurtschap Diermen

Opte *Middelbeeck* (1556, B 1912: 135), *Middelbeke* (KK 1609), die *Middelbeeck* (1611, AZA 178 fol. 2), *Middelbeeck* (1650, AAN 750 fol. 4), aen de Schremmersteeg bij de *Middelbeeck* (1753, GR 1496 fol. 68), aan de *Middelbeek* (1829, NA Col. 204), de *Middelbeek* (Ha 1995).

De *Middelbeek* is een vrijwel oost-west lopende polderbeek met een lengte van ongeveer. 2500 m in het midden van de Putterpolder, die begint bij de *Scheidbeek* en uitmondt in de *Blaakbeek*. Door de aanleg van de autoweg A28 is in 1968 de lengte teruggebracht tot circa. 2100 m. Voor algemene informatie over beeknamen in de Arkemheen zie par. 7.5.

MIDDELBEEKWEG

kaart 20

Pu polder Arkemheen

Middelbeekweg (SLP).

De *Middelbeekweg* is een jonge naam voor het noordelijk gedeelte van de *Schremmersteeg*, dat ontstond na de aanleg van de autoweg A 28. De weg is genoemd naar de *Middelbeek*. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

MIDDELKAMP

kaart 12 B5

Nij I 180: 1.89.00 ha hooi- en weiland

Ook Duist (3)

Gerrit Collert heeft die *Middelcamp* groot 3 mergen pachter Meeuws Killen (1650, AAN 750 fol. 139), Wolter Zegersgoett...de *Middel Camp* (1729, AK 268a), De *Middelkamp* (Do 1988).

MIDDELSTE BRANDLAND

kaart 5 E7

Nij A 654: 2.64.80 ha hooi- en weiland

PHd in Achterste Brandland (1854). Ook Brandland

Hooy- en weiland het *Middelste Brandsland* (1839, NA Col. 2001), Hooy- en weiland het *Achterste Brandsland* (1854, NA Col. 5273).

Zie *Brandland*. Reciprocerend met *Achterste Brandland*, Nij A 654 (ged.) en *Voorste Brandland*, Nij A 653.

MIDDELSTE KAMP

kaart 13 D6

Nij I 581 (ged.): 4.00.70 ha hooi- en weiland

De *Middelste Kamp* (Do 1986; Mu 1994).

MIDDELSTE LAND

kaart 16 E8

Pu I 91: 4.13.10 ha hooiland (bouwland)

Ook Blaak

Een perceel bouwland...in den Arkemheense polder het *Middelste Land* (1862, NA Beij. 268), het *Middelste Land* (Ha 1981).

MIDDELSTE PADDEKEPOEL

kaart 5 F6

Nij A 672: 1.61.40 ha hooi- en weiland

Ook: Paddekepoel

d'*Middelste Paddekepoel* (1716, HG 5773 fol. 76).

Zie *Paddekepoel*. Reciprocerend met *Achterste Paddekepoel* Nij A 671.

MIDDELSTE PRILLENLAND

Nij buurtschap Wullenhove bouwland

Ook Prillenland

Huys ten Beerencamp...drie mergen het *Middelste Prillenland* (1668, HH 12 Inv.nr. 319), 3 morgen het *Middelste Prillanlant* (1668, S 1904: 88).

Zie *Prillenland*. Reciprocerend met *Voorste Prillenland*, buurtschap Wullenhove.

MIDDELSTE TWEE

Nij buurtschap Achterhoek

Een camp lants twee margen genaempt de *Middelste Twee* in ses margen (1685, RV 850 fol. 191).

Middelste Twee in de betekenis van ‘de middelste twee morgen van een perceel van zes morgen verdeeld in drie percelen van elk twee morgen’.

MOD

Nij buurtschap Achterhoek

Meynt Brantsens weduwe op te Duyst 't *Mod* 1 mergen (1716, HG 5773 fol. 194).

Mod, mot ‘veenachtige aarde, aarde, stof, slijk’ (WNT 9 kol. 1173).

MODDER EN BRAS

Nij I 280: zie *Kleine Pol* (2)

MOERSENKAMP

kaart 4 E8

Nij A 468: 3.94.10 ha hooi- en weiland (bouwland)

PHd in Grote Kamp (1864)

Moersencamp (1716, HG 4396 fol. 95), Een kamp de *Groote Kamp* aan den weg (1864, NA Col. 7771), *Groote Kamp* (KK 1937).

FN (*Van*) *Moers/Meurs*. Zie *Meursenkamp* en *Vriezenkamp*.

X. Moesfranst: zie *Monfrans*

X. Moesjesmorgen: zie *Mensenkamp*

MOKKER

kaart 20 F1

Pu I 934: 2.35.30 ha hooiland

Die weduwe van Ceelman van Ommeren 3 mergen gelegen op die Middelbeeck die *Mockert* (1608, AK 185a fol. 33), de *Mockker* (1716, HG 5773 fol. 60), Drie mergen Mheenland de *Mokker* genaamt gelegen op de Middelbeek (1795, RV 864 fol. 323), Eene kamp weideland de *Mokker* genaamd bij de Putterdijkhuizen (1831, NA Col. 577), Eene kamp de *Mokker*...twee kampen van de zeedijk (1872, NA Colz. 569).

Vogelnamen komen in de microtoponymie regelmatig voor. Het naamvormingsmotief is dan het voorkomen of nestelen van deze vogels. Voorbeelden hiervan in de Arkemheen zijn o.a. duif, eend, gans, reiger en zwaan. Het hooiland de *Mokker*, met paragogische *t Mekkert*, ligt dicht bij de zeedijk en wordt begrensd door de *Scheidbeek* en de *Middelbeek*. De naamgever kan zich hebben laten inspireren door het voorkomen van de talrijke zeemeeuwen, die in Noord-Holland en Friesland *mok* of *zeemok* genoemd worden (WNT 9 kol. 1010).

MOLBOS

kaart 12 C5

Nij I 173: 00.15.20 ha hakhout

Molbos (Do 1988).

Mol ‘in de grond levend zwart spitssnuitig zoogdier dat zich voornamelijk voedt met larven en regenwormen’.

MOLENHOEKJE

kaart 2 G4

Nij A 185: 1.15.70 ha hooi- en weiland

Ook Kruiskamp (2) en Plantmaten

't *Molenhoekje* (Mu 1993).

Molen, dialectisch *meul*, ‘werktuig tot het fijnmalen van verschillende stoffen, het opmalen van water, het zagen van hout; korenmolen, windmolen, zaagmolen. Het woord *molen* is, vanwege de vooruitstrevende akkerbouw en graanbewerking al in de vierde eeuw ontleend aan het Latijnse *molina* (Van der Sijs 1996: 91).

MOLENKAMP

kaart 6 F2

1. Nij B 17, 21, 22: 5.88.30 ha aardappel-, tabak-, hooi- en weiland (bouwland)

Ook Schelpkamp

Van 5½ mergen geheiten die *Molencamp* gecoft tegen Henrick van Aller (1503, HA 101 fol. 241), Een camp weijland groot in 't geheel twee en een half mergen de Schulpkamp of *Molencamp* genaamt...tegenover de Holkermolen (1782, RV 854 fol. 166), Een perceel tabaksland de *Molencamp*...bij de Holkermolen (1837, NA Col. 1549).

2. Nij B 38: 2.47.90 ha aardappelland (bouwland)

kaart 6 E2

Uyt den *Molencamp* oestwaerts allanges den wech (ca.1400, K 1853: 139), Henrick Bierwijsch van enen kamp lants gelegen tegen die Moelen...*Moelencamp* omtrent 3 mergen groit (1552, GR 1307 fol. 17), Johan van Diedem eigenaer van de *Meulencamp* groot 3 mergen pagter Aelt Warners (1650, AAN 750 fol. 248), *Meulencamp* (1716, HG 5773 fol. 102), de *Molencamp* 1836, NA Col. 1134).

Genoemd naar de wind-korenmolen de *Holkermolen* op perceel B 40 in 1832 eigendom van Evert Brandsen. In de gemeente Nijkerk stonden in de negentiende eeuw drie korenmolens. De *Oostermolen* midden in de stad aan het *Vetkamp*, de *Holkermolen* en de *Appelse molen* in de buurtschap Appel. Zie over deze laatste molen ON 2000 nr. 3 :5 - 12.

3. Nij B 118 - 132: 2.56.20 ha molen, huizen, erven en tabakslandkaart 6 D4

PHd in Graftkamp (3) (1658)

Die *Muelencamp* daarbij die oeck betimmert is 3 mergen (1608, AK 185a fol. 31), Een Camp landt van twee mergen genaemt de *Graftkamp*...oost de Graft (1658, RV 850 fol. 141), *Meulecamp* (1716, HG 5773 fol. 52, 53, 54), Eene kamp tiendplichtig tabaksland met daarop staande schuur van 15 hangen de *Graftkamp* of *Molencamp* genaamd bij de stad aan de Vaart (1864, NA Col. 7761).

Het perceel is genoemd naar een onbekende molen. In 1608 is er sprake van Peel Aeltsen als eigenaar van de ‘Muelcamper hoffstede’. In 1808 staat op dit zelfde perceel de zaagmolen *De Dolfijn*. Z.a.

4. Nij B 263 - 266: 2.55.80 ha hooi- en weiland

kaart 7 B7

VHd in Hoge (1864)

Claes van Dyeroms *Moellencamp* (KK 1609), Conraet van Delen drie mergen den *Molencamp* (1611, AZA 178 fol. 66), *Meulencamp* (1716, HG 5773 fol. 169), Eene kamp weiland benevens eene daarin staande tabaksschuur...de *Molencamp* genaamd...op Kwadenbeek (1857, NA Col. 6081), Eene tiendvrije kamp de *Hoge* of *Molencamp* liggende langs den grindweg aan de Luxooldersteeg (1864, NA Col. 7972).

Deze *Molencamp* ligt tegenover *Kwadenbeek*. Bij de *Kwadenbeek* heeft een molen gestaan.

MOLENKAMPJE

kaart 17 E6

Pu I 384: 1.15.40 ha bouwland

Het *Molenkampje* (Ha 1981).

X. Mombarij: zie *Bommerskamp* en *Momberskamp*

MOMBER

Nij K 163: zie *Bommerskamp* en *Momberskamp*

MOMBERSKAMP

kaart 15 A5

Nij K 161, 162: 3.19.40 ha hooi- en weiland

Ook Lubbertkamp en Smous

Aert Gerritsen mitt Harmen Goertsen 4½ mergen den *Momberscamp* toe Neckevelde (1608, HG 4396 fol. 31), Gerrit Jans 4 mergen gnt. *Mommerscamp* (1650, AAN 750 fol. 114), Wynn timer Gerritsen de *Momber* (1716, HG 5773 fol. 157), Een Camp Mheenland groot twee en een half mergen *Mombarie* genaamt...omtrent Mees Lambertsen (1786, RV 854 fol. 97), Eene kamp hooi- en weiland het *Mommertje* genaamd (1865, NA Col. 8089).

FN *Momber*, met assimilatie *Mommer*. Volgens de dijkrol van 1494 moesten diverse leden van de familie *Momber* of *Mommer*, waaronder Jan en Andries *Momber*, 32 roeden, ruim 120 meter, van de Arkemheense zeedijk onderhouden, hetgeen wijst op een uitgebreid bezit aan onroerend goed aan het eind vijftiende eeuw (AK 185 fol. 6, 10, 14). Een *momboor* is een 'beschermmer van dat wat geboren, dat wat gedragen is' (De Vries 1971: 452). Een *momber* trad op als voogd, beschermmer of toezien er van minderjarige kinderen (WNT 9 kol. 1045). De vorm *mombarie*, *mombarij* met het aan het geschreven Latijn en later aan het Frans ontleende suffix *-ij*, uitgebreid tot *-arij*, *-erij*, wordt gebruikt om een waardigheid, bedrijf of beroep aan te duiden.

X. Mommertje: zie *Momberskamp*

X. Montfrans: zie *Monfrank*

X. Montfrij: zie *Monfrank*

MONFRANK

kaart 18 C6

Pu I 688: 00.05.00 ha huis en erf

De *Monfranc* (1380, HA 85), Obijt hoc anno in Nova Ecclesia Gisbert Eversen colonus op *Montefransgoett* (1557, S 1993: 77), Jochem Jochems...*Montfrans* (1593, H 1992 : 243), Jan Stevensen *Montfrans* 3 mergen saylant (1608, AK 185a fol. 40), Seker Erff en Goedt genaemt *Monfrans* (1672, SV 159 fol. 4), *Montfrij* (1681, SV 159 fol. 1), Joris Slood *Montfrans* (1716, HG 5773 fol. 73), Gerrit Biertsen van *Moesfranst* (1809, MA 1), Een erfje *Montfrans* genaamd (1836, NA Col. 1387), *Monfrans* (Ha 1981).

De oudste vorm *Monfranc* doet een Franse herkomst van deze naam vermoeden. *Franc*, *frank*, de naam voor een vroeger 'Franse zilveren munt ter waarde van 20 stuivers' (WNT 3 III kol. 4664). Maar wat is *Mon*-? Ook met de mogelijk verbasterde vorm *Monfrans* weet ik geen raad. Is *Monfrans* een assimilatievorm van *Montfrans*? In dat geval zou het een vernoemingsnaam kunnen zijn (Rentenaar 1984: X). Het is dan een volksetymologische verbastering van *Montferrand*, de naam van een kasteel bij de Franse stad *Clermont-Ferrand* en een kasteel aan de samenvloeiing van de Garonne en Dordogne. *Monferrand* is ook de naam van een kruisvaardersburcht in Syrië uit 1115. Tegen vernoeming pleit de spelling *Monfranc* eind veertiende eeuw in vergelijking met de veertiende-eeuwse spelling van Monferlant, de 70 meter hoge heuvel bij 's Heerenberg en waarschijnlijk wel een vernoeming naar één van de Franse kastelen: Montferant, Montferrand, Montferande. Het motief voor deze naamkeuze voor een boerderij in Putten is volkomen duister. (Rentenaar 1984: 349 - 350). Een tweede mogelijkheid

Elbert Wildeman d'*Mergen* (1716, HG 5773 fol. 147), Eene kamp hooi- en weiland het *Wielkampje* genaamd...aan de Nekkevelderweg (1834, NA Col. 996), Twee kampjes hooi- en weiland het *Wielkampje* genaamd aan de zuidzijde van de Nekkevelderweg (1856, NA Col. 5887), *Wielkampen* (KK 1937).

4. Pu I 58: 00.55.90 ha bouwland kaart 16 C10
Het *Morgen* (Ha 1988).

5. Pu I 146: 00.95.20 ha hooiland kaart 16 E2
Die *Mergen* op die Blijnde Steeg bij Soudenbalch (1608, AK 185a fol. 14), Een mergen meehenlands genaamt de *Morgen* op de Middelbeek (1751, RV 863 fol. 418), Het *Morgen* aan de Blindesteeg (1846, NA Col. 3480).

6. Pu I 833: 00.78.50 ha hooi- en weiland kaart 20 D6
Een perceel hooi- en weiland het *Morgen* genaamd (1867, NA Beij. 542).

7. Pu I 872: 00.83.60 ha hooiland kaart 20 G7
Eene kamp hooi- en weiland het *Morgen* aan de Blindesteeg genaamd (1842, NA Col. 2661)

De basis -morgen in: *Achterste Lange Morgens, Achterste Morgen, Anderhalfmorgen (2), Arissen Driemorgen, Beeksmorgen, Bessel Borrenmorgen, Blekkermorgen, Boeschotermorgen, Bokhorstermorgen, Derdehalfmorgen (2), Diermermorgen, Dolle Morgens, Driemorgen (8), Eerlandermorgen, Elspetermorgen, Emmekenmorgen, Garderensemorgen, Grote Morgen (2), Halfmorgen (5), Harderwijkermorgen, Heerloze Morgen, Heimike Morgen, Hermans Driemorgen, Heukelums Vijfmorgen, Hogendammermorgen, Hoge Driemorgen, Hoge Tweemorgen, Holckermorgen (4), Korte Morgen, Lage Driemorgen, Lage Morgen, Lange Morgen (2), Lange Morgens (2), Opstals Viermorgen, Papenmorgen, Patersmorgen, Rietmorgen, Schoonoppermorgen, Solse Morgen, Sprinkelermorgen, Staartmorgen, Strijlandsmorgen, Tweemorgen (5), Vierdehalfmorgen, Viermorgen (3), Voorste Lange Morgens, Voorste Morgen, Vijfmorgen, Zevenmorgens, Zoudenbalgsmorgen, Zutphense Morgen [76].*

MORGEN ONDER DE DIJK kaart 16 A9
Pu I 3: 00.76.90 ha bouwland
Ook Tweemorgen (2)
Een perceel bouwland gelegen onder Putten genaamd de *Morgen onder den Dijk* (1862, NA Bey. 267).

MORGENS

1. Nij K 71: zie *Reintje van Moorselaarskamp*

2. Nij K 153, 154: 2.51.40 ha hooi- en weiland kaart 15 A4
Ook Achterste Morgen
De *Morgens* (Ho 1995).

MORGENTJE

Nij C 14: 1.47.40 ha hooi- en weiland kaart 8 C4
VHd in Schuurkamp (1929)
Een morgen weiland genaamt het *Morgentje* (1820, HH 12 Inv.nr. 318), Eene kamp hooi- en weiland het *Morgentje* genaamd...bij het erf Ramshorst (1851, NA Col. 4655), Het *Morgentje*

(1898, NA Wes. 79), Hooi- en weiland in den Arkemheense polder onder Nijkerk genaamd de *Schuurkamp* (1929, NA Rey.).

MORIAANTJE

Nij buurtschap Achterhoek hooi- en weiland

Het erve en goed Rongerserf genaamd...het *Moriaantje* (1844, NA Col. 3139).

FN *Moriaan*. Volgens de dijkrol van 1716 was een zekere Gerrit *Morriaan* eigenaar van de *Dijklandermaat* onder Putten en het *Zandland* (7). *Moor*, van *Maurus*, bewoner van Noord-West-Afrika. *Moriaan* ook in de betekenis van 'neger' en als 'toonbeeld van zwartheid' (WNT 9 kol. 1144). Tabakswinkels en herbergen droegen vaak als naam *De Moriaan* o.a in Voorthuizen (Vreekamp 2003: 36).

MORRENKAMPJE

Pu buurtschap Diermen: zie *Abelenweide*

X. Mostert: zie *Horststeerd*

MOTGRAS

Nij A 498: zie *Vogelkampje*

.

MUILSKAMP

kaart 3 D5

Nij A 232: 2.27.90 ha hooi- en weiland

Jelis Loochsen *Muylscamp* 3 mergen daer westwert Beusgenscamp (1608, HG 4396 fol. 21), Aert Steijnen weduwe heeft *Muijscamp* groot 3 mergen selfts bruijkerse (1650, AAN 750 fol. 170), Wolteris Schaap *Muylscamp* (1716, HG 5773 fol. 133), Eene kamp *Muylskamp* genaamd ...gelegen nabij de Arkerweg (1848, NA Col. 3909), *Muylskamp* (KK 1937).

Muylskamp met FN *Muil*, die in 1947 in Gelderland voornamelijk voorkomt in de omgeving van Zutphen.

MUILWIJK

1. Nij buurtschap Nekkeveld

Mheenland genaamt *Muijlwijck*...buurschap Nekkeveld (1741, RV 852 fol. 194).

FN *Muilwijk*. Naamdragers met deze FN wonen in 1947 verspreid over een groot deel van Gelderland.

2. Nij buurtschap Holk

1¾ mergen Mheen- of weijlant genaamt *Muijlwijck*...buurschap Doornsteeg (1762, RV 853 fol. 293).

X. Muiskamp: zie *Muylskamp*

MUIZENKAMPJE

Pu I 759: zie *Westerveldje*

MULDERSKAMP

kaart 3 C5

1. Nij A 276: 1.61.30 ha hooi- en weiland

Ook Vosland

Wolter van Hennekelers erfgenaemen hebben *Mullerscamp* groot 2 mergen pagter Jan van Tiel (1650, AAN 750 fol. 168), Eene kamp de *Mulderskamp* liggende bij de Wiel tegen de Opstalviernmorgens (1862, NA Col. 7218).

Mulderskamp in dit geval met de beroepsnaam mnl. *meulder*, *meulenaar*, *muller*, *mulder*, *molder* 'molenaar'. Hoogstwaarschijnlijk genoemd naar de eigenaar in de dijkrol van 1608, de molenaar Elbert Reynersen (HG 4396 fol. 20).

2. Pu I 755: 2.19.50 ha hooiland kaart 18 A5
Een kamp hooi- en weiland de *Mulderskamp* bij de Binnensteeg (1846, NA Col. 3363).

FN *Mulder*, met meer dan drieduizend naamdragers in Gelderland in 1947.

MULLENSTUK

Nij buurtschap Holk

2 morgen landts genaamt het *Mullenstuck* (1729, AK 268a).

Mullen is een bijvorm van *meulen* (WNT 9 kol. 1232). *Mullenstuk* is **Molenstuk*. Wellicht een stuk bouwland in de omgeving van de *Holkermolen*. Voor *-stuk* zie *Hoge Stuk*.

MUNT

kaart 2 C3

Nij A 203: 1.76.60 ha hooi- en weiland
Sijbert van Alewijn heeft de *Munt* groot 3 mergen pagter Jan Claes (1650, AAN 750 fol. 155), Peel Beek de *Munt* (1716, HG 5773 fol. 111), de *Munt* (1752, AAN 751 fol. 151), Een camp mheenland genaamd de *Munt*...kennelijk gelegen in de buurschap Ark (1828, NA Hug.), De *Munt* (KK 1937), De *Munt* (Bo 1995).

Munt als benoeming naar het beroep van de eigenaar. Het perceel was namelijk volgens de dijkrol begin zeventiende eeuw eigendom van Jacob Dircksz. Alewijn (1608, HG 4396 fol. 13). Hij was muntmeester van Gelderland van 1584 - 1606. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Johan Alewijn, die op zijn beurt in 1635 werd vervangen door Johan Wijntgens, die eveneens bezittingen in de polder had. Zie ook *Halewijnskamp* en *Wijntges*. Vanaf 1584 tot 1806 was Gelderse munt gevestigd in Harderwijk in het niet meer door de kloosterzusters bewoonde gedeelte van het Grauwe Zusterklooster of Clarendale aan de Smeepoortstraat (Wittop Koning 1992: 116, 16, 18; Berends 1935: 214).

MUNTKAMPJES

kaart 15 C5

Nij K 288, 289: 2.06.90 ha hooi- en weiland
Twee kampen hooi- en weiland de *Muntkampjes* aan de zuidzijde van de Bontepoorteweg (1889, NA Colz. 4489).

Helaas ontbreken oudere vermeldingen over deze *Muntkampjes*, zodat een relatie met het hierboven genoemd muntersgeslacht Alewijn niet aangetoond kan worden. Het naamvormingsmotief kan ook de plantnaam *munt* (*mentha*) geweest zijn en dan speciaal de *akkermunt* (*mentha arvensis*) die als onkruid in grasland wordt aangemerkt.

X. Naaldekampen: zie *Nalekamp*

NACHTEGAAL

kaart 7 B8

Nij B 243: 00.11.10 ha huis, schuur en erf

VHd in Klein Moorselaar (1857)

De *Nachtegaal* (KA 1832), Het erfje *Klein Moorselaar* of de *Nachtegaal* aan den grindweg (1857, NA Col. 6235).

De vogelnaam *nachtegaal* als huisnaam. De *nachtegaal* onderscheidt zich door zijn fraai gezang. Deze huisnaam kan uiteraard gegeven zijn vanwege het voorkomen en het gezang deze vogel, maar een ironische benaming op grond van kikvorsengeluid of schreeuwende kinderen is als naamvormingsmotief binnen de boerenstand niet uit te sluiten.

NACHTEGAALSTEEG

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove

De *Nachtegaal Steeg* (KA 1832), *Nachtegaalsteeg* (SLN).

De *Nachtegaalsteeg* is de oorspronkelijke verbindingsweg tussen de *Luxooldersteeg* en de *Hennekelersteeg*. Thans is het de weg van de *Luxoolseweg* langs de sportvelden naar de *Bloemendaalseweg*. Wegenlegger 17 december 1860. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

NALEKAMP

kaart 15 E6

1. Nij K 239, 240, 266 - 268: 8.92.10 ha hooi- en weiland

Ook Op de Zeggesloot

Wolter van Henneklers erfgen. eigenaers pagter Cornelis Peters van 4 mergen gnt. de *Nalecamp* (1650, AAN 750 fol. 115), d' Naelecamp mede groot vier mergen (1675, RV 850 fol. 3), Lambertus Snapper *Nalecampen* 4 mergen (1716, HG 5773 fol. 154), Ongeveerlijck eene mergen Mheenland in een camp van twee mergen genaamt *Nalencamp* (1751, RV 852 fol. 205), Hooy- en weiland de *Nalenkampen* ook wel *Naaldekampen* genaamd (1838, NA Col. 1811), Twee kampen hooi-en weiland de *Naalekamp* (1846, NA Col. 3524), Eene kamp hooi- en weiland de *Nalekamp* genaamd nabij de Seggesloot (1903, NA Wes. 79), *Nalekamp* (KK 1937).

PN *Nale*, *Nael* of *Naal*, mogelijk een verkorting van *Naleke*, uit *Petronella*, maar gezien het Fries getinte voornamenpatroon in de Arkemheen eerder een vorm van de fri. PN *Nalle* of *Nolle* uit *Arnoud*. De PN *Nale* of *Naal* komt in de zestiende en zeventiende eeuw veel in deze regio voor. Steinmeier noteerde onder de Paderbornse keurmedigen zeventien naamdraggers tussen 1582 en 1652 (S 1993: 319).

2. Nij K 274: 1.72.00 ha hooi- en weiland

kaart 15 F5

Ook Kattestaart (3)

Op de seggesloot...*Nalecamp* (1665, RV 850 fol. 183), Eene kamp hooi- en weiland de *Nalekamp* genaamd...onder de Bontepoort (1864, NA Col. 7864).

NANNINKSENG

Pu buurtschap Diermen bouwland

Idem Nicolaus de dicta Hoefslach apud *Nannicken engge*...Nicolaus de Aller (1348, HA 63), *Nannicken engh* (ca.1630, OH), *Nannkenenge* bij de Veen (1706 - 1754, GR 1496 fol. 75).

FN *Nannink*, *Nanning*, is vooral een noordelijke FN o.a. in Drente het Nanningehus en bij Dalfsen in de vijftiende eeuw het erve Nanninck. De PN *Nanning* is afgeleid van *Nanno*, een verkorting van *Nando* (Hekket 1975: 110). Voor *-eng* zie *Eng*. Vermoedelijk genoemd naar de eigenaar midden vijftiende eeuw Mewes van *Nanninksenge* (1453, HA 101 fol. 75). Dit bouwland lag in de omgeving van de boerderij de *Veen*, sectie I 363. Zie ook onder *Tuk*.

NANNINGSERF

Pu H 561: zie *Tuk* (2)

NAUTENA

1. Nij buurtschapsnaam zie par. 7.3

2. Nij H 616: 00.20.10 ha huis, schuur en erf

VHd in Grote Flier (1829)

Elbert Kollert van sijne guede op *Noutenae* (1486, HA 101 fol. 240), Van een goet genaemt *Noutena* gelegen ter Nijckerck; brief inzake de vrijing van het goed *Nautena* (1594, AK 197), De bouwhof, thans de *Nautena* genaamd, onder Nijkerk op de Nautena gelegen (1851, NA Col 4751); Eenen kapitalen bouwhof op de *Nautena* onder Nijkerk bestaande in eene boerenwoning met achterhuis... tezamen 48.21.20 ha (1851, OVW 16 - 08 -1 851), Het erf en goed de *Nautena* of de *Grote Flier* genaamd (1829, NA Col. 204), De bouwmanswoning De *Nautena* genaamd met bakhuis...gelegen in de gemeente Nijkerk (1893, NA Wes.25). Zie buurtschapsnaam par. 7.3 en Flier.

3. Nij H 586: zie *Flier*

NAUTENASEWEG

kaart 7, 10

Nij buurtschap Holk

Nautenaerwech (1602, H 1990: 238), die *Noutenaersteeg* (1608, HG 4396 fol. 4), *Nautenaersteeg* (1611, AZA 178 fol. 33), Die gemeine *Noutenaesewech* (1669, S 1904: 97), De *Naute-naschestee* (KA 1832), den *Nautenaschenweg* (1850, NA Col. 4430), het Hoeveslag aan den *Nautenaweg* onder Nijkerk (1924, PC 16 - 09), *Nautenaseweg* (SLN).

De *Nautenaseweg* is genoemd naar de boerderij *Nautena*. Volgens het kadastrale minuutplan van 1832 liep de *Nautenaseweg* van de *Oude Amersfoortseweg* ter hoogte van de boerderij het *Spaanse Leger*, sectie H 455, naar het huis *De Hoek*, sectie H 601, aan het begin van de *Holkerweg*. De huidige *Nautenaseweg* loopt van de hoek *Holkerweg* - *Bunschoterweg* in zuidelijke richting. Raadsbesluit 16 april 1947. Zie ook par. 7.4.

NEKKEVELD

1. Nij buurtschapsnaam en boerderijnaam: zie par. 7.3., nr. 2 en *Oud Nekkeveld* en *Nieuw Nekkeveld*.

2. Nij K 48: 00.74.20 ha voormalige boerderij

kaart 14 E8

Ook Polletje

Het erve *Neckervelde* (1459, B 1935: 133), Dat goet toe *Neckervelde* (1494, AK 185 fol. 10), Herbert Gerrytsz. van Neckervelde het welcke het *Neckeveldergoet* genaempt (1498, W 1954: 288).

Op een ca.1,50 meter hoge pol stond hier de thans verdwenen boerderij *Nekkeveld*. Bij het schoonmaken van de sloot langs het *Polletje* wordt nog steeds puin opgebaggerd (Ho 1995). Mogelijk is dit de plaats waar het oudste erf met de naam *Nekkeveld* gestaan heeft en zijn beide andere terpboerderijen, *Oud Nekkeveld* en *Nieuw Nekkeveld*, respectievelijk sectie K 84 en K 97, van jonger datum. In 1459 stichtten Goert van Wyert en Evermoet, zijn vrouw, met 1/3 deel van

dit erf *Nekkeveld* de Sint Laurens (en Stevens) vicarie in Harderwijk. Daarbij hoorden vermoedelijk ook de percelen in *Nekkeveld* die later de naam *Sint Laurensvicarie* kregen. Z.a. (Berends I 1935: 183; Berends 1935 II : 133).

3. Nij K 166: zie *Meent* (1)

4. Nij zie *Nekkevelderweg*

NEKKEVELDERBEEK

kaart 14, 15

Nij buurtschap Nekkeveld

Ook Rassenbeek en Schillingsbeek

Twee mergen land aen de *Neckevelderbeeck* (1502, AHG 248), Opt *Neckevelder Beeckgen* (1608, HG 4396 fol. 25), Op die *Neckevelder beecken* ofte *Rassenbeecken* (1608, HG 4396 fol. 29), *Rasterbeycke* (KK 1609), *Rassenbeek* (1611, AZA 178 fol. 54), die Hoffsteedscamp opt *Neckevelder Beeckgen* (1611, AZA 178 fol. 56), *Rassenbeek* (1738, RV 852 fol. 188), Aan de *Rassenbeek* (1847, NA Col. 3727), De *Rassenbeek* (KA 1832), de *Rassenbeek* (Ho 1995).

De *Nekkevelderbeek* is een noord-zuid lopende polderbeek in de buurtschap *Nekkeveld* lopend van de *Zeggesloot* tot aan de *Arkemheense zeedijk*. De beek mondt via de *Rassensluis* uit in het *Nijkerkernauw*. De latere benaming *Rassenbeek* is vermoedelijk eerder de FN *Ras* dan een verklaring uit *ras* in de betekenis van 'draaikolk, sterke stroming, spui' (WNT 12 kol.355; De Vries 1971: 563). Zo betaalde begin zeventiende eeuw een zekere Tyman *Ras* een schepel graan vanwege zijn bezit van de *Koolwagen* die in Nekkeveld grenst aan de *Rassenbeek* (Beernink 1912: 128). Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

NEKKEVELDERKAMP

kaart 15 B8

Nij K 198, 200: 2.38.20 ha hooi- en weiland

Elbert Jacobsen die *Neckeveldercamp* eenen camp van den Veyntelerweg 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 26), Henrick Elberts heeft den *Neckervelderkamp* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 109), Gerritje Wouters *Nekkevelder Camp* (1716, HG 5773 fol. 146), Twee en een halve mergen genaamt de *Nekkeveldercamp* (1739, RV 865 fol. 191, 206), Een camp Mheenland ofwel liggende in twee campjes tesamen groot 2½ mergen genaamt de *Nekkeveldercamp* (1786, RV 854 fol. 96), Twee campjes hooi- en weiland de *Nekkevelderkampjes* genaamd (1841, NA Col. 2417), De *Nekkevelderkampjes* (KK 1937).

NEKKEVELDERKAMPJE

kaart 14 E6

Nij K 79: 1.23.10 ha hooi- en weiland

VHd in Scherpenkampje (1994)

Eene kamp... het *Nekkevelderkampje* genaamd... aan den *Nekkevelderweg* (1842, NA Col. 2586), *Scherpenkampje* (Mu 1994; Ho 1995).

Voor hernoeming in *Scherpenkampje* zie *Scherpingskamp*.

NEKKEVELDERWEG

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Ook Blekkerweg en Nekkeveld

Drie kampen land...streckende aan den *Nekkevelderweg* (1537, B 1935: 261), den *Neckevelderweg* (1608, HG 4396 fol. 24), den *Neckevelderwech* (1611, AZA 178 fol. 55), de Angeler...noordwaarts de *Neckevelderweg* (1736, RV 852 fol. 185), De *Nekkevelderweg* (KA 1832), *Nekkeveld* (Ho 1995).

De *Nekkevelderweg* is een oost-west lopende polderweg oorspronkelijk van de *Wiel* tot aan het erf *Oud Nekkeveld* aan de *Arkemheense Zeedijk*. *Nekkeveld* is nu ook de benaming voor het gedeelte tot aan de *Arkerweg* door het verdwijnen van de naam *Blekkerweg*. Deze huidige naam is vastgelegd bij het raadsbesluit van 16 april 1947. Voor wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

NEKKEVELDERSLUIS

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

PHd in Nekkevelderzijl (1494)

Die *Neckevelder Sluijse* (1494, AK 185 fol. 14), Die *Neckevelder Zijll* (1494, AK 185 fol. 16).

Neckeveltse Sluyse (KK 1609).

De *Nekkeveldersluis* is de uitwateringssluis aan het eind van de *Nekkevelderbeek* of *Rassenbeek*. Het is opmerkelijk dat in de dijkrol van 1494 zowel sprake is van de *Nekkeveldersluis* als de *Nekkevelderzijl*. Vermoedelijk werden *sluis* en *zijl* eind vijftiende eeuw hier opgevat als synoniemen, hoewel ze dat volgens R. Rentenaar strikt genomen niet zijn. *Zijl*, mnl. *sile*, *sijl*, *siel*, fri. *syl*, is een afleiding van de Indo-europees **sei* ‘druppelen’. In Friesland kan *zijl* zowel betrekking hebben op een uitwateringssluis als op een schutsluis. Buiten Friesland komt *zijl* alleen voor als benaming voor een uitwateringssluis. *Zijl* kan echter ook ‘waterloop, vochtige laagte’ betekenen. *Zijl* is een wijd verbreid kustgermaans woord, dat alleen in West- en Noord-Nederland de betekenis ‘sluis’ gekregen heeft. Uiteindelijk heeft *sluis*, lat. *exclusa*, fra. *écluse*, mnl. *sluse*, het woord *zijl* in ons land grotendeels verdrongen (Rentenaar 2002a: 125 - 128). In de zeventiende eeuw was een Arkemheense uitwateringssluis in de zeedijk niet veel meer dan een houten koker met een diameter van ongeveer 130 cm en een lengte van rond de vijftien meter.

NEKKEVELDERZIJL

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Nekkeveldersluis*

X. Neldert: zie *Eldert*

X. Neng: zie *Eng*

NEUDERANTSGOED

kaart 11 A8

Nij H 712: 00.19.50 ha huis en erf

PHd in Langemoensgoed (1637) en VHD in Peer (1998)

Aernt Aerntsz. van 2 mergen uyt guede *Nouderants* (1453, HA 101 fol. 76), *Nuedemans guet* (1456, E 1944:147), Op den Corten Holck van *Neuy die Rantsgoet* (1608, HG 4396 fol. 20),

Onses vrijen Abtsgoets *Langemoijns* of *Neuderamsgoet* genoemd in de Ampte Nijkercken buurschap Hollick (1637, AK 192), *Langemous-* of *Neuderamsguet* is een gevrijt goet (1627, SM 431), Leenacte van het gevrijde abtsgoed *Langemoens-* of *Neuderamsgoed* (1637, S 1952: 36), *Neuderamsgoett* alias *Langemoensengoett* (1732 - 1810, AK 251 nr.27, 28), *Nuttelandsgoed* (TM 1802), Het Erf en goed genaamd *Neuderams...* op Korte Holck bij Dammersbeek (1813, NA Wes. 766), De *Peer* (Ko 1998).

Het *Neuderantsgoed* was eigendom van en is vermoedelijk genoemd naar *Neude Rant*, die omstreeks 1325 in deze regio woont (D 1905: 10) of naar *Neude Rant* die in 1453 een stuk land van 2½ morgen ‘gelegen in d’Ruwenduyst opt slechteland’ aan de armen gaf, vermoedelijk de *Geerkamp* bij de *Eller* (HA 101 fol. 1, 2). We hebben hier te maken met de voor deze streek

specifieke PN *Ney*, met umlaut uit *Nooy*, ook *Neu(de)*, *Nou(de)* en *Nui(de)* en de FN *Nooyen* (S 1993: 319). PN *Neude* en de PN *Noude* zijn verkorte vormen van de mansnaam *Arnout* (Rentenaar 1991: 16).. In de Puttense buurtschap *Bijsteren* ligt het perceel de *Noye* of de *Neu(de)* (1707, AK 75); in Halvinkhuizen, gemeente Putten, lag het vroegere Werdense erf *Neude Claesgoed* (1494, AK 185; Hagoort 1990: 110). De Nijkerkse buurtschap *Nautena* wordt ook wel de *Neude* genoemd (S 1952: 95). Uit de dijkrol van 1494 blijkt dat het *Neuderantsgoed* in Nijkerk ca. 20 morgen hooi- en weilanden in de Arkemheen bezat, want Peel *Rant* moest 22 roeden van de Arkemheense zeedijk onderhouden (AK 185). Of de Nijkerkse boerderij *Neude* in de buurtschap *Slichtenhorst*, sectie F 741, ook van deze PN is afgeleid is door gebrek aan oude vermeldingen onduidelijk. Mogelijk is dit *Neude* het woord **noed*, *nude*, *neud(e)*, onl. *hnôdi* dat 'groef, geul, waterloop' betekent (Van Dooren 1986: 112). Deze betekenis o.a. in de bekende Utrechtse straat de *Neude* (Moerman 1956: 169; Schönfeld 1950: 174; Schönfeld 1955: 213). *Nuttelandsgoed* is een mooi voorbeeld van volksetymologie. Hernoeming in *Langemoensgoed* met bijnaam *Lange* en FN *Moens*, waarvan de meeste naamdragers in 1947 in Gelderland in Arnhem wonen. Hernoeming in de *Peer* met FN *(Van) Peer*. Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

X. Neuy de Rantsgoed: zie *Neuderantsgoed*

NEUYENHOEF

kaart 4 B3

Nij A 343: 1.88.10 ha hooi- en weiland

Aert van Heuckelum zijn erffgenaemen...*Neuyenhoeve* aen den Veyntelerweg noertwert 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 18), De Rigter Essen eigenaer van 2½ mergen genampt *Noeijenhof* (1650, AAN 750 fol. 198), *Noeyenhoef* (1716, HG 5773 fol. 125), Twee kampen weylant...in de Arkemheen de eene genaemt Essenscamp en de andere *Noeyenhoef* (1738, RV 852 fol. 212), Eene kamp hooy- en weiland de *Nieuwe Hoef* genaamd...buurschap Hollevoort (1839, NA Col. 1999), *Nieuwe Hoef* aan de Bontepoortterweg (NC 1932).

De huidige naam *Nieuwe Hoef* is een volksetymologische verbastering van het vroeg zeventiende-eeuwse *Neuyenhoeve*. Het adjectief *nieuw* verschijnt in het Veluws dialect niet als *eu*-klank (Van Schothorst 1904: 47, 178). Voor de PN *Neuy* zie *Neuderantsgoed*. Misschien stond in 1589 Goesen *Noyen* met dit perceel borg voor het aannemen van de ontvangsten aan morgengeld van de Arkemheen door dijkgraaf Ernst van Oldenbarneveld (Berends 1935: 534). Zie *Hoef*.

X. Niendorpspol: zie *Nijendorpspol*

NIESGEN JAN PELENLAND

kaart 3 C3

Nij A 222: 1.71.60 ha hooi en weiland

Jacob Willemsen cum suis aen den Blecker van *Niesgen Jan Pelenlant* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 19).

PN *Niesgen*, *Niesje*, uit *Agnes*; PN *Jan*, uit *Johannes*; FN *Pelen*, patroniem van PN *Peel*, waarschijnlijk een verkorting en vleinaam van *Pel(e)grim*. Zie *Aarnt Pelensgoed*.

NIEUW ARLER

kaart 16 D8

1. Pu I 14: zie *Klein Arler* (1)

2. Pu I 20: 00.04.90 ha huis en erf
Ook Dwarsslag

kaart 16 D8

Een Huys en Hof genaamt *Nieuw Erler* en drie mergen bouwland (1808, RV 864 fol. 274), Een Huis en verder getimmer met erf, tuin, bouw- en weiland *Nieuw Arler* genaamd (1865, NA Col. 8094), *Nieuw Arler* (Ha 1981).

Nieuw Arler is omstreeks. 1808 gebouwd op grond die eigendom was van de kerk van Putten. In dat jaar wordt vermeld dat het huis 'nieuw opgetimmerd is en nog in geene verponding is aangeslagen'. Zie *Aller*. Zie voor reciprociteit van de adjectieven *oud* en *nieuw* in de polder Arkemheen par. 4.4.2.d.2.

NIEUWE BEEK

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Ook Schipbeek en Schuitenbeek

Nijebeke (KK 1609), Aen de *Nijebeeck* (1611, AZA 178 fol. 7), Bij de Allermolen aan de *Nijebeek* (1621, HH 3 Inv.nr. 119), Het Oude Dijckgrevingoet...daer oostwaerts de *Nijebeecke* (1665, S 1904, 116), het Berkelandt bij de *Nieuwe Beeke* (1727, SV 160 fol. 89), *Schuitebeek* (KA 1832), De gemeente Putten...de *Schipbeek*, waardoor die gemeente met de zee te verbinden is (OVW 1850), Een kamp gelegen in den hoek van den weg en de *Schuitebeek* oostwaarts voor het erf de Voordijk (1893, NA Wes. 28).

De *Nieuwe Beek* vormt de natuurlijke oostgrens van de polder Arkemheen. De benaming *Nieuwe Beek* is vermoedelijk gegeven vanwege de normalisatie eind zestiende eeuw, waardoor de *Beekswal* is ontstaan. Z.a. De naam *Nieuwe Beek* is nog bewaard gebleven als boerderij- en perceelsnaam in de Puttense buurtschap Hel (Hagoort 1984: 255). De *Nieuwe Beek* ontspringt op de Kruishaarse Heide. In de negentiende eeuw kreeg het noordelijk deel, ongeveer vanaf de plaats waar de Veldbeek in de *Nieuwe Beek* stroomt, de naam *Schuitenbeek* en *Schipbeek* vanwege het feit dat de monding aan de voormalige *Zuiderzee* dienst deed als ligplaats voor vissersschepen en vrachtschuiten (Friso 1984: 354). In 2005 is de monding van de *Schuitenbeek* naar het oosten verlegd. Het fosfaatrijke water van de *Schuitenbeek* wordt nu door middel van een lage, natuurvriendelijke dam tegenover de Arkemheense zeedijk geleid tot een opening bij de *Nijkerkersluis*. Het rietmoeras tussen dam en de zeedijk zorgt voor biologische zuivering van het water voordat het in het Nuldernaau terecht komt. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

NIEUW BOKHORST

kaart 17 D5

Pu I 401 (ged): 1.91.80 ha huis en erf

Nieuw Bokhorst (Ha 1981).

Nieuw Bokhorst is in 1877 gebouwd tegenover het erf *Klein Bokhorst* aan de zuidzijde van de *Diermenseweg*. De boerderij is te herkennen als een jongere vestiging, omdat er is geen woonterp opgeworpen is als bescherming bij overstromingen door de *Zuiderzee*. Zie *Bokhorst*.

NIEUWE BONTEPOORT

kaart 15 C3

Nij K 325 (ged.): 1.31.70 ha huis en erf

De *Nieuwe Bontepoort* (Ho 1995).

De boerderij de *Nieuwe Bontepoort* is omstreeks 1900 gebouwd. De opstallen liggen tegenover de boerderij de *Bontepoort* aan de *Bunschoterweg*. Zie *Bontepoort* in par. 7.3. Zie voor deze boerderij ook onder *Peerboomshofstede*.

NIEUWE BOS

kaart 12 A5

1. Nij I 150: 00.95.90 ha hooi- en weiland
't *Nieuwe Bos* (Do 1988).

2. Pu I 403: 1.39.30 ha bouwland
Het *Nieuwe Bos* (Ha 1981).

kaart 17 E4

Het *Nieuwe Bos* is een tamelijk laag gelegen bouwland naast de *Eng* van *Groot Bokhorst*, dat later met bomen beplant is.

NIEUWE DUIST

kaart 12 D6

Nij I 166: 00.06.70 ha huis en erf
De *Nieuwe Duist* (Do 1988; Mu 1994).

Zie *Duist* en *Ruige Duist* (3).

X. Nieuwe Hoef: zie *Neuyenhoef*

NIEUW HOLEVOORT

kaart 4 E10

Nij A 475 (ged): 00.64.80 ha huis en erf
Nieuw Olevoort (Mu 1994).

Nieuw Holevoort is een moderne woning aan de *Doornsteeg*, vlakbij *Klein Steenler* en genoemd naar de boerderij *Holevoort*. Z.a.

NIEUW HULKESTEIN

kaart 13 C9

Nij I 446, 447: 00.07.04 ha huis, erf en tuin
VHd in *Polderzicht* (1) (1877)

Eene tabakschuur en daarin getimmerde woning met erf en tuin *Nieuw Hulkestein* genaamd...aan den Brandweg (1846, NA Col. 3517), Een erf *Polderzicht* of *Nieuw Hulkestein* genaamd...buurschap Achterhoek (1877, NA Colz. 1775), Een erf *Polderzicht* of *Nieuw Hulkestein* genaamd...buurschap Achterhoek aan den Brandweg (1877, NA Colz. 1775), het erf *Nieuw Hulkestein* (1895, NA Wes. 76).

Zie *Hulkestein*.

NIEUW KOUSWIJK

kaart 12 E8

Nij I 37 (ged): 00.32.70 ha bouwland
Nieuw Kouswijk (Mu 1994).

Zie *Kouswijk*.

NIEUWE LAAK

kaart 13 C5

Nij I 398: 00.06.30 ha huis en erf
Nieuwe Laak (KA 1832), Een erfje de *Nieuwe Laak* genaamd...buurschap Achterhoek (1848, NA Col. 4107).

Zie *Laak*.

NIEUWE LAND

kaart 18 B8

1. Pu I 625: 3.37.80 ha bouwland

VHd in Haar (1824)

4 mergen 't *Nije lant* (1608, AK 185a fol. 11), Claes Everwijnsgoed met vier mergen 't *Nijlandt* bij Groenevelt (1611, AZA 178 fol. 8), Een perceel lants groot omtrent vier morgen genaemt het *Nije Lant* (1665, HH 1, Inv.nr. 20), vier mergen landts het *Nieuwe Landt* (1675, SV 160 fol. 141), het *Nieuwe Land* (1716, HG 5773 fol. 17), Vier morgen saayland het *Nieuwe Land* genaamd gelegen in Diermen (1774, RV 863 fol. 299), De *Haar* (1824, AZA 812), Een kamp bouwland de *Haar* genaamd (1828, NA Col. 125), de *Haar* (Ha 1981).

Nieuwe Land is een veel voorkomende naam voor nieuw ontgonnen bouw- of weiland. De hernoeming *Haar* vanwege het feit, dat het een langgerekt, wat trechtervormig perceel bouwland is tussen de *Schremmersteeg* en de *Hardenbergersteeg*, dat bijna één meter hoger ligt dan het aangrenzende *Vleesland*. Z.a.

NIEUWE MAAT

kaart 16 B8

Pu I 6: 3.00.90 ha bouwland

VHd in Oude Huis (1840)

Sibert van Wijnbergens erffgenaemen...van *Nije Maet* 4 mergen (1608, AK 185a fol. 21), de *Nijuwe Mate* (1706, SV 160 fol. 106), Vrouw van Halewijn *Nijemaet* (1716, HG 5773 fol. 26), Een perceel hooi- en weiland het *Oude Huis* genaamd (1840, NA Col. 2131), het *Oude Huis* (Ha 1981).

Voor -maat zie *Maat*. De hernoeming *Oude Huis* heeft vermoedelijk betrekking op de ligging van de verdwenen boerderij *Spreijengoed*. Z.a.

NIEUW NEKKEVELD

kaart 14 E5

Nij K 97: 00.08.10 ha huis en erf

Nieuw Nekkeveld (Ho 1995).

De boerderij *Nieuw Nekkeveld* ligt ca. 1,80 meter boven het maaiveld. Reciprocierend met *Oud Nekkeveld*, Nij K 84. Zie *Nekkeveld* in par. 7.3.

NIEUWE RIJN

kaart 11

Nij buurtschappen Nekkeveld, Ark en Holk

Ook Gelderse Rijn, Oude Rijn, Rijn en Rijnstroom

Den *Rijnstroem* (1502, W 1954: 288), Totten *Nijhen Rijn* (1538/1539, W 1954: 290), Over den *Rijn* (1721, RV 850 fol. 9), den *Ouden Rijn* (1778, RV 854 fol. 161), *Geldersche Rijn* (Wartena 1954: 281).

De *Nieuwe Rijn* is een vernoemingsnaam naar de rivier de *Rijn*. Rentenaar noemt slechts één voorbeeld van een dergelijke vernoeming, namelijk van een veenwijk bij Nieuw Tiendeveen (Rentenaar 1984: 409). De vele *Rijn*-namen in Friesland behoren niet tot deze categorie. De fri. vormen *rien*, *r(h)yn* en *reyn* hangen samen met het ofr. **ren*, *reen*, uit germ. **rai(n)*, dat 'grens' betekent (Gildemacher 1993: 440 - 445). De naam van de rivier de *Rijn* is afgeleid van het Indo-europees **rei*, die 'stromen, vloeien' betekent. De *Nieuwe Rijn* – in diverse historische bronnen ook genoemd de *Rijn*, *Rijnstroom*, de *Oude Rijn* of *Gelderse Rijn* – moest de *Zuiderzee* gaan verbinden met de *Rijn* bij Wageningen. Het plan om het kanaal te graven dateert van 1498. De graafwerkzaamheden hebben plaats gevonden vanaf 1502 en zijn gestaakt vóór 1536. In 1545 zijn verschillende delen van het kanaal al door aanwonenden gedempt. Op diverse plaatsen zijn de overblijfselen van dit kanaal nog in het landschap zichtbaar. Bij de boerderij *De Rijn* ligt het

kanaal nog gedeeltelijk open in de vorm van een sloot (Wartena 1954: 281 - 290; Van Dooren 1986: 163 - 164; Deys 1988: 88 - 92; ON 2001 nr. 3: 5 - 7). Veldonderzoek in 1991 heeft uitgewezen dat de *Nieuwe Rijn* vanaf de spoorlijn Amersfoort - Zwolle tot aan de *Arkemheense Zeedijk* in één rechte lijn is aangelegd. Het kanaal is in de huidige polder begonnen bij de voormalige *Rassensluis* aan de zeedijk (Bijvank 1991: 15).

NIEUWE STRIJP

kaart 13 C11

Nij I 487, 488: 4.55.60 ha hooi- en weiland
Ook Strijp (3)
De *Nieuwe Strijp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Oude Strijp*, Nij I 489, 490. Zie *Strijp*.

NIEUWE VAART

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

NIEUWE VEEN

kaart 13 B7

Nij I 354 (ged.): 00.73.90 ha huis en erf
VHd in Meidruppels (2002)
De *Nieuwe Veen* (Do 1988), *Meidruppels* (Gr 2002).

Zie *Veen*. *Meidruppels* is een fantasienaam voor deze boerderij omdat de bewoners bijna allemaal geboren waren in de maand *mei*.

NONNENKAMPJE

kaart 2 C10

1. Nij A 105: 1.99.80 ha hooi- en weiland
Noch opte Diermerbeek 't *Nonnencampjen* 2½ mergen (1716, HG 5773 fol. 49), Willem van Coot voor 4 jaeren gepagt... 't *Nonnenkampjen* (1761, SV 615 fol. 16), Weiland het *Nonnenkampje* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Een kamp het *Nonnenkampje* grenzende aan de Aalswerf (1936, NA Rey.), *Nonnenkamp* (Mu 1993).

Nonnenkampje, met als determinant het mv. van *non* 'kloosterzuster, behorende tot een vrouwenorde of vrouwencongregatie'. Dit perceel was vóór 1803 eigendom van het Harderwijkse klooster van de *Nonnen* van Sint Agnieten, dat reeds in 1438 bestond. Het convent ging in 1458 over tot de orde der Augustijnen. Het werden toen de regularissen van Sint Augustinus en Sint Agnetae van Galilea. Het klooster is bij de onlusten in 1572 verwoest en vijf jaar later weer herbouwd. Het Harderwijkse Agnietenklooster verpachtte begin zeventiende eeuw ruim 65 morgen in de Arkemheen en was daarmee de belangrijkste eigenaar van poldergrond onder de geestelijke instellingen in de regio.

2. Nij A 159: 2.33.30 ha hooi- en weiland

kaart 2 C7

Weiland het *Nonnenkampje* onder Nijkerk (1851, NA Col. 752), Een kamp het *Nonnenkampje* een kamp vanaf de Westkadijk (1936, NA Reij.), de *Nonnenkamp* (Bo 1995).

Volgens de diverse dijkrollen was dit *Nonnenkampje* vanaf 1494 tot aan het begin van de negentiende eeuw eigendom van het Agnieten klooster, ook wel de *Nonnen* genoemd, te Harderwijk.

NOOITGEDACHT

kaart 12 D8

Nij I 46: 00.12.30 ha huis en erf

Het erfje *Nooitgedacht*...buurschap Achterhoek (1842, NA Col. 2775), *Nooitgedacht* (Do 1988; Mu 1994).

Nooitgedacht is een fantasienaam als huisnaam.

X. Noord, den: zie Oord, den

NOORDENBURG

Nij A 483: zie *Noordveld*

NOORDVELD

kaart 4 D9

1. Nij A 478 - 488: 3.31.90 ha bouwland, hooiland

Gijsbert Lamberts. van *Noertvelde* van 3 mergen (1453, HA 101 fol. 8), het *Noirtvelt* groot 7 morgen (1464, HH 3 Inv.nr. 193), Het perceel genaamd het *Noordveld* (1861, Noordenburg z.j. 62).

2. Nij A 483: 00.13.80 ha huis, schuur en erf

kaart 4 E9

VHd in Varhuisje (1752), PHd in Varhoorn (1785), VHd in Noordenburg (1861) en VHd in Katrinushoeve (1998)

Seekere ledige hofstede...genaemt *Noortveld*...buurschap Doornsteeg (1723, RV 850 fol. 4), 3½ mergen in de Doornsteeg bij 't *Varhuijsie* (1752, AAN 751 fol. 116), Het erf en goed de *Varhoorn* bestaande in huys, tabaksschuur...en bijgelegen land (1785, RV 854 fol. 253), Eene boerenhofstede de *Varhoorn* of *Noordenburg* genaamd (1861, NA Col. 7110), *Katrinushoeve* of *Noordveld* (Ri 2002).

FN *Noordveld*. Begin veertiende eeuw werd door de hertog van Gelre veengrond uitgegeven aan een zekere Weuben de *Nortvelt* (1334/1335, HA 373). Het *Noordveld* ontleende mogelijk aan hem zijn naam. De later verlaten terpboerderij *Noordveld* aan de *Olevoortseweg* is vermoedelijk midden achttiende eeuw weer als tabaksboerderijtje onder de naam *Varhuisje*, later *Varhoorn*, in bedrijf genomen. Een *var*, mnl. *varre*, *verre* of *ver* is de benaming van een '(jonge) stier' (Van Osta 1995: 1013). Het is in gebruik in de Oost-Betuwe, Limburg en Brabant, maar vermoedelijk vroeger ook in Holland. *Var* is met rekking van de *a* verwant met *vaars* 'een jonge koe van ongeveer twee jaar'. In vroeger eeuwen werd op de Veluwe door de koeienjongen op de hoorn van de *var*, de *varhoorn*, geblazen als hij met de stier de boerderijen langs ging (WNT 18, kol. 505; De Vries 1971 s.v.). De FN *Noordenburg* is gevormd naar de boerderijnaam *Noordveld*. Voor *-burg* zie *Bijsenburg*. De boerderij is verbouwd in 1969 (Noordenburg z.j.:81). De hernoeming in *Katrinushoeve* uit de PN *Catharina*.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Ter grootte van ongeveer 1 morgen (1785); in 1861 ruim 4½ ha.

NORDEN

kaart 18 A8

Pu I 518 - 520: 4.13.10 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Lange Akker (5)

Geert Killen...den *Norden* (1608, AK 185a fol. 13), Twee mergen landt genaemt de *Noorden* (1677, RV 160 fol. 148), Jan Henriksen tot Diermen den *Norden* (1716, HG 5773 fol. 20).

FN (*Van*) *Norden*. Van de 136 Gelderse naamdragers in 1947 wonen er 84 in Putten, Nijkerk en Ermelo. De naam van de Puttense buurtschap *Norden*, waaraan deze FN is ontleend, komt reeds voor omstreeks 1150 (K 1978: 276).

- X. Nouderants: zie *Neuderantsgoed*
- X. Novenkamp: zie *Ovenkamp*
- X. Nuedorpspol: zie *Nijendorpspol*
- X. Nuttelandsgoed: zie *Neuderantsgoed*
- X. Nuul: zie *Uil*
- X. Nijendoornspol: zie *Nijendorpspol*

NIJENDORP

kaart 2

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Item a dicto Mews de *Nyendorp* de 2 mansus (1333/1334, HA 372), Maes Noyden soen van *Nijenderp* IV d.; Kille Abelensoen van *Nijenderp* VIII d. (ca.1400, K 1853: 138, 139), Huys, hoff ende getimmer sampt omtrent twee mergen lants daeromme geleegeen genoempt *Nijendorps soolweerpoll* offte hoffstede...westen naest angelegen den Arckerwegh (1630, HH 12 Inv.nr. 317).

FN *Nijendorp*. Mews de *Nyendorp* is begin veertiende eeuw de eigenaar van ca. 2 hoeven hooi- en weiland tussen de *Arkerweg* en de *Kromme Beek*. Ten noorden van deze ontginning lag het gebied van de boerderij *Ter Rijt*. Z.a. *Nijendorp* is vermoedelijk ook de naam van de boerderij geweest. Het is een samenstelling van het adjectief *Nije-* 'nieuw' met *-dorp*. *Dorp*, os. *thorp*, ohd. *dorf* komt sinds de volksverhuizingsperiode in ons land voor en heeft een breed spectrum aan betekenissen. In het mnl. betekent het 'akker, hoeve, landgoed of huizengroep'. Sommige onderzoekers zijn van mening dat de oorspronkelijke betekenis van *dorp* 'verhevenheid, opgeworpen hoogte' is en dus overeenkomt met het fri. *terp* (De Vries 1971: 129). In dat geval is *Nijendorp(s)pol* op te vatten als een epexegetische of verduidelijkende vorming, want ook *-pol* betekent 'hoogte, opgeworpen aardhoop'. Zie *Pol*. De latere vormen *Nijendoren* en *Nijendoorn* berusten op volksetymologische verbastering van het oorspronkelijke *-dorp*. De boerderij *Nijendorp* heeft gelegen op een pol op de grens tussen perceel sectie A 180 en 181 bestaande uit kalkloze zware zavel op een zandige ondergrond, zowel geschikt voor wei- als bouwland (Leenders 1990: 195). Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat hier bewoning is geweest vanaf de dertiende eeuw (Van Dooren 1986: 75). De opstallen zijn vermoedelijk omstreeks 1650 afgebroken, want in 1630 is sprake van 'Nijendorps soolweerpoll offte hoffstede'. De boerderijen *Nijendorp* en *Ter Rijt* zijn de oudste ontginningsboerderijen van het Vrouwenklooster in Hoog-Elten in het gebied tussen de *Arkerweg*, de *Watergoorseweg* en de *Krommebeek*, kadastraal sectie A nrs. 167 - 188, beide met een oorspronkelijke oppervlakte van twee hoeven. Zie ook onder *Wildsteeg* (2).

NIJENDORPSPOL

kaart 2 E4

Nij A 180, 181: 3.23.70 ha hooi- en weiland

Niendorpspoll (1608, HG 4396 fol. 12), Joffer Lamberta Bentincx eigenaersche en gebruikersche van 4 mergen gnt. *Nijendorpspol* (1650, AAN 750 fol. 181), *Nijendorpspol* (1716, HG 5773 fol. 106), Een leencamp...genaamt *Nuedorpspol* leenroerig aan de Abdije van Elten (1733, RV 860 fol. 5), Vier mergen mheenland genaamd *Nijdorenspol* aan de Arkerweg (1779, RV 854 fol. 224), Twee kampen *Nijdorenspol* liggende bij den Arkerweg (1856, NA Col. 5791), De helft in de kampen hooi- en weiland *Nijdoornspol* (1864, NA Col. 7761), *Nijdoornspol* (KK 1937).

Zie *Nijendorp*.

- X. Nijhe Rijn: zie *Nieuwe Rijn*

NIJKERK

Nij gemeentenaam: zie par. 7.3.

NIJKERKERSLUIS

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Bij de *Nijkerkersluis* (1803, BFA 2166).

Schutsluis aan het begin van de *Arkervaart*. De sluis geeft toegang tot het industriegebied van Nijkerk en de stad Nijkerk. De stenen schutsluis werd begin achttiende eeuw gebouwd. Zie onder *Arkervaart*.

NIJKERKERSTRAAT

Pu buurtschap Diermen: zie *Harderwijkerweg*

NIJKERKERSVAART

Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*

X. Odiekengood: zie *Osekegood*

X. Odijkengood: zie *Osekegood*

OERIGEN

kaart 8 E8

Nij C 147: 00.69.60 ha tabaksland

Eenen kamp tiendpligtig tabaksland den *Oerigen* genaamd (1846, NA Col. 3420), den *Oerigen* liggende op Vetkamp (1875, NA Colz. 1481).

Oerigen uit mnl. *ore*, *oir*, *oor*, *our*, *oer* ‘ijzerhoudende aarde, die in sommige streken als harde ondergrond, voornamelijk onder zandgronden, in lagen of banken wordt aangetroffen’ (WNT 10 kol. 52; Mennen 2002: 253).

X. Oermansgoed: zie *Oormansgoed*

X. Oermansmaat: zie *Oormansmaat*

OEVERKAMPEN

kaart 13 C9

Nij I 486: 2.83.40 ha hooi- en weiland

VHd in Hulkestein (2) (1988)

Twee kampen de *Oeverkampen* genaamd liggende in den Achterhoek aan den Brandweg (1862, NA Col. 7211), *Hulkestein* (Do 1988; Mu 1994).

Oeverkampen vanwege de ligging aan de oever van de *Eerste Boeyengeerse Beek*. Hernoeming in *Hulkestein* omdat het perceel grenst aan de boerderij *Nieuw Hulkestein*.

OLDE GISGENHOFSTEDE

kaart 15

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Noch heeft die kerck...dre mergen...soe dat gelegen is aen den Seggesloet geheiten *Olde Gisgen Hofstede* (1556, B 1912: 135).

Voor *Olde* zie *Oldealler*. FN *Gisgen*, patroniem van PN *Giske*, een fri. vr. vorm van *Gijs*. De *Olde Gisgenhofstede* heeft gelegen aan de *Zeggesloot* in *Nekkeveld*. Zie *Hofstedekamp* (5).

OLDERMANSKAMP

kaart 20 D7

Pu I 840: 1.16.10 ha hooiland

VHd in Land bij het Hok (1848)

Henrick van Meurs d'*Oldermanscamp* onder Henrick Cornelissen huys 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 15), d' *Oldemanscamp* (1611, AZA 178 fol. 12), de *Oldemans Camp* onder den Putterdijk (1676, SV 160 fol. 127), Jan Beertsen Mouw *Oldemanscamp* (1716, HG 5773 fol. 25), Een perceel hooi- en weiland het *Land bij 't Hok* genaamd tussen de zeedijk en de Arlersteeg (1848, NA Col. 3908), *Land bij het Hok* (Ha 1981).

FN *Olderman*. Hernoeming in *Land bij het Hok* vermoedelijk vanwege de aanwezigheid van een *hok* een 'afgeperkte ruimte voor het schutten van vee'.

OLDENALLER

kaart 17 B8

Pu I 252: 00.42.30 ha kasteel

Olden Aller (ca.1357, AK 37c), Reyners goet van *Oudenaller* (1404, W 1975, bijl. 1), Reyner van Aller van sijne guede ten *Olden Aller* (1543, HA 101 fol. 71), de *Ouwenallersche Hoffstede* (1580, HG 4993), op *Oudenaller* (1588, OAH 1954), Casijn van Oldenbarnevelt 't erff *Oldenaller* (1608, AK 185a fol. 9), *Oude Aller* (KK 1609), Heer van Oldenaller *Oldenaller* (1716, HG 5773 fol. 14), Het huys *Oldenaller* (1650, S 1904: 113), Twee morgen Mehenlants gelegen onder Putten omtrent *Oudenaller* (1754, RV 863 fol. 269), Het Huys en Havesathe *Oldenaller* in Veluwe Ampte Putten (1804, RV 864 fol. 262), het landgoed *Oldenaller* gelegen in den Arkemheenschen polder (1849, NA Gun. 655), Het landgoed *Oldenaller* bestaande in kasteel met koetshuis (1869, NA Col. 8928), Het landgoed *Oldenaller* (Ha 1995).

De vormen *Oldenaller* en *Oudenaller* wisselen elkaar in de diverse bronnen regelmatig af. De niet-gediftongeerde vorm met *ol-* hoort bij het Nedersaksische taalgebied; de vorm met *ou-* bij het Frankische. H. Scholtmeijer merkt in dit geval op, dat de huidige automobilist op de A 28 bij de parkeerplaats *Oldenaller* het Nedersaksische taalgebied binnenrijdt. De grens ligt op dit moment echter oostelijker, want de westelijke vorm *ou* dringt steeds verder op (Van de Streek 2001: 149, 181). Het bijvoeglijk naamwoord *Olde/Oude* suggereert dat de vestiging op deze plaats ouder is dan het in 1313 genoemde *Aller*. Dit is niet het geval (Friso, G 1995: 28). Het ontbreken van het reciprocerende *nieuw* komt in de (micro)toponymie zeer regelmatig voor. Dat geldt overigens ook voor andere paren zoals *groot/klein*, *lang/kort* en *breed/smal* (Blok 1988: 44; Van Osta 1989: 121). Het kasteel *Oldenaller* is gebouwd in 1655 door Daniël Stalpaert, Jacob van Campen of Philips Vingbooms. Het is een zeventiende-eeuws classicistisch bakstenen buitenhuis, symmetrisch gebouwd naar Italiaans voorbeeld met vier gelijkvormige gevels en bekroond met een centrale schoorsteen en een uitkijkterras. Tussen 1850 - 1852 is het huis verbouwd in combinatie met de aanleg van een landschapstuin door de bekende architect K.G. Zocher. (Bierens de Haan 1986: 34). Eigenaars waren in de loop der eeuwen de families Van Aller, Van Oldenbarnevelt, Van Wijnbergen, Van Deelen, Van Lynden, Van Goltstein en Boreel. Sedert 1972 is het landgoed eigendom van Natuurmonumenten.

Paderborns goed (Abtsgoed). In 1611 ter grootte van 23 ½ morgen (AZA 178 fol 1, 7); in 1849 idem; in 1869 ruim 25 ha. Deze opgaven betreffen alleen de landerijen direct rond het huis. De oppervlakte van het landgoed *Oldenaller* bedroeg in de negentiende eeuw 227 ha en thans 418 ha.

OLDENALLERALLEE

kaart 17 C9

Pu buurtschap Diemen. zie *Grote Allee*

OLDENALLERBRUG

kaart 17

Pu buurtschap Diermen

VHd in Poorteburg (1948)

Oldenallerbrug of Poorteburg (1948, Gedenkboek: 5).

De aanslag van een Puttense verzetsgroep in oktober 1944 op een aantal Duitse officieren bij de *Oldenaller-* of *Poorteburg* vormde de aanleiding tot de deportatie van een groot deel van de manlijke bevolking van Putten. Uiteindelijk lieten 552 inwoners van Putten het leven. Zie: Madelon de Keizer. *Putten, de razzia en de herinnering*. Amsterdam 1998. Voor alle namen van de Puttense slachtoffers: *Gedenkboek 1948* en Judith Schuyf (red). *Nederlanders in Neuengamme*. Zaltbommel 2005).

X. Oli(e)voort: zie *Steenlersgoed*

OLEVOORTSEWEG

kaart 4

Nij buurtschap Doornsteeg

Ook Doornsteeg en Hol(l)e(n)voortseweg

Olevoorderwegh (1746, RV 852 fol. 202), de Polkamp gelegen 't eynde de Doornsteeg aan de *Olevoordscheweg* (1780, RV 854 fol. 245), *Olevoortscheweg* (KA 1832), *Olivooortschenweg* (1853, NA Col. 5045), Een erfje de Polkap gelegen...aan de noordzijde van de *Hollenvoortseweg* (1873, NA Colz. 829), *Olevoortseweg* (SLN).

Zie *Doornsteeg* en *Hollevoorde*. De naam *Olevoortseweg* is vastgesteld bij raadsbesluit van 24 april 1968. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

X. Ols: zie *Tollingsgoed* (1)

ONKUNDIGE

kaart 16 B9

Pu I 4, 5: 00.78.30 ha bouwland, hakhout

Ook Hofstedekamp (7)

Een kamp bouwland met hakhout genaamd de *Onkundige* onder Putten (1904, NA Wes. 63).

Onkundige, misschien in overdrachtelijke zin in de betekenis van 'onbekend' met betrekking tot de eigenaar.

ONWEER

kaart 2 C8

Nij A 97: 2.53.80 ha hooi- en weiland

VHd in Douwenkamp (1608)

Die weduwe van Ceelman van Ommeren den *Onweer* westwert die Graft 2 mergen (1608, AK 185a fol. 23), Aert van Leuwen *Douwescampgen* 2½ mergen bij den *Onweer* (1608, AK 185a fol. 33), *Douwescamp* (1611, AZA 178 fol. 24), Burgermeester De Wit heeft 't *Onweer* groot 3 mergen pachter Jan Verburgh (1650, AAN 750 fol. 228), Juffer Ardesch van de *Onweer* (1716, HG 5773 fol. 34), *Douwescamp* (1716, HG 5773 fol. 60), Een camp Meenlands het *Onweer* genaemt (1737, RV 852 fol. 187), het *Onweer* liggende aan de Oostkadijk (1860, NA Col. 6763), de *Douwenkamp* liggende aan de Oostkadijk (1860, NA Col. 6763), *Onweer* of *Douwenkamp* (KK 1937). *Onweer* of *Douwenkamp* (Mu 1993).

Onweer, volgens de Nijkerkse historicus Kragt een volksetymologische verbastering van de FN *Enweerken*. Omstreeks 1513 werd de pontschatting opgemaakt in het ambt Nijkerk. Een stuk land in *Holk* behoort dan toe aan een zekere Hendrik, wiens dochter Weyme gehuwd is met een man 'die heit Enweerken en is mijnre vrouwen eijgen man van Elten' (Kragt 1960: 225). De

mansnaam *Enweerken* verbasterde tot *Onweer*. Hernoeming in *Douwenkamp* met de fri. PN *Douwe*.

X. Ooievaar: zie *Ooievaarskamp*

OOIEVAARSKAMP

kaart 8 A5

Nij C 45, 47, 48: 5.45.50 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Oud Montfrans

Eene kamp tiendvrij bouwland de *Ooievaarskamp* liggende...tusschen het erf Ramshorst en de Hardenbergersteeg (1874, NA Colz. 1012), De *Ooievaarskamp* (1898, NA Wes.), de *Ooievaar* (Wa 2002).

Ooievaarskamp, met de vogelnaam *ooievaar* (*ciconia ciconia*). De *ooievaar* is een trekvogel. In de winter verblijft de *ooievaar* in Afrika en van maart tot september in Nederland. De *ooievaar* behoort tot de orde van de reigerachtigen, heeft lange waadpoten, een lange hals en een lange, rechte kegelvormige snavel. De *ooievaar* broedt op een ooievaarsnest, vaak een afgeplatte boomkruin of op een paal met ronde bovenplaat. De vogelnaam *ooievaar* is een germ. erfwoord, dat niet in een andere Indo-europese taal voorkomt (Van der Sijs 1996: 5). Het eerste lid is got. *auda* 'geluk', het tweede lid got. *bairan* 'dragen', vgl. *baren*, dus 'brenger van geluk' en daardoor verbonden met de geboorte van een kind.

OOIEVAARSNEST

kaart 18

1. Pu:buurtschap Diermen voormalige boerderij
Ojevaarsnest (KM 1802).

Het *Ooievaarsnest* is de naam van een voormalige en verder onbekende boerderij aan de *Schremmersteeg* iets ten noorden van de boerderij *Klaas Dijksgoed*, sectie I 493. Voor *-nest* zie *Hoendernest*.

2. Nij A 628: 1.44.60 ha bouwland

kaart 5 D3

VHd in Voor het Huis (2002)

De kamp hooi- en weiland het *Ooyevaarsnest* (1873, NA Colz. 893), *Voor het Huis* (Ri 2002)

OORD, DEN

kaart 4 D9

1. Nij A 489 - 494: 3.27.00 ha bouw-, hooi- en weiland, huis en erf

Ongeveer 3 ½ mergen lands genaamd den *Oort*...buurschap Doornsteeg (1756, RV 852 fol. 173), Het perceel den *Oord* genaamd...bij Hollevoort (1846, NA Col. 3622), De bouwmanswoning genaamd de *Noord*...aan den Olevoortschenweg (NC 1932), De *Noord* (Ri 2002).

De percelen die midden achttiende eeuw werden aangeduid met den *Oord* vormden met het *Noordveld* vermoedelijk samen een veertiende-eeuwse ontginning van ongeveer een halve hoeve. Het westelijk deel van deze ontginning werd den *Oort* genoemd; het oostelijk deel behield de oorspronkelijke naam *Noordveld*. Z.a. Voor *Oord* zie *Poloord*.

OORLAND

kaart 7

1. Nij buurtschap Nautena

Goossen van Curler Scholtus ter Nijkercke heeft op Nautena omtrent vijf mergen als idt Bongerscampgen en idt *Ourland* (1611, AZA 178 fol. 68), Op Nautena van Knuytengoet...het *Oirlant* (1611, AZA 178 fol. 68).

Zie *Oerigen*.

OORMANSGOED

kaart 11 D8

Nij H 902: 00.35.70 ha huis en erf

Pele Rodeberts van *Oermans guede* VI d'. (ca. 1400, K 1853: 138), Peel Rodebaert en Rycolt zijn soen van 1½ mergen van *Oremansguede*; Die selve van *Oremansguede* 1½ mergen (1453, AH 101 fol. 43), *Oirmansgut* (1681 - 1708, O 1964: 103), het erf *Oortmansgoed* (1857, NA Col. 6081), *Oortmansgoed* (Ri 2002).

FN *Oorman*. Voor -goed zie *Aarnt Pelensgoed*. Op de achtergevel van de boerderij staan de jaartallen 1669 en 1796. Na een brand in 1996 is de boerderij herbouwd. Eltense boerderij (Vrouwengood).

OORMANSMAAT

Nij/Pu polder Arkemheen

Brugman Arnts soen van *Oermansmate* (ca.1400, K 1853: 138).

De *Oormansmaat* is het hooi- en weiland van het *Oormansgoed*. Voor -maat zie *Maat*.

OOSTERHOEVE

Nij buurtschap Ark

't Clooster tot Nijkerck pagter scholtis Huedt van 2½ mergen genampt d' *Oosterhoeve* (1650, AAN 750 fol. 224).

Voor -hoeve zie *Hoef*.

OOSTKADIJK

kaart 1, 2, 6

Nij buurtschap Ark

Ook Arkemheensepad

De *Oost Kadijk* (1778, AZA 1046), De Vijverkamp gelegen aan de *Ooster Cadijk* (1804, HH 12 Inv.nr. 318), Arismaatjes...aan de *Oostkadijk* (1835, NA Col. 1068), *Oostkadijk* (SLN), *Arkemheensepad* (SLN).

De *Oostkadijk* is de kade aan de oostzijde van de *Arkervaart*. Langs de *Arkervaart* is bij de kanalisatie begin achttiende eeuw aan de oost- en westzijde van het water een *ka(ai)dijk*, een 'lichte smalle aarden dijk', als waterkering aangelegd. Het oorspronkelijke voetpad op deze kaden liep van de *Kolkstraat* in noordelijke richting langs de *Arkervaart* tot aan de *Arkemheense Zeedijk*. Als *Oostkadijk* vermeld in de wegenleggers van 11 april 1893, 27 januari 1944 en 27 december 1979. Het gedeelte van de *Oostkadijk* ten noorden van de autoweg A28 heet thans *Arkemheensepad*. Voor algemene informatie over de Arkemheense wegen zie par. 7.4.

OOSTKADIJKBEEK

kaart 1, 2, 6

Nij buurtschap Ark

Oostkadijkbeek (1938, AZA 1.711).

Beek langs de *Oostkadijk* met oorspronkelijk een lengte van 3150 m, maar in 1968 gedeeltelijk vervallen door de aanleg van de autoweg A28. Zie over beken in de Arkemheen ook par. 7.5.

OP ARK

kaart 1 D2

1. Nij A 25: 1.91.60 ha hooi- en weiland

Eene kamp *Op Ark* liggende voor de woning van Pieter Bast (1854, NA Col. 5512), *Op Ark* (Bo 1995).

Zie *Ark* in par. 7.3. Het voorzetsel *op* drukt een relatieve topografische positie uit. Zie hierover par. 4.4.1.1. c.

2. Nij A 195: 1.76.50 ha hooi- en weiland kaart 2 D3
Op Ark (1839, NA Col. 1877).

OP DE DIJK

Pu polder Arkemheen

Op den Dijk (Van Dooren 1984: 84)

Zie *Putterdijk*.

OP DE GRACHT

kaart 2 E7

Nij A 128: 1.74.40 ha hooi- en weiland
VHd in Grachtkamp (1863)

Eene kamp hooi- en weiland *Op de Gracht* genaamd eene kamp van de Westkadijk (1848, NA Col. 3914), Twee kampen hooi- en weiland...*Op de Gracht* genaamd...en de andere Roeijendalen (1885, NA Colz. 3618), De *Grachtkamp* nabij de Westkadijk (1863, NA Col. 7683).

Zie *Grachtkamp*.

OP DE VOORT

1. Nij A 444: zie *Kattenstaart*

2. Nij A 447, 455: 3.34.80 ha hooi- en weiland kaart 4 E7
Aert van Strijlants erffgenaemen teyndens die Doerenstege *Op die Voert* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), *Op de Voort* (1611, AZA 178 fol. 32), *Opte Voort* (1716, HG 5773 fol. 81).

Zie *Hollenvoorde*.

OP DE ZEGGESLOOT

kaart 15 F6

Nij K 268: 1.82.60 ha hooi- en weiland
Ook Nalekamp (1)

Twee kampen hooi- en weiland de Naalekamp en *Op de Seggesloot* genaamd (1846, NA Col. 3524), *Op de Seggesloot* (KK 1937).

Zie *Zeggesloot*.

OP NEKKEVELD

kaart 14 E6

1. Nij K 70: 1.84.50 ha hooi- en weiland
VHd in Aan de Zeedijk (1937) en Dijkkamp (1) (1995).

Een kamp hooi- en weiland *Op Nekkeveld* (1869, NA Col. 8928), *Aan de Zeedijk* (KK 1937), De *Dijkkamp* (Ho 1995).

Zie de buurtschapsnaam *Nekkeveld* in par. 7.3.

2. Nij K 81: 1.61.10 ha hooi- en weiland kaart 14 F5

VHd in Kerkenland (1937) en PHd in Kerkkampje (1994)

Op Nekkeveld (1852, NA Col. 4859), *Op Nekkeveld of het Kerkeland* (KK 1937), *Kerkkampje* (Mu 1994).

3. Nij K 115: 2.82.20 ha hooi- en weiland

kaart 14 E3

VHd in Kerkenkamp (1994)

Op Nekkeveld (KK 1937), *De Kerkenkamp* (Mu 1994).

4. Nij K 202: 2.23.60 ha hooi- en weiland

kaart 15 B8

Op Nekkeveld (KK 1937).

OP SCHILLINGSBEEK

kaart 14 D8

Nij K 46, 47: 2.63.20 ha hooi- en weiland

Goetschalck Gijsbertsen 4 mergen *Op Schillings beeck* (1608, HG 4396 fol. 29), Willemten

Goossens *Opte Schillings Beek* (1716, HG 5773 fol. 152).

Zie *Schillingsbeek*.

OPSTAL

kaart 10 A2

Nij H 434: 00.36.00 ha huis, schuur en erf

VHD in Grote Opstal (1720)

Over de nalatenschap van Kylle van Vaneveld waaronder de goederen de *Opstall*, Steneler en het Dijckmansland (1485, W 1968: 27), Een behuisinge, hoff en hofstede ende een campje lands...genaemd den Cleinen Opstal...buurschap Nautena...zuytwert den *Groten Opstal* (1720, RV 850 fol. 225), *Opstall* gelegen in de buurtschap Nautena (1803, BFA 2166), *Grote Opstal* (Ri 2002).

De boerderijnaam *Opstal*, mnl. *opstal* in de betekenis van ‘tijns of pacht’ die betaald moest worden voor het bezit van een eigendom. De *opstal* was het geheel van geldelijke verplichtingen. Bij vrij land was er vroeger sprake van land zonder enige *opstal* van pacht of rente. *Opstal* ook ‘onbebouwd erf, gemeenteweide, strook grond langs een water’ (Verdam 1964: 443; WNT 11 kol. 1244). FN (*Van*) *Opstal* o.a. in Harderwijk. Reciprocierend met *Kleine Opstal*, Nij H 445. Paderbornse boerderij (Abtsgoed). De boerderij is afgebroken omstreeks 1955.

OPSTALSKAMP

kaart 10 A2

Nij H 440: 00.70.80 ha aardappelland

Een perceel tiendvrij tabaksland de *Opstalskamp*...liggende bij den Opstal (1857, NA Col. 6032), Een tiendvrij perceel de *Opstalskamp* liggende naast den Ouden Amersfoortschenweg (1874, NA Colz. 1261).

OPSTALS VIERMORGEN

Nij A 278, 279: zie *Voskamp* (1)

ORANGERIE

kaart 18 C9

Pu I 652: 00.06.80 ha huis en erf

De *Orangerie* (KA 1832), De *Orangerie* van den Huize Salentijn (1848, NA Col. 2156).

Oranjerie of *Orangerie* van fra. *orangerie*, plaats waar oranjeboomen werden gezet. Oranjeboomen zijn boomen met citrusvruchten zoals de citroen, sinaasappel en limoen. Een *orangerie* was een

gebouwtje of serre waarin deze siergewassen, vaak samen met andere uitheemse planten, in de winter werden bewaard. *Orangerie* is synoniem voor ‘wintertuin’ (WNT 11 kol. 1448).

ORGEL

kaart 17

Pu buurtschap Diermen

Een mergen het *Orgel* (1775, RV 863 fol. 349).

Orgel, vermoedelijk een ellips van **Orgelkamp*. In vroeger tijden werden kosten verbonden aan het onderhoud van kerkelijke ambten en gebouwen bekostigd uit de pachtopbrengst van landerijen. De pacht van dit perceel bij de boerderij de *Poort* is gebruikt voor het onderhoud van het orgel in de kerk van Putten. *Orgel*-microtoponiemen zijn wijd verbreid. J.A. Huisman vond deze soort benamingen in Duitsland, Engeland en Spanje (Huisman 1980: 360). In de gemeente Apeldoorn ligt een *Orgelkamp*. In 1648 is dit bouwland ‘belast met orgelgeld’ (Otten 2003: 65).

OSEKEGOED

kaart 18 A7

Pu I 517: 00.14.00 ha huis en erf

Casijn van der Hell...de helft van het Herengoed *Osekegoed* (1467, HH 3 Inv.nr. 182), de Zeestege van *Ozijkenguet* (1531, S 1952: 53), *Osijkensgoed* (1616, H 1992: 266), *Odiekengoed* (KA 1832), Boerenerf *Osekengoed* genaamd (1837, NA Col. 1607), *Odiekengoed* (KA 1832), het erf *Ozijkengoed* (1836, NA Col. 1423), Boerenerf *Osekengoed* genaamd (1837, NA Col. 1607), *Odijken-* of *Ozekengoed* (1840, TA 220), De Bouwplaats *Osekengoed* genaamd (1840, NA Col. 2380), *Odiekengoed* (Ha 1981).

FN *Oseken*, *Ozeken*, *Ozieken*, *Ozij(c)ke(n)*, patroniem van de PN *Oseke* met de betekenis 'oog van een naald, strop' (Lübben 1888 s.v.). De PN *Oseke* komt in Nederlandse voornamenboeken niet voor. Naamdragers van het patroniem *Ozieken* zijn in de vijftiende en zestiende eeuw wel vertegenwoordigd onder de keurmedigen van de Kelnarij van Putten (S 1993: 320). Zo moet Meynse *Osycke* in 1457 een boete betalen van zeven rijnlandse guldens “omdat hij een vrije vrouw op zijn goet opgevoert hadde” (Van Schouwen 1909: 32). De oudste vermelding in deze regio is wellicht ca. 1325 Reyner *Osic* (D 1905: 12). In de Puttense buurtschap *Bijsteren*, sectie L 302, ligt het *Ozijkengoed*, een Werdense boerderij, die thans in de volksmond onder de minder pejoratieve benaming *Ons Eikengoed* bekend staat (Hagoort 1990: 109). De benamingen *Odiekengoed* en *Odijkengoed* zijn volksetymologische verbasteringen. De boerderij is in het verleden gebouwd op een ca. 1.50 m hoge terp, die thans gedeeltelijk is afgegraven. Herengoed. In 1837 ter grootte van ruim 8 ha.

OSSENKAMP

Nij A 109: 2.49.90 ha hooi- en weiland

kaart 2 E10

Marrijtgen Casijnsen mitten oiren 3 mergen die *Ossencamp* bij Herdenberg (1608, AK 185a fol. 38), *Ossekamp* (1716, HG 5773 fol. 70), de *Ossenkamp* (1895, NA Nee.).

OSSENKAMPEN

kaart 1 D4

Nij A 17, 18, 20, 21: 5.79.10 ha hooi- en weiland

Zeemansgoed en de daaruit gespleten *Ossenkampen* (1627 - 1757, S 1952: 35), d'*Ossencampen* groot omtrent 4½ morgen uyt Zeemansgoed gespleten en tot zelfstandig goet vercoft (1631, AK 184), Aert Gerrits Morren selfts 2¼ mergen den *Ossencamp* (1650, AAN 750 fol. 174), de *Ossecamp* (1716, HG 5773 fol. 86), Een camp ongeveerlijck groot twee mergen genaemt den *Ossencamp* (1739, RV 852 fol. 213), Eene kamp hooi- en weiland de *Ossenkamp* genaamd (1850, NA Col. 4430), de *Ossenkamp* (Bo 1995).

Os 'jong gesneden stier' die men vetmest of als trekdier gebruikt. Vroeger ook rund in het algemeen (WNT 11 kol. 1509). De *Ossenkampen* behoorden oorspronkelijk tot de boerderij *Zeemansgoed*. *Ossen* werden met name in de zeventiende eeuw op vruchtbaar grasland geweid. Zie voor de vetweide van ossen in de polder Arkemheen onder *Rundsvleesweiden*.

OTELERKAMP

kaart 20 H3

Pu I 904: 1.71.10 ha hooiland

Ook Hoekkamp (9)

Otelerkamp (1824, AZA 812), Mheenland *Otelerkamp* genaamd onder Putten aan de Binnensteeg (1827, NA Col. 177).

FN *Oeteler* of *Oteler*, een patroniem van de PN *Oede*, een variant van *Ode*. De *Otelerkamp* was het hooiland van de boerderij *Oteler* in de Nijkerkse buurtschap *Slichtenhorst*, sectie F 180 (1837, NA Col. 1597). Deze boerderij dateert in ieder geval uit het begin van de veertiende eeuw en is dan eigendom van Cope en Ricout van *Oeteler* (ca.1325, D 1905: 9). Jacobi en Coppardus *Oteler* betaalden in 1333/1334 tijs voor het ontginnen van Nijkerkse veengronden (HA 372).

OTTENHOEF

kaart 4 B8

1. Nij A 513, 515: 3.00.30 ha hooi- en weiland

Ook Hans Hakenkampje

Een stuck lants ongeveer anderhalff margen groot ende genoempt *Ottenhoeff* (1596, HH Inv nr. 161), Gerrit Jansen kyndt hebben 1½ mergen *Ottenhoeff* (1608, HG 4396 fol. 8), Jurrien Rengers eigenaer van 1½ mergen den *Ottenhoeff* genaemt (1650, AAN 750 fol. 216), Een Camp Mehenlandt groot omtrent 1½ mergen genaemt *Ottenhoeff* (1700, RV 850 fol. 2), *Ottenhoeff* (1716, HG 5773 fol. 94), Vijf kampen hooi- en weiland...*Ottenhoeff* genaamd (1844, NA Col. 2982).

Het perceel is vrijwel zeker genoemd naar Philips Schrassert *Ottensz.*, gerichtsmann te Nijkerk (ca.1508 - 1580). Hij was in de zestiende eeuw eigenaar van het *Otto Schrassersgoed*, dat ook wel *Ottenhoeff* genoemd werd, en van de landerijen de *Oude Engen*, *Tolshording* en *Abrahamsschoot* (NL 1940 kol. 206). Zie voor het geslacht Schrassert in de zestiende en zeventiende eeuw o.a. Duinkerken 1990: 206 - 212. De *Ottenhoeff* maakt deel uit van de ontginning de *Hoef* in de *Doornsteeg*. Zie *Hoef*.

2. Nij K 77: 2.35.30 ha hooi- en weiland

kaart 14 F6

Eenen kamp *Ottenhoeff*...ten oosten de Kuiperskamp (1858, NA Col. 6283).

X. Otter: zie *Otterkamp*

OTTERKAMP

kaart 4 E4

Nij A 398, 399: 4.00.30 ha hooi- en weiland

Antonis van Wenckum oeck den *Ottercamp* 't weercleet vant voorseide 2¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 16), den *Ottercamp* teyndens die Uutfancken (1611, AZA 178 fol. 47), Reijner Beeck heeft nogh een camp gnt. den *Ottercamp* groot 2¼ mergen (1650, AAN 750 fol. 88), Angniesjen van Rouwenburg *Ottercamp* (1716, HG 5773 fol. 121), Sekere camp Mheenland genaemt den *Ottercamp* groot ongemeten twee en ¼ mergen...buurschap Cortenholk (1733, RV 852 fol. 150), Hooy- en weiland...nabij den Rijn...de *Otterskamp* genaamd (1839, NA Col. 2060), Hooy- en weiland de *Otter* genaamd (1857, NA Col. 6032), *Otter* (KK 1937).

Vrijwel zeker de naam van het dier *otter* (lutra), het zoogdier met de afgeplatte staart, korte poten en zwemvliezen, dat zowel in het water als op het polderland kan leven. De *otter* wordt wel aangemerkt als een ecologische thermometer. Als het met de otter goed gaat, dan gaat het met de natuur goed. De FN *Otter* komt overigens wel in Nijkerk voor.

OTTO SCHRASSERTGOED

kaart 10 E1

Nij H 576: 00.31.60 ha huis, schuur en erf

Het erf en goed *Otto Schrassers* genaamd...buurschap Holk (1809, RV 862 fol. 4), Een erf en goed *Otto Schrassertsgoed* genaamd...buurschap Holk (1847, NA Col. 3859), *Otto Schras-sertsgoed* (Ri 2002).

De boerderij kan genoemd zijn naar *Otto Schrassert*, geboren in 1470 en o.a. dijkgraaf van de Arkemheen of naar Philips Schrassert *Ottensz.*, gerichtsmann te Nijkerk (ca.1508 - 1580). Otto Schrassert was omstreekt 1500 o.a. eigenaar van de *Kleine Flier*, de *Lazaruskamp*, de *Hofstedekamp* (6) op Holk en de *Voormeen* (3) (NL 1940 kol. 206). Zie voor het geslacht Schrassert in de zestiende en zeventiende eeuw o.a. Duinkerken 1990: 206 - 212.

OUDE AMERSFOORTSEWEG

kaart 10

Nij buurtschap Wullenhove

Ook Amersfoortseweg

De Hoge en Lage Ram...aan den *Ouden Amersfoortschenweg* (1846, NA Col. 3531), *Amersfoortseweg* (SLN).

De *Oude Amersfoortseweg* verbindt Nijkerk in zuidelijke richting met Amersfoort. Raadsbesluit 16 april 1947 en 24 oktober 1985. Voor informatie over wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

UD ARLER

kaart 16 C5

Pu I 20: 00.04.90 ha huis en erf

Zie *Arler*.

OUDE BARNEVELDERWEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Barnevelderweg*.

OUDE BOOMGAARD

Nij B 238: zie *Stroet* (1)

OUDE DUIST

Nij I 125: zie *Ruige Duist* (3)

OUDE DIJKGRAVENGOED

Pu I 85: zie *Dijkgravengoed*

OUDE ENGEN

kaart 5 C5

Nij A 533 - 536: 7.16.40 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Boomkamp en Westrenenkampje

Jacop Byerwich wijff...van 4 mergen gehieten die *Oudenck* (1453, HA 101 fol. 23), Een deel van *Olden Engen* (ca.1550, NL 1940, kol. 205), Coep Schrasser in die *Ouwe Engen* oestwert die Laercampen 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 5), Melis Wulven heeft d' *Oude Enge* groot 2½

mergen bouwlants (1650, AAN 750 fol. 209), den *Ouden Engen* in de Doornsteeg (1675, RV 850 fol. 2), Peel van Slegtenhorst *Ouden Engen* (1716, HG 5773 fol. 77), twee mergen den *Olden Engh* (1739, RV 860 fol. 53).

De *Oude Engen* zijn een onderdeel van een groot oorspronkelijk bouwland complex het *Gravenveen* in de *Doornsteeg*. Z.a. Zie ook *Eng*.

OUDE HARDERWIJKERWEG

Pu/Nij buurtschap Diermen/Wullenhove: zie *Harderwijkerweg*

OUDE HOF

kaart 13 A9

Nij I 314 - 316: 2.26.40 ha hooi- en weiland (tabaks- en bouwland)

Ook Achter Wouters

Een perceel tabaks-, bouw-, hooi- en weiland den *Ouden Hof* genaamd...aan den Achterhoekerweg (1863, NA Col. 7533).

Zie *Hofje*.

OUDE HUIS

Pu I 6: zie *Nieuwe Maat*

OUDE KAMPJE

Pu I 864: zie *Boeschotermaat*

OUDE LAND

kaart 13 B7

Nij I 420 - 422: zie *Kuilen* (3)

OUDE MANNENHUISLAND

kaart 16 C9

1. Pu I 29, 31: 2.18.10 ha hooi- en bouwland

Ook Henslaar

Het *Oude Mannenhuiland* (Ha 1981).

Vóór 1970 eigendom van het *Oudemannenhuis* te Nijkerk en verkocht om de bouw van het verzorgingshuis *Arkemheen* aan het *Vetkamp* in Nijkerk te financieren.

2. Pu I 700: 1.77.50 ha hooiland

kaart 18 C7

Het *Oude Mannenhuiland* (Ha 1981).

OUD MONFRANS

kaart 8 A5

Nij C 42 - 47: 7.50.60 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Ooievaarskamp

De kampjes bouw- en weiland *Oud Monfrans* genaamd aan de Herbergersteeg (1846, NA Col. 3541).

Zie *Monfrank*.

OUD NEKKEVELD

kaart 14 E5

Nij K 84: 00.15.80 ha huis en erf

Oud Nekkeveld (Ho 1995).

Voor *Nekkeveld* zie de buurtschapsnaam in par. 7.3. *Oud Nekkeveld* is een terpboerderij die ca. 2 meter boven het wegniveau ligt. Reciprocerend met *Nieuw Nekkeveld*, Nij K 97. Z.a.

OUDE RIJN

1. Nij buurtschappen Nekkeveld, Ark, Holk: zie *Nieuwe Rijn*

2. Nij A 412: zie *Rijn*

OUDE SMIT

Nij buurtschap Nautena

Peel Menten van 1 stuksken lands...ghehieten die *Olde Smyt* (1453, HA 101 fol. 1), Goossen Henricx metten sijnen heeft drie mergen den *Olden Smit* met idt Berchcampgen bij de Vest (1611, AZA 178 fol. 68), Wolter Gerrits erffgenaemen bij den *Olden Smit* $\frac{3}{4}$ mergen (1650, AAN 750 fol. 250), die *Olde Smuts* in Nijkerken (1706 - 1754, GR 1495 fol. 1).

FN *Smeeds* of *Smeets*. Het tijsboek van 1453 vermeldt als eigenaar vóór Peel Menten een zekere Hynrich *Smeeds*. Van de FN *Smeets* woont in 1947 slechts één naamdrager in Nijkerk. De FN *Smeeds*, *Smeets* is een variant van de FN *Smid(s)*, *Smit(s)*.

OUDE STRIJP

kaart 13 C10

Nij I 489, 490: 10.84.20 ha hooi- en weiland

Ook Haverkamp (5) en Strijp (3)

De *Oude Strijp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Nieuwe Strijp*, Nij I 487, 488. Zie *Strijp*.

OVENKAMP

kaart 8 D8

1. Nij C 160: 1.03.90 ha bouwland

PHd in Hoge kamp (6) (1843). Ook Hoge (9)

Uit Loeneman...den *Ovenscamp* (1611, AZA 178 fol. 64), Gerrit van Hasel Smith eigenaer van de halven *Ovenscamp* groot $1\frac{1}{2}$ mergen (1650, AAN 750 fol. 245), Reyntje Zegers *Novencamp* (1716, HG 5773 fol. 165), $1\frac{1}{2}$ mergen tabaksland den *Ovencamp* (1759, RV 852 fol. 162), Een stuk oud tabaks- nu bouwland...de *Novenkamp* of *Hoogenkamp* genaamd...aan de Hoogendammersteeg (1843, NA Vi. 43), De *Hoge* (KH 1957).

Het microtoponiem *Ovenkamp* herinnert aan de plaats waar vroeger een primitieve veldoven stond voor het bakken van stenen en dakpannen voor eigen gebruik (Molemans 1975: 277). Aan het eind van de negentiende eeuw verdwenen de veldovens door het opkomen van steenbakkerijen (Buiks 2002: 234). De achttiende-eeuwse spelling *Novenkamp* met een proclitische *n*, zoals bij *Neng* voor *Eng* (Van Schothorst 1904: 68).

2. Pu I 418: 1.25.20 ha bouwland

kaart 17 D4

PHd in Hoge Kamp (12) (1926) en PHd in Heskampje (1981)

Kil Willems Erven...*Novecampjen* (1716, HG 5773 fol. 31), Een kamp bouwland de *Ovenkamp* genaamd (1837, NA Col. 1616), Bouwland...genaamd de *Hooge Kamp* gelegen aan de Diermenschen Straatweg (1926, NA Reij.), Het *Heskampje* (Ha 1981).

Hernoeming in *Heskampje* met FN *Hes*.

OVERHAAG

kaart 2 D2

1. Nij A 204 - 211: 13.91.90 ha hooi- en weiland

Ook Grote Overhaag en Kleine Overhaag

In eenen camp lants geheiten den *Overhage* (1457, HH 3 Inv.nr. 156), Twee campen lants omtrent sestienhalven mergen daer die een aff heyt *Overhaegen*...gelegen in Erkemedede (1548, NL 1958 kol. 443), Everwijn Janssen van een kamp geheten den *Oeverhage* (1552, GR 1307 fol. 62), De weduwe van Lucas van Essen bij *d'Overhaegh* 3½ mergen pachter Arien van Butseler (1650, AAN 750 fol. 157), *D'Heer* van Oldenaller *Overhaag* (1716, HG 5773 fol. 135), Een perceel hooy- en weiland de *Overhaken* genaamd buurschap Ark (1837, NA Col. 1549), de *Overhagen*...langs de oostzijde van de Eerste Boeyergeersche Beek (1876, NA Colz. 1717), *Overhagen* (KK 1937), *Overhagen* (Bo 1995).

De naam *Overhagen* is waarschijnlijk ontleend aan een boerderij, die eens eigendom was van de Gelderse hertog Arnoud. In 1425 keurt hij de verkoop goed van een lijfrente uit zijn goed *Killen Oeverhage* en landerijen gelegen aan de *Schremmersteeg*, dat zijn de percelen sectie I 894, 895 (B II 1935: 66). *Overhagen* zou een vernoemingsnaam kunnen zijn, want er ligt een huis *Overhagen* bij Velp, naast *Biljoen*. Midden zestiende eeuw komt de FN *Overhagen* echter ook voor in Harderwijk ondermeer. Gerdt *Overhagen* (1543, B II 1935: 300), terwijl er in 1571 sprake is van een goed *Cleynen Averhagen* (B II 1935: 432). Waar dit goed, misschien een boerderij, gelegen heeft is onbekend. Ook bij Hierden ligt een *Overhagen*, dat in 1531 eigendom is van het Onze Lieve Vrouwenpotgilde in Harderwijk (B II 1935: 247). Deze Nijkerkse *Overhagen* was oorspronkelijk een traditionele ontginning van één hoeve direct ten oosten van de *Eerste Boeyengeersebeek*. De *Overhagen* in de Putterpolder zijn twee paar hooilanden die respectievelijk liggen aan de *Dwarsbeek* en de *Schremmersteeg*. De achttiende-eeuwse vorm *Overheghies* als diminutief meervoud van de dialectische uitspraak voor *haag* 'heeg' (Van Schothorst 1904: 141).

2. Pu I 865, 866: 1.51.00 ha hooiland

kaart 20 F7

VHd in Grote Overhaag (2) (1593) en VHd in Lutlike Overhaag (1760). Ook Bokhorstermorgen en Drostenkampje

Van 2 kampen lantz gelegen ind kerspel van Putten *Overhach* (1453, HA 101 fol. 45), de *Overhage* (1457, HH 3), opte Middelbeeck geheiten die *Oeverhaege* (1556, B 1912: 135), 3½ mergen meenland genaamd de *Grote Overhaech* te Putten (1593, OAH 1105), Doctor Evert Potau heeft twee mergen den *Overhaech* (1611, AZA 178 fol. 4), Jan Maassen ten Bosch *Overhaag* (1716, HG 5773 fol. 5), Twee kampen in de Puttermeen genamt de *Lutteke Overhagh* (1760, RV 863 fol. 439).

Voor de hernoeming in *Lutteke Overhaag* zie *Luttelijfsgoed*.

3. Pu I 894, 895: 3.14.80 ha hooiland

kaart 20 H5

VHd in Laurenkampen (1838) en PHd in Wolfskampen (2) (1840). Ook Zevenvierel (5), Die kerck tot Herderwijck 3½ mergen den *Overhaech* (1608, AK 185a fol. 11), Kerk van Harderwijk *Overhaag* (1716, HG 5773 fol. 19), Twee campen weiland de *Lauwerencampen* genaamd gelegen naast elkander aan de *Schremmersteeg* (1838, HH 7: 138), Een perceel hooy- en weiland de *Wolfskampen* of *Laurenkampen* aan de *Schremmersteeg* (1840, NA Col. 2131), Twee kampen hooi- en weiland de *Lauwerkampen* (1876, NA Colz. 1584).

Voor de hernoeming in *Laurenkampen* zie onder *Sint Laurensvicarie* en voor *Wolfskampen*. Z.a.

X. Overhaken: zie *Overhaag* (1)

OVERHOEKJE

kaart 18 A8

Pu I 512, 514: 1.51.50 ha hooi- en weiland
Het Overhoekje (Ha 1981).

Overhoekje is hier geen diminutiefvorm van *overhoek* 'hoek land die overschiet', maar een substantivische vorming van *overhoeks* 'in een schuine richting, scheef, van de ene hoek naar de andere' (WNT11 kol. 1757). Dwars door deze beide percelen iets ten noordoosten van de *Schremmersteeg* loopt namelijk de scheiding tussen de oude, zandige bodem van de hogere landbouwgrond in de buurtschap Diermen en de lager gelegen zeeklei van de polder Arkemheen.

X. Oziengkengoed: zie *Osekegoed*

PAALKAMP

kaart 20 E4

Pu I 959 - 961, 965 - 967, 970: 13.38.10 ha hooiland
Ook Lawickkamp

Henrick van Rentzeler 2 mergen die *Paelcamp* (1608, AK 185a fol. 39), Een camp hooy- en weijdeland genaamt de *Paalcamp* groot 3½ morgen (1778, RV 864 fol. 303), Wynn timer Gerritsen *Paalcamp* (1716, HG 5773 fol. 74), de *Paalkamp* (1824, AZA 812), Een stuk hooi- en weiland de *Paalkampjes* genaamd gelegen in de buurschap Diermen (1835, NA Gun. 143).

De *Paalkamp* is één van de laat-Middeleeuwse ontginningen ter grootte van één hoeve in de Putterpolder. Kadastraal zijn het nu zeven hooilandpercelen direct ten noorden van de *Koningskamp* aan de *Middelbeek*. *Paal*, mnl. *pael*, ontleend aan lat. *palus* betekent 'merkteken, grenspaal, grensafbakening' (WNT 12 kol. 18). Terreinscheidingen door middel van ingeslagen palen blijkt in deze streken ondermeer uit een in 1612 verrichte handeling bij Leuvenum "dat die nije ingesette pael ten ewigen dagen die scheidpael solde wesen' (Sloet 1899: 407). De verklaring van *paal* in de betekenis van 'moeras, poel' komt voor deze vruchtbare kleigrond niet in aanmerking (Schönfeld 1950: 138). Naar alle waarschijnlijkheid hoorde de *Paalkamp*, evenals de aangrenzende *Koningskamp*, in de veertiende eeuw tot het afgepaald hooi- en weidegebied van de Gelderse hertog.

PAAP LAMBERT

kaart 4 C3

Nij A 355: 1.76.30 ha hooi- en weiland

De Kerk van Nijkerk *Paep Lambert* (1716, HG 5773 fol. 128), *Paap Lammert* gelegen aan den Bontepoorteweg (1852, NA Col. 4859), *Paap Lammert* (KK 1937).

Paap Lambert ligt ten zuiden van de *Bunschoterweg*. Volgens de dijkrol schonk een zekere Aalt Killensen dit perceel eind vijftiende eeuw aan de Sint Antonis vicarie, ook wel Sanctum Apostolorum genoemd, gesticht in 1423 in de kerk te Harderwijk (1494, AK 185 fol. 8; OAH Inv.nr. 1983). Pastoor of *Paap Lambert* was waarschijnlijk één van de geestelijken, die de missen op dit altaar moest opdragen. De vergoeding voor de misbediening werden betaald uit de pachtopbrengst van dit hooi- en weiland. Uit de bronnen is niet duidelijk of er enige relatie is tussen deze *Paap Lambert* en de *Lambertskamp*. Z.a. Voor *Paap* zie *Papenakker*.

PAARDENKAMP

kaart 7 C5

1. Nij B 450 - 453: 2.82.20 ha aardappelland, schuur en erf

Eene kamp oud-tabaks-, nu bouwland met houtgewas de *Paardenkamp*...aan het vonder over de Breede Beek (1841, NA Col. 2546), Ook een erfje de *Paardenkamp* aan het einde van de Venestraat (1846, NA Col. 3413).

Het aantal paarden op de Veluwe was volgens de veetelling van 1526 bijzonder groot, namelijk 15.200 tegenover nog geen 8000 in 1846. In de zestiende eeuw hadden de bedrijven gemiddeld vijf of meer volwassen paarden, die gebruikt werden voor trekkracht en voor fokken. Vanaf het midden van de zeventiende eeuw wordt het aantal paarden minder. Door een veranderende bedrijfsvoering raakte het fokkerij-aspect op de achtergrond en kwam het leveren van trekkracht voorop te staan (Bieleman 1995: 43). Grasland in de Arkemheen waarop paarden grazen ligt in het algemeen laag. Het hoger gelegen grasland levert gras van betere kwaliteit, waarop het rundvee geweid werd. Microtoponiemen met als determinant *paard* hebben dus in het algemeen betrekking op minder goede weidegronden (Schönfeld 1950: 99).

2. Nij buurschap Ark

Bij Arkerhuijsen aan het land van Wouterus van Steenler...van de *Paardekamp* (1794, AZA 1052).

3. Pu I 916: 2.75.70 ha hooiland kaart 20 H2
Een kamp de *Paardenkamp* (1878, NA Colz. 2128).

PAARDENKAMPJE

1. Pu I 125: 2.11.80 ha hooiland kaart 16 F5
't *Peerdecampgen* (1612, CB 5), Een stuck lant...noort het *Peerdekampje* (1682, HH 2), Een kamp hooi-en weiland genaamd de *Paardenkamp* (1849, NA Gun. 655).

2. Pu I 707, 720, 721: 6.72.40 ha hooiland kaart 18 C6
Ook Hoge (14) en Bergkamp(4)
Jan van Rentzeler 5 mergen aen die Koestege ten zuyden d'Oldenbarnevelder *Peerden Campgen* (1608, AK 185a fol. 39), *Peerdecamp* (1716, HG 5773 fol. 71), Jacob van Dierem van de *Paardecamp* (1747, GR 1501 fol. 171), Een kamp hooi- en weiland de *Paardenkamp* genaamd bij Mondfrans (1842, NA Col. 2724).

3. Pu buurtschap Diermen bouwland

Idem Fratres 't *Peerdecampgen* saylant groet 1 mergen (1608, AK 185a fol. 17), Heer van Oldenaller 't *Peerdecampjen* (1716, HG 5773 fol. 26).

PAARDENLAND

kaart 19 C2

Pu I 816: 2.94.30 ha hooiland (bouwland)
Een kamp bouwland met hakhout en opgaande bomen het *Paardenland* (1878, NA Colz. 2128), Het *Paardenland* (Ha 1989).

PADANG

kaart 6 D4

Nij B 100: 00.04.30 voormalige glasfabriek
De glashut en deszelfs gebouwen staande en geleegen alhier te Nijkerk genaamd *Padang* (1799, NA Ard. 119), De gebouwen waarin voorheen eene glasblazerij in geëxcerceerd is geweest en alsnog bekend onder de naam van de Nijkerker glasfabriek *Padang* genaamd...aan de Westerkadijk (1844, NA Col.), Een huis met schuur, arbeiderswoning, berg, plaats, erf, tuin Nieuw Hulkestein en *Padang* genaamd (1892, NA Wes.).

Padang is een vernoemingsnaam. De vernoemingsbasis zijn plaatsnamen op de Indonesische eilanden Sumatra, Kalimantan en Sulawesi (Rentenaar 1984: 452 verwijst naar een behandeling van *Padang* op p. 409 die echter ontbreekt). Groningen heeft een *Padangstraat*. De glasfabriek *Padang* werd in 1765 gevestigd aan de *Nijkerkervaart* door de Amsterdammer Nicolaas Kroon.

Deze fabriek trok veel gespecialiseerde vakarbeiders aan uit de glasindustrie in Duitsland, Rusland en Polen, waardoor het ambt Nijkerk een enigszins internationaal karakter kreeg. Mede hierdoor en vanwege de florerende tabakscultuur nam de Nijkerkse bevolking tussen 1747 en 1796 toe met 120 %. Door de algehele malaise in de Franse tijd werd de fabriek in 1814 opgeheven (Beernink 1914: 153 - 187; Van der Bie 1999 : 9). Voor nadere bijzonderheden zie RV 854 fol. 236, 237, 249 en de integrale herdruk van het artikel over de geschiedenis van de glasfabriek door Beernink in de jaargangen 1991 - 1994 van het Tijdschrift Oud-Nijkerk.

PADDEKEPOEL

kaart 5 F6

Nij A 671, 672, 674: 5.43.10 ha hooi- en weiland

Ook Achterste Paddekepoel, Middelste Paddekepoel en Tweede Paddekepoel

d'*Paddekepoel* aan t'*Vaartje* (1716, HG 5773 fol. 76), Hooi- en weiland op *Watergoor* aan de Kadijk genaamd de *Paddekepoel* (1861, NA Col. 7022).

De drie percelen met de naam *Paddekepoel* liggen tussen de *Watergoorseweg* en de *Arkervaart*. Evenals de aangrenzende *Dwaalkampen* danken zij hun naam aan de eenmaal aanwezige *poelen* of plassen, waarin zich *padden* ophielden (Schönfeld 1950: 89). *Padden* zijn karakteristieke bewoners van veepoelen (Hillegers 1993: 30). In het Veluws dialect is een *paddeke* een 'jonge kikker' (Van Schothorst 1904: 182). Uiteraard kan de diernaam *pad* hier ook metaforisch gebruikt zijn als aanduiding van 'laaggelegen, moerassig land' (Pirainen 1984: 314, 316). *Paddepoel* is ook de naam van een gehucht in de Groningse gemeente Adorp, thans een wijk in Groningen.

PADKAMP

kaart 20 G4

Pu I 909: 2.85.50 ha hooiland

Ook Koningskamp en Zutphense Landen

Domeinen 3½ mergen genaemt de *Patcamp* (1650, SV 817), Aan de *Padkamp* van de Rekenkamer (1791, AZA 1052), Une prairie nominee...le *Padkamp*...du nord le Middelbeek (1811, BFA 7266).

De *Padkamp* is een latere benaming voor één van de vijf *Koningskampen*. *Pad* 'weg gemaakt door de voetstappen van mensen of dieren die er langs gingen' (WNT 12 kol. 132). Vermoedelijk hier een weidepad. *Pad* als volksnaam voor verschillende soorten planten, zoals het groot en klein hoefblad, de weegbree en de kamille lijkt hier minder waarschijnlijk, omdat die meestal zijn samengesteld met de vorm *padde(n)*, zoals in *paddenbloem* (WNT 12 kol. 127).

X. Pallort: zie *Poloord*

PANDERLAND

kaart 4 D5

Nij A 439: 1.78.20 ha hooi- en weiland

VHd in Bij het Polletje (1862)

Panderland (1752, AAN 751 fol. 101), Eene kamp *Bij het Polletje* (1862, NA Col. 7218), Eene kamp hooi- en weiland genaamd het *Pandersland* onder Nijkerk (1893, NA Wes. 54), *Bij 't Polletje* of *Pandersland* (KK 1937).

FN *Pander*. Een *pander*, de Gelderse bijvorm van *peinder*, was eertijds een rechterlijke ambtenaar, te vergelijken met de huidige deurwaarder, die goederen in pand nam om verzekerd te zijn dat een rechterlijke uitspraak werd uitgevoerd (WNT 12 kol. 311, 961). Hernoeming in *Bij het Polletje* vanwege de ligging bij de boerderij het *Polletje* of de *Kleine Pol*, sectie A 427.

X. Pandertje: zie *Peunertje*
 X. Pangertje: zie *Peunertje*

PAPENAKKER

Nij buurtschap Achterhoek

Cruys vicarie *Papenakker* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 195).

Vóór de hervorming waren veel landerijen in de Arkemheen in het bezit van kerken en geestelijke instellingen voornamelijk uit Nijkerk, Putten en Harderwijk. *Paap* is niet ontleend aan lat. *papa*, dat juist de hogere geestelijkheid aanduidde en sedert de vijfde eeuw de aanduiding is van de bisschop van Rome, de paus. *Paap* is misschien direct ontleend aan het got. *papa* en via Zuid-Duitsland naar onze streken gekomen. *Paap* was in het algemeen de benaming voor de lagere, wereldlijke geestelijkheid in de rooms-katholieke kerk. In het bijzonder voor pastoor, priester, die aan het hoofd van een parochie stond. Na de hervorming werd *paap* een scheldwoord niet alleen voor de katholieke geestelijkheid, maar voor alle katholieken (WNT 12 kol. 33, 35; De Vries 1971: 500). Deze *Papenakker* was eigendom van de Sint Crucisvicarie in Nijkerk. Collators waren leden van de familie Van Oldenbarnevelt.

PAPENKAMP

kaart 8 D5

1. Nij buurtschap Ark

Aelt Everts tot Putten eijgenaer van de *Papencamp* groot 2 mergen pachter Rijcks Hoolwerft (1650, AAN 750 fol. 160).

2. Pu I 269: 2.40.60 ha bouwland

kaart 17 C9

De *Papenkamp* (1612, BC 5), De kerck tot Putten eygenaorsche, pachter Geurt Aerts, van en *Papencamp* (1650, SV 817), de Wildeman...zes morgen de *Papenkamp* (1764, RV 863 fol. 334), Een stuk bouwland 't *Papenkampje* genaamd (ca.1800, HH2 Inv.nr. 46), De *Papenkampen* gelegen bij de Steenstroeten (1843, NA Gun. 407).

Dit bouwland was eigendom van de kerk in Putten.

PAPENKAMPJE

kaart 8 D4

1. Nij C 101: 1.90.90 ha hooi-en weiland (bouwland)

PHd in Papenmorgen (1665)

Die pastorie van der Nijkerck *Papencampgen* bij Ramshorst $1\frac{3}{4}$ mergen (1608, AK 185a fol. 40), De pastorie eijgenaer van $\frac{7}{4}$ mergen 't *Papencampje* gnt. pachter Aert Henrix (1650, AAN 750 fol. 240), Aan de Steenbeek daer oostwert *Papenmergen* (1665, SV 159 fol. 7), *Papenkamp* gelegen op het Ulst (1852, NA Col. 4859).

2. Pu I 11: 2.68.80 ha hooiland

kaart 16 C7

Papencampgen gebruicker eigenaar die kellener noirtwerts aen die Arler Steeg 3 mergen (1608, AK 185a fol. 9), Vrouwen Vicarie toe Putten...idt *Papen Campgen* (1611, AZA 178 fol. 8), Vrouwe vicarie tot Putten *Papencamp* (1716, HG 5773 fol. 15), Een stuk weijland genaamt de *Paapekamp*...aan de Arlersteeg (1804, RV 864 fol. 260).

Dit *Papenkampje* was eigendom van de Vicarie Divae Virginis Mariae (Onze Vrouw Altaar) te Putten, in 1452 gesticht door Johan Overkamp (Wijnaendts van Resandt 1943: 91). Tot in de achttiende eeuw werd de pacht van dit hooiland gebruikt voor het onderhoud van de priester of pastoor in Putten.

PAPENMORGEN

Nij buurtschap Ark

Luttelijvesgoed...2½ mergen oostwert Herman Brantsen...zuidwert *Papenmorgen* (1625, AK 175), de *Papenmorgen* (1752, AAN 751 fol. 182).

Het perceel ligt aan de zeedijk en behoorde aan het verdwenen erf *Luttelijfsgoed*. Z.a. Vermoedelijk is het bij dijkverlegging vergraven.

PAPJESBOS

kaart 12 B5

Nij I 145: 00.77.90 ha hakhout

Een perceel boschgrond *Papjesbosch* genaamd gelegen in den Achterhoek achter de Grote Duist (1873, NA Colz. 818).

Papjesbos, met verkorting van de *a* uit *Paapjesbos*, met als determinant *Paapje*, vogelnaam (*saxicola rubetra*) of als verkorting van *blauwpaapje*.

PARADIJS

Nij buurtschap Ark

Grobbe maet in den kirspelle vander Nyerkirke...oestwart ant *Paradijs* (1438, AHG Inv.nr. 248).

Zowel in de Nederlandse als Duitse (micro)toponymie komt de benaming *Paradijs* voor (Lijst 1936: 335; Will 1939: 289; Schönfeld 1950: 162; Dittmaier 1963: 221; Rentenaar 1984: 187). Hoewel *Paradijs* in wezen een benaming is voor een plaats van uitzonderlijke bekoorlijkheid en liefelijkheid, heeft het in de microtoponymie juist een tegenovergestelde betekenis. Dat geldt ook voor het Nijkerkse *Paradijs*, dat in de vijftiende eeuw deel uitmaakte van het voorland langs de *Arkemheense Zeedijk*. Zie ook *Grobbe maet*. Het *Paradijs* voor de zeedijk werd namelijk regelmatig overspoeld door het water van de *Zuiderzee*, waardoor verzilting van het grasland optrad. De naamgever heeft door het kiezen van de naam *Paradijs* op ironische wijze de slechte kwaliteit van het hooi- en weiland willen aangeven. Zie ook par. 3.1.

X. Parik: zie *Perk*

PAS

kaart 13 C9

1. Nij I 443: 1.87.60 ha hooi- en weiland

De kamp hooi- en weiland de *Pas* genaamd...in de buurschap Achterhoek aan den Brandweg (1846, NA Col. 3517), Het perceel hooi- en weiland genaamd de *Plas* (1895, NA Wes. 76), De *Plas* (Do 1988).

Het woord *Pas* is ontleend aan lat. *pascuum*, ww. *pascere* ‘weiden van vee’, en betekent ‘weide, graasweide’. Het woord verspreidde zich vanuit het Rijngebied in Duitsland naar ons land (Schönfeld 1950: 21). De oudste vermelding betreft misschien een weiland bij Doetinchem in 1246. *Pas* komt het meest voor in het gebied van de grote rivieren, waar het een perceel land aanduidt met rijen populieren of wilgen, waaronder griendhout groeit. Vandaar samenstellingen als *Wilgenpas* en *Elzenpas*. In het Nederlandse taalgebied komt *pas* voor in de spellingen *pas*, *passe*, *pes*, *pasch*, *paasch* en *paas*. Deze laatste spelling treedt op in de Nijkerkse boerderijnaam *Paasbos*, nu de naam van een nieuwbouwwijk. Niet alle microtoponiemen met *pas* zijn ontleend aan lat. *pascuum*. *Pas* kan ook een verkorting zijn van mnl. *passe* in de betekenis ‘doorgang, verbindingsweg, toegangsweg’ (Hol 1963 passim; Helsen 1978: 128). Vanwege het feit dat *pas* als appellatief voor ‘weide’ in onbruik raakte, werd het volksetymologische verbasterd tot *plas*.

2. Pu I 284: 00.35.90 ha bouwland

kaart 17 D10

Twee en een halve mergen lants genaamt den *Pas* gelegen aan de linkerhandt van d'Allee van Oldenaller (1726, SV 160 fol. 52), Het Erft de Wildeman...drie mergen de *Pas* (1775, RV 863 fol. 349), Een stuk hakhout staande om het bouwland genaamd de *Pas* (1841, NA Gun. 350).

X. Pater: zie *Paterskampje*

PATERSKAMP

kaart 2 D6

Nij A 156: 3.18.80 ha hooi- en weiland

Wychman Hertghersen *Paterkamp* (1494, AK 185 fol. 13), Mauritius Pannekoeck *Paterscamp* 3 mergen teyndens die Wiltsteeg (1608, HG 4396 fol. 11), Evert van Dompseleers kinderen hebben *Paterscamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 180), *Paterscamp* (1716, HG 5773 fol. 105), 3 morgen weiland de *Paterskamp* (1807, HH 12 Inv.nr. 321), Weiland de *Paterskamp* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen de *Paterskamp* tusschen de Vaart en den Arkerweg (1936, NA Rey), De *Paterskamp* (KK 1937).

Pater betekent in het algemeen 'vader, geestelijke vader'. In de samenstellingen als *Paterskamp* en *Patersmorgen* heeft *pater* betrekking op een 'geestelijke die priester is', in tegenstelling tot een *frater* die niet tot priester gewijd is. Zie *Fraterskamp*. Ook deze hooi- en weilanden waren vóór de Reformatie eigendom van de rooms-katholieke kerk. De pachtopbrengst diende voor het levensonderhoud van de pater.

PATERSKAMPJE

Pu I 439: 2.07.90 ha hooiland

kaart 17 C3

't Clooster van der Nijkerck 't *Paterscampgen* Peel Aeltsen gebruicker 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 13), Jan Jansen op Boeyen de *Paeter* (1716, HG 5773 fol. 20), 2½ morgen Mheenland de *Paterskamp* genaamt (1777, RV 864 fol. 302), Een kamp de *Paterskamp* liggende in Diermen bij het erf de Beitel (1879, NA Colz. 2197).

PATERSMORGEN

kaart 2 C5

Nij A 153: 1.89.10 ha hooi- en weiland

Ook Kessenkamp

Noch 1 mergen *Patersmergen* daer zuydtwert Kessencamp (1608, HG 4396 fol. 10), Een en mergen Mehenlands genaamt de *Patismergen* bij het Cloostergoet (1679, SV 159 fol. 9), Aert Maessen d'*Patersmergen* (1716, HG 5773 fol. 103).

De *Patersmorgen* is afgesplitst van de *Barendsmaat*, sectie A 165 .De benaming *Patersmorgen* dateert vermoedelijk al uit het eind van de vijftiende eeuw, want in de dijkrol van 1494 wordt als eigenaar vermeld: 'die Pater Wollef Splinter Sunte Anna altair'(AK 185 fol. 19). De Sint Anna Vicarie behoorde tot de kerk van Nijkerk. De eerste vicaris was Elbert Ricksen Proost. De pacht van dit perceel diende voor het onderhoud van de aan dit altaar verbonden vicaris.

X. Patismergen: zie *Patersmorgen*

PATRIMONIUM

Nij H 750: zie *Besselmansgoed*

PEEL REINERSGOED

kaart 13 D9

Nij I 538: 00.27.90 ha huis en erf

Peel Reinersgoed (Do 1986).

FN *Peel*, een verkorting en vleivorm van *Pelgrim*. Z.a. Zie *Aarnt Pelengood* en *Pelgrim*. FN *Reiners* patroniem van de PN *Reinier*. Het *Peel Reinersgoed* is één van de vijf oorspronkelijke boerderijen van de Nijkerkse buurtschap *Veenhuis*. Z.a. *Eltense boerderij* (*Vrouwengood*).

X. *Peeltje(s)*: zie *Peeltjeskamp*

PEELTJESKAMP

kaart 15 B5

Nij K 158: 2.34.20 ha hooi- en weiland

VHd in Pol (6) (1866) en VHd in Kleine Es (2) (1994)

Evert van Moorselers Erven *Peeltjeskamp* (1716, HG 5773 fol. 141), Twee kampen *Pol* of *Peeltje*...liggende bij de Bontepoort (1866, NA Col. 8156), De kamp hooi- en weiland genaamd...de *Pol* of *Peeltjes* aan de Bunschoterweg (1902, NA Wes. 190), De *Pol* of *Peeltje* (KK 1937). De *Kleine Es* (Mu 1994).

PN *Peeltje*, die in Gelderland voorkomt als verkorting van de PN *Pel(e)grim*. Zie *Aarnt Pelensgoed*. Voor hernoemingen zie *Pol* en *Kleine Es*.

X. *Pelenland*: zie *Niesgen Jan Pelenland*

PEER, DE

Nij H 712: zie *Neuderantsgoed*

PEERBOOMSGOED

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Peerboomshofstede*

PEERBOOMSHOFSTEDE

kaart 15

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

PHd in Peerboomsgoed (1706)

Huis en omtrent 1½ morgen landts genaamt *Peerebomen Hoffstede* tot Neckeveldt gelegen (1679, SV 159 fol. 6), *Peerboomshofstee* (1682, AZA Inv.nr. 2), *Peerboomsgoed* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 30).

Peerboomshofstede lag aan de *Bunschoterweg* in Nekkeveld op de grens tussen de gemeenten Nijkerk en Bunschoten, tevens de provinciegrens tussen Gelderland en Utrecht. Eertijds was daar een tol, die eigendom was van het dijkbestuur van de polder Arkemheen. In de notulen van de polder is in 1682 sprake van een rekening voor 'een slott aen de slagboom bij Peerboomshofstee'. *Peerboomshofstede* is niet samengesteld met de FN *Pereboom*, *Peerboom*, maar met het apellatief *peerboom*, oorspronkelijk *perreboom* 'slagboom, grensboom, afsluitboom van een akker'. Mnl. *parre*, *perre*, *pere* betekent 'omheinde plaats, afgesloten terrein' (Schönfeld 1950: 82) Van Osta 1995: 884). Zie ook *Hofstede*. Het is niet onmogelijk dat de moderne boerderij de *Nieuwe Bontepoort*, sectie K 325, gebouwd is op de plaats van de voormalige *Peerboomshofstede*.

PELGRIM

1. Nij A 356: zie *Elsduist* (1)

2. Nij A 386: 1.80.60 ha hooi- en weiland

kaart 4 C4

Wolter en Aelt Brantsen aen den Veyntelerweg ten zuyden den *Pilgrum* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), Willem Janskint...een camp genaamt den *Pelgrum* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 87), Twee mergen Mheenlants genaemt de *Pilgrom* op de Boijgeerse Beek (1675, RV 850 fol. 1), Cornelis Beek *Pilgrom* (1716, HG 5773 fol. 119), Ongeveer twee mergen Mheenland genaamt de *Pelgrom* (1783, RV 854 fol. 213), Twee kampjes hooy- en weiland de *Pelgrim* genaamd (1839, NA Col. 1904), Eene kamp de *Pelgrim*...groot 1 bunder 80 roeden 60 ellen (1901, NC 18 - 02), De *Pelgrim* (KK 1937).

PN *Pelgrim*, *Pelgrom* of *Pilgrim*, oorspronkelijk *Piligrim*, uit germ. *bili-* 'goed' en later volksetymologisch verward met lat. *peregrinus* 'buitenlander, vreemdeling' (Gijsseling 1966: 12). Door dissimilatie van de *r* werd het *pelegrinus*, daarna verkort *pelgrim*. Onder de keurmedigen van de Abdinghof tussen 1389 en 1681 komt de PN *Pelgrim* achtmaal voor, terwijl de FN *Pelgrimsen* vijfmaal voorkomt (S 1993: 321). De FN *Pelgrim*, *Pelgrom*, *Pelgrum*, *Pellegrom* heeft in Gelderland in 1947 nog ongeveer 450 naamdragers. De hier genoemde percelen met de naam *Pelgrim* kunnen eigendom geweest zijn van diverse boerderijen o.a. het Eltense erf *Pelgrimsgoed* in de *Duist* (zie *Duist* 1) of de Paderbornse boerderij *Pilgrimsgoed van Lankeren in Appel* (1554, S 1952: 76). Maar misschien gaat de naamgeving terug op de PN *Pelgrim* in de vijftiende en vroege zestiende eeuw gedragen door diverse leden van de van oorsprong Nijkerkse familie *Hollick*, *Holck*, *Holcken*. Zij waren schepen en rentmeesters van Harderwijk. (B II 1935, regesten 252, 630, 636, 681, 711).

PELGRIMSGOED

Nij buurtschap Achterhoek voormalige boerderij
Pelgrimsguet inder Duest (ca.1400, K 1853: 137).

Onbekende boerderij in de *Duist*.

PENNINGENKAMP

Pu I 924, 925: zie *Hazelermaat*

PEN OORTJEN

Pu buurtschap Diermen

Dan stelt Gerritjen Jansen Suijck nog tot een onderpand de helfte van een mergen landt genaemt 't *Pen Oortjen* (1679, RV 160 fol. 149).

De FN *Pen* en *Oortje*, diminutief vorm van *oort*, *oord* in de betekenis 'plaats, plek, hoekje land langs het water'. Zie *Poloord*. Het *Pen Oortje* was slechts een halve morgen groot. De naamgever heeft mogelijk bij de keuze van het diminutief gedacht aan het geldstuk *oortje*. Een *oortje* was in de zeventiende eeuw het kwartsegment van een door een kruis in vier verdeelde stuiver. Een *oortje* was ongeveer 1¼ cent, twee duiten. Het is nu nog in gebruik in de uitdrukking 'z'n laatste oortje versnoept hebben'.

PEPERNOOT

kaart 12 D8

Nij I 22, 23: 2.69.00 ha hooi- en weiland

Ook Hoge Kampje (4)

Eene kamp hooi- en weiland de *Pepernoot* genaamd...buurschap Achterhoek (1885, NA Colz. 3617), De *Pepernoten* (Mu 1994).

Pepernoot is in ieder geval geen vormnaam, want het perceel is rechthoekig. Het ligt ook niet hoger dan de omgeving, zodat de naamgever niet geïnspireerd kan zijn door de bolronde vorm van de pepernoot. Een zinvolle toponymische verklaring heb ik niet.

PEPERSKAMP

Pu buurtschap Diermen

Gelegen in Arckemeden...noch 1½ mergen in *Peperscamp* (1453, HA 101 fol. 105), 2 mergen gelegen in *Peperscamp* (1706 - 1754, GR 1497 fol. 221).

Oorspronkelijk hooiland van het *Pepersgoed* in de Puttense buurtschap Bijsteren, sectie L 84, met als vermoedelijk oudste schriftelijke vermelding 'Bonis Pypers' in 1333/1334 (HA 372). In 1389 *Pepersgoedt* (AK 268).

PEPPELENKAMP

kaart 8 D9

Nij C 159: 2.13.60 ha weiland

Peppelencamp (1716, HG 5773 fol. 162), 2½ mergen lants den *Peppelencamp* genaamt (1758, RV 852 fol. 161), Eene kamp de *Peppelenkamp* genaamd...langs de zuidzijde van de Hoogedammersteeg (1862, NA Col. 7350), *Peppelenkamp* (KH 1957).

Peppel, bijvorm van *pappel*, een volksnaam voor de *populier* in het algemeen en de zwarte en ratelpopulier in het bijzonder (WNT 12 kol. 1178). Populierenhout wordt o.a. gebruikt voor het maken van klompen. De *Peppelenkamp* ligt aan de *Hogendammerbeek*.

X. Peri(c)k: zie *Perk*

PERK

kaart 15 D4

1. Nij K 301 - 301b, 310, 311: 5.12.10 ha hooi- en weiland

Geert Pelen mit oir soen Reyner Reynersen den *Perick* daer westwert Aeltgen Woltersen hoffstede 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 25), Jacob Lubberts heeft de *Pirck* groot een mergen (1650, AAN 750 fol. 108), Een Camp...de *Piereck* (1699, RV 850 fol. 125), *Perik* Lambertus Snapper (1716, HG 5773 fol. 144), Ongeveer een mergen Mheenland genaamt de *Peerik* ...buurschap Nekkeveld (1783, RV 854 fol. 210), Een perceel hooi- en weiland de *Perik* genaamd...bij de Bontepoort (1847, NA Col. 3819).

Perk, *perck*, *pirk*, *park*, en met svarabhaktivocaal, *perik*, *peerik*, *perick*, *piereck*, *parik*, mnl. *parc*, *perc*, een ontlening van lat. *parricus*, is als microtoponiem zeer algemeen verbreid. Een *perk* is een 'omheining, een besloten afgeperkte ruimte', oorspronkelijk voor het bewaren, het schutten van vee, maar later toegepast op elke afgeschoten of afgesloten stuk bouw-, hooi- en weiland, zoals in alle *perk*-namen in de Arkemheen (WNT 12, kol. 1221; Schönfeld 1950: 132; Molemans 1982: 536; Piirainen 1984: 316).

2. Nij buurtschap Achterhoek

Ongeveer eene mergen Mheenland genaamt d'*Parik*...buurschap Achterhoek (1741, RV 852 fol. 194).

3. Nij buurtschap Holk

Opt Fratersgoet...onder Erckemehens becirk...de *Perck* (1611, AZA 178 fol. 69).

4. Nij buurtschap Holk

Otto Schrassert metten sijnen hebben daer Cornelis Gijsberts woont...die *Perck* (1611, AZA 178 fol. 69).

5. Pu I 762: 1.18.40 ha hooiland (bouwland)

kaart 18 A6

Juffer Lievens *Perik* (1716, HG 5773 fol. 24), Een en een halve mergen de *Pirk* genaamt (1796, RV 864 fol. 323), Eene kamp hooi- en weiland genaamd de *Pirk* (1892, NA Wes. 103), de *Perk* (Ha 1981).

PETER DE WIJSEKAMP

kaart 1 C5

Nij A 80: 3.09.80 ha hooi- en weiland

Mheenlands van outs genaamt *Peter de Wijse Camp* groot ongeveerlijk drie en een halve mergen...buurschap Ark...ten westen de Nieuwe Vaart (1744, RV 852 fol. 216), *Peter de Wijsen Camp*...aan de oostzijde van de Vaart (1775, RV 854 fol. 220), *Peter de Wijzekamp* (KK 1937).

PN *Peter*, variant van *Petrus* en de FN *De Wijse, Wijze*, die in de doop- en trouwboeken in de zeventiende eeuw in Nijkerk voorkomt. In 1668 is de *Strijlandspol*, die ten zuiden ligt van dit perceel, eigendom van een zekere Jan de *Weijsen* (SV 159 fol. 4).

PETER RENGERSKAMP

kaart 18 C6

Pu I 709: 2.02.30 ha hooiland

Ook Reinersveld

Een perceel hooi- en weiland *Peter Rengerskamp* genaamd (1854, NA Col. 5279), *Peter Rengerskamp* (Ha 1981).

Zie Reinersveld.

PETTEN

Pu polder Arkemheen

Jacob Jacobs cum suis eigenaers van 2½ mergen den *Petten* genaamt (1650, SV 817).

Pet is een fri. vorm van *put*. *Pet* en *pit* worden beschouwd als ontronde vormen van *put* (WNT 12 kol. 4948; Schönfeld 1955: 237). In Friesland heeft *Petten* als waternaam de betekenis van 'veenputten, verveende gaten'. Het is ook in gebruik 'als naam voor de laagte naast een dijk, ontstaan door het gedeeltelijk uitgraven van de grond ten behoeve van het dijkonderhoud' (Gildemachter 1993: 411 - 419). Ik vermoed dat de Arkemheense *Petten* een perceel buitendijks grasland was, dat vlak tegen de zeedijk aan lag. Het was door het dijkbestuur aangewezen als plaats van aardhaling voor dijkonderhoud. Ten tijde van de naamgeving was het al gedeeltelijk vergraven en kenmerkte het perceel zich door de aanwezigheid van diverse sleuven en gaten.

PEUNERTJE

kaart 18 B4

Pu I 727: 00.62.90 ha hooiland

VHd in Gundertje (1833)

Gijsbert Evertsen...t *Peunertgen* op die Diermerbeeck 2 mergen (1608, AK 185a fol. 26), Het meenland genaamt het *Puynertje* (1760, RV 863 fol. 184), *Puynderscampje* gelegen in Arkemheen (1771, RV 863 fol. 203), Een morgen mheenland het *Peunertje* genaamd (1800, RV 864 fol. 326), 't *Pandertje* (1824, AZA 812), Mheenland het *Pangertje* (1827, NA Col. 177), Twee stukjes weiland...genaamd het *Gundertje* (1833, NA Gun. 48).

Het *Peunertje* ligt aan de *Kromme Beek* in Diemen. *Puin, peen* of dialectisch *peun* (Van Schothorst 1904: 35), is de naam voor de 'wortel van het kweek- of hondsgas', later voor de

grassoort zelf, een zeer veel voorkomend en moeilijk te verdelgen onkruid. In de omgeving van Barneveld is het de algemene benaming voor onkruid in grasland (WNT 12 kol. 4769; Heukels 1987: 260). De vormen *Pandertje*, *Pangertje* en vooral *Gundertje* zijn mooie voorbeelden van volksetymologische verbasteringen.

X. Piemerdijk: zie *Primerijt*

PIPERSGOED

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij

Volquinues gen(aemt) Negel de bonis *Pipers*...3 juga (1371, HA 85 fol. 4).

FN *Piper*, *Pieper*, waarvan de meeste naamdragers in Gelderland in 1947 in Putten wonen. Waar het *Pipersgoed* in Holk gelegen heeft is onbekend.

X. Piereck: zie *Perk*

X. Pierik: zie *Perk*

PIERLEPOMP

kaart 8 E8

Nij C 134 - 140b: 00.36.70 ha aardappelland, huis, schuur en erf

Een kamp tiendplichtig tabaksland het Smalle Kampje met de tabaksschuur de *Pierlepomp* genaamd (1846, NA Col. 3420), Een kampje tiendplichtig bouwland de *Pierlepomp* gelegen achter de schuur van die naam (1846, NA Col. 3420), veertien woningen onder één dak met erf, tuin en tiendplichtig bouwland...aan het Vetkamp de *Pierlepomp* genaamd (1875, NA Colz. 1376).

De benaming *Pierlepomp* was volgens bovenstaande attestaties de naam van een tabaksschuur, van aangrenzend bouwland en tenslotte van een rij van veertien arbeiderswoningen onder één dak. Deze rij huisjes met éénkamerwoningen was de eerste bebouwing aan de *Vetkamp* tegenover de *Lazarussteeg* en vlak voor de *Wallersteeg*. De huisjes zijn begin 1900 afgebroken. Ook aan de *Achterstraat* in Putten heet een aantal huisjes eind negentiende eeuw *Pierlepomp* (G 1999: 59). *Pierlepomp* heeft naar het bovenstaande gebruik te oordelen betrekking op een vorm van bebouwing en/of mogelijk ook op degenen die daar wonen. Volgens het WNT is een *pierlepomp* gewestelijk, bijvoorbeeld in Groningen, een 'rare snuiter, een vreemde gast, een snaak'. De naam zou ontleend kunnen zijn aan het toneelstuk van M. Gramsbergen 'Kluchtige Tragedie: Of den Hartog van Pierlepon' uit 1650. *Pierlepomp* zou dan een heenwijzing zijn naar de aard van de bewoners. Het ww. *pielelepompen* bestond echter al vóór 1650 en is dan een schertsende benaming voor 'vleselijke gemeenschap hebben'. Cats schrijft in 1632: 'Die een jonghe vrouwe heeft, en een oudt schip, hoeft staegh wel te pompen' (WNT 12 kol. 1573, 3235). Als deze betekenis eveneens geïncorporeerd is in het microtoponiem *Pierlepomp*, dan zegt dat naast het karakter ook iets van het morele gehalte van de bewoners. M. Schönfeld tenslotte attesteerde in de Betuwe de naam *Pielelepompen*, waar *piel* 'jonge eend' en *pompen* 'moeras' betekent (Schönfeld 1950: 51). Deze verklaring past echter niet bij de hier benoemde denotata.

PIETER HARBERTSGOED

Nij buurtschap Holk

Peel Reyners heeft drie mergen uit *Pieter Harbertsgoed* streckende mit idt noorteynde op den Holckerwech (1611, AZA 178 fol. 76).

PN *Pieter*, verkorte vorm van *Petrus* en FN *Harberts* of *Harbers*, waarvan in Gelderland in 1947 de meeste naamdragers in de Achterhoek en de Betuwe wonen. Het *Pieter Harbertsgoed* is een onbekende boerderij in *Holk*.

X. Pilgrom/Pilgrum: zie *Pelgrim*

PINKENWEIDE

Pu I 164: zie *Kijfkamp* (3)

PINNERSCHEUVEL

kaart 20 H1

Pu I 919: 1.92.50 ha hooiland

Henrick Gerritsen cum suis aen die Koestege *Pinnerschuevel* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 24), *Pinnerscheuvel* (1611, AZA 178 fol. 18), *Pinnersheuvel* (1716, HG 5773 fol. 36), Twee mergen Mheenland genaemt *Preutnersheuvel* gelegen aan de Koesteeg (1774, RV 863 fol. 299), Een kamp hooi- en weiland de *Pruimersheuvel* genaamd aan de Koesteeg (1846, NA Col. 3578).

Pinnerscheuvel is een moeilijk te verklaren naam. Ik vermoed dat *Pinnerscheuvel* uit begin zeventiende eeuw al voorwerp geweest is van volksetymologische verbastering. Dat geldt zeker voor de latere determinanten *Preutners*- en *Pruimers*-. Voor *scheuvel*- lijkt dit ook het geval, omdat de latere vormen consequent voorkomen met de basis *heuvel*. *Pin(ne)* zou verband kunnen houden met een bijna zuivere driehoekige vorm van het perceel. Of is *pinne* de naam voor een plantsoort, de *pinne* (*camelina savita*). Van de *pinne* bond men vroeger bezems (WNT 12 kol. 1872). *Heuvel* is niet van toepassing op het terrein, want het perceel ligt even hoog als de omgeving. Bovendien komt de benaming *heuvel* voor een verhoging in het terrein in de Arkemheen niet voor.

PLAGGENGAT

kaart 18 A10

Pu I 544: 00.80.90 ha hooiland (bouwland)

Het *Plaggengat* (Ha 1981).

Plaggengat, met als determinant *plag*, *plagge*, mnl. *plagge* 'plat stuk van de begroeiide bovenkorst van gras- en heidevelden, afgestoken gras- of heidezode'. In Gelderland en Overijssel ook *plak*, *plakke*. *Plaggen* werden met een zicht of hak van de grond losgeslagen, gemaaid. De *plaggen* werden in de potstal onder de mest gemengd en, nadat ze zo een tijd gebroeid of gerot hadden, vóór de periode van de toepassing van kunstmest op het bouwland gebracht (WNT 12 kol. 2168 - 2169). Voor *gat* zie *Eendengat*. Zie voor het gebruik van deze namen op de Veluwe ook Otten 2002: 55.

X. Plagmaatje: zie *Plantmaten*

PLAGMAATJE

kaart 4 A9

Nij A 517: 2.40.90 ha hooi- en weiland

Plaggemaatje (KK 1937).

Voor *-maatje* zie *Maat*.

PLAK

1. Nij buurtschap *Holk*

Maes Peelen Robberts drie mergen drie vierendeel als idt Cuyltgen, *Plack* en 't Campgen (1611, AZA 178 fol. 69).

Zie *Plaggengat*.

2. Pu I 893: 2.84.80 ha hooiland

kaart 20 H6

St. Walburg 't Arnhem gebruicker Helmich Jansen die *Plack* 3 mergen (1608, AK 185a fol. 15), Sint Walburgen 't Arnhem de *Plakken* (1716, HG 5773 fol. 25), Une prairie dite de *Plakke* de la contenance d'environ trois arpens (1811, BFA 7266), Een perceel weiland genaamd de *Plakke* (1836, KD), Twee kampen de *Plakke*, een kamp oostwaarts van de Schremmersteeg (1936, NA Rey.).

PLAKKEN

Nij buurtschap Holk

Rijck Claesen heeft...van Roetgesgoet...die *Placken* (1611, AZA 178 fol. 69).

PLANKENHUT

kaart 15 F9

Nij K 259: 00.79.80 ha hooi- en weiland

Ook Zuurkampje

De *Plankenhut* (Kr 2002).

Plankenhut 'een van planken opgetrokken gebouw, een houten huis', waar passanten in het verleden een borrel konden drinken. De oorspronkelijke opstal was een houten bouwsel, dat in 1942 is afgebrand. Na de oorlog is het als klein boerderijtje in steen weer opgebouwd. De *Plankenhut* staat op de hoek van de *Zeggessloot* en het *Groene Wegje* in Nekkeveld.

PLANTMATEN

kaart 2 G4

Nij A 185, 186, 186b: 3.53.30 ha hooi- en weiland

VHd in Kruiskampen (2) (1838). Ook Molenhoekje

Valke Bessels soen van der Buntmaten en van der *Plantmaten* (ca.1400, K 1853: 137), van enen camp lants biden *Plancmate* (ca.1400, K 1853: 138), Wychman Abelen idt *Planckmaetgen* 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 3), idt *Plancken maetgen* (1611, AZA 178 fol. 31), Omtrent anderhalf mergen genaamt *Plaghmaetjen* in Arkemheen (1679, SV 159 fol. 11), Paulus Switterius de halve *Plagmaatjes* (1716, HG 5773 fol. 79), *Plagmaetie* (1752, AAN 751 fol. 85), *Plaggemaatje* (KK 1937), Hooy- en weiland de *Kruiskampen* genaamd (1838, NA Col. 1811), *Kruiskampje* (KK 1937).

De *Buntmaten* en de *Plantmaten* waren vermoedelijk twee flinke graslandpercelen. De *Plantmaten* bestonden uit drie percelen en hadden bij elkaar een oppervlakte van 4½ morgen. De percelen lagen op de viersprong van de *Watergoorse*-, *Arker*-, *Nekkevelde*- en *Bremenseweg*. Vandaar de hernoeming in *Kruiskampen*. Het Eltense tijsboek begin vijftiende eeuw geeft twee vormen: *Plantmaten* en *Plankmaten*, later volksetymologisch verbasterd tot *Plagmaatje*. Verbastering van *plant* met *plank* is niet ongewoon (WNT 12 kol. 2261). Maar wat is een *Plantmaat*? Een hooi- en weiland waar veel (weide)planten groeien en dus min of meer synoniem met *Bloemmaat*?

X. Plank(en)maatje: zie *Plantmaten*

X. Plas: zie *Pas* en *Plaskampje* (1)

PLAS

1. Nij I 484, 485: 2.10.00 ha hooi- en weiland

kaart 13 C10

Twee kampen hooi- en weiland de *Plas* genaamd (1861, NA Col. 7032), Twee kampen hooi- en weiland de *Plas* genaamd (1904, NA Wes. 222).

Plas ‘poel, stilstaand water’, maar in de microtoponymie ook van toepassing op drassige of moerassige terreinen. Deze percelen liggen aan de *Eerste Boeyengeersebeek*.

2. Pu I 574: 00.07.30 ha huis en erf kaart 18 A10
Een erfje en goed...buurschap Diermen...de *Plas* genaamd (1805, RV 864 fol. 94), De *Plas* (KA 1832), Het erf en goed de *Plas* genaamd (1841, NA Col. 2392).

De *Plas* was een tabaksboerderijtje aan de *Schremmersteeg* met omstreeks 1850 ca. 2 ha tabaksland. Afgebroken rond 1900.

PLASKAMPJE

1. Nij A 282, 283: 3.36.30 ha hooi- en weiland kaart 3 B4
Cornelis Besselsen Rou idt *Plascampgen* bij Hermans Driemergen 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), idt *Plascampgen* op die Wiell (1608, HG 4396 fol. 14), Gijsbert Elberts heft 2 morgens die *Plascamp* (ca.1650, SM 431), *Plascamp* (1716, HG 5773 fol. 116), Twee mergen genaamt de *Plas*...omtrent de Wiel (1746, RV 852 fol. 204), Een kamp hooi- en weideland de *Plaskamp* genaamd tusschen de Wiel en de Nekkevelderweg (1849, NA Col. 4181), Aan twee kampen land de *Plaskampen* genaamd van Peter Bast (ca.1880, AZA 1047).

2. Nij K 215: 1.90.70 ha hooi- en weiland kaart 15 A10
PHd in Hofstedekamp (1876). Ook Leenkamp
Eene kamp hooi- en weiland de *Plaskamp* of *Hofsteekamp*...aan de westzijde van de Wiel (1876, NA Colz. 1724).

PLEIENKAMPJE

Pu I 947: zie *Kouwenkampje*

PLEKKERWEIDE

Nij K 205: zie *Kuilen* (7)

PODDELUST

kaart 13 B11

Nij I 479 (ged.) voormalige boerderij
Ook Engelenkamp
Poddelust (Mu 1994).

Poddelust was de naam van een voormalig boerderijtje aan de *Lange Holkerweg* dat in 1938 is afgebroken. *Podde* komt voor als stofnaam en als diernaam. Als stofnaam is het de benaming voor ‘aangegroeid vuil, oud vuil’ en in Noord-Holland bijvoorbeeld voor ‘opgedroogd neusvuil’. In het Nijkerkse dialect is een poddepens een ‘zich verwaarlozende vrouwspersoon’ (Ri 2002). Als diernaam is *podde* in Holland, Friesland en Groningen een bijvorm van *padde*, *pad* ‘kikker’ (WNT 12 kol. 2915). Deze laatste betekenis lijkt mij hier van toepassing. *Poddelust* was een plaats waar graag kikkers verbleven. Het was een natte, waterachtige plek. Op ironische wijze heeft de naamgever aan deze situatie uiting gegeven door zijn woning *Poddelust* te noemen.

X. Poentje: zie *Spannet*

POL

1. Nij I 195: 0.12.70 ha huis en erf

kaart 12 D5

VHd in Grote Pol (1902)

De hofstede genaamd de *Pol* of *Groote Pol* aan den Achterhoekerweg (1902, NA Wes. 29).

Het microtoponiem *Pol* komt als simplex of als basis en determinant in samenstellingen ruim vijftig keer voor. Het is daarmee het meest voorkomende toponymische element in de polder Arkemheen. Mnl. *pol* is 'aangeslibd land, een stuk land dat zich boven de omgeving verheft' (WNT 12 kol. 3085). Zie ook *Arkemheense Polder* in par. 7.3. *Pol* is verwant met *puilen* 'opzwellen'. Het is in Oost-Nederland in het algemeen de benaming voor een 'kleine hoogte'. *Pol* kan betrekking hebben op een zandheuveltje, een kleine verhevenheid in een anders gelijke grasvlakte (WNT 12 kol. 3075; Schönfeld 1950: 38; Piirainen 1984: 321; Van Osta 1995: 898). In west en noord-west Nederland is *pol* een plekje grond dat hoger ligt dan de omgeving en gewoonlijk door sloten is omringd. Dit zal mede van invloed geweest zijn op het feit, dat ruim twintig wat hoger gelegen en door water omringde hooi- en weiland in de Arkemheen *Polkamp* genoemd werden. In de Arkemheen waren de natuurlijke verhogingen in het landschap geschikt als bewoningsplaatsen. Deze hoogten kwamen echter bij overstromingen door dijkdoorbraken nog onder water. Daardoor werden ze verder opgehoogd en ontstonden de zogenaamde *pollen* (Leenders 1990: 228). Overdrachtelijk werd *pol* ook gebruikt als naam van een hoger gelegen huis, boerderij of buitenplaats. Vandaar dat de FN (*Van de, den*) *Pol* in Gelderland in 1947 alleen al in Nijkerk en Putten meer dan 200 naamdragers had.

2. Nij I 294, 295: 1.27.10 ha bouw-, hooi- en weiland

kaart 13 A10

Een gedeeltelijk bouw- gedeeltelijk hooi- en weiland de *Pol* genaamd...buurschap Achterhoek (1845, NA Col. 3310).

3. Nij I 322: 00.47.70 ha bouwland

kaart 13 A9

De *Pol* (Do 1988; Mu 1994).

4. Nij I 444: 2.03.30 ha hooi- en weiland

kaart 13 C8

De *Pol* (Do 1988).

5. Nij K 124: 00.07.40 ha huis en erf

kaart 14 E3

VHd in Grote Pol (1995)

Willem van Westervelt noch tot Nekkeveld den *Pol* (1716, HG 5773 fol. 151), De *Pol* (KA 1832), Eene hofstede genaamd de *Pol* in de buurtschap Nekkeveld (1864, NA Col. 7761), De *Pol* (Mu 1994), *Grote Pol* (Ho 1995).

De boerderij de *Pol* of *Gote Pol* dateert al uit het begin zeventiende eeuw, maar wordt dan niet met name genoemd in de dijkrol van 1608. Het erf is dan eigendom van Loech Gerritsen en wordt gepacht door Evert Aeltsen ter grootte van 10½ morgen (HG 4396 fol. 28). De opstallen liggen op een grote, ca. 2 m hoge woonpol in het uiterste noordwesten van de polder niet ver van de *Laak*.

6. Nij K 158: zie *Peeltjeskamp*

7. Nij buurtschap Achterhoek

Arris Stevensen de *Pol* 4 mergen (1716, HG 5773 fol. 195).

8. Nij buurtschap Nekkeveld

Een hoekje land met een rietgat genaamt de *Pol*...buurschap Nekkeveld...ten zuiden de weg naar de zeedijk (1786, RV 854 fol. 98).

9. Pu I 766: 00.53.80 ha bouwland

kaart 18 A7

De *Pol*... $\frac{3}{4}$ mergen (1824, AZA 812), Een kampje tiendvrij tabaks- en bouwland met houtge-
was de *Pol* genaamd (1847, NA Col. 3615), De *Pol* (Ha 1981).

Woonpol van de voormalige boerderij *Theusmaat*. Z.a.

10. Pu buurtschap Diermen

Jelis Gijsbertsen den *Pol* $2\frac{1}{2}$ mergen (1608, AK 185a fol. 14).

X. *Pol*: zie *Korsenpol* (1)

De basis -*pol* in: *Achter de Pol*, *Begijnenpol*, *Bentinkspolletje*, *Blekkerspolletje* (2), *Bij het Polletje*, *Doornspol*, *Grote Pol* (5), *Grote Polletje*, *Hansenpol*, *Hardenbergerpol*, *Klein Geurtjespol*, *Kleine Pol* (3), *Kleine Polletje*, *Calispol*, *Klokkenpol*, *Korsenpol* (2), *Nijendorpspol*, *Roesten Polletje*, *Schellingspol*, *Slangenpol* (2), *Smitspol* (2), *Strijlandspol*, *Varkenspol*, *Vorselerspol*, *Vijgepol*, *Walikenpol*, *Wenckums Polletje*, *Wichmoet Besselspol*, *Wijnbergenspol* (2), *Zwartelandspol* [41].

POLDERZICHT

1. Nij I 446, 447: zie *Nieuw Hulkestein*

2. Nij H 730: 00.15.70 ha huis en erf

kaart 11 A7

Polderzicht (TM 1802), Het erf en goed *Polderzicht* genaamd gelegen in de buurschap Holk (1855, NA Col. 5550), De hofstede genaamd *Polderzicht* op Holk (1904, NA Wes. 222), *Polderzicht* (Van Dooren 1986, kaartenbijlage)

Fantasienaam, die uitdrukt dat men vanuit het huis uitzicht op het polderlandschap heeft.

POLKAMP

kaart 1 E8

1. Nij A 68: 1.68.80 ha hooi- en weiland

VHd in *Bentinkspol* (1716) en *Begijnenkamp* (1744)

Carolus Bentinck den *Polcamp* op die beek 2 mergen (1608, AK 185a fol. 37), den *Pollcamp* opte beeck (1611, AZA 178 fol. 26), *Bentings Polletjen* (1716, HG 5773 fol. 70), De *Polcamp* oft de *Bagijnecamp* genaemt (1744, RV 852 fol. 155), Hooy- en weiland gelegen buurschap Ark aan de oostzijde van de Vaart *Bentinks Polletje* (1840, NA Col. 2147), *Bagijnenkamp* (KK 1937), *Bagijnenkamp* (Mu 1993), *Bentinkspol* (Ha 1995).

Voor de hernoeming in *Bentinkspol* zie *Berenkamp* en voor *Begijnenkamp* zie *Begijnenhaar*.

2. Nij A 85: zie *Wichmoet Besselspol*

3. Nij A 98, 99: zie *Grote Touwbaan*

4. Nij A 160: zie *Krikswerf*

5. Nij A 172, 173: 3.11.90 ha hooi- en weiland

kaart 2 C5

Henrik Maassen opte Rijsbeek den *Polcamp* (1716, HG 5773 fol. 87), Twee kampen de *Polkampen* liggende onder Ark (1858, NA Col. 6283), *Polkampen* (KK 1937), de *Polkampen* (Bo 1995).

6. Nij A 191: zie *Klokkenpol*

7. Nij A 197: 2.31.50 ha hooi- en weiland kaart 2 C3
VHd in Wijnbergenspol (1) (1608) en PHd in Wijnbergenskamp (1650)
Philips van Spueld den *Polcamp* off *Wijnbergenspoll* 4 mergen (1608, HG 4396 fol.14), De burgemeester Otto van Speulde eigenaer van *Wijnbergenscamp* groot 4 mergen (1650, AAN 750 fol. 157), Vier mergen landts genaamt *Wijnbergens Pol* toebehoorende Burgemeester Otto van Spoelde (1674, SV 159 fol.3).

Voor de hernoeringen in *Wijnbergenspol* en -kamp zie *Wijnbergensland*.

8. Nij A 206, 207: 2.35.40 ha hooi- en weiland kaart 2 D3
VHd in Wijnbergens Pol (2) (1634)
Philips van Spuelde 3 mergen den *Polcamp* (1608, HG 4396 fol. 19), Vier mergen lants genaamt *Wijnbergens Pol* toebehoorende Burgemeester Otto van Spuelde (1634, SV 159 fol.3), Dirk Dirksen van Wencom *Polcamp* (1716, HG 5773 fol. 129).

Hernoeming in *Wijnbergens Pol* omdat het perceel volgens de dijkrol van 1588 eigendom was van Wycheman van *Wijnbergen* (HG 5023 fol. 17), schepen van Elburg en zoon van Johan van *Wijnbergen*, schepen van Elburg en Harderwijk (Duinkerken 1990: 230 - 233). Zie *Wijnbergensland*.

9. Nij A 318: 2.49.20 ha hooi- en weiland kaart 3 E1
VHd in Begijnenpol (1620) en VHd in Kruiskamp (4) (1875)
't Cloester van der Nijkerck 3 mergen aen den Arckerweg en aen den Cruysweg genaemt die *Polcamp* (1608, HG 4396 fol. 20), Aen de *Begijnenpol* (1620, AZA 1 fol. 146), de *Bagijnenpol* groot 3½ morgen aan den Brienensweg (1638, B 1909: 10), 't Clooster tot Nijkerck de Heeren Gedeputeerden eigenaers van 3 mergen den *Bagijnenpol* (1650, AAN 750 fol. 201), *Polcamp* (1716, HG 5773 fol. 132), Drie mergen Mheenland de *Polkamp* oft de *Bagijnepol* (1744, RV 852 fol. 155), De kamp hooi- en weiland de *Polkamp* of *Kruiskamp* gelegen in den zuidwestelijke hoek van den Watergoorschenweg en de Breenenscheweg (1875, NA Colz. 1436), Hooi- en weiland de *Polkamp* of *Kruiskamp* gelegen in den zuidwestelijken hoek van den Watergoorschenweg (1907, NA Wes. 160).

Zie voor hernoeming in *Begijnenpol* onder *Begijnenhaar*. Zie *Kruiskamp*.

10. Nij A 337, 338: 2.30.90 ha hooi- en weiland kaart 4 B4
Herman van der Hell aen den Veyntelerweg den *Polcamp* Sint Margriet vicarie...3 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), *Polkamp* (1716, HG 5773 fol. 118), twee kampen hooi- en weiland de *Polkampen* genaamd...aan de noordzijde van de Bunschoterweg (1864, NA Col. 7761).

11. Nij A 501, 502, 505, 506: 2.19.60 ha bouw-, hooi- en weiland kaart 4 D7
Drie mergen weiland de *Polkamp* genaamt aan de Hoolevoorderweg (1767, RV 853 fol. 285), Een camp mheenland...met het huis...de *Polkamp* (1780, RV 854 fol. 245).

12. Nij A 503: 00.09.70 ha huis, schuur en erf kaart 4 D7

Een erfje de *Polkamp* genaamd gelegen in de buurschap Doornsteeg aan de noordzijde van de Hollevoortschenweg (1873, NA Colz. 829), De *Polkamp* (Ri 2002).

De boerderij komt zonder naam voor in de dijkrol van 1608 en wordt dan bewoond door Elbert Evertsen Cleyne (HG 4396 fol. 3).

13. Nij A 669: zie *Lage Kamp* (5)

14. Nij I 306, 307: 2.87.70 ha hooi- en weiland kaart 13 B11
Ook Grote Pol (4) en Kleine Pol (3)

2½ mergen de *Polkamp* bij Kouswijk (1767, RV 853 fol. 285), Twee kampen hooi- en weiland de *Polkampen* genaamd aan en naast elkander gelegen in de buurschap Achterhoek (1852, NA Col. 4901).

Op dit perceel staat nu de boerderij de *Grote Pol*.

15. Nij K 148, 149: 2.95.20 ha hooi- en weiland kaart 15 B4
PHd in Brugkampje (2) (1994)

Kill Jacobsen Copgen 4 mergen den *Polcamp* toe Neckevelde (1608, HG 4396 fol. 30), Peter Breunis weduwe *Polcamp* (1716, HG 5773 fol. 157), Mheenlandt gelegen in twee campen de *Polcamp* genaamt buurschap Nekkeveld...ten zuiden de wegh (1750, RV 852 fol. 204), Twee kampen de *Polkampen* liggende...de derde kamp ten oosten van het erf de Bontepoort (1856, NA Col. 5791), *Polkampen* (KK 1937), *Brugkampjes* (Mu 1994).

16. Nij K 155: 1.88.30 ha hooi- en weiland kaart 15 B4
VHd in Lange Polkamp (1843)

Een Camp Meenlants groot twee morgen de *Polcamp* genoemd...aan de Bontepoort (1737, RV 852 fol. 187), Een stuk hooi- en weiland de *Lange Polkamp* genaamd (1843, NA Vi. 33), *Polkamp* (KK 1937).

17. Nij K 238: 2.68.60 ha hooi- en weiland kaart 15 D7
Bessel Rengertsen *Polcamp* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 159), Eene kamp hooi- en weiland de *Polkamp* liggende aan de zuidzijde van de Bunschoterweg (1873, NA Colz. 1038), De kamp hooi- en weiland genaamd de *Polkamp* aan de Bunschoterweg (1902, NA Wes. 190).

18. Nij K 300: 1.65.70 ha hooi- en weiland kaart 15 C5
VHd in Polletje (1833) en PHd in Gootkamp (1889)

Een perceel hooi- en weiland de *Polkamp* of het *Polletje* genaamd (1833, NA Col. 814), Eene kamp hooi- en weiland de *Polkamp* of *Gootkamp* (1889, NA Colz. 4489).

Volgens de dijkrol van 1608 stond op dit perceel aan de *Bunschoterweg* het *Geert Pelenhuis* (HG 4396 fol. 24).

19. Nij buurtschap Ark hooiland kaart 1

Den *Polcamp* zuytwert...westwert op die Graft 2 mergen (1608, AK 185a fol. 23), Twee en een vierde mergen lants...aan het Speuij op die Graft...die *Polcamp* (1671, RV 850 fol. 7), Een kamp lands zijnde buytendijcks land genaamt de *Polcamp* (1760, RV 853 fol. 273), Een hoekje buijtendijcks land genaemt de *Polkamp* buurschap Ark bij de lantaernpael (1774, RV 854 fol. 219).

Deze *Polkamp* grensde aan één van de sluishoofden van de haven van Nijkerk. Eind achttiende of begin negentiende eeuw is het perceel verdwenen in de *Zuiderzee*.

20.Pu I 126: 2.07.80 ha hooiland

kaart 16 E4

Ook Zoudenbalghofstede

Een stuk weiland aan de Blindesteeg genaamd de *Polkamp* ook Soudenbalch (1842, NA Gun. 398).

21.Pu I 754: 2.65.20 ha hooiland

kaart 18 A5

Domeinen noch de *Polcamp* (1716, HG 5773 fol. 73), Een kamp hooi- en weiland de *Polkamp* genaamd aan de Kromme Beek (1846, NA Col. 3578), de *Polkamp* (Ha 1988).

22.Pu polder Arkemheen

3 mergen aen den dijck den *Polcamp* daer Aelt Reynersen huys inne staet (1608, AK 185a fol. 37).

Deze *Polkamp* lag volgens de dijkrol begin zeventiende eeuw dicht bij de *Scheidbeek* en is vermoedelijk opgeofferd bij het leggen van een inlaag of bij het vergraven door aardhaling voor het herstel van de *Arkemheense Zeedijk*.

POLKAMPJE

Nij A 168: zie *Polletje* (3)

POLLETJE

1. Nij A 9: zie *Koenderskamp*

2. Nij A 85: zie *Wichmoet Besselspol*

3. Nij A 168: 1.25.30 ha hooi- en weiland

kaart 2 B4

VHd in Polkampje (1843). Ook Laarrijpen

Jonker Stephen Bentinck het *Polleke* op de beeck groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 190), Een kamp wei- of hooiland het *Polkampje* of *Polletje* (1843, NA Vi. 33), Twee kampen Kuunder en het *Polletje* (1856, NA Col. 5791), *Polletje* (Mu 1993).

4. Nij A 220: 1.09.70 ha hooi- en weiland

kaart 3 C2

In de Neckevelde...twee mergen 't *Polletgen* genaemt (1729, RV 850 fol. 163), Eene kamp het *Polletje* genaamd...tusschen de beide Boeyergeersche Beken (1856, NA Col. 5782).

5. Nij A 290: 1.22.00 ha hooi- en weiland

kaart 3 A3

De kamp hooi- en weiland genaamd het *Polletje* aan de Wiel (1902, NA Wes. 190).

6. Nij A 427: zie *Kleine Pol* (1)

7. Nij A 433, 434, 436: 2.02.50 ha hooi- en weiland

kaart 4 E5

Drie kampen het *Polletje* liggende achter elkander westwaarts langs het erf de Kleine Pol (1866, NA Col. 8156).

8. Nij C 6: 1.61.40 ha hooi- en weiland (bouwland)

kaart 8 B3

Eene kamp hooi- en weiland het *Polletje* genaamd bij het erf Ramshorst (1851, NA Col. 4655), Hooi- en weiland het *Polletje* (1929, NA Rey.).

9. Nij H 717: zie *Hoefslag* (25)

10. Nij I 312: 00.22.10 ha bouwland kaart 13 A10
Ook Varkenspol
Het *Polletje* (Do 1988).

11. Nij K 48: 00.74.20 ha hooi- en weiland kaart 14 E8
Ook Nekkeveld
t *Polletgen* (1611, AZA 178 fol. 58), Het *Polletje* (Ho 1995).

12. Nij K 300: zie *Polkamp* (18)

13. Nij buurtschap Holk
Wolter Beeckman heeft...t *Polletgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

14. Nij buurtschap Nekkeveld
d' Juffren Focanis *Pollitje* (1716, HG 5773 fol. 146).

15. Pu I 799: 00.68.80 ha bouwland kaart 19 B4
Een perceel het *Polletje* (1837, NA Col. 1597), 't *Polletje* (1840, TA 220).

16. Pu buurtschap Diermen
Jan ten Bosch...t *Polletje* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 6).

17. Pu buurtschap Diermen
Wenckums *Polletgen* noertwert die Middelbeeck 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 23).

POLLETJESBEEK kaart 4 E6

Nij buurtschap Achterhoek/Holk
Polletjes Beek beginnend bij het *Polletje* (1778, AZA 1046), Op de *Polletjesbeek* (1791, AZA 1052).

De *Polletjesbeek* is een zuidelijke zijbeek van de *Dammersbeek* en genoemd naar de boerderij het *Polletje* of *Kleine Pol*, sectie A 427. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

X. Pollert: zie Poloord

POLOORD kaart 2

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij
Het Vullerken achter *Pollert* (1430, OAH 1983 fol. 131), Jan Lubbertsen mortuus in Nijkerck op *Pallort* (1604, S 1993: 131).

Op grond van de latere vormen ga ik er vanuit dat het suffix *-ert* in *Pollert* (1430) de afgesloten vorm is van de basis *ort*, *oort*, *oord*. De oorspronkelijke betekenis van *oord* was in alle ogerm. dialecten 'spits van een speer', later toegepast op de spits van andere snijdende voorwerpen. In het mnl. gaat de betekenis 'spits, punt' over in die van 'uiteinde, grens, rand, kant, zoom' en toponymisch in 'vooruitstekende punt land, hoek land' in het bijzonder 'hoek land die in het water uitsteekt, landpunt', maar ook 'plek, plaats, stuk land, woonplaats' (WNT 11 kol. 68, 69;

Schönfeld 1950: 112). *Oord* komt voor in talrijke plaatsnamen en in oudere FN. *Poloord* is een laat-Middeleeuwse ontginning van ongeveer 1½ hoeve aan de westzijde van de *Brede Beek*. Het feit dat Jan Lubbersen in 1604 op *Poloord* overlijdt, bewijst dat er op één van de percelen een boerderij heeft gestaan. Ook de latere aanduidingen ‘bij *Poloord*’ bevestigen dat vermoeden. Mogelijk lag de boerderij niet ver van de plaats waar vóór 1713 de *Hardenbergerweg* de *Arkervaart* kruiste. Helaas geven de perceelsvormen van *Poloord* geen aanwijzing over de ligging van de opstallen. Voor *pol* zie *Pol*.
Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Vermoedelijk al in de zeventiende eeuw afgebroken.

2. Nij A 125, 126, 141, 661 - 668: 18.17.20 ha hooi- en weilandkaart 2 F8/ 5 D8

Ook Severijnskamp

Bruertgen toe Voerthuysen erfgenaemen *Polloert* 6 mergen in twee campen (1608, HG 4396 fol. 3), *Polloort* (1611, AZA 178 fol. 32), Een camp lants drij mergen *Polloort* genaemt (1679, RV 850 fol. 151), bij *Polloort* (1716, HG 5773 fol. 81), twee kampen *Poloord* genaamd liggende aan de Westkadijk (1859, NA Col. 6081, 6529), Twee kampen de *Poloord* een kamp vanaf de Watergoorschen weg (1936, NA Rey.).

POLSKAMP

1. Nij buurtschap Achterhoek voormalige boerderij

Een Huijs, Hoff, Boomgaard, Bergh en Schuur en twee mergen Mheenland de *Polskamp* buurschap Achterhoek (1742, RV 852 fol. 198).

Ik vermoed in deze *Polskamp* toch eerder – met epenthesis van de s – een oorspronkelijke *Polkamp*, dan *pols* in de betekenis ‘moeras’ (Devos 2001: 36). Misschien is dit de boerderij de *Grote Pol*, sectie I 306.

2. Pu I 138: 1.67.00 ha hooiland

kaart 16 F2

Oldenaller...de *Polscamp* 2 mergen (1750, RV 863 fol. 315), De kamp hooi- en weiland de *Polskamp* (1841, NA Col. 2483).

Deze *Polskamp* ligt wat hoger dan de omgeving, dus vermoedelijk ook hier oorspronkelijk *Polkamp*.

POORT

Pu I 277: zie *Wildemansgoed*

POORTEBRUG

Pu buurtschap Diermen: zie *Oldenallerbrug*

POSTKAMP

kaart 3 C3

Nij A 280, 287: 2.60.00 ha hooi- en weiland

Ruerick van Herderwijck den *Postcamp* bij den Blecker 5 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Vijf mergen ongeveer gelijk genaamt de *Postcamp* in Arkemehen (1670, SV 159 fol. 5), Willem van Westervelt *Postcamp* (1716, HG 5773 fol. 115), Twee kampen hooi- en weiland de *Postkampen* genaamd...langs de westzijde der Tweede Boeijsengeersche Beek (1876, NA Colz. 1717), *Postkampen* (KK 1937).

Post, mnl. *post*, ohd. *pfoſt*, ontleend aan lat. *postis* ‘balk, stok, paal, boom’. Later ook ‘smal stuk hout, plank’ en overdrachtelijk ‘stevige plank die als voetbrug dienst doet’. Een *post* diende als, loopplank over een sloot, zodat de naam ook wel in gebruik was voor een eenvoudig bruggetje.

In Noord-Holland was een *koepost* een ‘plank met richels waarover het vee in of uit een schuit geladen werd’ (WNT 12 kol.3584; Schönfeld 1950: 150; Moerman 1956: 185). Mogelijk vormde een dergelijke *koepost* ook de verbinding tussen dit perceel en de aangrenzende *Koekampen*.

X. Posthouwerkamp: zie *Telgterkamp* (2)

POT

kaart 3 C2

Nij A 218: 1.01.90 ha hooi- en weiland

Wulft van Hennekeler eigenaer en bruijker van 1½ mergen gnt. de *Pot* (1650, AAN 750 fol. 165), Willem Reyertsen de *Pot* (1716, HG 5773 fol. 125), 1¼ mergen weiland het *Potje* genaamd...gelegen aan de Blekkerweg (1767, RV 853 fol. 284), Een kampje hooi- en weiland 't *Potje* genaamd...aan de Nekkevelderweg (1838, NA Col. 1749).

De *Pot*, later met diminutief *Potje*, is een klein hooilandperceel aan de *Nekkevelderweg* bij de voormalige boerderij de *Blekker*. Dit grasland ligt niet lager dan de omringende percelen, zodat de betekenis ‘ingezonken, komvormig land’ niet in aanmerking komt (Schönfeld 1950: 120; Gildemachter 1993: 411). Gegevens als zou dit weiland vroeger eigendom geweest zijn van het Onze Lieve Vrouwenpot in Harderwijk ontbreken. Een dergelijk college onder leiding van een potmeester beheerde onroerend goed, dat diende voor het verschaffen van financiële middelen om voedsel uit te delen aan de armen (B II 1935: 247). In Harderwijk herinnert de *Potweg* nog aan dit armengilde (Mesker/De Jong 1999: 220). Ik vermoed daarom de FN *Pot*, die in 1947 in Gelderland ondermeer in Harderwijk voorkomt.

X. *Potje*: zie *Pot*

POTTER

Pu polder Arkemheen

Beertgen Roeters bij Maes Reynersen den *Potter* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 26), den *Pottert* (1611, AZA 178 fol. 20).

De *Potter* was volgens de dijkrol van 1608 en 1611 een perceel aan de *Arkemheense Zeedijk*. Het maakte vrijwel zeker deel uit van het voorland, het buitendijkse land, langs de *Putterdijk*. In de dijkrol van 1716 komt het niet meer voor. In de loop van de zeventiende eeuw is dit perceel volledig vergraven ten behoeve van het dijkonderhoud. *Pot*, *potter*, later met paragogische *t*, *Pottert* – zie onder *Bakkermaat* – is een bijvorm van *pet*, de ontronde vorm van *put* ‘kuil, poel, plas’. Zie *Petten*.

PRANGENKAMPJE

kaart 6 D4

Nij B 99: 1.31.30 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Vleyeneng

Henrik Wychmansen van *Prangencampje* (1716, HG 5773 fol. 88).

FN *Pranger*, waarvan de meeste naamdragers in Gelderland in 1947 in Rheden woonden. Dit bouwland was onderdeel van de *Vleyeneng* en grensde aan de *Kolk* aan het eind van de *Arkervaat*. Het was eigendom van Dirk *Pranger* en zijn vrouw Helena van Holthe. Zij woonden aan het Oostereind in Nijkerk en bezaten omstreeks 1700 veel polderland (SV 159 fol. 222). Jan *Pranger* (1700 - 1773) was directeur-generaal van de Goudkust (P.C. Emmer: De Nederlandse slavenhandel 1500 - 1850, Amsterdam 2000. Foto na pag. 159).

PRANGERS LAGE GAT

kaart 20 H2

Pu I 914: 1.29.80 ha hooiland

VHd in Anderhalfmorgen (1878)

Een kamp *Prangers Lage Gat* liggende aan de Koesteeg (1860, NA Col. 6773), Eene kamp de *Anderhalfmorgen* of *Prangers Lage Gat* liggende aan de noordzijde van de Koesteeg (1878, NA Colz. 2128).

Voor *gat* zie *Eendengat*.

PRANGERTJEPu I 922: zie *Bouwertje* (4)

X. Preutnersheuvel: zie *Pinnerscheuvel*

PRILLENLAND

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove bouwland

Ook Middelste Prillenland en Voorste Prillenland

Fijtgen Bentincks heeft noch van den Berencamp 7 mergen saylant *Prillenlant* (1608, AK 185a fol. 37), dat *Prillenlandt* omtrent 5 mergen (1618, AZA 1 fol. 131), Jr. Steven Bentinck heeft de *Pullelanden* groot 7 mergen pagter Gijsbert Wouters (1650, AAN 750 fol. 239), 't *Prillenlandt* (1716, HG 5773 fol. 69).

Het *Prillenland* was hoogstwaarschijnlijk de oorspronkelijke naam van het bouwland aan weerszijden van het huis de *Berencamp*. In 1668 volgde de onderscheiding in *Voorste Prullenland* en *Middelste Prillenland*. In 1874 vermoedelijk hernoemd in *Lage Berencamp* en *Hoge Berencamp*, samen zeven morgen, en respectievelijk gelegen direct ten westen en ten oosten van de *Berencamp*, sectie C 59 en C 70. *Prill* 'beekje, riviertje' als klanknabootsing bij het ww. *prill* 'kabbelend stromen' (WNT 12 kol. 4188). In Duitsland betekent *prill*, *prell*, een bijvorm van *prehl*, 'kleine hooiweide' (Gysseling 1960: 808; Dittmaier 1963: 235). Het speciaal in Groningen en Noord-Nederland bekende woord *pril(e)*, uitspraak *priel*, voor 'geul in buitendijks land' of 'een nauwe doorgang tussen zandbanken' komt hier niet in aanmerking (WNT 12 kol. 4112). Maar misschien wel de FN *Pril*, die in 1947 in Gelderland voorkomt in Scherpenzeel en Zutphen.

X. Primerdijk: zie *Primerijt*

X. Prijmerdijk: zie *Primerijt*

X. Prijmerriet: zie *Primerijt*

X. Pruimersheuvel: zie *Pinnerscheuvel*

X. Puinderskampje; zie *Peunertje*

X. Puinertje: zie *Peunertje*

X. Pullelanden: zie *Prillenland*

PRIMERIJT

kaart 16

Pu polder Arkemheen

De prato sito apud *Primerijt* (1313, D 1902: 20), Abbenkamp situm super locum dictum *Primeryt* (1372, S 1889: 224), Die *Prymerijt* (1494, AK 185a fol. 4), Die *Prijmerijt* of *Primerijdt* (1588, HG 5023), in *Primerdijck* (1608, AK 185a fol. 1), Den *Piemerdijck* (KK 1609), Een gadt bij Goert Melishuys in *Prijmerdijck* (1612, AZA 180 fol. 52), Van afgegraven eerde in *Prijmerriet* (1613, AZA 179 fol. 57).

Volgens de blokindeling van de dijkrollen uit 1494, 1588, 1608 en 1611 is *Primerijt* de naam voor het meest oostelijke gedeelte van de *Arkemheense Zeedijk* in Putten. De *Primerijt* is ruim honderd meter lang. In de oudste dijkrol van 1494 is de *Primerijt* verdeeld in 49 onderhoudseenheden, zogenaamde dijkslagen. De basis van het microtoponiem *Primerijt* is zonder twijfel het woord *rijt*, *riet* 'kleine waterloop, geul in buitendijks land'. *Rijt* komt in ons land vooral voor in de kuststreken, thans vooral in Groningen en Friesland (Gildemacher 1993: 445 - 450). Zie onder *Rijt*. Ook samenstellingen met *rijt*, *riet* als basis komen veel voor. De determinant kan een adjectief, een substantief, een PN of een benoeming naar de grondsoort zijn (Schönfeld 1955: 190). In de samenstelling *Primerijt* is de determinant een plantennaam, de *Priem*, een volksnaam voor de klavervreter (*orabanche minor* sutt), een onkruid dat op wortels van klaver voorkomt (WNT 12 kol. 4117; Heukels 1987: 170). In het aangrenzende Bunschoten ligt een Priemmaat (Schönfeld 1950: 67). De *Primerijt* is de oorspronkelijke naam van een kreek, een buitendijkse geul, langs de zeedijk waarlangs *priem* groeide. De naam van de kreek is overgegaan op het aanliggende deel van de zeedijk. De vorm met de basis *-dijk* berust op volksetymologische verbastering en is vanwege het denotatum voor de hand liggend.

PUMMEL

Pu/Nij buurtschap Diermen/Wullenhove

Gijsbert Killen uit Gijss Maesgoet eenen mergen den *Pummel* (1611, AZA 178 fol. 63), De *Pummels* (1716, HG 5773 fol. 163).

Het WNT geeft als oudste vindplaats voor *pummel* het jaar 1857 (WNT 12 kol. 4809). In de negentiende eeuw heeft *pummel* zich, vermoedelijk onder invloed van *lummel*, al ontwikkeld in negatieve zin en is het een scheldnaam voor lichamelijk en geestelijk negatief aangemerkte eigenschappen geworden. Welke betekenis *Pummel* in de zeventiende eeuw heeft gehad en hoe dit woord toponymisch geïnterpreteerd moet worden, is onbekend en valt uit deze ongelokaliseerde drie morgen (bouw)land niet op te maken. In Groningen is het verwante *pommel* de benaming voor de *lisdodde*, vanwege de dikke, knotsvormige bloeiwijze (WNT 12 kol. 3207). Karakteristiek lijken betekenissen als 'dik en rond van vorm' In dat geval zou het microtoponiem *Pummel* betrekking gehad kunnen hebben op een perceel met een lichte verhoging, een *pol*.

PUTJESKAMP

kaart 15 D9

Nij K 229: 2.04.60 ha hooi- en weiland

2½ mergen Meenlandt genaemt *Putjeskamp*...buurschap Nekkeveld (1730, RV 850 fol. 17), Een perceel hooi-en weiland de *Putterkamp* (1898, NA Wes. 91), De *Putterskamp* (KK 1937).

Zie *Petten* en *Potter*. *Putterkamp* en *Putterskamp* zijn verbasteringen naar analogie van het toponiem *Putten*.

PUTTEN

Pu gemeentenaam: zie par. 7.3.

PUTTERDIJK

kaart 16, 20

Pu polder Arkemheen

Ook Arkemheense Zeedijk

Casijnsdijk noortwaarts die *Putterdijk* (1607, HH1 Inv.nr. 7), Arnt Reijnersen op die *Putterdijk* (1615, SM 434), op de *Putterdijck* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 72), De *Putterdijk* (Ha 1981).

De Putterdijk is dat deel van de *Arkemheense Zeedijk* dat geografisch hoort onder de gemeente *Putten*. Volgens de dijkrol van 1611 bedroeg de lengte van de *Putterdijk* 3500 m. Aan de *Putterdijk* stonden begin zeventiende eeuw zesendertig dijkhuizen. Het eerste dijkhuis stond ongeveer 2 km ten westen van de *Schuitenbeek*. Rond de opgang van de *Schremmersteeg* stonden veertien huizen. Als ik uitga van een gemiddelde bewoning van ca. vijf personen per wooneenheid, dan keken begin zeventiende eeuw ca. 180 Puttenaren uit over de *Zuiderzee* (Roessingh 1964: 95). De dijkbewoners waren keuterboeren, veeoppassers of daggelders. Midden achttiende eeuw waren deze bewoners niet meer in staat hun werven en het bijbehorende dijkdeel te onderhouden. In 1742 werd het eigendoms- en onderhoudsrecht overgenomen door het Arkemheense polderbestuur. In de eerste decennia van de negentiende eeuw zijn alle dijkhuizen afgebroken en behoorde de buurtschap *Putterdijk* of *Op den Dijk* tot het verleden (Van Dooren 1986: 84). Zie voor overige gegevens onder *Arkemheense Zeedijk* en over wegen en dijken par. 7.4.

PUTTERDIJKERPAD

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

Ook Snijdersteeg

Een camp meenlandt groot twee mergen...aan het *Putterdijkerpad* (1770, RV 863 fol. 455), Een erfje het Groenewoud...belendende oostwaarts het *Putterdijkerpad* (1840, NA Col. 2156).

Het *Putterdijkerpad* was oorspronkelijk een langgerekt stuk bouwland, dat in Putten vaak *steeg* genoemd wordt. Z.a. Het pad liep van de *Hardenbergersteeg* naar het erf *Groenewoud*. Tegenwoordig is het een deel van de *Snijdersteeg*, de verbinding tussen de *Hardenbergerweg* en de *Schremmersteeg*. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

X. Putterkamp: zie *Putjeskamp*

PUTTERKAMPJE

kaart 17 D3

Pu I 413: 00.89.50 ha bouwland

Achter de Bijtel...ten zuiden het *Putterkampje* (1828, NA Col. 125).

PUTTERMHEEN

Pu polder Arkemheen

Drie morgen lands in de *Puttermehen* genaamt Scherpings Camp (1795, OAH Bethel 156).

De *Puttermheen* is dat gedeelte van de polder *Arkemheen* dat geografisch hoort tot de gemeente Putten. Zie Arkemheen in par. 7.3.

PUTTERSLUIS

kaart 20

Pu polder Arkemheen

PHd in Langeroesluis (1608) en PHd in Langeweisluis (1676)

De *Putterslues* (1588, HG 5023 fol. 6). Die *Langeroy sluyse* (1608, AK 185a fol. 16), aen *Langeroy sluijse* (1611, AZA 178 fol. 12), Die *Langewey Sluis* (1676, SV 160 fol. 127), Twee morgen bij de *Lange Roeijsluijs* (1744, RV 863 fol. 409), De *Lange Roedesluijs* (KM 1802), Twee kampen bij de Putterhuizen ter weerszijden van de *Langeroesluis* (1859, NA Col. 6521).

De *Puttersluis* ligt in het Puttense deel van de *Arkemheense Zeedijk*. Hernoeming in *Langeroesluis* naar de *Langeroebeek*, die via deze sluis uitmondde in de voormalige *Zuiderzee*. Zie *Lange Roeden*.

PUTTERVOORDE

Pu polder Arkemheen

Van erve gelegen op *Puttervoirde* (1453, HA 101 fol. 179), Meuws Osick van erve bij *Puttervoerde* (1706 - 1754, GR 1496 fol. 54), van erve gelegen op *Puttervoorde* (1747, GR 1500 fol. 53), Erve gelegen op *Puttervoirde* (1791, GR 1504 fol. 53).

Puttervoorde is een samenstelling van het toponiem *Putten*, met *er*-afleiding en de basis *-voorde*. Zie *Hollenvoorde*. Uit de attestaties is niet op te maken waar de *Puttervoorde* gelegen heeft. Het meest in aanmerking komt een voorde in de *Schuitenbeek*. Z.a.

RAAPKAMP

kaart 8

1. Nij buurtschap Wullenhove

Uit Loeneman...den *Raepcamp* (1611, AZA 178 fol. 64), Gerrit Henricx Buddingh...2 mergen den *Raepencamp* (1650, AAN 750 fol. 86), *Raepcamp* (1716, HG 5773 fol. 162).

Raapkamp, bouwland genoemd naar de verbouw van *rapen* (brassica rapa), een algemeen bekend knolgewas of naar het *raapzaad*, vroeger een van de belangrijkste oliezaden, thans geheel verdrongen door het koolzaad (Schönfeld 1950: 79).

2. Pu I 476: 1.24.60 ha hooiland (bouwland)

kaart 18 A7

PHd in Achterste Prinsenkamp (1835)

Aernt Kyllensz....die 2 mergen *Raepcamp* (1453, HA 101 fol. 48), Geert Killen...dat *Raepcampgen* (1608, AK 185a fol. 13), Eene kamp hooy- en weiland de *Achterste Princenkamp* (1835, NA Col. 1185).

Hernoeming in *Achterste Prinsenkamp* met FN *Prins(en)*, die veel in Nijkerk voorkomt.

RAAPKAMPJE

kaart 13 D9

Nij I 578: 1.12.70 ha hooi- en weiland

Raapkampke (Do 1986).

RABBENKAMP

kaart 4 D6

Nij A 442, 443: 3.34.80 ha hooi- en weiland

PHd in Robberskamp (1840) en PHd in Lammertskamp (1840).

Rabbenkamp (1453, HA 101 fol. 40), Een stuck lants geheten *Rabbencamp* gelegen in Arckmede (1456, HH 3 Inv.nr. 155), Twee campen lants...en die ander *Raevescamp* gelegen in Erckemedede (1548, NL 1988: 443), Margrita Brinx 4 mergen *Rabbencamp* aen den Cruysweg van den Corten Holck (1608, HG 4396 fol. 19), *Rabbencamp* (1716, HG 5773 fol. 127), Twee mergen Mheenland genaamt *Rabbencamp* aan den Korten Holkerweg (1777, RV 854 fol. 160), Een kamp hooy- en weiland *Lammertskamp* ook wel *Robberskamp* genaamd nabij het erf het Polletje (1840, NA Col. 2193), Twee kampen weiland...de *Ravenskamp* aan de Hollevoortseweg (1857, NA Col. 6032), *Robbertskamp* (KK 1937), *Robberskamp* (Lo 1998).

In de microtoponiemen *Rabbenkamp* (1453) en *Raveskamp* (1456) zijn de PN *Rabbe* en de PN *Rave* varianten. Beide namen zijn afgeleid van germ. *hrabhan* 'raaf'. Het zijn typisch Frankische namen uit de Wodan-cultuur: de raaf was de heilige vogel van Wodan. Hernoeming met PN *Lammert* uit *Lambert* en hernoeming in PN *Robbert* uit *Robrecht*. Zie *Lambertskamp* en *Robberskamp*.

RAM

kaart 7 E4

Nij B 411: 00.06.00 ha huis, schuur en erf

Gerrit Uylegoir den *Ram* (1716, HG 5773 fol. 174), *De Ram* (KA 1832).

PN *Ram* of herbergnaam *De Ram*. In de achttiende eeuw was dit een tabaksbedrijf en misschien annex herberg, waar op het uithangbord een *ram* was afgebeeld (Otten 2003: 154). Er ligt ook een boerderij *De Ram* aan de *Slichtenhorsterweg* (ON 1990). Zie ook *Hoge Ram* en *Lage Ram*.

RAMSHORST

kaart 8 C5

Nij C 33: 00.16.80 ha huis en erf

Ramshorst of *Rampshorst* (1570, H 1992: 236), abtsgoet *Ramphorst* (1605, SM 434 fol. 138), Jacob Evertsen van Hoeck 't erf *Ramshorst* daer Brandt Killen woent (1608, AK 185a fol. 25), Bijtgen Jacobs huijs, hoff gnt. *Ramshorst* groot 12 mergen pagter Evert Henrix (1650, AAN 750 fol. 230), Goodschalk van Ramshorst het erff *Ramshorst* (1716, HG 5773 fol. 40), *Ramshorst* (KA 1832).

FN (*Van*) *Ramshorst*, en met epenthetische *p*, *Rampshorst*, met als mogelijk oudst bekende naamdrager Joan Aeltsen van *Rampshorst* (1484, AK 268). De FN *Ramshorst* is oorspronkelijk een microtoponiem en een samenstelling van *-horst* 'met laag struikgewas begroeide hoogte' en *ram(s)-*. *Ram-* zou verklaard kunnen worden als 'niet gecastreerd mannelijk schaap'. Daar staat echter tegenover dat *-horst* zich in samenstellingen bij voorkeur verbindt met boom-, vogel- en natuurnamen. Daarom komt verklaring op grond van de begroeiing meer in aanmerking dan de incidentele aanwezigheid van een mannelijk schaap. *Rams-*, germ. **hramesan*, is 'daslook, beerlook of boslook', een plantensoort die vooral in bossen groeit en lijkt op een lelietje-van-dalen. Een vergelijkbare naam in Nederland is het Brabantse *Raamsdonk*, waarin *-donk* 'zandige opduiking in moerassig terrein' betekent en de Duitse toponiemen *Ramsbeek*, *Ramsberg* en *Ramsbach* (Van Berkel/Samplonius 1989: 150; Piirainen 1984: 330). De FN (*Van*) *Ramshorst* is een echte Nijkerkse herkomstnaam. In Gelderland wonen er in 1947 van de 76 naamdraggers maar liefst 66 in Nijkerk.

Herengood. Deze boerderij aan de *Hemmelerweg* is bij de ontwikkeling van het Nijkerkse industrieterrein ca. 1965 afgebroken.

RAMSHORSTERLAND

Nij: A 87: zie *Robberskamp*

RAMSHORSTERWEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Hemmelerweg*

RANSKAMP

kaart 20 H1

Pu: I 929: 1.36.40 ha hooiland

VHd in Ronde Kampje (1849)

Aelt van den Velden...genaemt *Ranscamp*...teyndens die Koesteeg (1608, AK 185a fol. 6), Een kamp hooi- en weiland het *Ronde Kampje* genaamd (1849, NA Col. 4305), het *Ronde Kampje* (Ha 1995).

In *Ranskamp* is *Rans-* is vermoedelijk eerder een verkorte vorm van de PN *Raven* dan de vogelnaam *raaf*, germ. *hravn*. Zie *Rabbenkamp* en *Ravenskamp*. In Noord-Holland ligt Ransdorp (1514), in 1254 echter nog Ravensdorp (Van Berkel/Samplonius 1989: 150; Pannekeet 1988: 105). Ook in Vlaanderen zijn meerdere toponiemen met *Rans-*, die misschien eveneens met de vogelnaam *raaf* of de PN *Raven* samenhangen (Mansion 1935: 71). De hernoeming in *Ronde Kampje* op grond van de enigszins ronde vorm.

RASSENBEЕК

1. Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Nekkevelderbeek*

2. Nij K 14: 00.05.00 ha huis en erf kaart 15 B9
Een huis, hooiberg...aan den Zeedijk...*Rassebeek* genaamd (1881, NA Colz. 2810).

3. Nij K 186: 1.51.80 ha hooi- en weiland kaart 15 A7
Ook Kuilen (5)
Twee kampen hooy- en weiland de *Rassenbeek* of de *Kuilen* genaamd (1839, NA Col. 1999),
Een kamp hooi- en weiland de *Rassebeek* (1850, NA Col. 4441), Een perceel hooi- en weiland
genaamd de *Rassebeek* gelegen aan de *Rassebeek* bij den Nekkevelderweg (1909, NA Wes. 98).

Het perceel ligt aan de *Rassenbeek*. De naam van het water is overgegaan op het aangrenzende
weiland. Zie *Rijt*.

RASSENMAAT

Nij A 137, 139: zie *Boeyenmaat*

RASSENSLUIS

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld
Rastersluyse (KK 1609), Van Lauwicxlandt tot op *Rassens Sluijsken* (1612, AZA 1 fol.18).

Uitwateringskeersluis aan het eind van de *Rassenbeek*.

RAVENSKAMP

kaart 20 H1

Pu I 930: 2.13.40 ha hooiland
De *Ravenscamp* groot 2½ mergen overgedragen aan Margrita Brinck (1588, HH 3, Inv.nr. 181),
Margrita Brinck *Ravenscamp* teyndens die Coestege 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 33),
Ravenscamp (1716, HG 5773 fol. 60), Een kamp mheenland groot twee en een halve mergen
genaamt de *Ravenskamp* (1755, RV 863 fol. 427), Eene kamp hooy- en weiland de *Ravenskamp*
genaamd (1837, NA Col. 1508).

De *Ravenskamp* grenst ten westen aan de *Ranskamp*. Zie *Rabbenkamp* en *Ranskamp*.

REEENBOS

Nij buurtschap Achterhoek

In den dam aan het land genaamd het *Reeënbosch* aan het begin van de Boeijergeer (ca.1880,
AZA 1047).

Reeënbos met de diernaam *ree* ‘evenhoevig, herkauwend zoogdier behorend tot de familie van
de herten’ (capreolus) die in heel Europa voorkomt.

X. Reijerskamp(en): zie *Reigerkamp*

X. Reijersvelden: zie *Reinersveld*

REIGER

kaart 4 E8

Nij A 454: 1.84.70 ha hooi- en weiland
Ook Dammerskampen
De *Reiger* (KK 1937).

Vermoedelijk een ellips van **Reigerkamp* en genoemd naar de blauwe *reiger* (*ardea cinerea*). De blauwe *reiger* is een typische vertegenwoordiger van het Nederlandse polderland. Doodstil staat hij langs het water loerend op muizen en vissen (WNT 12 kol. 1601).

REIGERKAMP

kaart 3 A3

Nij A 289, 292: 4.36.90 ha hooi- en weiland

Looch Gerritsen mit Jan Verburg den *Reygercamp* 5 mergen op die Bleckerbeeck (1608, HG 4396 fol. 19), Peter van Weede heeft en gebruikt den *Reyercamp* groot 5 mergen (1650, AAN 750 fol. 166), Willem van Westervelt *Reyercamp* (1716, HG 5773 fol. 127), Een camp lands ongeveer vijf mergen genaamt de *Reijgerscamp* (1782, RV 854 fol. 229), Twee kampen hooi- en weiland...volle polderlasten gevende genaamd de *Reijerskampen* (1862, NA Col. 7296), De kamp hooi- en weiland genaamd de *Reijerskamp*...nabij de Wiel (1902, NA Wes. 190), *Rijerskampen* (KK 1973).

Zie *Reiger*. De vogelnaam is al in de zeventiende eeuw volksetymologisch verbasterd tot *Reyercamp* naar analogie van de in deze streek bekende PN *Reyer*, *Reier*.

REINER DIRKSEN IEGERSKAMP

kaart 15 D3

Nij K 319, 322: 2.85.20 ha hooi- en weiland

PHd in Laakkampjes (1851)

Jacob Toenissen daer achteraan genaemt *Reyner Dirricksen Iegerscamp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 23), *Reyner Derckiiigerscamp* (1611, AZA 178 fol. 54), Aert van Broekhuysen *Dirkjagers Camp* (1716, HG 5773 fol. 137), Twee kampjes hooi- en weiland de *Laakkampjes* genaamd...buurschap Bontepoort (1851, NA Col. 4749), de *Laakkampjes* (KK 1937).

FN *Reiner* van *Reinier* en FN *Dirksen*, patroniem van de PN *Derk*, *Dirk*, van *Diederik* en de FN *I(e)ger*, patroniem van de fri. PN *Ige*. Vermoedelijk vanwege het uitheemse karakter van deze laatste FN in de achttiende eeuw volksetymologisch verbasterd tot *-jager*. Genoomd naar de eigenaar eind zestiende eeuw *Reyner Dirksen Ieger*. Vanwege het eigendom van deze twee hooilanden was hij volgens de dijkrol van 1588 verplicht één roede, bijna vier meter, van de Arkemheense zeedijk met de schop te onderhouden (HG 5023 fol. 19). Hernoeming in *Laakkampjes* vanwege de ligging aan de *Laak*.

X. *Reiner* Heimans Duist: zie *Geertgen Reiner Heimans Duist*

X. *Reinersgoed*: zie *Peel Reinersgoed*

REINERKAMPJE

kaart 7 B9

Nij B 239: 1.80.30 ha aardappelland

VHd in Voorste Stroet (1857)

Gijsbert Elbertsen en Henrick Beerts erffgenaemen hebben aen Moerselersstege twee mergen genant *Reynercampgen* (1611, AZA 178 fol. 66), Renger Wiltshuysens kinder *Reynits Campje* (1716, HG 5773 fol. 168), Een tiendpligtige kamp oud tabaksland, nu bouwland de *Voorste Stroet* genaamd tegen de Luxooldersteeg (1857, NA Col. 6081).

FN *Reiner*. Voor hernoeming in *Voorste Stroet* zie *Stroet*.

REINERSVELD

kaart 18 C6

Pu I 709, 719: 3.63.70 ha hooiland

Ook Heine Heinenkamp, Hoge Rengersvelden en Peter Rengerskamp

4 mergen genaemt *Reynersvelt* (1608, AK 185a fol. 37), *Reynersveld* (1611, AZA 178 fol. 26), Twee campen mheenlants genaemt de *Reijersvelden* tesamen groot ongeveer vier morgen (1743, RV 863 fol. 408).

Het *Reinersveld* was eigendom van en is genoemd naar de Puttense scholt Henrick *Reynersen*. Volgens de dijkrol van 1494 bezat hij meer dan 30 morgen poldergrond, waaronder deze beide percelen in *Diermen* (AK 185 fol.3, 4, 8). De FN *Reyners* wisselt in de bronnen regelmatig af met de FN *Rengers*. Een zekere Peter *Rengers* bezat ca. 1670 grond in Dasselaar (HH 2, Inv.nr. 54) en in 1691 wordt een naamgenoot genoemd als betaler van het hoorngeld in Nijkerk (Beernink 1903: 199). De FN *Reyners* en *Rengers* zijn patroniemen afgeleid van de PN *Reinier*.

REINOUWEN

Nij H 856: zie *Rootgensgoed*

REINTJE VAN MOORSELAARSKAMP

kaart 14 D6

Nij K 71: 1.48.80 ha hooi- en weiland

VHd in Morgens (1839); VHd in Hoge Kamp (1874) en VHd in Hoge (1995)

Ook: Schilling en Zandland

Reintje van Moorselaarskamp of de *Morgens* (1839, NA Col. 1904), Eene kamp hooi- en weiland *Reintje van Moorselaarskamp* of de *Hooge Kamp* op Nekkeveld bij den zeedijk (1874, NA Colz. 1055), *Reintje van Moorselaarskamp* (KK 1937), *Hoge Kamp* (Mu 1994), *Hoge* (Ho 1995).

Zie *Moorselersteeg*.

REINTJE VERSCHUURSKAMPJE

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Huys ten Beerencamp...nog twee mergen genoemd *Reyntjen Verschuurscampken* (1668, HH 12 Inv.nr. 319), Noch 2 morgen genoemd *Reintje Verschuurs Kampken* (1668, S 1904: 88).

PN *Reintje* van *Rein* en FN *Verschuur*, die in Gelderland in 1947 vooral voorkomt in *Ede*. Het perceel lag in de omgeving van de *Berenkamp*.

REMMENKAMP

Nij buurtschap Ark of Wullenhove

Cornelis Jans heeft *Remmencamp* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 252).

FN *Remmen*, waarvan de meeste naamdragers in Gelderland in 1947 in Rheden wonen.

X. Rengererf: zie *Rongenerf*

X. Rengerskamp: zie *Peter Rengerskamp*

RENSELERKAMPJE

kaart 17 C2

Pu I 432: 1.76.70 ha hooiland (bouwland)

VHd in Vreedje (1678)

Cornelisgen Mewus...*Rentzelercampgen*...2 mergen (1608, AK 185a fol. 13), Mehenlandts in Dyremen gelegen...*t Vreetjen* (1678, SV 160 fol. 147), Cornelis Beek *'t Renselercampjen* (1716, HG 5773 fol. 20), Een kamp Mheenland groot twee morgen genaamt het *Vreedje* (1753, RV 863 fol. 423), Een kamp hooy- en weiland het *Vreedje* genaamd (1840, NA Col. 2115), Twee

kampen de *Renselaarskampen* liggende achter den Beitel bij de Diermerweg (1863, NA Col. 7501).

FN *Van Renselaar*. Deze FN is afkomstig van de Puttense boerderij *Renseler* of *Renselaar* aan de Beulenkampersteeg in de buurtschap Hel, sectie H 201. Vermoedelijk oudste vermelding ca. 1325: Cope van *Renxler* (D 1902: 14, 15). Van de 143 naamdragers wonen er in 1947 in Gelderland 87 in de gemeenten Ermelo, Barneveld en Nijkerk. De hernoeming *Vreedje* van het ww. *vreejen*, *vreden* of *vredigen* met de betekenis ‘omheinen’. Het gebied Harderwijk-Nijkerk-Barneveld is één van de meest oostelijke relictgebieden. Begin twintigste eeuw ook in Elburg: ‘Het bouwland en het hooiland werden...in vrede gelegd’ (Gelre 1921: 60). Zowel het ww. *vreejen* als het znw. *vree* worden in Putten nog gebruikt als appellatief (Van Schothorst 1904: 222; Bouw 1963; Puttens Praoten 2003: 79) Een *vree* of *vrede* kan bestaan uit een (houten) schutting, maar evengoed uit een met hakhout beplante wal, een afrastering met draadpalen of een sloot.

RENSELEERSWEIDE

Nij A 130, 130b, 158: zie *Rundsvleesweiden*

RENSELAARSWUITJE

Nij A 132: zie *Diermermaatje*

RESTJE

kaart 2 F4

Nij A 183: 1.69.90 ha hooi- en weiland

Twee kampen de Bornholm en het *Restje* achter elkander gelegen aan den Watergoorschenweg (1936, NA Reij.).

FN *Res(s)*. Het *Restje* ligt aan de *Wildsteeg* waar in de late-Middeleeuwen de ontginning ter hand is genomen door het Vrouwenklooster in Elten. Hoewel het microtoponiem pas in de twintigste eeuw is overgeleverd, vermoed ik een veel hogere ouderdom. Het perceel kan namelijk in de zestiende eeuw eigendom geweest zijn van en – met toevoeging van het diminutiefsuffix – genoemd zijn naar Wolf *Ress*, rentmeester van de Eltense abdis Veronica von Reichenstein (1533, HSD 2: 212). Hij verbleef in die functie op de Eltense hof, de Kemna, in Appel. Zie voor een gelijksoortige benoeming onder *Klokje*.

RIDDER

kaart 11 C8

Nij H 853: 00.32.60 ha huis en erf

Ook Ridderveld, Wolter Jansengoed en Wolter Gerritsgoed

Door den *Rydder* dat Jan *Rydder* toehoert (1502, W 1954: 289), *Ridderveld* possedit Gerrit Woltersen (1532, AK 268), *Ridderveld* (1685, AK 268), Gerrit Jansen...het goet genaemt *Wolter Jansengoet* sijnde een hoffhorig goedt...buijschap Holck (1624, AK 195), *Ridderveld* alias *Wolter Jansengoett* off *Wolter Gerritsgoett* (1729, AK 268a), het erf *Ridderveld* (1857, NA Col. 6081), *Ridderveld* (Ri 2002).

FN *Ridder*, later met toevoeging van de basis *-veld*, waardoor de bouw-, hooi- en weilanden inbegrepen werden. De oudste vermelding betreft de doorgraving van enkele percelen van deze boerderij op *Holk* ten behoeve van het graven van de *Nieuwe Rijn*. Z.a. Dit betreft zeker de strook smalle grond, kadastraal sectie H 843, die in 1832 wordt vermeld als ‘elzenbosch’. Vanaf midden negentiende eeuw wordt dit erf alleen nog genoemd samen met de *Kamer*. Z.a. De huidige opstallen dateren van ca. 1930. Buiten de polder Arkemheen ligt in de *Achterhoek* aan de

Palestinaweg sedert eind negentiende eeuw het erf Nieuw Ridderveld (1893, NA Wes. 63).
Hernoeming naar voormalige eigenaren: *Wolter Jansen* en *Wolter Gerrits*.
Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Zie *Kamer*.

RIDDERVELD

1. Nij H 853: zie *Ridder*

2. Pu buurtschap Diermen

Riddervelt (KK 1609), Het eerste block...vant *Riddersvelt* verbij den Salentijn (1611, AZA 178 fol. 63).

FN *Ridder* en de basis -veld. Zie *Hoge Veld*. Het *Ridderveld* lag op de grens van de Puttense buurtschappen *Diermen* en *Hel* en komt alleen voor op de kaart van Kempinck (KK 1609). Het *Ridderveld* lag in de zeventiende eeuw op de wegsplitsing *Nijkerkerstraat*, *Vleessteeg*, *Muizensteeg* en *Mestkampersteeg*. Het bestond uit twee kleine terreintjes met een driehoekige vorm. Op het bovenste perceel stonden twee gebouwtjes, vermoedelijk schaapskooien. Ze dienden als verzamelplaats voor de vele schaapskudden die weidden op het aangrenzende *Hellerveld*. Het onderste perceeltje kreeg op grond van de driehoekige vorm in de negentiende eeuw de naam *Hoedenkast*. Dit microtoponiem komt ook voor in Noord-Drente en in Groningen (Wieringa 1975: 33, 34). Een hoedenkast was een 'foedraal voor een mannenhoed', de driekantige steek. Aan de *Schremmersteeg* vlakbij het *Ridderveld* heeft Kempinck het *Bingeler Bolwerk* getekend. Z.a.

RIEPER

1. Nij A 507, 508: zie *Kruisvoort*

2. Nij A 538: zie *Veekamp*

X. Riesbeek: zie *Rijsbeek* (1,2)

RIETGAT

kaart 14 A10

1. Nij K 3, 4: 1.77.00 ha rietgrond

Aan het *Rietgat* van de Diaconie van Nijkerk ongemeente quaad (1792, AZA 1052), Een perceel weiland en moeras het *Rietgat* genaamd...aan de Wiel (1852, NA Col. 4922).

Riet: benaming voor planten die behoren tot de familie van de grassen. Voor -gat zie *Eendengat*. De meest bekende rietsoort is het in het water en op moerasgrond groeiende gewone *riet* (*phragmites communis*) (WNT 12 kol. 129). In de Arkemheen werd veel gebruik gemaakt van de *waterbies* (*heleocharis palustris*). In de eerste decennia van de zeventiende eeuw gaf het Arkemheense dijkbestuur opdracht 600 waterbieszoden aan te planten in *Kerstgensgat* om de zeedijk extra te beschermen tegen de golfslag van de *Zuiderzee*. De totale aanplant had een lengte van 2½ km (AZA Inv.nr. 1 fol. 139 - 140). Zie *Riethegge*.

2. Nij K 108: 00.73.30 ha rietgrond

kaart 14 D4

PHd in Rietland (1866)

Een perceel vergraven grond het *Rietgat* genaamd...naast de Dijkkamp (1841, NA Col. 2461), Een kamp het *Rietland* liggende op Nekkeveld aan de zeedijk (1866, NA Col. 8156), *Rietland* (KK 1937), Het *Rietgat* (Ho 1995).

Grotendeels ten behoeve van dijkbouw vergraven perceel iets ten noorden van de boerderij *Nieuw Nekkeveld* aan de zeedijk. Begin zeventiende eeuw nog 2 morgen groot (1608, HG 4396 fol. 25).

3. Pu: I 191: 1.20.50 ha moeras
Perceel het *Rietgat* (1843, NA Col. 2714). kaart 16 A1

4. Pu I 949: zie *Casijnskamp*

RIETHEGGE

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij
VHd in Melis Jansengood (1563)
De *Riethegge* of *Melis Janse Goed* (1563, Van Dooren 1986: 55).

Hegge, heg ‘afscheiding, afschutting, afrastering, omtuining’ door een rij van naast elkaar geplante struiken. Vóór de Arkemheense zeedijk lag omstreeks 1620 nog een breed voorland doorsneden met sloten en begroeid met ‘rietheggen en rietplekken’ (AZA Inv.nr. 1 fol. 85). Zie onder *Rietgat*. De boerderij *Riethegge* lag vermoedelijk dichtbij of op het drassige voorland en is daardoor in de zestiende/zeventiende eeuw verdwenen.
Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

RIETLAND

Nij K 108: zie *Rietgat* (2)

RIETMORGEN

Nij I 336: 1.10.60 ha hooi- en weiland
De *Rietmorgen* (Do 1988).

kaart 13 A8

ROBBERSKAMP

1. Nij A 87: 2.26.10 ha hooi- en weiland
VHd in Ramshorsterland (1739)

Claes Lubbertsen 2½ mergen op die Diermerbeek *Robberscamp* (1608, AK 185a fol. 39), Weduwe van Jacob Suyck *Robberscamp* (1716, HG 5773 fol. 71), Helmerscamp ofte Zeelandersmaat...ten oosten de Beekcamp...met 2½ mergen het *Ramshorsterland* (1739, RV 852 fol. 213), De *Robberskamp* groot 2½ morgen gelegen op de Diermerbeek (1800, ABN Inv.nr. 96), Een kamp hooi- en weiland *Robbertskamp* liggende oostwaarts van de Vaart aan de Kromme Beek (1853, NA Col. 5058), *Robbert* (Mu 1993), De *Robbert* (B 1999).

kaart 2 B10

PN *Robbert*, uit *Robrecht*. Mogelijk is dit perceel eigendom geweest van de Nijkerker Pele *Robberts*, die omstreeks 1400 vijf schepel rogge en vijf schepel gerst schuldig was wegens stedigheid aan de Abdis van het Jufferenstift te Elten (Kist 1853: 136). In 1800 door Reyntje van Grevengoed, weduwe van Jan Jansen van der Goot, verkocht aan het Burger Weeshuis te Nijkerk. Hernoeming in *Ramshorsterland* naar de boerderij *Ramshorst*. Z.a.

2. Nij A 442, 443: zie *Rabbenkamp*.

X. Robbert: zie *Robberskamp* (1)

RODEKAMP

Pu I 911, 917: 5.38.50 ha hooiland

kaart 20 G2

3 mergen gelegen in Erckmede geheten *Rodencamp* (1500, S 1904: 107), Ot van Spuelt off *Roenkamp* (1588, HG 5023 fol. 5), Joffer Hester van Hattem 3 mergen *Roencamp* (1608, AK 185a fol. 35), Drie mergen Meenlandt gelegen aan de Middelbeeck genaamt den *Roijen Camp* (1701, SV 160 fol. 134), *Rodencamp* (1716, HG 5773 fol. 64), de *Roije Kamp* noortwaarts de Middelbeek (1788, RV 864 fol. 315), Eene kamp hooy- en weiland de *Roodekamp* genaamd aan de Middelbeek (1837, NA Col. 1508), Een kamp weideland de *Rodekamp* genaamd (1929, NA Rey.).

Zie *Rodengoed*.

RODELAND

kaart 1 E4

Nij A 15: 3.70.60 ha hooi- en weiland

Rijcket Hoelwerff den Olden heeft 4 mergen van *Roelant* op die Aabeeck (1608, HG 4396 fol. 5), Uyt dat *Roelant* (1609, B 1912: 128), Aris Henrix Hoolwerft 't *Roeijenlandt* groot 4 mergen (1650, AAN 750 fol. 174), *Roolandt* groot omtrent vier mergen (1663, AK 176), Johan Burghart Wolfsen 't *Roolant* (1716, HG 5773 fol. 85), 4 mergen *Rode Land* (1739, RV 860 fol. 53), Een kamp hooy- en weiland het *Rodeland* genaamd op Ark aan de Krommebeek (1837, NA Col. 1639), het *Rooieland* (Bo 1995).

Zie *Rodengoed*.

RODENGEOED

kaart 1

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Rodengoett Hoffhorig possedit Bronisgen relicta Henrick Hoelwerff (1560, AK 268), het volschuldig hofhorig abtsgoed *Rodengoed* (ca. 1600, AK 176), Meiners Henricxen Hoelwerff possessoris *Rodengoett* in Arcameda (1610, S 1993: 142), *Rodesgoet* Henrick Rijxe Hoelwerf wonende op de Singel (1636, SM 431), *Rodengoett*...buyschap Erck noortwert die Abeek (1729, AK 268a).

PN *Rode*, *Rhode* en FN *Rode* of mnl. *rode* 'plek waar bos gerooid is en tot akker, weide of woonplaats is gemaakt'. Andere vormen die in (micro)toponiemen optreden zijn *rade*, *raai*, *rooi* en *rot* (Moerman 1950: 190; Piirainen 1984: 330). *Rade*- is o.a. de basis in veel Limburgse plaatsnamen, zoals *Kerkrade*. Ook op de Veluwe komt *Rodeland*, *Radeland*, *Rooland* en *Roijakkers* voor (Otten 2002: 44; Otten 2003: 79). *Roo-land* ontstaat door het wegvallen van de *d* tussen vocalen en voor *l* (Van Schothorst 1904: 52). De *Rodekamp* en het *Rodeland* waren respectievelijk ooit eigendom van het Eltense erf *Rodengoed* in de Puttense buurtschap Halvinkhuizen, sectie M 116, dat ca.1450 bewoond werd door Pele *Roden* (S 1889: 249) en naar het verdwenen Nijkerkse erf *Rodengoed*. Het Puttense *Rodengoed*, waarvan de huidige opstallen dateren uit 1768, is in de zeventiende eeuw aangekocht door het Burgerweeshuis in Harderwijk (Moorman van Kappen 1981: 113). Het Nijkerkse *Rodengoed* heeft vermoedelijk gelegen aan de *Abeek*. Omstreeks 1600 verklaart Meindert Henriksen Hoelwerf dat in het *Rodeland*, sectie A 15, "een poll leyt en voor die soolweer van Rodenguett gehouden wert" (AK 176; Van Dooren 1986: 54). Dit *Rodengoed* is waarschijnlijk al in de tweede helft van de zestiende eeuw afgebroken. Tussen 1560 en 1815 waren boerderij en land steeds eigendom van aanzienlijke families, zoals Hoelwerf, Wolfsen, Van Haersolte en Van Lynden. Het Nijkerkse *Rodengoed* was een Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

RODE TOREN

kaart 5 E2

1. Nij A 579 - 582: 1.96.40 ha tabaksland, huis, schuur en erf

Een boerenwoning en daarbij staande tabaksschuur groot 19 hangen...de *Roode Toren* genaamd (1853, NA Col. 5153).

Zie *Doornsteeg*.

2. Nij B 30, 34, 35: 2.71.30 ha tabaksland, huis, schuur en erfkaart 6 E2
De Schulpcampen aan den *Roijsentoorn* bij de Holleker Meull (1675, SV 159 fol. 1), aan de *Rodentoorn* (1716, HG 5773 fol. 102), Een erf en goed bestaande in huys, hof, berg en tabaksschuur...genaamt den *Rodentoorn* (1759, RV 852 fol. 175), Een erf en goed genaamt *Rodentoorn* (1779, RV 854 fol. 241), Het erf en goed de *Rode Toren* genaamd...buurschap Doornsteeg naast den Holkermolen (1841, NA Col. 2402), De *Rode Toren* (Ha 1995).

Deze boerderij de *Rode Toren* is vanwege een wegomlegging in 1982 afgebroken. Even verderop is een nieuwe woning gebouwd met dezelfde naam. (ON 1995 nr.2 : 22 met foto).

X. Roeden: zie *Lange Roeden*

X. Roerkamp: zie *Roemers* (1)

X. Roenkamp: zie *Rodekamp*

X. Roenland: zie *Rodeland*

X. Roeijendalen: zie *Rouwendal*

ROEMERS

kaart 6 D5

1. Nij B 137 - 140, 145, 146: 4.39.50 ha tabaks- en aardappelland, schuur en erf (bouwland)
Arisgen van Steenler en Aernt Marissen die *Roemers* saylant 6 mergen gelegen aen Vetcamp (1608, AK 185a fol. 32), opt land genaemt den *Romer* (1613, AZA 1 fol. 46), de *Roerkamp* (1643, B 1909: 21), de *Roemer* (1716, HG 5773 fol. 55, 56), Een kamp bouwland het *Roemertje* liggende bij de stad aan de Roemersteeg (1853, NA Col.5058).

FN (*Van de*) *Roemer*. In 1947 woonden in Gelderland van de negen naamdragers er nog vier in Nijkerk. Mogelijk is één van de oudste naamdragers in Nijkerk Evert *Romers*, *Roemers* of *Roemerts*, die met zijn vrouw Alyt een hofstede bewoonde aan de *Venestraat*. Hij was bovendien eigenaar van een andere hofstede, die hij verkocht had aan Gosen Peters (1477, AHG 248). Hoogstwaarschijnlijk behoorden de 6 morgen bouwland aan de *Roemersteeg* en de hooi- en weilanden aan weerszijde van de *Wiel* tot zijn bezit en kregen dientengevolge zijn FN. In 1868 is de eigenaar van de percelen aan de *Roemersteeg* de tabaksplanter Willem Martsen van de *Roemer* (NA Col. 8835). Voor de diminutievorm *Roemertje* zie par. 4.4.1.2.b.1.

2. Nij K 39, 40: 4.10.10 ha hooi- en weiland

kaart 14 F10

Ook *Wielkamp* (2)

Jan van Dronckeler die *Roemers* op die *Wiel* ten eynden van den Bleckerweg in twee campen 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 23), Willem Schoonstein eigenaer pagter Melis Deeus van 2 mergen de *Romers* gnt. op de *Wiel* (1650, AAN 750 fol. 102), Een camp meenlandts groot omtrent 2 mergen genaemt het *Rommertjen* (1675, RV 850 fol. 1), 't *Roemertje* (1716, HG 5773 fol. 139), Twee mergen Mheenland genaamt het *Roemertjen*...ten oosten de *Wiel* (1780, RV 854 fol. 206), Een kamp het *Roemertje* genaamd liggende onder Nekkeveld de tweede kamp van de *Wiel* (1864, NA Col. 7929), Het *Roemertje* (KK 1937).

ROEMERSTEEG

kaart 6 D6

Nij buurtschap Wullenhove

Eenen kamp bouwland het Roemertje liggende bij de stad aan de *Roemersteeg* (1853, NA Col. 5058), op Vetkamp langs de *Roemersteeg* (1863, NA Col. 7515), *Roemerstraat* (SLN).

De *Roemersteeg* is oorspronkelijk een smalle, doodlopende landweg van de *Vetkamp* naar de percelen met de naam *Roemers*. Z.a. De huidige *Roemerstraat* loopt van de *Vetkamp* tot aan de *Raadhuisstraat*. Raadsbesluit 4 april 1947. Voor wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

ROEMERTJE

kaart 3 B6

1. Nij A 262: 2.21.50 ha hooi- en weiland

Ook Haverkamp (1)

Jorden van der Lauwijck idt *Roemertgen* op die Wiell 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Luman van de Lauwijck van 2½ mergen 't *Romertje* genampt (1650, AAN 750 fol. 155), idt *Romertgen* op die Wiell (1611, AZA 178 fol. 43), 't *Roemertje* (1716, HG 5773 fol. 112).

2. Nij K 204: zie *Hemmelkamp*

X. Roemertje: zie *Roemers* (2)

ROESTEN POLLETJE

Pu I 147: zie *Luismehen*

ROESTERKAMPJE

Pu I 147: zie *Luismehen*

ROGGELANDJE

Nij buurtschap Holk

Jan Gerrits Buddingh heeft drie mergen idt *Roggelantgen* met idt Cuyltgen (1611, AZA 178 fol. 69).

Rogge, mnl. *rogge*, os. *roggo*, eng. *rye* de naam van de welbekende graansoort (*secale cereale*), die behoort tot de klasse van de gierstgrassen (WNT 12 IV kol. 868). Vanaf het midden van de tiende eeuw wordt *rogge* in deze streken verbouwd. Overal waar de verbouw van tarwe door te strenge winters, te zure, onvruchtbare of te weinig vochthoudende grond problemen opleverde, werd de tarwe door de *rogge* verdrongen. *Rogge* rijpt vroeg en kan met minder vocht toe. Juist deze eigenschappen maakte de roggeteelt op de zandgronden mogelijk (Bieleman 1992: 85). In de zestiende en zeventiende eeuw waren granen het belangrijkste voedingsmiddel van de bevolking. *Rogge* nam daarin een grote plaats in. Uit onderzoek is gebleken dat in de zestiende eeuw een echtpaar met twee jonge kinderen ongeveer vijf pond *rogge* per dag consumeerde. Dit overwicht van granen in het dagelijkse voedsel eindigde omstreeks 1800 toen de aardappel deze positie overnam (Jobse-Van Putten 1995: 93, 137).

ROGGESTUKJE

Pu buurtschap Diermen

Twee perceeltjes landts als namelijk het *Rogge Stukjen*...en een vierendeel mergen van 't Swarte Landt (1685, SV 160 fol. 153).

X. Romer: zie *Roemers*

X. Romertje: zie *Roemertje*

X. Rommertje: zie *Roemers* (2)

RONDE KAMPJE

1. Pu I 929: zie *Ranskamp*

2. Pu buurtschap Diermen bouwland

Cornelis Reynersen idt *Ronde Campgen* bij zaliger Gijsbert Jansen saylant 1 mergen (1608, AK 185a fol. 15).

RONGENERF

kaart 13 B8

Nij I 456: 00.15.20 ha huis en erf

Gerrit Gerrits van Ries...van *Rongenerff* (1611, AZA 178 fol. 75), Erff en goetjen genaemt *Rongenerf* in den Achterhoeck gelegen toebehorende Bartholomeus van Westenappell (1677, RV 850 fol. 183), Erff en goetd in den Agterhoek bestaande in huys, hoff en omtrent negen mergen genaemt *Renger Erff* aan de Brantwegh (1678, SV 159 fol. 5), Het erve en goed *Rongerserf* genaamd gelegen onder Nijkerk in de buurschap Achterhoek (1844, NA Col. 3139, 4574), *Rongerserf* (Do 1988).

FN *Ronge(n)*. Mogelijk eens eigendom van en genoemd naar een zekere Derics *Ronge*, die in 1453 onroerend goed koopt van Reyner van Aller of van Henric *Rongen* die onroerend goed bezat in de Nulderbrink in Putten (HA 101 fol. 72, 194). In 1947 komen nog een tiental naamdragers met de FN *Ronge(n)* in Gelderland voor.

X. Rongerserf: zie *Rongenerf*

RONGENGEER

kaart 13 A8

Nij I 460: 2.36.20 ha hooi- en weiland

Ook Drieteut

Gerrit van Amstel cum suis hebben ses mergen aen twee campen geheyten *Rongengeer* en Rootgensgeer aen den Couswijckerwech leggende (1611, AZA 178 fol. 75).

Zie *Rongenerf* en *Geerkamp*.

ROOKSGOED

Nij buurtschap Ark: zie *Rookswerf*

ROOKSKAMP

kaart 1 D5

Nij A 77: 1.68.90 ha hooi- en weiland

Rijck van Clinckenberch van 5 morgen landt daer die twee mergen aff heten *Roixcamp* (1552, GR 1307 fol. 67), *Roexcamp* 2 mergen hebben de Convents Jufferen St. Catharinen tot Harderwijck (1560, AK 180), St. Catarijnen...*Roekscamp* (1608, AK 185a fol. 30), *Roexcamp* (1611, AZA 178 fol. 22), *Roexcamp* (1716, HG 5773 fol. 49), 2 mergen Mheenland genaamt *Rookuscamp* (1763, RV 863 fol. 277), De beide kampen hooi- en weiland *Rookswerf* en *Rookskamp* genaamd bij de zeesluis (1840, NA Col. 2140), *De Rookskampen* (Mu 1993).

Zie *Rookswerf*.

ROOKSNEST

kaart 15

1. Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Kill van Rentzelers erffgenaemen...idt *Roexnest* (1608, HG 4396 fol. 28), 't *Roexnest* (1611, AZA 178 fol. 58), Huys, hoffstede en ses mergen lants genaemt het *Roexnest*...daer oost de Wijell (1671, SV 159 fol. 3), *Roexnest* (1716, HG 5773 fol. 149).

PN/FN *Rook* uit *Rocus*. Zie *Rookswerf*. Vermoedelijk begin achttiende eeuw verdwenen boerderij aan de *Wiel* in het zuidelijk gedeelte van de buurtschap *Nekkeveld*. Het protocol van bezwaar (SV 159) vermeldt, dat in 1706 het erf is geroyeerd. De opstallen van het *Rooksnest* hebben gestaan in de noordelijke uitstulping van perceel sectie K 252. Hier ligt nog een woonpol van ca. 50 cm hoog met een oppervlakte van ongeveer 400 m² (Da 2002). Voor de basis -*nest* zie *Hoendernest*.

2. Nij K 249: 1.96.90 ha hooi- en weiland kaart 15 E10
Eene kamp hooi- en weiland het *Rooksnest* genaamd...ten westen van het Groene wegje (1848, NA Col.3914).

Het perceel ligt direct ten noorden van het voormalige erf het *Rooknest*.

3. Nij K 251, 252, 255 - 258: 4.65.90 ha hooi- en weiland kaart 15 F9
Ook Boterkampje en Suikerkampje (2)
Ongeveerlijk drie mergen Mheenlandt het *Roexnest* genaamt (1738, RV 852 fol. 189), Een kamp hooi-en weiland het *Rooknest* (1852, NA Col. 4859), *Rooknest* (KK 1937), Het *Rooknest* (Mu 1994).

Deze hooi- en weilanden liggen, samen met de drie *Hofkampen* (1), rondom de boerderij het *Rooksnest*.

ROOKSWERF

kaart 1

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij
PHd in Rooksgoed (1558)

Het hofhorig goed *Roexwerff* (1550, S 1952: 74), Unszer guet *Roeckeswerff* genant umtrent drie morgen gelegen in Arckemedden boeven Dierem (1558, S 1909, bijlage N), *Roexgoet* ofte *Roexwerff* uyt een hoffhorig goet verandert in een vrij Abtsgoet (1558, AK 180), Unszer guet *Roeckeswerff* genant umbtrent drie morgen gelegen in Arckemedden boeven Dierem (1558, S 1909: 23), *Roichswerff* Neoclesia (S 1993: 125), 2½ mergen *Roexwerff* (1608, AK 185a fol. 35), *Roocxwerff* (1611, AZA 178 fol. 25), *Roicksgoett* sive *Roickswerff* (1634, S 1993: 125, 175), *Rooxwerff* (1716, HG 5773 fol. 64), *Rooxgoett* off *Rooxwerff* (1732 - 1800, AK 251 nr. 32).

PN/FN *Rook* uit *Rocus* in Nijkerk al bekend begin vijftiende eeuw: 'Item Abel Roeck in Nyenkirken' (1420, K 1906: 860). In 1947 in Gelderland de FN *Rook* vooral in Ermelo. In Nederland werd deze naam populair omstreeks 1550 en is dan mogelijk ontleend aan de heilige *Rochus*, geboren eind dertiende eeuw in Zuid-Frankrijk. Hij werd aangeroepen om besmettelijke ziekten af te weren waaronder de pest. De boerderij *Rookswerf* heeft gestaan op perceel sectie A 75. Hier bevindt zich een woonpol (Leenderts 1990, bodemkaart blad 2). Voor basis -*werf* zie *Aaltswerf*.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

2. Nij A 75, 76: 4.11.80 ha hooi- en weiland kaart 1 D6
De beide kampen hooi- en weiland *Rookswerf* en *Rookskamp* genaamd nabij de zeesluis (1840, NA Col. 2140), De *Rookskampen* (Mu 1993).

X. Roomschatel: zie *Ruimschatel*

ROOSJESKAMP

Pu polder Arkemheen

Anderhalf mergen mehenlandt genaamt *Roosjes Camp* alwaer noortwärts de Arler Stege (1678, SV 160 fol. 130).

Voor een perceel hooiland ten zuiden van de *Arlersteeg* is de determinant in *Roosjeskamp* vrijwel zeker de FN *Roosje*. *Roos* in de betekenis van 'riet' komt in het dialect niet voor en de bloemnaam *roos* sluit ik als naamvormingsmotief voor dit denotatum uit.

ROOTGENSGEER

Nij I 311: zie *Geerkamp* (2)

ROOTGENSGOED

kaart 11 C8

Nij H 856: 00.20.90 ha huis en erf

VHd in Reinouwen (1712)

Roetgens Gut zu Hollick (1539, HSD 2, 243), Rijk Claesen heeft aen gebracht van *Roetgesgoet* (1611, AZA 178 fol. 69), Een gevrijd hoffhorig Thinsgoet en erff genaemt *Roetgensgoet* off *Rijnouwe*...buurschap Holk...toecomende de Heer Roderick Schrassert (1712, RV 850 fol. 7), Buurschap Holk een erf en goed *Rotjensgoed* of *Renouw* genaamt bewoont en gebruyckt wordende bij Steven Aalten (1758, RV 852 fol. 161, 162), *Rootjesgut* zu Holk, A(mbt) Nijkerk (1768, O 1964: 103), De boerenhofstede *Reinouw*- of *Rootjesgoed* genaamd... liggende op Holk strekkende van de Laak tot aan den Holkerweg (1857, NA Col. 6081), *Rootjesgoed* of *Reinouwen* (Ri 2002).

FN *Roetgen*, diminutief van namen met *roe*, *roed*, *rod* 'roem'. Hiermee zijn ook gevormd FN als *Roeters*, *Roetert*, *Roeterink* en *Roetgerink*. Voor *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*. De hernoeming *Rijnouwe* of *Reinouwen* is geen vernoemingsnaam van Rhinau of Rheinau een stad in Elzas-Lotharingen, maar een Nederlandse samenstelling met *-ouwen* (Rentenaar 1984: 351, 379). De landerijen van het *Rootgensgoed* grenzen namelijk ten zuiden van de *Holkerweg* aan het tracé van de *Nieuwe Rijn*, het kanaal dat ca. 1500 gedeeltelijk werd gegraven als verbinding tussen de *Zuiderzee* en de *Rijn* bij Wageningen. *Rijnouwe* is een samenstelling van deze *Rijn* en *-ouw*, germ. **agwjo*, ohd. *ouwa* 'land aan het water', zoals *Rijnauwen* bij Utrecht, waarvan de gronden in de Romeinse tijd in het stroomgebied van de Rijn lagen (Albers/Pemmelaar 1983: 13). *Ooi* is hetzelfde woord en heeft een soortgelijke betekenis zoals. in *Renooi* en *Wadenooien* (Moerman 1956: 176, 177).

Eltense boerderij (Vrouwengoe). In 1857 ter grootte van bijna 48 ha. In het pannendak het jaartal 1778. Sinds 1968 rijksmonument. Een beschrijving van de huidige boerderij in ON 10 (1991) nr. 2.

X. Ro(o)tjensgoed: zie *Rootgensgoed*

X. Rouweduistersteeg: zie *Ruigeduistersteeg*

ROUWENKAMPJE

kaart 20 D1

Pu I 939: 0.07.50 ha hooiland

Vijff vierdel dat *Rouwencampgen* (1608, AK 185a fol. 36), 't *Rouwecampjen* ½ mergen (1716, HG 5773 fol. 66), Een Camp Mheenland groot 1¼ morgen het *Rouwecampje* genaamt aan de bogt van de Putterdijk gedeeltelijk vergraven (1786, RV 864 fol. 314).

FN *Rouw*. Eigendom van en genoemd naar Cornelis en Hendrik Besselsen *Rou* uit Putten (AZA 178 fol. 43). Zie ook *Rouwerskampje*. De FN *Rouw* heeft in Gelderland in 1947 nog bijna 150

naamdragers. Op het kadastrale minuutplan van 1832 rest van dit perceel nog een klein stukje moeras.

ROUWENLAND

kaart 2 C9

Nij A 103: 2.30.80 ha hooi- en weiland

Noch 2½ mergen idt *Rouwenlant* bij den Herdenberg (1608, AK 185a fol.38), Wijchert Pelen eiggenaer van 't *Rouwelant* groot 2½ mergen (1650, AAN 750 fol. 240), 't *Rouweland* (1716, HG 5773 fol.70), Hooi- en weiland het *Rouweland* genaamd aan de oostzijde van de Vaart (1840, NA Col.2147), *Rouweland* (Mu 1993).

FN *Rouw*.

X. Rouwenbalgskamp: zie *Zoudenbalgskamp*

ROUWENDAL

kaart 2 E6

Nij A 136: 1.74.00 ha hooi- en weiland

Ook Frankenland

Dirck van Rouwenoert den *Rouwendall* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), *Rouwendall* liggende tusschen den Blecker- en Veyntelerwegen (1681, SV 159 fol. 16), d' Scholtis van Tilen *Rouwendal* (1716, HG 5773 fol. 114), Een Camp Mheenland groot twee mergen de *Roeijendaalen* genaamt Lheenroerig aan de Abdijs van Elten...gelegen 't eynde de Wiltsteeg (1782, RV 854 fol. 227), de *Roeijendalen*...liggende bij het einde van de Wildsteeg (1885, NA Colz. 3618).

FN *Rouwenda(a)l*, volksetymologisch verbasterd tot *Roeijendalen*.

ROUWERSKAMPJE

kaart 3 C7

Nij A 259: 1.06.70 ha hooi- en weiland

VHd in *Bijltje* (1) (1862)

Henrick Besselsen Rou *Rouwerscampgen* op die Wiel (1608, HG 4396 fol. 13), Gijsbert Snapper *Rouwerscampjen* (1716, HG 5773 fol. 110). Een kamp het *Bijltje* liggende aan den Zeedijk bij de Wiel (1862, NA Col. 7218), Hooi- en weiland genaamd...het *Bijltje* gelegen aan den zeedijk bij de Wiel (1907, NA Wes. 160).

FN *Rouw*. Zie *Rouwenkampje*.

X. Ruemels: zie *Ruimelsmaat*

X. Ruerduet: zie *Ruige Duist*

RUIGE DUIST

kaart 12

1. Nij buurtschap Achterhoek

Ook Duist

Mansus situs iuxta mansum dictum Zamencamp an der *Ruerduet* (1333/1334, HA 372), Ricoldus de Erentel de 4 jugera 2 h(ont) situs in der *Ruerduet* (1371, HA 85 fol. 4), Van erve alleer Gerrit Ruemscoetel in der *Ruwenduyst* (1453, HA 101 fol. 17).

Mnl. *ruuch*, *ryuch*, mhd. *ruch*, *rouch*, eng. *rough*, nnl. *ruig*. *Ruig* is hetzelfde woord als *ruw* en *rouw*, die uit de oude verbogen naamvallen zijn ontstaan, waar de -w tussen klinkers ontstond nadat de -h uit -ch was verdwenen (WNT 12 IV kol. 1637). *Ruig*- wijst op de wijze van begroeiing, die in de basis -*duist*, zoals in *duusholt* en *duistholt* 'minderwaardig hout, onderhout,

struikgewas' wordt toegelicht. Zie *Duist*. De *Ruige Duist* is de oorspronkelijke naam van de Nijkerkse buurtschap die thans de *Achterhoek* heet. Vóór de ontginningen in de veertiende eeuw was dit een waterrijk veengebied begroeid met een ruige opslag van elzen, eiken en diverse soorten struikgewas. In die periode is *duist* ook in gebruik als appellatief, zoals blijkt uit 'Beekmansgoed...mit sijnen duyst' en 'Mensen Wyllemsen...van 2 mergen duysts' (1453, HA 101 fol. 1, 44). Na de ontginningen verdween de aanduiding *ruig* en heette het gebied de *Duist*. Volgens de dijkrol van 1611 bedroeg de oppervlakte van de *Duist* ongeveer 45 morgen (AZA 178 fol.72 - 76). In de dijkrol van 1716 lag nog ruim 21 morgen 'op te Duyst' (HG 5773 fol.178 - 196). De kern van de *Duist* waren waarschijnlijk de drie langgerekte percelen tussen de *Achterhoekerweg* en de *Laak*, sectie I 179 - 181. Zie onder *Duist* (3).

2. Nij I 106: zie *Achterduist*

3. Nij I 125: 00.25.80 ha huis en erf kaart 12 A6
PHd in Oude Duist (1988)

De weduwe van Gerrit Stevens op die *Ruyge Duist* vierdehalf mergen in twee campen voor en achter 't huys (1611, AZA 178 fol. 74), Teunis Aerts op de *Ruigeduijst* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 5), Het goed en erve de *Ruigeduijst* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1842, NA Col. 2735), De *Ruige Duist* of de *Oude Duist* (Do 1988; Mu 1994).

In de buurtschap *Achterhoek* liggen vijf boerderijen met de basis *-duist*. Iets ten zuiden van het *Kooisteegje* ligt de *Ruige Duist* of *Oude Duist*, sectie I 125, met direct ten zuiden daarvan de *Achterduist* of *Ruige Duist*, sectie I 106. Aan de *Achterhoekerweg* liggen de *Nieuwe Duist*, sectie I 166, en de *Grote Duist*, sectie I 162. Aan de *Keienweg* ligt tenslotte de *Kleine Duist*, later *Sprookjesland* genoemd, sectie I 320.

4. Nij buurtschap Achterhoek

Een Camp Mheenland groot een en drierde mergen genaamt de *Ruijgeduijst*...buurschap Nekkveld tussen de Bontepoort en Mees Lambertsen (1785, RV 854 fol. 94).

RUIGEDUISTERSTEEG

kaart 12

Nij buurtschap Achterhoek
Die *Rouweduisterstege* (KK 1609).

Steeg in de omgeving van de *Ruige Duist*. Misschien het latere *Kooisteegje*. Zie voor de vorm *rouwe-* onder *Ruige Duist*. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

RUIGENOORD

Nij A 303: zie *Geerkamp* (1). Voor *-oord* zie *Poloord*.

X. Ruimels: zie *Ruimelsmaat*

RUIMELSMaat

kaart 4 B9

Nij A 518, 520 - 522: 7.16.10 ha hooi- en weiland
Rumelsmaat (1456, E 1944: 148), Van ene kamp lantz gelegen in Erkemeden geheiten 't *Rumels* (1503, HA 101 fol. 249), 't *Ruymelts* gekomen uyten guede thoe Slichtenhorst (1552, GR 1307 fol. 63), Kyll van Luxhoell van *Ruemels* ende Husselmantsmaat (1552, GR 1307 fol. 65), Anthonis van Huysteen mitten sijnen idt *Ruymels* daer oestwert die Rijsbeeck 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 5), het *Rummels* bij Waliker (1632, NL 1940 kol. 61), 't Clooster tot Nijkerck noch

2 mergen pachter Elis Willems...gnt. het *Ruijmel* (1650, AAN 750, fol. 225), mheenland het *Ruymels* genaamt (1752, RV 852 fol. 170), Een kamp hooi- en weiland het *Ruimels* genaamd (1853, NA Col. 5288), Het *Ruimels* (B 1999).

De *Rumelsmaat* was een ontginning van ongeveer een halve hoeve aan de *Rijsbeek* in de *Doornsteeg*. Al in de zestiende eeuw is deze oppervlakte verdeeld in vier percelen van elk ca. 2 morgen. De naam komt ook voor in Harderwijk. In 1440 geeft het Harderwijkse stadsbestuur toestemming twee sloten te graven die lopen van de *Rumels* naar de *Zuiderzee* (B 1935: 84). *Rumels* of *Ruimels* is afgeleid van het ww. *ruimen*, mnl. *rumen*, in de toponymische betekenis van 'ruim, open, breed' (Mansion 1935: 139; WNT 12 IV kol. 1709). Misschien is de -l een relict van de niet overgeleverde vorm **Rumelo* 'ruim, open bos of geruimd, gerooid bos'. Deze perceelsnaam is dan identiek met de Noord-Brabantse plaatsnaam *Ruimel*, in 1308 *Rumelo* (Van Berkel/Samplonius 1989: 157). De diftong *ui* die vanaf de zeventiende eeuw optreedt, is op te vatten als een hypercorrectie van het Veluws dialect, die vooral optreedt in geschreven taalvormen. Ook de boerderij *Ruimschotelen*, buurtschap *Veenhuizen*, hangt mogelijk hiermee samen. Z.a. Het *Ruimels* is in 1771 verkocht aan het Burger Weeshuis in Nijkerk. (ABN Inv.nr. 93).

RUIMSCHOTEL

kaart 13 D10

Nij I 577: 00.24.30 ha huis en erf

Het erff *Ruymeschottel* dat Aert Tymmensz. toehoert (1502, W 1954: 289), Volschuldigh eijgen guth genoemd *Ruijschottelen* op Veenhuijsen gelegen (1574, AK 206), *Ruimschotelen* of *Roomschotel* (Do 1986).

FN *Rumeschotel*. Onder de ontginners in het begin van de veertiende eeuw bevonden zich personen met deze FN, zoals blijkt uit 'Gerburge filia dicti *Rumescotelen*' en 'Hanne de Berencampe contra dicto *Rumescottel*' (1333/1334, HA 372). Midden vijftiende eeuw woonde een zekere Gerrit *Ruemscoetel* in de *Ruigeduist* (1453, HA 101 fol. 17). Onder de gedaagden voor het hofgericht te Appel bevond zich Arnt *Ruymeschottel* (1446, E 1944: 148). Het element *rume-* komt ook voor in de naam van de Harderwijkse 'sutor' – schoenmaker – Abelo *Rumelant* (1340, K 1906: 830). De naamdragers in 1333/1334 komen voor in een bron onder het motto *Ruyminge*. Een *ruyming*, *ruimgeld*, is volgens Heringa een boete die opgelegd werd voor onrechtmatig aangraven of toe-eigenen van herenveld, grond die toebehoorde aan de landsheer (H 1931: 126 - 139; Hacke Oudemans 1969: 109). Mogelijk heeft de FN hiermee iets te maken. Zie ook de verklaring van *rume-* onder *Ruimelsmaat*. *Roomschotel* is uiteraard een volksetymologische verbastering. Hoogstwaarschijnlijk dateert de boerderij *Ruimschotel* uit het begin van de veertiende eeuw. De FN *Ruimschotel* kwam in 1947 nog voor in het Gelderse Dodewaard. Herengood.

X. Rumelsmaat: zie *Ruimelsmaat*

X. Rummels: zie *Ruimelsmaat*

RUNDSVLEESWEIDEN

kaart 2 D7

Nij A 130, 130b, 158: 6.67.80 ha hooi- en weiland

PHd in Renselersweide (1650)

Jan Wit ende Aernt van Rijswijk die *Runtsvleesweiden* op die Graft 7 mergen (1608, HG 4396 fol. 4), die *Runtsweyden* (1611, AZA 178 fol. 34), Goosen Bentinck van de *Renselersweij* groot 3½ mergen; Wichert Pelen eijgenaer en bruijker van 4 mergen *Renselersweij* (1650, AAN 750 fol. 173), De Bodekrijst...ten zuiden *Renselersweide* (1708, RV 850 fol. 10), *Runtswey* (1716,

HG 5773 fol. 84), *Renselaarweijde* (1780, RV 854 fol. 226), Twee kampen weiland de *Renselaarsweide* genaamd aan de Kadijk (1838, NA Col. 1661), Twee kampen hooi- en weiland...de *Renzelaarsweide* genaamd aan de Riesbeek (1903, NA Wes. 79), *Renselaarwei* (Bo 1995).

De benaming *Rundsvleesweide* houdt verband met de vetweiderij van ossen, die in de Nederlanden in de eerste helft van de zeventiende eeuw haar hoogtepunt bereikte. De rundvleesconsumptie kwam tot bloei vanwege de welvaart in de Hollandse steden en het feit, dat ossenvlees ingezouten meegenomen kon worden door de V.O.C.-schepen die naar Oost-Indië voerden. De ca. 4 tot 5-jarige jonge ossen kwamen via twee landroutes van de Deense stallen naar de Hollandse weiden. Over land bereikten per jaar bijna 50.000 ossen ons land. Ook werden ze aangevoerd met plat- of rondboomd schepen, die vijftig tot zestig ossen konden laden. Eén van de importplaatsen aan de voormalige *Zuiderzee* was *Nijkerk* (Gijsbers 1999: 90, 143). Na een voormestperiode op stal werden deze zogenaamde grasossen in het voorjaar in kudden van 40 tot 100 dieren vetgeweid (Bieleman 1992: 62 - 64). Waarschijnlijk werden omstreeks 1640 in Denemarken ossen gekocht door de Nijkerkse veekoopman Wouter van Hennekeler. Hij overleed namelijk tijdens een zakenreis naar Denemarken in 1641. Ossen werden in deze streken geweid op vruchtbaar grasland. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld ossen in de Duitse grensstreek, die juist, zoals uit microtoponiemen blijkt, op schrale gronden weidden (Piirainen 1984: 307). Deze *Rundsvleesweiden* aan de *Arkervvaart* zijn in de zeventiende en achttiende eeuw voor deze bedrijfstak gebruikt. Dit geldt ook voor de *Ossenkampen*, die iets noordelijker eveneens aan de *Arkervvaart* liggen en volgens de dijkrol van 1611 ook voor de *Braamskamp*, sectie A 157. Z.a. De grote veepest in de achttiende eeuw was één van de belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van het ossenweiden. De hernoeming in *Renselaarsweiden* naar de Puttense boerderij Renselaar, buurtschap Hel sectie H 201. De vormverandering van *Rundsvleesweiden* in *Runtsweiden* is een mooi voorbeeld van een zgn. Klammerform. Zie hiervoor par. 5.13.1.

RUNIKSMAAT

Nij polder Arkemheen

Wincken Willemssoen van *Runicsmaet* (ca.1400, K 1853: 138).

FN *Runik*? Of misschien een substantivische afleiding van het ww. *runniken* 'het hinniken van een paard'. Het is een klanknabootsing van het geluid dat paarden en ezels maken (WNT 12 IV 1850; Van Schothorst 1904: 192). Voor *-maat* zie *Maat*.

X. Rutgersengood: zie *Jan Rutgersengood*

X. Ruwenduist: zie *Ruigeduist*

RIJK EVERTSKAMPJE

Pu polder Arkemheen

Drie mergen mheenland genaamt *Rijk Evertskampje*...gelegen tussen de Arlersteeg en Blindesteeg (1765, RV 863 fol. 446).

PN *Rijk* van *Rik* en patroniem *Everts* van PN *Evert* verkorting van *Everhard*.

RIJN

kaart 4 E5

1. Nij A 412: 00.25.00 ha huis en erf

VHd in Oude Rijn (2) (1840)

Een goet genaemt den *Rijn* met vyer mergens landt (1704, RV 850 fol. 5), Gerrit Heijmens op den *Rhijn* (1706 - 1750, GR 1495 fol. 16), Erfje en goed den *Rijn* met zijn huijsinge en verder getimmer (1755, RV 852 fol. 160), Het erfje en goed den *Rhijn* genaamt...bestaande in huys,

berg, schuur, tabaks- en weylanden tesamen groot ongeveer vier mergen (1777, RV 854 fol. 160), *De Rijn* (KA 1832), Erf en goed den *Ouden Rijn* genaamd...in de buurtschap Kortenholk (1840, NA Col. 2190, 2353), Nabij het erf de *Rijn* (1858, NA Col. 6512), Een boerenwoning genaamd den *Ouden Rijn* (1893, NA Wes. 54), *De Oude Rijn* (Ko 1998).

De boerderij de *Rijn* ligt op een woonpol van ca. 1,70 m hoogte en dateert vermoedelijk uit het eind van de zeventiende eeuw. Volgens het jaartal in de achtergevel zijn de huidige opstallen van 1898. De boerderij is gebouwd dichtbij het tracé van de *Nieuwe Rijn*, het kanaal dat ca. 1500 de *Zuiderzee* had moeten gaan verbinden met de Rijn bij Wageningen. De hernoeming van de boerderij in *Oude Rijn* ter onderscheiding van het kanaal de *Nieuwe Rijn*. Z.a.

2. Nij buurtschappen Nekkeveld, Ark, Holk: zie *Nieuwe Rijn*.

RIJNKAMP

kaart 3 A2

1. Nij A 299: 2.54.40 ha hooi- en weiland

't Gasthuys van der Nijkerck gebruicker Jacob Willemsen den *Rijncamp* groet 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 20), 't Gasthuys tot Nijkerck eigenaer van 3 mergen gnt. *Rhijncamp* pagter Aert Schouten (1650, AAN 750 fol. 170), Gasthuys van Nijkerk *Rijncamp* (1716, HG 5773 fol. 132), Eene kamp hooi- en weiland de *Rijncamp* genaamd...aan den Nekkevelderweg (1851, NA fol. 4643).

Alle hieronder genoemde *Rijncampen* liggen aan of in de directe omgeving van het tracé van de *Nieuwe Rijn*. Z.a.

2. Nij A 300 - 302: 4.79.60 ha hooi- en weiland

kaart 3 A1

PHd in Rijnmaat (1638). Ook: Grote Rijncamp

Dirck Leyendecker 3 mergen den *Rijncamp* (1608, HG 4396 fol. 18), 5½ mergen de *Rijnmathe* genaemt (1638, SM 431), den *Rijncamp* liggende aan den Weyntelerwegh (1675, RV 850 fol. 3), Gerrit Uylegoir *Rijncamp* (1716, HG 5773 fol. 126), Ongeveer twee en een halve mergen Mheenlandt genaamt den *Rhijncamp* (1741, RV 852 fol. 196), Eene kamp Mheenland de *Rijncamp* genaamd...noord de Nekkevelderweg (1835, NA Col. 1215), de *Rijncampen*...op de Wiel gelegen (1850, NA Col. 4598), Twee kampen de *Rijncampen* (1901, NC 18 - 02), *De Rijncampen* (KK 1937).

3. Nij A 339, 341: 2.64.70 ha hooi- en weiland

kaart 4 B3

Heymen Everts weduwe *Rijncamp* (1716, HG 5773 fol. 130), Twee kampen hooi- en weiland de *Rijncampen* genaamd...ten noorden van en aan den Bunschoterweg (1864, NA Col. 7775).

4. Nij A 382, 383: 4.24.50 ha hooi- en weiland

kaart 4 C4

Heyman Gerritsen beide die *Rijncampen* daer den Rijn doer gaet 4¼ mergen (1608, HG 4396 fol. 16), *Rijncamp* (1716, HG 5773 fol. 122), Hooy- en weideland de *Rijncamp* (1838, NA Col. 1811), *Rijncamp* (KK 1937).

5. Nij A 396: 1.69.60 ha hooi- en weiland

kaart 4 E4

Ook Rijsenkamp

Eene kamp hooy- en weiland de *Rhijncamp* genaamd...buurschap Kortenholk (1840, NA Col. 2190).

6. Nij A 420, 421: 2.55.10 ha hooi- en weiland

kaart 4 F4

VHd in Steeghoek (1998)

De beide kampen hooi- en weiland de *Rijnkampen* genaamt...in de buurschap Kortenholk (1848, NA Col. 4048), De *Steeghoek* (Ko 2002).

7. Nij A 437: 1.85.00 ha hooi- en weiland kaart 4 E5
Eene kamp hooi- en weiland de *Rijnkamp* genaamd...buurschap Holk bij het erf den Rijn (1850, NA Col. 4424), Een perceel hooi- en weiland genaamd...de *Rijnkamp* (1907, NA Wes. 1), *Rijnkamp* (Ko 1998).

8. Nij H 693: 1.89.00 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 A8
Ook Uitvang (4)
Ongeveer twee mergen Mheenland den *Rijnkamp* of *Uytvanck* genaamt...buurschap Holk hebbende ten oosten den Ouden Rijn (1754, RV 852 fol. 158).

RIJNKAMPJE kaart 4 D4

1. Nij A 393: 1.07.80 ha hooi- en weiland
Ook Brandskamp
Een perceel hooi- en weiland het *Rijnkampje* genaamd (1892, NA Wes. 159), Een perceel hooi- en weiland genaamd het *Rijnkampje* (1907, NA Wes. 1).

2. Nij buurtschap Holk
Henrick Beeckman op die Stryp derdehalff mergen als die Stryp en *Rijncampgen* (1611, AZA 178 fol. 69).

RIJNMAAT

Nij A 300 - 302: zie *Rijnkamp* (2)

RIJNSTROOM

Nij buurtschappen Nekkeveld, Ark, Holk: zie *Nieuwe Rijn*

RIJS, TEN kaart 11 B7

Nij H 772, 773: 00.27.70 ha huis en erf
Ten Rysche (1334/1335, HA 373), Het Goett *Ten Rijs* hoffhoorigh possedit...Gijsbert van Rijse (1483, AK 268), *Den Reyss* dat Jan van Ryess toehoert (1502, W 1954: 289), Onseres hoffhorigen goedes *Den Riesz* geheiten...boirschafft Hollick (1624, S 1909 bijlage H), 't Goet *Ter Rijs* besit Reyner Beeck horig (1650, SM 431), *De Rysst* (1631 - 1732, AK 193), *Ten Rys* (1744, HG 248), *Rijstengood* (Ri 2002).

Ten, dat. 'bij, aan' met mnl. *rijs* een verzamelnaam voor 'boomtakken en twijgen in het bijzonder van wilgen en elzen', 'rijshout', maar ook 'een spruit, loot of stek die van de boom gehaald gepoot of geënt wordt' (WNT 12 IV kol. 386, 387). Thans volksetymologisch verbasterd tot *Rijstengood*, met waarschijnlijk meer de gedachte aan de via (Frans) Latijn en Grieks uit het Perzisch ontleende graansoort rijst, dan aan het *rijs*, *rijshout* (Van der Sijs 1996: 400).
Eltense boerderij (Vrouwengood).

RIJSBEEK kaart 2 D6

1. Nij: buurtschap Ark
Ook Mesbeek
Aen *Rijsbeeck* (1608, HG 4396 fol. 2), Joffer Lamberta Bentinx op de *Rijsbeeck* 3½ mergen (1650, AAN 750 fol. 175), De Cromme Camp...west de andere Cromme Camp, noort de *Mesbeek* (1700, RV 850 fol. 2), De *Riesbeek* van de Cadijk aff tot de Crommebeek toe (1778,

AZA 1046), De *Riesbeek* (KA 1832), Renselaarsweide...liggende...aan de *Riesbeek* (1854, NA Col. 5512), *Riesbeek* (Ha 1995)

De *Rijsbeek* is een oost-west lopende polderbeek van de *Arkervaart* naar de *Kromme Beek*. *Rijs*- in de betekenis van 'rijshout, twijg'. Dialectisch *ries* 'rijshout'; *ries maken* 'takkenbossen maken door er banden van taaie, buigzame twijgen van te knopen' (Puttens Proaten 2003: 57). *Mesbeek* uit een oorspronkelijke vorm **Mestbeek*, omdat de *t* na *s* in het Veluwe dialect kan wegvallen (Van Schothorst 1904: 52). In de Puttense Meskampersteeg, buurtschap Hel, is de *t* in de officiële naamgeving eveneens weggelaten, om het pejoratieve karakter van een dergelijke naam te voorkomen. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

2. Nij buurtschap Doornsteeg

Noch heeft die kerck een kamptgen lants...opte *Riesbeeck* (1556, B 1912: 135), Teydens die Doerenstege...op die *Rijsbeeck* (1608, HG 4396 fol. 4).

Vermoedelijk een andere naam voor de *Krommebeek* in Ark, omdat deze beek bij de *Doornsteeg* begint.

RIJSENKAMP

kaart 4 E4

Nij A 396, 397: 3.69.80 ha hooi- en weiland

Ook Rijnkamp (5)

Noch heeft die pastorie uit *Risenkamp*...1 Rijnlandsche gulden jaerlix (1556, B 1912: 136), De kerck van der Nijkerck 4 mergen den *Rijsencamp* gelegen bij Timan Aertsen erff (1608, HG 4396 fol. 19), den *Rijsecamp* gelegen bij Thijmen Maes erff (1611, AZA 178 fol. 50), Gijsbert van Hoonhorst *Rijsecamp* (1716, HG 5773 fol. 127).

Voormalig eigendom van de boerderij *Ten Rijs*. In de zestiende eeuw al in het bezit van de kerk van Nijkerk. De pachtopbrengst werd gebruikt voor het onderhoud van de pastorie.

RIJSKAMPJE

kaart 4 D9

Nij A 496: 1.46.20 ha hooi- en weiland

VHd in Morgen (1) (1889)

Twee kampjes hooi- en weiland het eene het *Reyskampje* genaamd en het andere de Vogel genaamd (1835, NA Col. 1196), Drie kampen hooi- en weiland de Vogel, het Vlotgras en het *Morgen* genaamd naast elkander gelegen tegenover Hollevoort (1889, NA Colz. 4447), *Rijskamp* (KK 1937).

Het perceel ligt niet ver van de *Rijsbeek*. Voor hernoeming in *Morgen*. Z.a.

X. Rijstengood: zie *Rijs*, *Ten*

RIJT

kaart 2 B5

Nij A 167: 2.18.00 ha hooi- en weiland

VHd in Hoge Driemorgen (1893) en VHd in Hoge (1999)

Jan van Rentzeler...2½ mergen bij Arck die *Rijt* op die Rijsbeeck (1608, HG 4396 fol. 11), Een perceel hooi- en weiland de *Hooge Driemorgen* gelegen in den polder Arkemheen (1893, NA Wes. 97), *Hoge Driemorgen* (KK 1937), de *Hoge Driemorgen* (Bo 1995), De *Hoge* (B 1999).

Dit hooi- en weiland wordt aan twee zijden begrensd door de *Kromme Beek*. Zie *Ter Rijt*. Voor de hernoemingen zie onder *Driemorgen*, *Hoge* en *Morgen*.

RIJT, TER

kaart 2

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Kille Abelensoen van Nyenderp VIII d' – Die selve van der *Rijt* VIII d'. (ca.1400, K 1853: 139), Ter *Ryt* in Erckmeden (1456, HSD 1, 159/137), 13½ mergen lantz geheyten de *Ryt* (1503, HA 101 fol. 252), Te *Rydt* in der Bauerschaft Erkameden (1514, HSD 2, 43), *De Rijt* in het kerspel Nijkerk in Erkameden op de Riesbeek (1518, HSD 1 nr. 73), Ses mergen landts uijt onse voortijds Hoffhoorige Eltensche goet *Ter Rijt* gespleten en met twee mergen landts Kleijn Giesekuijl genaemt (1722, HH 12 Inv.nr. 317).

Rijt, mnl. *rijt*, fri. *ryt*, *ryd*, mnd. *ride*, ags. *rið* is 'greppel, beek, stroom, kleine waterloop, geul in buitendijkse gronden' en met een *t*-suffix afgeleid van Indo-europees **rei-* 'stromen' en dus verwant met *Rijn*, dat met een *n*-suffix daarvan afgeleid is (Schönfeld 1955: 188, 189; Gildemacher 1993: 445 - 450). Als *Rijt* de aanduiding is voor een 'waterloop, een beek' moet dit de oorspronkelijke naam geweest zijn van de *Kromme Beek*. De benaming *Ter Rijt* houdt in dat de boerderij 'aan de' *Rijt* gelegen heeft. Deze waternaam is later overgegaan op het aanliggende hooi- en weiland, een verschijnsel dat zich regelmatig bij watervallen voordoet. Uit enkele bronnen blijkt dat het hooi- en weiland de *Gijzenkuil*, sectie A 163, direct aan de boerderij grensde. Naar de vorm van dit perceel te oordelen zouden de opstallen hier gestaan kunnen hebben of aan de overzijde van de beek op perceel sectie A 167, vroeger de *Rijt*, nu de *Hoge*. Zie *Rijt*. *Nijendorp* en *Ter Rijt* zijn de oudste boerderijen van het Vrouwenklooster in Hoog-Elten in het gebied tussen de *Arkerweg*, de *Watergoorseweg* en de *Kromme Beek*, kadastraal sectie A nrs. 167 - 188, beide met een oorspronkelijke oppervlakte van twee hoeven. Zie *Nijendorp* en *Kokkertskampje*.

SAANTJE

Nij buurtschap Ark

Twee mergen het *Saantje*...toebehoorende Jan van Twiller en Reyntjen van Steendeler (1678, SV 159 fol. 8).

Saan, *zaan* is 'melkroom, het vette bestanddeel dat komt boven drijven wanneer melk een tijdje staat' (WNT 27 kol. 511). *Saantje* is dan in overdrachtelijke zin gebruikt voor een vruchtbaar stuk bouw- of hooiland en dus vergelijkbaar met microtoponiemen als *Vetkamp* en *Boterkampje*. Een diminutief van de PN *Saan*, afleiding van *Sebastiaan*, lijkt minder waarschijnlijk omdat deze PN ook in historische bronnen in deze regio niet voorkomt.

SACRAMENTSLANDEN

Nij K 222 - 224: zie *Meerland*

SAHEL

kaart 13 D7

Nij I 512 (ged): 7.95.30 ha hooi- en weiland

Sahel (Mu 1994).

Sahel is de naam voor een gedeelte van een hooiland achter de boerderij *Volter Zegersgoed* (1546) op de *Veenhuis*. De *Sahel* is een smalle overgangsstrook tussen de Sahara en de savannen in Afrika in landen als Burkina Faso, Niger, Tsjad en Soedan. De naam *Sahel* is voor het eerst opgetekend door een informant in 1994, maar de naamgeving dateert vermoedelijk uit de jaren zestig van de vorige eeuw toen dit gebied vanwege zware hongersnood regelmatig in het nieuws was. *Sahel* is een vernoemingsnaam (Rentenaar 1984; Rentenaar 1986: 75; Van Osta 1995: 728). Zie *Bethanië*. De motieven en associaties van de naamgever om dit hooiland zo te noemen zijn

niet precies te achterhalen maar aspecten als ‘zanderig terrein, onvruchtbaarheid, droogte’ zullen hier een rol gepeeld hebben. Zie ook par. 4.4.1.1.a.1.

SALENTIJN

kaart 8 B8

Nij C 178: 00.06.80 ha huis, kasteel

Ook: Vaneveld

Dat huis ende hoffstede mytten tymmer ind erve geheyten *Salentijn* ind die Hirtshoeve (1548, NL 1958 kol. 443), Tot aen *Salentijn* ofte Vaneveltsgoet (KK 1609), Renger Vanevelt ten *Salentijn* (1665, SV 160 fol. 148), 6 mergen huijs en hofsteede de *Salentijn* (1752, AAN 751 fol. 132), nabij den Huize *Salentein* (1830, NA Col. 467), het landgoed *Salentijn* (1878, NA Colz. 2128), de *Salentein* (Ha 1995).

FN *Salentijn*. Deze FN is afgeleid van het Arabische *Saladin* 'heil van het geloof' en is via de kruistochten geïmporteerd. Het is een middeleeuwse modenaam ontleend aan sultan *Saladin* van Egypte en Syrië, die op 2 oktober 1187 Jeruzalem veroverde en wegens zijn ridderlijk optreden de bewondering wekte van zijn christelijke tegenstanders. In Nijkerk komt de FN *Salentijn* al voor in de veertiende eeuw. Menso *Salentijn* betaalt in 1379 zeven denariën tijns aan de Gelderse hertog (HA 85 fol. 14). In 1502 treedt Johan *Salentijn* op als getuige namens *Wullenhove* bij het uitzetten van het traject voor de aanleg van de *Nieuwe Rijn*. In 1947 wonen in Gelderland nog twee naamdragers in Arnhem en Barneveld. Zie ook *Groot Vaneveld* en ON jrg.1 (1982) nr. 1: 7 - 14. Eigenaars waren vanaf de zeventiende eeuw tot omstreeks 1965 de families *Van Delen*, *Van Westerveld*, d'Yvoi, *Van Weede* en *Van Haersma de With*. De *Salentein* is thans eigendom van Pon Holding, auto-importeur. De *Salentein* is omgeven door een park in romantische stijl, gedeeltelijk omgracht en gebouwd in de achttiende eeuw. In de negentiende eeuw is het huis geheel gepleisterd en van kantelen voorzien boven de voorgevel. De toegangsbrug in neogotische stijl dateert van 1849. In 1906 zijn zware ronde hoektorens aangebracht. Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1611 ter grootte van 6 morgen (AZA 178 fol. 63): in 1878 bijna 20 ha.

SARISSENKAMP

Pu I 937: zie *Bleitjeskamp*

SASSENKAMP

kaart 12 D8

Nij I 31, 32: 2.74.60 ha hooi- en weiland

Twee kampen hooi- en weiland *Sassenkamp* genaamd...buurschap Achterhoek tegen het erf Kouswijk (1871, NA Colz. 545), Twee kampen hooi- en weiland de *Sassenkamp* genaamd (1903, NA Wes. 79), de *Sassenkamp* (1926, NC 20 - 10).

FN *Sasse(n)*, die in 1947 het meest voorkomt in de Gelderse Achterhoek.

X. Schaalbroek: zie *Schalbroek*

SCHAAPSDRIESTEN

kaart 18 C7

Pu I 680 - 682: 5.02.70 ha hooi- en weiland en opgaande bomen

Ook Horst en Vloedstuk

Drie kampen de *Schaapsdriesten* ten noorden van de Herbergersteeg bij Monfrans (1917, HH 8 Inv.nr. 116), De *Schaapsdriesten* (Ha 1981).

Schaap (ovis), herkauwend dier dat vooral om de wol, maar ook om het vlees en van melk gemaakte kaas gehouden wordt (WNT 14 kol. 142). De schapenhouderij was tot het begin van

de twintigste eeuw een zeer belangrijke activiteit op de Veluwe zandgrond. In de zestiende eeuw was de Veluwe schapenhouderij vooral gericht op de produktie van wol. Na 1670 liep de vraag naar inlandse wol terug door de concurrentie van Engelse en Spaanse wol. In de achttiende en negentiende eeuw nam het aantal schapen weer toe, omdat de mest van belang werd voor de hoger gelegen landbouwgronden. Toen echter omstreeks 1890 het gebruik van kunstmest de overhand kreeg, nam het aantal heideschapen snel af (Bieleman 1992: 89, 189 – 191, 315). Als toeristische trekpleister verschijnen nu op diverse plaatsen op de Veluwe weer schaapskudden en schaapskooien. Voor *-driesten* zie *Driest*.

SCHAAPVOORT

Pu polder Arkemheen

Dicta *Schapvoert* (1372, S 1889: 224), up ten *Scaepfoerde* (ca.1325, D 1905: 29), van 8 mergens bij *Schaipvoorde* (1453, HA 101 fol. 72), De tient *Schaapfvoorde* (1650, SV 816), *Schaersvoort* (1706 - 1754, GR 1500 fol. 61), bij *Schaepsfoerde* (1791, GR 1504 fol. 19).

De Puttense *Schaapvoort* wordt voor het eerst genoemd in 1372. Theoderick van Aller schenkt dan zijn goederen genaamd *Schapvoert*, *Konnigeshove* en *Abbenkamp* bij *Primerijt* voor de stichting van een vicarie in de kerk van Putten. *Schapvoert* komt overeen met de vermoedelijk oudste vermelding van de plaatsnaam Schaveren, gemeente Epe, begin veertiende eeuw: *Scaepfoerde* (Otten 2002: 26). Een *Schaapvoorde* is een *voorde*, een 'ondiepe, doorwaadbare plaats in een beek' voor *schapen*. Voor *-voorde* zie *Hollenvoorde*.

X. Schaarsvoort: zie *Schaapvoort*

X. Schabbroek: zie *Schalbroek*

SCHALBROEK

kaart 18 A6

Pu I 474: 1.85.00 ha hooiland

Two hoeven in *Scalbroec* (ca.1357, AK 37c), Two hove in *Schalbroick* (1389, S 1993: 227), Item duo mansi in *Scaelbroec* (1450, S 1889: 254), Vier morgen lants gelegen int *Schaltbroeck* (1548, GR 1559), Aen s' Grevenmehenstege twee mergen idt *Schalbroeck* (1611, AZA 178 fol. 3), Jurrien van Middagten eygenaer van het *Schabbroek* groot 2 morgen (1650, SV 817), Costers Camp...west *Schaelbroek* (1678, SV 160 fol. 148), *Schalbroek* (1716, HG 5773 fol. 4), Een kamp hooi- en weiland *Schalbroek* of *Schalmbroek* aan de Schremmersteeg (1855, NA Col. 5624), *Schalmbroek* (1923, NA Wes.).

Een *schal*, *schaal*, mnl. *scale*, ook *scholle*, *schol* en, met ontronding van de klinker, ook *schul* en *schel* is een 'afgestoken stuk van een heijachtige bovenkorst, dunne zode van zandgrond gestoken', synoniem van *plag* en *plak* (WNT 14 kol.129, 781). Reeds in de veertiende eeuw is er sprake van meerdere hoeven in het *Schalbroek*, zodat deze naam oorspronkelijk een veel groter gebied aanduidde. *Broek*-, mnl. *broec* 'moeras, laaggelegen drassig land' (WNT 3 kol. 1478). Het *Schalbroek* was een laaggelegen terrein in Diermen waar heide- of grasplaggen gemaaid werden ten behoeve van de potstal. *Broeklanden* liggen vaak langs rivieren of beken en zijn in gebruik als hooi- en weiland (Van Osta 1995: 495 - 497). *Broek* komt overeen met *stroet*, alleen zijn stroeten bovendien begroeid met laag hout. *Broek* is zeer algemeen toponymisch element in Nederland, zoals in de plaatsnamen Oldebroek, Nijbroek, Broek in Waterland.

X. Schalmbroek: zie *Schalbroek*

SCHANSJE

1. Nij K 197, 199: zie *Kruiskamp* (5)

Zie *Schenkenschans*.

2. Nij K 264: 1.32.70 ha hooi- en weiland

kaart 15 F7

Ook Hommelenkamp

Een Camp Mheenland groot ongeveer een en een vierde mergen genaamt het *Schansje* (1783, RV 854 fol. 215).

Dit hooi- en weiland ligt aan de *Zeggesloot*. Over een versterking, een *schans*, op dit terrein is niets bekend. Misschien *schans* in de betekenis van ‘takkenbos’, die in oostelijke dialecten voorkomt (WNT 14 kol. 269) of een herinnering aan een bijenschans, een met hakhout omgeven terreintje voor bijenkasten (Schönfeld 1950: 89).

SCHAPENPLAS

kaart 18 A9

Pu I 533: 00.77.60 ha tabaksland

Den Lindenboom met zijn holtgewasch...ten oosten de *Schapeplas* (1757, RV 863 fol. 275).

Schapenplas ‘plas waarin de schapen voor het scheren gewassen werden’. In het Duitse Vreden attesteerde Piirainen een Schapenbeek: een plaats in het riviervak de Berkel waarin schapen gewassen werden (Piirainen 1984: 346).

SCHAPERSKAMP

kaart 13 D6

Nij I 402 - 405: 2.93.70 ha bouw-, hooi- en weiland

Ook Hoef (2), Hoge Hoek (4), Laakhoek en Smalle Kampje (3)

Schaperskamp (Do 1988).

FN *Schaper*, die ondermeer. in 1947 in Gelderland nog in Harderwijk voorkomt.

SCHAVENOUWERKAMPEN

kaart 12 A4

Nij I 182, 183: 2.49.80 ha hooi- en weiland

Twee kampen hooi- en weiland de *Schavenaauwerkampen* genaamd gelegen in den Achterhoek aan de Laak (1843, NA Vi. 33), De *Schavenouwerkampen* (Do 1988).

De *Schavenouwerkampen* waren eigendom van en zijn genoemd naar de Paderbornse boerderij *Schavenouw* of *Wreenengh/ Vreenengh* (1630 OH) in de buurtschap Slichtenhorst, sectie F 647 (1841, NA Col. 2319; 1869, NA Col. 8928). *Schavenou* vermoedelijk met wisseling van *g* in *v* uit oorspronkelijk **Schagenouw* met *schaag* ‘bosje’ en *-ouw* ‘land aan het water’ (Buiks 2002: 332). Zie *Rootgensgoed*. Zie over deze boerderij Van Dooren 1986: 115 - 120.

SCHEEF ARENTSGOED

kaart 3

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

PHd in Schevershofstede (1588)

Vier mergens gecomen uyt *Scheeff Arntz.gued* gecoft tegen Derick van Herwen (1453, HA 101 fol. 25), *Schevers Hoffstede* (1588, HG 5023 fol. 14), Jonge Rijcket Henricksen Hoelwerff mit Heyman Gerritsen en Herman Brantsen *Schevershoffstede* oestwert Vosslant...in drie campen (1608, HG 4396 fol. 20), *Schreur Arendts hoffstede* (1626, SM 431).

Scheef, misschien als aanduiding van een onregelmatige vorm van de boerderij of als bij- of scheldnaam van de bewoner ter zake van lichaamsbouw of ogenstand ‘scheel’. Misschien *scheef* als verkorte vorm van de latere FN *Schevers* die voorkomt in Culemborg en Nijmegen. FN *Arnt*

een vorm van *Arnout*. De boerderij heeft gelegen op een woonpol aan de *Wiel* midden in perceel A 270 en slechts drie percelen verwijderd van de *Arkemheense Zeedijk* (Bo 1995). De boerderij is waarschijnlijk al in de zeventiende eeuw afgebroken, want ca. 1650 wordt grond van *Schippershofstede* afgegraven voor dijkbouw (AAN fol. 162). Werdense boerderij (Proostgoed). In 1650 was de oppervlakte ruim 4 morgen.

2. Nij A 270, 271, 273: 4.35.00 ha hooi- en weiland kaart 3 B5

Ook Lage Kamp (4)

Vijf mergen lants genaemt *Schelvers Hoffstede...aen* drie verscheijden Campen affgegraven (1612, AK 182), Henrick Rijks eigenaer van 4 mergen 4 hont lants van *Schippershofstede* (1650, AAN 750 fol. 169), Een abtsgoet off eenige parcelen van dien genaemt *Schrijver Arntsgoett* of *Schevers* off *Schrijvers Hoffstede* in de Arcameen bij de *Wiel* (1658, AK 182), Arent van Rouwenburg en Willemtjen Goossens *Schevers Hofstede* (1716, HG 5773 fol. 132), *Scheve Arentsgoett* (1732-1800, AK 251 nr. 35), Ongeveer eene mergen vier hond Mheenlands *Schippershofstede* genaamd (1753, RV 852 fol. 221), Aan *Schipperhofstee* (1779, AZA 575 fol. 5), Twee kampen hooi- en weiland *Schippershofstede...op de Wiel* (1846, NA fol. 3622), *Schippershofstee* (Bo 1995).

Schippershofstede is een volksetymologische verbastering van het niet meer begrepen *Scheef* in de oorspronkelijke boerderijnaam onder invloed van de FN *Schipper(s)*, waarvan in Nijkerk en Putten in 1947 27% van de Gelderse naamdragers woont.

SCHEIDBEEK

Nij/Pu polder Arkemheen: zie *Scheidsloot*

SCHEIDSLOOT

kaart 1, 20

Nij/Pu polder Arkemheen

Van de *Scheytsloot* tusschen Putten en Nijkercke (1613, AZA 1 fol.37), De *Scheidbeek* (KA 1832), *Scheidbeek* (1938, AZA 1.711), de *Scheidbeek* (Ha 1981).

De *Scheidsloot*, later de *Scheidbeek*, is een noord-zuid lopende beek die de gemeentegrens vormt tussen Putten en Nijkerk. *Scheid-*, ook *schede* in de betekenis 'scheiding, grens'. Zeer algemeen in Duitsland. In Nederland o.a. in Enschede uit Aneschedhe (1188) 'aan de grens gelegen' (Moerman 1956: 198; Dittmaier 1963: 262; Jellinghaus 1923: 154). Voor *sloot*- zie *Zeggesloot*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

X. Schelletjes: zie *Schetter*

SCHELLINGSPOL

kaart 14 D7

Nij K 64, 73, 74: 3.81.60 ha hooi- en weiland

VHd in Lubbertjesgoed (1864)

Drie kampen hooi- en weiland *Schellingspol* of *Lubbertjesgoed* genaamd liggende onder Nijkerk op Nekkeveld (1864, NA Col. 7982), Twee kampen hooi- en weiland *Schellingspol* of *Lubbertjesgoed* genaamd (1903, NA Wes.79), *Schellingspol* of *Lubbertjesgoed* (KK 1937).

Zie *Schillingserf*

SCHELPKAMP

kaart 6 F3

Nij B 3, 5, 5b, 8 - 22: 15.25.40 ha aardappel-, tabak-, hooi- en weiland, schuur en erf

Ook Molenkamp (1)

Wolf Keteler die Jonghe van erve ghehieten *Scelpkamp* (1453, HA 101 fol. 34), 3 mergen de *Scolpcampen* in Nijkerk (ca.1600, HH 2 Inv.nr. 108), Die weduwe Van Essen en Lucas van Essen die *Schulcamp* saylant 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 2), die *Schulpcamp* (1611, AZA 178 fol. 30), De *Schulp Campen* aan den Roijentoorn bij de Holleker Meull (1675, SV 159 fol. 1), Tabaxland genaamd d'*Schulpcamp* onder de Vest van Nijkerk (1746, RV 852 fol. 158), Een perceel tabaks- en bouwland de *Schulpkamp* genaamd bij de stad (1849, NA Col. 4201), Een woonhuis...en tabaksschuur...aan de Groenesteeg genaamd de *Schulpkamp* (1859, NA Bey. 101), Een kamp tiendpligtig tabaksland de *Schulpkamp* gelegen te Nijkerk ten einde den Hoogenhof...afgedeeld in 7 percelen (1867, NA Col. 8606).

De *Schel-*, *Schol-* of *Schulkampen*, en met epenthesis van de *p* ook *Schelp-*, *Scholp-* of *Schulpkampen*, vormen van ouds een bouwlandgebied van ruim één hoeve aan de westzijde van de Nijkerkse Vest. Begin zeventiende eeuw is dit bouwland al verdeeld in zes percelen variërend in grootte van 2½ tot 5 morgen. Deze versnippering neemt in de achttiende en negentiende eeuw toe door het in gebruik nemen als tabaksland met diverse grote tabaksschuren. Thans is het gebied geheel bebouwd. Het microtoponiem is bewaard gebleven in de straatnaam *Schulpkamp*. Zie ook *Schalbroek*.

X. Schelvershofstede: zie *Scheef Arentsgoed*

SCHENKENSCHANS

kaart 15 C8

Nij K 199: 1.17.00 ha hooi- en weiland

Ook Groot Schansje, Schansje en Kruiskamp (5)

Brant Killen heeft 5/4 mergen gnt. *Schenkenschants* (1650, AAN 750 fol. 108).

De *Schenkenschans* is een versterking geweest aan de huidige *Bunschoterweg* ongeveer 1,5 km ten oosten van de boerderij de *Bontepoort*. Deze boerderij ligt op de provinciegrens Gelderland-Utrecht. *Schenkenschans* is een vernoemingsnaam. R. Rentenaar vermeldt de volgende bijzonderheden. De *Schenkenschans* lag op de scheiding van Rijn en Waal en is in 1568 aangelegd door de veldoverste Marten *Schenk*. In 1599 werd de schans tevergeefs door de Spanjaarden belegerd. In 1635 lukte dat wel, maar de schans ging een jaar later weer verloren. In 1672 is de schans door de Fransen veroverd (Rentenaar 1984: 375). Deze wapenfeiten hebben waarschijnlijk zo tot de verbeelding gesproken, dat de *Schenkenschans* vernoemd is in Friesland, in Brabant en in Nijkerk. De *Schenkenschans* in *Nekkeveld* zal omstreeks 1650 - 1670 aangelegd zijn en is misschien ook door de Fransen veroverd tijdens hun tocht in 1672 vanuit het Gelderse naar Utrecht. Verdere gegevens over omvang en constructie ontbreken. Op de originele luchtfoto is nog zichtbaar dat op dit perceel een schans heeft gelegen (Med. H. van der Flier).

X. Scherpekamp: zie *Scherpingskamp*

SCHERPINGSKAMP

kaart 20 H7

Pu I 881, 882: 4.17.10 ha hooiland

Ook Brandt van Delensland

Melaten van Harderwijk *Scherpingscamp* (1716, HG 5773 fol. 24), Drie morgen lands in de Puttermehen genaamt *Scherpings Camp* (1795, OAH Bethel 156), Een kamp hooi- en weiland *Scherpingskamp* aan de Dwarsbeek (1851, NA Col. 4799), Twee kampen hooi- en weiland de *Scherpekampen* liggende aan de zuidkant van de Middelbeek (1873, NA Colz. 1038), *Scherpekamp* (Ha 1989).

FN *Scherping*. Begin veertiende eeuw woont in Harderwijk Reynerus *Scerpinc* (1340, K 1906: 830) en in 1453 bezitten Gerrit en Tyman *Scherpinxsz.* gronden in de Putterpolder (HA 101 fol. 69, 70). Later treedt verwarring op met de Nijkerkse FN *Scherpenkamp*. Dit was in de achttiende eeuw één van de aanzienlijke burgerfamilies in Nijkerk. In 1789 schonk de schatrijke tabakskoopman Jacobus *Scherpenkamp* de mahoniehouten preekstoel met houtsnijwerk aan de Hervormde Kerk van Nijkerk (Van der Bie z.j. : 33). In 1848 overleed op het huis *Watergoor* Geertruida *Scherpenkamp*. Zie voor het bezit aan onroerend goed van deze familie in de achttiende eeuw GR 1501 fol. 85.

SCHERPENKAMPJE

Nij K 79: zie *Nekkevelderkampje*

SCHERPENSCHOTEN

kaart 5 C4

Nij A 545: 1.13.90 ha hooi- en weiland

Scerpenschaten (1453, HA 101 fol. 24), Dat Gasthuis ter Nijkerck, alleer Dissa Jacob Bierwysch wijff...geheten *Scerpenschoten* (1552, GR 1307 fol. 32), Noch 1 mergen genaemt *Scherpenschoeten* gelegen in Mewus Elbertsenoet (1608, HG 4396 fol. 10), *Scherpenschooten* (1611, AZA 178 fol. 40), *Scharpeschoten* (1716, HG 5773 fol. 102), Eene kamp hooy- en weiland *Scherpenschoten* genaamd (1851, NA Col. 4643), *Scherpenschoten* (KK 1937).

FN *Scherpenschoten*. De *Scherpenschoten* maakt deel uit van het *Gravenveen* en is waarschijnlijk eigendom geweest van en genoemd naar Reyner Heynen van *Scherpenschoten* (ca.1400, K 1853: 138).

SCHETTER

kaart 8 D9

1. Nij C 75, 76, 170, 188, 189: 6.53.80 ha bouw-, tabaks- en aardappelland

Coop van Oldenbernevelt heeft Loenemans erve twee mergen den *Schetter* genaemt (1611, AZA 178 fol. 63), Twee mergen de *Schetter* (1698, SV 159 fol. 19), Twee mergen tabaks- en zaaijlandt...gelegen aan den Hogendammersteeg de *Schettters* genaamt (1759, RV 852 fol. 174), Een perceel ten dele tiendpligtig bouwland...de *Schettertjes* of *Schelletjes* genaamd bij den Hoogendam (1851, NA Col. 4699), Een kamp de *Schetter* genaamd liggende langs de noordzijde van de Hoogendammersteeg (1862, NA Col. 7350), Tiendpligtig tabaksland het *Schettertje* (1864, NA Col. 7761).

FN *Schetter*. Deze landerijen zijn eigendom geweest van en genoemd naar Mr. Johan *Schetter*. Hij was omstreeks 1550 proost van Sint Walburg te Zutphen. In 1566 was hij betrokken bij het uitoefenen van het collatierecht van bezittingen van de Abdis van Elten in het Gooi (Enklaar 1944 : 161). *Schelletjes* is een mooi voorbeeld van volksetymologie.

2. Nij C 172: 00.07.50 ha huis, schuur, erf
Schetter (KH 1957), *Schetter* (Ha 1981).

kaart 8 C8

X. Schevershofstede: *Scheef Arentsgoed*

SCHILDJE

Pu buurtschap Diermen bouwland

Idt *Schiltgen* saylant 3 mergen (1608, AK 185a fol. 24), Bijtje Jacobs eigenaersche van 1½ mergen 't *Schildje* gnt. pachter Lubbert Everts (1650, AAN 750 fol. 229), Gootschalk van Ramshorst d' *Schiltjens* (1716, HG 5773 fol. 38).

Het meest voor de hand ligt een diminutiefvorm van de FN *Schild*, die in Gelderland in 1947 nog naamdragers heeft in Ermelo. Maar *Schildje* zou evengoed een metafoor kunnen zijn voor een perceel bouwland met een lichte welving. Het betreft dan een vergelijking met de naar buitengebogen vorm van een schild (Jellinghaus 1923: 155; Piirainen 1984: 350).

SCHILLING

kaart 14 D6

1. Nij K 70 - 72: 4.80.90 ha hooi- en weiland

Ook Aan de Zeedijk, Brugkampje (1), Dijkkamp, Hoge, Op Nekkeveld, Zandland (4), Reintje van Moorselaarskamp

Lambert Wouters weduwe de *Schilling* (1716, HG 5773 fol. 146).

2. Nij K 325: 1.31.70 ha hooi- en weiland

kaart 15 D2

Een perceel hooy- en weiland de *Schilling* genaamd...aan de Laak (1833, NA Col. 814).

Hooi- en weilanden die in het verleden behoorden bij het *Schillingserf*. Z.a.

SCHILLINGSBEEK

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Ook Rassenbeek

Schillingsbeeck (1608, HG 4396 fol. 23), *Schillincxbeeck* (1611, AZA 178 fol. 55), Hoffstedecamp op de *Schillincksbeeck* (1694, RV 850 fol. 3), Grietje Wincop te *Schillings Beek* (1716, HG 5773 fol. 140).

Schillingsbeek is een plaatselijke benaming voor de *Rassenbeek*. Het land van de voormalige boerderij *Schillingserf* grensde aan de *Rassenbeek*. Voor algemene informatie over Arkemheense beken zie par. 7.5.

SCHILLINGSERF

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

VHd in Jacob Woltersgoed (1621) en PHd in Lubbert Sluisjesgoed (1732)

Jan opten *Schyllynckserff*; door den *Schyllynck* dat Jan Schyllynckx kinderen toevoert (1498, W 1954: 288, 289), Rentebrief ten laste van het goed *Schillinck* (1571, S 1952: 34), Goetschalck Wynicken den *Schillings* (1608, HG 4396 fol. 24), den *Schillingh* (1611, AZA 178 fol. 55), Henrick Dericxen Snapper zaliger in vita sua possessoris van *Schillingh* alias *Jacob Wolters goett* (1621, S 1993: 154), *Lubbert Schluyskensgoett* alias d' Schillinck (1732 - 1810, AK 251 nr. 31).

FN *Schilling(s)*, met in 1947 in Gelderland vooral naamdragers in Arnhem en Nijmegen. De oudste vermelding dateert uit het eind van de vijftiende eeuw en komt voor in een overeenkomst tussen een aantal inwoners van *Nekkeveld* en de Gelderse hertog in verband met het aanleggen van een verbindingsweg langs de te graven *Nieuwe Rijn*. Z.a. Volgens de dijkrollen van 1608 en 1611 en mondelinge informatie stond de thans verdwenen boerderij *Schillingserf* op perceel sectie K 64. De daar nog zichtbare woonpol, de *Schellingspol*, ligt ca. 1 meter boven het maaiveld (1608, HG 4396 fol. 26; 1611, AZA 178 fol. 57; Ho 1995). De opstallen zijn vermoedelijk eind achttiende eeuw afgebroken. De hernoemingen op grond van de namen van de eigenaren in de zeventiende en achttiende eeuw. Paderbornse boerderij (Abtsgoed).

SCHINKELHOEFSLAG

Nij polder Arkemheen

Schinkelhoefslag (ca.1547, NL 1940: 204), Koip Schrasser...van erve geheten *Schinckels Hoiffslach* (1552, GR 1307 fol. 11).

Schinkelhoefslag is een samenstelling van *schinkel*, ook *schenkel*, een verkleiningsvorm van mnl. *schenke*, *schinke* ‘onderbeen tussen knie en voet’, en *hoefslag*. Z.a. Voor de basis *-slag* zie *Slag*. De naamgever heeft hier in metaforische zin als determinant *schinkel* gebruikt om daarmee de licht gebogen vorm deze *hoefslag* aan te geven (Schönfeld 1950: 124).

SCHIPBEEK

Pu polder Arkemheen: zie *Nieuwe Beek*

SCHIPPERSHOFSTEDE

kaart 3 D6

Nij A 239: 1.41.10 ha hooi- en weiland

Ook Lage Weide

Ene kamp hooi- en weiland *Schippershofstede*...aan de Tweede Boeyengeersche Beek (1853, NA Col. 5058), De *Schippershofstede* (B 1999).

FN *Schipper*. Zie *Scheef Arentsgoed*.

SCHOENLAPPER

kaart 15 A7

Nij K 184, 185: 3.39.40 ha hooi- en weiland

Een Camp Mheenland groot ongeveer twee mergen...op Rassenbeek...de *Schoelapper* (1779, RV 854 fol. 205), Het kampje hooi- en weiland de *Schoenlapper* genaamd...op Rassenbeek (1867, NA Col. 8523), De *Schoenlapper* (Ho 1995).

Misschien de FN *Schoenlapper*, het beroep van voormalige eigenaar of in de late-Middeleeuwen ooit eigendom van het *schoenlappersgilde*, het Sint Crispijns-gilde, in Harderwijk. Dit gilde dateert uit het midden van de vijftiende eeuw en had in de Onze Lieve Vrouwekerk in Harderwijk een altaar (Mesker/ De Jong 1999: 35). *Schoenlapper* is ook de volksbenaming voor diverse planten en vlinders, maar die komen voor de verklaring van dit hooiland niet in aanmerking (WNT 14 kol. 755). In de achttiende-eeuwse attestatie nog de mnl. vorm *schoe*, zonder de latere meervoudsuitgang *-n*.

X. Scholpkamp: zie *Schelpkamp*

SCHOLTBEEK

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

Anderhalve mergen Mheenland...Kiefschoten...buurschap Diermen...noordwaarts de *Scholtbeek* (1756, RV 863 fol. 274).

De *Scholtbeek* lag in de buurt van de *Knevelschoten* in Diermen. *Scholt* is vooral een oostelijke vorm van *schout*. Zie *Schoutenbos*. Voor beken in de Arkemheen zie ook par.7.5.

SCHOONKAMP

kaart 18

Pu:buurtschap Diermen

Everwijn van Tietsmaet van *Schoencamp* ende van die guede Vanevelt (1453, HA 101 fol. 66), van 1 camp lants geheyten *Schoenencamp* (1503, HA 101 fol. 273), Hendrik Willems...van *Schonekamp* (1747, GR 1501 fol. 74).

In toponymische zin kan de determinant *schoon* in *Schoonkamp* op twee manieren worden opgevat. *Schoon* kan een kwalificatie zijn van de grondsoort. In dat geval betekent *schoon* ‘vruchtbaar’. *Schoon* kan ook betekenen ‘zonder onkruid’. *Schoonkamp* staat dan tegenover namen als Vuilkamp en Vuile Akker (Schönfeld 1950: 55). Diverse Vuile Akkers en Vuilkampen trof ik aan in enkele Puttense buurtschappen en op de voormalige Puttereng.

SCHOONOP

Pu I 499: zie *Klaas Everwijnsgoed*

SCHOONOPPERMORGEN

kaart 18 A9

Pu I 502: 00.89.10 ha bouwland

Bouwland het *Schoonoppermorgen* (1841, NA Col. 2472).

X. Schoot/Schot: zie *Knevelschoten*

SCHOUTENBOS

kaart 12 C6

Nij I 111: 1.72.00 ha hakhout

Een perceel hooi- en weiland en bouwland *Schoutenbosch* genaamd...aan den Achterhoekerweg (1862, NA Col. 7243).

Behalve de *Schoutenmaat* dateren alle namen met de determinant *schouten-* uit de achttiende en negentiende eeuw. Het is daarom niet uit te maken in welke gevallen hier sprake is van de FN *Schouten* of van het beroep *schout* ‘overheidspersoon die aan het hoofd van het gerecht en politie stond en belast was met de lagere rechtspraak’ (WNT 14 kol. 945).

SCHOUTENKAMP

kaart 4 D4

1. Nij A 392: 1.70.90 ha hooi- en weiland

Schoutencamp (1716, HG 5773 fol. 116), 2 mergen land genaamt *Schouten Camp* op de Boeyegeer (1740, RV 860 fol. 55), Een kamp hooi- en weiland *Schoutenkampje* genaamd op Kortenholk (1845, NA Col. 3305), Het *Schoutenkampje* (KK 1937).

2. Pu I 763, 764: 2.42.40 ha hooi- en bouwland

kaart 18 A7

Ook Binnensteegskamp en Hondskamp (2)

De *Schoutenkampen* aan de Schremmersteeg (1828, NA Col. 139), Twee kampen gedeeltelijk bouw-, gedeeltelijk weiland de *Schoutenkampen* (1837, NA Col. 1616).

3. Pu I 853: 1.51.00 ha hooiland

kaart 20 E7

Eene kamp hooi- en weiland *Schoutenkamp* genaamd...aan de zuidzijde van de Arlersteeg (1887, NA Colz. 4092).

SCHOUTENKAMPJE

kaart 6 F6

Nij B 1: 00.59.60 ha tabaksland

Een kampje tiendplichtig tabaksland het *Schoutenkampje* genaamd (1837, NA Col. 1533), en perceel, vroeger tabaksland thans bouwland genaamd het *Schoutenkampje* (1893, NA Wes. 13).

SCHOUTENMAAT

Pu polder Arkemheen

Een stuck buytendijcks lant gelegen in den Ampte van Putten genaemt de *Schoutenmaet* (1690, AOH 906).

X. Schouwbalcken: zie *Zoudenbalg*
 X. Schraaienburg: zie *Schralenburg*

SCHRALENBURG

kaart 12 C6

Nij I 158: 1.54.10 ha hooi- en weiland

Schralenburg of 't *Schraaienburg* (Do 1988), *Schraaienburg* (Gr 1999).

Schralenburg, *Schraaienburg* is een moderne fantasienaam met als determinant *schraal*-, dialectisch *schraai* (Van Schothorst 1904: 196) met de betekenis van 'niet vruchtbaar, weinig opleverend' (WNT 14 kol. 972) en de basis *-burg*. Zie *Bijsenburg*. *Schraal* is een *l*-afleiding van mnl., mnd. *schra* 'dun, mager, droog, dor' (De Vries 1971: 628). Het adjectief *schraal* komt als simplex en in samenstellingen regelmatig voor op de hogere zandgronden van Putten, zoals de Schrale, sectie H 760, het Schralebos, sectie K 410 en de Schraaijammer, sectie G 64. In Putten komt ook een *n*-afleiding van mnl. *schra* voor, eveneens als simplex in de Schraan, sectie B 412 - 414, en in de samenstellingen als Schraendries (1617) en Schraen Camp (1660).

SCHRASSER

Pu buurtschap Diermen

Grietje van Winkoop van *Schrasser* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 6).

Substantivering van de FN *Schrasser(t)*, een bekend Harderwijks regenten geslacht. Zie *Ottenhoef* en *Otto Schrassertgoed*. Het perceel lag dichtbij de *Schuitenbeek*.

SCHREIERSHOEK

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Het 6e (dijk)perk genaamt *Schreijershoek*...gelegen tegen het noordwesten...lang 139 roeden (1751, SV 813 K).

R. Rentenaar schreef in zijn artikel 'Schreiershoek en het verdriet' uitgebreid over dit bijzondere microtoponiem (Rentenaar 1985: 307 – 315). Onderstaande gegevens ontleen ik aan zijn artikel. Het meest bekend is de Amsterdamse *Schreierstoren* die gebouwd is op de plek die vroeger *Schreihoek* of *Schreiershoek* heette. De oudste vermelding van de Amsterdamse *Schreiershoek* dateert van 1487: *Schrayhouck* of *Schreyhouck*. De determinant *schrei*-, *schreier*-, *schreiers*- is ontstaan uit germ. **skragi*- en verwant met hd. *schrāg*, nd. *schrēg* 'schuin, scheef'. *Schrei*-, *schreier(s)* heeft dus geen enkele relatie met het ww. *schreien* 'huilen'. 'Met een schreihoek of schreiershoek werd dus kennelijk een schuin staande hoek aangeduid die zowel naar voren als naar achteren kon uitsteken' (Rentenaar 1985: 313). Op grond van deze conclusie is het interessant om de tekst te citeren waarin het woord *schreiershoek* in Nijkerk voorkomt. *Schreiershoek* komt alleen voor in een rapport uit 1751 ten behoeve van de aanleg van de eerste steenglooingen langs de Arkemheense zeedijk in Nekkeveld. De opstellers waren de Westfriese dijkbouwers Jacob de Goyer en Pieter Mantel. Zij schreven 'om de scherpehoek die alhier in Schreijershoek legt soo veel doenlijk is met een flauwewere bogt te leggen soo wel in den oudedijk als in de steene glooing is het nodig 8 roeden westwaarts van de scherpenhoek te beginnen en 8 roeden ten oosten te eindigen om met des te meer effect een flauwewer bogt en minder uitsteekenden hoek in den dijk te bekomen, waardoor den aanslag van de zee zal worden gefaciliteert' (SV 813 K). Met dit citaat is de topografische vraag naar de vorm van een *schreiershoek* opgelost. Blijft de vraag wie de naamgever was. Het citaat uit het dijkrapport wekt niet de indruk dat de West-Friese dijkbouwers dat geweest zijn. Zij maakten in hun rapport gebruik van een ter plaatse bestaande naam. De naam *Schreiershoek* is gegeven door de dijkbewoners op grond van een uitstekende hoek in de *Arkemheense Zeedijk*. Daarmee is

opnieuw aangetoond dat het microtoponiem *Schreiershoek* thuis hoort in West-Nederland en langs de zuidelijke Zuiderzeekust.

SCHREMMENKAMP

Nij polder Arkemheen

Henrick Mentsen possessor...in Arcameda dictum *Schremmencamp* habentem 2½ jugera (1534, AK 268).

Schremmenkamp is vermoedelijk een ellips, een zgn. Klammerform, van **Schremmersteeg(s)kamp*. Zie hieronder.

SCHREMMERSTEEG

kaart 18, 20

Pu buurtschap Diermen

Landerijen gelegen aan des *Graven Gemeene Steeg* (1425, B 1935: 66), Op des *Greven Mehensteech* (1589, OAH 1954), 's *Greven Mehensche Stege* (KK 1609), 's *Grevenmehen stege* (1611, AZA 178 fol. 3), Aan de *Schremmersteghe* (1650, SV 817), Bij de *Schremersteeg* (1761, SV 615), Een kamp hooiland gelegen bij de *Schremmersteeg* (1835, NA Gun. 165), *Schremmersteeg* (SLP).

De *Schremmersteeg* was oorspronkelijk des *Graven Gemeene Steeg*. De steeg leidde naar de hooilanden die eigendom waren van de graaf van Gelre. Omdat de graven van Gelre eerst in 1339 tot hertog werden verheven, dateert de naam van deze steeg van vóór dat jaar. De Gelderse graven bezaten dus hooilanden in de Arkemheen – waaronder de *Zutphense landen*, later de *Koningskampen* – vóór de eerste officiële Arkemheense dijkbouw in 1356. De naamsontwikkeling van *Graven Gemeene Steeg* tot *Schremmersteeg*, soms ook *Schremersteeg*, is een bijzonder voorbeeld van ellipsvorming, de zgn. Klammerform, waarbij in een drielettergrepige toponymische samenstelling het middelste deel wegvalt. Zie par. 5.13. 1. Een overgang van *des graven* tot *schremer* komt niet alleen op de Veluwe voor. In Noorderwijk (België) veranderde *Screvenhaghe* (1482) in *Schremershage* (Helsen 1944: 166). Voor wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

X. Schreur Arenthofstede: zie *Scheef Arentsgoed*

X. Schrijver Arentsgoed: zie *Scheef Arentsgoed*

X. Schrijvers Hofstede: zie *Scheef Arentsgoed*

SCHRIJVERSWEIDE

Nij A 137, 139: zie *Boeyenmaat*

SCHUITENBEEK

Pu polder Arkemheen: zie *Nieuwe Beek*

X. Schulkamp: zie *Schelpkamp*

SCHULKENSGOED

kaart 10 C1

Nij H 625: 00.06.20 ha huis en erf

Schulkensgoed (1483, AK 268), Hofhorig *Schulkensguet*...in de buurschap Noutena (1547, W 1968: 34, 35), *Schulckengoett* hoffhorig pro latera parte possedit Reijer Hoelevoort (1595, AK 268), Het volschuldig hofhorig abtsgoed *Schulkensgoed* (1626 - 1750, S 1952: 37), *Schulkensgoett* (1729, AK 268a).

FN *Schulken*. De boerderij dateert naar alle waarschijnlijkheid uit 1481. In dat jaar koopt Boldewijn Killensz. *Schulken* een deel van de landerijen van het *Westfelingsgoed* (HSD 1 nr. 297/181).

Eltense boerderij (Vrouwengoe).

SCHULPKAMP

kaart 7 C3

Nij B 486: 00.82.80 ha bouwland

De kamp tiendpligtig bouwland de *Schulpkamp* (1875, NA Colz. 1436).

X. *Schulpkamp*: zie *Schelpkamp*

SCHUTKAMPEN

Pu:buurtschap Diermen

De *Schutkampen* (G 1999: 4)

Het perceel bestond in 1766 uit twee kampen, die eigendom waren van het schuttersgilde van Putten. De Puttense schutterij rukte in de eerste helft van de achttiende eeuw nog regelmatig uit (G 1999: 5). Het schuttersgilde bestond uit geoefende burgers, hetzij als gilde opgericht, hetzij ingesteld door de overheid, dat tot taak had de plaats te verdedigen en de openbare orde te handhaven (WNT 14 kol. 1250).

SCHUURKAMP

Nij C 14: zie *Morgentje*

SCHUURSTUKJE

Nij buurtschap Nautena

Phylips van Vorstenburch anderhalven mergen 't *Schuurstuckgen* (1611, AZA 178 fol. 68).

Schuurstukje: 'land bij een schuur', in de zeventiende eeuw een houten gebouw voor het opbergen van veldproducten en landbouwgereedschappen.

SEJANT

Nij buurtschap Achterhoek

Henrik Gijsbertsen van de *Sejant* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 186).

Sejant is een volksetymologische verbastering van *sergeant*, mnl. *seriant*, uit lat. *servientem*, oorspronkelijk 'dienaar, dienstknecht', maar vooral bekend als militaire onderofficiersrang (WNT 14 kol. 1310). Het perceel was oorspronkelijk eigendom van en is genoemd naar de bierbrouwer Herman van der Heyden, die in het midden van de zeventiende eeuw op grond van zijn karaktereigenschappen in de administratie van het Nijkerkse weeshuis de bijnaam *Sejant* 'sergeant' droeg (Van der Bie 1999: 23).

X. Senteler: zie *Sindeler*.

SEVERIJNSKAMP

kaart 5 D8

1. Nij A 664, 665: 2.96.70 ha hooi- en weiland

Ook Poloord

Twee kampen de *Severijnskampen* genaamd...aan de westzijde van de Vaart (1843, NA Col. 2802).

2. Nij K 248: 2.52.90 ha hooi- en weiland kaart 15 E9
Kill van Rentzelers erffgenaemen bij idt Roexnest genaemt *Severijnscomp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 27), Roexnest...daer oost de Wijell, west *Severijnscomp* (1671, RV 850 fol. 3).

De *Severijnskampen* waren in de zestiende en zeventiende eeuw eigendom van de *Sint Severijnsvicarie* in de kerk van Nijkerk. De bekende uit Westfalen afkomstige Nijkerkse predikant Everhard Swaer was tot aan zijn overlijden in 1597 vicaris (Wijnaendts van Resandt 1943: 83). Zie over deze pastoor Van Dooren 1986: 44 en de daar genoemde literatuur. De vicarie vereerde de heilige *Severinus* die eind vierde eeuw bisschop van Keulen was. Hij overleed in 482 en zijn relikwieën worden bewaard in de St. Severinuskerk in Keulen.

X. Silandermaat: zie *Zeelandergoed*

SIMMEL

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij
Door den *Symmel* dat Lubbert Heymansz. toehoert (1502, W 1954: 289).

FN *Simmel*. De boerderij de *Simmel* lag hoogstwaarschijnlijk aan de *Holkerweg* in de omgeving van het (*Hendrik*) *Beekmanserf*. De boerderij wordt genoemd bij de aanleg van de *Nieuwe Rijn*. Z.a.

SIMONSHOEK

Nij I 382, 383: zie *Tolboomskampen*

SIMONSKAMPJE

kaart 2 F4

Nij A 187: 1.04.90 ha hooi- en weiland
Het *Simonskampje* liggende aan den Watergoorschenweg (1869, NA Col.8870), *Simonskampje* (KK 1937).

FN *Simons*, patroniem van PN *Simon*. Genoemd naar de eigenaar Albert *Simons*. Hij was grutter in Nijkerk en in 1832 eigenaar van dit hoekje hooiland aan de *Watergoorseweg* (KA 1832).

SINDELER

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij
Door dat erff *Sindeler* dat tot die heerelijckheyt van dat Loe hoert (1502, W 1954: 289), van erve geheijten *Senteler*; van eenen camp gelegen in *Senteler* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 49).

De *Sindeler* lag in de buurtschap *Holk*. De boerderij wordt begin zestiende eeuw genoemd bij de aanleg van de *Nieuwe Rijn*. Z.a. Verklaring naar analogie van de Gelderse plaatsnaam *Sinderen*, waarin *sinder* 'metaalslak' betekent, lijkt onwaarschijnlijk omdat in Nijkerk vroeger geen ijzer uit ijzeroer gewonnen werd (Van Berkel/Samplonius 1889: 164). De FN *Sindeler*?

SINT ANNA KAMPJE

Nij buurtschap Nautena
St.Annen Campghen (1609, B 1912: 129), Meuwes van Coeth eenen halven mergen *Sunt Annencampghen* daert padt door gaet (1611, AZA 178 fol. 68), Aelt Jansen Brouwer *St. Anna Campje* (1716, HG 5773 fol. 174).

Het *Sint Annakampje* was eigendom van de *St. Anna* en *St. Catharina* vicarie in de kerk van Nijkerk. Deze vicarie werd in 1554 gesticht door Gerrit (Collert) van der Nykerck, Abt van St.

Paulus te Utrecht, en Gerrit Elberts, zoon van wijlen Elbert Gerrits, wiens vader wijlen Gerrit Reyers, veel goederen, waaronder dit perceel en het hieronder genoemde *Sint Catharinenland*, had aangewezen voor een te stichten vicarie. Voor de vele geschillen rond de goederen van deze vicarie zie: Wijnaendts van Resandt 1943: 84 - 85. De Heilige *Sint Anna*, was de moeder van Maria en de grootmoeder van Jezus. *Sint Anna* is patrones van zwangere vrouwen – vooral van vrouwen die moeilijk in verwachting raken – en de beschermheilige van een goed huwelijk en van huisvrouwen. Feestdag 26 juli (Van Kemenade/ Spapens 1993: 194).

SINT ANTHONIE

kaart 5 F5

Nij A 675: 2.67.00 ha hooi- en weiland
VHd in Derde Dwaalkamp (1895)

Hooi- en weiland op Watergoor...*Sint Anthonie* (1861, NA Col. 7022), Twee kampen hooi- en weiland de Paddekepoel en de *Sint Anthonie* of *Derde Dwaalkamp* genaamd...op Watergoor (1895, NA Wes. 151).

Sint Antonie, vermoedelijk een ellips van *Sint Antoniekamp* – zie hieronder – behoorde aan de *Sint Antonis Vicarie* in de kerk van Nijkerk. *Sint Antonius* was de beschermheilige tegen melaatsheid, pest en andere besmettelijke ziekten. De laatste vicaris was Lambertus Elberts. Omstreeks 1595 werd hij hervormd en schoolmeester in Nijkerk. Hij behield de inkomsten uit de vicarie tot aan zijn dood in 1605. Daarna kwamen de goederen bij de kerk van Nijkerk (Wijnaendts van Resandt 1943: 85). Het Nijkerkse gasthuis heette in 1569 het *Sint Antoniushospitaal*. De priester van de gasthuiskapel werd betaald uit de pachtopbrengst van deze hooi- en weilanden in de Arkemheense polder (ON 2001 nr. 1: 6).

SINT ANTONIESKAMP

kaart 5 C7

Nij A 528: 2.32.60 ha hooi- en weiland

De *Sint Antonieskamp* gelegen aan de Watergoorscheweg tegenover de Wildsteeg (1852, NA Col.4859).

Volgens de dijkrol is deze *Sint Antoniekamp* sedert 1494 eigendom van het Nijkerkse *Sint Antonis vicarie* en later van de kerk van Nijkerk (HG 5023 fol. 7).

SINT CATHARINENLAND

Nij polder Arkemheen

Gecoft tegen der kercken ter Nijkerkerck enen kamp lantz gehieten *Sinte Katherinenlandt* (1453, HA 101 fol. 43), Een Camp landt geheten *Sancte Caterinenlandt* (1552, GR 1307 fol. 57).

Het *Sint Catharinenland* was eigendom van de *St. Anna en St. Catharina vicarie* in de kerk van Nijkerk. Zie *Sint Annakampje*.

SINT JANSHOFSTEDE

kaart 4

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Gijsbert Aertsz. op *Sint Jans Hofstede* (1498, W 1954: 287), Op *Sint Jans Hoste* door zijn landt gelegen op die Wyelsloet (1498, W 1954: 288).

Gijsbert Aertsz. is één van de bewoners van Nekkeveld die in 1498 toestemming verleent een buurtweg aan te leggen over zijn landerijen in verband met het graven van de *Nieuwe Rijn*, de kanaalverbinding tussen *Hulkestein* bij Nijkerk en Wageningen aan de Rijn (Wartena 1954: 287, 288). Zie onder *Nieuwe Rijn*. Uit de daarvoor opgemaakte akte blijkt dat *Sint Janshofstede* 12½ morgen groot was en dat de landerijen ten westen en ten noorden van het erf lagen.

Hoogstwaarschijnlijk betreft het de latere kadastrale percelen sectie A 300, 301, 302 en 345 - 348. De opstallen hebben vrijwel zeker gestaan op het perceel *Janshofstede*, sectie A 345. De boerderij was eigendom van *Sint Jansdal*. De Orde van *Sint Jan* was opgericht rond 1100 in Jeruzalem. Patroon was Sint Jan de Doper. In de tweede helft van de dertiende eeuw bezat de Johanniterorde de Hof te Loo, *Sint Jansdal* geheten, later *'s-Heerenloo*, te Ermelo. Dit klooster had bezittingen op de gehele noord-west Veluwe. Eén van de bekendste commandeurs was Berent ten Start (1527 - 1555). Zie *Staartmaat*. In 1547 kocht hij een gedeelte van een hofstede naast het Fraterhuis in Harderwijk en werd hij tevens één van de oprichters en geldschietters van het Burger Weeshuis. Het huidige Linneustorentje is het enige overblijfsel van dit klooster in Harderwijk. Van de vestiging in Ermelo resteert nog een deel van het poortgebouw. De naam *Sint Jansdal* is bewaard gebleven in het gelijknamige ziekenhuis van Harderwijk.

SINT LAURENSVICARIE

kaart 14 B9

Nij K 11, 12, 17 - 20: 6.97.80 ha bouw-, hooi- en weiland en rietgrond

Ook Hoge(11) en Zandland (1)

Eene kamp *Sint Laurensvicarie* liggende aan de zeedijk bij Rassenbeek (1856, NA Col. 5791), *St. Laurensvicarie* (KK 1937).

De *Sint Laurens- en Stevensvicarie* werd in 1459 gesticht door Goert van Wyert en Evermoet zijn vrouw, in de Onze Lieve Vrouwekerk in Harderwijk. Zij schonken voor de dienst, die o.a. bestond uit een mis op woensdag, ondermeer $\frac{1}{3}$ deel in het erf *Nekkeveld* en $10\frac{1}{2}$ morgen land in de Arkemheen aan de monding van de *Rassenbeek* (Berends I 1935: 183; Berends 1935 II : 133; Wijnaendts van Resandt 1943: 62 - 63). Bij de eerste kadastrale opmeting in 1832 was van deze $10\frac{1}{2}$ morgen nog ongeveer acht morgen over. De rest is bij diverse dijkverleggingen in *Nekkeveld* verloren gegaan. Overige bezittingen van deze vicarie waren de *Laurenkampen*, sectie I 894, 895, aan de *Schremmersteeg* in de *Puttermheen*.

SLAARMANSKAMP

kaart 16 A5

Pu I 229: 2.13.60 ha hooiland

Hendrik van Meurs 3 mergen *Slaermanscamp* onder den Putterdijk (1608, AK 185a fol. 35).

FN *Slaarman*. De naam van dit perceel houdt de nagedachtenis levend aan het verdwenen Puttense erf *Sladere*, dat al in de dertiende eeuw genoemd wordt (ca.1250, K 1906: 307). *Sladere* is een samenstelling van onl. *slat/slad* 'moeras, laag gelegen terrein' en *-ere(n)* uit germ. **heri* 'zandige heuvelrug' (Schönfeld 1950: 143; Moerman 1956: 97; Piirainen 1984: 352). Vanaf het begin van de veertiende eeuw heette de bewoner *Sladerman* (ca.1325, D 1905: 112) en eind vijftiende eeuw met *d*-syncope *Slaerman* (1494, AK 185 fol. 6). Het *Slaarmansgoed* was een Werdense boerderij aan de Putterbrink (Hagoort 1990: 105). Voor het suffix *-man* zie *Hasseman*.

SLAARMANSKAMPJE

kaart 16 B1

Pu I 192: 1.26.40 ha hooiland

Goetschalck Jansen...*Slaermanscampgen* aen die Arler Steeg (1608, AK 185a fol. 7), Een halve morgen Mheenland *Slaarmanskampje* genaamt (1780,RV 864 fol. 305), *Slaarmanscampje* (1716, HG 5773 fol. 12), Een kampje hooy- en weiland *Slavermans kampje* genaamd aan de Arlersteeg (1835, NA Col. 1185).

SLAG

kaart 12 D9/ 13 A11

Nij I 10, 301 - 303: 2.78.60 ha hooi- en weiland, elzenbos

Ook Streek van Mol

Peel Beek opten Hoek noch van 't *Slag* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 193), Drie mergen Mheenland...de *Slagen* ten oosten de Achterhoekerweg (1777, RV 854 fol. 206), Een perceel hooi- en weiland het *Slag* genaamd...in den Achterhoek (1846, NA Col. 3555).

Slag, een onzijdig woord, met de betekenis ‘perceel’ (WNT 14 kol.1506). *Slag* is afgeleid van het ww. *slaan* in de betekenis van ‘verdelen’. Het *Slag* was een stuk land, een kavel, dat door afgrenzing – in het bijzonder tijdens ontginningsactiviteiten – aan de gemeenschappelijke grond werd onttrokken (Schönfeld 1950: 132; Otten 2002: 46).

SLAG EN STRIJP

kaart 13 A11

Nij I 299, 300: 3.49.70 ha hooi- en weiland

Een perceel hooi- en weiland *Slag en Strijp* genaamd...buurschap Achterhoek bij Kouswijk (1849, NA Col. 4352).

Zie *Slag en Strijp*. *Slag en Strijp* is een voorbeeld van toponymische alliteratie of beginrijm.

SLAKKENHOEKJE

kaart 4 F4

Nij A 419: 00.18.70 ha hooi- en weiland

Het *Slakkenhoekje* (Ko 1998).

Slakkenhoekje met de diernaam *slak* (gastropoda), mnl. *slacke*, *slecke*. Voor basis *-hoek* zie *Hoek*.

SLANGENGOED

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

PHd in Slangenhofstede (1494)

In den Kerspel van der Nyerkerck...*Des Langen Guet* (1456, E 1944: 147), 2 Morgen Land vom Stiftohof *Slangengut* (1450, HSD 1, 144/123), Wouter Pelen op *Slangenhofstede* (1494, W 1954: 286), van 10 mergen gelegen in Arckemeden in *Slangenguët* (1503, HA 101 fol. 316), 4 Kampen land genannt *Des Langes Gut* (1520, HSD 2, 88), Van thienden halven mergen landts gelegen int kirspell van Nijkercken in Ercmeden *Slangengoed* (1533, HH 3 Inv.nr. 157), Melis van Twiller eijgenaer van *Slangengoet*...pagter sijn soon Evert van Twiller (1650, AAN 750 fol. 152), *Schlangengut* (1705 - 1708, O 1964: 103).

[Ter wille van de eenheid is bewust niet gealfabetiseerd op de oudste spelling: *Langengoed*, *Des*].

Slangengoed, maar oorspronkelijk *Des Langen Guet*, met FN (*de*) *Lange* of bijnaam (*de*) *Lange*, waarbij de genitief *-s* proclitisch aan de FN gekoppeld werd, waardoor het appellatief *slang* ontstond (Van Schothorst 1904: 68). Het *Slangengoed* is een voorbeeld waaruit blijkt hoe belangrijk historisch onderzoek is voor de verklaring van een microtoponiem. Een ogenschijnlijke diernaam blijkt geen diernaam te zijn, maar is ontstaan door de aanhechting van een klank aan het begin van een naam. Bovendien kan het naamvormingsmotief nooit de aanwezigheid van slangen geweest zijn, omdat die nu eenmaal in de drassige hooi- en weilanden van *Nekkeveld* niet voorkomen (Devos 2002: 208). Het *Slangengoed* is mogelijk eigendom geweest van en genoemd naar Altetus *Langhe*, die begin veertiende eeuw genoemd wordt bij de uitgifte van veengronden in Nijkerk. Hij ontgint 8 morgen, in die tijd een halve hoeve. (1334/1335, HA 373). De boerderij *Slangengoed* heeft gelegen op een woonpol – later *Slangenpol* – in de noordwest hoek van sectie K 43. Het *Slangenland* lag in hoofdzaak ten noorden van het erf langs de westzijde van de *Wiel*. Uitgebreide informatie over dit erf naar

aanleiding van een proces in 1622 – de boerderij is dan al verdwenen – in Van Dooren 1986: 77 - 80.

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1498 ter grootte van ca. ruim 18 morgen (Van Dooren 1986: 78).

SLANGENHOFSTEDE

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Slangengoed*

SLANGENKAMPEN

Nij K 5, 6, 27, 28, 29, 30 - 32: zie *Slangenland*

SLANGENLAND

kaart 14 B10

Nij K 5, 6, 27, 28, 29, 30 - 32: 12.67.30 ha hooi- en weiland

PHd in Slangenkampen (1896)

Van enen camp lants die Peel Bergens soens plach te wesen op *des Langen Lande* (ca.1400, K 1853: 138), Mette Kurtbeens haer erve gelegen toe Tellicht...met thiende halve mergen lantz gelegen in Erkemeden in *Slange Lant* (1437, OAH Inv.nr.1386), Een perceel hooi- en weiland het *Slangeland*...bestaande in twee naast elkander gelegen kampen (1837, NA Col. 1549), Twee kampen de *Slangenkampen* liggende op Rassebeek (1896, NA Wes. 31), *Slangenland* (KK 1937), Het *Slangenland* (Bo, Ho 1995).

SLANGENPOL

kaart 14 D10

1. Nij K 26: 1.95.60 ha hooi- en weiland

Ook Viermorgen (3)

Een kamp hooi- en weiland de *Slangenpol* genaamd...tusschen de Wiel en de Rassenbeek (1856, NA Col. 5995), de *Slangenpol* (KK 1937).

2. Nij K 43: 2.25.50 ha hooi- en weiland

kaart 14 D9

Assuerus Tulken *Slangen Pol* (1716, HG 5773 fol. 149), Eene kamp weideland de *Slangenpol* genaamd (1837, NA Col. 1493), Eene kamp hooi- en weiland de *Slangepol* (1907, NA Wes. 162), De *Slangenpol* (Ho 1995).

SLASCHOTEL

Nij A 140: zie *Koorlandsmaat*

X. Slavermanskampje: zie *Slaarmanskampje*

X. Sloot: zie *Zeggesloot*.

SLUIERMAAT

kaart 11

Nij buurtschap Holk

Door den *Sluyermaet* dat Gerryt Wyllemsz. toehoert (1502, W 1954: 289).

Misschien de FN *Sluier* of is *sluier* misschien een verbaalsubstantief van *sluieren* in de betekenis ‘treuzelen, uitstellen van betaling van schulden’ (WNT 14 kol. 1929). De *Sluiermaat* wordt voor het eerst genoemd bij de onteigening van gronden in verband met de aanleg van de *Nieuwe Rijn*. Z.a. De *Sluiermaat* lag vermoedelijk in de omgeving van het (*Wolter*) *Beekmansgoed*. Misschien het grote perceel hooi-en weiland van ca. 6 morgen tussen dat erf en het *Gijsmansgoed*, sectie H 808.

X. Sluisjesgoed: zie *Lubbert Sluisjesgoed*

SLUISKAMP

kaart 1 D5

Nij A 52: 1.91.50 ha hooi- en weiland

Aernt Kyllensz. gecoft daer 3 mergens aff hieten die *Slusecamp* (1453, HA 101 fol. 48), Dair drie mergen aff heten die *Slusecamp* (1552, GR 1307 fol. 67), Een kamp hooi- en weiland de *Sluiskamp* genaamd (1850, NA Col. 4430), *Sluiskamp* (Mu 1993).

Sluiskamp met *sluis*-, mnl. *sluse*, afgeleid van het lat. *exclusa* en het ww. *excludere* 'buiten- of afsluiten' (De Vries 1971: 654). De *Sluiskamp* lag bij de spuisluis aan de *Arkervaart* en is bij het rechtdoor trekken van deze vaarweg in 1975 vrijwel geheel verdwenen.

SMALE KAMPJE

kaart 16 F3

1. Pu I 133, 136: 3.05.80 ha hooiland

Ook Hoge Allerkamp

Henrick Reyner Henricksen van 3 mergens geheiten die *Smaelcamp* alleer Reyner van Aller (1453, HA 101 fol. 75), Philips van Spueld heeft 1½ mergen genaemt den *Smalencamp* (1608, AK 185a fol. 17), den *Smallencamp* (1611, AZA 178 fol. 12), de *Smalescamp* genaamt bonis Dyrn op de Middelbeecke gelegen (ca.1650, SM 431), De weduwe van Henrik Claassen van Hoonhorst 't *Smallecampjen* (1716, HG 5773 fol. 26), Mheenland het *Smaalen Campje*...ten noorden de Middelbeek (1782, RV 864 fol. 307).

Het *Smale Kampje* is een benoeming naar de begroeiing van overwegend *smeel*, *smele* afgeleid van het bijv.nw. *smal*, vaak de *bochtige smelen* (*aira flexuosa*), een lange grassoort (Mennen 1992: 215). De percelen zijn vrijwel vierkant, zodat benoeming naar de vorm *smal* niet in aanmerking komt.

2. Nij polder Arkemheen

kaart 1

Aeltgen van Groeningen weduwe van Bessel van Aller cum suis idt *Smale Campgen* onder den dijck 1 mergen (1608, AK 185a fol. 25), een mergen 't *Smaele Campgen* (1611, AZA 78 fol. 19), Van het Camperlandt tot *Smaelen Campjen* (1612, AZA 1 fol. 16).

SMALLE BEEK

kaart 12

Nij I 1a: 00.12.10 ha uitwatering

De *Smalle Beek* (Do 1988).

De *Smalle Beek* is een kleine polderwatergang tussen de huidige *Achterduist* en de *Keienweg*. Zie voor wateren in de Arkemheen ook par. 7.5.

SMALLE KAMPJE1. Nij B 53: zie *Lange Kampje* (3)

Smal in de betekenis 'van geringe breedte' (WNT 14 kol. 2046).

2. Nij C 148: 00.70.20 ha tabaksland

kaart 8 E8

Een kamp tiendpligtig tabaksland het *Smalle Kampje* genaamd (1846, NA Col. 3420).

3. Nij I 405: 00.61.00 ha bouwland

kaart 13 D6

Ook Hoef (2) en Schaperskamp

Het *Smalle Kampje* (Do 1988).

4. Nij buurtschap Achterhoek

Een Camp Mheenland groot ongeveer 1½ mergen genaamt het *Smalle Campje*...buurschap Agterhoek (1772, RV 853 fol. 341).

SMALLE LANDEN

1. Nij K 295, 296: zie *Achterduist* (6)

De *Smalle Landen* liggen allemaal in de buurtschap *Nekkeveld* tussen de *Bunschoterweg* en de *Zeggesloot*. Het zijn langgerekte, smalle percelen hooi- en weiland.

2. Nij K 314, 315: 2.23.90 ha hooi- en weiland kaart 15 F3

Ook Lindeboomkampjes

Twee kampen hooi- en weiland de *Smalle Landen* genaamd...aan de zuidzijde van de Straatweg naar Bunschoten (1877, NA Colz. 1829).

3. Nij K 320, 321: 2.29.80 ha hooi- en weiland kaart 15 D3

Arent van Rouwenburg *Smalle Landen* aan 2 of 3 kampen 5½ mergen (1716, HG 5773 fol. 156), Twee kampjes hooi- en weiland de *Smalle Landen* genaamd (1844, NA Col. 3051).

SMITSKAMP

kaart 2 D4

1. Nij A 174: 2.36.40 ha hooi- en weiland

Henrick van de Schuijff heeft *Smitskamp* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 192), Elbert Maessen *Smitskamp* (1716, HG 5773 fol. 106), De *Smitskamp*...aan den Arkerweg (1839, NA Col. 1904), *Smitskamp* (KK 1937).

FN Smit(s) met in 1947 meer dan 3500 Gelderse naamdragers.

2. Nij A 244: 2.08.10 ha hooi- en weiland kaart 3 D7

Ook Eschotensland

De *Smitskamp* (Bo 1995).

SMITSPOL

kaart 18 C10

1. Pu I 694: 1.92.40 ha hooiland (bouwland)

Aelt Reynersen 1 mergen saylants *Smitspoll* (1608, AK 185a fol. 35), Kil Gijsberts cum suis heeft *Smitsspol* groot eenen mergen saeijlants (1650, AAN 750 fol. 236), De helfte van een mergen Meenlands...genaemt *Smitspoll* (1652, RV 850 fol. 139), Twee mergen mheenlandt west de *Smitsspolle* (1699, SV 160 fol. 155), *Smitsspol* (1716, HG 5773 fol. 62), Het onder den bijzondere naam van de *Smitsspol* bekende grondstuk (1836, NA Col. 1387), Eene kamp hooi- en weiland de *Smitsspol* aan de Herbergersteeg onder Putten (1904, NA Wes.), *Smitsspol* (Ha 1981).

FN Smits.

2. Pu I 694 (ged): 1.92.40 ha huis en erf

kaart 18 C10

De *Smitsspol* (Ha 1995).

FN Smit(s). De boerderij is gebouwd in 1907 door Jan van den Pol Lz.(1884 -1971). Ten behoeve van de uitbreiding van het Puttense industrieterrein langs de *Berenkamperweg* zou de boerderij in 2005 worden afgebroken, maar thans is besloten de opstallen in te passen in de industriële bebouwing.

SMOUS

kaart 15 A6

Nij K 162: 1.56.60 ha hooi- en weiland
 Ook Momberskamp
 De Smous (Ho 1995).

Smous, ontleend aan het hd. *schmaus*, dat waarschijnlijk uit *Mausche(l)*, van *Môsch*, ‘Mozes’ is ontstaan. Een *Smous* is een smalende benaming voor een jood, vooral voor Hoogduitse joden (WNT 14 kol. 2209). In Nijkerk was ooit een bloeiende joodse gemeenschap. Er stonden twee synagogen, één voor de Portugese en één voor de Hoogduitse joden. In de zeventiende en achttiende eeuw dreef een groot gedeelte van de Nijkerkse tabakscultuur op de joodse ondernemers. De eerste Hoogduitse jood was Salomon Levi die zich in 1703 in Nijkerk vestigde. Het hooi- en weiland zal genoemd zijn naar één van de rijke Hoogduitse joden. Waarschijnlijk was het eens eigendom van Jacob Marcus, die volgens het kadaster van 1832 bijna 169 ha tabaks-, hooi- en weiland bezat rondom de Nijkerkse Vest en in de polder Arkemheen (Vreekamp 2003: 69 - 84). Zie voor de volledige nalatenschap van Jacob Marcus: 1864, NA Col 7761.

SNAPPERSKAMP

Nij bij de Vest
 Ook Begijnenland
 't Clooster van der Nijkerck aen die Cingell genaemt *Snapperscamp* vijf mergen (1608, AK 185a fol. 36).

FN Snapper. Deze FN komt in Nijkerk al voor aan het eind van de vijftiende eeuw. Gerrit en Giesbert *Snapper* onderhouden volgens de dijkrol van 1494 ruim 10 roeden, ruim dertig meter, van de Arkemheense zeedijk en zijn dus eigenaren van ca. 10 morgen polderland (AK 185 fol.1, 11). *Snapper* is een regionale herkomstnaam, want van de 55 Gelderse naamdragers wonen er in 1947 53 in Nijkerk en Putten. Zie ook onder *Koopskampen*.

SNOEK SMAAT

kaart 11 B9

1. Nij H 694, 695: 3.32.70 ha hooi- en weiland (bouw- en weiland)
 VHd in Hoefslag (22) (1550)
Snoecksmathe alias 't *Hoffslag* sijnde 4 morgen ex bono Ten Rijs (1550, AK 268), Henrick Beeckman 4 mergen opten Corten Holck halff weylant halff saylant *Snoeksmat* (1608, HG 4396 fol. 9), *Snoecksmate* off 't *Hoefslag* 4 mergen (1625, SM 431), Brandt Aartsen pro cormeda fratris sui Herman Aartsen possessoris van *Snoecxmaten* (1627, S 1993: 169), *Snoexmaat* (1716, HG 5773 fol. 99), *Schnoeksmath* alias het *Hoeffschlag* ad 4 morgen uyt den goet Ten Rijs gespleten (1729, AK 268a), Abtsgoed de Rijst en de daaruit gespleten *Snoeksmat* (1732, AK 193), Een kamp hooy- en weiland *Snoeksmat* genaamd buurschap Kortenholck (1841, NA Col. 2403).

Deze *Snoeksmat* of *Hoefslag* – hernoeming naar analogie van de omringende percelen met die naam – was eigendom van het erf *Ten Rijs*, sectie H 773, en lag aan de *Dammersbeek*. De zwakke verbuiging *Snoeks-* en het feit, dat de *snoek* nauwelijks in de Nederlandse microtoponymie opduikt, maakt mij erg huiverig hier deze vissoort als verklaring op te voeren. Vrijwel zeker de FN *Snoek*, die in Gelderland in 1947 bijna 150 keer voorkomt.

2. Nij buurtschap Ark

kaart 3

Bij den Blecker teyndens *Snoecksmat* (1608, HG 4396 fol. 13), Bij den Blecker teijnden *Snoecxmaat* (1611, AZA 178 fol. 43).

Deze *Snoeksmaat* lag in de buurtschap *Nekkeveld* in de omgeving van de voormalige boerderij de *Blekker*.

SNIJDESKAMP

Pu I 716, 724: zie *Snijdersweide*

SNIJDERSTEEG

Pu buurtschap Diermen

Ook Putterdijkerpad

Bij de *Snijdersteeg* (1815, NA Ard. 63), *Snijdersteeg* (SLP).

De *Snijdersteeg* verbindt de *Nijkerkerstraat* met de *Schremmersteeg* in de buurtschap Diermen. De naam is ontleend aan de percelen met de naam *Snijdersweide*, sectie I 716, 724. Zie voor informatie over de wegen in de Arkemheen par. 7.4.

SNIJDERSWEIDE

kaart 18 C5

Pu I 716, 724: 3.14.60 ha hooiland

PHd in *Snijderskamp* (1831)

Snijdersweijde (1617, HH 3 Inv.nr. 184), *Snijdersweyde* (1716, HG 5773 fol. 34), *Snijderswijde* (1824, AZA 812), Een kamp weiland genaamd de *Snijderskamp* in de buurschap Diermen (1831, NA Gun. 44).

FN *Snijder(s)*, met ruim 300 Gelderse naamdragers in 1947. Minder waarschijnlijk lijkt naamgeving op grond van het beroep *snijder* 'castreren van dieren' (WNT 14 kol. 2351) of 'kleermaker'.

X. Sobert: zie Sobertje (2, 3)

SOBERTJE

kaart 3 E6

1. Nij A 240: 1.53.60 ha hooi- en weiland

VHd in *Wildemaatje* (1842). Ook *Eschotensland*

Een kamp hooi- en weiland het *Sobertje*, ook wel het *Wildemaatje* genaamd...aan de Boeyengeersche Beek (1842, NA Col. 2663), Eene kamp hooi- en weiland het *Sobertje* of *Wildemaatje* genaamd (1894, NA Wes. 146).

Microtoponiemen als *Sobert*, *Sobbert*, *Sobertje* beschouwt Schönfeld als namen voor 'drassig land, grasland waar je in wegzakt' (Schönfeld 1950: 51). Deze drassige hooilanden liggen aan weerszijde van de *Dwarsbeek*. Het ww. *sobben* of *sabben* betekent 'zuigen', in het bijzonder 'zuigend zoenen' (WNT 14 kol. 2449). Overdrachtelijk kan dat slaan op het zuigend lopen door drassig weiland. Ook het Veluws dialect kent het ww. *zabben* 'zuigen' (Van Schothorst 1904: 230; WNT 27 kol. 521) met wisseling van korte *a* in korte *o* *sobben*. De oorspronkelijke vorm zou dan **Sobber* geweest kunnen zijn, een *er*-afleiding van dit ww., zoals we dat regelmatig aantreffen in Arkemheense microtoponiemen, zoals *Rieper*, *Blekker* en *Bitser*, later gevolgd door het diminutief *-tje*. De hernoeming *Wildemaatje* is geen samenstelling van het adjectief *wilde* of de PN *Wilde* – zie daarvoor de attestatie van *Steenwerphofstad* uit 1453 – en *maatje*, diminutief van *maat*, maar een Klammerform van een oorspronkelijk **Wildeman(s)maatje* met de FN *Wildeman*. Volgens de dijkrol van 1608 was de eigenares van dit perceel een zekere Lysgen *Wildemans* (HG 4396 fol. 14).

2. Nij K 219: 2.37.20 ha hooi- en weiland kaart 15 B10
 Rijcket Hoelwerff den Olden mit Aelt Pannecoeck 't *Sobertgen* daer den Bleckercamp oestwert 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 26), 2½ mergen de *Sobert* over de Wijell (1675, RV 850 fol. 4), Lambertus Snapper *Sobert* (1716, HG 5773 fol. 145), Een perceel hooi- en weiland de *Sobbert* genaamd...eene kamp van de Wiel (1868, NA Col. 8733).

3. Nij K 226: 1.64.30 ha hooi- en weiland kaart 15 C10
 Lammert van Hamelsbergen eigenaer van 2 mergen gnt. den *Sober* pachter Aris Remmers (1650, AAN 750 fol. 124), Twee mergen het *Sobertje* (1677, SV 159 fol. 2), Johan Burghart Wolfsen *Sobert* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 160), Een camp lants groot ongemeten twee mergen genaemt het *Zobertjen*...zuidwert den Ventelaarweg (1734, RV 852 fol. 182), Een Camp Meenland...*Sobertje* genaamt...oostwert het Willigecampje zijnde kerkenland...zuidwert d'Olevoorderweg (1772, RV 853 fol. 255), Een perceel hooi- en weiland het *Sobertje* genaamd...aan den Bontepoorterweg (1866, NA Col. 8261).

SOLKAMP

Nij buurtschap Achterhoek

Een Camp Mheenlandt ongeveer groot drie mergen genaemt de *Solcamp*...buurschap Achterhoek (1740, RV 852 fol. 192).

Sol, mnl. *sol*, ofri. *sol* 'poel, kuil waarin water staat', op de Veluwe de naam voor 'een natuurlijk gat of kuil in de bodem, waarin water staat voor vee en wild' (Schönfeld 1950: 146; Schönfeld 1955: 242; Otten 2003: 81; Gildemacher 1993: 300). *Sol*, ook *zool*, is wijd verspreid. Het komt voor in Duitsland, Denemarken en Engeland. Het meest bekend in deze regio is het Solse Gat, een grote, diepe kuil, in de bossen van de gemeente Ermelo.

SOLSE MORGEN

Pu polder Arkemheen

Eene morgen Mheenland de *Solse Morgen* genaamt...ten noorden de Arlersteeg (1782, RV 864 fol. 325).

Zie *Solkamp* en *Morgen*. Het perceel lag ten noorden van de *Arlersteeg* en wellicht vlak aan de zeedijk, zodat *sol* hier mogelijk betrekking gehad heeft op een kleine poel of plas ontstaan na een dijkdoorbraak. Zie ook *Waai*.

SPAANSE LEGER

kaart 10 A1

Ni H 455: 00.11.80 ha huis, schuur en erf

Huys en hoff genaemt 't *Spaense Leger* (1649, RV 850 fol. 200), Het *Spaanse Leger* ad 3 mergen Steven Ham (1687, AK 164), Huys, hoff, berg en schuur...'t *Spaanse Leger* (1719, RV 850 fol. 10), De bouwhof het *Spaansche Leger* genaamd...aan den Nautenaschenweg...tegenover de Ram (1859, NA Col. 6666), Het erf het *Spaansche Leger* gelegen der Nijkerk (1880, NA Col. 2452), Het *Spaanse Leger* (Ri 2002).

De boerderij het *Spaanse Leger* is tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568 - 1648) gebouwd op een voormalige legerplaats van de Spanjaarden. Het is vermoedelijk dezelfde plaats waar in 1587 de eerste Nijkerkse predikant Rutger van Siburch door de Spanjaarden is vermoord (Beernink 1912: 46). Het *Spaanse Leger* is een afsplitsing van de boerderij *Knuitengoed*. *Spaans Leger* komt ook voor als microtoponiem op Terschelling, maar daar is het een volksetymologische verbastering van de FN (*Van*) *Spaan* en *leger* in de betekenis 'takkenbos' (Schönfeld 1950: 27, 96).

SPANNET

kaart 18 A6

Pu I 748, 749: 2.95.70 ha hooiland

Drie kampen geheten *Spannet*, Goor en Koestege (1436, VG 1983: 260), die Goeren ende *Spennett* (1608, AK 185a fol. 33), Pachter Dries Francken genaemt *Spennitien* (1650, SV 817 fol. 158), het *Spennet* (1716, HG 5773 fol. 59), Twee mergen mheenlandts genaemt de *Spenninck* (1735, RV 863 fol. 391), Weideland het *Spijntje* (1829, NA Col. 194), Hooiland het *Poentje* genaamd (1843, NA Vi. 33), Eene kamp hooi- en weiland 't *Speentje* genaamd aan de Krommebeek (1864, HH 8), Een kamp het *Speentje* liggende eene kamp ten noorden van de Koesteeg (1878, NA Colz. 2128), het *Spintje* (Ha 1981).

De oudste vermelding *Spannet* zou een samenstelling kunnen zijn van de stam van het ww. *spannen* en het appellatief *net* 'van garen geknoot weefsel met mazen om dieren te vangen'. Een *spannet* was een tussen twee stokken gespannen net gebruikt voor het vangen van kleine vogeltjes, maar ook van patrijzen (WNT 14 kol. 2584). Eén van deze percelen moet dan vroeger voor een dergelijke activiteit gebruikt zijn. Of een dergelijk werktuig als toponymisch naamvormingsmotief kan optreden lijkt mij op z'n minst twijfelachtig. Mogelijk is ook de vijftiende-eeuwse vorm *Spannet* – mede gezien de vele latere verbasteringen – een produkt van volksetymologie en blijft bovenstaande verklaring vooralsnog onzeker.

X. Speelmanskamp: zie *Speuldermaat*X. Speentje: zie *Spannet***SPEKKKAMP**Pu I 179: zie *Kluppelskamp*X. Spennet: zie *Spannet*X. Spennink: zie *Spannet*X. Spennitien: zie *Spannet***SPEULDERKAMPEN**

kaart 16 F3

1. Pu I 139, 140: 5.35.10 ha hooiland

Twee kampen hooi- en weiland de *Speulderkampen* (1878, NA Colz. 2128).

FN (*Van*) *Speuld(e)*. De *Speulderkampen* waren begin zeventiende eeuw eigendom van Gerrit van Speulde (1608, AK 185 fol. 5; 1611, AZA 178 fol. 5). De familie (*Van*) *Speulde* is afkomstig uit Harderwijk. Leden van dit geslacht worden al genoemd ca.1325 (D 1905: 17; Berends 1935 II : 610). Diverse leden waren commandeur van de Johannitercommanderie van St. Jans Dal of 's Heeren Loo of maakten deel uit van de magisstraat van Harderwijk (Moorman van Kappen 1981: 26; Duinkerken 1990: 248 - 253; 260 - 264). *Speuld(e)* is als geografische herkomstnaam afkomstig van de Ermelose buurtschap *Speuld(e)*. De oudste vermeldingen als FN komt voor in de goederenlijst van Herbertus van Putten uit 1313: Wolf de *Spelde* (D 1902: 20). Volgens Otten is *spelde* de boomnaam *spel(dorn)*, de naam van de (witte) hagedoorn (Otten 1991: 83; Buiks 2002: 129).

2. Pu I 447, 448: 3.34.70 ha hooiland

kaart 17 B4

Twee kampen hooi- en weiland de *Speulderkampen* langs de noordkant van de Bokhorstersteeg (1878, NA Colz. 2128).

3. Pu I 940 - 942: zie *Speuldermaat*

SPEULDERLAND

Pu I 940 - 942: zie *Speuldermaat*

SPEULDERMAAT

kaart 20 E2

Pu I 940 - 942: 8.83.10 ha hooiland

PHd in Speulderkamp (1531) en PHd in Speulderland (1608). Ook Achterste Speulmanskamp en Voorste Speulmanskamp

Van eenen hoymaetken in *Spueldermaat* in den kerspel van Putten (1432, H 1931: 65), Die van Spoelde 1 scepel ut den guede geheten *Spoeldermate* (ca.1518, AK 40 fol. 47), Uit 9 mergen land genaamd de *Spueldercampen* gelegen in Ereckmeijde in het ambt Putten (1531, HH 9 Inv.nr. 1451), Clemens van Spueld idt *Spuelderlant* zuytwert die Middelbeeck...oestwert idt Kip (1608, AK 185a fol. 28), Twee campen Mehenlandt beijde genaemt de *Speulmans Campen* op de Middelbeeck (1680, SV 160 fol. 132), *Speulmanskamp* (1716, HG 5773 fol. 47), Agt mergen mheenland de drie *Speulmanskampen* (1775, RV 863 fol. 463), Een perceel hooi- en weiland de *Speelmanskamp* genaamd (1855, NA Col. 5574), de *Speulmanskamp* (Ha 1981).

SPEULMANS EN HELLEKAMPENBEEK

kaart 20 E2

Pu polder Arkemheen

De *Speulmans en Hellecampen Beek* (1778, AZA 1046).

Noord-zuid lopende polderbeek tussen de *Middelbeek* en de *Arkemheense Zeedijk* langs de *Hellenkampen* en de *Speuldermaat*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

X. Speulmanskamp: zie *Speuldermaat*

X. Speuy: zie *Spoij*

SPEUYERLAND

Nij buurtschap Ark: zie *Veenhamersgoed*

X. Spintje: zie *Spannet*

SPITKAMP

kaart 18 A10

Pu I 540: 2.09.20 ha bouwland

De *Spitkamp* (Ha 1981).

Spit, 'steek van een spade'. In microtoponiemen heeft *spit* de betekenis van 'omgespitte, ontgonnen grond' (WNT 14 kol. 2858).

SPOIJ

kaart 1

Nij buurtschap Ark

Dye *Spoeye* (1494, AK 185 fol. 10), Die *Spoige...te* Arck aan den dijck (1531, B 1935: 249), Albert Rijcxen op de *Spoije* (1558, S 1993: 78), op die *Spoijeslues* (1589, B 1935: 535), opte Graft bij *Spuy* (1716, HG 5773 fol. 61), buurschap Ark aan de *Speuij* bij de Steene Sluys (1746, RV 852 fol. 216), tusschen de Putterdijck en het *Spuij* (1760, RV 853 fol. 273).

De Nijkerkse *Spoey* of *Spui* zal ongeveer gelegen hebben op de plaats van de latere *Arkersluis*. De oudste gegevens over een vorm van sluisbouw op deze plaats dateren uit 1531 (B 1935 II: 249). *Spui*, verwant met *spuwen*, mnl. *spoye*, *spoeije*, *spuye*, *speye* is een algemene aanduiding voor 'een afsluitbare waterlozing', later ook toegepast op een schutsluis. Een *Spoey* diende niet alleen

voor de waterlozing, maar ook voor het doorlaten van scheepvaart. Vermoedelijk kon dit in de verbinding met de *Zuiderzee* alleen bij dood tij, omdat een sluiskolk met twee deuren ontbrak. De oudste vermelding is de aanleg van een dergelijke *spoija* door Graaf Willem II van Holland in de *Spaarndam* in 1253. Over de bouw van deze *spoya* in de dertiende eeuw zie Giebels 1994: 20 - 23 en Beekman 1907 II: 1519 - 1522.

SPOIJKAMP

kaart 1 B5

Nij A 46: 1.26.60 ha hooi- en weiland

Onder die *Spoijkamp* in Cornelis van Cootenlandt (1616, AZA 1 fol. 104), Wijchert Pelen Wacker heeft de *Spoekamp* groot 2 mergen daer de schup in is (1650, AAN 750 fol. 190), Van een camp lants groot int geheel omtrent derdehalf mergens genaemt *Spuijkamp* liggende in Arckemeed (1667, HH 12 Inv.nr.310), Derdehalf mergen genaemt *Speucamp* (1675, SV 159 fol. 2), de *Spuikamp* (1870, NA Colz. 202), *Spuikamp* (Mu 1993).

X. Spoekamp: zie *Spuikamp*

X. Spoeldermaat: zie *Speuldermaat*

SPOORBOS

Nij C 209, 210: zie *Weitkamp* (4)

SPOORKAMP

Nij C 212: zie *Zandkamp* (2)

X. Sprenkelermaat: zie *Sprinkelermaat*

SPREIJENGOED

kaart 16

Pu polder Arkemheen voormalige boerderij

Juffer van Eijl vant erff *Spreijengoet* saylant 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 9), Wolter Willems...anderhalf mergen vant voors. *Spreyengoet* bij d'eerste brugh an d'Arler Steegh (1611, AZA 178 fol. 7), Engebert Schrasser *Spreyengoed* (1716, HG 5773 fol. 7).

FN *Spreij* of *Spreijde*. In het register van de overleden keurmedigen van de Kelnarij van Putten wordt in 1395 genoemd Aelt *Spreyde* (S 1993: 25). Honderd jaar later onderhoudt Lambert *Spreide* 6 roeden dijk in verband met grondeigendom in de polder Arkemheen (1494, AK 185 fol. 1). Het *Spreyengoed* is een verdwenen boerderij in de Puttermheen. Misschien herinnert de naam het *Oude Huis*, sectie I 6, aan de vroegere opstallen van dit erf. Er ligt ook een boerderij *Spreijengoed* of *Spreienhoef* in de Puttense buurtschap Hoef, sectie K 123. Dit erf is ca. 1640 gespleten uit het goed te Bijsteren, gemeente Putten (AK 184). De relatie tussen beide boerderijen is niet duidelijk. Voor de basis *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*.

SPREYERSGOED

kaart 16 B8

Pu I 8, 9: 3.47.10 ha hooiland (bouwland)

Ook Hoge (13)

Een perceel bouw- en weiland den *Hogen* ook wel *Spreyersgoed* genaamd (1835, NA Col. 1093), De *Hoge* (Ha 1981).

SPREYWERF

kaart 6 C5

Nij B 141: 1.82.30 ha aardappelland (bouwland)

De scholtis Dompsele *Spreywerf* (1716, HG 5773 fol. 45), Eene kamp tiendpligtig tabaksland *Spreiwerf* genaamd met daarop staande schuur van 27 hangen (1864, NA Col. 7761), het *Spreiwerf*...achter de Kolk langs de Lazarusbeek (1882, NA Colz. 2994).

Vermoedelijk ook de FN *Spreij* of *Spreijde*. Zie *Spreijengoed*. De *Spreywerf* is echter een vruchtbaar stuk land aan de *Lazarussteeg*. De naam zou eventueel kunnen herinneren aan het Veluwe gebruik van het 'in de spreij leggen van hennep'. Dit gewas werd na het roten in de *Lazarusbeek* op het veld uitgespreid om te drogen (Heeroma 1959: 111). Voor de basis *-werf* zie *Aaltswerf*.

SPRIELDERKAMP

kaart 16 D4

1. Pu I 164, 165: 3.78.10 ha hooiland

Ook Kijfkamp (3) en Pinkenweide

In *Sprielercamp* (1444, W 1968: 24), Henrick van Meurs *Sprylerkamp* 3 mergen bij Arler (1608, AK 185a fol. 19), drie mergen *Sprijldercamp* (1611, AZA 178 fol. 14), Een kamp weijland groot ongeveer drie morgen de *Sprielderkamp* genaamd (1802, RV 864 fol. 328), Een kamp Mheenland genaamd de *Sprielderkamp* (1849, NA Gun. 633), de *Sprielderkamp* (Ha 1981).

De *Sprielderkamp* is met *er*-suffix afgeleid van de Puttense buurtschap *Spriel*. Dit toponiem is voor het eerst schriftelijk overgeleverd in het inkomstenregister van het klooster Werden omstreeks 1150: 'in Spriele' (K 1978: 275). *Spiele*, *Sprielo* is een bosnaam. De determinant is echter tot op heden niet bevredigend verklaard, omdat er zowel regionaal als landelijk geen (micro)toponiemen voorkomen met het element *sprie*- (Otten 1991: 83).

2. Pu I 207, 209: 2.70.90 ha hooiland (bouwland)

kaart 16 B4

Ook Blokkolk

Willem Celeman van Westervelt *Sprielderkamp* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 13).

SPRINKELER

Nij buurtschap Holk voormalige boerderij

Door den *Sprynckler* dat Aert Gerrytsz. toehoert (1502, W 1954: 289).

FN *Sprinkeler* of *Sprenkeler*. Misschien eens eigendom van en genoemd naar Jan van *Sprenckeler*, die in 1453 twee morgen land bezat in de Arkemheen (HA 101 fol. 76). Maar mogelijk woonde al ruim een eeuw eerder in Nijkerk een (*Van*) *Sprinkeler*, omdat het *Gravenveen*, waarvan de *Sprinkelermaat* deel uit maakt, al vóór 1339 ontgonnen is. In 1340 lag in Anklaar, gemeente Apeldoorn, het goed *Sprenckeler* (Otten 2003: 163). De *Sprinkeler* in Nijkerk wordt als erf genoemd in 1502 bij het vaststellen van het traject voor de kanaalverbinding tussen de *Zuiderzee* en de Rijn bij Wageningen. Zie *Nieuwe Rijn*. De *Sprinkeler* lag in de buurtschap *Holk* dichtbij of aan de *Bunschoterweg* en misschien niet ver van de *Sprinkelermorgen*. De FN *Sprenkeler* komt in 1947 vooral in Oost-Gelderland voor.

SPRINKELERMAAT

kaart 5 B6

Nij A 530, 531: 2.24.40 ha hooi- en weiland

Sege van Horseler nu Reynier van Moerseler *Sprinckelermaat* 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 5), Cosijn Born eijgenaer van 2½ mergen gnt. *Sprinckelermaat* (1650, AAN 750 fol. 210), *Sprinkelsmaat* (1716, HG 5773 fol. 85), 2½ mergen de *Sprenkelermaat* (1752, AAN 751 fol. 176), Twee kampen hooi- en weiland *Sprokkelermaat* genaamd (1857, NA Col. 6081).

De *Sprinkelermaat* is een onderdeel van het *Gravenveen*. Z.a. *Sprokkelermaat* als volksetymologische verbastering.

SPRINKELERMORGEN

kaart 4 B3

Nij A 342: 1.03.60 ha hooi- en weiland

PHd in Holkermorgen (2) (1854)

Jannetgen Petersen *Sprinckelersmergen* aen den Veyntelerweg tusschen beide die bruggen 1 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), Gerrit Jans eiggenaer ende gebruiker van de *Sprinckeler* een mergen groot (1650, AAN 750 fol. 197), Eene kamp het *Holkermorgen*...aan den Bunschoterweg tegen de Nieuwe Hoef (1854, NA Col. 5512).

X. Sprokkelermaat: zie *Sprinkelermaat*.

SPROOKJESLAND

Nij I 320: zie *Kleine Duist*

SPRUITENKAMP

kaart 1 C6

Nij A 56: 1.66.90 ha hooi- en weiland

PHd in Knoopskamp (1625)

Spruitenkamp (1543, NL 1940 kol. 248), *Spruitescamp* 2½ morges groot in Arcemeense ambt Nijkerke...possedit Jan Schrasser (1546, SM 431), 2½ jugera *Spruijencamp* dicta modo *Cnoopskamp* (1625, SM 431), *Spruijten Camp* off *Knoops Camp* 2½ mergen (1732 - 1800, AK 251 nr. 19), *Knoops Camp* of *Spruitengoed* (1803, BFA 2166), De kamp hooi- en weiland de *Spruitenkamp* of *Knoopskamp* genaamd liggende oostwaart van de Vaart aan de zeedijk (1864, NA Col. 7759).

FN *Spruyt*, *Spruit*, waarvan in 1947 in Gelderland nog naamdragers wonen in Nijkerk en Ermelo. De *Spruitenkamp* was eigendom van en is genoemd naar de boerderij *Spruitengoed*, ook Maas Spruitengoed, Krakengoed of de Kraak, in de Puttense buurtschap Bijsteren, sectie L 114. De *Spruitenkamp* was in 1453 eigendom van Maes *Spruite* (HA 101 fol. 169). De boerderij is omstreeks 1950 afgebroken. Zie *Knoopskampen*.

X. Sprijlderkamp: zie *Sprielderkamp*

X. Spui: zie *Spoij*

X. Spuikamp: zie *Spoijkamp*

X. Spijntje: zie *Spannet*

STAART

Pu buurtschap Diermen bouwland

Aelt Glaesemaecker d' *Start* 2 mergen streckt aen den Herderwijckerweg over saylant (1608, AK 185a fol. 12), Heer van Oldenaller noch de *Start* (1716, HG 5773 fol. 19).

Staart, dialectisch *start* (Puttens Praoten 2003: 68) als vormnaam. Door de naamgever gebruikt als metafoor voor een staartachtige perceelsvorm. Zie *Staartmaat*.

STAARTKAMP

Pu buurtschap Diermen

Sevenvierdel mergen landt de *Startcamp* bij Monfrans (1697, SV 160 fol. 156), *Startcamp* (1716, HG 5773 fol. 58).

STAARTMAAT

kaart 16 B3

Pu I 208: 00.82.00 ha hooiland (bouwland)

PHd in Bessel Borrenmorgen (1611) en PHd in Staartmorgen (1716)

Arijsgen van Steenler saylant...voer den dijck die Blockcolck en *Stertmaat* (1608, AK 185a fol. 8), Een mergen genoempt *Bessel Borrenmergen* aen Arler Steech (1611, AZA 178 fol. 11).Elbert Aartsens *Startmergen* (1716, HG 5773 fol. 24), mheenlandt genaamt de *Startmorgen* westwert de beek (1746, RV 863 fol. 410), Twee morgen mheenland aan de Arlersteeg naast de *Startmorgen* (1783, RV 864 fol. 309), Een perceel hooi- en weiland het *Startmorgen* (1859, NA Col. 6722), de *Staartmorgen* (Ha 1995).

De benaming *Stertmaat* of *Startmaat* is een vormnaam ontleend aan het bekende dierlijke lichaamsdeel. Microtoponiemen met de determinant *staart* lopen uit op een punt of het achterste deel is duidelijk smaller dan het voorste deel. Deze *Staartmaat* heeft heel bijzondere contouren, omdat de westelijke grens gevormd wordt door de *Diermerbeek*. Toch verdient het overweging of achter de determinant *Stert/Start* niet de naam van een vroegere eigenaar schuil gaat, namelijk Berent ten *Start* of Bernardus ten *Sterte*. Hij was commandeur van Sint Jansdal in Harderwijk en de grondlegger van het Harderwijkse Burgerweeshuis. Hij overleed in 1555. (Mars 1980: 168; Moorman van Kappen 1981: 34). Zie ook *Sint Janshofstede* en *Kokkerts Kampje*. Hernoeming in 1611 als *Bessel Borrenmorgen* met de vanouds Nijkerkse PN *Bessel* en de FN *Borre(n)*. In de buurtschap Appel vermeldt het tijsboek van Elten ca. 1400 een 'Borrenquet, dat Ghese Vrederix plach toe hebben' (K 1853: 134).

STAARTMORGENPu I 208: zie *Staartmaat***STADBUURT**

kaart 13

Nij buurtschap Achterhoek

Den Brantwech voor de *Stadt Buirte* (1613, AZA 1 fol. 34), In die *Stadsbuijrte* (1679, RV 850 fol. 188), Geurt van Domselers weduwe in de *Stadsbuyrt* 4 mergen (1716, HG 5773 fol. 190, 196), 3 mergen in de *Stadsbuurt* (1752, AAN 751 fol. 155).

Met de *Stadsbuurt*, waarin *-buurt* opgevat moet worden als 'landelijke streek, gehucht' (WNT 3 I kol. 1940), werd in de zeventiende en achttiende eeuw de omgeving van de boerderij *Kouswijk* aangeduid: 'Meijnt Stevens wonende in de Stad Kouswijck' (1706, GR 1495 fol. 35).

Vermoedelijk is *Stad(s)buurt* een ellips – met weglating van het eerste lid *Hof* – van **Hofstadbuurt*, terwijl in *Stad* (1706) weer een ellips is van *Stad(s)buurt*. Zie voor ellipsvorming par. 5.13.1. Zie ook *Buurderkamp Voor Hofstad* en *Hofstede* zie *Hofstede*.

STALENBURGNij I 435: zie *Jacob Melisgoed***STALKAMPEN**

kaart 13 D10

Nij I 518, 520 - 523: 2.05.00 ha bouw-, hooi- en weiland, opgaande bomen

De *Stalkampen* (Mu 1994).

Stal 'houten of stenen gebouw voor het verblijf van runderen, schapen, varkens, geiten enz. (WNT 15 kol. 513). De *Stalkampen* zijn vijf kleine perceeltjes ten noorden van het *Wolter Zegersgoed* in de *Veenhuis*, die grenzen aan de stallen van deze boerderij.

STEEG

Pu buurtschap Diermen

Claes Coninck die *Steeg* 1 mergen (1608, AK 185a fol. 9).

Steeg is de naam voor 'een smalle weg, pad, voetpad, landweg', die in landelijke streken ook als weide gebruikt werd. Zie *Kooisteegje*. In de regio Nijkerk en Putten is *steeg* als benaming voor een perceel hooi- of weiland soms een ellips van *Steegakker*. Dit perceel lag bij de boerderij *Aller*. Het was misschien het pad tussen dit erf en het landgoed *Oldenaller*, waarbij de wegnaam overgegaan is op het aanliggende land. Zie ook voor wegen en stegen in de Arkemheen par. 7.4.

Basis -*steeg* in: *Aan de Blindesteeg, Aan de Domineessteeg, Aan de Schremmersteeg, Allersteeg, Arkersteeg, Arlersteeg, Binnensteeg, Blinde Steeg, Bokhorsterbinnensteeg, Bossteeg, Bremersesteeg, Bij de Wildsteeg, Domineessteeg, Doornsteeg (3), Duistersteeg, Engesteegje, Hardenbergersteeg, Hennekelersteegje, Hogendammersteeg, In de Doornsteeg, Jan Plassensteeg, Jan Tijmensteeg, Koesteeg, Kooisteegje, Kromme Koesteeg, Lazarussteeg, Luxoolsesteeg, Meensteeg, Moorselersteeg, Nachtegaalsteeg, Roemersteeg, Ruigeduistersteeg, Schremmersteeg, Snijdersteeg, Strijlandsesteeg, Vleeslandsteeg, Wallersteeg, Wildsteeg (2)* [41].

STEEGHOEK

Nij A 420, 421: zie *Rijnkamp* (6)

STEENBEEK

kaart 8 E4

1. Nij buurtschap Wullenhoven beek

Op de *Steenbeek* (1547, S 1993: 60), Jacob Weggen bij de *Steenbeck* (1553, S 1993: 67), die *Steenbeecke* in twee campen daer die *Steenbeecke* doer loopt (1608, AK 185a fol. 29), Twee mergen Mehenlandt aan de *Steenbeek* gelegen (1665, SV 159 fol. 7), de *Steenbeek* (KA 1832).

De *Steenbeek* vormde in het verleden de natuurlijke grens van de landerijen Van het Tollingsgoed. Z.a. De *Steenbeek* mondt uit in de *Arkervaat*. De determinant *Steen-* heeft betrekking op de harde, keileemachtige ondergrond. Deze waternaam is begin zeventiende eeuw overgegaan op een tweetal aangrenzende percelen, de *Lage Steenbeek* en de *Hoge Steenbeek*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

2. Nij C 21, 24, 103: 4.30.40 ha tabaks-, hooi- en weiland kaart 8 E4

Ook Hoge Steenbeek en Lage Steenbeek

In Erckmede daer die aff heit *Steenbeken* (1548, NL 1958 kol. 443), Jan Gerritsen die *Steenbeecke* in twee campen daer die *Steenbeecke* doer loept westwert die Graft 2¼ mergen (1608, AK 185a fol. 29), *Steenbeek* (1716, HG 5773 fol. 48), Sekere camp Meehnlandt groot twee mergen genaemt de *Steenbeek* (1676, SV 160 fol. 145).

STEENLER

kaart 5 D3

1. Nij A 632: 00.26.40 ha huis, schuur en erf

VHd in Meus Elbertsengoed (1555), VHd in Holevoort (1609), VHd in Groot Steenler (1609), *Steenler* en h(evet) Gosen Brant (ca.1400 K 1853: 161), *Steenler* hoffhorigh possedit quondam Casijn van Neckenvelde (1457, AK 268), Uyt *Meus Elbertsguet* in die Doerensteg vocant nunc *Steenler* (1555/1602, HG 5023, nr. 19), Scherpenschoeten gelegen in *Mewus Elbertsengoet* (1608, HG 4396 fol. 10), Evert ten Hoeff cum socijs heeft 't erff *Steenler* in die Doerensteeg (1608, HG 4396 fol. 8), *Holevoortsche* huysstede ofte *Groet Steenler* (KK 1609), Het goet *Steenler* Neoclesiae (1636, S 1993: 179), Bessel ten Hoofts weduwe heeft van 't goet *Steenler* huys, hof ende 9½ mergen (1650, AAN 750 fol. 214), Een Erf en goet *Steenler* genaempt (1675, RV 850 fol. 3), Het Erff en goet *Steenler*, genaamt *Groot Steenler* (1685, SV 159 fol. 3), 't

Erf *Steenler* (1716, HG 5773 fol. 92), Een hofstede *Steenler* genaamd liggende onder Nijkerk in de Doornsteeg (1857, NA Col. 6258), *Groot Steenler* (Ri 1998).

De FN *Steenlaar/Steenler* is ontleend aan het microtoponiem *Steenlaar*. De Nijkerkse *Steenlaar* lag aan de rand van het lage poldergebied en de hogere gronden van de Nijkerkse buurtschap *Holk* en was oorspronkelijk een met licht bos en struikgewas begroeid terrein. Deze ligging is vergelijkbaar met die van het erf *Groot Diermen* in de Putterpolder. *Steenlaar* is samengesteld uit de determinant *Steen-* en de basis *-laar*, onl. *lare* ‘intensief benut bos’ of ‘open plaats in het bos’ waar stenen voorkwamen. Ook bij het Gelderse Rozendaal ligt een *Steenler* (Dittmaier 1963a: 80). De aanwezigheid van bosbegroeiing in dit gebied blijkt ondermeer uit de microtoponiemen *Laarkampen* en *Bosmaat*. Zie *Gravenveen*. De buurtschap *Doornsteeg* is vanuit deze boerderij vanaf begin veertiende eeuw in cultuur gebracht (D 1905; HA 372, 373). Het is niet onmogelijk, dat op de *Steenlaar* in *Holk* ten tijde van de eerste schriftelijke overlevering begin veertiende eeuw tenminste twee of zelfs zes boerderijen lagen. In de rekeningen van de rentmeester van Veluwe komen vijf personen voor met de FN *Steenlaer/Steenler*. Weba de *Steenlaer*, wordt aangeslagen voor 8 morgen onrechtmatig ontgonnen land; Wouter van *Steenler* en Gerard, zoon van Weuben van *Steenler*, bezitten 4 morgen; Holle van *Steenler* 3 en Altetus van *Steenlaer* 2 morgen (1333/34, HA 372, 373). Daarnaast is er sprake van Hermansgoet van *Steenlaer* (ca.1325, D 1905: 11, 15). Uit deze gegevens is niet af te leiden of het om even zoveel boerderijen gaat of dat er sprake is van losliggende percelen. Van Dooren vermeldt zeven boerderijen met de naam *Steenler*, waarvan een tweetal later *Noordveld* en *Varhoorn* heetten. Bovendien is niet duidelijk welke erven toebehoorden aan het klooster Paderborn en welke aan Elten. Vast staat dat de latere erven *Groot Steenler* en *Klein Steenler* van het klooster te Elten geweest zijn (Van Dooren 1986: 120). De hernoeming in *Meus Elbertsengoed* naar de bewoner *Meus Elberts*, overleden in 1565. PN *Mewes*, *Meus*, *Mees* van *Bartholomeus* en patroniem *Elbertsen* van PN *Elbert* van *Adelbert*. In de Puttense buurtschap Huinen ligt een boerderij met dezelfde naam. Midden vijftiende eeuw was Elbert Meusz. bezitter van de Nijkerkse boerderij het *Slangengoed* (1456, E 1944: 148); begin achttiende eeuw is er sprake van 2 morgen land van ‘Meus Elberts alleer Elbert Meus van den erve Steenler’ (1706, GR 1495 fol. 54). Misschien heet deze boerderij in de zeventiende eeuw ook nog *Kil Aartsengoed*. Z.a. Voor de hernoeming in *Holevoort* zie *Hollenvoorde*. Eltense boerderij (*Vrouwengoed*). In 1568 ter grootte van ca. 19 morgen; in 1608 39 morgen; in 1650 ruim 32 morgen en in 1716 14 morgen. Zie over deze boerderij in de zestiende eeuw (ON 2003 nr. 4 : 5 - 10). De boerderij is afgebroken in 2002 ten gunste van de uitbreiding van het Nijkerkse industrieterrein langs de A28. Reciprocerend met *Klein Steenler*, Nij A 472.

2. Nij A 472: 00.01.70 ha huis en erf

kaart 4 E10

VHd in *Klein Steenler* en Zeger Klaasgoed (1650)

Aernt van *Steenler* met zijn broeder en susters kyndt 't erff *Steenler* teyndens die Doerenstege (1608, HG 4396 fol. 8), Dr. Goossen van *Steenler* heeft van 't goet *Steenler* 17 mergen lants met huys, hof, boomgaard pagter Cornelis Hermens (1650, AAN 750 fol. 217), *Klein Steenler* off *Zeger Claesgoet* (ca.1650, SM 431), *Steenler* (1716, HG 5773 fol. 95), Erf en goed *Kleyn Steenler* genaamt met huysinge, berg, hof, hofstede...uyt het hof Groot *Steenler* gespleten...hofhorig an de Abdije Elten (1766, RV 853 fol. 303), Een Erff en goed *Kleyn Steenler* genaemt.(1773, RV 853 fol. 343), Het goed en erf genaamd *Klein Steenler* (1840, NA Col. 2166, 2241 en 2312).

Eltense boerderij (*Vrouwengoed*). In 1650 ter grootte van 36 morgen met drie eigenaren; in 1766 ongeveer 17 morgen; in 1773 ongeveer 7 morgen en in 1840 ruim 5 morgen. In 2002 afgebroken

ten gunste van de uitbreiding van het Nijkerkse industrieterrein langs de A 28. Reciprocerend met *Groot Steenler*, Nij A 632.

STEENLERMAAT

Nij A 655: zie *Ellertskamp*

STEENLERSGOED

kaart 4 E8

Nij A 449: 00.34.50 ha huis, schuur en erf

Ook Hollevoort

Dem *Steenlergut* im Amt Nykerck an der Dorrenstege (1595, HSD 1, 339/295), Buurtschap Doornsteeg bij *Olevoort* (1752, RV 852 fol. 170), Percelen uit *Steenlargoet* gespleten (1785, AK 268), Het erf en goed *Hollevoort* of *Steenlersgoed* (1864, NA Col. 7761), Een huizing met.hooi- en weilanden *Hollevoort* of *Olievoort*...in de buurtschap Doornsteeg (1864, NA Col. 7761), Het erf en goed *Hollevoort* of *Steenlersgoed* (1864, NA Col. 7761), *Holevoort* (Mu 1994).

Zie *Steenler*. Deze boerderij is mogelijk midden zestiende eeuw afgesplitst van het erf *Klein Steenler*, vandaar de naam *Steenlersgoed*, en toen gebouwd op het perceel *Holevoort*. Zie *Hollenvoorde*. In 1588 woont op *Holevoort* Meinis *Holevoort* (HG 5023 fol. 13). In 1595 is Reyer *Holevoort* overleden en komt de boerderij in bezit van Otto Schrassert, die gehuwd is met Elbertjen van Steenler (AK 268). De gelijkstelling van dit erf met *Groot Steenler* op de kaart van Kempinck uit 1609 moet op een vergissing berusten. Op het kadastrale minuutplan van 1832 is de boerderij ten onrechte niet ingetekend, hoewel hij wel als ‘huis, schuur en erf’ genoteerd staat in de oorspronkelijke aanwijzende tafel.

STEENSTROET

kaart 17 D9

Pu I 262, 289: 3.13.20 ha hooiland en bouwland (bouwland)

Philips van Spulde saylant *Steenstroet* bij d' Allermolen 4 mergen (1608, AK 185a fol. 4), 8 mergen land bij Oldenaller...de *Steenstraete* (1687, HH 2 Inv.nr. 12), Heer van Oldenaller *Steenstroet* 4 mergen (1716, HG 5773 fol. 7), Acht mergen lants bij de Allermoele gelegen genaempt de *Steenstroete* welck camp sal ijtutweege door sijn allee opte Nijkerckerwech (1653, HH 2), Landerijen genaamd de *Steenstroeten* (1843, NA Gun. 407), *Steenstroet* (Ha 1981).

De *Steenstroet* is waarschijnlijk een ontginning van een halve hoeve, die naast de hierboven genoemde percelen ook sectie I 263, 265 en 287 omvatte. De determinant *Steen-* omdat zich in de ondergrond van dit bouwland een grint- of stenenlaag bevond, die het doordringen van het regenwater bemoeilijkte. Hierdoor ontstond een enigszins drassig terrein. Van een werkelijke *stroet*, een ‘moerassig, laaggelegen land begroeid met struikgewas’, is hier geen sprake. De meeste *stroeten* zijn lage graslanden. Zie *Stroet*.

X. Steenwerfshofstede: zie *Sternwerpshofstad*

STEENWERPSHOFSTAD

kaart 4

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Van 1 hofstat gelegen by *Steenwerpshofstat* alleer Wilde Reynkens (1453, HA 101 fol.68), Jacob van Achtevelt 2 mergen *Steenwerffs hofstede* zuydtwert die Weyntelerweg (1608, HG 4396 fol.20), Brant Killen heeft 2 mergen gnt. *Steenwerfthofstede* pachter Jacob Gerrits (1650, AAN 750 fol. 201), Kiliaan van Steenler *Steenwerfs Hofstede* (1716, HG 5773 fol.130).

FN *Steenwerper*. Een aantal keurmedigen van de Kelnarij van Putten tussen 1395 - 1428 draagt deze FN, zoals Evert, Bijge en Wedeghe *Steenwerper* woonachtig in Nijkerk en Putten (S 1993:

331). *Steenwerfshofstede* is een ellips, een zgn. Klammerform, van **Steenwerpershofstede*. Zie par. 5.13.1 *Steenwerfshofstad* lag aan de *Bunschoterweg* op het latere kadastrale perceel A 350. De huidige hoogtekartaart geeft hier geen terreinverhoging aan. Wellicht is de woonpol afgegraven. De basis *-werf* is een volksetymologische verbastering vn *-werp* naar analogie van andere *werf*-namen in de Arkemheen. Zie *Aaltswerf*. Voor *Hofstad* en *Hofstede* zie *Hofstede*. De hoekige vorm van het voormalige huisperceel, die veroorzaakt is door aanwezigheid van opstallen als woonhuis, berg en schuren, heeft geleid tot de negentiende-eeuwse hernoeming *Kromme Kamp*.

STEENWERFSHOFSTEDE

kaart 4 B2

Nij A 349, 350: 3.55.20 ha hooi- en weiland

Ook Krommekamp (6)

Eene kamp hooi- en weiland *Steenwerfshofstede* ook wel de *Krommekamp* genaamd (1846, NA Col.3524), Eene kamp hooi- en weiland *Steenwerfshofstede* of de *Krommekamp* genaamd (1889, NA Colz.4447), Eene kamp hooi- en weiland *Steenwerfshofstede* of de *Krommekamp* genaamd (1889, NA Colz.4447), *Krommekamp* (KK 1937).

STEKKERSERF

Nij polder Arkemheen

Dyssa Henrics Servaes dochter van Aller...van 6 mergen die Kolck en van *Steckerserf* (1453, HA 101 fol. 11), Henrick Bierwijsch...van 6 mergen geheten die Kolck ende van *Steckerserve* (1552, GR 1307 fol. 17)

FN *Stekker*. Het is niet duidelijk of de basis *-erf* hier de betekenis 'boerderij' of 'perceel land' heeft. Zie onder *Erf te Diermen*. Verdere gegevens ontbreken.

STEKKERSLAND

Nij polder Arkemheen

Gerrit Deuss. van 1½ mergen van 1 kamp gehieten *Steckerslant* gecoft tegn Jacop Byerwysch (1453, HA 101 fol. 11), *Steckersland* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 60).

STOBBENLAND

kaart 9 B5

Nij C 287: 1.88.20 ha tabaksland

Ook Doornenkampen

Stobbenland (KH 1957).

Stobbe 'achtergebleven worteleind van een omgehakte boom of gekapt hakhout' (WNT 15 kol. 1751).

STOMPSKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld

De dijk liggende in Rijcket Hoolwervenlant genoemd *Stompskamp* (1618, AZA 1 fol. 133).

Vanwege de sterke verbuiging met *-s* eerder de FN *Stomp*, dan een vormnaam of een synoniem voor *stobbe* 'wortelstomp'.

STOPPELENKAMP

kaart 20 H4

Pu I 897: 2.62.50 ha hooiland

Domeinen noch den *Stoppelencamp* (1716, HG 5773 fol. 73), Une prairie dite le 6-eme au *Stoppelkamp* dans l'Arkemheen (1811, BFA 7266), de *Stoppelkamp* (Ha 1981).

Stoppel, ‘onderste deel van een halm of stengel die na het maaien op de akker blijft staan’. De naam kan ontleend zijn aan het verschijnsel van *stoppelbeweiding*. Het beweiden van bouwland was in Gelderland een algemeen verschijnsel. *Stoppelbeweiding* zorgde voor mest. De vlak hierbij gelegen *Bonenkampen* vormen eveneens een aanwijzing, dat oorspronkelijk laag gelegen hooi- en weilanden soms werden gebruikt als bouwland. Voor de polder kwam dit meestal neer op de verbouw van haver. Zie *Haverkamp*.

STREEK

kaart 13 D11

Nij I 568: 3.00.10 ha hooi- en weiland
De *Streek* (Mu 1994).

Een *streek* in microtoponymische zin is in de Arkemheen niet veel meer dan een ‘strook land, een smal gebied’ (WNT 15 kol. 2148). *Streek* is synoniem met *streep*. Z.a.

STREEK VAN MOL

kaart 13 A11

Nij I 303: 00.87.90 ha hooi- en weiland
Ook Slag
De *Streek van Mol* (Do 1988).

X. Striptenbeek: zie *Beekmanserf* (1)

STREEPJE

Nij Achterhoek
Keesje Peter Everts heeft ’t *Streepje* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 140).

Streep(je), ‘langgerekt perceel’. Zie ook *Striip*.

STROET

kaart 7 B9

1. Nij B 238: 2.88.20 ha boomgaard
VHd in Oude Boomgaard (1857)

Twee percelen of kampen bouwland, eerder geweest weiland, thans kersenboomgaard, de *Stroet* genaamd (1843, NA Vi. 33), Een perceel tiendvrij bouwland den *Ouden Boomgaard* liggende aan de Luxooldersteeg (1857, NA Col. 6032), De helft in het perceelbouwland de *Stroet* genaamd...aan de Luxooldersteeg (1864, NA Col. 7761).

Stroet, ohd. *struot*, westfalisch *strôd*, onl. *strude*, met verbogen vormen als *stroede*, *stro(o)de*, waaruit een nieuwe nominatief *stro*e, *stro(o)* betekent ‘drassige plaats, moerassig elzenbosje, moerassig land begroeid met laag hout’ (WNT 16: 96; Schönfeld 1950: 48; Moerman 1956: 223; de Vries 1971: 711). *Stroet* komt voor in de Saksische streken van Oost-Nederland, maar de oudste vermelding uit de negende eeuw is *Strude*, een gebied in de gemeente Wieringen in Noord-Holland (Künzel/Blok 1988: 334). Hoewel het woord *stroet* voornamelijk voorkomt in plaatsnamen is het in Putten nog in gebruik als appellatief. Laaggelegen grasland wordt nog *stroet* genoemd. De *oe-* of *oo-*achtige klank van *stroet* ligt in Putten, evenals op de Noord-Veluwe, dicht bij de *ao-*klank van *straat*, *straot* (Otten 2002: 50), waardoor het moerasachtige gebied de Soegstroet in de Puttense buurtschap Huinen tot Zoegstraat werd (1768, RV 863 fol. 205). Ook twee percelen bij het erf Bloemendaal, Nijkerkse buurtschap Wullenhove, heetten in 1694 de Straeten (SV 159 fol. 10). Zie ook de attestatie uit 1687 onder *Steenstroet*.

2. Pu buurtschap Diermen

Reyner van Aller van sijne guede ten Olden Aller...van erve geheiten die *Stroet* (1453, HA 101 fol. 71).

De basis -stroet in: *Berkstroet*, *Breestroet*, *Steenstroet*, *Voorste Stroet* [4].

STROETEN

Pu I 740 - 743, 770 - 772: zie *Berkstroet*

STRUKELEERMATEN

kaart 14, 15

Nij buurtschap Nekkeveld

Door den *Struckelermaten* dat toehoert Peter Glauwe (1502, W 1954: 289).

FN *Strukel/Struikel*. Het perceel ligt vlak bij de *Blekkerweg* langs het oude tracé van de *Nieuwe Rijn*. Z.a.

STRIJLAND

kaart 7 F5

Nij B 397: 00.05.70 ha huis en erf

Heyne Stridelant van de guede to *Stridelant* (ca.1400, K 1853: 136, 137, 161), *Stridelants* (KK 1609), Claes Aertsen van Strijlandt...van zijn erff *Strijlandt* (1611, AZA 178 fol. 66), Lambertus Snapper van *Strijland* (1716, HG 5773 fol. 171), *Strieland* (KA 1832), den Eng...op *Strijland* (1849, NA Col. 4352).

FN *Strijland*. Begin veertiende eeuw ontgon Brant van *Strideland* grond in Nijkerk (1333/1334, HA 372). Hij was vermoedelijk eigenaar van het erf *Strij(de)land* ‘land waarover twist of onenigheid gerezen is’ (Moerman 1956: 138).

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Bij ontginning in 1333/1334 ter grootte van 8 morgen.

STRIJLANDBEEK

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove en Slichtenhorst

De Strielandbeek (1832 KA); *De Strielandsebeek* (1938, AZA 1.711)

De *Strijlandbeek* is een kleine polderbeek in de omgeving van de boerderij *Strijland*. De beek loopt slechts gedeeltelijk door het gebied van de polder Arkemheen. Zie kadastrale atlas Nijkerk sectie F 2^e blad. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

STRIJLANDSKAMPJE

kaart 20 G1

Pu I 932: 1.74.00 ha hooiland

Peel Aeltsen mitten sijnen *Strijlantscampgen* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 24), Gerrit Dirksen *Strijlandscampjen* (1716, HG 5773 fol. 37), Een camp Mheenlandt groot ongeveer twee mergen genaamd *Strijlandscampje* buurschap Groot Diermen (1756, RV 863 fol. 274), *Strijlandskamp* liggende eene kamp ten noorden van de Koesteeg (1856, NA Col. 5971).

STRIJLANDSLAND

Nij bij de Vest

Lysgen Wildemans heeft...2 mergen saylants *Strijlantslant* (1608, HG 4396 fol. 23), *Strijlantslant* (1611, AZA 178 fol. 55).

STRIJLANDSMAAT

Nij buurtschap Ark

Van *Stridelandersmaet* IV d'. (ca.1400, K 1853: 138), in den kerspel van der Nyerkerck...
Strilandermaet (1456, E 1944: 148).

Het is niet onmogelijk dat de *Strijlandsmaat* en de *Strijlandspol* refereren aan hetzelfde denotatum. Beide waren Eltense goederen; de betaling van IV denarii ca. 1400 voor de *Strijlandsmaat* komt overeen met de oppervlakte van de 4 morgen van *Strijlandspol*. Bovendien komt de *Strijlandsmaat* niet meer voor in bronnen na het midden van vijftiende eeuw.

STRIJLANDSMORGEN

kaart 7 E6

Nij B 388: 00.95.80 ha tabaksland

Eene kamp tiendvrij tabaksland *Strijlandsmorgen* genaamd...op Strijland (1857, NA Col. 6081).

STRIJLANDSPOL

kaart 1 E5/ 2 A7

Nij A 81, 82: 2.81.40 ha hooi- en weiland

VHd in Kromme Gracht (1842)

Strijlantspoll mit 't westeynde op die Graft 4 mergen (1608, AK 185a fol. 28), *Strijlandspol* (1650, AAN 750 fol. 180), Reyntjen Zegers *Strijlands Pol* (1716, HG 5773 fol. 46), Vier mergen lants genaemt *Strijlandts Poll* zuydt Diermerbeeck west de Graft (1668, RV 850 fol. 4), Een camp landt van ouds genaamt *Strijlanderpol* voor het verwijden van de Graft of Vaart groot sijnde 4 mergen (1764, RV 853 fol. 278), Twee kampen hooi- en weiland *Strijlandspol*, ook wel de *Kromme Gracht* genaamd (1842, NA Col. 2699), *Strijlandspol* (Mu 1993).

Hoewel archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat de *Strijlandspol* bewoond geweest is in de periode van ca. 1250 – 1500 ontbreken hiervan als (nog) schriftelijke bewijzen. Zie voor Van Dooren 1986: 76.

STRIJLANDSESTEEG

kaart 7

Nij buurtschap Wullenhove

De *Strielandsche Steeg* (KA 1832).

Steeg van de Hoogstraterweg langs het erf *Strijland* naar de Slichtenhorsterweg. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

X. Strijp: zie *Strijpterbeek*, *Stijpserf* en *Beekmanserf* (1)

STRIJP

kaart 4 G5

1. Nij A 423: 3.91.60 ha hooi- en weiland

Jan Jansen op die Veenhuysen 4½ mergen genaemt die *Strijp* aen den Holckerweg daer hij woent (1608, HG 4396 fol. 20).

Het microtoponiem *streek*, *striep*, *strijp*, mnl. *stripe*, is in ondermeer in Nederland, Duitsland, België en Engeland de benaming voor een 'langgerekt, smal perceel' (Schönfeld 1950: 117; Field 1972: 222; Piirainen 1984: 384; Van Osta 1995: 984). De spelling met *-ij* is een orthografische hypercorrectie van het dialectisch uitgesproken *striep*. De lengte van de diverse percelen met deze naam bedraagt 200 tot 500 meter.

2. Nij H 669: zie *Beekmanserf* (1)

3. Nij I 487 - 490: 10.84.20 ha hooi- en weiland

kaart 13 C10

Ook Haverkamp (5), Nieuwe Strijp en Oude Strijp

Seger Wulffs acht mergen in twee campen geheten die *Strypen* uitet...Stypengoet (1611, AZA 178 fol. 74), Vier mergen genaemt die *Strijpen* (1700, RV 850 fol. 265), Willem van Westervelt de *Strijp* (1716, HG 5773 fol. 189), Twee mergen de *Strijp* genaamt (1753, RV 852 fol. 207), Twee campen hooi- en weiland de *Strijp* genaamd...noortwaarts van den Langen Holkerweg (1854, NA Col. 5418), De *Strijp* (Do 1988).

4. Nij I 569: 3.74.30 ha hooi- en weiland
De *Strijp* (Do 1986; Mu 1994).

kaart 13 D11

STRIJPTERBEEK

Nij H 669: zie *Beekmanserf* (1)

X. Stuk: zie *Hoge Stuk*

STIJPENGOED

Nij I 497: zie *Stijpsersf*

STIJPSERF

kaart 13 C10

Nij I 497: 00.23.20 ha huis en erf

PHd in Stijpengoed (1611)

Gosen *Styps Erve* (1556, B 1912: 135), Aelt van Strylant derdehalff mergen uit *Stypengoet* (1611, AZA 178 fol. 74), Een erfje de *Strijp* genaamd gelegen op de Veenhuis naast Gerrit Hammekensgoed (1846, NA Col. 3555, 4753).

FN *Stijp* door verwarring ook *strijp*. Het *Stijpsersf* was omstreeks 1570 eigendom van Pieter *Stijp*. Hij was burger van Harderwijk en handelaar in wol (B 1935 II : 458). Lambert *Stijp* was gildemeester van het Onze Lieve Vrouwe Potgilde in Harderwijk en één van de eigenaren van de boerderij Die Lange Meen, ook Sacraments en Pots genoemd in de Puttense buurtschap Gerven, sectie G 90 (B 1935 II : 429; Hagoort 1984: 90). Het *Stijpsersf* heeft hetzelfde kadastrale nummer als het *Gerrit Hammekensgoed* maar is als aparte woning niet ingetekend op het kadastrale minuutplan van 1832.

STUURKAMP

kaart 17

Pu buurtschap Diermen

Den *Stuerkamp* (1534, HG 4993), Dat Binnenlandt...westwert den Aller Voermeen... noortwert den *Stuerkamp* (1580, HG 4993).

Stuur, mnl. *stuer*, mnd. *stûr* in de betekenis 'stevig, vast' en in toponymische zin 'stugge, vaste, en daardoor moeilijk te bewerken grond' (WNT 16 kol. 409).

SUGENKAMP

Nij polder Arkemheen

Henrick van Meervelde van *Sugenkamp* (ca.1400, K 1853: 139).

Misschien oorspronkelijk **Soegenkamp*, met mnl. *zoe*, *soe*, *soeg*, een afleiding van mnl. *sigen* 'druppelen, afvloeien' (Buiks 2002: 180). Mnl. *soe*, *zoe* betekent 'greppel, sloot' (Schönfeld 1955: 230; Dittmaier 1963: 256; Molemans 1982: 667). *Soe(g)* is ook de determinant in *Soegstroet* van oorsprong een gebiedsnaam, later een boerderijnaam, in de Puttense buurtschap Gerven, sectie G 240 - 247 (Hagoort 1984: 292). Zie onder *Stroet*. Het perceel is eigendom van het vrouwenklooster in Elten.

SUIKERKAMP

kaart 7 D4

1. Nij B 459: 1.11.50 ha bouwland

Eenen kamp bouwland met houtgewas de *Zuikerkamp* genaamd...nabij de stad...tegenover den burgerlijken begraafplaats (1841, NA Col. 2546), Eenen kamp tiendvrij tabaks- en bouwland de *Suikerkamp* genaamd...aan den Ouden Amersfoortschenweg (1868, NA Col. 8777).

Van de vier windrichtingen staat in de toponymie *zuid* orthografisch het meest onder druk. Zijn *noord*, *oost* en *west* in (micro)toponiemen vrijwel direct herkenbaar, *zuid* wisselt voortdurend van verschijningsvorm. Als determinant in samenstellingen verschijnt deze hoofdstreek van het kompas als *zut-*, *sut(h)-*, *sou-*, *soe-*, *sur-* of *zuur-* (Schönfeld 1950: 125; Moerman 1956: 224; Van Berkel/Samplonius 1989: 211). De diverse Nijkerkse *Suikerkampen* zijn allemaal van zuidelijke oorsprong. Ze liggen namelijk of in het zuiden van enkele buurtschappen of direct ten zuiden van een boerderij. Een **Zuiderkampje* werd vrijwel altijd een *Suikerkampje*. Ook elders in Nederland komt dat voor. In Heerde ligt een *Suikerkamp* en een *Suikerbrug* (Otten 1993: 186), in Lieren, gemeente Apeldoorn, een *Suikerakkertje* (Otten 2003: 67) en in Valkenswaard een *Suikerberg* (Melotte/Molemans 1979: 242).

2. Nij I 373, 378: 2.10.10 ha hooi- en weiland

kaart13 A6

Ook Eerste Suikerkamp en Tweede Suikerkamp

Drie aan elkander grenzende kampen hooi- en weiland de *Suikerkampen* genaamd (1861, NA Col. 7032).

3. Nij K 285: 1.64.70 ha hooi- en weiland

kaart 15 D6

Het perceel weideland de *Suikerkamp*...aan de Bontepoort (1835, NA Col. 1229).

SUIKERKAMPJE1. Nij A 345: zie *Janshofstede*

2. Nij K 251: 1.10.20 ha hooi- en weiland

kaart 15 E10

PHd in Boterkampje (1835). Ook Rooknest

Wolter van Hennekelers erfgenamen hebben het *Suijckercampje* groot 1¼ mergen pagter Deerk Beernts (1650, AAN 750 fol. 123), Een camp Mheenland groot ongeveer 1¼ mergen genaemt het *Zuijckercampje*...op de Wiel (1771, RV 853 fol. 341), Een kampje weiland het *Boterkampje* ook wel het *Suikerkampje* genaamd...op de Wiel (1835, NA Col. 1085).

Hernoeming in *Boterkampje*. *Boter* als determinant in microtoponiemen wijst op vruchtbare grond (Schönfeld 1950: 28). De negentiende-eeuwse naamgever heeft *Suikerkampje* vermoedelijk geïnterpreteerd als 'vruchtbaar' en heeft er *Boterkampje* van gemaakt met de connotatie, dat wat 'zoet' is ook wel 'vruchtbaar' zal zijn.

X. Suyksgoed: zie *Woutertje Suyksgoed***TABAKS LAND**

kaart 17 D5

Pu I 453: 0.83.90 ha bouwland

Het *Tabaksland* (Ha 1981).

Deze naam herinnert aan de tabaksteelt op de boerderij *Klein Bokhorst* in Diermen. In 1835 stond er op het erf een tabaksschuur met 21 hangen (NA Col. 1121). In 1832 bedroeg de oppervlakte tabaksland in Diermen nog 17 ha. Rondom de Nijkerkse Vest lag midden achttiende

eeuw op het hoogtepunt van de tabakscultuur ca. 350 ha tabaksland. Tegen het eind van de negentiende eeuw verdween deze cultuur door buitenlandse concurrentie en de toegenomen aardappelteelt. De tabakscultuur ontstond in de regio Nijkerk vanaf 1635 en zorgde voor veel werkgelegenheid. Begin achttiende eeuw stonden er in Nijkerk 70 tabaksschuren. De tabaksteelt rondom Nijkerk stond op een hoog technisch peil en bracht de beste kwaliteiten tabaksblad voort. Zie voor de tabaksteelt in Nijkerk Roessingh 1976 en Van der Bie z.j. Zie ook de jaargangen ON 1990, 1993, 1997, 1998, 1999. Het is overigens opmerkelijk hoe relatief weinig microtoponiemen rondom de Nijkerkse Vest en in de Puttense buurtschap *Diermen* gerelateerd zijn aan de tabakscultuur. De verklaring daarvan moet gezocht worden in het feit, dat het telen van de tabaksplanten plaats vond op de oude bouwlanden rondom de stad, zoals bijvoorbeeld de *Schulpkamp* en de *Vleyeneng*, die dus al een eigenaam droegen. Hetzelfde geldt voor de kleine perceeltjes, zoals de *Hof* en de *Bongert* of de *Boomgaard* rondom de boerderijtjes in het buitengebied. Voor de invloed van de Nijkerkse tabaksteelt op de microtoponymie zie ook *Bergkamp*, *Heggestuk* en *Windhouders*.

X. Teesmaat: zie *Tietsmaat*.

TELGTERKAMP

kaart 20 H7

Pu I 878: 2.22.90 ha hooiland

Den *Tellichtercamp* (1619, AZA 1 fol. 139), Drie mergen Mehenlandt genaemt de *Tellichter Camp* (1679, SV 160 fol. 98), Aart Rijksen van de Mheen...den *Telgterkamp* (1761, SV 615), Een perceel weiland genaamd de *Telgterkamp* (1836, KD), Twee kampen de Thinsweide en de *Telgterkamp* aan het einde der Bokhorstersteeg (1936, NA Rey.).

In de vijftiende en zestiende eeuw was dit hooiland eigendom van het Harderwijkse geslacht *Telgt*, *Tellicht*. Volgens de dijkrol van 1494 bezat Hillebrant van *Tellicht* onroerend goed in de Arkemheen (AK 185 fol. 6). Meerdere leden van dit geslacht waren schepen van de stad Harderwijk (B 1935 II: 612). De FN is afgeleid van de Ermelose buurtschap *Telgt*, in 806 vermeld als *Telgud* (S 1872: 26). *Telch*- 'tak, loot' in Oost-Nederland ook 'jonge eik' en het verzamelsuffix -t. *Telgt* 'bos met jong geboomte' of 'bos met jonge eiken' (Ottens 1991: 86). Er ligt ook een plaats *Telgte* bij het Duitse Münster en een *Telghet* in het Engelse graafschap Sussex.

TELGTER POSTHOUWERKAMP

Pu polder Arkemheen hooiland

Den *Tellichter Posthouwercamp* onder den dijk...3 mergen (1608, AK 185a fol. 15), de Fraters *Telcktercamp* (1716, HG 5773 fol. 26).

Volgens de dijkrol van 1588 was dit hooiland eigendom van Simon *Posthouwer*, die afkomstig was uit de Ermelose buurtschap *Telgt* (HG 5023 fol.5). Dit hooiland lag tegen de zeedijk en werd in mei 1619 aanbesteed om vergraven te worden voor dijkonderhoud (AZA 1 fol. 139). In de dijkrol van 1716 is de helft vergraven (HG 5773 fol. 26). De FN *Posthouwer* heeft in 1947 in Ermelo en Putten 58 naamdragers, dat is 70% van het Gelderse totaal.

X. Tellerswerft: zie *Telinkswerf*

TELINKSWERF

kaart 1 D8

Nij A 67: 2.80.20 ha hooi- en weiland

PHd in Ulswerf (1752). Ook Uls

Gerrit Schouteman heeft ontvangen 260 Gelderse guldens tegen onderpand van een kamp land *Telinxwerf* geheten gelegen in Nijkerk (1389, S 1952: 60), Loech Gerritsen *Tellingswerff* 3 mergen daer noertwert die Middelbeeck (1608, AK 185a fol. 33), *Tellichswerff* (1611, AZA 178 fol. 24), Dr. Claes van Steenler heeft 3 mergen genampt *Tellerswerft* (1650, AAN 750 fol. 188), Drij mergen mehenlandts genaamt *Tellighswerff* boven Diermen (1680, SV 159 fol. 13), *Tellingswerf* (1716, HG 5773 fol. 60), 3 mergen *Ulswerf* (1752, AAN 751 fol. 124), Een kamp hooy- en weiland het *Uls* of *Tellingswerf* genaamd...aan de oostzijde van de Vaart (1839, NA Col. 1943), Eene kamp hooi- en weiland het *Uls* of *Tellingswerf* genaamd, gelegen...aan de oostzijde der vaart nabij de Zeesluis (1851, NA Col. 4731), Een perceel hooi- en weiland het *Uls* of *Tellingswerf*...ten zuiden van de Middelbeek (1883, NA Colz. 3143), *Kettingswerf* (Mu 1993).

FN *Telink*. Dit hooiland is vermoedelijk eigendom geweest van en genoemd naar Weyme *Telinx*. Hij overleed in 1389 – het jaar van de oudste vermelding van dit perceel – in Harderwijk als keurmedige van de Abdij Abdinkhof in Paderborn (S 1993: 229). Hoewel *werf*-namen betrekking kunnen hebben op boerderijen ontbreken aanwijzingen dat op dit perceel ooit opstallen hebben gestaan. De huidige benaming *Kettingwerf* is een mooi voorbeeld van volksetymologie. De hernoeming in *Ulswerf* – later de ellips *Uls* – in de achttiende en negentiende eeuw vanwege eigendom van het erf *Tollingsgoed*. Z.a. Voor de basis *-werf* zie *Aaltswerf*.

X. Tenebos: zie *Teijebos*

X. Teunbaan: zie *Touwbaan*

TEUNKAMP

kaart 13 C7

Nij I 506: 00.76.20 ha bouwland

VHd in Thuiswei (1994)

De *Teunkamp* of *Thuiswei* (Mu 1994).

PN *Teun* van *Antonius* en *Thuiswei*, waarin *thuis*- de betekenis heeft van ‘dichtbij de boerderij gelegen’.

TEUT

kaart 17 C10

1. Pu I 284b: 00.60.70 ha bouwland

Een stuk tiendpligtig bouwland genaamd de *Teut* (1842, NA Gun.398), de *Teut* (Ha 1981)

Teut, mnl. *tute*, *tuut*, *tuut*, ‘min of meer spits uitstekend gedeelte, puntig of op een hoek uitlopend stuk land’ (WNT 17 kol. 3957; Moerman 1956: 233; Schönfeld 1950: 113). In deze regio is *teut* in het algemeen de benaming voor kleine percelen met een incurante vorm (Putters Praoten 2003: 72). Deze *Teut* is oorspronkelijk een deel van de *Pas*, die door de aanleg van de *Zuiderzeestraatweg* (1827 - 1830) diagonaal door midden gedeeld is.

2. Pu I 339: 1.28.10 ha bouwland

kaart 17 E7

De *Teut* (Ha 1981).

TEUTKAMP

kaart 13 A7

Nij I 344: 00.94.20 ha hooi- en weiland

De *Teutkamp* (Mu 1994).

X. Teuwiskampje: zie *Jan Teuwiskampje*

TEIJEBOS

kaart 13 B10

Nij I 472 - 475: 4.21.50 ha hooi- en weiland

In den Agterhoek van het *Teijebos* van Daniël van Kalken (1778, AZA 1052), Naast het *Teejebos* (1795, AZA 1052), Vier kampjes hooi- en weiland *Teenebosch* en Polkamp genaamd...buurschap Achterhoek (1851, NA Col. 4663), Hooi- en weiland *Teenebosch* aan den Achterhoekerweg (1896, NA Wes. 63).

FN (*Ten*) *Teije*, een FN die in 1947 in Gelderland het meest voorkomt in Apeldoorn en Epe. *Tenebos* is een volksetymologische verbastering.

X.Theusmaat: zie *Tietsmaat*

X.Thoubaan: zie *Touwbaan*

THUISWEI

1. Nij I 506: zie *Teunkamp*

2. Nij I 513 (ged): 2.75.00 ha hooi- en weiland
De *Thuiswei* (Mu 1994).

kaart 13 D9

THYNENKAMP

kaart 2

Nij buurtschap Ark

Van 3 mergen lantz gelegen in den guede to Nijendarp geheyten den *Thynenkamp* mitter hoffsteden dair hij op woent (1503, HA 101 fol. 252).

De *Thynenkamp* behoorde bij het erf *Nijendorp*. Z.a. Vermoedelijk oorspronkelijk *Thyn(s)kamp*, want een kwart eeuw na deze vermelding is er in een Eltense bron sprake van de verpachting van 'das Zehntland...an dem Wyltsteegh', waarmee vrijwel zeker dit perceel bedoeld werd (1527, HSD 2:171). Voor *tijns* zie *Tinskamp*.

TIETSMAAT

kaart 18

Pu buurtschap Diermen voormalige boerderij

Tytsmate (1335, HA 373), dat goet toe *Teesmaat* (1494, AK 185 fol. 14), Peel Aeltsen *Theusmaat* daer Jelis Gijsbertsen (1608, AK 185a fol. 15), Sestien mergen saijlants genomt *Theus Maeth* (1611, AZA 178 fol. 11).

FN *Tietsmaat*, genoemd in 1340: Litza de *Tiedsmat* (K 1906: 829). De *Tytsmaat* is een voormalige boerderij in de Puttense buurtschap Diermen met in 1608 nog een oppervlakte van 16 morgen of één hoeve. Volgens de dijkrol van 1716 is het erf verdeeld in negen percelen (HG 5773 fol. 24). De boerderij lag hoogstwaarschijnlijk aan de *Binnensteeg*, sectie I 761b. Z.a. Bij de boerderij hoorden ondermeer de *Zaadkamp* en het *Perk*. Mogelijk omvatte het erf de latere kadastrale percelen I 757 - 768 en stonden de opstallen op sectie I 766, thans nog de *Pol* genoemd, naast het *Hofje*, sectie I 767. Z.a. Het eerste deel van deze FN is niet eenvoudig te verklaren. Uitgaande van de veertiende-eeuwse vormen zou *tyts-* of *tieds-* kunnen samenhangen met germ.**tehsa-*, ohd. *zeso* 'rechts' en dan ook 'westelijk'. *Tytsmaat* zou dan betekenen 'rechts gelegen hooiland' ten opzichte van de boerderij *Groot Diermen*. Mogelijk is *Tytsmaat*, later *Teesmaat*, *Theusmaat*, te vergelijken met *Tesma* bij Didam. In de veertiende eeuw *Tesmal*. Evenals *Tesma* is *Tytsmaat* een enigszins apart gelegen ontginning en zeker ook één van de oudste boerderijen van *Diermen* (Tinneveld/Blok 1973: 227 - 228).

TINNEGIETERS

1. Nij A 217: zie *Kleine Tinnegieter*

2. Nij A 305, 306, 336, 340: 6.12.40 ha hooi- en weiland kaart 3 B1/4 B4

Willem Gerritsen die heuckenmaeckers soen toe Herderwijck die *Tinnegieters* in twee campen (1608, HG 4396 fol. 15), *Tinnegeyters* (1608, HG 5042 fol. 34), die *Tinnengieters* (1611, AZA 178 fol. 47), Egbertus Berger *Tinnegieter* (1716, HG 5773 fol. 120), Twee campen Mheen land groot tesaemen ongeveer drie mergen genaemt de *Tinnegieter* bij malkander gelegen (1772, RV 85 fol. 342), Een perceel hooi- en weiland de *Tinnegieter* genaamd in twee kampjes (1848, NA Col. 3926), *Tinnegieter* (KK 1937), De *Tinnegieter* (Ri 2002).

De *Tinnegieters* grenzen aan de *Angeler* en *Fenteler* en zijn wellicht ook ontgonnen in het begin van de veertiende eeuw. De etymologie lijkt voor de hand te liggen, maar er schuilt een adder onder het gras. Schönfeld noemde deze Nijkerkse *Tinnegieters* op grond van een negentiende-eeuwse attestatie als één van de vele voorbeelden van het voorkomen van een beroepsnaam als microtoponiem (Schönfeld 1950: 161). Een *tinnegieter* maakte tinnen vaatwerk en andere gebruiksvoorwerpen. Of deze vaak rondtrekkende ambachtsman in het Nijkerkse zijn beroep heeft uitgeoefend en bovendien zijn bedrijfswinst ter plekke heeft omgezet in zes morgen weiland, trek ik ernstig in twijfel. Veeleer ligt de oplossing in de FN van de eigenaar van deze percelen. Volgens de dijkrollen van 1494 en 1588 was dat een zekere *Tymme Gelens* of *Timme Gelers* (AK 185 fol. 16; HG 5023 fol. 16). Hij was afkomstig van de boerderij *Gelen* in Holk. De ontwikkeling van FN tot microtoponiem kan volksetymologisch als volgt verlopen zijn: *Timme Gelens*, *Tinnegelens*, *Tinnegeter*, *Tinnegieter*. Het microtoponiem *Tingieter* als beroepsnaam komt overigens voor in het Brabantse Gilze (Buiks 2002: 395).

TINSKAMP

Pu polder Arkemheen bouwland

Thoenis Pietersen mitten sijnen *Thijnscomp* saylant (1608, AK 185a fol. 15), Een halff mergen saylants *Thinscomp* (1611, AZA 178 fol. 12), *Tinscomp* aen Putterdijck (1706 - 1754, GR 1496 fol. 54).

Mnl. *tins* of *tijns*, ook *cijns*, een zeer oude ontleening aan lat. *census* ‘belasting, schatting’. In de agrarische sector is het de benaming voor een ‘periodieke betaling in geld en/of natura van een pachter aan een landeigenaar’. De pachtboerderij werd in dat geval een *tijnsgoed* en de pachter een *tijnsman* genoemd (WNT 3 II kol. 2036; Van Schouwen 1909: 45; Dittmaier 1963: 355; Ketelaar 1978: 198; Van Osta 1995: 392).

TINSLAND

Nij buurtschap Wullenhove

Een Camp saeijlandt sijnde tinslant genaemt *Tinslandt* (1717, SV 159 fol. 24).

In deze attestatie wordt het appellatief *tinsland* in één zin tot de eigennaam *Tinsland*.

TINSROEDEN

kaart 17 C5

Pu I 449, 450, 464: 5.27.50 ha hooiland

Ook Ganzenweide (2)

Jan van Gijnckel d'*Tinsroeden* aen Gerrit Maessen Binnensteeg in drie campen 6 mergen (1608, AK 185a fol. 9), Gerrit Henriksen *Tinsroeden* (1716, HG 5773 fol. 14), Jan Claossen voor 4 jaeren gepaght 2½ mergen de *Tinsroeyen* (1761, SV 615), Mheenland de *Thinsroey* (1780, RV 864 fol. 304), Een perceel hooy- en weiland de *Tinsroede* genaamd aan de Bokhorsterbinnensteeg (1840, NA Col. 2131).

Zie *Tinskamp* en *Lange Roeden*.

TINSWEIDE

Pu I 445, 446: zie *Luismaat* (4)

TISJESKAMP

Nij A 107: zie *Luiskampje* (1)

TOGENKAMP

Pu I 938: zie *Vriezenkamp*

TOL

kaart 13 B6

Nij I 384 (ged): 1.82.20 ha hooi- en weiland
De *Tol* (Do 1988).

Zie *Tolboomskampen*.

TOLBOOMSKAMPEN

kaart 13 B6

Nij I 382, 383: 2.60.10 ha hooi- en weiland
VHd in *Simonshoek* (1988)

Twee kampen hooi- en weiland de *Tolboomskampen* genaamd...liggende in de Achterhoek aan de *Laak* (1873, NA Colz. 818), Twee kampen hooi- en weiland de *Tolboomskampen* genaamd (1905, NA Wes. 16), *Simonshoek* (Do 1988).

FN *Tolboom*, afkomstig uit de polder Duist tussen Hoogland en Bunschoten (Tolboom 1990: 7). Evenals de *Tol* liggen ook deze percelen ten westen van de vroegere tol bij het erf de *Grote Veen*, sectie I 384, aan de huidige *Achterhoekerweg* naar de *Laak* en de gemeente Amersfoort. Hernoeming met FN *Simons* patroniem van de PN *Simon*, de Griekse vorm van het Hebreeuwse *Simeon*.

TOLKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld

Een Camp Mheenland groot twee mergen genaamt de *Tolkamp*...buurschap Nekkeveld (1786, RV 854 fol. 97).

Deze *Tolkamp* lag vermoedelijk in de omgeving van het erf de *Bontepoort* en is dan genoemd naar de provinciale tol tussen Gelderland en Utrecht op de *Bunschoterweg* aan de *Laak*.

TOLLINKSGOED

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove voormalige boerderij

Toelinxgoet (ca.1325, D 1904: 11), Bona *Tollincs* (1335, HA 373), *Tolsgoet* ook 't *Ols* genaamd (1559, H 1992: 238), 't Erff *Tols* (1608, AK 185a fol. 27), Frederik van Nijvelt heeft van 't Erft *Tuls* 3 mergen pagter Aelt Gerrits; Peter Cornelis van Westervelt heeft 2 mergen bij *Tulst* (1650, AAN 750 fol. 232, 233), Op 't *Ols* (1716, HG 5773 fol. 44), op 't *Tuls* (1717, RV 850 fol. 18).

FN *Tollink*, patroniem van de PN *Tolle* met suffix *-ing* 'behoren tot'. *Tolle* is een fri. PN en een vleivorm van de PN *Folkert*. In 1340 wordt als horige van het klooster Werden genoemd Altetus *Tollinc* (K 1906: 827). Een halve eeuw later is Alteti *Tollinck* keurmedige van het klooster Paderborn (S 1993: 232). In 1494 is *Tollinck* van Erck eigenaar van twee percelen aan de

Putterdijk (AK, 185 fol. 12). In de loop der eeuwen zijn een groot aantal volksetymologische vormen ontstaan, zoals *Ols*, *Tols*, *Uls*, *Tuls*, en met paragogische *t*, *Ulst* en *Tulst*. *Ols(t)* is ontstaan uit een onjuiste scheiding tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord; *Uls(t)* is te verklaren uit een dialectische wisseling tussen de korte *o* en *u*, die ook zonder umlautsfactor kan voorkomen (Schönfeld 1959: 94). Het huisperceel van de boerderij *Tollinksgoed* is naar de vorm te oordelen het kadastrale perceel C 111. De landerijen lagen op de plaats waar de *Arkervaart* iets afbuigt, dus een hoek maakt, in de richting van de Nijkerkse Vest. Herengoed. Tot de boerderij behoorden op grond van de microtoponiemen de kadastrale percelen sectie C 99, 100, 102 en 104 - 127 met een oppervlakte van 22 ha, wat overeenkomt met een oorspronkelijke ontginning in de veertiende eeuw van 1½ hoeve. De opstallen zijn mogelijk eind zeventiende eeuw al afgebroken.

TOLSHORDING

kaart 5

Nij buurtschap Ark

Tusschen Vlenenengk en *Tols Hornick* (1503, HA 101 fol. 251), Noch heeft die kerck twee mergen lants...geheiten *Tolshorrich*...gelegen opte Arckergraft (1556, B 1921: 135, 136), Philips Schrassert Ottensz. eigenaar van *Tols Hordinck* (ca.1580, NL 1940 kol. 209), Noch ½ mergen saylant op die Graft van *Tolshordingh* (1608, HG 4396 fol. 9).

Tolshording is een samenstelling van de boerderijnaam *Tols*-, uit *Tollinksgoed*, en *-horrich*, *hordinck*, *hordingh*, assimilatievormen van het mnl. *hornic*, *hoornic*, *horninck* of *horic* dat 'hoek' betekent (WNT 6 kol. 1120; Mennen 1992: 106, 108). *Tolshording* is genoemd naar de 'hoek, de bocht' in de *Arkervaart*. Misschien is het kleine stukje opgaande bomen, kadastraal sectie A 673, nog een negentiende-eeuws overblijfsel van *Tolshording*.

TOLSKAMP

Nij buurtschap Wullenhove bouwland

Wolter Reynersen van Aller van *Tolscamp* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 28).

X. Toonbaan: zie *Touwbaan*

X. Tols: zie *Tollinksgoed*

TOREN

kaart 18 A6

Pu I 760: 1.50.00 ha hooiland (bouwland)

Een perceel hooi- en weiland de *Toren* genaamd (1855, NA Col. 5586), de *Toren* (Ha 1981).

Toren, vormnaam. Mogelijk een ellips van oorspronkelijk **Torenkamp*. Het perceel heeft de liggende vorm van een torenspits (Schonfeld 1950: 28; Dittmaier 1963: 320), maar is thans als zodanig niet meer herkenbaar, omdat de 'spits' verdwenen is onder de autoweg A 28 Amersfoort-Zwolle.

TORENKAMP

kaart 13 D6

Nij I 507, 508, 511, 512 (ged.): 2.89.30 ha bouw-, hooi- en weiland

De *Torenkamp* (Do 1988).

Deze percelen hebben gezamenlijk de vorm van een spits toelopende toren.

TOT NEKKEVELD

kaart 15 B8

Nij K 221: 1.30.40 ha hooi- en weiland

Eene kamp hooi- en weiland *Tot Nekkeveld* genaamd (1851, NA Col. 4643).

Voor tot zie par. 4.c en voor *Nekkeveld* par. 7.3.

X. Touwbaan: zie *Grote Touwbaan* en *Kleine Touwbaan*

TRESMAAT

Pu buurtschap Diermen

Claes Everwijnssz. van *Tressmaet* (1494, AK 185 fol. 7), Jan van *Tresmaet* (1494, AK 185 fol. 12).

Tresmaat is vermoedelijk een samenstelling van *tres-*, *dres-*, bijvormen van het bekende woord *driest* en *-maat* 'hooiweide'. In bepaalde streken van ons land is sprake van *dresland* (WNT 3 II kol. 3322, 3323). Zie *Driest*.

TREUDE LANGESGOED

Nij buurtschap Holk

Reyner van Wenckum vier mergen van *Treude Langesgoet* (1611, AZA 178 fol. 70).

PN *Treude* van *Geertruida* en FN *Lange*. Het is niet duidelijk of hier sprake is van een boerderij of van landerijen. Voor *-goed* zie *Aarnt Pelensgoed*.

X. Tuinbaan(tje): zie *Grote Touwbaan* en *Kleine Touwbaan*

TUK

1. Pu buurtschap Diermen

Geys van Boechorst een stuck lants gehieten den *Tuck* (1453, HA 101 fol. 2).

De *Tuk* was oorspronkelijk een stuk land bij de boerderij *Groot Bokhorst*: Zie nr. 2.

2. Pu H 561: 00.16.60 ha huis en erf
gem. Putten

buurtschappen Diermen en Hel,

VHd in Nanninkserf (1730) en VHd in Grote Tuk (1830)

Tuk (KK 1609), Gerrit Snapper heeft derdehalf mergen van den *Tuck* (1611, AZA 178 fol. 64), Jelis Gerrits Snapper heeft een goet de *Tuck* gnt. met huijs, hoff, boomgaert groot 10 mergen waarvan 7 mergen saylant...ende 3 mergen weijlants (1650, AAN 750 fol. 251), Jochem Evertsen ghepacht dat *Erve Nanick* bij der Aller Molen (1698, SV 584), *Nannicks Erve* bij de Muys in de Ampte van Putten gelegen (1735, OAH Inv.nr. 1400), Het Erf en goed genaamt *Nanniks Erve* ofte den *Tuck* (1767, RV 863 fol. 295), Het erf den *Grooten Tuk* (1830, NA Col. 408), Erf en goed den *Tuk* of *Nanningserf* (1841, NA Col. 2397), Het erf en goed den *Grooten Tuk* ook wel *Nanninckserve* genaamd in Hell en Diermen (1841, NA Col. 2546), Het erf *De Tuk* (1903, NA Wes. 79), *De Tuk* (Ha 1989).

De *Tuk* ligt volgens het kadastrale minuutplan van 1832 in de Puttense buurtschap Hel, maar na de verlegging van de *Nijkerkerstraat* in Diermen. De boerderij is gebouwd op het 'stuck lants gehieten den *Tuck*'. Zie 1. *Tuk* levert etymologisch wel problemen op. Misschien moet *tuk* verbonden worden met het Friese *tjoech* 'een deel van een gemeenschappelijk grondgebied dat telkens onder gebruikers wordt verdeeld' (Van Berkel/Samplonius 1989: 180). Of is *tuk* ms. een verkorting van *tuik* 'netjes, schoon, zindelijk' (WNT 18 kol. 3766) of de PN *Tuc*, mnl. *tuuc* 'lichtekooi, knecht' (Debrabandere 1993: 1393). In 1658 is een deel van deze boerderij ook in

gebruik als herberg, want Wouter Hendriksen is dan ‘tapper op den Tuck’ (S 1993: 209). Voor de hernoeming in *Nanninkserf* zie *Nanninkseng*. Reciprocerend met *Kleine Tuk*, Nij sectie C 344.

TUKKELAND

kaart 18 A10

Pu I 553, 556: 1.00.30 ha bouwland
Ook Bongelskamp
Het *Tukkeland* (Ha 1981).

Genoemd naar en thans eigendom van de boerderij de *Grote Tuk*, buurtschap Hel, sectie H 561.

X. Tuls(t): zie *Tollinksgoed*

TUSSEN HET HOUT

kaart 12 C5

Nij I 198 (ged.): 1.36.10 ha hooi- en weiland
Ook Tweede Stukje
Tussen 't Hout (Do 1988).

Voor *tussen* zie par. 4c.2.2. *Hout* in de betekenis van ‘geboomte, akkermaalshout, bosje’.

TWEE KAMPJES OP ARK`

kaart 1 E2

Nij A 11, 12: 2.12.80 ha hooi- en weiland
Hooi- en weiland...de *Twee Kampjes op Ark* (1903, NA Wes. 79), *Twee Kampjes op Ark* (KK 1937).

TWEEDE BEEKKAMP

Nij I 471: zie *Driemorgen* (3)

Reciprocerend met *Eerste Beekkamp*, Nij I 470.

TWEEDE BOEYENGEERSE BEEK

Nij buurtschap Achterhoek/Ark: zie *Boeyengeersebeek*

TWEEDE DUIVENTIL

kaart 16 F7

Pu I 119: 2.82.30 ha hooiland
De *Tweede Duiventil* (Ha 1981).

Reciprocerend met *Eerste Duiventil*, Pu I 118. Z.a.

TWEEDE DWAALKAMP

kaart 5 E6

Nij A 650, 651: 3.96.40 ha hooi- en weiland
Ook Dwaalkamp
d'*Tweede Dwaalcamp* (1716, HG 5773 fol. 76), Hooi- en weiland...de helft van de *Tweede Dwaalkamp* (1844, NA Col. 2982).

Reciprocerend met *Eerste Dwaalkamp*, Nij A 648, 649 en *Derde Dwaalkamp*, Nij 652. Zie *Eerste Dwaalkamp*.

TWEEDE GEERKAMP

Pu I 979: zie *Geerkamp* (4)

TWEEDE LAAKKAMP

kaart 13 D6

Nij I 548: 1.92.20 ha hooi- en weiland
 Ook Laakkamp (2)
 De *Tweede Laakkamp* of Laakkamp (Do 1988).

Reciprocerend met *Eerste Laakkamp*, Nij I 549. Zie *Laak*.

TWEEDE LIESKAMP

kaart 20 H4

Pu I 901: 1.73.50 ha hooiland
 Ook Luiskampje (3)
 Une prairie dite 1-er et 2-eme *Lijskampen* dans l'Arkemheen (1811, BFA 7266), Een perceel weiland genaamd de *Tweede Lieskamp* (1836, KD), Twee kampen de Eerste en de *Tweede Lieskamp* bij de Binnensteeg (1936, NA Rey).

Reciprocerend met *Eerste Lieskamp*, Pu I 903. Z.a.

TWEEDE PAARDENKAMP

kaart 13 A6

Nij I 379: 1.30.10 ha hooi- en weiland
 De *Tweede Paardenkamp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Eerste Paardenkamp*, Nij I 368. Zie *Paardenkamp*.

TWEEDE PADDEKEPOEL

Nij A 671: zie *Achterste Paddekepoel*

TWEEDE SMALLE KAMP

kaart 12 C5

Nij I 186: 1.06.10 ha hooi- en weiland
 De *Tweede Smalle Kamp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Eerste Smalle Kamp*, Nij I 187. Zie *Smalle Kamp*.

TWEEDE STUKJE

kaart 12 C5

Nij I 198 (ged.): 1.36.10 ha hooi- en weiland
 Ook Tussen het Hout
Tweede Stukje (Do 1988).

TWEEDE SUIKERKAMP

kaart 13 A6

Nij I 378: 1.06.60 ha hooi- en weiland
 Ook Suikerkamp (2)
 De *Tweede Suikerkamp* (Do 1988).

Reciprocerend met *Eerste Suikerkamp*, Nij I 373. Zie *Suikerkamp*.

TWEEDE ZWARTE LAND

kaart 5 D4

Nij A 642, 646: 3.23.50 ha bouwland
 Ook Zwarteland
 De kamp hooi- en weiland het *Tweede Zwarteland* genaamd (1890, NA Colz. 4550).

Reciprocerend met *Eerste Zwarte Land*, Nij A 639, 640. Zie *Zwarteland*.

TWEEKAMPEN

Pu I 441, 444: zie *Winekenkamp*

TWEEMORGEN

1. Nij buurtschap Achterhoek hooi- en weiland

Het erve en goed Rongerserf genaamd...de *Tweemorgen* (1844, NA Col. 3139).

Substantivering van de oppervlaktemaat *twee morgen* ca. 1,72 ha. Zie *morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten onder *Anderhalfmorgen* en *Drievierel*.

2. Pu I 2, 3: 1.56.00 ha bouwland (weiland) kaart 16 A9

Ook Morgen onder de Dijk

Het perceel hooi- en weiland genaamd de *Tweemorgen* gelegen onder den dijk (OVW 1905).

3. Pu I 142: 1.72.30 ha hooiland kaart 16 F1

Een stuk weiland...genaamd de zogenaamde *Tweemorgen* (1842, NA Gun. 398).

4. Pu I 172: zie *Kleine Eekrijs*

5. Pu I 180: 1.56.70 ha hooiland kaart 16 D1

Een perceel uitmuntend hooi- of weiland genaamd de *Tweemorgen* (1863, NA Beij. 351).

X. Tijnskamp: zie *Tinskamp*

UDDELERKAMPJE

kaart 20 E7

Pu I 852: 1.74.00 ha hooiland

Dat *Uddelercampgen* Ott Schrasser en Gijsbert Greven 1½ mergen aen d'Arlersteeg (1608, AK 185a fol. 6), Aart Petersen en de kerk van Putten *Uddelercamp* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 8), Een Camp Mheenland...ten oosten de *Uddelercamp* (1786, RV 864 fol. 314), Drie vierde gedeelte in een stuk weiland genaamd de *Uttelercamp* in de Mheen (1834, NA Gun. 103), de *Uddelercamp* (Ha 1996).

Genoemd naar het Veluwe dorp *Uddel*, gemeente Apeldoorn, waarvan de oudste vorm *Uttiloch* (793, S 1872: 13), door Otten verklaard wordt als een samenstelling van germ. *uta* 'uit, buitenwaarts gelegen, aan de buitenkant gelegen' en *-lo* 'bosje op hoge zandgrond, bos, open plek in het bos, bosweide' (Otten 1987: 83).

UIL

kaart 5 E2

Nij A 592: 00.10.40 ha huis en erf

In de buurschap Doornsteegh agter de huysinge den *Uyl* genaamd (1756, RV 852 fol. 173), Een huysinge, hof en berg...gelegen even buiten de Vest van Nijkerk genaamt den *Uijl* (1780, RV 854 fol. 246), Een huis met annexe kamerwoning...de *Uil* genaamd aan het begin van de Doornsteeg (1882, NA Colz. 2994), De *Nuul* (Ri 2002).

De diernaam *Uil*, nachtroofvogel, als huisnaam. De ouderdom en de aard van de attestaties maken een verklaring uit *uil*, *ule*, *oele* in de betekenis van 'vochtige plek, laag weiland' niet waarschijnlijk (Schönfeld 1950: 90; Buiks 2002: 236).

UILDERSCHUURTJE

kaart 5 E2

Nij A 593, 595: 00.02.90 ha huis, schuur en erf

Een huisje met erf en schuur het *Uilderschuurtje* genaamd...buurschap Doornsteeg (1843, NA Col. 2796).

Het *Uilderschuurtje* is vermoedelijk een tot woning omgebouwde tabaksschuur bij de *Uil*.

UITVANG

kaart 4 F3

1. Nij A 401 - 406: 9.20.60 ha hooi- en weiland

Ook Beekkampje (1), Brugkamp (2) en Vlotkamp

Steven Dirricksen weduwe mit oir kynderen den *Uytfanck*...aen den Holcaerweg mit idt zuyden eynde 2³/₄ mergen (1608, HG 4396 fol. 13), den *Uytfanck* (1611, AZA 178 fol. 47), den *Uytvangh* off de Vlotcamp (1733, RV 852 fol. 105), Een Camp Mheenlands groot sevenvierel mergens genaemt den *Uytvanck* tusschen de Holleker- en Olevoorderweg (1746, RV 852 fol. 202), Een kamp hooi- en weiland de *Uitvang* genaamd (1841, NA Col. 2461).

Mnl. *vanc* betekent 'de hand op iets leggen, aanvaarden, in bezit nemen'. *Uitvangen* waren oorspronkelijk gronden die 'buiten de greep' van het individu lagen. In de laat-Middeleeuwse ontginningsperiode verschoof de betekenis naar 'omheinde, afgeperkte grond' die privaat ontgonnen was (Mennen 1990: 102 - 104). Een concentratie van percelen met de naam *Uitvang* ligt in Nijkerk in het gebied tussen de *Holkerweg* en de *Lange Holkerweg*, vanaf de boerderij *Beekmanserf* of *Strijpterbeek* tot aan het erf de *Rijn*. In de buurtschap *Holk* werden de *Uitvangen* in cultuur gebracht als bouwland. De *Uitvangen* zijn individuele ontginningen vanuit de diverse boerderijen. In dit verband geven zij eenzelfde beeld als de ontginningsnaam *Hoefslag*. Z.a. De grootte van de diverse *Uitvangen* loopt uiteen van 2 tot 4¹/₂ morgen. Deze *Uitvang* hoorde bij de boerderij *Ten Rijs*. Zie ook *Grote Bijvang*.

2. Nij A 422: 3.90.90 ha hooi- en weiland

kaart 4 F5

Jan Jansen op die Veenhuysen den *Uytfanck* 4¹/₂ mergen vant Veenhuysergoet aen den Holckerweg (1608, HG 4396 fol. 20), Aelt Jacobs van 4¹/₂ mergen den *Uijtvanck* (1650, AAN 750 fol. 92), Goodschalk Ramshorst *Uytfanck* (1716, HG 5773 fol. 132).

Uitvang van de boerderij *Veenhuis*.

3. Nij H 675: 1.64.10 ha hooi- en weiland (bouwland)

kaart 11 C9

Jacob Evertsen... van Giesedemansgoet den *Uytfanck* (1608, HG 4396 fol. 12).

Uitvang van de boerderij *Gijmansgoed*.

4. Nij H 691, 692, 693: 4.39.30 ha hooi- en weiland, moeras kaart 11 B8

Ook Rijnkamp (8)

Anna van Ries vant erff aen den Holckerweg saylant den *Uytfanck* 5 mergen (1608, HG 4396 fol. 3), Ongeveer twee mergen Mheenland en Rijnkamp of *Uytvanck* genaamt ... buurschap *Holk* hebbende ten oosten den Ouden Rijn (1754, RV 852 fol. 158).

5. Nij H 698, 699, 700: 3.63.20 ha hooi- en weiland (bouwland) kaart 11 A8

Ook Hoefslag (24) en Maat (1)

Jan Jansen heeft 4 mergen den *Uytfanck* tusschen den Corten en Langen Holck saylant vant erff dat gebruickt Hebel Simonsen (1608, HG 4396 fol. 12), *Uytfanck* 4¹/₂ mergens groot liggende ten noorden van 't goet onder Besselmansgoet gebruickt (ca.1650, SM 431).

Uitvang van de boerderij *Besselmansgoed*.

6. Nij H 719 - 726: 1.32.00 ha bouw-, wei- en tabaksland kaart 11 A9

Ook Kuit en Kuitkamp

Opten Corten Holck opten Rijn daer Jacob Jacobsen woent den *Uytfanck* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 4).

7. Nij buurtschap Ark

Uyt eynen campe lands van vier margen die geheyten is die *Utfanck*... buerschap van Erck ... streckende mit den noirteynde anden dijck (1430, AHG Inv.nr. 248), bynnen dijcks geheiten den *Uytfanck* (1440, AHG Inv.nr. 248).

Dit perceel aan de Arkemheense zeedijk behoorde bij de boerderij *Haalwerfsgoed*. Z.a. Zowel deze vier morgen land als de boerderij zijn door dijkverlegging in de *Zuiderzee* verdwenen.

8. Nij buurtschap Holk

Coenraedt van Diedem 1 mergen aen den Holckerweg aen den plancken brugge *Uytfanck* (1608, HG 4396 fol. 20), den *Utfanck* (1611, AZA 178 fol. 51), Henrik Ham *Uytfank* (1716, HG 5773 fol. 131).

9. Nij buurtschap Nekkeveld

Philips Geurtsen muller *Uytfanck* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 111).

10. Pu I 672 - 674, 676: 5.28.40 ha bouw- en hooiland kaart 18 C7

Ook Achterste Uitvang

De *Uytfank* (1716, HG 5773 fol. 57), Trycken van Vanevelt van den camp den *Uijtfanck* (1754, GR 1496 fol. 84), Twee kampen bouwland de *Uitvangen* gelegen aan de noordzijde van de Hardenbergersteeg (1878, NA Colz. 2128), De *Uitvang* (KH 1957).

Een deel van de pachttopbrengst van dit perceel – ook genoemd ‘die Vanck op Vaneveld’ – werd vrijdags in de kerk van Putten aan de armen uitgedeeld (Van der Bie 1999: 10).

ULS(T)

1. Nij A 67: zie *Telinkswerf*

2. Nij C 102, 104 - 126: 19.00.60 ha hooi- en weiland kaart 8 E5

Ook Achterste Bruggkamp, Achterste Haagkamp, Haagkamp (2), Voorste Bruggkamp, Voorste Haagkamp en Knolkamp

Een mergen genaemt *Uls* (1704, RV 850 fol. 148), hooy- en weiland...buerschap Wullenhoven genaemt het *Uls* (1731, RV 850 fol. 164), De Voorste en Achterste Bruggkampen, ook wel het *Ulst* genaamd (1842, NA Col. 2724), Twee kampen hooy- en weiland de Voorste en Achterste Haagkamp ook wel het *Ulst* genaamd (1842, NA Col. 2724), Een perceel tiendpligtig bouwland het *Ulst* (1876, NA Colz. 1571).

Zie *Tollinksgoed*.

ULSTEN

Nij C 99, 100: zie *Heinenkampen* en *Tollinksgoed*.

X. Ulswerf: zie *Telinkswerf*

VAALTKAMP

kaart 2 D10

1. Nij A 108: 2.95.20 ha hooi- en weiland

Joffer Alberta van Delen 3½ mergen den *Vaeltcamp* bij Herdenberg (1608, AK 185a fol. 37), den *Vaelcamp* (1611, AZA 178 fol. 26), De Raetsheer Hackforts weduwe heeft noch van *Vaelcamp* 3½ mergen pagter Wijchert Pelen (1650, AAN 750 fol. 238), de *Vaaltcamp* (1716, HG 5773 fol. 68), Een thans in twee kampjes verdeeld perceel hooi- en weiland genaamd de *Valecamp* liggende aan de oostzijde van de Vaart (1857, NA Col. 6076), *Valekamp* (Mu 1993).

Mnl. *vaelt*, *vaelde* betekent 'omheinde, afgeperkte ruimte'. Vroeger waren dergelijke ruimten bestemd om schapen en runderen in te drijven om zodoende mest te kunnen verzamelen. Op dit perceel heeft een *vaalt* gelegen. Vanwege de mestverzameling kreeg *vaalt* later vooral de betekenis 'mestvaalt' (WNT 20 kol. 22; Van Schothorst 1904: 11; Schönfeld 1950: 136; Naarding 1972: 205). Diverse Puttense erven kennen nog het *vaaltgat*, een afvalput voor bijvoorbeeld spoelwater. *Valekamp* als volksetymologische verbastering.

2. Nij A 635: 3.53.30 ha hooi- en weiland (bouwland)

kaart 5 C3

De kamp hooi- en weiland de *Vaalkamp* westwaarts van het erf Steenler (1873, NA Colz. 893).

3. Pu I 494: 1.06.60 ha bouwland

kaart 18 A8

Bouwland genaamt de *Vaaltkamp* (1828, NA Col. 125).

VAALTSTUK

Nij buurtschap Holk

Reyner Beeck wonende op die Ries heeft...idt *Vaeltstucke* (1611, AZA 178 fol. 69).

Voor -stuk zie *Hoge Stuk*.

VAARTNij buurtschap Ark: zie *Arkervaart***VAARTJE**Nij buurtschap Ark: zie *Arkervaart*X. Vaarwentel: zie *Voorwinkel*X. Vaarwinkel: zie *Voorwinkel***VAL**

kaart 18 A7

Pu I 475: 1.97.80 ha hooiland

Jacob Suijcks weduwe de *Val* 2½ mergen (1716, HG 5773 fol. 24), Een kamp hooy- en weiland de *Val* in Diermen genaamd aan de Schremmersteeg (1835, NA Col. 1187), de *Val* (Ha 1981).

Val als verbaalsubstantief van het ww. *vallen*. *Val* heeft hier de betekenis van 'naar beneden gericht zijn, schuinte, helling' (WNT 18 kol. 239). De *Val* vormt de afscheiding, de helling, tussen het hoge land van de buurtschap *Diermen* en het lager gelegen polderland van de polder *Arkemheen*. Het hoogteverschil bedraagt ca. 40 cm.

X. Valekamp: zie *Vaaltkamp* (1)X. Valenbeekskamp: zie *Volenbeekskamp*

VALKENGOED

kaart 11 D8

Nij H 910: 00.26.40 ha huis en erf

Die Guter Westfelinx zwischen Arnt van Hollick und *Valcken Erbe* (1456, HSD 1,159/137), Een erf en goed *Valkengoed* genaamd...buurschap Holk (1847, NA Col. 3773), *Valkengoed* (Ri 2002).

FN *Valk*, *Valke* patroniem van *Falko* en de fri. vorm *Falk*, namen die wel in verband gebracht worden met de volksnaam *Falen*, zoals in het Duitse *West-Falen*. De boerderij *Valkengoed* dateert vrijwel zeker uit het begin van de veertiende eeuw, want in die periode heeft een zekere Alteto *Valke* onrechtmatig grond ontgonnen in Putten, waartoe vóór 1530 ook Nijkerk behoorde. Hij wordt door de rentmeester van Veluwe alsnog verplicht achterstallige tijns te betalen (1333/1334, HA 372).

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1847 ter grootte van ruim 24 ha. De boerderij is nu gemeentelijk monument.

VALKENMAAT

kaart 2C6

Nij A 164: 2.54.50 ha hooi- en weiland

Noch twee margen lantz in *Valkenmait* (1437, OAH 1386), *Valkenmaet* (1456, E 1944: 148), den *Valckenmaet* dat Gerryt Peterz. toebehoert (1502, W 1954: 289), in *Valleken Maet* (1503, HA 101 fol. 316), Die kerck van der Nijkerck van 3 mergen lantz geheten *Valkenmaet* quondam Melys Cosijnsen van Luxhoel (1552, GR 1307 fol. 66), Noch heeft die kerck...in Arckemedede geheeten *Vallickenmaet* (1556, B 1912: 136), Drie mergen land *Valckemaet* geheten in Erckmeen (1591, AHG 248), *Valckenmaet* oeck 3 mergen bij Crixwerff gebruicker Claes van Dierman (1608, HG 4396 fol. 10), De kerck tot Nijkerck heeft *Valckenmaet* groot 3 mergen (1650, AAN 750 fol. 179), Kerk van Nijkerck *Valkemaet* (1716, HG 5773 fol. 101), de *Valkemaet* gelegen aan den Westkadijk (1852, NA Col. 4859), *Valkemaet* (KK 1937).

VAN BONESTROOI

kaart 13 C11

Nij I 482, 483: 3.09.70 ha hooi- en weiland

Ook Biezenkampen (6)

Van Bonestrooi (Do 1988).

FN *Bonestro(o)*, waarvan 121 van de 178 Gelderse naamdragers in 1947 in Ermelo, Putten, Nijkerk of Harderwijk wonen.

VAN DEN ENGPu I 728: zie *Eng***VANEVELD**

kaart 18 A10

Pu I 567: 00.07.00 ha huis en erf

VHd in Gijsbert Maasgoed (1608), VHd in Loorkorf (1758), VHd in Groot Vaneveld (1758) Aelt Killenszoen uut *Vanevelt* (ca.1400, K 1853: 135), Heyno Coepssone de *Vanevelde* (ca.1450, S 1889: 253), Geert Killen van *Gijsbert Maesgoed*...'t Hoege Stuck (1608, AK 185a fol. 13), Reyner van Vanevelts cum sosys 't Erff *Vanevelt* (1608, AK 185a fol. 32), Tot aen Salentijn ofte *Vaneveltsgoed* (1609, Z 1956: 16), Jan van Vanevelts weduwe eygenaorsche van huys,hoff genaemt *Vanevelt* (1650, SV 817), Coop van Vanevelt van den goede *Vanevelt* (1706, GR 1496 fol. 84), Het erf en goedt *Groot Vaneveld* of *Loorkorf* genaamt leenroerig aan de vorstelijke abdijen Elten (1758, RV 863 fol. 278), Het erve en goed *Groot Vaneveld* genaamd buurschap Diermen (1815, NA Ard. 137, 149), Een huis genaamd *Groot Vaneveld* of de *Lorrekorf* (1878, NA Colz. 2128).

FN (*Van*) *Vanevelt*. In 1947 woonden nog 34 van de 49 Gelderse naamdragers in Nijkerk. Al tijdens de grote ontginningen in het begin van de veertiende eeuw zijn de (*Van*) *Vanevelts* in deze regio actief. Vier van hen, namelijk Henrico Jacobi, Gosen, Lancfardo en Meynte worden door de Gelderse hertog beboet wegens onrechtmatig ontgonnen grond, terwijl Metten en Lancphardus rechtmatig resp. 8 en 4 morgen veen ontginnen (ca. 1325, D 1905: 15; HA 372 en 373). Uit latere bronnen zijn twee boerderijen bekend, namelijk *Groot* en *Klein Vaneveld*, waarvan de landerijen liggen op de grens tussen Nijkerk en Putten. *Vaneveld* is oorspronkelijk een microtoponiem. Het is een samenstelling van de determinant *vane-* en de basis *veld-*. Zie *Hoge Veld*. De etymologie van *vane-* is onzeker. Ik ga uit van germ. *fanja*, os. *feni*, mnl. *vene*, 'veengrond'. In de omgeving van het Duitse Soest komen ook microtoponiemen voor met *vane-* (Jellinghaus 1923: 64). Ook het eng. kent *fan*, *fanne*, *fen* voor 'veenachtige grond' (Field 1993: 37). Hofman heeft aangetoond, dat bij de vorm *fan* (*vaan*) in Friese dialecten in bepaalde gevallen de umlautsfactor *-i* voor een nasaal niet optreedt (Hofman 1970: 101). *Vaneveld* betekent dan 'veenachtig veld'. Hoewel van echte veengrond in dit deel van Putten geen sprake is, wordt broekland, natte en drassige grond, wel met *veen* aangeduid. *Groot Vaneveld* lag niet ver van de boerderij *De Veen*, die eveneens dateert uit het begin van de veertiende eeuw. *Groot Vaneveld* lag oorspronkelijk in de Puttense buurtschap *Diermen*. Toen het geslacht *Vaneveld* ca. 1500 in goeden doen raakte, werd het boerenerf verpacht en bouwde men enkele honderden meters verder op de *Hertshoeve* op Nijkerks gebied een nieuw onderkomen, het latere kasteel *Salentein*, sectie C 178. De boerderij *Vaneveld* verviel en kreeg in de volksmond de naam *Loor-* of *Lorrekorf*. Rond 1900, na het instorten van de binnenlandse tabakscultuur, werd ook deze boerderij afgebroken (Keemink 1978, 173 - 176). Ik houd de hernoeming *Loorkorf* of *Lorrekorf* – in de volksmond ook *De Lor* – voor een metafoor die de bouwvalligheid van de boerderij tot uitdrukking brengt.

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1608 ter grootte van 36 morgen en in 1815 ruim 25 morgen. Reciprocierend met *Klein Vaneveld*, Pu I 666.

VANEVELDERMAAT

kaart 1 C5

Nij A 53: 2.33.10 ha hooi- en weiland

PHd in Vaneveldskamp (1608)

Killen Abelensoen van *Vaneveldermaat* (ca. 1400, K 1853: 140), *Vaneveltscamp* 2½ mergen (1608, AK 185a fol. 35), *Vaneveltscampje* (1716, HG 5773 fol. 64), Eene kamp de *Vaneveltskamp* liggende aan den Zeedijk de tweede kamp oostwaarts van de sluis (1866, NA Col. 8156), *Vaneveldskamp* (Mu 1993).

VANEVELDSKAMP

1. Nij A 53: zie *Vaneveldermaat*

2. Nij A 83: zie *Abelenmaat*

VANEVELDSLANT

kaart 3 E6

Nij A 235, 236: 3.44.90 ha hooi- en weiland

VHd in Viermorgen (1) (1995)

Herman Gerritsen *Vaneveltslant* gebruicker, eygenaer Henrick van Craenenburg 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 14), Lambertus Snapper *Vaneveltslant* (1716, HG 5773 fol. 116), De *Viermorgen* (Bo 1995).

VANK

Nij buurtschap Ark

Een stuck lants geheiten die *Vanck* (1575, B 1812: 138), Die kerck van der Nijkerck den *Vanck* 3 mergen westwert Abrahams Schoet (1608, HG 4396 fol. 19), De kerck eijgenaer van 3 mergen gnt. de *Vank* pagter Willem Blecker (1650, AAN 750 fol. 167).

Voor *Vanck*, *Vank* zie *Uitvang*. Het perceel is volledig vergraven bij het leggen van de grote inlaag bij Ark in 1677 (AZA Inv.nr. 460, 461, 462).

VARHOORN

Nij A 483: zie *Noordveld*

VARHUISJE

Nij A 483: zie *Noordveld*

VARKENSBOENT

kaart 13 C6

Nij I 391: 00.30.00 ha elzenbos
De *Varkensboent* (Do 1988).

Varkensboent is een samenstelling van *varken* 'zoogdier' en *-boent* een volksetymologische verbastering van *boede*, *bode*, *boeie*, maar in Noord-Holland ook *boed*, *boet* 'klein planken gebouwtje of schuurtje, dat diende als onderkomen voor vee, zoals varkens, en het opbergen van gereedschap' (WNT 3 I kol. 51). Zie *Boekries*.

VARKENSLOOP

kaart 13 B8

Nij I 428: 00.21.10 ha hooi- en weiland
De *Varkensloop* (Do 1988).

Varkensloop 'plaats waar door varkens gelopen kan worden'. Een vorming naar analogie van bijvoorbeeld kippenloop.

VARKENSPOL

kaart 13 A10

Nij I 312, 313: 00.44.90 ha bouwland
Ook Polletje (10)
Het perceel tabaksland de *Varkenspol* genaamd...in de buurschap Achterhoek (1846, NA Col. 3517).

Zie *Pol*.

VEEKAMP

kaart 5 C6

Nij A 538: 3.19.60 ha hooi- en weiland
PHd in Jufferkamp (1597) en VHd in Rieper (2) (1858)
4 Morgen land der *Veekamp* genannt zu Erkemedede...zum Erbe ten Nyendorp gehorig (1433, HSD 1, 110/96), Sekere vier margen lants genampt den *Vehecamp* offte den *Jofferencamp* alhier tot Nijkerck in Erckmehen geleegeen (1597, O 1964: 103), d'Abdisse van Elten *Jofferencampen* 4 mergen in 2 campen (1608, HG 4396 fol. 11), d'Abdisse van Elten 4 mergen gnt. *Jofferencamp* pachter de Vrouw van Delen (1650, AAN 750 fol. 179), Drie en een half mergen landt genaamt den *Rijpper* daar oost de Watergoorseweg (1701, RV 850 fol. 2), Vrouw van Elten *Joffrencampjes* (1716, HG 5773 fol. 103), Weiland het *Jufvrouwkampje* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Een in twee kampen afgedeeld perceel hooi- en weiland de *Rieper* genaamd (1858, NA Col. 6424), Een in twee kampen afgedeeld perceel hooi- en weiland de *Rieper* genoemd (1903, NA Wes. 79).

Veekamp ‘kamp waar vee geweid wordt’. Oorspronkelijk weiland van de thans verdwenen boerderij *Nijendorp*. Z.a. De boerderij en de landerijen waren eigendom van het Jufferenstift in Hoog-Elten, waardoor de hernoeming *Jufferkamp* ontstond. In de negentiende eeuw volgde de hernoeming in *Rijper* of dialectisch *Rieper*. In het Oostfries betekent *ripe* ‘oever, oeverkant, rand’. Gediftonggeerd als *rijp* komt het voor in een aantal van oorsprong Friese plaatsnamen als Zeerijp, Dronrijp en als simplex in het Noord-Hollandse De Rijp (Van Berkel/Samplonius 1989: 153). In de meer oostelijk gelegen provincies is een *ripe* een ‘voetpad van kleine stenen aan de zijkant van een straat, een soort trottoir’ (WNT 13 kol. 362; Tinneveld/Blok 1973: 211; Piirainen 1984: 333). De grondbetekenis lijkt te zijn ‘aan de rand gelegen’. In dit deel van Gelderland is *ri(e)pe* ook van toepassing op ‘aan de rand van de weg gelegen’ denotata. De Arkemheense hooilanden met de naam *Rieper* liggen namelijk direct langs de weg. Het suffix *-er* is in het Nederlands produktief bij de vorming van nomina agentis, dat zijn van werkwoorden afgeleide substantieven, zoals jager, bakker e.d. Naar analogie hiervan werd de *er*-uitgang ook gebruikt voor zaaknamen, zoals looper, wekker of gieter en hieruit volgde naar analogie ook *rieper*. Omdat de Arkemeense percelen met de naam *Rieper* geen langgerekte vorm hebben, acht ik *rijp* hier niet een vorm van *reep* ‘langgerekt perceel, smalle strook grond’ (Moerman 1956: 188; Tinneveld/ Blok 1973: 21; Piirainen 1984: 333).

VEEN

kaart 12 C5

1. Nij I 154: 1.24.60 ha hooi- en weiland
De Veen (Do 1988).

Veen, mnl. *vene*, *veen*, germ. **fanja*, got. *fani* ‘slijk’, ofri. *fene* ‘weiland’, ohd. *fenni*, *fenne* ‘moeras’, os. *feni* ‘moeras, veen’. *Veen* is een aard- of grondsoort die grotendeels is samengesteld uit verkoolde planten, grondstof voor turf. In samenstellingen met *-veen* als basis heeft de determinant vaak betrekking op een eigenschap van het veen of de ligging, zoals in (micro)toponiemen als Grauweveen, Noordveen en Hoogeveen. In de Nijkerkse *Achterhoek* is sprake van echt veen, turfgrond. Zie over veenvorming in de Arkemheen Van Dooren 1986: 17 - 22.

2. Nij I 267, 268: 2.11.70 ha hooi- en weiland
Een perceel hooi- en weiland...het *Veen* genaamd...buurschap *Achterhoek* (1846, NA Col. 3622).

kaart 12 E7

3. Nij: I 364: 00.02.70 ha huis en erf
VHd in Grote Veen (1827)

kaart 13 A7

Dat goet te *Veyne* (1456, E 1944: 147), Seker erfje en goet genaamt Van den *Vene* (1738, RV 852 fol. 188), Het erf en goed de *Veen* genaamt...buurschap *Achterhoek* ten zuiden de Laak en ten noorden de Brantwegh (1755, RV 852 fol. 227), Een boerenerf te Nijkerk, buurtschap *Achterhoek*...het *Grote Veen* genaamd (1827, Noordenburg z.j., 130), De Hofstede genaamd de *Groote Veen* nabij den Brandweg in den *Achterhoek* (1902, NA Wes. 29), De *Grote Veen* (Do 1988), De *Grote Veen* (Mu 1994).

FN *Veen*. Diverse bronnen vóór 1400 noemen in Nijkerk en Putten personen met de FN *Veen*, *Vene* of *Veno*. Als ontginners in het eerste kwart van de veertiende eeuw zijn dat Henric ten *Vene* (ca.1325, D 1905: 11) misschien dezelfde als Henrico de *Veno* (1333/1334 HA 372) en Benoyt ten *Vene* (1333/1334, HA 372). Of zij in Nijkerk of Putten woonden is niet duidelijk. Uit het tijnsboek van Elten blijkt dat er zowel in Nijkerk als in Putten boerderijen liggen met de naam *Veen*. In Nijkerk: ‘Ghert Reyners soen upt *Vene* ut den guede the *Vene*’, verderop herhaald als ‘noch een g.(uet) op den *Vene* en hevet Gert Reynars soen’ (ca. 1400, K 1853: 136, 161) en

‘Gerdong Pengeler upt Vene’, later ‘dat g.(uet) op den Vene en hevet Geerdonc Pengeler’ (ca. 1400, K 1853: 136, 161). ‘Peel upt Veen’ en ‘Noyde van den Veen’ komen ook uit Nijkerk, maar of ze bezitters zijn van een boerderij blijkt nergens uit (ca. 1400, K 1853: 138). ‘Dat guet ten Veen’ (4) ligt in Putten (ca. 1400, K 1853 : 135, 161).

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1902 ter grootte van bijna 7 ha. Reciprocerend met *Kleine Veen*, Nij I 245.

4. Pu I 363: 00.29.10 ha huis en erf

kaart 17 G7

VHD in Grote Veen (1995)

Dat goet ten *Veen* I m. rogg’ I m. garst (ca.1400, K 1853: 135), Het volschuldig voogdgoed *Veen* (1444, W 1968: 24), de bonis ten *Veen* (1459, S 1889: 243), het erf toe *Veen* (1553, HH 3), dat goet te *Vheen* (1630, OH), 't erf de *Veen* (1716, HG 5773 fol. 24), Hartger Aaltzen cum suys cederen aan Willem Campert het Erf de *Vheen* (1733, RV 865), Een erf en goed de *Veen* genaamd aan den Zuiderzeeschen Straatweg (1855, NA Col. 5574), de *Grote Veen* (Ha 1995).

De boerderij *De Veen* in Putten, buurtschap Diermen, ligt niet op echte veengrond, maar op lage en daardoor drassige, veenachtige enkeerdgrond.

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1855 en 1859 (NA Col. 6639) ter grootte van ruim 41 ha; in 1907 ruim 40 ha. (HH 11 Inv.nr. 119).

De basis -veen in: *Gravenveen*, *Grote Veen*, *Kleine Veen* (2), *Kleisterveen*, *Nieuwe Veen* [6].

VEENHAMERSGOED

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

VHd in Zeemansgoed (1546) en VHd in Speuyerland (1608)

Bona Veenhamer (1389, S 1993: 231), *Zeemansgoett* off *Veenhamersgoett* anno 1546 possedit Albert Rixen (1546, AK 268), Aert Petersen mitten sijnen in vier campen idt *Seemansgoed* ofte *Speuyerlant* al aen malcander op die Graft 9½ mergen (1608, HG 4396 fol. 5), Een goede genaempt *Zeemans-* oder *Veenhamersgoet* liggende in Arckmehen (ca.1630, AK 184), Jacob Aertssen bezitter van *Zeemansgoed* toe Arck (1630, S 1909, bijlage K), Een goede genaempt *Zeemansgoet* oder *Veenhamersgoet* liggende in Arckemheen (ca.1630, AK 184), Gerrit Petersen in aggere Puttensi de *Zeemansgoett* (1642, S 1993: 192).

FN *Veenhamer*. Onder hen die begin veertiende eeuw veengrond ontgonnen in Putten en Nijkerk bevond zich een zekere Willem *Veenhamer*. In 1340 is er in Nijkerk sprake van: ‘Margreta Alteti *Venhamers* filii uxor’ (K 1906: 828). In Putten, buurtschap Norden, sectie B 81, ligt een Paderbornse boerderij met dezelfde naam. De oudste vermelding van dit erf *Venehamer* dateert ook uit het begin veertiende eeuw (ca.1325, D 1905: 11). Het geslacht *Veenhamer* had in de veertiende eeuw mogelijk uitgebreide bezittingen in deze regio. De FN *Veenhamer* is vermoedelijk een volksetymologische verbastering van *veenhamels*, een in Oost-Nederland bij boeren gebruikte naam voor de veenpluis (eriophorum) of het wollegras (WNT 18 kol. 13; Heukels 1907: 94). Hernoeming met de FN *Zeeman*. Voor -goed zie *Aarnt Pelensgoed*. De opstellen van het *Veenhamers-* of *Zeemansgoed* hebben gelegen op het *Werfkampje*, later de *Buitenmaat* of *Westmaat*, direct ten westen van de Arkersluis, sectie A 29: ‘Werfcampje ex *Zeemansgoet* ad 2 morgen’ (1616, AK 268). De ligging vlakbij deze sluis wordt bevestigd door de hernoeming *Speuyerlant* d.i. land aan de *Spoye*. Zie *Spoy*. De spelling met *eu* vanwege umlaut (Van Schothorst 1904: 60). De boerderij is door dijkverlegging verdwenen vermoedelijk in de eerste helft van de zeventiende eeuw (Van Dooren 1986: 53). Tot dit erf behoorden ondermeer de *Ossenkampen*. Z.a.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1613 ter grootte van 9½ morgen (AZA 1 fol. 43).

VEENHOOP

Nij/Pu polder Arkemheen voormalige boerderij
Item bonis *Venehoep* (1333/1334, HA 372).

Veenhoop is een samenstelling van *veen* en *hoop* 'kleine hoogte', misschien een verhoging in het veen waar turf opgestapeld werd. (Moerman 1956: 104). Het gebruik van het woord *bonis* 'goed, boerderij' in de veertiende eeuw en de aanwezigheid van een *Veenhoopskamp* maakt het erg waarschijnlijk dat *Veenhoop* de naam geweest is van een nu verdwenen boerderij, mogelijk in de Nijkerkse *Achterhoek*. Verdere gegevens ontbreken.

VEENHOOPSKAMP

Nij/Pu polder Arkemheen
Aelt van Harderwijck van 1 stuck lants gelegen bij Geese *Veenhoopskamp* (1453, HA 101 fol. 32), *Veenhoipskamp* (1552, GR 1307 fol. 41).

VEENHUIS

kaart 13 D10

1. Nij: I 562: 00.16.80 ha huis en erf
VHd in Woutertje Suycksgoed (1716)
Item a Lufgero de *Venehues* 8 iugeri (1333/1384, HA 372), Wouter Jacobsz. erff genaemt het *Veenhuys* (1502, W 1954: 289), Jan Henricks opte *Veenhuys* (1556, B 1912: 134), *Woutertje Suycksgoet* (1716, HG 5773 fol. 178), Een erf en goed de *Veenhuis* genaamd... buurschap Veenhuizen (1842, NA Col. 2761), De boerenhofstede *Woutertje Suycksgoed* of de *Veenhuis* genaamd...in de buurschap Veenhuizen (1865, NA Col. 8051), *Woutertje Suycksgoed* (Do 1986).

Veenhuis is één van de vijf oorspronkelijke boerderijen van de buurtschap *Veenhuis* in de Nijkerkse *Achterhoek*. Zie *Veenhuizen*. In de achttiende eeuw was het erf eigendom van de Harderwijkse burgerfamilie *Suyck*. Leden van het geslacht *Suyck* vervulden in de zeventiende en achttiende eeuw diverse militaire en burgerlijke ambten in Harderwijk. Zie Duinkerken 1990: 216 - 218.

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1842 ter grootte van ruim 15 morgen.

2. Nij buurtschap *Achterhoek*
De Veenhuis (SLN)

De *Veenhuis* is de verbindingsweg tussen de *Bunschoterweg* en de boerderijen van de *Veenhuis*. Raadsbesluit 16 april 1947. Zie wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

VEENHUIZEN

13 D10

Nij buurtschap *Achterhoek*
Van den gueden gelegen op *Veenhusen* (1453, HA 101 fol. 25), 't Soevenste en leste block die *Veenhuysen* tot aen die Laeck (1611, AZA 178 fol. 72), Drij morgen lants genaemt die *Saelrugge* op de *Veenhuysen* (1689, RV 850 fol. 266), Zesde blok op te *Veenhuysen* (1716, HG 5773 fol. 177), Een erf op de *Veenhuijsen* (1752, AAN 751 fol. 141), *Veenhuizen* (KA 1832), Een erf en goed *Veenhuis* genaamd gelegen onder Nijkerk in de buurschap *Veenhuizen* (1852, NA Col. 4887).

Veenhuizen is de Nijkerkse buurtschap die het gebied beslaat vanaf de *Holkerweg* tot aan de *Laak*, kadastraal sectie I 491 - I 582. Deze huidige buurtschap is ontstaan uit vijf vroeg

veertiende-eeuwse ontginningsboerderijen, die vlak naast elkaar lagen op een zandige opduiking in het laag gelegen veen aan het einde van de *Brandweg* en ca. 500 meter zuidelijk van de *Holkerweg*. Dit zijn de volgende boerderijen: *Veenhuis* of *Woutertje Suycksgoed* (I 562), *Ruimschotelen* of *Tijmen Maassengoed* (I 577), *Peel Reinersengoed* (I 538), *Wolter* of *Jan Zegersgoed* (I 519) en *Jan Jansen*, *Gerrit Hammekens* of *Gerrit Aert Aaltsengoed* (I 497). Z.a.

VEENHUIZERKAMPJE

kaart 20 D5

Pu I 824: 1.29.80 ha hooiland

De meenlanden...de *Veenhuizerkamp* (1541-1721, AK 178), in *Veenhuysercamp* in Arcamada ten laste van de kelnarij (1592, AK 329 fol. 270), Pachtarius noster des *Veenhuijser Camps* (1671, S 1993: 220), het *Veenhuizerkampje* gelegen aan de Schreemersteeg...ten noorden de dijk (1820, NAH 1846).

X. Veinteler: zie *Fenteler*

X. Veld: zie *Hoge Veld*

VENEN

kaart 12 A5

Nij I 143, 144, 146: 2.83.30 ha hooi- en weiland

VHd in Bossteeg (1988)

Drie kampen hooi- en weiland de *Veenen* genaamd...streckende tot aan de Laak (1873, NA Colz. 817). De *Bossteeg* (Do 1988; Mu 1994).

VENSTERHUIS

Pu I 85: zie *Dijkgravengoed*

X. Venteler(s): zie *Fenteler*

VENTELERWEG

kaart 3, 4, 15

Nij buurtschap Ark

Ook Arkemheenseweg, Bontepoorterweg en Bunschoterweg

Aen die *Ventelaerwech* (1595, B 1912: 147), aen die *Veyntelerweg* (1608, HG 4396 fol. 4), aen *Ventelerwech* (1611, AZA 178 fol. 34), noortwaerts de *Ventelerwegh* (1675, RV 850 fol. 1), den *Vinstelerweg* (1706, RV 850 fol. 13), den *Ventelaarweg* (1734, RV 852 fol. 182), Den Wentelaar...in de Arkemheen aan de *Bunschoterweg* (1759, RV 852 fol. 175), de *Vijntelerwegh* (1767, RV 853 fol. 249), De Wijnteler...ten zuyden de *Arkemheenseweg* (1770, RV 853 fol. 3 - 33), *Bunschoterweg* (KA 1832), Eene kamp aan den *Bontepoorterweg* (1841, NA Col. 2433), de Huntenkampjes...ten zuiden den *Bontepoorterweg* (ca.1888, AZA 1047), *Bunschoterweg* (SLN).

Zie *Fenteler*. De *Ventelerweg* is een oudere naam van de huidige *Bunschoterweg*. Deze weg verbindt de *Holkerweg* en de buurtschap *Doornsteeg* in westelijke richting met de gemeentegrens van Nijkerk aan de *Laak* en loopt vervolgens naar Bunschoten. Deze belangrijke verbindingsweg in de Arkemheen heette in de zestiende eeuw *Ventelerweg* naar de zuidelijk van deze weg gelegen hooi- en weilanden de *Fenteler*, later de *Weinteler*. De naam *Arkemheenseweg* spreekt voor zichzelf, terwijl de negentiende-eeuwse benaming *Bontepoorterweg* ontleend is aan de boerderij de *Bontepoort* aan de *Laak*. De naam *Bunschoterweg* is vastgesteld bij raadsbesluit van 16 april 1947. Voor algemene informatie over de wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

X. Verasselermaat: zie *Brasselermaat*

X. Verdiedelenmaat: zie *Dilenmaat*

VERGRAVEN GAT

Pu polder Arkemheen

5/8 mergen het *Vergraven Gat* onder den dijck (1805, HH7 inv.nr. 138).

Voor de betekenis van *vergraven* zie *Kuilen*. Voor *-gat* zie *Eendengat*.

VETKAMP

kaart 6 C8

1. Nij B 147, 157 - 191: 2.76.70 ha huizen, erven en tabaksland

Vetcamp aen de Vest die betimmert is 3 mergen (1588, HG 5023 fol. 6), *Vetcamp* (1608, AK 185a fol. 31), Het noorteijnde gnt. *Vettkamp* (1650, AAN 750 fol. 9), Drij mergen Mehenlants op *Vetcamp* gelegen (1680, RV 850 fol. 151), *Vetcamp* (1716, HG 5773 fol. 51, 52), aen de Vest van Nijkerk op *Vetkamp* (1773, RV 853 fol. 370), aan de *Vetkamp* (1847, NA Col. 3746).

Vetkamp behoort tot de talrijke microtoponiemen die de vruchtbaarheid van de bodem aangeven (Schönfeld 1950: 55). Vergelijk namen als *Boterkampje* en *Gele Eng*. Midden zeventiende eeuw staan op *Vetkamp* al 34 huisjes. Zie voor deze bebouwing in 1847 ook Na Col. 3780, 3823, 3824, 3861.

2. Nij C 210: 1.66.70 ha bouwland

kaart 8 D10

Ook Spoorbos en Weitskamp (3)

Twee kampen bouwland de Zandkamp en de *Vetkamp* genaamd...buurschap Wullenhoven (1843, NA Vi. 33).

3. Pu polder Arkemheen

Een gadt aent oisten de palen in den *Vetcamp* is lanck vier roeden (1611, AZA 1 fol. 6).

4. Nij buurtschap Wullenhove: zie *Vetkamperweg*

VETKAMPERSTRAAT

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Vetkamperweg*

VETKAMPERWEG

kaart 6

Nij buurtschap Wullenhove

Ook Vetkamperstraat en Vetkamp

Omtrent eene mergen aan die *Vetcamperwegh* (1677, SV 159 fol. 13), Bethanien...gelegen aan de Vest op Vetkamp...westwaarts de *Vetkamperstraat* (1773, RV 853 fol. 370), *Vetkamp* (SLN).

De *Vetkamperweg*, volgens de stratenlijst van Nijkerk nu *Vetkamp*, loopt van het westeinde van de *Putterstraatweg* naar de Oosterstraat en maakte vroeger deel uit van de *Zuiderzeestraatweg*, aangelegd tussen 1827 - 1830. Raadsbesluit 11 april 1893 en 24 oktober 1985. Voor algemene informatie over de Arkemheense wegen zie 7.4.

VEULENSGAT

kaart 15 F4

1. Nij K 281: 1.38.00 ha hooi- en weiland

Ook Hoge Kamp (11)

Een kampje weiland het *Vuilnis* of *Veulensgat* genaamd...buurschap Achterhoek in den Achterduist op de Seggesloot (1835, NA Col. 1085).

In het Veluws dialect ligt de uitspraak *vuilnis* en *veulen* dicht bij elkaar resp. *vules* en *vulen* (Van Schothorst 1904: 223). De notarisklerk die de verkoopakte in 1835 heeft geschreven, heeft

vermoedelijk bij het horen van de naam het zekere voor het onzekere genomen en beide 'gehoorde' woorden in het ABN genoteerd. Omdat paarden en veulens vroeger op minder goed grasland geweid werden, zal *Veulensgat* wel de bedoeling geweest zijn. Analogiewerking met het oostelijker gelegen *Veulensgat* aan de *Rassenbeek* zal daaraan meegewerkt hebben.

2. Nij K 269: 1.48.60 ha hooi- en weiland

kaart 15 F5

Ook Grollenland (1)

Een kamp hooi- en weiland het *Veulensgat* genaamd in de noordelijke hoek van de Seggesloot en de *Rassenbeek* (1873, NA Colz.818).

VICARIE

kaart 4 C7

Nij A 506: 00.84.40 ha hooi- en weiland

Eene kamp de *Vicarie* liggende aan den Hollevoortschenweg (1880, NA Col. 2378), *Vicarie* van Nijkerk (KK 1937).

Vicarie van lat. *vicarius* 'plaatsvervanger (van een geestelijke)'. Een *vicarie* werd door een geestelijke of een leek – man of vrouw – gesticht op een al bestaand of nieuw opgericht en gewijd altaar met het doel daarop missen te bedienen voor de ziel van de stichter en voor de zielen van de in de stichtingsbrief genoemde overleden of nog levende verwanten. De stichting geschiedde ter ere van God, van Maria of van één of meer door de stichter gekozen heiligen. Voor het bedienen van de missen werd een vicaris aangewezen. Voor de kosten verbonden aan deze dienst en het onderhoud van de vicaris wees de stichter een deel van zijn eigen goederen aan. Vaak waren dit landerijen die tot het bezit van de vicarie gingen behoren en daarom *Vicarieland* of kortweg *Vicarie* werden genoemd. Veel vicariegoederen droegen de naam van de heilige waarnaar de vicarie genoemd was, zoals *Sint Anthonieskamp*, *Sint Catharinenland* en *Severijnskamp*. Het recht om de vicaris te benoemen heette het collatierecht. De meeste vicarieën werden gesticht tussen 1350 en 1550. Het aantal Gelderse vicarieën wordt geschat op omstreeks 500. Met de Reformatie veranderde het karakter van de vicarieën. De inkomsten kwamen toen ten goede aan studenten van een gereformeerde (Latijnse) school, aan schoolmeesters of het onderhoud van kerkgebouwen (Wijnaendts van Resandt 1943: 7 – 12). Volgens de dijkrol van 1611 bezaten negen vicarieën uit Harderwijk, Nijkerk en Putten bouw-, hooi- of weiland in de Arkemheen. Begin zeventiende eeuw bedroeg de oppervlakte aan vicariegoederen bijna 80 morgen.

VICARIELAND

kaart 16

Pu polder Arkemheen

Eene wal heghout...bij de Hoogbrug langs het *Vicarieland* (1834, NA Col. 1038).

Dit Puttense *Vicarieland* lag aan de westzijde van de *Schuitenbeek* bij de boerderij de *Hoge Brug*.

VIERDEHALFMORGEN

kaart 16 E3

Pu I 129: 3.31.20 ha hooiland

Een stuk weiland in de Arkemheense polder genaamd de *Vierdehalfmorgen* (1842, NA Gun. 398).

Vierdehalfmorgen in de betekenis 'de vierde maar half'. *Vierderhalfmorgen* is 3½ maal één morgen ruim 3 ha. Zie voor deze wijze van oppervlakte-aanduidingen in de Arkemheen onder *Anderhalfmorgen*.

VIERKUILEN

kaart 15 A3

Nij K 130 - 133: 5.20.50 ha hooi- en weiland

Ook Kuilen (6)

De *Vierkuilen* (Mu 1994).

Vierkuilen id de naam voor vier rechthoekige vergraven percelen aan de *Laak* tussen de boerderijen de *Pol* en de *Bontepoort* in Nekkeveld. Zie *Kuilen*.

VIERMORGEN

1. Nij A 235, 236: zie *Vaneveldsland*

Viermorgen is ca. 3½ ha. Zie *Morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten *Anderhalfmorgen* en *Drievierel*.

2. Nij A 157: zie *Braamskamp*

3. Nij K 25, 26: 3.49.30 ha hooi- en weiland

kaart 14 D10

Ook Slangenpol (1)

Rijcket van Nulde heeft vijfthalf mergen gemeen met Otto Schrasser in twee campen...de *Viermergen* (1611, AZA 178 fol. 57).

X. Vinstelerweg: zie *Ventelerweg*

VISSERSKAMP

Nij buurtschap Ark

Ellardus van Mehen erftgenaemen eijgenaers van *Vissercamp* groot 3½ mergen pagter Renger Gerrits (1650, AAN 750 fol. 168).

FN *Visser*. Vermoedelijk genoemd naar Jan Aelts *Visscher*, bewoner van één van de dijkhuizen in Ark. 'Jan Aelts Visscher een mergen daer de schup in is met een huijs ende hofstede' (1650, AAN 750 fol. 180).

X. Vleeneng: zie *Vleyeneng*

VLEESKAMPJE

kaart 18 B8

Pu I 615, 616: 00.90.50 ha hooi- en bouwland (bouwland)

Ook Vleesland

Een perceel het *Vleeschkampje* (1837, NA Col. 1576), 't *Vleeschkampje* (1840, TA 220).

VLEESLAND

kaart 18 B8

1. Pu I 614 - 623: 3.80.50 ha bouw-, hooi- en tabaksland (bouwland)

Ook Drievierel

Vleyslant (1588, HG 5023 fol. 3), Huych Aertsen mitten sijnen *Vleyslant* 4 mergen (1608, AK 185a fol. 35), vier mergen saylants *Vlieslandt* (1611, AZA 178 fol. 25), *Vleyslandt* (1716, HG 5773 fol. 63), 't *Flesland* (1713, AK 39), Hendrik Petersen huur van 't *Vleysland* in Diermen (1788, OH 38), Een perceel het *Vleeschland* (1837, NA Col. 1576), 't *Vleeschland* (1840, TA 220).

Het *Vleesland* is genoemd naar een plas of ven, die in het midden van de vijftiende eeuw nog aanwezig was. 'Henrick van der Gate...van enen hoick lantz gelegen bij erva gehieten die *Flesch*'

(ca.1453, HA 101 fol. 11). De *fles* waarnaar het *Vleesland* genoemd is, hoorde bij de boerderij de *Goot* en lag in de hoek van de huidige *Vleessteeg* en de *Nijkerkerstraat*. Een *fles* of *vles* is een 'stilstaande plas of ven in bos en heide'. Het woord is ontleend aan fra. *flache* 'poel' en het Picardische *flaque* 'waterplas' (Salverda de Grave 1934: 24). De microtoponymische vormen die in Nederland in het zuiden, midden en oosten voorkomen zijn: *vlies*, *vlees*, *vlaas*, *vloos* en *vlos* (Schönfeld 1955: 242; Molemans 1974: 141). Op de Veluwe liggen o.a. de Eendenvles, Gerritsvles, Ganzevles, Kempersvles, Koevles en Zandvles (Moerman 1948: 25; 1934: 691; Otten 2003: 41). In Putten lag in de zestiende eeuw op het Huinerveld 'die Schwarte Vlesche' (1546, S 1952: 155). Ook in Engeland komt *fles* voor met dezelfde betekenis, zoals in Flash Meadow (Field 1972: 78; Ekwall 1960: 181).

2. Pu I 619: 00.04.20 ha huis en erf (bouwland) kaart 18 B8
Hendrik Gerritsen...erfpagt van 't huys dat hem toegestaan is te timmeren...op 't halfmorgen...t *Vlijslant* genaamd (1803, OH fol. 50), *Vleesland* (KA 1832), Een erf en goed het *Vleeschland* genaamd...aan de *Vleeschsteeg* (1844, NA Col. 3280), *Vleesland* (Ha 1981).

In 1803, na toestemming van de veldgraven van het Hellerveld, door Hendrik Gerritsen gebouwd erfje op het *Vleesland*.

VLEESLANDSTEEG

kaart 18 B9

Pu buurtschap Diermen

Ook *Vleessteeg*

Bij die *Vleislants Steeg* (1608, AK 185a fol. 14), aan de *Vleijsteeg* (1768, RV 863 fol. 296), de *Vleessteeg* (KA 1832), de *Vleeschsteeg* (1828, NA Col. 125), de *Vleischsteeg* (1851, Wegenligger gem. Putten), *Vlijersteeg* (1889, Ligger der Wegen, Voorl. Inv.nr. 1823), *Vleessteeg* (SLN).

De *Vleeslandsteeg* is genoemd naar het aangrenzende *Vleesland*. Z.a. De huidige *Vleessteeg* vormt de verbinding tussen de *Nijkerkerstraat* en de *Schremmersteeg*. De vormverandering *Vleeslandsteeg* (1608) in *Vleessteeg* (1768) is een mooi voorbeeld van een Klammerform, waarbij de tweede lettergreep in een oorspronkelijk drielettergrepig microtoponiem wegvalt. Zie 5.13.1. Zie voor wegen in de Arkemheen ook par. 7.4.

X. *Vleessteeg*: zie *Vleeslandsteeg*.

VLEYENENG

kaart 6 D4

Nij B 68 - 70, 83 - 110, 1068 - 1078: 11.55.90 ha tabaks-, hooi- en weiland (bouwland)

Ook Glashuiskamp (1), Graftkamp (2), Hulkestein (1) en Prangenkampje

Coep van Vanevelt...dat ander geheiten *Vleyenenge* helt 3 mergens (1453, HA 101 fol. 187), 3 mergen lantz gelegen op de Ercker Grafft tusschen *Vlenenengk* en Tols Hornick (1503, HA 101 fol. 251), Brandt van der Schuyr...zuydtwert die huysen van die Cingell *Vleyenengck* saylant 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 6), *Vleijen Enck* (1611, AZA 178 fol. 38), Wolter Pijll bezitter de *Flijenengck* (ca.1625, SM 431), *Vleenengck*...in Nijkerk (1669, S 1904: 96), *Vleneng* (1716, HG 5773 fol. 97), *Vlener engh*...buurschap Watergoir (1753, RV 852 fol. 171), Een tiendvrije boomgaard *Vle-en-Eng* (1840, NA Col. 2192), Een kamp hooi- en weiland *Vleëneg* genaamd bij de stad aan de Kolk (1853 NA Col. 5153), Eene kamp hooi- en weiland *Vle-en-Eng* of de Glashuiskamp genaamd (1863, NA Col. 7533), de *Vle-eng* of Glashuiskamp (1903, NA Wes. 79), *Vleenengck* (SLN).

Vleyeneng is een samenstelling van de FN *Vley* en *-eng* 'bouwland'. Zie *Eng* en *Vleyengood*. Bij dit erf hoorde in de veertiende eeuw oorspronkelijk een volle hoeve d.i. 16 morgen bouwland.

De *Vleyeneng* strekte zich toen uit vanaf de huidige Nijkerkse *Brink* in noordwestelijke richting tussen de *Watergoorsegweg* en de *Brede Beek* tot aan het landgoed *Watergoor*. Eind vijftiende eeuw was de *Vleyeneng* al verdeeld in vier stukken, waarvan ruim de helft eigendom was van de Nijkerkse familie Pannekoek (OAH Inv.nr. 1386). Begin achttiende eeuw was de *Vleyeneng* verdeeld onder twintig eigenaren. Midden negentiende eeuw was een deel van de *Vleyeneng* stadsboomgaard. Er stonden toen 163 appel-, peren- en kersenbomen (1839, NA Col. 1996). Het gebied is nu geheel bebouwd. De *Vleeneng* verbindt nu als Nijkerkse straatnaam de Torenstraat met de Havenstraat.

VLEYENGOED

kaart 6

Nij bij de Vest voormalige boerderij

Gadert Pannekoek seven morgen lantz bi der Vesten ter Nijkerkircken die gekomen sijn uyt *Vleyenguët* (1437, OAH 1386), *Vleijenguët* gelegen bij het dorp ter Nijkercke (1460, W 1968: 26), Elbert Gaertsz. van 7 mergens landtz bider Veste...uyt *Floeyenguët* (1453, HA 101 fol. 104), 2½ morgen land gekomen uit *Vleyenguët* (W 1968: 26), stukken betreffende *Flyengoed* (1596 - 1689, AK 162), De Haer zijnde Saalwheer van *Vlijengoed* (1803, BFA 2166).

FN *Vley*. Goswin *Vlay* of Gosen *Vley* was begin veertiende eeuw de eigenaar van de boerderij *Vleyengoed*. Hij betaalde schatting aan de graven van Gelre (ca.1325, D 1905: 13; 1333/1334, HA 372). De FN *Vlay* of *Vley* is oorspronkelijk een microtoponiem en afgeleid van mnl. *vlaeye*, later *vlaai* of *vlei*, een benaming in West-Nederland voor 'laag gelegen stuk land' of 'een door de natuur gevormde geul in het weiland' (WNT 21 kol. 1310). In 1437 werd dit goed gevrijd en tot tijnsgoed gemaakt (OAH Inv.nr. 1386). De boerderij heeft gestaan op de *Haar*, een wat hoger gelegen stuk land ten noordwesten van de Nijkerkse vest, sectie B 62b, 63. Z.a. Zie *Vleyeneng*. Herengoed.

X. Vleisland: zie *Vleesland*

X. Vleissteeg: zie *Vleeslandsteeg*

X. Vliesland: zie *Vleesland*

X. Vlinteler: zie *Fenteler*

VLOEDSTUK

kaart 18 C7

Pu I 680, 700: 3.77.70 ha hooiland

Ook Schaapsdriesten

Jonker Carel Bentinck nog negenvierdel mergen 't *Vloedstuck* (1684, SV 160 fol. 152), Gasthuys van Nijkerk *Vloetstuck* (1716, HG 5773 fol. 58, 59), Mheenland het *Vloeijsuck* genaamt ten zuiden het Hondje (1742, RV 863 fol. 404), Een kamp hooi- en weiland het *Vloedstuck* genaamd gelegen naast de Beerenkamp (1851, NA Col. 4643).

Vloedstuck is een samenstelling van *vloet*, *vloei*, oudere vormen van *fled(d)er*, *fleer*, *vleer*, *fliere* en de basis *-stuck*. Zie *Hoge Stuk*. *Vloet*, *vloei*, *vloei* komt regelmatig voor in microtoponiemen en betekent 'drassig, laaggelegen weiland dat in de winter blank staat' (Moerman 1930: 16; Koenderink 1979: 57; Piirainen 1984: 132; Buiks 2002: 346).

VLOTGRAS

kaart 4 D8

Nij A 499: 2.02.90 ha hooi- en weiland

Teyndens die Doerenstege *Vlotgres* op die Rijsbeeck 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 4), 't *Vlotgres* (1611, AZA 178 fol. 34), Kiliaan van Steenler *Vlotgres* (1716, HG 5773 fol. 83), 2½ mergen den *Vlotgrasencamp* (1752, AAN 751 fol. 129), Drie kampen hooi- en weiland de Rijskamp, de Vogel en het *Vlotgras* genaamd (1864, NA Col. 7761).

Het *Vlotgras* ligt aan de *Rijsbeek* en ontleende zijn naam aan het op deze beek drijvende *vlotgras* (*glyceria fluitans*). *Vlotgres*, met de dialectische vorm *-gres* voor *-gras*, wordt door Van Schothorst omschreven als ‘breed gras in de slooten’ (Van Schothorst 1904: 221) Het groeit ook langs de oevers van ondiepe sloten en beken. De grashalmen drijven op het water. *Vlot-* is een verbaalstam van het ww. *vlotten* ‘drijven’ (WNT 21 kol. 2422).

VLOTKAMP

kaart 4 F3

Nij A 403, 404: 2.49.40 ha hooi- en weiland

Ook Uitvang (1)

Wulft Aelts eigenaer pagter Cornelis Tijmens van $2\frac{3}{4}$ mergen gnt. de *Vlotcamp* (1650, AAN 750 fol. 93), Johan Burghart Wolfsen *Vlotkamp* (1716, HG 5773 fol. 121), Drie mergen Mheenland min $\frac{1}{4}$ deel genaemt den Uijtvangh off de *Vlotkamp* (1733, RV 852 fol. 150), Ongeveer twee en drie vierde mergen Mheenland genaamt den *Vlotkamp* (1741, RV 852 fol. 195), Een kamp weiland de *Vlotkamp* genaamd...aan den Holkerweg (1835, NA Col. 1085).

Vlotkamp is vrijwel zeker een Klammerform van de niet overgeleverde oorspronkelijke benaming **Vlotgraskamp*. Zie par. 5.13.1. Zie *Vlotgras*.

X. Vlijengoed: zie *Vleiengoed*

X. Vlijersteeg: zie *Vleeslandsteeg*

X. Vogel: zie *Vogelkampje*

VOGELKAMPJE

kaart 4 D9

1. Nij A 498: 1.19.70 ha hooi- en weiland

PHd in Biezenkamp (3) (1608) en VHD Motgras (1716)

Rutger Reijerssoin cum suis van dat *Vogelkampke* (1552, GR 1307 fol. 7), Kill Reynersen nu Reyner Killen oestwert aen Rijsbeeck teyndens die Doerensteeg den *Bijsencamp* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 2), Gerrit Jans Schoemaker eigenaer van 't *Biesecampken* op de Rijsbeek groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 205), Lambert Jansen *Motgres* of *Vogelskamp* (1716, HG 5773 fol. 78), Mheenland de *Vogelskamp* genaamt (1753, RV 852 fol. 208), Een kamp de *Vogel* gelegen in de Doornsteeg tegenover Hollevoort (1854, NA Col. 5527), De *Vogel* (KK 1937).

FN (*De*) *Vogel*. In 1389 wordt als keurmedige van de Abdinghof te Paderborn in deze regio genoemd Jacob *Vogelswijff* (S 1993: 3, 24). Voor de ellips *Vogel* zie par. 5.13.1. De hernoeming in *Biezenkampje* op grond van het algemeen voorkomen van *biezen*, maar door een achttiende-eeuwse naamgever nader gespecificeerd in *Mot(te)gras*. *Motgras* is namelijk een biezensoort (*juncus bufonius*) met als determinant *mot-*, mnd. *mutte*, westf. *mutte* dat ‘zeug’ betekent. In Groningen wordt *mottegras* dan ook *zwijnen-*, *varkens-* of *bargengras* genoemd (WNT 9 kol. 1174; Heukels 1978: 128). Het *Mot(te)gras* of *Greppelrus* groeit op vochtige, vaak zure grond.

2. Nij I 21: 00.95.00 ha hooi- en weiland

kaart 12 C8

't *Vogelkampje* (Do 1988; Mu 1994).

VOLENBEEKSKAMP

Pu polder Arkemheen

Arnolt, Hertog van Gelre...twee morgen in *Valenbeeckscamp*...gevrijd tot tynsgoed (1444, W 1968: 24), Claes ten Vehen...toe Spriell ind twee mergen gelegen in *Valenbecks Camps* (1460, H 1931 bijl. 110).

De *Volenbeeskamp* was voormalig eigendom van en is genoemd naar de boerderij *Volenbeek* – oorspronkelijk Ter Molen – in de Puttense buurtschap Norden, sectie B 124. De boerderijnamen zijn ontleend aan de Henric van der Molen (ca. 1325, D 1905: 12) en Wolterus Wilhelmus de Valenbeke (1371, HA 85). Zie voor dit erf: Harderwijks Weekblad, 3^e jrg. 1847 nr. 86 en 1878, NA Colz. 2128.

VOLKENSKAMP

kaart 18 C8

Pu I 644, 657 - 661: 4.48.00 ha bouwland, tabaksland, huis en erf (bouwland)

PHd in Volkersmaat (1635). Ook Boer Dasselaarsland, Bokkenstein, Broodkamp en Lage Huis Cornelis Suyck...2½ mergen saylants *Volckenscamp* daer westwert 't erff Vanevelt (1608, AK 185a fol. 35), Arnt van Drij 1 penninck bonorum van *Volckersmate* (1635, AK 122), Tabaksland met een tabakschuur van vijf hollen daarop staande de *Volkescamp* genaamt (1797, RV 864 fol. 84), Eene kamp tiendpligtig oudtabaks, nu bouwland de *Volkertscamp* genaamd (1840, NA Col. 2157), Tabaksland de *Volkscamp* (1851, NA Col. 4798), de *Volkscamp* (Ha 1981).

PN *Folker(t)* of *Volker(t)*. De percelen waren oorspronkelijk eigendom van het erf *Groot Diermen*.

VOLKERSMAAT

Pu I 644, 657 - 661: zie *Volkenskamp*

X. Volkertskamp: zie *Volkenskamp*

X. Volkscamp: zie *Volkenskamp*

VOLLIDENGOED

Nij H 930: zie *Westfelingsgoed*

X. Voor: zie *Korte Voor*

VOOR HET HUIS

1. Nij A 628: zie *Ooievaarsnest* (2)

2. Nij I 384: 1.82.20 ha hooi- en weiland
Voor 't Huis (Do 1988).

kaart 13 B6

Hooiland voor de boerderij de *Grote Veen*, sectie I 358.

VOOR JAN BAST

kaart 13 B7

Nij I 419, 420: 2.35.70 ha hooi- en weiland
Ook Kuilen en Oude Land
Voor Jan Bast (Do 1988).

Jan Bast was bewoner van het erfje de *Kleine Veen*, sectie I 416.

VOORDIJK

kaart 16 A10

Pu I 49: 00.33.90 ha huis en erf

Henrici de Spelde bona dicta *Vordendike* (1313, D 1902: 3), Abel Henrick van Boichorst van den halven guede *Voerdendijck* (1453, HA 101 fol. 68), Het halve erve *Vur den Dijck* genoemd (1654, S 1904: 114), Van erve geheiten *Voor den Dijck* (1706, GR 1496 fol. 44), Gerrit Berentsen Vlieck de *Voordijk* (1733, RV 865), Erf en goed genaamt den *Voordijk* (1754, RV 863)

fol. 327), Een huys, schuur en Hof met twee morgen lands de *Voordijk* genaamt (1810, RV 864 fol. 343), Het erf en goed de *Voordijk* (1851, NA Col. 4715), de *Voordijk* (Ha 1988).

Voordijk als eigennaam ontstaan uit de voorzetselconstructie *Voor de(n) dijk* door het wegvallen van het lidwoord *de*. De boerderij de *Voordijk* ligt vlak vóór de dijk in de uiterste noord-oost hoek van de polder Arkemheen. Aan de westzijde was het erf beschermd door de voormalige *Duikerdijk* en de *Schuitenbeek*. Z.a.

X. Voorkamp(jes): zie *Voortkamp*

VOORMEEN

kaart 8 A3

1. Nij C 8, 9: 2.93.20 ha hooi- en weiland (bouwland)

Geertgen Marissen van Wenckum zuytwert aen den Herdenbergerweg achter Montfrans 3½ mergen die eene *Voermehen* saylant (1608, AK 185a fol. 27), Drij en een half mergen de *Voormeen* (1698, SV 159 fol. 9), Goosen Aertsens kinder *Veurmehen* (1716, HG 5773 fol. 43), Eene kamp hooi- en weiland de *Voormheen* genaamd gelegen aan de zuidzijde van de Hardenbergersteeg (1873, NA Colz. 1045).

Voormeen als relatieve topografische plaatsbepaling ten opzichte van noordelijker (1, 3) of oostelijker (2) gelegen landerijen in de Arkemheen. Voor *-meen* zie *Arkemheen* in par. 7.3.

2. Pu I 94: zie *Hoge Brug*

3. Pu I 466: 3.63.70 ha hooiland

kaart 17 C6

3 campen...oostwert an den *Voirmeden* (1501, S 1904: 105), Otto Schrassert...eigenaer van de *Voormede* (1514, NL 1940: 206), Aller Enck westwert den Aller *Voormeen* (1580, HG 4993), De *Voormeen* (Ha 1981).

VOORSTE BEUKENBOOMSKAMPJE

kaart 8 D10

Nij C 207: 00.94.30 ha bouwland en opgaande bomen

Een perceel tiendpligtig bouwland met houtgewas het *Voorste Beukenboomskampje* (1847, NA Col. 3653).

Het perceel ligt bij de *Salentein* en is genoemd naar het beukenbos op perceel C 208.

Reciprocerend met *Achterste Beukenboomskampje*, Nij C 206. Voor het begrip reciprociteit, wederkerigheid, bij microtoponiemen in de Arkemheen zie par. 4.4.2.

VOORSTE BOSJE

Nij buurtschap Wullenhove

Anna Jans...idt *Voertse Bosgen* aen den wech anderhalff mergen (1611, AZA 178 fol. 63).

Reciprocerend met *Achterste Bosje*, Nij buurtschap Wullenhove.

VOORSTE BRANDLAND

kaart 5 D6

Nij A 653: 2.63.20 ha hooi- en weiland

Ook Brandland

Hooy- en weiland het *Voorste Brandland* (1839, NA Col. 2001), het *Voorste Brandland*...aan den Watergoorschenweg (1895, NA Wes. 151).

Reciprocerend met *Achterste Brandland*, Nij A 654 (ged.) en *Middelste Brandland*, Nij A 654 (ged.). Zie *Brandland*.

VOORSTE BRUGKAMP

kaart 8 E6

Nij C 123: 1.88.30 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Ulst

De *Voorste Brugkamp* en *Achterste Brugkamp*, ook wel het Ulst genaamd (1842, NA Col. 2724).

Reciprocerend met *Achterste Brugkamp*, Nij C 124.

VOORSTE GOOR

kaart 18 A5

Pu I 750: 1.34.80 ha hooiland

Ook Goor (1) en Grollenland (3)

Den *Voerste Goer* (ca.1330, AK 38 fol. 105), Servaes van Dyerens van erve geheiten die *Vorste Goir* gelegen tusschen erve Henrics van Dyerm ende Casijnsweyde (1453, HA 101 fol. 67).

Reciprocerend met *Achterste Goor*, Pu I 751. Zie *Goor*.

VOORSTE HAAGKAMP

kaart 8 E6

Nij C 126: 1.71.40 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Haagkamp (2) en Ulst (2)

Twee kampen hooi- en weiland de *Voorste Haagkamp* en *Achterste Haagkamp*...genaamd bij de Lazarussteeg (1842, NA Col. 2724).

Reciprocerend met *Achterste Haagkamp*, Nij C 125. Zie *Haagkamp*.

VOORSTE HOGE KAMP

kaart 7 D7

Nij B 358 - 360: 1.63.30 ha tabaksland

Ook Hoge Kamp (4)

Henrick van Arler Scholtus tot Putten...twee mergen den *Voorsten Hoogen Camp* (1611, AZA 178 fol. 67).

Reciprocerend met *Achterste Hogekamp*, Nij B 361 - 363.

VOORSTE HOGE STUK

kaart 15 D5

1. Nij K 299: 1.23.80 ha hooi- en eiland

Ook Hoge Stuk

't *Voorste Hoge Stuk* (Mu 1995).

2. Pu buurtschap Diermen bouwland

Ook Hoge Stuk (6)

't *Voerste Hooge Stuck*...aen die steeg daer een beeckgen doorloopt (1608, AK 185a fol. 27), 't *Voertse Hooge Stucke* (1611, AZA 178 fol. 20).

Reciprocerend met *Achterste Hogestuk*, Pu buurtschap Diermen.

VOORSTE HUISSTEEN

kaart 7 B8

Nij B 247, 249: 1.52.10 ha tabak- en aardappelland

Gijsbert Elberts heeft in de *Voorste Huyssteen* gelegen aan de Moerselersstege twee mergen (1611, AZA 178 fol. 66), Rijk Wijnants heeft in de *Voerste Huijsteen* 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 247).

Reciprocerend met *Achterste Huissteen*, Nij B 227, 229. Zie *Huissteen*.

VOORSTE KAMP

kaart 12 D5

Nij I 232: 1.04.90 ha hooi- en weiland
De *Voorste Kamp* (Mu 1994).

VOORSTE KOELAND

kaart 16

Pu buurtschap Diermen
Jan ten Bosch 't *Voorste Koeland* (1716, HG 5773 fol. 6).

Het perceel ligt vlakbij de *Schuitenbeek*.

VOORSTE LANGE MORGENS

kaart 4 E1

Nij A 368, 369: 2.56.60 ha hooi- en weiland
Ook Langemorgens (1)
Twee kampen de *Voorste Langemorgens*...aan de oostzijde van het Groenewegje (1875, NA Colz. 1481), *Voorste Lange Morgens* (KK 1937).

Reciprocerend met *Achterste Lange Morgens*, Nij A 366, 367. Zie *Lange Morgens*.

VOORSTE MORGEN

kaart 20 G5

Pu I 887: 1.10.00 ha hooiland
Een mergen den *Voorsten Mergen* genaamt (1761, SV 817), Une prairie dite de *Voorste Morgen* de la contenance d'environ un arpent au levant le Schremmersteeg (1811, BFA 7266).

Voorste gerekend vanaf de *Schremmersteeg* in oostelijke richting.

X. Voorste Nijkerker: zie *Voorste Nijkerkerkamp*

VOORSTE NIJKERKERKAMP

kaart 18 B7

Pu I 703: 2.24.70 ha hooiland (bouwland)
Ook Achterste Kampen en Wolvenkamp
Een perceel weiland...de *Voorste Nijkerkerkamp* (1829, NA Col. 194), Bouwland de *Voorste Nijkerker* genaamd (1843, NA Vi. 33).

Reciprocerend met *Achterste Nijkerkerkamp*, Pu I 702. Voor *Nijkerk* zie par. 7.3.

VOORSTE PRILLENLAND

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove bouwland
Ook Prillenland
Huys ten Beerencamp...drie mergen het *Voorste Prillenland* (1668, HH 12 Inv.nr. 319), 3 morgen het *Voorste Prillanlant* genoemd (1668, S 1904: 88).

Reciprocerend met *Middelste Prillenland*, Nij buurtschap Wullenhove. Zie *Prillenland*.

VOORSTE PRINSENKAMP

kaart 17 C2

Pu I 433: 1.23.20 ha hooiland

Een vierde part in eene kamp hooi- en weiland de *Voorste Princenkamp* genaamd (1835, NA Col. 1185).

Reciprocerend met *Achterste Prinsenkamp*, Pu I 476. FN *Prins*.

VOORSTE SMAL

kaart 13 A11

Nij I 304: 1.40.10 ha hooi- en weiland

Het *Voorste Smal* (Do 1988).

Perceel aan de *Zeggeloot* met een lengte en breedte van resp.circa. 325 en 25 meter.

VOORSTE SPEULMANSKAMP

kaart 20 E2

Pu I 940: 2.35.70 ha hooiland

Ook Speuldermaat

Eene kamp hooi- en weiland genaamd de *Voorste Speulmanskamp* (1854, NA Gun. 864).

Reciprocerend met *Achterste Speulmanskamp*, Pu I 942. Zie *Speulderkampen*.

VOORSTE STROET

Nij B 239: zie *Reinerkampje*

VOORSTE VOSGRAAF

kaart 17 G6

Pu I 369: 00.90.10 ha bouwland

De *Voorste Vosgraaf* (Ha 1981).

Reciprocerend met *Achterste Vosgraaf*, Pu I 375, 376. Zie *Vosgrave*.

VOORT

kaart 4 D8

Nij A 500: 2.85.40 ha hooi- en weiland

Mette Jan Melissen 3 mergen oestwert die *Voert* over die Weintelerweg (1608, HG 4396 fol. 10),

Eene kamp de *Voort* liggende aan den Bunschoterweg bij Hollevoort (1856, NA Col. 5791), de *Voort* (KK 1937).

Voort, *voorde* in de betekenis van ‘doorwaadbare plaats in een natuurlijk water’. Zie *Hollenvoorde*.

De basis -*voort*, *voorde* in: *Hollenvoorde*, *Kruisvoort*, *Op de Voort*, *Voortkamp*, *Puttervoorde*, *Schaapsvoorde* [6].

VOORTKAMP

kaart 4 D7

Nij A 446: 2.56.40 ha hooi- en weiland

Looch Gerritsen die *Voertcamp* op die Cruysvoert $2\frac{3}{4}$ mergen (1608, HG 4396 fol. 19), die *Voortcamp* (1611, AZA 178 fol. 50), Anderhalf mergen Meenlandt genaamt het *Voor Campjen* in den Doornsteeg (1680, SV 159 fol. 8), Peter van Weede heeft den *Voortcamp* groot $1\frac{3}{4}$ mergen pachter Aert Schouten (1650, AAN 750 fol. 200), Juffer Walburg van Weede de *Voortcamp* (1716, HG 5773 fol. 128), Twee kampjes de *Voorkampjes* genaamd bij Hollevoort (1842, NA Col. 2586), Hooi- en weiland genaamd de *Voorkamp* liggende aan de zuidzijde van den Olevoortschenweg (1907, NA Wes. 160).

Voort, voorde ‘doorwaadbare plaats in een natuurlijk water’. Zie *Hollenvoorde*.

X. Voorwensel: zie *Voorwinkel*

X. Voorwentel: zie *Voorwinkel*

VOORWINKEL

kaart 18 B5

Pu I 726: 1.41.40 ha hooiland (bouwland)

Item den *Voorwinckel* (ca.1330, AK 38), Servaes van Dyerens van erve geheiten die *Vairwinckel* (ca.1470, HA 101 fol. 66), de *Voorwensel* (1714, SV 160 fol. 164), *Vaerweynsel* (1716, HG 5773 fol. 55), Een campjen meenlant genaemt de *Vaerwentel* aan de Koesteegh (1736, RV 863 fol. 396), De *Voorwentel* (1824, AZA 812), De kamp hooi- en weiland de *Vaarwentel* of Wentelaar genaamd bij Groot Diermen (1855, NA Col. 5546).

Voorwinkel is een samenstelling van het voorzetsel *voor* en *winkel* ‘hoek of bocht waarbij het smalle deel een uitsteeksel vormt’ (WNT 26 kol. 1019). Aan de zuidoost zijde is dit perceel tamelijk breed om dan met een hoek in noordoostelijke richting smal toe te lopen. *Voor-* heeft mogelijk betrekking gehad op de ligging aan het begin van de *Koesteeg*. Vormen als *Vaarwinkel*, *Voorwensel* en *Vaarwentel* zijn uiteraard volksetymologische verbasteringen.

VORSELEERSKAMP

kaart 4 B6

Nij A 326, 327: 4.04.40 ha hooi- en weiland

Ook Fenteler en Lage Gat (3)

Pilgrum van Mehen 3½ mergen genaemt *Vorselerscamp* (1608, HG 4396 fol. 19), Lubbert van Rouwenburgs weduwe *Vosselerscamp* (1716, HG 5773 fol. 129).

FN (*Van*) *Vorseler* of *Vosler*. waarvan de meeste Gelderse naamdragers in 1947 woonden in Nijmegen, Gendt, Bommel en Huissen. Deze percelen maken deel uit van het veertiende-eeuwse ontginningsgebied de *Fenteler*. Misschien zijn ze ontgonnen in opdracht van en daardoor genoemd naar Gerrit van *Vorsler*, die ca. 1375 rentmeester was van de Gelderse hertog Willem van Gulik (D 1900: 3, 4).

VORSELEERSPOL

kaart 2 B3

Nij A 201, 202: 2.70.30 ha hooi- en weiland

VHd in Lage Gat (2) (1937)

Aert Woltersen bij Arck *Vorselerspoll* (1608, HG 4396 fol. 114), Jacob Lubberts weduwe eijgenaarsche van *Horselerpol* (1650, AAN 750 fol. 158), Jan Heynen *Vosselers Pol* (1716, HG 5773 fol. 117), Een Camp Mheenland genaamt *Horsselaers-* off *Vosselaerspol* gelegen tot Ark (1743, RV 852 fol. 215), Een perceel hooy- en weiland *Horselers-* of *Vosselerspol* genaamd (1837, NA Col. 1549), *Vosselaarspol...*de 2^e kamp van den Arkerweg (ca. 1880, AZA 1047), *Vorselerspol* of het *Lage Gat* (KK 1937), Eene kamp hooi- en weiland *Vosselerspol* liggende op Ark (1907, NA Wes. 162), *Vosselerpol* (Bo 1995).

Deze percelen zijn hoogstwaarschijnlijk begin zestiende eeuw genoemd naar Hendrik van *Vorsteler*, die met zijn zuster Alijt eigenaar was van ‘3 stuck landtz van Weijgersguet in Arkemedien gelegen’ (1503, HA 101 fol. 249). Zie *Zwanelt Wijgersgoed*. De basis *-pol* vanwege een thans geheel afgegraven terpje in het zuidelijk deel van perceel A 202 met als gevolg hernoeming in het *Lage Gat* (Bo 1995). *Horselerspol* en *Horselaarspol* zijn volksetymologische verbasteringen. Voor *-gat* zie *Eendengat*.

X. Vosgraaf: zie *Vosgrave*
 X. Vosgrau(w): zie *Vosgrave*

VOSGRAVE

kaart 5 E4

Nij A 601: 2.48.10 ha bouwland

3 mergens gehieten *Vosgrave* gelegen...totten guede Watergheer (1453, HA 101 fol. 23), van 3 mergen geheten *Vossgraeff* (1547, GR 1307 fol. 32), Hennic Gherrelyssen van Aller van 3 morgen geheeten *Vosgraeve*...totten guede Watergoir (1552, GR 1307 fol. 32), Herman Evertsen ten zuyden van Watergoer *Vosgrau* saylant 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 5), De griffier Johan Sluijsken heeft noch 3 mergen van de *Vosgrave* paghter Henrick Dircks (1650, AAN 750 fol. 203), *Vosgrauw* (1716, HG 5773 fol. 86), de kamp lands *Vosgrauw* (1836, NA Col. 1539).

Diernaam *vos* met *-grave* later vaak verkort tot *-graaf* van het ww. *graven*. Veelal duiden (micro)toponiemen met *-grave* of *-graaf* op gegraven of vergraven waterlopen. Plaatsnamen als Bodegraven en Molenaarsgraaf zijn hiervan voorbeelden (Schönfeld 1955: 169). In de omgeving van dit landbouwperceel in de buurtschap *Doornsteeg* is geen water te bekennen. Ik reken deze naam om die reden tot de perceelsafscheidings of veekeringen. Vanwege loslopend vee en de aanwezigheid van wilde dieren, zoals de vos, was het nodig bouwland te omheinen of af te scheiden door het graven van greppels, veelal begroeid met ondoordringbaar struikgewas (Hilligers 1993: 19). De naam is een equivalent van het Limburgse *Wolfsgraaf* (Schrijnemakers 1986: 95). De overgang van *-grave* in *-grau(w)* is niet klankwettig (Van Schothorst 1904: 11). Vermoedelijk heeft de schriftelijke overlevering met de onvaste spelling tussen *v* en *u* hier een rol gespeeld. Zie ook *Achterste* en *Voorste Vosgraaf*.

VOSHOFSTEDE

kaart 3

1. Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

Henric van Steenwijk, *Vossen Hofstede* (1494, AK 185 fol. 12).

FN Vos. De thans verdwenen boerderij *Voshofstede* was eigendom van en is genoemd naar Henrick de Vos van Steenwijk, richter van de Veluwe. Hij was ondermeer betrokken bij het hofgericht van het Eltense Hof te Nijkerk, buurtschap Appel in 1456 (E 1944: 147 - 155). Hij bezat, behalve in de Arkemheen, ook landerijen in Heerde (Otten 1993: 186). De boerderij *Voshofstede* lag vlakbij de *Tweede Boeyengeersebeek* op een ca. 40 cm hoge pol op perceel sectie A 277. Bij het erf hoorde een volle hoeve van 16 morgen weiland, die op het kadastrale minuutplan van 1832 verdeeld is in 10 percelen: sectie A 228, 229, 268, 269, 274 - 278, 279. Begin zeventiende eeuw is in de dijkrol alleen nog sprake van hooi- en weilanden, zodat ik vermoed dat de boerderij al in de zestiende eeuw is afgebroken. De percelen die oorspronkelijk tot het erf behoorden behielden ook na het verdwijnen van de boerderij steeds als determinant de FN Vos : *Voskamp*, *Vosland* en *Vossenland*.

2. Nij A 268, 277: 3.06.70 ha hooi- en weiland

kaart 3 C5

VHd in Hansenpol (1650)

Henrick van Aller d'Olde 4 mergen *Vosshoffstede* (1608, HG 4396 fol. 20), Reijner Snapper eigenaer ende bruijker van 4 mergen gnt. *Hansenpol* (1650, AAN 750 fol. 168), Vier mergen zijnde twee mergen genaemt *Hansenpoll* of *Vos Hofstede* (1699, RV 850 fol. 14), Wouter Evertsen *Vos Hofstede* (1716, HG 5773 fol. 131), Drie morgen weiland de *Hanse Pol* genaamt...ten westen de Geerderbeek (1767, RV 853 fol. 285), Twee kampen hooi- en weiland de *Hanzepollen* genaamd...tusschen den Nekkevelderweg en de zeedijk (1864, NA Col. 7864).

De hernoeming *Hanzenpollen* met FN *Hansen*, *Hanssen* of *Hanze(n)*, vermoedelijk woonachtig in Harderwijk.

VOSKAMP

kaart 3 C4

1.Nij A 278, 279: 2.89.60 ha hooi- en weiland

VHd in Opstals Viermorgen (1793)

Van 1 kamp gehieten *Voscamp* (1453, HA 101 fol. 44), Aert van Moerseler ende Aelt Woltersen *Voscamp* daer noirtwert aen Vosshoffstede 4 mergen (1608, HG 4396 fol. 15), Reijner van Opstal eigenaer ende bruijcker van 2 mergen de *Voskamp* genampt (1650, AAN 750 fol. 162), Rutgerus Schaap *Voscamp* (1716, HG 5773 fol. 120), Aan de Twee Boeyergerse Beek...aan de *Opstals Viermorgen* (1793, AZA 1052), Twee kampen hooy- en weiland de *Opstals Viermorgens*...aan de Boeyergeersche Beek (1836, NA Col. 1174).

Zie *Voshofstede*. Hernoeming vanwege eigendom van het erf de *Opstal*, boerderij in de Nijkerkse buurtschap *Nautena*. De hernoeming dateert vermoedelijk al van omstreeks 1650 want in die tijd was Reijner van Opstal eigenaar van de *Voskamp* (AAN 750 fol. 162).

2.Nij H 439: 2.12.60 ha bouwland

kaart 10 A2

Een kamp bouwland de *Voskamp* genaamd gelegen aan den hoek van den Ouden

Amersfoortschenweg...buurtschap *Nautena* (1843, NA Vi. 33), Een bijna geheel tiendplichtige kamp bouwland *Voskamp* genaamd...aan den Ouden Amersfoortschen weg tegen het Opstalerf (1851, NA Col. 4655).

FN Vos. *Voskamp* als benaming voor een groot bouwland perceel van het erf *Opstal*, later *Grote Opstal*. Misschien benoeming naar analogie van de *Voskamp* uit *Voshofstede*, die sedert begin achttiende eeuw *Opstals Viermorgen* heet.

VOSKAMPJE

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove

Huys ten Beerencamp met het Bouwmanshuys met ses mergen genoemd den Grooten Beerencamp en het *Voscampjen* onder den Grooten Beerencamp gehorende (1668, HH 12 Inv.nr. 319).

De diernaam *vos*. Het betreft hier een gedeelte van het bouwland de *Grote Berenkamp*. Vermoedelijk heeft zich hier incidenteel een vos opgehouden.

VOSLAND

kaart 3 D4

Nij A 228, 229, 276: 5.88.10 ha hooi- en weiland

Ook Mulderskamp (1)

d'Nonnen gebruicker Reyner van Aller *Vosslant* (1608, HG 4396 fol. 17), Jacob Henricksen ende Rijcket Reynersen *Vosslant* daer oestwert Vosshoffstede (1608, HG 4396 fol. 16), De Nonnen *Vosland* (1716, HG 5773 fol. 124), Twee kampen hooi- en weiland...het *Vossenland* (1846, NA Col. 3622), Twee kampen het *Vosseland* tusschen de Wiel en de Arkerweg (1936, NA Rey.), *Vosseland* (KK 1937).

Zie *Voshofstede* en *Mulderskamp*.

X. Vosselaarspol/ Vorselerspol: zie *Vorselerpol*

VOSSENLAND

kaart 3 B5

Nij A 274, 275, 269; 4.65.80 ha hooi- en weiland

Weiland het *Vossenland* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Eene kamp hooi- en weiland het *Vossenland* genaamd...oostwaarts de Wiel (1881, NA Colz. 2867).

Zie *Voshofstede*.

VOSSENERKAMPJE

kaart 20 G8

Pu I 869, 871: 2.28.20 ha hooiland

PHd in Vossenerland (1680)

Dat *Vossenercampgen* 2½ mergen aen die Blijnde Steeg (1608, AK 185a fol. 10), Een mergen Mehenlandt aan de Blijnde Steegh zuydwaert het *Vossener Landt* (1680, SV 160 fol. 131), Een perceel hooi- en weiland de *Vossekamp* genaamd aan de Blindesteeg (1862, NA Col. 7245).

FN Vos. Eigenaar ca. 1600 was Gerrit Rijcksen to *Vossen*.

VOSSENERLAND

Pu I 869, 871: zie *Vossenerkampje*

X. Vossekamp: zie *Vossenerkampje*

X. Vosse(n)lant: zie *Vosland*

VOSSENEST

kaart 18 B7

1. Pu I 740, 743: 1.27.40 ha bouw- en weiland

Ook Berkstroet en Stroeten

Een perceel het *Vossenest* (1837, NA Col. 1576), *Vossennest* (Ha 1981).

2. Pu I 741: 00.05.70 ha huis en erf

kaart 18 B7

Vossenest (1832, KA), Een erfje het *Vossenest* (1864, NA Col. 7816), *Vossenest* (1981, Ha).

FN Vos. Huisnaam van een kleine boerderij aan de *Koesteeg* in Diermen. Een boerderij met dezelfde naam ligt aan de Kipsteeg, thans Dijkhuizenstraat, in Nijkerk, sectie F 7. Voor *-nest* zie *Hoendernest*.

VOSSENWAL

kaart 18 A10

Pu I 537: 00.80.20 ha hakhout

De *Vossenwal* (Ha 1981).

Diernaam *vos*. *Wal* in de betekenis van 'opgeworpen grond beplant met hakhout, hakhoutwal'.

VREEDJE

Pu I 432: zie *Renselaarskampje*

VRIEZENKAMP

kaart 20 E1

Pu I 938: 2.60.50 ha hooiland

PHd in Meursenkamp (1668) en PHd in Togenkamp (1780)

't Clooster van der Nijkerck pandtholder Carel Bentinck den *Vriesencamp* zuytwert die beek 3 mergen (1608, AK 185a fol. 31), De Burgemeester Gerrit van Galen heeft de *Vriesecamp* groot 3 mergen onder den dijk...daer de schup in is (1650, AAN 750 fol. 187), Seekere camp Mehenlandts groot drie mergen genaamt den *Meursencamp* (1668, SV 160 fol. 127), de

Meurskamp (1668, SV 160 fol. 132), Een Camp Mheenland *Toogenkamp* noordwaarts den Putterdijk (1780, RV 864 fol. 304), Een stuk weiland de *Toogenkamp* gelegen onder Putten ten noorden den dijk (1840, NA Col. 2131).

FN *Vriese(n)* en hernoeming met de FN (*Van*) *Meurs*. FN *Vriese(n)* vooral in Oost-Nederland en de FN (*Van*) *Meurs* in 1947 vooral in de plaatsen Apeldoorn, Ede en Wageningen. Misschien was dit perceel midden achttiende eeuw eigendom van Gerrit van *Meurs* die verschillende ambten bekleedde in de gemeente Harderwijk (Duinkerken 1990: 240 - 241). De hernoeming in *Togenkamp* levert meer problemen op. Hoewel dit perceel aan de *Scheidbeek* ligt en aan de noordzijde door de dijksloot van de zeedijk wordt gescheiden, acht ik de verklaring van *toge* als afleiding van het ww. *tijen*, *tien* 'trekken' in de betekenis van 'plaats waar visnetten opgetrokken worden', minder waarschijnlijk (Schönfeld 1950: 96; Otten 1987: 79). Ook toponymische benoeming vanwege het gebruik van een *toge* 'grote houten (hooi)rijf of hark' ligt niet voor de hand (Kocks/Van der Spoel 1981, afb. 2). Wellicht komt de betekenis van *toge* als 'weideplaats' het meest met de werkelijkheid overeen (Jellinghaus 1923: 164). Ook de stadsweide van Deventer heette in 1348 de *Toghe* (Slicher van Bath 1944, II: 208).

VRIJE KAMP

kaart 12 B4

Nij I 201: 1.30.50 ha hooi- en weiland
Vrije Kamp (Do 1988).

Vrije Kamp is een volksetymologische verbastering van **Vreejekamp* van het ww. *vreejen*, *vreden* of *vredigen* 'omheinen. Zie *Renselaarskampje*.

VROUW VAN ARNHEMSLAND

kaart 20 D3

Pu I 948, 950: 3.74.80 ha hooiland
VHd in Geldzaaijer (1788)

Henrikus Geldsaeyers *Vrouw van Arnhemslant* (1716, HG 5773 fol. 41), Twee kampen Mheenland de ene groot vier en een halve mergen de *Geldzayer* of *Vrouw van Arnhemslant* (1788, RV 864 fol. 315), Twee kampen Mheenland de ene groot vier en een halve mergen de *Geldzayer* of *Vrouw van Arnhemslant* (1788, RV 864 fol. 315), Twee kampen hooi- en weiland en moeras de *Geldzaaijer* genaamd aan den Zeedijk (1836, NA Col. 1422).

Volgens de dijkrollen van 1588 en 1611 waren deze percelen achtereenvolgens eigendom van (de vrouw van) Joseph van *Arnhem* (HG 5023 fol. 12) en van Johan van *Arnhem* (AK 185a fol. 26). Diverse leden van het riddermatige geslacht *Van Arnhem* maakten deel uit van de Harderwijkse magistratuur. In de achttiende eeuw kwamen deze percelen in handen van de familie *Geldzaayer*. Diverse leden van dit geslacht behoorden eveneens tot de stedelijke magistraat van Harderwijk (Duinkerken 1990: 72, 261 - 263). In 1947 woonden noch leden van het geslacht *Van Arnhem* noch van de familie *Geldzaaijer* in deze regio.

X. Vuilnis: zie *Veulensgat* (1)

VULLENHOVEN

kaart 13 A7

Nij I 347: 00.13.00 ha huis en erf
Het erven en goed *Vullenhoven* genaamd...buurschap Achterhoek...oostwaarts de Brandweg (1830, Noordenburg z.j.:135), *Wullenhoven* (Do 1988).

Vernoemingsnaam naar de Nijkerkse buurtschap *Wullenhove*. Zie par. 7.3.

VULLERTJE

Nij A 140: zie *Koorlandsmaat*

VIJFMORGEN

kaart 15 D6

Nij K 277, 278: 4.14.60 ha hooi- en weiland

Twee kampen hooi- en weiland de *Vijfmorgen* genaamd gelegen aan den Bontepoorteweg ...buurschap Nekkeveld (1843, NA Vi. 33).

Gesubstantiveerde oppervlaktemaat *vijfmorgen* ongeveer. 4.3 ha. Zie *Morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten *Anderhalfmorgen* en *Drievierel*.

VIJFVIEREL

1. Nij A 169: zie *Laarkampje*

Oppervlakte benaming voor een perceel ter grootte van 1¼ d.i. vijfmaal ¼ morgen ruim 1 ha. Zie *Drievierel* en voor andere gesubstantiveerde landmaten ook *Anderhalfmorgen*.

2. Nij A 458: 1.04.30 ha hooi- en weiland

kaart 4 F8

Een kamp hooi- en weiland de *Vijfvierel* genaamd (1864, NA Col. 7741), de *Vijfvierel* (KK 1937).

3. Pu I 509: 1.20.40 ha bouwland

kaart 18 A8

Ook Knevelschoten

Vijfvierel (Ha 1981).

4. Pu I 582: 00.96.80 ha bouwland

kaart 18 B9

Een kamp tiendvrij bouwland met houtgewas de *Vijfvierel* genaamd aan de Vleeschsteeg (1846, NA Col. 3578).

5. Pu I 612: 1.06.20 ha bouwland

kaart 18 B9

Een perceel de *Vijfvierel* (1837, NA Col. 1576), De *Vijfvierel* (1840, TA 220).

6. Pu polder Arkemheen: zie *Zoudenbalgsmorgen*

7. Pu polder Arkemheen

Onder den dijk aan het *Vijfvierel* ongemaakt quaad (1789, AZA 1052).

VIJFVIERELTJE

kaart 16 D9

Nij I 94: 00.95.80 ha hooi- en weiland

Ook Blaak

't *Vijf Viereltje* (Do 1988).

VIJGEPOL

kaart 5 C8

Nij A 658, 659: 2.69.60 ha voormalige boerderij en hooi- en weiland

Joost ten Holte nogh eijgenaer ende bruijker van 2 mergen de *Vijgepol* (1650, AAN 750 fol. 217), Dirk Ottens de *Vijgepol* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 90), Twee mergen de *Vijgepol* (1729, RV 850 fol. 163), Een kamp hooy- en weiland de *Vijgepol* genaamd (1837, NA Col. 1509).

FN (*De Vieg*h. Voor -*pol* zie *Pol*. Op perceel A 659 ligt, nu direct grenzend aan de autoweg A 28, een pol (Leenders 1990, bijlage 2). Op deze pol woonde volgens de dijkrollen begin zeventiende eeuw Henrick Dircksen of Henrick Dercks, bijgenaamd de *Vieg*h (1608, HG 4396 fol. 6; 1611 AZA 178 fol. 36). De boerderij van Henrich Dercks had begin zeventiende eeuw geen eigenaam, maar de pol waarop het erfje stond droeg de naam *Vijgepol*. *Vieg*, dialectisch voor *vijg* (Van Schothorst 1904: 220). In Wullenhove aan de Bloemendaalseweg ligt een erf de Vijgeboom, sectie C 489 (1873, NA Colz. 954), dat ook, met door de bijbel geïnspireerde basis - *boom*, naar de bijnaam van Henrick Dercks genoemd kan zijn.

X. Vijntelerweg: zie *Ventelerweg*

VIJVERKAMP

kaart 8 B4

Nij C 12: 3.30.00 ha hooi- en weiland

Drie morgen mheenland de *Vijverkamp* gelegen aan de Ooster Cadijk (1804, HH 12 Inv.nr. 318), Eenen kamp de *Vijverkamp* met een rietgat...liggende langs de Hoefjes en de Helmert (1874, NA Colz. 1012), *Vijverkampen* (1898, NA Wes.), Hooi- en weiland de *Vijverkamp* (1929, NA Reij.).

Vijver, lat. *vivarium*, een afleiding van het ww. *vivere* 'leven', oorspronkelijk een water om vissen levend te houden, dus een visvijver. In onze taal is het woord tweemaal ontleend. In de laatromeinse tijd met een w-achtige medeklinker in de vorm *wijer*, *weier* en later uit het ofra. *vivier* als *vijver* (Van der Sijs 1996: 461; Devos 2001: 38). Toponymisch kan *Vijver* een andere naam zijn voor 'waterplas', zoals een *wiel*, maar in Oost-Nederland is het vooral de benaming voor 'drinkwaterplaatsen voor het vee' (Schönfeld 1950 : 145; Schönfeld 1955: 238). Dit perceel hooi- en weiland ligt bij het erf *Ramshorst* en het daar aanwezige met water gevulde rietgat zal het naamvormingsmotief geweest zijn voor *Vijverkamp*.

WAAI

kaart 20 D6

Pu I 829b: 00.25.50 ha beek

Op de *Waay* voor de Langeroesluijs (1796, AZA 1052), de *Wai* gelegen in den bogt van den zeedijk (1853, NA Col. 5068), De *Wai* (KA 1832).

De *Wai* is een grote, vijverachtige tochtsloot direct voor het Puttergemaal. Een *wai*, uit oorspronkelijk *wade*, is een 'klein meertje of plas ontstaan na een dijkdoorbraak' of een 'diepe kuil waaruit zand voor dijkonderhoud gehaald werd'. Deze beide betekenissen blijken o.a. uit het volgende citaat: 'Renger Rijcks weduwe eijgenaerse daer de schup en een waey in is' (1650, AAN 750 fol. 171). *Wai*, *wiel* en *weel* behoren tot de zogenaamde doorbraak-namen. Ze ontstaan door een dijkdoorbraak en hebben vanwege de werveling van het water vaak een komachtige vorm. Het ww. *walen* betekent 'draaien, keren'. *Wiel* is de oorspronkelijk Hollands-Friese vorm, die algemeen Nederlands is geworden en *waal* heeft verdrongen. Zowel *wai*, *waal* als *wiel* komen in de Arkemheen voor. Er bestaat ook een verkorte vorm *wa(a)* en een dialectische variant *wei*. Deze laatste vorm komt voor in Eemnes en in de *Lange Weierbeek*, een zeventiende-eeuwse naam voor de *Langeroebeek* in de *Puttermheen*. Synoniem met *wiel* zijn namen als *braak*, *breek* en *brekken*, die direct herinneren aan het doorbreken van de dijk en die voorkomen in Noord-Holland ten noorden van het IJ. Tenslotte is ook *kolk* een synoniem van *wiel*. *Kolk* wijst niet altijd op een dijkdoorbraak, maar kan ook gewoon de naam zijn voor een 'plas in weiland, bos of heide'. (Schönfeld 1955: 233 - 234; Fockema Andreae 1955: 55 - 68).

WAAIGAT

kaart 16 A4

Pu I 203: 00.36.80 ha hooiland

Het hoekje Meenlandt genaemt het *Waijgat* (1731, SV 160 fol. 60), 't *Waagat*...ten noorden de beek die langs de dijk loopt (1788, RV 864 fol. 315), Een perceel hooiland het *Waaigat* genaamd (1853, NA Col. 5161).

Voor -*gat* zie *Eendengat*.

WAAIKAMP

1. Nij buurtschap Nekkeveld

De *Waecamp* zuydwaerts de Blekermorgen...noort den dijk (1671, RV 850 fol. 2), 7/4 mergen lants genaemt het *Waeycampjen* oostwaerts aen Arkerweg...noortwaerts den dijk (1675, RV 850 fol.99).

2. Pu I 837, 838: 3.38.70 ha hooiland

kaart 20 D7

Aert Wijnicken die *Waecamp* 2 mergen (1608, AK 185a fol. 6), Twee mergen Mehnland onder de Putterdijk genaemt de *Waey Camp* zuyd de Arlersteeg (1672, SV 160 fol. 127), Jan Cornelissen Brouwer de *Waeicamp* 2 (1716, HG 5773 fol. 11), Twee kampen genaamd de *Waaikampen* te samen groot vier morgen...nabij de Putter zeedijk (1810, RV 862 fol. 238).

Dit perceel ligt bij de *Waa*, een vroegere kolk aan de westzijde van de *Arlersteeg* die nu samenvalt met de tochtsloot naar het Puttergemaal.

WALENKAMPJE

Pu buurtschap Diermen bouwland

Joffer Alijt Voets saylant *Walencampgen* 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 9), 1½ margen omtrent genoemd de *Waelecamp* ten suyden de Arlerstege (1665, S 1904: 116), Bootgreven *Walencampjen* (1716, HG 5773 fol. 16).

Dit perceel ligt aan de *Arkemheense Zeedijk*. Zie *Waa*.

WALENMAAT

Pu buurtschap Diermen

Twee mergen mheenlandt genaemt de *Walenmate* (1702, SV 160 fol. 104), Jan ten Bosch ...genaamt *Walemaat* (1716, HG 5773 fol. 22).

Het perceel hoorde bij het *Wolter Arissengoed*. Z.a. Zie *Waa*.

WALIKEMAAT

Pu polder Arkemheen

In den kirspeel van Putten...*Walickemaet* (1456, E 1944: 149).

PN *Walick*, *Walink*, *Walig*. Een fri. PN, die mogelijk samenhangt met *wal*- 'waals'. De volksnaam *Waals* werd door de Germanen gebruikt voor alles wat niet Germaans, buitenlands, was. De PN *Walicke* komt voor onder de keurmedigen in Putten o.a. in 1458 en 1491: 'Walicke van Huistede' (S 1993: 28, 31). In 1673 wonen op de boerderij Vollenbeek in Putten Hendrik en Drees *Walliken* (S 1993: 222).

WALIKENPOL

kaart 2 G5

Nij A 146: 1.17.30 ha hooi- en weiland

PHd in Walikerkampje (1851)

Plagmaetjen...omtrent *Walickenpol* (1679, RV 850 fol. 148), Buurschap Ark bij *Walikenpol* ten zuyden de wegh (1752, RV 852 fol. 220), *Wolkenpol* (1752, AAN 751 fol. 186), Een kamp hooi- en weiland het *Wallikerkampje* genaamd tusschen den Watergoorschenweg en de Wildsteeg (1851, NA Col. 4643), *Wallikerkampje* (KK 1937).

Volgens de hoogtekaart ligt in dit perceel een pol van ca. 50 cm hoogte. *Wolkenpol* is een volksetymologische verbastering.

WALINKWEIDE

Nij: polder Arkemheen

Walincweyde ½ juger (1380, HA 85 fol. 34).

WALLER

kaart 9 E2

Nij C 227: 00.05.90 ha schuur en erf

Geryt Hagen wijst voir recht...an Byen, horige erve van *Waller* gelegen in den kirspel van den Nijerkirck (1444, H 1931 bijlage 26), *Waller* hoffhorig...possedit Jelis Snapper (1546, AK 268), Het hoffhorige goed *Waller* (1557, S 1952: 77), Henrick Snapper Jansen heeft van *Wallersgoedt* den *Wallerengh* (1611, AZA 178 fol. 64), *Warler*...een abtsgoed...gelegen in de Mehen en *Wullenhove* (1619, H 1992: 238), *Waller* besitt Coop Meinten met Mette Hendriksen beide onhorig (1636, SM 431), Goos Meijnt op *Waller* huijs, hoff ende 7 mergen bouw- ende weijlant (1650, AAN 750 fol. 254), Een erff en goed genaamt *Waller*...buerschap *Wullenhove* sijnde een hoffhorig Abtsgoed...groot drie mergen (1725, SV 159 fol. 25).

FN *Waller*, zoals blijkt uit: 'Item op ansprake des richters seyt Bye van *Waller*...se is een borgersche tot Herderwick' (1444, H 1931, bijlage 26). De boerderij is afgebroken en vervangen door de bebouwing aan de *Wallerstraat*.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). Begin zeventiende eeuw ter grootte van bijna 12 morgen (Civiele Sententiën Hof van Gelre fol. 153); in 1650 7 morgen en in 1725 nog 3 morgen.

WALLERBEEKJE

kaart 9

Nij buurtschap *Wullenhove*

Eene mergen liggende langes die *Wallersteeg* op *Wallersbeekgen* (1611, AZA 178 fol. 66).

Het *Wallerbeekje* was een kleine polderbeek in de omgeving van de voormalige boerderij *Waller*. Het beekje is gedempt ca. 1955 (ON 2000, nr. 3: 15). Voor algemene informatie over de beken in de Arkemheen zie par. 7.5.

WALLERENG

kaart 8 F8/ 9 E2

Nij C 140b - 146, 226, 227: 3.29.30 ha tabaks- en aardappelland, huis en erf

Ook Hoge (8) en Lage (2)

Van erve gelegen an *Wallerengh* (1453, HA 101 fol. 3), Abtsgoederen *Waller* en *Wallerenk* (1557 - 1668, AK 215), den *Waller Engh* ongeveerlijck 3½ mergen (1598, RV 850 fol. 140), *Wallerenck* (KK 1609), Henrick Snapper Jansen heeft van *Wallersgoedt* den *Wallerengh* leggende aen de steech aen twee campgens vierdehalff mergen (1611, AZA 178 fol. 64), Jan Snapper heeft *Walleresenck* groot 6¼ mergen (1650, AAN 750 fol. 245), Van erve gelegen aen *Walre Enk* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 14), Casijn van Diermen van de *Wallereng* 3½ mergen (1716, HG 5773 fol. 166), Een kamp tiendplichtig tabaksland *Wallereng* genaamd...ten einde Vetkamp aan de *Wallersteeg* (1840, NA Col. 2192).

Voor -eng zie Eng.

WALLERKAMPJE

kaart 9 D3

Nij C 225: 00.72.00 ha aardappelland

PHd in Lage Kampje (2) (1840)

7 mergen landts genaemt den Waller Enck en *Wallerescampje* (1618, AK 268), Wallerenck en *Wallerescampje* 7 morgen groot tot een zelfstandig goet gemaect (1636, SM 431), Een kamp het *Wallerkampje* achter de Pierlepomp (1893, NA Wes. 28), Bouwland met houtgewas het *Lage Kampje* genaamd...einde Vetkamp (1840, NA Col. 2192).

WALLERSTEEG

kaart 8, 9

Nij buurtschap Wullenhove

Ook Waterweg

Den Wallerengh...in de *Wallersteegh* gelegen (1598, SV 159 fol. 3), *Wallerstege* (KK 1609), Die *Wallersteech*, *Wallerwech* (1611, AZA 178 fol. 66), de *Wallersteeg* (1716, HG 5773 fol. 168), Aan de *Wallersteegh* (1758, RV 852 fol. 161), de *Wallerweg* (KA 1832), *Wallerstraat* (SLN).

De *Wallersteeg* is genoemd naar de voormalige boerderij *Waller*. De naam *Wallersteeg* werd vastgelegd bij raadsbesluit d.d. 29 augustus 1912. De *Wallersteeg* liep van het *Vetkamp* over de spoorlijn Amersfoort-Zwolle tot de grens van de gemeente Putten. Vanwege de lage ligging stond de weg regelmatig onder water en kreeg daardoor ook de naam *Waterweg* (ON 2000 nr. 3: 15). Alleen het verharde gedeelte van de *Wallersteeg* werd bij raadsbesluit van 29 maart 1949 *Wallerstraat* genoemd. Voor wegen in de Arkemheen zie par. 7.4.

WALLERWEGNij buurtschap Wullenhove: zie *Wallersteeg***WALLIKERKAMPJE**Nij A 146: zie *Walikenpol*X. Warler: zie *Waller***WATERGAT**

kaart 18 B10

1. Pu I 588 - 595: 1.92.90 ha huis en erf, hakhout, bouwland

Aeltgen Collerts en Geert Killen...*Watergat* (1608, AK 185a fol. 13), De Vrouw van Laar noch het *Watergat* (1716, HG 5773 fol. 22), Gerrit Cornelissen int *Watergat* (1786, OH fol. 37), Twee morgen land bestaande in tabaks-, aardappelen- en boschland door de wandeling het *Watergat* genaamd (1802, RV 864 fol. 91), Een kamp bouwland het *Watergat* nabij den Huize Salentein (1837, NA Col. 1452), *Watergat* (Ha 1989).

De naam *Watergat* had waarschijnlijk in oorsprong alleen betrekking op het perceel sectie I 591, dat gemiddeld 50 tot 80 cm lager ligt dan de overige percelen. Later is de naam vanwege de bouw van het boerderijtje *Watergat* uitgebreid tot een groter gebied. *Watergat* 'laag gelegen verzamelpaats voor water'. Voor *gat*- zie *Eendengat*.

2. Pu I 666: zie *Klein Vaneveld*X. Watergeer: zie *Watergoor***WATERGOOR**

kaart 6 C2

Nij B 75: 00.24.40 ha huis, schuur en erf

VHd in Groot Watergoor (1709)

Wolter Meyntensz. de *Watergore* (1371, HA 85 fol. 4), Willem van Aller...eenen halven hof geheiten ten *Watergoer* ter Nyerkercken (1377, S 1904: 89), Vosgrawe...toehoerende totten guede *Watergheer* (1453, HA 101 fol. 23), den goede tot *Watergoer*...buten der Vesten tot Arckmeden gelegen (1465, S 1904: 90), Tolshorrich...gelegen opte Arckergracht ende westwert *Watergoor* (1556, B 1912: 135), Jonker Adriaen van Forstenburg 't erff *Watergoer* (1608, HG 4396 fol. 2), 't Erff *Watergoer* (1611, AZA 178 fol. 30), Seecker Erf en goed genaamt *Groot Watergoor*...toebehoorende Everhard Huijgens (1709, SV 159 fol. 57), Het erf *Watergoor* (1716, HG 5773 fol. 76), Buurschap Doornsteeg bij *Groot Watergoor* (1765, RV 853 fol. 300), *Watervoort* (KA 1832), Het buitengoed *Watergoor* genaamd (1848, NA Col. 3981, 3994, 3996, 4001), Een huis met schuur en verder getimmer benevens erf...en gracht *Watergoor* genaamd (1872, NA Colz. 597), *Watergoor* (Ha 1995).

Watergoor is een samenstelling van mnl. *gore*, *goor*, een vooral in Oost-Nederland en Brabant voorkomend woord voor 'laag gelegen land, broekland, moeras' (WNT 4 kol. 420) en *water*-, dat accentueert in welke drassige, waterrijke omgeving *Watergoor* oorspronkelijk gevestigd werd. Hierop duiden ook de namen van de rondom gelegen landerijen, zoals *Dwaalkampen* en *Paddekepoel*. Z.a. Het kasteel was van 1377 tot 1559 eigendom van diverse leden van de familie Van Aller. Van 1559 tot 1636 woonden er de uit Westfalen afkomstige adellijke familie Fürstenburch, terwijl de familie Schimmelpennink van der Oye het eigendomsrecht uitoefenden van 1741 tot 1822. In 1848 overleed de weduwe van G.J.van der Hammen, waarna het goed onder de diverse erfgenamen werd verdeeld. Het gebied van het oorspronkelijke veertiende-eeuwse kasteel (*Groot Watergoor*) is thans Nijkerks industrieterrein..

Herengoed. In 1465 ter grootte van ongeveer 42 morgen; in 1559 omtrent 32 morgen (S 1904: 90); in 1709 tussen de 50 en 52 morgen; in 1872 bijna 3 morgen. Voor meer bijzonderheden zie o.a. Kragt z.j. en ON jrg. 6 (1987) nr. 4: 6; ON jrg. 7 (1988) nr. 1: 15.

X. Watervoort: zie *Watergoor*

WATERGOORSE BOS

kaart 6 E2

Nij B 46: 2.04.80 ha tabaksland

Ook Houtentoom

Het *Watergoorsche Bosch* genaamd liggende op *Watergoor*...voor $\frac{1}{3}$ deel reeds als bouwland gebruikt en met eikengeboomte beplant (1857, NA Col. 6081).

WATERGOORSEWEG

kaart 2, 5, 6

Nij buurtschap Ark

Den Rijpper daar oost de *Watergoorseweg* (1701, RV 850 fol. 2), Den Boonenkamp gelegen aan de *Watergoorsewegh* (1764, RV 853 fol. 296), tusschen de Hollevoortsche en *Watergoorsche* wegen (1864, NA Col. 7761), *Watergoorweg* (SLN).

De *Watergoorseweg* liep vanaf het voormalige huis *Watergoor* in noordwestelijke richting tot aan de *Arkerweg*. Als *Watergoorweg* vastgesteld bij raadsbesluit d.d.16 april 1947. Thans een belangrijke ontsluitingsweg voor het Nijkerkse industrieterrein langs de autoweg A28. Voor wegen in de Arkemheen zie ook par. 7.4.

WATERWEG

Nij buurtschap Wullenhove: zie *Wallersteeg*.

WEESKAMPJE

Nij buurtschap Ark

Het *Weescampjen* ex *Zeemansgoett* in Arcameda; Jan Jacobsen van Geemen possessor van 't *Weescampjen* 2 jugerum (1633, S 1993: 174).

Wees-, mnl. *wese*, ofri. *wesa* 'minderjarig kind waarvan de ouders overleden zijn' (WNT 25 kol. 245). Het *Weeskampje* behoorde in de zeventiende eeuw vrijwel zeker tot de pachtlanderijen van het weeshuis te Nijkerk. Het lag buitendijks evenals het *Zeemansgoed* waarvan het afgespleten is. De pachtopbrengst van het *Weeskampje* werd gebruikt voor de exploitatie van het Weeshuis. Over het Nijkerkse weeshuis is veel gepubliceerd o.a. door Beernink in 1903 en 1909 en door Van der Bie in 1999. Van der Bie heeft een lijst met een kadastrale kaart opgenomen, inclusief de benamingen, van alle landerijen die in 1999 eigendom waren van de Stichting Het Weeshuis te Nijkerk (Van der Bie 1999: 89, 90, 94, 95).

X. Weg: zie *Arkerweg*

X. Weide: zie *Abelenweide*

WEIJERSGOED

Nij buurtschap Ark: zie *Zwanelt Wijgersgoed*

WEIJERSLAND

Nij polder Arkemheen

Claes van de Veen...het volschuldig voogdgoed Veen met het *Weyerslant* (1444, S 1968: 24).

Zie *Zwanelt Wijgersgoed*.

WEILAND

Nij buurtschap Holk

Bessel Gerrits heeft oock van den (Cleynen) Flier eenen camp van twee mergen genaemt idt *Weylandt* (1611, AZA 178 fol. 70).

Weiland, *weideland*, een samenstelling van *weide-* en *-land* 'met gras begroeid land waarop men het vee laat grazen en waarvan men vaak ook op gezette tijden het gras maait voor winning van hooi als stal- of wintervoer' (WNT 25 kol. 848). Zie *Abelenweide*.

WEIM HUIGENSKAMP

kaart 15 B5

Nij K 160: 2.89.70 ha hooi- en weiland

Goetschalck Wynicken *Weym Huygencamp* 3 mergen (1608, HG 4396 fol. 24), Evert Zegertsen *Weym Huygencamp* (1716, HG 5773 fol. 142), Drie morgen lands...tusschen de Lisbeek en het land van Geertje Lamberts genoemd *Wijm Huygens Camp* (1737, RV 852 fol. 187), *Huigenskamp* liggende bij de Bontepoort (1866, NA Col. 8156).

PN *Weim*, vr. *Weimpje*, afgeleid van *Willempje*, *Wilhelm*. Zeer veel voorkomende PN in Nijkerk en Putten. Onder de keurmedigen van de Abdij van Paderborn tussen 1389 en 1681 dragen 60 personen deze PN. De PN *Weim* is in deze regio verbonden met veel voorkomende FN als Van Arler, Van Hel en Van Speulde (S 1993: 336). De FN *Huigen* is algemeen in Gelderland.

X. Weinteler: zie *Fenteler*

X. Weintelerweg: zie *Ventelerweg*

WEITKAMP

kaart 5 C4

1. Nij A 547: 1.08.10 ha hooi- en weiland (bouwland)

Een mergen lant genaemt de *Weijtcamp* (1675, RV 850 fol. 2), Eene kamp het *Weitkampje* liggende in de Doornsteeg achter de Garstkamp (1854, NA Col. 5512).

Weit, *weite* os. *hwēti*, ohd. *weiβi*, *weizzi*, eng. *wheat* ‘tarwe’ (WNT 25: 877). Het bouwland is genoemd naar het produkt dat erop verbouwd werd namelijk *weit* of *tarwe* (Schönfeld 1950: 78). *Weit* is het woord voor *tarwe* dat vooral gebruikt wordt in het noorden en oosten van ons land (Lerchner 1965: 247; Heukels 1978: 259).

2. Nij C 51: 2.10.70 ha bouwland

kaart 8 C6

Eene kamp bouwland de *Weitkamp* liggende op de Berenkamp...tusschen de Laan en de Hardenbergersteeg (1874, NA Colz. 1012), De *Weitkamp* (1898, NA Wes.), *Weitkamp* (KH 1957).

3. Nij C 209, 210: 1.48.50 ha bouwland en hakhout

kaart 8 D10

VHd in Spoorbos (1957). Ook Vetkamp (2)

Eene kamp tiendpligtig bouwland met daaromstaand houtgewas en een daartoe behoorend boschje hakhout de *Weitkamp* genaamd (1851, NA Col. 4699), *Spoorbosch* (KH 1957).

Hernoeming in *Spoorbos* dateert van na 1863 toen de spoorlijn Amersfoort-Zwolle is aangelegd.

4. Pu I 402: 2.14.40 ha bouwland

kaart 17 E4

Arisgen van Steenler...*Weytcamp* daer Geert Killen woent (1608, AK 185a fol. 13), de *Weitkamp* (Ha 1981).

WEITKAMPJE

kaart 8 E8

1. Nij C 162, 164: 2.99.20 ha tabaks- en aardappelland

VHd in Zeldenschoon (1702)

Carolus Bentinck heeft...uit den Loeneman...beyde de *Weytcampgens* tesaemen vierdehalff mergen (1611, AZA 178 fol. 64), Jr. Braekel heeft noch een kamp gnt. de *Weijtcampkens* groot 3 ½ mergen (1650, AAN 750 fol. 246), Omtrent anderhalf mergen landt genaemt de *Weit Camp* ofte nu *Seldeschoon* (1702, RV 850 fol. 51), Een kamp landt groot omtrent anderhalff mergen genaemt de *Weidt Camp* en nu genaemt *Silverschoon* (1704, RV 850 fol. 53), Jacob Suyks weduwe *Weytcamp* (1716, HG 5773 fol. 167), Een tiendvrije kamp de *Weitkamp* liggende in de hoek van de straatweg naar Putten en de Hoogendammersteeg (1871, NA Colz. 321), *Zilverschoon* (KH 1957).

De samenstelling *Zeldenschoon* is hier in toponymische zin door een naamgever ironiserend gebruikt om aan te geven dat het stuk (bouw)land ‘zelden schoon van onkruid was’ en daarmee tevens ongeschikt was voor het doel waarvoor het bestemd was. Deze negatieve achttiende-eeuwse hernoeming *Zeldenschoon* werd al snel in gunstige zin volksetymologisch verbasterd tot *Zilverschoon*. In 1972 is op dit *Weitkampje* het streekverpleeghuis *Zilverschoon* gebouwd. In 2004 kreeg een nieuwe vleugel de naam *Zilverstaete*. Zie ook onder *Zeldenree*.

2. Pu buurtschap Diermen

kaart 18

't *Weytcampgen* aen die steeg daer een beeckgen doorloopt (1608, AK 185a fol. 27), Maes Gijsbertsen heeft...van sijn goet Vanevelt...noch 't *Weytcampgen* twee mergen (1611, AZA 178 fol. 64), *Weytcamp* (1716, HG 5773 fol. 163).

Dit *Weitkampje* lag in de omgeving van de boerderij *Groot Vaneveld*.

WELTEVREDEN

kaart 5 E2

Nij A 604, 605: 00.10.80 ha huis en erf

Het erf *Weltevreden* genaamd...in de buurschap Doornsteeg onder Nijkerk (1875, NA Colz. 1305).

Weltevreden is een fantasienaam als huisnaam. De naamgever heeft hiermee tot uitdrukking willen brengen dat hij ‘in volle tevredenheid verkeert’.

X. Wendelaars: zie *Wendelenkampen*

X. Wendelaarskamp: zie *Wendelenkampen*

WENDELENKAMPEN

kaart 3 F7

Nij A 242, 243, 247: 5.74.70 ha hooi- en weiland

Joest van Reidt en Melis van Twiller die *Wendelencampen* in twee campen 7 mergen (1608, HG 4396 fol. 13), Eschoetenslant...tusschen *Wendelmoetscampen* (1608, HG 4396 fol. 14; 1611, AZA 178 fol. 45), Melis van Twiller eigenaer van 7 mergen genampt de *Wijndelercampen* pagter zijn soon Evert van Twiller (1650, AAN 750 fol. 156), *Wendelencamp* (1716, HG 5773 fol. 113), Sekere camp Mheenland groot 3½ morgen de *Wendelaerscamp* genaemt buurschap Ark (1773, RV 854 fol. 217), Twee kampen hooi- en weiland de *Wendelenkampen* genaamd (1850, NA Col. 4432), De *Wendelenkampen* liggen twee kampen van de Arkerweg (1873, NA Colz. 1033), de *Wentelaars* (Bo 1995), De *Wendelaars* (B 1999).

PN *Wendel*, een fri. PN, afgeleid van de volksnaam *Wandalen* of *Vandalen*. Op de Veluwe ook de vormen *Wendele* en *Wendelt* (H 1990: 211). In Didam ligt een boerderij *Wendel* met een *Wendelenkamp* (Tinneveld/Blok 1973: 245). Ik beschouw de vroeg zeventiende-eeuwse *Wendelmoetscampen* als een volksetymologische verbastering op grond van de toenmalig veel voorkomende vr. PN *Wendelmoet* (S 19993: 336). Voor een verklaring van *wendel* als een assimilatievorm van oorspronkelijk **werdel*, verkorting uit *weerdeel* ‘het andere deel van een perceel’ zie ik – vooral door ontbreken van oudere vormen – geen aanleiding (Buiks 2002: 141). In 1773 werd 3½ morgen door F.H. Baron van Wassenaar verkocht aan het Burger Weeshuis te Nijkerk (ABN Inv.nr. 94).

X. *Wendelmoetskampen*: zie *Wendelenkampen*

WENKUMS POLLETJE

Pu polder Arkemheen

Peel Roest...noch derdehalf mergen *Wenckums Polletje* noertwert die Middelbeeck (1608, AK 185a fol. 23).

FN (*Van*) *Wenkum*. De Van *Wenckums* waren een bekend Veluws patriciërsgezicht dat al vanaf de tweede helft van de vijftiende eeuw in Nijkerk woonde. Eén van de bekendste was Aert Evertse van *Wenckum*. Hij was eind zeventiende begin achttiende eeuw vele jaren pachter van de Nijkerkse waag en als aannemer en timmerman speelde hij een belangrijke rol bij de kanalisatie van de *Arkervaart*. In de achttiende eeuw waren de Van *Wenckums* nauw betrokken bij de tabakscultuur (Van der Bie z.j.: 33 - 36). Deze FN komt nu niet meer in deze regio voor. Voor *Polletje* zie *Pol*.

X. *Wentelaar*: zie *Fenteler* en *Voorwinkel*

X. Wentelaar(s): zie *Fenteler* en *Wendelenkampen*

WERFKAMPJE

Nij buurtschap Ark

Werfcampjen ex Zeemansgoett ad 2 morgen hoffhoorigh (1616, AK 268), Het volschuldig hofhorig abtsgoed het *Werfkampje* (1698, AK 183), Aert Rengers cum suis heeft den *Weftcamp* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 175), Wouter Basterts erven de *Werfcamp* ¼ mergen (1716, HG 5773 fol. 86).

Het *Werfkampje* is hoogstwaarschijnlijk het huisperceel van de voormalige boerderij *Veenhamers- of Zeemansgoed*. Z.a. In de loop van de zeventiende eeuw is een groot deel van dit perceel 'onder den nieuwen dijk geraeckt' (AK 268). Voor *Werf-* zie *Aaltswerf*.

WERFT

kaart 5 F7

1. Nij A 670: 2.73.80 ha hooi- en weiland

Gerrit van Rouwenoot 3½ mergen die *Wirft* daer oestwert die Graft (1608, HG 4396 fol. 9), d'*Werft* (1716, HG 5773 fol. 99), Drie mergen mheenland genaamt de *Wirft* (1785, RV 854 fol. 253), Een perceel hooi- en weiland de *Wirft* genaamd (1837, NA Col. 1549), Een kamp de *Wirft* aan den Westkadijk (1907, NA Wes. 31).

Werf, *werke*, *warf*, *wirf*, *worf*, *wulg* en mv. *werven*, mnl. *werf*, hd. *werft(e)* 'wilgetak' zijn afgeleid van Indo-europees **werb-*, **werbh-* 'draaien, buigen'. *Werft(t)* en *Wirft(t)* zijn gewestelijke namen voor bepaalde wilgensoorten, zoals de waterwilg en de teenwilg (WNT 25 kol. 1491). De -*t* van *werft* is een restant van het collectief-suffix -*idi*, -*iti*, -*ithi*, dat een verzameling van dergelijke bomen aangeeft. Vooral de teenwilg (*salix viminalis*) speelde vroeger een belangrijke rol als leverancier van vlechtwerk ondermeer bij dijkbouw. De wilg groeide op vochtige plaatsen en langs beken (Carnoy 1956: 10; Piirainen 1984: 412, Van Osta 1995: 1065; Buiks 2002: 141). Beide kampen (A 670 en C 16) met de naam *Werft* of *Wirft* liggen tegenover elkaar aan beide zijden van de *Arkervaart*. Voor samenstellingen met -*werf* als basis zie *Aaltswerf*.

2. Nij C 16: 3.33.70 ha hooi- en weiland

kaart 8 C3

In Ercmede...die aff heit Steenbeken, die ander die Legeweije ind die darde die *Werft* (1548, NL 1958: 443), Gerrit van Rouwenoot eigenaer van 3½ mergen gnt. de *Werft* pachter Bessel van Aller (1650, AAN 750 fol. 221).

WERVEN

Pu polder Arkemheen

Peel Beek 5 Morgen land aus Wolter Dycksgut die *Werven* (1450, HSD 1, 144/123).

Werven is vermoedelijk de mv. vorm van *werf*. Zie *werft*. De *Werven* horen bij het *Wolter Dijksgoed* of *Klein Bokhorst* in *Diermen*.

WESTENAPPELSKAMP

kaart 15 A6

Nij K 174, 175: 2.32.40 ha hooi- en weiland

Reyner Henricksen mitten sijnen *Westenappelskamp*...op Heymen Claessen beeck...2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 26), Evert van Vreeneng *Westenappelskamp* (1716, HG 5773 fol. 147), Een camp Mheenland groot twee en een half mergen genaamt *Westenappelskamp* ...westwaarts de beek (1782, RV 854 fol. 207), Een perceel hooi- en weiland de *Westenappelskamp* genaamd (1853, NA Col. 5242).

FN *Westenappel*. De *Westenappelskamp* was eigendom van en is genoemd naar de boerderij *Westenappel*, buurtschap Appel. Dit erf was begin veertiende eeuw eigendom van Neude van *Westenappel* (ca.1325, D 1905: 7). Het geslacht *Westenappel* bewoonde deze boerderij tot 1697 (AK 168). De landerijen liggen voor een deel in sectie B van de gemeente Voorthuizen. De opstallen staan in Nijkerk op sectie E 52 (1844, NA Col. 3142).

WESTERVELDJE

kaart 18 A6

Pu I 759: 1.48.30 ha hooiland (bouwland)

VHd in Muizenkampje (1848) en VHd in Grutter (1981)

Een kamp hooi- en weiland het *Westerveldje* of *Muusenkampje* genaamd (1848, NA Col. 3914), *Grutter* (Ha 1981).

Diminutief van de FN (*Van*) *Westervelt*. Het perceel was eigendom van en is genoemd naar Heribert van *Westervelt*, heer van de *Salentein* (1756 - 1831). Hij bezat bij de eerste kadastrale opmeting in 1832 meer dan 400 ha bouw-, hooi- en weiland in de gemeenten Nijkerk en Putten (KA Pu 1832: 93; KA Nij 1832: 99). Vele leden van de familie van *Westervelt* behoorden in de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw tot de elite van Harderwijk en hadden uitgebreide bezittingen op de noordwest Veluwe (Duinkerken 1990: 219 - 225). De hernoeming in *Muusenkampje*, dialectisch voor *Muizenkampje*, wijst op een slechte kwaliteit van de grond. Uit het gebruik van namen van dieren zoals muggen, muizen, mieren, kikkers en namen van insecten in microtoponiemen spreekt een zekere minachting voor de grondkwaliteit. (Schönfeld 1950: 88; Goeminne 1996:157). Zie *Luiskamp*. De hernoeming in *Grutter*, die ik pas noteerde uit de mond van een informant, dateert echter uit ca. 1830. Rond die tijd was dit perceel eigendom van Reimert van den Hoorn, overleden in 1836. Hij was *grutter* en dreef een winkel voor de verkoop van gort, meel, bonen en erwten in Nijkerk aan de Kleterstraat. Hij was eigenaar van ruim 24 ha bouw-, hooi- en tabaksland in de Arkemheen, waaronder dit perceel (KA 1832: 89). Zie over zijn leven en handel: ON 1997 nr. 4 en ON 1998 nr. 2.

WESTFELINGSGOED

kaart 11 E8

Nij H 930: 00.35.90 ha huis en erf

PHd in Vollidengoed (1754)

Westfelinx gelegen tussen Arnt van Hollick en Valkenerf (1456, HSD 1 168/145), *Westfelinx gut* op Hollick (1481, HSD 1, 207/181), *Westfelinxguet* op Hollick gelegen (1481 - 1503, HA 101 fol. 251), *Westvelinx Gut* auf Hollick (1518, HSD 2, 72), Henrick Jansen op *Westphelingsgoet* in Hollick (1625, SM 434), *Westphalincxgoet* (1664, RV 850 fol. 198), Erf en goed *Vollidengoed* of *Westphalingsgoed* genaamt...zijnde een Eltens hoffhoorig goed (1754, RV 852 fol. 159), *Westfelingsgoed* (Ri 2002).

FN *Westfeling*/*Westvelink*. Deze FN is ontstaan door vernoeming naar *Westfalen*, de streek, het land waar de naamgever vandaan komt of de plaats waar hij vroeger gewoond heeft. Rentenaar noemt dat een herkomstnaamtoponiem. In Groningen bij Noordbroek ligt een gebied dat *Westfalen* heet (Rentenaar 1984: 145, 255). De FN *Westfeling* is door umlaut en het suffix *-ing* in de betekenis 'behoren tot', ontstaan uit de geografische naam *Westfal(en)*. *Westfalen* is de naam van een voormalige provincie van Pruisen. *Westfalen* bestond uit een aantal kleinere en grotere Duitse vorstendommen, die na de liquidatie van Pruisen verenigd zijn tot het land Noord-Rijnland-*Westfalen*. De Duitse klooster in Werden, Elten en Paderborn hadden veel bezittingen op de Veluwe. Vanaf de elfde eeuw trokken landarbeiders, ambachtslieden en geestelijken vanuit *Westfalen* naar de kerspelen binnen het bisdom Utrecht. (Beernink 1912: 38) Tussen 1572 en 1816 kwamen veel gereformeerde predikanten vanuit *Westfalen* naar deze regio o.a. naar de

universiteit van Harderwijk (Van Lieburg 1996: 205). Zie ook *Zwitsers*. Deze boerderij wordt gemakkelijk verward met het Gijsen Westfelingsgoed in de Nijkerkse buurtschap Slichtenhorst, sectie F 256, dat ook genoemd wordt onder de Eltense goederen in 1454: 'Casijn van Luxhoell 2 morgen uit Gyse Westvelincksgut' (HDS 1 155/133). In de Puttense buurtschap Halvinkhuizen ligt een derde Eltense boerderij het Henric Westvelincguet, sectie M 123 (ca. 1400, K 1853: 135, 137, 161). Tenslotte is er nog sprake van een Noyde Westvelincguede en een Westvelinxguede dat eigendom is van Killen Abelen (ca. 1400, K 1853: 137, 140). Hoe zij zich onderling verhouden is onduidelijk.

Eltense boerderij (Vrouwengoed). In 1754 ter grootte van ongeveer 24 morgen. In de gevel staat het jaartal 1916.

WESTKADIJK

kaart 1, 2, 6

Nij buurtschap Ark

Ook Arkersluisweg

De *West Kadijk* (1778, AZA 1046), Een kamp Boekreys genaamd...aan de *Westkadijk* (1843, NA Col.2802), Aan de *Westkadijk* (1866, NA Col.8156), *Westkadijk* (SLN).

De *Westkadijk* begon oorspronkelijk aan het einde van de *Koetsendijk* en liep langs de westzijde van de *Arkervaart* naar de zeedijk. Het gedeelte ten noorden van de autoweg A 28 heet thans *Arkersluisweg*. Raadsbesluiten 16 april 1947, 29 april 1982 en 13 maart 1986. Zie *Oostkadijk* en voor algemene informatie over wegen in de Arkemheen par 7.4.

WESTKADIJKBEEK

kaart 1, 2, 6

Nij buurtschap Ark

Westkadijkbeek (1938, AZA 1.711).

De *Westkadijkbeek* loopt langs de *Westkadijk* en heeft een totale lengte van 4400 m. Zie ook par. 7.5 voor algemene informatie over de Arkemheense beken.

WESTMAAT

Nij A 29: zie *Buitenmaat*

WESTRENNEN

kaart 15 A8

Nij K 203: 1.87.20 ha hooi- en weiland

Meenland genaamt *Westrennen* noortwaarts den Blekkerwegh (1766, RV 853 fol. 248), Eene kamp hooi- en weiland de *Westrennen* genaamd...aan den Nekkevelderweg (1846, NA Col. 3622), De *Westrennen* (KK 1937).

Westrennen is vrijwel zeker een ellips van een oorspronkelijk **Westrenenkamp(je)*. FN (*Van Westr(i)enen*), die in Gelderland in 1947 voornamelijk voorkomt in het rivierengebied ondermeer in Echteld en Wadenoyen. De familie (*Van*) *Westrennen* was afkomstig uit Amersfoort en bezat reeds in het midden van de vijftiende eeuw grond in de Arkemheen. In 1453 koopt Henrick van *Westrennen* namelijk een stuk veengrond van Bijen van der Beek (HA 101 fol. 10). Dit perceel en het hieronder genoemde *Westrenenkampje* zullen hiervan deel uitgemaakt hebben.

WESTRENNENKAMPJE

kaart 5 B5

Nij A 533: 1.62.60 ha hooi- en weiland (bouwland)

Ook Oude Engen

Eene kamp *Westrenenkampje* genaamd gelegen in de Doornsteeg achter Klein Steenler (1848, NA Col. 3909).

WEVELSHOFSTEDE

Nij buurtschap Ark

Jan Engelbertsz van Aller van 2½ mergen gehieten *Wevelshoiffstede* gecoft tegen Ghelis van Aller (1453, HA 101 fol. 40), Johan Voet van 3 mergen geheten *Wevelshofstede* gekoft Garrelis van Aller (1552, GR 1307 fol. 53).

FN *Wevel(s)* met in 1947 nog naamdragers in Arnhem en Apeldoorn. Uit de attestaties meen ik te kunnen opmaken dat de basis *-hofstede* in *Wevelshofstede* niet de betekenis heeft van ‘boerderij’, maar van ‘ontgonnen stuk grond’. Zie *Hofstede*.

WEVELSKAMP

Nij buurtschap Ark

Van 1 mergen ghelegen op *Wevelscamp* (1453, HA 101 fol. 1), Jacob Wolters van Doverden...van eenen mergen gelegen op *Wevelscamp* (1706 - 1754, GR 1495 fol. 1).

X. Weyersgoed: zie *Zwanelt Wijgersgoed*

WEZEN

kaart 16 B2

Pu I 193: 2.48.20 ha hooiland

De *Wezen* (Ha 1989).

De *Wezen* is een groot hooilandperceel aan de *Arlersteeg*. Door de late overlevering is een verantwoorde etymologie van de *Wezen* niet eenvoudig. Het ligt voor de hand in de eerste plaats te denken aan een relatie met het Burgerweeshuis in Nijkerk of Harderwijk, maar omdat historische en hedendaagse gegevens hierover ontbreken (Van der Bie 1999: 90), vermoed ik dat *Wezen* een ellips is van een oorspronkelijk **Wezenland* of **Wezenkamp*, met als determinant oostmnl. *wēse*, mnd. *wēse*, ohd. *wisa*, hgd. *Wiese* ‘weide’. Ten westen van Deventer ligt het *Wezenveld* (Schönfeld 1950: 83). Dit woord *wēse* ook in de toponiemen *Wezep* en *Wezup* uit **wisô-apa* ‘weidebeek’ (Van Berkel/Samplonius 1989: 199).

WICHAARTSKAMPJE

kaart 9

Nij buurtschap Wullenhove

Melis Wulfsen het ene mergen liggende bij Wallergoet genant *Wychaertscampgen* (1611, AZA 178 fol. 66).

PN *Wichard*. Het perceel lag in de buurt van de boerderij *Waller*.

WICHMOET BESSELSPOL

kaart 2 A9

Nij A 85: 2.03.90 ha hooi- en weiland

VHd in Polkamp (2) (1611) en VHd in Polletje (2) (1716)

Carolus Bentinck *Wichmoet Besselspoll* (1608, AK 185a fol. 37), *Wychmoet Bessels Polletgen* (1611, AZA 178 fol. 19), Carolus Bentinck den *Pollcamp* opte beeck twee mergen (1611, AZA 178 fol. 26), De scholt van Tilen noch *Pollitgen* (1716, HG 5773 fol. 39), Eene kamp hooi- en weiland het *Polletje* genaamd aan de oostzijde van de Vaart (1870, NA Colz. 265), Het Polletje (Mu 1994), Het *Polletje* (KK 1937).

Het perceel is genoemd naar *Wychmoet Besselsen*, dochter van Bessel van Aller en de waardin van de Nijkerkse herberg *De Roskam* Aeltje van Groeningen. PN *Wychmoet* en de FN *Bessel(sen)*. Zie *Besselmansgoed*. Zie ook par. 3.3.2..

X. Wiel: zie *Wielbeek*

WIELBEEK

kaart 3, 14, 15, 16

Nij buurtschap Ark/Nekkeveld

PHd in Wielsloot (1502)

Voort over die *Wyelbeeck* (1498, W 1954: 288), op Sint Jans hoste door zijn landt gelegen op die *Wyelsloet* (1502, W 1954: 289), dat Willickencampen gelegen opte *Wiel* (1556, B 1912: 134), op die *Wiel* (1608, HG 4396 fol. 13), het Roexnest in Arkemeen...oost de Wijell (1671, RV 850 fol. 3), de Wielcamp oestwaert de *Wielbeeck* (1675, RV 850 fol. 1), op de *Wiel* (1759, RV 852 fol. 236), De *Wielsche Beek* (KM 1802), De *Wiel* (KA 1832), Aan de *Wielbeek* (1841, NA Col. 2461), De *Wiel* (Bo 1995).

De *Wielbeek* sluit aan op de *Zeggesloot* en stroomt vanaf de *Lange Holkerweg* in noordelijke richting door de Nijkerkerpolder en heeft een totale lengte van ca. 4350 m. Aan de *Arkemheense Zeedijk* is het een ca. 10 meter brede, gekanaliseerde polderbeek, die via de *Wielsluis* uitmondt in het Nuldernauw. De beek vormt de geografische scheiding tussen de polderbuurtschappen *Ark* en *Nekkeveld*. *Waai*, *waal* en *wiel* behoren tot de namen die in ons land gebruikt worden voor plassen en meertjes die ontstaan zijn tengevolge van een dijkdoorbraak. Zie voor informatie over namen die verband houden met dijkdoorbraken onder *Waai*. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

WIELKAMP

kaart 14 C10

1. Nij K 33, 34: 3.21.20 ha hooi- en weiland

Twee kampen hooi- en weiland de *Wielkampen* genaamd...ten westen van de *Wiel* (1854, NA Col. 5280).

2. Nij K 39: 1.56.20 ha hooi- en weiland

kaart 14 E10

Ook Roemers (2)

Wielkamp (KK 1937).

3. Nij K 209, 210: zie *Morgen* (3)

4. Nij K 228: 1.87.00 ha hooi- en weiland

kaart 15 D10

VHd in Hoekkamp (1846)

Twee mergen lants genaemt de *Wielcamp* oostwaarts de *Wielbeek* (1675, RV 850 fol. 1), Eene kamp hooi- en weiland de *Hoekkamp* genaamd...aan de Bontepoortterweg (1846, NA Col. 3622), De *Hoekkamp* (KK 1937).

5. Nij buurtschap Ark

kaart 3

VHd in Abrahamsschoot (1436)

Die *Wielcamp* offte *Abrahams Schoet* groet sijnde ongeferlick vijff mergen in Erckemeen gelegen (1436, HH 9 Inv.nr. 1449), *Wielcamp* offte *Abrahams Schoet* (1452, HH 9 regist 242), Philips Schrassert Ottensz. eigenaar van *Abrahams Schoot* (ca.1550, NL 58 kol. 209), Coop Schrasser secretaris in eenen camp van vijff mergen genaemt *Abrahams Schoet* op die Wiell 2½ mergen (1608, HG 4396 fol.13, 41), Drievierde van een vierde mergen Mheenland genaemt *Abrahams Schoot*...buurschap Ark...noortwaarts den dijk (1735, RV 852 fol. 210).

Deze *Wielkamp* of *Abrahamsschoot* lag bij de monding van de *Wiel* tegen de *Arkemheense Zeedijk*. Begin achttiende eeuw restte van de oorspronkelijke vijf morgen nog slechts 0,20 ha.

Vrijwel het gehele grasland werd vergraven bij het leggen van de grote inlaag in 1677 (AZA Inv.nrs 460 - 462). Misschien is op de kadastrale atlas van 1832 perceel A 258 hiervan nog een restant. *Abrahamsschoot* is ontleend aan de bekende bijbelse gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus in Lucas 16. In vers 22 staat: 'Het geschiedde, dat de arme stierf en door de engelen gedragen werd in Abrahams schoot'. *Abrahamsschoot* is in de bijbelse context synoniem met een toestand van vertroosting en gelukzaligheid. Ik geloof echter niet dat deze overweging het naamvormingsmotief voor dit hooiland geweest is. Vrijwel zeker hebben we hier te maken met het in microtoponiemen veel voorkomende woord *shot*, of met lange vocaal *schoot*, in de betekenis van 'afgeperkte ruimte, afgebakend stuk land' – zie *Knevelschoten* – waaraan later de PN van de eigenaar of pachter is toegevoegd. Een zelfde ontwikkeling heeft zich voorgedaan bij een microtoponiem als *Dove Gosen*. Z.a. Zie ook par. 6.2.

WIELSLOOT

Nij buurtschap Ark; zie *Wielbeek*

WIELSLUIS

kaart 14 A11

Nij buurtschap Ark

Dye *Wielsluyse* (1494, AK 185 fol. 13), *Wijlesluis* in Arckemedden (1579, B 1935: 483), *Die Wielsluys* (KK 1609), *Grote Bijl...aan den dijk tusschen Arck ende Wielsluisch* (1719, RV 850 fol. 9), *Het Slangeland...bij de Wielsluis* (1850, NA Col. 4418).

Uitwateringskeersluis aan het eind van de *Wielbeek*. Zie *Wielbeek* en *Waa*.

X. Wiermanskamp: zie *Wirmanskamp*

WILDEMAATJE

Nij A 240: zie *Sobertje* (1)

WILDEMAN

kaart 15

Nij: buurtschap Nekkeveld voormalige boerderij

Ook Wildemanskamp

In die *Wildeman* in Nijkerk (1623, SM 434).

In de buurtschap *Nekkeveld* stond omstreeks 1600 een boerderij met de naam de *Wildeman*, bewoond door Lysgen Wildemans. De dijkrol van 1608 laat hierover geen twijfel bestaan: 'Lysgen Wildemans...3 mergen daer haer huys inne staet' (HG 4396 fol. 23). Midden zeventiende eeuw staat de boerderij er nog: 'Jan Wildemans huijs, hof groot 3 mergen' (1650, AAN 750 fol. 102). In de dijkrol van 1716 is echter alleen nog sprake van de huiskamp van het goed *Wildeman* (HG 5773 fol. 140). De boerderij zal rond 1700 afgebroken zijn, mogelijk vanwege een geïsoleerde ligging in de Nijkerkerpolder, waarna het perceel de naam *Wildemanskamp* of de *Wildeman* kreeg, sectie K 220. De FN *Wildeman(s)* komt in 1947 in deze regio het meest voor in Ermelo.

X. Wildeman: zie *Wildemansgoed* en *Wildemanskamp*

WILDEMANSBEEK

kaart 14, 15

Nij buurtschap Nekkeveld

Ook Lisbeek en Marsbeek

De *Wildemansbeek...zuydt de Endewey* (1671, RV 850 fol. 2), de *Wildemans Beek...van de Bontepoortterweg aff...stuijtende aan de Nekkevellderwegh* (1778, AZA 1046), Buurschap

Nekkeveld tussen de *Lisbeek* en het land van Geertje Lamberts (1737, RV 852 fol. 187), De *Marsbeek* (Ho 1995).

De *Wildemansbeek* was een smalle noord-zuid lopende polderwatergang van de *Bunschoter* naar de *Nekkevelderweg*. Zie *Wildeman*. De hernoemingen respectievelijk naar de aan waterkanten en in lage terreinen veel voorkomende gele lis (*iris pseudacorus*) en de percelen de *Marssen*. Z.a. Voor algemene informatie over de Arkemheense beken zie par. 7.5.

WILDEMANSGOED

kaart 17 C10

Pu I 277: 00.09.90 ha huis en erf

VHd in De Poort (1826)

Gerrit Willemsen *Wildermansgoet*...daer oestwert Herderwijckerweg (1608, AK 185a fol. 18), Willem van Westervelt *Wildemansgoed* (1716, HG 5773 fol. 28), Gerrit die Wilde van erve in den Hengsler *Wildemansgoet* (1754, GR 1496 fol. 98), Het Erft de *Wildeman* (1775, RV 863 fol. 349), De *Poort* (KA 1826), Het erve en goed de *Wildeman*, meestal de Poort genaamd (1849, NA Gun. 655), De boerenhofstede de *Wildeman* of de *Poort* (1869, NA Col. 8928), de *Poort* (Ha 1981).

Dit Wildemansgoed was vermoedelijk eigendom van en is genoemd naar Gerrit de *Wilde* (1494, AK 185 fol. 1). De toevoeging *-man* als tweede lid is een algemeen voorkomend verschijnsel bij boerderijnamen in Oost-Nederland en dient als aanduiding van de bewoners (Moerman 1956: 155). Voor *-man* zie *Hasseman*. Sedert begin negentiende eeuw heet de boerderij in de volksmond *De Poort*, vanwege de ligging aan de ingang van de oprijlaan, thans *Oldenallerallee*, naar het kasteel *Oldenaller*. Zie ook *Poortbrug*.

WILDEMANSKAMP

kaart 15 B9

Nij K 220: 2.52.60 ha hooi- en weiland

Ook Wildeman

Wouteris Schaep *Wildemanscamp* 3 mergen (1716, HG 5773 fol. 143), Drie mergen genaamt de *Wildemanscamp*...buurschap Nekkeveld (1739, RV 852 fol. 190), Eene kamp hooi- en weiland de *Wildeman* genaamd...tussen de Nekkevelder en Bontepoortewegen (1839, NA Col. 1926), De *Wildeman* (KK 1937).

Het huisperceel van de voormalige boerderij *Wildeman*. Z.a.

WILDSTEEG

kaart 2 F5

1. Nij A 149: 2.98.00 ha hooi- en weiland

Weiland de *Wildsteeg* onder Nijkerk (1851, NA Gun. 752), Twee kampen de *Wildsteeg* bij het einde der *Wildsteeg* (1936, NA Rey.).

De naam van de steeg is overgegaan op het aanliggend perceel hooi- en weiland. Zie 2.

2. Nij buurtschap Ark

Twee mergen lants bider *Wiltstege* (ca.1400, K 1853: 138), in den *Wyltsteghen* (1453, HA 101 fol. 37), das Zehntland...an dem *Wyltsteegh* (1527, HSD 2: 171), dat lant tegen die *Wiltstege* (1556, B 1912: 135), in die *Wiltstege* (1608, HG 4396 fol. 3), in de *Wiltsteeg* (1716, HG 5773 fol. 82), De *Wildsteeg* (KA 1832), Hooi- en weiland...aan de *Wildsteeg* (1836, NA Col. 1134), *Wildsteeg* (SLN).

De *Wildsteeg* is een ongeveer 2, 50 km lange doodlopende, onverharde weg, die vanaf de *Watergoorsegweg* in noordelijke richting toegang geeft tot een tiental aan weerszijden van de steeg gelegen hooi- en weilanden. Opmerkelijk is, dat het merendeel van deze percelen begin zeventiende eeuw geen eigenaam draagt, maar steeds geografisch wordt aangeduid met 'in die Wiltstege'. Onder de naam *Wildsteeg* viel dus oorspronkelijk niet alleen de weg, maar ook de aan deze weg gelegen landerijen. De ontginning van het gebied rondom de *Wildsteeg* dateert uit het eind van de veertiende eeuw en was in handen van het klooster Elten. Ik vat de determinant *wilt-* op als substantief in de betekenis 'wildernis, woeste, ongecultiveerde grond, met struikgewas of laag kreupelhout begroeid terrein' (Moerman 1950: 270; Van Berkel/Samplonius 1989: 202; Van Osta 1995: 1070). De kern van deze ontginning waren vermoedelijk een tweetal Eltense boerderijen met de naam *Frankengoed*. Aan het eind van de *Wildsteeg* liggen namelijk drie percelen met de naam *Frankenland*, sectie A 135, 136, 151. Eén van de boerderijen zou gestaan kunnen hebben op A 151 precies aan het eind van de *Wildsteeg* en direct ten oosten van de *Krommebeek*. Bovendien sluit de ligging van het *Frankengoed* geografisch aan bij andere Eltense boerderijen in de omgeving van de *Wildsteeg*, namelijk *Nijendorp* en het *Zwanelt Wijgersgoed*. *Frankengoed* was een Eltense ontginning van twee hoeven, bestaande uit de latere kadastrale percelen sectie A 134, 135, 136, 137b en 147 - 152. De naam *Wildsteeg* werd vastgesteld in de wegenlegger van 30 oktober 1975, waarbij nadrukkelijk werd vermeld dat de uitgang *-steeg* gehandhaafd moest blijven. Zie *Steeg*. Voor wegen in de Arkemheen zie ook 7.4.

WILDSTEEGSKAMP

kaart 2 E5

Nij A 150: 1.13.50 ha hooi- en weiland

PHd in Boterkamp (1898)

Een kamp hooi- en weiland het *Wildsteegkampje* genaamd...aan de *Wildsteeg* (1855, NA Col. 5624), Een perceel hooi- en weiland de *Boter- of Wildsteegskamp* (1898, NA Wes. 91), *Wildsteegskamp* (KK 1937).

WILGENKAMPJE

kaart 5 D6

1. Nij A 539: 176.60 ha hooi- en weiland

Jannetgen Petersen achter 't Suirmaetgen *Willigencampgen* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 4), Melis Wulven heeft het *Willigecampken* groot 2 mergen (1650, AAN 750 fol. 208).

Wilgenkampje met als determinant *wilg-*, knotwilg (*salix*). De *wilg* is aan de rand van een weiland één van de meest karakteristieke Nederlandse landschapselementen. De wilgentenen worden gebruikt in de mandenmakerij, voor het maken van hoepels en kribwerken voor dijkbouw. Het stamhout was geliefd bij klompenmakers, terwijl het aftreksel van de bladeren en schors hielp tegen allerlei soorten bloedingen (Buis 1985: 660: 885).

2. Nij I 297: zie *Kouswijk* (2)

3. Nij K 227: 1.49.00 ha hooi- en weiland

kaart 15 C10

Die kerck...dat *Willickencampje* gelegen opte Wiel (1556, B 1912: 134), Die kerck van der Nijkerck 't *Willigencampgen* 2 mergen (1608, HG 4396 fol. 29), *Twilligen Campgen* (1611, AZA 178 fol. 59), Kerk van Nijkerck 't *Willigen Campje* (1716, HG 5773 fol. 151), Eene kamp het *Wilgenkampje* liggende ten noorden van den Bunschoterweg aan de Wiel (1856, NA Col. 5814), *Wilgenkampje* (KK 1937), 't *Wilgenkampje* (Mu 1994).

WINDHOUDERS

kaart 13 C8

Nij I 425: 00.57.90 ha bouwland

De *Windhouwers* (Do 1988).

Het microtoponiem *Windhouders* moet veel ouder zijn dan de optekening in 1988 uit de mond van een informant. De naam dateert vrijwel zeker uit de periode van de tabakscultuur in en rond Nijkerk tussen omstreeks. 1630 en 1900. De tabaksvelden rond Nijkerk ondervonden toen grote hinder van de zeewind. Om de nodige beschutting te krijgen, werden levende elzenheggen van ca. 4 meter hoogte aangeplant. Deze elzenheggen werden *windhouders* genoemd. (Roessingh 1976: 121). Zie ook *Heggestuk*.

WINEKENKAMP

kaart 17 C4

Pu I 441, 444: 3.30.90 ha hooiland

PHd in Tweekampen (1878) en PHd in Bergkamp (4) (1981)

Acten omtrent de *Wynnyncencamp* (1537, HH 3 Inv.nr. 180), Peel en Peter Roest van...*Wijnickencamp* (1608, AK 185a fol. 9), 4 morgen landts in Arcamede genaemt *Wijnecamp* (1636, SM 431), *Wynckencamp* in Arcameen (1642, S 1993: 192), Vrouw van Welderen *Wijnnikencampen* (1716, HG 5773 fol. 14), Twee kampen hooy- en weiland *Wijnekenkamp* ook wel de *Tweekampen* genaamd (1841, NA Col. 2546), De beide kampen genaamd de *Tweekampen* aan de zuidzijde van de Bokhorstersteeg (1878, NA Colz. 2128), *Bergkamp* (Ha 1981).

PN *Wineke* of *Wine*, een fri. PN met de betekenis 'vriend'. De *Winekenkamp* was ooit eigendom van en is genoemd naar het *Aalt Winekengoed*, later hernoemd in Rookhuizen, oorspronkelijk een Werdense boerderij in de Puttense buurtschap Hel, sectie H 316. Hernoeming in *Tweekampen* vanwege het feit dat het perceel in twee kampen verdeeld was. Voor *Bergkamp* zie *Bergkamp*.

X. Wirkamp: zie *Wirmanskamp*

X. Wirlemanskamp: zie *Wirmanskamp*

WIRMANSKAMP

Pu buurtschap Diermen hooiland

Drie roeden buten dijcks...en enen mergen lantz bynne dijcks gelegen an *Wirlemanscamp* (1437, OAH 1386), Brandt Rijcksen erffgenaemen *Wirmanskamp* die Arler Steeg zuytwert 2 mergen (1608, AK 185a fol. 15), Twee mergen *Wyrmanscamp* (1611, AZA 178 fol. 12), Cornelis Peelen eygenaer van de *Wirkamp* groot 1½ mergen (1650, SV 817), Gerbrigh Jansen *Wiermanscamp* (1716, HG 5773 fol. 25).

De FN *Wirman*, die in 1947 in deze regio niet meer voorkomt. Het perceel lag tussen de *Arlersteeg* en de *Arkemheense Zeedijk*. De vorm *Wirkamp* (1650) is een voorbeeld van een Klammerform, zie par. 5.13.1.

X. Wolf: zie *Achterste Kampen* en *Beekkamp* (3)

WOLFSKAMPEN

kaart 15 D3

1. Nij K 312, 313: 4.01.00 ha hooi- en weiland

Twee kampen hooi- en weiland de *Wolfskampen* genaamd (1850, NA Col. 4430), Twee kampen hooi- en weiland de *Wolfskampen* genaamd aan de Bunschoterweg (1903, NA Wes. 79), De *Wolfskamp* (KK 1937).

Wolf-toponiemen kunnen in het algemeen worden onderscheiden in drie soorten, namelijk afgeleid van een PN/FN, naar aanleiding van het voorkomen van wolven en in relatie tot de wolf

als demonisch dier of weerwolf (Schrijnemakers 1986: 77). Behalve de *Wolvenkamp* in Diermen, sectie I 702, 703, zijn alle *wolf*-toponiemen in de Arkemheen afgeleid van de PN *Wolf* of de FN *Wolfs* en *Wolfsen*. In de dijkrol van 1494 worden als eigenaren van poldergrond genoemd Wolf, Aarnt, Arent, Beert en Wolter *Wolfsen* (AK 185 fol. 1 - 6, 8 - 10, 12, 17, 18). De *Wolvenkamp* in Diermen zou naar de diernaam kunnen verwijzen. Nog in de achttiende eeuw werden in deze streek premies uitgelooft voor het vangen, schieten en aanbrengen van moerwolven, rekels en jonge wolven (Sloet 1909: 302). Het benoemen naar de diernaam hoeft niet te betekenen, dat het betreffende dier zich daar voortdurend ophield. Evengoed kan de naam aan een eenmalige gebeurtenis te danken zijn (Bach 1953: 315; Scheuermann 1995: 15). Deze *Wolfskampen* in Nekkeveld danken hun naam aan Gerardo *Wulfardi*, die in 1333 'una manso in Vene super Neckenvelde' ontgon (HA 372). Deze ontginning ter grootte van een volledige hoeve omvatte de latere kadastrale percelen sectie K 307 - 315. Gerardo woonde zeer waarschijnlijk aan de *Bunschoterweg* op een boerderij die begin zeventiende eeuw *Aaltje Woltershofstede* heette, sectie K 311 (1608, HG 4396 fol. 25). Ten westen ligt een tweede hoeve-ontginning uit vermoedelijk dezelfde periode, sectie K 316 - 325, die de naam *Meent* gedragen heeft. Beide hoeven liggen besloten tussen een viertal afwateringsbeken, waaronder de *Laak* en de *Zeggesloot*.

2. Pu I 894, 895: zie *Overhaag* (3)

3. Pu I 923: zie *Beekkamp* (3)

4. Pu I 958, 968, 969, 971: 6.71.20 ha hooiland kaart 20 F4
Thoenis van Haerst 8 mergen in twee campen op die Middelbeeck *Wolffscampen* (1608, AK 185a fol. 38), De Heer van Staverden *Wolffscampen* (1716, HG 5773 fol. 70), *Wolfskampen* (1824, AZA 812).

FN *Wolfsen* of PN *Wolf* genoemd naar de eigenaar circa. 1494 *Wolff Wolffsen* (AK 185 fol. 6) of volgens de dijkrol van 1588 naar *Wolf* van Haerst (HG 5023 fol. 6).

WOLKAMMER

Nij I 211: zie *Barvaartsland*

WOLFSWINKEL

kaart 12 A5

Nij I 142: 1.78.00 ha hooi- en weiland

Lambert Roelen helfft eigenaar van 2 mergen gnt. *Wolffswinkel* (1650, AAN 750 fol. 141), Proven van Nijkerk *Wolfwinkel* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 194), Eene kamp hooi- en weiland de *Wolffswinkel* genaamd...aan de Laak (1873, NA Colz. 818), *Wolffswinkel* (Mu 1994).

FN (*Van*) *Wolffswinkel*, waarvan de meeste Gelderse naamdragers in 1947 wonen in Apeldoorn, Hoevelaken, Renswoude en Scherpenzeel.

X. Wolkenkamp: zie *Holkerkamp*

X. Wolkenpol: zie *Walikenpol*

WOLTER ARISSENGOED

kaart 16

Pu buurtschap Diermen

Wolter Arissen gued Joachim Vlieck bij haer huys gelegen (1608, AK 185a fol. 14).

Het *Wolter Arissengoed* is vermoedelijk de latere boerderij *Klein Arler*. Bij dit erf horen namelijk volgens de dijkrol van 1716 de percelen met de naam *Walenmaat* en het *Kampje voor de Dijk*

((HG 5773 fol. 22). De PN *Wolter* en *Wouter* komen in deze regio voor, al overheerst de PN *Wolter*. De niet-gediftongeerde vorm met *ol-* hoort bij het Nedersaksisch taalgebied en komt vooral voor in noordoostelijk Nederland. De vorm met *ou-* hoort bij het Frankische taalgebied in het zuiden. Deze regio bevindt zich aan de noordkant van het menggebied tussen beide vormen (Van de Streek 2001: 86). Zie ook *Oldenaller*.

X. Wolter Beekmansgoed: zie *Beekmanserf* (2)

WOLTER DAAMSLAND

Nij buurtschap Nekkeveld hooi- en weiland

Rijcket van Twiller 7 mergen genaemt *Wolter Daemslant* (1608, HG 4396 fol. 28).

PN *Wolter* en FN *Daams*, patroniem uit *Adam*, *Damianus* of *Damasus*. Het betreft hier vermoedelijk een aantal percelen aan de *Wiel* in *Nekkeveld*. De FN *Daams* kwam in 1947 vooral in Arnhem en Duiven voor.

WOLTER DIJKSGOED

Pu I 455: zie *Klein Bokhorst* (1)

X. Wolter Gerritsgoed: zie *Ridder*

X. Wolter Jansengood: zie *Ridder*

WOLTER MAASSESNGOED

Nij H 628: zie *Husselmansgoed*

X. Woltersgoed: zie *Jacob Woltersgoed*

X. Woltersmaat: zie *Woutersmaat*

WOLTER STEVENSGOED

Nij buurtschap Nekkeveld

PHd in Wolter Stevenskamp (1650) en PHd in Wolter Stevensland (1716)

Rutger Arissen van *Wolter Stevensengoet* daer d' Bleckerweg noirtwert 1½ mergen (1608, HG 4396 fol. 24), Jacob Rutgers eijgenaer van *Wolter Stevenscamp* groot 1½ mergen (1650, AAN 750 fol. 104), Wulf Jacobs weduwe *Wolter Stevensland* 1½ morgen (1716, HG 5773 fol. 141).

PN *Wolter* en FN *Stevens*, patroniem van PN *Steven* een afleiding van *Stefanus*, gr. *stephanos* 'krans'. *Wolter Stevensgoed*, *-kamp* en *-land* was vermoedelijk één van de hooilanden in de *Angeler* direct ten zuiden van de *Blekkerweg*. Zie voor de hernoeringen van de bases par. 5.7.2.

WOLTER STEVENSKAMP

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Wolter Stevensgoed*

WOLTER STEVENSLAND

Nij buurtschap Nekkeveld: zie *Wolter Stevensgoed*

WOLTER VAN ALLERSHOFSTEDE

kaart 8

Nij buurtschap Wullenhove voormalige boerderij

Huys ten Beerencamp...vijff mergen genoemd *Wolter van Allershofstede* (1668, HH 12 Inv.nr. 319), 5 margen genoemd *Wolter van Allers Hofstede* (1668, S 1904: 88).

FN *Van Aller*. Deze verder onbekende boerderij lag in de omgeving van de *Berenkamp*. Zie *Aller* en *Hofstede*.

WOLTER ZEGERSGOED

kaart 13 D10

Nij I 519: 00.43.70 ha huis en erf

Wolter Zegersgoed possedit Johan Zegersen (1546, AK 268), Zeger Jansen bezittende onsen hofhorigen goede genaemt *Wouter Zegersgoet*...buerschap Veenhuizen (1630, AK 207), *Wolter Zegersgoett*...op Veenhuijsen (1729, AK 268a), *Wolter Zegersgoet* possedit Zeger Janse (1637, SM 431), Het boerenerf *Wolter Zegersgoed* genaamd...in de buerschap Veenhuizen (1846, NA Col. 3517), *Wolter Zegersgoed* (Do 1986).

PN *Wolter* en FN *Zegers*, die in 1947 in Gelderland voorkomt in Putten en Nijkerk, maar vooral in Apeldoorn. Het *Wolter Zegersgoed* is één van de vijf oorspronkelijke boerderijen van de buurtschap *Veenhuizen*. Z.a.

Paderbornse boerderij (Abtsgoed). In 1729 ter grootte van 16 morgen en in 1846 ruim 18 morgen.

WOLVENKAMP

Pu I 702, 703: zie *Achterste kampen* en *Wolfskampen*

WONNER

Nij buurtschap *Achterhoek* of *Nekkeveld*

Henrick Aerts eigenaer van den *Wonner* met huijs en hoffje groot ½ mergen pagter Evert Koops (1650, AAN 750 fol. 120).

Wonner – spreek uit *wönner* – *wunder*, *wunner*, *winner*, ook *woner*, in de betekenis van ‘(ondergeschikte) huurboer, pachter, arbeider die bij een boer inwoont, ook al heeft hij zijn eigen huishouden’. Een *wonner* is altijd een huurboer. Bij grote, oude boerderijen lagen vaak enkele kleine erfjes, waarvan de huurders, de *wönders*, verplicht waren de eigenaar in tijden van grote drukte te helpen. Vaak werden de bewoners van achttiende- een negentiende-eeuwse bakhuizen *wonners* genoemd. De *wonners* vormden een sociale laag onder de keuterboeren (WN T 26 kol. 2022). Over het huisje de *Wonner* en bij welke grote boerderij het behoorde ontbreken verdere gegevens.

X. Wouskamp: zie *Woutkamp*

X. Wouter Gerritsmaat: zie *Woutersmaat*

WOUTER JACOBSLAND

kaart 4 C2

Nij A 354: 2.05.40 ha hooi- en weiland

Wouter Jacobs Landt (1732, RV 850 fol. 18), Een camp Mheenland groot twee en een halve mergen *Wouter Jacobsland* genaamt...buerschap Nekkeveld aan de Weyntelerweg (1785, RV 854 fol. 94), Eene kamp *Wouter Jacobsland*...gelegen aan den Bunschoterweg (1848, NA Col. 3909), *Wouter Jacobsland* (KK 1937).

FN *Wouter* en patroniem FN *Jacobs* patroniem van *Jacob*. De FN *Jacobs* heeft in 1947 in Gelderland ruim 1800 naamdragers.

X. Woutershuis: zie *Hendrik Woutershuis*

X. Wouterskamp: zie *Woutkamp*

WOUTERSMAAT

kaart 2 A10

Nij A 86: 2.08.50 ha hooi- en weiland

VHd in Brakelkamp (1675)

Carolus Bentinck...*Woutersmaet* (1608, AK 185a fol. 37), derdehalf mergen *Woltersmaet* (1611, AZA 178 fol. 26), Jonker Floris van Braekel heeft *Wouter Gerritsmate* (1650, AAN 750 fol. 190), Mheenlant genaemt *Wouters Maet* ofte *Brakelcamp* (1675, RV 850 fol. 2), Teindens de Coesteeg van outs genaemt *Wouters Maet* en nu *Brakelscamp* (1712, RV 850 fol. 16), *Woltersmaat* of *Braekelscamp* (1716, HG 5773 fol. 70), *Brakenschekamp* (1929, NA Rey.), *Brakelse Kamp* (KK 1937), *Brakesekamp* (Mu 1993).

PN *Wouter*, mogelijk benoemd naar *Wouter Gerrits van Slichtenhorst*. Zie *Woutkamp* (1608). Hernoeming in *Brakelkamp* naar de eigenaar omstreeks 1675 de richter Diederik van *Brakel*. De FN (*Van*) *Brakel* is in 1947 zeer algemeen in Gelderland met ruim 500 naamdragers. Zie ook *Braker*.

WOUTERTJE SUYKSGOEDNij I 562: zie *Veenhuis* (1)**WOUTKAMP**

kaart 1 D6

Nij A 78, 79: 3.24.00 ha hooi- en weiland

Ook Luden

Woudescamp pro una parte hofhorig gespleten uyt Neudeclaesgoett (1418, AK 268), Wolter Gerritsen op Slichtenhorst 2 mergen *Woutscamp* (1608, AK 185a fol. 34), Gerrit Jans heeft *Wouscamp* groot 2 merghen (1650, AAN 750 fol. 185), Weesen van Harderwijk...*Woutscamp* (1716, HG 5773 fol. 62), Twee mergen lants te weten den halven *Woudescamp* in Arcameen gelegen (1642, AK 268 fol. 186), Een kamp land genaamd de *Woudskamp* of *Wouterskamp* (1757, M 1981, 114), Een perceel weideland de *Wouskamp* genaamd onder Nijkerk bij de zeesluis (1836, NA Col. 1134), *Woutkamp* (Mu 1993).

PN *Wouter*. Vanaf begin vijftiende eeuw hooiland van het thans verdwenen maar oorspronkelijk Werdense erf Neude Claesgoed in Halvinkhuizen, gemeente Putten. Vanaf 1559 eigendom van de Kelnarij van Putten en in 1642 verkocht aan het Burger Weeshuis in Harderwijk.

WREDEN

Nij polder Arkemheen

Reyner Wreden en dat guet heit *Wreden*; Steven Wreden g(uet) en heit oec *Wreden* (ca.1400, K 1853: 160).

FN *Wrede(n)*. Misschien was het goed – het is niet duidelijk of het hier gaat om een boerderij of een stuk land - eigendom van en is genoemd naar Hendrikz. *Wreden*, die in 1334/1335 twee morgen veengrond ontgon (HA 373). Omstreeks 1400 komen in het tijsboek van Elten nog voor Reyner *Wreden*, Steven *Wreden* en opnieuw een Henric *Wrede* (ca. 1400, K 1853: 139). Naar de context in het tijsboek te oordelen heeft *Wreden* gelegen in Nijkerk maar verdere gegevens ontbreken.

WREDERMAAT

Nij polder Arkemheen

Willem Reijners soen van der *Wredermaat* (ca.1400, K 1853: 138), *Wredenmaat* (1456, E 1944: 148).

WULLENHOVE

Nij buurtschapsnaam: zie par. 7.3.

X. Wijk: zie *Kouswijk*

WIJLICKSLAND

kaart 16 B7

Pu I 235: 1.99.40 ha hooiland

Joffer van Wijlick cum suis hebben anderhalf mergen daer die Blaecxbeeck zuijtwert genaempt *Wijlicxlandt* (1611, AZA 178 fol. 3).

FN (*Van*) *Wijlick*, waarvan in 1947 in Gelderland nog één naamdrager in Nijmegen woont. Volgens de dijkrollen van 1588 en 1611 bezat een zekere *Joffer van Wylich* behalve dit perceel nog bijna 10 morgen hooi- en weiland in de Arkemheen, waaronder 4½ morgen van de *Zwitsers* (HG 5023 fol. 13; AZA 178 fol. 1, 3, 44).

WIJNBERGENSKAMP

Nij A 197: zie *Polkamp* (7)

WIJNBERGENSLAND

kaart 14

Nij buurtschap Nekkeveld

Jan van Wijnbergen cum suis op die Wiell in vijff campen *Wijnbergenslant* 17½ mergen (1608, HG 4396 fol. 23), Achtiende halff mergen op die Wiel in vijff campen *Wijnbergenslandt* (1611, AZA 178 fol. 54).

FN (*Van*) *Wijnbergen*. Genoemd naar één van de leden van het riddermatige geslacht *Van Wijnbergen*, vermoedelijk Sywert van *Wijnbergen*, heer van Horssen en *Oldenaller*. In die hoedanigheid breidde hij het bezit van *Oldenaller* sterk uit met de aankoop van landerijen in Nijkerk en Putten. Zie *Wijnbergenspol*. De *Van Wijnbergens* vervulden in de zestiende en zeventiende eeuw diverse functies in de Harderwijkse magistraat en op de Veluwe (B 1935 II: 619; Duinkerken 1990: 230 - 235). Van deze vijf graslandpercelen met een oppervlakte van ruim 15 ha is begin achttiende eeuw door dijkverlegging nog maar de helft over (HG 5773 fol. 139). Resten van het *Wijnbergensland* zouden de kadastrale percelen sectie K 4, 8 en 9 kunnen zijn (KA 1832).

WIJNBERGENSPOL

1. Nij A 197: zie *Polkamp* (7)

2. Nij A 206, 207: zie *Polkamp* (8)

X. Wijndelivrkampen: zie *Wendelenkampen*

X. Wijnnekamp: zie *Winekekamp*

X. Wijnnikenkamp: zie *Winekenkamp*

X. Wijnteler: zie *Fenteler*

WIJNTGES

Nij polder Arkemheen

Noch derdehalff mergen bij *Wijntges* (1608, HG 4396 fol. 12), Noch een mergen een vierendeel after *Wijntges* langs de wech (1611, AZA 178 fol. 36).

FN *Wijntgens, Wijntjes*. Omstreeks 1600 eigendom van en genoemd naar een telg uit het bekende Gelderse muntmeestersgeslacht *Wijntgens*. Johan *Wijntgens* was muntmeester te Harderwijk (1635 - 1653). Hij voerde met de lelie uit zijn familiewapen de munttekens in op de Gelderse munten (Wittop Koning 1992: 18). Zie ook *Munt*. In 1947 wonen in Gelderland nog naamdragers in de omgeving van Nijmegen. Uit de attestaties is niet duidelijk of het hier gaat om een boerderij of om enkele percelen. De context wijst naar de ligging in de omgeving van de *Wiltsteeg* en de *Doornsteeg*.

ZAADKAMP

Pu I 761:1.68.90 ha bouwland kaart 18 A6
Breunis Hams kinder *Saatcamp* (1716, HG 5773 fol. 241).

Zaad, mnl. *saet*, os. *sâd*, een afleiding van de Indo-europees *sē- ‘zaaien’ (WNT 27 kol. 264). *Zaadkamp* ‘kamp waarop gezaaid is’, een algemene benaming voor ‘bouwland’.

ZAADLAND

Nij buurtschap Ark
Van 3 mergen landts die gekomen synne uytten guede geheten der Boeven dat *Zaidtlandt* (1552, GR 1397 fol. 66).

Dit bouwland hoorde bij de boerderij *Daarboven*. Z.a.

ZAAIKAMPJE

Pu buurtschap Diermen bouwland
Gysbert Fredericksen onder den dijk idt *Saycampgen* 1½ mergen (1608, AK 185a fol. 23), het *Saaycampje* (1752, AAN 751 fol. 162).

Zaaiampje is eveneens een algemene aanduiding voor ‘bouwland’. Het perceel wordt niet meer genoemd in de dijkrol van 1716. Door de ligging vlak onder de dijk is het mogelijk vergraven.

ZAILAND

Nij buurtschap Nekkeveld
Jan Gerrits Wildeman heeft selffs 1½ mergen ’t *Saeijlant* gnt. (1650, AAN 750 fol. 149), Een mergen genaamt het *Zaayland* (1761, RV 853 fol. 235).

Zaailand ‘land, gebruikt voor door middel van zaad voortgebrachte teelten, land waarop landbouwgewassen worden geteeld, bebouwde grond’ (WNT 27 kol. 421). Dit *Zaailand* behoorde bij het erf de *Bontepoort* en wordt genoemd in samenhang met de *Hogekamp* en de *Kuil* van dit erf.

ZAALRUGGE

kaart 13 B8

Nij I 448 - 451, 470: 2.74.00 ha bouw-, hooi- en weiland
Ook Eerste Beekkamp
Jannitgen weduwe zaliger Rijck Lamberts heeft drie mergen die *Zaalrugge* (1611, AZA 178 fol. 72), Henrick Meijnts eijgenaer van de *Saelrug* groot 3 mergen pachter Aert Harms (1650, AAN 750 fol. 95), de *Saelrugge* op de Veenhuyse (1689, RV 850 fol. 266), Henrik Henriksen van de *Zaalbrugge* (1716, HG 5773 fol. 182), Driemergen Mheenlandts de *Saalrugge* genaamt (1737, RV 852 fol. 187), Twee campjes Mheenland genaamt de *Zaelrug* groot tesamen ongeveer drie mergen (1772, RV 853 fol. 342), Hooy- en weiland de *Zaalrug* genaamd (1837, NA Col. 1509), *Zadelrug* (Do 1988).

Zaalrugge, *Zaalrug*, met syncope van de *d* uit *Zadelrug*(ge), is de benaming voor een ‘ingezakte, holle rug bij dieren in het bijzonder bij koeien en paarden’. In overdrachtelijke zin, als metafoor, werd *Zadelrug* ook gebruikt als benaming voor een doorgezakt dak van een boerenhuis en voor een veld of akker die naar het midden toe afliep (WNT 27 kol. 596, 597). Deze laatste omschrijving was waarschijnlijk van toepassing op dit bouw-, hooi- en weiland op de hoek van de *Brandweg* en de *Eerste Boeyengeersebeek* in de Nijkerkse Achterhoek tegenover de boerderij *Nieuw Hulkestein*.

X. Zadelrug: zie *Zaalrugge*

ZAMENKAMP

Nij buurtschap Achterhoek

Item de Pele filio Leyten de 1½ mansus situs iuxta mansum dictum *Zamencamp* an der Ruerduest (1333/1334, HA 372).

Vermoedelijk een Klammerform van * *Zamenkoopskamp*. Zie par. 5.13.1. Zie verder onder *Zamenkoopshofstad*.

ZAMENKOOPSHOFSTAD

Nij buurtschap Achterhoek voormalige boerderij

Die kerck ende die cureyt d’Nijkerck van *Zamencoepshofstat* (1453, HA 101 fol. 42), Peel Gerit Reyndsz. en Putte sijn moder van 1½ mergen duystz. gelegen d’*Zamenkoepshoeve* alleer Meinte Zamenkoeps (1452, HA 101 fol. 2, 14), 9 morgen duijts gelegen in *Samencoopshoeve* alleer Meijnte van Samencoops van weijlant aon de Laecke (1706 - 1754, GR 1495 fol. 8).

FN *Zamenkoop*. De boerderij *Zamenkoop* is tijdens de ontginning in het begin van de veertiende eeuw gebouwd op een diluviale zandopduiking in het Achterhoekse veen aan de *Laak*. Naast de *Zamenkamp* in de *Ruige Duist* bezat deze boerderij ook grasland in de *Fenteler*: ‘Meynten Zamencoep de terra op Fenteler’ (1379, HA 85 fol. 33). Voor *-hofstad* zie *Hofstede*.

ZANDKAMP

kaart 8 E8

1. Nij C 161: 1.31.30 ha aardappelland

Eene kamp de *Zandkamp* genaamd...liggende eene kamp van de Hoogedammersteeg (1862, NA Col. 7350), *Zandkamp* (KH 1957).

Zandkamp en *Zandland*: perceel met een zandachtige ondergrond. In het algemeen geldt voor poldermicrotoponiemen met de determinant *zand-* dat er te weinig klei ligt op een onderliggende zandlaag.

2. Nij C 212: 1.92.90 ha bouwland

kaart 8 D10

PHd in *Spoorkamp* (1957)

Eene kamp tiendpligtig bouwland met daarom staand houtgewas de *Zandkamp* genaamd (1851, NA Col.4699), *Spoorkamp* (KH 1957).

Hernoeming in *Spoorkamp* vanwege de ligging vlakbij de spoorlijn Amersfoort-Zwolle. Deze hernoeming dateert van na 1863 toen deze spoorlijn is aangelegd.

3. Pu I 841, 842: 2.07.70 ha hooiland

kaart 20 D8

Aert Wijnicken den *Santcamp* (1608, AK 185a fol. 6), Een kampje hooi- en weiland en moeras tusschen de zeedijk en de Arlersteeg het *Zandkamp* genaamd (1850, NA Col. 4425).

ZANDLAND

kaart 14 C9

1. Nij K 19 - 22, 24: 8.56.40 ha hooi- en weiland

Ook Hoge (11) en Sint Laurensvicarie

Lysgen Wildemans heeft idt *Santlant* daer den dijk door gaet 2½ mergen (1608, HG 4396 fol. 23), Jan Wildeman heeft het *Santlant* daer de schup in is groot 1¼ mergen (1650, AAN 750 fol. 148), Twee mergen lants genaemt het *Santlant*...bij de Schillinck (1675, RV 850 fol. 10), Elbert Wildeman *Sandland* (1716, HG 5773 fol. 139), Vijf vierendel mergens Mheenland genaamt 't *Sandland* gelegen aan de zeedijk onder Nekkeveld (1742, RV 852 fol. 197), Hooi- en weiland het *Zandland* genaamd...op Rassenbeek (1857, NA Col. 6081), *Zandland* (KK 1937), Het *Zandland* (Ho 1995).

Zandland: perceel grasland met zandige ondergrond. Volgens de informant ligt hier slechts een 30 cm dikke kleibouwvoor op het zand. De percelen waren in de zeventiende eeuw eigendom van de *Sint Laurentius Vicarie* in Harderwijk en zijn vanaf die tijd voortdurend afgegraven ten behoeve van dijkbouw.

2. Nij K 29: zie *Heimanskampje*

3. Nij K 55: 1.65.10 ha hooi- en weiland

kaart 14 C8

Ook Koolwagen (1)

Het Coolwagens- off *Sandland*...op Rassenbeek...onder den dijk (1756, RV 852 fol. 231).

4. Nij K 71,72: 2.96.40 ha hooi- en weiland

kaart 14 D7

Ook Brugkampje (1), Hoge (12), Reintje van Moorselaarskamp en Schilling (1)

Een perceel hooi- en weiland het *Zandland* genaamd doende vol morgengeld (1833, NA Col. 814).

5. Nij K 80: 1.64.70 ha hooi- en weiland

kaart 14 E6

VHd in Heerskamp (1874) en PHd in Heersland (1995)

Een kamp hooi- en weiland het *Zandland* ook wel de *Heerskamp* genaamd (1874, NA Colz. 1055), *Zandland* (KK 1937), *Heer z'n Land* (Mu 1994), Het *Heersland* (Ho 1995).

J. Marcus, burgemeester van Nijkerk, kocht deze kamp van 'de Heer Meester Campegius Lambertus Vitringa', notaris te Nunspeet en noemde dit hooi- en weiland voortaan naar de eerste aanspreektitel van deze notabel, het *Heersland*. Zie par. 3.3.3.

6. Nij buurtschap Nekkeveld

Loech Gerritsen 2 mergen vant *Santlant* bij Lysgen Wildemans (1608, HG 4396 fol. 28), Willem van Westervelt *Sandland* (1716, HG 5773 fol. 151).

7. Pu:polder Arkemheen

Gerrit Morriaan 't *Sandland* 1¼ mergen (1716, HG 5773 fol. 11).

X. Zeedijk: zie *Arkemheense Zeedijk* en *Putterdijk*.

ZEELANDERGOED

kaart 2 B8

Nij A 93: 2.58.30 ha hooi- en weiland

PHd in Zeelandermaat (1548); Vhd in Helmerskamp (1611); PHd in Beekkamp (2) (1999) *Zelandersgoed* (ca.1325, D 1905: 14), *Bona Zelanders* (1335, HA 373), *Bona Zelanders* (1390, S 1993: 231), *Guet Zelandersmaat* (1548-1560, GR 1559), *Silandermate* (ca.1560, S 1889: 256), *Helmerscamp* off *Zeelandersmathe* ad 3 mergen hoffhoorigh possedit quondam Meves Holevoert (1611, AK 268), *Zelandersmaat* of *Helmerscamp* (1641, S 1993: 244), *Zeelander Mathe* 3 mergen bezit Aelt Reynersen (1641, SM 431), *Helmonts Camp*...bij de Crommegraeff (1677, SV 159 fol. 6), drie mergen genaamd *Helmerscamp* ofte *Zeelandersmaat* (1739, RV 852 fol. 213), *Helmerscamp* of *Zeelandersmathe* gelegen onder Nijkerk (1803, BFA 2166), Hooy- en weiland *Helmeskamp* gelegen aan de Oostkadijk in de Krommegracht (1839, NA Col. 1904), *De Helmers* (Bo 1999), *De Beekkamp* (B 1999).

FN *Zeeland* met *er*-suffix, gebruikelijk bij geografische namen, en de basis *-goed*. Zie *Aarnt Pelensgoed*. Voor de hernoeming van de bases *-goed* in *-maat* zie *Dijklandergoed*.

ZEELANDERMAAT

Nij A 93: zie *Zeelandergoed*

ZEEMANSGOED

Nij buurtschap Ark: zie *Veenhamersgoed*

ZEGER KLAASGOED

Nij A 472: zie *Steenler* (2)

X. Zegersgoed: zie *Jan Zegersgoed* en *Volter Zegersgoed*

ZEGGESLOOT

kaart 12, 15

Nij buurtschap Achterhoek/Nekkeveld

Van 1 kamp gelegen an die *Seggesloyt* (1453, HA 101 fol. 24), Aen den *Seggesloet* (1556, B 1912: 135), d' *Seggesloet* (1608, HG 4396 fol. 22), Die Segsloote (KK 1609), *Seggesloot* (1665, RV 850 fol. 183), op de *Seggesloot* (1759, RV 852 fol. 225), Hooi- en weiland...liggende langs de *Seggesloot* (1874, NA Colz. 1117), *De Seggen Sloot* (KA 1832), de Nalekamp...nabij de *Seggesloot* (1903, NA Wes. 79).

De *Zeggesloot* is een oost-west lopende poldersloot tussen de *Wiel* en de *Laak*, die tevens de natuurlijke grens vormt tussen de buurtschappen *Achterhoek* en *Nekkeveld*. De *zegge* (*carex*) behoort tot de familie van de cypergrassen. De plant heeft lange, scherpronde bladeren, waaraan ook de naam is ontleend. *Zegge*- hoort bij Indo-europees **sek*- 'snijden' (WNT 27 kol. 1664). Dit rietgras groeit op vochtige weilanden en staat in de landbouw slecht aangeschreven vanwege de geringe voedingswaarde. De bekendste plaatsnaam met *zegge*- is het Utrechtse Zegveld (Van Berkel/Samplonius 1989: 208). *Sloot* 'gegraven lang en smal water dat tot afscheiding of afwatering dient' (WNT 14 kol. 1886). *Sloot* is een afleiding van *sluiten* 'afsluiten, afscheiden'. *Sloten* worden ook gebruikt voor het vervoer van landbouwprodukten en vee. *Sloot* is al in de tiende eeuw schriftelijk overgeleverd en komt voor in talrijke plaatsnamen, zoals Akersloot en Loenersloot (Schönfeld 1956: 179 - 180; Gildemacher 1993: 475).

ZELDENREE

Nij buurtschap Ark

Van de scheytsloot tusschen Putten en Nijkercke tot tegen 't lant *Zeldenree* (1613, AZA 1 fol. 37).

Zeldenree is hier door een naamgever ironiserend gebruikt voor een stuk hooiland dat slechts 'zo nu en dan gereed is, beschikbaar is, gebruikt kan worden', voor het doel waarvoor het bestemd is bijvoorbeeld vanwege te grote drassigheid. Het perceel ligt niet ver van de *Scheidsloot*, in het noordelijke deel van de polder bij de grens tussen Nijkerk en Putten. De vorming kan plaats gevonden hebben naar analogie van gelijksoortige schertsende persoonsaanduidingen als *Zeldenthuis* 'uithuizig', *Zeldenwaar* 'leugenaar' en *Zeldenzat* 'nooit verzadigd' (WNT 112 III kol.996; WNT 27 kol. 1882). Zie ook *Zeldenrust* en *Zeldenschoon*.

ZELDENRUST

Nij H 589: zie *Kleine Flier*

ZELDENSCHOON

Nij C 164: zie *Weitkampje* (2)

ZEVENMORGENS

Pu I 731, 732: zie *Casijnsweide*

Zevenmorgens als gesubstantiveerde oppervlaktemaat van ca.6 ha. Zie *Morgen* en voor andere gesubstantiveerde landmaten *Anderhalfmorgen* en *Drievierel*.

ZEVENVIEREL

1. Nij A 69, 70: zie *Hendrik Aaltskampje*

Zevenvierel als gesubstantiveerde oppervlaktemaat van zevenmaal éénvierde morgen ca. 1,5 ha. Zie *Drievierel* en voor andere gesubstantiveerde landmaten *Anderhalfmorgen*.

2. Nij A 348: 1.48.80 ha hooi- en weiland kaart 4 A2
Eene kamp hooi- en weiland de *Zevenvierel* genaamd...nabij de Bunschoter- en Groenewegen (1843, NA Col. 2854), Een kamp genaamd de *Zevenvierel* gelegen aan de oostzijde van de Wiel (1896, NC 17 - 02), *Zevenvierel* (KK 1937).

3. Nij B 364: 1.47.30 ha tabaksland kaart 7 C6
Eene kamp tiendpligtig tabaksland met een daarop staande tabakskist...de *Zevenvierel* genaamd...op Hoogstraten (1848, NA Col. 3914).

4. Pu I 440: zie *Biezenkamp* (9)

5. Pu I 895: 1.51.50 ha hooiland kaart 20 H6
Ook Laurenkampen, Overhaag (3) en Wolfskampen (2)
Een perceel hooi- of weiland aan de Schremmersteeg genaamd de *Zevenvierel* (1828, NA Bey 287).

6. Pu I 913: 1.49.60 ha hooiland kaart 20 H2
Een kamp de *Zevenvierels* (1878, NA Colz. 2128).

X. Zilverschoon: zie *Weitkampje* (2)

X. Zobertje: zie *Sobertje*

X. Zodenbalk: zie *Zoudenbalgskamp*

ZOUDENBALG

kaart 16 E3

Pu I 126 - 128: 5.67.50 ha hooiland (bouwland)

Ook Achterste Schouw balk, Polkamp (20) en Zoudenbalgshofstede

Een kamp hooi- en weiland vroeger *Soudenbalk*, thans de Achterste Schouw balk (1849, NA Gun. 655), De *Schouw balken* zijnde 2 kampen (1896, NC 17 - 02).

Zie *Zoudenbalgshofstede*. In *Achterste Schouw balk* is *Schouw*- een volksetymologische verbastering van *Zouden*- met de stam van het ww. *schouwen* 'inspecteren, keuren van dijken en beken' (WNT 14 kol. 960). De Arkemheense beken werden bijvoorbeeld tweemaal per jaar in mei en augustus geschouwd. Bij onvoldoende onderhoud werd de eigenaar beboet en opgenomen in het Register van Kwaadschouwen (AZA Inv.nr. 1052 - 1055).

ZOUDENBALGSHOFSTEDE

kaart 16

Pu polder Arkemheen voormalige boerderij

Ook Zoudenbalg

In den eersten die Blinde Stege...onder *Souwenbalchs hoffstede* (1617, AZA 1 fol. 113), De helfte van *Soudenbalch* (1791, GR 1504 fol. 20).

FN *Zoudenbalg* en *-hofstede*. De boerderij *Zoudenbalgshofstede* heeft gelegen in de eerste bocht van de *Blindesteeg* op sectie I 126. Dit weiland heet tot in de negentiende eeuw *Zoudenbalch* of – naar de woonpol waarop eens de boerderij stond – de *Polkamp*. De opstallen zijn vermoedelijk eind achttiende eeuw afgebroken. Het geslacht *Zoudenbalch* was afkomstig uit Utrecht. Zij bouwden vermoedelijk vóór 1280 aan de Oude Gracht het Huis Zoudenbalch, later Oudaen (Van Ginkel 1999: 21). De FN *Zoudenbalch* is samengesteld uit *Zouden*-, een Hollands-Brabantse vorm van *zuiden*, en *balg*, van het ww. *belgen* 'lichte verhoging, aanzwelling, zandplaat' (Schönfeld 1964: 54; WNT 2 kol. 914; Gysseling 1960: 96; Moerman 1956: 31).

ZOUDENBALGSKAMP

kaart 20 H1

Pu I 926, 927: 2.66.40 ha hooiland

Lubbert of Peter van Soudenbalch *Soudenbalchscamp* bij Rangscamp 3 mergen (1608, AK 185a fol. 25), De scholtis van Tilen *Soudenbalkscamp* (1716, HG 5773 fol. 38), Hendrik Rouwenbalck betaelt van 3 mergen *Rouwenbalckscamp* (1754, GR 1496 fol. 20), Twee kampen Mheenland *Soudenbalch* genaamd bij en aan elkander gelegen aan de Koesteeg (1830, NA Col. 415), Aan den *Zodenbalk* (ca.1880, AZA 1049).

De achttiende-eeuwse verbastering *Rouwenbalck* mogelijk onder invloed van de FN *Rouwenburg*, die in deze regio veel voorkomt. Zie ook *Rouwenkampje*.

ZOUDENBALGSMORGEN

Pu buurtschap Diermen

VHd in Vijfvierel (6) (1853)

Jan Wynicken erffgenaemen *Soudenbalchsmergen*...mergen (1608, AK 185a fol. 31), Renger Gerrits eigenaer van *Souwenbalchsmergen* (1650, AAN 750 fol. 187), Brant Stevensen *Soudenbalxmergen* 1 mergen (1716, HG 5773 fol. 33), Een stuk hooi- en weiland genaamd *Zoudenbalksmorgen* of de *Vijfvierel* (1853, NA Gun. 864).

Voor *-morgen* zie *Morgen* en voor de hernoeming zie *Vijfvierel*.

ZUIDENG

kaart 18

Pu buurtschap Diermen

't *Zuidtenge* (ca.1330, AK 38 fol. 105), Servaes van Dijerem van sijnen guede geheiten *Zudenge* uytten gued Dyrem (1453, HA 101 fol. 66).

De *Zuideng* was eigendom van de boerderij *Groot Diermen* en lag ten zuiden van de boerderij, vermoedelijk sectie I 706. Zie *Eng*. Voor de vorm *Zudenge* zie *Suikerkamp*.

ZUIDERWEIDE

Pu buurtschap Diermen

Gerrit Maessen toe Tynteler die *Suydersweyden* in twee campen 4 mergen (1608, AK 185a fol. 23), die *Zuyderweijden* (1611, AZA 178 fol. 17).

Zuiderweide: 'zuidelijk gelegen weiland'.

ZUIDERZEE

kaart 1, 14, 16, 20

Nij/Pu polder Arkemheen

Van den guede to Meden...in der buerscap van Erck streckende mitten ene eynde in die *Zudersee* (1503, HA 101 fol. 251), Die *Zuyer Zee* (KK 1609), Een Camp Mehenlandt...west de *Suyder Zee* (1678, SV 160 fol. 130), *Zuiderzee* (KA 1832).

De naam *Zuiderzee* komt voor het eerst voor in 1340. Hanze-kooplieden duiden hiermee de zuidelijk gelegen handelssteden Kampen, Harderwijk en Stavoren aan ter onderscheiding van de Vlaamse steden (Heslinga 1984: 277 - 278). De oudste benaming is Flevo. Bij de Romeinen was dit de naam voor de zich tot meer verwijdende monding van de Rijn (Schönfeld 1955: 68 - 69). Uit de vroege Middeleeuwen dateert de naam Aelmere (755), verklaard als al-meer, 'geheel en al meer' (Schönfeld 1955: 210) of 'reusachtig meer' (Gysseling 1960: 48) en uit aal-meer d.i. 'paling-meer' (Künzel/Blok 1988: 63). Door de voltooiing van de Afsluitdijk hield de Zuiderzee op te bestaan en werd het IJsselmeer. De naam IJsselmeer was overigens al in 1888 gebruikt door Ir. C. Lely, omdat de rivier de IJssel hierin uitmondt. In 1918 is in de Eerste Kamer nog voorgesteld officieel de naam Flevomeer in te voeren (Heslinga 1984: 280). De huidige benamingen langs de gemeentegrenzen van Nijkerk en Putten zijn Nijkerkernauw en Nuldernauw. Zij dateren uit het midden van de twintigste eeuw na de drooglegging van Oost-Flevoland in 1957 en Zuid-Flevoland in 1968. Deze allitererende namen zijn, evenals Wolderwijd, bedacht door Godfried Bomans. Nulde is een buurtschap in de gemeente Putten.

ZUIDERZEESTRAATWEG

Pu buurtschap Diermen: zie *Harderwijkerweg*

ZUTPHENSE LANDEN

kaart 20 G4

Pu I 899, 900, 902, 909, 910: 15.08.80 ha hooiland

VHd in Koningskamp (1638). Ook: Padkamp

Die *Zutpheensche Landen* 't samen 18 mergen (1608, AK 185a fol. 26), Den *Koningskamp* (1638, SM 441), *Zutpheenseland* (1716, HG 5773 fol. 41), Een camp Mheenland genaamt de Kip zuydwaerts de *Koningskampen* (1783, RV 864 fol. 309), Een kamp hooi- en weiland genaamt de *Koningskamp* (1835, NA Gun. 165), *Koningskampen* van het kroondomein (ca. 1880, AZA 1049), de *Koningskampen* (Ha 1981).

De *Zutphense Landen* vormen een aaneengesloten hooilandgebied van één hoeve. De ontginning dateert uit het begin van de veertiende eeuw en heeft plaats gevonden op last van de graaf van Gelre die in Zutphen zetelde. Daarom kreeg deze ontginning de naam *Zutphense Landen*. De

hernoeming *Koningskamp(en)* dateert uit de zestiende eeuw toen de gronden vielen onder het beheer van koning Philips II (1555 - 1598). Ten tijde van de Republiek werden de *Koningskampen* beheerd door de Gelderse Rekenkamer in Arnhem. Bij domeinverkopingen in de negentiende eeuw zijn ze overgegaan in particuliere handen.

ZUTPHENSE MORGEN

Pu polder Arkemheen

Een mergen lants geheten den *Zutpeensche Mergen* (1643, AK 184).

ZUURKAMPJE

kaart 15 F10

Nij K 259, 260: 1.92.30 ha hooi- en weiland

Ook Plankenhut

Ongeveer 2 mergen Mheenland genaamt het *Zuurecampje* gelegen...op de Seggesloot (1759, RV 852 fol. 225).

In *Zuurkampje* wijst de determinant *zuur-* op de kwaliteit van het grasland. Microtoponiemen met *zuur* hebben in een groot deel van Nederland betrekking op drassig weiland, begroeid met diverse soorten zuur gras, waaronder de moeraspaardenstaart, die giftig is voor het vee (Maas 1980: 213 - 227).

ZUURMAATJE

kaart 5 E5

Nij A 645: 1.82.80 ha hooi- en weiland

Ook Maatje (2)

Het *Suyremaatje* 2 mergen (1716, HG 5773 fol. 76), De kamp hooi- en weiland het *Maatje* genaamd...langs de zuidwestzijde van den Watergoorschenweg (1890, NA Colz. 4550).

Voor *zuur-* zie *Zuurkampje*. Het *Zuurmaatje* aan de *Watergoorseweg* ligt op de hoogtekkaart enkele decimeters lager dan de aangrenzende percelen. Voor de ellipsvorm *Maatje* zie par. 5.13.1.

X. Zijl: zie *Nekkeveldersluis*.

ZWAANTJES DUIST

kaart 12 D8

Nij I 14, 15: 2.02.70 ha hooi- en weiland

Ook Kerkenduisjes

Noch heeft die kerck...twee mergen op ten Eller geheiten *Swaentgensduyst* (1556, B 1912: 135), De kercke ter Nijkerck heeft twee mergen *Swaentjes Duyst* offgraft (1611, AZA 178 fol. 73), *Zwaantjes Duist* gelegen in den Achterhoek (1852, NA Col. 4859), *Zwaantjes Duist* (Do 1988; Mu 1994).

PN *Zwaantje* vr. vorm van PN *Swaan*, genoemd naar de vogel *zwaan* in de germ. mythologie een heilige vogel en verkondiger van de toekomst en de dood. Voor de PN *Swaantje* in deze regio zie S 1993: 332. Zie *Duist* en *Ruige Duist*.

ZWANENKAMPEN

kaart 20 E2

Pu I 945, 946: 4.08.30 ha hooiland

Ook Germenskamp

5 mergen in 2 campen die *Swanen Campen* (ca.1540, AK 178), Vijf mergen landts genaempt den *Swanencamp* (1627, HH 12 Inv.nr. 317), Lubbertien heeft die *Swanen Campen* (1660, AK 178), Juffer Lubberta van Essen *Swanecamp* (1716, HG 5773 fol. 71), Twee en een half morgen

mheenland de *Swaanekamp* genaamt gelegen aan de Dijkerhuizen onder Putten (1765, RV 863 fol. 448), Hooi- en weiland de *Zwanenkampen* genaamd gelegen bij de Putterhuizen (1843, NA Vi. 33), de *Zwanenkampen* (Ha 1981).

Zwaankampen, met *zwaan* 'zwemvogel' (cygnus). Ook tegenwoordig leven er nog grote aantallen zwanen in de Arkemheense polder.

ZWANELT WIJERSGOED

kaart 1

Nij buurtschap Ark voormalige boerderij

PHd in Boldewijnsgoed (1609). Ook Weijersgoed.

Killen Abellen soen...van *Zwanelt Wygers* (ca.1400, K 1853: 140), Ein Teil van *Zwaveltweyers*...im Kirspel Nykerck (1456, HSD 1, 159/137), Van 3 stuck landtz van *Weijersguet* in Arkemededen gelegen (1503, HA 101 fol. 249), *Zwavelt-Weyers* gut (1514, HSD 2, 43), *Zwaenenvelt Weygers Gut* (1514, HSD 2, 44), Siwert van Wijnbergen Janssen van enen camp in Arckemededen geleghen van *Weijersgoedt* (1552, GR 1307 fol. 63), Uyt Joachim Aert *Boldewijnsgoedt* (1609, B 1912: 128), Goesen van Curler scholtus...huys ende hoffstede...*Boldewijnsgoedt* aen den Arckerwech (1611, AZA 178 fol. 41).

PN *Zwanelt* of *Swanelt* bij PN *Swaanhilde*, een tweestammige germ. naam, waarvan het eerste lid overeenkomt met de vogelnaam *zwaan*. De PN *Zwanelt* werd later verbasterd tot *Zwanenvelt*. FN *Wijgers*, of misschien eerder *Weyer(s)*, komt in 1947 in Gelderland voor in Tiel, Nijmegen en Groesbeek. De opstallen van het *Zwanelt Wijersgoed* hebben vrijwel zeker gelegen op een grotendeels afgegraven pol op de plaats waar de *Abeek* en de *Krommebeek* samenkomen, sectie A 7. Bij het afgraven van deze pol zijn sporen van bewoning gevonden (Ho 1995). In de directe omgeving staat nu de boerderij *Klein Ark*. Het bijbehorende weiland van dit erf lag ten zuiden van de boerderij aan de *Arkerweg*. De hernoeming in *Boldewijnsgoed* dateert van ca. 1500 toen *Baldewijn* Killensz. en zijn zoon Arnt *Baldewijnsz.* met dit erf beleend waren (HSD I, 36). PN *Boldewijn/ Boudewijn*, een reeds in de Middeleeuwen populaire PN. Eind zestiende eeuw is het erf volgens de dijkrol eigendom van Joachim *Boldewijn* (1588, HG 5023 fol. 10). Eltense boerderij (Vrouwengood). In 1611 ter grootte van 22 morgen.

ZWARTEKAMP

kaart 18 C6

Pu I 685: 1.49.00 ha hooiland

Zwartekamp (1824, AZA 812), Een perceel hooi- en weiland de *Zwartekamp* genaamd ten oosten van het erf Mondfrans aan de weg (1850, NA Col. 4430), de *Zwarte Kamp* (Ha 1981).

ZWARTE LAND

kaart 5 D4

1. Nij A 544, 638 - 642, 646: 8.69.40 ha aardappel- en tabaksland (bouwland)

Ook Eerste Zwarteland en Tweede Zwarteland

Wilde Reynken van den *Zwarten Lande* (ca.1400, K 1853: 140), 2 mergen int *Swartelant* daer noertwert Griete Broenis saylant (1608, HG 4396 fol. 6), Het *Swartlandt* teyndens Watergoor gelegen (1694, RV 850 fol. 151), Jan de Wies eigenaer van 't *Swartelant* groot 4 mergen bouwlands (1650, AAN 750, fol. 221), Henrik Meynsen *Swarteland* (1716, HG 5773 fol. 91), Een mergen tabaksland genaamt het *Swarteland* buurschap Doornsteeg (1769, RV 853 fol. 306), Een perceel tiendvrij tabaks- en bouwland met schuur en erf het *Zwarteland* genaamd aan den Olevoortschenweg (1867, NA Col. 8596).

Het *Zwarte Land* was oorspronkelijk een ontginning van een halve hoeve in de buurtschap *Doornsteeg*. Dit gebied grenst aan het *Gravenveen* met de *Oude Engen*, de *Laarkampen* en de *Bosmaat*. Z.a. De ontginning heeft vermoedelijk plaats gevonden vanuit het Eltense erf *Groot*

Steenler, omdat eind veertiende eeuw de tijns van het *Zwarte Land* moest worden betaald aan de Eltense Hof te Appel (K 1853: 140). De kleur *zwart* komt in Nederland in honderden (micro)toponiemen voor. Maas publiceerde hiervan lijsten per provincie en concludeerde, dat deze kleur verband houdt met de bodemgesteldheid. *Zwart* duidt op de aanwezigheid van een vruchtbare, humusrijke bovenlaag van het bouwland. *Zwart* is toponymisch synoniem met 'vruchtbaar' (Maas 1990: 58).

2. Pu I 571: 00.81.90 ha bouwland kaart 18 A10
Hendrik Wolters te Diermen...van 't *Swarte Landt* (1747, GR 1501 fol. 22), Een perceel het *Zwarte Land* genaamd (1837, NA Col. 1597), 't *Zwarte Land* (1840, TA 220), het *Zwarteland* (Ha 1981).

ZWARTELANDSPOL kaart 12 D7/13 A9
Nij I 259 - 264; 330 - 332: 1.82.60 ha bouw-, hooi-, weiland en hakhout
VHd in Hoekjes (1988)
Enige perceelen tabaks-, bouw-, hooi- en weiland de *Zwartelandspol* (1873, NA Colz. 817), De *Hoekjes* (Do 1988).

ZWITSERS kaart 4 A5
Nij A 328, 331, 332, 335: 7.15.40 ha hooi- en weiland
Jan Wit die *Switsers* 4½ mergen gelegen mit idt noerteynde op d'Angelerbeecke in 2 campen (1608, HG 4396 fol. 18), Een camp Mehenlandt groot 2¼ genaamt de *Switsers* in de Veynteller gelegen (1671, SV 159 fol. 5), Aert Maessen *Switser* (1716, HG 5773 fol. 125), Een camp Mheenland...genaemt het *Swissertje* (1785, RV 854 fol. 215), 2½ mergen de *Switsers* (1752, AAN 751 fol. 142), Twee kampen weideland de *Zwitsers* genaamd...bij Hollevoort (1837, NA Col. 1453), *Zwitser* (KK 1937).

FN *Switterius*. In de *Fenteler* liggen vier percelen met de opmerkelijke naam de *Zwitsers*. Zij bewaren de naam van één van Nijkerks eerste Hervormde predikanten. Na de moord op Rutger van Siburg op het erf *Het Spaanse Leger* ten zuiden van de Vest, deed op 10 maart 1594 Johannes *Switterius* intrede. Hij was afkomstig uit de Duitse deelstaat Hessen. Het tractement van deze predikant werd ondermeer. betaald uit de pachtopbrengst van het kerkelijk onroerend goed, waaronder deze vier hooi- en weilanden in de *Fenteler*. Ruim dertig jaar was dit deel van de kerkfabriek verantwoordelijk voor het levensonderhoud van dominee *Switterius*, *Switter* of *Zwitter*. Ds. *Switterius* overleed in 1633 (Beernink 1912: 102). Ook in de buurtschap Slichtenhorst ligt een tabaksp(er)ceel met de naam het *Zwitsertje*, sectie F 369, 370 (1864, NA Col. 7761). Zie ON 1990 nr. 2.